

EPISCOPVS.

Siue Libri Quatuor

DE EPISCOPATVS

RATIONE, NECESSITATE, STATV, CAUSA

subiectiua, idest, Persona illum ineunte; de cuius Natalibus, No-

bilitate, Ætate, Scientia, Integritate vitæ, præsertim Ca-

stitute, ad cuius vel contrariam suspensionem ab Epi-

scopo ablegandam, de Correctione ei faciendâ

à Diocesana Synodo, de qua diser-

tè tractatur.

NEC NON DE CENSVRIS, QVAE PRAESVLATVM

impediunt, de quæ alijs impedimentis, siue Vita Religiosa, siue voti

de non acceptanda dignitate emissi, quam an liceat sem-

per fugere, vel etiam Iussu à Summo Pontifice

non acceptare.

Demum de Ordine, quo insignitus esse debeat Eligendus

AD EPISCOPATVM.

AUCTORE P. ANDREA GERVND A

Societatis IESV Theologo.

NEAPOLI, Apud Franciscum Saulum Typograph. Curia Archiepiscopalis

M. D C X L V I I I I.

Sumptibus Petri Ayelli Perrini Bibliopola Neapolitani.

ILLVSTRISSIMO VIRO
D. IOANNI FRANCISCO
MARCIANO
GENTE, ET MENTE CLARISSIMO,
Iuris vtriusque Consultissimo.

Olim in Supremis Regni Subsellij Primis Ordinis Aduocatus.

Nunc in Supremo Iustitiæ Senatu Consiliario optimo.

Orphyregenitum hoc opus, cui
à Cardinalis Brancaccij purpura
primum vitæ lumen emicuit, Tuæ
Togæ patrocinantem vmbra ex-
petit, iterum sudaturum sub prælo. Quidni Lu-
cinæ munus præbeas nascituris ad lucem libris,
qui Neapolitani Fori fidus es, & eruditus Astræ
Sol Ciuiliū Legum cælum illustras. Consi-
liarij dignitas numquam visa maior, quàm in te
numquam minor, quàm in tuis votis, nimirum
tuæ Prudētiae indoles est, non aliud ambire quàm
meritum. Ad altiora gradum breui facies, ni fatū
laboret inuidia. Honor sub sapientiæ hasta ven-
di se patitur; eorumq; vectigalis est, qui Gemel-
lam Pietati iuris scientiam volunt. Hereditarium
maiores tui decus impertient posteris, in Foro
regnare. Vixit adhuc Neapoli viuit, doctissimi

Parca-

Parentis memoria, viriditatem gloriæ numquam
occasuram naçta sub Laurea. Nunc præstantio-
rem Filium expectant Rostra atque subsellia ad
Iustitiæ splendorem, & Famæ. Sed parcam hic
tuis laudibus, quarum panegyris à silentio petē-
da est. Age benignissimo vultu Episcopū hunc
eruditissimè quæstionum infulis vittatum exci-
pe, & litteras ama, qui tot digna litteris audes.

Illustrissimæ D. V.

Humillimus, ac deuotissimus seruus:

Petrus Anellus Porrinus Bibliopola Neapolitanus S.D.P.

CANDI-

CANDIDO LECTORI:

VM ab actuosa vitæ, quæ in Academijs à publicis literarum doctoribus viuitur (quæ est humanarum rerum vicissitudo) nonnihihil otii nactus aliquando essem; ad eam Encyclopædiæ partem, quæ de moribus dirigendis agit, explicandisque conscientiæ tricis, excolendam animum appuli. Idque non eo consilio, ut æternitati seruirem, sed ut eruditis otijs satis malignum fallerem tempus: non ut seueriora studia abijcerem, sed ut inter litterarum delicias humanos euentus virtute inferiores ducerem; ad novos enim casus temporum, nouorum consiliorum rationes accomodandæ sunt. Cùm Eminentissimus Cardinalis Crescentius Episcopus Vrbeuetanus, qui me, quæ eius erat humanitas, ad suæ persamiliaris necessitudinis fastigium euexerat, desidem cæteroquin mentem, & suæ imbecillitatis consciam, à scribendo planè alienam ad aliquid posteritati commendandum, suæ impulit dignitate personæ. Cumque de argumento moliendi operis quæreretur, & omnem penè sapientiæ partem occupatam iam esse affirmarem; siue quòd in eam irem sententiam, siue ut oneri, quod mihi imponebatur, subducerem caput; ecquod inquit ex tot, tantisque literarijs monumentis, quæ in lucem hactenus prodierunt, ad sacros Antistites dirigitur, deque ipsorum munere, ac partibus in Ecclesia adedò præcipuis, ita agit, ut Episcopus in illis omnium partium complexione absolutissimus habeatur? Nullum sanè, quòd nouerim, etsi complura id eruditè magis attigerint, quàm copiosè (erat autem sapientia præditus eiusdem amplitudini non impare) quin ergo hanc, vel me auctore prouinciam suscipis? age iam, & ingeniosis laboribus Sacrorum Præsulum disciplinæ, commodis, ornamentoque velificare. Quam ampli ex hoc opere colligentur vtilitatis fructus? Quantum emolumentum ex hoc fonte vniuersæ Christianorum Reipublicæ deriuabitur? Difficultatum nè, quibus obsita est ad æternitatem via, vepres, ac dumeta deterrent? At virtus inde efflorescit venustius Lilij instar, ac Rosæ amoenius inter senticetæ vernantium. Mœrore conficeris, ac contabescis? At floribus odoris minimè accersitur æternitas, nisi prius in clibano veluti in Oeta Herculis conflagrent, igneoque ardore prope consumpti fragrant, liquecentes in latices insolenti experimento doceant vel fontes existere posse ab incendijs. Ægritudine penè profligatus abijceris? at quot machinis hæc animi affectio ad gloriæ fastigium euehit? quot mortalibus ad veritatem indagandam stimulos admouet? Quanto est ad omnem sapientiæ lauream capeffendam incitamento? Cur enim vni hominum oculo & videndi, ac fendi vis insita est ab Auctore Naturæ, nisi ut diuino sanè consilio eo tanquam in speculo exprimeretur humanæ mentis acies, à lacrimis, fletuque omni labe deterfa veritatem acrius intueri. Age ergo & Criticorum negligas siue latratus, siue ætus; illi enim ad laudem, hi ad compendium faciunt gloriæ. Quan-

eo enim vberiores, præstantiores quanto fert fructus segetum à pecoris dente vel leniter depasta luxuries? Sis etiam Aristarchorum, Zoilorumque planè securus, horum enim ictus, quis ambigat, tamquam statuariorum non ad foeditatem, sed ad pulchritudinem excipiendos potius esse. Quid plura? huiusmodi argumentis suavit, persuasit auctoritate, & reiectis omnibus, quæ me ab arduo labore deterre videbantur, effecit, ut operi manus propius admouerem, admotisque animos continenter addidit, donec ex Venusini lege nonum hoc opus premeretur in annum. Neque satis, cum sub prælo tandem sudauit quidem illud, at ob ineruditam horum Typographorum inscitiam ipse desudauit; efficaci utinam sudore ad abstergendas tot, tantasque, quibus scatet mendorum lituras, quæ plures sanè sunt, quàm in typographio litterarum formæ; sed quas mea industria non valuit, tua, ut præstet benignitas, rogo, amice Lector, Vrsæ imitatus erga catulos pietatem, beneficaque suppleas lingua defectus, siue mei partus, siue illorum palmaris incuriæ, atque ignorantie, quem vel hac de causa magna cum animi mœrore in lucem edidi. Et nè tantum tibi fastidij sit correctio, præcipuorum errorum emendationem ad libri calcem adieci. Accipe igitur vnà cum mei consilij ratione primum, hoc huius Operis volumen, quod duo quoque alia mox sequentur, & quod minus aridet, meæ tribuas imbecillitati; quod ex voto acciderit, acceptum Deo referas, qui & Eminentissimo Principi eam indidit mentem, ut mihi ad illud molendum auctor existeret, & ad conscribendum vires suppeditaret. Vale, & frue.

INDEX

INDEX LIBRORVM, DISPUTATIONVM,

ET CAPITVM:

Index Libri Primi.

De natura, ac dignitate Præ-
sulatus, fol. 1.

DISPUTATIO I.

Episcopatus natura, & necessitas
secundum se declaratur,
fol. 2.

Cap. 1. Expenditur Episcopi nomen, folio se-
cundo.

Cap. 2. De diuisione Præsulatus, fol. 7.

Cap. 3. Quid sit Episcopatus, fol. 11.

Cap. 4. An ad intrinsecam Episcopatus ratio-
nem actualis spectet iurisdic-
tio in aliquam
diocesanam Ecclesiam, fol. 12.

Cap. 5. An Episcopatus in Ecclesia Dei sit ne-
cessarius, fol. 21.

DISPUTATIO II.

De Statu Episcopali,
fol. 25.

Cap. 1. An status Episcopalis sit perfectionis
ibidem.

Cap. 2. An status Episcopalis ita sit perfectio-
nis exercendæ, ut non sit acquirendæ,
fol. 27.

Cap. 3. An Episcopatus cuius sæculari præstet
principatus, fol. 33.

Cap. 4. An Episcopatus Præbyteratu maior
sit, fol. 36.

Cap. 5. An Cardinalatu præstantior sit Epi-
scopatus, fol. 41.

Cap. 6. An Episcopatus statu religioso perfe-
ctior sit, fol. 45.

Cap. 7. An Angelis Episcopi præstent. folio
quingentesimo primo.

Index Libri Secundi.

De subiectiua Præsulatus causa, idest
de persona Episcopatum incun-
te, fol. 52.

DISPUTATIO I.

An Pontifex in iure naturali
uino dispensare possit,
fol. 53.

Cap. 1. Ad disputationem Prolatio, fol. 53.

Cap. 2. Variæ referuntur sententiæ, fol. 56.

Cap. 3. Afferitur vera sententia, fol. 61.

Cap. 4. Contraria solvantur argumenta, fol.
69.

DISPUTATIO II.

De legitimis Episcopi natalibus,
fol. 74.

Cap. 1. Illegitimi ab Episcopali reiciuntur di-
gnitate, fol. 74.

Cap. 2. Legitimi Præsulis natales: quàm ne-
cessarij esse debent, fol. 78.

Cap. 3. An expositus ordinari possit in Anti-
stitem, fol. 81.

Cap. 4. An ignotis natus parentibus, vel de
illis quibus verum legitime generauerint, du-
bitatur, in Episcopum promoueri pos-
sit, folio 86.

DISPUTATIO III.

De vi subsequentis matrimonij, ad
prolem legitimandam.
folio 91.

Cap. 1. An subsequens validum matrimonium
prolem omnino legitimet, ibidem.

Cap. 2. An quodcumque matrimonium etiam
inualidum, non tamen clandestinum pro-
lem legitimet, fol. 95.

Cap. 3. An matrimonium clandestinum alio-
quin inualidum legitimam prolem red-
dat, fol. 98.

Cap. 4. Quæ ignorantia tale matrimonium
clandestinum à poena explicata excuset,
folio 102.

Cap. 5. An matrimonium clandestinum alio-
quin validum prolem legitimet antea in-
ceptam à parentibus habilibus ad con-
trahendum tempore conceptionis, aut na-
tuitatis, fol. 102.

DI

Index Librorum, Disputationum, & Capitulum.

DISPUTATIO IV.

Religiosa professio deleat nē illegi-
timum natalium notam,
folio 111.

Cap. Vnicum, An Religiosa professio ille-
gitimorum natalium nota ad dignita-
tem Episcopatus impedimento sit, ibi-
dem.

DISPUTATIO V.

De illegitimorum natalium
dispensatione,
folio 113.

Cap. 1. De illegitima dispensandi facultate in
illegitimis natalibus ad Episcopatum,
folio 113.

Cap. 2. An Episcopo sit potestas dispensandi
in illegitimorum natalium irregulari-
tate ad Præsulatum, folio centesimo de-
cimo septimo.

Cap. 3. Prolusio ad explicandam facultatem
absoluendi, ac dispensandi Episcopo-
rum, folio 121.

Cap. 4. Vera sententia de potestate dispensan-
di, & absoluendi Episcoporum ab oc-
cultis, folio 127.

Cap. 5. An illegitimus dispensatus ad vnam
Ecclesiam, censetur dispensatus ad plu-
res, folio 132.

Cap. 6. An illegitimus à Papa promotus ad
Episcopatum censetur legitimatus, vel
dispensatus, folio 133.

Cap. 7. An sola conniuentia Superioris vi-
dentis Impeditum à iure, quod po-
test dispensare, exerceat sibi interdicta,
censetur dispensatio, folio centesimo
trigesimonono.

DISPUTATIO VI.

De nobilitate Sacri Præsulis.
folio 148.

Cap. 1. Prolusio Disputationis, folio eo-
dem.

Cap. 2. An præstet Episcopum nobilem esse,
folio 157.

DISPUTATIO VII.

De Præsulis Aetate.
folio 163.

Cap. 1. A sacris Canonibus præscripta Præsu-
libus ætas asseritur, ibid.

Cap. 2. An ante asseritam ætatem Episcopatus

validè alicui, præsertim Infanti daretur,
folio 167.

Cap. 3. Quæ culpa, vel censura teneretur,
qui ante legitimam ætatem promoue-
retur, & à quo esset dispensatus, fo-
lio 171.

Cap. 4. Cuius, & quomodo sit probanda legi-
tima Præsulis ætas, folio 173.

Index Libri Tertij.

De proximis ad Episcopatum
dispositionibus.
fol. 176.

DISPUTATIO I.

De scientia Episcopi.
folio 177.

Cap. 1. Quæ necessaria sit Præsuli scientia, ibi-
dem.

Cap. 2. Quis Sapiens in Episcopatus mune-
re sit alteri præferendus, folio centesimo
octuagesimo quinto.

DISPUTATIO II.

Num aliquod crimen Episcopa-
tui sit impedimento,
folio 189.

Cap. 1. Varij errores, & opiniones, folio
eodem.

Cap. 2. Prolusio dilucidationis, folio centesi-
mo nonagesimo.

Cap. 3. Vera sententia, folio centesimo nona-
gesimo tertio.

Cap. 4. Soluuntur argumenta contraria, fo-
lio 199.

DISPUTATIO III.

De integritate vitæ Sacri Antistitis,
folio 201.

Cap. 1. De morum probitate in Episcopo de-
siderata, folio eodem.

Cap. 2. Clerico non Religioso præstet ne Reli-
giosus ad Episcopatum, folio ducente-
simo septimo.

DISPUTATIO IV.

Quæ potissimum Censuræ Præ-
sulatum impediunt.
folio 210.

Cap. 1. Maiori ligato excommunicatione,
suspension-

Index Librorum, Disputationum, & Capitulorum.

suspensione, vel interdicto, num ad Episcopatus Sacramentum pateat aditus, ibidem.

Cap. 2. Num Episcopatus beneficio maior excommunicatio, suspensio, vel interdictum impedimento sint, folio ducentesimo decimoquarto.

Cap. 3. Oppositio quam habent excommunicatio maior, suspensio, atque interdictum cum Episcopatus beneficio, quoad fructus expenditur, folio ducentesimo vigesimo.

Cap. 4. Qua ratione minus deinceps excommunicatione minus aptus ad Episcopatum sit. folio 226.

DISPUTATIO V.

De Monogamia, & Sacri Præfulis continentia,
fol. 232.

Cap. 1. De Monogamia Præfulis secundum Apostoli sensum, folio ducentesimo trigesimo secundo.

Cap. 2. Num continentia Ordini sacro annexa, Diuini, vel Ecclesiastici sit iuris, folio 235.

Cap. 3. De continentia Orientalis Ecclesiæ, folio 240.

DISPUTATIO VI.

An sacris Ordinibus initiati obligentur ad continentiam in Ecclesia Latina per præceptum Ecclesiasticum, an verò per solum votum continentie, folio 248.

Cap. 1. Varie de hac re sententiæ, folio eodem.

Cap. 2. Afferitur vera sententia, ex qua contrariæ rejiciuntur, folio ducentesimo quinquagesimo.

Cap. 3. Corollaria deducuntur superioris sententiæ, folio 255.

Cap. 4. An, & quo iure sacer ordo subsequens irritet matrimonium, folio ducentesimo sexagesimo.

Cap. Ultim. Contrariæ solvuntur rationes, folio 261.

DISPUTATIO VII.

De Ecclesiasticis censuris contra Clericos incontinentes,
fol. 263.

Cap. 1. De censuris latis in communi contra

incontinentes Ecclesiasticos, folio eodem.

Cap. 2. Expenditur excommunicatio Clementinæ vnicæ de affinitate, & consanguinitate, folio ducentesimo sexagesimo quarto.

Cap. 3. De specialibus suspensionibus ad accendendam incontinentiam ab Episcopis, folio 274.

DISPUTATIO VIII.

Quæ correctio sit in præcepto,
fol. 290.

Cap. 1. De obligatione fraternæ correctionis, folio eodem.

Cap. 2. Ordinem Evangelicæ correctionis non esse in præcepto probant, & autumant nonnulli, folio ducentesimo nonagesimo tertio.

Cap. 3. Prolusio ad veram sententiam, folio eodem.

Cap. 4. Vera sententia, folio ducentesimo nonagesimo septimo.

Cap. 5. Generales ex dictis deducuntur regulæ, folio 312.

Cap. 6. Nonnulla deducuntur ad correctionem à diocesana Synodo faciendam Episcopo, folio 332.

Cap. 7. Soluuntur argumenta contraria capite secundo relata, folio 332.

Index Libri Quarti.

De impedimentis ad Episcopatum voluntariè contractis;
folio 335.

DISPUTATIO I.

Religiosorum virorum conditio.
statui num opponatur Episcopali.
fol. 336.

Cap. 1. Prolusio Disputationis, folio eodem.

Cap. 2. An Religiosus status Episcopalem impediatur dignitatem, folio trecentesimo trigesimo octavo.

Cap. 3. Quæ, & cuius Superioris pro Regulari promouendo in Episcopum facultas desideretur, folio trecentesimo quadragesimo primo.

Cap. 4. Declaratur *Textus capit. Quorundam de elec.*

Index Librorum, Disputationum, & Capitulorum :

De electione in 6. folio trecentesimo quadragesimo octavo.
Cap. 1. An votum Religionis impedimento sit Episcopatus, 351.

DISPUTATIO II.

**Episcopalis sedes procuranda
ne, an fugienda sit,**
folio 363.

Cap. 1. An liceat Episcopatum ambire, querere, & optare, folio trecentesimo sexagesimo quarto.

Cap. 2. An Episcopatus apta sit materia voti, folio 371.

Cap. 3. An iussus Episcopatum adire, possit omnino recusare, folio trecentesimo septuagesimo secundo.

Cap. 4. An liceat Episcopatum iniunctum ratione periculi recusare, folio trecentesimo nonagesimo.

Cap. 5. An liceat votum non procurandi, vel non acceptandi Præsulatum, folio trecentesimo nonagesimo secundo.

DISPUTATIO III.

**An, & quo sacro initiatus Ordine
debeat esse promouendus
in Episcopum,**
folio 403.

Cap. unicum, Quem exoptulet ordinem Episcopatus in personam ad eum licite promouenda, folio 400.

F I N I S :

V I N C E N T I V S C A R R A F A
Societatis Iesu Præpositus Generalis.

CVM Opus P. Andreæ Gerundæ nostræ Societatis Sacerdotis de Episcopo, tres eiuldem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint, facultatem facimus, vt typis mandetur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur. In cuius rei fidem has litteras manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus. Romæ 25. Ianuarij 1647.

Vincentius Carrafa.

Loco † sigilli.

Admodum Illustris, & Reuerendiss. Domine.

Traſlatum de Episcopis Adm. Reuer. Patris Andreæ Gerundæ Societate Iesu Theologi perlegi, & nihil contra fidem vel bonos mores inueni; ideo typis mandari posse iudico: maxime ob diſtiſſimam traditam methodum, dilucidæ, ac diſtinctæ, ita ut nihil amplius ad materiam aſſequendam deſiderari poſſis; ſi tamen Adm. Perilluſtr. D. V. Reuerendiſſ. videbitur. Neapoli die 25. Ianuarij 1648.

Seruus addiſtiſſimus

*Ioannes Vincentius Iuuenis Cimiliarca,
& Canonicus Deputatus.*

Imprimatur.

Gregorius Peccerillus Vicarius Generalis.

*Fr. Ioseph de Rubeis Ord. Min. Conu. S. T. D. Eminentiss. & Reuerendiss. D. Card.
Philam. Tb. & Consultor S. Officij.*

Registr. fol. 24. a fronte.

Illustriss. & Excellentiss. Domine.

Perlegi attentissimè iussu Illustriss. & Excellentiss. Dominationis vestræ librum, cui Titulus est, *Episcopus*, ab Admodum Reuerendo P. Andreæ Gerunda Societatis Iesu Theologo editum: illumque plenum eruditione, sanaque doctrina, redundantem reperi: nihilque in eo temporali Iurisdictioni, vel sacræ Regiæ Maiestati derogatum inuenio. Quare typis mandari meritò potest, si ita videbitur Vestræ Excellentiæ; quam diu superstitem, incolumemque seruet Deus. Neapoli die 29. Maij 1648.

Dominationis Vestræ Illustriss. & Excellentiss. seruus semper addiſtiſſ.

Cæsar de Viuo Societatis Iesu.

Visa prædicta relatione imprimatur.

Zufia Reg. Caracciol. Reg. Capicius Latro Reg. Garcha Reg.

RECEIVED
JAN 10 1964

1. The first step in the process of the
 2. is to determine the scope of the
 3. and to identify the key stakeholders.
 4. This involves a thorough analysis of the
 5. and the identification of the key
 6. and the identification of the key
 7. and the identification of the key
 8. and the identification of the key
 9. and the identification of the key
 10. and the identification of the key

1. The first step in the process is to identify the problem or issue that needs to be addressed. This involves gathering information and understanding the context of the problem.

2. Once the problem is identified, the next step is to define the objectives and goals of the project. This helps to clarify what needs to be achieved and provides a clear direction for the team.

3. The third step is to develop a plan or strategy to address the problem. This involves breaking down the problem into smaller, manageable tasks and determining the resources needed to complete each task.

4. The fourth step is to implement the plan. This involves putting the strategy into action and monitoring progress to ensure that the project is on track.

5. The final step is to evaluate the results of the project. This involves assessing the outcomes against the objectives and goals and identifying any areas for improvement.

and the other two are the same as in the previous case.

LIBER PRIMVS.

20

De Natura , & Dignitate Præfulatus!

Pus aggredior maguum, atque arduum, eorum omnium, quæ ad Christianæ Reipublicæ utilitatem typis hætenus data sunt, nulli secundum: siue proprium eius spectes institutum, quippe quod capitis vicem gerentibus deferuire, non reduuias curare contendit; etenim, ut probè, sacro afflante Spiritu, *Greg. XV. Pont. Max. in Bulla de electione Pape a anno 1621. edita*, quod huc etiam sua ratione spectat; *Salus (inquit) non vnius membri, sed totius corporis agitur, cum de capite cõsultur*: siue Christi summi Pastoris necessitatem gregis consideres, ut ea, quæ par est, charitate, prudentia, atque iustitia regatur: siue cæteras inspicias Præfulis functiones, ad quas latius hæ patebunt lucubrationes: siue demum perpendas, quibus scatet, difficultates Episcopus, omnium sibi vendicans complexionem numerorum. Verùm enim verò mihi illud ingredientis, in quo noctes, & dies vrgere consilium est, sedulò considerandum fuit, nè me in syluam abstruderem densam, in qua ad exactam Episcopalis status, naturæ, dignitatis, ac muneris dilucidationem, metamque nulla pateret via. Quamobrem itineris ignarus ad mare amnem quæsiui comitem, ut est in Prouerbijs; at ad cõ tortuosis errantem ambagibus nactus sum, ut quem ab erroribus auertere ducem habere sperabam, in varios me sensim penè, ac sine sensu inducentem comperi; quapropter tritum, quod adiumento alijs esse solet iter, aduersis, auersisque auctorum vestigijs fallax relinquere, & inusitatum compulsus sum indagare, aliorum fortassis haud pressum adhuc pedibus; à veritate tamen numquam diuino nixus auxilio, discessurus. Neque quod monstrum publicis dederunt notis nonnulli auctores, vel suis partibus carens, aut non cohærens, vel nullo efformatum ordine vitiosum perfectioni redditurus; sed suis omnibus absolutum numeris, Theologus, nec vtriusque iuris aspiciens munia (ni me mea, ut quemque sua fallit opinio) præstantiori methodo Præfulem meum ipse profecò expressurus. Itaque, ut semel omnia, tanquam in summam relata sub aspectu ponam. Primo loco Episcopatus expendam statum, & naturam: singulas deinde causas aggrediar, tum intimas, ut materialem, seu subiectiuam, personam Antistitis, naturali, & morali vacantem vitio, atque à natura, à morali virtute, ac gratia iustis illustratum ornamentis: nec non formalem electionis, postulationis, præsentationis, promotionis, confirmationis, ordinis, seu consecrationis: tum externas, ut effectricem facultatis nimirum eligendi, postulandi, præsentandi, promouendi, confirmandi, ordinandi, seu consecrandi; ubi cum contrariorum eadem sit disciplina, de causa peragemus abrogatoria, seu destruyente: insuper antequam ad finalem explanandam Episcopatus rationem accedamus, ut ex reali natura suas nouimus promanare proprietates, facultates, seu rei ornamenta; sic è nostro Præfule suas; quas explanare operæ præteritum esse iudicauimus. Demum finalem explicabimus causam Episcopalis formæ, quæ ut de cæteris meritò sentiunt Philosophiæ, ac Theologiæ periti, data est ad functiones; aut quia ad has illa cum condita sit, induit rationem finis, quod de viuente *Arist. lib. 2. de Cæl. indicauit cap. 3. text. 17. cum operationem vitæ, finem esse viuentis asseruit*; aut quia functiones effectus sunt, seu operationes, ex quibus à posteriori rei nobis inpotescit facultas effectiua, quæ ad eas relata cognoscitur; sic idè Philosophus, quæ princeps est forma, animam *lib. 2. c. 1. tex. 6. finit, Actum primum substantialem corporis phisici organici, potentia vitæ habentis*: ad has ergo functiones, ut ad finem Præfulatus dilucidabimus formam. Quæ omnia tribus comprehendere voluminibus suis distinctis libris animus est, ni currente rota stylus plures finxerit. Status, natura, ac ratio Præfulatus quæq; ad subiectum, personamq; facient Episcopi hoc continentur. Reliqua cæteris.

▲

DISPY:

DISPUTATIO PRIMA DE EPISCOPATVS Natura, & necessitate.

Cum nomen imago rerum quodammodo sit; quam in compendio præfert, ab eo placet exordiri.

CAPVT PRIMVM.

Expenditur Episcopi nomen.

S V M M A.

Catholicorum sententia de nomine Episcopi, n. 1.

Hæreticorum sensus, num. 2.

Origo nominum, num. 3.

Quid sit nomen, num. 4.

Quid nomen commune, num. 5.

Quid proprium, num. 5. & 6.

Expositio Auctoris, num. 7.

Nomen Episcopi præ cæteris magis proprium, n. 8.

Est nomen officij, ac dignitatis, num. 9. & nam 10.

Prudenter ad Præsules contractum, num. 11.

Merito, & cur fratres à Papa dicantur Episcopi, num. 12.

In iure nomine dignitatis venit Episcopus in fauorabilibus, num. 13.

Nomine Religiosorum probabiliter veniunt Nouiti in fauorabilibus, num. 14.

Expenditur Cap. Quia periculosum de sentent. excom. in 6. num. 15.

Nomine Diocesani solus venit Episcopus, n. 16.

Nomine Episcopi omnes dignitates maiores veniunt, num. 17.

Quotquot sacrarum exponunt litterarum mysteria, epistolæ præsertim Pauli ad Thymot. 1. cap. 3. quot etiam sacros expendunt canones, Decreta præcipue dist. 21. & à 41. usque ad 49. nec non

dist. 85. & 89. Theologi etiam Angelicum sequuti 2. 2. quæst. 185. Summi verò Episcopus, ac alij varijs in libris, Episcopum nomen esse græcum notant, à verbo ἐπίσκοπος, quod idem est, ac omni conatu, & intentio-

ne prospicere, ut debet Episcopus; quare probè Theodoretus scribit in locum super alatum Pauli Episcopum dici ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου, ὡς πᾶσι, eo quòd omnes speculetur, quem sensum communiter amplectuntur sancti Patres, ex quibus Ambrosius Episcopum in eminentiori suo solio tamquam in specula constituit de dignit. Sacerdot. cap. 6. ut nimirum omnes videre, atque ab omnibus videri possit, vel ut optimè mihi videtur Tridentinum iudicasse sess. 22. cap. 1. Cum enim à rebus seculi in altiorē sublati locum cōspiciantur in eos (Episcopos scilicet) tamquam speculum reliqui oculos conijciunt, ex eisque sumunt, quod imitentur.

2. Huic Catholicæ doctrinæ tametsi omnes discrimen negantes inter Presbyteros, & Episcopos Hæretici Ariani detrahunt, ut videre est apud Epiphanium hæresi 65. & Augustinum 53. directè tamen, & quasi cominus firmatis astis Nouatores, recentioresque Hæretici, irritò tamen ista, refragantur, quos inter peltis est illa Lutheri, qui in libello contra falsa nomina statuum Ecclesiæ, Episcopi etiam nomen impiè lacescit.

3. Ego verò notandum habeo primum, ad instatū, quo flagrat, desiderium princeps animal homo, ut proprijs quasi terminis vniuersa circumscribens μωρολογος singularem rerum, velut in summam reducat, naturam amplecteretur, intellectus donatū esse vi, qua omnium species ad se ille reuocans cunctarum imagines rerum naturaliter, atque intentionaliter comprehendere mente; quas quidem, ut alijs palam facere possit

posset, atque ore significare, prò varietate institutionum voces quàmplures adinuenit, quibus vteretur pro ipsismet rebus mente conceptis.

4 Nomen igitur pro præsenti instituto vocalis est imago ex institutione rem conceptam exprimens, cuius vices gerit, quæ eius loco vitur homo.

5 Notandum secundò, nonnunquam nos multa velut in summam concipere, seu illam mente rationem excipere, in qua multi conueniunt, quam voce significando, nomine haud proprio; sed ad cætera etiam se extendenti donamus, nonnunquam verò unicam rem, vel penes eius attributa, vel penes aliquod maximè proprium comprehendere, voceque significare per nomen quidem speciale; quod eò magis erit proprium, quò peculiare rei explicatæ rationes continebit, atque exprimer.

6 Notandum tertio apud Athenienses, *Ariano teste libr. 8.* Episcopos eos fuisse, qui ad iudicandum prærant; quos Romani Prætores nuncupabant; apud quos olim (cum postea ad viliora munera translatus hoc esse nomen me non lateat) hoc idem etiam significasse indicat *Cicero libr. 7. epist. ad Atticum.* Demum *Arcad. I. C. personalia munera enumerans in l. Munerum la 2. §. Trogarchæ ff. de muner. & honor. sic habet. Episcopi, qui præsunt pani, & cæteris vanalibus rebus, quæ Ciuitatum populis ad quotidianum victum vsui sunt, personalibus muneribus funguntur.*

7 His prænotatis. Sic prima conclusio: Episcopi nomen nò quomodolibet speculatore, inspectorēque significat, sed practicè, & efficaciter: tum ad auertenda mala, seu culpæ, seu pænæ à suis subditis: tum ad bona spiritalia, nec non temporalia eis procuranda, & administranda: qua ratione subscribo ex parte *supracitatis auctoribus num. 1.* Probanda mox sunt singula prius generatim, deinde per membra. Et quidem qui varias Pauli sententias perpenderit ad *Roman. 12. Qui præest in sollicitudine: ad Corint. 2. cap. 11. Instantia mea quotidiana; sollicitudo omnium Ecclesiarum: ad Thimot. 2. cap. 4. Tu verò vigilia, in omnibus labora; facile intelligit non speculatiua, sed practica Episcopo suis subditis consulendum esse ratione. In auertendis quidem malis, quòd manifestè probat parabola Christi Domini, ac similitudo de Pastore à suo grege, non sine vitæ periculo, immo & iactura, lupos auertente. Ioan. 10. quibus addo *D. Clementis Rom. Pontific. auctoritatem libr. 2. cap. 6. Qui quidem eam expendens sententiam, Matth. 5. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Dei, addit, Speculatores enim, oportet vos**

Episcopos fieri populo; quoniam & vos speculatorem habetis Christum; igitur efficiamini vos quoque speculatores populo Dei; quoniam ait Dominus per Ezech. 33. Speculatore dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & custodies, & annuntiabis eum ex me dicente, iniqua morte morieris, & non loquutus fueris, ut auerteres iniquum ab iniquitate sua, iniquus ille in iniquitate sua morietur, & sanguinem illius de manu tua requiram: Tu verò si annuntiaueris iniquo, ut auertatur à via sua, & non fuerit auersus ipse in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberaſti. Similiter si gladius belli venerit, & constituerit populus speculatorem ad custodiam, & videns eum venientem non indicauerit, & ceperit animam, anima quidem peccato ipsius capta est, sanguis verò de manu speculatoris requiretur, quoniam non significauit tuba, & c. Gladius est iudicium: Tuba sacrum Euangelium: Speculator constitutus in Ecclesia Episcopus. Hæc ille Episcopus Episcoporum diuino afflante Spiritu. Concinit cap. Qui Episcopatum 8. quæst. 1. & cap. Cleros eadem, & cap. Qui nec 2. quæst. 7. Ad bona etiam suis comparanda, quibus Præsulem sollicitum esse debere, Episcopi etymologia declarat, & ex locis hucusque Scripturarum adductis; & hac breui quidem sententia, sed aurea Augustini patet serm. vn. in Epiphan. Episcopus inde appellatus, quia superintendit, quia intendendo curat; & libr. 19. de Ciuitat. Dei cap. 19. habeturque 28. quæst. 1. cap. Qui Episcopatum, ubi cum etymologia Episcopi expenderit, addit; Ergo Episcopos, si velimus latine superintendentes possumus dicere; ut intelligat non esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse; cui ad stipulatur Bernard. libr. 3. de consid. Quid (inquis) præesse non negas, & dominari veras; planè sic quasi non bene præsit, qui præsit in sollicitudine: præsis, ut provideas, ut consulas, ut procures, ut serues, præsis, ut proſis. Demum integer me volumen deficeret, si quas in confirmationem nostræ conclusionis SS. DD. adducunt sententias huc referre curarem.

8 Secunda conclusio. Episcopi nomen magis præ cæteris proprium est. Probat, quia duo sunt propria, ad quæ tamquam ad cæterorum capita, Episcopalia reducuntur attributa: alterum potestas est ordinis: Aliud iurisdictionis: illa ad Eucharistiam tum conficiendam, tum administrandam, ad eius ministros constituendos, nec non ad panem Diuini Verbi populo Christiano exhibendum præcipuam rationem ordinata est: Hæc verò ad regimen fidelium, quibus providè, ac prudenter consulendum est, ut communis docet auctorum sententia, deinceps à nobis declaranda: atqui nomen Episcopi, ut de-

A 2 rina;

riuatum à munere apud Gentiles, à nobis notabili tertio, num. 6. indicato, primam potestatem ordinis declarat; quatenus Episcopalis muneris esse demonstrat, & per se, & per suos Sacerdotes Eucharisticum, Angelicumque cibum, ac Diuini Verbi panem fidei populo administrare, vt probè indicat *Diuus Thomas* 2.2. *quæst.* 183. *artic.* 1. in *arg.* 4. ex *Proverbiorum* 11. de Episcopo sermonem habens; *Qui est idoneus* (inquit) & vita, & scientia ad Episcopatum, eum videri frumenta spiritalia abscondere, si se ab Episcopatu subtrahat, per hoc autem, quòd Episcopatum accipit, ponitur in statu frumenta spiritalia dispensandi; quod soluens argumentum confirmat ex 1. ad *Corinthios* 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Vt autem deriuatum à nomine græco *ἐπισκοπος*, secundam iurisdictionis facultatem indicat, ea sanè ratione, qua hæc nostra docet assertio: igitur præcipua Episcopatus attributa hoc exprimuntur nomine: igitur est magis proprium, vt ex *Secundo notabili* num. 5. liquidò constat.

Ex his deducitur, quòd etsi multis donetur nominibus Episcopus in sacris literis, & canonum monumentis, vt videre est in *Cap. unico* 5. *perfrontis de sacr. Vnction.* in *capit.* ultimo 3. *quæst.* 1. in *capit.* *Videntes* 12. *quæst.* 1. *capit.* *Pontifex* 7. *quæst.* 1. & in *capit.* *Messana de election.* in *Authent.* de SS. *Episcop.* coll. 9. atq. alijs textibus, etià è scriptura desumptis, quos afferunt, perpenduntq. *Azor.* part. 2. *Institut. moral.* libr. 3. *capit.* 27. *quæst.* 1. *Perusin.* *decision.* 74. *Isidor.* in *capit.* *Cleros* supra citatum, *Augustin.* *Barbos.* de *institut. Episcop.* *offic. titul.* 1. *capit.* 2. à num. 1. ac deinceps. Nec mirum, cum quiuis Antistes summi nostrarum animarum Episcopi Christi Domini vices gerat, ab eius tamen Vicario, & Episcoporum Episcopo dependenter, in quo cum omnes thesauri sint potestatis, ac sanctitatis, meritò multis appellatur à sacris literis nominibus; nihilo tamen minus ex his à proprietate nonnulla recedunt: alia vnum, vel alterum tantum Episcopale munus exprimunt, nec præcipua, vt ab hoc nomine *Episcopus*, significata.

9 Tertia conclusio Episcopus non persona, sed officij, dignitatis, potestatisque nomen est. Prima pars est catholica sententia, quam docet *Augustin.* *relatus capit.* qui *Episcopatum* 8. *quæstion.* 1. & aliorum, quos laudant, & sequuntur *Azor.* 2. part. *institut. moral.* *capit.* 27. *quæstion.* 2. *Vgolin.* de *Offic. & Potestat. Episcop.* *capit.* 1. num. 2. & liquet ex dictis, & ex dicendis manifestius constabit.

10 Secunda verò pars, etsi Catholicis certa

ex *capit.* 2. de *offic. delegat.* libr. 6. *capit.* *Penultimo*, ibi, *Ad culmina dignitatum de prabend.* & *Gloss. verb. dignitatum* in *capit.* 2. eodem *titul.* 6. cuius textum laudat *Barbat.* *capit.* *Dilectus column.* *penultim.* de *offic. legat.* *Gloss. verb. Episcopus* in *proamio* 6. & *verb. de Episcopis* in *capit.* *Quia periculosum de sentent. excommunicat.* in 6. ac de *num.* ex *Tridentin.* *sessio.* 23. *capit.* 4. & *canon.* 4. contra *Hæreticos*, tamen mihi probanda est; & quamuis in eos aperto Marte in præsentia non agam, collatis infra signis pugnaturus, vbi de palmari discrimine inter Episcopos, ac simplices Sacerdotes sermo erit; nihilo tamen minus quasi excursionem in eas belluas, nunc ostendam, nomen Episcopi ex sua etymologia, non minus functiones, quàm principem potestatem, ac dignitatem explicare. Nec tamen, vt à perspicuis exordium ducam, inficior, hoc Episcopi nomen ab Ecclesia olim latiori sub significatione usurpatum fuisse; itaut ad presbyteros etiam pateret: non modò primarios potestate, ac dignitate, vt sunt Præsules, sed ad simplices etiam Sacerdotes, sapientia, morumque probitate, magis quàm ætate, commendatos, quibus nonnullarum animarum cura commissa erat, vt Parrochis, in quo sensu *Athor.* 28. ad *Philippens.* 1. & ad *Thimot.* 1. vltim. est; & in quo operæ prærium erit adnotasse, etiam dum eodem nomine nuncupabantur Presbyteri, qui Episcopali dignitate minimè gaudebant, per antonomasiam tamen cum absolute pronunciaretur *Episcopus*, vnus è Præsulibus intelligebatur, & solus Antistes totius Diocesis dicebatur Episcopus; secus Curatus, vel alius quispiam Presbyter. Hæc verò nominis communitas non idcirco vigeat, quòd vt *Hieronymus* ait 1. in *epistol.* ad *Titum*, *Olim ante schisma non tam auctoritate, & iurisdictione distincta, & diuisa, quàm communi Presbyterorum consilio, labore, ac spiritu regerantur Ecclesia;* (quam doctrinam de discrimine inter Episcopos, & Presbyteros agentes infra perpèdemus ex eodem sancto Doctore) cum eodem tantum nomine gaudentes Antistites, ac Sacerdotes, dignitate tamen, iurisdictione, muneribusque fuerint in Ecclesia semper distincti, vt probè *Diuus Thom.* 2.2. *quæst.* 184. *art.* 6. ad 10. ex *Dionys.* *Arcopag.* 5. *cap.* *Eclesiastica Hierarchia*, & in 3. *distinct.* 22. *Raymund.* *Petrus de Palud.* apud *Siluest.* *verb. Episcopus* 1. nec non *Archidiacon.* ex *Gloss.* *cap.* *legimus distinct.* 93. Sed quia magno spiritu regentes omnes Presbyteri Ecclesias pro auctoritate, ac potestate maiori, vel minori, minus, vel magis propriè, non sine aliqua æquiocatione Episcopi utebantur nomine; postea verò, vt ait *Cbryssostom.* in *epist.* ad

ad Philippenf. 1. unicuique datum est nomen vel Episcopi, vel Presbyteri, à tempore scilicet Apostolorum, & Ecclesie incunabulis, quando hic dicebat, ego sum Cepha; hic, ego Pauli; ille, ego Apollo 1. Corinth. 12. ob quod schisma, quando, ut ait Hieronymus in capit. 1. epistol. ad Titum, Presbyteri prima illa prædicta nominis communitate abutebantur, & Episcopis insolenter ær æquari, & præesse volebant. tunc Episcopi suam auctoritatem, & præminentiam æneri ceperunt, omnibusque prælati sunt, ut patet 1. ad Thimot. 5. aduersus presbyterum (inquit Paulus) accusatione noli recipere nisi sub duobus, ac tribus testibus; quod maxime Ecclesiastica disciplinæ consentaneum erat. ut crescente nimirum fidelium numero, debitus ordo, ac ministrorum subordinatio cõstitueretur; sic Titum iussit Apostolus constituere per ciuitates Presbyteros; sic Ignatius ad Trullanos, ac smirneses. Presbyteri (inquit) subiecti estote Episcopis. Quare sicut nomen Papa quod semper præcipuis rationibus, summi proprium fuit Pontificis, & si olim, cum aliqua limitatione commune ceteris Episcopis competebat, postea tamen merito contractum est ad Romanum Pontificem, ut probè Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 3. 1. in princ. ita cum proportionem de nomine Episcopi ratiocinandum est.

- 11 Deinde cominus, ut manus conferamus, probatur hoc nomen dignitatem inuoluere, ac prudenter ad Autistites, ac Præsules esse contractum: Primo ex Diui Eusebii Papa epist. 3. data Episcopis, & Diaconibus Tusciae, & Campania 8. K'end. Septembris. C. Constante; habeturque in fine operum Sancti Clementis; in qua Episcopos à cæteris Presbyteris speciosa nominis dignitate discriminat. Sequentes (ait) in omnibus Apostolicam Regulam, & prædicantes eius omnia constituta ob custodiam Episcoporum, qui columnæ Ecclesie à Deo dicti sunt, & cæterorum rerorum sacerdotum firmantes can. Patrum statuta. Secundò ex Cor. Sardic. can. 6. habito anno Domini 347. ibi licentia non sit Episcopis passim ordinandi, aut in vico, aut in ciuitate modica, cui satis esse possit vnus Presbyter: nec enim necesse est ibi Episcopum fieri, ne Episcopi vilescat nomen, & honoris summi auctoritas. Tertiò ex August. epist. in ordine 19. ad Beat. Hieron. Quamquam enim (dicente) secundum honorem vocabatur, quæ iam Ecclesia vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit. Quod si lib. 19. de ciuit. Dei c. 19. ut refertur 18. q. 1. c. Qui Episcopatus idem August. Dixerit nomen esse operis, & non honoris, non ad negandam episcopalem ab Ecclesia Catholica assertam dignitatem, sed solum ad sollicitam Episcopi

curam commendandam, ea dicendi ratione vsus est; ut non oscitanter eum legenti patebit; qua etiam ostendit Episcopatum talem esse dignitatem, ut si honorem sibi vendicat, onus non respuat: quare mox addit. Locus vero superior, sine quo regi populus non potest, & ita teneatur, atque administretur &c. Decet &c. Denique eundem Doctoris insistentis vestigijs, ut Lecherum, reliquasque nouatores urgeam in græca præpositio in compositione idem non raro valet, ac super; ita ἐπισκοπος idem est, ac sum super, siue præfectus sum inis est, qui est super, siue qui est præfectus; apud Homerum autem ἀδελφ. x. & apud Sophoclem ἐπισκοπος præfectum significat; & apud eundem Anaximandrum, Xenophontem, reliquasque ut supra, speculatorem inspectorem ἐπισκοπος igitur idem erit, ac super inspector, ac si ita loqui licet super præfectus, ita Plutarchus in Pericle ἐπισκοπος ἑκτονος, omnium præfectus; & quamuis ἐπισκοπος in compositione aliquando redundet, nec non Eustachius propositione redundante Episcopum, & Scopon pro eodem accipiat; nihilominus, auctore Augustino super allato, minimè hic redundare dicendum est; Cæterum licet abundare hæreticis darem, certè apud Pindarum in Nemeis dici Acastum, obseruauit Cellius Rhodiginus lection. antiqu. libr. 18. capit. 3. Magnietum βασιλεὺς, idest Episcopum, ac Regem, accedentibus interpretum calculis, ἀρχὴ καὶ ἐπισκοπία ἐκαστὸν πνεῦμα διοικεῖται, quod maximè congruit antiquæ consuetudini, qua Reges Pontifices erant, cuius meminit text. cau. Cleros distinct. 21.

- 12 Hinc liceat deducere primò Summum Pontificem, cum Cardinales, Regesque, filios appellet, merito Episcopos vocare fratres; quasi sibi æquales. Vide Cap. Quam gravis in 6. de crim. fals. Felin. in proam. Gregor. num. 1. Decium in capit. Cum venerabilis num. 2. de except. Cosm. in pragmatie. titul. de num. Cardin. Gloss. Cardin. ac reliquos infra citandos: secundò per multa, quæ fuisse, ne dicam ad fastidium, à nonnullis indilcreto zelo, neque cautè afferuntur, prudenter esse legenda puto, ne dum operosam, atque efficacem charitatem Episcopis commendare velimus, è sacris uaginis, eorum dignitati detrahentes, Nouatoribus faueamus; esto tanti nominis splendorem obscuræ vitæ tenebris offundere maximè Præsulibus elaborandum sit: etenim ludicra esset autem inscriptio, qua fidele vas virulento repletum succo inscriberetur.
- 13 Quarta conclusio nomine dignitatis iniuris, vel hominis dispositione, venit Episcopum, in fauorabilibus, minime vero, ut plurimum in odiosis; & penes hanc rationem subscribo Auctoribus in cap. 2. de præbend. in 6.

Simonet. de reservat. qu. 11. per totam Mandos. reg. 3.2. cancell. qu. 15. Gammar. de pot. legat. lib. 2. nu. 41. ac alijs apud Barbos. de offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 1. nu. 16. & 17. probatur id expressè ex cap. Inquisitores de haret. in 6. & ibi Gloss. ubi definitur non posse Inquisitores inquirere contra Episcopum, neque de crimine hæresis ex vi generalis facultatis, contra quicumque personas cuiuscumque dignitatis concessæ, cap. si compromissarius de elect. in 6. Vbi si Episcopus ve compromissarius elegerit Episcopum indignum, non esset suspensus à perceptione fructuum, cum non comprehendatur Episcopus eligens, de quo expressa mentio facienda esset, ob Episcopalis dignitatis culmen. Notat vero hic Gloss. quod si aliqua daretur indigni electio ad aliquam dignitatem Episcopali minorem, profecto pœnam suspensionis fructuum beneficii, in cap. citato cum in cunctis de elect. in illam non habere locum, quæ tantum in Episcopi electione militat, cuius nomine minime comprehenduntur alijs inferiores. Probatur hoc idem ex cap. Dilectus de concess. præb. ex quo colligitur, quod quamvis Canon. later. conc. c. 8. contra negligentes electores statuatur electionem devolui ad proximum superiorem; non tamen comprehendendi Episcopatum, vel Archiepiscopatum, sed reliquos personatus, ad inferiora beneficia. Item ex c. Quia periculosum de sct. excom. in 6. in quo statuitur, nè pœnam Episcopi incurrant suspensionis, & interdicti per verba generalia impositam: ex Abbas. tum in c. citato Dilectus, tum in cap. Prætorien. sis Ecclesie de elect. qui facultatem dispensandi ad omnes dignitates, Episcopalem non amplecti docet ob eminentiam dignitatis, ex reg. cap. 1. §. vlt. de fl. presb. lib. 6. subscribunt Peregr. de fid. comm. art. 23. nu. 3. Garz. de benef. part. 1. cap. 6. nu. 66. quamvis si dispensatus non esset, sed legitimatus quispiam absolute non modo beneficium curatum, sed quatuorcumque dignitatem, etiam Episcopalem obtinere posset; ut probe; Henr. de irreg. cap. 8. nu. 10. lit. C. apud quem præter Silvest. DD. nonnulli Salernitenses. Aul. 7. part. disp. 3. dubb. 6 §. 4. & nos lib. 2. disp. 1. cap. 12. num. 4. Ratio autem totius conclusionis est, quam in materia de beneficijs docui, quia nomen genericum ad præcipuas ei subiectas species minime latè patet, ni quando fauorè importat, qui potiori ratione perfectiori cõpetit speciei, quam reliquis: quare cum nomen dignitatis ad omnes ecclesiasticas sit quasi genericum, non competit præstantiori, nimirum Episcopali, nisi quando fauorem importans ei à fortiori convenit; sic in statu laudato de beneficijs scripti, nomine clerici, non venire canonicos; sic pariter in

materia odiosa per se loquendo nomine monachorum non venit Abbas, ut in c. statutum de elect. lib. 6. & c. licet canon. eodem tit. & lib. ex quibus Panorm. c. finali de simon. nu. 3. & 4. & nomine Ecclesie parrochialis, non venit parrochialis collegiata, ut idem ibidè; sic pariter nomine monialium nõ venit Abbatissa, vel Priorissa cap. Quoniam de simon. ubi Abb. nu. 10. Dixi per se loquendo; cum nonnullas afferat. Felinus in cap. citatum finale à nu. 2. exceptiones.

14 Dices non venire nomine Religiosorum Novitios nisi in fauorabilibus, ut docent. Molina tom. 1. de iust. disp. 139. col. 3. vers. præter eos Henr. lib. 7. de indulg. cap. 22. num. 7. Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 7. cap. 30. in fine, & alibi, alijs apud Sanch. de oper. moral. lib. 4. cap. 39. num. 17. & tamen novitij vix è limine Religiosorum salutaverunt statum.

Respondeo satis superque probabilem esse contrariam, quam docent, opinionem. Mandos. de privil. ad instar. Gloss. 7. num. 34. Manuel. qu. regul. tom. 3. quæst. 15. art. vlt. ex Cap. Religioso de sent. excom. §. quamvis in 6. ubi iure speciali indultum est Novitijs in reverentiam, quem gestant, habitus; ut ipsorum percussores sint excommunicati; ex quo rationem discriminis elicio; nam exceptionem hanc, & privilegium in reverentiam religiosi habitus Sacri Canones concesserunt, etiam per Auctores contrariæ opinionis: quare ius commune in contrarium erit, argumento ex l. Ius singulare, & l. Quod verò ff. de leg. fauēt huic opinioni omnes Auctores asserentes Prælatos Religionis, cum Novitijs dispensare minime possit in votis: inter quos est. Angles. Florib. 2. part. qu. unica de voto art. 8. post decimam difficultatem dub. 1. Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 19. num. 9. Sayrus in Clavi reg. lib. 6. cap. 11. nu. 92. Illud autem prætereundum non esse arbitror, nonnunquam ita circumscribi Episcopum, ut etiam nomine iudicis ordinarij veniat, ad quem tale sit negotium commissum: & ratio est, quia talis est conditionis illud quod committitur negotium, ut ab alijs, præterquam ab Episcopis, vel maioribus dignitatibus, expediri nequaquam possit; sic in Cap. Pronida de elect. in 6. ut videre est, apud Auctores illud expendent caput, & Soar. de cens. disp. 31. sess. 5. num. 8. sic pariter nomine Prælatorum, Episcopi comprehenduntur in suspensione lata per Clem. 2. de pan. ut supponere tanquam certū videntur Glossa ibidem, nec non alijs apud, Soarium laudatum num. 17.

15 Hoc autè, quod de suspensione diximus, atq; interdicto præsertim ex Cap. Quia periculosum de sen. excom. in 6. primario, & per se de censuris, suspensionis, atq; interdicti, neq; ad ex;

excommunicationem extendi accipiendum est, iuxta communem opinionem: cum verba illius textus satis clara sint, & ita expressè dicit, ibi Glossa in verbo suspensionis, neque à proprietate declinanda, eò vel maxime, quod sunt privilegij, aliquo pacto derogantis iuri communi, uti docent *Siluester verb. Episcopus §. simul, Nauar. in summa cap. 37. num. 161. Aul. 2. part. disp. 38. dub. 1.* et si non improbabile videatur expressam dignitatis mentionem, neque sufficere ad generales statuendas excommunicationes contra Episcopos, etiam ex vi citati textus, quod ratio illius æquè, imò magis locum habet in excommunicatione, quàm in suspensione, atque interdicto; cum excommunicatio (me iudice) suspensionis, atque alios præterea includit effectus; cum quibus periculosum est Episcopis suum obire munus: fauetq; *Glossa in cap. si compromissarius de Elect. in 6. in expositione casus*, asserens canones penales non comprehendere Episcopos, nisi de eis expressam faciant mentionem; Accedit, quod excommunicatio materialiter saltem suspensio est, cuius nomine possit, his stantibus comprehendere potiori iure, quod beneficium hoc Principis est, & consequenter ampliandum ex *Reg. Deet de regul. iur. in 6. cui doctrinæ fauet Soarius*; Quæ si Recentior benignarum opinionum Collector vidisset benignè in Maiolum Episcopum loquutus fuisset, 4. parte titulo secundo resolutione 33. Cæterum disputandi gratia hæc dicta sint, nec à communi opinione, atque illius textus interpretatione recedendum.

36 Quinta conclusio nomine Diocelani in iure, Episcopus venit, non autem inferior dignitas, sic indicat *Glossa in Clement. 1. de vit. & honest. Cleric. subscribit Azor. par. 2. cap. 23. quest. 2. §. quæres*, & confirmatur, quia Diocesis parochia dicitur Episcopi, *Cap. Parochianus de sent. excom. ubi Panor. num. 1. & Cap. Apostolica de don. ubi idem num. Cap. Quoniam de decim. ubi idem met. num. 2.* quid autem sentiendum sit de nomine Ordinarij in ultimo tomo, Deo dante, ubi de Vicario docebimus.

17 Sexta conclusio, nomine Episcopi omnes dignitates maiores ut plurimum veniunt, sic habetur *cap. Cleros dist. 21.* quod cum Pontificatum, Patriarchatum, atque Archiepiscopatum enumerasset, omnes hi ordines (inquit) uno, eodemque vocabulo Episcopi designantur, & ratio est, quia omnes hi in eadem ordinis potestate conveniunt, ut sequenti capite num. 3. dicemus. Dixi ut plurimum, nam si ex dispositione constaret expressè hanc contrariam esse vocem ad Episcopos tantum, eius contra proprie-

tatem agendum non esset; idcirco utrum comprehendantur dignitates Episcopali minores non definio, cum ex varijs dispositionum formulis pendeat, quæ passim, ac frequenter occurrunt, ideoque de his generalem formare regulam, operæ prætium non est. Dixi etiam, ut plurimum, cum Romanus Episcopus, & Pontifex Maximus nunquam in penalis possit venire.

Nam autem Episcopi nomine, Consecratus intelligatur tantum, an etiam electus *lib. 3. disp. 7. c. 2. num. 5. & 6. nec non tom. 2. agentes de consecratione*, dicemus.

CAPVT II.

De diuisione Episcopatus:

S Y M M A.

Episcopatus diuisio præmittenda definitioni, num. 2.

Diuisio Episcopatus, num. 2.

Episcopatus diuisio est generis in species, num. 3.

Papa quomodo dicitur Episcopus, ibidem.

Cur Papa vniuersalis Ecclesiæ dicatur Episcopus, num. 4.

Propria auctoritatis sententia, cur dicatur Episcopus vniuersalis Ecclesiæ Pontifex Romanus, num. 5.

Cur, & quomodo sex Episcopi Cardinales sine Papa suffraganei, num. 6.

Ad eos specialiter spectat Papam creare, ibidem.

Patriarchæ, & Primates potiori titulo sunt Episcopi, num. 7.

Archiepiscopatus, & Metropolitanatus sub diuisione continentur Episcopatus, num. 8.

Episcopatus etiam titularis allata comprehenditur diuisione, num. 9. & 10.

Quid de Corepiscopis, num. 11.

1 **V**T omnem ablegemus æquiuocationis, seu analogiæ umbram liquidamq; tradamus Episcopatus definitionem, ut ad solos Episcopos contraham, vel ad eos, qui tamen maiori præstent potestate iurisdictionis; pari tamen potiuntur ordinis prærogatiua, eius diuisionem definitioni præmittimus, sicut in similibus fas esse, cum Peripatheticis suppono certum.

2 Episcopatum igitur quatuor in membra diuido: In summum Pontificatum: Primatum, & Patriarchatum: Archiepiscopatum,

et

vel Metropolitanum : ac simplicem Episcopum ; qui quidem subdividitur in habentem titulum, atque expeditam Ecclesiam, & in particularem. Hanc divisionem solent auctores è quibus unus est *Vgo in principio sui tractatus ex Cap. Gleros §. Episcopatus ordo.* 21. desumere, à quibus non dissentit *Aug. Barb. i. part. III. i. cap. 6. num. 2.* Verum enim vero ni illi capiti adiungantur subiequentia *Cap. In nouo. & C. Quāvis*, quibus Primatus Romani Patriarchæ constat intentum, ex eo solum minimè probaretur; cum textus ille trimembrem potius afferat divisionem in Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos. Ex his igitur liquido diuisio constat, cuius membra sigillatim, breui tamen comprobanda: etenim ex eo, quod singula membra diuisoria rationem participat diuisio, ac omnem eius rationem exhauriant, perfectio diuisiois innotescit.

3 Huius autem diuisiois, quam generis in species esse dixerim, singula membra propriam Episcopatus speciem constituunt, atque ex æquo conueniunt in ratione Episcopatus, cuius dignitate, penes ordinis potestatem, maior non est, ut probe verbo *Episcopus in proem. 6. docent Gloss. & in verb. part. per textum ibi in Cap. In nouo citato, Sor. in 4. dist. 24. q. 1. art. 4. concl. 2. Henric. in summa lib. 10. cap. 7. §. 2. & cap. 25. §. 1. Barb. supra Laudatus num. 3. & 4.* In quo sensu veram censerem Hieronymi sententiam, de qua in *Cap. legimus versi auctoribus dist. 93.* pares esse omnes Episcopos scribentis: discepan tamen propriisque discriminantur differentiis, pro maiori, vel minori potestate iurisdictionis, qua alijs alijs, per varior honoris gradus, superiores sunt, ut probe inter ceteros *Bellarmin. de Rom. Pont. lib. 2. cap. 27. quarum Heli rationem soluens.* Hos igitur inter, primus ac omnium caput Romanus est Pontifex, quem esse Episcopum catholica docet sententia, & habetur in *Proemio 6. adiuncta Glossa citata*; ceterum non quomodo libet, sed vniuersalis Ecclesiæ, siue vniuersalis Episcopus, seu Archiepiscopus, sic in *Conc. Calcedon. Act. 3.* leguntur tres epistolæ diuersorum Græcorum ad Leonem Papam sub initio inscriptæ *Sanctissimo, & Beatissimo vniuersali Archiepiscopo, & Patriarcha Magnæ Romæ.*

4 Ad exactam autem huius nominis vniuersalis intelligentiam noto ex *Card. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 31. hoc non in expendente ad tertium Lutheri.* Duobus posse modis intelligi: Altero, quo dicitur vniuersalis, solus omnium intelligatur vbium Christianarum esse Episcopus; ita ut ceteri non Episcopi; sed illius Vicarij sint, qui vniuersalis dicitur Episcopus: & hoc pacto explicatum

nomen illud, est verè prophanum, sacrilegum, atque Antichristianum, ut cum *Greg. Papa loquar lib. 4. epist. 32. & 34.* vbi sub hac acceptione nomen Episcopi vniuersalis damnatur his explicata, *triste valde est ut patienter feratur, quatenus despectis omnibus prædictus frater, & Coepiscopus meus, solus conetur appellari Episcopus*; sermo enim erat de Ioanne Episcopo Constantinopolitano, qui, contra omne ius, falsque vniuersalis Episcopi sibi nomen usurpauerat, & *lib. 4. epist. 36. addit Sanctus Pontifex ad Eulogium, si unus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur; & lib. 6. epist. 69. ad Eusebium, si unus vniuersalis est, restat, ut vos Episcopi non sitis.* hoc idem *Cap. Nullus dist. 99.* constat. Altero modo Episcopus potest dici vniuersalis qui curam quidem omnium habet Ecclesiarum; at generalem, ac supremam; non quòd particulares excludat Episcopos; Et hoc modo Romano competere, Pontifici, ipsomet Sancto Gregorio auctore, constat cum *lib. 4. epist. 32.* referat à Calcedonensi Concilio hoc nomen tributum esse Romano Pontifici; tum ex alijs locis eiusdem, tum aliorum Patrum, quos probè, atque eruditè laudatus affert *Bellarminus* verba *Græci* reijciens, huic catholicæ doctrinæ contraria, ac relata *dist. 99. causa prima sedis, que Lutherus, & Illicus esse Concilij Africani, ut præcedentia in textu allata, imperitè contendebant.* Adde *Diuum Thomam in opusc. contra errores Græcorum*, quas recensuimus Calcedonensis Concilij acclamationes referentè, nomenque vniuersalis Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi Romano Pontifici conuenire demonstrantem è synodo Calcedonensi. Legas *Cap. Ecce in præfatione dist. 99. & sequentes annotationes.*

5 Quibus demum ad nostram rem, ut propius, accedam, subingo, Romanum Pontificum in alio vero sensu proprium, & particularem Episcopum vniuersalis Ecclesiæ merito dici posse: ad quod notanda est doctrina *Innocentij 3. lib. 2. epist. 206. incipiente Apostolica sedis, data Patriarchæ Constantinopolitano, ac relata in additionibus ad cap. modo citatum.* Ecce *dist. 99. dicitur enim (ut ibi legimus) vniuersalis Ecclesia quæ de vniuersis constat Ecclesiis, quæ græco sermone catholica nominatur, & secundum hanc acceptionem vocabali, Ecclesia Romana non est vniuersalis Ecclesiæ, sed pars vniuersalis Ecclesiæ. Prima videlicet, & præcipua veluti caput in corpore, quoniam in ea plenitudo potestatis existit; ad ceteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Et dicitur vniuersalis Ecclesia illa vna, quæ sub se continet Ecclesias vniuersas; & secundum hanc nominis rationem, Romana tantum Ecclesia vniuersalis nuncupatur, quoniam ipsa sola,*

sola, singularis privilegio dignitatis, ceteris est pralata, &c. Qua ut certa habita doctrina, Romanum aio Pontificem merito vniuersalis Ecclesie Episcopum nominari, non modo secundum generalem, supremamque curam, ut superiori numero ex Bellarmino retulimus; & relatum ad Ecclesiam vniuersalem sub prima acceptione ab Innocentio paulo ante declarata; sed etiam penes specialem immediatam, ac propriissimam, comparatum cum vniuersali Ecclesia iuxta secundum sensum, probè ab eodem Innocentio indicatum. Hinc autem meæ sententiæ robor omnino addit illud, quod notasse ad sacrorum notitiam canonum summopere iuuabit, Pontificem scilicet maximum, quamplures habere titulos, dignitatesque; est enim Urbis Episcopus, & Archiepiscopus, necnon Occidentis Patriarcha, & summum totius Ecclesie caput, Pastor, Præful, & Christi Vicarius: ut autem Episcopus peculiarem habet Ecclesiam Clerum, Romanumque Populum, necnon Vicarium, vnum scilicet & Cardinalibus; qui quidem, ut optimè ait Soar. 4. tom. in 3. part. disput. 25. sect. 1. num. 6. mortuo Pontifice cessat, neque vllum habet ius. Ut Archiepiscopus habuit olim, uti scribit Azor part. 2. lib. 4. cap. 4. quest. 2. suffraganeos octo Episcopos, Vrbi vicinos, postea septem, demum in præsentia sex tantum, eosque Cardinales; Quorum specialiori nomine interest Papam creare, ut ex Conc. Later. Nicol. Secund. ait per decretum editum anno Domini M. C. IX. quod refert Can. In nomine Domini Dist. 23. quique loco Metropolitanus, de cuius consensu quisvis alius creandus esset Episcopus; quemque Metropolitanum cum non agnoscat Sancta Romana Ecclesia supra se, quasi subrogantur; sic Nicolaus ibidem, Sed quia Sedes Apostolica cunctis in Orbe terrarum præfertur Ecclesijs: atque ideo supra se Metropolitanum habere non potest; Cardinales Episcopi procul dubio Metropolitanus vice funguntur, qui videlicet electum Antistitem ad apostolici culminis apicem prouebunt consecrandum. Ut Patriarcha Occidentis præest omnibus Archiepiscopis, & Primatibus Occidentalium prouinciarum, Demum ut Summus Pontifex Christi Vicarius, ac totius Ecclesie catholice Caput, omnibus omnium particularium Ecclesiarum Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis, & præest, & iura dat, ea, quam super ostendimus, ratione; qui quidem omnes haud cessant, mortuo Pontifice, cum verè Præfules, atque Episcopi sint suarum Ecclesiarum, & non Vicarij.

7 Secundum membrum est Patriarcharum, & Primatum, quos esse Episcopos, maioriq; iurisdictionis potestate pollere, quam

simplices Episcopi, extra controuersiam est, ut ex cap. saepe citato Cleros. vers. Patriarcha 21. notant Petrus Greg syntag. Iuris lib. 15. cap. 2. Gonzal. mox citandus num. 11. ac alij apud Barbos. par. 1. tit. 1. cap. 6. num. 8. & 9. An autem inter se differant Primates, & Patriarchæ, nostri non est instituti, tractant tamen Cassan. in catal. 4. consid. 9. in princip. Lancel. de instit. canon. lib. 1. tit. 5. in princ. Gigas de resid. Episc. cap. 18. nu. 5. Gonzal. ad reg. 8. cancell. gloss. 41. num. 15. & Barbosa modo laudatus.

8 Tertium nostræ diuisionis membrum Archiepiscopos comprehendit, qui Episcopis, ac Diocesis præfunt, quasi Principes Episcoporum; tam etsi in propria Diocesi tantum Episcopali fungantur iurisdictione; in alijs verò suffraganeorum Metropolitanica, ut probè Lelius Zecchius tit. de stat. R.R. Archiep. Steph. Quaranta in tract. de præstan. Archiep. notant. Esse vero Archiepiscopos, seu Metropolitanos Episcopis superiores in iurisdictionis potestate constat ex Gemin. in cap. singula il 2. q. 3. cap. seruatis. & cap. igitur 25. q. 2. Quod autem Metropolitanus, & Archiepiscopus. idem sint patet per Extran. Saluator de præbend. & per cap. Pastoralis in princ. de offic. iud. ordin. adiuncta Glossa & nomine ferè tantum diuersi colligitur ex cap. Cleros dist. 21. & cap. De ijs. dist. 12. Dicitur autem Metropolitanus ab Vrbe, cui præest, quæ Matrix est cæterarum, ex qua, ut Coloniz deductæ sunt. *μετρόπολις*, enim græcè id quidem sonat. Vel potest, etiam *από τῆς μητρὸς* compositum videri, ut exprimitur, sic se habere Metropolim ad Coloniam, ut Matrem ad Filium, sic Thucydides *Αττικὴ ἡμετέρα πόλις. τιμὰ τὴν μητρόπολιν ἀδελφότητα*, fauet Gloss. Capit. Cleros saepe citato distinction. 21. deductio autem textus capituli citati *ἀπὸ τῆς μητρὸς* haud arripit; cum quia Metropolis scribitur per. n. tum quia apud aliquem auctorum non legimus, vocem *μετρόπολις* deriuatam *ἀπὸ τῆς μητρὸς*.

9 Vltimum diuisionis membrum, Episcopos amplectitur, de quibus animus est, & institutum nobis agendi, nec de alijs Ecclesie dignitatibus supra relatis, nisi quatenus, & habetur in cap. Cleros. citato, omnes superius designati ordines uno eodèq; vocabulo. Episcopi designantur, & reuera Episcopalis dignitatem ordinis eandem omnes illi habent, idemq; in proprijs Diocesis obeunt munus, & si prò varietate tituli, maiori, ut paulò ante dicebam, potestate pollerēt iurisdictionis. His autem Episcopis singulæ Dioceses sunt, pluresque Parochi, itaut quemadmodum omnes totius Ecclesie Præfules, quacumque dignitate præditi Romano subsunt Pontifici.

fici, plures Archiepiscopi, Patriarchæ, seu Primates & suo Metropolitano plures Episcopi, ita cum aliquali proportionem Episcopo plures Parochi, ad optimum Ecclesiæ regimen ex *Trid. sess. 14. de reform. cap. 9. & sess. 24. cap. 13.*

10 Subdiuiditur hoc membrum in Episcopos, reales expeditas habentes dioceses, ecclesias, & populos, cuius partes expendas aggressi sumus; atque in titulares sic appellatus; vel quia titulo donantur Ecclesiarum ab infidelibus detentarum ex *Clement. in plerisq. de elect. vel quia abdicarunt se Episcopatu de quibus in cap. 1. de ordinat. ab Episcopo, qui Episcopatu renuntiavit; vel quia propria Diocesi infidelium armis, ac vi expulsi sunt, de quibus Clement. 1. de for. compet. quos omnes Episcopos esse, ex infra dicendis constabit.*

11 Obijces diuisionem se non extendisse ad Corepiscopos; igitur mutilam esse.

Respondeo *ἑρπᾶ* græcè, tum oppidum, seu villam, tum locum significare posse; Corepiscopi ergo, vel Episcopi quasi rurales oppidorum, vel locum tenentes, & vicegerentes Episcoporum dicti sunt; qui quidem duplicis fuisse generis constat: alterum eorum eorum, qui per solemnem Antistitis manu impositionem, & consecrationem, verè dignitatem episcopalem exceperant; etsi propriam non haberent ecclesiam, sed in aliena, de licentia proprii Ordinarij ministrabant, ut nunc solent titulares Episcopi: alij vero, qui tantum Presbyteri erant, vices tamen Episcopi in oppidis, villis, & pagis curam animarum habendo aliquo pacto gerebant, quasi Episcoporum Vicarij. Priores veri erant Episcopi, sub cuius nomine comprehensi sunt, ut docet *Bellarmin. 1. som. de cleric. cap. 17. de quibus sermo est in Conc. Ancyrit. can. 12. Antioch. can. 10. Hispal. 11. can. 7. Damaso in secundis inuehenti; ut infra epist. 3. Leonis epist. 86. alias 88. Ioanni 3. epist. ad Episcopos Germaniæ, & Gallia.*

Postiores vero nequaquã, quibus tamē nō nulla munia Episcopalia cōmissa erant, ut conferre, minores ordines, & subdiaconatum; vel quia hic ordo inter minores, tunc celebratur. *cap. Erubescant 32. dist. cap. Miramur de seru. non ordinand. ut notat Barb. tit. 1. cap. 6. num. 22. vel ex privilegio ut vult Bellarm. citatus in fine capituli. Illud exploratum est hunc ab Ecclesia ordinem, ut perniciosum reiectum esse. cap. Corepiscopi dist. 68. quare non est cur ad eos nostra pateret diuisionis.*

CAPVT III

Quid sit Episcopatus.

S V M M A.

Definitio Vgolini num. 1.

Episcopatus ut status, officium, & gradus ecclesiasticus consideratur num. 2.

Eius definitio, ut gradus num. 3.

Episcopatus est ordo remissionis num. 4.

Expenditur definitio Episcopatus ibidem.

1 **V** Num inuenio Vgolinum non Episcopatum; sed *cap. 1. num. 3.* Episcopum ita definientem. Episcopus est potestatem habens ordinis pontificalis, necnon iurisdictionem ecclesiasticam fori exterioris, interioris, ac mixti ecclesiæ, ad animarum salutem alicuius diocesis.

Ex qua Episcopi definitionem hanc deduceret Vgolinus ipsius Episcopatus. Potestas ordinis pontificalis, & iurisdictionis ecclesiastica fori exterioris, & interioris, ac mixti ecclesiæ ad animarum salutem diocesis alicuius. Quæ quidem definitio causalis videtur per physicam causam, scilicet formalem, potestatem nimirum ordinis, & iurisdictionis, ac per finalem ad animarum salutem. Cæterum licet in his dialecticas seruet leges; verum & redundare nonnulla verba, ut ecclesiæ & ecclesiasticam, per se notum est; & ex æquo ad rationem intrinsecam Episcopatus utramque potestatem facere, quin aliud adiungatur, falsum esse ex infra dicendis constabit.

2 Ego vero Episcopatum bifariam considerare posse præmitto, & quasi abstractè in ratione quadam ecclesiasticæ hierarchiæ, ac potestatis: & in ratione status ecclesiastici. In præsentia primo modo nobis definiendus est: sequenti disputatione secundo: etenim, ut dixi est distincta definitio perfectionis christianæ, quam vnusquisque adipisci potest, à definitione status perfectionis; in quo non omnes christiani sunt, sed nonnulli Deo dicati, ut infra, & probè *Sanctus Th. opusc. 18. cap. 15. in fine* docet; sic distinctum quid erit, definitio Episcopatus, & status Episcopalis; & cum diuersitas in ecclesiæ membris ad tria fere ordinetur, auctore *Dino Thom. 2. 2. q. 183. art. 3. in corpore.* ad perfectionem, ad actionem, & ad decorem; atque in ordine ad primum constituatur status, in ordine ad secundum officium, demum in ordine ad tertium gradus; cum item hæc tria inueniantur simul in Episcopatu, ut idemmet citatus Doctor scribit, ad tertium argumentum respondens

respondens, hinc est, ut in præsentia, hoc tertio modo, ut gradus quidam est ecclesiasticus, Episcopatus definiendus sit. quem infra definituri sumus, ut officium; cum omnis status ad functiones, & actiones, cum stabilitate referatur. Per genus igitur, & differentiam, causas, scilicet metaphysicas hanc definitionem afferam.

3 Episcopatus, est ecclesiasticus ordo pontificalis, proportionatam interni, & externi fori iurisdictionem petens in aliquam Diocesim. Ecclesiasticus ordo pontificalis, est loco generis proximi, sub quo, seclusis alijs ordinibus ecclesiasticis, presbyteratus atque aliorum, quasi Episcopatum ad varias dignitatum ecclesiasticarum, Summi Pontificatus, Patriarchatus, & Episcopatus species commune est, ut præcedenti capite indicavimus. Tò autem iurisdictionem petens, &c. loco est differentie, qua ab his modo enumeratis speciebus discriminatur, ut ex superiori capite liquido constat.

4 Quod autem specialis sit ordo Episcopatus ex *somo 2. lib. 8. ad finem* constabit. Quod presbyteratum aliqua ratione includat, vel supponat, & quomodo, & à quo, distinguatur saltem, ut includens ab incluso, ibidem dicemus; ubi explicabimus quam potestatem propriam, hic ordo imbibitam formaliter habeat, quod etiam sequenti capite indicabimus. Quod potestatem iurisdictionis in utroque foro sibi vendicet hic ordo, tum ex his patefecit; quæ de necessitate Episcopatus dicemus infra *cap. 5. tum maxime ex sequenti cap. ac disput.* Denique non aqualiter iurisdictionis potestatem in aliquam Diocesim habere, sed satis esse potentialem, sequens aperiet caput. Hæc autem potentia ad hanc iurisdictionem ita intelligenda est, ut vel antecedenter, vel consequenter habeatur; cum enim Episcopatus Totum, quoddam sit ex institutione pendens, non oportet, ut certis, ac definitis naturalium elsetiarum terminis ad unum, eodem tenore semper additis circumscribatur, ut enim infra omnia ferè munia simplicis iurisdictionis, nempe iudicare, excommunicare, corrigere, subditos in iuramentum adigere, beneficia conferre, in possessionem inducere, instituere, ceteraque similia obire, Episcopum tantum electum, & confirmatum posse suis infra locis dicari, iumus. *Rebuff. de pacif. possess. nu. 243. Cosm. in pragmat. sanct. tit. coll. verb. nominationes punct. 186. & alijs.*

CAPUT IV.

An ad intrinsecam Episcopatus rationem actualis spectet iurisdictione in aliquam Diocesim Ecclesiam.

S V M M A

Status questionis, cuius exponuntur nodi nu. 1.
Opinio Caietani, afferentis iuris esse divini fœdus Episcopi cum aliqua Ecclesia num. 2.

Contra divinum ius ex se magis, est abdicatio, quam translatio, ex una in alteram Ecclesiam, ibidem.

Secunda Vasquez sententia docens, iuris esse divini fœdus Episcopi cum tali Ecclesia, & indissolubile nu. 3.

Tertia sententia hæc negans ex iure divino indissolubilitatem num. 4.

Non modo ordinaria, sed absoluta Principi potentia conceditur, & definitur num. 5.

De essentiali Episcopatus ratione asseritur iurisdictione ad aliquam Ecclesiam, non actualis, sed radicalis num. 6.

Actualis applicatio iurisdictionis ad hanc, vel illam Ecclesiam, iuris est ecclesiastici. nu. 7.

Ex vi consecrationis, nullus Episcoporum actuali iurisdictione potitur num. 8.

Non repugnat Episcopum creari, sine certa Ecclesia, cui actu aliter præsit num. 9.

Actualis indissolubilitas, inter Episcopum, & Ecclesiam propriam, iuris est canonici. nu. 10.

Explicatur Cap. licet de translat. Episcop. nu. 11.

Quæ indissolubilitas sit de ratione Episcopatus, num. 12.

Potentialis connexio est de intrinseca Episcopatus ratione num. 13.

Ex vi ordinationis obligatio resultat in Episcopum regendi Ecclesiam, quæ legitime illi commendabitur num. 14.

Actualis indissolubilitas quomodo competat Episcopo num. 15.

Aliquando liberè, aliquando necessario. Præsit cum Ecclesia fœdus init. num. 16.

Quid indissolubilitatis addat consecratio, electio, & confirmatio. Præfati num. 17.

Actualis indissolubilitas ex se perpetua est. nu. 18.

Quæ stabilitas necessaria ad rationem status Episcopalis num. 19.

Peccat mortaliter Episcopus propria auctoritate a fœdere cum Ecclesia contracto resilire. nu. 20.

Episcopus electus, & confirmatus propria auctoritate matrimonium contrahens peccat mortaliter num. 11.

Vir absque licentia uxoris non modo ad Episcopatum, verum ad Pontificatum auctoritate ab

ea poterit reuocari. numer. 22.

Matrimonium ratum antecedens matrimonio spirituali Episcopatus ex se nō dissoluitur. nu. 23.

Sponsalia antecedentia per electionem ad Episcopatum nonnunquam dissoluantur num. 24. Et quid de sequentibus. num. 25.

Solius Pontificis est dispensare in vinculo inter Episcopum, & Ecclesiam. num. 26.

Dispensatio ex legitima causa licita est. num. 27.

Sine consensu coniugum spiritualium dispensatio Pontificis est licita. num. 28.

Soluantur argumenta contraria. num. 29.

P Rinceps hæc quæstio, vt multorum Theologiarum, ac Iurisperitorum, ita nostra iure suo exposcit industriam; cum mirum quantum ad Episcopatus essentiam, quam superiori definiuimus capite, declarandam faciat; coincidit autem cum ea, verum Episcopatus æqualem inuoluat connexionem, seu vinculum, cum Ecclesia Præsulis sponsa, & quo iure hoc spirituale coniugium firmitatem habeat; nec nō cum altera, in qua queri solet num vinculum Episcopale indissolubile sit, vel immutabile? eam demum inuoluit quæstionem, An Episcopus sine aliqua Ecclesia esse possit; quarum omnes nodos huius capitis doctrina, Deo dante, soluet.

Prima opinio est Caietani 2. 2. q. 134. ar. 6. dicentis, tæteri Præsulem ad persistendum, in munere suscepto ex iure diuino naturali; etenim supposita Christi Domini institutione Episcopatus, ex ipsius natura hoc vinculo deuincitur Episcopus, non quidem cum hac, vel illa Ecclesia, sed cum aliqua ita, vt vbiq. sua obeundo munia aderit, suo pariter officio satisfaciatur, nec non vbiq. ex munere teneatur perfectionis operibus in ordine ad Proximos insistere. Probat Caietanus, quia Episcopus ex vi suæ institutionis est causa principalis suarum functionum ad animarum salutem ordinarum, causa vero principalis suis adesse tenetur effectibus, ergo &c. sanet Gloss. in cap. Nisi cum pridem de renunc. vers. sponsa quam militantem Ecclesiam explicat esse, cui suam operam denegando Præsul, minime missum dare potest. Ex qua Caietani sententia sequitur directe contra diuinum ius esse abdicationem Episcopatus potius, quam translationem, per quam minime deserit in vniuersalis Ecclesie bonū, per sua munera Præsul influere, vt cessat per abdicationem.

Secundam huic proxime accedens est opinio Vasquez 3. tom. in 3. part. disp. 241. cap. 13. & 5. contententis episcopale vinculum esse indissolubile, nec modo cum vniuersali Ecclesia, verum cum hac etiam, vel illa, cum qua spirituale contraxit coniugium, idque

ex iure diuino naturali, Diuino quidem cum ex institutione Christi Domini omnes consent Episcopatus, Naturali vero, quod, hac posita, vt supra diximus, ex eius natura sequitur indissolubilitas, ac permanentia in episcopali munere, qua in spirituali constituitur statu Episcopus; non secus atque carnali matrimonio constituitur quis in statu ciuili, Præcipuum huius sententiæ fundamentum est in Decretalibus Innocentij III. super indicata ratione, hoc spirituale matrimonium inter Episcopum, & suam Ecclesiam declarantis, præsertim in Cap. inter corporalia de translat. Episcopi. ex eo enim, quia, spiritualia firmitus habent robur, ac difficilius sic infert Pontifex, Dubitari non debet quin omnipotens Deus spirituale coniugium quod est inter Episcopum, & Ecclesiam suo tantum iudicio reseruauit dissoluendum, & quidem à fortiori, cum vinculum carnalis matrimonij sibi tantum reseruauerit Matth. 19. Quos Deus coniunxit homo non separet; ex quo textu primum in hunc modum additur argumentum, Nullum sibi vinculum reseruauit Deus dissoluendum, quod iuris diuini non fuerit; sed vinculum spiritualis coniugij inter Episcopum, & suam peculiarem Ecclesiam sibi reseruauit, e super allato textu; ergo diuino iure indissolubile est. Secundo à fortiori, Carnale matrimonium iure diuino firmitatem habet indissolubilem: sed vinculum spirituale, carnale firmitus est, ergo, Tertio ex Cap. Nisi cum pridem de renunc. vers. verum si, Propter laboris angustias, aut persecutonis incursus non debes deserere sponsam tuam, cui desigendo manuum apud extraneum te, fide media, copulasti. Quarto ex varijs Pontificum decretis, indicantium matrimonium inter Episcopum, & Ecclesiam, vt sunt Eugenius in epist. 2. sub principio. Calixtus in epist. 2. cap. 3. Idemq. quam plura confirmant decreta, ad aliam Ecclesiam, Episcopi transitum prohibentia.

Tertia sententia docet episcopale vinculum non esse iure naturali, vel diuino indissolubile, Est Hostiensis, Maioris, ac aliorum quos citat, & sequitur Soar. 3. tom. de relig. lib. 1. cap. 16. num. 13. sed ecclesiastico tantum, ac posse Papam absolute in eo dispensare.

Vt meam nonnullis conclusionibus ad varias difficultates elucidandas expromam, sententiam, notandum est, & ordinariam, & absolutam Principibus esse potentiam; quam distinctionem admittimus cum Bald. l. 2. num. 46. C. de seru. & aqu. Gloss. Cap. Quanto de auctor. & usu pall. verb. veri, & l. Relegati in fine de pen. Abbat. cons. 84. lib. 1. & cap. Ad hac nu. 7. de rescript. Det. cap. Quam Ecclesiam num. 48. ac alijs quam pluribus.

Notandum

Notandum secundò, tamen si omninò falsam existimem descriptionem absolutæ potestatis à Baldo allatam numer. 39. quam sequuntur laudati Doctores, ut sit *Plenitudo arbitrii nulli necessitati subiecta, nulliusque publici iuris regularis limitata, & sic facta mentione talis potestatis, nulla exceptio obijci valeat, nihilque apponi possit, neò dici, cur ita facis? & fundata, ut ait Natta consil. 512. num. 19. in eo axioma, si libet, licet; quippe quæ ad tyrannidem spectans ex Aristot. 5. Politic. cap. 10. cum sit Tyranno voluptas proposita, Regi honestas: & sanè pestifera, atque in seditione nata, ut probè Tull. 3. de legib. quæ omnia prosequuntur Paris. ad Decium in allatum cap. Qua in Ecclesiæ litter. T. Couarr. 3. variar. cap. 6. num. 8. Matie. lib. 3. recapit. tit. 10. libr. 3. Gloss. 12. Mendos. libr. 1. de pact. capit. 5. num. 35. nihilo tamen minus alia sub ratione admittendas potestates ordinariam, & absolutam inter se distinctas iudico; etenim sicut in Deo Theologi cum Diuo Thoma 1. part. quæst. 25. artic. 3 & 6. ordinariam, & absolutam agnoscunt potentiam: Illa, quæ statutas leges naturaliter concurrèndi cum causis secundis non prætergreditur: Hæc, quæ ad omne ens repugnantiam minimè inuoluens latè patet: ita pariter in Principe ordinaria potentia illa erit, quæ ipse vitur, secundum humanas leges, quarum directiua tenetur vi, quando nimirum, ut probè Sanchez lib. 2. de Matrimon. disput. 15. num. 3. in fine §. alio modo, iusta dispensat ex causa in humano iure. Absoluta verò, quando, his haud adstrictis legibus validè dispensat in iure humano, absque causa. Quare illud secundum ordinariam potestatem facere poterit, quòd licitè cum causa præstabit: illud autem non poterit per hanc potestatem, quod vel illicitè, & sine causa; vel non seruato more ordinario fit, quodque usu frequenter euenire deberet. Quamobrem quod urgentes desiderat causas, ut fiat, esto licitè fiat, & possit de ordinaria potentia dici factum; solet etiam dici de absoluta; quia nimirum præter communem rerum cursum, atque agendi modum actum est.*

- 6 His prælibatis sit prima conclusio. De essentiali ratione Episcopatus est iurisdictio non actualis ex actuali ordine ad certam Ecclesiam, sed in radice, ac potentialiter, ei diuino iure competens. Hæc conclusio, quæ nobis infra probanda sit, ubi de potestate Episcopali, maiori, quàm potestas Presbyterorum agemus, cui à fortiori Vassquez ad stipulandum debet, ac summopere fauere Caietanus (cuius sententiam hac ratione explicatam probamus) & expressè

subscribit Aegidius Coninck de Sacrament. Ordin. disputat. 20. capit. 4. num. 27. confirmatur tamen, tum ex munere, tum ex dignitate Præsulatus, quæ Episcopus Princeps ex Dei institutione, in Ecclesia ordinatur, & iurisditionem aliquam superioris ordinis sibi vendicat suo muneri debitam, quo spectat illud Apostoli Act. 20. Attendite vobis, & uniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei; quem textum intelligit Tridentin. sess. 23. capit. 4. de Episcop. Presbyter. superior. quippe qui sunt serui, quos constituit Dominus super familiam suam; ut formula consecrationis Episcopalis hisce demonstrat, Sit fidelis seruus, & prudens, quem constituas tu Domine super familiam tuam, ut de illi cibum in tempore opportuno, & exhibeat omnem hominem perfectum: & ut probè Sotus libr. 10. de Iustit. & Iur. artic. 4. conclus. 2. non dicitur, quem constituo ego Papa, sed tu Dominus. Hoc idem indicat vñtio in capite, quæ in Principem Ecclesiæ declaratur Episcopus, & ceu vir uxoris suæ caput est, ita Episcopus suæ Ecclesiæ. Ex hac autem asserione, fit adeo de intrinseca, & essentiali ratione Episcopatus esse iurisditionem hanc radicalem, & in actu primo, ut quemadmodum iuris diuini esse dicimus potestatem ordinis actualem, ita & hanc dignitatem iurisditionis in aliquam Ecclesiam; nec posse hæc duo subsistere, ut quis Episcopatum habeat, & hac potentiali careat iurisditione, quæ neque à summo Pontifice priuari potest; sicut neque caractere, ut probè Sotus citatus. Dixi, actualem iurisditionem ex actuali ordine, & connexionne cum certa Ecclesia non esse de ratione essentiali Præsulatus, sed tantum radicalem, ita dictam per oppositionem ad hanc; nam verum alias hæc iurisdictio essentialis dici possit actualis, ita ut nil ei desit, nisi applicatio materiæ, ut solet dici de iurisditione absoluendi, quam singuli habent Sacerdotes, & per consequens etiam ut sic actualis iurisdictio iuris diuini sit, cum Soto fortasse dicemus, ubi de causa efficiendi acturi sumus: Et libro octauo, ubi de effectu consecrationis, & circumstantia cuius gratia tractabimus, ubi pariter, loco præambuli, iurisditionem cuiuscunque Sacerdotis ad absoluenda peccata vberius exponemus. In præsentia tantum asseruisse satis est actualem iurisditionem, pro ut taliter dictam ab actuali connotatione, & ligamine cum Ecclesia certa, ac determinata non esse iuris diuini; quod, ut magis pateat, bifariam actualem iurisditionem sumi posse notandum.

est; Primò adequate prout inuoluitur, fundamentum; & rationem intrinsecam, tum actualem relationem, vel connotationem Ecclesie, cui Episcopus præest. Secundò potest sumi pro hoc ipso actuali ordine, habitudine, seu connotatione tantum: si primo modo sumatur, quamuis iuris diuini sit, quoad intrinsecam rationem, & fundamentum; secus tamen quoad connotationem, & ordinem, seu relationem; quippe quæ pendet ab applicatione materie, seu certæ Ecclesie, cui Episcopus præsit, tanquàm à termino illius habitudinis. Quamobrem ut Philosophi agentes de relatione, quibus subscripsimus in Logicis, eam in aliquo intrinseco realiter indistincto à fundamento, asserunt esse institutam, ut in connotatione seu formali habitudine, quæ non nisi posito termino resultat: ita nos de hac iurisdictione Episcopi meritò ratiocinamur; nec, si bene perpendatur, discrepat *Soar. lib. 10. de leg. cap. 6. num. 14.*

7 Secunda conclusio. Actualis applicatio iurisdictionis, seu relatio, atque habitudo, ad hanc, vel illam Ecclesiam, hoc, vel illud regimen huius, aut alterius Diocesis iuris est humani, ac Pontificij. Hæc conclusio liquidò constabit ex infra dicendis, & auctore *Caietan. in Opuscul. tom. 1. tractat. 1. de potestate. Papa.* communis est Theologorum, & Catholicorum Doctorum, *Paludani, Hervani, Turrecremata, & aliorum*, quos laudat, & sequitur *Azor. part. 2. lib. 3. cap. 1.* qui hoc inter Romanum Pontificem, ac reliquos Episcopos agnoscunt discrimen, quod illius iurisdictionis sit iuris Diuini à Christo instituta, & data, quæ à nullo restringi, nedum abrogari potest; at Episcopalis à Romano Pontifice, ut infra, sicut circumscribi, ita & actualiter applicata derogari potest; nec audeat negare *Sotus de Iustit. & iure lib. 10. artic. 4. conclus. 2.* quamuis de iure diuino sentiat esse applicationem Ecclesiarum in genere, de qua suo loco infra. Accedunt Iuristæ, *Franc. Bursat. volum. 10. consil. 125. num. 45. Onuphr. Panuin. de primat. Petri part. 3. dist. 6. pag. 243. Barthol. part. 1. tit. 1. cap. 6. numer. 23.* probatur ex *Can. Ita nunc dist. 19. ibi, sed huius muneris* (supple Episcopalis) *sacramentum*, ita Dominus ad omnium Apostolorum officium peruenire voluit, ut in *Beatissimo Petro Apostolorum omnium primo principaliter collocaret, ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua, velut in corpus omne diffunderet.*

8 Hinc deducitur ex sua ordinatione, præcisè nullum Episcoporum actualem habere iurisdictionem per ordinem ad aliquam certam Diocesim modo *num. 6.* declarato, multosque esse merè titulares, nullos actu habentes subditos, ut & ij, qui Episcopatu, actua-

liuè iurisdictione priuantur; aut Pontificia facultate renunciant Episcopatu, quamuis omnes veri, ac proprii sint Episcopi, ut deducitur ex *cap. Inter corporalia de translatione.* & probè *Coninck de ministran. Sacrament. peniten. disputat. 8. dub. 3. num. 19. conclus. 2.*

9 Secundò deducitur non repugnare Præsullem aliquem creati, etiam siue certa Ecclesia, cui præsit actualiter, ut benè inter ceteros *Soar. citat. numer. 9.* & de facto à *Diuo Petro* ita dicuntur ordinati *Linus, & Cletus* in Episcopos adiutores suos. Nec iure diuino contrarium statutum legimus, neque contra essentiam Episcopatus est, neque ratio alicuius moneti assignari potest in contrarium; immò ut adiumento alijs sint Episcopis; congruum sanè videtur, ut aliquando fiat; & quamuis *dist. 70. Can. Sanctorum, & Can. Neminem eadem dist. ex Conc. Calcedon. prohibeatur*, nè quis sine certo titulo, & Ecclesia initiatur; nulla tamen ibi mentio fit Episcoporum, cuius expressa profectò facienda esset, ut ad eos latè pateret, quem admodum constat ex his, quæ supra *capit. 1. numer. decimo* diximus. Nec me latet *Azorium 2. par. lib. tertio capite 29. questione 3. in fine* quam tam afferre *Clementinam*, *Ut plerisque de electione.* Verùm enim verò talis Clementina sub eo titulo non inuenitur, sed una incipiens *In plerisque de electione.* Quare librarij errorem fuisse cenleo: ceterum in hac prohibetur tantum, nè Religiosi mendicantes in Ecclesiarum pauperimarum eligantur Episcopos, inconsultò, & sine facultate Romani Pontificis; & nè quispiam in pastorem eligatur carens Clero, & subditis. *Volentes igitur* (ait textus) *contra temeritatem, tam facientium, quam, ut frequentius, recipientium prouisionem huiusmodi providere, de consilio fratrum nostrorum statuimus, ut nullus de cetero quantacumque dignitate præpollens* (nisi speciali super hac auctoritate Sedis Apostolica fulciatur) *de pastore provideat Cathedrali Ecclesia sibi qualitercumque subiecta, qua Clero careat, & subditis christianis.* Quare non modo visu factum esse existimamus, quod laudatus scripsit *Azorius*; verùm nulla prohibitione existente, ut Summus Pontifex aliquos creet Episcopos, actualem minimè habentes iurisdictionem in aliquam Ecclesiam. Vtqum autem possit eligi etiam Præsul, & non ad certam Ecclesiam, tum ex dictis, tum ex dicendis secundo præsertim Tomo constabit ex *cap. Inter corporalia de Translat. Episc.*

10 Tertia conclusio. Actualis indissolubilitas quæcumque illa sit inter Episcopum; & Ecclesiam, cui præest, iuris est Canonici; ita sentio

sentio eum Maior. in 4. distinct. 38. quæst. 7. artic. 2. Hostiens. in summa tit. de translation. Episcop. quæst. 4. num. 5. in fine, Soar. laudat. num. 4. & tractat. de leg. libr. 2. capit. 15. numer. 22. Et sequitur necessario e præcedenti conclusione; nam si iuris tantum canonici est æquas iurisdictionis, fœdus, seu contractus quicumque ille sit initus ab Episcopo, cum hac peculiari Ecclesia, eiusdem etiam erit indissolubilitas ipsius contractus eum consequens, ex Regul. 42. inris in 6. Accessorium naturam sequi congruis principalis. Deinde sic arguo ex Capit. Inter corporalia de translation. Episcop. manifestò constat, consecrationem nihil adijcere firmitatis, vel indissolubilitatis fœderi Episcopatus, ut ex illis præsertim patet verbis: *Vnde eam non sit maius vinculum Episcopi ad Ecclesiam, quam electi, maxime eam fuerit confirmatus, immo idem penitus, & non aliud, idem iuris obtinet in utroque: & ex cap. Licet eodem titulo constat, Episcopatum post electionem inchoatum esse matrimonium, & per confirmationem esse ratum per ea: Sic & spirituale fœdus coniugij, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, quod in electione inchoatum: ratum in confirmatione; ergo eandem indissolubilitatem habebit Episcopatus, etiam post consecrationem, quam habet matrimonium ratum; sed hoc neque ut contractus civilis, neque ut Sacramentum, neque ex Christi institutione omnimodam habet indissolubilitatem, ut bene probat ex multis Sanchez libr. 2. de Matrimon. disputat. 13. num. 8. vers. 3. Igitur idem dicendum de fœdere Episcopali à fortiori; nam esto non improbabile sit matrimonij rati indissolubilitatem iuris esse Ecclesiastici, ut docet Medina libr. 5. de sacror. homin. continent. capit. 38. 39. & 73. Gloss. capit. Ex publico de conuers. coniug. verb. consummatum, ibi Hostiens. eodem verbo; Ioan. Andr. num. 9. & alij. quos citat Sanchez libr. 2. de Matrimon. disputat. 13. num. 6. & 15. numer. 1. nihilominus tamen certius est hanc coniugij spiritualis indissolubilitatem talem quidem esse, tum ab intrinseco, tum ab extrinseco Autorum gravissimorum, meliorisque notæ Theologorum iudicio.*

¶ 11 Dices in eodem cap. licet, Episcopatum intelligi coniugium in consecratione consummatum; ergo post consecrationem saltem, omnimodam insolubilitatem ad instar carnalis matrimonij, consummati sibi vendicabit. Respondeo, hoc argumentum vel nimis, vel nihil probare: nimis, quia si omnimoda proportio inter spirituale coniugium Episcopi, & carnale seruanda esset, profectò sequeretur, quòd sicut hoc omnimodè indissolubile inter fideles est, etiam auctoritate Pontificia, & contrarium asserere valde falsum, ac periculosum ad minimum esset; ut probè ex Ca-

tholica sententia Bellam. de Matrim. cap. 15. Conarr. 4. decret. 2. part. cap. 7. 4. num. 15. Henrici. libr. 11. de matrim. cap. 2. num. 3. in comm. littera F. Sanchez. laudatus tum num. 2. tum num. 11. ex Matthæi 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet, & 1. ad Corinths. 7. & ad Roman. 7. Sic indissolubile esset, etiam per facultatem Pontificiam hoc spirituale coniugium, quod est omnino absurdum; ergo vel nimis, vel nihil probat allata instantia, cum aliquas tantum similitudo proportionalitatis, ut probè Soar. laudatus num. 11. inter hæc duo coniugia sit, non tamen omnimoda, cum coniugium carnale cum vna tantum vxore, & nõ cum pluribus esse possit, nec Pontificia auctoritate; locus spirituale, etiam per contrarios. Cetera discrimina videre est apud eundem Soarium ibidem. Demum hæc indissolubilitas, neque iure diuino, neque ratione naturali deduci, neque traditione Ecclesiæ, optimè probatur à Soar. 2. num. 4. cuius momenta huc transferre, nec mearum est rationum, neque instituti; illud tamen silentio minimè prætereundum iudicio, si iuris esset diuini hoc vinculum, translationes Episcoporum eodem essent iure prohibita; cum translatione quin prius dissoluatur vinculum, fieri non possit, alioquin multiplicatio esset Episcopatum in vna, & eadem persona: sed hoc est falsum, ut ex incerto capituli citati: ex inscriptione; verbis, causis, & modis loquendi patet, & prosequitur Soar. num. 11. ergo, &c. Quare optimè Abb. num. 4. cap. De rectoribus. de Cleric. agros. fortius esse vinculum carnale colligit, quam hoc spirituale.

¶ 12 Quarta conclusio. Aliqua indissolubilitas ad rationem spectat Episcopatus; & quidem si de potenciali sermo sit necessaria deducitur sequela, ex prima assertionem, nam sicut in radice, & actu primo per consecrationem Episcopus iurisdictionem habet in aliquam Ecclesiam, ita etiam cum hac consequenter habebit indissolubilitatem tali proportionatam iurisdictione, quamobrem, ut supra diximus coherere minime posse gradum Episcopalem cum carentia huius iurisdictionis aliquo pacto potentialis, ita in præsentia sentimus, neque ab eo separari posse radicalem, eiusdè iurisdictionis indissolubilitatem, quam de intrinseca Episcopatus ratione dicimus esse, tamen non æquè primario, ac potentialis iurisdictionis quam hæc sequitur.

¶ 13 Hinc est haud placere nobis Soarj doctrinam num. 5. asserentis ita potuisse institui Episcopatum, ut nullam haberet imbibitam, potentialem connexionem, nec cum aliqua Ecclesia vagè sumpta, etenim quidquid sit de alia quæstione, an aliqualis Episcopatus ab hoc nunc instituto distinctus, alijs institui poterit modo numero quinto à

Sorrio indicato, illud sanè mihi certum est, Episcopatum de facto institutum, secundum essentialia sua, institui non potuisse, ut essentialiter esset idem, ac nunc, qui imbibitam non haberet, & iurisdictionem potentialem, & indissolubilitatem fœderis incundi cum Ecclesia, facta semel ad eandem applicatione. Multò igitur melius *Cajetanus* asseruit in ordine ad Ecclesiam universalem, neque determinatè ad hanc, vel illam, nonnullam habere statum Episcopalem immutabilitatem, ut nos probauimus.

14 Secundò, deducitur, ex vi ordinationis, obligationem resultare in Episcopo eam, regendi Ecclesiam, quæ legitima auctoritate illi commendabitur, idque è status propriatione; quemadmodum appetè è prima nostra deducitur assertione, cui à fortiori subscribit *Vasquez laudatus*.

15 Quòd si nostra conclusio non de potenciali immutabilitate Episcopo essentiali, sed intelligatur de actuali, verissima etiam est, ad quod adnotasse operæpretium erit, posse prius, immò de facto ita sæpius euenire, Episcopum eligi, & confirmari, ac postea consecrari; nec mirum, cum hoc Totum, seu concretum Episcopatus sit vnum, & aggregatum quoddam, pendens ab arbitrio humano, quoad institutionem personæ; quare poterit actus secundus, actualis nimirum, iurisdictionis applicatio ad aliquam diocesim præcedere potentialem, Episcopo competentem intrinsecè, atque iure diuino, & tunc hæc actualis iurdictio se habebit per modum dispositionis, ut ita dicam, quamuis posita consecratione censetur ei debita, & se habere respectu eiusdem, ut proprietates, eo ferè modo, quo ultimæ dispositiones accidentales formarum substantialium, & præcedunt in materia substantialia forma, & postea censentur ad easdem, ut proprietates, vel quasi proprietates consequi, sic calor in ligno se habet antea, & post productionem formæ ignis; aliquando verò posse consecrari Episcopum, ut suo loco dicemus, quin certa, saltem expedita ei detur Ecclesia, & tunc potentialis iurdictio tantum confertur, & postea actualis, actualiter applicata, de qua iam diximus. Nunc verò intellecta conclusione de actuali indissolubilitate, siue antècedenter se habente ad consecrationem, siue consequenter, in ea sanè dicimus interuenire fœdus, ac pactum, Episcopum inter, & Ecclesiam, ex qua indissolubilitas aliqua resultat; quod apertè probamus ex *Innocent. III. cap. Inter corporalia*, sæpe citato, dicente, *Sicut Episcopus consecratus sine licentia Summi Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere; sic nec electus,*

& confirmatus; cum non debeat in dubium reuocari, quin post electionem, & confirmationem canonicam inter personas eligentium, & electi coniugium sit spirituale contractum: quod quidem coniugium toto fere illo Titulo de translatione. Episcop. repetitur, & constanter asseritur; nec non Cap. Nisi cum pridem supra citato de renunciatione. Non debes (dicitur) deferere sponsam tuam, cui desigendo manum, apud extraneum, te, sile media, copulasti. Quare sicut carnali matrimonio, præsertim rato, cui hoc æquiparatur spirituale coniugium; ut infra, aliquis competit immutabilitas, sic & coniugio spirituali; & ratio à priori est, quòd ex natura rei nullus obligatur in perpetuum in ministerio, vel munere perseverare, quòd semel libera subiit acceptatione, nisi per aliquam intercedentem promissionem, & pactum, quod meritò hic asserimus interuenire, tum quia ad illud Episcopus ex consecratione tenebatur præstandum; quod si ante consecrationem eligatur, & confirmetur; & eo etiam tenetur, quòd consentit eligi, & confirmari in Episcopum consecrandum, & per ordinem, & respectum ad consecrationem; tum quia ex æquitate quadam, ex qua sicut Ecclesia, vel populus pro arbitrato non potest Episcopum electum, & confirmatum inuitum à se repellere; ita neque Episcopus eam inuitam deferere; quo supposito pacto ex utraque parte inito naturali obligatione tenetur ad id Episcopus, ut infra declarabimus, & probè docet *Sorrius laudatus numero 18*. Et quamuis ad hoc fœdus incundum moueatur Episcopus, tanquam ex ratione formali, ex diuina bonitate infinita super omnia amata, ob quam proximorum salutem se dicat, quam quidem charitatem in Petro Christus Dominus requisivit, dum ei, *Diligis me plus his*, dixit; neque diligis gregem plus his pronunciauit, ut perpendit *Sotus libr. 10. de iustit. quest. 2. artic. ultim. consil. 2.* nihilotamen minus promissio, & fœdus cum Ecclesia immediate init, quam sibi annulo desponsat fidei. Vtrum autem votum emittat parendi Summo Pontifici infra dicemus; illud certum habeo à fœdere dicto, distincto voto non se obligare Episcopum Ecclesiæ.

16 Hinc fit primò, nonnumquam Episcopum immediate, ac proximè liberè hoc; hoc fœdus cum Ecclesia: nonnumquam necessariò inire, quamuis remotè censuerit, & se obligauerit ad hoc pactum postea incundum; etenim cum prius eligitur, & confirmatur, ut in hanc electionem liberè consentit, ita hoc fœdus liberè pariter virtute saltem sancit; cum verò prius consecratur nulla si assignata certa, atque expedita Eccle-

Ecclesia, tunc ubi postea ei assignatur aliqua, init pactum cum eadem necessario, ex obligatione, quam contraxit per consecrationem, cui liberè censetur consensum præstitisse, non secus ac liberè voluit consecrari :

17 Obijcies ex textu citato *cap. inter corporalia, dici Episcopo electo, & confirmato, Episcopali dignitate; idest consecratione, nihil addi.* Respondeo, nihil addi actualis indissolubilitatis, & immutabilitatis, quæ immediate promanat ex actuali fœdere inter Episcopum electum, confirmatumque, & Ecclesiam; addiverò cum potestate ordinis exigentiâ, & radicalem iurisdictionem aliquo pacto indissolubilem; quare meritò in *cap. licet eodem titulo, dicitur hoc spirituale coniugium consecratione omnino confirmari.*

18 Quinta conclusio. Indissolubilitas actualis competens Episcopo electo, & confirmato, certèque Ecclesiæ destinato, & Episcopalis status propria, est ex se perpetua, ni à superiori causa dirimatur. Semel itaque contracto fœdere inter Episcopum, & Ecclesiam, non possunt, ut nec coniuges, neque mutuo consensu, neque ex quacumque alia causa illud dissolvere; quæ indissolubilitas partim pendet remotè à Christi Domini institutione taliter statuentis Episcopatum: partim proximè ex pacto naturæ talis dignitatis proportionato. Huic assertioni à fortiori Caietan. & Vasq. ad stipulantur, nec discrepant Auctores tertie sententiæ, præsertim Soar. *cap. 12. num. 14.* adde *Sor. de iustit. & iur. libr. 10. quest. 2. art. ultim. consil. 2. & 3. Valent. 3. tom. disputat. 10. de stat. Episc. quest. 3. punct. 3.* & constat ex *cap. Nisi cum pridem de renunciat. alijsque textibus*, ex quibus solius esse Summi Pontificis hoc pactum solvere infra demonstrabimus: hoc idem probant omnia iura super allata, Episcopale fœdus cum carnali comparantia, quo cum saltem in hoc convenire debet, quòd sicut matrimonium ratum, sine auctoritate Pontificis solvi non potest, nec pro coniugum arbitrato: sic etiam, & hoc spirituale. Ratio à priori videtur esse, quòd sicut non potest talis in Episcopum constitui; ita nec Episcopatu privari, nisi per Summum Pontificem, cuius est Christi omibus consulere per immediatos pastores, & Præsules; Quamobrem cum pactum inter Episcopum, & Ecclesiam, tum ex eo resultans obligatio supremo subordinatur pastori, ex natura rei; ita ut in illo fœdere conditio, vel quasi conditio includatur, offerendi se talis Ecclesiæ ministerio, cum subordinatione ad supremum pastorem; qui quidem excellentiori potestate, ut *capit. 1. dictum est*, eidem præest Ecclesiæ. Dixi remotè hanc indissolubili-

tatem pendere ex institutione Christi, ex qua habet Episcopatus suum esse, quod etsi, ut per consecrationem collatum, & actuale non habeat indissolubilitatem, sicut neque iurisdictionem applicatam, ut ex 2. & 3. constat assertionem, habet tamen radicalem; neque hac potitur indissolubilitate ex sola prohibitione canonica, ut vult Soar. *cap. 16. num. 18.* sed ex pacto, & fœdere sancito, ut sæpe diximus, idque maximè consentaneum est naturæ talis dignitatis, capitis, & viri in Ecclesiam sponsam, quàm analogiæ ad pastorem, ut Christus Dominus, *Ioannis 10.* declaravit. Bonus pastor animam suam ponit pro omnibus suis, quarum salus propriæ vitæ est præferenda; sic Paulus ad *Philippens. 1.* fructuionem perpetuæ felicitatis, pro tunc, posthabere demonstravit necessitati, & saluti Ecclesiæ, cui se mancipavit; quòd *Sor. sæpe citatus conc. 2.* probè perpedit; nec Petrus *Damianus* contrarium indicat, cum quæ *Epistol. 9.* refert exempla Præsulum renunciantium, eò solum tendant, ut summam sacrorum virorum humilitatem, ac desiderium proprium abdicandi Episcopatu demonstrarent non sine Pontificis licentia, ut constat ex principio, & sine illius capitis.

19 Colligo ex his, primò mortaliter peccare Præsulem electum, & confirmatum, si propria resiliat auctoritate à contractu inito cum sua Ecclesia, de quo nos egimus *conclus. 4.* sic bene Soar. *cap. 16. num. 14.*

20 Deducitur secundo stabilitas necessaria ad rationem huius status inferius explicanda, quæ non solum est quasi in sensu composito, atque ex suppositione, quòd hic Episcopus in eo permanens sit statu, quando minimè cessabit à muneribus Episcopi proprijs, quæ quidem immobilitas, etsi fortasse satis esset ad rationem status, ut nonnulli apud *Soarium capite 15. numer. decimo*, volunt; est tamen imperfecta, ac sola pendens à voluntate volubili, sed est absoluta, cum obligatione in hoc munere permanendi, proximè orta ex pacto, remotè verò ex ipsa ratione essentiali Episcopatus contrahentem, quamcumque difficultatem in Præsulatu imbibitam, quem idcirco *Augustinus, alijsque à nobis capite primo laudati*, magis oneris, quàm honoris dixerunt. Adde *Origenem, dicentem homil. 7. in Psalm. Qui vocatur ad Episcopatum, non ad Principatum vocatur, sed ad servitutem totius Ecclesiæ.*

21 Colligo tertio, Episcopum electum, & confirmatum carnale matrimonium ante consecrationem sine Pontificis licentia contrahentem, peccare mortaliter contra pactum initum cum Ecclesia paulò ante à nobis declaratum, cui stare naturali tenebatur obligatione; sentit hoc idem Soar.

B 3 laud.

Iud. num. 4. facit Sanch. libr. 4. in Decal. cap. 17. dat nobis manum, quatenus docet, non posse Præpitem electum iam, & confirmatum sine facultate Summi Pontificis resiliere neque ad Religionis ingressum, ut infra dicemus. Matrimonium verò initum ab Episcopo electo, & confirmato validum erit, cū neque pactum ab eo initum vim habere constet dirimendi matrimonium subsequens, neque solemne castitatis votum Episcopi cui connexum est, nisi ratione ordinis sacri, quem illum adhuc non habere supponimus: neque Episcopatus, ordine sacro præciso, ullam inuoluit repugnantiam cum statu conjugali, ut infra suo loco cum Sanch. libr. 7. de Matrim. disputat. 27. num. 7. dicemus: matrimonio verò inito à tali Episcopo dissolueretur primum vinculum spirituale, quo ex fœdere sancto cum sua Ecclesia ille tenebatur, secundum præsentem Ecclesiæ morem, non transeundi ad matrimonium carnale, quo de fœcto redditur inhabilis quicumque ad Episcopatum transit, ut docet Soarius citatus.

22 Fit quartò virum absque licentia vxoris non solum ad Episcopatum, verum etiam ad Summum euectum Pontificatum ab ea posse reuocari, cui tenebitur debitum reddere; cum enim hoc ius iustitiæ prius sit, nō potuit per Pontificatum, quamuis bona fide susceptum ladi, in eo v.g. casu, quod mortua vxor crederetur, ut probè *Glos. Cap. Si quis pecunia, verb. non Apostolicus, dist. 79. & ibi Archidiacon. ad finem Ioan. Andr. cap. Constitutus in fine de conuers. coniug. & alij*, quos citat, & sequitur *Sanch. libr. 7. citato disputat. 38. num. 12.* qui quidem contra *Bellameram num. 20.* docet, posse in hoc casu hunc iam electum in Summum Pontificem secum dispensare in matrimonio suo antea rato.

23 Fit quintò, nec matrimonium ratum carnale antecedens, per fœdus, & matrimonium hoc ratum spirituale, contractum ab Episcopo, & tali Ecclesia dissolui, colligitur ex *cap. finali de translat. ibi; A seueritate canonica circa matrimonium recedere non licebit; vbi Glossa de matrimonio legitime contractis intelligit, & ex cap. licet de spons. duor. vbi definitur, neque per subsequens matrimonium consummatum dissolui, ut cum multis docet Sanch. libr. 2. de matrim. disput. 14. num. 4. & per Extrauag. Antiqua de vot. ex qua nec solemni castitatis voto in ordine sacro emissio illud constat dirimi.*

24 Fit sextò, solui sponsalia etiam antecedentia per electionem ex certa scientia factam, à Pontifice sponsi in Episcopum, quibus censeatur dispensare, ut docet *Paludan. in 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. num. 22.*

25 Fit septimò, *Idem tenet, ut, quod ex eo;*

dem Paludan. docet Sanch. libr. 1. de sponsal. disput. 47. num. 3. per solam electionem factam à Pontifice sponsi in Episcopum, & nō ex certa scientia, non solui sponsalia; nihilo tamen minus probabile satis esse arbitror per eam electionem, acceptionem, & confirmationem, intercedente iam fœdere inter Antistitem sponsum, & Ecclesiam, ad quam regendam electus, & confirmatus est, dirimi sponsalia carnalia. Ducor primo, quia hoc fœdus in textibus supracitatis coniugium appellatur, & æquivalens matrimonio rato, præsertim c. licet, & c. inter corporalia, sæpe citatis: atqui per matrimonium ratum validum, sponsalia soluantur; *cap. si inter de sponsal. lib. 2. cap. 1. de spons. duor. & can. finali 27. quest. 1.* ergo & per coniugium spirituale ex se indissolubile, dans formam, & statum Episcopo in Ecclesia. Secundò per solum Religionis ingressum, etiam ante professionem dirimuntur sponsalia, ut probè docent *Henr. lib. 1. de matrim. cap. 14. num. 3. Sot. in 4. dist. 27. quest. 2. art. 5. versic. hoc tamen, Sanch. libr. 1. de matrim. disput. 47. num. 2. & ex Iuristis, Innoc. cap. Veniens, Qui Cleric. vel vouen. initio in verb. votum. ibidem Hostiens. eodem verbo Ioan. Andr. num. 2. & alij*, ergo per fœdus Episcopale etiam dirimuntur. Consequentia probatur, quia sicut eo ipso, quod quis Religionem ingreditur, satis declarat se sponsalibus missum dare, ita ut ad seculum regressus aliud possit matrimonium inire; sic qui & electus & confirmatus est Episcopus renunciasse censetur sponsalibus antea contractis, ergo, &c. Tertiò, quia illa personæ mutatio notabilis est, & quamvis status conjugalis repugnantiam non habeat cum Episcopalibus ministerijs, & cum statu Præsulis, ex se considerato, sacro secluso ordine, sed tantum ex quadam decentia, & honestate, ut fusè probat *Sanch. libr. 7. de Matrim. disput. 27. num. 7.* spectato tamen ecclesiastico more, immo & iure, cum per ordinem sacrum, quo Electus, & Confirmatus consecrandus est, impossibilitatē, ut supra dicebam, videatur habere cum sponsalibus, quod etiam subindicat *Soar. sæpe citatus lib. 10. cap. 16. num. 14.* Hinc à fortiori dissolui sponsalia sublequentia dicendum est, immo non habere vim. Nihil hic definitio de voto Religionis emissio, tum ante Episcopatum, an scilicet eo soluat hoc spirituale coniugium: tum de emissio post Episcopatum, an ad illud teneatur, de quibus infra *lib. 4. disput. 1. & 2.*

26 Sexta conclusio solius Pontificis est dispensare in hoc vinculo huius Episcopi cum hac Ecclesia; constat ex iuribus supra relatis pro secunda præsertim sententia, ac toto titulo de translatione, ita ut quauis alia facultate

tate id fieret, inualida esset dispensatio. Et sane quod sine auctoritate Summi Pontificis id fieri minimè possit, inconfesso apud omnes est, & patebit ex cap. 6. sequentis disputationis. Quod autem Pontifex dispensare possit, probatur ex usu, quo sæpe sæpius videmus à Papa in his dispensari vinculis; igitur ex eo facultas eiusdem probatur, cui Spiritus sanctus in hisce præferim, quæ spectant ad Ecclesiæ regimen, magis assistit. Secundò, quia Pontificis potestas, quantum licet, extendenda est, in ijs præcipue casibus, qui Ecclesiæ utiles sunt, in quibus fas est credere, Christum Dominum suo consuluisse Vicario, plenam conferens potestatem ad ea, quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt; igitur cum huiusmodi dispensatio sæpe necessaria videatur, vel valde perutilis ad remunerationem personarum virtute præditarum: ad vitanda scandala: ad magis necessitati Ecclesiarum providendum, ut infra, absque dubio Pontificis non excedet limites potestatis; quod confirmant omnes adducti, atque adducendi textus.

27. Septima conclusio. Quando Pontifex in hoc dispensat vinculo de lege ordinaria, legitima ex causa, licite facit: de potestate vero absoluta, sine causa, illicitè, sed validè præstat: in quo sensu tertiæ subscribo sententiæ. Accedit Sotus lib. 10. de iust. quest. 6. art. 4. concl. 4. fauet Sanchez lib. 7. de matrim. & Ledesm. tract. de matrim. quest. 53. art. 3. post conclus. tertiam, vers. Sed, ut hæc. Probatur per suas partes, doctrinam supponendo, quam supra notabili primo præmissimus, declarantem quænam sit ordinaria potestas Principis: neque hæc prima pars aliâ, de re, videtur habere difficultatem, sed solum de nomine, cum omnes admittant legitimam ex causa, & validè, & licitè Papam dispensare; superest igitur sola difficultas asserendi absolutam potentiam, per quam etiam sine causa, validè, haud tamen licitè Papa dispensat, quæ quidem probatur primò ex Cap. Inter corporalia, sæpe citato ibi: Non enim humana; sed potius diuina potestate coniugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Rom. Pontificis (quem constat Vicariū esse Iesu Christi) Episcopus ab Ecclesia remouetur. Dicitur autem diuina potestate id facere Pontifex, tum ad ostendendam grauitatem causæ, ex qua id facere debet, tum insolitam potentiam, & ferè semper, præter communem usum, id præstare: tum quia sicut determinatio ad hanc, vel illam Ecclesiam iurisdictionis Episcopalis ab institutione diuina hoc præscribente regimen, per varios Episcopatus, in Ecclesia Dei promanat; sic & translatio, depositio, & cessatio Episcopatus, diui-

na dicuntur auctoritate fieri: dicitur etiam diuina, id est diuinitus suo Vicario data, ut probè Soar. num. 21. neque alijs; ea tamen lege, ut iusta tantum de causa, illa vti possit, si velit, in detrimentum propriæ animæ, absoluta vti potestate, ex qua in rigore sumpta validè, illicitè tamen dispensat. Cum autem id absolutè dicamus posse, quod iure possumus. l. sed licet ff. de off. Præs. ita ut etiam gentiles diuino fidei lumine destituti solum iustum, atque honestum posse Principes censerent, quo a Tyrannis discrimine noscerentur, quemadmodum è Chilona refert Rodigin. lib. 8. l. c. antiq. & ex Augustino & Plut. in Apophieg. Hinc est, ut sacri textus vix videantur absolutè hanc potestatem Romano Pontifici concedere. Secundo ex hoc textu eodem pacto deducitur esse reservatam dispensationem in hoc vinculo spirituali sicut in carnali, ibi; Dubitari non debet quin omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, suo tantum iudicio reservauit dissoluendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugij, quod est inter virum, & feminam suo tantum iudicio reservauit precipiens: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Quod etiam repetitur cap. licet eodem. Hinc quæro de quo carnali vinculo hic habeatur sermo? Non de matrimonio consummati ligamine; alioquin ut est hoc omnino indissolubile, ita ut contrarium, plusquam salum sit, ut probant Bell. lib. 1. de matrim. & quàm plures apud Sanchez lib. 2. disput. 13. num. 10. ac nos indicauimus supra: ita & spirituale vinculum, quod falsissimum est; ergo ad summum de rato: atqui dispensationem in matrimonio rato ita esse iuris Pontificij, censent quàm plures auctores, ut potestatis ordinariæ sit ex causa, & de absoluta potentia valeat Papa sine causa dispensare; igitur idem de vinculo spirituali à fortiori censendum est; Minorem huius argumenti probant Doctores à Sanchez relati lib. 2. de matrim. disp. 15. num. 1. & 2. quibus ille probabiliter assentitur num. 5. & pro ea multos laudat Doctores disp. 13. nu. 3. Tertiò probatur ex cap. 4. de translatione ubi manifestè declaratur, non modo Pontificem, quando soluit hoc vinculum facere, de potestate absoluta, quia sine causa, etiam validè præstat, sed quia illa potestas, specialiter ei concessa est, & licitè alias applicari non debet, nisi ex vrgenti causa. Et in Episcopum, qui propria mutauerat auctoritate, præsulatum, sic ait Textus. Non attendens quod veritas in Evangelio protestatur, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Potestatem transferendi Pontificis ita sibi retinuit Dominus, & Magister, quod soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis, speciali pri-

privilegio, tribuit, & concessit. Vbi postquam Glossa multa numeravit, quæ à Pontifice de absoluta fieri solent potentia, & positivo iure prohibita tantum sunt, in Notis ad eandem Glossam additur. *Hac quippe; quia in his quæ vult, ei est pro ratione voluntas. Inst. de iur. natur. §. sed quod principium; nec est quod ei dicat, cur tu ita facis? de penit. dist. 3. §. ex persona; & quamvis nos notabili secundo merito reiecerimus potentiam, in hoc sensu, absolutam, his tamen textibus in proprio nostro sensu eam perpendimus, ad ostendendam specialem rationem, ex qua dispensando agit Pontifex. Demum quia ex contraria sententia sequeretur, & renunciationes, & translationes, ac omnes alias dispensationes, non ex urgenteissima, & sufficienti causa, requisita nimirum ad dispensandum in iure diuino habitas, esse inuvalidas, ex principio certo, quòd dispensatio in iure diuino facta, sine sufficienti causa non illicita modo, sed etiam inuvalida est: hoc autem nil absurdius est, ex quo sane varia in Dei Ecclesia scandala possunt oriri: & demonstratur præterea falsum ex Cap. Quidam de renunc. & ex Cap. Nisi quum pridem eodem. vbi non ex causa in commune bonum cadente, vel alia grauissima, quæ desiderari solet in dispensatione matrimonij rati, quæ ut ex multis probat Sanch. citatus nu. 6. est iure Diuino reſeruata, huiusmodi dispensationem procedere constat; ergo quamvis in hoc conueniamus cum contrarijs authoribus, non ex quacunque causa, sed ex graui, & sufficienti ad potestatis vsum, specialiter Pontifici concessæ quippe quæ in hoc sensu absoluta dici potest, ipsi quidem Pontifici dispensandum esse, in quo dissentimus à Socario se nimis facilem præbente in huiusmodi dispensationibus, ab eis tamen discedimus, & Socario subscribimus, in neganda, & reservatione, & dispensatione iuris diuini, ex cuius vi hoc vinculum habere robur essentialē negauimus; Quæ omnia ex libr. 2. disp. 2. constabunt magis, vbi ex instituto de facultate Summi Pontificis dispensandi in iure diuino disputabimus.*

28. Ultima conclusio. Vbi Pontifex dispensat in hoc vinculo mutus non desideratur coniugum spiritualium consensus, qui impedire minimè potest, vel ordinariā, vel absolutam Pontificis potestatem, & quidem quando intercedit causa, & potentia vtitur ordinariā, Pontifex id certius est. Idem de absoluta sentiendum ob vltimum præsertim rationis momentum, absurdum inferens ex contraria sententia, & confirmari potest ex dispensatione in matrimonio rato à fortiori, de qua Sanch. lib. 2. disput. 15. num. 7.

29. Superest, ut faciamus satis argumentis

nu. 2. & 3. relatis. Et ad fundamentum primæ sententiæ dicimus radicalem iurisdictionem, & in actu primo iuris esse diuinum, ex qua tenetur Episcopus vniuersali Ecclesiæ, cui deuinctus est, quin huic, vel illi obligatus adhuc sit; quæ quidem obligatio iuris est diuini, sicut & ipsa radicalis iurisdictione certæ adhuc Ecclesiæ non applicata, in quo à Caietano minimè dissentimus, ut in 1. & 2. nostra conclusione videre est, et si non eodem fundamento, ad eius autem momentum rationis, quatenus contra reliquas militat assertiones; primo dicimus in vigore, Episcopum, neque in munere conferendi sacramenta principalem esse causam, sed ut ipsa sacramenta, Christi sunt instrumenta, & sacerdos in persona Christi conſecrat, ita & Episcopus in eiusdem persona confirmat, & ordinat; neque in iurisdictione exercenda, quam ut pene vices gerens Christi exerceret, quod si moraliter sit sermo, & causa principalis idcirco dicatur, quia primaria, ac princeps in Ecclesia Episcopus est causa, ordinariam habens iurisdictionem, à qua cæteri ministri in sua diocesi pendent, ex hac profecto ratione causæ principalis, non video quomodo necessitatem assistendi deducat Caietanus; quam neque agnoscit aliquis in causa naturali principall, dum tantum eius asserunt, influendi, quoties adest passum, ac reliquæ dispositiones cum immeditatione supponi, vel virtutis; quare ex hac longè petita, & analogica proportionē tenebitur quidem Episcopus, effectibus assistere, dum persistit in hac Ecclesia; secus verò ab illa si discedat, vel amoveatur, sicut etiam Summus Pontifex cum sit in vniuersali Ecclesia causa vniuersalissima, & princeps, et si teneatur suis assistere effectibus, nihilominus tamen potest se pontificatui abdicando renunciare, quin contra diuinum ius faciat.

Argumentis Vazquez pro secunda sententiā relatis vnico verbo satisfacio, asserens, & iurisdictionem, & indissolubilitatem in actu primo, atque in ordine ad vniuersalem Ecclesiam, vel ad aliquam peculiarem vagè, ita esse de ratione intrinseca Præſulatus iure diuino, ut impossibile pene sit vnum sine altero simul inueniri; secus verò censendum est de indissolubilitate cum hac, vel illa certa Ecclesia, quæ pendet ex iurisdictionis applicatione, iure Ecclesiastico Pontificio faciendā. Omnia autem iura à Vazquez allata, tum ex fine ad quæ sancita sunt: tum ex tenore: tum est Glossis: tum ex vsu Ecclesiastico sic explicanda sunt, ut velint, non posse huiusmodi vinculum cū Ecclesia, propria auctoritate Episcopi solui, sed solum ex facultate Pontificis, ut probè Panormitanus

sum loco citato, tum Cap. Tuam de ord. coniug. num. 3. nec ordinaria, sed specialiter ei concessa, atque in hoc sensu, & iam absoluta, dicenda; quapropter dispensatio in hoc vinculo grauem profecto causam desiderant, non tamen adeo grauem, ac requisitam, in dispensatione ad ius diuinum, sine qua si habeatur, etsi illicita, valida tamen erit, penes aliquos decentes Papam in eo dispensare posse, ex quibus autem causis Pontifici dispensandum sit, tum lib. 2. disp. 2. tum tom. 2. lib. 5. disp. 3. cap. 6. ad num. praesertim 26. ex Cop. Nisi cum pridem de renunc. & Can. scias 2. quost. 1. dicemus.

CAP V T V.

An Episcopatus in Ecclesia Dei sit necessarius.

S V M M A

- Ratio exponitur dubitandi num. 1.
Catholica proponitur sententia num. 2.
Ecclesia ut exercitus indiget Episcopo num. 3.
Vt Respublica necessario Praefules possit num. 4.
Celi sunt Episcopi num. 5.
Vt hierarchia angelica imitatrix Ecclesia debeat Antistes habere num. 6.
Ex veteri testamento necessitas Episcoporum probatur num. 7.
Ex ratione hac eadem veritas ostenditur num. 8.
Soluntur argumenta contraria num. 9.*

Propositum mihi non est, indigentiam legum ad humanam fragilitatem extendere: neque leges ipsas solas ad mortalium regimen sufficere, quod non sit mai iustitiae, ac post antiquiores doctae praestitae Eminentissimus Cardinalis Palaeus In Archiepiscopali Bononiensi can. 1. & 2. sed nostri Praefules tantum exponere necessitatem; ad quam.

1. Prima dubitandi ratio esse potest, quod Ecclesiae nullum perniciosius videtur esse regimen Aristocratico; cum haereticis Christianae reipublicae pestis ab optimatibus potius, quam a nouis hominibus, plebeisque ortum duxerit; siquidem haereticarum fere omnes, aut Episcopi, aut Praesbyteri fuerunt; sunt enim haeretici, ut notauit Bell. 2. tom. lib. 1. de Roman. Pont. cap. 8. col. 302. quaedam quasi optimatum factiones, sine quibus nullae, vel admodum rarae reliquorum essent seditiones; ergo Episcopi, qui optimates sunt, non erunt instituendi. Secundo Ecclesiae Monarcha, vel est solus Christus, ut docuit Calvin. lib. 4. instit. cap. 6. §. 9. vel Roma;

nus Antistes, qui quidem est Vniuersalis Ecclesiae Episcopus, ergo superuacanei sunt reliqui Episcopi: Tertio superfluum est Episcopatus; cum per singulos Sacerdotes omnia possent Ecclesiastica munia administrari, ad quos expeditior foret accessus; siquidem quicumque Paraciani ad suum Plebanum, facillime accederent, a quo propriae facilius definirentur causae, ac lites dirimerentur.

2. Catholica tamen est sententia, necessarium ad bonum Ecclesiae regimen esse Episcopatum. Ab hac assertionem nec discedere audent haeretici, inter quos Calvin. lib. 4. instit. cap. 6. §. 7. facitur, singulis in haeresibus recte singulos constitui Episcopos, qui ceteris omnibus eius diuersis ministris, & pastoribus praefici; docetur praeterea a catholicis omnibus, quos & laudabimus, & laudauimus, Auctoribus. Probatum primo siue Ecclesiam militantem, ut exercitum spectes, siue ut rempublicam optimo rectam regimine, siue ad instar rerum naturalium ordinatam: siue ut emanantem Ecclesiae triumphantis, praesertim Angelorum, quo argumento videtur Sanctus Greg. lib. 4. quost. 72. cum certum sit, illam huius nostrae exemplar esse, & quasi ideam, ut indicat, Apost. ad Heb. 8. & vnicuique Hierusalem nomine donatur; & quidem de Caelo descendens, vel quia, ut vult Bernard. lib. 3. de consid. ad Eugeniam ad exemplum Caelestis ciuitatis instituta, & confirmata est, vel quia origine sua Caelestis est, in coelis enim, ut probe Recentior quidam in hunc locum, orta est, Deo producta, & descendens de Coelis, homines terrestres Caelestes facit.

3. In hoc igitur exercitu Tribuni necessario constituendi erant ut in Militari, quorum vices gerere Episcopos bene docet Bell. in praefatione ad libras de memb. Christi. cum non totis imperent castris, sed agmini quicque suo; quod in partem sollicitudinis Ecclesiarum vocati sunt, non autem in plenitudine potestatis, sub quibus Praesbyteri, quos Parrochos appellamus, quasi quidam sunt centuriones, singulis cohortibus praesidentes, ac ceteri ministri Ecclesiastici, vel signa, atque aquilas gerentes, vel tubis, ac tympanis praecedentes ad praelium, vel huc, atque illuc celeriter discurrentes, atque Imperatoris mandata, & Ducum ad milites perferentes, ut eruditè prosequitur Bell.

Deinde in hac Christiana Republica, ut in quauis alia bene instituta polytico distamine pernecessarii sunt Magistratuum ordines, ut plebs ludicibus, seu Parochis, & hi superioribus subsint Magistratibus, ac Principibus, Episcopis scilicet, quibus in Consilio. Apostol. cap. 29. dicitur Vos laici qui inter

Inter vos sunt; et illi Prophetae, Principes, Duces, & Reges Mediatores Dei, & fidelium ipsius.

3 Et sicut corporalia, ac minus nobiliora. Deus, qui prima est omnium causa per supremos coelorum orbes, & hos per primum mobile regit, ac mouet, perq; planetarum, & astrorum influxus sublunaria gignit, procreat, & conseruat, ita per Episcopos influit, generat, conseruat, regitque omnia spiritualia in Christi fidelibus. Et quidem coelos esse Praefules colligitur ex *psal. 18. Celi enarrant gloriam Dei*, ubi nomine coelorum, mystice Praedicatores, ut ex officio sunt Episcopi, & Apostoli veniunt, quibus quo ad hoc, saltem successerunt Episcopi, ut *Hier. in Epist. ad Marcell. de Error. Mont. Sancto Anacleto. Papa. epist. 2. Trid. sess. 23. ca. 4. & can. 6. & 7. Greg. 9. mor. cap. 4. Orig. hom. 2. in Gen. Tertull. contra Iudaos. Insl. Apol. 2. Hug. Card. in Epist. ad Rom. 19. qui caelestes, describit qualitates, quae in concionatoribus Apostolicis desiderantur: Episcopus praedicator igitur, ait, a terra eleuatus est per contemplationem, amplius per charitatem: splendet per sapientiam: serenus per animi tranquillitatem; motus celeriter per intelligentiam: plenus per instructionem: tonans per obiurgationem: fulgurans per miracula: influens per liberalitatem: purus per sanctitatem sedes Dei per gratiam, & humilitatem. Ex quibus horum necessitatem coelorum colligere licet, non secus, ac materialium in sublunaria influentium.*

6 Demum inter beatas illas mentes chori sunt, & hierarchiae distinctae, nimirum ut inferiores per superiores illuminentur, sic igitur, & in hac militanti Ecclesia ordines, & hierarchiae distribuendae erant, ut vni subsint Romano Pontifici omnes omnium Ecclesiarum Praefules: Archiepiscopi plures suo Primatui: Metropolitano Episcopi: plures tamen Parrochi suo Episcopo, quem Angeli nomine donat *Dionysius libr. de Ecclesiast. Hierar. cap. 7. part. 3. & S. Gregor. ad Maur. August. libr. 4. epist. 75. Quid ergo mirum, si illos vestra pietas dignata est honorare, id est Episcopos, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos ut Angelos, aut Deos etiam appellat Deus.*

7 Probatur demum ex vereri testamento, quod figuram esse noui constat ex *1. ad Ghe. rint. 10. Omnia contingebant illis in figuram. In eo igitur cum tota Tribus leuitica diuino esset dicata cultui, ut *Senten. Mag. adnotauit in 4. dist. 24. solus Aaron, nec non eius liberi erant sacerdotes, quibus praestabat Pater, qui tantum Sancta Sanctorum adire poterat, diuersis utebatur indumentis, aliaque vagebatur unctione ex *Leuitic. 4. sicut nunc***

Episcopi, in cuius unctione, Aaronis fortassis idcirco mentio fit, ut in ordinatione Sacerdotum etiam; igitur idem ordo in Ecclesia noui testamenti constituendus erat.

8 Nec deest rationis momentum quod sic efformo. Ad Populi regimen magna sane necessaria est rerum prudentia; & sapientia, morum probitas, atque auctoritas, vel ad puniendos malos, vel ad afficiendos praemio bonos, ad auertenda mala a grege Domini, ac demum bona eidem comparanda; atqui haec ornamenta, omnibus, & singulis sacerdotibus competere perdifficile quidem est, quibus vnus faciliori negotio praedictus inuenitur; ergo vnus praeter ceteris in singulis diocesis eligendus erat, qui primas omnium haberet.

9 Ad primum argumentum oppositum; concessio antecedente cum *Bellarmino ibi laudato*, negamus consequentiam, etenim Monarchicum, & non Aristocraticum est Ecclesiae regimen, quod ab vno Christi Vicario pendet, cui omnium Ecclesiarum vniuersalis cura, superiori ratione, ac principatu commissa est; at reliquis Episcopis fere nullum est votum in vniuersali Ecclesia, sed singulis in singulas, ut diximus, est iurisdictio, quod minimè sufficit ad aristocraticam puram rationem; monarchicum vero regimen, ut sit perfectum aliquid etiam aristocratiae admixtum habere debet, ut Ecclesiasticum habet, & nos sequenti disputat. cap. 4. dicemus.

Ad secundum dico Christum Dominum esse vnum ac proprium catholicæ Ecclesiae monarcham, quam spiritualiter, atque inuisibiliter regit, ut *Episcopus animarum nostrarum*, *1. Petri 2. nihilominus est etiam, & eius Vicarius Romanus Pontifex*, cuius regimine visibili, ac sensibili eget Ecclesia, sensibilis pariter, ac visibilis, ut optime *Bellarmino. libr. 1. de Roman. Pontific. cap. 9. Romanus autem Pontifex qua ratione vniuersalis Ecclesiae dicatur Episcopus*, nihil derogans ceteris singularum Ecclesiarum cap. 2. docuimus.

Ad tertium à Soto propositum, & in solum relictum, negamus antecedens, cum & potestate ordinis quodammodo, & iurisdictionis maiores sint Episcopi Sacerdotibus, quas potestates tot, ac tantis Sacerdotibus concedere, in quibus omnibus reperiri vix poterant desideratæ conditiones, opus non erat.

DISPUTATIO II.

De Episcopali Statu.

Hactenus essentiam expendimus Episcopatus: illum autem, qua statum ut declaremus, & res admonet, & cap. 3. disputationis superioris indicate promissio nos obligat.

CAPVT PRIMVM.

An Episcopalis Status sit perfectionis.

S P M M A.

Ratio dubitandi, num. 1.

Status definitio, num. 2.

Dua desiderantur conditiones ad statum. num. 3.

Quid status apud Astrologos, quid apud Medicos, quid apud Iurisperitos status hominis, quid apud Philosophos status videntis. num. 4.

Quatuor desiderantur requisita ad Christianam perfectionis statum num. 5.

Episcopalis est vere status. num. 6.

Status Episcopalis est perfectionis. num. 7.

Satis sit argumentis contrariis, num. 8.

Hanc ex professo quaestionem expendit *Diuus Thomas opusc. 12. cap. 16. & 2. 2. q. 18. art. 2.*

1 Ratio dubitandi duplex est: altera in controuersiam reuocans, utrum Episcopatus sit status: altera contendens esse quidem statum, sed non perfectionis. Pro prima argumentatur primo, ministerium distinguitur à statu, sed Episcopi munus est ministerium, ergo non est status. Maior probatur, quia ministerium distinguitur à modo, & ratione viuendi, quod illud in ordine ad alios habetur, hæc in ordine ad se per quam constituitur status: Minor autem probatur, & ex *Paulo ad Ephes. 4. Alios autem pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij*; & quia Præfularis functiones omnes ad aliorum salutem ordinat, in quo maxime cum gratia gratis data conuenit; ergo, &c. Secundò ad statum im-

mobilitas necessario requiritur: sed hæc Episcopatus catet; ergo &c. Tertio probatur non esse statum perfectionis; quia hic non modo ad præcepta, verum ad consilia se debet extendere, triplici præsertim via, ut cum *Diuo Thoma Opusculo citato cap. 16. loquar*, per renunciationem tum fortunarum, tum propriarum voluptatum carnis, nec non per abnegationem suimet ipsius, quæ conficiuntur paupertatis, castitatis, & obedientie voto: sed Episcopus Ecclesiasticorum bonorum dominium habet, vel saltem patrimonialium, castitatis votum ratione sui, ordine sacro præciso, non exposcit: obedientiam vel non promittit Pontifici, vel si promittit materiam habet illa nec necessariam, quam solum magis confirmat, quod ad perfectionis statum, maxime consilij, & supererogationis opera sibi vendicantem, non sufficit; ergo non est status perfectionis. Et quamuis Episcopus ex officio ad aliquam teneatur munia charitatis erga proximum, nihilo tamen minus hoc idem adeo est cæteris commune, quos certo certius est non esse in statu perfectionis, ut hanc in Episcopatu arguere minimè possit; sic sunt Doctores, Magistri, Magistratus, Principes, Regesque, quippe qui ex officio multa tenentur ad bonum Reipublicæ præstare, & tamen in statu perfectionis haud sunt.

2 Antequam quaestionis nodum soluam notandum est primo, statum materialiter sumptum per *Diuum Thomam 2. 2. q. 183. art. 2. In corpore esse quandam positionis differentiam alicuius rei, secundum modum sue naturæ*

ra, quasi in quadam immobilitate. Declarat hanc definitionem in homine Sanctus Doctor, ac duo veluti inuoluere docet: primū rectitudinem à proprietate verbi standi deductam; cum in ea positione, ac situ singulæ corporis partes sibi debitum, ac naturalem vendicent locum. *Naturale enim, ait, homini est, ut caput eius in superiora tendat, & pedes in terra firmentur, & cætera membra media convenienti ordine disponantur.* Secundum quietem, quia si deambulare, stare minime diceretur homo, etsi rectus esset.

Ex hac autem sic enucleata definitione, duæ deducuntur ad quemvis statum etiam moralem necessariae conditiones: prima est perfectio in aliqua ratione seu essendi modo: secunda quies, seu immobilitas in eodem, quæ quidem, ut varijs competunt rebus, eisdem status etiam conuenire dicitur ratio.

Hinc ut omittam Rethores, apud quos quid sit status tradit Cicero in *Topicis*, certè Astrologi status nomine terminum donant ascensionis solis, & quia annui cursus periodum ille complens, gradum ultra minime facit; & quia veluti sistit ibi cursum, unde solstitium vernum, & hyemale. Eodem pacto status febris, atque ægitudinis apud Medicos est summus eius terminus, in quo velut pedem illa figit; & à lursperitis status hominis vigesimus quartus dicitur annus, qui sistit accretionem l. cum pater. 79. §. curatores, adiuncta Glossa ff. de legat. 2. à quibus non discrepant Philosophi, terminum accretionis appellantes viuentis statum; ultra quem non datur alius; ideoque summum videtur esse fastigium in quo stabilitatem habet quantitatiuum viuentis incrementum.

Notandū secundo ad christianæ perfectionis statum quatuor desiderari conditiones. Prima est ut sit externus, & visibilis per. *Diuum Th. 2. 2. q. 184. art. 4. in corp. dicentem. Secundum autem ea, quæ exterius aguntur, accipitur spiritualis status in homine per comparisonem ad Ecclesiam, & sic nunc de statibus loquimur, cum statuum varietas in Ecclesia ad cōmunem fidelium profectum, & ipsiusmet Ecclesiæ militantis ornatum referatur.* Secunda ut sit stabilis ex eodem, tum initio capitis laudati, tum quaestione 183. artic. præsertim 5. in principio dicendum est, quod ad statum perfectionis requiritur obligatio cum aliqua solemnitate; quibus ex verbis tertia deducitur, nimirum solemnitas ab eodem desiderata art. 4. ex qua, utpote, visibili, obligatio ad statum etiam visibilem ordinata, constare posset, ut prosequitur Soar. lib. 1. c. 5. num. 8. Quarta ut ordinetur ad opera perfectionis per eundem *Diuum Thomam*

paulo ante citatum art. 5. ad statum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea, quæ sunt perfectionis; & ratio est manifesta, quia omnis status, seu viuendi modus ad æternam salutem ordinatus ad actiones idoneas, quibus eam adipiscimur, proximè debet referri.

His in hanc modum constitutis sit prima conclusio. Episcopalis est propriè status: sic *Diuius Thomas* sæpe citatus, nec aliquis quem nouerim Auctorum dissentit, ratio autem est, quia ei competit prima status conditio nam, 3. expressa; cum existendi integritatem, & perfectionem habeat, siue in dignitate, siue in viuendi modo etiam post motum, & quasi successiuam augmentationem ex ordine ad Ecclesiasticam rationem agendi, ut patet. Habet etiam secundam, stabilitatem scilicet, ut cap. 4. præcedentis disputationis probauimus, nec inodo eam, quæ ex solo proposito, *Henrico auctore quodl. 12. quaest. 29. ad 1.* sufficere videtur, sed ex proprio pacto, & causa permanente, quæ ut *Sanctus Thom. art. 1. ad 3. & per totum* docet, necessaria est ad statum, ad stipulantibus *Soto lib. 7. de inst. quaest. 5. art. 1. Antonin. 3. part. in prologo §. 4. Turrecr. lib. 1. sum. cap. 73. Soar. lib. 1. de stat. perfect. cap. 1. num. 3.*

Secunda conclusio. Episcopalis est christianæ perfectionis status; & ut reliquas status rationes ad Ecclesiam, ut Rempubicam politicam spectantes omittamus, quemadmodum sunt Liberorum, ac Seruorum ex Cap. si quando 2. quaest. 6. ex leg. 3. & 4. ff. de capit. de minor. & ex toto titulo. C. de ingenuis manum, & ff. de stat. homin. Nobilium & Plebeiiorum, Coniugatorum, & Solutorum, Regum, Principum, Magistratum, aliorumque Vticiam missos faciam status termini, ut est felicissimus beatitudinis, cui hoc nomen per antonomasiam, ob summam præstantiam, & perennitatem competit: & baratri infernalis, in quo summa est omnium poenarum, solum de statu viæ loquimur in Ecclesia Catholica; quatenus spiritualis quædam est Respublica, & vnū mysticum corpus, per vnicam fidem, fideique professionem eandem legem, eademque sacramenta, sub vno capite Christo, eiusque Vicario ad æternam felicitatem per congruentia tendens media, quem dari, ut reliquos, non est nostrum hic disputare; sed supponendum ex catholica doctrina certum, & probatum à *Diuo Thom. 2. 2. quaest. 187. art. 2.* aliisque autoribus, quos citat, & sequitur *Soar. lib. 1. de Rel. cap. 2.* Ex hac igitur suppositione conclusio nobis probanda est: tum Patrum auctoritate: tum ratione; & quamuis nonnulli Recentiores multas afferat sanctorum Doctorum sententias, ex eis tamen quamplures ad sanctitatem,

tem, & perfectionis vitæ rationem Episcopali personæ aliquo pacto necessariam, potius, quam ad rationem status per se spectant; ego, verò proprias statum commendantes breui referam. Et prima sit Dionysii capite quinto de Eccles. Hierarch. Pontificum ordo sacrator, & primus est divina speculantium ordinum, idemque & summus, & ultimus: quem capit. sexto religioso præfert. statui. Secundum testimonium est Ignatii epistola secunda ad Smirneses. Episcopo nihil maius est in Ecclesia, quia Deo consecratus pro totius mundi salutē: quibus proprium, & munus, & statum Episcopi declarat; quippe qui inter Deum, & homines mediator est, ut ait Nanziangen. Apol. 1. ex Apostolo infra citando. Tertium accedit testimonium Chrysostomi in oratione de Sancto Philogono. Nullum officium Deo carius est Episcopatu.

Secundò probatur ratione. Quatuor altare in notabili secundo conditiones status perfectionis Episcopatu conueniunt; ergo status est perfectionis, & quidem Prima perspicitur; Secunda superiori assertioni ex 1. 4. probata est; Tertia autem his asseritur, à D. Thom. opusc. 18. cap. 16. in fin. Sicut autem in humanis contrahibus aliqua solemnitates secundum humana iura adhibentur, ut contrahus firmior habeatur; ita eam quadam solemnitate, & benedictione status pontificalis assumitur; quam solemnitatem declarat quasi. 184. art. 5. Adhibetur (ait) etiam quedam solemnitas consecrationis, secundum illud 2. ad Tim. 1. Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum; quod Glossa interlinearis exponit de gratia Episcopali; & Dionys. dicit 3. cap. Eccles. Hierarch. Quod summus Sacerdos, id est Episcopus in sua ordinatione: habet eloquiorum super caput sanctissimam super positionem, ut significetur, quod ipse est participatius integra totius Hierarchicæ veritatis, & hæc illo. Quarta verò, & vltima conditio è sequenti momento rationis patebit. Tertiò igitur probatur conclusio: Essentialis perfectio in charitate erga Deum, & erga proximum sita est; atqui status Episcopalis potissima ratione utraq; amplectitur; ergo est summæ perfectionis. Consequentia huius argumenti euident est: Maior omnium est auctorum calculus firmata, & probatur tum ex Paul. ad Col. 4. Super omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, tum ratione Angelici Doct. 2. 2. q. 184. art. 1. perfectio est illa, quæ quis vltimum summæ assequitur finem, qui est perfectio rei, quæ in facto esse, sed charitas vnit nos Deo, qui est vltimus finis noster, ex 1o. 14. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, ergo secundum charitatem.

specialiter accedit perfectio; tum hac autem erga Deum, altera erga proximum charitas maxime coniuncta est; quippe quæ secundarium est obiectum habitus charitatis, & ex his duobus præceptis pendenti text. & Propheta, Matt. 22. quorum forma perfectionis perfectio demonstrat, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; nam D. Thom. art. 3. interpret, totum, & perfectum idem sunt secundum Philosophum 3. phys. tex. 64. Et proximum sicut te ipsum, cum: vniuersique seipsum maxime diligit; ergo eadem mensura sine mensura dixerim primario Deus, & secundario proximus ob Deum diligendus; nec mirum cum charitas suis sit præcepti ex Apost. 1. ad Tim. 1. in fine autem, non est adhibenda certa mensura; sed in hisque sunt ad finem per Aristot. 1. Politic. cap. 6. ad medium. Maior autem primi argumenti probatur tum ex Ioan. 21. vbi Christus Dominus à primo pastorem Pastore Petro maiorem exigit charitatem, tum erga se, tum erga proximum; Simon Ioannes diligis me plus his? pascere agnos meos. Dominus inquit Ensebius: Emisenus in serm. de natiuitate Ioann. agnos deinde oues ei committit; quæ non solum pastorem, sed pastorum pastorem cum constituit; à quo idcirco summam etiam per exteris Apostolis: expostulat charitatem, in qua absolute officium pastoris, ac munus Episcopale, consistit: Sicut inquit Augustinus. locum Ioannis circumacute explicans) amoris officium pascere dominicam gregem; si fuit timoris indicium negare pastorem. Qui hoc animo pascunt oues Christi, ut suas velint esse, non Christi. Et inferat: Nam quid, est aliud si diligis me, pascere oues meas? quàm si diceretur, Si me diligis, non te pascere cogita, sed oues meas, sicut meas pascere, non sicut tuas, gloriam meam in eis quaere, non tuam, &c. Quibus sanctus Doctor duo demonstrat, & officium Episcopale ex debito, & obligatione statum constituens, amorem requirere erga Deum, & ex hac pascendo gregem Domini, charitatem erga proximum; quæ ut magis innotescerent, trino examine, ac trina Petri confessione sunt declarata. Hinc Bernardus in Cantic. 76. Non otiose (ait) sapè repetitum est Petre amas me, in commissione animæ, & ego quidem id significatum perinde puto, ac si illi dixisset Iesus, nisi testimonium tibi perhibente conscientia, quod me ames, & valde, perfecteque ames, nequaquam suscipias curam hanc, &c. Et quamvis omnia hæc Petro Summo Pontifici conueniant, cui specialis curæ omnium ouium dedit Deus, supra quem edificauit Ecclesiam suam, auctore tamen Maldonato versicul. decimo septimo ad omnes Prelatos, quibus animarum cura

commissa est; quare Gregor. 1. par. pastor. cap. 3. circa medium, allatus à Dino Thoma quest. 184. art. 7. ad 2. Si dilectionis (ait) testimonium est cura pastoralis, quisquis virtutibus pol-
 lens gregem Dei renuit pascere, pastorem sum-
 mum convincitur non amare; hoc autem est
 maius dilectionis signum, ut homo propter
 amicum etiam alijs seruiat, quam etiam si so-
 li amico velit seruire.

Demum probatur conclusio: Duplex est
 charitatis perfectio, altera necessaria, sine
 qua minimè ipsa consistere potest, & quam-
 aumque excludit noxam mortalem; altera,
 quæ ad perfectionem Christianæ vitæ maxi-
 mè spectat, neque ab omnibus attingitur;
 quæ quidem ex Dino Thoma quest. 284. sape-
 citato artic. 2. tripliciter attendi potest. Pri-
 mò extensivè, ut non ad amicos, nososque
 modò, sed etiam ad extraneos, atque inimi-
 cos latè pateat, quæque Augustino indico in
 Buchiridion, est filiorum perfectorum. Se-
 cundò intensivè, & hæc ex his deducitur,
 quæ ab aliquo propter proximi causam
 contemnatur, ut exteriora bona, nec non
 & vita varijs etiam cruciatibus exposita, ex
 Ioannis 15. Maiorem hac charitatem nemo
 habet, ut animam suam ponat quis pro amicis
 suis, idest pro eis, quos summa cum dilectio-
 ne prosequitur; ac tamquam amicos dili-
 git, ab eisdem tamen non ita diligitur, ut
 præstitit Christus Dominus, qui & animam
 suam pro amicis, idest, à se dilectis posuit;
 à quibus haud amabatur, inimicis meritò
 dictis ad Roman. 5. & à Petro epist. 1. cap. 3.
 Tertia charitatis præstantia causaliter per-
 pendenda est, quatenus proximis impendit,
 non temporalia modò beneficia, sed spiri-
 tualia, immo se ipsum, ex Apostoli documē-
 to 2. ad Cor. 12. Atqui hæc charitas penes
 triplicem declaratam præstantiam, Episco-
 pali maximè propria est statui; ergo sum-
 ma perfectio huic episcopi statui competit;
 Maior huius argumenti est cum Augustini,
 & Dini Thoma, quæ paulò ante citavi, cum
 per se patet. Minor verò probanda est ex eo-
 dem Angelico episcopo quest. 184. art. 6. Cum enim
 (ait sanctus Doctor) Ecclesia universam
 curam susceperint Episcopi, in qua plerumque
 inveniuntur aliqui eos odientes, persequentes,
 & in omni re, necesse habent inimicis,
 & iniquitatibus dilectionis, & beneficen-
 tiæ vicem rependere, cuius exemplum in
 Apostolis apparet, quorum sunt Episcopi suc-
 cessores; in medio enim persecutorum com-
 morantes, salutem eorum procurabant. Vnde
 Dominus ei mandat Matth. 10. Ecce ego
 mitto vos in medio luporum, & infra ex Au-
 gustino libr. de serm. Dom. in monte, locum
 Matth. 5. exponente. Si quis te percusserit, &c.
 & ex Paul. 1. ad Corint. 4. confirmatur, Ma-

ledicimur, & benedicimus, persequutionem
 patimur, & sublinemus, &c. quibus exten-
 sio charitatis, inimicos etiam prosequen-
 tis perbellè demonstratur, ut Episcopatu
 annexa. Intensio verò ex contemptu etiam
 propriæ vitæ declaratur à Sancto Doctore
 tum ex Ioann. 10. Ego sum Pastor bonus, bo-
 nus Pastor animam suam ponit pro omnibus
 suis; tum ex commento Sancti Gregorij Papa.
 Offensa nobis est igitur de contemptu mortis
 via, quam sequamur, apposta est forma,
 qua imprimamur; primum nobis est, exte-
 riora nostra misericorditer omnibus eius impen-
 dere; postremum verò, si necesse est, etiam
 mortem nostram pro eis debemus ministrare.
 Ex quibus & intensio, & charitatis causalita-
 tas innotescunt, quæ tertia erat eius perfe-
 ctio, in minore propositione nostri argu-
 menti assignata; obligatur ergo, concludit
 Angelicus, ex officio sibi commissio Episco-
 pus ad hanc perfectionem dilectionis, ut pro
 fratribus animam ponat, nè dum bona
 spiritualia proximis administret, ut pote,
 inter Deum, & hominem mediator ex Pau-
 li ad Hebr. 5. Omnis Pontifex ex hominibus
 assumptus, pro hominibus constituitur in his,
 quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacri-
 ficia pro peccatis: omnem igitur omnium
 complexionem perfectionum charitatis, ha-
 bet Episcopalis status. Huius evidentiæ ra-
 tiocinationis per se patet; neque secundum
 membrum de intensione charitatis alicui
 Critico faceat negotium; cum Angelicus
 nō formaliter, sed quasi in signis, & ex signis
 eam, ex contemptu nempe bonorum, persone
 dilectæ gratia habito, ut evenire sæpe solet,
 meritò deducit. Qui verò Præsulatus sta-
 tum non perpenderit, audaciam obtrethan-
 tium hisce, quamvis alioquin fusè tractatis,
 compescendam non habebit; atque ad fasti-
 dium hæc dicta censebit.

8 Ad primum contrarium argumentum
 numer. 1. relatum, respondere quis posset à
 Cajetan. in 2.2. quest. 183. artic. 2. iuxta sen-
 sum O. Thome quest. 184. art. 6. in corpor. of-
 ficio, & ministerio adiungi ad rationem sta-
 tus, quando eis adnectitur immobilitas; quæ
 convenire Præsulatui conclus. 2. ex cap. 4. de-
 monstrauimus. Ceterum melius ex eodem
 Dino Th. 2.2. quasi. 183. art. 3. ad 3. dicimus;
 diuersitatem statuum, officiorum, & graduū,
 secundum diuersa sumi, ut nimirum Officiū
 dicatur in ordine ad actiones, functionesque
 erga alios ex Aristot. 9. Met. tex. 16. Gradus
 secundum ordinem superioritatis: Status au-
 tem per immobilitatem ad conditionē per-
 sonæ, quod probè citat. S. Doctor declarat
 ar. 1. ad 3. Verum enim verò, ut cum eodē ar.
 3. ad 3. loquar, contingit, videri tria in eodem
 concurrant, puta cū aliquis deputatur ad ali-
 quem

quem actum altiore, simul ex hoc habet, & officium, & gradum, & ulterius quemdam perfectionis statum, propter actus sublimitatem, sicut patet in Episcopo, & Episcopatu, qui quamvis primario, ut sequenti capite dicemus, institutus sit ad aliorum bonum spirituale est, & per opera charitatis valde perfecta, paulo ante declarata, & per Sacramentorum ministrationem procuratur, non potest in magnum non redundare spirituale profectum operantis Episcopi; qui quidem excludi nequit ab hoc munere, & sicut cum peculiari functione sacrificium offerendi pro omnibus, & pro peccatoribus, quod obire interest Episcopi, coniunxit Apostolus ad Hebraeos 5. munus etiam offerendi pro se ipso Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, &c. quibus addit infra; Quoniam & ipse circumdatus est infirmitate, propterea debet quemadmodum pro populo, ita & pro ipso offerre, quam doctrinam cap. 7. repetit, eadem ratione in ceteris actionibus salus perfectioque spiritualis proximi, cui consulere tenetur Episcopus, minime seiungitur à propria; cui ex naturali sequela per charitatis opera, ni obicem ponat, absque dubio prospicit. Secundum argumentum contrarium tum cap. 4. tum conclus. 1. presentis capitis probatum est, esse falsum. Ad tertium, licet in Episcopali statu, triplici indicata via, etiam aliquo pacto progrediantur Episcopi, ut probat Sanctus Thomas opuscul. 18. cap. 17. & nos sequenti capite dicuri sumus; nihilominus, & iam falsum esse existimamus ad perfectionis statum necessario requiri tria illa vota, ut probe citatis locis Angelicus, & ex eo Soar. cap. 15. num. 12. & ratio est, quia, perfectio essentialiter in charitate tum Dei, tum proximi sita est, & secundario nec non instrumentaliter utitur consilijs, quæ ordinatur ad charitatem per remotionem impedimentorum, quibus ipsius actus retardantur, ut est matrimonium, occupatio negotiorum secularium, & huius generis alia; vota igitur illa tria perfectionis sunt instrumenta non quidem omnino necessaria, sine quibus illa haberi minime possit, sed maxime ad eam utilia. Adde paupertatem, & remotionem bonorum externorum secundum præparationem animi, & non actualiter, esse de ratione perfectionis, ad quam status Episcopalis maxime obligat, ut nos cum Divo Thoma quest. 184. tum capite sequenti, tum cap. 6. prosequemur. Alia autem in eo argumento enumerata opera charitatis spiritualia ex officio Episcopi minime tenentur obire, ex quo inter illos, & Episcopatum paret discrimen.

CAPUT II.

An Episcopalis status ita sit perfectionis exercendæ, ut non sit acquirendæ.

S V M M A

Opinio Soarj, negans statui Episcopali perfectionem acquirendam, num. 1. & 2.

Perfectio status est distincta à perfectione persona illum incuntis, num. 3.

Qui Præsulatum init; satis est, si in proposito perfectionem summam habeat; neque sub mortali eam habere tenetur, ibid.

Charitas tum erga Deum, tum erga proximum propria est Episcopalis muneris. numero 4.

Essentialis perfectio in charitate sita est, numero 5.

Perfectionis status adequatè non dividitur in perfectionem exercendam, & acquirendam, num. 6.

Episcopalis status non ita est perfectionis exercendæ, quin sit etiam acquirenda; numero 7.

Quomodo intelligenda sit Dionysij sententia Episcopalem statum esse perfectiorum, num. 8.

Status Episcopalis modica præbet etiam perfectionis acquirendæ, num. 9.

Et si in actibus charitatis, atque aliarum virtutum perfectio acquirenda constituitur, peculiari nomine competit Episcopatu, num. 10.

Tria vota paupertatis, castitatis, & obedientie simpliciter necessaria non sunt ad perfectionem, num. 11.

Ut se habet status Religiosus vita mixta, sic Episcopalis, num. 12.

Vita activa Præsulatus adiumento est ad perfectionem, num. 13.

Discrimina inter statum Episcopalem, & Religiosum, num. 14.

In quo sensu ad perfectionem acquirendam status Episcopi ordinatur, num. 15.

Definitio status Episcopalis, num. 16.

Contrarijs satisficit argumentis, num. 17.

1 **Q**uestionem hanc ex se potius ad loquendi modum spectantem, quam ad rem Soar. libr. 1. de stat. perfect. cap. 14. peculiari quadam explicandi ratione, ad reale discrimen redegit.

2 Ac primo diuisionem status perfectionis in Episcopalem, & Religiosum à Doctoribus

bus communiter tradi solitam, ut videre est apud *Diuum Thomam* 2. 2. *quest.* 184. *art.* 5. & 7. & *Opus.* 18. à *cap.* 16. at deinceps; in alteram expendendam conuertit, quam nos huius capituli inscriptioni inferuimus: nec non perfectionis acquirendæ nomine, studium intelligit, & scholam, in qua tradatur, ac discatur perfectio; perfectionis vero exercendæ statum purat esse, in quo obligetur quis opera perfectionis exercere; etiamsi ex vi eiusdem status per propriam acquirere perfectionem non doceatur. Quibus positis tria promittit *Soarius*, peculiariter. Primum *num.* 3. perfectionis nimirum statum adæquatè, atque immediatè in duo diuidi membra, & quidem opposita, inter quæ medium minimè dari posse docet, *num.* 7. Secundum, Episcopalem statum ita perfectionis esse tantum exercendæ, ut non sit acquirendæ. Tertium *num.* 7. & 8. statum Episcopalem media non conferre ex se acquirendi perfectionem. Primum probat ex *Diuo Thoma* citato *artic.* 5. ubi in argumento sed contra ex *Dionysio* *capit.* 5. de diuin. nomin. Episcopis tribuit perfectionem, tanquam perfectioribus, & *capit.* 6. concedit monachis perfectionem, ut Deo famulantibus; idemque sumitur ex *artic.* 7. ubi vult perfectionem, alteram esse Perfectorum, alteram Perficientium: quam differentiam Auctor coincidere, cum à se allata perfectionis exercendæ, & acquirendæ contendit. Secundò argumentatur ex eodem *Santo Doctore* *question.* 185. *artic.* 4. ad 1. docente, quod perfectio Religiosorum, & Episcoporum, secundum diuersa attenditur, nam ad perfectionem Religionis pertinet studium, quod quis adhibet ad propriam salutem: ad perfectionem autem status Episcopalis pertinet, adhibere studium ad proximorum salutem. Conglobat *Soarius* alia *Diui Thomæ* testimonia, quibus quamuis commendetur status perfectionis acquirendæ, ut Religionis; at minimè declaratur status perfectionis exercendæ, esse solum exercendæ, ut sæpè repetit *Soarius*. Tertio probat ratione. In Ecclesia Dei datur status perfectionis acquirendæ, scilicet, Religiosus; ergo datur etiam perfectionis solum exercendæ, ut est Episcopalis. Quarto, perfectio intelligi non potest nisi, vel ut actiua, vel ut aliquis eam communicet, vel ut acquirat, cum non detur medium, neque per participationem, neque per carentiam vtriusque extremi; quemadmodum inter Doctorem, & Discipulum in genere studiosorum hominum, nec medium datur: non autem dari per participationem vtriusque extremi, huius sententiæ Auctor minimè probat: per carentiam vero eorumdem constat, quia non

esset sub re diuisa membrum illud, utpote vitæ neutrarum perfectionum genus habentis. Secundum, & tertium placitum probat *num.* 7. Episcopi sunt in statu perfectionis, ut exploratum est: non acquirendæ; igitur solum exercendæ, cum non possit excogitari medium. Minor propositio probatur ex usu, & ex fine, atque institutione, talis status, qui ad illuminandos, & perficiendos alios institutus est ex *Dionysio* citato *capit.* 5. & 6. per *Matth.* 5. Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi, nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio; sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Et ideo in illo statu, qui constituitur, licet personali, ac propria egeat perfectione, ex vi tamen huius status, quibus eam acquirat, non recipit media; sed quibus illam exerceat circa alios: meritò igitur status dicitur perfectionis exercendæ: ex quo satis probata videtur illorum oppositio membrorum ex vario, ad quem tendunt, fine, diuersis, quibus per se incumbunt, medijs, ac, quibus tenentur, distinctis obligationibus.

3 Ad solutionem notandum est primò, distinctum quid esse, loqui de perfectionis statu, ac de personis illum eundem statum, subeuntibus: etenim ille perfectissimus cum esse possit, personas tamen eum obeuntes imperfectas esse, non repugnat, & è contra posset enim quis in statu perfectionis non esse, & tamen esse perfectus, & è conuerso nonnullos statu tantum, non re perfectos esse; cuius ratio probè traditur à *Diuo Thoma* 2. 2. *question.* 384. *artic.* 4. à nobis inferrius indicanda. Illud autem inconfesso apud omnes est, quemcumque perfectionis statum personam exposcere aptam ad perfectam viuendi rationem, ut proportio seruetur inter formam, & subiectum, in quo eius capacitas ex antecedenti priuatione indicata, præexistere aliquo pacto debet. Quamobrem licet possit persona ad statum perfectionis assumpta, nullo prædictum esse perfectionis gradu; nihilo tamen minus semper saltem capacitatem, atque aptitudinem essentialiter requirit. Hinc notandum obiter venit, ex *Soario* *libr.* 1. *capit.* 14. *num.* 9. licet omni ex parte optandum sit, ut dum inire quis vult statum Episcopalem, perfectionis gradum aliquem attingat, vel in Religione, quæ huius est studij schola, vel aliqua exercitatione, continuataque actuum virtuosorum serie acquisitum, nihilo tamen minus, dummodo in gratia fuerit, cum consecrabitur, eum non obligari ad aliam perfectionem sub mortali, cum satis sit in voto, ac proposito, efficacique desiderio habere; per actus postea perfectissimos

mos infra declarandos, & sibi comparandam, & exercendam. Hinc ulterius sequitur, quod quamvis in eodem genere non possit quis esse perfectior quin sit perfectus, in distincto tamen, esse potest perfectior, secundum statum, & operationes, illiusque munera propria, quin in se, ac personaliter fuerit perfectus; neque obstat quominus per eadem opera rite peracta, vel primò acquirat Episcopus, vel conseruet, vel propriam, ac personalem perfectionem augeat, ut infra.

4 Secundò, ex precedenti capite suppono, charitatis actus, tum erga Deum sine mensura, per summam perfectionem; tum, erga proximos in perfectissimo gradu, proprios esse & officij, & muneris Episcopalis cum aliqua obligatione, atque immobilitate, ut superiori declaratum est capite.

5 Tertiò supponendum, essentialem perfectionem in charitate sitam esse, ut ex Catholica doctrina, superiori diximus capite, cuius actus meritarij sunt.

6 His adnotatis, sit prima conclusio contra primam assertionem contrarij sententijs. Perfectionis status adequatè nò diuiditur in perfectionem acquirendam, & exercendam, tamquam in membra sic opposita, ut se mutuo penitus excludant; probatur, quia status perfectionis exercendæ, qui est Episcopalis, ita non est solius exercendæ, quin sit etiam, vel de nouo acquirendæ; si nullam æqualem reperiat perfectionem in persona assumpta ad Episcopatum; sed solùm propositum, ac desiderium, ad quod tantum, generi diximus talem personam *num. 3.* Vel sic status conseruatiuus perfectionis præinuentæ in persona Præsulis, immò & acquisitiuus maioris, & maioris perfectionis, ad quam media expedita, ac proportionata, propria ipsiusfuerit præbeat; igitur perfectio in duo minimè diuiditur membra, se mutuo excludentia; cum hiò perfectionis status exercendæ, necessariò sit, modo dicto etiam acquirendæ. Consequentia est manifesta, antecedens sequentes demonstrabant assertiones.

7 Secunda conclusio. Episcopalis status non ita perfectionis est exercendæ; quin, etiam sit acquirendæ: Probatur primò, quia status solius perfectionis exercendæ, neque perfectionem præbens personæ in eo existentij, neque præinuentam ex se conseruans, neque augmentum eidem conferens, non modo non esset status perfectionis; sed neque bene, ac prudenter institutus, & consequenter satis, superque imperfectus; ergo talis status admittendus non est; probatur antecedens, quia perfectionis

status, si re vera talis sit, connotat opera perfectionis, ac virtuosos actus proprios vitæ perfectæ: atqui hi actus ritè exerciti non possunt non esse perfectiui personæ eos elicientis, ut suppono certum ex Catholica doctrina *num. 5.* indicata; igitur si daretur status perfectionis non perficiens aliquo pacto personam eum obeuntem, perfectio non esset talis, ac proinde duo contradictoria vera essent. Maior huius argumenti ex precedenti capite constat; Minor ex Catholica doctrina 2. ad *Thimot.* 4. ad *Galat.* 5. 1. ad *Chorint.* 13. & videre est apud *Soarium*, contra quem argumentamur *tom. 3. de grat. libr. 12. capit. 8.* Consequentia, probè, ut patet, est deducta: Confirmatur, quia status perfectionis personam in eo existentem debet iuuare ad salutem, ac facilitatem præbere, maioremque securitatem illam comparandi; atqui status ad perfectam obligans opera, & ad perfectionem, vel quam non reperit, acquirendam, vel reperiendam conseruandam, atque viterius perficiendam non iuuans, ad salutem propriam adimento esse non posset; sed magno cum detrimento potius hominem manifesto perditionis periculo constitueret expositum; quippe qui suo muneri satisfacere minimè posset, ex vi status, quem iniit, igitur omninò imprudenter institutus esset hic status, immò & malus. Nec me præterit de ratione status perfectionis non esse, omnem bonam conferre dispositionem, ac virtutem essentem, & necessariam; nò doceret, atque aliquo pacto conferret, imprudenter sanè institutus esset; & quidem qua ratione, amabò vos, status Incipientium, Proficientium, & Perfectorum constare possent; nò ex tribuerent necessaria ad hos tres gradus constituendos? Et ut facili negotio per singulos alios demonstrari hæc veritas posset, ita tempus in ea probanda terere, operæpretium non est; cum etiam ex sequenti capite clarius constabit. Neque similis est ratio de scientia, ac de perfectione acquirenda; ut ibidem contendit *Soarius*; etenim etsi scientiam supponere debet status Episcopalis; minimè tamen per se obligatur ad actus, quibus illa scientia perficiatur; ac vero ex vi status Episcopalis ad functiones obligatur Antistes, quæ ex se, sunt perfectiui proprii subiecti, & personæ, quod si cum scientia componenda esset perfectio, in eo solùm sensu, fieri posset, in quo, ut proverbio dicitur: *Si vis scire, doce, quodque exprefit Senec. epist. 7. Homines, dum docent discunt*; ut igitur docendi functio ad scientiam comparandam perfectiorem, maximopere confert; ita etiam status Episcopalis per suas proprias operationes, ad

quas ex obligatione refertur, maximè personam cum subeuntem perficit. Secundum argumentum status Episcopalis est charitatis primariò erga Deum, ex qua etiam proximos debet diligere, ut in *notabili secundo num. 4.* indicauimus, & *precedenti capite* ostendimus; atqui charitas Dei est maximè perfectiua personæ, quæ illam exercet, ergò.

8 Dices, Episcopalem ordinem esse non modò Perfectorum, sed Perfectiorum, ut ait *Dionys. libr. de Eccles. Hierarch.* ergo non est perfectionem Acquierentium. Respondéo, non implicare aliquem, statum esse Perfectorum, & Perfectiorum, & in se Perficiendorum, per respectum, ac ordinem ad diuersa; est enim status Episcopalis Perfectorum, quod ex se petit perfectionem aliquam in subiecto, ut *notabili primo diximus*, & ex definitione constabit: est Perfectiorum, quia ex se institutus est ad alios illuminandos, purgandos, ac perficiendos; est autem Perficiendorum, & quia non necessariò vitam supponit perfectam eius, qui hunc inquit statum, sed satis est, si personam, supponat optantem illam, ea, quam supra diximus, ratione; & quia, si, ut par esset, supponit habere personam aliqualem sui perfectionem, est sanè eiusdem conseruatiuus, & ex se induciuius maioris, & maioris perfectionis, per media maximè proportionata, ut sequens assertio docebit; nam sicut Religiosi ita sunt in via ad perfectionem; ut in aliquo sint etiam perfectionis status, non penes eos modò, qui perfectionem adepti sunt; verum respectu omnium ad perfectionem contendentium, maiore, ad quam sunt in via: licet respectu perfectionis non adeò sublimis sint in terminis, sic & Episcopus, & ex suo statu est perfectus, ac in terminis, cum operari incipit, ut subiectiue aliquam habeat perfectionem, saltem subiectiue gratia, dum talem statum per consecrationem init; & est in via ad maiorem, quam habet in oris, perfectionem, in ordine ad quam ultra est perficiendus: neque merè per accidens, sed per se, ex medijs, scilicet, proprijs sui status, ut infra declarabimus: fauet huic doctrinæ, *Sanctus Thomas secunda secunda questione 182.* simile sibi obijciens argumentum, atque hac pene ratione soluens, qua quidem diluitur argumentum allatum in contrarium à *Bellarmino in admonitione ad nepotem* contr. 4.

9 Tertia Conclusio. Status Episcopalis ex se, non præbet modò media perfectionis exercendæ, sed propria etiam perfectionis acquirendæ: probatur primò. Episcopalis status media propria sunt ea, ad quæ ex ob-

ligatione, & vi eiusdem tenentur Episcopus: atqui hæc sunt præcipua salutis acquirendæ media; ut constat ex *notabili tertio numer. 5.* igitur status Episcopalis præbet ex se media proportionata, cum ad salutem, tum ad perfectionem acquirendam. Secundò, perfectio, quam status Episcopalis amplectitur, vel est charitatis habitualis, vel est actualis, vel effectiua: si primum, ut bene sentit idem *Soarius ex multis libr. 1. cap. 4. num. 5.* operationes, & functiones Episcopalis status, actus cum sint proprii charitatis, tum erga Deum, tum erga proximos, non solum media sunt ad augendum, atque intendendum illum, habitum ea ratione, qua cæteri actus supernaturalis suos intendunt habitus; sed præcedere etiam debent per iteratam frequentiam, secundum legem ordinariam, ut ad permanentem facilitatem virtutis charitatis perueniatur; quæ moraliter minimè conseruabitur sine frequentia similium actuum, ut probè *Sanctus Basilus in ea verba, Creauit Deus hominem ad imaginem suam, quia esse, ait, ad imaginem in ipso puncto creationis obtinuit homo; insigniri autem similitudine Dei, reliquum est nobis acquirendum, certa animi destinatione, & efficaci ac operatoria actio:* nomine enim similitudinis perfectionem intelligit animi; ergo functiones propriæ Episcopales propria sunt media ad acquirendam perfectionem.

10 Quòd si in actibus charitatis, ut quidam apud *Soarium* volunt *num. 4.* à fortiori factum argumentum probat. Si autem nomine perfectionis non modò charitas formaliter in se intelligatur, sed secundariò, vel accidentaliter, seu effectiua, quatenus alias amplectitur virtutes, accipitur, siue hæc antecedenter, ut dispositiones ei seruiant, siue, ut proximæ facultates, quibus ipsa charitas vtitur ad perfectos illarum virtutum actus exercendos, siue aliquo ex his pacto instrumentaliter concurrant ad perfectionem, ut voluit *Abbas Moyses apud Cassianum coll. 1. cap. 7.* remouendo etiam impedimenta præcipue consistentia in concupiscentia oculorum, carnis, & superbiæ vitæ, quod præstant paupertas, castitas, & obedientia, ut eruditè docet *Sanctus Thomas secunda secunda questione 184, articulo secundo in corpore, & articulo 3. in fine ex Abbate Moysæ, paulò ante citato;* etiam Episcopalis status maximè perfectus erit; Tenentur enim inquit, *Sanctus Doctor opusc. 18. cap. 17. Episcopi bona temporalia, qua habent, in necessitate suis subditis exhibere, quos pascere debent non solum verbo, & exemplo, sed temporalis subsidio. Vnde Petrus, Ioannis ultimo, scriptum est à Domino, ut eius gregem pasceret; quod ipse retinens, alios ad hoc ipsum exhortatur*

tur

itur dicens 1. Petri ultim. Pascite, qui in vobis est, gregem Domini. & Gregorius in auctoritate super adducta. Eſteriora noſtra (inquit) miſericorditer ouibus eius debemus impendere; & infra, Qui non dat pro ouibus ſubſtantiam ſuā, quomodo pro his daturus eſt animam ſuam? Ipſi etiam Episcopi ad caſtitem obligantur, nam cum alios mundare debeant, ipſos præcipue conuenit eſſe mundos; Vnde Dionys. 3. cap. Eccleſ. Hierarch. ait quod purgatiuos ordines oportet ex abundantia purgationis alijs tradere de propria caſtitate. Ad do in preſentia, vt ex more Eccleſiaſtico reſe habet, Episcopos conſecratos adiunctam habere in Eccleſia Catholica Occidentali ſaltem, caſtitalis votum ſolemne, vt ſuperiori capite indicauimus, & lib. 3. cap. 2. numer. præſertim 13. vberius dicemus ex Diuo Thoma 2. 2. queſt. 184. art. 7. in corp. Et quidem (proſequitur ſanctus Doctor) Religioſi per votum obedientie uni Præſato ſubiſciuntur. Episcopus vero ſeruum ſe conſtituit omnium, quorum curam aſſumit, dum tenetur non quod ſuum eſt quærere, ſed, quod multis, vt ſalui fiant, ex Apoſt. 1. ad Cor. 10. vnde ipſe de ſe ipſo dicit 9. cap. eiufdem epiſtolæ: Cum liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci: & 2. ad Cor. 4. Nos autem ſeruos veſtros per Ieſum; vnde conſuetudo inoleuit, vt Summus Pontifex ſe ſcribat, ſeruus ſeruatorum Dei; Quid aptius ad rem dici poterat?

11. Nec refert, ex peculiaribus votis, Episcopum huiusmodi non præſtare; cum ex obligatione officij paſtoralis ad ea teneatur: neque vota neceſſaria ſunt ad perfectionem ſimpliciter; ſed vt inſtrumenta, vel quaſi inſtrumenta, vt ſæpe ſanctus Doctor in locis citatis 2. 2. docet: & perfectio vnicam vocorum cauſam neceſſariam, vel religioſum ſtatū minimè habet, vt idem auctor ibidem queſt. 184. artic. 4. neque tria vota paupertatis, caſtitalis, & obedientie vnicæ ſunt, atque ſola media perfectionis; ex quo ſequitur, quod multi ſtatū religioſum non obeuntes perfectionem, vt paulò ante dicebam, adipiſcantur: & ſtatū, Episcopalis perfectionis, id eſt libertatis à peccato, & ſeruitutis iuſtitie ſit; quas duas condiciones hunc importare ſtatū docet Angelicus tum queſt. 183. art. 4. tum tota pene queſt. 184. ex epiſt. ad Rom. 6. cum ſerui eſſetis peccati, liberi facti eſtis iuſtitia: nunc vero liberati à peccato ſerui eſtis facti Deo. per ſua quidem media Episcopi, quin ab alio emendicent.

12. Tercio Soarius cap. 14. num. 9. ex Gersono 3. tom. in tractatu de ſtatu Alphab. 67. lit. V. ad ſuū admittit: licet Prælatorum ſtatū ſit perfectionis exercenda, non hoc tamen ob-

ſtare, quominus exercitio proprio Episcopali, perfectionem acquirant Episcopi: ex quo ſit, illum eſſe ſtatū perfectionis etiam acquirendæ, in qua in diem creſcant per opera ſui muneris, propria, quippe quæ quò perfectiora, eò ad comparandam, conſeruandam, & augendam perfectionem aptiora ſunt; & ſicut aliquis reperitur religioſus ſtatū non modo acquirendæ perfectionis, verum alijs, communicandæ, & etiam exercendæ per opera charitatis, vt Soarius docet cap. 18 eiufdem libri num. 9. & in explicacione ſtatū religionum mixtarum, quæ tum contemplatiuam, tum actiuam, in bonum proximorum amplexi ſunt vitam, ſic etiam Episcopalis ſtatū, eſto exercendæ ſit perfectionis, non obſtat eſſe etiam acquirendæ, immo à fortiori, quia non implicat aliquem religioſum inſtituti mixti ſibi vacare, & Deo; at obſtat, Episcopum talem eſſe, ac functiones, & opera ſui ſtatū propria nolle obire, & conſequenter, ni obicem ponat, & in charitate, & in perfeccionem vel non creſcere, vel excluſo per pœnitentiam peccato, eam non acquirere; vel non perficere comparatam.

13. Quarto, actiua Præſulis vita non modò impedimentum non eſt perfectioni, ſed adiumentum potiùs; cum ex vi ſtatū, id eſt obligationis, quam in hoc ſtatū ſubiſcit, ex amore Dei paſcere oues Chriſti, teneatur, vt ſuperiori capite declarauimus, quare huius loci eſſe arbitror, quòd eruditè teſtatum nobis reliquit Angelicus Doctor 2. 2. queſt. 182. art. 2. in corp. Poſſe tamen contingere, ait, quòd aliquis in operibus vita actiua plus mereatur, quàm alius in operibus vita contemplatiua: puta ſi propter abundantiam diuini amoris, vt eius voluntas impleatur, propter ipſius gloriæ interdum ſubſtineat à dulcedine diuinæ contemplationis ſeparari. Confirmat hoc idem ex Apoſt. 9. ad Roman. Quæram ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Hinc Chriſoſtomus hic, Quid ais, Paule, non id iam dixiſti, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti immo ait, quia amo Chriſtum, cupia ſeparari à fruitione Chriſti, vt plures, imma omnes eum ament, & laudent; ergo neque munia Episcopalia ex Dei dilectione obita officiunt, immo ſummopere ad perfectionem propriam comparandam conducunt.

14. Ex his colligo ſtatū Episcopalem per ſe, vt per definitionem infra ſubiſciendam, patebit perfectionem aliquam in perſona, cum ineunte petere, quòd probè Diuus Thomas queſt. 185. art. 1. ad 1. elicit ex eo, quòd Dominus à Petro quaſiuit, ſi plus eum cæteris diligeret, antequam ei committeret paſtorale officium: quocirca Trid. ſeſſ. 6. cap.

cap. 2. de reform. statuit, ut ad Ecclesiarum regimen, onus quippe angelicis humeris formidandum, qui maxime digni fuerint, eligantur, &c. ut infra suo loco expendemus; status autem religiosus hanc in suis perfectionem eum ineuntibus non exposcit; quod colligitur ex *Matth. 19. Si vis perfectus esse, &c.* deinde, qui consecratur in Episcopum, essentiali perfectionem gratiae, & charitatis habere tenetur, secus, qui religionem ingreditur; demum reliquum summæ perfectionis per actus charitatis erga Deum, & proximos ex officio exercendum, & comparandum in votis, atque efficaci desiderio, tenetur sibi proponere. Promotus ad Præsulatum; non autem eadem ratione Religiosus. Hinc in Pontificali in examine, seu interrogationibus, quæ Episcopis proponuntur, dicitur. *Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantum poteris, Domino adiuuante, ad omne bonum commutare?* Respondet Episcopus, *Folo.*

15 Colligo secundo, licet Episcopalis status primario sit ad perfectionem institutus exercendam; cum perfectio auctore Dionys. & a nobis saepe, & a Dno Thoma laudato quæst. 183. art. 1. ad 2. ad Episcopum adiuuè pertineat, tanquam ad perfectiorem; nihilo tamen minus hic status, & propriam postulat perfectionem, & quam reperit ex se, per media propria conseruat, auget, atque in summum fastigium eam perducendi est idoneus; quare non est, in eo sensu, secundario perfectionis etiam acquirendæ, quali omnino per accidens hæc ei competat; sed secundario, ut necessario connexus cum primario quemadmodum solent, vel proprietates secundæ cum primis connecti; rursusque v. g. cum admiratione in homine; vel primæ cum essentia, ut admirationum cum rationali; itaque sicut est adinaton esse actus veræ, & perfectæ charitatis erga Deum, & erga proximos, & non esse perfectiuios propriæ personæ, quæ eos elicit; eique meritorios gratiæ, & gloriæ per augmentum etiam charitatis habitualis; ita impossibile profus erit, statum Episcopalem esse solius perfectionis exercendæ, quin sit etiam acquirendæ. Hinc rejici facile potest, quod quidam Neotericus ex nimio ad Religionem affectu scripsit, statum Episcopalem, & requirere perfectionem, & eam minimè conferre.

16 Colligo tertio, definitionem status Episcopalis hanc esse. *Est stabilis ratio vite sensibilis per se ordinata ad christianam perfectionem exercendam, petens propriam subiecta, cui per proportionatam media per se etiam secundario consulit.* Loco generis est stabilis ratio vite sensibilis, à nobis cap. 1. declarata, reliqua loco differentiae explicatæ hoc integro ca-

pite. Noscas igitur lector definitionem Episcopatus quatenus status hic nos proposuisse: Ut ordo est disp. 1. cap. 3. num. 3. Ut beneficium autem ad officium relatum tom. 2. lib. 6. disp. 4. cap. 3. num. 11. trademus.

17 Ad primum argumentum militans in primam nostram assertionem, concedimus, statum Episcopalem esse perfectiuium; non tamen solum aliorum perfectiuium, quin sit etiam proprii subiecti; quamobrem nec Diuus Thomas, nec Diuus Dionysius, neque auctorum aliquis in hoc sensu exclusiuo diuisionem status perfectionis expendit.

Secundo, nonnullis à Soario, post relata pretermittis verbis Angelici Doctoris, satisfacio: Qui (id est Episcopus ait) se obligauit ad hoc, quod non solum suam salutem, sed etiam aliorum procuraret. Ex quibus in hoc statu ordinem charitatis seruandum esse docet, quem ordinem 2. 2. quæst. 31. art. 2. in corp. ex ordine naturæ declarauerat. Est autem (inquit) talis ordo naturæ, ut unum quodque agens naturale per prius magis diffundat suam actionem ad ea, quæ sunt sibi magis propinqua, at nemo se ipso, ut ita dicam propinquior sibi met est, quem prius tenetur perficere, cæteris paribus, quàm ad alios per opera charitatis, beneficentiæ, vel misericordiæ se extendat, præsertim in spiritualibus; hinc est quod in forma præcepti Leuitici à *Matth. 22.* prænotata diligendi proximum, proponitur dilectio sui, diliges proximum tuum sicut te ipsum, quare merito ait Magister Christus *Matth. 18. Quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, anima uero sua detrimentum patiatur, & in Apostolorum Actis 20. Paulus Episcopis præcipit, Attendite uobis, & uniuerso gregi;* quæ si diceret, vigilate, ac uobis primo consulite, vestreque salutis, & perfectioni, deinde fidelium vestra cura commissorum; pastor enim primam sui curam gerere debet in spiritualibus, deinde sui gregis; etenim quomagis se curat, & perficit, eo magis gregi consulit, sicut mater, quod magis sibi prospicit, plusque comedit, propriæque incolumitati, ac salutis consulit, eò plus habet lactis, quo lactet infantem; alioquin exarescent Episcopi, ut arbores, auctore Aristor. de gener. animal. lib. 3. cap. 2. circa medium. Arbores enim multæ, cum admodum eopiosè tulerint, exarescunt fructificatione, nisi corpori alimentum remanserit; Alimentum autem ad indiuidui prius, postea ad speciei bonum ordinatur.

Obijcies charitas prius inclinatur ad sui, quàm ad alterius perfectionem; ergo status Episcopalis, qui est charitatis prius ad sui quàm ad aliorum perfectionem est institutus. Respondeo hoc quidem argumento

sal.

saltem nostras probare conclusiones, deinde non inficior, statum Episcopalem adæquate sumptum, pro quo ille supponit, includere, & consequenter secum trahere, quod argumentum intendit, sic enim consideratus supponit perfectionem, quam petit, & hominem eum ineuntem esse in charitate, & ut christianæ, atque Ecclesiasticæ hierarchiæ adscriptum, obligatum ad sibi per ordinem charitatis consulendum, at vero de statu Episcopali formalissimè accepto, non est id concedendum, quippe qui ordinatus ad salutem, & perfectionem aliorum, primario, & per se; quin proprii subiecti excludat perfectionem, ad quam ordinem etiam dicit; Et quidem si status Episcopalis ad sui subiecti tenderet etiam perfectionem, non esset charitatis; cuius inclinatio ad sui conservationem, & non ad destructionem est, ut probè docet *sanctus Thomas*. 2. 2. *quæst.* 26. *art.* 4. & *quæst.* 43. *art.* 7. ad 5. quem communiter sequuntur Theologi.

Ad tertium concessio antecedente, negatur consequentia, ratio discriminis est, quia potest perfectio in ordine ad se inueniri, quin sit in ordine ad alios, in ordine ad quos sufficit ad summum in præparatione animi, cum opus fuerit, & per consequens status perfectionis tantum acquirendæ, ut patet in monachalibus præsertim religionibus; at verò non potest, cum implicet, dari perfectio exercenda, quæ non sit perfectiua personæ, quæ illam exercet, si ut opus est, exerceat; quemadmodum repugnat etiam, quod opera, & actus charitatis eliciantur, quin sint, & perfectiui personæ elicientis, & eidem meritorij.

Quare ad quartum respondemus falsum esse, nec probatur à *Soario*, non posse membrum illud perfectionis exercendæ simul esse, & acquirendæ, cum utrunque habeat Episcopalis; qui quidem ita institutus est ad bonum proximi, ut non modo proprii subiecti non excludat perfectionem, sed inuoluat, ut supra diximus.

Ad argumentum pro secundo, & terio *Soarii* placito negamus consequentiam, esto enim non sint Episcopi in statu perfectionis acquirendæ solum, neque solum exercendæ; sunt tamè in statu, & exercendæ & acquirendæ simul; ut in simili docui in logicis de actu, neque purè speculatiuo, neque pure practico, sed partim speculatiuo, & partim practico, ut ibi fusiùs. Ad *Dionysium* dicimus: non docuisse, sic esse Episcopum aliorum perfectiuum; quin sit suimetipsum. Ad locum *Matthæi* 3. Præsulem concedo esse saltem terræ, & saporem, & vi conseruatiua reliquos condire fideles, atque in gratia conseruare, verum enim verò si sapiens in se fuerit Epi-

scopus; vel si docendo perficiatur, ut supra dicebamus, valeatque suam sapientiam, ac perfectionem conseruare, atque augere, neque alios illuminare, neque condire poterit. Quamobrem ea solum ratione sunt lucernæ lucentes Episcopi, quia ardentes; atque ita eorum status est lucendi, ut hoc ipsum habeat ex flamma amoris diuini, quam proprio fouent pectore: *Ardens enim* (ait *Gregorius* citatum locum moraliter expendens) *per celeste desiderium, lucens per verbum, ut ergo seruetur veritas predicandi, te- neatur necesse est altitudo viuendi.*

CAPVT III.

An Episcopatus cuius seculari præstet principatui.

S Y M M A.

Episcopatus seculari cuiusque præstat dignitati num. 1. & 2.

Dignitas Episcopatus est maxima dignitatum num. 3.

Ut sol lunæ præstat, ita Præsul Regi. nu. 4.

Episcopi Regum Patres sunt, & Magistri: nu. 5.

Nullus in Ecclesia honorabilior Episcopo. num. 6.

Episcopale quouis alio præstantius est imperio. num. 7.

Honor Antistitis nullis potest comparationibus adæquari. num. 3.

Voluntatibus, & animis præst Episcopus: Rex corporibus. num. 9.

Sacerdotium excellentius est Regno, ut spiritus carne. num. 10.

Exemplum Constantini Imperatoris Præsulibus obsequens. num. 11.

Dij censendi sunt Episcopi. num. 12.

Spiritualis eorum est potestas. num. 13.

Apostolorum sunt successores. num. 14.

Nanzianzenus Imperatorem alloquutus. n. 15.

Augustini admonitio ad Episcopos. nu. 16.

Episcopatum adæquate sumptum cum quouis seculari dignitate locus hic nos admonet comparare: quam quæstionem assertione absoluiam vnica.

Episcopatus quacunq; seculari dignitate præstantior est. Triplici momento hæc est probanda conclusio, primo sub vniuersalibus terminis; secundo à fortiori, tertio in specie, atque indiuiduo.

2 Primo igitur auctoritate *Marcelli Pontificis*, quæ habetur *distint.* 17. *cap.* 1. in fine *Ma.*

Maxentio scribentis. Neque ullum Episcopum, qui ad hanc appellauerit Apostolicam sedem damnare, antequam hinc sententia definitiva procedat: nam si seculares in publicis iudicijs libellis utuntur appellatorijs, quanto magis sacerdotibus hac eadem agere licet, qui super illos sunt, de quibus dictum est: Dñi estis.

3 Secundum momentum à fortiori ducimus è prerogatiua, quam sacri Canones, ac Sancti Doctores clericis solent tribuere *Cap. Duo sunt genere 14. quæst. 1. Hi namque (idest clerici) sunt reges, idest se, & alios in virtutibus regentes, & ita in Deo regnum habent, & hoc designat corona in capite; cum autem Episcopus sit dignitate præstantior clericis, ac simplicibus sacerdotibus, ut seq. c. demonstrabimus, & docetur per Tex. cap. 1. de priuileg. ubi Episcopo deberi meliora scribitur, quod culmen sit dignitatum Cap. Venerabilis de prebendis. ubi ad culmina dignitatum, omnium expositorum calculis; idest ad Episcopatum: & ex Gloss. verb. dignitatum in cap. 2. eodem titulo in 6. & videre est apud Cassian. in cathalog. glor. mund. part. 4. consil. 25. Paul. Fusc. de visit. lib. 1. cap. 2. num. 12. demum apud Trid. sess. 14. de reform. cap. 1. Episcopus dicitur super omnes Ecclesiasticos gradus constitutus, & sess. 25. de reform. cap. 6. docens Episcopo primam deberi sedem, & præcipuam rerum agendarum auctoritatem, quam ad rem expendit Sbroz de offic. vicar. in præfat. num. 9. sequitur Episcopatum æqualem esse Regiæ potestati, immo præstantiorem.*

4 Tertium momentum maioris roboris duco ex Cap. solita benignitati affectus de maior. & obed. Vbi Papa Innocentius Tertius Constantinopolitano Imperatori locum præbenti Patriarchæ Constantinopolitano ad suos pedes, à sinistro latere ita loquitur, Præterea nosse debueras quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cæli; luminare maius, ut præfesset diem, & luminare minus, ut præfesset noctem, utrumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cæli, hoc est vniuersalis Ecclesia fecit Deus duo magna luminaria; idest duas constituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas, sed illa, quæ præst diebus, idest, spiritualibus maior est, quæ vero carnalibus minor: ut quanta est inter solem, & lunam, tantum inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur.

5 Secundo ex Cap. Quis dubitet dist. 96. q. 6. ubi Gregorius Septimus respondens Hermanno Episcopo fiscitanti, an Episcopi Regibus, & Principibus essent subiecti, ait Quis dubitet Sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumque fidelium Patres, & Magistros censer? nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius Patrem, discipulus magistrum si-

bi conetur subiugare? & c.

6 Terriò è Sancto Ignatio in epistola ad Smirnenenses à medio: Ego autem dico, honorate quidem Deum, & auctorem omnium, & dominum; Episcopum autem tanquam principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, sacerdotium vero secundum Christum, & post hæc honorare oportet Regem, & afferens rationem addit; Nemo enim potior est Deo, neque similis ei; neque Episcopo honorabilior in Ecclesia, Sacerdotium Deo gerenti pro mundi salute; neque Regi quis similis est in effercitu pacem, & benevolentiam omnibus Principibus cogitanti. Et infra sacerdotium summa est omnium honorum qui in hominibus consurgunt.

7 Quarto è Gregorio Nanzianzeno sic Imperatorem alloquente in oratione ad Cines Nanzianzenos, non multum à fine. Quid igitur dicitis, aut quid inter nos cõuenit, an me libere loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque potestati meæ, meisque subsellis lex Christi subiecit; imperium enim ipsi quoque gerimus; addo etiam, præstantius, ac perfectius; nisi verò æquum est, spiritum carni fasces submittere, & celestia terrenis cedere.

8 Quinto è Sancto Ambrosio libr. de sacerdot. dignit. cap. 2. Honor igitur fratres, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adequari; si Regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferius quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videris Regum colla, & Principum submissis genibus sacerdotum & exosculatis eorum dextris; orationibus eorum credent se munire.

9 Sexto ex Hieronymo epist. 3. ad Eliod. Ille enim (idest Rex) nolentibus præstet hic (Episcopus scilicet) volentibus: ille terrore subiicit, hic seruitute donatur: ille corpora custodit ad mortem, hic animas seruat ad vitam.

10 Septimo Sancti Ioannis Chrysostomi lib. 3. de sacerdot. sub initio. Sacerdotij vero optione proposita, quod quidem Regno tanto est excellentius, quantum spiritus, & carnis interbellum esse potest. sustinebit ne quisquam contemptus, ac fastidium nos accersere? & c.

11 Octauo probatur maximorum Imperatorum, ac Regum exemplis, quorum vnum, vel alterum, ut breuitati consulam, hic subiiciam; primum Constantini Magni, qui quidem Nicænum Concilium ingressus stans non prius, quam annuerent Episcopi, sedere voluit auctore Enseb. lib. 3. de vita eiusd. Constant. Alterum Valentini Imperatoris eadem erga Episcopos observantia ex lib. 3. tripart. histor. cap. 8.

12 Demum hæc probatur veritas rationibus indicatis ab auctoribus supra relatis; prima est

est Marcelli, quæ nimirum Episcopi inter-
ris Dij dicuntur, secundum similitudinem,
per participationem attributi diuini, ut vult
Dinus Thomas 1. part. quæst. 13. art. 9. & se-
cundum gratiam, ut ait *Basilus epist.* 141.
extenso gratiæ nomine ad munia, atque in-
signia, præsertim Ecclesiastica potestatis, &
quidem cum Apostolis successerunt Episco-
pi, ut nos supra diximus, ac docet *Trid. sess.*
23. cap. 4. de quibus probè *Sanctus Hierony-
mus* scripsit lib. 3. comment. in *Matth.* cap. 16.
ad ea verba, Vos autem, quem me esse dicitis.
Prudens lector attende (subdit) quod ex con-
sequentibus cõtextuq. sermonis Apostoli nequa-
quam homines, sed Dij appellantur; Vos au-
tem, quem me esse dicitis? illis, quia homines
sunt humana opinantibus vos, qui estis Dij
quem me esse existimatis? aperte sanè conle-
quitur, esse tali nomine donandos Præsules,
de quibus *Psalm.* 87. scribitur, Ego dixi, *Dij*
estis, non modo ea, quam ex *Basilio*, & *Thoma*
indicauius ratione, neque ea, quam tradidit
Hieronymus in cap. 12. *Michæ*, Quia Episco-
pi humana sunt vitia relinquentes, conuersa-
tionem diuinitatis imitantur, & exiliens ex
hominibus feruntur ad cælum. Nec solè quia,
ut idem in *Sophon.* cap. 1. Qui deficiunt, ut ho-
mines contemnendo humana, & non vltimo
moriuntur ut homines; sed maxime *Antonini*
iudice 2. part. tit. 3. cap. 8. propter potestatem
panem, & vinum in corpus, & sangui-
nem Domini mutandi, in Episcopis præci-
pue iure existentem, & ad alios per eos or-
dinatos deriuatam, ut suo loco dicemus:
Quod (ait sanctus.) nullus Angelus, nullus
sanctus in cælo, videt anima, nec ipsa *Virgo*
beatissima patet, sed solus Deus. Præterea quia
possunt absolvere à peccatis, ut absoluti de-
bitè intrent regnum cælorum, In qua *Antonini*
ratione illud adnotasse operæ præciū erit, illū
non negaturum animabus sanctorū sacerdo-
tum saltem huiusmodi potestatem, quippe-
quæ ex indelebili ortū habet caractere, sed
solum eius exercitium, quod non permitteret
vnquam Deus. Demum meritò *Sanctus Gre-
gorius Papa* lib. 4. *Epist.* 31. *Mauritium* Im-
peratorem his admonuit: Quid ergo mirum,
si illos vestra pietas dignetur honorare, qui-
bus, in suo oratione honorem tribuens, eos aut
Angelos, aut Deos, ipse etiam appellat Deus?
Subdiq. celebre *Constantini* responsum,
atque egregium factum, nulla vnquam obli-
uione delendum ex *Ruffino* lib. 10. *Ecclesiasti-
cæ hierarch.* cap. 2. cū libellos accusatorios
contra Episcopos in Concilio Nicæno si-
bi oblatos, in conspectu Episcoporum
combussit, addens. Vos nobis à Deo dati
estis Dij, & conueniens non est, ut homo iudi-
cet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est;
Deus stetit in iis Synagoga Deorum, in medi-

astem Deus discernit. &c. *Psalm.* 81. Igitur
si Dij Episcopi censendi sunt, quid nō cuius
seculari præstent dignitati? Hūc spectat *Mi-
tra*, qua nunc ex institutione, & vsu apostoli-
co in signum regij muneris, regalique sa-
cerdotij vtuntur Episcopi, ut notat *Baron.*
anno Domini 34. num. 86.

13 Secunda ratio ex *Innocentio*, quem num. 4.
retulimus à *Nanzianzeno* num. 7. *Chrisosto-
mo* num. 8. quia nimirum dignitas, atque
Episcopalis præsentia est spiritalis circa
spirituale regimen ad bonum animæ, at verò
cuiusvis secularis dinastæ temporalis,
& carnalis.

14 Tertia ratio *Gregorij Septimi* num. 5. de-
scripta, quia Patres sunt, & Magistri; & qui-
dem Patres, Apostolorum successores, qui
Patres sanè fuerunt credentium, quorum
vñus 1. ad *Cor.* 4. ait. Nam in Christo Iesu
per Euangelium ego vos genui, & ad *Philem*,
10. quem genui in vinculis, distingo tamen
modo, quo Pharisei ambitiosi Patres, &
Præceptores vocari gloriabantur, quam-
obrem meritò in quarto decalogi præcepto
Antistites intelligi docent Theologi ex loco
modo laudato *Pauli*. Non ut confundam vos
hac scribo, sed ut filios meos charissimos me-
neo; nam si duodecim millia pedagogorum ha-
beatis in Christo, sed non multos Patres, nam in
Christo Iesu. &c. ut supra.

15 Reliquum est, ut singuli Principes *Grego-
rium Nanzianzenum* Theologorum Principem,
Imperatorem loco laudato alloquen-
tem audiant. Sed non dubito (inquit) quia
hanc dicendi libertatem in optimam partem
accepturus sis, ut pote sacri mei gregis ouis sa-
cra, magnique pastoris alumna, rectèque iam
inde à primis annis spiritu ducta, & instituta,
sanctèque, & Beata Trinitatis lumine æquè ac
nos ipsi collustrata.

16 Episcopi verò non me sacerdotum mini-
mum, sed cum præcipua eorum dignitatis
ratio sit Dei imago peculiari, ut diximus ra-
tione ab eis prælata, auctore *Marcello Papa*,
num. 10. laudato, & *Ignatio* num. 6. *Augusti-
num* Episcopum, ac Sanctissimum Docto-
rem magna, ut par est, attentione audiant
form. 1. de nativ. dicentem Inter Deos nume-
ratur qui auaritiā non habet: In quo, ut ad-
dit *Hieronymus epist.* 22. Non est dissensio
& emulatio. Addo in *Psalm.* 109. *Melchise-
dech*, secundum cuius ordinem Christus Sa-
cerdos dicitur, meritò assimilatum esse Dei
filio, quia Rex pacis sine Patre, sine Matre,
sine Genealogia ad *Hebr.* 7. talem docet esse
virum Deo, & Dei filio similem, talemque
nostrum decet esse sacerdotem, & Regem;
qui carnem, & sanguinem, atque affinitates
omnes ignoret, ac tantum charitatis lege,
eas amore prosequatur pacificet, atque re-
con:

conciliet mundum Deo: iusticiam in se, ac-
que in alijs seruet, quod si omnibus maxime
tamen Episcopis cauendum, ne imaginem
Dei gestent in anulo tantum, sed quod So-
phronius orat. 1. de nativitat. qua habetur tom.
2. biblioteca veterum Patrum, de Christi agēs
natali hortatur, diuinorum se munerum
capaces reddere studeant, neque compre-
hendi se sinant acri Dini Gregor. Papa Epist.
25. obijungatione. Quid autem distulisti
mus, qui populum Dei, cui indigna presump-
tis peccatorum nostrorum oneribus premimus,
qui quod per linguam predicamus, per exem-
pla destruiamus, qui iniqua do. emus operibus,
& sola voce ea qua sunt iustia pratendimus,
ossa ieiunys atteruntur, & mente turgemus,
corpus despectis vestibus tegitur, & elatione
cordis purpuram comparamus; iacemus in
cinere, & excelsa non despiciamus; Doctores
humilium, duces superbia; quinq; facie, lupinq;
dentes abscondimus.

CAP. V. T. IV.

An Episcopatus Presbyteratu
maior sit;

S V M M A.

- Falsa hereticorum placita num. 1.*
Hieronimus pro se ab hereticis allatus num. 2.
*Argumentum hereticorum ex sacra doctrina
ductum num. 3.*
*Hereticorum argumentum ductum ab aucto-
ritate Hieronymi num. 4.*
Aliud ab auctoritate Ambrosij num. 5.
*Auctoritate Chrysostomi, & Augustini Presby-
teri per hereticos videntur Episcopis non
inferiores num. 6.*
Ratio hereticorum num. 7.
*Notanda ad solutionem questionis necessaria
num. 8.*
*Episcopatus absolute maior est Presbyteratu
num. 9.*
*Potestate ordinis iure diuino, maior est Episco-
patus Presbyteratu num. 10.*
Probat ex scriptura num. 10. & 11.
Concilijs demonstratur num. 12.
E traditione num. 13.
Ab auctoritate Pontificum num. 14.
*Auctoritate Sanctorum Doctorum, quorum
primus est Ignatius num. 15.*
Testimonio Irenaei in secundo saeculo num. 16.
*In tertio saeculo testimonio Tertulliani, &
Cypriani martyris num. 17.*
*In saeculo quarto Nanzianzeni, & Basilij
num. 18.*
In eodem ex Hieronymo num. 19.

In quinto ex Augustino num. 20.

Probat ratione num. 21.

Episcopi maiores Presbyteris potestate etiam
iurisdictionis probatur, scriptura num.
22.

Ex canone Apostolorum num. 23.

Ex Ignatio num. 24.

Ratione num. 25.

Papa iure diuino tenetur certis locis Episco-
pos constituere num. 26.Inter Presbyteros Episcopus est, vt Princeps
inter suos consiliarios num. 27.Satisfit argumentis contrarijs ductis e scrip-
tura num. 28.Solvitur argumentum auctoritate Hieronymi
firmatum num. 29.

Cetera solvuntur argumenta num. 30.

Admonitio ad Episcopos num. 31.

- I **H** Aereticoꝝ proteruita inuitum e ter-
minis me breuitatis educit. Hæresis
igitur fuit Aerij, quam ex Erebo in Eccle-
siam reduxit Vuiclephus eadem ambitionis
pelle ductus, atque Aerius; etenim vt Au-
gust. tom. 6. lib. 6. de hæresib. paulo post ini-
tium Aeriani ab Aerio quodam (ait) sunt no-
minati, qui cum esset Presbyter doluisse fertur,
quod Episcopus non potuit ordinari, qui qui-
dem inter ceteros, quos docebat, errores
etiam asserbat Presbyterum ab Episcopo
nulla differentia debere scerni: Vuiclephum
etiam exclusum ab Episcopatu in hanc pro-
rupisse insaniam testatur Thomas Valdens,
lib. 2. doctrina fidei art. 5. cap. 60. hos autem
catholica luce orbatos duces, hac nostra
fere tempestate, secuti sunt impiissimus
Lutherus eum in libello contra falsa nomina
statuum Ecclesiarum in libro de captiuit. Ba-
bylon. vbi non solum Presbyteros Epi-
scopis facit æquales; sed, & christianos quos-
que: Calvinus etiam lib. 4. instit. cap. 4. §. 2.
Kemnit. in exam. sess. 23. Trid. & Erasmi admo-
tat. ad 4. cap. 1. ad Timot. qui quidem omnes
hæretici vnum obiectant catholicæ Ecclesiæ
2 Achillem Sanctum, scilicet, Hieron. in epist.
presertim ad Titum cap. 1. quem non modo
in hoc fautorem hæreticorum Michael Me-
dina lib. 1. de sacror. homin. orig. adstruit: ve-
rum incautè Ambrosium, Primatum, Chry-
sostomum, aliosque doctos viros falso, ac te-
merè adiunxit, vt probè in eum ostendit
Bellarm. tom. 1. lib. 1. de cleric. cap. 15. col.
Mibi 1129. §. Ceterum.
- 3 Probant primò hanc hæresim supra cita-
ti hæretici ex 1. cap. Epistola ad Philippen-
Paulus, & Thimotheus serui Iesu Christi om-
nibus sanctis, qui sunt Philippis cum Episco-
pis, & Diaconibus, vbi nomine Episcoporum
Sacerdotes intelligit Apostolus; siquidem
plures Episcopi in eadem ciuitate, vbi nec
etiam

etiam nunc ; tunc temporis minimè fuerant . Secundò ex epistol. ad Titum capite primo huius gratia reliqui te Creta , ut constituas per Civitates Presbyteros , sicut ego disposui tibi ; & infra : Oportet Episcopum irreprehensibilem esse , &c. ergo vice versa hoc nomine Presbyterorum declarantur etiam Episcopi . Tertiò ex 3. cap. 3. ad Timoth. ubi mentionem Episcoporum , & Diaconorum solum fecit Apostolus , quos instruxit ; minimè verò Presbyterorum , quos Episcoporum nomine videtur comprehendisse . Quattò ex cap. 4. eiusdem epistola . Noli negligere gratiam Dei , qua in te est , qua data est tibi per impositionem manuum Presbyterij : ex quo loco Kemnitiuss Sanctum Hieronymum demonstrasse ait , à Presbyteris Episcopum posse ordinari .

Quintò ex similibus Sacre Scripturæ locis ex Act. 20. ex epist. 2. & 3. sancti Ioannis : in quibus promiscuè nomen Presbyteri , & Episcopi vsui est .

Sextò ex Diuo Hieronymo : qui c. 1. ad Titum . ubi asseuerat olim idem fuisse Presbyterum , ac Episcopum , quem morem sublatum postea fuisse ob disentionem fidelium ; quorum nonnulli Cephæ ; nonnulli Apollo , alij Pauli dicebantur , ita ut vnus è Presbyteris electus esset deinceps in Episcopum . Addit demum Sanctus Doctor , Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesia consuetudine ei , qui sibi propositus fuerit , esse subiectos : ita Episcopi nouerint , se magis consuetudine , quàm dispositionis Dominica veritate Presbyteris esse maiores , & in communi debere Ecclesiam regere .

Septimò ex Ambrosio in comm. capit. 4. epistol. ad Ephes. sic scribente , Thimotheum Episcopum à se creatum , Presbyterum vocat ; quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur ; ut recedente eo , sequens eis succederet . Denique apud Aegyptum Presbyteri consignant , si præsens non sit Episcopus : sed quia ceperunt sequentes Presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos , immutata est ratio , prospiciente Concilio , ut non ordo ; sed meritum crearet Episcopum , multorum Sacerdotum iudicio constitutum .

Octauò ex Chrysostomo in comment. 3. cap. 1. ad Timoth. homil. 11. Inter Episcopum , atque Presbyterum interest sermè nihil , quippe & Presbyteris Ecclesia cura permissa est , & qua de Episcopis dixit , ea etiam Presbyteris congruunt ; sola quippe ordinatione superiores illi sunt , atque hoc tantum plusquàm Presbyteri habere videntur . Quæ doctrina à Primatio , Theophylasto , & Occumenio in huiusmet loci commentarijs habetur , & à Theodoro in commentar. capit. primi ad

Philippens. & ab Augustino epistol. decimano-na ad Hieronym. dicente . Quamuis enim secundum honorum nomina , qua iam Ecclesiæ vsus obtinuit , Episcopatus Presbyterio maior sit ; in multis rebus tamen Augustinus Hieronymo minor est .

7 Demum Presbyteri succedunt Apostolis non minus ac Episcopi per Diuum Clementem libr. secundo constitution. capite 32. Ignatium in epistol. ad Smirnenf. Adde Presbyteros ordinatos à Christo in cæna ; cum tamen Episcopos ab eodem initiatos non legamus , ergo , &c.

8 Ad Catholicæ dilucidationem veritatis supponenda primò , quæ capit. 1. præcedentis disputationis numero præsertim nono dicta sunt de communitate huius nominis Episcopi , quæ priscis illis temporibus erat in vsu , & ad Presbyteros etiam latè patebat .

Suppono secundò ex ibi dictis , etiam tunc fuisse discrimen inter Episcopos , & Presbyteros , quod clarius ex dicendis constabit , & optimè notat Sanctus Thomas 2. 2. questione 184. articulo septimo ad primum . Demum noto hic non esse animum , inuestigare , illamque dirimere quæstionem , sit nè idem ordo , idemque Sacramentum Episcopatus , ac Presbyteratus , quod dilucidandum habemus tomo 2. libro 8.

9 His adnotatis , sit prima conclusio . Presbyteratu longè maior est Episcopatus . Hæc assertio sub his generalibus terminis à nullo Catholicorum negari poterit ; cum omnes quotquot pro contraria citantur sententia Auctores eam doceant ; præstare , scilicet , Episcopos Presbyteris ; & sanctus Hieronymus (cui tantum in hoc deferunt Hæretici , cætera ab eo , ut ab alijs sanctis Doctoribus discedentes) ubique Episcopum Presbytero maiorem agnoscir , siue ordinis potestate , ut infra ; siue absolute , saltem ex Ecclesiastica consuetudine ; quam ut Aerijs , Lutherani , & Calvinistæ impudenter damnant ; ita Hieronymus pie veneratur ; necessarium existimans hoc discrimen ad schismata subcidenda , ut ex loco supracitato in sexto argumento contrario numero quarto patet . Igitur non est , à quo Catholicorum Auctore negetur prædicta conclusio , quam Concil. Tridentinum definiuit sessio. 23. canon. quarto . Proinde sancta Synodus declarat ceteros Ecclesiasticos gradus , Episcopos , qui in Apostolorum locum successerunt , ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere , & positos , sicut Apostolus ait , à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei , eosque Presbyteris superiores esse ; quod etiam auctoritate Eusebii capite primo disp. præcedentis num. 9. comprobamus

D

bauimus; Et quidem si ex *Aristotel. 3. Topic. cap. 1. à medio*, quod est meliorum, videtur esse honorabilius, cum status Episcopalis Meliorum sit, utpote perfectorum; qui quidem nec etiam Presbyteris propriè competit, stabilitatis defectu, ut probè *Diuus Thomas 2. 2. question. 183. artic. 2. ad 3. ex Isidoro libr. 6. etymolog. capit. 11. & alijs*, quid ni Episcopatus absolute præstet Presbyteratui?

10 Secunda conclusio. Potestate ordinis iure diuino maior est Episcopatus Presbyteratu. Primò ex *epistol. ad Ephes. cap. 4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos; quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas: alios autem Pastores, & Doctores*. Nomine autem Pastorum communis Interpretum sententia, Episcopos intelligit, quibus Ecclesiæ certæ quarundam Ciuitatum commissæ sūt, ut *Timotheo (ait Theophiladus) commissæ fuit Ephesus: Tito Creta*. Alij autem interpretes nomine Apostolorum Episcopos venire docent, ut videre est in *1. ad Chorint. 12. quod si nomine Doctorum veniant Presbyteri, ut vult Anst'mus in citatum locum*, hi sanè discriminantur ab Episcopis nomine Pastorum, atque ab Archiepiscopis, nomine Apostolorum ex eodem Auctore, interprete, quos quidem omnes dedit Christus regere Ecclesiam suam.

31 Secundò ex *Actuum Apostolorum capit. 20. versic. 12. Amileto autem mittens Ephesum vocauit maiores natæ Ecclesiæ: quibus iniunxit vers. 28. Attendite vobis, & uniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit. Episcopos regere Ecclesiam, quam acquisiuit sanguine suo*. Viden, ut Episcopalis cura, officium, iurisdicção, & potestas instituta sint à Spiritu sancto per Christum? Nec Paulum dicas Presbyteros tantum vocauisse; cum Ephesi vnus solus fuisset Episcopus, *Timoteus nempe, quem non aduocauit, quod secum haberet, ut patet ex vers. 4. & sequentibus; quia longè certius est, Apostolum plures aduocasse, reuera, Episcopos, ac Præfules Ciuitatum Prouinciæ Ephesiæ (Metropolis enim erat Ephesus) ut indicatur vers. 25. Amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transui prædicans Regnum Dei, ut probè recentior quidam Interpretes notauit; habeo etiam auctorem, Sanctum Irenæum Episcopum, & Martyrem, Sancti Policarpi discipulum, qui secundo seculo Apostolorum proximo vixit, & libr. 13. cap. 14. sic ait, Paulus Amileto conuocatis Episcopis, & Presbyteris, qui erant ab Epheso, & à reliquis proximis Ciuitatibus, &c. intelligit etiam hunc textum Tridentin. sess. vigesimatertia, capit. quarto de Episcopis, ut*

superiori adnotauimus assertionem, & dicturi sumus etiam capite sequenti:

12 Probatur tertio auctoritate *Concilij Sardicensis à nobis capit. 1. disputation. 1. numer. 11. relati. Ex Antiocheno cap. 10. & Ancirano canon. 12. ac demum ex Tridentin. supra laudato canon. 6. Si quis dixerit in Ecclesiæ catholica non esse hierarchiam diuinam ordinatione institutam, qua constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit*.

13 Quarto probatur ab Ecclesiæ traditione, & consuetudine; nam statim ab initio Apostoli proprios crearunt Episcopos Ecclesiarum: Iacobum Hierosolymitanæ; Timotheum Ephesiæ; Titum Cretæ, atque aliarum alios, ut ex Epistolis Pauli, & Apostolorum actibus liquet, prosequitur *Belarmin. lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 6. atque ex modo, quo id præstiterunt, satis abundè constat, humanum non fuisse consilium; immò sicut Beatum Petrum, Auctore Hieronymo lib. 1. aduersus Iovinianum à Christo Domino fuisse electum in omnium caput, & Põtificem, certum est, ut capite constituto, schismatum tollere occasio, ita de alijs, modo infra indicando sentendum est*.

14 Probatur sextò ex *Pio Primo in epistola & Cornelio Papa in epist. 2. Deum aduentum posuisse Episcopos, ut veluti oculi Ecclesiæ essent*.

15 Septimò, Catholicæ Ecclesiæ sensus per omnes Sanctos Patres, ac Doctores expressus, hanc sole clariorem veritatem explicat. Et in primo seculo sit sanctus Ignatius signifer, qui in epistola ad Magnavianos; *Iuuenis (inquit) fuit etiam Christophorus Timoteus; sed audite, quid scripsit magister; nemo iuuentam tuam contemnat; sed forma esto fidelium in verbo, in conuersatione*. In qua ratione de veris Episcopis, prout à Presbyteris, ea etiam tempestate distinctis loquatur: addit mox. *Dignum est ergo & vos obedire Episcopo vestro, & in nullo ei contradicere; terribile est enim tali contradicere, non enim istum visibilem quis spernit; sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contemni, hic enim non ab homine, sed à Deo habet promotionem*. Et in epistol. ad Ephesios; *Festinate ergo dilectissimi subditi esse Episcopo, & Presbyteris, & Diaconis: Eaque permissa distinctione addit paucis interiectis. Quando enim videtis tacere Episcopum, plus eum timete, omnem itaque, quem mittit Paterfamilias, pro sua dispensatione, sic nos oportet suscipere, quemadmodum ipsum, qui mittit*. Aludens fortassis ad locum Matth. 24. *Fidelis seruus*

seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam à sancto Hilario, cæterisque Patribus de Episcopis ad literam explicatum.

16 In secundo autem seculo testimonium est nobis Irenæi in 2. *Ador. numer. 11.* relatum.

17 In tertio contra Lutherum, æquatem Episcopo Christianum quemque, Tertullianum habeo in libr. de *presumpt. aduersus hæreticos* illius temporis, Lutheranis simillimos, *Ordinationes eorum* (inquit ille) temeraria, leues, inconstantes, nunc Neophytos collocant, nunc seculo obstrictos, nunc Apostatas nostros; ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt; nusquam facilius proficitur, quàm in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promerere est; itaque alios hodie Episcopos, cras alios: hodie Diaconus, qui cras lector: hodie Presbyter, qui cras laicus. Ad rem autem nostram in hoc eodem seculo inclitus Martyr Cyprianus epistol. 65. ad Rogatianum Episcopum de superbo Diacono hæc habet. Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est Episcopos, & Presbiteros Dominus elegit.

18 In seculo quarto Gregorium Nanzianzenum sentiamus homilia in electionem Quaiensium ad Episcopum sermonem habentem. At nunc, o Pastorem optime, & praestantissime ades dum, ac nobiscum, immò ante nos populum tuum accipe, quem Spiritus sanctus tibi commisit. Concinit Sanctus Basilius in epist. 62.

19 In hoc eodem seculo fuit & Hieronymus, qui epist. 85. ad Enagrium. Quid facit (ait) Episcopus, excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat? Et ibidem Aaroni componit Episcopum, Presbyteros verò filijs Aaronis; & in Epistola ad Marcellam de erroribus Montani, Apostolis succedere Episcopos docet: nec dubium esse potest, Aaronem filijs, Apostolos cæteris Discipulis, iure diuino, maiores fuisse, potestate ordinis, & iurisdictionis.

20 Demum in quinto seculo, nè longior ad fastidium sim, Augustinus tum loco summarisatio in principio capit. 5. ubi hanc hæresim Aerio tribuit; & ex eo notauit, & confirmauit Diuus Thomas 2. 2. *question. 184. articul. 7.* ad 1. tum loco, quem nono argumento nobis obiecimur, ex cuius solutione veritas hæc meridiana luce clarior innotescet.

21 Probatur etiam ratione, à Tridentino pro prima nostra conclusione laudato indicata, ex hierarchico ordine; quod quidem momentum prosequuti sumus capit. 5. *præcedentis disputationis.* Secundò, quia Christus Dominus perfectam constituit in Ec-

clesia Monarchiam, ut præ cæteris eruditè, ac doctè tradit Bellarmin. libr. 1. de *Roman. Pontific. à capit. præsertim 6.* ad perfectionem autem Monarchiæ, bonumque eius regimen spectat, ut in tota Ecclesia, & vnus esset Monarcha, & sub eo plures, veluti Principes Ecclesiæ supremo Principi, Vicario Christi subordinati; ergo hoc totum regimen Christus instituit. Minor probatur, tum quia Monarchia, ut sit perfecta, admixtum aliquid ut habeat Aristocratiam; opus est in hac vita, quemadmodum ex Diuo Thoma, ac reliquis Theologis docet citatus Bellarmin. capit. 1. & 3. ut in Republica varij sint Principes, qui sint, veluti fundamenta, & nervi eius: tum quia Christianæ Republicæ hoc maximè intererat, quæ cum sit amplissima, eiusque regimen præcipuum spirituale, & internum, exactè hoc minimè haberi poterat, nisi per Pastores, & Principes Ecclesiasticos; quorum virtutes, dona, atque ornamenta in cætu omnium Presbyterorum haud facile inueniri poterant, ut capit. 5. *præcedentis disputationis* momento tertio diximus. Tertio ex veteri Testamento, quod capite modo citato propoluimus, confirmarique potest ex 24. & 40. *Exodi*, ex *Leuitici 8.* ex *Numerorum 2, 3. & 20.* nec non ex *Deuteronomio 17.* ubi constat potestatem, & iurisdictionem apud Summum fuisse Pontificem. Qui superbiebat nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia Iudæis moriatur. Quod hec audit negare Calvinus libr. 6. *institut. cap. 6. §. 11.* illic (inquit) vnum Antistitem præfecit, quem omnes respicerent, quo melius in unitate continerentur. Fatentur etiam Centuriones Magdeburgenses *centur. 1. libr. 1. cap. 7. column. 256.* Ac Episcopi id sunt in Ecclesia, quod Pontifices in veteri Testamento; id Presbyteri, quod ibi minores Sacerdotes, ut etiam id Diaconi, quod minores Leuitæ, Auctore Damaso in *epistol. 3. de Corepiscop.* Exprimit denique huius momenti vim Leo Papa *epistol. 66.* quæ est ad vniuersos Galliarum, atque Germaniarum Episcopos. Verùm hic Hieronymi (cui tantum hæretici nostri temporis in hac deferunt controuersia) verba referre, me non pœnitet, in fine epistolæ ad Enagrium, quem paulò ante retulimus, *Scriptura locum exponentis.* Et ut sciamus (ait) traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento, quod Aaron, & filij eius, atque Leuitæ in templo fuerant, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi vendicant in Ecclesia. Demum ex ordinatione, ordine, & Sacramento Episcopali infra pertractandis patebit magis hæc veritas; etenim cum solus Episcopus ordinare possit, ordinari potestate, & spirituales generare Patres Ecclesiæ, ut S. Epiphanius in

Acrium argumentatur, non est, qui pos-
sit umbram dubij catholica huic laci obij-
cere.

22 Tertia conclusio. Episcopi non solum
maiores sunt potestate ordinis Presbyteris;
sed potestate etiam iurisdictionis; quæ qui-
dem assertio è superiori videtur probata,
cuius momenta rationum penè omnia pro
hac eadem faciunt. Probatur præterea,
primò ex 1. ad Timot. 5. *Aduersus Presbyte-
rum, accusationem noli recipere, nisi sub duo-
bus, vel tribus testibus*; ergo Episcopus con-
stitutus iure diuino, iurisdictionem iudicia-
riam in Presbyteros habet.

23 Secundò ex Canone Apostolorum 40. *Pres-
byteri, & Diaconi præter Episcopum, nihil a-
gere pertinent, nam Domini Populus illi com-
missus est, & pro animabus eorum hic reddi-
turus est rationem*.

24 Tertiò ex Ignatio in epistola ad Philadel-
phenses; *Boni sint Sacerdotes, & sermonis
ministri; melior autem est Pontifex, cui credi-
ta sunt sancta Sanctorum, cui soli commissa
sunt secreta Dei*.

25 Quartò in dignitate iurisdictionis Apo-
stoli Discipulis septuaginta fuere præstan-
tiores, & quidem iure diuino: atqui Aposto-
lis succedunt Episcopi; Presbyteri Discipu-
lis, ergo, &c. Maior huius argumenti propo-
sitiò adeò clara est, ut oculos etiam *Vnicle-
phi* perstringat, ac penitus conuincat, ut re-
fert *Vualdensis* citatus, & constat ex Ioan.
20. ubi solis Apostolis dictum est, *Sicut misit
me Pater, & ego mitto vos; & ex Actuum
Apostolor. 1. constat, certa quadam cum so-
lemnitate Matthiam ad duodenarium Apo-
stolorum adscriptum esse numerum. Mi-
nor verò, quæ per summam contumaciam
impudenter negatur ab Vniclepho, cæterisque
Nouatoribus; ut sanctos Patres huc usque
laudatos omittam, nec non Tridentinum;*
Primò auctoritate vnus Pontificis, deinde
alterius Episcopi, demum Presbyteri, san-
ctissimorum pariter, atque eruditissimorum
virosum probanda est. *Damasus* igitur Pa-
pa, qui quarto seculo vixit in epist. de Core-
piscop. quos Sacerdotes tantum fuisse decer-
nit, nec posse confirmationis Sacramentum
ministrare, sic ait: *Quod autem solis Apo-
stolis, eorumque successoribus proprium sit officij,
tradere Spiritum sanctum, liber Actuum Apo-
stolorum docet; præsertim cum nullus à sep-
tuaginta Discipulis, quorum isti (supple Co-
repiscopi) in Ecclesia speciem gerunt, lega-
tur, donum sancti Spiritus per manuum im-
positionem, ut prædictum est, tradidisse. Accedat
Isidorus Episcopus Hispalensis, qui in
septimo floruit seculo, sermone in Synodo
habito. Presbyteri quippe (inquit) successo-
res, & Vicarij sunt septuaginta Discipulorum,*

*qui precedebant Dominum Iesum Chri-
stum in omnem Ciuitatem, & locum, quo
erat ipse venturus: ita Presbyteri, quia ad-
iutores sunt Episcoporum, rudes populos
iniciant, baptizandos unitati Ecclesie incor-
porant, in omnibus Sacramentis usque ad
manus impositionem populo Dei ministrant;
Episcopi verò successores sunt Apostolorum
Tertia demum auctoritas Venerabilis est
Beda Presbyteri in octauo seculo, qui libro ter-
tio in Lucam capit. 15. Sicut duodecim (ait)
Apostolos formam Episcoporum exhibere si-
mul, & demonstrare, nemo est, qui dubites,
sic & hos septuaginta figuram Presbytero-
rum, idest secundi ordinis Sacerdotum ges-
sisse, sciendum est; tamen primis Ecclesie
temporibus, ut Apostolica Scriptura testis
est, utrique Presbyteri, utrique vocabantur
Episcopi. Secundò probatur. Potestas iu-
risdictionis, cum spiritualis sit, & ad finem
etiam internum, ac forum conscientie la-
te pateat, ut suo loco dicemus, nullus in-
ueniri facile poterit, adeò rerum ignarus,
vel contumax, qui à Christo Domino eam
neget institutam, & Ecclesie collatam, &
quam Episcopis competere potenciali-
ter, & in radice, dum confertur potestas
ordinis, satis abundè demonstratum est,
ut superiori disputat. capite quarto; deinde,
quod hæc eadem iurisdictionis potestas
intrinsicè connexa sit muneri Episcopali,
etiam ibi dictum est, & docet in terminis
optimè Soarius 4. tomo in 3. part. disputat. 25.
sect. 1. numer. 9. & ratio est, quia cum
Episcopi pastores sint: & moderatores ani-
marum, certo certius est, iurisdictionem
eis competere ad hoc spirituale regimen,
ad internum, atque externum bonum ani-
mæ pernecessarium; & quamuis huius iu-
risdictionis actualis applicatio, iuris sit Pon-
tificij, ut nos ibidem docuimus; nihilota-
men minus eius exigentiam iuris esse diui-
ni; & eadem, etiam non adhuc applicata,
Presbyteris maiores esse etiam Episcopos,
exploratum est.*

26 Ex his sit primo, quod probè notaue
*Aegidius Coninck. de Sacrament. disputat. 8.
numero 19. & disputat. 20. numero 27. Ponti-
ficem Maximum iure diuino teneri certis
locis Episcopos constituere, qui plebem sibi
commissam regant, ac pascant, eisque iuris-
dictionem actualiter applicatam, ad hoc spi-
rituale regimen necessariam conferre, pro
viribus ut incumbant Vniuerso gregi, in quo
eos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere
Ecclesiam Dei Act. 20. missi nimirum à
Christo Domino, sicut & ipse missus à Pa-
tre, Ioannis 20. quod confirmauit Tri-
dentinum sessione vigesima tertia, Canone
sexto.*

Fit

27 Fit secundò, non esse Episcopum inter Presbyteros, quasi Consulem in Senatu; quod impiè, atque indoctè docuit *Calvinus*, sed tamquam Principem inter suos Consiliarios, ut è locis citatis 1. ad *Timoth.* 5. & ad *Titum* capite 15. deducitur; quodque non obscurè indicavit *Hieronym.* epist. ad *Nepotian.* Illud etiam dico, quòd Episcopi Sacerdotes se esse nonerint, non Dominos; honorent Clericos, quasi Clericos, ut & ipsis à Clericis quasi honor deferatur: scitum illud *Oratoris Domitij*: cur ego te (inquit) habeam ut Principem, cum tu me non habeas ut Senatorem? Et sanctus *Ignatius* ad *Trullianos*: Quid aliud est Episcopus, quàm is, qui omni Principatu, & potestate superior est, &c. Quid verò Sacerdotium aliud est, quàm sacer catus, Consiliarij, & assessores Episcopo.

28 Superest, ut Aduersariorum argumenta solutamus; & quidem, quæ petita sunt è sacris literis, vnico verbo solui possent, vltro concedentes, Communitatem nominis tum Presbyteri, se ad Episcopos extendentis: tum Episcopi latè patentis ad Presbyteros, quæ in Ecclesiæ incunabulis erat vsui, ut *Beda* modò laudatus indicauit, & nos disputat. 1. cap. 1. prosequuti sumus; Verùm enim verò tunc etiam Episcopi nomine absolute prolato, Antistes, & Præsul significabatur; qui semper suæ ordinis, siue iurisdictionis potestate à simplicibus distinctus fuit Sacerdotibus; neque contrarium ex adductis sacre Scripturæ locis deduci potest. Ceterum ut singulis sacre paginæ sententijs satisficiamus.

Ad primam ex 1. ad *Philipp.* omissis varijs à *Bellarmin.* eruditè allatis solutionibus, dico hanc epistolam (*Chrysostomo* interprete) ad Clerum Philippensem fuisse datam, cui salutem dicens *Paulus* duplici nomine omnes Ecclesiasticos gradus comprehendenti eos complectitur, Episcoporum scilicet, & Diaconorum: sicut igitur ex hoc loco inferri minimè liceret, præter indicatos à *Paulo*, reliquos inferiores non esse gradus in Ecclesia, Subdiaconorù, Accolyrorum, &c. alios alijs præstantiores, tamen nomine Diaconorum omnes ab Apostolo comprehensi sint: ita nec Presbyteros ab Episcopis, quibus inferiores sunt, semperque fuere potestate ordinis in conferendis Sacramentis, & iurisdictionis, ut infra; licet vnico à *Paulo* numine donati.

Ad secundam ex *Epistola ad Titum*, posita nominis, quam explicamus, communitate; præterea hic non occurrit, quam iubere *Paulum*, ac facere *Tito* facultatem, ut in singulis Oppidis constituat Presbyteros: in maioribus scilicet Episcopos veros, ac reales, Presbyteris maiores: in minoribus au-

tè Sacerdotes, siue Curatos, aut Parrochos; Ita enim explicat hunc locum, *Leo I. Papa* epist. 86. ad *Episc. Afric.* cap. 2. & *Cōc. Sardic.* can. 6. cuius verba disp. 1. cap. 1. num. 11. inferuimus.

Tertiz sententiæ ex 1. ad *Timoth.* quadrat solutio, primo loco scripturæ tradita; adde præterea meminisse ibi Apostolum Parrochorum, & Sacerdotum, quos sub Episcopi nomine comprehendit; quòd idem sit eorum onus, & munus, quæ tunc *Paulus* intendebat commendare, docendi scilicet, pascendi, ac regendi populum; & quidem minoris numeri, & conditionis, cum subordinatione tamen ad suos Prælatos, à quibus ordinis, & iurisdictionis potestatem acceperant.

In quarto loco, Presbyterij nomine plures Episcopos (tres enim Episcopi ordinando Præsuli manus imponunt) intelligit Apostolus è *Theoph. Orcumen.* & *Theodores.* Neque alio fundamento, quàm mendacio, ex *Hieronymi* doctrina suum deriuare errorem videtur *Kemnitius*, quādo ille in *Epist. ad Euagrium* à *Kemnitio* ipso citata expressis asserit verbis, Presbyteros ordinare non posse; Quid facit (inquit) Episcopus excepta ordinatione, quod non etiam faciat Presbyter?

Ex locis verò pro quinto argumento adductis, quam communitas nominis, quippiam non elicitur: Adde Aucthorum sententiam pro nobis esse, ut ex primo patet argumento pro Catholica sententia super allato.

29 Ad *D. Hieronymum* primo dicimus cum *Theoph. D. Thom.* & alijs, olim nomen tantum fuisse commune, non verò dignitatem, seu ordinis, seu iurisdictionis; immò nomen Episcopi absolute pronunciatum Presbyterum non quemcumque; sed Antistitem, ac Præsulem significabat, ut disp. 1. cap. 1. & num. præcedenti hic indicauimus. Secundò dicimus è *Bellarmin.* cap. 15. ad 6. obieci. nunquam *Hieronymum* negasse Episcopos Presbyteris fuisse maiores, potestate ordinis, ut nos supra ex eodem *Hieronymo* demonstrauimus; potestate autem iurisdictionis nonnumquā Presbyteros donatos, vel delegatos fuisse ob varias Ecclesiæ necessitates. Tertiò aio in eo sensu illa verba *Hieronymi*, Magis consuetudine, quàm Diuina institutione Episcopos Presbyteris esse maiores, intelligenda esse; ut non ipsam Episcoporum potestatem, & auctoritatem, sed potestatis vsum, & exercitium expriment; Christus enim de facto minimè instituit Hietarchici ordinis, & iurisdictionis distinctionem, ita ut eam in actū, atque exercitium deduceret; sed permisit, ut quādiū primus ille perseveraret zelus animarum, cōmuni omnium labore, ac spiritu ipfius regeretur Ecclesia, quo tamen refrigescente, ut Apostoli distinctionem hanc,

& iurisdictionem per se communicatam Episcopis, in praxim, & usum redigerent, voluit, ut probè recentior *Cornel. à Lap. Commentator Epistola ad Titum numero 16.* Demum defectu coherentiæ *Diuum Hieronymum* illius sententiæ non fuisse, cerrò constat; etenim, ut eius dicta essent constantia, primo quidem loco æqualitatem, ac paritatem graduum Episcopatus, & Presbyteratus probare debebat: deinde inæqualitatem illam ex consuetudine. Quocirca minus coherenter vice versa rem non ad rem probaret, nam ex *epist. ad Corinth.* ubi seditio narratur fidelium asserentium, *Ego sum Apollo; ego sum Pauli*, consuetudinem colligit, & rationem discriminis inter Episcopos, & Presbyteros, quæ quidem prior est *epistolis scriptis ad Tuum, & ad Philipenses; nec non epistolis scriptis Petro, & Ioanni*, ex quibus æqualitatem deriuat: & in *libris de Scriptoribus Ecclesiasticis*, Iacobum, ait, continuo post Christi Ascensionem ordinatum fuisse Episcopum Hierosolymitanæ Ecclesiæ. Quando igitur illud fuit tempus, quo Ecclesiæ sine Episcopis regebantur? Hæc autem, quæ pro *Hieronymi* auctoritate diximus, assertum etiam volumus de *Ansel. & Sedulio*, qui in *Commentarijs cap. 1. ad Tuum* ad verbum *Hieronymi* sensum expresserunt.

30 Ad septimum ex *Ambrosio*, nego illa commentaria esse *Ambrosij*, ut *Cardin. Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis* eruditè probat. Quid quod eundem ipsum illorum commentariorum Auctorem palmare discrimen inter Episcopum, & Presbyteros sæpe sepius asseruisse, ex *capit. quarto ad Ephesios, & capite tertio prioris ad Timoth.* demonstrat *Bellarminus* primo loco laudatus *cap. 15. ad 7.* At ego veri *Ambrosij* subiticio sententiam, qui quidem, etsi passim in *Tractatu de dignitate Sacerdotali* hoc asserat discrimen, *capit. tamen 3. in principio*, ait; *Hæc verò cuncta, fratres, ideo nos præmississe debetis cognoscere, ut ostenderemus, nihil esse in hoc seculo excellentius Sacerdotibus, nihil sublimius Episcopis reperiri.*

Ad octauum *Chrysostomi* dicimus ex illis verbis colligi, Episcopos maiores esse Presbyteris, potestate ordinis; quamvis cætera munia iurisdictionis Presbyteris cum possint delegari, ex eodem *Chrysostomo, Theophylacto, & Ocumenio*, per eosdem Doctores, Presbyteri non dicuntur quoad hæc Episcopis inferiores. Mentem verò sancti Doctoris dilucidat eruditè *Bellarminus* ex eius *homil. 1. in epistol. ad Philipp.*

Ad *Augustinum*, ni velimus imprudenter asserere, spontè in sententiam eum abiisse, quam libro de *hæresibus* supracitato, hæreticam meritò dixit, necessario sensum illorum

verborum asserendum est fuisse; quod licet olim dicta nomina onus tantum, ex usu, & communitate, non honorem exprimerent; nunc tamen & honorem, & dignitatem significant.

Ad ultimum dico, Apostolorum loco successisse Præsules absolute loquendo, ut sæpe hoc capite, præsertim è Tridentino deduximus; verum si nonnunquam illud etiam Presbyteris tribuitur, id vel est, quatenus pro ea tempestate hoc Episcoporum nomine etiam ipsi donabantur; vel quia proportionem seruata id fiebat, ita tamen, ut præcipuus semper locus Episcopis tribueretur. Quamobrem si Episcopi Dei tenere locum dicebantur; Presbyteri tunc Christi munere, Diaconi Apostolorum fungi pariter assererentur: sicut in *libr. 2. videre est Constit. Apostolic. cap. 30.* quod si Christi vires dari nonnunquam videntur Episcopis; tunc Apostolorum Presbyteris, Discipulorum Diaconis conceduntur; ita constat ex *Clemente libr. de Constitut. Apostol. capit. 32.* Iterum si Episcopis, ut frequenter fit, locus datur Apostolorum; Presbyteris tunc Discipulorum assignatur, ut vidimus; neque vllas falsitatis tenebras huic lumini veritatis hæretici poterunt offundere, quin illa suis radijs, omnibus innotescat. Quoad ordinem verò spectat Apostolorum Princeps Petrus à Christo Domino Episcopus ordinatus est, ut docent, & probant *Turrecrem. libr. 2. sum. de Eccles. cap. 32. Bellarm. libr. 1. de Roman. Pontific. cap. 23.* ab illo autem Iacobum Maiorem, Ioannem, Iacobum Minorem ordinatos fuisse scribunt *Anaclet. in epist. 2. Clemens Alexandrin. apud Euseb. lib. 2. histor. cap. 1. Hieronym. de Vir. Illustr. & sic successiue de alijs dicendum est Episcopis:*

31 Cæterum Episcopi pareant Summo Pontifici, & Episcopo animarum nostrarum, quas inextimabili sanguine tuo redemit, *Matth. 20. Scitis, quia Princeps gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos, non ita erit inter vos, sed quicumque volueris inter vos primus esse, erit vester seruus.* Discant ab Apostolorum Principe, & Episcoporum Episcopo Petro, Christi Vicario in sua prima epistol. capit. 5. docente; *Neque dominantes in Cleris, sed in forma facti gregis ex animo, &c.* in Cleris enim, quasi in Clericis, exponunt *Septima Synodus generalis canon. 4. Sanctus Hieronymus epistol. 2. Sanctus Ephrem opusc. de penit. iniung. epist. 237.* Perpendant sancti Leonis verba epistol. 84. cap. 1. licet nonnunquam accidat in sacerdotalibus reprehendenda personis, plus tamen in corrigendos agat beneuolentia, quam seueritas; & hortatio, quam commotio; caritas, quam potestas: sed ab his, qui

qui qua sua querunt, non qua Iesu Cbris-
ti, facile ab hac lege disceditur; & dum
dominari magis, quàm consulere subditis,
querunt, placet honor, instat superbia, &
quod prouisum est ad concordiam, tendit ad
noxam. Hæc igitur declinando, memoria
Episcopi teneant, & corde foueant Auditoris
incogniti doctrinam, in primam Christi sen-
tentiam ex Matth. 20. super allatam Princi-
pes Ecclesie fiunt (Episcopi scilicet) ut infer-
uiant minoribus suis, ut ministrent eis, quemad-
modum acceperunt à Christo, & suas utilitates
negligant, & aliorum procurent, ut si opus
fuerit, neque mori recusent pro salute infe-
riorum suorum, sicut Apostolus ad Corint.
12. Ego inquit impendam, & super impendam
pro animabus vestris. Demum præ oculis
semper illud habeant, quod proprium ap-
pellat canticum Diuus Bernardus de confid.
ad Eugen. circa medium. Monstruosa res gra-
dus sumus, & animus infimus, sedes prima, &
vita ima: lingua magniloqua, & manus otio-
sa; sermo multus, & fructus nullus: vultus
grauis, & actus levis: ingens auctoritas, & nu-
lans stabilitas.

CAPVT V.

An Episcopatus Cardinalatu præstantior sit.

S V M M A

Status questionis num. 1.

Episcopatus, ordinis potestate, Cardinali etiam
presbytero potior, ut num. 2.

Maiores est potestas iurisdictionis Episcopalis in
suam Ecclesiam cardinalitia in suam pro-
prii tituli num. 3.

Potestatis iurisdictionis ad regimen vniuersa-
lis Ecclesie præstantior est Episcopo Cardi-
nalis. num. 4.

Cardinales creant, præcedunt, indicant, atque
Episcopos deponunt. num. 5.

Romane Curie more, Cardinales honoris di-
gnitate præstantiores Episcopis. num. 6.

Obiectio Caluini. num. 7.

Solutio Cardinalis Bellarmini. num. 8.

Propria. num. 9.

Sanctus Hieronymus fuit Cardinalis. num. 10.

Olim Cardinalatus gradus ad Episcopatum
erat. ibidem.

NEquè animus est, neque locus cardina-
litiam explicandi dignitatem, quod
multi præsterunt; solum igitur breui Epi-
scopatum cum Cardinalatu, pro meo insti-
tuto, conferam, ad quod suppono, ut omni-
bus exploratum, Episcopum Cardinalem
Episcopo præstare non Cardinali: quam

obrem hos inter comparatio habenda non
erit; sed inter Episcopum & Cardinalem,
diaconum, vel presbyterum.

2 Prima sit assertio: Episcopus ordinis
potestate Cardinale etiam Presbytero præ-
stantior est. sic Bellarminus libr. primo de
cleric. cap. 16. colum. mibi 1145. §. 3. & alijs
probatur eisdem fere rationibus, quibus su-
pra de Episcopis hoc idem probauimus cum
presbyteris collatis, quibus absque dubio
ordinis etiam potestate maiores sunt; quia
& ordines conferunt, & Patres instituunt
Ecclesie, ac sacerdotes: conferunt etiam
Confirmationis sacramentum, tanquam
proprii ministri, ac cætera obeunt munera,
inferius explicanda, tali ordini adnexa, ad
quæ Presbyteri Cardinalis potestas minimè
se extendit, ergo &c.

3 Secunda conclusio. Penes iurisdictionem
in propriam Ecclesiam Episcopi, scilicet, in
suam diocesim: & Cardinalis in sui tituli
Ecclesiam, maior est Episcopalis potestas
iurisdictionis, quàm Cardinalitia: ita lau-
datus Bellarm. colum. mibi 1546. §. pari ratio-
ne. Ratio est, quia non modò maior est
Diocesis Antistitis peculiari Ecclesia Cardi-
nalitia, verum etià in eam, ut proprius, & or-
dinarius pastor maiorem exercet Præsul iu-
risdictionem ferendi leges, dispensandi, pu-
niendi, indulgendi, cæterasque Episcopales
obeundi functiones, quæ Cardinalibus mini-
mè cõpetunt, quippe, qui, ut sic, quasi Parro-
chi sunt Episcopi, Romani scilicet Põtificis
Maximi; & in hoc sensu sententiam inter-
pretor Bartoli, ac nonnullorum Iuriconsul-
torum in leg. 1. §. si qui ff. de appella-
tion. & Marci Mantua tractat. de concil.
num. 67.

4 Tertia conclusio. Potestate iurisdictionis
ad regimen vniuersalis Ecclesie præstan-
tior est Episcopo Cardinalis, sic Bellarm. ci-
tatus, ac alij apud Azor. part. 2. lib. 4. cap. 1.
quæst. 1. & 9. Quia totius Ecclesie, vna
cum Pontifice curam gerere, Cardinalium
interest, cum quo vnum veluti mysticum
corpus constituunt, cuius caput est ipse
Pontifex, sine cuius licentia nec discedere
à Romana Curia possunt, ut videre est apud
Flaminium lib. 1. quæst. 10. num. 27. Camill.
Borell. in summa omnium decision. tit. 10. num.
8. Gonzal. ad regul. octau. cancellar. Gloss. 24.
num. 123. & alios. Neque id aliquod inuolue-
re absurdum patet ex eo casu, quo Episco-
pus electus, nec dum ordinatus, aut conse-
cratus cum maior sit iurisdictione quouis
Presbytero, ab eodem tamen potestate or-
dinis superatur.

5 Hinc est Episcopos à Cardinalibus, ut
Summi Pontificis cooperatoribus creati iu-
dicari, deponi, vnde Sanctus Bernardus libr.

4. de

4. de confid. ad Eugen. de Cardinalibus scribens. Veniamus (inquit) ad Collaterales; & Coadiutores tuos, hi seduli tui, hi intimi tui, & infra, An non eligendi de toto orbe orbem iudicaturi? & in epist. 188. Nulli dubium (ait) quin ad vos specialiter spectet tollere scandala de regno Dei, surgentes succidere spinas, sedare quarelas, & inferius. Agite pro loco, quem tenetis, pro dignitate, qua polletis, pro potestate, quam accipitis, Demum ratio conclusionis deducenda etiam est e facultate ad solos Cardinales derivata, summum eligendi Pontificem; quam prerogativam, officij nomine, Iurisconsulti num. 3. citati de clararunt.

6 Assertio quarta. Romanæ Curie more, multis saltem ab hinc annis, Cardinales honoris dignitate præstant Episcopis, probatur multis à Jacobasio in lib. 2. de concil. apud Azorium citatum, præsertim ex Epistola Eugenij Quarti ad Archiepiscopum Cantuariensem. Mihi tantum libet hic adnotasse ex dictis auctoribus placitum Constantini Magni, quo Romanæ Ecclesiæ Clericos Reuerendissimos declaravit, singulosque habere sanctum illud culmen potentie, & excellentie, quo sanctissimi Senatus sui adornabantur Consules; patriciosque fieri, qui quidem à consilijs etiam sunt Papæ, de quorum consilio multa statuere testatur sæpe Pontifex in suis bullis: primi ab ipso summo Pontifice sedent, suffragia ac sententiam ferunt, & subscribunt; quibus cæteri loco cedunt. Huius autem consuetudinis ratio duplex assignari potest, prima, quod ad Cardinales deuoluta est electio summi Pontificis: altera, quia non solum à consilijs Papæ sunt; sed in Concilijs cæperunt adesse Cardinales summis Pontificibus; nam primis sex, vel septem seculis à partu Virginis ad grauiora quæque Ecclesiæ negotia, nationalia cogebant Concilia Pontifices, in quibus primus erat Episcopis locus; vt eruditè docet Bellar. laudatus; At secus postea, negocijs identidem vrgentibus, ad quæ, vt ad regimen etiã principatus temporalis, consiliarijs indigebat præsentibus Papa, quando nec sine magno labore, ac dispendio, neque opportunè semper Concilia indici potuissent, quomobrem eo vsu, & necessitate merito, cum onere, honor ad Cardinales derivatus potior est eo, qui Episcopis debetur, vt doctè citatus prosequitur Bellarminus.

7 Obijcit nobis Calvinus lib. 4. institut. cap. 7. locum Augustini superiori capite ad ductum epist. 19. ad Hieronymum. Quamquam secundum honorum vocabula quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit Episcopatus presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est: Atqui Hieronymus Ro-

manus erat Presbyter Cardinalis: ergo e sententia Augustini maior est Episcopus honoris dignitate Presbytero Cardinali.

At miror attritam hæreticorum frontem; quicum, sicut superiori capite vidimus, eo Episcopalem affixerint dignitatem, vt christianum quemque Præsuli æquarent; Nunc Insanè sic eam attollant, vt Cardinalibus præferant, nimirum vt secum pugnet hæresis, ac proprio pereat gladio.

8 Argumenti ergo minorem propositionem negat Bellarminus; ac Hieronymum non Romanæ Ecclesiæ fuisse Presbyterum; sed Antiochenæ contendit; quemadmodum ipsemet Hieronymus ad Pammachium testatur; idque ex eo probatur, quod quamuis Romæ fuerit ab Epistolis Damaso Papæ, & re magis tamen ei fuisset contra Ioannem Hierosolymorum Episcopum, si verè de se potuisset asserere, Presbyterum esse Ecclesiæ Romanæ, maioris absque dubio Hierosolymitana, & tamen Antiochenæ Ecclesiæ esse Presbyterum solum testatur. Ob id inquit, & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim, Vrbes celeberrimas deseruimus: non vt in populis prædicantem laudaremus; sed vt in agris, & in solitudine adolescentia peccata descentes, Christi in nos misericordiam desisteremus.

9 Ceterum, & si non inficiat Hieronymum Antiochenæ Ecclesiæ fuisse Presbyterum, cui ordinatus fuit, à Paulino Episcopo: nihilo tamen minus postea Romam, quam repetierit Presbyter, neque à secretis modo fuerit Damaso Pontifici; sed totius orbis quæstionibus, præsertim Synodalibus, quæ ad Romanam deferbantur sedem, præfuerit; improbabile sanè non est in Cardinalium numerum fuisse adscriptum, vt affirmat Gloss. Cap. Quamquam 2. quæst. 7. & nonnulli apud Augustinum, serm. 24. Hierol. cap. 21. quod etiam è traditione ortus vsus Pictorum videtur adstruere.

10 Idcirco aio, tempore Hieronymi, & Augustini Episcopos prælatos fuisse Cardinalibus non Episcopis, immo Cardinalatum ad Episcopatum fuisse gradum, teste Honyfrio in libro de Cardinal. & fatetur idem Bellarminus, addens annis sexcentis, vel septingentis postremis hunc mutatum fuisse ordinem, quod si S. Greg. Magni seculo, Cardinalatus ad Episcopatum gradus erat, qui quidem seculo vixit sexto, quid ni seculo, quo Augustinus floruit, nimirum inter quartum, & quintum (vixit enim anno 420.) huc etiam morem vixisse? quem ex vrgentissimis mutatum esse causis postea ex Bellarmino vidimus. Hinc nullius potest esse roboris Caluini momentum, & hac eadem solutione alteram eiusdem rationem rejicio, è Car-

è Carthaginensi Concilio desumptam, cum in alijs posterioribus Concilijs sederint Ppresbyteri Romani ante Episcopos.

C A P V T VI.

An Episcopatus Religioso præstet statui,

S V M M A.

Status questionis . num. 1.

Contrariorum argumenta . num. 2.

Episcopalis cuius Religioso præstat statui . num. 3.

Definitio causæ efficientis ab Aristotele tradita Episcopo perfectiori accommodatur . num. 4.

Splendens est lucerna Prasul , quod ardens . num. 5.

Religioso statu ad Episcopalem licet transire, non è contra, inconsulto summo Pontifice . num. 6.

Episcopalis vita non modo actiua, sed contemplatiua est . num. 8.

Bonorum Ecclesiasticorum , quo funguntur, ministerium Episcopi non obstat perfectioni . num. 9.

Fortunarum actualis renunciatio perfectioni necessaria non est . num. 10.

Quid sit renunciare omnibus . num. 11.

Explicatur locus Maubai , Nolite possidere aurum . num. 12.

Prudentia regula variam Apostolicis viris paupertatis præscribit rationem . numero 13.

Primum , & essentialem paupertatis gradum Episcopatus amplectitur . num. 14.

Secundus paupertatis gradus Episcopatu convenit . num. 15.

Christo , & Apostolis nonnullorum dominium rerum fuit . num. 16.

Omnium rerum abdicatio Prasulibus minime convenit . num. 17.

Immo esset nocua . num. 18.

Funkiones Episcopales charitatis erga Deum, & homines ex se perfectiores sunt Religionis . num. 19.

Prælati etiam Generalibus Religionum sunt Antistites præstantiores . num. 20.

Episcopi ut Patres se habent Religiosorum . num. 22.

diam odiosa fuerunt ; ita & præsens habenda quicquid *Valdensis libro tertio tome tertio de Sacrament. titul. 8.* dixerit, cui nimis religiosè non subscribit *Soay. tom. 3. de relig. lib. secundo capite decimo octavo;* & quamvis ad exactam præsentis quæstionis dilucidationem, earum videantur facere controuersiarum solutiones, an liceat Episcopatum appetere, vouere, non acceptare, votum religionis cum eo commutare, ac similes : nihilo tamen minus, cum horum singule singula sibi merito vendicent capita, ex quibus librum quartum Deo dante contexemus ; idcirco maius operæ pretium facturos non esse arbitramur, si in eum locum eas omnes reijcientes, quæstionem propositam tantum expendamus.

2 In contrarium igitur primum sit argumentum ; probans religiosum statum Episcopatu præstare . Status ex ordine ad actiones, ad quas ex obligatione tendit, specificatur ; atqui Religiosus ad amorem Dei, Episcopalis verò ad amorem proximi, ordinatur ; ergo quò præstantior est amor Dei proximorum amore , eò religiosus status præstabit Episcopali . Maior ex primo , & secundo capite, constat, ubi essentialem rationem Christianæ religionis constitutionem charitatem esse diximus primario erga Deum ; Minor verò probatur, tum quia status perfectionis Episcopalis exercendæ, ut patet ex etymologia nominis Episcopi *cap. 1. disp. 1. declarata , & ex cap. 2. huius dissertationis* : tum quia totus Episcopatus, quantus est, ad proximorum ordinatur bonum : tum quia Religiosi, ex *Dyonisio de Ecclesiast. hierarc.* Deo additi sunt , & per dilectionem intimè vniti . Secundo vita contemplatiua vitam actiuam perfectione vincit, ex communi , & certa sententia ; atqui Episcopus vitæ est potius actiua ; Religiosus autem contemplatiua magis incumbit : ergo huius, illius præstantior est statu : Tertio status Religiosus ex se succidit omnia perfectionis impedimenta tribus votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ, quæ coniuncta minime sunt Episcopatu ; idque clarius est de voto paupertatis ; etenim non modo erogare non tenentur Episcopi omnia pauperibus , ut *Matthæi 19.* præcipit omnibus Dominus perfectionem adamanzibus ; sed patrimonialia saltem retinere, per testamentum legare, ac pro arbitrato distribuere possunt . Quarto præter hæc vota habet religiosus status regularem obseruantiam, multa perfectionis munera meditationis rerum diuinarum, prædicationis, curæ, & sollicitudinis de animarum salute, ex obedientiæ voto susceptæ, & cetera huiusmodi, quibus caret Episcopatus , ergo . Quinto Regu-

1 V T cætera hæcenus expensæ comparationes ad naturam, atque Episcopalis essentiam status elucidandam, non ad inui-

Regulares Prælati, præsertim perpetui, ut nonnullarum sunt Generales Religionum, præter votorum, & regularis disciplinæ obseruantiam iurisdictione, ac munere funguntur Episcopali, etsi dignitatem ordinis non habeant, quæ ad perfectionem haud multum conducit; Ergo saltem hi Episcopis præstabunt.

- 3 Dicendum tamen est. Episcopatum religioso quouis statu præstantiorem esse: quod commune videtur axioma Sanctorum, & Catholicorum Doctorum, ut ex ipsorum sententijs huc usque adductis constare facile potest. Illud docent in terminis *Diuus Thomas 2. 2. quæst. 84. art. 7. & opusc. 18. cap. 17. & 18. Soar. modo citatus, & Auctores lib. 3. à nobis citandi acturis de votis, & iuramentis Episcoporum vouentium, vel iurantium religionem*. Probatur primò; siue perfectio essentialiter, ac primariò sumatur, siue secundariò quatenus recisua est impedimentorum, à statu Episcopali præstantiori ratione vendicatur, quàm à Religioso, ut cap. 1. & 2. demonstratum est, ergo. Secundo probatur argumento *Diuini Thomæ* citati. Episcoporum ordo est perfectiùs auctore *Areopagita de Ecclesiast. hierarc. cap. 5.* ordo autem Religiosus ex eodem cap. 6. est Perfectiorum sed inconfesso est, maiorem arguere perfectionem alijs eam communicare posse, quàm habere, ut maius quidem est posse quampiam talem facere, quàm esse talē, ergo, &c. est enim omnis causa potior suo effectu; & auctore *Augustino 12. Genesi ad litteram*, agens præstantius est patiente, ergo &c. habent enim se Præsules, & Religiosi, ut perfectientes, & perfectibiles; quippe qui per ordinem ad perfectionis actum ab ipsis Episcopis (ut infra quartum soluentes argumentum dicemus) reducibiles, ac perfectibiles sunt. Quamobrem Aristotelis definitio efficientis causæ ad rem nostram accommodari facile poterit, quam tradit 6. *Metaphys. cap. 2. & 2. Physic. cap. 3.* Inde primum principium est mutationis, & quietis, id est principium per se, à quo primum est mutatio, nimirum perfectionis, nam etsi non sit currentis, neque volentis, sed miserentis Dei, ad Rom. 9. & Dominus tantum sit, qui perfectionis dat incrementum, quamuis Apollo rigauerit &c. nihilo tamen minus Tò primum in definitione huius causæ positum, primam, non excludit causam, quæ ad nostrum propositum omnis est fons sanctitatis; & solum in proprio genere causæ secundæ dicitur primo concurrens Episcopus, ut in cæteris naturalibus, proportionem seruata, comprehendit ab Aristotele causas; quippe quæ, ut probè notat *Scotus eandem explicans definitionem, & Soar. disp. 11. Metaphys. sect. 1.*

num. 4. exemplo patris generantis filium, & consulentis, conferentisque consilium, manifestò declarauit, quascunque, sua definitione super allata, aliquo pacto efficientes amplexum fuisse causas: gratia autem, ac virtutes, quas Episcopalis sibi vendicat status, ut cap. 1. & 2. exarauimus, non modo ad Episcopum ipsum, sed per se primò etiam spectant ad purgandum, illuminandum, inflammandum, ac proximum perficiendum. Hinc *Trident. sess. 25. cap. 11. de reform. docet prædicare esse proprium Episcoporum munus iuxta Domini præceptum Marci ultimo. Prædicare Euangelium omni creatura*, ad quod munus, Apostolis succedunt Antistites, ac iuxta *Septimam synodum act. 7. can. 2.* substantia summi sacerdotis nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est vera diuinarum scripturarum disciplina. Adde doctrinam *Areopagita de celest. hierarc. cap. 6.* Purgatiuos ordines, ut est Episcopalis, oportere ex abundantia purgationis alijs tradere de propria castitate, quam affert *Diuus Thomas opusc. 18. cap. 17.* & quidem veram quo ad reliquas etiam virtutes, quarum ex vi, & obligatione status Antistes alijs, etiam Religiosis, est communicatiuus, qui cum Ecclesiæ lucerna sit, ardens esse debet, ut luceat. Quo circa ad rem *Bernardus sermone de Sancti Ioannis Baptiste natiuitate*. Non ait lucens, & ardens, quia Ioannis ex seruire splendor, non feruor prodijt ex splendore; dixerat enim paulò ante idem Bernardus Singulariter Apostolis, & apostolicis viris dicitur luceat lux vestra coram hominibus *Matth. 5.* nimirum tanquam accensis, & vehementer accensis, & quibus non timeatur à flatu quolibet, aut impulsione ventorum, & optimè *Concil. Toletanum 1. cap. 2.* Quantum quis (ait) præcelsi culminis obtinet locum, tanto necesse est præcedat ceteros gratia meritorum, & in eo quod præsidet singulis, singulariter ornatur eminentia sanctitatis habens semper in ore gladium veritatis, & in opere efficientiam luminis. Itaque cum in eo perfectionis actus sit Episcopalis status, ut cap. 1. & 2. docuimus, quem Proximis, & Religiosis ex se spectatis communicare tenentur Antistites, & ad quem est in potentia, & in via religiosus status, Hinc est à primo ad vltimum, maiorem esse Episcopalem statum perfectione, religioso. Neque hic tempus abs re, terere opus est, declarando, in quo genere causæ principalis nō, vel instrumentalis, aut quomodo Episcopalis status perfectiùs sit, ac rem ad metaphysicam trutinā redigere, cum ostendisse satis, superque sit, & aliquo pacto effectiue, atque exemplariter concurrere Præsules ad specialem hanc generationem filiorum Dei, & perfectionis

tionis in eos inducendæ, eosque ex vi status petere huius actus perfectionis possessionem, ut ita dicam, ad quam religiosus status ex se est in potentia.

6 Tercio probatur assertio. E statu religioso ad Episcopalem licet per se gradum facere; sine facultate verò summi Pontificis ex Episcopali nequaquam ad religiosum transire; quia nimirum, ut *Divus Thomas laudatus habet in argumento sed contra; nulli licet à maiori statu ad minorem transire; hoc enim esset retro aspicere.* ergo &c. Antecedens, quo ad primam partem probat *Divus Thomas ex 18. quæst. 1. cap. statutum est*, ubi habetur *sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, & præterea constat Cap. si Abbatem. Cap. si Religiosus. Cap. Quorundam de elect. in 6. & Clement. 1. in fine eodem titulo*, nosque dicturi sumus *lib. 4. cap. 2. nu. præsertim tertio*. Quo ad secundam argumenti partem præter dicenda *lib. 4. disp. 1. cap. 5.* probatur ex *Cap. licet de regular. vers. Illa.* Neque ad id iusta causa censeri debet mutatio vitæ *Cap. suggestum 7. quæst. 3. ut ibi Expositores, quos citat, æsequitur Menoch. de arbitrar. cas. 423. & Agor. instit. mor. par. 1. lib. 11. cap. 16. quæst. 2.*

7 Ad primum contrarium argumentum concessa Maiori, neganda est Minor, si de solo proximi amore intelligatur, quod amor proximi in Episcopis ex amore Dei ortum ducet, ideoque à Christo Domino ter Petro dictum est, quasi per periculum eius dilectionis, *amas me?* cui tandem asserenti ex corde illum Amare, christiani commissæ est cura gregis *Pasce oves meas, & ad Chorint. 5. Apostolus, Charitas (inquit) Christi urget nos, ut pro vobis omnia faciamus, & probè Glos. atque ex ea Divus Thomas cap. 18. & Sanctus Gregorius in Pastoralis apud eundem 2. 2. quæst. 183. art. 7. ad 2. Si dilectionis (ait) testimonium est cura pastoralis, quisquis viribus pollens gregem Dei renuit pascere, pastorem suum convincitur non amare, quæ, & aliorum Patrum sententiæ cap. 1. à nobis allatæ sunt.*

8 Ex his secundi solutio est in promptu; cum munus Episcopale non actuum modo, sed contemplativum sit, immo ex vi charitatis erga Deum, proximo consulere, Episcoporum interest; ad rem igitur *Divus Gregorius in Pastoralis, relatus à Divo Thoma, in opusc. 18. cap. 18. sum 2. 2. quæst. modo citata art. 7. ad 3. Sit Præsul (ait) actione præcipuus præ cunctis, & contemplatione suspensus, quod ex nostris rationum momentis perspicuo liquet.*

9 Pro tertio præter ea, quæ toto cap. 1. (in solutione tertij præsertim) adduximus, adde Præsules quoscunque, ut dispensatores ministrare bona Ecclesiæ, quod perfectioni

minimè derogat; alioquin, ut probè Angelicus Prælatus regulares, bona Relegiosorum ad eorum usum præmanibus habentes, contra perfectionem sanè facerent; quo nihil absurdius. Ad confirmationem, ex eodem *Divo Thoma in art. 7. quæst. 184. ad 1. & in opusc. 18. ad 3.* dicimus fortunarum renunciationem, & in actu, & in animi præparatione considerari, atque haberi posse; & priori quidem modo non spectare ad essentialem perfectionem, sed eius instrumentum esse, siue medium, nec quidem necessarium, sine quo perfectionem quis consequi poterit. At secundo modo, ut sit paratus quis omnia dimittere, vel distribuere, directe quidem ad perfectionem facere: sic quod Matthæi 5. dicitur: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tollere, dimitte ei & pallium,* non semper actu obligat; nec semper perfecti homines hos actus executioni mādant; alioquin Christus Dominus (quod nefas est cogitare, nè dum dicere) à perfectione defecisset, quippe qui maxillam percutienti alteram haud præbuit; sed, *Si malè (respondit) locutus sum, perbibe testimonium de malo: si autem benè, cur me cedis?* Ioannis 18. huius exemplum sequutus est fidelissimus discipulus Paulus Actorum 33. percussori dicens, *Percutiat te Deus, paries dealbate:* & cæsus virgis, & in vincula coniectus ius suum acriter prosecutus est Actorum 16. Quam obrem *Augustinus quæst. 5. ad Marcell.* hoc eodem pacto hunc explicat locum, *Etenim ibidem indicans Dominus quid sit renunciare omnibus ait, si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, &c. non potest meus esse discipulus, & tamen nec tenemur, nec possumus parentes, filios, uxorem, & multò minus vitam odisse, nisi in præparatione animi. Vel quatenus impedimento nobis essent, nè beatitatem consequeremur, Ex Greg. hom. 38. in Euang. Ut eos, qui nobis carnis cognitione coniuncti sunt, & quos proximos novimus, diligamus, & quos aduersarios in via Dei patimur odiendo, & fugiendo, nesciamus.* Solum igitur in præparatione animi abdicatio bonorum ad perfectionem necessaria est; quare Præsulis erit, omnia sua ad Dei honorem, proprijque gregis salutem, si fuerit opus, contemnere, vel in pauperes effundere, vel eorundem rapinam patienter tolerare. *In hoc enim (ait Augustinus de sermone Domini in monte) perfectio hominis consistit, ut homo habeat animum paratum ad hæc faciendæ, quotiescunque fuerit opus; & de quæstionibus Euangelij. Ostendit Dominus filios sapientiæ, intellige, non in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in aquanimitate tolerandi, inopiam, ex Apostolo*

solo ad Philipenses 4. Scio & abundare , & penuriam pati .

- 12 Obijcies Matthæi 10. Apostolis præscripsit Dominus, *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, &c.* & consequenter præcipit Episcopis, quos Apostolis sæpe sæpius successisse demonstrauimus: atqui præceptum illud exercitium, & executionem actualem indicat; igitur ad hanc actualem abdicationem diuitiarum tenetur Antistes.

Duas Duius Thomas affert huius argumenti solutiones: alteram, quam secundo loco adducit, vt in prima missione Apostolorum in Indeam facienda hoc eis tantum sit præceptum impositum, cum apud Hebræos in more positum fuisset, vt Doctores è stipendio discipulorum, atque addiscentium viuerent: idque varijs de causis, quas refert ex Chrysostomo: at verò in secunda missione ad Gentes facienda, hoc eis præceptum minimè imposuit; immo contrarium indicauit *Lucæ 22. sed nunc, qui habet sacculum, tollat similiter & peram.* Altera Doctore Angelici solutio est ex *Augustino de consensu Euangelistarum* prædicta Christi Domini verba, non præceptum, sed permissionem expressisse quod colligitur ex ratione, ob quam ea protulerit: *Dignus est enim* (mox addidit) *operarius mercede sua, quasi diceret, permitto vobis Apostolis non habere aurum, nè hac sollicitudine comparandi victum, vestitum, cæteraque ad vitam necessaria urgeamini; cum operarius dignus sit mercede sua; Iudæorum præsertim penes usum, auctore Diuo Hieronymo in Matth. 27. quæ quidem merces taquam stipendium, debetur militantibus: tanquam fructus vineæ plantatoribus: tanquam pastoribus lac gregis, afferente Paulo 2. ad Chorint. 9. quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit? quare concludit Apostolus: Si nos spiritualia seminamus, magnum est, si vestra carnalia metamus? Hinc Augustinus in psalm. 103. serm. 3. querens: Quomodo ergo producit terra fœnum iumentis? respondet: Quia Dominus constituit, vt, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuant: & infra; Non est illa donatio eorum (ait) sed vestra merces, & inferius, vt ostenderet præceptum esse impositum fidelibus subministrandi suis magistris necessaria: non magistris autem de subministratis tantum, ac non de alijs viuendi, afferens locum Pauli 2. ad Chorint. 9. Ego (inquit) nullius horum usus sum ostendit sibi deberi, & non accipit, nec condemnauit eos, qui acceperunt, quod debebatur. Hac autem permissione quemadmodum pote-*

rant vt, ita haud tenebantur, vt neque obligantur Apostolici viri Ecclesiæ Præsules; quod etiam ex sanctissimorum virorum factis deducere nos docet Angelicus; cum igitur Sanctissimos Antistites, de quorum sanctitate, nec minimum fas est habere dubiũ, illa verba sciamus, vt præceptum continentia non seruasse; absque vlla hæitatione, illud non continere asserendum est; etenim, vt doctè ipsemet sanctus Doctor argumentatur, idem Spiritus Sanctus, qui loquitur in scripturis sanctis, sanctissimos monet viros ad operandum, ex *epist. ad Rom. 28. Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Quamobrem concludit Sanctus Augustinus de consensu Euangelistarum cap. 20. *Hæc non ita præcepisse Dominum, tanquam Euangelista viuere aliunde debeant, quam eis præsentibus, quibus annunciant Euangelium, alioquin contra hoc præceptum fecit idem Apostolus 1. ad Thessal. 2. Qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, nè cuiquam gravis esset, immo & Christus ipse Dominus, vt infra.*

Hanc secundam Digni Thomæ solutionem à me satis abunde locupletatam contrarium diluere argumentum certo certius est, vt sancto Doctore plerique catholicorum subscribunt; cæterum nonnullam prima solutio dare hæreticis ansam videtur, quippe qui vellent Apostolos, & diuites, & coniugatos, & elegantes, bonis etiam omnibus ad luxum affluentes; nè eis monachi, ac religiosi viri, quos terre non possunt, similes essent; & cum ad vtranque missionem illa dominica spectent verba, vt eruditè perpendit Maldonatus in eum locum è sanctissimorum Doctorum sententia Chrysostomi hom. 23. Ambrosij lib. 9. in Lucam, Augustini lib. 2. de consens. Euangelist. Hilarij, Hieronymi, & aliorum; idcirco eam reiiciendam esse ipse Maldonatus opinatur. At ego non video, cur ob hæreticos reiicienda sit Angelici doctrina, qui quidem hæretici, vt nocturnæ lumen veritatis fugientes; eo tamen & perstringuntur, & in meridiana quidem luce cæcutiunt; quam vt oppugnent secum sæpe minimè sibi constantes decertant, nam si ex illis Dominicis verbis, ad primam tantum missionem spectantibus, eorum nonnulli ad instar aspidum, venenum contra paupertatem hauriunt, alij vt *Viclefus apud Thomam Valdensem lib. 4. doct. fid. art. 3.* ex eisdem, vt absolutum præceptum continentibus, virus, ad perniciem catholicæ veritatis, & sugunt, & euomunt, docentes non posse neque clericos, neque ecclesiasticos stabilia bona, vel agros habere, immo teneri patrimonialia etiam relinquere, quemadmodum tradit Thomas Valdensis citatus cap. 42.

Ad

13 Ad hæc non parùm momēti huic primæ *D. Thom.* solutioni addere prudentiæ regulam, dicentem non eandem omnibus seruandam esse rationem paupertatis; quare, aliam iussit Dominus seruandam in prima missione ante suam passionem in Iudæam habenda, nulla urgente persecutione: aliam verò præscripsit post passionem *Luca 22.* dum & Pastores, & oues morti destinandæ erant: aliam, dum Euangelistæ peragraturi erant Orbem: aliam, ubi cœperunt post Christi Ascensionem figere pedem certis in locis, & curam Ecclesiarum, ac Pauperum, gerere, quando bona temporalia, nec pauca recipiebant, ex *Actorum 4. 5. & 6.* Ad rem, igitur *Theophilæus* ea verba: *Quando misisti vos, &c. Luca 22.* conferēs cum loco *Matthæi* supracitato ait, *Illorum enim curam habens, tunc tanquam infirmorum faciebat eis omnia necessaria affluere abundè, citra ipsorum curam; nunc autem contraria recipis, non contrarius sibi ipsi, sed ostendens eis, quod usque ad hoc tempus tanquam paruulos gestarit, & non fecerit eos de quoquam sollicitos; nunc autem opus est eis, ut curent ea, quæ virorum sunt, ut provideant sibi ipsis.* Ex quo concordiam, cap. *Exiuit de verb. signific. in 6. Nicolai 3. & Extrauagant. Antiquorum, & Quia, Quorundam de verbor. signific. deducunt Florentius 4. part. titul. 1. 2. §. 23. Cardin. libr. 4. questionary, & alij apud Vasquez in opuscul. tractat. de redd. Ecclesiast. cap. 1. numer. 5. & 6.* Verùm enim verò licet opposita obiectio soluta prorsus sit, nihilo tamen minus negari nequaquam potest, perfectionem paupertatis esse gradum, quem status religiosus amplexus est: quamobrem qua ratione ab hac perfectione Episcopalis minimè discedat, opus erit ostendere: ad quod meminisse oportebit prudentialis regulæ paulò ante indicatæ, ex qua patet paupertatem ex eis esse virtutibus, quæ non eodem semper modo, ac æquè omnibus vñui esse debet: præterea eius votum instrumentum, & medium esse perfectionis; ex quo fit paupertatis regulam ex fine charitatis præscribendam esse; & quamvis, in genere, diuitiarum abdicatio, misso fortune proprijs dato per paupertatis votum, maiorem per se arguant perfectionem, & nonnullis Regularibus, ut maximum competat ornamentum, & medium ad perfectionem comparandam efficax; at verò alijs etiam Religiosis, animarum saluti per studia bonarum artium, disputationes, disceptationesque cum hæreticis, conciones, Sacramentorum administrationem, aliaque munia præstantiora: nec non Monachis, qui contemplatiuæ vitæ incumbunt, neque è claustris egredi, sed sibi, ac Deo vacare ex in-

stitato tenentur, hæc eadem haud expedit; sed in communi redditus, agrosque habere possunt, & meritò debent; neque idcirco horum omnium institutum minus perfectum sanè censendum est, cum ad proprium, quæ sibi statuit finem, vnusquisque regularis Ordo hoc paupertatis medio attemperato, nec aliàs vti debeat.

14 Quibus prælibatis, Episcopatum aio essentiam paupertatis comprehendere, in eo sitam, quòd ex corde omnes diuitias parni faciat, pro ratione finis, charitatis scilicet, & perfectionis, & exercendæ, & in se perficiendæ; quas solum vel habere, vel conseruare velit ad munera sui officij propria, ritè obcunda: tum erga suam Ecclesiam; tum, erga pauperes, ut cap. 1. & 2. declarauimus; hic autem paupertatis gradus maximè perfectus est, ut habetur apud *Bonauentur. lib. de gradib. virtut. cap. 8. post Bernard. epistol. 100.* dicentem: *Non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Denique beati pauperes nou rebus, sed spiritib.*

15 Secundus paupertatis gradus proprius est etiam Episcoporum: ad vitam nempe necessaria habere ex elemosynis, dicimus ac donatione fidelium; nam bona Ecclesiastica huiusmodi profectio sunt, ut suo loco videbimus; ex his itaque bonis viuunt Episcopi, Christum Dominum imitantes, qui nonnumquam, apud *Lucam 8.* (quod etiam indicat *Augustinus* in *psalm. 103. citandus*) sanctarum mulierum, vel elemosynæ titulo, vel gratitudinis, aut charitatis ei subministrantium facultatibus vivebat, iuxta Iudæorum super indicatum morem, quo Magistri, legistque Doctores ad vitam necessaria à pijs excipiebant personis: aliquando pecunia ad quotidianum victum opportuna emebatur ab Apostolis, cuius custos, & quasi thesaurarius, ad Christi, ac Apostolici Collegij necessitates eleuandas, Iudas erat ex *Ioan 4. 1. 2. & 13. Iterum Matt. 17.* Dominus Petro præcepisse legitur, ut staterem daret in tributum exigentibus, idemque constat ex sexcentis alijs allatis locis à *Gloss. Extr. Ad conditorem de verb. sign. adde Extr. Cum inter eodem. vbi dominium Christo, & Apostolis fuisse bonorum saltem in communi, definitur. Confirmatur hoc idem demum auctoritate August. tract. 62. in Ioan. allata 12. quæst. 1. cap. 1. Habebat (ait S. Doctor) Dominus loculos, & à fidelibus oblata conseruans, ut suorum necessitatibus, & alijs indigentibus tribuat. Tunc primum Ecclesiastica pecunia forma est instituta, vbi intelligeremus, quod præcepit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecunia seruetur à Sanctis; sed ne Deo pro ista seruiatur, & propter inopiæ timorem iniustitia*

E deseratur

deferatur. Licet igitur omnimoda paupertas, omne dominium abdicans, ex se perfectior sit, Christo tamen non semper usus fuit; sed ut expediens erat pro ratione temporis locorum, ceterarumque circumstantiarum, ad eruditionem Fidelium Religiosorum, ac Prælatorum. Hinc nec Prælatus esset perfectior, quum alia eorum instituto magis consentanea sit, & ad finem magis proportionata; quare componens *Augustinus* Christi paupertatem cum paupertate Pauli, reculantis mercedem laborum suorum, quam propriæ consulere necessitati. 1. ad *Corint.* 9. in *Psalm.* 103. conc. 3. ait: *Sublimius Paulus namquid est Christo? Sublimius Christus, quia misericordius, &c.* hoc ipsum ad rem de paupertate religiosa, atque Episcopali dixerim. Demum patrimonialia bona, ut infra suo loco dicemus, possideri à Clericis, & Episcopis possunt, cum 1. ad *Timoth.* 1. Apostolus iubeat eligi Episcopum hospitalem, &c. necnon *Can.* 40. Apostolorum dicatur: *Sint manifesta res Episcopi, si tamen habet proprias, manifesta dominicæ; ut potestatem habeat de proprijs moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere.* Accedit *Eusebius libr. 3. histor. Ecclesiast. cap. 19.* qui ex consanguineis Domini quosdam scribit habuisse agillos à paterna hereditate; & tamen horum nonnulli fuerunt Episcopi, ut probè *Bellarmin. libr. 1. de Cleric. cap. 27.* Domum etiam habuisse fertur Petrus Apostolorum Princeps; *Matthæi 3.* & notatur à *Glossa in Extravaganti citata.*

- 17 Hæc enim, nec alia paupertas statui conueniens erat Episcopali, nè cum irreuerentia, & contemptu sacri ordinis, postea sibi ad vitam necessaria quærere cogerentur Antistites, actionibus, vel negotiationibus, Ecclesiasticis personis indignis, ut colligitur ex *Trident. sess. 21. cap. 2.* Quamobrem merito *Clement. In plerisque de elect. & elect.* Potest. dicitur de pauperibus Religiosis, qui tunc temporis promouebantur malis etiam artibus ad Episcopalem dignitatem; *Qui nec (ut expediret) pradesse, nec præesse (ut deceret) valentes instabilitate vagationis, & mendicitatis opprobrijs, serenitatem Pontificalis obnubilant dignitatis; turpe enim est (ut addit Glossa) Episcopis mendicare, ut in quolibet etiam Clerico.* Episcopis igitur maiores esse debent facultates ad conciliandam auctoritatem, quæ alioquin pessum iret; & quamvis, ut sæpè diximus, instrumentum, ac medium sit omnimoda paupertas aptum ad perfectionem comparandam; nihilominus tamen non est necessarium, & ad finem status Episcopalis haud idoneum. Hinc
- 18 *Paulus 1. ad Corint. 13. Si distribuero in cibos pauperum facultates meas, charitatem autem*

non habeam, nihil mihi prodest. Neque pericula ex hac bonorum possessione immutabilia Episcopalis status officium perfectioni: tum quia in his moralibus, immo & in naturalibus optima quæque suas habent difficultates, & absurda, ob quæ nec Sol è mundo: nec Sacramenta ab Ecclesia: nec ros, ac tanta, quæ optima cum sint, non carent abusus occasione, prohibenda, atque è medio tollenda; quando maiora sunt, quæ è tali statu sic instituto, absque dubio, nascantur bona: quare ad rem *Caictanus in solutionem quarti argumenti sancti Thomæ articul. 3. quæstion. 186.* diuitias ex se profectò noxias, ait, esse, atque spirituales impedire profectum cæterorum; non autem Episcoporum; quippe qui in statu sunt perfecti, è cuius natura tenentur bona temporalia, quæ habent, in necessitate suis subditis exhibere, quos pascere debent non solum verbo, & exemplo, sed temporali subsidio; ut optime *Diuus Thomas cap. 17. opuscul. 18.* idque è speciali obligatione sui proprii officij: quocirca *Bernardus epistola 100* quem volumus tati-gium imponere huic solutioni, ad Episcopos sermonem habens, ait, *Et quidem nobis in hoc benefacitis, sed vobis melius; nisi forte excidit vobis illa sententia, beatius est dare, quam accipere.* Hoc planè decet Episcopum, hoc Sacerdotium vestrum commendat, ornat coronam, nobilitat dignitatem, si quem ministerium prohibet esse pauperem, administratio probet pauperum amatorem.

- 19 Ad quantum respondeo proprias Episcopalis status functiones, utpote charitatis erga Deum, & proximum, religiosi status actionibus ex se præstare; quòd nullas nonnulli obeant Religiosi, ex delegatione, non autem ex proprio munere, neque ex maxima, qua tenentur Episcopi obligatione; quid? quòd nonnulla Præfati sunt propriæ charitatis, & perfectionis egregia munera, à quibus Religiosi prorsus arcantur; ut fideles confirmare factos, conferre Ordines, in veritatibus fidei definiendis iuridicū habere suffragium; ceteraque suo loco exponenda. Adde Præfules Episcopatus iure, seclūsis privilegijs, Pastores, & Perfectiores ipsorum met Religiosorum esse, qui ab eorum iurisdictione per se nō eximuntur, ut infra suo loco.
- 20 Vltimò dicimus. Regulares Prælatos non perpetuos, cum non sint in statu Prælaturæ defectu perpetuitatis, haud esse cum Episcopis comparandos: cæteri perpetui, vincuntur primo ordinis potestate, ita ut Episcopos non modò non æquent, sed ab eisdem ordinari deberent, ni sacris antea essent initiati, & ut perfectibiles respectu perfectiorum, & perficientiū comparandi: deinde præstap;

præstantiora Præsulum munera ex instituto illi non respiciunt; neque adeo arctiori vinculo tenentur Superiores Religiosorum sicut Episcopi, quin dignitati, & officio misum dare possint.

21 Quæ cum ita sit, reliquum est, ut auctore Hieronymo epistol. 63. ad Thophil. Patres se sciant esse Episcopi, non Domines, maxime apud eos, qui spiritus ambitionibus seculi, nihil quieti, & otio præferunt.

CAPVT VII.

An Angelis Episcopi præstent.

S V M M A.

Error Samosatani, num. 1.

Sunt Angelis æquales Episcopi, num. 2.

Sunt Superiores, num. 3.

Angelos proprio iudicio sunt indicaturi, numero 4.

2 P Rocul ab Episcopatus culmine fastus, atque execranda Pauli Samosatani superbia sit, qui eò deuenit audacia, ut non seculares modò ambitet honores factus Episcopus; verùm populos expilabat, quibus tyrannico dominabatur more, atque insani pompa incedens Angelus appellari volebat, & psalmos, non de Christo, sed de se, & ad sui honorem decantari impudenter, atque impiè, ut alter Lucifer, præcipiebat, auctore Eusebio libr. 7. cap. 26.

2 At nobis neque in natura, donisque naturalibus, neque in gratiæ confirmatione, aut beatitudine, cum Episcopis Angelos cōferre consilium est; cum certò sit certius, angelicas mentes in naturalibus homines omnes vincere, & in supernaturalibus bonis singulos viatores. saltem ratione beatitatis, quam possident. Sed solum siue di-

gnitate ordinis spectemus Episcopos, siue dignitate iurisdictionis in Ecclesia, siue potestate iudicandi, quam præcipua ratione, tamquam Apostolis successores in extremo habebunt iudicio, quando etiam Angelos iudicaturi sunt ex 1. ad Corinth. 6. Eos dicimus non modò Angelis esse pares, sed aliquo pacto superiores: hinc Angeli dicuntur Lucæ 8. quod ut nuncij mittuntur ad verbum Domini prædicandum. Maiores, ac Superiores dixerim, quia vñ cum Apostolis ius habebunt, sententiam ferendi, & iudicandi in die iudicii, auctore Paulo, dicente ubi supra, Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? nec minus propriè, quomodo dicuntur Matth. 12. Regina austri, & Ninivite surgent in iudicio, & condemnabunt generationem istam; sed iudicio propriè dicto, approbationis quidem, laudis, & glorificationis erga bonos; erga malos verò condemnationis, & exprobrationis ad summum superborum dæmonum contemptum, atque iniuriam, immò & rabiem, ut post alios notavit Soar. 3. part. disp. 57. sect. 8. & ex communi Patrum probat Cornel. à Lap. 1. ad Corinth. 6. num. 85. Adde cum promissio Matth. 19. à Christo Domino facta, Amen dico vobis, quòd vps, qui sequuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes, &c. Ad Apostolos tamquam ad Doctores; ac fidei, morumque magistros spectet, penes quam rationem cum eis Episcopi succedat, cum mortalem vitam agunt; ob eandem, ad eos etiam spectabit in alia immortalis. Quid igitur mirum, si ab Areopagita part. 3. Ecclesiast. Hierarch. Angeli dicuntur Antistites, ut etiam à Nanzianzeno in Apolog. 1. & in oratione de laud. Athanas. immò à Basilio epistol. 61. Angelis dicuntur digniores, quòd ex supradictis, & ex alijs à Thoma Bossi allatis de signis Ecclesiæ tom. 2. lib. 16. cap. 9. confirmari potest.

LIBER SECVNDVS.

De subiectiua Episcopatus causa, idest, de persona Præ-
sulum incunte, ac de remotis dispositio-
nibus in ea desideratis.

Aturam, & Episcopatus essentiam primo contentam libro eius-
sequitur subiectum, quod hoc aggredimur explicandum; Ete-
nim siue Episcopatum, vt materiale concretum (Philosophi-
cè loquor) spectes: siue vt formale, subiectum semper, aut di-
rectè, & in recto, aut connotatiue, atque in obliquo designat.
Itaque illius per varias huius libri disputationes, & capita
expendemus conditiones, qualitatesque, præsertim natura-
les; quorum oppositæ cum ad formam Episcopatus inducen-
dam impedimento sint, hoc eodem libro comprehenduntur; ita vt non subiectum
nudatum, & quasi materiam puram in suo esse; sed signatam (vt cum nonnullis Phi-
losophis loquar) suis dispositionibus, ac qualitatibus dispositam exponemus; neque
mihi singulas animus est prosequi irregularitates, atque inhabilitates, quæ sacros
impediunt Ordines, quod extra meum profectò esset institutum; sed ex professo,
quas numerant Doctores Episcopatui officientes, obiter verò cæteras percurrere.
Verum enim verò cum, quid Summus Pontifex dispensando possit in nonnullis
necessariò requisitis ad Episcopatum, sæpe dicendum sit; hanc ex instituto decide-
re quæstionem in ipso libri vestibulo magnum operæpretium futurum arbitror.
Num Papa, vel quilibet alius Princeps supremus in proprijs, humanisque legibus
dispensari possit? dicturus *tom. 2. lib. 5. disput. 3. cap. 6.*

DISPV.

DISPUTATIO I.

An Pontifex in iure naturali Diuino dispensare possit.

Cum quid Summus Pontifex dispensando possit in quampluribus necessariò requisitis Episcopi conditionibus sæpe dicendum sit, hanc ex professo decidere quæstionem opere esse quidem arbitror.

CAPVT PRIMVM.

Ad Disputationem Prolusio.

S V M M A.

- Triplex naturalis legis consideratio, num. 1.*
- Naturalis propria, ibid.*
- Naturalis lex antecedens, & fundamentalis una: altera subsequens actualis iudicij, num. 2.*
- Lex naturalis ipsa est natura rationalis, & talis, num. 3.*
- In Deo seclusis imperfectionibus, lex concedi potest, num. 4.*
- Qua ratione lex naturalis diuina dici possit, num. 5.*
- Lex diuina legem naturalem per quadam sua præcepta, ut materiam exprimit, num. 6.*
- Duplex est ius naturale diuinum, num. 7.*
- Quid sit legis irritatio, num. 8.*
- Quid sit abrogatio, num. 9.*
- Quid derogatio, num. 10.*
- Subrogatio quid sit, num. 11.*
- Interpretatio quid, num. 12.*
- Quid dispensatio, num. 13.*
- Quomodo dispensatio, & declaratio distinguantur, num. 14.*
- Interpretatio bifariam consideratur, numero 15.*
- Quando purè doctrinalis dicenda sit: quando authentica, ibidem.*
- Quid sit æquitas, ibidem.*

Orandum primò, naturalem legem trifariâ considerari posse. Primò latissimo quidem modo, quo cuncta creata, insita quadam vi à natura in suos quosque fines tendunt: secundò, quo, non innato quodam pondere, sed aliqua cognitione duce in eos feruntur: tertio ut intellectualibus insita creaturis, cuius tanquam face mens illustrata bonum à turpi profectio distinguit.

Primam rationem Plato in *Timæo*, & *Fædro*, cui Philosophi subseribunt, apertè docuit, nec negat *Diuus Thomas* 1.2. *quæst.* 91. *art.* 2. ubi quæ diuina reguntur providentia res, æternæ participes esse legis dicuntur, ex cuius efficacia in proprios fines tendere habent: secunda ratio Cæsarij iuris Peritorum est, quam ad animantia cuncta, ab intellectualibus substantijs distincta, extendunt illi ex §. 1. *de iur. natural.* ubi ius naturale ab Imperatore finitur, Quod natura omnia animalia docuit; neque humani proprium esse generis docetur: tertia intellectualibus solum communis est substantijs, merito à Theologis propria nuncupata; à quibus non discrepant Canonistæ ex capit. *Ius naturale*, & ex capit. *Ius gentium distinct.* prima; hæc autem non exarata calamo, non ære incisa, non libris contenta, aut mandata tabulis, sed in cordibus hominum descripta, dicta est

E 3

ab Au.

ab *Augustin. 2. confess. cap. 4. æternæ participatio legis à Dico Thoma 1. 2. quest. 91. art. 2. ex psalm. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*: dicitur naturalis, tum quia à Deo auctore naturæ creaturis intellectualibus insita est: tum quia vel naturam ipsam rationalem ad instar proprietatis sequitur, vel in ea imbibitur, vt infra. Verum enim verò cum natura vt sic, & vt per gratiam eleuata ad esse spirituale consideranda sit, duplex etiam naturalis lex distingui, ac dici poterit: vna absolute: altera respectu diuinæ gratiæ, quæ quidem propriam habet naturam, & essentiam: cui lumen competit, hominem ea donatum per honestas, rectas supernaturalesque actiones dirigens, fugansque errorum tenebras à lege naturali, cuius exactam sublimiori. exigit ratione obseruantiam.

- 2 Notandum secundò naturalem, rigoroso, atque vltimo modo explanatam legem, duplicem esse; primam fundamentalem antecedentem, & originalem; alteram formalem consequentem, & proximam; prima est ipsamet natura rationalis, cui ex propria ratione essentia quædam sunt consentanea, quædam ei dissona, quæque per vim iudicantiam habet postea iudicare: secunda est ipsamet vis iudicativa, siue iudicium intellectuale, quod actuale potius dixerim, quàm habituale. Nec facile subscribo *Soario libr. 2. de leg. cap. 5. in Vasquez agentis*; etenim quidquid in eum 1. 2. disputat. 150. cap. 3. naturalem legem, in natura ipsa rationali consistere docentem affert, in eundem *Soarium*, asserentem hanc eandem legem in lumine intellectus, ad dicendum de agendis expedito, consistere, facili negotio contorqueri possunt. Et quidem
- 3 quam exposui sententiam esse ipsius *Vasquez* non ambigo, quam merito veneror; atque aio propriæ legis naturalis nomine donandam esse rationalem, seu intellectualem naturam, vt talem, id est, vt principium radicale ratiocionandi, vltimo constitutum, eiusdem naturæ in gradu intellectuivo, seu rationali; etenim nonnullas, prauas; alias rectas esse actiones, quarum malitiam, vel bonitatem ex prohibitione extrinseca, aut iudicio rationis non pendere, nec idemmet inficiatur *Soarius*, aut alius quispiam *Theologorum in 2. distinct. 37. vel cum Diuo Thoma 1. 2. quest. 100. artic. 8. quum actus moralis propriam sibi vendicet naturam, & essentiam, ab extrinseca causa minimè pendente*; non secus ac quæuis alia res; cum autem hi actus bonitatem, vel turpitudinem per conformitatem, aut difformitatem habeant ad aliquam legem, penes sententiam *Augustini, peccatum desinientis contra Fau-*

sum cap. 37. est dictum, vel factum; vel concupitum contra legem Dei: Non ita accipiendum, quasi ideo mali sint, quia prohibiti, sed vel quod omnes reuera contra Dei voluntatem sunt, iure etiam diuino prohibiti, vt *num. 6. dicemus*; vel quod si sunt contra legem humanam, censentur esse contra diuinam etiam, à qua omnis humana potestas; aut, si sint contra legem naturalem, sunt etiam de facto contra diuinam, vt supra, & contra radicem iuris naturalis, Deum scilicet, vt *num. 5. dicendum*; ni sanctus Doctor peccatum definierit illud, quod ideo est malum, quia prohibitum; dicitur autem natura intellectualis, propriè lex prima fundamentalis antecedens, atque nobis originalis, cui conueniens actus est bonus, disconueniens malus, ante omne iudicium rationis; quippe quod idcirco iudicat mendacium, verbi gratia, esse malum, quia malitiam ei esse supponit; quare sicut mensura conuenientium, vel disconuenientium in reliquis, nulla est assignare distincta ab eundem naturis, ita in actibus rationalis substantiæ. Nec satis intelligo, qui *Soarius* intrinsecam bonitatem, vel malitiam actus concedere possit, eamque præcedere iudicium rationis; negare verò per conuenientiam, vel disconuenientiam naturæ rationali primo desumendam. Hæc igitur natura lex erit prima, vt paulò antè dicebam, quæ & radicaliter per propriam propensionem, vel auersionem suo modo illuminat, dirigit, honestatem præcipit, commendatque, & à malitia, quam suo modo prohibet, auertit; nec modò fundamentum est honestatis; sed lex prima, certa, & infallibilis. Nec est quod nos terreat *Soarius* ex hac sententia sequi, D.O.M. propriam esse legem; nam hanc sequelam per ordinem ad actus diuini intellectus, & volutatis atque ad intra ad ipsummet suum esse terminatos sine habitudine ad creaturas, intelligi minimè posse, nec *Soarius* inficiabitur, cum lex non sit de rebus per se, atque ab intrinseco necessarijs, ac naturalibus. De actibus verò liberis sicut in Deo mensura conceditur, non video, cur seclusa quauis imperfectione, lex directiua, aliquo pacto, asseri non possit, cum *Diuo Thoma 1. part. quest. 21. art. 1. ad 2. Impossibile esse (dicente) Deum velle, nisi quod ratio sua sapientia habet, quæ quidem est, sicut lex iustitiæ, secundum quam eius voluntas recta, & iusta est*. Declarans autem Sanctus Doctor quænam sit hæc lex in Deo, ait *Deus autem sibi ipse est lex*, id est natura illa diuina, cui mendacium, atque infidelitas, vt reliqua intrinsecè mala, cum repugnent, ac dissentanea sint, malitiam hoc ipso habent, quamobrem idem Sanctus Doctor

Doflor citatus ad 3. debitum (inquit) est Deo , ut impleatur in rebus id, quod eius sapientia, & voluntas habet, & quod suam bonitatem manifestat, & secundum, hoc iustitia Dei respicit decentiam ipsius: neque ab alio superiori opus est, legem naturalem esse impositam, ut ipsemet Soarius asserit in communi sententia lib. 2. de leg. cap. 6. num. 6. & in hoc sensu à Theologis scientia diuina respectu actuum liberorum diuinorum prudentialis dicitur, ostendens quid deceat Deum ipsum operari.

3, Merito igitur rationalis natura, lex naturalis, & diuina etiam dicitur; quia est à Deo natura, & diuinæ conformis sapientiæ, ac bonitati, quæ quidem quamuis, ordine rationis, essentialiter considerata prior sit iudicio Dei iudicantis, & approbantis dictamina ipsiusmet naturæ, eiusque prima principia, quæ bonitatem indicant, vel malitiam in obiecto, independentem etiam à lege diuina, ut indicat *Soarius citatus num. 8. & probè docet lib. 2. cap. 6. num. 10.* per ordinem ad ipsammet naturam rationalem, est tamen posterior essentia diuina considerata in ratione causæ exemplaris, & entis participabilis, vel non implicantis contradictionem, quo pacto radix est ipsius iuris naturalis, ut probè *Vasquez 1. 2. disp. 97. cap. 4. num. 9.* & consequenter ab ipso Deo pendet, cuius naturæ dictamina diuinum est donum hoc pacto descendens à Patre luminum, prima scilicet causa omnium bonorum, etiam naturalium, à qua omnis veritatis manifestatio est ex *Paul. ad Rom. 1.* quem locum in ratione magisterij explicant *Chrysostomi hamil. 3. ibidem Ambros. Cirill. lib. 3. contra Iulianum, August. serm. 5. de verb. Dom. & lib. 2. de serm. Dom. in monte cap. 9. Quis (ait) legem naturalem in cordibus hominum scribit, nisi Deus? Ex quibus breui, tradita rationum momenta à Soario locis citatis adducta riuunt, eo potiori iure, quo illa omnia in iudicium rationis ab illo assertum militant. Verum enim vero, vel inuitus pene lapsus sum ad aliam materiam, & currente rota, ut cum *Hieronymo* loquar, dum vrceum facere cogito, amphoram finxit manus; ne igitur diu vager, eoque vnde digressa, reuertatur nostra disputatio.*

6 Notandum tertio, legem diuinam à Christo Domino, vero Deo, per quem Pater nouissime, loquutus est nobis, teste *Paulo ad Hebræos 1.* tanquam materiam legem etiam naturalem, secundum sua expressisse præcepta, huiusmodi sunt quæcunque à recta ratione, atque instinto naturali dictata seruanda præscribuntur, ut Deum esse colendum, parentes honorandos, nemini faciendam esse iniuriam, & huiusmodi: nec non

in his quæ facta sacramentorum institutio- ne, ex hypotesi ad ius naturale spectare, probè notant Auctores, quos citat, & sequitur *Soarius de leg. lib. 10. cap. 6. num. 19.* immo omnem legem naturalem humanam habere connexionem cum lege diuina, quia ex diuina prouidentia, quæcumque illi repugnāt prohibentur, doctè probat idemmet *Soarius de leg. lib. 2. cap. 6. num. 6.* in hac igitur lege naturali diuina, eiusque materia num Pontifex possit dispensare quærimus.

7 Notandum quarto duplex esse ius naturale diuinum, alterum absolutum, alterum humanum, supponens voluntatem, ex qua quasi ex fundamento ducit ortum, atque obligandi vim; quod etiam bifariam considerari potest, primo obligationem inter mortales supponens ut resultans ex humanis contractibus: secundo humanam non modo supponens voluntatem, sed diuinam acceptionem, ut in voto, & iuramento videre est.

8 Quinto noto ex *Soto de iust. & iure lib. 1. quæst. ultima à principio. Valentia tom. 2. disput. 7. quæst. 4. punct. 6. in princ.* post alios, discrimen inter irritationem, abrogationem, derogationem, subrogationem, interpretationem, ac dispensationem. Equidem irritatio est, cum lex aboletur, antequam perfectè obliget; vel cum ritè sancita non est, defectu iustitiæ, vel potestatis eam ferentis, vel quando perfectæ, plenaque existente legis obligatione ex alterius pendet voluntate, eam nolentis approbare; ut si lex Reipublicæ à Principe; vel Principis à Republica sit approbanda, tunc, ni fiat hæc approbatio, derogata, & irritata dicitur lex: sic ni à Pontifice Concilij leges approbentur.

9 Abrogatio est, quando lex, quæ perfectam iam induxit obligationem expungitur, aut antiquatur, nec proprie mutatur: in quo discrepo à *Valentia* citato; ut enim lex, olim, rogatio etiam dicebatur, sic quando abrogatur, aliud quidem agitur, quam cum rogatur, contrarium ab eo, quod est rogatum, sine præscriptum. Quomodo verò legem abrogari oporteat ex *Baldo in sua chatech. 1. part. sub finem petendum est.*

10 Derogatio autem, ut probè *Iuriconsultus de verb. signif. est*, cum pars detrahitur legis, auctore etiam *Modestino in leg. Derogatur 102. ff. de verb. signif. idem docet Vlpianus instit. tit. 1.*

11 Subrogationem idemmet *Vlpianus* ait esse, cum aliquid primæ adiicitur legi.

12 Interpretatio, est declaratio legis in aliquo casu non obligante auctore *Becano part. 2. sum. Theolog. tract. 3. cap. 3. num. 3.* Verum in eo

in eo sensu hoc admiserim, cum de extensua interpretatione, quam Recensiones appellant, intelligatur, quamque ratiocinationem appellat Cicero, & collectiuam Fortunatius, quia ex eo, quod scriptum est, id colligimus, quod exaratum haud est, varios iuxta modos, quos affert Salomonius lib. 5. Comm. in leg. Omnis populi apud Simonem Scardium in lexico iuridico, verb. interpretatio extensua.

13 Dispensatio est remotio (quantum est ex vi dispensationis) obligationis legis ab aliquo, in casu, quando alioquin obligaret, ut recte Riccardus in 3. senten. dist. 27. ar. 1. quest. 5. Durand. in 1. dist. 47. quest. 4. num. 6. Heruanus eadem dist. quest. 3. art. 1. ac Theologi Recensiores supra laudati; quibus consonans Canonistae definitur autem à Speculat. in titulo de dispensat. Iuris prouida relaxatio; vel vigoris iuris per eum, ad quem spectat, canonicè facta relaxatio Cap. Nisi rigor. l. q. 7.

14 Et quamuis nonnunquam dispensatio pro iuris accipiatur declaratione, minus tamen proprie; etenim dispensatio à superiore tantum fieri potest, actusque est iurisdictionis; declaratio vero sepe à subdito, ac priuatis personis; quarum etiam interest ex Episkia declarare in re non admodum dubia; licet in dubia superior plerumque sibi declarationem reseruat; ut infra: dispensatio iurisdictione, ac potestate indiget; doctrina, ac prudentia interpretatio illa; quando lex viget, locum habet; hæc, quando non obligare lex putatur: relaxat illa obligationem; hæc non adesse demonstrat, vel quia nunquam fuit, vel quia cessauit omnino, vel hic, & nunc illa urgentes requirit circumstantias, sub quibus lex ante obligabat; mutatas supponit tantum declaratio: illa à voluntate pendet, & gratia, ac liberalitatis rationem sortitur; hæc ab intellectu rationem iustitiæ potius inuoluit, seu æquitatis ex Diuo Thoma 2. 2. q. 120. & priuatim facta prudentis iudicii est actus; ex potestate autem iuridicè habita, rationem inuoluit sententiæ, & ab Aristot. 3. ethicor. cap. 10. Episkia dicta est, seu emendatio legis, specie tenus, & quo ad generalem verborum significationem, de qua infra, ut recte Riccard. Durand. Heruan. Valent. modo citati, quibus subscribunt Vazquez in primam secundam disp. 178. cap. 2. Soar. de leg. lib. 1. cap. 20. num. 10. & de vot. lib. 6. cap. 9.

15 Notandum ultimo ex Philosopho, ac Theologis modo citatis, interpretationem bifariam considerari posse: primo, ut ex æquitate correctionem inuoluit legis, quæ ad casus vniuersales, cum sit lata, sæpe sapius quosdam non comprehendit peculiares; hæc autem æquitas à citato Philosopho defini-

tur, emendatio legis ea ex parte, qua deficit propter vniuersale; ad quam statuit partem iustitiæ, quam, ut supra diximus, Episkiam appellauit, à Bartolo autem l. 1. C. de legib. in fine, æquitas asserta, conuenientia dicitur, seu benignitas iuris, à Panormi. in caput ultimum de transact. num. 6. & Speculatore, & Io. Andrea iustitia dulcore misericordia temperata nuncupatur. Secundo modo interpretatio accipi potest pro ea, cum qua, ut superius, & inferius Episkia comparatur; nam, omnis Episkia, legis est interpretatio; non autem è contra, omnis interpretatio legis est Episkia; quod probè aduertit Caietan. 2. 2. q. 120. ar. 1. & merito, cum Episkia non quæuis interpretatio sit, sed quasi ex æquitate corrigens ius, quod quidem ex defectu nature ut ait Aristoteles, id est, materiæ mutabilis, quod rei consulat, quæ plerumque, non quæ raro accidit, ut dicitur etiam l. 3. ff. de legib. non enim erat rationi cōsentaneum ut ad singulos raro accidentes lex pateret casus, in quibus eam seruare error esset practicus, contra naturalem æquitatem. Præterea pura interpretatio legis sensum eius intendit solum explanare; quæ tum purè doctrinalis esse potest, ut à nonnullis appellatur; cum authentica, quasi ab habente auctoritatem, atque ex officio data. Plura de his tom. 2. libr. 7.

C A P V T II.

Varia Doctorum referuntur sententiæ.

S V M M A

Prima sententia, in utroque iure diuino posse Pontificem dispensare docet. num. 1.

Probatur ab induzione casuum ius naturale esse dispensabile. ibidem.

Probatur hoc idem ratione. num. 2.

Ius diuinum dispensabile demonstratur ex Matthæi 16. num. 3.

Probatur hoc idem ex varijs dispensationibus datis. num. 4.

Secunda sententiæ negans facultatem in iure diuino dispensandi summo etiam Pontifici ex urgentissima causa num. 5.

Tertia sententiæ in quocunque iure asserit posse Pontificem dispensare. numero 6. & 7.

Eam peccare, vel cum alijs coincidere demonstratur à num. 8. ac deinceps.

Nullus Summo Pontifice inferior in iure diuino dispensare potest num. 9.

Na-

Naturalis lex diuina, neque irritari, neque abrogari, neque derogari potest. numero 10.

His præmissis varias apud auctores, quas inuenimus, hac de re sententias hoc comprehendemus capite, sequenti veram explanaturi.

1. Prima igitur ait, Pontificem in utroque, quod num. 6. & 7. *superioris capituli* ad notauimus, iure diuino dispensare ex vrgentissima causa posse: in iure orto ex antecedenti voluntate creata penitus, atque adæquate, in absoluto autem inadæquate, articulis dumtaxat fidei, exceptis. Hanc sententiam amplectuntur *Gloss. in Cap. A nobis de decim. Gloss. in leg. Manumissio verb. nascerentur: Gloss. 1. in leg. In sciile ff. de iust. & iur. Abbas Cap. Cum tanto de contract. num. 3. Cap. Qua in Ecclesiis de constitut. num. 11. Cap. Proposuit num. 20. de concess. prabend. citans Innocentium in Cap. Cum ad monasterium de stat. monachor. subscribunt præterea Nanarr. conf. 2. Qui filij sunt legitimi num. 8. Decius conf. 112. num. 3. in fine voluminis primi, & Cap. Qua in Ecclesiis in noua editione num. 44. & 45. de constitut. & in antiquo 16. & 17. Felinus in Cap. in Ecclesiis de constitut. num. 19. & 20. vbi etiam ex causa ait posse Pontificem mutare formam baptismi consuetam in hanc, *Ego te baptizo in nomine Trinitatis, & Cap. 1. de constit. num. 23.* Papam posse creare docet vnico verbo sacerdotem, vt, *sis Presbyter, & Episcopum* instituere vt, *sis Episcopus*. Hi autem omnes Iurisconsulti expressius: Quum alij iura confundentes obscure satis loquantur, quorum quidem sententia quo ad primam partem, in qua cum tertia mox subiicienda conuenit num. 6. probanda est, quo ad secundam verò de iure absoluto probatur inductione. Primo petita à diuisione bonorum, quæ quidem antea iure naturæ communia erant, ab hominibus tamen induta *Cap. Ius naturale dist. 1. Cap. Quo iure dist. 8.* quæque diuisio in *Cap. Dilectissimis 12. quest. 1.* per iniquitatem scribitur illata. Secundo à libertate iure naturæ mortalibus competente, humanis tamen legibus eis ablata, *Leg. libertas ff. de stat. liber. 5. Ius autem leg. Manumissiones ff. de constitution. & iur. Instituta de iure natura gent. & civil.* Tertia inductio est mutui consensus maris, & feminae sufficientis ad ineundum iure naturæ matrimonium, qui tamen mutatus est per varios requisitos testes, ac solemnitates. Quarto non sibi vindicandi alienum; quod tamen vsucapione, & præscriptione mutationem subiisse videtur. Quinto pro arbitrarij testamentum condendi, ad quod ta-*

men iure positum multæ desiderantur solemnitates. Vltimo restituendi depositum, quod per legem non restituendi gladium furioso etiam mutatum est.

2. Secundo argumentantur hi Doctores. Consentaneum rationi est, vt facultas ad bonum Ecclesiæ regimen necessaria à D. O. M. Pontifici minimè denegata sit, alioquin suo gregi à Pastore diuino non bene consultum esse ait *Angelus verb. Papa num. 1. ex Riccardo in 4. dist. 26. art. 9. quest. 1.* atqui dispensandi potestas in multis, quos recensuimus, atque in alijs passim occurrentibus casibus, est necessaria ad bonum Ecclesiæ regimen; ergo sicut ex hoc eodem principio deducimus homines potestate donatos esse puniendi, & capite Reos minuendi, quando è Republica fuerit; ita à pari hanc dispensandi facultatem Ecclesiæ traditam esse asserendum.
3. Tercio ius diuinum dispensabile probatur ex *Matthai 16. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in celis*, quæ vniuersalis concessio non est, cur limitetur, cum *Bartolus allegatus ab Abbate Cap. Vnico de commod. num. 18.* sub clausula generali, casus comprehendi similes expressos, in iure doceat, immo in non odiosis maiores expressis, vt docet etiam *Innocent. in Cap. sede de rescript. igitur si ex relata Domini sententia colligitur dispensandi potestas in iuramentis, votis, matrimonio rato, atque in vinculo spirituali inter Episcopos, & Ecclesiam, quod iuris esse diuini arbitratur Innocent. Tertius Cap. Inter corporalia de translat. Episc. iuxta multos, nec non in professione religiosa; igitur idem dicendum in reliquis iuris diuini, ac legis gratiæ. Confirmatur ex momento simili ei, quo ad facultatem dispensandi in iure naturæ præcedenti numero probauimus; non enim Ecclesiæ Dei bene consultum esset, si destituta fuisset hac potestate in tot, ac tantis, qui passim occurrunt, casibus, in quibus nocua, nè obseruatu impossibilis, hic, & nunc lex indispensabilis esset, potius quam apta, & utilis.*
4. Quarto ex varijs dispensationibus iam factis optimè argumentatur ad earum probandam facultatem; cum igitur *Innocentius Olaus*, vt in vna sola panis specie augustissimum conficeretur Eucharistiæ Sacrificium Saxonibus concesserit, auctore *Volaterrano libr. 7. Geograph. cap. de Saxonib. nec non Honusrio in Cronico anni 1490. Turraremata in cap. comperimus de consecr. dist. 2. Antonino 3. part. tit. 13. capit. 6. & 1.* nec desunt, qui hanc eandem facultatem factam Nouergis ab Innocentio Quarto asserunt: sic *Claudius de Euchar. repetit. 10. cap. 8.*

cap. 3. & 4. ad finem apud Neotericum, Fagundes primo precepto Ecclesiastico libr. 3. capit. 5. num. 2. qui addit à Sede Apostolica dispensatum fuisse cum Danis; & tamen veriusque speciei consecrationem iuris esse diuini, communis docet sententia Doctorum, quam Conciliorum auctoritate probè post alios firmat Soarius 3. tom. in 3. part. disputat. 43. sect. 3. De iure pariter diuino est, ut Sacerdos, conficiens rem sacram, veramque summat speciem; atqui in ordinatione Sacerdotum, cum singuli, qui ordinantur, consecrèt, alteram tantum, hostiam nempe, summam, ergo &c. Confirmationem præterea solius est Episcopi conferre; seu confirmandi facultas simpliciter solet sacerdoti per Pontificem fieri, ergo &c. In articulo etiam mortis Eucharistiam sumere iuris est diuini, quam tamen ex causa multis Ecclesia denegat; igitur facultas in iure diuino dispensando apud Romanum Pontificem eius Caput erit. *

5 Secunda sententia propriè dispensandi facultatem in iure diuino ex vrgentissima etiam causa, Pontifici negat; cui tamen ex propria auctoritate abscenticè illud interpretandi concedit, ita *Diuus Thom. Quodlib. 4. art. 3. in corp. & ad primum: Durand. in 4. dist. 33. quest. 1. num. 15. Maior in 4. dist. 27. quest. 6. column. 4. vers. Propter hoc argumentum. Almain. de potest. Eccles. cap. 13. Catharin. lib. 6. in Caietan. in quest. An Pontifex dispensare possit in voto solemn. Religiosorum; Sorus in 4. dist. 16. quest. 1. art. 5. ad 1. & lib. 1. de iust. quest. 7. art. 3. ad 3. Citat Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 6. num. 4. pro hac sententia Soarium 3. tom. in 3. part. disp. 43. sect. 4. vers. tertia sententia, & vers. quinto potest. Verùm enim verò, licèt Soarius Pontificem in iure diuino absoluto, ab humana voluntate independente dispensare non posse defendat, atque in consecratione in vna specie, loco iam citato, ab extrinseco tantum id probabile asserat, Doctorum auctoritati innixus; quoad secundam tamen partem de interpretatione autentica, dicto quarto negat, posse Pontificem interpretari semper ius diuinum, ut in materia consecrandi per se speciem vnā sine altera, & in to mo de legibus, quem post tractatum Sanchezij de matrim. publicis consignauit monumentis libr. 10. cap. 6. hanc eandem sententiam negantem summo Pontifici auctoritatem per Episcopiam interpretandi, tum præcepta positiua legis gratiæ, cum institutiones Ecclesiæ doctè prosequitur: hæc igitur sententia quoad primam partem probabitur à nobis infra, quo ad secundam verò, tum argumentis præcedentis opinionis, tum sequentis sententiæ ostendetur, quæ*

quidem eam saltem concludunt;

6 Tertia sententia posse docet Pontificem non solum in iure diuino humanam supponente voluntatem dispensare; verùm etiam aliquando in absoluto ex vrgente causa, sic *Milis in Repertorio littera D. num. 23. verbo Dispensatio, Felinus Cap. Finali num. 1. & 8. de maior. obed. & Auctores laudati pro prima opinione à fortiori, inter quos Abbas, & alij quos citat, & sequitur Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 6. num. 5. quem tamen non possum non mirari loco citato sibi non coherentem, cum lib. 2. de matrim. disp. 14. num. 5. ad 4. dixerit in hoc nempe naturali iure absoluto nullo modo Pontificem dispensare. Verum ut omittam duram, nè dicam improbabilem Cyni, & nonnullorum opinionem apud Panormitanum Cap. Quæ in Ecclesiis num. 14. de constitutionibus asserentium præsumi pro Principe causam sufficiens, qua motus me bonis iure naturali proprijs priuat, adeoq. præsumi, ut non admittatur probatio in contrariū, quæ quidem sententia meritò à citato requiritur Abbate, à quo asseritur non posse Principem omnem contractum ad arbitrium eneruare, & cum de fœudo aliquis sit contractus initus, absque causæ cognitione non posse à Principe vassallum illo priuari: duas inuenio regulas; apud huius sententiæ Doctores, ex quibus constare possit quo in iure possit, necnè Papa dispensare: alteram apud Panormitanum capit. Cum tanto de consuet. num. 3. quæ sic habet. Vbi ratio naturalis suadet ius diuinum distingui, & limitari, tunc dispensabile erit, ita ut transgressio peccatum non inducat; leges autem rationis naturalis, ex quibus ius diuinum esse dispensabile colligatur, summo Pontifici inesse concedit sic Abbas. Alteram regulam tradit Sanchez citatus, è Catherino superiori numero relato, qua Catherinus vtitur ad agnoscendum, quando, & quodnam ius interpretari, vel declarare fas Potifici sit, quæ sic habet: Quædam sunt de iure diuino, quæ talis sunt absque dubio conditionis, ut nunquam in eos cadere possit dispensatio Pontificia, quod nequeat excogitari casus, in quo sit causa dispensandi, ut ad fornicandum, vel nè filius veneretur parentes, vel ad mutandas Sacramentorum formas: alia verò sunt quæ licèt in vniuersum expediant, verùm in aliquo casu speciali possunt non expedire, ac dispensationem admittere, cum non contineant perfectam, atque apertam indecentiam, quippequæ à iusta occurrente causa vinci facile poterit, ut videre est in residentia Episcopi, quæ iuris naturalis, & diuini dicitur esse à multis: & in consecratione alterius tantum speciei. Hæc ferè*

San-

Sanchez, qui cum sibi minimè satisfecisse videatur præcedenti regula, ei addit aliqua, nimirum inter ea, quæ modò diximus, non posse præcepta dispensari à Pontifice, connumerari etiã illud de pluribus vxoribus non ducendis, & ratio est, quia quamuis Deus præviderit posse casus occurrere, in quibus rationi videretur consentanea, atque expeditior dispensatio; nihilo tamen minus, quia præponderat huic bono inuiolabilis illius, atque aliarum similium legum custodia, nè aperta relinqueretur dispensandi via in illis, quæ passim imposterum inirentur, idcirco talis dispensandi facultas omnino sublata est: In has quas retulimus regulas, recurrit alia, quam idcirco ab eisdem non omnino distinctam do, scriptam à *Cano Relectione de penitent. part. 2. docente*, duplicia esse præcepta diuina: quædam, quæ nullum subiectis detrimentum afferre possunt, vt Confessionis, & Baptismi, in quibus dispensandis Deus Ecclesiæ potestatem minimè contulit; alia, quæ nonnunquam maiori bono spirituali obesse, vel impedimento esse possunt, vt sunt iuramentum, votum, ac similia, in quibus vult datam Pontifici dispensandi facultatem exurgente maiori boni causa. Prima pars huius sententiæ ita probatur, vt ex factò deducatur facultas præstandi, atque ex ipso actu potentia in hunc modum. Primo dispensat sæpissime Pontifex in iuramentis, votis, matrimonio rato, non dum consummato, in residentia Episcoporum, quæ est iuris diuini naturalis vt sensit *Trident. sess. 23. cap. 1. de reformat.* ergo est Pontifici facultas in eo dispensandi; neque interpretatio dici hæc poterit, tum quia in multis casibus datur hæc, urgente obligatione, tum quia eadem conceditur formula, qua cæteræ concedi solent à Papa dispensationes, & in his, quo vsus est vocabulo, eodem etiam *Tridentinum* vtitur *sess. 6. cap. 2. de reformat.* agens de allegatione residendi Beneficiorum ad residendum obligatorum. Idem argumentum de dispensatione in impedimentis, matrimonium irritantibus, iure naturali, fieri potest, nam in matrimonio inter fratres refert *Angelus verb. Papa, numero primo*, adde *Syluest. tum in verb. Papa num. 17.* fuisse dispensatum; in soluendis decimis etiam; quarum solutionem Iuristæ, & Canonistæ, diuini asserunt esse iuris: in exemptione Clerici à iurisdictione seculari, nec non sexcentis alijs casibus, quos legere est apud *Felinum cap. vltimo de maior. & obed. num. 7.*

7 Secunda autem pars non argumentis modò super allatis *num. 1. 2. & 3.* præbatur; quia optimum Ecclesiæ regimen id iure suo expostulat, vt Episcopis sit facultas in

nonnullis dispensandi casibus, soli Romano Pontifici reſeruatis, ex vrgenti nimirum causa, & vbi facilis non datur ad ipsum Pontificem aditus; igitur à pari summo Pontifici à Deo concedenda similis erat potestas in nonnullis iuris diuini præceptis ex vrgenti necessitate, eò vel maxime quòd in eis nequaquam adiri Deus ad dispensationem obtinendam potest: quamobrem sicut inferiores Prælati ex causa iam dicta dispensantes, superiorum auctoritati minimè derogant, ita nec Pontifex diuinæ.

8 Cæterum vel huius sententiæ Auctores in aliquibus iuris diuini casibus Summo Pontifici facultatem concedunt dispensandi, in reliquis negant: vel vniuersalem, quam ei tribuunt dispensandi potestatem, nonnullis in casibus executioni mandari asserunt à Pontifice, in quibus peropportuna causa sele offert, neutiquam in alijs sufficienti causa destitutis? Si eorum animus in primum inclinât sensum, gratis assertum id arbitror; nam cum Christus Dominus *Matthæi 16. vt num. 3.* indicauimus vniuersalem tradiderit potestatem Petro, si eis verbis, quem vsurpant Aduersarij, sensus esset, abique fundamento diceremus hanc ab eodem Christo limitatam fuisse potestatem; quum omnia illa iuris sint eiusdem diuinæ absoluti. Quòd si secundum amplectantur sensum hi Doctores, manum auctoribus primæ sententiæ dedisse profectò videntur; à quibus materialiter tantum discrepant, quòd illi in pluribus legibus dispensandi causas vrgentes contingere aiunt: hi negant in tantis; inter quas operosum erit assignare discrimen, vt infra prosequemur.

9 Ad rem igitur proprius accedentes cum omnibus harum opinionum Doctoribus in eo prorsus conuenimus, summo Pontifice Inferiorem, qui in iure naturali dispensare possit, esse neminem: vel quia spirituali omnino caret iurisdictione, ad id pernecessaria, vt sunt Reges, Imperatores, & huiusmodi cæteri Principes, vel quia licet Ecclesiæ necessaria hæc esset potestas, cuius vsus rarissimus, ac tanti ponderis est, non inferioribus Prelatis; sed Episcoporum Episcopo, Romano Pontifici sanè data foret.

10 Cum eisdem etiam sentimus Auctoribus, legem naturalem diuinam, neque irritari neque abrogari, neque ei derogari posse, quòd ex terminis harum vocum præcedenti capite à *num. 7.* ac deinceps explicatarum constat. Hinc meritò *Lactantius lib. 6. diuinar. instit. cap. 8.* ait. *Marcum Tullium Ciceronem* sapientissima voce vim legis naturæ descripsisse his verbis, in *lib. 3. de Republica. Est vero lex recta ratio natura congruens*

gruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna; Hinc legi nec prorogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest, nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari possumus, cui subscribunt Theologi apud Saurium lib. 2. de leg. cap. 14. à num. 8. & cap. 15. num. 3. & 4.

CAPVT III.

Afferitur vera sententia:

S V M M A

- Lex naturalis subrogationem potest subire* . num. 1.
In iure naturali directe summus Pontifex dispensare non potest . num. 2. & 3.
Nonnulla præcepta naturalia semper sub omnibus obligans circumstantiis, alia sub nonnullis . num. 4.
Probatur diuinum ius non esse directe per summum Pontificem dispensabile . num. 5.
Monumenta fidei, religionis, nec non præcipua præcepta, quæ fundamentum sunt Christianæ structuræ, immobilia debent esse . num. 6.
Naturalis lex diuina fœdus æternum à sacris literis merito dicitur . num. 7.
Inferior in lege superioris immediate dispensare non potest . num. 8.
Probatur conclusio quo ad singula . num. 9.
Præcepta naturalia ex diuina institutione resultantia, sunt indispensabilia . numero 10.
Vix datur ratio, cur in nonnullis possit iuris diuini naturalis absoluti Pontifex dispensare; neuiquam in alijs . num. 11.
Lex naturalis propriè capax non est Epŷkia . num. 12.
Quomodo Epŷkia in deposito non restituendo locum non habeat . num. 13.
Mors in propria defensione, vel publica auctoritate illata, quin interueniat Epŷkia, licita est . num. 14.
Idem dicendum de iuramento nonnunquam non obligante, & de voto non melioris boni . num. 15.
Lex diuina, & gratia obnoxia non est Epŷkia . num. 16.
Papa nec formam, nec materiam potest mutare Sacramentorum . num. 17.
Papa non potest facere, ut sanctæ sancta non tractentur . num. 18.
Secretum confessionis vel ab intrinseco subsequens, ad institutionem sacramenti Penitentia, vel saltem ut specialiter ei adiungitur

- Etum Epŷkia omnino respuit* . num. 19.
Refugit Epŷkia præceptum obicem non ponendi sacramento . num. 20.
Lex naturalis diuina authenticè capax est interpretationis summo etiam Pontifici reueruata . num. 21.
Qua ratione autentica dicenda sit Pontificis interpretatio . num. 22.
Cardinali legato mentem, legemque Pontificis interpretandi, ut Inferiori Superioris aliquando est facultas . num. 23.
Est in Ecclesia Potestas indirectè dispensandi in iure naturali diuino humanam supponente voluntatem . num. 24.
Est etiam Ecclesia potestas in eodem dispensandi humanam supponente voluntatem contractum ineuntem . num. 25.
Est spiritualis hæc potestas ad solum spectans Christi Vicarium, non ad Principem secularem . num. 26.
Licet in Ecclesia sit potestas dispensandi in votis, iuramentis, & alijs huiusmodi erga Deum obligationem inducentibus, hæc tamen est indirectè iuris diuini dispensatiua . num. 27.
Hæc autem non est declaratiua tantum voti, vel iuramenti . num. 28.
Neque innititur conditioni, qua votum subditi vim habeat nisi à superiore dispensetur . num. 29.
Neque est dispensatiua voti, cuius obligatio in particulari non sit iuris diuini . num. 30.
Neque est, quia solum tollit obligationem à voluntate tantum humana pendentem . numero 31.
Facultas dispensandi in votis, & iuramentis vera, & tollit obligationem, & cedu iuri acquisito Deo per illam, quo pacto indirectè in iure diuino dispensat . num. 32.
Ex his ruunt rationes contraria in contrarium . num. 33.
Facultas cedendi iuri à Deo acquisito per votum est in Ecclesia apud summum Pontificem . num. 34.
Duplex ratio materiæ iuris diuini . num. 35.

Prima conclusio. Lex naturalis subrogationem subire potest. Probatur, quia tunc subrogatur ut cap. 1. num. 10. dictum est, cum aliquid primæ legi adijcitur; sed legem naturalem additionem accipere posse docet *Diuus Thomas*. 1. 2. quæst. 94. art. 5. & probatur quod multa præcepta non modo diuina, ut iudicialia, atque ceremonialia in veteri: sacramentalia verò in nouo addita sunt testamento; sed etiam Pontificia, immò Imperatoria in ciuili, & canonico iure exarata, quæ quidem, vel vniuersalem legem naturalem ad certas determinant personarum locorum, &c. circumstantias, vel ad acqui-

acquirendas, conseruandasque virtutes tum naturales tum supernaturales faciunt, vel ad finem aliquem bonum consequendum, quæ ratione, vt probè, post ceteros Becanus *traff. 3. de leg. imp. 2. nn. 3.* iure gentium inter mortales rerum diuisio, proprietates, bella, captiuitates, seruitutes, variisque contractus, hisque similia inducenda sunt, tum ad otium vitandum, tum ad iusticiam, & Reipublicæ pacem seruendam.

2 Secunda assertio contra primam opinionem. In omni iure naturali diuino directe dispensare Summus Pontifex non potest: est communis Theologorum sententia, & quidem de lege naturali docetur à, *Diuo Thoma 1. 2. quæst. 100. art. 8. & quodlib. 4. art. 13. Alensi 3. part. quæst. 27. membr. 4. Almayno de potest. Eccles. cap. 13. concl. 1. Syluestro verb. Papa. 16. & alijs, quos citant, ac sequuntur Soarius lib. 2. de legib. cap. 14. num. 5. Valentia tom. 2. de legib. disp. 7. quæst. 4. punt. 6. Becano traff. de legib. cap. 3. quæst. 3. neque negatur à Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 6. num. 3. subscribunt Canoniste Turrecrem. in summa lib. 3. cap. 54. & 57. Nauarr. conf. 4. de despons. in puber. num. 16. Couarrub. in regula Peccatum part. 2. §. 11. à num. 3. & lib. 4. decretal. part. 2. cap. 6. §. 9. num. 3. vbi reprehendit Panormitanum in Cap. ultimum de constitut. asserentem, posse ius naturale tolli.*

In diuino vero iure nec Pontifici facultatem esse dispensandi, docent, *Diuus Thomas citatus art. 8. ad 3. & quodlib. 4. art. 13. quodlib. 9. art. 15. necnon in 4. dist. 25. qu. 3. art. 3. ad 2. vbi solum ea excipiens, quæ de apostolica sunt institutione; nec propriè diuina, regulam sanè firmat in contrarium, quem sectantur Thomista citati à Soario de legib. lib. 10. cap. 6. nu. 7. quibus alij subscribunt Recentiores.*

3 De naturali probatur primo momentis, quæ indicantur 2 §. qu. 2. à cap. 1. ac deinceps, & sub initio dist. 1. vbi dicitur, legem naturalem Euangelio contineri, quod absque dubio immutabile est: deindè non potest Deus, iure saltem ordinario, dispensare in cunctis præceptis naturalibus; quod si in aliquo id præstat, per absolutam potentiam, & dominium præstat; ergo neque Pontifex. Consequentia manifesta est: antecedens nõ modo de vniuersalissimis principijs naturalibus patet, vt malum esse fugiendum, bonum amandum, de quibus non est; qui dubitet; verum etiam de conclusionibus omnibus, illis principijs immediate coniunctis, vt sunt præcepta decalogi ex communi Theologorum sententia, paucis exceptis, quorum opinio merito falsitatis, & absurditatis damnatur, vt videre est apud *Soarium lib. 2. de*

*legib. cap. 15. num. 4. Nec modo de cunctis præceptis simul sumptis; verum de singulis docent Diuus Thomas 1. 2. q. 100. art. 8. vbi Caietan. & alij Thomista Sotus lib. 2. de iustit. q. 3. art. 8. & alij quos citant, ac sequuntur Molina tom. 6. traff. 5. disp. 51. num. 6. immo in nullis alijs propriè Deum dispensare docent. Soarius lib. 2. citato cap. 15. num. 26. Becanus traff. 3. cap. 3. num. 5. & huc spectat Ciceronis auctoris etiam ethnici quam in calce superioris capitis retulimus, sententia. Tertio probatur conclusio dispensare in lege nihil est aliud, quam facultatem alicui facere, vn contra legem, alioquin omnibus vrgentibus circumstantijs vigentem, atque obligantem agat: sed Papa non potest alicui concedere, vt contra legem agat naturalem omnibus existentibus circumstantijs, sub quibus illa viget, obligatq; quum, quicquid contra eam, vt sic obligantem fieret, intrinsecè malum esset, neque per dispensationem indui bonitate posset, ergo &c. Etenim lex naturalis prima, & radicalis ipsamet est natura rationalis, vt talis, proxima vero, atque immediata naturale dictamen est inuariabile rationis; ergo quicquid est conforme vtrique legi naturali, consentaneum est naturæ rationali, & eius rationi: & è conuerso, quicquid dissonum est legi naturali, naturæ ipsi rationali, rectèque rationi difforme est; igitur sicut Papa non potest rationalem immutare naturam, rectumque rationis dictamen, ita in lege naturali directe dispensare minime potest. Minor propositio huius argumenti est euidentis: Maior patet ex his, quæ diximus cap. 1. num. 13. & 14. discrimen indicantes inter dispensationem, atque interpretationem è communiori sententia. Demum quia si Pontifici concederetur hæc facultas, non esset facile dictu, cur Imperatori, vel Regi, aut Summo Principi, in his quidem præceptis, quæ circa temporalia versantur, & ad proximos referuntur, deneganda esset, quod maximum absurdum est; sequela vero patet, etenim Cæsar, Rex aut Summus Princeps vices Dei gerunt ex *Pauload Roman. 13. neque alijs, quam ipsis. hæc facultas ante institutionem pontificiæ potestatis, competere poterat; quæ quidem à Pontifice non impedita in præsentia perseueraret. Hinc in Clement. Pastoralis de re iudic. in fine hæc habentur. Nec prædicta suppletio circa subditum ad ea potuisset de ratione referri, per quæ de crimine præsertim sic graui delato, defensionis (quæ à iure pronenit naturali) facultas adimi valuisset; cum illa Imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis existunt.**

4 Illud autem adnotasse operæ præcium esse iudicaui, quædam naturalia præcepta

F

sem-

semper quibuscumq; positis circumstantijs deuincite; vt quæ mendacium, per iurium, Dei odium, idololatriam prohibent; alia verò non simpliciter obligare, sed certis intercedentibus circumstantijs, sic præceptum, quo non licet interficere hominem priuata scilicet, auctoritate, atque extra casum necessariz defensionis. Demum alia ratione adiuncta: alia demum ratione periculi, vt notat *Aegidius ConinK. disp. 26. de matrim. dub. 6 num. 16.*

5 De iure autem diuino probatur primo ex cap. super eo de usur. ibi *Respondemus, quod cum usurarum crimen vtriusque testamenti pagina deieceretur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus.* Et quamuis vrgeret illo tunc causa, & quidem grauissima redemptionis vnus Captiui; nihilominus tamen locum haud esse dispensationi deciditur, quia cum scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multò magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita Captiui usurarum crimine inuoluatur. hæc in textu, cui accedunt Cap. sunt quidam: nec non duo sequentia capita 25. quæst. 1. ex *Urbano Papa*, in quibus contra statuta Patrum nihil posse concedi, vel mutari, etiam per Apostolicæ Sedis auctoritatem decernitur, quod de statutis intelligendum est, ab Apostolis ex ore Christi deriuatis; idque meridiana reddit luce clarius *Leo Papa Can. sicut. dist. 14. sicut quædam sunt* (inquit) *quæ nulla possunt ratione conuelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatis, oporteat temperari.* Id nouerimus sequendum, quod nec præceptis euangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum inuiniatur aduersum, ubi Glossa ius naturale indispenabile apertis verbis declarat esse, vt præcepta decalogi, & formam Baptismi. Qui omnes textus, & si clarissimi sint; primus tamen longe clarior Panormitanum supra citatum num. 3. adeo perstringit, vt negare non audeat in huiusmodi rebus illicitam esse dispensationem.

6 Probaturs secundo rationibus; quas nobis præbent Sacri Canones, ex quibus urgentem hunc in modum efformo rationationem, rerum naturis consentaneum, maximè fore, negabit mihi nemo, vt quædam Christianæ Reipublicæ essent pro fundamento, quæ ipsa firmitate firmitiora essent, atque vnitatem inducerent immutabilem. At nulla arctior colligatio, christianos omnes in vnum coniungens, inueniri potest, quam eadem habere monumenta, non modo fidei, verum etiam religionis, externi cultus, atque institutionis: hanc autem quæ ratio habere potuisset Ecclesia, si fidei, vel reli-

gionis, vel præcipua cultus, & institutionis ecclesiasticæ fundamenta labefactari, ac dispensatione concuti potuissent? etenim decursu temporis ex varijs incidentibus casibus tantam profecto hæc subiissent mutationem, vt aliam, non hanc, quam modo habemus, merito quis Rempublicam christianam existimaret, & vt ad aliud dixerat *Hieronymus* propositum *Ingemiscens Orbis terrarum Arianum se esse miratus est*, dicere quis posset.

7 Quamobrem naturalis diuina lex à sacris litteris sapienter foedus dici solet sempiternum *Isaia 24. Terra infesta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt foedus sempiternum, propter hoc maledictio vorabit terram; quem locum præcipuè de præceptis decalogi intelligendum docet Diuus Thomas 1. 2. q. 100. art. 8.*

8 Tertio probatur conclusio Inferior in lege Superioris dispensare minimè potest, nisi facta per eum facultate; sed non modo consentaneum rerum naturis, & Christianæ Reipublicæ bono expediens non erat, vt paulò ante dicebam, hæc facultas Ecclesiæ communicata, verum, vt in lege veteri nulli facta legitur, ita neque in noua, vt ex solutione constabit argumentorum, ergo &c.

9 Probaturs quarto de diuino præcepto fidei ad salutem necessariæ: hanc autem, vel quis potest habere explicitè, vel non? si primum, non potest cum eo dispensari, ne actum habeat, quia Papa potestatem non habet mutandi media ad salutem necessaria, vt paruulus, verbi gratia, sine baptismo saluetur; Quod si quis poterit fidem nonnullorum habere mysteriorum; non autem omnium, hic quidem vel non saluabitur, quia reliquorum veritas, quam ignorat, ob eandem indicatam rationem necessitatis ad salutem suppleri ab Ecclesia non valet: vel si saluabitur, non ob dispensationem saluabitur; sed ob sufficiency fidei habere, quippeque per charitatem poterit ad amorem Dei super omnia eliciendum sufficienter concurrere. Hæc autem ratiocinatio adaptari facile poterit sacramentis, quorum essentialia minime pendunt ab Ecclesia, vt clarius ex solutione patebit argumentorum, iuxta communem omnium Theologorum sententiam; pendent enim illa omnia ex mera Christi institutione; à qua si forte recederent, gratiam minime conferrent, quæ Christi institutioni, & promissa, & sanè colligata est; vt probè post multos *Sac. lib. 10. de legib. cap. 6. num. 13.* Christi autem institutio per dispensationem profecto rueret, si per eam aliquod signum, opus, vel verba, præter Christi præscriptum, vim habere censeretur, & signi-

significationem sanctificandi . Posset etiam factus discursus Ecclesiasticæ Reipublicæ institutioni applicari ; etenim christianam Rēpublicā cunctos ex se aptam esse amplecti mortales pater ; cum tamen eius aditus nemini pateat , nisi per sanctissimæ Trinitatis fidē in Baptismo aliquo pacto professam : cuius Princeps , & Caput vnus sit Romanus Pontifex , Christi Vicarius : cuius hierarchica sit ratio , tum quo ad potestatem ordinis , tum iurisdictionis ; hisque similia firma adeo sunt , atque ab omni mutabilitate immunia , vt quancumque prorsus recusent dispensationem , quod ex *num. 38.* ac deinceps infra magis constabit .

10 Quod si in hisce ad diuinam spectantibus institutionem dispensationi locus non est , multo minus erit in præceptis , vel ex natura rei inclusis , vel ex illa institutione resultantibus , quippe quæ iuris sunt naturalis , sic , verbi gratia , ex institutione sacramentorum nascitur obligatio ea obeundi , debita cum dispositione , vt sancta sanctè tractentur ; & quamuis posset Ecclesia declarare , quznam hæc sanctitas esse debeat , verum in ea absolute dispensare minimè potest .

11 Tertia conclusio contra tertiam sententiam . Vix assignari potest ratio , cur Pontifex in aliquibus dispensare possit iuris naturalis diuini absoluti , & non in alijs ; etenim vbi per Aduersarios lex naturalis diuina absolute à libero Principis arbitrio pendens poneretur , etiam si ex causa concederetur dispensationi obnoxia , nihil firmum , nihil sanctum profectò esset inuenire ; quum aliquā adornare causam legitimam dispensandi in quasi cunctis naturalibus , ac diuinis præceptis haud difficile cuiuspiam futurum esset ; nam quid facilius , quàm deficiente aqua in aliquo casu , vt saluti animam agentis paruuli consuleretur , asserere . Pontificem dispensare posse , vt absque ea , sola tantū augustissimæ Trinitatis inuocatione , ille baptizaretur ? quid probabilius videretur alteri , quàm deficiente sacerdote , affirmare ad spirituale periculum mox diem claudentis hominis auertendum , dispensationi locum esse , vt ad minimum Diaconus sacramentum posset conferre poenitentiz , quo valide fieret ille ex attrito contritus , ac donaretur sanctificante gratia ? & sicut in nonnullarum Nationum gratiam absque vini cōsecratione asserunt Aduersarij dispensatum esse aliquando , vt verum Eucharistiæ sacrificiū offerretur , ita pariter si alicubi triticum desit (vt in multis Indiarum prouincijs deesse fertur) posset asseri à Pontifice concedi , vt sine hostia triticea , sed in pane hordeaceo , vel alia farina sacrum fieret . Et nè diu in iure diuino vetitis immerer , quid ad ostentationem magis videre-

tur plausibile , quàm asserere , vt à Republica graue reijceretur damnum , aut Innocentis vitæ consuleretur , posse Pontificem dispensare ad mendacium licitè proferendum , vel ad matrimonium consummatum dirimendū , sigillum confessionis non seruandum , ac demum ad pluralitatem vxorum : quæ omnia vt catholicæ abhorrent aures , ita admittendum non est , Pontificem posse in similibus rebus dispensare , in quibus eadem est ratio iuris naturalis diuini , & inter quas discrimen assignare , me iudice , à Cōcraijs haud facile poterit . Auctore igitur *Vittoria de potest. Pa-pæ num. 6. prop. 9. & Corduba in suo question. lib. 4. quest. 8. column. antepenultima.* leges naturales diuinas omnes quotquot sunt , quæ aliquo pacto humanum supponunt arbitrium , indispensabiles esse , longè probabilius , ac tutius erit defendere . Et quamuis præuiderit Deus , fore vt varij occurrerent casus , in quibus aliquo pacto conueniens videretur illarum legum dispensatio , quia tamen magis è Christiana Republica est inuolabilis earum obseruatio , nè semel si dispensatum cum illis esset , obuius passim dispensationi daretur locus , Ecclesiæ suæ hanc meritò facultatem denegauit , magis absque dubio expedire ratus similibus dispensationibus passim alioquin dandis , occludere viam , quam in nonnullis Ecclesiæ facere potestatem .

12 Quarta conclusio . Neque lex naturalis neque diuina absolute considerata propriè capax est Epikiaz . Prima pars docetur à *Soario lib. 2. de legib. cap. 16. num. 4. 7. ac deinceps.* & probatur . Epikia vt *cap. 1. num. 14. & num. 15.* adnotauimus , emendatio legis est ex æquitate ; atqui naturalis lex prima quidem ipsa est natura rationalis , secunda verò , & à posteriori cum in recta ratione statuta sit , corrigi non possunt . igitur lex naturalis capax non est Epikia . Minor huius ratiocinationis propositio cōstat ex *cap. 1. num. 2. 3. & 4.* Maior verò probatur , quia vel defectus supponeretur in lege corrigenda , vel in eius materia , iusto scilicet , legali : non in lege , quia vel hac deficiente esse desineret rationalis natura , vt talis ; vel ratio non esset recta , non in iusto legali , quod cum etiam naturale sit ex conformitate cum natura rationali , vt tali , & cum recta ratione , eisdem manentibus extremis , eandem semper seruabit conformitatem . Quod si extrema mutarentur non ex Epikia cessaret obligatio , sed ex mutatione materiæ , & mediij virtutis , vt exemplis intra reddetur clarius . Secundo quia dictamen rationis per se consideratum , vt practicè verum , non fertur in indeterminatum , atque vniuersale , in quò latere equiuocationes docuit *Philosophus*

quodque varijs subest defectionibus, verum ad instar notitiæ intuitivæ (ut ita rem explicem) sub his, ac illis circumstantijs, sub quibus & res, & materia, in quam fertur, expers est mutationis, alioquin neque per se verum necessario esset, neque rectum, neque præceptum continens naturale.

- 13 Hoc autem præ oculis disponunt varia, quæ ab auctoribus etiam contrariæ sententiæ, referuntur exempla. Primum est depositi à Caietano allatum utique contra iustitiam, vel caritatem, Epikiam ita dictantem, minimè restituendi. Verum enim verò cum depositi restitutio sit conformis naturæ rationali, ut tali non absolute, sed sub nonnullis circumstantijs, habenda est: & cum præceptum illud restituendi in recta situm sit ratione; quæ nec absolute, sed certis iustitiæ & charitatis circumstantijs servatis præscribat depositum esse servandum, Epikiam, prorsus respuit, & potius declaratio erit illa, quæ legis fines indicantur, quibus ille casus non comprehendi dicitur, quam Epikiam legem ex æquitate corrigens.
- 14 Secundum exemplum à Navarro assertur de homicidio, quinto decalogi præcepto prohibito, quippe quod non comprehendi videtur ex Epikia mortem, scilicet, publicam auctoritate, vel ob propriam necessariam defensionem illatam. Cæterum hoc secundum exemplum est primò insufficientius; etenim cum hoc homicidium dissonum sit rationali naturæ, quatenus obiectivè iniustum, & cum illud præceptum in recta ratione fundetur, ex cuius dictamine robur habet, non prohibet in illis casibus homicidium, quod aliàs esset iniustum, neque habet corrigi per Epikiam, sed pura petit interpretatione declarari.
- 15 Idem dicas de iuramento non obligante ad servandum statutum illicitum. De voto circa rem non melioris boni, de qua interpretatio tantum est necessaria, seu declaratio, vel materiæ mutata, vel intentionis voluntatis, quæ, ut infra dicemus, in mutationem ipsiusmet materiæ reincident.
- 16 Ex his autem facili negotio secunda nostræ conclusionis pars probatur, de lege divina, & gratiæ; quæ quo ad affirmativa præcepta Epikiam non admittit, ut post antiquiores Soarius lib. 10. de legib. cap. 6. num. 10. Nam illa vel indefinita sunt, ac doctrinali, seu prudentiali tantum, ut infra dicitur, indigent interpretatione; vel si aliquando circumstantias præscriberent, non correctionem, sed expositionem expetunt ad ipsorum limites declarandos, & obligationem indicandam, quæ quidem si authenticè habeatur, supremi Pastoris est, eorumque, qui ab eo facultatem acceperint, ut sequens

mox docebit conclusio. Quo ad institutionem verò Ecclesiasticam immediate ab ipso Christo Domino factam etiam probatur, quia in hisce ab institutione essentialiter habentibus significationem, efficaciam, vel alicuius virtutis derivationem, aut illationem locum non habet ampliatio, vel restrictio per Epikiam; quoniam horum essentia sita est quasi in indivisibili determinatione talium verborum, ordinem ad talem circumscriptam materiam referentium.

- 17 Hinc cum verba consecrationis calicis talia sint, ut vinum indicent in sanguinem Christi transubstantiandum, neque alius poterit liquor per dispensationem subrogari, neque talem materiam poterit vel Papa per Epikiam mutare; neque hic, & nunc ex æquitate talem corrigere formam, vel aliam adhibere consecrationis materiam. Et hoc idem à fortiori probat de naturalibus præceptis ex natura rei inclusis, vel derivatis ex harum institutione rerum, in quæ non cadit Epikia.

- 18 Nam esto quænam sit, verbi gratia, dispositio ad sanctè tractanda sacramenta possit ab Ecclesia declarari; per Epikiam tamen minimè paterit huiusmodi lex corrigi, vel declarari, quasi vim non habens obligationis inducendæ sufficientis dispositionis, sine qua sanctè sancta minimè tractarentur, Quamobrem vel huiusmodi sunt præcepta positiva, quæ tantum interpretatione indigent circa tempus, in quo propriè Epikia non versatur: vel nonnulla sunt negativa subsequencia ad affirmativa, aut cum eis intimè coniuncta, ex positiva institutione alicuius sacramenti, sacrificij, vel muneris sacri, quæ horum affirmatiuorum naturam lequantur.

- 19 Sic videtur esse prohibitio Confessorum, nè vlla de causa secretum frangant confessionis; quod quaecumque respuit interpretationem Epikiam, siue tanquam intrinsecè Sacramenti poenitentiae subsequens institutionem intelligatur, quod satis probabile iudicat Soarius tom. 4. in 3. part. disp. 33: sect. 1. siue ut specialiter ei adiunctum iudicetur. Et sanè si semel in hisce admitteretur correctio Epikiam; vel similis interpretatio, pullularent profectò causæ, ratione etiam communis boni apparentes, quibus Epikia ad hoc secretum labefaciendum, ut & ad similia concedenda passim videretur probabilis: quod falsum omnino esse quis non videt?

- 20 Sic etiam Epikiam respuit obligatio, ex præcepto manans non ponendi obicem sacramento, cuius oppositum nunquam possit esse licitum.

- 21 Quinta conclusio, Lex naturalis divina capax

capax est interpretationis authenticæ, soli etiam Summo Pontifici propria. Prima pars probatur, quo ad legem naturalem siue secundum se, siue per legem positiuam, expressam; & ratio desumitur tum ex ipsius met legis tum ex materiæ natura, circa quam versatur; & quidem cum singula naturalia præcepta nec æquè cognitu facilia, nec æquè cognita, aut expedita sint, doctrinalem exposculant interpretationem; eorum verò materia, quum actus humani sint, quorum bonitas, vel malicia ex varijs pendit circumstantijs, interpretationem non respuit, vt clarius saltem agnoscat; hæc autem explicatio, tametsi nonnunquam comparata cum mente legislatoris, EpijKia dici possit, quando nimirum naturale præceptum per legem exponitur positiuam: qua EpijKia humani mens Legislatoris declaratur, & ex æquitate corrigitur; nihilominus tamen respectu legis naturalis, non EpijKia, sed explicatio pura est mutationis nempe iam factæ in materia.

22 Secunda pars subindicata videtur à Soar. tum 2. lib. de legib. cap. 16. num. 7. tum lib. 10. cap. 6. in fine, tum 2. tom. de relig. lib. 6. de vot. cap. 9. num. 12. tum tom. 3. in 3. part. disp. 43. sect. 4. §. tertia sententia; & quamuis me non fugiat, authenticam interpretationem eam in rigore dici, quæ legis habeat auctoritatem, eundemque petens Auctorem, qui legis conditor fuit, vel eo superior, quod insinuat leg. ultima C. de legib. cum omnem legis interpretationem ab Imperatore datam raram, & indubitatam habendam esse, ex ea doceatur ratione; quia si leges condere soli Imperatori concessum est, etiam leges interpretari, solo dignum Imperio esse oportet; atque aperte traditur Cap. Inter Corporalia de sent. excomm. vt unde ius prodijt, interpretatio quoque procedat, & merito, cum non mera iuris declaratio hæc sanè sit, sed aliquam etiam inuoluens sæpe mutationem additione, vel diminutione, vt colligitur ex Cap. primo de iuram. calumn. & Cap. ultimo de cleric. coning. in 6. Verum enim verò Pontificiam auctoritatem in pura declaratione, vel iuris naturalis diuini, dictis non obstantibus, interpretatione maximi momenti esse, ac aliquo pacto authenticam dici posse non ambigo.

23 Quod si legato Cardinali facultas est legem, mentemque Pontificis nonnunquam interpretandi; vt habetur Cap. primo de postul. prelat. adiuncta Gloss. verb. Interpretationis; & saltem, vbi verba legis, constitutionis &c. huiusmodi, valde obscura non sunt, id licet inferiori, vt docet Gloss. verb. Iudicari Cap. Cum venissent de iudic. sic poterit Pontifici auctoritas esse interpretandi ius naturale

diuinum; etenim cum Ecclesiæ suæ non defuerit Deus in necessarijs, hæc Pontifici Maximo dedisse facultatem rationi consentaneum profectò erat; & sicut Prelatis inferioribus facultatem commissam esse constat in pontificijs dispensandi legibus, vbi necessitas, aut difficultas aditum ad ipsum interdicat Pontificem ex communi Doctorum sententia, quos citat, & sequitur Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 6. num. 5. & nos suo loco infra, Deo dante, dicemus; sic Pontifex hanc interpretandi authenticam habere facultatem censendus esset, quæ nec super indicata inducit absurda, neque derogat auctoritati, diuinæque iurisdictioni; quum ex tacita, atque iure optimo, præsumpta Dei commissione Pontifici data sit, multosque scrupulos, ac perplexitates ad bonum, ac suauem christianæ reipublicæ regimen aufert, de qua nonnulli ex contrarijs Doctoribus accuratè si legantur, dum Papæ veram interpretandi potestatem in iure naturali diuino, vel EpijKiam concedunt, loqui sine dubio videntur. Authenticam autem hanc interpretandi iuris diuini facultatem in Pontifice adstruunt Auctores pro secunda sententia num. 19. citati, quibus subscribit Sanchez libro quarto oper. moral. capite 37. qui authenticam, quam enodauimus interpretationem, actum esse iurisdictionis numer. 2. docet.

24 Sexta conclusio. Est in Ecclesia potestas, aliquantulum indirectè dispensandi in iure naturali diuino humanam supponente voluntatem num. 7. declarato. Hæc assertio communis est omnium, quos supra pro secunda, & tertia opinione citauimus, Auctorum; qui quidem in hac adstruenda conueniunt, cuius prima pars negatiua, nempe non directè dispensandi potestatem esse in Ecclesia ex assertis iam conclusionibus constat. Secunda verò licet aliquam præferre difficultatem videatur, quia alius est personæ, cui promissa res est, obligationem ex promissione alterius ortam remittere; & sic solius intererit Dei, obligationem, verbi gratia, voti relaxare, cui è religiosa fidelitate tenemur; nihilò tamen minus, sub quibus asserta est terminis, certa omnino habenda est, atque in vniuersum probatur, quia dispensatio hæc potius est facti, quàm iuris, vt bene notat Soar. de legib. libr. 2. cap. 14. num. 11. ad finem, cum materiam variari non sit contra legem naturalem diuinam, neque sit supra potestatem Pontificis Max. à qua Christianorum voluntas pendet. Probat etiam speciatim in votis, iuramentis, similibusque obligationibus, debitisque cum Deo contractis, circa quæ nostra videtur assertio tanquam de fide tenenda, vt post multos

docuit *Leonard. Lestus lib. 2. de vot. cap. 40. dub. 17. nu. 114.* & patet ex 2. ad *Chorint. 2. Nam, & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, Ex* quibus Apostoli verbis debitum poenae contractum illis christianis condonasse constat; quod per indulgentias nunc in Ecclesia à Summo Pontifice fit. Ex hac autem Pauli sententia merito Doctores cum *Saſſo Thoma 2. 2. q. 88. art. 12.* colligunt potestatem dispensandi in votis iuramentis, ac reliquis huiusmodi obligationibus. Deinde vniuersalis sensus Dominicæ sententiæ *Matth. 16. Quodcumque solueris super terram, &c.* minimè denegandus est, qui ut sic hanc etiam comprehendit facultatem dispensandi; neq; assignari ratio facile poterit, cur data sit potestas Ecclesiæ à vinculo culpæ, & poenæ absoluedi, secus vero à vinculo voti, atq; iuramenti; cum ad bonum Reipublicæ Christianæ regimen utraque necessaria videatur, & quidem facultas hæc in votis, & iuramentis, dispensandis antiquo, frequentique Ecclesiæ usu ita firmata est, ut dubium prorsus excludat; alioquin intolerabilis esset error Ecclesiæ in re ad mores maxime necessaria, quod nefas est dicere. Demum ut argumentatur *Diuus Thomas* citatus votum instar humanæ legis se habet, quam, Deo acceptante, quis sibi imponit; ergo sicut ablata aliqua humana lege ab habente facultatem, cessat naturalis, diuinaque obligatio eam seruandi, sic etiam ablato voto, quod quidem, cum ex humana deliberatione, omnia non valente perpendere, nascatur, non expedire aliquando, vel quia maius impedit bonum, vel quia aliquod inducit malum vtiq; vitandum, comperitur. Qua vero ratione id fiat in votis præsertim emissis, hoc opus, hic labor est; sequenti tamen numero prò viribus declarabitur.

- 25 Septima cōclusio. Est in Ecclesia potestas apud Papam indirectè dispensandi in iure naturali diuino humanam supponente voluntatem contractum ineuntem; ex qua obligatio resultat inter homines. Est communis hæc assertio Doctorum pro tribus sententijs relatis præcedenti capite, & quamvis contracta ad matrimonium ratum negetur à multis optimæ notæ doctoribus *Soto in 4. dist. 31. qu. 1. vers. Tercio modo dici potest Almaino de potest. eccles. cap. 1 §. Paludano in 4. dist. 27. q. 1 art. 2. num. 14. & qu. 3. art. 3. num. 22. & 25. Soto ibidem q. 1. art. 4. vers. id tamen nihil, & lib. 7. de instit. qu. 2. art. 5. vers. licet propria, nec discrepat Diuus Bonaventura in 4. dist. 27. art. 3. q. 2. cum dicat quandam habere indissolubilitatem matrimonium ratum, ut non nisi morte, vel Religionis ingressu solui possit. Cæterum etiam hac pacto nostra*

conclusio accepta, probabilior asseritur à *Gloss. Cap. Ex publico de conuers. coniug. ubi Goffredus, Alam., & Vincentius, Innocentius, & alij in finem ab Hostiensi, ibi verbo. Consummatum relati, Io. Andreas num. 9. Antonius num. 16. Cardinalis num. 2. q. 1. Abbas in fine, & Cap. Ex parte il 2. eodem titulo num. 3. Baldus l. Deo nobis, in principio num. 7. C. de Episcopis, & clericis, & l. 1. num. 7. C. de sponsalib. & alibi. Constat etiam ex Theologis *Diuo Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 2. num. 2. §. 3. Caietano opusculor. tom. 1. tract. 18. de matrim. q. unica. Bellarmino lib. 2. de monachis cap. 38. §. Altera solutio, iuncto §. Ad tertium dico, Henrichez lib. 11. de matrim. cap. 8. num. 11. & lib. 12. cap. 5. num. 3. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 14. num. 2. Ratio est quia Summus potest Pontifex fundamentum humani contractus destruere, nec modo contractum nullum reddere antequam fiat per impositionem dirimentis impedimenti, vel inhabilitando personas ad contractum, ut potuit, ac præstitit Tridentinum in matrimonio clandestino, de quo probè *Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 4.* verum etiam postquam initum est, indirectè tamen; quoniam tollit obligationem, quæ fundamentum est, & materia, circa quam naturale diuinum versatur ius, dictans eam esse seruandam, quam homo actu humano sibi imposuit, ut optimè *Diuus Thomas 2. 2. q. 88. art. 10. ad 2. & hoc est dispensare in illo contractu directè, indirectè vero in iure naturali diuino ex illo resultante; etenim non remouet tunc auctoritas pontificia obligationem diuinæ legis, naturalis, manentibus omnibus conditionibus, quibus se obligat (quod esset in lege naturali diuina propriè, ac directè dispensare) sed humanæ legis, vel contractus, remouet obligationem, quæ sublata, naturalis diuina lex non obligat; cuius obligationem cum propriè non remoueat Papa, quod desideraretur ad dispensationem, in ea directè non dispensat.***

- 26 Potestas autem hæc ad matrimonium ratum dispensandum soli Summo Pontifici facta est à Deo; & est spiritalis, & supernaturalis in Ecclesia; in qua insolubilitas rati matrimonij iuris est naturalis diuini, saltem post institutionem ipsam diuinam, ut colligunt communiter Doctores ex *Cap. Vnico de vot. in 6. Trident. sess. 24. de matrim.* docetque expressè *Diuus Thomas in 4. dist. 33. q. 2. art. 1. in corpore, Lyranus in Matth. 19. paulò post principium, Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 4. vers. Vnde ipsum, Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 8. num. 2. & Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 13. num. 7.* Et quamvis me non lateat, ex se non esse supra potestatem Principis secularis, quosdam irritare contractus, immo & ad contractum matrimonij, dirimens aliquod in.

inducere impedimentum; vt ex multis probat citatus Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 3. num. 2. at in confessio est omnes apud catholicos, huius potestatis vsum Christianis Principibus merito prohibitum esse, ex eleuatione, qua hic specialis contractus ad fundamentum Sacramenti superioris ordinis relatus est. Quamobrem in Pontifice tum ad huius dispensationem ratione materiæ, tum ad reliquas ratione muneris, atque vniuersalis potestatis, quæ illi est in christianos, spiritalis, & supernaturalis asserenda est huiusmodi facultas dispensandi. Illud autem, haud inficior, potiori ratione, hanc potestatem ad contractus purè humanos dispensandos extensam, dicendam esse iuris merè naturalis, quam alteram præcedenti conclusione assertam; ita vt, seclusa speciali institutione Christi, fuisset etiam tempore legis naturalis, immo in solo dictamine ipsius naturæ, cui Deus, vt eiusdem auctor nō defuisset in necessarijs; quare stando in pura natura in Republica humana esse posset hæc facultas, alicui magistratui concedenda; cū itaque non inuoluit de facto potestas dispensandi in huiusmodi contractibus pure naturalibus condonationem iuris, quod aliquo pacto Deo sit acquisitum, vt sequenti dicemus assertionem, maiori tum fundamento asserenda, ex iure naturæ, humanæ Reipublicæ competere, cui actus humani subiacent, atque impediri ex iusta causa facile possunt, quo ad obligationem præsertim civilem contrahendam, vel contractam, vt probè notat, Sanchez in oper. moral. lib. 4. c. 24. num. 44. hinc indirecta huiusmodi dispensatio impropria merito dicitur à Valentia tom. 2. de legib. disp. 7. punt. 6. §. quod si quis. neque in Summo Pontifice repugnat

27 Vltima conclusio. Licet in Ecclesia sit potestas inuotis, iuramentis atque alijs, à quibus promissionibus obligatio erga Deum oritur; aliquo pacto, dispensandis, vt communis fert sententia, à qua temerarium ad minimum esset discedere, nihilo tamen minus hæc potestas est dispensandi indirectè in iure naturali diuino ex illis resultante. Primum huius conclusionis membrum nostri non est instituti, sed sapienter demonstratur, præ cæteris à Diuo Thoma 2. 2. qu. 88. & in 4. dist. 38. qu. 1. art. 4. tum etiam à Canonistis in cap. Non est deuot. & cap. Proposuit de concess. præbend. Secundum quamuis à fere omnibus etiam asseratur, vulgare tamen auctoribus non ingerit difficultatem eius assignandi rationem.

28 Etenim primus modus docens facultatē potius in Ecclesia esse declarandi votum, nullum, obligationemque cessasse, cui videtur fauere Sanctus Thomas 2. 2. qu. 88. art. 10.

tum in corpore, tum in solutione ad 2. & subscribunt Abulens. in cap. 30. Numeror. q. 102. & 103. Caietan. in summa verb. Votum cap. de dispensat. vot. versu rationabilis autem. Ad do Glos. clarius id docentem cap. Non est verb. Auctoritates de vot. & ibi quam plures Canonistas citatos à Sanchez lib. 4. oper. mor. c. 37. nu. 4. in fine. Et Præterquam quòd contra communem esse sententiam à citato Sanchez demonstratum est, illud in eum asserere habeo. Hanc facultatem in Ecclesia, præcipuè deduci ex verbis Matthæi 16. Quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cælis, vbi auctore Diuo Thoma, in Commentarys error maxime fugiendus indicatur, nē ligare, vel soluere idem esse iudicetur, ac homines aut iam à Deo ligatos, aut iam solutos declarare; sicut in veterilege Sacerdotes neque inducebant lepram, neque curabant, sed vel verè iam leprosos, vel verè à lepra curatos declarabant; qui quidem error est grauissimus, quoad facultatem soluendi à peccatis, & Caluinistis maximè cordi est: & quoad facultatem soluendi ab huiusmodi vinculis, nē sit erronea hæc opinio, defendenda prò viribus est à suis Auctoribus; reijcitur tamen efficaciter ex ipsa loquendi ratione, qua vsum est Christus, qui quidem non dixit, quodcumque solutum erit in cælis, soluas, Petre, super terram; sed è contra Quacumque solueris super terram, erit solutum in cælis.

Hinc quòd multis abs re inuoluit Fagundes primo Ecclesiæ præcepto lib. 3. cap. 5. erit facile reijcere, qui quidem quum à num. 6. Papæ facultatem concessisset propriè dispensandi in iure Diuino: quam sententiam num. 7. in fine communiorem esse, nescio quo fundamento scribit, demum nu. 8. addit, Pontificem tantum declarare ius diuinum, consecrandi, verb. grat, vtramque speciem hic, & nunc, vel non obligare, quòd firmitus est ius aliud diuinum inducendum per causas vrgentes ad non consecrandum in vtraque specie. Verum enim vero hoc non esse dispensare, neque obligationem tollere, sed sublatam iam declarare, & consequenter non esse facultatem dispensandi, sed declarandi, quis est, qui non videat?

29 Secundus hanc difficultatem explicandi modus est Riccardi in 4. dist. 38. art. 9. qu. 1. ad 1. Goffredi 1. part. decision. lib. 3. cap. 11. n. 18. conditionem in quouis voto agnoscendum, sub qua valorem illud dicant habiturum, nisi Prælatus, vel Superior ex iusta dispensauerit causa. Cæterum petunt hi auctores principium; nam id circo votum eam dicunt inuoluere conditionem, quia subditus potestati, quam habet Superior, dispensandi derogare nequit, quod quidem sub lite, ac quæ.

quæstione est. Præterea ratio hæc declarandi dispensatiuam facultatem, & falsa, & minimè vniuersalis est: falsa cum ex illa sequeretur, posse quoduis votum à Superiore sine causa validè etiam remitti, tanquam ab habente dominatiuam potestatem, quod absurdum esse, non est, qui neget. Neque est vniuersalis, nam Papa, cui potiori nomine facultas hæc esse deberet, secularium vota, in quos dominatiua caret potestate, irritare minimè posset, vt probè è communi Doctorum sententia tradunt *Vasquez 1. part. disp. 165. cap. 4. nu. 30. Soarius lib. 6. de vot. cap. 2. num. 3. Sanchez lib. 4. oper. moral. c. 24. num. 18.*

30 Tercius modus *Couarrubie cap. 2. in fine de testam. & aliorum negantium iuris esse diuini naturalis obligationem huius voti, in particulari, quamuis voti quidem in cõmuni sit, improbabilis est, et nimis aut de ratione communis voti est obligationem inducere iuris naturalis diuini, & negare id huic voto in particulari contra infallibilem esset Dialecticorum regulam, penes quam prædicatum assertum de omni in propositione vniuersali, minimè potest singulari non conuenire, in propositione illi vniuersali subalterna; nam si omnis homo est animal, hæc etiam propositio erit vera, Petrus est animal. Quod si obligationem induci per iuris diuini votum ab inferioribus abstractum tãtum contendant hi Auctores asserere, peccant etiam in Dialecticam; cum prædicatum necessario competens vniuersali rationi, singulis etiam competat peculiariibus; rationalitas enim homini competens etiam ab indiuiduis abstracto, non potest singulis sub homine contentis non conuenire; immo nulli voto competeret id, si singularibus singularum personarum non conueniret, quippeque illa emittunt, seruarique tenentur vota.*

31 Quartus Caietani modus in 2. 2. q. 88. art. 1a. colum. ante penultima *Abulens. Vitor. & aliorum, quos citat Sanchez lib. 4. oper. moral. cap. 37. num. 10. asserentium*, duo ad voti valorem concurrere: alterum tanquam fundamentum, quod est humana voluntas: alterum tãquam ius diuinum naturale præscribens votum esse seruandum; dispensationem autem circa primum versari, atque obligationem, voluntate humana contrariam, tollere, qua sublata, ius naturale diuinum non obligat; quemadmodum abrogata lege humana, ius diuinum ad eam seruandam non cogit. Verum hic modus non est alijs sufficientior. Primo quia obligatio resultans ex voto à sola humana voluntate non pendet, sed à diuina; nam vt cõtractus, est vltro, citroque obligatio, quemadmodum defini-

tur *leg. labeo §. seu de verb. signif.* idest (vt aliàs interpretati sumus) mutus consensus, externè sufficienter declaratus, obligationem inducens: & vt obligatio etiam promissionis inter homines, a solo non pendet promittente, verùm à promissario etiam; sic obligatio voti non à solo homine per votum promittente, sed etiam à Deo pendet acceptante, cui quæsitum est ius per hanc acceptationem, ergo quamuis possit homo alteri superior, illius auctori derogare, non tamen poterit iuri à Deo acquisito, cui standum esse lex naturalis diuina præcipit. Secundo vt humanus cõtractus, quem super exposui, dissoluatur, vel opus est, vt dux à quibus initus est, voluntates contentiant, vel vt potestas vtrique voluntati superior illum dissoluat: atqui obligatio voti ex humana promittente, ac diuina voluntate acceptante manat; ergo tolli nequit à sola humana voluntate dispensante, diuina etiam inferiore.

32 Quintus cæteris supra relatis probabilior est, cui subscribimus. Ratio autem tradita est à *Vasquez 2. 2. disp. 178. num. 12. Soar. tom. 2. de relig. tract. de vot. lib. 6. cap. 9. num. 11. ac de legib. lib. 2. cap. 14. num. 11. Leonardo Lessio de iust. & iur. lib. 2. cap. 14. dub. 12. num. 99.* cum quibus distingo tria in voto. Primum actum humanum, quo vouetur: Secundum actum diuinum, quo acceptatur: Tertium obligationem ex eis resultantem. Præterea huic obligationi ex voto mananti respondet, ius quod acquisitum est Deo per tale votum, & quidem diuinum, quoniam à Deo quæsitum, sicut ius dicitur regium, quod per promissionem Regi factam, & à Rege acceptatam oritur; quod tanè distinguitur à lege, & iure naturali diuino dictante, ac præcipiente, votum seruandum esse; cum illud prius ius pro obiecto sumatur iustitiæ, quod unicuique est seruandum, & consistit in quadam vi, & facultate, aut actione, seu dominio, quod cuique est in rem suam, diuidique solet in re, & ad rem de quibus probè *Brissonius, ac alij lib. 9. de verb. sig. verb. Ius, nec non Theologi de iust. & iur. quibus cum nos lib. 5. agemus* & in sacris literis sub hoc sensu sæpe vsupatur, sic Iacob ubi à socero discessit, quæ sui iuris erant tulisse dicitur; *Genesis 31. 23. Date mihi ius sepulcri, inquit Abraham.* Hoc autem alterum accipitur pro lege præcipiente penes sensum paragraphorum singulorum *Instit. de rer. diuis. & leg. Ius naturale ff. de legib.* His prænotatis, aio, in Ecclesia potestatem esse tollendi obligationem, quam paulò ante declaravi, per facultatem eidem à Deo factam; qui quidem, vt Rex solet Proregi potestatem facere, potest etiam similem potestatem Ecclesiæ concedere

cedere remittendæ promissionis eis factæ; qua remissa non amplius lex naturalis diuina obligat eum, qui votum emisit, illi stare, quod quidem abrogata ipsius obligatione, per cessionem iuris Deo antea quæsitæ haud ultra viget, per hanc itaque facultatem licet in iure diuino naturali directè non dispensetur, dispensatur tamen indirectè, eo pacto, quo homo dispensator etiam misteriorum Dei dicitur ab Apostolo 1. ad Corinth. 4. & sicut in Ecclesia facultas est relaxandi vincula peccatorum, sic à fortiori erit hæc, de qua loquimur, ad vincula soluenda votorum, atque iuramentorum; quæ tamen tamen si immediata dici dispensatio minimè possit; rectè tamen, mediante remissione facta ex parte materiæ, circa quam lex naturalis diuina versabatur: & sicut ablata obligatione deriuata ex promissione inter homines acceptata, non obligat ius naturale illam seruandi: sic facta mutatione, in materia non obligat ius diuinum naturale, in quo directè, ac propriè non dispensatur, sed indirectè materiam auferendo.

33 Ex his, quas assert Sanchez libro quarto cap. 37. num. 13. in contrarium rationes ferre nullius esse roboris facile est videre; cum ad quæstionem de nomine spectent, neque sacri Canones, neque Pontifices hanc dispensandi facultatem asserentes, in alio sensu explicant; cum vera hæc à nobis exposita possit dispensatio dici, hoc est remotio obligationis voti, quamuis minimè sit dispensatio in iure naturali diuino illius præcipiente obseruantiam.

34 Reliqui verò nobis illud est, ut vnde constet hanc facultatem à Christo in Ecclesia suo Vicario datam esse, declaremus; quum eidem negauerimus in iure diuino dispensandi factam fuisse potestatem. Verum enim verò cum hæc voti dispensatio non sit iuris, ac legis diuinæ naturalis, sed potius materiæ, mox explicandæ, quæ quidem lex solum dicat, votum esse seruandum, nec voluntatem humanam semel votum ligatam, posse pro arbitratu mutari: nec præcipit, facta remissione iuris Deo acquisiti per Christi Vicarium, votum permanere in suo robore; neque voluntatem humanam persequere adhuc deuinctam, abrogata obligatione, quam contraxit à voluntate superiore, est sanè specialis ratio, cur asseratur hæc potestas esse in summo Pontifice, cui tamen negatur altera in iure naturali diuino dispensandi ob rationes supra factas, quæ in hanc non militant. Et præterea, quia lex præceptiua diuina infallibiles continet regulas, & principia bene operandi, quæ necessariam inuoluunt veritatem, & immutabilitatem; at verò ius acquisitum Deo ma-

teria tantum est legis præceptiua, sita in tali conditione rerum creaturarum, quæ multas sane subeunt varietates, suntque mutabilitati in varijs circumstantijs patentes, Quamobrem meritò hanc dicimus illa vniuersali facultate comprehendi, quæ hisce exprimitur verbis. Quodcunque ligaueris, &c. & Quodcunque solueris, &c. Secus aliam.

35 His addo, nonnullam esse iuris naturalis diuini materiam sitam in rebus, quæ vel omninò bonæ intrinsecè sunt, ut sanctitas necessaria in sanctis tractandis: vel intrinsecè malæ, ut odium Dei, libido contra naturam, mendacium, & similia: aliæ materia quidem sunt iuris diuini; verum non adeò absolute bonæ, vel malæ, quia sæpe licitè, vel illicitè fieri possunt, ratione alicuius adiuncti. Prima materia non modo à summo Pontifice, sed neque à Deo licitè potest, vel illicitè fieri: alia verò secundi generis, & à Deo potest, & à Papa, facta per eum facultate tollendi, aut ponendi illud adiunctum: ut in re nostra cedendi iuri Deo acquisito, & obligationi humanæ per votum contractæ. Potest etiam Papa non quidem in iure diuino, neque in eius materia primi generis dispensare, sed in adiuncto, obligationis, scilicet, humanæ, & iuris Deo acquisiti, ac proinde in votis directè; indirectè; verò in iure, fauet huic ratiocinationi Aegidius Coningb. disp. 26. de matrimon. dub. 2. num. 16.

C A P V T I V.

Contraria soluuntur argumenta.

S V M M A

Iure natura cuncta fuere communia, non positivè sed negativè. num. 1.

Natura homini dedit libertatem: non tamen prohibuit, nè privari posset. num. 2.

Quo sensu servitutem asserant Iurisperiti esse contra legem naturalem, num. 3.

Ius natura non præcipit, ut matrimonium sine tot testibus valeat, sed negativè se habet, neque additionem respuit, num. 4.

Nullus aliorum, ut alienum retinere potest, à Principe tamen fieri potest, nè illud sit alienum, sed præscriptione censeatur proprium, num. 5.

Retentia rei, & sublatio physicè considerata, ex adiuncto tantum est contra ius natura, num. 6.

Quomodo Deus non potens in iure diuino dispensare, potuit tamen mortem filij Abraham; spolia-

spoliationem Aegyptiorum, ac similia Iudaeis precipere, num. 7.

Non est contra ius naturae gladium furioso; aut domino depositum irrationabiliter petenti denegare, num. 3.

Facultas directè dispensandi in iure naturali diuino baud expediens fuit Ecclesiae, numer. 9.

Ex vniuersali facultate à Christo concessa Petro, Quicquid ligaueris super terram, &c. & quicquid solueris super terram, &c. minimè deducitur facultas directè dispensandi in iure naturali diuino; numero 10.

Quo sensu inter fauorabilia numerata sit dispensandi facultas, num. 11.

Residentia Episcopi est de iure humano, in quo dispensatur. num. 12.

Satis dubia res est, Pontificem dispensasse in altera vnius speciei consecratione. numero 13.

Nulla intercedit dispensatio, dum ordinantur Sacerdotes, & singulis consecrantibus, unus consumit sacrificium. num. 14.

Quomodo sine dispensatione in iure diuino, posset Confirmationis Sacramentum ministrare simplex sacerdos, num. 12.

Viatici praeceptum in limine vitae non semper obligat. num. 16.

Nunquam in matrimonio iure naturali prohibito à summo Pontifice videtur dispensatum. num. 17.

Dispensatio de non soluendis decimis fuit in iure humano, non diuino. num. 18.

Potest Pontifex, ac reliqui Praelati, sacros iuxta Canones, in Clericos brachio vti seculari. num. 19.

Respondetur rationi Sanchez, num. 20.

Superest, vt argumentis relatarum opinionum cap. 1. quatenus nostris obstant assertionibus, satisficiamus.

Primo igitur respondeo, cuncta per ius naturale fuisse communia, non quidem positivè, quasi naturale ius praescripserit rerum omnium communiatem, ac prohibuerit diuisionem, & proprietatem, quicquid in contrarium dixerint *Sotus in 4. dist. 15. quest. 2. art. 1. & ibidem Gabriel quest. 1. in principio* sed negativè, quia nihil ab initio statutum est, nec quicquam proprium cuique assignatum, sed omnia omnibus communia erant; postea tamen ex urgentibus rationibus, iure gentium, factum est, vt unusquisque propria possideret, & cum antea nullum esset praeceptum naturalis legis de rerum communitate, vel proprietate, iure gentium statutum est, vt reiecta communitate, singuli proprijs potirentur: ex quo nullam subiit mutationem naturalis lex, vt do-

ctè Diuus Thomas 1. 2. quest. 94. art. 5. ad 3. sed aliquid additum est per ius gentium, iuri naturali, quod nos superiori capite, num. 10. ex eodem sancto Doctore docuimus.

2 Ad secundum exemplum, quamuis naturalis libertatem homini dederit; absolutè tamen non prohibuit, ne ea priuari posset immò cum suæ quilibet sit Dominus libertatis, illam vèdere, vel à se abdicare; atque à Republica altiori, qua illa pollet in eum potestate, vt absolutè vita, ita & libertate priuari potest. Demum de iure naturali est, vt omnes libertate fruantur, nulla tamen intercedente culpa, vel aliorum iniuria, quibus interuenientibus libertas, seruitute inducta, tolli potest. Ratio autem est, quia ius naturale, vt iusto me bello, seu velitatione defendam; permittit, hostemque interficiam per inculpata tutelam; ergo si naturali iuri hostem in hoc euentu vita spoliare, cur & in seruitutem redactum libertate non licebit nudare, mortemque cum seruitute mutare? quod sanè euenit iure gentium, vt ipsum serui nomen indicat, seruus enim dictus est à seruando quempiam, morti cætera dictum ex ff. de statu homin. leg. 4. & Instit. de iur. personar. ibi; Serui autem ex eo appellati sunt, quod Imperatores, captiuos vendere, & per hos seruare, nec occidere solent.

3 Hinc patet, quo sensu Iuris consulti feruitutem esse contra ius naturale, ac de iure gentium dicant, vt habetur *Instituta à Contrarijs citata*; id enim asserunt non absolutè, cum quis vel ex se abdicare semper libertate potuisset, vel ex altiori potestate Republicæ, vt paulò ante dicebam, priuari; sed id aiunt, spectata prima rerum institutione; ante quàm bella inter populos orirentur, quando ab alio particulari inuitus quis illa spoliari minimè poterat; secus verò postquam per illatas iniurias licuit se totari, hostique vitam, ne dum libertatem abripere modis licitis, vt sub loco.

4 Ad tertium exemplum dico, ius naturale non precipere, vt matrimonium tot sine testibus valeat, sed merè negativè in his se habere; quo usque igitur ius positivum eos non postulauit testes, matrimonium absque illis profectò validum erat; vbi verò præcepit certum testium numerum, non contra ius naturale id præstitit, sed aliquid ei addidit, quod minimè repugnare superiori cap. num. 1. tradidimus, Hæc autem solutio momento contrario de testamentis etiam quadrat.

5 Tertio autem exemplo à contrarijs allato respondemus, adhuc iuris esse naturalis, ne quis retineat alienum inuito Domino, quæ quidem iuri minimè derogat præscriptionis lex,

- lex, quæ non concedit facultatem, alienum invito domino retinendi, persistens alienum; quod utique esset contra ius naturale, sed solum efficit, ut quod erat alienum tale deinceps minimè sit, sed proprium, quæ mutata materia, quid ni cesset obligatio naturalis iuris; ut *precedenti capite, conclusioe 7. num. 25.* assertum est; quum enim Principes iure naturali, potestatem habeant privandi subditos proprijs bonis, ut rei, & bono publico consulant, iuste statuere sane poterunt, ut qui bona fide rem alienam certo quodam tempore possedisset, ad varias resecandas lites, & iustam in negligentes pœnam statuendam, dominium in eam, quo negligens priuaretur, sibi merito compareret.
- 6 Hinc huiusmodi res non rigorosi naturalis diuini iuris indispensabilis esse meritò dicuntur, quòd secundum physicam earum speciem iuri non ita repugnent naturæ, quin sæpè licitè fieri possent; quamuis illi repugnent iuri, ratione adiuncti; sic furtum, est quidem contra ius naturæ, quia continet iniuriam contra Dominum rei; à quo tamen si fiat alteri facultas, eam sibi vèdicandi, subreptionis actio, quæ cum furtiva eadem erat physicè, moraliter tamen distincta, bona in præsentia erit; sic etiam à pari retentio rei alienæ, quæ nulla facta per Principem mutatione, iniusta esset, ex adiuncto, quod esset aliena: facta sanè, ob bonum publicum, quam diximus, mutatione diuturnitati temporis accommodata, licèt physicè sit eadem, moraliter tamen est distincta, ac licita.
- 7 Ex his ulterius patet, quæ ratione, tamen si absolutè verum sit Theologorum axioma, cuius superiori capite meminimus, Deum nempe nunquam posse in iure naturæ dispensare, ipse tamen potuerit præcipere, Abrahæ, ut filium interficeret: aut Israelitis, ut bonis nudarent Aegyptios, aut eisdemmet permittere, ut Chananijs scœnerentur; quia nimirum vitæ, bonorumque nostrorum supremus est Dominus (quorum nos vsuarij propriè sumus, neque alium vsum habemus, quàm ab illo concessum) potest nobis etiam inuitis, vel per se, vel per alios ad libitum, & vitam, & bona tollere, nec non cui-cunque, quam libuerit, in ea concedere potestatem, non secus ac Petrus, ex gratia, mihi posset dare veniam, ut pro arbitrato suos mihi possem sumere equos, boues, armenta, eaque in priuatum occidere vsum, quod, quin contra ius naturæ facerem, præstare possem.
- 8 Denum nunquam iuris fuit naturalis furioso gladium restituere, neque depositum Domino irrationabiliter petenti denegare.
- 9 Secundum argumentum *num. 2. primi cap. allatum. penultimæ*, atque ultimæ nostris conclusionibus fauere dicimus, neque contra cæteras esse; & ratio primùm desumenda est, quòd in his, quæ à consensu humano aliqua ratione pendent, frequens cum futura fuisset, atque vrgens dispensandi necessitas, diuinæ consentaneum fuit prouidentia, ut Ecclesiæ huiusmodi facultas tribueretur: deinde ex natura materiæ talis obligationis, quæ quidem ex se maximè mutabilis est, tum ex variatione circumstantiarum, tum ex imprudenti modo tendendi, quo sæpè humana voluntas in aliquod fertur; at verò in alijs iuris naturæ omninò independentibus ab humana voluntate non erat facultas dispensandi directè, ac propriè, expediens, vel necessaria ob ea, quæ *cap. 2. d. num. 8. ac deinceps* diximus.
- 10 Ad tertium respondeo ex illa vniuersali sententia Christi Domini, facultatem directè dispensandi in iure diuino non deduci, tum quia sub generali concessione, quæ specialem difficultatem, diuersamque ab alijs: sub ea contentis, rationem habent, venire minimè solent; quippe quæ indigent speciali concessione, ut probè notauit *Diuus Thomas 1 2. quæst. 67. art. 4. ad 3. Quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel is, cui ipse specialiter committeret*: tum quia si sub vniuersaliori significatione illa Domini sententia excipienda sit, vniuersalem dicenda, esset tribuere facultatem Papæ dispensandi in omni diuino iure; quod sanè, ut explosum *cap. 3. num. 2.* reiecimus: tum quia potestas hæc in iure diuino dispensandi, in destructionem potius, quàm in ædificationem data quidem esset, contra *2. ad Corinth. 13.* ob rationes, quas superiori capite *num. 11.* retulimus: neque Petro, eiusque successoribus Christi vicem gerentibus, aliud vtfacerent, per hanc sententiam concessum est, quam quod ipse Christus, apud mortales si degeret, facturum esset, ut probè *Maldonatus* in hunc locum; Christum autem ob rationes, quas modò laudauimus, fundamenta suæ Reipublicæ, atque Ecclesiæ inconcussa, firma, & immobilia fore tunc voliturum, quis ibit inficias? tum quia Pontifices Maximi, quorum est, verum sensum è scripturis deducere, quemadmodum constat ex super allatis *cap. 3. num. 23. & 22.* in iure diuino dispensare omninò renunt.
- 11 Nec me fugit dispensandi facultatem inter fauorabilia numerari, lateque interpretandam esse, quando nulli sit præiudicium per dispensationem, præter quàm soli concedenti, neque odium intercedit tertij, ut communis fert Doctorum sententia; cæterum sicut aliqui casus exprimuntur in concessione

fione facultatis speciale mandatum petentes; post quos clausula subiungitur generalis, & tunc ad similes, & aliquando ad maiores in fauorabilibus hæc clausula extendenda est, ex *Cap. Qui ad agendum de procur. in 6.* sic è contra, quando dicti non exprimerentur casus. Quamobrem non est, cur in nos hæc regula producat; quum ob rationes allatas, neque par sit de alijs ratio, ac de dispensatione in iure naturali diuino, quæ longè sanè maiores difficultates, immò & impossibilitates inuoluit; neque aliud *Bartolus* docuit, vt ex solutione sequentis argumenti constabit. Ad confirmationem aio, ex superioris argumenti solutione liquidò patere, non expedisse hanc facultatem à Christo Domino Ecclesiæ committi, cui quædam stabilia debent esse fundamenta, ob rationes supra sæpius indicatas. Dispensatio autem in votis, iuramentis, matrimonio rato, atque alijs huiusmodi, non est in iure diuino directè; sed in eorum materia, vt *num. 17.* docuimus. Adde votum solemne religionis, à iure humano habere specialem firmitatem.

- 12 Dispensatio autem in Residentia Episcopi, licet proprium sibi vendicatura sit locum infra, nunc breuiter concedenda non est de iure diuino, sed de humano, nam tametsi indissolubilitas radicalis ad iurisdictionem pariter aliquo pacto radicalem subsequens cum aliqua Ecclesia vagè, sit iuris diuini, vt *lib. 1. disp. 1. cap. 4. num. 12. & 14.* demonstrauimus; actualis tamen connexio cum hac certa Ecclesia huius Episcopi, canonici, atque humani est iuris ad instar Matrimonij rati vinculum, immo potest à Pontifice facilius dispensari, vt loco citato diximus *num. 11.* iuxta nostram tertiam præsentis capitis conclusionem, quod vberius infra suo loco, Deo dante, prosequemur. His addo ad vberiore doctrinam, tametsi iarem, iuris esse diuini residentiam Episcoporum, in eo tamen negamus directè Papam dispensare, sed solum indirectè, ac mediatè, mutando materiam, quatenus ex consensu, atque humana pendentem voluntate, cuius mutatione facta naturale, diuinumque præceptum per se cessat; etenim residendi obligatio non resultat, nisi ex fœdere, ac pacto inter Episcopum, & talem Ecclesiam, vt *lib. 1. disput. 1. cap. 4. num. 15.* docuimus, quod quidem cum humana voluntate contrahatur, ex hac parte mutabile censendum est, per superiorem voluntatem Pontificis, vt citato probauimus loco *num. 18.* cui sanè subordinatur Episcopus, vt supremo Pastori, superiorem, atque excellentiorem in illa eadem Ecclesia, potestatem habenti; quippe qui quando in tali dispensat residentia, decernit,

qua ratione pro tali tempore illi consulendum sit Ecclesiæ, cuius onus, vt probè *Soarius lib. 2. de leg. cap. 14. num. 22.* in se suscipit, à quo liberat Episcopum non per dispensationem in præcepto naturali diuino; sed quia non aliàs Episcopus pactum, ac fœdus cum sua Ecclesia iniit, quum dependenter à Papa, neque aliam stabilitatem illud fœdus habet, quæ solui non possit à Summo Pontifice vt à *num. 15.* ac deinceps loco citato sepe diximus.

- 13 Ad quartum, ex actu formali alicuius facultatis rectè facultatem ipsam deduci libenter, concedimus: dixi ex actu formali; nam variata formalitate potest idemmet actus materialis promanare, qui quidem non ab ea facultate, sed ab alia pendebit; si enim Pontifex dispensans in Episcopi residentia eam iuris esse humani putaret, hic dispensationis actus facultatem, ac potestatem in iure humano, non autem in iure diuino argueret, neque ab eo ad hanc ductum (vt patet) firmum valeret argumentum: vt autem ad primum exemplum proximius accedamus, primò dicimus, historiam illam satis superque esse incertam, cuius dubiæ fidei coniecturas eruditè perpendit *Soarius tom. 3. in 3. part. disp. 43. dist. 3.* Deinde aio, quamplures non deesse Doctores vtriusque consecrationem speciei, iuris tantum esse humani docentes *Maiores in 4. dist. 93. ad 5. Gabriel in canone misse lib. 13. dub. 3. Adrian. in 4. quest. 6. de Euchar.* alijque, quos Recentiores citant, hac de re agentes, in quorum quidem sententiâ ruere Adversariorum argumentum per se patet, & ei si Innocentius ab extrinseco subscripsisset, ac dispensationem illam dedisset, ex eius actu, vt pote distincto formaliter, facultatem dispensandi in iure diuino, vt paulò ante dicebam, rectè non colligeretur: sic in simili *Sanchez respondet lib. 3. de matrim. disp. 6. num. 10.* si forte fortuna nonnunquam legeretur à Papa dispensatum fuisse in impedimèto in primo gradu transuersali, inter fratrem, & sororem. Tercio assero non deesse probabilitatis gradum, ab extrinseco saltè contrariæ opinionis, ex tot, quot *cap. 2. num. 4.* laudauimus Auctoribus, asserentibus posse Papam in iure aliquo diuino, ex magna, atque vrgentissima causa dispensare, cui adhærens Pontifex potuisset id præstare. Quarto dici posset, non dispensasse, neque dispensare potuisse Pontificem in iure diuino duarum specierum consecrandarum, sed illud tantum interpretatum fuisse, & quidem authenticè, vt posse docuimus *cap. 3. num. 21.* quod supposita talis sacrificij, ac sacramenti institutione, dictamen naturale videtur etiam esse, dictans offerendum esse Deo integrum, perfectum.

secundumque sacrificium, & hoc, quod dixi, præceptum affirmatiuum, & expressiuum iuris naturalis diuini sacrificandi sub duabus speciebus, semper non obligat, atque interpretationem subire potest; quando laboraret, verb. grat. aliqua regio inopia vini, vt à pari affirmatiuum præceptum viatici ad finem vitæ non obligare dicitur, quando copia non esset Sacramenti, vt communis fert opinio; in eo autem casu in regione illa cessaret obligatio non sacrificandi potius, quam in vna tantum specie rem sacram faciendi; cum non esset defectus ille essentialis, sed integralis, & vnius consecratio sine alterius consecratione speciei sit valida, Deoque grata dici posset, quippe qui omnibus consulere, atque ad hoc iuge omnes vocare conuiuium probabilius est voluisse. Et hanc rem valde dubiam, & contra vniuersalem Ecclesiæ morem ad minimum, solius Pontificis esse, & non alterius, deducimus, ex ea, quam tradidimus, doctrina *num. 21. citato*.

14 Aliud exemplum de consumatione sacrificij, & communionem in vtraque specie nullam habet difficultatis ansam; nam qui ordinantur Sacerdotes, omnes vnum integrant principium productiuium, & cum singuli sufficerent ex se, satis est, vt sub vtraque specie à ministro legitimo in vna tamen persona Sacramentum sumatur.

15 Tertium exemplum infra suo loco perpendemus; in præsentia verò nihil definiendo, respondemus ius diuinum non modò Episcopum determinasse tanquam ordinarium confirmationis ministrum, sed vt hæc eadem potestas Presbytero posset delegari, vbi ex causa id expedire Papa iudicauerit; qui non dispensat, sed hic, & nunc, secundum hanc sententiam arbitratur expedire, vt Sacerdos ex delegatione tali fungatur officio.

16 Sic pariter faciendum est satis quarto exemplo, cum in his, ac illis circumstantijs obligatio cesset sumendi viaticum Corporis Christi, & obligatio ministrandi, quod vtraque ex affirmatiuo præcepto ortum ducat, quippe quod, vt paulò ante dicebam, non semper obligat:

Secundæ sententiæ nostro modo subscripsimus *cap. 3.*

17 Tertia opinio ex parte nostræ contraria non est doctrinæ, quatenus autem dispensatum ait fuisse in matrimonio iure naturali prohibito, atque in impedimento per illud

dirimente, vt inter fratrem, & sororem negamus id factum aliquando fuisse cum eodem Sanchez pro hac eadem opinione ibi *cap. 1. citato*, & Soarez lib. 2. de legib. num. 23. quod si in gratiam Aduersariorum id præstitum concederemus factum profeòd fuisse asserimus, ex opinione docente illud impedimentum iuris non esse naturalis, ex quo dispensationis actu facultas in iure diuino dispensandi, vt sæpe diximus, colligi nequaquam potest.

18 Ad exemplum de decimis, asserere habeo minimè derogatam esse per eam dispensationem iuri naturali, sed humanæ determinationi; nam esto sustentatio Ecclesiasticorum iuris sit naturalis diuini, modus tamen, ac distributio talis oneris inter singulos fideles, humani est prorsus iuris, in quo solum fit mutatio, vt docet Soarius tract. 2. de relig. lib. 1. cap. 14.

19 Ad vltimum de immunitate Ecclesiastica aio, non esse iuris naturalis, ita Clericos esse immunes, vt à Summo Pontifice, cæterisque Prælati, vt per sacros Canones, licet, tradi non possint brachio seculari, quod vt Minister se habet Pontificiæ potestatis. Ex his autem hisce similia solui faciliè poterunt exempla.

20 Fundamento Sanchez respondendum est *cap. 3. assert. 2. & 3. num. 11. & 12.* vbi rationem contrariam asseruimus, qua demonstratum est rationi consentaneum fuisse, vt multa firma, ac mutabilitati minimè subiecta ad bonum essent Ecclesiæ catholicæ, cui minimè consuleretur denegatione facultatis dispensandi in his, quæ sunt iuris humani, quæ quidem hic, & nunc non expediret esse ab alijs Prælati dispensabilia; neque ab hac facultate iuris humani dispensandi, ad ius diuinum nos gradum facimus, sed semper in eodem versamur iure. Adde sufficientem à Sanchez regulam non esse assignatam, neque vrgentiorem rationem, cur in nonnullis, & non in alijs iuris diuini possit à Pontifice dispensari, vt *num. 12. cap. 3.* indicauimus.

Præcepta etiam positiua legis gratiæ paucissima sunt, ac per se affirmatiua, quæ ex eodem iure diuino certi non habent temporis determinationem; quapropter ad occurrendum casibus passim obuijs data est Ecclesiæ potestas interpretandi, non doctrinaliter modo, verum etiam authenticè ad clauem scientiæ spectans, iuxta ea, quæ *num. 21. tradidimus*.

DISPUTATIO II.

De legitimis Episcopi Natalibus.

Videbitur fortasse cuiuspiam, quam proposuimus, quaestio nostri propria non esse instituti, ad censuræ Ecclesiasticæ, vel ordinis potius Sacramenti Tractatum spectans; nihilominus tamen, & quod altius repetenda est nobis doctrina, atque è suo fonte prò viribus deriuanda, & quod, ut mox dicturi sumus, ex illegitimis natalibus peculiaris nota Episcopo inuritur, quæ noua delenda est dispensatione: & quod legitimationem per subsequens matrimonium, ad Episcopatum sufficere multi in dubium reuocant, quas solent Auctores tum locis citatis, tum hic agitare, difficultates expendemus.

CAPVT PRIMVM.

Illegitimi reijciuntur ab Episcopali dignitate.

S V M M A.

Varia illegitimorum species, num. 1.
Qui sunt Naturales, num. 2.
Qui sunt Nothi, num. 3.
Qui Manseres, num. 4.
Qui Spuri, num. 5.
Episcopus legitimis ortus natalibus esse debet, num. 6.
Arcentur illegitimi à statu religioso, num. 7.
Remouentur ab hereditaria successione, numero 8.
Repelluntur à Regnorum successione, num. 9.
Scelus illegitimorum varijs legitimis mortem inferentium, num. 10.
Ab hac regula excipiuntur nonnulli, numero 11.
Nobiles non sunt, num. 12.
Rationes, quibus infamia probatur illegitimum, num. 13. & 14.

Ob defectum natalium Dispensatus ad ordines, beneficia, ac dignitatem Episcopali minorem, non censetur esse dispensatus ad Episcopatum, num. 15.

Dispensatus ad Minores Ordines non habetur dispensatus ad beneficium simplex, & dispensatus ad curatum, num. 16.

Dispensatio, vel legitimatio eo difficilior est, quo ex turpiori congressu natus est filius, num. 17.

Arctiore tenentur irregularitate filij Presbyterorum, num. 18.

Illegitimus non est, qui ex legitimo matrimonio natus, cuius Pater postea fit Episcopus, cui tamen non posset immediate succedere in Episcopatu, num. 19.

Illegitimus non eligendus, sed postulandus est; secus si fiat, electio est nulla, & electores ipso facto priuantur beneficijs, ni probent ignominanter fecisse, num. 20.

Alleganti ignorantiam incumbit probare, num. 21.

Qui:

Quinam sit canonicè illegitimus . num. 22.

Est irregularis canonicè illegitimus saltem ad spiritualia num. 12.

Hac irregularitas ad filios extenditur religionum, & presbyterorum. num. 24.

Proles nata ex deinceps voto simplici castitatis non est illegitima, num. 25.

Quid de filio nato à Patre legato voto castitatis simplici, emissi in Societate Iesu, num. 26.

Est legitima proles habita per copulam sacramentalem, inter eos, qui antea contraxerant matrimonium, quando autem eam habuere, voto erant ligati castitatis, non solemnè Religionis, num. 27.

Religiosus legitimatus officium Vicarij exercere non potest, num. 28.

Quamuis monstruosa fœtus adulterini species, omni iure infames haud viderentur diuidendæ; quia tamen ex maiori singularum turpitudine, maior oritur dispensandi, vel legitimandi difficultas, eas, omiſſa ſignificationum varietate, quæ ad fastidium apud Auctores reperitur, ut ad nostrum institutum aptiores, sic potius enumero, quàm diuido. Illegitimorum igitur fœtum, alios naturales dixerim: spurios alios: Naturalium, verò alij sunt nothi, secus alij.

Naturalis est, qui tamen non adoptione, sed natura, & sanguine tuus est, ac verò ex non tua illum habuisti, quæ tamen soluta cum fuerit, poterat à te in uxorem duci. Sic apud Iuriconsultos frequenter venit hoc nomen, & videre est apud *Canon. libr. 2. cap. 16.* Præterea Naturalis, prout à Notho distinguitur, à concubina natus est, domi retenta immo & vnica, ex *Authentica, Quibus modis Naturales efficiuntur sui, §. Si quis autem defectus coll. 7.* & ex multis textibus, quos eruditè refert *Abbas in cap. Per venerabilem, Qui filij sunt legitimi, num. 31.* Nothus autem nomen est græcum, quo defectu latini vocabuli utimur, ut *Cato apud Marcum Fabium Instit. libr. 3.* scribit, vel ex concubina; quum à Iustiniano etiam dicatur Nothus, qui ex Ancilla susceptus est, ut explicat *Ferrandus libr. 2. in constit. quibus modis Naturales efficiuntur sui cap. 33.* vel ex muliere vulgati corporis, ita ut cum extra domum, & sit, & pariat, proles certò non dicatur talis hominis, ni ab eo, & cognoscatur, & probetur, ut legere est apud *Abbatem in cap. Per venerabilem modo citatum num. 1. Couarrub. 2. part. 4. cap. 8. §. 4.* quamuis inficias non eam aliquando sub latiori vocabulo Nothum dici filium quemcumque ex illegitimo concubitu habitum.

Ex his autem Nothis, qui ex vulgatissi-

mi corporis fœmina, scorto scilicet suscipitur filius Manser dicitur, barbarum vtiq; nomen, ut notat *Connan. libr. 2. cap. 16 num. 2.* docet *Glos. cap. Nisi quum pridem verb. Manser de renunc. & auctore Hostiensi Manser, quasi vulgè quasitus dicitur.*

Spurius etſi latiore ſub ſignificatione, quouis incerto patre natos comprehendat, ſi aduerſus in ſine *Inſtit. de nupt. leg. 25. ff. de captiu. leg. 3. C. ſoluto matrimonio leg. 29. §. 1. ff. de inoffic. teſtam. leg. 4. ff. unde cognati leg. 6. ff. de decurionib. ut reſtè Caius lib. 1. Inſtit. tit. 4. Vlpian. in Inſtit. tit. 4.* Nihilominus tamen ſub ea uſu venit acceptione hoc nomen, ut natum ſignificet, etiam ex certo Patre, qui tamen iuſtè, ac legitimè talis eſſe non poterat, quo pacto ciuili etiam iure, & prohibetur eius generatio, & ſpecialiter peritur. Quamobrem tres veluti ſpecies horum ſpuriorum assignari facile poterunt: Adulterinorum prima: Inceſtuoſorum ſecunda: Tertia Sacrilègorum. Et quidem primo vel ex Coniugato, & ſoluta, vel ex Coniugata, & ſoluta, vel ex vtriſque, parentibus coniugatis comprehendit natos. Secunda ex patribus impedimentum habentibus conſanguinitatis, & affinitatis natos amplectitur, qui pro varietate graduum huius impedimenti diſtinctionem ipſi etiam ſortiuntur. Tertia ad filios ſe extendit è patribus, quorum alteruter, vel vterque voto eſt irretitus caſtitatis.

His prenotatis ſit prima conclusio. Episcopus ortus legitimis natalibus eſſe debet. Habetur hæc conclusio in proprijs terminis *cap. Cum in cunctis de elect. cap. Ut innotuit, & cap. Vuitouienſis Eccleſia eodem. Glos. in cap. Grandi verb. legitimo. de ſupplend. neglig. Prælator. in 6. Trident. ſeſſ. 7. de reform. cap. 1. & alijs ibi textibus citatis; quibus Doctorem accedit conſenſus. Deinde probatur à fortiiori argumento petito à *Glosſa citati capitis Ut in cunctis, & cap. Ut filij de filijs presb. & penultimo, eodem; nàm ſiqui ad ſacros ordines, vel ad beneficia promouentur, legitimi ſanè deſiderantur, potiori quidem iure igitur Episcopi legitimis orti debent eſſe, natalibus. Quo circa ſi Illegitimi, quicumque illi fuerint, ab Eccleſiaſtico ordine, ac dignitate meritò repellantur toto titulo de filijs presbyterorum, tum in Decretalibus, tum etiam in 6. quidni à culmine dignitatum, Episcopatu ſcilicet, huiusmodi monſtra reiſciantur? Adde tertio, cum ſtatus Episcopalis quemadmodum ſuperiore libro demonſtrauiſſimus perfectior ſit Religioſo, ſi ab hoc olim arcebanſur illegitimi, conſtitutione Sixti Quinti Papæ incipiente, Tam de omnibus; addita limitatione Gregorij XIV. quidni, & ab Episcopatu longe**

amandandi sint? Et consonum est *Dentoromij* 23. ubi Manser ingredi in Ecclesiam Domini vique ad decimam generationem prohibetur. Quarto, quia iure saltem Pontificio ab hereditaria successione remouentur illegitimi, per *Pij Quinti constitutionem*, cuius initium, *Qua ordini Ecclesiastico anno Domini 1573. datam*, nec non per alteram editam anno 1572. incipientem, *Romanum Pontificem*, quibus incapaces saltem redduntur bonorum, originem, aliqua ratione, ducendum à bonis Ecclesiasticis, ut constat per *Decisionem Rota Romana inter diuersas* 214. datam 29. Octobris anni 1584.

Repelluntur præterea à Regnorum successione iure gentium, præsertim apud Gallos tempore Caroli Magni maximopere vigente. In Regno Sueuorum, Gothorum, & Noruegiorum viles habentur, ac flocci fiunt; idque maiori nomine, si legitima extiterit proles, paterque hoc passim ex iure civili, præcipue *l. Generaliter §. Spurius*, & *l. Spurius ff. de decurion.* & merito, cum sæpe magistra compertum sit experientia, effrenata dominandi cupiditate huiusmodi illegitimos in prolem legitimam, vel in proprios parentes venenum odij ad mortem effudisse.

10 Sic Abimelech spurius Ieroboam septuaginta fratres patri legitimos occidit ex *lib. Iudicum* 9. Phraates Mithridatis Parthorum Regis illegitimus, etiam, necato patre, Regnum occupauit: sic Phraheres Herodis Parthorum Regis filius illegitimus, & patrem, & triginta fratres pariter Naturalis, ut solus Regno potiretur, è medio sustulit, *Iuliano auctore lib. 12.* quibus non fuit dissimilis Jugurta fratricida apud *Salustium de bell. Jugurt.* & apud *Plutarch. in Aemilio* simile scelus de Philippo Spurio Demetrii legimus: Henricus etiam secundus Alphonsi Tertij Hispaniarum Regis naturalis filius Petrum fratrem legitimum interfecit, *Auctore Ric. lib. 3. de Reg. Hispaneor.* quid de Iacobo Ioannis Regis Cypri illegitimo dicam? ut videre est apud Auctorem tituli Regij Serenissimæ Sabaudie Ducis ex multis. Testatur hoc idem nostra Vrbs, nostrumque Regnum Neapolitanum per Corradi mortem heredis à Federico Secundo patre instituti, à Maufredo tamen eiusdem Federici filio spurio per summum nefas necati, ut ferunt *Antonius in 3. part. tit. 19. cap. 6. §. 4. Blond. lib. 7. decad. 2. & Ioannes à Castan. patrui magno meo lib. 1. historia Neapolitana.* Quid demum de monstro illo ex Erebo, & Stygia palude ex omni vitiorum fœce compacto, Ferdinando illegitimo Alphonsi Primi Regis Neapolitani dicam? qui quidem talem, atque infidus, apprime crudelis pro-

ditorie tot Principes viros è medio sustulit, nec vnquam Neapolitanorum Illustrissimorum expletus sanguine; quo auxit potius homicidam sitim, quam extinxit, Neapoli, ac vniuerso Regno semper dirus, hic ut maternos, idest impudicissimos imitaretur mores, auctore *Constantio lib. 19.* incestuosas propriæ sororis amplexibus expleuit libidines, ut non ab alio, quam à se ipso omni mortalium scelestissimo ipsa turpitudine, turpiori infamiae inureretur nota.

11 Non me latet Herculem, atque Alexandrum Magnum, aliosque fortasse perspicuos viros ex illicito parentum congressu natos circumferri, quod etiam de Marco Beuto Plutarchus affirmat, ac de se dat suspicari *Bartol. Iurisperitorum apex in l. Quidam cum filium col. 3. ff. de verb. obligat.* Verum quæcumque suas habet regula, vel generalis exceptiones.

12 Nobiles in super non sunt habendi *auctore Tiraquello de nobilit. cap. 25. num. 10.* iure præsertim civili, quicquid de nonnullarum consuetudine Nationum in contrarium sit; immò inhabiles ad honores, *l. Regia tit. 1 §. part. 4. apud Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 24. num. 1. & nos disp. 4.* vberius prosequemur.

13 Rationes autem ab intrinseco, ac proprias quibus Sanctissimi Ecclesiæ Pontifices in has animaduertere pestes, Sixtus V. Pontifex Maximus, quum à statu, & dignitate quacumque Religiosa remouerit, breui aperuit. Prima, quod illegitimi ex peccato nati sunt. Secunda, quia iure humano infames sunt, ut supra diximus. Tertia, quod non animo seruiendi Deo ad Ecclesiasticam confugiunt disciplinam. Quarta, ob vitia parentum, quæ propriis moribus solent exprimere, quam rationem indicat etiam *Abbas per textum cap. litteras de filiis Presbyterorum num. 3.* Quinta ne alios Religiosos sanctæ Militiæ additos inficiant. Libeat Sanctissimum audire in *Constitutione*, cuius initium, *Cum de omnibus.*

14 Siquidem res ipsa nos admonet, quàm indecorum sit, & ab ea, quæ Diuina Maiestati, eique consecratis personis debetur, reuerentia alienum, si eiusmodi homines, qui propter immunditiam, ac peccata, ex quibus orti sunt, notati perpetua ignominia ab omni mundano honore, & à paternâ hereditate repellantur, idem Omnipotenti Deo tanquam hostia offerantur, & infra. Ne igitur contingat illegitimè genitos, qui ut plurimum parentum vitia, & incontinentiam imitari solent, nec pietatis studio, sed temporalium honorum intuitu, quia hereditate maiorum, aut dignitates aliquas consequi non possunt, ad religiosam confugiunt vitam, quam animâ Religionis alieno suscipe.

scaperunt, ab institutis religiosis, alienam, plerumque cum dedecore, ac propria salutis dispendio ducere, suisque corruptis moribus, & malis exemplis, quietem, & statum ceterorum Deo famulantium perturbare, aut hac quasi facie, & collusione ipsarum Religionum honorem, & existimationem ladi.

Cum his causis coherent assertæ ab Hostienfi, quas refert Abbas cap. *Præsentium de fil. Presbit.* quarum prima ordinis est excellentia, quæ turpes, iufameque respuit Cap. *inter dilectos de excessib. Prælat.* Secunda, paterni detestatio criminis, exosi etiam in filiis C. *ad legem Iuliam.* Tertia, timor paternæ incontinentiæ cap. *si gens dist.* 56. & alibi, quæ omnes causæ perfectissimo Prælatus statui applicatæ, maiorem habent vim, ac robur.

55 Sic secunda conclusio. Illegitimorum defectus natalium dispensatus etiam ad ordines sacros, beneficia, vel aliam dignitatem Episcopali minorem, non censetur dispensatus ad Episcopale fastigium ascendendum. Deducitur manifestò ex cap. *Cum Vuitoniensis Ecclesia de elect.* & cap. *Innotuit eodem*, ubi probè notat Abbas num. 4. legitimè dispensatum in maiori præsertim Episcopali: idemque reperit cap. *litteras de fil. presbyt.* num. 6. sic etiam Calder. conf. 1. de fil. presbyt. & in casibus expressis per citatos textus, & ordinati erant, & beneficia, nonnullasque possidebant illegitimi, de quibus ibi erat sermo, dignitates; & tamen inhabiles ad Episcopatum habebantur. Quamobrem ad permissionem minoris dignitatis non venire permissionem maioris, docet ex l. *Relegatorum in fine, ff. de interd. & relig.* Ratio autem est, vel quia distinctus est ordo, ac Sacramentum Episcopatus, ut tom. 2. dicendum est, vel quia tantum dignitatis culmen à fortiori respuit illegitimorum natalium noxam; quare consequenter dispensatum ad minores Ordines non arbitrari dispensatum ad beneficium simplex scribit, Nauarr. conf. 3. libr. 3. *Consilior. de qualitat. ordinandor. ad 5. quæst.* nec dispensatum à Papa ad sacros Ordines etiam Sacerdotis, censeri dispensatum ad beneficium curatum, notat Henriquez lib. 10. de matrimo cap. 8. num. 10. lit. C. etsi citet Doctores Salmaticenses in contrarium, asserentes dispensatum à Papa ad beneficium curatum, ac dignitates, haberi dispensatum ad Episcopatum.

17 Ex his fit primò, legitimationem, seu dispensationem eò futuram magis arduam, quò è turpiori parentum congressu nati fuerint illegitimi, ut probè Henriquez apud Auilā de censur. 7. part. de irregul. disput. 3. dub. 6. cancl. 2. Nec quis nobis obijciat cap. *Domi-*

nus 56. quod, ut benè Glossa, contra hoc corollarium non facit.

18 Fit secundò arctiori irregularitate teneri Presbyterorum filios, è toto penè titulo de filiis Presbyterorum citato, præsertim si (quod Deus auertat) contingeret, Episcopum præfuturum Ecclesiæ, in qua pater presbyter vel administrat, vel administraverit, cap. *Ut quorum Presbyteri eorum fuere patres. cap. Ad præsentiam, cap. Conquerente, & alijs eodem.*

19 Fit tertio illegitimum non esse Titium, è legitimo matrimonio natum, cuius pater postea fuit Episcopus, vel talis Sacerdos Ecclesiæ, cuius non impediens natalibus posset esse Episcopus ipse Titius, ex cap. *Ad extirpandas, & ibi Glossa de filiis Presbyterorum*, quamvis id repugnet ex alio capite, nè detur successio in beneficijs, ut ibi notat Abbas num. 2. poterit tamen habere aliud beneficium distinctum filius in eadem Ecclesia, ex eodem Auctore, ut in cap. *Ad hæc ex tua eodem, num. 5. & 6.* Secus autem esset, si inter patrem, & filium alia persona intercessisset eius Ecclesiæ Præsul, ut ibi Gloss. litter. F. quam sequuntur Panormitanus, & alij.

20 Fit quarto, quemcumque, & quomodolibet illegitimum non eligendum, sed postulandum esse; secus si fieret, electio tunc nulla esset, & eligentes iure eligendi priuarentur illa vice, nec non Ecclesiasticis beneficijs per triennium ex Concilio Lateranensi relato cap. *Cum in cunctis de elect.* ubi Gloss. verb. *Tunc priuati*, idque ipso facto per cap. *Innotuit eodem, & Gloss. verb. Nullum esse*, ubi Canon citatus *Cum in cunctis* indicatur esse latæ sententiæ, ut benè modò citata Glossa, & Panormitanus cap. *Innotuit de election. num. 26. ex cap. si Compromissarius, & cap. quamquam eodem libr. 6.* dum modò non probauerint electores ignoranter id fecisse.

21 Alleganti enim ignorantiam incumbit eam probare per Abbatem cap. *innotuit de elect.* num. 9. ex regnl. iuris in cap. *quamvis de iur. iud.* Et sanè quis præsumitur scire factum alterius, quod ex munere tenetubatur indagare. Quomodo autem probanda sit talis ignorantia, quæ sanè insufficiens alioquin erit, existente fama contraria, de illegitimis natalibus electi, apud eundem legas Auctorem, cap. *Innotuit citato num. 22. & nos tom. secundo, lib. 1. dispnt. 6. cap. 3. & 9.* prolequemur.

22 Fit quinto, canonicè illegitimum esse filium natum ex legitima uxore, habitum tamen postquam uterque, vel alteruter voto solemni se deuotxit castitatis, de quo capit. *Litteras de filiis Presbyterorum* ubi notat apud Abbatem numer. 5. Bernard.

G 3 illegi-

- illegitimos natales non caulari à sola substantia vinculi matrimonialis, sed ab eius executione, qua per solemne votum castitatis impedita, redditur accessus illicitus, & ex eo illegitima proles, inepta, saltem ad spiritualia; dixi saltem, quia *Panormitanus* iudicare videtur *num. 4.* talem filium esse civiliter legitimum, idest aptum ad successionem hereditatis. Inepitudo igitur ad spiritualia huius confirmatur auctoritate *Innocentij, Adriani, Hostiensis, & aliorum Doctorum*, tum ex verbis integri textus allati, quæ ex *Antonio Augustino in collat. 2. decretalium cap. 5. affert Soarius de censur. disp. 50, sect. 2. num. 5.* Et dum textus indicat talem irregularitatem indici ob incontinentiam parentum, voto solemnem ligatorum, per quod in iure canonico sic impeditus est usus matrimonij, ut vxor non habeatur tanquam vxor, meritò per additionem ad *Abbatem factam in dicto Cap. litteras citato, & per Antonium Francum, & alios ibi extenditur*
- 24 ad prolem susceptam à Religiosis, & in sacerdotibus, & si non sacerdotibus, ex communi sententia, neque ex vi argumenti ducti à simili, sed à formali ratione huius irregularitatis, quæ quidem sita est in voto solemnem, ex cuius vi propria vxor talis non reputatur, quo ad debitum reddendum.
- 25 Ex quo deducitur differentia inter votum solemne, & purè simplex, cui hoc minime competit, ut notauit *Soarius citatus num. 4.* nam esto Coniuges habentes simplex votum castitatis conuenirent, & quidem sacrilegè; proles tamen non esset illegitima.
- 26 Consultò sermonem tantum habui de voto purè simplici, nam de eo, quod emittitur castitatis in Societate Iesu post biennium, tyrocinij, mihi exploratum non est, & videtur ligatus hoc voto, si ex propria, quam antea habebat vxore, filium suscepisset, eum non fore ad sacros ordines irregularem; ratio est, quòd hæc irregularitas in solemnem castitatis voto fundatur, ut diximus, & docet *Soarius citatus num. 6.* sed illud votum à Scholaribus Societatis Iesu, sacris nò initiatis adhuc ordinibus, emissum, non est solemne: ergo &c. Præterea sicut huic voto vis, quæ solemnem conceditur, irritandi ratum matrimonium, antea contractum, non tribuitur, auctoribus *Vasquez 1. 2. disp. 165. cap. 10. Sanchez 2. tom. oper. mor. lib. 5. cap. 1. num. 29. Soario 4. tom. de rel. lib. 4. cap. 2.* pariter neque censenda est tribui vis illegitimum reddendi filium, alioquin naturaliter legitimum; Quamvis non me fugiat, in contrarium quempiam dicere posse, vim irritandi matrimonium ratum, nec solemnem voto castitatis sacro adiuncto Ordini concedi, ut idem *Sanchez ibidem, & Soarius disput. 50,*

citatus sect. 2. num. 3. cum tamen hæc vis huic voto Scholasticorum *num. 6.* concedatur à *Soario*; at primum est mihi probabilius: nì quid in contrarium sancitum sit, quod ipse ignoro.

- 27 Fit sexto, ut sicut proles suscepta à personis, quæ post votum solemne, vel religioso statui, vel ordini annexum, contraxere, est sacrilega atque illegitima; sic prolem susceptam ab his, qui antea contraxerant matrimonium ratum, vel consummatum, quando autem conuenere voto erant legati castitatis, non solemnem in religiosa professione emissio, esse legitimam; non obstante dicto voto simplici, vel solemnem ordini sacro adiuncto, ut bene *Conarr. in 4. decret. cap. 7. §. 4. num. 9. Maiol. lib. 1. cap. 9. num. 8. Soar. disp. 50. de censur. sect. 2. num. 2.*

Obijcies *Cap. Osus dist. 36.* ubi multi referuntur Põtifices ex illegitimis natalibus nati. Respõdeo cum *Glos. ibi*, relatos, filios fuisse Presbyterorum susceptorum in laicali statu, vel à patribus minoribus tantum ordinibus initiatis, quando usus eis licebat vxorum.

Fit vltimò, Monachum, vel religiosum illegitimum, quamvis professione legitimatum, Vicarij officium exercere non posse, propter præminentiam iurisdictionis, sic *Maiolus de irreg. lib. 1. cap. 10. sub numero 3. vers. Ideoq.*

C A P V T I I.

Legitimi natales Episcopi quàm notorij esse debeant.

S V M M A.

Refertur sententia asserens ob delicta, atq. illegitimos natales occultos non incurri irregularitatem. num. 1.

Sententia contraria habetur. num. 2.

Non est improbabile per defectum natalium occultè illegitimorum non contrahi irregularitatem. num. 3.

Vera sententia contrahi docet irregularitatem etiam ob natales occultè illegitimos, num. 4.

Declaratur Cap. Christiana 33. quæstion. 52. num. 5.

Expenditur textus Cap. Ex tenore de temp. ordinand. num. 6.

Discrimen assignatur inter occultam Ecclesiæ violationem, & occultum defectum natalium. num. 7.

Illegitimus occultus, ordinatus, intercedente periculo manifestationis, posset impunè suscipi.

suscepto ministrare ordine . numero 3.

Explicatur Cap. Conquerente, Cap. Quoniam, Cap. Ex tua nobis, de filiis presbyterorum. num. 9.

Quam docuit sententiam *Glossa Capit. ultimo de temp. ordinat.* non incurri, scilicet, irregularitatem ob delictum occultum, vno excepto homicidio, sequunturque nonnulli Doctores, *Castus lib. 1. de leg. penal. cap. ult. concl. 3.* ita defendit, ut solum ab hac communi doctrina *Glossa* homicidium omnino occultum excipiat. Quod si à nullo mortalium sciatur, non inducat irregularitatem; secus verò, si ita esset occultum, ut ab vno, vel paucis teneretur, & in iudicio posset probari; & si in eo non esset probatum; neque esset notorium: Ex qua sententia deducit *Castus*, quod si filius presbyteri, & coniugata, per attestationem sciret parentum, se non esse legitimum, idque esset cæteris occultum, poterit sine dispensatione ordinari; idemque dixisset *Castus* de ordinatione, & promotione in Episcopum. Probat primò, quia propter peccatum ita occultum, ut ferè à nullo sciatur, non est obnoxius homo pœnis Ecclesiasticis, *cap. Christiana 13. quest. 5.* ubi latentia peccata non subesse vindictæ dicuntur. Secundò ex *cap. Ex tenore de temp. ordinan.* ubi, nulla adhibita homicidii exceptione, ob peccatum asseritur occultum, degradatione etiam dignum, criminofus occultus non prohibendus, sed persuadendus, ut facta salutari pœnitentia, ordine tantum utatur suscepto, neque ad superiorem gradum ascendere contendat. Tertiò, Ecclesia reconciliatione non indiget ob occultam violationem, ergo neque Ecclesiasticus, templum viuum cum sit Dei, ob occultum delictum indigebit dispensatione. Quartò ex contraria sententia illud sequeretur absurdum, quod sæpe occultum detegi vitium opus esset.

2 Huic contrariam sententiam docet *Conarr. part. 2. §. 3. Card. lib. 1. questionum, quest. 35. in opin. 5. & in Summa quest. 41. Henricus cap. 3. num. 2. Nauarr. cap. 27. Summa num. 194.* qui contrariam opinionem contra communem Ecclesiæ usum, hæcenus seruatum esse ait: subscribit *Auila 7. par. disp. 2. dub. 2.* & primò notat duo esse delictorum genera, alterum eorum, quæ rationem solius enormitatis, & notorietatis irregularitatem inducunt; alterum eorum, quibus imposita est irregularitas, non requisita enormitatis, vel publicitatis conditione: illa igitur ni enormia sint, ac publica, haud inducent irregularitatem; maximè verò hæc alia, quod præcipue probatur ex *Tridentino*

non modo sess. 4. de reform. cap. 7. decernente, homicidium, etiam occultum ad sacros inhabilitare ordines (qua decisione coactus *Castus* se ipso doctior in editione secunda sententiam mutauit quo ad dictum homicidium) verum etiam *sess. 24. cap. 6.* ubi fit Episcopis facultas in omnibus dispensandi prouenientibus ex delicto occulto irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, ergo quando defectus natalium erit occultus, etiam indigebit dispensatione.

3 Ego verò *Glossa & Castri* sententiam ad defectum occultum illegitimorum natalium contractam non omnino improbabilem esse duco, ex fundamento, præsertim petito è *Tridentino*, ab *Auila* tamen, & *Nauarro* desumpto non cohærenter. Prima pars probatur, quia communis Doctorum sententia, ut infra videbimus, docet facultatem à *Tridentino* factam Episcopis ad dispensandas irregularitates, prouenientes ex delicto occulto non se extendere ad hunc illegitimorum natalium defectum, ut apud plerosque videre est Auctores. quos citant, ac sequuntur *Soar. de censur. disp. 50. sess. 5. num. 5. Aegid. Conin. ibidem disp. 8. dub. 14. num. 3.* ergo non rectè, neque efficaciter ab *Auila*, & *Nauarro* tum num. citato, tum 101. hoc argumentum è *Tridentino* in eam sententiam hoc pacto contractam, desumptum est, aut minimè cohærenter; etenim vel Textus *Tridentini* comprehendit irregularitatem, illegitimorum natalium occultorum, vel non? si comprehendit, quasi verò prouenientem remotè ex delicto occulto parentum, ut cohærenter tenet *Auila* infra citatus, erit sanè facultas Episcopis ad eam dispensandam, quod *Nauarrus mordicus negat loco citato in fine num. 194. & 201.* si non comprehendit, ergo ineffaciter, & minus cohærenter hic assertur *Tridentini* textus contra *Castum*; cum non de irregularitate natalium, sed de proueniente loquitur irregularitate ex proprio delicto: Verum enim verò non inficior, in primam illam sententiam adæquatè sumptam, ut irregularitatem ex omnibus delictis occultis comprehendentem, vno excepto homicidio, *Tridentini* textum satis vrgerè; cæterum eam ad solos illegitimos natales occultos contractam, sic etiam confirmo speciali textu *cap. Conquerente de fil. Presb.* ubi hæc habentur *Fraternitati tue mādamus, quatenus si publicum est, & notorium Patrem R. Clerici habuisse in prædicta Ecclesia personatum; filium eius ibidem ministrare, aut eiusdem Ecclesiæ personatum habere nullatenus patiaris, & si iam institutus est ibi, etiam inde non differas demandare.* Idem prorsus habetur in *cap. Quoniam, & cap. Ex Tua nobis, eodem per ca.*

ea. *Ut si constaret eos esse filios sacerdotis, &c.* ex quibus textibus manifestè liquet, illegitimos natales impedimento non esse; quominus possit quis beneficium, seu dignitatem adipisci, ni sint notorii, ac publici; ergo si occulti fuerint, inhabilitatem ad beneficia, vel ad ordines, quorum eadem videtur esse ratio, non inducent, cum à contrario sensu vim argumentum habeat. Confirmatur, quòd circa hanc inhabilitatem ad beneficia lex canonica publicos solum consideravit natales illegitimos, quos punit, non autem alios; exceptio enim firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, *leg. nam cū liquidè ff. de pœna legata, & leg. quasitum 22. paulò ante §. si quis fundum vers. idem respondit ff. de fund. instructo.* & cum habeant esse de eodem, ut notatur frequenter à Doctoribus, non est dubium, quia ad rem nostram dicta regula faciat. Demum adde ex *Cap. Innotuit de elect.* ubi, ut Glossa animadvertit, non ex sola secreta confessione natalium illegitimorum habita ab Archidiacono Heboracensi, electo in Episcopum, sed ex notitia, quam Pontifex comparavit ex quibusdam suffraganeis, illud condidit decretum, &c. ergo opus est, ut notorius sit defectus hic natalium ad inducendam irregularitatem.

- 4 Cæterum contrariæ subscribo sententiæ, quæ à Canonistis quampluribus defenditur, inter quos est *Abbas cap. Innotuit nobis de elect. & cap. ultimo de tempore ordinand. num. 6.* & certa, eo potiori nomine, censenda est, quo infra nec omninò improbabilem Tridentini interpretatione allatam ab Avila dicemus, & alteram afferemus, quibus huiusmodi inhabilitatem, posse per occultam illegitimorum natalium defectum contrahi, constabit: in præsentia verò probatur, quia hæc nota, siue defectus intrinsecè videtur esse sanguinem inficiens, & ut rationes superioris capitis ostendunt, independentem se habet à notitia, vel ignorantia cæterorum, ut eas perpendenti patebit; ergo non apparet ratio, cur Pontifices ad hanc publicitatem spectauerint potius, quam ad turpitudinem in se consideratam, quippeque, ut ex *Innocentio superiori capite* notavi, prolem maximopere fœdat. Secundò hæc delicta probari, vel non probari posse, ad forum potius pertinet litigiosum, atque externum, & ad sententiam iudicis: sed sine hac sententia, cum obligatione etiam ad forum internum, hæc nota contrahitur, ergo, &c. Tertiò, Ecclesia ad matrimonium reddit inhabiles per crimina etiam occulta; pari etiam ratione, potuit ad ordines inhabilem facere, nè licitè recipiantur. His adde momenta *num. 2. relata*, quæ huc aliquo pacto

tendunt, maiusque habent robur ad arcendam hanc notam ab Episcopo, quæ potiori ratione illa vacare decet.

- 5 Ad primum argumentum Castri. Omnia allata iura de pœna intelligenda esse dico, per sententiam iudicis in exteriori foro decreta, vel decernenda; minimè verò de alijs quibus subiaceamus pœnis in interno foro, nullo ius dicente iudice. In eo autem textu à Castro allegato de muliere sermo est, quæ cum virum adulterij non accusat, non potest hic pœna in externo foro affici, cum latentia non delata, aut accusata peccata, aliàs occulta vindictam non habeant.
- 6 Ad secundum cum *Innocentio, & Abbate* respondeo, illum textum de crimine enormi loqui, quod ex illis est, quibus non annectitur directè, ac per se irregularitas; sed tantum secundariò ratione scandalosæ enormitatis, degradatione dignæ; verum multa sunt alia, quæ quamvis occulta, ex iure tamen irregularitatem per se sunt inferentia, & huiusmodi non esse solum homicidium, notat etiam *Abbas capit. ultimo de temp. ordinand. num. 5. & 6.*
- 7 Ad tertiam. Reconciliationem Ecclesiæ ordinatam esse aio ad hominum eruditionem, ut ea, qua par est reuerentia, templum colant; sicut & prima consecratio *Sancto Thoma auctore 3. part. quest. 83. art. 3.* ubi autem violatio fuerit occulta, cessat ratio, qua & erudirentur peccatores, & putarent peccatis se factos indignos Dei hospitio, sicut illud templum violatione remanet interdictum: at verò in irregularitate personæ vel delicta intenduntur puniendæ neque aliàs, quàm secundariò, ad alios respicitur per hanc pœnam.
- 8 Ad quartum. Nullum esse morale periculum respondeo, eo quòd quis non ordinetur, declarandi natalium defectum, maximè, si ordinandus sit in Episcopum, cum alio quæsito colore, alijsque adumbratis causis dicendus ille esset non ordinari, ut probè *Corduba in summ. quest. 143.* Quòd si ordinatus, & consecratus fuerit, facta pœnitentia, tunc in eodem ordine, beneficio, vel dignitate ministrare profecto poterit, urgente periculo manifestationis criminis occulti è non ministratione: ut bene *Nauarrus num. 259. Corduba citatus, nec non Avila 7. part. disp. 2. dub. 3. in fine, & Abbas cap. Quasi sum de tempor. ordinandorum num. 6.*
- 9 Ad tres primos à nobis adductos textus *num. 3.* pro Castri sententiâ dicendum est, ibi non de irregularitate ad Ecclesiasticos ordines esse sermonem; sed ad beneficia, pro quibus in tali genere fortasse desideratur publicitas. Cæterum, ut notat *Panormianus*

Sanus ex Hostiensis id cap. Quoniam, & cap. Conquerere citatum: non ex eo quod administratio patris presbyteri notorie fuerit, idcirco notorium delictum patris, & defectus filij illegitimi notoria censenda sunt, sed vel maxime, quod natalium defectus vix vel nunquam satis probari potest cap. Michael de filijs presb. Addo in his omnibus textibus rem ad forum contentiosum exponi redactam, iudicis sententia decernendam, quæ quidam ex allegatis, & probatis, nec alijs ferenda: quod non officit assertæ doctrinæ, quæ in foro interno impedimentum, seu irregularitatem ex illegitimis natalibus minime notorijs contendimus inferri: quæ solutio textui etiam ultimo adhibenda est, cui fauet Abbas cap. Quasitum de temp. ordinand. num. 6.

CAPUT III.

An expositus ordinari possit in Episcopum.

SYMMA

*Qua disputanda sit questio. num. 1.
Referetur opinio asserens expositum esse spurium num. 2.
Rejectione. num. 3.
Neque matrimonium, neque concubinitus est qualitas, quæ à natura inest. num. 4.
Secunda sententia docens esse illegitimos asseritur. num. 5.
Limitatur à nonnullis, ac lenitur. num. 6.
Vt sic adstruitur probabilis. num. 7.
Expositus dispensari potest ab ordinario. numero 8.
Expositus bona fide ordinatus possit sine dispensatione ministrare in ordine suscepto. num. 9.
In dubijs melior est conditio possidentis, ibidem & num. 12.
Expositus bona fide ordinatus, ubi capit dubitare, diligentiam tenetur pramittere antequam celebret. num. 10.
Index dubitans de illegitimis natalibus Expositi, usque ordinati ei favere tenetur, neque adstringitur ad non exercendum in ordine. num. 11.
A fortiori si probabilis opinionem sese conformare Index. ibidem.
Indubijs melior est possidentis conditio in omni materia. num. 12.
Idem est iudicium fori interni, & externi, si hoc falsa natiuitas presumptioni. numero 13.
Filius natus ex coniuncto adultera in dubio*

censetur legitimus. num. 14.

Explicatur principium morale in dubio tutior pars est eligenda, ibidem, & numero 15.

Probabilius est in dubio facti, tutiorem partem in sensu Aduersariorum non esse eligendam, quoad omnes irregularitates, una homicidij excepta. num. 16.

In dubio delicto Reus est absolvendus. numero 17.

Ratio affertur, cur irregularitas incurratur ob homicidium dubium. num. 18.

Declaratur cap. Illud de cler. excomm. missi. num. 19, 20, & 21.

Excommunicatio per solam famam alicui probabiliter nota obligat ad vitandum excommunicatum. num. 20, & 21.

Vera sententia asserens post sufficientem diligentiam, perseverante dubio, Expositum, ut legitimum habendum esse. num. 23.

Ob solam expositionem irregularitas non contrahitur. num. 24.

Nam presumptio saneat Expositis. num. 25.

Indubio ea vsui sit coniectura, quæ delicti presumptionem excludat. num. 26.

Gregorius xiv. Expositos decreuit habendos esse puri sanguinis. num. 27.

Lex penalis non debet extendi ad similes casus. num. 28.

In penalibus argumentum à simili non valet. num. 29.

Lex penalis in salutem animarum sancita non est odiosa. num. 30.

Expositus tuto potest opinione duci docente suam legitimationem. num. 31.

Iura favore prosequuntur Expositi, numero 32.

H Aecenus de legitimis Episcoporum egimus natalibus notorijs, vel occultis, superest eorundem certitudo, ad quam uniuersalem asserre regulam perdifficile, sanè videtur, tribus antea non expensis casibus, qui in varias opiniones agunt Auctores; & cum multa scitu digna inuoluant, sigillatim expendenda sunt: præsens igitur caput primum euoluet de expositis: ultimum subsequentes.

Itaque quem capitis inscriptione questionem exposuimus, adeo arbitrati sunt difficilem nonnulli auctores, ut indecisam, potius relinquere, quam soluere maluerint, sic Anceritanus in cap. Primum de infant. exposit. Barbatius in cap. Cum deputati de indic. Alij vero in tres abiere sententias. Prima, docet ut spurios esse habendos Expositos: est Butri pars. 1. decis. 435. Barbosa in rubrica ff. solut. matrimonio. Probat, spurij sunt, qui certum patrem demonstrare non possunt; est leg. X. ulgo. quasi ff. de his qui sunt sui vel alieni

alieni juris; atqui nequeant Expositi demonstrare patrem, ergo &c. Secundo à contrario; legitimi ex iustis nuptiis, ac matrimonio habentur; sed expositi non habentur ex matridionio, quod cum in facto consistat, presumi non debet ex *Reg. legis in Bello §. facta ff. de capt. & possim. reuers. ergo &c.* Quo argumento quàmplures huic subscribere sententiæ, quos citat *Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 51. num. 148.*

3 Verum enim verò si spurios sub latiore significatione, quàm *cap. 1. num. 5.* adumbravimus hi Auctores accipiant pro illegitimis, atque incerto patre natis, nil distinctum autumant à secunda opinione numero sequenti mox inferenda: si verò spurios sub strictiori significatione intelligant, vehementer errant, nam primus textus pro eis non est: quippe qui de spuris penes latam significationem loquitur, inter quos non esse numerandos expositos infra demonstrabimus.

4 Secundum argumentum sanè nullius est roboris; nam sicut matrimonium in facto consistit, ita concubinatus, aut alius quivis adulterinus congressus, ex quo spurius nascatur; ergo sicut presumi matrimonium non potest per hos Auctores, ita nec adulterina alia ratio, neque textus allatus aliquam in hoc casu vim habet, *Alciato Iudice; & ut probè Conar. infra citandus c. 8. §. 3. n. 1.* ergo sicut matrimonium non est qualitas, quæ à natura inest, quaque supposita legitime dicerentur, ita neque concubinatus, vel alius adulterinus congressus à quo spurius appellandus.

5 Secunda sententia est *Maioli lib. 1. de irregularit. cap. 11. Menochij lib. 6. presumpt. quest. 54. num. 10.* Expositos docentes esse illegitimos, atque irregulares, neque ordinandos sine dispensatione, & à fortiori in Episcopum.

6 Hanc opinionem *Conarr. Clement. si furiosus 1. part. à num. 9.* leniorem reddit; quam primò doceat absque dispensatione, expositos ordinari non posse. Secundo posse ab Episcopis dispensari. Tertio posse ordinatum iam ministrare sine dispensatione; subscribunt *Soar. de censur. disp. 50. sect. 4. num. 4. Auil. de irregular. disp. 3. dub. 9. & alij Recentiores.*

7 Hanc quidem sententiam probabilem iudico, ex probabili, cui nititur fundamento; quia, scilicet, esto daremur in casu dubio, non esse quempiam censendum illegitimum, hic tamen noster dubius non est; cum vehementes habeat coniecturas indicantes, expositos esse illegitimos; tales enim plerumque solent exponi; & quæ communiter accedunt, sunt credenda *leg. si furiosus C. de*

probat. & Gloss. leg. Neque tales eodem titulo; nam raro legitimos exponi contingit paupertatis ergo; & in obscuris, vel inspicis solet, quod verò similis est, vel quod plerumque fieri solet *leg. 115. ff. de reg. iur. confirmatur ex Gloss. in cap. Consuluit de seru. non ordinand. asserente spurium illegitimum esse, qui patrem ostendere non potest, vel si ostendit, verecundum ostendit,*

8 Secunda limitatio Couarrubiz probabiliter etiam arridet, nam licet non possit Episcopus dispensare cum illegitimis publicis, ut infra dicemus; in hoc tamen casu satis esse videtur eius potestas dispensandi, vel quia probabili huic sententiæ Prælati auctoritas adiuncta securiorem omnino reddit conscientiam; ut scribit *Soarius laudatus disp. 50. sect. 4. num. 4.* vel quia irregularitas hæc dubia minimè potestatem excedit Ordinarii; cuius placitum ex hac probabili opinione Doctissimorum virorum firmatum, cum sufficiat, ac facili negotio possit haberi, reddit expeditiorem eius executionem.

9 Tertia demum Couarrubiz determinatio minimè displicet, dummodo ex bona fide procedat, & diligentia præmissa sit, ad evacuandum dubium. Ratio primi est, quod in dubijs melior est conditio possidentis, bona utique fide habita possessione, cuius potior est conditio in pari causa, ut est dubia, 2. *Reg. In pari 65. de reg. iur. in 6. & Reg. Pari 170. ff. de reg. iur.* quod secus eveniret si mala, vel dubia fide id factum fuisset; etenim cum possessio sit, rei cum bona fide detentio, ut probè *Hosienis, & alij, quos refert, & sequitur Syluester verb. possessio num. unico, & Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 18. & Sanchez lib. 2. de mat. disp. 41. num. 24.* non poterit, neque suffragari, neque esse possessio vera, ex mala fide, cum ergo hic ordinatus etiam in Episcopum ius habeat ad usum ordinis, & iurisdictionis, propter solum dubium, quod ab expositione ortum habet, prohiberi ab eius usu nec debet, nec posset.

10 Ratio secundi est, quia non præmissa debita diligentia ad dubium tollendum proprie res dubie non esset; cum superesset intellectus ratio inuestiganda; quæ in alterutram partem determinaretur. Quare in præxi illud in hac opinione observandum est, ut abtineat ab usu ordinis, & iurisdictionis, antequam sufficientem ad evacuandum dubium exhibuerit Expositus diligentiam, ut probè notat *Auila 7. part. disp. 2. dub. 5. concl. 2. §. hanc autem ex Henrico cap. 3. num. 4. & Polanco in suo direct. fol. 86.*

11 Addo, existente pari dubio, nato ex diutina expositione infantuli, quo hærens omnino esset iudex, & animo pendulus, teneri exposito possidenti, ac ordinario, vel clerico favere,

neq

- nec poffe illum cogere, ut non exerceat in ordine iam fufcepto, vel dignitate acceptata, quod elicio è doctrina Salonis 2.2. quæft. 11. tract. de dominio ad finem, & è Sanchez laudato num. 12. & 14. à quibus, quod dicitur in materia iuftitiæ probè ad rem noſtram adaptari poterit, idque à fortiori verum erit, fi iudex fe conformauerit probabiliſiori opinioni, quam num. 23. docebimus;
- 12 Cum in dubijs meliorem eſſe poſſidentis conditionem, ut paulò ante dicebam, non ſolùm in materia iuftitiæ, ſed in quacunque, regulam eſſe certam iudicem tam Soar. citato diſp. 40. ſect. 5. à num. 14. & ſect. 6. num. 8. Anſa citato dub. 16. Sanchez, apud quem multum lib. 2. de maſ. diſp. 41. num. 31. tum lib. 1. oper. mor. cap. 30. num. 10. & quia ius
- 13 certum poſſeſſionis meliorem reddit poſſidentem penes cætera pari iure, ac alter poſſentem: & quia poſſeſſio titularis eſt vniuerſalis, omnibuſque virtutibus communis, quatenus potentiales ſunt iuftitiæ partes; & quia in foro externo, exiſtente dubio, præſertim poſſeſſione indicatur, & idem eſt huius, & interni fori iudiciũ, ubi illud falſe non nititur præſumptioni, aut in poenam, per iudicis ſententiam, Agentem damnat, ut probè Bald. Authent. Ingreſſi num. 49. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Sotus lib. 4. de iuſt. quæſt. 5. art. 3. verſ. 4. argumentatur. Nauarr. cap. ſi quis autem num. 36. de penit. diſt. 7. Conar. cap. Cum eſſet. num. 7. de teſtam. Suarez 5. tom. in 3. part. diſp. 40. ſect. 5. num. 16. Salas 12. quæſt. 21. tract. 8. diſp. unica ſect. 18. num. 166. & ſect. 19. num. 171.
- 14 Quare nemo dubitabit (ut hunc obiter caſum ad rem noſtram etiam ſoluam) filium ex coniugata natum cum viro habitante, quamcumque adultera, atque alterius concubina ſit, in dubio cenſeri habitum ex viro, ac proinde legitimum in utroque foro, viri heredem, ac minimè irregularem, vel inhabilem ad Epifcopalem dignitatem; eo quòd ius in eo euenta ita præſumat, ut probè Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 10. num. 11. ex multis.
- 15 Obijcies cap. ad audientiam, & cap. ſignificati il. ſecundo, verſ. quod ſe diſcerni, & cap. Penultimo de homic. ubi decernitur dubitantem dubio facti, utram, ſcilicet, homicidium patrauerit habendum eſſe irregularem, & aſſertur ratio in cap. Ad Audientiam modo citato; Cum in dubijs ſententiam debeamus eligere tutiorem, & in cap. ſignificati modo citato, il. ſecundo, verſ. Quod ſi diſcerni, ubi In hoc dubio (dicitur) tanquam homicida debet haberi ſacerdos, & ſi certè homicida non ſit, à ſacerdotali officio abſtinere debet, cum in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quam temerè celebrare, pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò

magnum periculum timeatur. Vbi perpendendum eſt; hanc deciſionem deduci ex principio morali in dubio tutior pars eſt eligenda, quod apud omnes in conſeſſo eſt; igitur ex eodem principio Ordinatus cum dubio defectu natalium non poterit in ordine exercere.

- 16 Reſpondeo in allegatis textibus ſupponi quidem illud principium, non ut obligans, & ex præcepto ſemper obſeruandum, ſed quando rationi, & prudentiæ regulis conſentaneum iudicabitur, iuxta quas irregularitatis lex, in eo tantum caſu de homicidio, prudenter videtur ſancita; minimè tamen ad cæteros ſe extendens caſus; ut probè Soar. tom. 5. in 3. part. diſp. 40. ſect. 6. num. 9. & Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 10. num. 15. & quamuis probabilis opinio ſit aſſerens, vniuerſalem legem, & regulam pro omnibus irregularitatibus vim habere, ut in dubijs facti tutior ſit pars eligenda; ac proinde ſicut ubi dubium eſt de homicidio, irregularis cenſendus eſt dubius homicida, ſic etiam in cæteris irregularitatibus è dubia cauſa, procedentibus, ut ſentiunt Abbas cap. citato Ad audientiam num. 2. ac multi, quos laudat, & ſequitur Vazquez 1.2. diſp. 65. cap. 3. num. 9. & 13. & diſp. 66. cap. 1. nec non Azor tom. 1. lib. 2. cap. 19. quæſt. 10. in fine; Nihilò tamen minus æquè ſaltem vel probabilius eſt, in alijs caſibus diſtinctis ab homicidio neque in dubio iuris, neque in dubio facti cenſendum eſſe quempiam irregularem, ut quamplures auctores docent apud Sanchez laudatum num. 48. neque eſſe neceſſariò præferendâ partem tutiorem, ſed ſtandum pro poſſeſſione, ut in hoc caſu noſtro docere vidimus Soar. diſp. 30. ſect. 4. num. 4. & diſp. 40. ſect. 6. num. 8. & Salas 12. quæſt. 21. tract. 8. diſp. unica ſect. 18. num. 168. & ratio eſt, tum quia omnia iura, expreſſis loquuntur verbis, In dubio delicto Reum eſſe abſoluendum Reg. fauorabiliores 168. ff. de reg. iur. & Reg. Cum ſunt, eodem titulo in 6. ubi hæc habentur. Cum ſunt iura partium obſcura Reo fauendum eſt potius quàm Aſſori: & ibi Gloſſ. verb. Cum ſunt, ex quo Aſſor (ait) non probat delictum Reum eſſe abſoluendum, idem pene habetur cap. Vnico verb. Cum enim: Ut Eccleſia Benef. &c. Sed quoties factum mouet dubium, manet etiam delictum non probatum, quando non eſt ex delictis à Gloſſa exceptis; ergo abſolendus eſt Reus, quamuis altera pars ſit æquè dubia, Ab hac autem regula iuris, adeo rationi conſentanea recedendum ſanè non eſt, ſine textu expreſſo, qui in ſola irregularitate homicidij, neque in alia extat, & qui extendendus non eſt ad aliam irregularitatem, contra aliam iuris regulam infra perpendendam; deinde quia, ut probè no-

bè notat Sanchez citatus, potius est iuris, quàm facti dubium, quod prae manibus habemus; cum in quaestionem reuocemus, an in alijs factis, ut puta illegitimorum natalium, praeter homicidium, quando illi sunt
 19 dubij, ius irregularitatem statuerit. Adde peculiarem esse rationem, quare specialiter fuerit irregularitas decreta in dubium homicidium, & non alia; quòd homicidium est maximè exosum in iure, & longius à Clericis amandandum, ob turpitudinem, atque enormitatem, quam inuoluit; ex quo prouenit, ut notat Auila 7. part. disp. 2. dub. 5. concl. 2. §. 2. homicidium voluntarium in omnibus excipi facultatibus ad dispensandas irregularitates concessis.

20 Obijcies secundò magis ad rem nostram ex cap. illud de cler. excom. minist. vers. licet autem, ubi Pontifex ex illo eodem principio, In dubijs tutior pars est eligenda, deducit, Episcopum de sua excommunicatione dubium teneri à celebratione abstinere.

21 Respondeo primò, forsitan excommunicationem sola fama probari, quapropter in citato casu, Episcopo per famam sufficienter notam fuisse propriam excommunicationem, de qua non dubius, sed securus erat, deduco id ex cap. Cum desideres vers. secunda quaestioni de sent. excom. in 6. ubi deciditur solam excommunicationis noticiam ex fama habitam satis esse ad vitandum quempiam, ut excommunicatum, & docet Abbas ibi nu. 6. qui quidem in cap. Illud modo citatum num. 4. solam famam ait plenè probare.

22 Secundò dico, excommunicationem illam fuisse quasi certam, ac deliquisse grauiter Episcopum antea celebrantem, quam per debitam diligentiam dubium de excommunicatione diluisset ex Glossa penultima ut sine cap. Penultimi de cler. excom. minist. ubi Antonius, & Abbas in fine; quocirca tenebatur Episcopus illo tunc tutiorem sequi partem abstinendi, scilicet, ab exercitio ordinis, ut probè Auila part. 1. disp. 2. dub. 5. in fine.

23 Ceterum esto hanc sententiam hac ratione confirmatam iudicem probabilem; probabilius tamen absolute assero post sufficientem diligentiam, permanente dubio, expositum, ut legitimum habendum esse. Ad quod declarandum praemitto, ut exploratum, si de expositi parentibus tandem aliquando constiterit ob solam expositionem, nullam Expositum subire irregularitatem, cum à nullo iure hac expressa sit, ut probè Maiolus maximus irregularitatis assertor, & Soarius citatus numer. 10. quo adnotato, probatur conclusio: primò, quia quilibet est dignus, nisi probetur contrarium, capit. Vnico de

seru. & cap. Dudum de praeump. Gloss. cap. Cum deputati de iudic. & ibi expositores. Secundò probatur ex cap. Cum Deputati citati ubi Praeceptores quidam apud Religiosos militum Templi, tanquam infames ob ignotam generationem à iudicijs reijciebantur; qui tamen auctoritate Apostolica ob id minime infames declarantur; ergo idem censendum est in casu nostro: sicut enim illi, & si sub dubio natalium, habebantur tamen ut infames; vel quia tales fugere solent patrium solum 19. quaest. 2. vel quia ambigebatur, utrum essent serui: sic etiam de expositis dubitatur, an illegitimi sint ex nonnullis coniecturis, ut infra; ergo sicut illi praepceptores neque infames, neque serui dicuntur, ita hi neque illegitimi. Tercio quia, ut in declaratione opinionis secundae vidimus, hoc sanè dubium non facti, sed iuris potius est, quo dubitamus an irregularitatem ius imposuerit huic defectui dubio: quum igitur in dubio iuris nullus censendus sit irregularis, cap. Is qui de sent. excom. in 6. ut probè post multos tenet Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 10. num. 42. neque in casu nostro. Quo fundamento ruit momentum pro prima opinione allatum secundo loco numero 1.

Instabis, huiusmodi iura militare, quando res omnino est dubia, vel paris rationis, ut ita dicam; at in hoc casu praeterquam quod dubium est facti, matrimonij scilicet, quod non supponitur, ut primam expendentes opinionem num. 2. diximus, deinde versamur in poena irregularitatis; & praesumptio est ex parte illegitimorum natalium; quales plerumque solent esse horum expositorum; quae enim communiter accidunt, sunt credenda leg. siue possidetis C. de probat. & Gloss. leg. Neque natales eodem titulo, at raro contingit huiusmodi infantes ratione paupertatis exponi, cum ex hoc parentibus resultet infamia.

25 Verum enim verò circa hoc dubium facti, quod primò obijcitur, & poenam irregularitatis secundò obiectam satis superque factum à nobis cenfeo, dum primam obiectiōem secundae opinionis soluimus num. 17. Ad tertiā autem instantiā respondēo gratis etiā concedendo cū Soario de cens. disp. 5. sess. 4. num. 2. plerumque ita euenire, ut ex illegitimo congressu expositi sint nati; non tamen semper, ut deducere est ex 2. Exod. ubi legitur Moyles legitimus quidem, expositus tamen fuisse, idemque supponitur in cap. Vnico de infant. exposit. in illis verbis. Hoc ipso fuit à potestate patria liberatus; hoc enim propriè filio tantum legitimo competit per Textum §. Vltimi Instit. de nupt. & §. Vltimo, iuncta Glossa Instit. de patria potest. quod

quod satis esse videtur, ut in fauorabilibus hi legitimi habeantur; atque è re, & magis ratione est plures occulta nota laborantes admittere, quam paucos omninò expertes, atque innoxios reijcere; quocirca non immeritò ius & canonicum, & civile, ex pietate, fauoribus Expositos prosequuntur, ut videre est in *Capit. Vnico de infant. exposit. vbi Serui expositi libertate*, & *Liberti ingenuitate donantur*, ut in *C. eodem dem titulo. & leg. Nemini, de Episcop. audien.* Textui verò citato responderi posset quicquid sit in alijs casibus, illud certum esse, in hoc de irregularitate, in Expositum sanctam non esse, quippe qui existente dubio censendus non est irregularis, quòd hæc pœna dubio defectui imposita non est, ut magis ex dicendis patebit.

26 Addo in dubio eam esse coniecturam assumendam, quæ delicti præsumptionem excludat; at verò contrariæ opinionis Doctores coniecturæ delicti præsumptionem inuoluenti nituntur: quam rationem prosequuntur infra pro hac sententia Doctores citandi. Demum non video, cur paupertas, vel alius titulus non æquè latè pateat, ac timor illegitimi concubitus aliquin manifestandi, ut æquè saltem, nè dicam magis, expositionem infantium dicatur causare, quàm occultatio dicti delicti, eo potiori iure, quòd illegitima copula plerumque intercedere solet eas inter personas, quibus secundum cetera facilis esset modus occultè creandi prolem, quàm per summam impietatem illam exponant.

27 Quartò, quòd auctore *Henriquez de Sacramento. Ordinis capit. octauo, numero 10. in Gloss. littera H.* quem citat, & sequitur *Aquila disputat. 2. dub. 5. conclus. 2. & disputat. 3. dub. 9.* fertur *Gregorius XIV.* decreuisse, tanquam legitimos, & puri sanguinis expositos habendos esse, ut docent idemmet *Henriquez, & Aquila*, speciatim ad omnes præbendas, quia in dubio nemo debet presumi infecti sanguinis. Huic etiam sententia subscribunt *Soarius laudatus* probabiliter numero 4. *Ananias, & Felinus* adud *Cuartubiam* citatum pro secunda opinione *Patetibus de Nothis, & Spurijs cap. 63. num. 3. & 7.* *Bermondus de public. concubin. in verbo, Quia etiam filios ex tali concubinato*, numero 90. *Menochius de præsumption. libro 6. quæstione 54. numero vigesimo, & de arbitrar. casu 396. numero 15.* *Geranda de priuilegiis explicat. à numero 1441.* *Emmanuel Rodriguez quæstion. regular. tomo primo, quæstione 13. articulo primo, & quæstione 14. articulo tertio, Agidius ConincK disput. 18. de irregular. dub. 12. num. 105.*

Obijcies, Lex quantacumque pœnalis ad

singulos extendenda est casus, in quibus ratio inuenitur eadem à lege expressa, ut ex communi sententia docent *Abbas cap. finali numero decimo, & undecimo de rescript. & cap. Nihil numero uno de election. Lambertinus de iur. patronat. libr. 2. part. prima quæstione decima. articulo quarto in fine, Molina libro primo de primogenit. capit. quinto numero decimo, Syluester verb. lex, quæstione 18. & verb. pœna 4. & verb. argumentatio quæstione prima, Sanchez libro tertio de matrim. disputat. 42. numero quarto, apud quos alij; ergo sicut in dubio facti quis censendus est irregularis ex capit. Ad audientiam, & capit. significasti, il secundo, & capit. Penultimo de homicid. & ex multis docet Sanchez libro primo oper. moral. cap. 10. num. 42. sic in dubio legitimorum natalium sentiendum est.*

28 Respondeo præter quàm quòd noster casus dubium videatur inuoluere, iuris potius, quàm facti, ut supra; quia tamen idem de homicidio dubio dici posset; at probabilius esse, non deberi ad similes casus extendi legem, quo ad pœnam incurrendam; etenim talis lex non omninò pendet à ratione, sed ex legislatoris eam pœnam imponentis arbitrio; quod maximam habet vim, dum de irregularitate agitur, quàm capit. *Is, qui citatus de sensens. excommunicat. in 6.* sancit non esse inducendam ex rationis similitudine, sed quando in iure fuerit expressa; sic habent *Antonius capit. finali, numero 58. de consuetud. Castro libro primo de leg. pœnal. capite septimo document. tertio*; additque secus esse in alijs legibus, quæ adeò pendent ex ratione, ut hæc earum dicatur mens, & anima: ex quo necessariò fit, ut, vbicunque eadem militat ratio, eundem profus locum habeat lex; in pœnis autem lex pendet à voluntate imponentis; nam etiam si rationis lumen dicat crimina punienda esse; ad hanc tamen, vel illam statuendam pœnam minimè cogit.

29 Quamobrem in pœnis argumentum à simili non valere tradit *Gloss. Reg. in pœnis 49. verbo in pœnis de regulis iuris in 6.* quam regulam optimè declarat *Molina tomo primo de instit. & iur. tractat. secundo disputat. 117. §. 4.* pœnas docens comprehendere tantum delicta, ob quæ statuta sunt, non autem alia æquè grauia, vel grauiora; quod alijs etiam indicauit postea *Soarius 3. parte quæstion. 67. articulo 8. in commentario, 5. maius verò dubium est.*

30 Obijcies secundò, lex quantacumque pœnalis in animarum fauorem lata, ad peccati periculum vitandum non cefetur odiosa; & restringenda; immò fauorabilis, &

H

ampli;

amplianda, vt docent *Hosiensis Capit. Penultim. in fine. Qui filij sint legitimi, ibi Ioann. Andreas numero quinto, Antonius numero 9. Anchoritanus numero 5. Abbas numero quinto, & sexto, Sanchez libro primo de Sponsalib. disputat. 39. numer. 5. & alij apud hos.*

31 Respondeo primum, id repugnare in irregularitate; vt in solutione superioris argumenti statutum est; neque hanc sententiam sequenti aliquod animæ periculum imminet; cum ille possit in hoc dubio probabiliter ob rationes adductas credere, non esse irregularis; quamobrem *Soarius de irregular. disputat. 50. section. 4. numero 4. 5. Vnde dico tertio, meritò ait, huiusmodi Expositum posse, si velit, in conscientia conformari huic opinioni, quæ graues habet coniecturas, & Auctores; & posse sine scrupulo, absque dispensatione ordinari, & ad quamcumque dignitatem promoueri: fauet Sanchez libr. primo oper. moral. capite 10. numero 48. versic. ad ultimum dic. nec non Nauarr. capit. si quis autem numero 41. de penitent. distinct. 7. vbi ait, in dubio tutiorem partem esse amplectendam in solis casibus à iure expressis, & in capit. Ad additiam, & capit. significasti il secondo de homicidio.*

32 Hinc ad textus numero 4. pro secunda opinione allatos dico Expositos in ordine ad irregularitatem non habendos esse illegitimos; quippe pœna in dubio non est imposita, & Expositi à iure porius fauore afficiuntur, quàm è contra.

C A P V T I V.

An ignotis natus parentibus, vel de quibus vtrum legitimè generauerint, dubitatur in Episcopum promoueri possit.

S V M M A.

Cuius ignorantur parentes, illegitimus non est habendus num. 1.

Nullus illegitimus habendus, ni moraliter euidenter sit talis. num. 2.

Sine intercedat dubium negativum, sine propositio ad asserendam illegitimationem, siue opiniones essent probabiles in vtranque partem, siue contraria sit probabilior, ni euidenter moraliter sit illegitimatio, talis

non habenda. num. 3.

Putans esse irregularis, uttalem se gerere tenetur, etsi posset in contrarium efformare conscientiam num. 4.

Matri etiam in discrimine vite filium illegitimum asserenti, non tenetur filius credere qui non habendus est irregularis. numero 5.

Etiamsi probaretur eo tempore matrem adulterium commisisse, quo filium concepit, si tamen cohabitans viro fuerit, eumque pepererit, legitimum habendum esse, numero 6.

Etiamsi cum peperisset extra domum mariti. num. 7.

Eodè pacto filius concubinae domi retentæ Concubini censendus est, & naturalis. num. 8.

Legitimus habendus filius, quem postquam recognouerint parentes, negant legitimum esse. num. 9.

Coniectura ad illegitimos natales probandos. num. 10.

Quomodo probari possit possessio filiationis. num. 11.

Apud quem iudicem causa illegitimorum natalium agitata sit. num. 12.

Filius suppositivus ex sola suppositione non est irregularis. num. 13.

EX varia decisione casuum, quos agitare solent Auctores huius capituli, nodus soluendus est, & primus affertur de eo cuius ignorantur parentes, tametsi non fuerit expositus; quem absque dubio irregularem non esse siue ad ordines, siue ad Episcopalem dignitatem, exploratum habeo. Deducitur ex vltima, quam superiori capite amplexi sumus, opinione; etenim in hunc nulla viget præsumptio expositionis, quæ in Expositum negotium facebat. Quocirca primis momentis, quibus nostram superiori capite probauimus sententiam, hæc etiam confirmatur, quam in terminis habet *Villadiego cap. 10. quem citat, & sequitur Anila 7. part. disput. 3. dub. 10.*

Secundus casus est de illo, qui quidem censebatur antea legitimus, cepit autem postea vel per infamiam, vel aliquo alio nomine illegitimus haberi. Huic casui, quem multis modis figuratum soluemus, generalem præmittere regulam operæ pretium duximus; ex qua solutiones omnes deducenda sunt.

2 Sit igitur vnica conclusio. Nemo habendus est illegitimus, ni euidenter credibile sit (vt in humanis solet) eum esse talem. Huic assertioni quotquot Auctores infra pro singulis solutionibus allegandi sunt, subscribere tenentur; & probatur primò, quia

quia filiation cum de difficilissimis probatu sit, probationibus coniecturalibus satis est, ut constet, sic probè *Antonius apud Abbatem numero decimo, capit. Transmissa, qui filij sunt legitim.* Coniecturæ autem, assertam evidentiam credibilitatis parere debent. Secundò, quatuor modis casus hic illegitimorum natalium figurari potest. Primò, ut sufficienti facta diligentia (quam necessariam omninò ducimus, Auctorum consensu) perseveret adhuc dubium merè negatium, animusque sit pendulus, & anceps in neutram partem inclinans: Secundò, ut dubium sit negatium quidem, cum quadam tamen propensione maiori ad partem affirmantem, vel è contra. Tertiò, ut probabiles sint opiniones de utraque parte, tam affirmatiua, quàm negatiua, cum formidine tamen alterutrius. Quartò quando probabilior altera fuerit opinionum, siue negatiua, siue affirmatiua: sed quouis ex his modis res se habeat, quis cēsendus nō est illegitimus, neque irregularis; neque alius superest, quo censeatur talis, nisi per moralem certitudinem ex evidentia credibilitatis resultans; igitur ex hac solū quis habendus est illegitimus. Consequentia est probè deducta, maior verò propositio patet tum è sufficienti enumeratione modorum, quibus potest suspicio aliqua oriri illegitimorum natalium: tum ex ultima minoris propositionis parte probanda constabit; minor igitur propositio per varia membra explicanda est.

Itaque si post sufficientem diligentiam dubia res esset, negatiuo dubio, an Titius esset legitimus nec nē, qui antea legitimus censebatur, legitimus habendus est. Probatur quòd in dubijs, ubi par est ratio, melior est conditio possidentis: sed hic, de quo agimus, est in possessione filiationis legitimæ; sic enim primo putabatur, ut supponimus: ergo ut legitimus habendus erit. Maior propositio, cum ex superiori capite constat, tum ex textu manifesto in *cap. Lator, qui filij sunt legit. adinnēta Gloss. verb. probare legitime: in cap. Tuam. de ord. cognit. cum sua Glossa, & cap. Accedens de purg. canon.* Vbi Expressius nostra docetur assertio, nimirum, si quis publicè sit infamatus de illegitimis natalibus, & per ipsam infamiam constare non poterit, eius admissa purgatione, ordinetur; ut enim probè notat ibi *Abbas numero sexto ex quo semel quis habitus, & reputatus fuit pro filio Sempronij, fama sequens in contrarium non nocet: idem habent Lanfrancus, & Felinus laudati à Zaccharia in additionibus ad Abbatem ex varijs textibus.* Quamobrem licet aliquis rationabili adhi-

bica diligentia dubius remaneret ab intrinseco, quia rationes in alterutram partem non haberet urgentes; poterit tamen per extrinseca principia determinatum efformare iudicium, quo sibi licere putet alterutram partem, & opinionem sequi, ac proinde se non esse illegitimum, existimare; cum hanc sententiam graues habere patronos sciat; fauet in simili casu *Sanchez libro primo oper. moral. capit. nono numer. decimosexto.* Quòd si tali adhibita diligentia, eo pacto reperiatur, quis affectus, ut si assensum eliciturus sit, assertius sic futurus illegitimorum natalium potius, quàm legitimorum, idem de hoc ferendum est iudicium, ac de habente dubium merè negatium, de quo paulò ante diximus; etenim talis affectio addita ambiguitati, quædam suspicio est, de qua, siue certum, ac positivum includat iudicium, siue non, idem sentiendum à fortiori, ac de eo, qui minus probabilem amplectitur opinionem, de quo mox dicam. Si quis igitur sequens opinionem æquè probabilem, nē dicam probabiliorē, docentem se non esse illegitimum, ex coniecturis probabilibus, inter quas principem obtinet locum possessio, ut supra diximus, & præsumptio, poterit absque scrupulo ordinari, & in Episcopum promoueri; immò si minus probabilem iudicaret opinionem docentem, ipsum esse legitimum, adhuc posset, ut legitimus, ex contraria opinione minus probabili, se habere, atque existimare; nam cum arbitretur, quam sequitur opinionem, esse sane probabilem, nec temerè, neque imprudenter agit, dum rationis ductu, & ex causa practicè indicat, atque operatur, neque aliquis ad melius, & perfectius obligatur, dummodo sine peccandi periculo operetur; neque ad omnimodam rei certitudinem, ad quam corporeis impeditis vinculis haud facilè, prò præsentis statu, peruenire possumus, qui nostram scit imbecillitatem, Deus nos obligat. His itaque ducti rationibus, quamplures sentiunt Authores, licitè posse quempiam, relicta probabiliori, minus probabilem amplecti sententiam, & ex ea operari, quin peccati formaliter considerati periculo se exponat, sic optime *Vasquez 1.2. disputat. 62. capit. quarto, numer. 14. Suarez 5. tom. in tertia part. disputat. 40. session. 5. numer. sexto, Valentia 1.2. disputation. 25. question. 12. punct. 6. questione prima, & alibi Henriquez libro 14. de irregular. capit. tertio numer. tertio, Azor. tomo primo libr. 7. capit. 16. questione 2. 3. & 4. & alibi, Sanchez libro primo oper. moral. capit. nono numero 14. Anila in terminis de hoc*

H 2 ipso

ipso casu disp. 3. dub. 10. Nauarr. lib. 3. de resi. cap. 1. dub. 13. in noua editione num. 237. & alij apud hos; igitur quouis ex his enumeratis modis se res habeat, non habendus est, quis irregularis, quomobrem quum alius reliquus non sit, quam ex euidenci credibilitate illegitimorum natalium ortus modus, ut diximus, hoc deficiente, nullus in ordine saltem ad penam irregularitatis, censendus erit illegitimus: neque maior desideranda est in hoc casu euidencia, quæ vix haberi poterit; ut enim probe, Panormitanus aduertit cap. Accedens de purg. canon. num. 6. si infamatus de illegitimis natalibus, filiationem vellet probare, credibilitatem potius probaturus esset, quam ipsam filiationem; subscribe, Soarius de irreg. disp. 50. sect. 4. num. 6. Nam neque matris dictum, neque certitudo adulterij ad maiorem sufficeret euidenciam; quæ tamen in eo, vel simili reperirerur casu, quando de certitudine adulterij constaret, & euidens esset absentia mariti tempore conceptionis; verum tunc certior est nostra regula; nam si euidenciam credibilitatis sufficere dicimus, potiori iure, euidencia satis erit facti; at cum hic casus usu frequens non sit, addidimus idcirco, si ex alijs varijs circumstantijs illegitimi natales etiam credibiles fierent, habendum tunc esse natum ex illis irregularem, neque ordinandum sine dispensatione, Quænam autem sint hæ circumstantiæ longum esset perpendere nonnullæ tamen ex casibus adducendis patebunt.

4. Ex his deduco primo cum Soario modo laudato si quis, siue ex leuitate, siue ex nimia credulitate se arbitretur esse irregularem, in conscientia ita se gerere debere; quamuis posset scrupulum deponere, credulitatemque mutare, & efformare conscientiam ex probabili contraria opinione.

5. Sic secundo matri tantum asserenti, etiam in extremo discrimine vitæ, filium esse illegitimum, non teneri hanc fidem adhibere, neque habendum esse irregularem; ratio est primo, quia dictum solius maris credibilitatem moraliter euidenciam non habet, cui conuiescere teneatur filius; secundo, quia ex eo, quod quis natus sit ex vxore alicuius, præsumitur genitus ex legitimo coniuge, non probaretur tempore conceptionis illum aliquo impedimento, absentia, *ver. grat.* vel simili detentum, vel impotentem fuisse ad generandum; Tercio quod alleganti suam turpitudinem non est credendum, ut in *Regulis iuris* habetur, cum tanto tertij præiudicio, eo, vel maxime, quod genius muliebris sit, alios præter modum amare filios; alios odire. Quarto manifestò comprobatur

è textu in *c. Per tuas ostendo de probat. vbi* licet ad fundandam præsumptionem contrariam fuisset, quod per septemnum prolem illa mulier non suscepisset ex illo homine, & licet ab eodem diuertisset; licet postea iurasset filium non fuisse susceptum ex illo ipso homine, in cuius domo enixa erat; nihilo tamen minus iuncta hæc primam præsumptionem, cum partus domi illius habitus, cum testificationis eiusdem, cum recognitionis patris non valuerunt infirmare; ergo, & in casu nostro; Quinto demum patet ex *Cap. Officij ad iuncta Gloss. de penit. remiss. vbi* Conarrub. reg. peccatum, prima parte, num. 3. & 6. docent præterea Theologi in 4. dist. 15. quos videre est apud Sotum 4. de inst. qu. 7. art. 7. ad 2. Suarez. disp. 50. sect. 4. numero quinto *Lesium lib. 2. de iustitia capite decimo dub. septimo num. 51. Conin K. disputat. 18. de irreg. dub. duodecimo in fine Idem tenent Canonista in cap. Per tuas de probat. Abbas numero quarto, & cap. Accedens de purg. canon. numero sexto, & quam plures apud Zachariam ibi in additionibus; constat denique ex iure civili leg. filium ff. qui sunt sui, vel alieni iuris; & ibi Bartol. & in leg. si Posthumus 14. de liberis, & posthumis Nauarr. capit. vigesimo septimo numero 201. apud quem Hostiens. capit. Primo de filiis presbyterorum Castro lib. 2. de leg. pen. cap. ult. conclus. 3. & alij.*

6. Colligo tertio etiam si probaretur eo tempore matrem commisisse adulterium, sitamen cohabitabat viro suo, huius præsumendum esse filium, & non adulteri; & ratio est, quia cum posset veriusque esse filius, præsumere debemus in fauorem filiationis legitimæ, & à marito, ut rectè, Abbas cap. Accedens de purg. canon. in fine, & cap. Transmissa, qui filij sint legitimi numer. 9. faciente textu in leg. Miles 5. Defuncto ff. de adulteris.

7. Idemque iudicium ferendum de eo qui nascitur de concubina domi detenta, qui præsumendus est filius concubinarij, & naturalis, in ordine ad dispensationem habendam, sic Gloss. in capit. Michael. de filiis presbyterorum allata ab Abbate numero decimo.

8. Quod si mater Filij eum peperisset extra Mariti domum, etiam in loco suspecto, si tempore conceptionis cum marito agebat, huius filius legitimus censendus est, etiam matre vegante, docet Abbas capit. Officij de penit. & remiss. num. 3. ex lege Miles 8. Defuncto ff. de adulter.

9. Colligo quarto, idem iudicium ferendum de eo, cuius parentes negarent esse suum filium, postquam eum aliquando habuerint, & recognouerint, ut talem, sic expres-

sè Panormit. in cap. *Per tuas de probat. num. 4.* & probatur ex *Gloss. cap. Transmissa*: qui filij sine legitimi, verb. indicij, ibi, & videntur sufficere huiusmodi indicia si probet (filius scilicet) quoddam illi tenebant eum pro filio, & ille eos pro parentibus; & maxime si fama viciniæ consentiat, ut docet *Decretum, Per tuas*, & quia natus est de illorum matrimonio, quia is filius est, quem nuptia demonstrant ff. de inuis vocat. Quod si absolute ponatur casus, & ante quam parentes recognouerint, ut filium Titium, dicant non esse eorum filium, nisi aliter vergerent coniectura, ac probationes in contrarium, standum esset dictis parentum, & de illo nato iudicium ferendum, ac de eo, cuius parentes nesciuntur, ut in primo casu diximus.

10 Ut autem coniecturas assignemus ad legitimos, atque illegitimos natales agnoscendos; Primò dicimus, solam educationem in domo alicuius non sufficere, ut quis ipsius filius dicatur, ut probè *Abbas in citato Capit. Transmissa*. Secundò, si ex parte filij sola fama viciniæ sit: in filium, verò, parentum assertio illegitimum eum testificans, parentibus habenda est fides, ut ex eodem textu idem deducit *Auctor numero tertio*. Tertiò, si quis esset in possessione filiationis, ut nos *numero nono* diximus, ex solo parentum dicto non excludendus est ab hereditate, neque à iure legitimæ filiationis, & per consequens non habendus irregularis, per *leg. Primam §. 11. C. de Car. Edic. l. si posthum. §. finali, ff. de liber. & posthum.* & notat idem *Abbas numero quarto*; & per *Cap. Accedens de purg. canon. numero sexto*. Nisi maritus probaret suam absentiam, vel impotentiam, qua tunc temporis laborabat, quando hic filius genitus est, ex *leg. filium, ff. de his, quæ sunt sui, vel alieni iuris, ubi Bartol. supra*; idem sentiendum, si mater probaret, ineptam prorsus tunc fuisse ad conceptionem.

11 Probare verò potest hanc possessionem, filius, si probauerit vel natum se ex ea, quæ vxor erat Titij Patris, cui neganti fides habenda non esset ex *leg. filium modo citata*, & docet *Abbas citatus numero decimo*, quem superiori casu nos sequuti sumus, idque certius est, fama viciniæ filiationi fauente, per *leg. si vicinis scientibus Cod. de nupt.* Deinde si probauerit ipsum, tamquam filium à parentibus antea habitum, quos ut tales ipse colebat, ut indicauimus supra *numero nono*, docetque *Bartolus in leg. Quidam, ff. de probation. & indicat Gloss. penultim. capit. Transmissa*, quam perpendit *Abbas citatus numero decimo*; tale enim rationem habendi hunc, ut fi-

lium in parentibus, & eos habendi, ut parentes in filio antecedentem, meritò præponderare docet *Glossa negationi subsequenti parentum*; cui fauet *Cap. Per tuas de probation.* Tertiò, si probauerit etiam sola fama, quam, si nihil in contrarium adduceretur ad filiationem ostendendam, solam etsi satis esse docuerit *Antonius apud Abbutem citatum numero decimo*. At probabilius contrarium mihi ex ipsomet *Abbate* videtur: Quamobrem alijs coniecturarum adminiculis fama, quæ sola non sufficit, fouenda est, per *Cap. Veniens de testibus, ubi idem Panormitan.* Fama igitur cum possessione filiationis satis abundè videtur esse, ad oppugnandum vtriusque parentis dictum; secus sola, ut patet etiam ex *leg. prima C. Carbon. Edic. & sicut fama sola subsequens minimè nocet filio præhabito tanquam legitimo*, ut multi relati à *Zaccariis in Additionib. ad Abbatem cap. Accedens de purg. canon.* ita à pari non poterit euertere sola dictum parentum.

12 Vtrum autem quæstio legitimorum natalium ex instituto, & principaliter moueri possit Ecclesiasticum apud Iudicem? nostra nunc non interest; videri tamen poterunt *Angelus in leg. Quoties de iudic. Capicinus decif. 7. Praxis Curie Archiepiscopalis Neapolitan. cap. 78. numer. 4.* Illud autem exploratum habeo, ad finem ordinationis, promotionis ad beneficium, vel ad dignitatem, maximè Episcopalem promouenti, ac Summo Pontifici constare legitimos debere natales.

13 Colligo quintò filium suppositum, neque ex sola suppositione irregularem esse; cum nullibi hæc sancita sit irregularitas in supposito, ut probè *Soarius disputat. 50. de irregul. sect. 4. numer. 9.* neque enuda matris assertionem attestantis eum supposuisse, habendum talem, per eadem momenta rationum, quibus *Corollarium 2. numero quinto* probauimus, est enim idem casus, si benè perpendatur; etenim non modò à filio fides habenda non est matri, tantum asserenti, se fuisse adulteram, cum eum concepit; sed nec etiam, expressis verbis alieni ex adultero eum concepisse; ut ex communi Doctorum sententia vidimus; quamuis ex hoc sequatur mendacem haberi matrem; quod consensu Doctorum parum referre videtur; igitur etsi, dum filius non credit matri dicenti, eum esse supposititium, opus sit, ut eam mendacem iudicet, id ad rem non faciet, neque idcirco tenebitur, in sui detrimentum id credere. Quare non placet *Soarius* inter hos duos casus discrimen statuens *numero octauo non-*

H 3 camen

tamen inficior, in primo calu, quin matrem iudicet filius mendacem, arbitrari posse, eam falli, alicuius ex adultero concepisse ob difficultatem notitiæ certæ conceptionis, potius ab adultero, quàm à viro. Itaque, sicut aliundè ex alijs coniecturarum adminiculis manifesti moraliter esse debent naturales Illegitimi illius, qui à matre dicitur Spurius, vel Adulterinus; sic etiam illius, qui dicitur Suppositicius. Illud autem comperit habeo, non necessario illegitimum esse, neque irregularem Suppositicium; cum ex legitimis natus esse possit parentibus, qui

quidem faciliori negotio consulentes proli atque impiè eam non exponētes, alteri possunt tradere sibi suppositiciè arrogandam. Quamobrem maiori præsumptione supposita proles legitima censenda est, permanente post debitam diligentiam dubio, quæ exposita; & momenta, quibus in dubio superiori capite probauimus Expositum censendum esse legitimum, & non irregularem, à fortiori probant idem de Suppositis, quod confirmatur ex cap. Officij, de penit. & remis. adiuncta Gloss. verb. deneganda, ubi Abbas num. 3.

DISPUTATIO III.

De vi subsequenti Matrimonij ad prolem legitimandam.

Quam illegitimorum natalium notam superior exposuit Disputatio, huius delendæ primam rationem; & quidem canonicam, legitimationem scilicet per matrimonium subsequens; præfens indicabit: Sequens excipiet secundam, ingressum nimirum Religionis; quinta demum disputatio tertiam dispensationis declaratura; ut autem pro viribus claritati consulamus, legitimationem ipsam per matrimonium ita membratim expendemus, ut hoc tantum capite, à facilioribus initium ducentes, matrimonij superuenientis vim absolutè sumptam efficacem declaremus ad prolem omninò legitimandam, subsequentibus verò capitibus hanc ipsam matrimonij vim varijs quasi rerardatam impedimentis enucleaturi.

CAPUT PRIMVM.

An subsequens matrimonium validum prolem omninò legitimer.

S Y M M A

Quæstiones disputanda, num. 1.

Discrimen inter legitimationem, & dispensationem in legitimis natalibus. num. 2.

Prima opinio Naturalem, ut à Norbo distinctum, tantum per matrimonium legitimari docet, num. 3.

Discrimen inter instrumenta matrimonialia, & certos parentes. num. 4.

Secunda opinio legitimari quidem docet matrimonio subsequenti prolem ad ordines; beneficia, ceterasque dignitates Episcopatu minores, non autem ad Episcopatum. numero 5.

Quoduis validum etiam infidelium matrimonium prolem legitimat habitam à patribus antea non impeditis ad contrahendum. num. 6. & 7.

Ad legitimandam prolem non indiget matrimonium instrumentis dotalibus. num. 8.

Declaratur vis verbi Habeantur, quando veniat pro sit, & quando verbum sit fictitium. num. 9.

Matrimonium habet vim legitimandi, tametsi contractum immediatè non sit. numero 10.

In fine vitæ contractum etiam excludit substitutum. num. 11.

Probabilior sententia docens quemvis natum ex patribus non impeditis per subsequens matrimonium legitimari. num. 12.

Etiam ad Episcopalem dignitatem. numero 13.

Idque iuris fictione. num. 14.

Expenditur cup. Innocentius de elect. penes variam lectionem. num. 15.

Ad Cardinalatus celsitudinem subsequens matrimonium non legitimat. num. 16.

DVo in præsentia sese offerunt ad huius dilucidationem quæstiones. Primum, an proles à merè solutis habita per subsequens matrimonium legitima reddatur? Secundum, an non modò ad ordines, verum ad Episcopalem dignitatem etiam legitimer? Ad quæ præmitto legitimationem quo ad effectum à dispensatione in rigore sumpta,

pta, vel ut totum à parte distingui, quum illa omnes, singulosque effectus illegitimum natalium, quorum prorsus notam delet, reddat nullos: hæc vero, aliquos, ut probè *Panorm. cap. Venerabilem, qui filij sint legitimi Congr. 2. decretal. part. 4. §. 8. Soar. disputation. 50. de censur. section. 5. numero 7. & alii.*

- 3 His prælibatis *Bartol. in leg. Concubina. l. ff. de concub. & Inst. de nupt. §. Alioquin, & Inst. de heredib. qui ab intest. defuncti. ac Petrus de Anchorit. apud quem Oldrad. docent superueniens matrimonium non quamcumque legitimare prolem, sed naturalem in rigore sumptam, ut à Notho distinctam, cuius condiciones tradidimus superiori disputat. cap. 1. num. 1. 2. & 3. Probatur primo hæc sententia, quod iuxta hanc legitimatorem asserentia, necessariò prolem ex concubina certa, domique recentè natam requirunt. *Inst. de nupt. §. aliquando. & de hereditat. que ab intest. defuncti, post principium* Neque sacri Canones contradicunt, qui eandem videntur supponere conditionem, cum è ceteris parentibus natos filios per matrimonium legitimandos indicent *cap. Tanta qui filij sint legit. & cap. Innotuit de elect. alijsq. similib. testib.* Secundo probatur ab Abbate. Natus non è concubina, sed è furtiuo coitu de iure non potest ostendere patrem; est enim vulgò quasi conceptus, neque aliqua vrget præsumptio, cur huius dicatur filius, quàm alterius. *Arg. leg. Vulgo concepti ff. de ha. hom.* igitur non legitimabitur hic, cum non sit huius certus filius; quæ videtur ipsissima ratio, ob quam civile ius certam concubinam matrem proles legitimandæ meritò desiderauerit. Tertiò matrimonium subsequens non prolem alterius, sed huius certi patris, à quo inicitur, legitimat, ut exploratum est, immo indubitatum, atqui hic filius, neque ex certa præsumptione est huius patris, cum nec vulgati corporis mater asserere id certo possit; igitur &c. Confirmatur, quia sicut quando filius, habebatur antea horum parentum, non tenebatur matri, cum asserenti ex adultero natum fidem præstare; quia præsumptio ex parte filiationis erat, ut superiori disputat. cap. ultimo num. 5. docuimus; ita in præsentia, tamen si ipsa mater hanc testificaretur prolem, esse huius viri, cum præsumptio sit è parte filiationis vulgatæ, ut ita dicam, atque è vulgato corpore, & vaga penè copula, talis profectò habenda est proles, & non magis vnus, quàm alterius patris, neque à matrimonio valens legitimari, cum non certò sit horum parentum, qui nunc per matrimonium vnicæ sunt caro, sed fortassis ex alio patre, & hac muliere, quæ suam diuisit carnem.*

4 Quod si obijcias ex *Abbate in cap. Innotuit de elect. num. 17.* ad finem, eodem pacto ius civile instrumenta desiderare matrimonialia ad legitimationem, quo certam petit concubinam, ex qua proles legitimanda suscepta sit: atque de illis instrumentis canonicum ius non curat; igitur neque de certa concubina. Responderi potest longè disparem esse rationem; etenim defectus instrumenti non est substantialis, cum non causet, vel indicet incertitudinem personæ legitimandæ; at verò defectus concubinitus, & certæ mulieris domi retentæ loco vxoris ex indubitato congressu, filium reddit omnino incertum, cuiusnam sit patris; quare non poterit legitimari per huius viri matrimonium. Confirmatur, quia æquè poterat matrimonium inire hoc scortum cum alio homine, cum quo accessum habuisset, etiam quando concepit; & legitimari profectò talem prolem per illud matrimonium omnino absurdum est; etenim vna, & eadem proles per duplex matrimonium esset legitimabilis: immo per matrimonium à matre initum non cum patre legitimandi; cum matrimonium igitur inter certos esse debeat parentes, & hi demonstrari, neque in iure præsumi valeant, vim non habebit ad legitimandam prolem, sed ad certam, aliqua ratione, certorum parentum, quod supponere videtur citatum *cap. Tanta.*

5 Secunda sententia est Raymundi apud *Abbatem cap. Ad extirpandas in fine de fil. presb. ac Maioli asserentium* subsequens matrimonium legitimare quidem prolem susceptam ad ordines, & beneficia, cæterasque Episcopali minores dignitates, secus verò ad Episcopalem: deducunt ex *cap. Cum in cunctis de elect. vbi* decernitur, ut Episcopus de legitimo matrimonio natus sit; quòd argumentum indicatur à *Gloss. cap. Innotuit de elect. verb. Coniugata;* ergo proles habitante ante matrimonium per illud non legitimatur ad Episcopalem dignitatem. Confirmatur ex *Trid. decernente sess. 7. de refor. cap. 1. innixo eidem Constitutioni Alexandri Papa Tertij in cap. cum in cunctis citato*, Statuente, nè ad cathedralium Ecclesiarum regimen aliquis, nisi ex legitimo matrimonio natus constitutur.

6 Sic prima conclusio. Quoduis validum matrimonium fidelium legitimat prolem habitam à solutis antea, & nullo impedimento ligatis, quominus contrahere tunc potuissent. Est communis Doctorum sententia, eorum præsertim, quos pro vltima laudabimus conclusione; probatur ex *cap. Tanta qui filij sint legitimi*, vbi *Glossa* aduertit huiusmodi legitimari prolem, etiam quo ad ordi-

ordines; cum purget, ac deleat notam illegitimationis matrimonium.

- 7 Dixi, matrimonium fidelium, quod certum non est, an eandem vim matrimonium habeat, contractum à concubinis infidelibus, etsi Sacramentum non esset; ita ut proles antea ab ipsis suscepta, baptismo postea, sacrisque catholicis initiata irregularis minime censenda sit: & ex se videtur pars affirmatiua vera; tum quia nati ex matrimonio vero infidelium legitimi sunt ex *Paulo ad Corinth 7. & Innocentio Primo epist. 22. & 24.* ergo ius legitimandi prolem matrimonio non ut sacramento, sed tanquam humano contractui competit, quod etiam decernitur *cap. Gaudemus, qui filij sunt legit.* ubi filij nati ex matrimonio contracto cum impedimento consanguinitatis in 2. 3. & 4. gradu dicuntur legitimi, dum enim Pontifex ibi ait, *Volumus.*, nouum ius minime statuit sed *pro uelle debemus*, eos legitimos explicandus est, ut rectè ex *Hostiensis Abbas hinc num. 4.* igitur matrimonium validum, ut est inter infideles quodcumque, non impeditur ex primo gradu, quamuis sacramentum non sit, prolem tamen legitimat: idemque igitur dicendum de superueniente matrimonio ad legitimandam prolem à solutis habitam antea: id enim conceditur ob bonum matrimonij, quod est fauorabile.

- 8 Obijcies primò, iura ciuilia *Instit. de nupt. §. aliquando, & de hereditate, que ab intest. defunct. post principium Authent. quomodo nati efficitur sui §. filij*, requirunt matrimonium contractum cum instrumentis dotalibus, ut legitimandi vim habeat, ergo non sufficit purum, ac solum matrimonium validum, ut sentit *Bald. in lib. feud. in tit. si de feud. fuer. connot. cap. naturalis*. Respondeo ex communi Canonistarum sententia, quos citat, & sequitur *Abbas cap. Tanta qui fil. sint legit. num. 2. in fine*, quibus iuris ciuilibus Positi in praxi subscribunt, negando instrumenta dotalia requiri, cuius rationem, quem habemus præ manibus, textus subministrat, facultatem matrimonij tantum valido tribuens, ad cuius validitatem dotale non facit instrumentum.

- 9 Obijcies secundò. Textus habet, ut huiusmodi filij naturales post contractum inter parentes matrimonium legitimi habeantur, sed *Tò habeantur* est verbum fictitium, ergo reuera non legitimantur. Quo fundamento *Antonius velatus à Panormitano citato num. 4.* docuit, si statutum mentionem fecerit de legitimis, non comprehendere legitimatum per sequens matrimonium; quia statutum non verificatur in casu ficto ex *leg. 3. §. hæc verba ff. de neg. gerend.* Respò-

deo, quando verbum *Habeantur* ab eo, qui potestatem habet, profertur æquiualeat verbo absoluto *sint*; quare in hoc casu idem erit *habeantur legitimi*, ac *sint legitimi*, sic *Bartol. in l. si is, qui pro emptore ff. de usu capion. & in leg. si maritus ff. de adult.* paria esse docuit, quando statutum dicit, *habeantur pro ciuibz*, ac *sint cines*, immo *Baldus* se ipso doctior in *cap. Per venerabilem* tenet oppositum, ut notat *Abbas laudatus*, & statutum decernens, existentibus filiis legitimis, & naturalibus, filiam non succedere, habere locum in filio legitimato, ab eodem docetur *Bald. in leg. eam quam C. de fid. comm. fauet Alexand. cons. 187. in 11. vol. confirmatur ex Glossa cap. Innotuit, ubi Abbas nu. 32.*

- 10 Colligo ex his, legitimum, & minime irregularem esse Natum è merore solutis, tamen si Matrimonium immediatè non contraxissent; sed alter matrimonium iniisset intermedium cum altera muliere, qua mortua contraheret cum Concubina, ex qua prolem ante quodcumque matrimonium susceperat, quam quidem dicimus per hoc legitimari; sic *10: Andreas in Reg. sine culpa de reg. iur. in 6. quem sequitur Abbas citatus num. 3. in fine*.

- 11 Colligo secundò, hanc eandem vim matrimonio esse etiam in fine vitæ contracto, dummodo, quæ diximus, habeat requisita; ut probè *Sanchez lib. 7. de mat. disp. 165. nu. 3. ex fundamento cap. Tanta citati vniuersalem afferentis regulam*. Et etiam tali matrimonio ius excludendi substitutum; non existente fraudis suspicione, quod cum extra nostram sit aleam, apud eundem Auctorem videre est *num. 7.*

- 12 Sit secunda assertio. Et si satis superque probabilis sit *Bartoli, & Anchoritani* sententia maxime ab intrinseco cum rationes *nu. 3. & 4.* adnotatas existimem efficaces, ab extrinseco tamen, & auctoritati Doctorum communi innixa contraria videtur probabilior; nimirum quemuis illegitimum natum è parentibus, qui tunc secum contrahere potuissent, per subsequens matrimonium legitimari; nam ut probè *Angel. cons. 39.* aduertit determinatio Canonistarum, immo & Theologorum procedit in foro ecclesiastico, & textus *cap. Tanta qui fil. sint legitimi* indistinctè professò loquitur, facultati innixus matrimonij, non autem concubinati; quippe qui canonico iure damnatur *cap. Nemo. 32. quest. 4. & alibi*. At ius ciuile cum eo tunc saltem concubinatum non damnaret, esto nunc, auctore *Hostiensis*. Quicumque videatur coitus non uxorius damnatus per *Authent. Ut non luxurientur contra nostram col. 6. Authent. De lenonibus, & Authent. scenicas mulieres col. 3.* Idcirco ex illa

illa genitos voluit legitimari, ut notat etiam Abbas cap. Tanta, num. 14. in fine, è contra, verò ius Canonicum cum magis concubinatum, quàm simplicem fornicationem, damnet, à fortiori debuerat Natos ex fornicatione legitimare, quàm ex concubinato. Verùm enim verò, quid sentiendum sit in iure civili, & an huiusmodi legitimati succedant in feudo? nostra non interest, & sub iudice lis est.

- 13 Tercia conclusio. Huiusmodi Illegitimi per subsequens matrimonium non modò ad ordines, & beneficia, sed ad dignitatem, etiam Episcopalem legitimantur: probatur ex cap. citato Tanta, ubi Glossa, verb. legitimi expressè habet de legitimatione, quo ad honores; quum matrimonium sequens omnia purget, ac turpitudinis causam prorsus abstergat C. quod metus causa leg. 2. ff. de cond. obiter, causa si ob turpem; est enim legitimitio, adæquata quædam dispensatio quæ sicut delet totaliter notam natalium, ita reddit prolem ad omnes etiam honores aptam; & in proprijs terminis De Episcopo docet Glossa cap. Innotuit, verbo Coniugata; ratio est, quia legitimitio per subsequens matrimonium facta iuris fictione, ad tempus natiuitatis retro trahitur, ita ut legitimi, non modò habeantur filij, quando matrimonium initur; sed etiam æquivalenter, saltem à tempore natalium tales censeantur, ut probè in cap. Tanta Anchorit. num. 10. Abbas num. 7. & in cap. Innotuit num. 17. & alibi passim, Decius cap. Cum in cunctis, num. 11. de elect. ex Iuris verò consultis Bartol. in leg. 2. num. 10. ff. de vulgari apud Tiraquellum de primog. quest. 34. num. 34. Covarr. de spons. part. 2. cap. 8. §. 20. numero 26. Consensiant communiter Theologi apud Sylvestrum verb. Illegitimus q. 3. & legitimus num. 4. Soar. disp. 50. de cens. sect. 5. num. 10. & alios.

- 14 Ad rationem in contrarium dicimus, legitimam talem haberi prolem fictione iuris, ac si legitimè nata esset. Addo in illo c. Cum in cunctis, ut Glossa verb. Matrimonium notat, conditionem proles ex legitimo matrimonio natæ, non ad Episcopalem modò dignitatem, sed ad quancumque inferiorem, atque ad quoduis animarum regimen requiri, iuxta cap. Primum, & Vltimum de fil. presb. atqui per subsequens matrimonium ad alios legitimatur honores, ac dignitates, Episcopali minores, & tanquam ex legitimo matrimonio nata censetur proles per contrarios etiam Auctores; idem igitur dicendum ad Præfatis dignitatem.

- 15 Obijcies, textum cap. Innotuit de elect. sæpe citatū, ex quo iuxta ea, quæ in corpore iuris Canonici habentur, sine Glossis Vene-
ticijs, & alibi publicis notis dati ab anno 1587

post illa verba, præripuit quasi furtim, leguntur hæc alia, quo facto cum ipsa infra quadriennium à natiuitate ipsius matrimonium contraxit, quæ relata sunt vitiosis tamen, ac mendosis verbis ab Antonio Augustino collect. 3. ad decretum tit. 6 cap. 5. ergo, si non, obstante matrimonio subsecuto dispensatio à Papa postulatur ad Archidiaconum Eboracensem in Episcopum constituendum, subsequens matrimonium ad hanc dignitatem sufficienter non legitimabit. Respondeo primo in compilatione Gregorij Noni, relata verba non haberi, ex antiquo autem excerpta codice fidem nō facere, ut ex proemio constat eiusdem Gregorij. Secundo aio, illa verba cum legitimo pugnare textu Gregoriano, ubi hæc habentur. Idem quoque Magister adiecit, quod unquam pater eius habuerat uxorem. Quamobrem omnia potius videntur allegata verba à nostro compilatore, quasi è parte Archidiaconum eligente citata. Tercio dico illa, ut ab Antonio Augustino referuntur, esse mendosa; quod si, ut in Argumento sunt exposita, legantur, contra nostram doctrinam minimè faciunt: etenim cohærere cuncta possunt, nimirum, & matrem Archidiaconi cum suscepisse ex quodam milite, qui nunquam uxorem habuit, testante id Archidiacono ipso, ut paulò ante retuli: & eandem post quadriennium, alium suscepisse virum, quo matrimonio, proles ex patre Archidiaconi habita non poterat legitimari, ideoque dispensatio ad ipsius legitimationem Archidiaconi desiderabatur. Quarto incredibile prorsus esse videtur, ut cum tot momenta enumerasset scientiæ, honestatis morum, spontaneæ confessiones ipsius Archidiaconi Innocentius Papa, quibus legitimatio talis personæ facilius reddebatur, præcipuum omisisset matrimonij nimirum initii inter eisdem Archidiaconi parentes, quæ sola ratio satis abundè fuisset.

- 16 Obijcies vltimò, ad Cardinalatus Eminentiam filij legitimati per subsequens matrimonium ascendere nequeunt, ergo neque ad Episcopatum. Respondeo concedendo antecedens ex constitutione 50. Sixti Quinti incipiente Postquam, de qua Soarius de censur. lib. 6. cap. 10. num. 13. Henriquez lib. 11. cap. 20. num. 2. & alij; nego sequelam, & quia tale ius sancitum non est de Episcopatu, immo de contrario constat, & quia lex penalis solum ad eos casus extendenda est, in quibus eadem est ratio, ut 2. disp. cap. 3. diximus, num. 27. hic autem non est eadem ratio, quia dignitas Cardinalicia in multis maior est Episcopali, ut lib. 1. disp. 2. cap. 5. docuimus.

CAPVT II.

An quodcumque matrimonium etiam inualidum, non tamen clandestinum prolem legitimet.

S Y M M A

Quaestiones disputanda. num. 1.

Impedimenta dirimentia, & impediencia matrimonium. num. 2.

Matrimonium vtriusque cum mala fide contractum vim non habet ad legitimandam prolem. num. 3.

Matrimonium inualidum bona fide vtriusque, vel alterius coniugis contractum, dummodo clandestinum non sit, prolem ex eo suscipiendam legitimat. num. 4.

Idem asserendum, intercedente bona fide alterutrius, quamuis parens mala fidei legitimus non esset habendus talis. num. 5.

Legitimus censendus est talis filius etiam licet mota, licet postea separarentur coniuges, & licet ante sententiam sit concepta numero 6.

Matrimonium inualidum contractum ex bona fide alterius saltem coniugis, dummodo clandestinum non sit, legitimat prolem antea susceptam per copulam merè fornicariam. num. 8.

Matrimonium inualidum bona fide contractum legitimat prolem in eo susceptam à parentibus etiam impedimento impediende legatis. num. 7.

Licet probabile sit, matrimonium subsequens putatum verum cum bona fide alterius coniugis legitimare prolem, antea susceptam, probabilius tamen est contrarium. numero 9.

Impedimentum dirimens tempore natiuitatis prolis eius non obstat legitimationi. numero 10.

Probabilius est obflare legitimationi facienda per matrimonium, impedimentum dirimens tempore conceptionis, & si tempore natiuitatis sit dispensatione sublatum. numero 11.

Non modo in foro externo, sed etiam in interno proles nata ab impedimento habentibus tempore conceptionis, esse sublatum sit tempore natiuitatis illegitima est. numero 12.

Viribus matrimonij ex se consideratis ad legitimationem; eiusdem aliquo pacto vitiatum facultatem praesens caput exponet; vitium clandestinae contractionis sequens excepturum; primo igitur loco in presentia de matrimonio inualido, contracto ex bona fide alterius, vel vtriusque coniugis, vtrum vim habeat legitimandae prolis suscipiendae disputabimus. Secundo, an legitimet prolem ex fornicaria tantum copula prius susceptam? Demum, an legitimet prolem per copulam cum impedimento dirimente habitam.

2 His autem praemitto matrimonij alia esse impedimenta dirimentia eius nimirum essentiae contraria, quam reddunt nullam: alia impediencia illud in irritum minimè reuocantia. Illa ex iure antiquo, & nouo quatuordecim numerantur his comprehensa carminibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Si sis affinis, si forte coire nequibis, Si Parochi, & duplicis desit praesentia testis Raptane sit mulier, nec parti reddita sua Hac socianda vertant connubia, facta retrahant.

Impedimenta verò, vt distincta à dirimentibus solum impediencia, quae ad nostrum faciunt institutum, duo sunt, interdictum Ecclesiae, & tempus feriarum.

3 Secundo, primam difficultatem aggredientes, vt exploratum supponimus, matrimonium vtriusque coniugis mala fide contractum ad legitimationem prolis vim non habere ex capitulo Cum inibitio §. si quis de eland. despons. vbi omnes Scribentes; quod verum esse etiam, si contraxissent in facie Ecclesiae, nemine contradicente, docet ibi Abbas num. 1. & capitulo Ex tenore qui filij sint legit. patebitque clariùs ex infra dicendis.

4 His praenotatis, sit prima conclusio. Matrimonium inualidum contractum cum bona fide vtriusque, vel alterius coniugis, dummodo clandestinum non sit, prolem suscipiendam legitimat, patet per Cap. Ex tenore qui fil. sint legit. ex quo textu, & Gloss. Panorm. num. 8. etiam legitimari quo ad ordines deducit; & quamuis in spiritualibus attendatur veritas, & non opinio, vt ex Archidiacono in Cap. Vnicum de vot. in 6. notat idemmet, nihilominus tamen in Cap. cum Apostolica de sponsalib. & matrim. sentit contrarium; quod in his attenditur, quod est in opinione, & non, quod est in veritate, Leg. si qui putat ff. de acquir. hered. Itaque ignorantia parentum, & putatum matrimonium, dum

dum auferunt illegitimationem, adæquate illam exstingunt. cui hæc à iure positivo, & voluntate Pontificis tribuitur vis, ut ex Bartolo deduco per *Glossam in citatam leg. is qui* Probatur secundo ex *Cap. cum Inter, qui fil. sint legit* Et quamuis alter coniux ignoranter contraxerit, nihilo tamen minus hanc eandem vim huiusmodi matrimonium habebit, quod ad alterius contractum non cadit in delictum, *Leg. 1. ff. de adult.* neque est ei voluntarium; atque in hisce atrocioribus dolus requiritur, *leg. 3. ff. ad leg. Cornel. de sicar. ubi Bart. C. ad leg. Cornel. de fals. & leg. Quid si falsum, ubi Bartol. ff. de fals.* Et monstruosum quidem esset, ut probè, *Glossa Cap. finalis de clād. dispon. §. si quis, si filij respectu* vnius parentis, qui ut in bona fide, censerentur legitimi, illegitimi vero respectu alterius malæ fidei; quod in fauorem filij existimo verum; at respectu alterius parentis malæ fidei monstruosum non est; quo circa filius natus ex matrimonio contracto cum bona fide alterius, legitimus erit omnino, respectu etiam patris, ver. grat. ex mala fide contrahentis, qui quidem non habebit iura legitimi patris, cui cum succederet filius, utpote legitimus; huic tamen non succederet pater, cum non sit legitime talis, sed spurius, ut probè *Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 34 num. 46.*

6 Hanc autem conclusionem veram esse iudicat, *Glossa cap. Ex tenore, verb. legitimus*, tamen si nascentur filij hæc mora, licet postea separentur coniuges, vel etiam si ante sententiam sint concepti, *Cap. Cum inter eodē*; cum contrarium doceat in eo casu, quo quis crederetur liber, cum esset seruus; quippe qui ex opinione Ecclesiæ liber haberetur, & legitimus, quo ad ordines, & consequenter quo ad dignitatem Episcopalem ex, *C. soluta matrimonio l. 3.*

7 Ex his colligo, matrimonium hoc legitimare prolem ex eo susceptam, etiam si contractum fuisset cum impedimento cognito impediēte, ut si quis habens votum mere simplex castitatis ducat feminam, quam ignorabat sibi esse in secundo gradu, ut rectè *Soar. de Cens. disp. 50. §. 1. num. 8.*

8 Secunda conclusio. Matrimonium inualidè contractum ex bona saltem fide alterius coniugis, dummodo clandestinum non sit, prolem legitimat, antea susceptam ab his contrahentibus, per copulam pure fornicariam; explicatur conclusio in eis, qui nullo intercedente impedimento prolem ex fornicaria copula susceperunt, qua nata, ortum est inter ipsos impedimentum dirimens, puta, quod alter coniux Titius v. g. matrem cognouerit Corneliam, ex qua prolem suscepit, quam Corneliam huius ignaram impe-

dimenti, postea duxit uxorem in faciem Ecclesiæ, hoc inquam matrimonium nullum, ob impedimentum dirimens, putatum tamen verum, arbitror probabiliter valere ad legitimandam prolem ex fornicaria copula antea susceptam. Ratio, qua moueor, est, quia tunc coniuges potentes erant matrimonium inire: sed matrimonium subsequens legitimat prolem à parentibus habitam potenti- bus illo tunc matrimonium inire, igitur &c. Dices hoc esse matrimonium inualidum; sed contra, quod, etsi in re hoc matrimonium inualidum sit, est tamen verum putatum; quippe quod ut habet vim ex iure canonico, sicut supra vidimus, ad prolem subsequentem legitimandam, ita ad prolem antea susceptam, antequam inter eos dirimens oriretur impedimentum; nam in fauorem prolis hæc res iudicanda est, intercedente alterius coniugis contrahentis ignorantia, quod patebit præterea à contrario ex assertione sequenti. Et quamuis Auctores, quos viderim, hunc casum expresse non agitent, eum tamen supponere videntur. Addo Ansonium in *Cap. Tanta nu. 9.* sentire, prolem susceptam per copulam incestuosam, non tamen ut talem cognitam; ob ignorantiam gradus consanguinitatis, reddi legitimam per matrimonium subsequens inualidum, validum tamen arbitratum, quod per inde, ac verum operatur, & Io. Andreas ex quocunque congressu habeatur proles ab eis, qui matrimonium validè contrahere possunt, legitimati per subsequens matrimonium scribit, & videre est apud *Abbat. Cap. Tanta cit. num. 14.* nec refert hoc esse inualidum, cum tanquam valide habito, tantundem eidem sit virium, ac valido, ut sæpe diximus.

9 Tertia conclusio. Licet probabile sit, matrimonium subsequens, verum putatum, cum bona saltem alterius coniugis fide, legitimare prolem ab illis antea susceptam per copulā, vel ex parte incestuosam, vel omnino materialiter talem ex ignorantia vtriusque; probabilius tamen est contrarium. Primam partem docent nonnulli, inter quos est An-ton. in *cap. Tanta Qui filij sint legit. num. 9.* & fauet Couar. mox citandus, & ratio est, quia eandem habet vim hoc matrimonium putatum, quam verum, atqui verum matrimonium è dispensatione, verbi gratia, initum in hoc casu prolem legitimaret susceptam, per copulam ex illa ignorantia, vel omnino materialiter, & nullo pacto formaliter incestuosam, vel saltem ex parte alterius coniugis, igitur idem dicendum de hoc matrimonio putato. Secunda pars expresse docetur a Io. Andrea, cui subscribit Abbas *cap Tanta citato num. 14.* regulam afferens generalem, ut proles ex quocunque coitu na-

ta parentum, inter quos poterat tunc esse coniugium, legitimetur per sequens matrimonium; secus si nata esset ex copula parentum, quos inter haud poterat validum esse matrimonium: addit *Vinc. apud eundem, Abbatem* exemplum in filiis ex copula incestuosa parentum, qui postea contrahunt matrimonium ex dispensatione Ecclesiae, nisi aliter caueretur in dispensatione, tenet etiam *Socin. conf. 31. fauet Couarr. 2. part. cap. 8. §. 1. numero 17. Soar. disp. 50. de irregul. sect. 1. num. 11.* qui probat, quia nec per matrimonium verum talis proles ex copula incestuosa legitimitur, ut deducitur ex secundo casu *cap. Tanta saepe laudati* qui quidem est expressus, quando in altero tantum coniuge fuit bona fides. Nec obstat, quod sermo sit de vero matrimonio, cum eadem videatur esse ratio de existimato etiam: quando autem in utroque existeret bona fides, non probauit *Soarius* prolem illam non valide legitimiari, ego verò probo, si matrimonium vel existimatum, vel certum, & reale talem, quam diximus, prolem legitimam reddere valerét, maxime, quia possent ad tempus natiuitatis per fictionem iuris retraheri, sed non possunt retrahi, ergo &c. Maior est evidens, & ab omnibus admissa: minor probatur, fictio ad propriam exerendam vim opus est extremorum supponere habilitatem temporis nimirum à quo, & ad quod, ut probè notat *Abbas in cap. Citato Tanta num. 14. ex leg. si is pro emptore ff. de usucap. atqui tempus, ad quod retrahitur illud matrimonium, non erat aptum, ut verum putaretur, quum coniuges contrahere illud valide tunc non potuissent; ex quorum inhabilitate per impedimentum dirimens illud etiam tempus dicitur ineptum, ergo &c. fauent allata à *lo. Andrea in Reg. sine culpa, citata.**

Ex his colligo primò, si tempore natiuitatis prolis, esset inter parentes impedimentum dirimens, quod non fuerit tempore conceptionis, quodque nata prole etiam tolleretur, ita ut valide inter eos contraherent, per hoc validum matrimonium prolem legitimiari. Sequitur ex corollario precedentis capitis num. 10. & declaratur, Titius solutus cognouit fornicaria copula Semproniam solutam, quæ ex eo concepit: tempore partus Titius aliam mulierem duxit in uxorem, quæ mortua, cum Sempronia contraxit matrimonium, dicimus per hoc matrimonium legitimiari prolem antea susceptam cum *Couarr. 2. part. 4. §. 2. num. 15. Soar. disp. 50. de cens. sect. 1. num. 4.* ratio est, quia hoc matrimonium est validum, ac tempore conceptionis prolis poterat inter eos contrahi; ac perinde retrahi ad personas

habiles potest; quæ sunt condiciones desideratæ à *cap. Tanta qui filij sint legitimi*, quas inter minimè connumeratur carentia impedimenti tempore natiuitatis. Idem asseras si tempore partus quodlibet aliud impedimentum alter, vel uterque contraheret parens, quo per dispensationem ablato valide postea contraherent matrimonium.

Colligo secundo, licet haud improbabile sit prolem susceptam per copulam ab habentibus tempore illius copulæ impedimentum dirimens, quod tamen sublatum est dispensatione, vel alio modo, tempore natiuitatis legitimiari per matrimonium subsequens validum ex illa dispensatione, vel alio modo: probabilius tamen est contrarium. Prima pars docetur à *Sanch. libro 6. de matrim. disp. 8. num. 19. ex Gregor. Lopez, Molina & alijs*, ratio est, quod ante matrimonium, dum proles nata est, iam poterat inter coniuges matrimonium consistere; secunda verò pars est contra *Sanchez*, ac docetur expresse à *Bald. leg. Pautus in prima lectura num. 2. ff. de stat. hominum ex Guglielmo, Cmo, & Archidiacono*. quos non rectè interpretatur *Gregor. Lopez libro 2. tit. 15. verb. sino el hijo vim* inferendo eorum verbis: docetur etiam à *Sarmiento lib. 1. select. interpret. cap. 5. num. 10.* quibus rationibus pictus *Couarrubias*, qui contrariam amplexus erat sententiam 4. *Decretal. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 2.* pene sententiam mutauit; videtur hoc idem, nec subolcurè indicatum in *cap. Tanta* sepè citato hisce, si autem vir viuente uxore sua aliam cognouerit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit; nihilominus spurius erit filius, ubi tantum impedimentum requiritur tempore copulæ: fiat res exemplo clarior, posita Contrariorum sententia sequeretur in eo casu, quo Titius vxoratus adulterina copula Ioannam cognouit, quæ prolem concepit, mortua Titij uxore, si eandem Ioannam ante partum ipse Titius vxorem duxisset, prolem adulterinè conceptam, natam verò, dum cessauerat illud impedimentum, per matrimonium contra & legitimiari, quod est expresse contra citatum textum, & sicut *superiori capite num. 30. ex Abbate cap. Ad extirpandas de fil. præsb.* diximus, filium cōceptum à solutis, etiam natum intercedente impedimento matrimonij cōtracto ab altero coniuge, legitimiari tamen, si mortuo vno ex his coniugibus, alter, cum quo antea copulam habuit fornicariam, ex qua hæc proles suscepta erat, matrimonium contrahat: ita è contra in præsentī casu, quum impedimentum esse, vel non esse, tempore natiuitatis per accidens sanè sit, quare ut probè *Abbas cap. Cum inter num.*

6. qui

6. qui filij sint legitimi, respectu legitimatio-
nis inspiciendum est conceptionis tempus,
faucit Baldus in leg. In testamentum quast. 9.
C. de test. milit. ubi Dynus, & in addit. ad spe-
cul. in tit. de procur. verb. secundum stylum.
Bart. in leg. 2. de vulg. & pap. & pau. Decius
conf. 237. Et quamvis lex pœnalis de hac ir-
regularitate respiciens filios sit restringen-
da, ut tamen relata ad parentes, ob rationes
afferendas sequenti capite in obiectione num.
6. est amplianda. Ratio conclusionis est, quia
hæc lex non ad natiuitatem, in qua non in-
tercedit culpa, sed ad conceptionem ex cul-
pa turpi, ac damnabili respexit, quam noluit
purgari per subsequens matrimonium, cu-
iuscunque rationis fuerit impedimentum,
illud dirimens existens tempore concep-
tionis.

- 12 Colligo quartò, non modo in externo
foro prolem censerì illegitimam, quæ con-
cepta est ex Habentibus dirimens impedi-
mentum, esto per dispensationem habitam,
à sacra Pœnitentiaria in foro interiori fuis-
set ablatum tempore natiuitatis, ante quàm
inter eos parentes matrimonium iniretur,
quod minimè negat Sanchez libro 8. de
mat. disp. 34. num. 49. sed etiam in foro inter-
no, & conscientia, quod inficiatur Sanchez
ibidem num. 47. & 48.

C A P V T III.

An matrimonium clandesti-
num alioquin inualidum .
prolem legiti-
met .

S V M M A

- Quæstiones soluenda . num. 1.
Quodnam sit matrimonium clandestinum, nu-
mero 2.
Varia sententia . num. 3. & 4.
Ex quouis alio impedimento matrimonium
clandestinum sit nullum, prolem non legiti-
mat . num. 5.
Quando lex pœnalis in bonum censetur ani-
marum lata, & amplianda . num. 6.
Declaratur cap. Cum inter, & cap. Ex tenore
qui filij sint legitimi . numero 7.
Declaratur cap. Si quis, & cap. finale de,
cland. despon. num. 8.
Matrimonium clandestinum ex defectu de-
nunciationum legitimare prolem sentiunt
aliqui, numero 9. & quidem magis proba-

biliter, si publicè contractum esset, numero
17.

Matrimonium clandestinum ex defectu denun-
tiationum certum est in utroque foro non
legitimare prolem . num. 10.

A iure veteri, ni à nouo expressè corrigatur,
minimè recedendum est . num. 11.

Omittens ea, quæ certo modo tenentur inqui-
rere, non excusatur ignorantia . num. 12.

Merito maior statuitur pœna in prolem ex
matrimonio clandestino aliàs etiam inua-
lido: quàm ex fornicatione susceptam: nu-
mero 14.

Filius natus in matrimonio clandestino, aliàs
nullo, approbato tamen per Ecclesiam, etiam
si postea detegatur impedimentum, est legi-
timus . num. 15.

Probabilius est matrimonium clandestinum,
aliàs nullum, post approbationem Ecclesie
prolem conceptam, & natam legitimare,
num. 16.

Nihil hic de matrimonio cetera valido,
inualido tamen ob clandestinam ra-
tionem, cuius postea tractanda est difficul-
tas. Tres igitur solum occurrunt quæstio-
nes disputandæ: Prima, an matrimonium
alioquin inualidum, bona fide initum, & clau-
destinum legitimandi prolem vim habeat?
Secunda, an si fuerit inualidum ex quouis
defectu? Tertia, an quamvis in rigore clan-
destinum non sit defectu publicarum denun-
tiationum id præstet.

- 2 Quibus præmitto, matrimonium clande-
stinum illud in rigore dici, quod sine paro-
cho, & testibus initur iuxta præscriptum
Trident. sess. 27. capit. 1. de reform. matrimo-
n. in barentis Lateranensi Concilio sub Innoc. 3.
capit. 51. minus verò rigorosè illud dici,
quod sine denunciationibus culpabiliter
omissis, contrahitur, ut videre etiam est in
Gloss. capit. Finali §. si quis de cland. despon.
verb. Clandestina. Quamobrem meritò mul-
ti Doctores duas, quas tradidimus clande-
stini matrimonij species, adstruunt; vel quia
clam omnino celebretur, vel quia aliquan-
do sine sufficienti ab Ecclesia desiderata
publicitate, sic Goffred. summa tit. de cland.
despon. num. 1. Gutierr. 2. pract. quast. 4. num.
13. Salsed. pract. cap. 73. Caiet. summ. verb.
matrim. tit. contractus matrimonij §. scito pec-
catum esse. Manuel 3. tom. summa 2. editione
cap. 217. Sanchez lib. 3. matrim. disp. 1. num. 3.
& alij apud hos.

- 3 Quæ c. Final. §. si quis vero de cland. despon.
habetur doctrina asserens, matrimonium ob
aliquod impedimentum ignoratum inuali-
dum non legitimare prolem, ita à nonnullis
Doctoribus explicatur, ut si ob aliud impedi-
mentum à consanguinitate, affinitate, vel cog-
ni-

gnitione distinctum, matrimonium fuerit nullum, bona tamen fide contractum prolem legitimet ex ea ratione, quia cum cap. *Illud finale modo citatum* expresse dicat verbis, *si quis verò clandestina coniugia in gradu prohibito, &c. agere de hoc tantum*, impedimento videtur, & non de alijs ad quæ non est extendendus textus, cum hæc sit pœna, quæ restringenda potius est, quam amplianda, Regul. *Odia de regul. iur. in 6. sic Goffred. summa Qui filij sint legit. numero 31. Archid. capit. Cum in captiuitate, paulo post principium 24. quæst. 2. Card. capit. finali, de cland. despons. numero 7. versic. quæro quid alijs.*

Sanchez verò lib. 3. de mat. disp. 42. num. 5. putat matrimonium clandestinum, bona fide contractum, inualidum ex quocunque alio impedimento, quod per publicitatem, requisitam, oppositam clandestinæ rationi minimè natum esset agnosci, vim habere legitimandi prolem ex eo susceptam: sic si nullum esset tale matrimonium defectu consensus contrahentium, vel defectu proprii parochi assistentis, communiter tamen talis reputati; secus si esset nullum ob alia etiam impedimenta distincta, à gradibus prohibitis.

5 Sit prima conclusio contra primam sententiam num. 3. relata. Ex quocunque impedimento matrimonium sit nullum, si clandestinum fuerit, nullo pacto proli legitime vim habebit; & quidem de prole antea suscepta ab his, inter quos ob impedimentum dirimens matrimonium consistere non potuisset, certo certius est, nec ab aliquo Auctorum puto negari; alioquin maiorem haberet vim, quam matrimonium siue verum, siue putatum initum in facie Ecclesiæ, cui talem facultatem negauimus præcedenti cap. conclus. 3. num. 9. De prole verò in eo matrimonio clandestino suscepta, probatur primo, ratione Io: Andrea & Abbatis cap. *Ex tenore, qui filij sint legitimi. num. 5.* quia licet cap. *Finale citatum de cland. despons.* videatur pœnale, quia tamen in fauorem editum est animarum, non modo restringendum non est, verum etiam ampliandum, ut, dum latè patet euitanda pericula, hominesque ab illicitis matrimonijs contractibus auertendo, animarum saluti consulat efficacius; nam hæc lex non est meram delicti punitionem inferens, neque in odium alicuius, sed in publicum fauorem sancita, atque ad occurrendum peccatis, & scandalis, quæ ex clandestinis oriuntur matrimonijs. Quamobrem favorabilis est, & extendenda ex identitate rationis, ut docent Hostiensis capit. citato, *Ex tenore ad finem, qui fil. sint legit. ubi*

Io. Andreas numero 5. Antonius numero 9. Ancharan. numero 5. Abbas citatus numero 5. & 6. Bartol. Authent. *Sacramenta puberum* numero 19. C. *si alicuius vendition. ubi Iason* numero 72. Francus capit. *Sciant cuncti de elect. in 6. numero 6.* Addens hoc verum esse tamen talis lex correctoria esset, de qua idem sentit Nauarr. capit. *Pœna* numero 10. de pœnit. dist. 1. *Mincaca de successione creat. §. 28. in principio Antonius Gabriel. tom. 2. commun. lib. 17. Guttier. & alij quos citat, & sequitur Sanchez. lib. 3. de mat. disput. 42. numero 4. & consentaneum est doctrinæ superiori disputatione capit. 3. numero 23. & 24. traditæ.*

6 Obijcies, pœna irregularitatis imposita homicidio dubio ad alios casus extendenda non est, per identitatem rationis, & præsertim ad illegitima natalia dubia, ut loco citato diximus; ergo neque hæc eadem pœna clandestino imposita matrimonio, alias inualido, ex impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, extendenda est ad inualiditatem ob cætera impedimenta, ut enim hic lex dicitur imposita bono animarum, ita & ibi. Respondeo duo distinguenda esse personarum genera in hisce casibus: primus est earum, quæ morali culpa voluntariè ligantur, ex qua nota, etsi involuntaria promanat ad posterum: secundum est ipsorum posterorum. Lex igitur huiusmodi pœnalis, ut respicit noxias, & primi generis personas, in bonum lata est animarum, ad auertendos homines tum ab homicidio, tum à clandestinis matrimonijs inualidè initis, & non est restringenda, sed amplianda, sic docet Glossa notabilis in capit. *Sciant cuncti. de elect. in 6. & docet Io: Andreas capit. Ex tenore, qui filij sint legitimi, quem sequuntur ibidem Panormitanus, & Præpositus ibidem, idem Panormitanus in capit. Quasiuit de divor. & alij: ut autem secundum respicit personarum genus nempe posterorum, & est pœnalis, & restringenda; quocirca comperta sunt iura has easdem personas, quando certo non sunt tales, fauore prosequenda, & semper in fauorem proli decernenda. Qua adhibita solutione, tum hic, tum numero 3. citati excusantur Auctores ab inconstantia in dictis, cum hic absolute doctrinam, quam amplexi sumus, doceant, citato autem loco contrariam defendant, ni huic solutioni subscribant.*

7 Secundo, probatur conclusio absolute ex capit. *Cum inter, & capit. Ex tenore. Qui filij sint legitimi*, à quibus talis tribuitur matrimonio vis prolem legitimandi hæc inquam iura adeo publicato contractui matrimonijs adherent, ut id negare

I 2 clam,

clam initis clarè demonstrent; nè cogamur asserere, quæ puniunt matrimonia, velle Summos Pontifices priuilegio donare. Et quidem hæc in primo capite leguntur. *Filius eorum non debent exinde substinere, iacturam, cum parentes eorum publicè: & sine contradictione Ecclesia contraxisse noscantur.* En ratio clarè demonstrata legitimisationis, publicitas scilicet, & contractio in facie Ecclesie. Publicè addit Glossa, aliàs uiceretur clandestinum; igitur quotiescumque hoc matrimonium fuerit clandestinum ob hanc solam rationem, ex quocunque alias sit impedimento inualidum, vim legitimandæ proles non habet, ut indicatur etiam cap. *Ex tenore supra citato.*

Ex hoc autem fundamento licet probabilis sententia sit Sanchez probabilior tamen deducitur nostra, docens matrimonium clandestinum, bona fide contractum, ex quocunque impedimento aliàs inualidum, proles legitimandæ facultatem non habere, cum hanc quæ publicum, & cum ea celebratum publicitate, quæ ab Ecclesia præscripta est, habeat, & non aliter.

- 8 Obijcies §. si quis cap. finalis de cland. despons. tantum de impedimento gradus prohibiti loqui: Tridentinum etiam sess. 24. cap. 5. si quis (ait) intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit &c. igitur non extendendi sunt textus hi ad alia impedimenta. Respondeo negando consequentiam, cum §. si quis ex gratia de illo impedimento mentionem fecerit, & ut à Doctoribus sæpe citatis ad omne impedimentum extenditur, ita etiam & Tridentinum, quemadmodum docet Sanchez lib. 3. de mat. disp. 42. num. 7. ob eandem rationem, ac fundamentum, à nobis traditum, eo vel maxime, quod Tridentini ratio omni competat impedimento dirimenti; non enim dignus est, addit, qui Ecclesie benignitatem facillè experiatur, cum salubria præcepta temerè contempserit, & infra de quocunque impedimento loquitur, si verò impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, &c.

Ex his, quas proposuimus, primæ duæ quæstiones solutæ sunt.

- 9 Circa tertiam difficultatem Petrus à Ledesma de mat. quæst. 45. art. 5. fol. 183. col. 1. §. est tantum dubium, vers. 2. dicendum, Soar. disp. 50. de cens. sess. 1. n. 10. docent, matrimonium, quod minus rigorosè defectu denunciationum est clandestinum, etiam si per culpam cum tali defectu addit Soarius, si tamen coram Parrocho, ac testibus contractum sit, & bona fide initum, quamuis inualidum, vim tamen habere ad prolem legitimandam: fundamentum est, quia hoc

matrimonium, verè non est clandestinum, ut sentit Sotus in 4. dist. 28. quæstione 1. arg. 2. vers. de bannis. Palacios in 4. dist. pariter 28. disp. 3. vers. quid quod cum nullum Vinaldus Cand. 1. part. de matrim. num. 243. fauet Molina tom. 1. de iust. & in tract. 2. disp. 176. vers. obserua hodie. igitur non comprehenditur à Cap. Cum inhibito de cland. despons. ac proinde remanet sub generali regula iuris, statuentis prolem esse legitimam susceptam ex matrimonio, existimatione valido.

- 10 Verum enim verò sit tertia conclusio. Nullum matrimonium sine denunciationibus per culpam omissis, ex ignorantia, aliàs inualidum, prolem ex eo susceptam legitimat; & quidem in foro externo exploratum id esse, neque Soarius citatus audet negare, ni alia facta fuisset diligentia moralis ad euacuandam ignorantiam, impedimenti dirimentis; cæterum, hac etiam facta, nostra conclusio certa prorsus videtur in quouis foro: & præter quam quod hoc matrimonium esse, ac dici clandestinum, iudicem probabilius cum Abbate in textibus supra citatis, Nauarr. summa latin. capite 22. numero 70. versic. 3. Anton. Cuco libro 5. instit. maior. tit. 11. numero 69. Menoc. conf. 69. numero 79. volum. primi. Henrich. libro 11. de mat. capitulo 6. numero 2. & in comm. littera C. Aegid. Coninck de mat. disput. 27. dub. 9. numero 83. §. sed difficultas est, & alijs, quos laudat, ac sequitur Sanchez libro 3. de matrim. disp. 1. numero 7. probō, quia ex Generali Concilio Lateranensi, ut habetur Capitulo Cum inhibito de cland. despons. hoc erat matrimonium clandestinum, quo ad pœnas incurrendas; quo circa §. si quis, ita habet; si quis verò huiusmodi matrimonia clandestina, seu interdicta inire præsumpserit &c. ubi optimè Sanchez. Tò huiusmodi clandestina perpendit, quasi expenderet textus non de alia clandestina ratione, sed de hac, cuius paulò ante meminerat ex defectu denunciationum, sermonem habere, ut probè Glossa verb. Clandestina il 2. idest non præmissa denunciatione interpretatur, & notauit Abbas numero 5. idem habetur in Glossa cap. Cum inter citati ubi Abbas numero 5. matrimonium asserens in facie Ecclesie publicatum esse debere quod apponit
- 11 Clandestino, ut legitime; Sed à iure veteri minime recedendum est, nisi à nouo expressè corrigatur leg. Præcipimus C. de appellatione, & leg. Sancimus C. de testam. igitur cum non constet Tridentinum hæc antiqua correxisse iura, non est ab eis recedendum, Adde ipsum Trident. sess. 24. cap. 1. profiteri Sacris se Lateranensis Concilij vestigijs

gijis inhzere, dum de denunciationibus loquitur, & cap. 5. pœnam statuit, in contrahentes coram Parocho, & testibus, absque denunciationibus, additque, *Quod si ignoranter id fecerint, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subijciantur pœnis*, ubi Tò ignoranter, declarat, ut æquivalens sit, ac sine denunciationibus, seu solemnitatibus requisitis; & alioquin minime cessaret ratio, quæ Ecclesiâ mouit ad reputandum hoc matrimonium clandestinum, quod occultè dici sane potest, cum tribus tantum notum sit personis, neque aptum ad impedimenta detegenda: quamobrem sicut *Tridentinum citatum cap. 1. contrahentes punit sine paracho, ac testibus, sic etiam punit, cap. 5. requisitas omittentes denunciations, ut diximus.*

Nec rationes in contrarium virgent, quæ unico quidem verbo, ex iactò fundamento, solui possunt; deinde taliter contrahentes affectatores sunt ignorantiz, igitur comprehenssi sunt, per §. *illum si quis Cap. finali*; antecedens probatur, quia consulto, & culpabiliter medium omisere, quod Ecclesiâ ut aptum ad impedimenta detegenda iubet præmittere matrimonio contrahendo; Nec facile percipio, qua ratione negari possit, efficacius esse medium ad impedimenta noscenda, publicationem matrimonij contrahendi intermissarum solemnita habitam, quam contrahere coram parocho, ac duobus tantum testibus: atqui omittentes hoc secundum affectata censentur ignorantia laborare; ergo, & omittentes primum. Demum æquiparat, *Tridentinum citatum*, scienter contrahere in gradu prohibito cum tali ignorantia contrahere, omissis denunciationibus, ut patet ex Textu: sed matrimonium in gradu prohibito scienter contractum prolem non legitimat, igitur neque contractum omissis denunciationibus; quarum defectus probabilitatem tollit ab ignorantia alterius saltem coniugis, sine qua nec matrimonium publicè contractum, inualidum tamen legitimandi vim haberet; etenim probabilis non est ignorantia, quando requisita ab Ecclesia media ad eruendam veritatem, omittuntur. Hinc probè, *Bartol. leg. finali sub initio ff. de ritu nupt. & leg. Post contractum num. 7. ff. de donat.* dixit celebrantem actum prohibitum palam posse excusari pretextu ignorantiz; secus, si clam: & patet re celebri, *Gloss. Cap. Innocentius verb. Ignorantia de elect. Omittens ea, que certo modo inquirere tenebatur, minime excusatur ignorantia leg. si aniam in finem Cod. de ingen. manum.*

13 Maiorem autem præferret veritatem hoc, *Ledesma*, ac *Soary* sententia, si hoc

matrimonium clandestinum publicè celebraretur, sciente maiori parte vicinaz, vel coram multitudine, ut volunt multi, quos laudat, *Sancti libro tertio de mat. disputat. 1. numero nono*, quamvis probabilior præferenda sit semper nostra asserta doctrina.

14 Obijcies, sequi ex hac doctrina maiori favore iura prosequi fornicationem, ex qua conceptam prolem per matrimonium subsequens putatum, supra diximus, legitimari; cum tamen proles suscepta ex matrimonio clandestino; putato alioquin valido minimè legitimetur, quod est contra §. *Vnum siquidem Authent. de restitut. & ea que parit undecimo mense*. Respondeo ex *Hosienfi summa, qui filij sint legit. §. 2. numero tertio*, & *Sanchez libro tertio de mat. disput. 42. numero secundo*, meritò id fieri, quia fornicatio non tendit ad Ecclesiæ contemptum quemadmodum matrimonium clandestinum; *Frustra enim Ecclesia auxilium implorat, qui eius contempsit auctoritatem, ut probè capit. finali sape citatum*, ac *Trident. sess. 2. capite quinto*, quod ad doctrinam sequentis capituli nobis sternit iter; etenim contemptum, dolum, temeritatemque intendunt in illo matrimonio plectere huiusmodi iura.

15 Ex his colligo primo, filios ex matrimonio clandestino, aliis nullo, ob latens impedimentum ignoratum, approbato tamen postea per Ecclesiam, conceptos, & natos post eam approbationem esse legitimos, etiam si postea detegeretur impedimentum, quia cessaret tunc ratio, *Cap. finalis §. si quis de cland. dispos.* quum tunc legitimam haberent causam parentes ignorandi impedimentum, sic *Ancor. Cap. Quod nobis qui fil. sint legit. numero sexto Sanchez libro sexto de matrim. disput. 43. numero primo.*

16 Colligo secundo licet probabilis sit opinio asserens clandestinum matrimonium inualidum ob impedimenti ignorantiam, postea vero publicatum, atque ab Ecclesia, quia nullum sit detectum impedimentum, approbatum, legitimare prolem conceptam ante talem approbationem, quæ tamen nata sit post illam, ut docent, *Hosie. summa titul. Qui filij sint legit. numero tertio*, quia nimirum conceptus non habetur pro nato, *Leg. Qui in utero ff. de stat. hom. & Instit. de ingen. §. primo*, minus tamen probabilem, & ab extrinsecis tantum, auctoritate, Io. Andrea Ancoritari Couarr. & paucorum, quos sequitur *Sancti libro tertio de mat. disput. 43.* aliquo pacto tunc sententiam iudico, asserentem per huiusmodi matrimonium clandestinum legitimari prole ante

approbationem Ecclesie conceptam, & natam; nam id non probatur ex cap. *Quod nobis, qui filii sint legit.* etenim, ut probè Aegid. Conin. K. disp. 27. de mat. in fine n. 79. nō est ratio, cur asseratur illud cap. loqui de matrimonio alioquin inualido, sed de valido, quod ab Ecclesia approbandum esset ad legitimandam prolem, ut etiam affirmat Suar. disp. 59. de censur. sect. 1. nu. 9. Deinde miror, quo pacto tantā vim Auctores huius sententiae verbis textus inferant, sic se habentibus; Si qui de matrimonio clandestino post modum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos indices filios; quæ quidem vel primam, vel quā probabiliorem mox asseremus sententiam, manifesto indicant; nec facillè video, quā ratione possint reddere hunc alium sensum, Si post ipsorum generationem approbetur matrimonium ab Ecclesia, ut vult Sanchez; qui secundo suam probat opinionem argumento Io. Andrea; quia nimirum antequam detegeretur impedimentum, matrimonium habebatur validum, & proles legitima, ergo post detectū; quum quod semel placuit, amplius displicere non possit ex Reg. Quod semel 25. de regnlis iuris in 6. Cæterum allatam regulam explicandam esse censeo, si cætera sint paria; verū mutatis circumstantiis, mutandum est iudicium, ut in cap. *Quod nobis de clandest. desponsat.* & ita interpretatur Abbas capit. *Quod nobis qui fil. sint legit.* ut velit si nulum intercederet impedimentum, retrahi, ac fingi illud matrimonium semper fuisse validum, secus verò intercedente impedimento, quod hoc animo, nē detegeretur, præsumendi sunt coniuges clandestinè contraxisse, & affectatores fuisse ignorantie. Quamobrem probabiliorem arbitror sententiam Glossa cap. *Quod nobis citato.* vers. fuerunt, & Abbas, qui prudenter mutauit sententiam, ut ipse fatetur in fine num. 5. Angel. verb. *filii* num. 12. Rosell. verb. *Illegitimus* num. 3. Aegid. Conin. modo laudati numero 79. asserentium, matrimonium taliter clandestinum tantū legitimare prolem suscipiendam, postquam in facie Ecclesie est approbatum. Ratio est, quia cap. *Cum inhibito de clandest. despons.* generaliter tales filios absolute, ac simpliciter illegitimos dicit; neque figuratum excipit casum, neque illorum textuum, in quibus vult Sanchez illum esse descriptum, mentionem facit; cum tamen postea conditum sit, nec potest intelligi, iuxta hoc, cap. aliud citatum à Sanchez. Quod nobis, in quo nec de matrimonio inualido est sermo, & quamvis fuisset, nisi vis ei inuratur, non facit contra nos. Adde cum huiusmodi irregularitatis lex amplianda sit per eundem Sanchez ut com;

parata saltem ad contrahentes, quemadmodum nos num. 6. diximus, non vedetur quā ratione coherenter ab eodem Auctore dicatur restringenda.

CAPUT IV.

Quæ ignorantia tale matrimoniū clandestinum ab hætenus explicata pœna excusat?

SYMMA

Proponitur explicandum cap. finale de clandest. despons. 9. si quis, nec non cap. 5. sess. 24. Tridentini. num. 1.

Quotuplex sit ignorantia. num. 2.

Vincibilis ignorantia, altera est sufficiens ad mortale, altera ad veniale, alia affectata, alia non affectata. num. 3.

Vincibilis ignorantia non affectata duplex est, altera crassa vel supina, minimè altera; quāvis sufficiens ad mortale. num. 4.

Est etiam ignorantia crassa; & crassissima. num. 5.

Ignorantia turis statuentis penam excusat ab ea incurrenda: num. 6.

Ignorantia qualitatis culpa verbi gratia, clericidij, quamvis sciatur esse homicidium, excusat ab excommunicatione lata in clericidij. num. 7.

Etiam si operam dedisset ignorans rei illicita, non tamen necessariò connexa cum re vetita num. 8. una excepta irregularitate sancita in homicidium casuale. num. 9.

Si quis putans occidere laicum, etsi animum haberet occidendi clericum, etiam casu, quod Occidendus esset clericus, adhuc non incurreret excommunicationem latam in clericidij. num. 10.

Secus si dubitans, an esset clericus, vel laicus Occidendus, vellet tamen occidere. n. 11.

Falso ratus, quem percutit esse clericum, cum sit laicus, excommunicationem non incurrit canonis, Si quis persuadente, &c. numero 13.

Ignorantia inuincibilis excusans à peccato, excusat à quavis pœna. num. 13.

Nulla irregularitas, ob delictum imposita, contrahit potest ob ignorantiam venialiter peccaminosam, num. 14.

Ignorantia vincibilis, & mortaliter culpabilis, dummodo crassa, vel supina non sit tam facti, quā iuris, statuentis penam irregularitatis, matrimonium clandestinum ab illa excusat poena. num. 15.

Quæ sit lata culpa, num. 16.

Matrimonium clandestinè contractum in gradu prohibito, vel alio impedimento ex ignorantia

rantia crassa, non tamen temeraria, vel affectata, probabiliter prolem legitimat. n. 37. Explicatur textus leg. Quod te mihi §. ff. de rebus creditis, Idem est scire, ac debere scire. num. 18.

Ex quo delictio sit irregularitas illegitimorum natalium. num. 19.

Crassa ignorantia, atque ex lata culpa excusata censura lata in Audentes aliquid committere. num. 20.

Item & à lata in præsumentes. num. 21.

Quinam sit temerarius transgressor legis. n. 22. Cap. finale de cland. despons. ac Tridentinum scienter vel temerario ausu per formalem, vel virtualem contemptum clandestinè contrahentes cum impedimento puniunt. n. 23.

Matrimonium clandestinum, aliàs inualidum contractum ex ignorantia crassissima, prolem legitimandi vim non habet. num. 24.

Item ex affectata. num. 25.

Quæ me mouet ratio ad præscriptam, quæstionem disputandam, est quod cum, mox referendi, Canones penam hæcenus declaratam matrimonio clandestino imponentes, videantur per eam illud plectere, non quomodolibet, sed scienter, vel ex magna ignorantia inualidè contractum, operæ pretium (quod non inuenio à reliquis, præstitum) esse duxi, si qualis hæc futura sit ignorantia paulò altius declarauerim.

Notandum igitur primo in cap. Finali de cland. despons. §. si quis, hæc haberi; si quis verò huiusmodi clandestina, vel interdicta coniugia inire præsumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles tati coniunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur: & infra iidem parentes, affectatores ignorantia, nuncupentur. Tridentinum verò sess. 24. capitulo §. si quis (ait) intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separatur. &c. & infra, quod si ignoranter id fecerit &c. non enim dignus est, qui Ecclesia benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempseris.

Notandum secundo, ignorantiam vel posse esse in re nostra de ratione clandestinè contrahendi, vel de impedimento dirimente; iterum aut iuris simpliciter talem rem prohibentis, vel sub hac, vel illa pœna prohibentis: aut facti, quando aliquod ignoratur verb. gr. hodie esse feriam sextam.

Notandum tertio, ignorantiam pro præfenti etiam instituto aliam esse antecedentem, aliam subsequenter, aliam concomitantem. Antecedens est, quæ tollit scientiã, vel notitiã, qua posita, talis non fieret actus, huiusmodi habens malitiã; atque antecedit omnem actum liberum voluntatis ad se ipsam terminatum, cui neque direc-

tè, neque indirectè est voluntaria, & dicitur inuincibilis, quia vinci vel non potest, vel non debet: appellatur etiam iusta, probabilis, & inculpabilis; quia bona fide, & sine culpa contracta est. Subsequens est vincibilis, improbabilis, & iniusta ob contrarias rationes; cum sequatur voluntatem, à qua volita est, vel directè, quando est affectata, vel indirectè, cum potuit, ac tenebatur ignorans eam expungere, nec voluit: hæc autem ignorantia licet, ut possunt, ad modum tamen remouentis prohibens; quia nimirum remouent notitiã, causant rem voluntariam, & peccatum; prima tamen illius est causa materialiter sumpti, scilicet malitia nudati: hæc vltima illius formaliter accepti, idest affecti malitia. Denique ignorantia concomitans illa est, quæ licet concomitetur actum, seu actionem, eam tamen non causat, quippe quæ poneretur etiam, ea non existente, ut cum quis putat esse Petrum, cui dat elemosynam, daturus etsi esset Franciscus: ut autem præ oculis, quas indicaui ignorantias, ceterasque infra subiiciendas in summam vnico exponam exemplo; Venator, cui nec leue dubium subrepat, vel aliquam titillantem animum suspicionem, per exactam euacuauerit diligentiam, & sciam esse existimat latentem in sylua, in quam librans sagittam emittit, qua hominem ibi latentem vulnerat, laborabit profectò ignorantia inuincibilis. Quod si eo fuerit animo, ut etiam si nosceret, in quem emissurus est sagittam, esse hominem, adhuc illam iacularetur, ignorantiam habebit concomitantem; de qua subiiciam alia lib. 3. disp. 4. cap. 4. d. num. 10. Iterum, si directè eligit nescire, quid sit, quod intra syluam latitans mouetur; ut ea nimirum ratione hostem, quem putat forsitan ibi esse, occidat, ex ignorantia affectata operabitur; quod si non ita directè ignorare eligat quid sit illud, in quod sclopum exploturus sit; sed signatè non inuestigare eligat, neque diligentiam adhibere, ne per eam percipiat, quid illud sit, quod syluis cecum videtur, crassissima laborabit profectò ignorantia, æquali affectata: si verò exercitè diligentiam moralem omittat per palmarem negligentiam, crassam habebit ignorantiam; quod si aliquam adhibeat diligentiam, quæ quidem esset sufficiens ad rem non tanti momenti, adhuc tenebitur ignorantia vincibili, & mortali, non autem crassa, vel supina. Demum etsi præmiserit diligentiam ad certo percipiendum, quodnam esset illud in sylua latens corpus, non tamen prorsus exactam, quamcumque excludentem negligentiam, & quidem operabitur ex ignorantia culpabili venialiter. Quodque de ignorantia diximus consensu Docto;

Doctorum, dictum volumus de naturali inaduertertia, si aliquando omnimoda non sit æquivalens ignorantia prorsus inuincibili.

- 4 Scio nonnullos esse Auctores, asserentes quamcumque ignorantiam culpabilem crassam esse, vel supinam, quos sequitur, *Suarez de censur. disp. 4. sess. 10. nu. 10.* At probabilius contrarium esse puto, & ut supra indicavi, ignorantiam dari sufficientem ad mortale, quæ non crassa sit, neque supina cum *Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 16. num. 7.* Immo ignorantiam crassam subdiuidendam, ut præ sit, opus esse iudico in crassissimam æquivalentem affectatæ, & in crassam; etenim ut rectè *Sanchez lib. 9. de mat. disp. 32. num. 36. 37. & 38.* docet ex ignorantia crassa, censuram latam in facientes aliquid scienter, vel temerè, vel ex præsumptione, & ausu temerario, non incurrunt, quam tamen incurrunt ex ignorantia crassissima, quatenus distincta ab affectata asserit *num. 39.* cuius arbitror non meminisse, *Sanchez loco citato summa*, quod ut plerumque crassissima, affectata videatur, & virtute tantum ab ea distincta, ut ex præcedenti numero constat.

Ex his autem deducitur septem quasi esse species ignorantia, atque inaduertertia, seu obliuionis actualis: primam inuincibilis: secundam vincibilis, culpabilisque venialiter: tertiam vincibilis, & mortaliter peccaminosa: quartam crassæ, quæ aliquando supina etiam dicitur: quintam affectatæ virtualiter, seu crassissima, sextam affectatæ formaliter, æquivalentem scientia, ac temerariae præsumptioni: vltimam concomitantis.

- 6 His præmissis prima sit assertio. Ad non incurrendam quamuis censuram impositam ex delicto, excusari ignorantiam iuristalem imponentis pœnam censuræ: tamen si sciret quispiam ius illud prohibens delictum. De pœna excommunicationis, suspensionis, & interdicti, quam nostra non interest expendere, videri potest, *Sanchez lib. 9. de mat. doctè pertrahens disp. 32. à num. 9. ac deinceps.* De irregularitate vero, de qua nobis est sermo, resultante in prole ex culpa parentum, per nefas contrahentium, probatur: quia hæc irregularitas est pœna contemptus ut probè. *Abbas Cap. Pastoralis §. Verum num. 15. de appellat. Nauarr. Cap. Cum contingat. 14. in remedio secundo nullitatis nu. 7. Sanchez lib. 9. de mat. disp. 32. nu. 17.* Igitur deficiente contemptu in parentibus minimè incurreretur, ut nos infra dicemus, ac docet *Abbas citatus per Cap. 2. de constitut. in 6. & alij apud eundem Sanchez.* Immo requiritur dolus ex *Dominico Cap. Is qui §. Is vero numer. 1. & Sanchez ibidem*: atqui hoc pacto ignorans ius irregularitatem imponens, non est in dolo, *Leg. si ignorans ff. locati; ergo eam non*

incurrit. Quare non modo scientia facti vetiti, id est in casu nostro clandestinæ dispositionis, seu contractionis, & iuris illam prohibentis, in parentibus requiritur, sed etiam pœnæ, id est censuræ, etiam irregularitatis impositæ, ut hæc à prole contrahatur, per culpam sufficientem parentum, quod colligo, ex *Nauarro, & alijs apud Sanchez citatè num. 70. & Suarez de censur. disp. 4. sess. 9. nu. 19. & 20.* quia illud delictum debet esse volitum, ut causa talis pœnæ.

- 7 Idemque est de ignorantia qualitatæ culpæ, ob quam imponitur excommunicatio, vel alia censura ob delictum ex *Cap. si vero de sent. excomm. cum imponatur talis censura ob delictum hac affectum circumstantia; merito igitur, Couarr. Cap. Alma mater. 1. part. 5. 10. nu. 15. vers. 1. reijcit, Bartolum in l. Diuus num. 3. ff. ad leg. Corneliam de fisco.* asserentem id speciale tantum esse in spiritualibus, quia cum pœna siue spiritualis, siue temporalis præscribatur pro culpa, ignorantia ab hac excusans consequenter excusabit à pœna.

- 8 Et quamuis excipiant quidam casum, in quo ignorans operam daret rei illicitæ, quo circa docent volentem percutere Petrum laicum, si percutiat Ioannem clericum incurrere excommunicationem per *Glossam*

- 9 *Cap. si vero il 2. de sent. excomm. verb. ignorauit.* Verum immeritò, si ynā excipias irregularitatem ex homicidio casuali; nam clericus, qui dat operam rei illicitæ specialiter ei interdici, ne sequeretur homicidium, licet adhibita quacumque diligentia, dum rem illam vetitam obit, sequuto homicidio, à voluntaria homicidij culpa excusaretur; quippe quod euitare conatus est; non excusabitur tamen ab irregularitate, statuta illi actioni periculosa, quam obibat, ut ex communē sententia Doctorum probè notat, *Corduba in suo question. lib. 2. qu. 26. §. his præmissis, & §. secunda pars.* Hac igitur dempta irregularitate, immeritò talem adstruunt Auctores, supra relati, exceptionem; quam benè reijciunt, *Io. Andreas in dicto Cap. si vero: Anton. num. 8. Ancor. nu. 3: Abbas num. 3. Couarr. Cap. Alma mater citato, vers. 9. Sanchez lib. 9. de mat. disp. 33. nu. 24.* ratio est, partim quia percutiens clericum, ignarus illius clericatus, licet rei illicitæ vacet in *Cap. citato, si vero*, non dicitur irregularis: partim quia respectu clerici dii homicida vacat culpa, quam nefcius clericatus committere non poterat, neque percussio Petri laici necessariam aliquam cum occisione clerici connexionem habet.

- 10 Idque verum etiam habet, etsi volenti percutere laicum animus esset, clericum interficiendi, si eum, quem putat laicum esse, non

tisset

nisset esse clericum verbi gratia emittens sclopum; putansque occidere Petrum laicū, si talis esset dispositionis, & mentis, ut quamvis clericum illum eundem nosceret esse, etiam occideret, quo pacto diceretur operari ex ignorantia concomitanti, ut supra num. 3. indicauimus, cum hæc ignorantia, & si minimè à culpa excuset operantem circa obiectum hoc, ob coniunctionem cum affectu peccandi clericidialiter, ut ita dicam, quod solum voluit *Diuus Thomas 1.2. quæst. 75. art. 1. ad 3.* dicens hanc ignorantiam non omnino excusare à culpa; nihilo tamen minus vindicat opus externum cum illa factum à tali specie peccati clericidialis; quippe quod non à tali affectu oritur, sed à voluntate alia illud idem opus intendente, ut cognitum sub distincta conditione, & spectans ad distinctam malitiæ speciem, homicidij nimirum, atque ignoratum sub requisita ad censuram incurrendam; quamobrem ut solum Laicum intendebat quis interficere, non incurreret censuram latam in interficientem clericum, interfecto laico, quamuis affectum habuisset internum occidendi clericum, quem Ecclesia censura minimè punnit: declaratur autem hic affectus in praxi hisce verbis, *Existimo illum, quem video, esse Petrum Laicum, & volo occidere, idque præstare etiam si esset Ioannes Clericus.*

11 Secus tamen res se haberet, ut probè Lopez 2. part. *instruclorij cap. 13. de excomm. fol. 866.* si dubitans quis illum esse Laicū, vel clericum, quem videt tamen, vellet occidere: qui animus hisce declaratur *quiuis ille sit, quem aspicio, volo interficere, & ratio est, quod opus externum ex voluntate tunc procederet etiā tendente ad clericidium, & tum illa, tum opus externum ea informatum praua, ac prohibita sub tali censura essent; cui sententiæ docti subscribunt Vasquez 1. 2. disp. 126. num. 104. Sanchez citatus nu. 26.*

12 Ex quibus principiis etiam sequitur, falso existimātem eū, quem occidit, clericum esse, cum sit laicus, non incurrere excommunicationem, quia reuera non clericum, sed laicum percussit; sicut neque irregularitatem incurreret, si feram occideret putans hostem esse, quia prauus ille affectus opere externo non subsecuto, his pœnis non afficitur ex *Glossa cap. In audientiam, verb. inuariatum de sent. excomm. Abbate cap. Si verò il 2. de sent. excomm. & alijs quos citat, ac sequitur Sanchez citatus num. 28.*

13 Sit secunda conclusio. Ignorantia inuincibilis excusans à quouis peccato, excusat etiam à quouis censura ob delictum imposita, constat Doctorum consensu, ac satis abundè probata est à numero 7. ac deinceps.

14 Sit tertia conclusio. Nullam irregularitatem, ob delictum statutam, incurri ex ignorantia venialiter culpabili; quo circa quæcunque ignorantia iuris, vel facti, tantum venialis à quouis excusabit censura, ob delictum imposita. Et ratio est, quod hæc rigorosa cum sit Ecclesiæ pœna, contra ipsius pietatem sanè esset, si contra leue præscriberetur peccatum, & quamuis excommunicatione minor, secundum quid, videatur maior, nonnullis alijs censuris, cum prius receptione Sacramentorum, contrahique possit ob culpam venialem; absolute tamen, & simpliciter minor est hac, de qua loquimur irregularitate, ut rectè *Navarr. sum. lat. reconfiori cap. 27. num. 253.* quia est medicinalis, ac facile tollitur; secus irregularitas, ac aliz similes censuræ, quæ ministerio priuant ordinis, & ex se pontificia tantum auctoritate tolluntur. Huius sententiæ sunt *Sotus lib. 5. de iust. quæst. 1. art. 9. vers. id autem. Petrus Navar. lib. 2. de rest. cap. 1. in noua editione dub. 6. num. 61. Navarrus citatus. Sanchez lib. 9. de mat. disp. 32. num. 29. CommK de irregul. disp. 18. dub. 4. num. 27.* quod à fortiori verum erit de excommunicatione maiori, consensu Doctorum.

15 Sit quarta conclusio. Ignorantia vincibilis, & peccaminosa mortaliter, dummodo crassa non sit, vel supina, tam facti, quam iuris, talem ferentis irregularitatem contra matrimonium clandestinè contractum, ab ea excusat: quo sensu sententiæ *superiori capite num. 6.* relatæ è *Ledesma, & Soario* subscribi poterit; quia quamvis parentes peccauissent in omittendis denunciationibus, vel præsentia parrochi, ac testium, idque ex ignorantia vincibili, & sanè mortali, dummodo crassa, vel supina non fuerit, proles censenda non esset illegitima; quod ignorantia vincibilis iuris imponentis censuram, etiam irregularitatis, & facti aliàs damnati, dummodo crassa non sit, vel supina, licet mortaliter culpabilis, excusat ab illa per quemcumque sancita, ut patet ex *cap. 2. de constit. in 6. docetque Sanchez disp. 33. laudatus num. 31. & deducitur ex primo nostro placito circa hoc punctum num. 6. subscribunt etiam Io: Andreas cap. Quarta in fine de sent. excomm. sermonem habens de pœna canonis, Syluester verb. culpa quæst. 11. §. 14. asserens ignorantem crassè, vel supinè non excusari ab hisce censuris & verb. Excommunicatio 2. Notab. 3. §. 6. quod omnino verum est, etiam si adesset scientia legis tale matrimonium prohibentis, dummodo intercedat ignorantia non crassa talis irregularitatis, ut in fine citati numeri docet Sanchez de omnibus censuris, neque discrepat *Soarius laudatus*, qui in eo tantum dissentit, quod omnem vincibilem*

bilem ignorantiam crassam, vel supinam esse arbitratur, contra doctrinam à nobis assertam num. 2. ac deinceps. Ignorantia itaque quæcunque etiam mortalis, ni nata sit ex lata culpa, per omissionem debite diligentiz, excusat; ex qua quidem culpa lata ignorantiam crassam, vel supinam ortum habere colligitur ex cap. *Quasitum de penit.* & remiss. ubi rogatus Pontifex de græcis Sacerdotibus, qui filios in lecto opprimebant, an essent irregulares; respondit, si istis procurantibus, aut studiosè negligentibus filij reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuò abstinere; quibus verbis æquiparantur procurantes, & studiosè negligentes, utique per latam culpam; alioquin non esset bona æquiparatio, ut probè Sanchez. num. 34. ex lata igitur culpa crassam, vel supinamque ignorantiam promanare docent Hostiensis in textu adducto versic. studiosè negligentibus lo: And. num. 1. in fine Anton. numero 8. Cardinal. numero 2. Abbas numero 2. & alij.

16 Culpa verò lata ea dicitur, quæ in defectu diligentiz etiam mediocris consistit; quæmobrem ignorans crassa, vel supina ignorantia is erit, qui admodum tenuem adhibet ad comparandam rei, vel iuris, ad quam tenetur, notitiam, ut indicat Castus lib. 2. de leg. pen. cap. 14. col. 4. & probat, quia non omnis negligentia, sed lumina ignorantiam causat crassam per leg. Regula vers. sed falsi ff. de iur. & falsi. ignorant.

17 Sit quinta assertio. Matrimonium clandestinè contractum, in gradu prohibito, vel alio impedimento dirimenti, ex ignorantia crassa, non tamen temeraria, vel affectata, probabiliter prolem legitimat. Huic nostræ conclusioni videntur subscribere quotquot Auctores asserunt ignorantiam crassam, vel supinam ex lata culpa excusare à pœna sancita in scienter facientes, sic Bart. leg. si adulterium in principio num. 11. ff. ad legem Iuliam Ancorit. Clem. Unica de consang. col. 3. Couarr. 4. decretal. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 1. & cap. Alma mater 1. part. §. 10. num. 17. Henric. lib. 13. de excomm. cap. 25. Sanchez. laudatus num. 36. Ratio, qua moueor est, quia ut supra num. 1. dixi cap. Finali de clandest. despons. matrimonium non quomodo libet clandestinè contractum, hac plectitur pœna, sed ex præsumptione initum, vel per talem ignorantiam, quæ præsumptioni æquiualeat, ideo enim affectatores ignorantiz coniuges ita contrahentes appellat, & Tridentinum eisdem præceptorum Ecclesiæ temerarios contemptores nominat, ut num. 1. reuulimus; immo æquiparat scienter contrahentibus, quos pari pœna punit; atqui lex, vel canon pœnam imponens contra sciē-

ter aliquid facientes, vel contra temerè audentes; aut præsumentes eam non inducit contra peccantes ex ignorantia crassa, ergo &c. Maior propositio ex terminis manifestata est, atque è textu clarè se explicante; minor verò de canone contra scienter facientes edito probatur, quando Canon expressum, vel tacitum requirit dolum, non satis est lata culpa in adhibenda diligentia noscendi, quod teneris, ut eo comprehendaris, vel ad tuum factum ille se extendat, ex qua culpa, ut sæpe dixi, crassa oritur ignorantia: atqui dum canon aliquid scienter facere petit, dolum sanè requirit, ergo non sufficit ignorantia crassa ex lata culpa. Maior propositio huius ultimi Syllogismi patet ex leg. Sed etsi lege §. scire ff. de penit. bared. ubi, Non puto esse prædonem, qui dolo caret, quamuis in iure errauit. nam testis Bartol. leg. Quod nernu num. 7. ff. de posuit. ignorantia iuris è lata præsumitur culpa, ut probè etiam Imola cap. 2. num. 14. de consuet. & leg. si quis id, quod ad finem vers. doli mali ff. de iurisd. omni. iud. ubi, Doli mali ideo in verbis editi sit mentio, quia si per imperitiam, vel rusticitatem, vel casu aliquis fecerit, non tenetur. Adde Glossam leg. In actionibus ff. de in lit. iurand. verb. non etiam, & leg. Plagula 2. verb. Iusta. C. ad leg. flauianam de plagar. ubi Bald. in princ. Angel. dicta leg. si quis id quod §. doli sub initio Bart. leg. Quod nernu num. 20. ff. De posuit. Abbas cap. 2. de consuet. num. 6. Anton. num. 9. Felinus cap. Si verò il 2. de sent. excomm. Couarr. 4. decretal. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 21. quicquid in contrarium doceat Decius cap. 2. de consuet. in prima lectione à num. 26. ac deinceps. Ratio autem assertur à Baldo citato, quia, qualibet ignorantia interueniente, deficit animus delinquendi, quod sic ipse interpretor, ut animus deficiat delinquendi non absolute, sed tali ratione nimirum ex dolo, & quasi ex industria; sed à Canone non plectitur hac pœna quodcumque delictum, sed commissum è tali animo sufficienter declarato; igitur hoc deficiente per intercedentem ignorantiam crassam, vel supinam, hæc pœna non censetur imposita etiam latæ culpæ: ex hoc autem rationem præterea condo à priori, quia Ecclesia tali pœna, non quodlibet delictum, sed expresse, ac formaliter volitum, intendit punire, quando illam imponit per Canonem utentem particulam scienter, vel temere, vel ex præsumptione, vel alia simili. Ad stipulantur Abbas Imola, Alexander de Neuo apud Sanchez. lib. 9. de mat. disp. 32. num. 36. quando constitutio tacitè petit dolum. Minor propositio ultimi probatur, quia Canon petens opus scienter factum, dolum requirit, id enim italicè dicitur factum à bello studio, ac docet Domini-

minicus cap. Is vero nu. 1. de sent. excom. num.

6. & probatur præterea, quia minor ignorantia sufficit ad contrahendam pœnam, quando Canon non requirit aliquid facti scienter, quàm quando id postulat; sed cum non requirit scienter, ut indicauimus præcedenti assertionem, ignorantia crassa ad minimum intercedere debet, nè peccans excusetur, & contrahat censuram, ergo quando Canon petit scienter fieri aliquid, nè frustra id addatur, maior ignorantia requiretur, quàm crassa, nè peccans ex illa excusetur, contrahatque censuram sic impositam.

- 18 Obijcies. Idem est scire, ac debere scire leg. *Quod te mihi ff. de reb. cred. in fine*; ergo idem erit factum ignoranter cum obligatione sciendi, ac factum cum scientia. Respondeo distinguendo antecedens; Idem est scire, ac debere scire, quoad culpam, transeat antecedens: secus autem est quo ad pœnam, nam quando canon huiusmodi graues sancit pœnas, non contra quodlibet opus imponit, sed contra scienter factum, id est ex instituto, ex animo, italicè *à bello studio*, hispanicè *Adredes*; vel si ignoranter id fiat, ex tali ignorantia peractum esse debet, ut æquiualeat huic scientiæ: hæc autem ignorantia in pœnis grauib. crassa non est, vel supina; sed crassissima vel affectata, ut tale delictum ex ea commissum tanta dignum censeatur pœna, Consulto dixi, transeat antecedens de culpa, de qua illud absolutè verum non est, sed præterea requiritur aliqua plena, & actualis ad mortale sufficiens aduertentia, expressiua malitiæ obiecti, vel periculi, seu dubium, aut scrupulus saltem, ut probè declarat *Sanchez in oper. mor. lib. 1. cap. 16. num. 21. 23. & 24.*

- 19 Obijcies secundò, illegitimorum natalium irregularitas non est ex delicto; ergo. Respondeo hanc irregularitatem ex delicto non esse filiorum, neque esse merè factum subsequens, sed ex delicto promanans parentum, ut patet ex canone supra citato cap. *Finalis de cland. despons. ac Trident. de qua irregularitate hæc omnia militare iura rectè docet citatus Sanchez num. 15. ex multis, quos refert, Auctoribus.*

- 20 Sexta conclusio. Doctrina, quam tradidimus num. 17. est pariter vera, quando Canon utitur clausula *si quis ausus fuerit*, ratio est, quod audacia temeritatem importat ex *Glossa leg. si quis in tantum, verb. audaciam C. unde vi.* & italicè atque hispanicè audax dici solet *temerario*, meritoque audax cum præsumente coniungitur leg. *habita C. ne filius pro patre*, ut notat *Petrus de Ledesma sum. sacram. capit. 3. de excomm. dub. ultim. disto 3.*

21 Septima conclusio. Idem sentiendum est de pœna per canonem impositam Præsumenti, ut per hunc nostrum tum cap. *Finalis sapius citati, tum Tridentin.* etenim non verè præsumens dicitur, qui ex crassa aliquid patrauerit ignorantia; quum præsumptio dolum arguat, ac temeritatem, ut bene *Cardinal. Clement. 1. de priuil. quest. 39. Nauarr. sum. lat. cap. 27. num. 125. & cap. Accepta de restit. spoliat. opposit. 3. illat. 9. num. 32. Emanuel Sà sum. verb. pœna præsumenti, Sanchez laudatus num. 38.* ergo non sufficit lata culpa, & ignorantia crassa, quando Canon requirit præsumptionem, ut dicimus 4. & 5. assertionem, docentque *Nauarr. sum. hispania cap. 37. num. 74. Henriquez lib. 13. de excomm. cap. 23. num. 3. & alij, quos citat, ac sequitur Sanchez num. 38.* quicquid in contrarium dicat *Innocent. cap. Cum medicinalis in fine de sent. excom.* Confirmatur, quod à suspensione per *Tridentinum sess. 2. cap. 1.* sancita per ea verba, quod *si quis parochus &c. benedicere ausus fuerit*, in alienum parochum, vel sacerdotem, non de licentia proprii parochi assistentem, quolibet excusat ignorantia, etiam crassa, dummodo crassissima non sit, & supina ingentem redolens temeritatem, quia *Tridentinum* ea utitur loquendi ratione ausus fuerit, ut rectè *Sanchez lib. 3. de mat. disp. 48. num. 7.* ergo idem erit in casu nostro, etiam si citatus Auctor, præter morem, haud sibi constans contrarium indicat sentire *disp. 42. num. 1.*

22 Obijcies è *Soario tom. 3. in 3. part. disp. 4. sess. 10. num. 3. & 4.* temerarius violator legis est, qui ejus habens suspicionem, aliquam non adhibet diligentiam; se temere periculo eam transgrediendi alioquin exponens; sed qui aliquam diligentiam ad talem sciendam legem omittit, non peccat per latam culpam, crassamque ignorantiam, sed per minorem; ergo hæc sufficit ad temeritatem; igitur qui ex hac ignorantia minori, quàm crassa, nè quidem ex ipsa crassa peccabit, pœnam incurret, latam à canone contra temerè aliquid facientes. Respondeo quo ad culpam contrahendam ratione periculi, cui taliter delinquens exponitur, veram esse *Soarii* rationationem, ni excusaretur ille per naturalem eiusdem periculi obliuionem, vel inaduertentiam, iuxta doctrinam *Nauarr. lib. 2. de restit. cap. 1. duh. 6. in nona editione num. 36. & Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 16. nu. 29.* secus verò quo ad pœnam, adeo præsertim grauem, impositam temerario violatori; alioquin omnis culpabilis ignorantia ejus ad contrahendam talem sufficeret pœnam, quod est absurdum, Doctorum omnium consensu.

- 23 Obijcies secundò, & canonem citatum cap.

Cap. Finalis & Tridentinum punire contendant, tam scienter contrahentes, tum ignorant; sed nostra sententia tantum scienter contrahentes plebuntur: cum peccantes ex ignorantia plusquam crassa æquivalent scienter delinquentibus, ergo &c. Respondeo illa iura punire quotquot delinquere præsumplerint, vel temerariè ausi fuerint, sine ex certa scientia, dolo, atq; formali, expresso contemptu, sine ex virtuali, atque æquivalenti in affectata ignorantia, vel crassissima imbibito; de qua sequenti assertione.

24 Octava assertio. Matrimonium clandestinè, & aliàs inualidè contractum ex ignorantia crassissima, temeraria; ac supina prolem legitimandi vim non habet; ratio est, quòd hæc ignorantia temeritatem, ac dolum inuoluit; qua quis laborans in dolo sanè diceretur esse, ut probè *Antonius num. 2. cap. 2. de constit.* ubi ait crassissimam ignorantiam dolo comparari, *Nauarr. sum. cap. 27. num. 24.* ubi canonem excommunicantem Præsumptum, ait, non comprehendere laborantem ignorantia non nimis crassa, ad stipulatur *Sanchez lib. de mat. disp. 32. num. 39.* quare cum, vel vix ab affectata hæc differat ignorantia, vel ad eam maximè accedat, eodem certè fundamento, ac de illa probanda etiam est, quod sequens præstabit assertio; illud solum silentio non præteribo *Sancium* quam hic agnouit, speciem ignorantiz omisisse in *summa*, ea fortasse ductus ratione, quam nec ipse inficior, ut *num. 5.* indicauimus, quod vix inueniri ab affectata diiuncta hæc possit; quamuis ab ea distinguatur, ut nos *num. 4. & 5.* diximus.

25 Vltima conclusio. Matrimonium inualidum clandestinè contractum ex ignorantia affectata parentum prolem minimè legitimat; ratio autem est, quia pœna huius irregularitatis imposita contra scienter, vel ex ignorantia affectata aliquod facientes directè in hoc matrimonium facit, quòd hoc pacto initum maximè voluntarium est ex *Diuo Thoma 1. 2. quæst. 6. art. 4. in corpore*, asserente huiusmodi ignorantiam voluntarium augere; & canones huiusmodi pœnas, his formulis statuentes, directè contra delicta temerè, & ex industria penè patrata, vel scienter, vel per ignorantiam directè volitam, hac ratione explicandos esse, docent *Glossa Clem. 1. verb. scienter de cõsang. Franc. cap. 2. num. 4. de constit. in 6. Diuus Antoninus 3. part. tit. 24. cap. 24. num. 2. Suarez 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 10. num. 1. & alij apud Sanchez modo citatum num. 40.*

CAP. V. VI.

An matrimonium clandestinum, cœtera validum, prolem legitimet antea susceptam à parentibus habilibus ad contrahendum tempore conceptionis, aut natiuitatis.

S. V. M. M. A.

Prima sententia docens legitimari prolem, antea susceptam, per matrimonium clandestinum cœtera validum. num. 1.

Et prolem etiam in eo susceptam. numero 2.

Relata opinio, post Tridentinum, non est probabilis. num. 3.

Absolute probabilius, est matrimonium clandestinum alioquin validum non legitimare prolem ullam. num. 4.

Lex posterior, quæ generaliter, & indistinctè loquitur, limitanda est per specialem antiquiorem. num. 5.

Explicantur cap. Tanta, & cap. Quod nobis de clandest. disp. num. 6.

Iura imponentia pœnam clandestino matrimonio in fauorem sunt animarum, & amplianda. num. 7.

Cum clandestini matrimonij alioquin etiam inualidi, vim explanauerim ad validum accedo; neque extra chorum saltasse videor, quando has omnes, ad matrimonium spectantes, tractatui quæstiones, etenim id præstiti, partim, quia de legitimatione ad Episcopatum, peculiaris, ut supra indicauimus, controuersia erat, partim, quia peculiare de clandestino matrimonio contracto ob ignorantiam, aliquid habebam dicere, nec non, de valido, quòd mox subiiciam.

I In antiquam, & receptissimam sententiã negantem clandestino matrimonio valido vim legitimandi prolem, antea susceptam à parentibus valentibus contrahere, acriter inuehitur *Sanchez lib. 3. de mat. disp. 44.* contrariamque nititur firmare sententiã, quam licet paucorum auctoritate doctorum roboratam fateatur, ab intrinseco tamen certam habet, immò & communiorem, sibi que manifestam. Duo igitur docet *Sanchez*, primum, matrimonium clandestinum, cœtera validum, legitimam reddere prolem antea susceptam, in iisdem omnino casibus,

in

in quibus idem efficeret, si in facie Ecclesiæ initum esset; secundum docet, Matrimonium validum clandestinum quomodolibet contractum natos ex eo legitimos facere. Primum probat primò, quia correctio iuris omnino vitanda est *leg. precipimus C. de appellat. ergo cum Cap. Tanta qui fil. sint legit. vniuersaliter decernat filios naturales legitimari, per subsequens matrimonium, nè per alia corrigatur iura, in suo robore habenda est. Secundò, pœna cum sit odiosa, imponenda non est sine iure expresso *cap. Is qui de sent. excom. in 6. sed non inuenitur textus contrarium decidens, ac priuans matrimonium validum clandestinum, vi legitimandi; ergo &c. minor probatur, quia cap. Finale s. si quis de cland. despons. à contrarijs auctoribus alligari solitum, de matrimonio inualido loquitur, inter quod & validum, magnum profectò versatur discrimen; quia inualido tale non est robur, ni ex bona parentum fide, secus valido, ex se, vel iuris priuilegio illud sibi vindicante; Tertiò, post s. si quis in sequenti paragrafo hæc habentur, sed is, qui taliter presumpserint in gradu concessio copulari, condigna penitentia iniungatur ac si diceret, pœna matrimonij clandestini inualidi est, nè valeat legitimare prolem, validi verò alia erit assignanda. Quarto, quòd iura ciuilia, à contrarijs allata in hac re non militant, sed canonica ex communi doctrina.**

2 Secundum placitum Sanchez probat ex *Gloss. cap. Quod nobis, supra citati in fine, ubi Anton. num. 5. Abbas num. 4. Sotus, & alij, quos idem sequitur Auctor lib. 3. de mat. disp. 42. num. 8. ob idem fundamentum, quia nulli hæc pœna imposita est.*

3 Cœterum, licet hanc opinionem tanti viri auctoritate roboratam, ac tertio præsertim firmatam argumento, vt à me exposito, non ausim quo ad primam conclusionem improbabilem asserere, in eo præsertim sensu, quo à Sanchez arbitror typis mandatam, verum & maiori declaratione indigere, & absolute contrariæ postponere non ambigo, ad quam sit prima conclusio. Dux relatæ conclusiones post Tridentinū omnino probabilitate carent, neque eas existimo Sanchez in hoc sensu dixisse, sed vel rem expendendo, penes ius antiquum, vel vbi Tridentinum publicatum non esset, quod vnico indicauit verbo *Soar. disp. 56. docens selt. 1. num. 9. in fine. Etenim Tridentino sess. 24. de reform. mat. cap. 1. quodcunque irritante matrimonio clandestinum, ex ipsa ratione contrahendi, matrimonium quodlibet clandestinum irritum sanè est, & inualidum; atqui quæuis proles suscepta nullo intercedente, valido matrimonio est illegitima, ergo, &*

proles, de qua loquimur. Secundo ex vi matrimonij clandestini, cæteroqui validi, non tenentur Coniuges ad perseverantiam in tali coniugio *cap. Quod nobis de cland. despons. quo vsque post illorum confessionem, illud Ecclesia probauerit; igitur ex consequenti proles legitima censenda non est in Ecclesia quo vsque per eiusdem rati habitionem illud retrahitur, ac si à principio validè contractum esse putaretur, vt proles legitimaretur; quod à fortiori verum est post Tridentinū, post quod, vt probè Soarius citatus, filij ex illo geniti matrimonio, sint illegitimi, & quo ad legitimationem per subsequens matrimonium, de illis iudicandum est, ac de quocunque genito per fornicationem, vel concubinatum: quum reuera non minus illegitimi sint, suscepti à parentibus clandestinè coniugatis, quàm à non coniugatis.*

4 Sit secunda assertio. Absolute etiam asserens sententia per hoc matrimonium, alioquin validum, clandestinè tamen contractum non legitimari prolem, neque antea susceptam, neque ex eo suscipiendam, est probabilior. Et quo ad primam partem, vt Sancio vtrò concedam ab Auctoribus, quos ipse doctè expendit, eam non defendi, negari tamen nõ potest illam, tueri *Guidū Papam decis. 482. num. 3. Beronm in suis question. quest. 107. num. 1. Duen. neg. 550. lim. 12. Caphul. conf. 276. vol. 3. Anton. Cuccum lib. 5. instit. maior. tit. 11. num. 69. & 74. Menoch. de presump. lib. 3. presump. 1. num. 100 Soarium supra citatum. Secunda verò pars defenditur à Corona confessor. 2. part. de sac. ord. indicaturque à Soario citato. Vtraque probatur primò: Lex posterior generaliter, & indistinctè loquens limitanda est per specialem antiquiorem, si expressis verbis ei non contradicat *L. sed & posteriores ff. de leg. Gloss. leg. sciendum verb. non compelli ff. qui satis dare cogent. & ibi Bartol. in principio num. 1. Iason. num. 4. idem Bartol. in leg. Omnes papuli quest. 3. ff. de iust. & iur. Bald. Authen. Offeratur num. 12. sub initio C. de litis contestat. Abbas. conf. 24. num. 1. Nauarr. cap. Placuit de penitent. dist. 6. num. 148. & sum. lat. cap. 27. num. 206. nec non Sanchez lib. 2. oper. mor. num. 27. nè iuris correctio detur; atqui *cap. Tanta qui filij sint legit. vniuersaliter sermonem habent, ac subsequenti conferens matrimonio vim legitimandi prolem, antea habitam, est sanè conditum post cap. Quod nobis de cland. despons. quod quidem specialiter loquitur de clandestino matrimonio, igitur ab hoc illud debet limitari; quod autem hoc habet textus illius capituli ex eiusdem constat verbis; Verum si persona contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa præ-***

K

pedias

pediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio in Ecclesia conspectu contrahita; igitur ante approbationem Ecclesie nec erat stabile matrimonium, ita ut coniuges essent compellendi, neque proles erat existimanda legitima: ergo illud matrimonium alioquin validum ex se permanens clandestinum, prolem non legitimabat.

- 6 Dices, in hoc capite sermonem esse de matrimonio clandestino aliàs inualido, non autem de valido: quod in præsentem pertrahamus. Sed contra, quia ibi expressè dicitur illud matrimonium ab Ecclesia recipiendum, atque approbandum esse, nisi aliqua rationabilis causa, impedimentum scilicet, consanguinitatis, ut ibi probè *Glossa* vel aliud, præpediret: deinde, ut prosequitur eadem *Glossa verb. à principio*, hoc matrimonium, quod affirmat textus valuisse quo ad Deum, licet non quo ad Ecclesiam, nunc primo declarari validum. &c. qua declaratione retrahitur, ac si esset contractum à principio, ac legitimatur etiam proles, quæ ante hanc probationem omnino illegitima iudicanda erat, ut perpendit *Soarius citatus*, quicquid *Abbas* ibi num. 4. in contrarium indicet: declaratur hoc idem ex cap. Quod nobis, qui filij sint legit. ubi clandestinè contrahentibus dicitur: Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & heredes, igitur antequam ab Ecclesia comprobatum fuisset, tale matrimonium legitimandi facultatem non habeat, ut docet expressè *Soarius laudatus disp. 50. de cens. sect. 1. num. 9.* & quamvis ab *Alexandro Tertio tum textus cap. Quod nobis de claud. despons. tum cap. Tanta qui filij sint legit. conditi sint*, ea tamen ratione, qua in ordinem à Gregorio redacti sunt, & habentur in decreto, fortasse manarunt; Adde absolute legem generalem per aliam peculiarem explicandam esse, ut iuris correctio vitetur; quod etiam in suo fundamento, ac sepe alias *Sanchez* assumit, ac docet. Secundo probatur assertio. Huiusmodi poenæ impositæ sunt clandestino matrimonio per leges, haud purè poenales, sed in fauorem animarum editas; quippe quæ ampliandæ sunt, ut diximus cap. 3. num. 4. ex multis, inter quos idemmet *Sanchez lib. 3. de mat. tum disp. 1. num. 8. tum disp. 4. 2. nu. 4.* Igitur vel sibi non constabit *Sanchez* persistens in secundo argumento allato pro sua opinione, vel manum nobis daturus est, cum quæ

nobis opponit iura, ipsemet soluat, atque in huiusmodi legibus minimè locum habere doceat. Tertio habemus textus à nobis super allatos quibus huic matrimonio ius tollitur legitimandi, idque rationi profecto consentaneum erat ad cohibendos homines ab huiusmodi contractibus; igitur asserendum absolute id est; quamobrem non modo facultatem subtulit Ecclesia legitimandi matrimonio inualido clandestino, putato vero; sed etiam vero, quum motiuum ipsius aliud non fuerit, quam rigida hac poena matrimonium quodcunque clandestinum afficere, quo vique in facie Ecclesie probatum, & approbatum fuisset; quodque confirmavit *Tridentinum* supra citatum illud reddens nullum, etsi cætera validum; ut nec umbrâ dubij hoc pacto posteris relinqueret. Quare probe *Berous* citatus vnico dixit verbo in odium clandestini matrimonij hanc sancitam fuisse legem.

- 7 Ad primum argumentum *Sanchez*, ex ipsiusmet doctrina dicimus nostram firmam esse sententiam. Adde sibi met pugna-re *Sanchez*, ni nobiscum sentiat, nec deesse, quos attulimus, textus, hanc poenam statuentes: denum textus imponentes poenas clandestino matrimonio non in aliquorum odium, sed in fauorem animarum editi, esse dicimus, atque ad accurrendum peccatis, & scandalis, quæ ex matrimonijs sequuntur clandestinis; huiusmodi autem leges, & extendendæ sunt per identitatem rationis, ut idem docet *Sanchez*, in quem agimus lib. 1. de mat. disp. 39. num. 4. igitur nil mirum si, de qua disputamus, lex latè pateat ad matrimonium, alioquin validum clandestinum, quum formalis, & propria ratio, qua mouetur Ecclesia, non fuerit alia, quam clandestinum exterminare, ac punire contractum; cui quomodolibet inito, meritò poenam inussit. Tertium argumentum, etsi habere vim dixerim, verum capitis illius sensus est, præter poenam impositam clandestino matrimonio absolute contracto, alteram inferre contrahere præsumptibus personis, quæ non tollit primam, clandestinè cuicunque contrahendi modo impositam, ut probauimus ex alijs etiam textibus. Quartum rationis momentum contra hos non facit, canonico qui solum innititur iuri. A poena, quam hactenus asseruimus, excusabit ignorantia, iuxta præcedentis capitis doctrinam.

DISPUTATIO IV.

Religiosa professio deleat ne illegitimorum natalium notam :

Cum neque peculiaris obuerfetur quaestio in irregularitate quoad Ordines, reliquasque ab Episcopali distinctas dignitates, neque aliquid mihi noui sit de illa scribere; vt per religionis professionem tollatur: breui, reliqua supponens, quod huius loci vt vnico tantum capite decerno expendere; an scilicet religiosa professio illegitimorum maculam natalium absoluedi facultatem siq habeat, vt ad Episcopalem dignitatem illegitimi religiosi gradum, sine alia dispensatione, queant facere?

CAPVT VNICVM.

An Religiosis professis illegitimorum natalium nota ad dignitatem Episcopatus impedimento sit?

S Y N O P S I S.

Sixti V. diploma illegitimos arcens ab ingressu religionis reuocatum est per Gregorium XIV. num. 1.

Illegitimandi habet facultatem Religio ad Episcopatum non per nouitiatum, sed per professionem quam habitura esset, numero 2.

Eodem pollerens robore vota emissae post biennium Tyrocini in Societate Iesu. numero 3.

Opinio docens sola professione religiosa legitimam ad Episcopalem dignitatem refertur. num. 4.

Contraria sententia certissima, & omnino tenenda. num. 5.

Declaratur Glossa cap. Cum deputati de indic. num. 6.

Perpenditur Authent. de monach. coll. 1. numero 7.

Professio probabiliter matrimonium ratum antea contractum non soluit, quod si soluat, ex Christi privilegio habet. num. 8.

Ius civile vim legitimandi religiosa professio- nis dare negat. num. 9.

Supponendum est primo, quod tamen si ex diplomate Sixti V. disp. 2. cap. 1. num. 2. a nobis allato, quo fiebant inhabiles illegitimi ad religiosum statum, nullius emolumenti proposita quaestio esse videtur, quia tamen illud derogatum, atque ad ius commune rem esse restitutam constat per motum proprium Gregorii XIV. datum anno 1594 et asserunt *Mahuel citandus artio. 7. Soarius 5. tom. 1. lib. 3. part. disp. 94. sect. 5. num. 12. Sanchez lib. 5. oper. mor. cap. 5. num. 9.* e re professio erit etiam expendere.

2 Suppono secundo, si legitimandi facultatem ad Episcopatum sibi vendicaret Religio, habitura sane per professionem esset in ea emissae, non autem per ingressum, vel nouitiatum; quum hanc eandem vim legitimandi ad ordines sola professio habeat, communi Doctorum sententia, vt videre est apud *Soarium citatum num. 12. & Sanchez num. pariter 12. constatque ex cap. 3. de filiis presbyter. & maxime consentaneum est rationi, vt legitimatio siue ad ordines, siue ad Episcopatum, cum ad rem sit perpetuam, perpetuo, parique etiam medio tollatur.*

3 Supponendum tertio, hoc idem post Ti-
K 2 rocinij

focinij biennium emissis votis in Societate Iesu fore ut competeret, vera si esset prima, mox inferenda sententia, ut eiusdem legitimatio ad sacros competit ordines, quod unico verbo indicavit *Soavins laudatus*, explicat verò, ac probat *Sanchez. numero 13. & 14.*

4 His prænotatis *Manuel tom. 1. quaest. regular. quaest. 15. art. 5. in principio* professionem docet iure diuino inducere perfectam, ac totalem legitimationem ad quam is etiã Episcopatus dignitatem, probat primo ex *Gloss. cap. Cum deputati in fin. de iud. asserens*, omnem irregularitatem professione deleri. Secundo ex *Authent. de monach. coll. 1. vbi* dicitur per professionem omnem tolli maculam. Tertio, difficilior est matrimonium ratum dissolui, cuius vinculum iuris est naturalis, quàm hoc irregularitatis ligamen, quod iuris est positivi humani, atqui omnium calculis iure diuino professio ratum dissoluit matrimonium, ergo & huius irregularitatis vinculum. Quarto probatur auctoritate iuris civilis Peritorum communiter id docentium.

5. Certissima tamen est contraria sententia, à qua nec citatus *Manuel art. 5. audet* discedere, docens sola religionis professione minimè legitimari Nothos ad prælaturas, dignitatesque, præsertim Episcopalis, ut manifestò constat ex *cap. 1. de fil. presb.* quod cum ad ordines illegitimos habiles professione reddat, subiungit, *prælaciones nullatenus habeant*, vbi *Antonius in fine, Abbas numero 2. Card. quaest. 7. Saiv. tom. 1. de f. casu lib. 2. cap. 1. num. 3. Soav. citatus num. 15. Sanchez laudatus num. 16.* hoc idem probat *Glossa verb. prælaciones ex cap. finali de fil. presb.* vbi absque dispensatione Pontificis omnes illegitimi arcantur à dignitate. Ratio autem huius irregularitatis desumenda ex his est, quæ *disp. 2. cap. 1. huius libri* copiosè diximus.

6 Ad primum *cap. Cum deputati*, quod errore manensis, vel Typographi malè citatur ab Emanuele, respondeo ibi *Glossam* diuini iuris nullam fecisse mentionem, ex quo professio talem vim habeat, sed solum omnem irregularitatem debere inquit; at non probè: cum quis innititur iuri tantum civili,

Authentica de monachis, quod in poena Ecclesiastica irregularitatis non militat: cum quia argumentum desumptum ex *cap. Licet 19. quaest. 3.* nullius est momenti, cum sola ibi nota ingratiitudinis dicatur per professionem aboleri, neque de alia mentio fit irregularitate.

7 Secundo argumento fecimus satis, primo respondentes. Adde Imperatorem, in illa *authentica* vitam monachalem decernentem detergere omnem sordiditatem, de turpitudine peccati saltem quo ad reatum poenæ sermonem habere, ut colligo ex *Glossa ibi verb. macula, & ex leg. Deo nobis 5. hoc etiam verb. quasi.*

8 Ad tertium respondeo, probabilem etiam esse sententiam, negantem professioni facultatem dissoluedi præcedens matrimonium ratum, ut videre est apud *Sanchez lib. 3. de mat. disp. 19. num. 2. & contraria sententia eam professioni concedens è Christi privilegio id habere professionem docet, ut ex multis citatur Auctor num. 3.* quod quidem privilegium, quum professioni non legatur concessum ad legitimandam prolem in ordine ad dignitates, sine fundamento asseritur. Adde professionem aliqualem habere cum statu matrimonij oppositionem; secus verò cum illegitimatione; quæ quidem ratio probat, quòd quamvis ex rei natura robur haberet irritandi matrimonium ratum professio, nequaquam eandem habere dicenda esset ad tollendam illegitimorum natalium maculam.

9 Demum licet quartum argumentum admitteremus, nihil sanè concluderet; cum illi Doctores, immò & ius ipsum civile, contra disertos canonici iuris textus, tantum professioni virium dare minimè possunt. Quid quod & nec omnes Iurisperiti in eam abeunt sententiam; sed solum docent per oblationem Spurij Curia Cæsareæ, in illius oblationis præmium censerì à Cæsare illum legitimari; quæ tamen ratio non militat in professione, cui talem facultatem negant *Faber*, quem citat, ac sequitur *Conarr. 4. decretalium 2. part. capit. 8. §. 7. numero 4.*

DISPUTATIO V.

De illegitimorum natalium Dispensatione.

Ut in reliquis disputatis quæstionibus, sic in præsentī cura non tangit animum, omnia, quæ de potestate huius irregularitatis à Doctoribus disputatur, hic expendendi, quæ quidem ad materiam potius spectant de Matrimonio, ac de Sacramento Ordinis; eorum ad nostrum institutum proprius accedentium, peculiaremque præferentium difficultatem. Itaque de Summī Pontificis, exclusa secularis cuiusque Principis, facultate, hoc ager caput sequens Episcopi potestatem excepturus, deinceps de ratione disputandi extensiuā, ut ita dicam, an, data ad vnam dignitatem, extendatur ad alteram dispensatio? demum de ratione dispensandi implicita per promotionem agemus.

CAPUT PRIMVM.

De Pontificia dispensandi facultate in illegitimis natalibus ad Episcopalem dignitatem.

S Y M M A

Secularis Princeps neque directè, neque indirectè tollere illegitimorum natalium irregularitatem in ordine ad spiritualia potest. numero 1.

Non potest Pontifex directè legitimare quo ad bona temporalia, & ciuilitè in toto orbe. num. 2.

Quæstiones disputanda indicantur. numero 3.

Proprium est summi Pontificis in illegitimis dispensare natalibus ad spiritualia. numero 4.

Potest Papa dispensare etiam in huiusmodi, non vocatis his, ad quos spectant. numero 5.

Religiosus professus illegitimus dispensatione indiget pontificia ad dignitates. numero 6.

Pontificia data dispensatio sine causa ad hanc tollendam irregularitatem valida est num.

7. & 8. at illicita num. 20.

Qui peccat in ius diuinum necessariò in eo non dispensat. num. 9.

Diffinitio distinctiua vel ponitur inter diuersa. num. 11.

Non excusaretur Pontifex sine causa dispensans in illegitimis natalibus. num. 12.

Eo difficilior est legitimationis dispensatio, quod ex turpiori illa est congressio. numero 13.

Præter necessitatem Ecclesiæ, & vtilitatem, prerogatiua meritorum satis est ad hanc dispensationem. num. 14.

Commendatur Ioannes à Ribera Archiepiscopus Valentinus, & Patriarcha Antiochenus. num. 15. nec non Franciscus Scriba vita illius scriptor. ibidem.

Debita est hac dispensatio congruis urgentibus causis. num. 16.

Ita ut denegans peccaret aliquando. numero 17.

Delictum irregularitatem illegitimationis indicens aperiendum est indicato modo opportuno

tuno ad dispensationem percipiendam . numero 18.

VT exploratum primum suppono haud posse secularem Principem, nec directè, neque indirectè illegitimorum irregularitatem tollere, ut capax illegitimus sit ordinum Ecclesiasticorum beneficiorum, vel dignitatum, ac ceterorum huiusmodi spiritualium: non quidem directè defectu iurisdictionis spiritualis, cuius proprius est actus huiusmodi dispensatio neque indirectè, quia cum hodie sola Ecclesia statuere possit impedimenta, dirimentia contractum matrimonij, naturæ, & consequenter secularis potestatis limites, ut eleuatum fundamentum ad sacramentum illum penè excedente m, & sibi merito reueruauit Pontifex, ut è multis diximus *disp. 1. huius libri cap. 3. num. 16.* Et secularis Princeps in eis non poterit dispensare, neque irriti radicem matrimonij tollere, à qua illegitimi pullulant filij: neque legitimacionem ad spiritualia saltem inducere; ut docent *10. Andreas cap. Per venerabilem qui filij sint legitimi num. 30. ubi Anton. num. 19. Rosell. verb. illegitimus num. 15. Sanchez lib. 8. de mat. disp. 7. num. 12. apud quos alij.*

2 Supponendum secundo, non posse Pontificem directè quo ad bona temporalia, atque officia secularia legitimare quempiam, extra locum eius, temporali iurisdictioni subiectum, ob eandem rationem, defectu scilicet iurisdictionis temporalis, quod, cum extra nostrum sit institutum, videri poterit apud *Sanch. lib. 8. de mat. disp. 7. num. 5. ubi quomodo indirectè possit id Pontifex, dispensando in radice matrimonij à numero 5.*

3 Supponendum tertio, non futurum hic sermonem de legitimacione per matrimonium; quippeque mediata sit, & supra disputata; atque in quo impedimento dispensare Pontifex potest, poterit utique per matrimonium dispensatum eam inducere. De validitate igitur, & licita dispensandi ratione à Summo Pontifice ex causa, vel sine illa, agendum est.

4 Prima conclusio. Dispensatio in irregularitate illegitimorum natalium per se propriè est summi Pontificis, ad ordines sacros, beneficium, curatum, dignitatem, & alia, si quæ sunt huiusmodi: constat ex *cap. 1. de fil. presb.* per ea, *Prælationes nullatenus habeant* &c. de quibus præcipua nobis est quaestio; illa verò dictio *Nullatenus*, seu nullo modo, reddit actum contra gestum sanè nullum, ut docent *Gloss. Authent. si qua mulier verb. Nullatenus C. Ad Senatumsconsultum Velleianum, nec non Clem. Vnica verb. nullatenus de*

sequestrat. ubi Imola num. 20. Bart. traç. Minoricarum verb. nullatenus, Felinus cap. Rodolphus de rescript. ante num. 27. verb. nullatenus, Tiraquell. alius referens leg. si unquam verb. reuertatur num. 95. C. de Renoc. donat. Syluester excommunicatio vltima in fine Henrici lib. 3. de excom. cap. 1. 7. num. 2. & in terminis de hac dispensatione habet Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. num. 27. utque communis sententia, quæ etiam colligitur ex cap. Finali de fil. presb. & ex illius expostoribus, clariorque constabit per infra dicenda de Episcopis.

5 Colligo primò, posse Papam dispensare, etiam his, ad quos spectat electio Prælati, nò vocatis; quia ut probè *Abbas Cap. Nisi quum pridem de renunc. num. 1. ex Innocentio, atque Hostiens.* per dispensationem omnia reformantur; neque de quo conquerantur habent hi, quorum interest; cum reuolere à semel iam præstito consensu minimè possint. *Cap. inter canonicos de elect.* postulandus tamen ab eis elicit Promouendus, ut nos diximus *cap. 1. num. 20.* nam electio in rigore nulla esset, ut loco citato *Abbas num. 16. & nos num. indicato scripsimus.*

6 Colligo secundo, attento iure communi, & seclusis Religionum priuilegijs, ut professus, ex illegitimis natalibus alioquin irregularis, fiat Prælati in sua Religione, vel extra, puta Episcopus, dispensationem per se desiderari pontificiam per *Gloss. Clem. 2. verb. nullo modo de acate & qual. ordinand.* ex qua colligitur etiam denegari facultatem dispensandi Episcopo, de quo infra; docent etiam *Imola ibi num. 9. Card. ibi idem §. Illi verò num. 3. not. 8. Boasf. ibi, eodem §. num. 27. Decius Cap. At si clerici §. de adulterijs num. 55. in noua editione de iudic. Sanch. lib. 5. sum. cap. 5. num. 17.* Quare solum Pontificem posse dispensare in hoc casu, tenent *Nauarr sum. cap. 27. num. 202. & cap. Finali de fil. presb. Syluest. verb. Illegitimus in fine, Tabien. verb. ordo quarto. num. unico, & alij quos sequitur Mannel quaest. regular. com. 1. quaest. 13. ab art. 6. usque ad 24. & in secundo tomo summe cap. 29. num. 12. Sanch. lib. 5. citato cap. 5. num. 17.*

7 Secunda conclusio. Sine vlla causa dispensatio pontificia valida erit, ad hanc irregularitatem tollendam. Ratio est, quia dispensatio supremi Principis, ut est Papa, in propria lege absque legitima causa valet; ergo cum hac irregularitas sit ex iure Ecclesiastico, utique dispensatio pontificia, sine iusta causa valida erit: maior propositio probatur, nam tunc Legislator in priuata re dispelat, & in propria voluntate, eam nimirum mutans, à qua sola vim habebat lex, igitur ea dispensatio, tanquam in bonis proprijs fa-

ta, valebit etiam absque causa, & sicut Dominus prodigens bona, eorum transfert dominium, licet peccet, sic Papa, ut infra: quare hanc sententiam docent *Innoc. cap. Dudum leg. 2. num. 16. vers. item & si Papa de elect. Anton. cap. Per venerabilem num. 6. qui filij sint legit. Abbas cap. non est num. 8 de vot. Felin. cap. Postulasti numer. 33. in 4. casu de re script. Caiet. 1. 2. quest. 96. ar. 5. ad finem. & 2. 2. quest. 104. ar. 5. ad finem Cathar. lib. 6. in Caiet. ad questionē, An Papa possit in voto solenni dispensare? ad finem, Corduba in quest. 0. nario lib. 4. quest. 8. ad finem, Soarius tom. 4. in 3. part. disp. 36 sect. 2. num. 11. Azor lib. 7. cap. 29. quest. 6. Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 17. num. 24. & nos ubi ubi lib. 5. disp. 7. cap. 6. disturi sumus de potentia absoluta futurum id Pontificem.*

8 Obijcies, hæc dispensatio ministerialis est actus potestatis clauium, datæ in ædificationem, & non in destructionem; ergo Pontifici concessa non est, ut eius usus sit ad merum ipsius libitum, sed certa sub regula, extra quam validus non erit. Respondeo, quæ à clauium potestate manât, quædam esse dissoluentia voluntatem superiorem, ut cum Papa in lege diuina aliquo pacto dispensat; & horum quidem valida non est dispensatio sine causa, ut nos *disp. 1. huius libri cap. 5. num. 8. 24.* ac deinceps diximus; alia sunt dissoluentia actus propriæ voluntatis, quorum abusus illicitus quidem est, ut quando sine causa dispensatur, factum tamen tenet, & huius sanè generis est dispensatio in propria lege.

9 Obijces secundo, iure diuino prohibetur Princeps, nè humano dispenset in iure absque causa, igitur Princeps in iure humano dispensans absque causa, dispensat etiam in iure diuino. Respondeo, sequelam esse pessimam; neque aliud ex antecedente sequi profecto potest, quam Principem sine causa dispensantem in iure humano, peccare contra ius diuinum: sicut ergo non omne peccatum in ius diuinum, est dispensatio ipsiusmet iuris diuini; ita neque in casu nostro, in quo non tollitur ius legi diuinæ prohibenti hanc dispensationem sine causa, eamque illicitam reddenti, sed solum in eam peccatur: sic qui votum non adimpleret, peccaret quidem in ius diuinum, non tamen à quoquam, ni à desipiente dici potest, in eo dispensare. Vide dicenda *capit. 6. numero 12.*

10 Tertia conclusio. Dispensatio in illegitimis natalibus personæ promouendæ ad Episcopatum sine sufficienti causa, esset peccaminosa, ita *Hofstiens. & alij apud Abbat. capit. Final. de sbl. presb. num. 2. in fine* probatur, quod quamuis non improbabilem contra-

riam iudicem auctororum sententiam afferentium, Principem supremum absque causa in propria lege dispensantem non peccare; nam sicut sola eius voluntas talem induxit legem, ita & eadem illam abrogare valet; condentis enim legem ut eam destruere per *Cap. Cum nostris de conc. prebend. vers. nos vero, ibi. Mandamus quatenus, nisi prædictus Episcopus sufficienter ostenderit, quod ex indulgentia Sedis Apostolicæ speciali, vel ex alia iusta causa prepositura sibi concessa fuerit, ipsum ad resignationem ipsius compellatis.*

11 Vbi indulgentia Pontificis perpendenda est, quod æquiparetur iustæ causæ; dictio enim disunctiua vel ponitur inter diuersa, ut notant Doctores in *l. si qui in principio de reb. dub. & hanc sententiam defendit Gloss. l. Relegati in fine ff. de pæn. ubi Bartolus num. 4. Imola Cap. Cum ad Monasterium num. 3. Io. And. num. ultimo. Card. ibi §. ultimo num. 8. Abbas Cap. Diuersis num. 3. & alij, quos citat, & sequitur Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 5. cas. 421. num. 19. Verum probabiliorem existimo contrariam sententiam, alludentem Principem supremum in eo casu peccare; quoniam ius naturæ violat; quod quidem cum dicit, partem suo toti confirmandam esse, & legem ad omnes patere debere, profecto abrogatur dispensatione vni facta sine sufficienti causa. Tollitur etiam æqualitas vtrique in omnibus necessario seruanda, secundum regulas iustitiæ *cap. Iustum dist. 9.* & cum temerè, atque imprudenter in usum redigatur hæc potestas clauium in destructionem potius, quam in ædificationem, concessa videretur, contra 2. ad Corinth. 10. & absolute ubi legitima non subest causa non dicitur propriè dispensatio, sed dissipatio, ut probè *Abbas Cap. Cum in cunctis de elect. num. 1. in fine*, & colligit ex definitione dispensationis per *Glossam* ab ea notabiliter allegatam; & quamuis Princeps, quas condidit, non videatur alligari legibus; naturali tamen tenetur vinculo rationis, qua dictante illæ leges sancitæ sunt; ita ut Principis arbitrium, quod proprijs non obstringitur vinculis, ligatur sanè naturalibus, quibus per summam perfectionem, analogia quadam, Deus ipse Principi Princeps tenetur; quippe qui dum aliquid facit supra naturales ipsius naturæ, quam condidit, vires, absolute vititur potentia. Et hanc sententiam defendunt *Diuus Thomas 1. 2. q. 91 §. art. 4. Caiet. sum. verb. dispensatio in initio Valent. 2. 2. disp. 7 q. 1. punt. 9. ad finem Manuel. 1. tom. sum. in secunda editione cap. 24. concl. 2. num. 4. Sanchez lib. 8. de mat. disp. 18. num. 3. Confirmatur ex his quæ tom. 2. lib. 5. disp. 3. cap. 6. num. 27. 28. scribemus, peccatum, videlicet, dispensantis absque causa, vel secum, vel cum alio pro**

pro specifica, grauiq; ratione materiam esse huius, vel illius speciei, & grauitatis, cum autem hæc ad religionem, sanctitatem, dignitatemq; clericalem, atque Episcopalem spectet, grauis profectò erit, sufficiens ad peccatum mortale dispensantis absque causa. Nec deest huic sententiæ auctoritas Canonistarum, quam docent *Nauarr. sum. lat. cap. 12. num. 57. & cap. 25. num. 5. Couarr. Cap. Alma mater 1. par. 5. l. num. 7. apud quos alij. Adde textum Cap. Innocentii de elect. vbi Pontifex cum decreuerit, quod etsi per Canonem Lateranensis Concilij relati in Cap. Cum in cunctis eodem, electio illegitimatorum nulla reddatur ad Episcopatum, non tolli tamen, idcirco à Pontifice facultatem dispensandi, statim addit multa enim hoc casu dispensationem inducere videbantur à nobis inferius referenda, quibus sane verbis indicat causam ad pontificiam etiam dispensationem licitam desiderari.*

12. Quarta conclusio. Non excusaretur à letali Pontifex dispensans sine legitima causa in hac irregularitate, promouendo illegitimum ad Episcopatum. Probatum primo, quia quicquid sit de ea questione, an res maximi momenti sit, & equalitatem violare, seruandam inter subditos per hanc dispensationem, ac facere contra iustitiam saltem legalem, & contra bonum commune, quod quidem rationis momentum benè perpendit *Soar. de leg. lib. 6. cap. 18. num. 10.* hoc mihi exploratum est per omnes quidem auctores, non solum absolute docentes, peccare Principem in propria lege graui sine causa dispensantem ad finem huius assertionis citandos, sed per eos etiam, qui à peccato mortali Principem in propria lege dispensantem saltem non excusant, quando scandalum, aliudque damnum intercedit, ut sunt multi, quos citat, ac sequitur *Sanchez lib. 8. de mat. dis. 18. num. 7.* Quod autem scandalum maius, quodue perniciosius damnum, quam Episcopum videre, cuius tantam expendimus dignitatem, è fornicario, aut adulterino, aut incestuoso natum congressu? & absque causa ad tale regimen promotum? Secundo sic arguo, aliqua lex humana sic potest ad commune bonum facere, ut ratio ipsa postulet, difficilius in ea dispensandum esse, quam in particulari aliquo voto, obligante iure diuino naturali, ut probe docent *Sotus lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. col. 8.* Verum hic autem, *Sanchez. modo laudatus num. 4.* ergo saltem æquale peccatum erit, nè dicam maius, dispensare sine causa in illa lege humana, quam in voto dicto: atqui dispensare sine causa in lege diuina, seu cuiuscunque superioris potestatis, est mortale, consensu doctorum; & quidem in voto præter quam quod est irrita, & nulla dispensatio absque causa,

est etiam illicita, quando sine noticia sit iustæ causæ tunc existentis, ut probe habet supplementum *Gabrielis in 4. dist. 38. q. 1. art. 5. vbi de dispensat. in vot. necnon Sanchez. lib. 4. sum. disp. 45. num. 6.* igitur dispensare in ea lege humana, absque causa, peccatum etiam erit mortale: hanc autem statuentem illegitimos natales impedimento esse ad dignitatem Episcopalem talis rationis esse legem, negabit profectò, qui quantæ sit dignitatis, ac perfectionis culmen ecclesiasticæ potestatis, minimè perpenderit, & qui turpitudinem, moralemque defectum cum tanto periculo paternæ incontinentiæ, morumque pessimorum, quibus scatere solent illegitimi primò capite huius nostri libri comprehensis non nouerit.

Dices, hoc argumentum etiam probare irritam futuram huius dispensationem irregularitatis, absque causa; sicut est etiam irrita, quàm paulò ante expendimus, dispensatio in iure diuino. Verum nego sequi id quod deducitur: sicut enim è difficiliore ratione dispensandi in aliqua humana lege, quam in diuina, ratio minime deducitur irritandi dispensationem in lege humana, ita à peccato æquali, vel maiori in dispensatione sine causa facta in lege humana, deducenda sanè non est eiusdem irritatio; cuius ratio est, quòd in utroque casu cetera minimè sunt paria; etenim in dispensatione iuris diuini sine causa deest potestas, cuius defectu actus dispensandi nullus est: secus in dispensatione legis humanæ se res habet, quæ tantum est illicita, nec destituta sufficienti potestate. Tertiò probatur conclusio ex *Cap. Cum in cunctis de elect.* vbi per argumentum à fortiori præcipitur, ne Episcopus illegitimus sit, igitur si dispensatio ad sacros ordines absque causa est venialis saltem culpa per nonnullos (de qua non disputo; nec facile assentior) dispensatio ad Episcopatum erit sane grauior culpa, & quidem mortalis pro grauitate materiæ, de qua agitur; nam si id, de quo minus videtur inesse, inest, & id, de quo magis 38. dist. si in laicis, & 3. q. 3. De indic. & 59. dist. si officio, & 34. q. 2. Cum per bellicum, & 13. q. 2. Non asstimemus. Hinc quarto probatur, si enim iura ciuilia, & canonica infames huiusmodi illegitimos habent, atque inhabiles ad hereditatem, secularesque dignitates, & honores, ut nos *cap. 1. huius libri* prosequuti sumus, à fortiori tales ad ecclesiasticas habendi sunt dignitates; & sicut non sine graui peccato dispensaretur cum illis, absque causa, in primo casu saltem, vbi scandalum, & aliorum damnum intercederet, ut ex omnibus deducitur auctoribus, per se loquendo asserentibus, Principem dispensantem in propria lege peccare mortali;

ter

ter, & ex alijs hoc idem docentibus, urgente scandalo, ita à fortiori in casu nostro; primos auctores mox citabimus: secundi sunt *Nauarr. sum. lat. prælud. 9. num. 14. & cap. 25. num. 5. Ludonic. Lopez 1. part. instit. cap. 4. & col. 2. vers. 6. Filiasc. de offic. sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 4. vers. altera difficultas Valent. 1. 2. disp. 7. q. 5. punc. 9. ad finem Santh. lib. 8. de mat. disp. 18. num. 7.* Denum probatur à stylo Ecclesiæ Romanæ relato à *Barbosa 2. part. alleg. 1. num. 32. afferente, vix à Summo Pontifice huiusmodi ad Episcopatum concedi dispensationem.* Pro hac sententia citari poterunt etiam quotquot auctores docent (vt supra indicabam) peccare per se mortaliter Principem in propria lege graui sine causa dispensantem, vt *Caier. in sum. verb. dispensatio, sub initio, ibi Armill. nu. 13.* vbi dicunt in materia parua, hanc esse culpam venialem; quare sentiunt ex suo genere esse mortalem: *Petrus de Ledesma sum. sacram. vbi de mat. cap. 27. post 4. conclusionem. Manuel. 1. tom. sum. in 2. editione cap. 196. in fine Vega 2. tom. sum. cap. 23. cas. 14. ac probabilem defendit Sanch. citatus num. 6. in fine.*

13 Quinta conclusio, eo difficilior hæcerit dispensatio; quod turpior fuerit copula parentum sic *Henriq. lib. 11. de mat. cap. 8. num. 10. & lib. 14. cap. 8. num. 10. de omni irregularitate sermonem habens. Suar. de cens. disp. 50. sect. 5. num. 1. Auila de irreg. disp. 3. dub. 6. conclus. 2. vers. circa quam de dispensat. & disp. 10. dub. 1.* Specificans ad omnes etiam ordines sacros, ac de omni dispensatione irregularitatis: & quidem sequitur è dictis. Quamobrem cap. 1. disp. 1. varias horum illegitimorum species adduxi. Et merito notat *Bald. in leam quam C. de fidei. cont. & l. si illis, ac alibi,* requiri expressionem qualitatis spurietatis, saltem tacita in dispensatione.

14 Sexta conclusio, præter Ecclesiæ necessitatem, aut euidentem utilitatem, sola meritum prerogatiua sufficiens est ad hanc dispensationem, sic *Abbas Cap. Innotuit citato num. 5. & 8.* probaturque ex eodem textu. Quod si *Vigoriense Capitulum* eundem magistrum propter prerogatiuam meritum ipsius duxerit postulandum &c. quæ merita Archidiaconi Eboracensis super idem textus his explicauerat. Multa enim hoc casu dispensationem inducere videbantur literarum scientiarumque honestas: vltima virtus: & fama personarum, quibus addit alia adminicula, quæ non parum conducunt ad dispensationem. Faciebant etiam ad id non modicum concursus Capitoli Vigoniensis electio, petitio populi, sensus Principis, votum suum, suffraganeorum suffragia, & humilis deuotio consentientis, qui sponte, ac humiliter suum maluit confiteri reg-

um, quam laesa conscientia thalamum conscendere pastoralem. Quæ cum præ oculis causas legitimæ, ac licitæ dispensationis exponant, hic ad verbum referre operæ prætium duxi.

15 Itaque vbi tot, ac tantis ornatus donis daretur illegitimus, omnium votis, dignus erit dispensatione, vt nostra tempestate Ioannes fuit à Riura Archiepiscopus Valentinus, & Patriarcha Anthiochenus, vir omnem omnium habens complexionem virtutum, quique omnem Hispaniam impleuit nominis, ac sanctitatis suæ, vt videre est in eius vita publicis notis data à Francisco scribâ Societatis Iesu Viro nobilitate, doctrina, vitæ integritate perillustri, cuius religiosissima, & iucundissima consuetudine per aliquod annos, dum theologicis studijs operam ipse Valentiæ darem, summa cum animi voluptate sum usus.

16 Ex his deduco primo, debitam esse hanc dispensationem illegitimo, cui prædictæ fauent causæ, præsertim necessitatis, vel utilitatis Ecclesiæ, vt probè *Hofsiensis apud Abbatem. Cap. Nisi cum pridem de renunc. n. 16.* Si enim debita vbi subest utilitas, fortius erit debita, vbi urget necessitas. 1. q. 7. Cap. Nisi rigar. & Cap. Exigunt, & Cap. Tali ibidem ab Abbate citatis. Spectanda igitur erit, persona, res, causa, vel locus 29. dist. Cap. 1. & 50. dist. Domino sancto; 17. Adeo ut peccaret habens potestatem dispensandi, his urgentibus causis, dispensationem denegans, vt ibidem videtur est.

18 Colligo secundo cum Abbate modo laudato, quicquid sit in alijs delictis, vel defectibus, certe hoc illegitimationis irregularitatem inducentes aperiendos esse modo ad dispensationem supra declarato habendam, peropportuno.

CAPVT II.

An Episcopo dispensandi sit potestas in illegitimorum irregularitate natalium ad Episcopatum?

S V M M A

Quæstio disputanda num. 1.

Communis opinio negat Episcopo facultatem dispensandi in hac irregularitate num. 2.

Secunda opinio concedens, insufficienter ab Auila probatur primo num. 3.

Impugnatur Auila ratio num. 4.

Secundo probatur insufficientius conclusio ab Auila

Anila n. 5.

Prima sententia negans hanc facultatem Episcopo est probabilior ab extrinseco, & securior num. 6.

Secunda opinio concedens, & satis superque probabilis ab intrinseco num. 7.

Quoties in canone posse dispensari dicitur, quin ex primatu a quo, non excluditur Episcopus num. 8.

Licet dispensatio certi casus stricte, potestas tamen dispensandi late est interpretanda num. 9.

Per Tridentinam Episcopis concedens facultatem dispensandi in irregularitatibus &c. fit reuocatio ad ius antiquum num. 10.

Quicquid in vniuersa Ecclesia potest Pontifex, per se loquendo, potest etiam Episcopus in sua Diocesi, exceptis ad vniuersalem Ecclesiam spectantibus num. 11.

Facultas concessa à Tridentino Episcopis dispensandi in irregularitatibus occultis, iure ordinario competit num. 12.

Vbiunque committitur dispensatio, & Papa specifi-è non reservatur, eius commissio censetur potestas Episcopo num. 13.

Multas potest Episcopus irregularitates dispensare ex iure antiquo num. 14. & 15.

Afferitur ratio, cur Tridentinum facultatem Episcopis fecerit circa occulta num. 16.

In dubio an dispensatio extendenda sit, non est extendenda, secus autem in dubio an facultas dispensandi ad aliquem casum late patet num. 17.

CV M rogo secundo potestatem actiuam tractaturi sumus, Deo dante, ad varias irregularitates dispensandas, in presentia de passiuo, vt ita dicam, defectu natalium, a quo scilicet possit auferri agentes, omissis, quæ de primis agitari solent apud Doctores, quaestionibus, vnà nobis disputanda est. An irregularitas illegitimorum natalium ad Episcopatum, ab Episcopo tolli possit?

2 Communis Auctorum sententia est negans Episcopo hanc facultatem; & quidem si de hac irregularitate non occulta sermo sit, ad vnum auctores asserunt solius Pontificis esse in ea ad sacros ordines, quorum maximus est Episcopatus, dispensare: ad minores verò ordines, atque ad beneficium simplex Episcopum tantum posse ex *Cap. 1. de fil. presbiter*, & quamuis canonice illegitimos dispensari posse ab Episcopo ad ordines sacros doceat *Io: Andreas in Cap. litteras de fil. presb.* nihilo tamen minus tum ab alijs doctoribus, tum à Soar. *disp. 5. de irreg. sect. 5. num. 3.* probè rejicitur. Quaestio itaque versatur præcipuè, quando hæc irregularitas occulta est, id est ex delicto occulto, de qua idem penè ferunt iudicium, cum *Theologi*

apud Soarium laudatum *sect. 5. num. 5. & Sæchez lib. 5. oper. mor. al. cap. 5. num. 17. & Canonista in Cap. finali de fil. presb. adiuncta Glossa, & Cap. 1. de fil. presb. in 6. vbi Glossa ad illa Sedis Apostolicæ, nec sufficere notat dispensatione legati, & patet ex his, quæ diximus superiori capite conclusione prima.*

3 Verum Stephanus Anila de cens. 7. part. disp. 3. dub. 7. pro se citans quosdam apud Henrriquez; quos etiam tacito nomine, refert Soarius laudatus, opinatur ex vi Tridentini *sess. 24. de reform. cap. 6.* hanc irregularitatem ortam ex occulto parentum delicto concedi Episcopis dispensandam: probatque primo ex *Cap. Nisi cum pridem de renunciat 9. Personæ*, ibi si tamen culpa latet.

4 At me quidem iudice minimè sufficienter, nam præterquam quod ibi sermo est de culpa ipsiusmet dispensati, qui se minimè manifestauit, non autem de culpa, vel delicto parentum occulto, vt ibi Glossa, etiam si de hoc daremus Anilæ textum loqui, nihil tunc conduceret ad probationem huius opinionis; cum ea intercedente culpa, solum asseri videatur, posse dispensari quidem cum tali illegitimo, nec ab Episcopo; sed à Summo Pontifice per ea, *Quia licet irregularitas huiusmodi non potuerit subterfieri, si iamque culpa latet, & causa cum eo, quæ laudabiliter suum implent officium (iuncta sibi penitentia competentis) potest non minus rite, quam misericorditer dispensari: aliquid igitur addendum esset maioris roboris, rationi Anilæ quod nos num. 8. præstabimus.*

5 Probat secundo Anila: defectus iniustus proli à delicto pender parentum; hoc ergo, quando erit occultum, decreto Tridentini, Episcopo facultatem concedente ad dispensandam irregularitatem ex delicto occulto, comprehendetur.

Verum nihilo sufficientius: quia si concessissent in amentia parentes prolem, quamuis non petcassent, adhuc esset illegitima; ergo ex illo congressu materialiter etiam peccaminoso defectus hic contrahitur. Confirmatur quia si omnino inculpabiliter, atque inuoluntariè quis occideret hominem amentem, vel furiosum, non ligaretur irregularitate sancita in homicidam, saltem voluntarium, vt communiter Doctores apud eundem *Anilam disp. 3. sect. 1. & disp. 6. sect. 1. dub. 12. ex Clem. si furiosus de homicid.* igitur cum hæc irregularitas à prole contrahatur, nullo etiam intercedente parentum amentium delicto, signum est non esse latam, vt pendentem à formali parentum culpa. Vt autem meam exponam sententiam,

6 Sit prima conclusio. Prima sententia num. secundo relata, & est probabilior ab extrinseco, & in praxi securior patet ex textibus,

&

& auctoribus ibi citatis, & ex his, quæ modo num. 4. & 5. in Auilam scripsimus. Adde ex *Gloss. cap. 1. de fil. presb. in 6. ad illa verba Sedis Apostolica*, non ex eo, quod Episcopus in criminalibus dispensat, deduci potestatem dispensandi natales illegitimos; nam *facilius* (ait *Glossa*) *deletur irregularitas proueniens ex crimine*; purgatur enim per penitentiam; non sic ex defectu 26. d. Deinde. Vel maior est irregularitas proueniens ex origine, quam ex crimine, quia prima ex natura, secunda ex accidenti. sed naturalia immutari non possunt 6. dist. 5. ult. Hac *Glossa*; licet ergo relequæ concedantur Episcopis irregularitates ex occulto delicto, vna excepta proueniente ex voluntario homicidio per Tridentinum, est tamen ratio, & congruentia cur non censeatur data facultas ad irregularitatem illegitimationis expungendam, quam ex *Glossa* adduximus.

- 7 Sit secunda conclusio. Satis superque probabilis est secunda sententia, præsertim ab intrinseco, cui probabiliter etiam subscribit *Aegid. ConinK de sacram. disp. 18. dub. 14. nam. 111.* dicens per Tridentinum citatum concedi facultatem Episcopis dispensandæ irregularitatis prouenientis ex illegitimis natalibus, etiam ad ordines sacros, dummodo illa occulta sit, vel ex delicto occulto; probatur itaque primo momento, primæ rationis Auilæ cui aliquid promissimus addere, itaque in citato ab Auila textu num. 3. cuius verba retulimus num. 4. solum scribitur posse in illegitimis natalibus dispensari, neque exprimitur, à quo id valeat fieri; atqui quoties textus aliquis neque expresse indulget, neque expresse negat. Episcopo facultatem dispensandi, tunc id præstare potest Episcopus, argumento *Cap. Nuper de sent. excomm. ut probe docet Abbas in citato Cap. Nisi cum pridem 6. de adult. num. 5.* ex varijs Doctoribus secundum doctrinam etiam Innocentij in *Cap. Dilectus de temp. ordinand. & Cap. Postulatus de cler. excom. ministr. in Gloss. 3. ergo & c. subscribit Syluester dispensatio. quest. 9. num. 14. & 15. in fine, ac fusè Sanchez lib. 8. disput. 5. num. 1.* Quamobrem declarasse dicendus est Pontifex in illo textu irregularitatem hanc posse ab Episcopo dispensari.
- 8 Deinde probatur, quod omnes textus pro contraria opinione allegati possunt facili negotio de illegitimis natalibus ex delicto publico explicari, vel esto concedantur loqui de quacunque illegitimationis irregularitate, per nouum tamen Tridentini ius hanc fieri facultatem Episcopis nil obstat. Probatur tertio, licet dispensatio post quam in particulari casu concessa est, odiosa, & strictè habenda sit; at verò potestas dispensandi fauorabilis quidem est, & latissimè interpretanda, ex *Cap. finali de Simon. ubi Abbas, & Fe-*

lin. num. 7. docent præterea Syluester verb. dispensatio q. 5. Nauarr. comm. 4. de regul. nu. 15. in fine, Couarr. in 4. part. 2. cap. & 5. 8. & alij quos citat, & sequitur Säch. lib. 8. de mat. disp. 2. à num. 1. & ratio est, quod concessione potestatis dispensandi, nullum sane præiudiciū alteri, quam concedenti propriam facultatem, sit, eamque, vel adæquatè, vel inadæquatè communicanti; neque cui conceditur, damnum aliquod, vel odium indicatur, vt Principis beneficium: igitur latè accipiendum est, quod in terminis de facultate legitimandi docet ex Antonio, & alij laudatus Sanchez num. 3. & 28.

- 10 Confirmatur. Per decisionem Tridentini reductio fit ad ius cōmune primæum, quo attento, poterant Episcopi in omnibus dispensare ergo & c. quod rationis momentum ab Henrico lib. 19. de sacram. ord. cap. 20. nu. 2 petiit licet immerito reiiciant Soarius de censur. disp. 41. sect. 2. n. 3. & Sanch. lib. 8. de mat. disp. 2. num. 12. habeo tamen vt certum; quod vt demonstrem, suppono cum eodem Soario citato num. 1. potestatem dispensandæ irregularitatis, actum esse iurisdictionis, atq; alicui conuenire ex immediata Christi concessione, vt Summo saltem Pontifici: & non nullis alijs per alterius hominis communicationem: in aliquo præterea ordinariam esse, in alijs vero ex delegatione: nec dubium in Summo Pontifice ordinariam esse, tum imponendi censuras, tum referuandi, & dispensandi, seu absoluendi. Hinc sic argumentor quicquid potest Pontifex in vniuerso orbe, eis exceptis, quæ ad vniuersæ Ecclesiæ statum attinent, vt res fidei definire, potest etiam Episcopus in sua Diocesi, ni à Pontifice aliquid specialiter referuatur; quia est pastor ordinarius in sua Diocesi Episcopus sicut Pontifex in toto orbe, quamuis ab eo dependenter, vt probe docent *Abulenſis cap. 10. in Matth. q. 88. lit. E. Victor. reſeſione de matrim. part. 1. num. 7. Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 4. & lib. 10. de iust. q. 1. art. 3. ad 2 Gambara de offic. legat. lib. 10. num. 466. & 476. & alij, quos citant, ac sequuntur Henriches lib. 6. de penit. cap. 14. num. 7. in comment. litt. K. & lib. 10. de sacram. ord. cap. 35 nu. 2. & lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 2. in comment. litt. N. Sanchez lib. 1. de mat. disp. 41. num. 3.* ergo in quibus non limitatur à Pontifice, iurisdictionem habet ordinariam Episcopus, & potestatem dispensandi; ergo in omnibus censuris Ecclesiasticis, quas sibi Pontifex nō referuauit; vt probe *Gloss. Notabilis cap. Requisitis 1. q. 7. 5. nisi rigor.* Quare sicut Episcopi de facto omnes possunt excommunicationes à Papa latis, nec sibi referuatas, absolvere, vt communis fert Doctorum sententia Nauarri in *summa cap. 27. num. 39. Syluester verb. absolutio. 1. n.*

4. *Auila de censuris 2. part. cap. 3. dub. 4. apud quos alij*; sic etiam poterunt in omnibus irregularitatibus dispensare à Summo Pontifice non reſeruatis, per poteſtatem vtiq; ordinariam, hæcenus aſſertam, qua in ſua Dieceſi potiuntur. Quamobrem licet *Soario laudato cum lib. 1. cum. 3. & Sanchez lib. 8. de matrim. diſp. 2. num. 12.* vltro concedam poteſtatem ferendi leges, ac diſpenſandi, eiufdem ſane ordinis eſſe; verum ex hoc illud ſolum ſequi videtur, Episcopos in propria Dieceſi non poſſe ſic leges abrogare Pontificis inducentes irregularitatem, vt ad eas obligare fideles non valerent, vel inductas cum reſeruatione prorsus tollere; cæterum ni reſeruentur in eis non poſſe diſpenſare præſules, ſpectata ipſorum ordinaria iuriſdictione, ex illo principio non ſequitur. & re vera falſum eſt; vt patet in abſolutione excommunicationis pontificiæ non reſeruata, ſicut paulò ante dicebam. Quocirca merito docet *Sanchez laudatus num. 10.* hanc facultatem Episcopis datam à Tridentino, eis ordinario iure competere; neque perſonæ, ſed dignitati, vel officio perpetuò connexam, neque Episcopis, vt delegatis Apoſtolicæ Sedis conceſſam. Quod autem *Gayus num. 3. docet*, non poſſe ſcilicet Episcopum diſpenſare in multis irregularitatibus, & ſuſpenſionibus, non prouenire ex reſeruatione pontificia; ſed ex impotentia, qua ex vi ſui muneris non poteſt, admittere nullo pacto poſſum; quum ex *Cap. At ſi clerici de iudic. adiuncta Gloſſ. verb. de adult. & in additionibus* manifeſtò contrarium conſtet, poſſe nimirum Antiftitem diſpenſare in canone irregularitatem inducente. Adde ex communiori opinione in omnibus Episcopum diſpenſare poſſe, in quibus non inuenitur ei prohibitum. Quare merito *Gloſſ. finalis Cap. In quibusdam de penis* docet per regulam generalem, quod ubique in iure permittitur diſpenſatio, & non reſeruatur ſpecificè Summo Pontifici, conceſſa cenſeatur facultas Episcopo: idemque notat *Gloſſ. Cap. Poſtulaſti in verſ. diſpenſatum de cler. excom. minut. ac ſequitur Innocentius in Cap. Dilectus de temp. ordinand. videturque communis ſententia*, cui ſubſcribunt quamplures apud *Abbatem Cap. In quibusdam modo citato num. 5.* Et quamuis me non fugiant auctores alij in contrarium abeuntes relati ab *Abbate Cap. At ſi clerici de iudic. §. de adult. à num. 4.* certioſiorem tamen opinor, quam amplexus ſum, ſententiam, cum eodem auctore, & *Io. Andrea*; penes quæ ſtando iuri, præciſa reſeruatione poteſt Episcopus ordinaria facultate non modo abſoluere ab excommunicatione per *Cap. Nuper de ſent. excomm. cuius abſolutio videtur* 14 *facilior diſpenſatione, vt probe citatus Pa-*

normitanus num. 4. ſed etiam diſpenſare in canone poenitentiali, ſiue propria, ſiue impropria hæc dicatur diſpenſatio, de quo hic non diſputo; quia poenitentia ſunt arbitria ex *Cap. Deus qui de penit. & remiſſ. & ex alijs textibus relatis à Panormitano in Cap. 2. de penit. & remiſſ.* poteſt etiam impoſitam poenam mitigare per *Gloſſ. in Cap. Menſuram de penit. diſt. 1. & Cap. De his 50. diſt. & in Cap. Quem penit. & diſt. 1. de penis.* nec non antiquo iuri ſtando commiſſa eſt Episcopo diſpenſatio in irregularitate per hæreſim contra 50. diſt. *Præſbiter, & Cap. Vt commiſſi de hæreſibus in 6. & ex ſacrilégio contra 50. diſt. De his vero* atque in ſexcentis ibi relatis à *Gloſſ.* neque enim per hanc diſpenſationem, vt ſupra indicabam, Episcopus contra canonem, vel concilium facit, immo illud exequitur. Quid quod, dum rem prohibet ſub Eccleſiaſtica cenſura, minimè negat diſpenſandi facultatem, in ea iam contra 50. ſed ordinariæ relinquit iuriſdictioni, quæ non ſe extendit ad impediendam vim canonis, vel concilij obligatiuam: in quo ſenſu contra nos minimè loquitur *Gloſſa Cap. Dilectus il 1. de præbend. & Clem. 1. de elect. & Cap. Cum dilecti eodem, & Cap. Poſt translationem de renunciat. ſuæ Baldus in l. Omnes populi ff. de iuſt. & iur. per textum in l. ſi hominem ff. mand. qui dicit ex cauſa* Episcopum poſſe ſtatuerè contra iura. Quamobrem non ſolum Episcopis ego facultatem nego diſpenſandi in legibus pontificijs, quando ſpectat noua, vel antiqua, vel ſimiliter non cognita per Papam, vt vult *Abbas laudatus num. 9* verum etiam abſolute; cum inferior in lege Superioris diſpenſare nequeat *Cap. Inferior diſt. 21.* quod non obſtat, quo minus diſpenſare in poenis, vel cenſuris iam contra 50. à tranſgreſſoribus legum papalium valeat Episcopus, quod tantum contendimus, & ſatis ſuperque demonſtrauiſmus. Et quamuis in delictis adulterio maioribus ex *Cap. Eſſi Clerici de iud.* non diſpenſet Antiftes, non officit cum ex reſeruatione Papæ id proueniat; qua non vrgente, poſſet vtiq; vt præſtat cum inceſtuoſo *Cap. Si quis ſacro virginem, & cap. ſi qua virgo 27.* 15 q. 1. qui textus vt de excommunicatione, ſic etiam de irregularitate loquuntur, quam facti infamia inducit, iuxta *Angelum verb. Infamia num. 3. Tabien. num. 12. Vigliadieg. cap. 1. num. 31. Nauarr. in ſum. cap. 27. num. 205. ſanctque Cap. Omnipotens Deus de accus. & Cap. Non debet de teſtib. ſubſcribitque Auila de cenſ. 3. part. diſp. dub. & concl. 4. ſic etiam in irregularitate Neophitorum ex *Cap. 1. & 2. 48. diſt. ex Cap. Conſtituit 17. q. 4.* in qua non deſideratur diſpenſatio Papæ, ſed ſatis eſt iudicium Episcopi, vt probe *Conarr. Clem.**

Couarr. Clement. si furiosus part. 1. §. 2. conclus. 3. & in irregularitate proueniente ex abscissione membri occulti, facta per propriam culpam, vt bene Syluester corpore vitiatu quæst. 10. Angel. num. 1. Henriquez capit. 8. numero. 4. in Glos. litt. A. & post Tridentinum: de Eunuco etiam tenet Auila disput. 3. sect. 5. dub. 4. nec non Soarius de censur. disputatione 44. sect. 4. numero 35. sic etiam in alijs relatis à Glossa capit. Requisitis 7. q. 7. §. si rigor.

16. Quarto probatur ex ratione, qua motum Concilium hanc fecit facultatem Episcopis in casibus occultis dispensandis, quæ censetur fuisse, vt multa euitarentur animarum pericula, & scandala, quæ facili negotio sequerentur ex occultorum detectione criminum; quæ quidem aliquin obuia passim essent, ni pari ratione consultum esset occulto legitimorum natalium defectui, per facultatem in eo dispensando concessam.
17. Episcopis. Demum sicut in dubio; an dispensatio late pateat ad aliquem casum, non extendi censenda est, ita in dubio, an potestas dispensandi aliquem comprehendat casum? comprehendi sane dicenda est; quum illa strictam malignamque hæc verò amplam, laxioremque nanciscatur interpretationem; vt probe Decius capit. Vt si clerici de adult. in noua editione limit. 2. numero 96. de iudic. & ibi Hypolit. numero 91. Stunica de vote quæst. 6. numero 57. Sanchez lib. 8. de mat. disp. 2. numero 9. igitur cum nullus eat nobis inficias hunc esse casum dubium; Num scilicet potestas Episcopi ad dispensandam occultam illegitimorum natalium notam late pateat, in eius fauorem lis dirimenda est.

C A P V T III.

Prolusio ad explicandam facultatem absoluendi, ac dispensandi Episcoporum.

S Y M M A.

- Canon Tridentini declarandus assertur. numero 1.*
- Questiones disputanda. num. 2.*
- Occultum non sumitur hic pro interno, sed pro eo, quod non est publicum, vel notorium. numero 3.*
- Publicum est nomen generale, ac idem quod notorium. num. 4.*

Notorium alterum iuris est, alterum facti. numero 5.

Notorium notorietate iuris est, quod sententia, vel confessione, vel conuictione, vel demum presumptione tale est. num. 6.

Notorium facti est clara, & famosa locutio ex euidencia rei resultans, quæ nulla tergiversatione calari potest. num. 7.

Dua regula ad notorietatem facti dignoscendam. num. 8.

Famosum est diuersum à notorio, opposito occulto. num. 9.

In Canobio mediocri publicus percussor clerici habendus est, qui id præstat coram sex numero 10.

Paritas, quæ seruatur inter personas in ordine ad populum, per se loquendo, seruanda est inter domos, familiasque in ordine ad ciuitatem. num. 11.

Satis est ad notorietatem in ciuitate, quod tale sit in eius vicinia. num. 12.

Est etiam illud notorium, quod ita fit palam, vt facili negotio cognosci possit in loco, & vicinia ad notitiam totius urbis apta, & notabili. num. 13.

Ad notorietatem delicti publicitas facti physisi satis non est, sed tale debet esse delictum in ratione morali. num. 14.

Episcopi est dispensare in irregularitate contracta à clerico excommunicato occulto publice ministrante. num. 15.

Et in irregularitate contracta à publico excommunicato, secreto celebrante. numero 16.

Idem est de excommunicato publico in vna ciuitate, & occulto in alia, in qua publice facit sacrum. num. 17.

Diaconus solemniter baptizans coram multis ignorantibus hoc ei esse iure prohibitum, irregularitatem contrahens, poterit probabiliter dispensari ab Episcopo. numero 18.

Natus ex parentibus occultum habentibus impedimentum dirimens etiam mala fide existentibus poterit ab Episcopo dispensari. numero 19.

Idem dicendum si impedimentum dirimens sit publicum, si tamen filius occultus sit exceptus. num. 20.

Eunuchus ex propria culpa occulta factus potuit ab Episcopo dispensari. num. 21.

Quatuor modis deductum quid potest esse ad forum externum. num. 22.

Nonnulli siue iure, siue iniuria deductum ad forum contentiosum delictum, volunt adhuc esse occultum. num. 23.

Crimen alterius complicitas in iudicium delatum, penes citatam sententiam erit, notorium; secus autem alterius condelictum. num. 24.

L Idem

Idem esse de irregularitate illegitimorum natalium ad forum deductum contentiosum, num. 25.

Altera sententia non solum deductionem, sed probationem in foro contentioso desiderans, num. 26.

Ex hac sequitur quamcumque culpam (una homicidij voluntarij excepta) & censuram in foro externo non probatam, etsi deductam censi occulta, & absolui, vel dispensari ab Episcopo posse. num. 27.

Sequitur etiam unius complicitis delictum probatum in foro externo fore publicum, neque occultum; secus alterius deductum, & non probatum. num. 28.

Delictum rite probatum in foro externo est omnino publicum. num. 29.

Si reus in se per allegata, & probata absoluitur, illud delictum censendum non est publicum. num. 30.

Etiamsi iniquis artibus innocens declaratus fuerit. num. 31.

Delictum iuxta hanc sententiam semiplene etiam probatum, manet occultum. numero 32.

Differentia definitiuam inter sententiam, & interlocutoriam. num. 33.

Irregularitas illegitimorum natalium, vel quoduis aliud delictum ad forum contentiosum relatum, & declaratum nullum, per quamcumque sententiam, penes hanc opinionem est occultum, & absolui, vel solui potest ab Episcopo. num. 34.

Ut poterit confessarius pro impedimento totaliter occulto matrimonij, sacra penitentiaria litteras expedire. num. 35.

Probabiliter sentiant alij delictum deductum, & punitum non remanere publicum, quominus ab Episcopo absolui possit. numero 36.

Probabilius tamen est contrarium. num. 37.

E Tridencino cap. 6. sessione 24. pendet huius questionis solutio, quod quidem Caput sic habet. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quae oriuntur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum dispensare.*

Huius decreti doctrina, quum vlti nobis maximopere futura sit, ex cuius dilucidatione multarum profecto questionum ad hos libros spectantium pender solutio, pie reuerenter, nec obiter tractanda est, ad quam primo quid sit occultum, deinde, quid notorium, hoc praeitemus capite: sequenti deinde germanum Concilij sententiam exponemus. Et quidem notorij notionem omnibus fuisse perdifficilem, indicant *Ioannes Delig.* & *Anton.* quos laudat *Syluester* notor.

1. ut innotescant nobis humanae mentis tenebrae in notoria re cecutientes.

3 Notandum primo, ut omittam impropiam occultae notionem, pro interno oppositam, quod, scilicet, probari minime potest in Dei, cuius iudicio relinquitur, tantum notitiam cadit, de quo *distin.* 32. *Erubescant* & 6. *quest.* 1. si omnia leg. Duo sunt *Titij ff. de ten. int.* nec non declarationem penae occultae, de qua *Doctores capit. Vestra de cohab. clericor.* illud in confesso videtur omnibus esse in citato Tridentini decreto per *Tò delictum occultum* illud venire, quod non est publicum, vel notorium, ut probè inter ceteros *Nauarr. sum. lat. cap. 27. numero 255.* cui subscribunt communiter *Doctores Henrici lib. 14. de irregal. cap. 20. numero 4. Manuel in bulla Cruciatæ §. 9. numero 129. in fine, & 1. tom. sum. in 2. edit. capit. 266. numero 3. Ludon. Lopez 2. part. instrum. de clauib. capit. 8. Sanchez lib. 2. de mat. disp. 37. numero 11. lib. 8. de mat. disp. 34. numero 55. & 1. tom. sum. lib. 2. capit. 11. num. 19.* ut enim, me quidem iudice, notius nobis est aliquid, per eius carentiam, & alterius ignoti, vel non adeo noti naturam explicare solemus: sic spirituale dicimus esse incorporeum, vel immateriale. Cum igitur quid publicum sit, clarè nobis innotescat, per huius carentiam, occultum quod nobis sese occultit, declaramus. Ratio autem, quare alijs denegatis nonnullae irregularitates, ac suspensiones Episcopis abluendae concedantur, est, quod, ut supra secundam probans conclusionem indicaui, *precedenti cap. num. 16.* scandalis hoc pacto recis, melius, & quieti, & Ecclesiasticae consulitur disciplinae; dum quaedam dispensatio facilia, quaedam difficulta statuuntur ex *capit. Nihil de prescriptionibus.*

4 Notandum secundo ex Abbate per *capit. Vestra de cohabit. clericor. numero 11.* Publicum nomen esse generale, idemque ac notorium.

5 Notandum tercio. Notorium penes communem Doctorum diuisionem alterum esse iuris alterum facti.

6 Notandum quarto. Notorium notorietate iuris esse, quod vel sententia, vel confessione Rei in iudicio facta constat, vel de quo Reus est conuictus, ut videre est apud *Parormitanum laudatum numero 3. & 5.* subscribunt passim Auctores, ad quod reduci facile poterit illud ex actibus resultans extra iudicialibus; quando nimirum ius aliquid vehementer praesumit, quippe quod praesumptione notorium dicitur, idest ex iuris euidencia vehementer praesumpta de quo *Glossa in citatum cap. Vestra.*

7 Notandum quinto, notorium facti esse etiam, & famosam locutionem ex euidencia rei resul-

resultantem quæ nulla tergiversatione celari potest ex *cap. Tua nos de cohab. cleric. & cap. Evidentia de accusat. vbi Scribentes.*

8 Notandum sexto, omiſſa diuisione notorii, notorietate facti allata ab Abbate numero 15, in facti permanentis, tranſeuntis, & interpolati notitiam, quæ quidem ad noſtrum inſtitutum minimè facit, duæ ſolent afferri regulæ ad notorium, notorietate facti, dignoſcendum. Prima eſt, vt euidenter ſciatur à tota Ciuitate, vel Populo vel à maiore eius parte; & quia decem perſonæ faciunt populum per *Gloſſam cap. Vnio 10. quaſt. 3.* illud erit notorium, quod ſit coram decem, vt habet *Gloſſ. cap. Maniſeſta 2. quaſt. 1. Adrian. in 4. in materia Eucharistiæ ante vltimum dubium 5. oritur.* At verò *Sylueſter verb. notorium*, ſufficere docet fieri tale factum coram ſex, vt ſit maior eorum pars, qui ad faciendum requiruntur populum, licet de facto non ſint illi ſex maior pars illius populi, vel communitatis. Verum enim verò hæc regula non videtur adeò inſallibilis, vt dubia paſſim occurrentia ſoluat.

Secunda regula certior eſt, qua notorium dicitur, quod arbitrio prudentis viri, ſingulis perſpectis circumſtantijs, tale habebitur, vt probè *Abbas laudatus numero 16.* Quænam autem hæ ſint circumſtantiæ, è quibus notorii pender cognitio, ad triplex caput reduci poſſunt: ad hominum nimirum ſcientiam, ad quam factum illud peruenit: ad loci, ac temporis qualitatem, vt indicat *laudatus Panormitanus: fauent huic regulæ Antonius, Io: Andreas eodem capit. colum. 4. Card. colum. 8. Hoſtien. capit. Tua nos eodem titulo colum. 4. Anton. Gomez tom. 3. variar. capit. 1. numero 42. Soar. 3. tom. in 9. part. diſput. 67. ſect. 5. & 5. tom. diſput. 9. ſect. 2. numero 11. tametſi contrarium ſubindictet 4. tom. in 3. part. diſput. 30. ſect. 12. numero 2. Auila 2. part. capit. 6. dub. 4. quo circa delictum à decem, vel duodecim cognitum in magna ciuitate notorium non erit, ſecus in oppido, vel in vicinia illius vrbiſ per ſe loquendo.*

9 Notandum quinto, quamuis quod eſt manifeſtum, de quo vrget fama in maiori parte Ciuitatis viciniæ, collegij, vel conuentus, & famoſum dicitur à fama in maiori parte prædictarum communitarum orta, non ex ſcientia, ſed ex inditijs, & præſumptionibus, videatur diſtinctum ab occulto, vt vult *Nauarra. numero illo 255. citatus, & Auila; verum, quia in capit. Tua nos de cohab. cleric. apertis diſtinguitur verbis notorium notorietate facti, in ſe quaſi habita, à famoſo, & cognito in alio, atque ex alio, idcirco ſatis probabile iudico, quod aſſerit, Soarins de conſ. diſput. 9. ſect. 2. numero 15. non ſatis ad*

notorietatem eſſe oppoſitam occulto publicam famam, ni facti euidentia intercedat interea ſecundam regulam, ſupra traditam; etſi parum ſibi coherens ideymer *Auſtor* hoc neget *tom. 4. in 3. part. 1. diſput. 30. ſect. 2. numero 2. docent verò Faqund expreſſe 2. præcep. Eccleſiaſt. lib. 8. capit. 8. numero 29. Graſis lib. 1. deciſ. capit. 13. numero 43. & Soar. de reg. ſecreto memb. 2. nec non Nauarra. capit. 25. numero 72. de obſtricto notorio ſceleris, qui ſacris iniuriatur ordinibus.*

10 Ex qua regula habendus eſſet religioſus percutiens alterum religioſum, coram ſex, vel ſeptem in cænobio, vt publicus percuffor reſpectu illius cænobij, ni adeò amplum eſſet, vt ducentos habere t Regulares; at vero laicus in ciuitate clericum percutiens coram ſex, vel ſeptem, talis cenſendus non eſt, vt probè *idem Auila*; quemadmodum, neque exiſtimandus eſſet reſpectu eiufdem ciuitatis, qui domi aliquem coram ſex, vel ſeptem percuffit; ſic qui prinata in domo naſceretur ex illegitimo congreſſu domeſticis notorio, in ciuitate publicus non eſſet habendus illegitimus. Addo, eam ſeruandam per ſe eſſe paritatem inter domos, ſeu familias ad omnes domos, familiasque componentes urbem, quæ inter perſonas ad populum, qui ex decem ad minimum conſtare dicitur ex *Gloſſa vt ſupra quaſtion. 3. verb. vnio, vt ſupra indicauimus etiam ex Sylueſt. notor. 4. in medio.*

11 Dixi, per ſe loquendo, nam magna in Ciuitate rationi non videtur conſentaneum ad publicitatem expectare notitiam maioris illius partis. Quis enim publicum clerici percufforem eum Neapoli non habebit, qui in ſolemni pompa, vel in vna ex eius nobilium plateis, vel ante Regiam vbi frequēs eſt Principum virorum concurſus clericum percuffit? Eſto certo certius ſit neque vnā è decem Vrbiſ partibus delictum illud ſcire; in hoc igitur ſenſu ſubſcribo *Nauarra cap. 25. nu. 73. dicenti, ſatis eſſe ad notorietatem magnæ vrbiſ, vt in vna viciniæ ſit delictum notorium, alioquin, quod benè notauit Sylueſter in ſuam n. 4. citati, diuidendus proſecto, & computandus eſſet populus ad certo tenendum, an maior pars delictum ſciat? quod ſanè ridiculum eſſet.*

12 Hinc declaratoria ſuperioris, altera deducitur regula, ea nimirum notoria, & publica eſſe, quæ cum illis geſta ſunt circumſtantijs, ac propalata, vt cuius innotescere potuerit, verbi gratia, in foro, vel publica platea; quod non curauerit Auſtor à multis videretur nec ne; quamuis nec ſolus locus publicus, neque multitudo ſpectantium ſufficere ſanè videatur, ni eorum numerus reſpectu magnæ ciuitatis notabilis, vt ſupra, cenſeatur.

L 2 Sexto

- 14 Sexto notandum sedulo est, ut delictum dicatur publicum, vel notorium satis non esse, si physicè, seu in ratione actus tale dicatur, verum in ratione morali, ac delicti, ut tale cognoscatur, notoriumque sit, opus esse, sic probè *Nauarr. in sum. lat. cap. 27. num. 225. Sanch. locis supra citatis, tum in sum. sum. de matrimonio Fagund. 2. præcep. Eccles. libr. 8. capit. 8. numero 25. & ratio est, quia qualitas adiuncta verbo, iuxta verbi qualitatem intelligenda est, leg. In delictis §. 1. ff. noxalib. neque propriè aliàs publicum diceretur delictum, ni formaliter, ut tale notorium, publicumque esset: atque sic definitum esse à sacra Prænitentiaria refert *Nauarr. citatus numero 241. vers. circa hæc dicto primo, subscribunt Henriquez libro 14. de irregularit. capit. 24. numer. quarto, Emanuel Sà sum. verb. Episcopus numero trigesimo quinto, Sayro in thesaur. casuum capit. 13. numero 13. & alij apud hos.**
- 15 Ex quo sequitur, quamvis sacrum publicè coram populo factum ab excommunicato occulto, actus physicè sit notorius, minimè tamen peccatum, seu crimen esse publicum, vel notorium, defectu notitiæ publicitatis ipsius excommunicationis, quæ erat occulta. Quapropter Episcopi erit in irregularitate, ob eam celebrationem contracta, dispensare: ut in contrario etiam casu quando clericus publicè, ac notoriè excommunicatus, non toleratus est, & tamen occultè celebraret; maneret enim adhuc irregularitatis delictum occultum ad Episcopum spectans, ut probè *Vivald. in cand. aureo, ubi de excommunicat. numero 41. & Fagundez 2. præcep. Eccles. libr. octauo. capit. 8. num. 15.*
- 17 Idemque sentiendum esse de excommunicato publico in vna ciuitate, & celebrante in alia, ubi nescitur eius excommunicatio, ut probè *Auila 7. part. disput. 10. dub. 6. §. ex dictis sequitur.*
- 18 Idemque auctore *Nauarro lib. 3. consilior. conf. 2. de clerico non ordinato ministrante*, atque in simili alio de quo consulti *Doctores Salmaticenses apud Auilam laudatum*, idem senserunt, ex eodem fundamento, de Diacono solemniter baptizato coram multis ignorantibus, hoc esse in iure prohibitum, vel scientibus prohibitionem, nescientibus tamen irregularitatem, sub qua erat lata illa prohibitio, iuxta *Nauarrum laudatum conf. 2. etsi de eo mea decidere in præsentia non interit.*
- 19 Et in re nostra, esto, quis nasceretur ex patribus occultum habentibus impedimentum dirimens, atque in mala fide existentibus, adhuc existimandus non esset taliter irregularis, ut non posset ab Episcopo dispensari.
- 20 Vel è contra, si impedimentum dirimens publicum esset inter parentes, ac filius occultè ab eis exciperetur, quasi supposititiè, vel sub alio colore, ut aliorum filius apud ipsos educatus; ab Episcopo etiam posset dispensari.
- 21 Hinc casum solui, de quo consultus, dum hæc conderem, de Eunuco, qui spontè castrare se fecit, an ita irregularis esset, ut ab Ordinario non posset ad sacros ordines dispensari? respondi quicquid nonnulli in contrarium senserint, etiam posse; & ratio est, quia quamvis notorium esset eum euiratum, id tamen per delictum factum fuisse occultum erat; cum igitur hæc irregularitas ex delicto sit, & non ob vitium corporis, ut communiter sentiunt apud *Auila 7. part. disp. 3. dub. 1. vers. contraria sententia deducta à Canone. 22. Apost. hinc sit ex vi Tridentine, cuius expendimus decretum, posse ab Episcopo dispensari.*
- Dices hanc irregularitatem reduci ad homicidium voluntarium, cuius irregularitas, quamvis occulta sit, Papæ per Tridentinum est reservata. Respondeo, licet sciuerim nonnullos Doctores extendere reservationem irregularitatis ex homicidio voluntario occulto contractæ ad mutilationem voluntariè occultam: ac probabilius esse contrarium, eum innixus rationi; tum decreto *Congregationis Cardinalium Tridentini relato à Soario de cens. disp. 44. sect. 4. num. 32. cui subscribunt idemmet Soarius, Emanuel cap. 187. concl. 1. qui expressius nostræ fauet conclusioni: Accedit Auila de irreg. disp. 3. dub. 3. concl. 2. dicens, esto publicè constet de euiratione, dummodo delictum sit occultum, posse dispensari ab Episcopo, cum eadem sit ratio de hoc, ac de excommunicato occulto publicè celebrante, cuius meminimus supra num. 15. Miror autem Syluestrum contrarium sentientem corpore vitiatum, q. 10. ad finem pro se citare l. c. de corp. vitiat. quod quidem non modo de clerico publicè monachiam obeunte loquitur, cuius delictum erat manifestum, sed in illo eodem casu *Glossam*, si legisset Syluester, eam docere compertisset, posse Episcopum dispensare, quicquid etiam in contrarium indicauerit *Tabienna*.*
- 22 Notandum septimo delictum deductum ad forum contentiosum quadrupliciter posse esse deductum: Primo, ut iure, aut iniuria, etià per vnicum testem deductum sit: Secundo, ut sit probatum: Tercio ita non sit probatum, ut reus iuste liberetur, vel iniuste, verbi gratia si malis artibus aliquo pacto iniuste se defendit: Quarto, si condemnatur.
- 23 Et quidem siue iure, siue iniuria, etiam si ex se

- ex se alias non esset probabile delictum, deducatur tamen ad forum contentiosum, sentiant nonnulli iam non esse occultum per solam deductionem, dummodo sit intimata pars, qui primus est iudicii actus, sine quo non diceretur causa ad forum fore deducta, ut inter ceteros aduertunt Sayrus in thesauro casu. tom. 1. lib. 4. cap. 17. & Sanch. mox citandus. Huic opinioni subscribunt Soarius de cens. disp. 41. sect. 2. num. 6. Henriq. lib. 14. de irreg. cap. 7. num. 5. Auil. de cens. 2. part. capit. 7. disp. 1. dub. 11. concl. 3. & part. 7. disp. 10. dub. 6. ad finem Sanch. lib. 2. oper. mor. cap. 11. num. 21. & lib. 8. de mat. disp. 54. num. 57. & 58. apud quos Antiquiores.
- 24 Ex hac autem sententia sequitur, si duo eiusdem criminis consortes sint, alterque solus ad iudicium contentiosi fori deferatur, huius delictum esse notorium, secus delictum alterius non delati, quod quidem subditur Episcopi potestati, quia res inter alios acta alijs praeiudicare nequit, quibus res praeiudicata non nocet leg. 1. C. res inter alios acta: sic etiam Nauarr. lib. 2. consilior. in 2. edit. tit. de sent. & re iudic. conf. 2. Sanch. in sum. lib. 2. cap. 11. numero 21. Fagund. infra estandus minime tamen sibi cohaerens, quod a fortiori in sententijs infra referendis verum erit.
- 25 Sequitur etiam secundo ex hac sententia, ex illegitimis natalibus irregularitatem tantum deductam quomodolibet ad forum externum non esse occultam, & a solo Papa dispensari posse.
- 26 Secunda verò sententia de hac, quam tractamus difficultate aliorum est, adherentium delictum quomodolibet deductum ad forum externum, adhuc occultum remanere, donec probetur; sic Iacobus Graffis lib. 1. decis. aurear. cap. 13. num. 44. Vinald. in candelab. aureo ubi de excomm. num. 42. Ex varijs Doctoribus Salmaticensibus: & quod mirum est Sanchez sui dissimilis huic subscribit sententiam lib. 2. de mat. disp. 37. num. 12. eo fundamento, quia verba cum effectu accipienda sunt cap. Relatum de cler. non resid. ergo quando incipitur crimen deductum ad forum contentiosum, cum effectu intelligendum esset, alioquin etsi postea absolueretur, adhuc illud delictum non remaneret occultum, ut potest deductum iam; quod falsum esse patet, & constabit magis ex infra dicendis. Dat manum Fagund. huic sententiae 2. precept. Eccl. lib. 8. cap. 8. & 26. male citans pro hac sententia Auilam, & Sanchez, quos ab altera esse diximus locis a nobis laudatis num. 22. de qua quid sentiendum sit, sequens docebit caput num. praesertim 20.
- 27 Ex hac autem doctrina sequitur quodcumque delictum (vno homicidij voluntarij ex-

cepto) deductum ad externum forum, non tamen probatum, & occultum manere, & posse absolui, necnon irregularitatem ex eo contractam ab Episcopo dispensari, ut Doctores Salmaticenses, cum quibus sentit Fagundez citatus, docuisse feruntur; idemque dicendum de hac illegitimarum natalium irregularitate, quam probabilius censemus ex delicto, neque comprehensam homicidij voluntarij exceptione.

- 28 Sequitur secundo, etiam si duo eiusdem criminis complices sint, quorum delictum in iudicium deferatur, & contra vnum quidem probetur, secus contra alterum, illi fore deductum ad forum contentiosum, & minime occultum; secus alteri, cui non probatum fuit, ex fundamento super allato; quod non probè deducit Fagund. num. 27. allegans Sanchez: qui in Summa loco citato sibi cohaerens solum superiori modo num. 24. deductum hunc casum definit, neutiquam hoc altero, quem iuxta hanc sententiam declarauimus.
- 29 Si autem delatum ad contentiosum forum crimen, & rite probatum sit, in comperto est, ut sic proprie, & cum effectu deductum, & extra potestatem esse Episcopalem: solus igitur difficultatis cardo vertitur circa tertium, & quartum modo numero 22. adunbratum.
- 30 De delicto igitur tertio modo ad contentiosum forum relato, a quo reus iuste vel iniuste declaratus est innocens, dicendum, si reus iuste per allegata, & probata innocens declaratus fuerit, delictum etiam re vera ab eo commissum non esse amplius habendum, ut deductum ad contentiosum forum: per se patet, ac docetur expresse a Soar. de cens. disp. 41. sect. 2. num. 6. in fine Sayro in thesauro casu. tom. 1. lib. 4. capit. 17. numero. 23. apud quos ab alijs.
- 31 Immo idem esse verum, licet inique falsis adductis testibus se tutatus reus, aut probationis defectu fuerit absolutus a delicto, sic Henriq. lib. 14. de irreg. capit. 24. num. 4. Manuel. 1. tom. sum. edit. 2. capit. 161. num. 4. Vinald. cand. aur. 2. part. de excomm. numero 42. apud quem Salmaticenses Doctores. Sayrus ubi supra tom. 1. lib. 7. cap. 7. nu. 12. Eman. Sa sum. verb. Episcopus num. 34. Sanch. lib. 2. de mat. disp. 37. num. 12. & lib. 8. disp. 34. num. 37. ac alijs. Ratio autem est, quod verba cum effectu sunt accipienda Cap. Relatum de cler. non resid. super a nobis allato num. 21. ergo cum excipitur maxime per Tridentinum, de quo hi loquuntur auctores, crimen deductum ad forum contentiosum, intelligendum id est, deductione cum effectu saltem primario, ordine executionis, ut sequenti capite numero 21. dicam; siquidem

dem in hoc casu delatio absoluto delicto habetur, ut non delatio, immo ut calumnia, magis fauens aon modo occulte rationi, sed etiam nullitati criminis oppositi. Deinde, quia ratione præsertim scandalis, & publicitatis denegatur Episcopo facultas absoluedi, & dispensandi, quando delictum ad forum fori peruenit; quæ ac similes rationes hoc in euentu, in quo delictum manet occultius, cessant. Demum absurdum, minime censendum est e testimonio falsorum, testium per accidens emolumenti aliquid reo resultare, cætera illicitè operanti, eo quod adhuc delictum illud occultum remaneat.

- 32 Nec modo vera hæc sententia videtur esse, quando reus à delicto absolutus est, eo quod nullo pacto probatum sit, verum etiam quando semiplene probatum esset, nam ut probè Sanchez lib. 8. de mat. disp. 14. num. 27. vel reus absolvitur definitiue, ac tunc res dubio vacat: vel absolvitur ab instantia, seu iudicii obseruatione, ac tunc, ut prius res manet occulta; nam per sententiam interlocutoriam iudicium illud terminatum, sublataque est infamia orta ex deductione,
- 33 atque agitatione in illo foro. Neque aliud inter definitiuam, atque interlocutoriam sententiam discrimen est, ut probè Conarr. lib. 1. variar. cap. 1. num. 8. quod post interlocutoriam potest quidem, verum ex nouis indicij, nouisque probationibus, in iudicium reuocari causa: secus post definitiuam: cæterum in veraque iudicium eisdem stantibus, terminatum, ac res ad pristinum reducta est statum: quo momento rationis fundamentum contrarium Soarj citati limitatis hanc doctrinam ad casum solum nullo pacto probati delicti prorsus eueritur.

- 34 Ex hac doctrina deducitur illegitimum natalium irregularitatem ad forum contentiosum relatum, ac declaratum quomodolibet nullam, posse ab Episcopo tolli. Idemque esse de omnibus delictis in decreto

- 35 Tridentini concessis, ut citati auctores aiunt. Idem pariter de impedimento matrimonij occulto, in quo sicut per litteras sacræ pœnitentiariæ dispensari non poterit, dum ad forum externum reuocatum est, in quo pendeat; qua ratione per citatos auctores occultum dici non poterit; sic in eodem foro externo absolutum hoc delictum, vel impedimentum matrimonij declaratum, nullum, utrumque remanebit occultum, atque ad pristinum statum reductum, & impedimentum per litteras pœnitentiariæ dispensari poterit, & ab Episcopo delictum absolui, & irregularitas expungi, etiam si illegitimis medijs vicisset reus causam, dummodo à iudicio sit absolutus, ut supra dicebam,

ac notauit etiam Henric. lib. 4. de irreg. cap. 20. num. 4.

- 36 Demum, si Reus sit condemnatus, & punitus in foro externo (qui quartus erat deductionis modus à nobis num. 22. propositus) sentiunt aliqui ita habendum esse delictum, ut facultate per Tridentinum concessa extra potestatem non sit Episcopi, à quo possit absolui. Ratio est, quod intentum Concilij duplex videtur fuisse, & consulere auctoritati iudicis, causam agitantis contra quam sanè fieret per facultatem absoluedi ab huiusmodi casibus, & obuiam scandalis ire, ubi verò punitum est delictum, prima sanè ratio cessat; cum auctoritate iudicis, quippe qui iam suo functus est officio, minime detrahatur per absolutionem, vel Episcopi dispensationem: neque vrget secunda, quando publicum cessat scandalum ob pœnam adiunctam Reo; ita sentiunt nonnulli Theologi suppresso nomine ab Aula laudati, quibus ille subscribit par. 7. disp. 20. dub. 7. idemque esse aliquando vtitur faterur, ut per Bullam Cruciatæ in Hispanijs ab excommunicatione deducta ad forum contentiosum, quis finito iudicio post sententiam absolutus sit.

- 37 E contra verò, ut infra probabilius existimabimus, alij dicunt illud delictum iam non esse occultum, utpote deductum ad forum contentiosum cum effectu condemnationis, & extra facultatem esse Episcopi, sic Gutsier lib. 1. quest. canonica. cap. 3. ad finem Manuel. 1. tom. in 2. edit. cap. 168. in fine, ac alij. Probatur primò, quia delictum illud apprimè deductum est ad forum contentiosum cum effectu etiam postremo, ac sæpe sepius intento probationis, videlicet, ac sententiæ, ergo si Concilium tollit delicta, & censuras per ea contractas Episcopis, nulla est ratio, cur asseratur contrarium. Secundò, delictum occultum sub potestate cadit Episcopi: atqui hoc est publicum, & notorium notorietate iuris per perfectam prolationem, & sententiam, ut num. 12. notauimus, ergo &c. Neque vrget rationis momentum opinionis contrariæ; nam nego factis consultum esse scandalis, data facultate adeò ampla Præsulibus; cum ea maximè vitetur difficultates dispositionis, & absolutionis Papæ reservatæ. Adde non tantum motum fuisse Concilium Tridentinum duplici ex illa ratione, sed ex alia reservationis horum scilicet enormium delictorum summo Pontifici reservatorum. Demum quia ferè nulla irregularitas, seu suspensio, seu casus deductus ad forum contentiosum esset aliquin occultus, ac Papæ reservatus; etenim quicumque vel probaretur, vel non, si non probaretur iam maneret occultus, & non

& non reſeruatſ, vt ſupra numero 30. & 31. diximus: ſi autem probaretur, iudicio finito, per ſententiam, iuxta hos Auctores eſſi non remaneret occultus, adhuc non eſſet reſeruatſ. Idem ſi reus fuerit innocens quomodolibet declaratus vt num. 32. & 33. docuimus; idemque ſecundum multos etiã ſi tantum fuerit deductus, vt num. 20. diximus; vix igitur aſſignabitur caſus, ad quem facultas non ſe extendat Episcopſ; quando fortãſſe caſus erit ſolum deductus lite pendente; quod abſurdum eſſe, non eſt qui non videat. Ego autem mirari ſatis non poſſum Sanchez, qui cum doceat, vt num. 19. vidimus, ſatis eſſe, vt deducatur ad forum contentioſum delictum iure, vel iniuria, vt notorium ſit, atque extra potestatem Episcopſ, in hanc tamen poſtea ſententiam iuerit lib. 2. ſum. cap. 11. num. 21. nam delictum ad forum contentioſum tantum delatum non occultum, ſed publicum iam aſſerere; illud autem quod, & deductum, & probatum, & ſententia punicum, eſſe, atque haberi occultum, quãtũ rationi conſentaneum ſit, non video.

C A P V T IV.

Vera ſententia de Potestate absoluendi, ac dispensandi Episcoporum ab occultis.

S V M M A

Sensus quaſtionis. num. 1.

Vnum, & idem verbum ad diuerſa referri po- teſt iuxta eorum qualitatem propriẽ, & im- propriẽ, prò viribus tamen id vitandum vt in textu doctrinali. num. 2.

Sensus apparens Tridentini. num. 3.

In membra diuiditur Tridentini decretum. num. 4.

Occultum in Tridentino ſumendum eſt prout diſtinctũ a notorio, ſive diuerſum a famoſo, ſive non. num. 5.

Notorius clericſ percuſſor, notarietate tantum facti, vt excommunicatus vitandus. nu- mero 6.

Per communem conſeſſionem factam à Tri- dentino poſſunt Episcopſ diſpensare in om- ni ſuſpenſione, atque irregularitate, pro- ueniente ex delicto deducto etiam ad forum contentioſum ſine effectu. num. 7.

Absolute tamen non poſſunt aliquid circa deli- ctum contentioſum, etiam ſine effectu. num. 7. 8. & 11.

Dummodo reus innocens aliquo paſſo non ſit declaratus. num. 9.

Eodem paſſo Occulum uſurpatur in toto Tri- dentini decreto. num. 10.

Clauiſula in quauiſ diſpoſitionis parte appoſita, eadem militante ratione ad anteriora, & po- ſteriora referenda eſt. num. 11.

Dummodo varias non habeant illa membra, determinationes, aut manifeſtum aliquid ſequatur abſurdum. num. 12.

Episcopſ, cui poſt conſecrationem propria in- notuit illegitimitas, poterit ſecum medio ſuo conſeſſario diſpensare. num. 13.

Immo, immediate ſecum ipſe diſpensare poterit num. 14.

Id etiam facere valet ante conſecrationem. num. 15.

Num poſſit diſpensari, vel abſolui aliquis ab irregularitate, cenſura, alijsque caſibus prã- denti iudicio ſtandum eſt. num. 16.

Probabilius eſt poſſe circa caſum famoſum, pro vt à Notorio diſtinctum, Episcopum ſua uti authoritate. num. 17.

Circa illegitimos natales quomodolibet ad fo- rum contentioſum renocatos, nihil poſſe Episcopſ. num. 18. & 22. remiſſiue.

Quiuſ caſus, vel diſpenſatio Papa reſeruata, ſi tantum ſit probabilis, poterit abſolui, vel tolli ab Episcopſ. num. 19.

Quando verba ſtatuti cum effectu accipienda ſunt. num. 20. & 21.

Illegitimi natales, vt quicumque alius defe- ctus, vel culpa in foro externa punita, maxi- me notoria cenſanda eſt. num. 23.

Quiuſ defectus, vel delictum etiam publi- cum per deductionem ad forum contentio- ſum in uno loco, ſi occultum ſit in alio po- terit ab Episcopſ abſolui, vel auferri. nu- mero 24.

Vbi Tridentinum receptum non eſt, hac, quam expendimus facultate abſoluendi, ac diſpensandi in occultis Episcopſ uti non poſſe. num. 21.

I Vius quaſtionis explicatio eſt ſenten- tia Tridentini loco citato deducenda eſt, quam obiter exponemus ea, qua lice- re reuerentia, notant Henriq. lib. 7. cap. 29. num. 4. Soarius in 3. part. tom. 5. diſp. 23. ſect. 7. num. 12. & alibi. Salas de leg. diſp. 21. ſect. 11. verſ. ad ſecundum, Bonac. tract. de cenſ. in particulari diſp. 2. quaſt. 2. pun. 17. & de leg. diſp. 1. quaſt. 1. pun. 3. num. 3. quibus addam Antiquiores tom. 2. lib. 7. diſp. 1. cap. 5. num. 9. & 26. vbi rem ulterius proſequar, Adgo Re- ginaldum in Praxi for. panit. vbi ait in Bulla edita à Pio IV. non eſſe ſermonem de inter- pretationibus; que in ſcholiſ fiunt, lib. 20. nu. 23. Sayrus in Theſaur. lib. 3. de cenſuris cap. 35. num. 12. Rodriq. tam. 1. regul. q. 11. artic. 3.

Difficul.

Difficultas autem eo vertitur, ut veram occulti rationem à Concilio usurpatam explicemus; nam vel *Tò occultum* sumitur à Concilio in toto suo rigore, vel ut in alijs sacris canonibus vsui Doctoribus sacris esse solet: si primum, praterquam quod improprie, & contra usum illud usurparet, sequeretur illud solum delictum esse occultum, quod vel internum esset, & per se occultum, vel externum, atque à solo Reo, aut ab vno, vel altero cognitum, & ad summum probabile, quæ omnia contra communem Doctorum, & Canonum sensum esse, ex superiori Capite, facile constat; si secundo modo ea delicta dicuntur occulta, quæ publica non sunt, ut supra *num. 3.* publicum autem delictum, ex notorietate facti saltem erit, quod nulla poterit tergiversatione calari, ut *num. 7.* præcedentis capituli dictum est; nec satis esse, ut manifestum, vel famosum sit, sicut *num. 9.* habet, hoc autem notorio vel comprehenditur delictum ad forum contentiosum deductum, & superflua sanè videtur secunda exceptio Concilij per ea, et exceptis alijs deductis ad forum contentiosum: vel non comprehendit, & ex hoc sequitur, deductum crimen ad forum contentiosum iuxta acceptionem *num. 23. et 26.* præcedentis capituli declaratum, esse quidem occultum, & consequenter ex vi primæ exceptionis Concilij posse suspensiones, & irregularitates ex delicto deducto ad forum contentiosum cum effectu promanentes dispensari; immo, & casus omnes, etiam hæresis in foro conscientie absolui, cum in materia doctrinali, atque in vno eodemque decreto *Tò occultum* æquiuocè Concilium usurpasse rationi consonum minime videatur. Et quamvis me non fugiat, aliquando vnum, & idem verbum ad diuersa relatum diuersa determinare posse proprie, atque improprie per Cap. *Olim ex literis, et Cap. Ab excommunicato de rescrip.* notantque Card. eodem Cap. *Ab excommunicato num. 4. not. 5. et Cap. Olim not. 10. num. 5. et alij passim,* verum pro viribus id amandandum esse à textu doctrinali, qui alia potest explicari ratione, per se patet.

3 Et quidem ni Doctorum in contrarium, esset consensus, ni stylus, & vsus vrgerent, in promptu fuisset asserere, quod primo quidem intuitu *Tridentinum* indicare videtur, concedi nimirum Episcopis facultatem non dispensandi modo in irregularitatibus, ex delicto prouenientibus occulto, vna dempta homicidij voluntarij sed etiam ad omnes alios ad forum contentiosum non deductos; penes quem sensum reliqua explicatu non difficilia erant, ac fauorabili interpretatione maxime consona, qua gaudere hoc decretum diximus *cap. 2. à num. 9. verum enim verò*

cum, & stylus, & Doctorum communis sententia, maioris quam hæc, sint ponderis, accedente rationis momento, demonstrante, non satis explicari posse, cur deductionem ad forum contentiosum in censuris non ex delicto prouenientibus desiderauerit Concilium secus vero in his, quæ ex delicto manant, & quid in multis irregularitatibus sentiendum sit ex corporis, & animæ defectu deducto ad forum contentiosum, idcirco.

4 Primum assero, in Tridentini decreto præcedenti *capite num. 1.* à nobis relato haberi tria. Primum, dispensandi facultatem Episcopis factam in omni irregularitate, & suspensione ex delicto occulto proueniente. Secundum, exceptionem vnus casus prouenientis ex delicto occulto, homicidij scilicet voluntarij, quam exceptionem semper volumus appositam, nè sæpius eam ad fastidium iterare cogamur. Tercium, omnes excepti alias censuras ex delicto tantum prouenientes, deducto quidem ad forum contentiosum, quæ exceptio non est declaratoria tantum primæ, ut ex infra dicendis patebit, & ex eo, quod deductio ad forum contentiosum propria est delictorum.

5 Secundum assero *Tò occultum* in primæ exceptione positum in eo sensu à Concilio usurpari, ut opponitur publico, seu notorio; siue notorietate facti, siue iuris. De oppositione cum notorio notorietate facti, probatum est superiori *cap. num. 1. et 8.* de oppositione autem cum notorietate iuris, patet etiam citato *cap. num. 6. et 37.* Notorium ex euidencia facti, vel desumendum est, ut distinctum à famoso, *ibidem num. 9.* notato, vel ut ad illud etiam se extendens, sicut *ibidem* ex nonnullis regulimus; cum vtramque probabile in habeam interpretationem. Hæc autem occulti explicatio, ni ex alijs vicietur adiunctis, aut in alium torquatur sensum, ut plurimum germana, & vsui est in reliquis canonibus; quemadmodum ex communi sententia, occasione notorij peccati, quo quis de iudicibus, ordinibus illicitè initiatur sacris, docet inter cæteros *Navarr. sum. lab. cap. 25. numerus 37.*

6 Hoc dixerim, quod in *Extra. Ad evitanda scandala in Concilio Basiliensi, & Constantiensi*, vbi sermo est de notorio clerici percussore, *Tò notorium* non designat notorietatem iuris, qua qui esset notorie excommunicatus, comprehensus erat priore eiusdem Extraneantis parte, quæ de omni excommunicato vitando loquitur; sed solam notorietatem facti demonstrat, ex qua sola, qui notorius est clerici percussor, vitandus est, nulla iuris alia expectata notorietate; quod aperte è contextu, & verbis extraneantis declarat *Soarius de cens. disp. 9. sect. 2. num. 11.*

7 Ter-

- 7 Tertium assero, per vniuersalem Concilij concessionem dispensandi in omni suspensione, & irregularitate ex delicto proueniente occulto, per ea, liceat *Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, &c.* etiam fieri potestatem Episcopis in illis dispensandi, quæ ortum ducunt ex delicto deducto ad forum contentiosum, sumpta deductione sine effectu, ut *superiori cap. num. 22.* declaratum est; quia tale delictum non desineret esse occultum, ex vi solius deductionis, absque effectu, quin probaretur saltem, ut ibidem *num. 26.* vidimus. Quamobrem, ni secundam exceptionem addidisset Concilium per ea, *exceptis alijs deductis ad forum contentiosum* potuissent profecto ex vi primæ concessionis, prima non obstante exceptione, Episcopi dispensare in irregularitatibus, & suspensionibus ex delictis deductis ad forum contentiosum sine effectu. Ratio autem est, quia delictum, taliter deductum, non est notorium, neque notorietate facti, ut constat ex *num. 6. 7. & 8.* præcedentis capituli, neque notorietate iuris, ut ibidem patet ex *num. 6.* Ergo erit occultum.
- 8 Idcirco assero quarto, delictum relatum ad forum contentiosum, usurpatum à Concilio in secunda exceptione modo relata, non esse delictum deductum cum effectu probationis, vel sententiæ: ita sentio cum Auditoribus laudatis superiori capite *n. 22.* tum ex ibi dictis; tum quia Concilium non requirit, ut sit probatum, aut declaratum per sententiam, sed solum, ut deductum sit ad forum fori; tum quia exceptio hæc est indefinita referens casus deductos ad forum externum: indefinita verò propositio in materia doctrinali æquualet vniuersali ex *Glossa cap. Ut circa in principio; verbo aliorum de election. in 6.* communiter recepta. Et ut omnes casus ex delicto occulto concedit Tridentinum Episcopis, ita omnes delatos excipit: tum quia delictum notorium notorietate iuris, iam erat exclusum, per primam limitationem facultatis concessæ Episcopis, ea voce *occultis*, qualia non sunt delicta ad contentiosum forum reuocata, probata, ac sententia punita, ut diximus *num. 37.* Quamobrem ea iterum excipere superuacaneum prorsus, & abs re sanè fuisset. Quod si defectu probationis, vel aliis iure, vel iniuria, absolutus esset reus à delicto, tunc non censeretur tale delictum ad forum contentiosum relatum, & consequenter subijci Episcopali potestati opinor probabilius cum auditoribus relatis loco citato *num. 30. 31. 32.* quum in pristinum statum redactum, atque occultius tunc, quam ante deductionem esset.
- 10 Denique assero eadem ratione Tà occultum

usurpari à Tridentino in eodem decreto, siue de dispensatione irregularitatum, ac suspensionum sermonem habeat, siue intra de absolutione casuum referuatorum. & censurarum agat, ut communis fert omnium, quos laudauimus, Auditorum sententia, qui quidem indistinctè loquuntur, expendentes *occulti* à Tridentino usurpatam vocem, quam modò in dispensatione, modò in absolutione eodem prorsus pacto declarant, & sanè id probat ratio dubitandi *num. 10.* relata.

Verum enim verò cum ex nostra, quæ est communis, interpretatione sequatur, casus omnes etiam deductos ad forum contentiosum absolui ab Episcopis posse, facultate ei facta, per ea Tridentini verba, *In quibuscumque casibus occultis &c. in foro conscientie absolueret*, quod præsertim in hæresi, cuius ex alio capite maior est difficultas, suo loco pertractanda, videtur absurdum, arque ab usu, ac stylo alienum, eo vel maxime, quòd aliquis cum Auditoribus laudatis *præcedenti capite num. 36.* sentiens, persuadere sibi facile posset, facultatem Episcopi ad delicta, etiam cum effectu deducta, ad forum contentiosum, & publicè prolata, finito iudicio extendere.

Quod autem hoc sequatur constat, quia *num. 4.* diximus, occultum ita desumi, ut non excludat delictum delatum ad forum contentiosum sine effectu: adeo ut, ni secundam exceptionem addidisset Concilium, potuissent Episcopi suspensiones, & irregularitates ex delicto, etiam relato ad forum fori, non tamen probato dispensare, igitur cum absque æquipocatione, ut par erat, Concilium usum sit voce *occultum*, sequitur in modo relata facultate, facta etiam Episcopis, absoluendi ab occultis delatis, illam eandem vocem, eadem ratione usurpasset; igitur quicquid casus etiam ad forum fori reuocatus, dummodo probatus non sit ab Episcopo, poterit absolui, quod meritò recticiendum est.

- 11 Idcirco aio, clausulam exceptionem per ea verba expressa *exceptis alijs deductis ad forum contentiosum*, referendam esse, tum ad dispensationem in anteriore parte decreti expressam; tum ad absolutionem casuum in foro conscientie, in posteriore eiusdem declaratum, quem notatum volo, ut proprium sensum ad germanam Tridentini intelligentiam, maxime accommodatum. Ratio, quam moueor est, quòd ubi eadem militat ratio, clausula in quavis dispositionis parte posita, non ad anteriora modo, sed ad posteriora, etiam referenda sit, ut probè tradit *Menoch. de presump. lib. 4. presump. 181. num. 2.* ex multis ibidem relatis Doctoribus per cap. *Secundo requisitis de appellat.* quæ etiam regula si.

la simile Tridentini decretum de renunc. no-
uit. & c. sess. 25. cap. 26. interpretatur Sanch.
lib. 1. oper. mor. cap. 5. num. 11. & perpenderit
lib. 6. de mar. disp. 22. num. 19. & lib. 10. disp.
177. num. 11. Hic autem eadem est ratio;
declinatio nempe scandali, atque Ecclesia-
stica disciplina, per reservationem tum
dispensationis, tum absolutionis censura-
rum provenientium ex gravioribus deli-
ctis, ipsorumque delictorum maxime com-
mendata.

- 12 Obijcies ex Glossa cap. Vnico verb. sic scilicet de postul. Pralat. in 6. quam magnificat Alexander De Neno capit. Landahilem de frigidis clausula in principio posita, priorem limi-
tans casum, extendenda non est ad posteri-
orem; ubi enim fit divisio per §. vel versicu-
lum, clausula posita in vno §. vel versiculo
non refertur ad alterum §. vel versiculum.
Respondeo ex Abbate cap. Secundo requiris
de appell. numero 11. verum esse antecedens,
quando articuli, §§. vel versiculi suas habent
clausulas ac determinationes, ut patet in ca-
su cap. Cum dilecti de don. & opt. & leg. si quis
legata ff. de cond. & de num. nec non quando
salva recta ratione, & sine absurdo illa clau-
sula ad omnes articulos, §§. vel versiculos dis-
positionis referri non posset, ut in casu Clem.
Ne in agro §. certum iuncta Glossa de statu reg.
at, verò in presenti casu neque reservatio di-
spensationis, aut absolutionis varias habeat
determinationes: neque relatio clausulæ de-
ducti delicti ad forum contentiosum ad
utramque decreti partem, quod nimirum sit
Papæ reservatum, absurdum infert.

Ex his licet non opere fit, persequi varia-
rum materiarum qui sunt, casus, proprios
tamen huius loci nonnullos adscribam, ad
quorum instar, alios deducere quis poterit.

- 13 Colligo itaque primo, Episcopum iam
consecratum, cui post consecrationem ille-
gitimi proprii natales innotuerunt, occulti
tamen, ut supra declaratum est, secum posse
dispensare, medio suo confessorio, nam ut To-
mo tertio, Deo dante, dicemus ex multis præ-
sertim Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 3. &
lib. 4. oper. mor. cap. 37. num. 44. potest Episco-
pus suo committere confessario, ut in iis se-
cum dispense, in quibus ille cum suis subdi-
tis potest, idque ex causa fortiore, iuxta do-
ctrinam quam tradidimus cap. 2.

- 14 Colligo secundo, posse secum etiam im-
mediate prædictum Episcopum dispensare,
in hac irregularitate, ex occulto provenien-
te delicto. Ratio est, quia, ut loco citato dice-
mus, Prælati seculares, regularesque ordina-
riam habentes iurisdictionem in suspensio-
nibus, irregularitatibus, votis &c. possunt
etiam secum immediate dispensare, nisi Regu-
lares proprijs constitutionibus prohibean-
tur.

- 15 Colligo tertio, cum dispensatio actus sit
iurisdictionis, ut cap. 2. num. 9. et 10. indicavi-
mus, & infra munia declarantes. Episcopalia
docebimus: & quum Episcopus electus, &
confirmatus, vel pontificia autoritate ritè
designatus, ac promotus, potestatem habeat
iurisdictionis, cuius actus exercere potest, di-
spensare secum etiam consequenter poterit
in hac irregularitate; quod intelligo non vo-
catis etiam his, ad quos spectaret electio, ut
cap. 1. num. 5. ex Abbate notavi; neque obstat
(ut idem et Auctor indicat de illegitimo oc-
culto) talem Antistitem canonicum non ha-
buisse ingressum, defectu dispensationis ini-
tio non comparatæ, quum per dispensatio-
nem subsequenter omnia reformentur. Hæc
autem doctrina mihi certa est, ubi ex igno-
rantia talis electio Præsulis habita esset, ob
ea, quæ disp. 2. cap. 1. num. 20. et 21. docuimus,
quando talis electio valida quidem esset; du-
bia vero; quando non ex ignorantia, sed
scienter facta fuisset electio, quamvis contra-
rium indicet Abbas laudatus; quatenus ali-
quid habere virum talem docet electionem.

- 16 Colligo quarto an illegitimum irregu-
laritas natalium publica, vel occulta sit, & an
possit necnè absolui ab Episcopo? prudentis
iudicio standum esse, ex probabiliore, quam
superiore capite num. 8. assignauimus, regula.

- 17 Colligo quinto, etsi probabile sit, irregula-
ritatem, & quemcumque alium casum, qui
manifestus, vel famosus sit, non posse ab Epi-
scopo dispensari, vel absolui ex vi præsentis
Tridentini, quod declaramus, decreti; proba-
bilis tamen esse posse quidem, ni ex eiden-
tia facti aliis notorium esset, ut superiori ca-
pite num. 9. diximus; & ne sæpius repeterè
idem cogar, vnam semper exceptam volo he-
re, de qua suo loco, quid sentiendum sit,
tertio Tomo dicemus, nec non irregularita-
tem ex homicidio voluntario sicut num. 4.
adscripti.

- 18 Colligo sexto, irregularitatem ex illegiti-
mis natalibus deductam ad forum conten-
tiosum, siue iuste, siue iniuste, siue cum pro-
bationis effectu, siue sine illo, ex vi Tridenti-
ni non posse ab Episcopo dispensari, ut nec
reliquos casus, quod probauimus num. 8. 9.
& 10.

- 19 Colligo septimo à fortiori, quemcumque
casum, vel dispensationem Papæ reservatam,
quæ tantum probabilis sit, nec ad forum
contentiosum deductam, nec notoriam posse
ab Episcopo absolui, vel dispensari iuxta
Gloss. Cap. Manifeste q. 11. cui subscribunt
communiter Doctores, quos citat, & sequitur
Soar. tom. 5. in 3. partem disp. 9. num. 11. sermo-
nem habens de publico clerici percussore, &
disp. 41. sess. 2. num. 6. Nauarr. cap. 29. n. 255.
Sanch. lib. 2. oper. mor. cap. 11. num. 19. & de
barese

beneficium expresse habet *Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 10. q. 9. sagund. de omnib. 2. precep. eccles. lib. 8. cap. 8. num. 24. cui fauet Cap. Vstra de cobab. cleric. 5. ceterum* quatenus occultum, & pene occultum dicit esse, quod toleratur, etiam si ab aliquibus seiatur, additque *Glossa* illud pene occultum dici, quod probari potest. Quamobrem non bene *Emanuel Rodriguez* in additione ad cruciatam *5. 9. num. 69. in fine, & Guttier. lib. 1. quæst. canon. cap. 13. num. 27.* asserentes occultum crimen esse illud, quod in iudicio probari minimè potest, etenim sicut docuimus, etsi probari possit aliquid, non tamen idcirco ex hac potentiali probatione occultum non erit.

20 Colligo octavo, iuxta nostram opinionem corollaria deducta *superiore capite num. 24. & 25.* esse maximè vera, atque omnino securæ; corollaria verò *num. 27. & 28.* tametsi probabilia, nostræ tamen doctrinæ, quam eis præfecimus, minimè consentanea.

21 Ad textum verò illum secundæ sententiæ *superiore capite num. 26. relata*, quatenus doctrinæ, quam *num. 8.* complexi sumus, contradicit, aio, verba utique cum effectu accipienda esse, quatenus in aliquem actum externum id, de quo agitur, prodire debet; neque solam sufficere voluntatem id præstandi, sic in *Cap. Illo Relatum*, nequit præsentati expeditio pro beneficio expectante residentiam cum effectu prodesse cum solo proposito residendi. Quod manifestè colligere mihi videor ex *Capit. Hæc autem verba de penitent. distin. 1. laudato, Gloss. in Cap. Relatum modò citatum verb. cum effectu*, ubi voluntas statuendi ad statutum condendum minimè docetur sufficere; neque voluntatem iniuriam inurendi absque iniuriarum illatione puniri *Cap. Si quis mandante 17. q. 4. & ponderat Glossu Cap. modo citati*, Hæc autem. Quamobrem ut non sufficit ad tallendam occultam voluntatem deducendi delictum ad forum contentiosum, ita deductio ipsa realis ad notoriètatem à Tridentino requisitam satis erit: & quamvis non videatur alicui obesse malum, nisi ad finem perductum *Arg. Voluntatem sine conatum non puniri sine effectu Cap. Cogitatio 33. de penit. q. 1. disp. 1. verum omnia hæc, ut & alia iura, quæ in Glossis afferuntur, atque ab Auctoribus explicantur, ut ad oculum patent, non de postremo fine, qui intenditur, ordine intentionis prior, ut cum Philosophis, ac Theologis loquar, sed de fine primario, ordine executionis, per quem voluntas iam primo mandatur externæ executioni, qui respectu finis ultimati, nempe probationis, & sententiæ se habet ut medium, nimirum deductio, & relatio ad forum, in quo probandum, & puniendum est delictum. Quamobrem, ut*

hoc non sit occultum, non requiritur, ut deducatur probetur, & sententia puniatur, qui erat finis ultimus ad forum contentiosum deducentis, sed satis est, ut non solum illud velit quis deducere, sed cum effectu veræ deductionis per partis etiam intimationem, ut *num. 23.* diximus deducatur. Quod si non probetur, & absolvatur, non modo remanebit, ut antea, occultum; sed occultius: quemadmodum docuimus *num. 33. & 31. superioris capitis*, ac deductio erit, velut si non fuisset, immo conducens ad occultiores eius rationem: quo soluitur illud momentum ab auctoribus indicatum secundæ sententiæ *num. 26. superioris capitis relata*.

22 Colligo nono, probabiliora, & vltimi satis accomoda esse corollaria deducta *superiori capite num. 34.*

23 Colligo decimo, illegitimos natales, ut quoscunque alios casus ad forum fori deductos, nec non punitos, maxime publicos esse, iuxta nostram sententiam, *cap. præcedenti num. 37.* quamvis contrarium non iudicem improbabile, ex doctrina ibi *num. 36.* indicata.

24 Colligo vndecimo, si illegitimi natales in loco distant publici fuerint, hic autem, ubi dispensatio petitur, vel desideratur, ita sine occultis, ut nullum periculum sit publicationis, & occultos hic habendos esse, & non extra facultatem Episcopalem eos dispensandi, quemadmodum, & ceteros casus, de quibus supra *nu. 38.* Ratio autem est, quia delictum, seu defectus ex delicto alicubi publicus, necessario, talis hic censendus non est, ubi aliqua tergiversatione celari potest sic probe *Aquila part. 2. cap. 7. disp. 1. dub. 11. concl. 3. de salmaticentibus Doctoribus, quos pariter sequitur Sanchez lib. 2. summe cap. 11. num. 20. Confirmatur ex Durando in 4. dist. 18. q. 5. in fine. Paludano ibidem q. 6. art. 1. num. 3. quia non ex eo, quod quis publicè sit excommunicatus in vno loco, talis censendus, est in alio, quicquid in contrarium indicet *Sour. 4. tom. in 3. part. de penit. disp. 30. sect. 2. num. 20.* & quamvis idem non sentiat *Sanch. de delicto ad forum fori deducto in vno loco*, quod in distant ab Episcopo absolui non posse docet *num. 20* idque probabile sit. Verum probabilius iudico posse, nam sicut requiritur, ut delictum sit occultum ita quod non sit deductum: sed notorium delictum in vno loco non censetur notorium in alio, ubi non est periculum manifestationis, ergo delictum deductum ad forum contentiosum in vno loco censendum non erit tale in alio, ubi non est timor, ut deferatur.*

Huius etiam loci est corollarium deductum *superiori capite num. 15.* quod hic approbamus.

- 25 Colligo ultimo ex Romana Congregatione Concilij Tridentini apud Soarium *disp. 41. sect. 2. num. 6.* eorum solum Dicoesum Praesules, quam diximus, facultate uti posse, in quibus Concilium Tridentinum receptum est, quia par esse debet conditio fauorum, & onerum: ubi ergo Concilij non admittuntur onerosa, neque gratiosa, & fauorabilia censenda sunt concessa.

CAPUT V.

An illegitimus ad vnam Ecclesiam dispensatus, habilis habendus sit ad plures.

SYMMMA.

Questionis status num. 1.

Dispensatus ad vnum Episcopatum, non censetur dispensatus ad alterum num. 2.

Habilis factus ad omne beneficium, non censetur factus ad Episcopatum num. 3.

Dispensatus ad Episcopatum non habendus est dispensatus ad Archiepiscopatum num. 4.

Ad cardinalitiam dispensatus dignitatem ad Episcopalem etiam censetur num. 5.

Secus ad Episcopalem Cardinalitiam num. 6.

Dispensatio non ita se habet, ac penitentia, neque ut legitimatio num. 7.

Legitimus est habilis ad omnem dignitatem num. 8.

Legitimus à Papa omnibus poterit ordinibus initiari num. 9.

- 1 Cum habet inscriptio manifestum in eo, qui in illegitimis natalibus dispensatus primo ad Cardinalatum, & Episcopatum vnū, ex Ordinarijs, postea temporis deorsu primum retinens Episcopatum, alterum ex sex Papæ suffraganeis cæteris senior optat, & clarius, ubi multarum Ecclesiarum cura vni Praesuli demandari per abusum solet, non admissimo Tridentini Concilio. Ad hanc igitur, quam ab Auctoribus haud exagitatam inuenio, questionem, noto vel Papam cum illegitimo dispensare, vel eum absolute legitimare posse; quo constituto.

- 2 Primo in eam abire me non pœnitet sententiam ut credam si Papa tantum cum Episcopo dispensauerit, illum dispensatum ad vnam Ecclesiam, noua indigere dispensatione ad alteram: moueor ex Cap. Si is qui: de fili. presbyt. ubi expressè definitur, quod ei, cum quo in defectu natalium ad vnū beneficium tantum dispensatum erat, non suffragatur dispensatio ad alterum beneficium curatum,

ex eo quod non manifestauit verum, defectū natalium, ad quem noua indigebat dispensatione: probatur hoc è ratione in eodem textu adumbrata, quia verisimile non est, pontificiam sedem illegitimorum natalium affectum nota, quem alias, ut initio huius libri vidimus, abhorret, iteratis prosequi gratijs; id enim rationi consentaneum non esse, quatuor de causis docet Glossa vrb. Defectum, quas prosequuti sumus loco citato. Prima ob ordinis prærogatiuam 26. disp. cap. penult. & ultimo de excessib. pralat. in antiq. inter dilectos C. de dignit. neque famosis lib. 12. Secunda ob detestationem paterni criminis, quod punitur in filio, ut per id puniatur, ut patet 24. q. 3. Cum ergo 5. ultimo. Tertia propter incontinentiam paternam, quæ timetur in filio, iuxta illud saepe solet, similis filius &c. 6. q. 1. Cap. Sunt plurimi 5. verum. Quarta propter illorum scandalum, apud quos promouetur; quæ omnes rationes necessitatem inducunt à fortiori nouæ dispensationis ad nouum beneficium, & Ecclesiam quod sequenti capite num. 17. iterum confirmabimus Expressè hoc idem habet Gloss. Reg. 15. Odiā in 6. in expositione casus.

- 3 Illud equidem exploratum habeo, habilem redditum ad omne beneficium, non censendum esse ad Episcopatum ut docet Cardin. post Pan. Deliax. in Clem. Ne in agro 6. si quis in 4. q. de stat. monach. nec discrepat Felin. 4 conf. 4. num. 2. Ut nec etiam dispensatus ad Episcopatum censetur dispensatus ad Archiepiscopatum, sic ex Innocentio, & alijs idem Felinus ibidem.

Neque hic disputo, num quando Pontifex cum aliquo ad Cardinalatum dispensauerit in illegitimis natalibus, censetur ad quemlibet alium honorem, dignitatemque minorem dispensasse eo vel maxime, quod neque per matrimonium subsequens ad Cardinalatum legitimantur illegitimi ut disp. 3. cap. 1. num. 16. dictum est, quia exempli gratia, huius questionis inscriptionem, explicauit in casu Cardinalis vnam habentis Ecclesiam in titulum, & alteram commendatam; quum difficultas independenter à Cardinalatu soluta sit, in euentu duarum Ecclesiarum, quas vnus obtineret Antistes.

- 5 Cæterum ut neque hanc difficultatem prorsus ieiuni reiciamus, quamuis iudicemus verum, dispensatum ad maiorem dignitatem, nempe Cardinalitiam, per se loquendo censeretur ad minorem, nimirum Episcopalem, iuxta dicta lib. 1. disp. 1. cap. 1. n. 13. quia cui conceditur, quod magis, conceditur, quod minus est, ut ex Cap. Ex parte de decim. notat Abbas num. 2. & quod vni conceditur, ut possit promoueri ad dignitatem maiorem, videtur concessum, ut promoueri valeat ad maiorem.

norem, ut idem ibidem & Oldrad. conf. 225. & cum contrariorum eadem sit disciplina, neque ad minorem dignitatem dispensatus, censetur ad maiorem habilis per *Abbatem Cap. Vintouicnsis, de elect. num. 8.* & dispensatus ad dignitatem absolutè dictam, talis non videtur ad Episcopalem, ut probè idemmet *Auctor ibidem*, atque in *Cap. Dilectus filius num. 1. de concess. prebend.* & nos indicauimus *lib. 1. disp. 1. cap. 1. num. 12.* Cum dispensatio sit stricti iuris, sic è contra ad maiorem, censetur ad minorem etiam dispensatus; verum cum non sit questio, quando ad vnum quis assumitur beneficium, vel Ecclesiam, sed ad duas extensiuè, idcirco igitur cum sex illi Cardinales, principes Episcopi sint, mihi probabilius videtur, quod si ad simplicem Cardinalatum quis dispensatus esset, non videretur ad Episcopatum vnum è sex iam dictis, per se satis redditus habilis, sed noua indigeret dispensatione. Quod si ad Episcopatum è sex Cardinalitijs primo dispensatus esset, certè censetur ad alium redditus aptus ob rationes factas, quæ directè in hoc casu militant.

Obijcies contra præcipuum nostræ conclusionis intentum. Prima dispensatione, vel natalium defectus expunctus est, vel non? si hoc secundum; ergo nullum habuit dispensatio effectum: si primum, non est, cur aliam asseramus necessariam dispensationem l. *Quod ita ff. de aedilit. edit. dist. 50. Cap. ferrum, & Cap. Eam te de rescript. in fine l. Queris ff. de nat. rest. Respondeo Gloss. Cap. Si qui de fil. presb. l. citatum. Quod ita cum loquatur de morbo accidentali, qui facilius tollitur, quam naturalis defectus, quia ille naturalis est: naturalia autem immutari non possunt 6. dist. 5. ultimo & Gloss. Cap. Is quis de fil. presb. in 6. verb. Sedis Apostolica Cap. ferrum de peccatis loqui, quæ vnica legitima pœnitentia delentur, & pœnitens ita nunc habetur, ac antea non fuit; idest ut benè ibi *Glossa. Qualis non fuit, & ut nouus homo: sic & Cap. Eam te de rescript. & l. Quaris de plena loquuntur restitutione, & legitimatione natalium, de qua sequenti assertionem, quam hi textus confirmant; & quum hæc habilitatio, & dispensatio in particulari casu sit odiosa, & stricti iuris, ut notaui cap. 20. num. 2. constatque ex Cap. Dndum il 2. de elect. vbi num. 15. Abbas, non est cur adæquata legitimationi comparatur, sed ita vnum concedit ut ad cæteros fauores non se extendat; igitur prima dispensatio habuit effectum, habilitatem scilicet ad vnam Ecclesiam, non autem adæquatam legitimationem.**

Assero secundo. Legitimum vnam tantum habentem Ecclesiam, non indigere dispensatione ad alteram; nam legitimitas hæc

per rescriptum, non secus se habet, ac per matrimonium; neque dici potest civilis, sed naturalis, qua quis ad primæum restituitur ius, penes quod omnes legitimi nascebantur ex *Auth. quo. mo. na. effi. suc. prope finem* neque Abbate subscribo in *Cap. Cum Vintouicnsis de elect. num. 8.* discrimen ponenti inter legitimationem absolutam, & ad certas dignitates; quam sanè differentiam neque agnouit *Antonius ibidem*; etenim ut nos *disp. 3. cap. 1. num. 2.* diximus, legitimitas est adæquata, quædam dispensatio, quæ sicut penitus illegitimorum delet natalium notam, ita reddit illegitimum ad omnes honores aptum: sicut igitur legitimatus per subsequens matrimonium, ut ibi docuimus, ad omnes aptus est Episcopales dignitates, ita legitimatus per rescriptum, etenim, ut probè citatus *Antonius per Abbatem num. 6.* notauit; lex viua non erit minus potens, quam mortua. Confirmatur quia legitimatus absolutè à Papa non minoribus modò, verum etiam sacris ordinibus initiari potest, & parrochiale beneficium obtinere quia, ut probè *Couarrubias in 4. Decretal. par. 2. cap. 8. §. 8. & num. 5.* multum legitimitas à dispensatione differt, quoniam adæquatam inducit habilitatem (subscribunt *Glossa Cap. Ex litteris de fil. presb. Syluest. verb. Clericus 1. q. 4. Auila de cens. 7. part. disp. 3. dub. 6. concl. 2. §. Maiolus; qui quidem lib. 1. cap. 8.* immeritò in contrariam contra communem abiit sententiam).

CAPVT VI.

An illegitimus à Papa promotus ad Episcopatum censeatur legitimatus, vel dispensatus.

SYMMA.

Quæstio disputanda num. 1.

Prima opinio asserens sola promotione Principem supremum, in defectu etiam incognito, censeri dispensare num. 2.

Subscribunt nonnulli, quando verisimile esset dispensaturum etiam Principem fuisse, si defectum agnouisset num. 3.

Secunda sententia opposita notitiam defectus desiderat in Principe, & eius expressionem in litteris. num. 4.

Tertia sententia docet, inhabilitatem iure humano inductam illius, qui scienter promouetur,

- netur, censari Principem dispensare, tamen si nullam pramiserit causę cognitionem. num. 5.
- Cui incumbat probare scientiam Principis. ibidem.
- Quomodo Principis scientia probanda sit numero 6.
- Non requiri clausulam in litteris Principum ex certa scientia sentiunt nonnulli. num. 7.
- Quod de Papa dicitur, hoc de alio supremo Principe, ex simili defectu, dicendum esse ibidem.
- Papa quem nescit illegitimum non censetur dispensare. num. 8.
- Ni aliud ex litterarum tenore constaret. numero 9.
- Error Papę siue falso putantis Titium legitimum, siue iam legitimatum, aut dispensatum saciis obstat dispensationi. numer. 10.
- Idem esset, si oblitus, vel non aduertens esset inhabilitatis. num. 11.
- Papa sciens, quem promouet in Episcopum illegitimum esse, etsi nulla pramissa causa cognitione, cum eo tamen dispensare censetur. num. 12.
- Quando inhabilitas expressa est in litteris concessionis, præsuntur Princeps dispensasse. num. 13.
- Expenditur definitio dispensationis ibidem.
- Impedimenti notitia præsumentur non est in Principe. num. 14.
- Impediti probare interest, notitiam proprii impedimenti fuisse in Principe. num. 15.
- In foro interno quomodolibet scientia Principis Impeditum promouentis innotescat, sufficit. num. 16.
- In foro externo, ut sciens per promotionem censetur facta dispensatio, defectus expressio necessaria non est. num. 17.
- Pro eo tantum alium censetur dispensatus quis, ad quem Princeps admittit, non autem ad ceteros. num. 18.
- Si necessitate urgente functionem alicui prohibitam iniungeret Princeps, cum eo non censetur perpetuo dispensasse, numer. 19.
- Opus non est, notitiam defectus probare per ea verba ex certa scientia. num. 20.
- In foro etiam externo, probabilius est, satis quidem esse quomodolibet scientia Principis innotescat. num. 21.
- Discrimen affertur inter clausulam motu proprio, & ex certa scientia. num. 23.
- Soluntur rationes contrariae num. 23.
- Explicatur textus Legis Barbarius. num. 24.
- Expenditur doctrina asserens Dispositum habebis, quod interrogatus testator, vel aduertens disposuisset num. 25.

1 CVM nulla sit verborum formula ad dispensandum tradita, quæcumque sufficiens erit qua aperiatur animus dispensantis ut videre est apud *Rebuff. in pract. par. 2. tit. de dispensat. nu. 19* & *Soar. de leg. lib. 6. cap. 13. num. 1* ac alij passim: quæ cum ita sint duplex agitanda, in præseti, quæstio est. Prima, quando positivè Papa admitteret, vel ad Episcopatum aliquem promoueret illegitimum, an hæc promotio signum esset aptum ad aperiendum animum, dispensare volentem? Posterior, an sola patientia, ac taciturnitas Pontificis videntis, ac tolerantis in aliquo casu sufficeret? Primam hoc explicabit caput: secundam sequens excipiet.

2 Prima opinio est asserentium, Summum Principem, ut sunt Summus Pontifex, Rex, Respublica &c. Impedimenti etiam ignarum, aliquem impedimentum promouentem cum eo dispensare: sit videtur indicare Abbas cap. fraternitati de schismat. dum num. 4. Principem docet, haud adstringi ad causę cognitionem, ad quam tenetur quivis Principe inferior; pro se citat Innocentium cap. cum ad monasterium de stat. Monachor. atque in hoc sensu loqui legem Barbarius sentit.

3 Alij vero huic opinioni non absolute subscribunt; sed adhibita limitatione; tunc nimirum Princeps promouens ad aliquam dignitatem inhabilem, cum eo dispensare: censendus, quando verisimile est, fore, ut impedimenti conscius cum eo dispensasset. Probatum primo ex l. *Quidam consulebat ff. de re iudic.* indistinctè loquente. Secundo, quia cum ratio promouendi aliquem, virtus credenda sit eiusdem Promoti l. *Unica vers. credidit ff. de off. pref. prat.* rationi latius superque consentaneum est, fore ut Princeps etiam sciens illud impedimentum dispensaret. Tertio textus l. *Barbarius ff. de off. prat.* rationem asserens, cur gesta à Barbario seruo, ignoranter creato Pratore, cuius incapax erat dignitatis valida fuerint, ait, sed etsi sciisset servum esse liberum effecisset. Quarto concessum censetur, quod vero similiter de eo rogatus Princeps concessisset per Glossam citatæ l. *Barbarius verb. effecisset. Bart. l. 2. num. 2. C. si servus aut libertus lib. 10. Imol. l. Qui consulebat num. 6. Anancam. Cap. 2. num. 6. de schismat.* quam sententiam Romanus asserit esse communem conf. 216. nu. 7. & in proprijs terminis de casu nostro, quando certo constat Principem consciuum dispensaturum, secus quando esset dubium num. 8. *Mench. de præsumpt. lib. 2. præsump. 20. num. 23. & 26. Anton. Gabriel tom. 3. c. omnium. lib. 1. tit. de præsump. conclus. 8. num. 15.* sicque dispositum habetur, quod interrogatus

gatus testator, vel id aduertens disposuisset ex Glossa finali l. Tale pactum ff. de pactis, & multis laudatis Auctoribus docet Menoch. de præsump. lib. 4. præsump. 26. num. 18. & 21. præsump. 39. num. 75. & præsump. 75. num. 5. necnon 67. num. 8. Mantica de coniect. ult. vol.

4 Aliorum secunda in ordine sententia est relatæ penitus opposita, docentium modò noticiam defectus in Principe illum dispensante requiri, sed in litteris expressam vitijs mentionem desiderari per his similia; Volumus tali illegitimo prouideri, sic Felinus cap. Nonnulli num. 12. vers. ad idem optimè facit in fine de rescriptis, & Cap. si quando num. 6. vers. consideratione tertia eodem titulo, & alij quos refert Ant. Gabriel 3. tom. comm. lib. 1. titulo de præsump. concl. 8. num. 2.

5 Tertia sententia communior habet, Summum Principem scienter promouentem Inhabilem ex impedimento à iure humano inducò, vt est defectus illegitimorum natalinum, præsumi animum habere conferendi dispensationem, quam de facto tradere censetur, etsi nullam præmiserit causæ cognitionem. Addunt tamen Principis scientiam de hoc defectu minimè præsumi, vt potest quid facti. Quare onus eam probandi impedito incumbet, ita præter Auctores infra citandos Felin. Cap. Præfata num. 9. de test. cogend. Gramatic. consil. ciuilib. cons. 48. ad finem Sanch. lib. 8. de mat. disp. 4. num. 3. & alij quos idem citat num. 5.

6 Horum nonnulli hanc Principis scientiam sentiunt non alio modo probari posse, quam ex clausula in litteris inserta promotionis ex certa scientia, itaut neque testium probatio aliquid ad negotium sine illa conferat. Ratio est, quòd aliquid proprio Principis motu præstitum esse testibus minimè probari potest, sed è sola clausula motu proprio in litteris addita, vt expressis deciditur verbis Cap. Si motu proprio de præhend. in 6. fauet Gloss. Clem. 2. in fine de rescript. & Cap. Statutum in principio verb. litterarum in fine de rescript. in 6. ac tradunt Bartol. l. finali num. 4. vers. sed contra hoc in fine C. sententiam rescindi non posse Imola l. finali. col. 4. num. 1. in fine ff. à quibus appell. non licet, & alij apud Anton. Gabriel tom. 3. commun. libr. primo tit. de præscript. conclus. 8. num. quinto.

7 Alijs placet non esse opus clausulam addere ex certa scientia, sed hoc solum satis esse. ac necessario requiri, quod ex litterarum tenore, atque ex facti narratione constet, talem promotionem in casu nostro è vera Pontificis scientia factam esse, sic Abbas cap. Cum in cunctis 5. Inferiora num. 8. de elect. contrarium sentiens in Episcopis, & ceteris Summo

Principe minoribus promouentibus, & cap. Ad hac num. 7. de rescript. cap. Nonnulli eodem, & Clem. 2. in fine de rescript. Decius cap. Ad hac de rescript. citato num. 5.

Vt meam proferam de hoc impedimento sententiam, quod de illo sermonem habiturus, vt à Summo Pontifice dispensando, dictum etiam volo de quocunque simili impedimento iuris humani, ac de simili Summo Principe, nè hoc idem sæpe iterare ad fastidium opus sit, quid vero sentiendum de alijs Inferioribus, cum summam habeat cum hac quæstione affinitatem, & ad facultatem Episcopalem maximè faciat, in secundum ac tertium totum reijcitur, vbi quæremus An Episcopus ad ordines promouens aliquem irregularitate ligatum, in qua potest dispensare, censetur cum eo dispensasse? & alibi.

8 Sit prima assertio. Papa illegitimus, quem nescit talem esse, ad Episcopatum promouens non censetur dispensasse, ni constaret è promotionis verbis talis fuisse animi, vt Promotum quouis prorsus impedimento liberum reddere vellet, ac legitimare. Prima pars est communior, paucis illis, quos num. 2. retulimus, Auctoribus exceptis: habeturque in Gloss. Cap. 2. Dispensatum de schism. vbi Io. Andr. num. 4. Anconit. num. 3. Abbas num. 4. & locis infra citandis pro alijs conclusionibus Card. num. 1. q. 1. Bartol. l. Barbarius num. 12. ff. de off. prætor. ibi Iason num. 14. & alij quos laudat, ac sequitur Menoch. de præscript. lib. 2. præsump. 20. num. 24. & 25. Cacer. 2. 2. q. 104. art. 5. ad finem Henrici de excomm. cap. 13. num. 3. Azor lib. 5. instit. moral. cap. 15. q. ult. qui probè notas etiam in foro conscientia, & ex eo Sanch. lib. 8. de mat. disp. 4. num. 11. Soar. de leg. lib. 6. cap. 3. num. 24. hanc sententiam veram esse atque è Summissis Rosella verb. dispensatio num. 6. vbi Ang. num. 12. Syluest. q. ultima. Ratio autem, est quia dispensatio nunc habet è solo voluntario Principis consensu; sed hic in eo ignorantia illius impedimenti laborante esse non potest; ergo &c. Huius argumenti maior propositio euidentius est: minor probatur, quòd illa ignorantia impedimenti, quam esse supponimus in Dispensante, antecedens est, ac proinde reddens actum promotionis non simpliciter, sed quatenus includentem dispensationem defectus, qui ignoratur, inuoluntarium: quæ enim ratione sine noticia defectus, qui est id, circa quod versatur, declaratum per circumstantiam quid substantia liter acceptam, vt ab Aristotele traditam, poterit ipsa dispensatio voluntaria esse? Cum voluntarium ex eodem Philosopho 3. & hic cap. 1. Gregor. Nysseno vel Nemefio lib. 5. de Philosophia cap. 3. Damasceno lib. 3. fidei ortod. cap. 24. Dino Thoma

1. 2. q. 1. art. 1. fit à principio intrinseco cum cognitione singulorum, id est circumstantiarum, in quibus actio consistit; igitur deficiente noticia defectus dispensandi, actus dispensationis voluntarius esse non potest. Confirmatur, quia non possumus saltem humano modo aliquid velle, quod nobis incognitum sit, nec quæ à nostra pendent libertate, possunt fieri, quin ea velimus. Nec sufficit fore ut vellet dispensare Princeps, si sciret; quia ut sic hæc ignorantia cōcomitans est, quæ tametsi actum contrariè inuoluntarium non faciat, quia licet adfuisset cognitio talis impedimenti, adhuc in illo dispensaret Princeps, neque ei displiceret; facit tamen negatiuum inuoluntarium, id est non voluntarium, quapropter actus ille dispensandi voluntarius non erit. Hanc autem doctrinam suppono certam tum ex Philosopho laudato ita ibi scribente *Qui cum ex ignoratione quippiam egerit, factum minimè egre fert. is sane neque sponte egit id, quod ignorauit: neque inuitus cum non doleat: atque ex Diuo Thoma 1. 2. q. 6. art. 8. & alijs.* Confirmatur, quia condicionalis nihil ponit in esse: quare licet esset dispensaturus Princeps, si sciisset illud impedimentum, cum talem non habeat scientiam, nec dicitur facere dispensationem, quæ ex ea pendebat, quod consensu Theologorum exploratum est.
- 9 Si autem ex promotionis ipsius verbis animus innotesceret Principis absolute tendentis, ita cum Promoto agere, ut eum à quolibet impedimento liberum voluerit reddere; tunc, ut probant allata argumenta num. 3. & à fortiori volunt Auctores illius sententiæ, censendus esset Princeps ea promotione, ut apertis expressa verbis, cum Promoto dispensasse; in quo sensu non ab extrinseco solum, ob Doctorum auctoritatem, pro ea sententia laudatorum; sed etiam ab intrinseco illam eandem censio probabilem, quam ut sic limitatam amplector.
- 10 Ex his colligo, non modo errorem Papæ, qui quempiam promouens existimauit habilem ad Episcopatum, huic tacite obesse dispensationi præsumendæ, sed errorem etiam, quo conscius impedimenti, cum illo falso putabat iam esse dispensatum, verbi gratia in nostro casu, ab antecessore Pontifice, ob eandem rationem, quod perinde hoc esset, ac si illum habilem existimasset: deducere id mihi videor ex *Bellamera Cap. Veniens num. 8. de fil. presb. & alijs apud Menochium lib. 2. de presump. presump. 20. num. 35.*
- 11 Colligo secundo ex *Maiolo lib. 5. de irreg. cap. 51. num. 8. Sanch. lib. 8. de mat. disp. 4. numer. 12.* idem esse dicendum, quando Princeps inhabilitatis oblitus, vel non aduertens inhabilem promouisset, ob idem,

quod supra tradidi, fundamentum.

- 12 Secunda conclusio. Pontifex sciens quempiam esse illegitimum, promouensque ad Episcopatum cum eo censetur dispensare, quamuis cognitionem causæ non præmiserit. Est communis Doctorum sententia, ut diximus num. 5. quam sequitur *Abbas in terminis Cap. Innotuit de elect. num. 7. & Cap. Fraternitati de schismate nu. 4. Bart. in Repet. legis Barbarius ff. de offic. prat. Olderas conf. 325. 326. 327. & 328. & quotquot Auctores idem docent de Superioribus Principe inferioribus, quos citat, ac sequitur Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 5. num. 17. quibus subscribit Soar. de leg. lib. 6. cap. 13. num. 23.* quorum rationes sequenti tomo à nobis afferendæ, ad minimum hoc de supremo Principe probant. Confirmatur præterea ex his, quæ cap. 1. diximus num. 7. nam si ad valorem dispensationis Papæ in aliqua irregularitate, nulla requiritur causa, neque causæ ipsius cognitio sanè desiderabitur, sed satis abundè erit, supposita noticia impedimenti dispensandi desiderata ad voluntarium consensum dispensationis; quem habere merito præsumitur Princeps, impeditum scienter promouens, ut apertè dicitur in *l. Barbarius citata*, cuius posterior casus est, quando Populus Romanus seruitute detecta Electi in Prætorum, consentit eum prætura fungi, tunc enim decidit textus gesta illius Prætoris valere, quod videatur, ex vi illius consensu, Populus Romanus Prætori seruo libertatem donasse, ut probè *Aymon conf. 98. lib. 5. explicat: probatur præterea ex l. Quidam consulebat in fine ff. de re indic. vbi dicitur Principem Minori Magistratum conferentem in minoritate censeri dispensasse.*
- 13 Hinc quando inhabilitas expressa fuit in litteris promotionis præsumitur Princeps dispensasse, & habilem Oratorem reddidisse, ita *Oldradus conf. 328. num. 3. & 329. num. 2. alijs; quos sequitur Menoch. lib. 2. presump. 20. nu. 10. in Calderinum contrarium sentientem.* Ratio autem, qua videtur lex inniti, est, quia Princeps, nec pugnancia præcipit, neque iniungere præsumitur, vel actum facere inualidum; ergo censendus est scienter præcipiendo, promouendo vel concedendo, tollere impedimentum. Confirmatur, quia qui formam inducit, censetur præmittere dispositiones, & qui dat potestatem trahit ad illam etiam necessaria: in illo igitur actu positio promotionis, concessionis, vel iussionis, virtualiter includitur dispensatio, ut probè indicat *Soarius citatus.*

Obijcies, dispensatio, ex *Glossa Cap. Requisitis 1. q. 7. §. Nisi rigor, est iuris communis relaxatio, facta cum causa cognitione ab eo qui potestatem habet dispensandi; ergo,*

ni

si præcedat causæ cognitio, non paterit dari dispensatio. Respondeo ex *Abbate Cap. Fraternitati de schism. num. 5.* definitionem allatam, dispensationis esse spectantis potius ad Principes inferiores; verum quia in allato textu expressa fit mentio dispensationis *Gelasii Papa, aio, nomine cognitionis ibi intelligere Glossam causæ id est impedimenti notitiam: desumo id ex Angelo verb. dispensatio num. 12. Sylvest. verb. dispensatio q. ultima. S. var. 2 lib. 6. cap. 13. r. 10. nec discrepat Bald. l. Barbarius citata num. 3.* Deinde dico cum *Sanch. lib. 8. de mat. disp. 1. num. 2.* definitionem modo relatam esse dispensationis non solum validæ, sed licitæ, quare dispensationis essentia, potius hac explicanda est definitione. *Iuris relaxatio ab habente potestatem facta, quam ex multis affert. Soar. de leg. lib. 6. cap. 10. num. 7.* ac merito illam expunxerunt particulam *cum causæ cognitione Bart. conf. 18. -olum. 2. Decius Cap. At si clerici de adult. Oldrad. conf. 327.* Quamobrem citatus *Soarius* neque in conscientia, neque in foro externo iuridicam causæ cognitionem requiri probè docet *Possit hic adduci Clem. ultima de sent. excomm. sed in sequenti capite num. 8. expenditur.*

14 Tertia conclusio Impedimenti notitia, haud præsumenda est in Principe sic *Abbas Cap. In cunctis 5. Inferiora num. 8. de rescript. Imola Clem. 2. in fine eodem, & Auctores laudati num. 5.* Ratio est, quia notitia hæc est quid facti, & per consequens, ut sæpe diximus, non præsumitur.

15 Colligo ex hac assertionem impedito, seu inhabili onus probandi incumbere, sui notitiam impedimenti fuisse in Principe promouente; cum fundamentum sit suæ intentionis allegantis, secum per promotionem dispensatum fuisse, ita *Sanch. citatus num. 3. & alij laudati num. 5.*

16 Quarta conclusio. In foro interno satis esse quomodolibet innotescat Principem promouentem impedimenti cõfici esse, ut ex ea promotione eius deducatur animus dispensandi, sic *Sylvest. verb. dispensatio in fine, & Sanchez citatus num. 7. fauentque auctores à nobis laudati num. 3.* Itaque securus erit in conscientia illegitimus promotus, si probabiliter nouerit quomodolibet Papam illegitimos suos natos sciuisse. Ratio est, quia hic forus, qui solum respicit veritatem, nullam, eam constante, postulat probationem.

17 Sexta conclusio. Ut hæc promotio sciēter facta cēseatur in foro externo, nõ postulat necessario vitij expressionē habitā in litteris, quod est contra Auctores *num. 4. relatos; nam mea quidem sententia, hoc esset extra chorum saltare; etenim hic inquirimus. an sola promotione inhabilis personæ ad aliquam*

dignitatem, censeatur cum ea dispensatum? ubi vero expressa vitij, & dispensationis mentio haberetur, in re proposita non versaremur. Est autem hæc conclusio *Bartoli in l. Barbarius num. 12. ff. de officio prat. & in l. 2. num. 2. C. si seruus, aut liber ad decur. aspor. Bald. in l. impericlis 5. similis C. de nupt. subscribunt Ant. Gabriel. 3. tom. comm. lib. 1. tit. de præsump. concl. 8. num. 3.* etiam in Principe inferioribus dispensantibus, *Menoch. de præsump. præsump. 20. num. 7. Sanchez laudatus num. 8. alijsque apud citatum Menochium.*

18 Ex his colligo ut promotio tacita censeatur dispensatio, ad eum solum actum illam referendam esse, ad quem Princeps sciēter impeditum admittit: sic illegitimus dispensatus ad ordines, ad alia non censebitur dispensatus; quod consentaneum est doctrinæ præcedenti capite traditæ, assertioni primæ, Et confirmatur, quia dispensatio expressa, ultra actum non extenditur expressum *Cap. 1. de fil. præb. in 6. ergo à fortiori neque tacita.*

Quemcumque igitur operetur effectum Rescriptum ad alium extendendum non est, ex *Rebuffo in praxi beneficiorum tit. de dispensat. num. 8. Oldrad. conf. 332. num. 8. Prob. ad additione ad Monachum cap. unico num. 5. de atate, & qualitat. Ant. Gabriel 3. tom. comm. lib. 1. tit. de præsump. concl. 8. in fine Menoch. præsumpt. 27. num. 37. Sanch. lib. 8. de mat. disp. 4. num. 10. ex Cap. Non potest de præb. in 6. adiuncta Glossa finali deducente ex eo sufficere, ut clausula suum sortiatur effectum, neque alium eam inducere posse; atque ita casus *Clementina Ultima de sent. excomm. exponendus est, ut licitè Pontifex voluerit illa fieri, quin, vel excommunicatum absolueret, vel dignitatem ei appellatione conferret. Secus autem esset, si legitimaretur illegitimus, ut præcedenti capite num. 7. docuimus.**

19 Colligo secundo, si necessitate urgente, Princeps inhabilem ad vsum ordinum, ob suspensionem verbi gratia, præciperet, ut ordinem exerceret, non censei cum eo perpetuò dispensasse; sed ad tempus illius necessitatis, sic ex *Bartolo, & Ruino docent Ant. Gabriel laudatus num. 20. Menoch. citatus num. 36. & conf. 178. num. 56. alias tertio, Sanch. laudatus num. 9.*

20 Septima conclusio. Opus non est, ut notitia defectus in Principe promouente probeatur per ea verba litterarum, ex certa scientia. Est contra Auctores *num. 6. relatos.* Ratio est, quia dicta clausula, vel ut comparata ad extrinsecam ignorata nihil operatur; sed tantum quoad ea, quæ expressa sunt in litteris, quis enim dicat, ex eo quod ex certa scientia dicatur Titius promotus, ob id præsumi Principem promouentem, omnia Titij vitia nos-

le? Sic *Felin. Cap. Cum inter num. 5. vers. intel-
lige bene de exceptione: Menochius de præ-
sump. lib. 2. præsump. 20. n. 3. Sanch. lib. 8. de
mat. disput. 4. n. 6.* vel quia licet prædicta clau-
sula procedat in his, in quibus Princeps præ-
sumitur habere notitiam, sicut ea, quæ sunt
iuris; secus tamen est in his, quæ præsumuntur
ignorare, ut sunt statuta locorum, consuetu-
dines, & facta; qualis est casus noster; quia in
tali casu nihil operatur, ut docet *Bald. in l. fi-
nali column. 2. vers. dicas etiam C. sententia re-
sciendi non posse, & sequitur Alexander cons.
125. vers. viso titulo questionis in fine lib. 11.
Paulus de Cast. cons. 159. Abbas in cap. Postu-
latis §. Preterea num. 5. de off. delegat. Andreas
fiscul. cons. 13. col. 7. lib. 3. Decius Cap. Ad hæc
sumus num. 5. de Rescriptis.*

- 21 Octava conclusio. In foro etiã externo sa-
tis est vndequ; scientiã Principis innosce-
re de impedimento; in quo per promotionẽ
ille cõsetur dispensare, sentio ex parte cum
*Auctoribus relatis nu. 7. & cum multis citatis
à Menoch. de præsump. lib. 2. præsumpt. 20.
num. 7. cum eodem Menochio Staphileo de litt.
grat. tit. de effectu clausula §. Quinto motus
proprius in fine Mascard. de probat. conclus.
845. nu. 23. Soar. de leg. lib. 6. cap. 16. num. 25.*
Ratio est, quod nullus sit textus specialem
præscribens probationis modum huius sen-
tentia Principis; quamobrem qualiscumque
opportunos sufficiens erit, quo cetera spe-
cialem probandi rationem, iure non postu-
lante, probari possunt. Neque obstat *Cap. Si
motu proprio à Contrariis num. 6. allatum*; et-
enim negamus paritatem inter clausulam
motu proprio, & clausulam ex certa scientia;
est enim illa probatu difficilior; nam ut pro-
bẽ ex Aegidio notat *Staphileus de litt. grat.
tit. de effectu clausula §. subsequenter statim in
principio num. 14. clausula motu proprio vnam
inuoluit non coarctatam negatiuam, nullum
scilicet, nunquam super hoc Pontifici suppli-
casse, quæ probatu impossibilis est l. Auctor
C. de probat. Cap. Quoniam contra eodem tit.
& nequit aliter probari, quam per litteras
ipsius Principis asserentis, se proprio motu
ductum id præstitisse. Vnde ad rẽ *Gloss. cap.
si motu verb. expresse, quasi asserens rationem
textus, Quid enim, ait, scimus, forte Papa an-
te annum rogatus fuerat pro illa? Clausula ve-
ro ex certa scientia nullam negatiuam, sed
mere affirmatiuam claudit, sic ex multis
Menoch. de præf. lib. 2. præf. 20. num. 7. Mascard.
de probat. conc. 845. n. 23. Staphil. laudatus eo-
dem tit. §. 5. motus proprius, in fin. Addo Prin-
cipem ad aliquid motu proprio, & non alie-
nis precibus, vel impulsu impendi, arcanum
esse cordis, quod alias, ipso non testante, sciri
non potest; ẽ certa vero scientia aliquid fa-
cere cum non obstat, an à se, an ab alio hanc**

notitiam habuerit Princeps, varijs modis in-
notescere potest.

- 23 Ad primum, & secundum argumentum
pro prima sententia num. 2. allatum. Respon-
deo quæcunque fuerit ratio Principem mo-
uens ad promouendum aliquem, voluntariẽ
cum eo dispensasse non censetur, nisi im-
pedimentum agnouerit, quod dispensatione
obliterandum erit.
- 24 Ad tertium respondeo ex *Gloss. ibi verb.
effecisset* sensus enim illorum verborum est.
*si populus Romanus sciret eum esse seruum,
permittens eum fungi officio Prætoris, eum li-
berum effecisset, ne gesta irrita fieret, unde
quandiu ignorat, voluit gesta valere propter
communem utilitatem.* Itaque solus Principis
error existimantis eum esse habilem, nisi
communis intercedat error populi, minimẽ
satis erit ad actum validitatem; optimẽ er-
go *Anton cap Veniens num. 7. de fil. præb. &
ibi Abbas num. 7.* docent Principem igno-
rante promouentem inhabiles minimẽ cum
eis dispensauisse censi, nisi communis esset
error, quo intercidẽte, talis promotio pro di-
spensatione haberetur, quo ad gestorum va-
lorem, quem sensum citata *l. Barbarius* dant
hi auctores, & prosequemur 3. tom. agentes de
potestate impedita Præfulis.
- 25 Ad quartum negamus doctrinam illam
vniuersaliter traditam veram esse; cum vo-
luntas corde retenta, nihil operetur, nisi in
dispositionem transeat; in eo igitur casu eam
admittimus, quando ẽ testatoris, aut dispo-
nentis verbis, ita constat, ut dici possit, non
omnino illud, de quo agitur, prætermis-
sum, sed transisse in dispositionem, ut cum *Baldo
l. unica num. 10. in fine C. de his qui ante aper-
tas tabulas, & Ruino cons. 74. num. 11. lib. 1. ac
eruditẽ docet ex multis alijs Mantica de coniect.
ult. volunt. lib. 3. tit. 16. n. 5. & 6. Menoch. de
præsump. lib. 4. præsump. 35. num. 20.* Quamo-
brem directẽ pro nostro casu dico cum
Sanch. lib. 8. de mat. disp. 4. num. 11. non cense-
ri cõcessum, quod verisimiliter Princeps rei
consciũ concessisset, nisi quando ex conces-
sionis verbis, eam esse concedentis mentem
constaret, quod nobis placuit num. 8. in
fine.

C A P V T VII.

An sola conniuentia Superioris, subditum videntis impeditum iure, quod potest dispensare, exercere sibi interdicta, censeatur dispensatio.

S V M M A.

Questionis status . num. 1.

Prima Theologorum sententia docet, Summum Principem videntem, & conniuentem censendum esse dispensare . num. 2.

Secunda Iuristarum negans . num. 3.

Difficultatis nodus exponitur . numero 4. & 5.

Solus superioris consensus videntis fieri contra ius non est sufficiens signum dispensationis . num. 6.

Nominatio excommunicati, & cum eodem communicatio Pontificis non censetur eiusdem absolutio . ibidem.

Silentium conniuentis superioris potest aliquando esse licitus, aliquando illicitus . numero 6. & 7.

Parochus, qui alioquin prohiberet, videns assistentem clericum matrimonio personarum sua parafia, ac tacens, consentire videtur . num. 8.

Regula vniuersalior ad ignoscendum, quando tacens consentire videatur . num. 9.

Silentium Principis ex imminente periculo, vel damno causatus arguit dissensum . numero. 10.

Eius interest, qui laborat defectu, probare ratihabitionem Principis . num. 11.

Ratihabitione de presenti ad eum solum sufficit actum, ad quem habetur . num. 12.

Neque in foro conscientie sola taciturnitas dispensationem arguit . num. 13.

Ratihabitione de futuro non sufficit ad propriam dispensationem, neque ad licitè contra legem operandum . num. 14.

Ratihabitione de futuro ad iurisdictionem conferendam satis non est . num. 15.

Validè nullus absoluit sub ratihabitione consensus superioris de futuro . num. 16.

Idem est de sacerdote alicui matrimonio assistenti, ibidem.

Explicatur regula Ratihabitionem retrahendi, & mandato equiparari . num. 17.

Difficultas excusandi Religiosum sub sola ratihabitione de futuro aliquid accipientem, vel alienantem . num. 18.

Afferetur solutio Sanchez supra relata, numero 19.

Reijcitur . num. 20.

Afferetur Soarj solutio, & in eam obijcitur . num. 21.

Vera solutio . num. 22.

Ratihabitione de presenti, alijs signis, quam sola taciturnitate expressi sufficit ad Sacramentorum administrationem, & ad licentiam faciendam Religioso, ne peccet contra paupertatem . num. 23.

Quae sint ratihabitiones de presenti requisitae . num. 24.

Si post dimidium confessionis, quam cum alieno sacerdote quis facit, adueniens Parochus eam approbet, tenetur adhuc penitens eam confessionis partem iterare . nu. 25.

Quomodo peccet Sacerdos sine facultate excipiens confessionem, & quomodo penitens sciens, & volens illi confiteri remissive . num. 26.

Ratihabitione de presenti non sola taciturnitate significata satis est, ut alienus Sacerdos matrimonio intersit . num. 27.

Valida est collatio beneficii à Vicario facta, cui specialis erat reuocata licentia conferendi, si Episcopus collationem sciens connueat . num. 28.

Quando procuratoris reuocati acta valeant . num. 29.

Sola superioris taciturnitas potentis, & nolentis contradicere non est ratihabitione de presenti . num. 30.

Solum silentium neque arguit delictum Praelati, neque approbatum subditi factum . numero 31.

Heretici, ac hereticorum filij excluduntur ab Episcopatu . num. 32.

IN ceteris materijs euidentibus inscriptio habet casus, ut si Pontifex, vel Episcopus Irregularè videat celebrare, vel impedimentum habentes contrahere matrimonium, & sic in ceteris, in quibus, & tacet, & patitur ea fieri, ad quae in habilis est subditus; at verò in nostra, cum Episcopi vel eligantur, promoueanturque, vel approbentur, & confirmantur à Summo tantum Pontifice, in eo solum videtur euentu, locum habere, quando Papa Cardinalem illegitimum, cum quo ad Cardinalatum iam dispensatum esset, optantem videret Episcopatum vnum è sex cardinalitibus, quem noua indigere dispensatione probabilius dictum est cap. 5. num. 6. & tamen patienter tacendo connueret, an tunc censeretur hoc silentio, & conniuentia cum eo dispensare? Ex hac autem principibus quaestionibus accomodata doctrina, quid de alijs sentiendum sit secundo Tomo diuina ope vberius dicemus, cuius fundamentum

mentum numero 5. infra, ut presenti necessarium instituto ponemus.

His in hunc modum constitutis in duas Auctores abiire sententias, quasi regulas secuti duas penè oppositas, quas infra perpendemus, canonici iuris, alteram 43. in 6. *Qui tacet, consentire videtur*, alteram 44. eodem *Is, qui tacet, non fatetur, sed nec viique negare videtur*.

- 2 Prima igitur est communis Theologorum opinio affirmans summum Principem videntem, & conniuentem, dispensare. sic Paludan. in 7. dist. 38. quest. 4. art. 4. concl. 2. num. 39. ubi supplementum Gabrielis quest. 1. art. 5. dub. penult. vers. de modo, & forma Divus Antoninus 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 9. notab. 2. & alij quos laudat, ac sequitur Sanch. lib. 8. de mat. disp. 4. num. 26.

- 3 Secunda opinio est Iuris Consultorum, id negans *Gloss Clement. finali, verb. approbare de sententia excommunicationis*, & ibi Cardinal. in fine *Anchar. infra Imola num. 9. Bonifac. num. 51. Innocent. cap. Veniens num. 3. de fil. presbyt. & alij quos laudant, & sequitur Gabriel tom. 3. commun. lib. 1. tit. de præsump. concl. 8. num. 18. Menoch. de præsump. lib. 2. præs. 20. numero 32 quibus subscribunt & Theologis Sayrus thesau. cas. tom. 1. lib. 7. cap. 14. num. 16. nec non Manuel lib. 5. de irregul. cap. 51. num. 8. Suarez de leg. lib. 6. cap. 13. numero 21. quo ad forum externum Hanc autem opinionem in eo sensu amplectitur Abbas cap. *Veniens de fil. presb. num. 7. 8. & 9.* ut quædam doceat indigere dispensatione; quædam absolutione, ad quæ omnia actus hic merè passivus, vel negatiuus taciturnitatis superioris videntis, & conniuentis non sufficiat; quædam demum tantum approbationem desiderare, quam in superiore sufficienter censendam esse putat, cum de ipsius animo quovis modo etiam per silentium, & conniuentiam constet, etsi absolute huic videatur subscribere sententiæ cap. *Nonne bene de præsump.**

- 4 Ego verò in eo hanc difficultatem esse iudico, ut explicem, an conniuentia hæc alij quando satis sit ad animum, & consensum superioris dispensantis declarandum, nec ne? etenim cum dispensatio, ut superiori capite num. 21. indicauimus, iuris sit relaxatio ab habente potestatem facta; includaturque tum internum dispensandi actum spirituale, tum externam significationem, quæ dicitur forma dispensationis, ut infra vberius dicemus, & sicut supra vidimus positivam, promotionem alicuius impediti ex noticia talis impedimenti factam à Principe, esse formam manifestariam consensus, & animi Principis volentis dispensare, ita in præsentia inquirendum, an conniuentia iam expli-

cata hanc rationem signi, & formæ dispensationis habeat sufficientem?

- 5 Præterea tamen in nostro casu Papa dispensans per conniuentiam in impedimento illegitimorum natalium, & Ecclesiastico quidem iure inducto, ut Summus Princeps in iure suo dispensaret; ad vberiore tamen doctrinam, quæ nobis toto hoc tractatu sepius vsui erit, adnotasse operæ pretium est, eandem militare rationem hæc in re de dispensatione tacita Principis in iure suo, ac interioris in iure superioris ex Palud. in 3. dist. 38. quest. 4. art. 4. concl. 2. Anton. 2. præcept. tit. 11. cap. 2. §. 9. Angel. verb. *dispensatio num. 12. & alij quos citant, ac sequuntur Sanchez lib. 3. de mat. disp. 4. num. 15. Suarez de leg. lib. 6. cap. 1. num. 13.* nam etiam concedamus ad validam dispensationem iuris ab eo sanciti, qui dispensante superior est, iustam desiderari causam, quæ ad validitatem dispensationis in iure a se, vel ab inferiore lato non requiritur, hoc tamen impertinens est ad hanc tacitam, quæ præ manibus nobis est, dispensationem, etenim & expressa, & tacita dispensatio poterunt ex iusta causa, ac legitima iurisdictione esse validæ, & ex harum defectu esse inuolidæ, dum versantur circa ius superioris, & ex causa esse licitæ, & ex eius defectu illicitæ, ac semper validæ, quando versantur circa ius proprium, vel inferioris; ut ergo in supremo Principe tacita admittitur dispensatio licite habita ex iusta causa, ita & ab inferiori, ut valide, & licite censenda erit data per eadem omnino signa, quæ à iure statuta minimè sunt, dummodo satis expressius animi dispensantis sine. quare qui poterit expresse dispensare, poterit & tacite, & eadem causæ cognitio ad utramque requiritur cum proportionem dispensationem eo modo quo superiori capite. num. 12. diximus.

- 6 Prima conclusio, sola taciturnitas, seu conniuentia superioris videntis fieri contra ius, non est sufficiens signum, in foro externo consensus dispensandi in illo iure. Sic sentio cum prima Iuristarum sententia secundi ordinis. Probatur primo ex *Text. capit. Cum iam dudum de prob. ibi Cum multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia, non deberent tolerari, ubi Gloss. verbo. Per patientiam non fit dispensatio: Argum. de cognat. spirit. super eo ibi Id in Ecclesia tua dissimulare poteris ita quod nec contradicere, nec tuum vidcaris præstare assensum.* Ex quibus conniuentiam hanc permissionem tantum illius negotij peragendi, non autem dispensationem in iure, illud idem prohibente, indicat Textus; in quo probè notat Gloss. verb. *nec contradicere*, quòd, qui tacet, neque consentit, neque

que negat ff. de reg. iur. *Qui tacet, &c.* & Reg. 44. in 6. supra citata. Addo Textum expressum Clem. *ultima de sent. excomm.* ex quo improbabilior contraria redditur opinio; ibi enim non modo asseritur per taciturnitatem Papam non approbare, nihilque noui iuris conferre; sed nec etiam, si ex certa scientia, verbo, constitutione, vel litteris eum nominaret, honoraret, seu quouis alio modo tractaret; si pariter sic cum excommunicato participaret Papa, litteris, verbo, osculo, cum nequaquam censendus esset absolvere, quod consonat sententiæ Abbatis numero 3. relatæ. Neque hæc Clementina nostræ superioris capituli num. 12. & 14. doctrinæ obstat, quia aliud est, Papam aliquem dignitatis nomine honorare, aliud eum ad illam euehere, & hoc secundum sufficit ad dispensationem, ut ibi diximus, quod hic deficit, cum satis non explicetur solo silentio superioris, per se non expressiuo animi dispensantis, ut neque explicans signa in illo textu adnotata. Et quamuis non me fugiat, nonnunquam taciturnitatem pro consensu expressio accipi, ut leg. 2. §. voluntate C. solut. matrim. & leg. 1. §. pœna ff. de lib. ag. & ubicunque tacitum pactum à lege inducitur, ut de pact. leg. *Qui in futurum, & in Iure canonico dist. 54. cap. si seruus.* & cap. Nonne de pres. nec non Reg. 43. in 6. *Qui tacet consensive videtur, alijsque textibus, quos fusc tradunt Doctores præsertim Abbas citandus.*

7 Verum enim verò cum etiam quandoque contradictionem, carentiamque exprimant consensus, ut in *Procuratore leg. filius §. inuitus* ff. de procur. & in *Sernis* ff. de seruit. urb. præd. leg. *Inuitum in furto* ff. de furtis leg. *Qui vas §. qui ex voluntate*, in *Patrono* ff. de ritu nupt. leg. *In eo iure in Institutione heredum*, quod expresse debeat testator hæredis exprimere nomen C. de test. leg. *Iubemus*, & leg. *Ultima C. de his qui à non domino manum in interrogationibus in iure*, ac in iure canonico de consecratione dist. 4. Cum pro paruulis; & communiter ubi agitur de obligatione personali, vel de onere subeundo, ut probè *Glossa in Thor. seu Reg. 3. ad cap. Nonne bene de presump. & Abbas ibidem ad finem num. 5.* satis erit asserere cum eadem *Glossa in modo citatam Regulam sexti Qui tacet. &c.* silentium esse quidem medium inter expressam voluntatem, consensumque, & contradictionem, expressam iuxta Reg. 44. in 6. *qui tacet. non fatetur neque negare videtur, ubi Gloss. verb. Is qui tacet.* medium quid tacere ait esse inter consensum, & dissensum. Quamobrem, *Panorm. in citato cap. Nonne bene de presump. num. 1. à medio*, etsi fateatur omnes casus, ad quos taciturnitas se extendit, haud facile vnica posse regula comprehendi; nihilo

tamen secius approbans quam ex Reg. *Is qui tacet citata*, & ex *Glossa* doctrinam attulimus, probè addit, quodocunque per hoc medium inter consensum, & assensum, quod sibi taciturnitas vendicat, potest hæc consequi aliquem effectum ab extremis separatim, illud profectò consequi debet, neque ad aliquod extremorum accedere, ut videre est in leg. 1. §. scientiam ff. de tribun. ubi aliud disponitur, cum expresse consentiat Dominus contractibus serui sui, aliud cum, contradicit, aliud verò cum tacet, quod etiam notat *Glossa in modo relatam Reg. Is quis tacet*; Ex his autem iuribus hoc primum condo rationis momentum, casui nostro, singulis, ut infra, seruatis seruandis circumstantijs, aptandum. Dispensatio est actus interni consensus, sufficienti signo indicatiuo externo, demonstratus; atqui taciturnitas neque est expressiuus consensus, neque dissensus, ergo non est dispensatio. Maior huius argumenti patet, quod alias neque voluntas Principis posset humano modo innotescere, neque ad alium quempiam dirigi, qui neque illa uti posset, & ita prorsus se haberet, ac si talis voluntas efficax non esset, eo prorsus modo, quo Doctores explicare solent hoc idem de promissione, & donatione. Minor verò ex eo patet, quia solum silentium potest permissionem indicare, quod est medium inter consensum, & dissensum, ab Abbate assignatum, quodque Canonistæ significant, illo loquendi modo, ea nimirum, quæ tantum inpatiando consistunt, sufficientia signa non esse dispensationis, positium postulantis actum, sed potius permissionis ad peius euitandum. Hinc taciturnitatem sufficiens non esse signum consensus docent *Gloss. leg. filius familias verb. non probatur* ff. de proc. Dynus Reg. *Is qui tacet* 44. de reg. iur. in 6. num. 3. Bald. leg. *si sine num.* 4. C. de senat. consult. *Velleian. Fuluius Pacianus mox citandus num. 33.* permissionis igitur signum erit taciturnitas, ad prius malum fortassis imminens, superiore contradicente, auertendum: ex qua causa silentium Principis peccaminosum non esset; cum ita se gereret, vel propter imminens scandalum, vel ad vitandum aliquod periculum proprium, vel ob imbecillitatem subditi, quem hic, & nunc dispositum non videt. Posset etiam silentium esse illicitum Principi, aut superiori, vel expuillanimitate, vel alio simili affectu; ex quo tamen non probè deduceretur animus dispensandi eiusdem; cum vel sit ad dispensationem impertinens, vel potius in eam militet, quod eam culpam taciturnitatis, si quæ est, utpote minorem, libentius subire velit Superior, quàm temerariè cum tali persona dispensare,

Sic

Sic Prælatus videns Irregularem celebrare, vel ob primas, quas supra indicauimus, rationes tacens, licitè censetur filere: vel ob secundas, & minorem culpam existimabit hic, & nunc incurrere per silentium, quàm cum tali indigno dispensare, vt probè *Soar. lib. 6. citato capit. 13. num. 21.* Ex varijs igitur coniecturis, vt benè *Abbas laudatus*, deducendum est, an silentium illud, medium tenens inter consensum, & dissensum, neutrumque ex se indicans, ad alterutrum accedat: ergo sola taciturnitas sufficiens non est ad arguendam dispensationem iuris,

8 Quamobrem rectè *Aegid. ConinK. de Sacram. disp. 27. dub. 3. num. 71.* de licentia concessa alteri sacerdoti assistendi matrimonio à proprio Parocho, ait, sufficere ipsū Parochum scientem, me non habere facultatem assistendi, & videntem me iam incipere assistere, nec contradicere, cum facillè posset, modo sciam esse talem, qui contradiceret, ni animum haberet consentiendi, sub his enim circumstantijs taciturnitas sufficiens erit signum consensus, & non alias; cum alijs non adiuuaretur adminiculis.

9 Secunda conclusio. Regula vniuersalior, esto suas patiatur exceptiones, multò tamen, quàm aliæ minores, paucioresque, est apud *Abbatem laudatum* tradita ab *Innocentio cap. In Genesim de elect. confirmaturque à Gloss. in Reg. Is qui tacet in 6. Si res, de qua agitur, meritoria sit, & optabilis, tacens habetur pro consentiente; pro negante verò si agatur de re onerosa, vel damnum alioquin inferente: sic tacens censendus est consentire, quando agitur de re fauorabili; secus quando in suum præiudicium; vt docent præter supra citatos *Felipus cap. Nonne de præsump. num. 15. Conarrub. quæst. practic. cap. 15. num. 5. & 3. variarum cap. 15. Menoch. de præf. lib. 3. præf. 42. num. 4. Fuluius Pacianus lib. 1. de probat. cap. 29. & Sanchez lib. 5. de mat. disp. 5. num. 5.* Ratio est, quia sicut cum de re fauorabili, & quæ Superiori, tacenti, placet agamus, nulla datur ansa, cur præsumamus eum negare consensum, per taciturnitatem, ita cum agatur de re onerosa præfertim contra officium, vel munus, quod gerit Superior præsumendus est ex vna, vel altera, vel omnibus superiori conclusione, indicatis rationibus moueri ad conuiuendum, atque actum illius subditi contra ius tolerandum, quin cum eo in iure, contra quod ille facit, dispenset, vel consensum, atque approbationem manifestam prodat. Et sane secundum primam partem huius nostræ conclusionis 43. *Reg. Qui tacet, consentire videtur in 6.* interpretamur. Neque secunda pars est contra 44. *Is qui tacet, non fatetur, sed nec**

vtique negare videtur, quia de quo loquimur non est merum silentium, sed alijs circumstantijs affectum, ex quibus in coniecturam venimus negationis consensus, iuxta dicta præcedentis assertionis; sic vt vno pro omnibus, quæ afferuntur ab auctoribus citatis, exemplo primam partem regulæ comprobem, allato ab *Innocent. capit. 1. in sua Glossa, quæ est super verbum, obiectum, circa medium, de his, quæ sunt à maiori parte Capituli*, illius qui eligeretur in dignitatem Ecclesiasticam, ac taceret, hic quidem præsumeretur consentire: pro secunda verò parte sunt ex his multa, quæ *num. 6.* adduximus:

Ex his colligo in re nostra, vix in praxim reduci posse tale silentium Papæ, cuius erit approbare Episcopum, &c.

10 Colligo secundo, si fortè fortuna euenisset, vt Papæ nolenti dispensare cum illegitimo ad Episcopatum, aliquod immineret damnum notabile, vel periculum: quamuis taceret, non vtique censeretur cum eo dispensasse, immo habendus esset, vt dissentiens: quod seruatis seruandis in cæteris de taciturnitate casibus applicari potest, etiam si is, qui tacet, verbis vteretur generalibus, quibus videretur consentire, quod deduco ex *cap. Cum venissent de instit. habetq. Abbas cap. Nonne bene de præf. num. 1. in fine.* Ratio est, quia maius momentum habemus hic, & nunc ad in differentiam determinandam illius silentij, vt significet potius dissensum, quàm consensum, & verba illa generalia absque dubio extorta, & prudenter ad damnum auertendum dicta, illum eundem potius dissensum videntur sub his circumstantijs arguere, idem dic in casibus primæ conclusionis *num. 6. præcedentis capituli numero 10. & 11.*

11 Colligo tertio, Impedito incumbere probationem huius rati habitationis ad dispensationem sufficientis, penes conclusionem primam, & secundam ex fundamento superioris capituli iacto *num. 15.*

12 Colligo quarto, hanc rati habitationem de præfenti ad eum solum sufficere actum, ad quem hic, & nunc habere censetur superior, ob eandem rationem, qua quid simile docuimus superiori *cap. num. 18.*

13 Vltima conclusio. Nec in foro conscientie sola Superioris taciturnitas sufficit ad arguendam dispensationem, sed ex alijs deducenda esset circumstantijs: sic rectè *Soar. de leg. lib. 6. c. 14. n. 22.* Et quidem in vno sensu ex ipsismet terminis patet, nam vt licitè, atq; honestè operetur, qui aliquid agit contra ius, opus est, vt ante factum præsumat, sibi que persuadeat secum esse dispensatum, nam nulli mortalium contra legem vigentem, spe futuræ dispensationis, in præfentia licet

honestè operari, quin notitiam habeat dispensationis, vim legis respectu ipsius abrogantis; ergo adinaton prorsus est hanc tacitam dispensationem in scientia tantum fundari, & patientia, quam habet Superior operis, seu functionis à subdito factæ, qui contra legem absolutè operatur; cum opus ipsum, si benè inspiciatur, quod à taciturnitate, & patientia Superioris supponitur tanquam materia, & obiectum, circa quod versatur, contra ipsam legem sine dispensatione profectò ante silentium superioris factum esset: oportebat igitur, ut antequàm subditus opus aggrediatur, coniecturas, rationesque alias habeat præsumendi Prælatum in illud consentire, & secum dispensare. Quod si non de taciturnitate opus consequente, de qua hæcenus loquuti sumus, & intentum probauimus; verum agatur de ea, quæ opus inchoandum, cuius notitia Prælatum non fugit, aliquo modo præcedit: tunc eodem præsens quæstio confirmanda est fundamento, quo prima conclusio probata est, indifferentia nimirum huius signi, taciturnitatis scilicet, quæ inepta est, si sola consideretur, ad consensum, vel dissensum declarandum.

- 14 Ex hac assertionem colligo primò, ratihibitionem de futuro non sufficere ad propriam dispensationem, neque ad licitè contra legem operandum, nisi quando talis est casus prohibitus à lege positua humana, ut necessitas cogat, censeaturque locum hic, & nunc habere Episkia, quæ ex casibus sequentibus pro præsentis instituto deduci facile poterit. Ratio autem primæ partis huius corollarij est; quia quandiu legis obligatio per se non cessat ex occurrence occasione, vel necessitate perseverare censetur, donec efficaci superioris voluntate facultatem habentis retractetur: voluntas autem superioris futura præsumpta obligationi nõ derogat legis præsentis; ergo non satis est ad derogandam legem, sicut etiam è contrario, præceptum præsumptum in futurum, vel sub conditione, quod si superior adesset, minimè sufficiens est, ad obligationem in rigore inducendam. Ratio autem secundæ partis desumenda est ex dictis *disp. 1. capit. 1. num. 13. & 15. & cap. 3. num. 12.*

- 15 Colligo secundo, prædictam ratihibitionem de futuro haud satis esse ad iurisdictionem conferendam, ut probè inter cæteros docet *Soarius 3. som. de relig. lib. 9. capit. 11. num. 8.* & Auctores infra citandi; etenim vel hæc circumstantiæ, & coniecturæ voluntatem indicant futuram, quæ ratihibitio solet dici de futuro, & hanc certò certius est non sufficere ad conferendam iurisdictionem; nam effectus præsens ipsius iurisdictionis mana-

re non potest à causa adhuc in rerum natura non posita: vel illæ coniecturæ voluntatem significant superiores sub conditione, tunc existentem, qui nimirum si has hic, & nunc sciret circumstantias, absque dubio iurisdictionem daret, aut dispensationem, & hoc nihilo sufficientius est: quum conditio in esse non posita, nihil ponat in esse.

- 16 Colligo tertio, ut qui iurisdictione carēs, aliquem validè absoluat, nullo modo sufficere, ut superior ipsius actum postea ratum sit habiturus. Probatur quia sub ratihibitione de futuro fieret, & si verbo, tenus, tunc diceretur fieri, reuera tamen ut pendens esset, ac pendulus à voluntate futura remanere, indifferentemque ad ratificationem, vel irritationem; atqui valor Sacramenti non potest in pendenti esse à conditione, præsertim de futuro; ergo statim vel validus, vel irritus esse debet: non validus ut superiori probatum est corollario; ergo irritus & huius opinionis sunt *Henriq. de Gandavo quodl. 1. quæst. 30. Palud. in 4. dist. 7. quæst. 3. in fine. Capreol. ibidem dist. 19. quæst. unica art. 3. ad 5. contra 3. conclusionem, & alij, quos laudat, ac sequitur ConinK. de Sacram. disp. 8. dub. 5. numero 34. idemque docent de sacerdote alieno, qui matrimonio interest. Quomodo autem debeat licentia Parochi ad id præcedere docet *Sanch. de mat. lib. 3. disput. 35. num. 18. & 19.* Quod si nonnulli sint Canonistæ, ut *Hofstiens. summa tit. de penit. & remiss. 5. Cui confitendum numero 14. vers. 8.* sentiant ratihibitionem ad iurisdictionem necessariam in audiendis confessionibus satis esse, intelligendi sunt de ratihibitione de præsentis.*

- 17 Obijces *Regulam decimam iuris in 9. ubi dicitur, Ratihibitionem retrahit, & mandato non est dubium comparari.* Respondet hanc regulam locum habere solum illis in casibus, quorum valor immediatè pendet ex voluntate, atque alterius ratihibitione, quemadmodum in contrariis, & similibus casibus à *Glossa* ibi figuratis, ut vberius prosequemur *tom. 2. lib. 5. disputantes de pœnis Episcopi consentiētis in electionem indigni disp. 35. cap. 2. num. 24. & 30.* Adde cum absolutio peccatorum dari non possit nomine alicuiuspari hominis, sed nomine, atque auctoritate Dei; ut probè post antiquiores notat *ConinK. disp. 8. laudatus num. 35.* nulum eam posse ratam habere ex *Regula 9. in 6. Ratam habere quis non posset, quod nomine ipsius non est gestum.*

- 18 Colligo quarto, quum adeo communis sit Doctorum sententia de ratihibitione de futuro sermonem habentium, *Diui Thoma in 4. dist. 15. quæstione 2. art. 5. quæst. 4. in corp.*

corp. Rosella summa verb. Eleemosina num. 1. Nauarra infra citandus, Nauarrus comment. 2. num. 20. de regul. Toletus summa in fine, ubi de peccato mortali cap. 28. & de eleemosina, Mendoza in suis quodlibetis q. 8. post conclusionem 7. & conclus. 8. Manuelli infra citandi art. 10. conclus. 7. & art. 11. in fine Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 9. num. 80. Rebellus tract. de iust. part. 1. lib. 3. q. 15. sect. 3. num. 22. apud quos alij docentes eodem fundamento de eo, qui à Domino inuito, quo ad modum, non autem, vel irrationabiliter inuito, quo ad substantiam, quos laudat, & sequitur Sanchez lib. 7. operis moralis cap. 19. num. 13. ac de Religioso, quem multi excusant à mortali transgressionem voti paupertatis, quando aliquid accipit, aut alienat, inconsulto superiore, sibi persuadens, eum illi facturum licentiam hic, & nunc, accipiendi, vel alienandi, licet inuitum existimet, quo ad modum, ei displicentem; operis pretium erit discrimen assignare inter dispensationem, & licentiam, seu simplicem facultatem; nam etiam demus fundamentum horum Auctorum sufficiens sane esse, ad hanc opinionem etiam, ab intrinseco firmandam; quia nimirum Superior haud est inuitus de substantia rei, sed tantum de modo, qui ad leuem meritò spectare materiam, & ad mortale minimè sufficiens existimandus est; quamobrem ille censetur Religiosus de voluntate saltem virtuali Superioris in proprio eiusdem affectu latitante, ut infra num. 24. declarabimus, rem illam vel accepisse, vel dedisse. Et confirmatur ex l. Inter omnes §. Rele ff. de furtis; neque iuxta mentem horum Doctorum certitudo desideratur consensus Superioris, quum ut bene docuerunt Ledesma 2. tom. sum. tract. 8. cap. 21. diff. 7. Molina tom. 2. de iust. disp. 276. ad finem. Manuel 99. Reg. tom. 3. q. 29. art. 10. conclus. 3. ut sufficiens, ita necessaria est sola probabilis noticia ex iusta credendi causa, procedens, quippeque ad operandum in reliquis rebus moralibus opportuna, apta, sufficientique profecto erit, & meritò moralis certitudo dicitur: ut scribunt Gerson 2. part. in responsis ad quaestiones sibi propositas q. penult. alfab. 34. list. S. Petrus Nauar. lib. 3. de rest. cap. 1. part. 3. in noua editione dub. 1. num. 260. Nauarrus comment. 2. num. 20. de regular. & sum. cap. 17. n. 15. Lessius de iust. cap. 41. dub. 9. num. 80. & cap. 12. dub. 8. num. 49. Sanchez, in opere morali lib. 7. cap. 19. n. 13. in fine merito aduertens, probabilem hanc, quam explicauimus subditi noticiam, debere dubium excludere, cum quo licitum non est operari; cum in dubio presumuntur Superior, ac Dominus, quasi inuiti l. Qui vas. 49. in principio ff. de furtis.

Verum enim vero hæc licet omnia demus,

minimè tamen soluere videntur argumentum, quod efficaciter in nos condi hoc modo posset: Rati habitio de futuro neque ad dispensationem, neque ad iurisdictionem, conferendam ex nostra sententia satis est, ergo neque ad facultatem, seu licentiam superioris habendam contra commune Doctorum placitum.

19 Respondet Sanchez laudatus numero 15. hunc rigorem, qui desideratur in iurisdictione ad sacramenta, & in dispensatione ad legem, hic seruandum non esse, quum ad illam verè voluntas actualis expressa, aut tacita requiratur, ut infra dicendum, quæ quidem rati habitio de presenti, vel de præterito nuncupatur, nec sufficiat quasi actualis voluntas deducta ex habituali, quæ ad licentiam sufficit. Hanc autem actuale voluntatem ex habituali deriuatam ita ipse declarat, ut de presenti in voluntate saltem virtuali, aut habituali superioris, aut Domini rei, quo velit id à subdito fieri, nec inuitus quo ad substantiam, sed aliquantulum, nec omnino quoad modum, qua ratione, sententiæ superioris explicatæ subscribit Sanchez.

20 Cæterum hæc à Sanchez allata explicatio proprio quidem Marte, aliorum Doctorum auctoritate minimè firmata cum sit, eò minus probabilis est, quò consensu Theologorum constat euidentius non peccare mortaliter, neque ad restitutionem eum sub mortali teneri, qui sibi aliquid vindicaret à Domino in modo tantum inuito, & non in substantia, vno, vel altero dempto Doctore, cuius alter fortassis est sensus, in materia de voto religiosa paupertatis: neque pro eo est Suarez quem citat in 3. partem tom. 3. disp. 32. sect. 2. colum. 2. vers. Hinc sequitur, immo potius contra eum arbitror esse; nam non ait, quando valor actus pendet à licentia, oportere hanc præcedere, nec sufficere rati habitationem de futuro, nec presumptionem consensus postea præstandi, secus quando desideraretur tantum ad debitum ordinem, & modum, tunc enim sufficere probabilem spem, & consensum; etenim ibi Soares nihil de licentia, sed solum ponit discrimen inter administrationem Sacramenti pœnitentiæ, & Eucharistiæ, aitque ad illam non satis esse rati habitationem de futuro, quia requiritur collatio iurisdictionis antecedens, ex qua substantia pendet administrationis sacramenti pœnitentiæ, quod substantialiter conferri non potest absque absolutione iuridica, neque hæc sine iurisdictione; ac verò cum administratio Eucharistiæ, non quo ad substantiam pendeat à iurisdictione, sed quo ad modum, & ordinem; hinc est ut non debeat eius substantialis administratio, quæ potius est applicatio illius sacramenti non-

com-

consistentis in vſu, ſupponere neceſſariò iurisdictionem, à qua in ſubſtãtia pendeat, ſed eam, à qua in modo, & ordine pendens eſt. Immo hinc in *Sanchez* cudo argumentum. Dependẽtia adminiſtrationis Sacramenti Eucharistiæ non eſt abſolutè ſubſtancialiter, ſed quoad modum, & idcirco ſatis erit ad eam licitè obeundam ratihabitio voluntatis de futuro proprii Parochi; ergo cum acceptio, vel alienatio habita à Religioſo non abſolutè interdicta ſit, ſub tali modo, ſine facultate ſcilicet, ſuperioris, à qua, vt ſic pendet, poterit eſſe licita ſub ratihabitio de futuro. cui ratiocinationi uidetur conſentire *Suarez de legibus mox citatus*. Præterea non ſatis percipio rationem illam explicandi actum in voluntate virtuali, vel habituali ſuperioris exiſtente; nam vel ſubditus ſupponit in ſuperiore abſente actum formalem, atque expreſſum licentiæ, & ſumus extra caſum, cum hic actus expreſſa ſit ſuperioris facultas, de qua nec ſubdito abſenti fortæſſe conſtare poterit: vel virtualis; ac quæro, in quo contineatur hic virtualis actus; vt enim alibi docui, virtualis hic actus in aliquo formali, virtute inuoluendus eſt: vel ſubditus habitualem ſupponeret in ſuperiore conſenſum, & hunc non eſſe ſufficiẽtem iudico etiam cum eodem *Sanchez* paſſim id docente; ſicut enim non ſatis eſt ad licite operandum contra legem, verbi gratia ducendi in uxorem aliquam in ſecundo gradu coniunctam, exiſtimare Pontificem ſolitum eſſe diſpenſate in eo gradu, ita nec erit ſatis Religioſo aliquid ſine facultate accipere, vel dare, putans ſuperiorem ſolitum eſſe, & in habituali voluntate talem concedendi facultatem: quare non video quomodo ratihabitio de futura voluntate ſuperioris ſufficere negabit *Sanchez* in hoc caſu; & tamen eam cognitionem dixerim cum eodem requiri in ſubdito, vt experientia teneat, ſolitum eſſe ſuperiorem facultatem, hanc concedere, ex qua notiſſima probabilem ille deducat credulitatem, & opinionem, ei diſtante, fore ut eodem modo, & ſecum in hoc caſu hic, & nunc diſpenſet ſuperior, atque in hoc factum conſentiat: verum hoc non tollit, quin futurus ſuperioris conſenſus ſit, in cuius vi licitè agatur, accipiatur, vel alienetur ab inferiori ſubdito, de quo eadem recurrit quæſtio, cur ſatis ſit ad opus hoc minimè mortaliter malum, & ratihabitio de futuro eiſdem ſuperioris ſufficiens non ſit ad diſpenſationem legis, vel collationem iurisdictionis: neque difficultatem euacuabit *Sanchez* aſſerendo eundem in hæc legis diſpenſatione ſeruatum rigorem, non eſſe in alijs ſeruandum, cum huius etiam ratio deſideretur;

21 *Soarius autem de leg. cap. 13 lib. 6. num. 20* referens, quam iudicauimus num. 18. nec reijciens ſententiam. excuſantem à mortali Religioſum ex ratihabitio de futuro aliquid ſibi arrogante, reſpondet, diſcrimen eſſe inter diſpenſationem propriam, & ſimplicem ſuperioris facultatem, ſeu licentiam; quia in primo caſu actio eſt abſolutè prohibita & mala, ideoque de præſenti neceſſaria eſt aliqua voluntas, quæ prohibitionem, & conſequenter malitiam auferat; at in hoc ſecundo caſu actio non eſt ſimpliciter prohibita, ſed ſecundum quid, nẽ ſcilicet ſit ſine ſuperioris voluntate; quæ conditio extenditur ad voluntatem præſumptam ex communi vſu, & prudenti ratione. Verum enim vero licet peracutum ſit *Soarii* diſcrimen; nihilò tamen, ſecius obijci in illud poſſet hoc modo: actio contra legem non abſolute eſt contra illam, ſed contra eam non diſpenſatam, vt actio Religioſi aliquid acceptantis, vel diſpenſantis, non eſt contra priuatam legem voti, niſi vt facta ſine facultate ſuperioris; ergo pari ratione ſe habent. Deinde, cur voluntas conſentiens Superioris ea, quæ pendet honeſtas huius acceptionis, vel alienationis, ex vſu, & conſuetudine extendi dicenda eſt ad futuram, & interpretatiuam ſuperioris voluntatem, & eiſdem ſuperioris voluntas diſpenſans, ex eadem conſuetudine, non dicetur extendi ad futuram? eo vel maxime, quòd licitè alienum Parochum Eucharistiæ miniſtrare, ex ratihabitio de futuro, docent poſſe *Palud. Dicus Antonin. Caiet. Sylueſt. Tabien. Armill. Sotus. Henriq. & alij quos citat Sanchez. lib. 3. de matr. diſp. 35. num. 15.*

22 Ceterum *Soarii* doctrinæ inſiſtens, ad primum, quod obijcitur momentum dico, diſtincta quidem, ac toto cælo diuerſa comparari ratione, legem cum diſpenſatione, & votum paupertatis cum licentia Superioris; nam lex abſolutè obligat, & diſperatè cum diſpenſatione comparatur, tanquam cum aliquo, à quo deſtruitur; lex enim diſpenſata reſpectu actionis, vel perſonæ, in quam cadit diſpenſatio, in rigore lex non eſt: at verò paupertatis votum cum licentia comparatur Superioris, tanquam cum circumſtantiis, & conditione, quæ materia eſt voti; cum voueat Religioſus nil alienare, vel ſibi comparare ſine Superioris licentia; quomobrem acceptionis, vel alienationis licentia, materia quidem eſt voti partialis, & conſequenter eius non eſt deſtructiuus; nec Voti materia abſoluta eſt, ſed conditionalis non acceptandi, vel alienandi, ni Superior facultatem faciat. Hinc ad ſecundam inſtantiæ partem aio, nil mirum, ſi hæc voluntas diſpenſatiua Superioris ex conſuetudine, at-

N que

que usu ad præsumptam extendatur, quia non ut destruens votum, obligationemque, immo ut pars materiæ, seu conditio delideratur: at vero, cum dispensatio sit destructiva legis vigentis, tanquam futura non poterit tantum virium sibi vendicare, ut hic, & nunc destruat, vel abrog. vim legis in præsentia obligantis; ex quo fieret, quod antequam ipsa dispensatio esset, effectum haberet, quod est adinaton.

- 23 Colligo quinto, ratihabitionem de præsentis debito, ac sufficienti modo declaratam, non autem per solam superioris taciturnitatem expressam, satis esse ad licitam Sacramentorum administrationem, & à fortiori ad licentiam faciendam subdito, ut supra declaratum est; deduco ex *Cap. omnis viriusque sexus de poenit. & remiss.* ubi delideratur proprii licentia Sacerdotis; ut alienus valeat audire confessiones, & tamen sufficit tacita ex ratihabitione de præsentis, ut probè *Rosell. confess. Sacrament. 3. num. 31. Angel. confess. 3. 31. uel confess. 1. quest. 6. in fine. Nauarr. summ. lat. numer. 6. Hispana numer. 5. & Cap. Placuit numer. 105. de poenit. dub. 6. Sotus in 4. distin. 18. quest. 4. artic. 3. versic. circa confessionis. Victor. sum. de confess. numer. 153. & alij, quos citant, ac sequuntur Sanch. lib. 3. de matr. disp. 35. numer. 20. & Aegit ConinK de Sacram. poenit. disp. 8. dub. 5. num. 35.*

- 24 Colligo sexto ad hanc ratihabitionem de præsentis, duo, mea quidem sententia, requiri, neque alterutrum per se sufficere; vnum est. animi consensus internus: alterum est signum aptum, atque idoneum animi dispensantis, vel licentiam dantis demonstratum; quare, ut quis validè absoluat, non satis erit omnino præsumere, Parochum gratum esse, ut eius subditi confessionem audiat, nec quod Parochus id videns animo comprobaret, sed desideratur præterea signum illius consensus expressiui, quod quidem, nequaquam esse solam taciturnitatem diximus, neque in præsentis casu sufficeret, Parochum non contradicere, ut probè *ConinK num. 35.* nam quum illa non contradictio, vel taciturnitas ex varijs poterit à Parochum rationibus haberi; vel quia arbitratur, mihi ex priuilegio, vel alia ratione iurisdictionem esse; vel quia putat tantum venialia penitentem fateri, & ab alieno sacerdote absolui; vel quia pusillanimitate, ac metu, vel ad iurgia, & scandala vitanda non audet hiscere; hinc est ad rationem veræ concessionis, dispensationis, vel facultatis, ut *num. 6.* dictum est, aliàs necessario requiri coniecturas, præter taciturnitatem, ut si in re præsentis mihi constaret, Parochum scire, aut saltem credere, me alia iurisdictione care;

re, eumque talis esse ingenij, qui liberrimè professò contradiceret, ni factum illud approbaret: aut qui me ita amet, ut gaudeat si mihi occasione, certamque præbeat ansam, eius præsertim præsumendi consensum, ut in similibus solet rebus. Itaque si Sacerdoti alieni subditi confessionem excipiendi superueniat Parochus, eiusque factum approbet, inualidum quidem erit quicquid ante illam approbationem actum fuerit, utpote absque iurisdictione gestum; ex quo sequitur necessario in hoc casu penitenti iterum aperienda esse eadem peccata, quæ prius ante Parochi approbationem confessus erat illegitimo iudici; quod vnico præstare poterit verbo, dicendo, se omnia peccata iterum exponere, quæ sacramentaliter eidem confessori ante illegitimo aperuerat, ut probe laudatus *ConinK num. 36.*

- 26 Quomodo autem peccet tunc Sacerdos, qui talem audire confessionem sine licentia Parochi cæpit: quomodo autem penitens, si sciens eum non habere facultatem confessus sit, videndum est apud *ConinK citatum.* Quomodo vero valida, vel inualida sit confessio facta titulum habenti coloratum, & communi errore populi intercedente, cum ad nostrum non spectet institutum, legendus est, *Nauarr. in manuali latino cap. 9. num. 8. Sanch. lib. 3. de matr. disp. 22. & alios, quos laudat Fagundes. 2. præcept. Ecclesiast. lib. 7. c. 11. n. 73.* quod nos ad finem to. 2. ac to. 3. agere de potestate impedita tractabimus.

- 27 Colligo septimo, Parochi ratihabitionem de præsentis non sola taciturnitate, sed alijs indicatam circumstantijs sufficere, ut alienus Sacerdos interesse matrimonio possit: in quo lensu subscribo, *To. Lupo rub. de donat. 568. num. 27. & Sanch. lib. 3. de matr. disp. 35. num. 20.*

- 28 Colligo octauo, pari ratione, communi subscribo sententiæ, validam asserenti collationem esse beneficii factam à Vicario, cui reuocata esset specialis licentia, ad hoc ei necessaria per *Cap. finale de offic. Vicar. in 6.* si facta tamen fuerit coniuente, ac tacente Episcopo, alijsque signis indicantibus, ratum habere, iuxta communem, quam tenet *Boerius* opinionem, *decis. 347. num. 13. & Anastas. Germonius de indulg. 3. Tibi quoque ad vixeris num. 65.*

- 29 Colligo nono, procuratorem reuocatum, negotia tamen adhuc gerentem, sciente, ac patiente Domino, ac aliquo signo approbante, varijs circumstantijs confirmante, alias contradicentibus, validè pertractare ex *Gloss. l. Qui mutuū verb. Instaurauerit ff. mādati.* Procuratori autē fines excedēti mādati, sciēte, ac ratū habēte Domino, per ratihabitionē sufficiēter indicatā prudētis iudicio, quādo lēgādoceat

Docet Felinus cap. 1. nu. 24. & 25. ut lité non contestata Iason leg. si procurator num. 17. limit. 6. ff. de condic. indebit.

30 Obijcies ex Sanchez lib. 3. de mar. disp. 4. num. 26. Taciturnitas in superiore potente, & nolente contradicere, vt ratihabitio de presenti: sed hæc sufficit ad iurisdictionem, licentiam, dispensationem &c. ergo. Respondeo vel Sanchez loqui de sola taciturnitate, ac patientia superioris; & nego propriam esse ratihabitationem defectu sufficientis expressionis animi superioris, absque dubio requisiti ad validam ratihabitationem: in quo sensu hanc esse sufficientem dispensationem, vel collationem iurisdictionis, nego: vel de taciturnitate alijs adminiculis corroborata, & concedo, iuxta nostram doctrinam à num. 6. declaratam.

31 Obijcies secundo, Ad Prælatum incumbit subditorum obuiare delictis; ergo quando videt subditum rei ex se illicitæ operam dantem, facillèque contradicere potest, dat causam, vt grauissimum de illo non contradicente præsumatur delictum, ni illum tacentem censendum esse dicamus dispensare. Respondeo solam taciturnitatem neque sufficientem esse coniecturam ad iudicandum peccatum Prælati videntis subditum verita obire, neque ad existimandum in rigore, absque peccato, eo pacto conniuere, sed ad suspendendum potius iudicium, quod autem facili negotio contradicere possit Prælatus, quodque aliud motiuum non habeat tacendi, vel possit absque scandalo, iurgio vel alio periculo opus subdito prohibitum impedire, atque ideo peccet, vel ob contrariis momenta non peccet, aut dispensando consentiat; taciturnitatem absque alio adminiculo signum sufficienter expressiuum.

esse negamus, neque satis esse ad ratihabitationem de presenti dicimus. Sicut igitur silentium, siue conniuentia Pontificis relata cap. Quo circa de consang. dispensationem, non arguit in matrimonio putatiuo; sed ob graue, quod alias fore vt sequeretur scandalum, ex impedimenti detectione voluit Pontifex, vt permitterentur illi coniuges simul viuere, quemadmodum tradit ex multis ipsemet Sanchez in quem agimus lib. 2. de matr. disp. 38. num. 1. 2. vers. legitimus, ita nos absolute de sola taciturnitate sentimus ceteris in casibus.

32 Agendum supererat de hæreticis, eorum receptoribus, defensoribus, ac fautoribus, ipsorumque filiis, & per lineam masculinam nepotibus, quos esse ad omne beneficium ecclesiasticum, publicumque officium inhabiles, vt etiam qui ad preces talium scienter beneficium, vel officium obtinuerit, constat ex Cap. Quicumque s. hæresim, & cap. statutum de hæretic. in 6. atque speciatim extat Gregorij xiv. Bulla 6. de forma promouendi ad regimen Ecclesiarum, incipit, Onus Apostolica seruitutis, quæ ex catholicis parentibus natum infula donandum præscribit; verum quia summa Dei misericordia, neque pro nostra Italia, neque pro Hispaniarum, ceterisque catholicis Regnis de hac rescribere opus est; & quia de ceteris beneficijs Ecclesiasticis disputantes Doctores satis abundè, præ quibus vnus breui, & clarè rem acu tetigit Leonardus Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 22. à num. 21. & quia nihil de solis Præsulibus peculiare sancitum est, neque habeo dicere; neue ab alijs actum agam, ad vltiora, & quidem vtiliora, Præsulatu magis propria currentem calamum his minus necessarii non subsistam.

DISPUTATIO VI.

De Nobilitate Sacri Præfalis,

Natalium, quos legitimos, illegitimosque quinque hætenus expendimus Disputationibus, claritatem præfens meritò excipit, in qua non ab re, immo pretium operæ me facturum existimo, si nonnulla de nobilitate præulero, ea quibus quisnam claris ne ortus natalibus, an obscuris in Episcopum promouendus sit, constabit.

CAPUT PRIMVM.

Prolusio Disputationis.

U T M M A.

Nobilitatis etymologia num. 1.

Diuisio nobilitatis num. 2.

Eiusdem descriptio num. 3.

Vera eiusdem definitio num. 27.

Quid importet dignitas imbibita in descriptione nobilitatis, & quam relationem hac dicat num. 4.

Per causas, per proprietates, aliosq; modos ab alijs nobilitas explicatur num. 5.

Actiones, ac passionis, quas propriè respicit nobilitas ibidem.

Rerum scientia licet ad nobilitatem non parum conducatur, de illius tamen essentia non est num. 6.

Nosci non spectat ad essentiam nobilitatis num. 7.

Qua ratione nobilis dicatur, quasi notus. ibidem.

Nobilitas maiorum virtutem, ac splendorem poscit, etsi in eo sita non sit num. 8.

Quis ingenuus, quis gentilis sit num. 9.

Quomodo antiquitas ad nobilitatem faciat num. 10.

Quibus concedebatur anulus. ibidem.

Sine antiquitate nobilitatis potest quis aliquo pacto esse nobilis num. 11.

Potiori tamen ratione generosus dicendus esset 9.

Persona equalis meriti, antiquioris tamen nobilitatis, præferenda est homini cetera nouo numer. 11.

Rationes, cur ad nobilitatem antiquitas conferatur. ibidem.

Esto nonnunquam maiores à posteris nobilitentur, propriè tamen ab anis, atavis, maioribusque nobilitas ad possessores promanare numer. 12.

Filij adoptiui parentum nobilitate non potiuntur num. 13.

Filij, legitimi habiti ante nobilitatem patris, eam aliquo pacto participant num. 14.

Illegitimi à nobilitate amouendi sunt numer. 15.

Arcentur à successione feudorum ibidem.

Compræhenduntur statutis pœnarum, à quibus exempti sunt nobiles ibidem.

Non possunt illegitimi gentilitio stemmate patris uti, vel eandem usurpare denominationem familiae ibidem.

Immo sunt infames ibidem.

Ob unum testem spurium non deferatur iuramentum in supplementum probationis. ibidem.

Dofforatus insignibus illegitimus donari non potest. ibidem.

Vnde ignobilitas illegitimorum promanare num. 16. 18. & 19.

Quid sentiendum sit de legitimatis num. 17.

Quid de suscepto ex muliere ignobili. ibidem.

Transj

Transuersales haredes nobilitate non gaudent num. 20.

Obscura Posterorum gesta maiorum nobilitatem sedant num. 21.

Christiana virtutes maxime nobilitatem exor- nant num. 22.

Religionis ingressus non obscurat nobilitatem num. 23.

Parvulum diuitia locum in nobilitate habent num. 24.

Sunt tamen remote causa, effectus, atque ornamen- ta nobilitatis num. 25.

Diuites fortunati potius dicendi sunt, quam nobi- les ibidem.

Patria splendor nobilitati non nihil confert. num. 26.

Momenta, ex quibus nobilitas derivanda est num. 27.

Hostiensis contra nobilitatem agens reprehendi- tur. num. 28.

VT nobilitatis significationem in malum sensum omittam, quæ vñ Maioribus nostris olim erat, quippe quæ minimè ad nostrum institutum spectans; ea quatenus æstimatione, honore, ac laude digna, vt deinceps auctore Philosopho, *Polit. 4. cap. 3. & 4. & 1. Rhetor. cap. 5. ad Theodect.* usurpata est, & hac nostra tempestate accipitur perpendenda est; cuius etymologia fufius, quàm quod huc referam ab *Andrea Tiraquel. cap. 2. de nobilib. ex Festo, Pompeio, Nonnio*, alijsque expensa minimè displicet, vt nobilitas, quasi noscibilitas dicatur, quippe quæ præ cæteris nota, clara, illustris, conspicua illis donatur sæpissimè nominibus, quibus magis innotescat. Hinc cum illustriora facilius, atque efficacius oculos ad se raptant; & cum sublimi edito, atque eminentiori loco exposita, conspicua sint magis, nobiles idcirco perillustres, eminentes, ac similibus alijs decorantur notis: ignobiles verò è contra infimis, humilibus, ac prorsus notantur obscuris.

Cæterùm cum nobilitatis vox non ad homines modò, verùm ad alia pleraque, etiam inanimata latè pateat, quæ eruditè in album relata apud laudatum leguntur *Tiraquell. cap. 2. à num. 28.* ad eam, qua nobiles tantùm dicuntur homines ratione participes me conféro, nè longiùs, quàm par est, nostra vagetur disputatio, & vt claritati de nobilitate æturus pro viribus consulam, Philosophi præcepto insistens, quo æquiuocatione laborantia, primò diuidenda, quàm definienda esse admoneor, antequàm nobilitatis declarem essentiam, eius diuisionem afferro, siue à *Bartolo* traditam *l. 1. C. de dignit. lib. 12. in eam quæ generis est: quæ vir-*

tutis, & quæ vtriusque. Siue à *Piccolomineo* in *tractatu de moribus gradu 8. cap. 16. in. diuinam, moralem, naturalem, & fortunæ: ex quibus eam aggredimur exponendam, quæ omnium consensu talis, habetur, tum terriò membro diuisionis Bartoli, tum secundo, ac terriò Piccolominei comprehensa; ex qua vt diuina aliquo pacto innotescet, ita fortunæ nobilitas, vt pote à vera deficiens reijcietur.*

3 Vitiosis igitur præteritis definitionibus, quas nobilitati tribuerunt Auctores relati à *art. 1. animus est, eam laxioribus legibus priùs describere, quàm (vt postea præstabimus) religiosè cum dialecticis definire.*

Itaque nobilitas est noscibilis dignitas ex maiorum ingenuorum antiquitus virtuosè gestis orta, legitimaque generatione alicui præstita, cuius proprijs factis obscurata non sit. Dignitas; nam esto non omnis dignitas nobilitas sit, cum latius pateat, & vicem generis gerat: ex communi tamen sententià nobilitas dignitas est; ita *Bartolus, & Ioannes Plat. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Tiraq. de nobil. cap. 8. num. 4. & cap. 20. num. 191. & apud hos reliqui.*

4 Dignitas vero hæc, mea quidè sententia, & physicè quasi radicaliter explicari poterit, & formalissimè. Radicaliter physicè talem personam dixerim esse, quæ compacta sit ex corpore constanti quadam humorum, primarumque qualitatuum proportionem, ac dispositionibus ab Auctore naturæ secundum hunc rerum ordinem electum, ita datis, vt perfectionem sæpe sæpius indiuidualiter vnionem, immo, & animam, iuxta hanc, quam dixi à diuina sapientia rerum electam seriem, ex requisitione corporalium organorum exigat, penes ea, quæ in nostra *Cosmopæia quæst. 54.* docuimus; quæ quidem persona plerunque genium habeat facilè ad bonos mores effectum, docilem, atque vrbantum, sitque à Maioribus deriuatum, moralibus vitæ ornamentis, ac virtute præditum, quæ quidem dignitas, vt sic præstabilis in primis est intra naturæ fines, & proba educatione exulta. Formaliter verò dignitas præter hanc relationem filiationis, vel processionis, atque ab auis, atque alijsque Maioribus dependentiam, alteram inuoluit similitudinis, non solum in natura specifica, quæ quis constituitur filius, nepos, pronepos &c, immediate, vel mediate, verùm peculiaris, etiam similitudinis magis contractæ, quæ in varijs accidentibus, ac physica ratione compositionis organorum, ac dispositionum, nec non perfectionis plerunque animæ indiuidualiter consideratæ iuxta meam citatam doctrinam in *Cosmopæia* hic Nobilis suis maioribus sit similis, Nec dixerim necessariò

N 3 hanc

Hanc secundam similitudinem semper posteros nancisci neque nobiliorem semper animam simillimam parentibus, aut simile temperamentum habituros; sed sæpe. Quod si aliquando aliter ex varia combinatione causarum, atque organorum euepiat, tunc quidem filius, verbi gratia, filiationem, ac in ea dissimilitudinem habebit accidentalem, vel non facientem ad specificam rationem: carabitque consequenter tum similitudine accidentali, vel individualiter substantiali, ut ita dicam, tum fundamento denominationis proximo, quam etiam inuolui dicemus ab hac dignitate, ita ut quò destitutus sit magis illis, quas nobilitatis notiones physicas assignauimus, eo ab ea distet. Importat etiam mobilitas formalissimè accepta denominationem extrinsecam à virtute Maiorum desumpta, qua posteri dicuntur digni honore, reuerentia, laude, & gloria: huius autem denominationis subiectum remotum erit persona ab his maioribus deriuata: proximum verò persona ipsa conditionibus modò declaratis ornata: terminus verò, seu forma, vnde sumitur, maiorum sunt ornamenta, & decora virtutis.

Hinc est nonnunquam nobilitatem à quibusdam per causam explicari, sic ab *Aristotele 2. Rhet.* Maiorum dicitur claritas: Tria, me iudice, tenebrarum genera excludens. Primum turpissimarum actionum, quas etiam seruos pudet obijisse, ut sunt, crimina lese maiestatis diuinæ, vel humane, furta, prodiciones, ac cætera huiusmodi: Aliud homuncionum, & vulgi proprium, ut est omnium ferè mechanicarum artium, atque vilium officiorum, ut cauponis, pistoris, pharmacopole, ac his similibus: Demum aliud non actionum, ac functionum, sed iniuriarum, quibus quis vel per propriam vilitatem, atque ignauiam immediatè afficitur, vel ratione propinquorum, vel affinium præsertim feminarum. Aliquando nobilitatè per eius proprietatè exponi, ut ab eodè ibidem progenitorum honorabilitas appellatur, quæ non ut in progenitoribus, sed ut in posteris extrinsecè existens modo à nobis declarato explicanda est: aptius vero à *Boetio nostram expositionem summo pere approbante lib. 3. prof. 6. de consol. philosop.* dicitur laus veniens de meritis parentum. Laus inquam non formaliter, sed radicaliter; id est dignitas, cui laus debetur ex meritis parentum. Ex Iuris autem peritis, vnus præ omnibus sit *Bartol. l. 1. num. 44. C. de dignit. lib. 12. quem plures sequuntur*, docentes nobilitatem, dignitatem esse. Hinc illa quatuor dignitatis genera, quæ in iure postremorum ætate Imperatorum, habentur expressa; Perfectissimorum scilicet, Clarissimorum, Superiorum spectabiliū, Supremo;

rum illustrium: quibus nulli sordida conditione nato patebat aditus. Quæ omnia à contrario in rusticis moribus, & vita incultis, confirmari facile possunt; cui enim indignitas rusticorum nota non est? qui ferè semper agrestes sunt moribus, vita, sermone, inculti, rudes, inepti, stolidi, duri, inhumani, truces, sæui, feri, penè barbari.

6 *Noscibilis*, in descriptione addita vox, nobilitatem demonstrat, non in actuali notitia vitali, & quasi æuiua consistere, quod multi voluere, nam esto exploratum sit Maiorum scientiam conducere ad Posterorum nobilitatem, ut docuit *Aristot. lib. 4. polit. cap. item 4. Cassiodor. lib. epist. 9. epist. 7.* & passim *Iurisperiti*, posteros ornare docent, quibus etiam nobilitatem, dignitatemque parit, sic *Seneca Neronem* alloquens ait apud *Tacitum lib. 14. ad finem.* Ego quid aliud munificentia adhibere potui, quam studia (ut sic dixerim) in umbra educata, à quibus claritudo venit; & quamvis nobilitati multum asferre momenti scientiam, eruditionemque, non est, qui neget; è contra vero ignorationem disciplinarum dedecere admodum, ac dehonestare viros nobiles, *Q. Marij* testimonio apud *Pomponium in l. 2. ff. de orig. iur.* comprobatum, sit, cui concinit *Ammianus Marcellinus de Orpbita apud Tiraq. de nobil. cap. 6. num. 10.* qui hanc nobilium Gallorum ignorantiam deplorat, & vrinam longius per omnes omnium fere gentium nationes non serpsisset, ac serperet adhuc pestis hæc ignorantie; in rerum tamen scientia minimè nobilitatem sitam esse omnium ferè melioris notæ *Autorum* consensu compertum habeo, quæ quidem alia absque dubio ornamenta tum declarata, tum declaranda sibi vendicat.

7 Neque nobilitatem, esse actuale terminacionem notitiæ, qua quis noscitur, nam esto nobilis dicatur, quasi notus; id tamen radicaliter, ac potentia, non actu intelligendum est. Hinc meritò *Tullius in Verrem.* Qui non tam me (ait) impediunt, quod nobiles sunt, quam adinuunt, quod noti sunt, & pro *Marc. Col. Res est omnis in hac causa nobis, Iudices, cum Clodia muliere, non solum nobili, sed etiā nota*; quia nonnulli nobiles sunt, qui aduersariis fortunæ tenebris offusi delitescunt, alij autem actualiter noti; auita tamen nobilitate destituti, alij vero radicaliter tantum noti; cum tamen non ex propria virtute, qui Maiorum nobilitatem obscurarunt, descripti à *Seneca lib. 3. de benefic.* Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familia sua largo ordine, & multis alligata flexuris in parte prima aedium collocant, noti magis, quam nobiles sunt.

Nobilitatem igitur dignitatem esse noscibilem, id est petentem agnosci atque honorari meritò diximus, qua ita cæteris præstant

stant mobiles, ut quasi extra humanam, communemque mortalium conditionem, diuinitate pene donati ab antiqua gentilitate habitati sint; hinc imagines, statuaeque in foribus templorum, ædiumque publicarum expositæ eorum, quorum per summam iactantiam è cælo, ac Dijs duxisse falso dicebantur originem: sic Achilles apud Homerum lib. 21. Iliados, & Aeneas apud Virgilium 6. Aeneidos; alijque passim.

3 Maiorum ingenuorum virtutes gestis orta, nam nobilitas, & si propriam iure suo sibi vendicet Posterorum virtutem, atque egregie gesta, ut infra; in eis tamen essentialiter minimè sitam esse, sed è Maiorum virtute, ac fortiter gestis ad Posterum promanare, censeo contra nonnullos apud Bartol. loco sapè laudato, & Lucam Pennam in leg. Mulieres eodem titulo, & libro. Probatur præterea per expressum textum leg. 1. C. de condit. impuber. bor. lib. 10. & in leg. Vidua, in illis verbis. Pares genere, & moribus, iuncta Baldi interpretatione C. de nupt. & leg. Nobiliores C. de commerc. & mercat. discriminantis nobilitatem à virtute; subscribunt Jacob. Butrius, & Bartol. in leg. 1. in fine. C. de condit. in pub. bor. lib. 10. ac alij quos inter est testimonium Marci Fabij apud Linium 1. de cada lib. 8. Hac virtus, nobilitasque magistri equitum à te ipso nominati valet? Cæterum excusari facile possunt contrarij Auctores, quod ciuilem, & politicam nobilitatem cum ea, quæ apud Deum talis est, confuderint, de qua 1. Reg. 2. Quicumque honorificabis me, ego honorificabo eum, & quicumque contempserint me, erunt ignobiles. cuius nobilitatis infra nonnulla sufficiemus, & ad politicæ nobilitatis, quam expendimus, rationem aliquo pacto spectare docebimus. Ortum itaque habet nobilitas ex virtute parentum; nam virtus, ut infra, non modo personam, cuius est, illustrat, atque honore, proprio eius præmio dignum reddit, auctore Aristotele lib. 4. Eth. cap. 3. & lib. 3. cap. 14. verum Posterum etiam ornat, dignosque facit; merito igitur Oforius lib. 2. de nob. ciu. Omnis generis splendor, ait, & familia claritas à fonte virtutis ortum habet, & ibidem Virtutem nobilitatis effectricem sapienter appellat.

Horum autem egregie gestorum, ac virtutis genera nonnulla Philosophus enumerat polit. 4. cap. 3. & 4. & 1. Rhet. ad Theod. ducta ex virtutibus, diuitijs, scientia, industria, eloquētia, re militari, Reipublicæ regimine. Addiderim, ex omnibus moralibus prudentia, iustitia, fortitudine, temperantia alijsque heroicis præsertim virtutibus. Quotamen pacto ad nobilitatem pertineant diuitiarum numero 24. dicemus.

9 Ingenuorum dixeram, nam tales fuisse Maiores nobilis viri, opus est, ut censeatur nobilis homo, qua ratione in præsentia nobilitate donati nuncupantur; etenim Gentiles, auctore Tullio in Topic. ad Trebat. è Scenola, Pontifice, Qui inter se eodem nomine ab ingenuis oriundi sunt, quorum Maiorum nemo seruitutem seruauit, qui capite non sunt diminuti. Quam sententiam referens Boetius. Gentiles inquit sunt, qui eodem nomine inter se sunt coniuncti, ut Scipiones, Bruti, &c. Quid si serui sunt? num vlla gentilitas esse potest? minimè: Quid si libertinorum ciuium Romanorum eodem nomine nuncupentur? nè id quidem, nam gentilitas ab antiquitate Ingenuorum dicitur. Et quamuis in meridiana luce videret cæcutire, si nobiles, illustresque fore nonnullos negauerim, qui è plebeis orti sunt patribus; verum ab ipsis per heroica facta nobilitatem cepisse pronuncio, cuius femina ad Posterum mandarunt; & potius generosi dicendi auctore Theopompo apud Antonium Monachum lib. Melise 2. & Arist. lib. 2. Rhetor. ad Theodet. cap. 23. quàm nobiles. Sic Tarquinius Priscus Romanorum Rex è patre mercatore, atque exule, ut scribit Dionysius Alicarnassaus lib. 3. Seruius Tullus verna patre, matre ancilla, auctore Valerio Maximo lib. 3. cap. 4. & sexcenti alij apud Tiraq. cap. 4. num. 3. quos inter vnum laude dignum silentio non prætermittam Sfortiam Attendulum è vilissimo Oppido Cotognolæ atque obscurissimis natum parentibus, qui anno circiter 1400. propria virtute viam sibi ad summos honores strauit, Ducatus etiam Mediolanensis.

10 Dixi, antiquitus, etenim quò nobilitas antiquior, eò maior, ac præclarior est, & quò longius à sua radice procedit, eò, ut arbor cælo propinquior ab humili loco distat, magis eminentior, atque sublimior; sic Phil. Rhet. 1. cap. 5. nobilitatem describens ait. Nobilitas gentis, ut ciuitatis est, indigenas, aut vetustissimos esse, & primos Duces illustres multos quoque, ea ex gente in rebus, qua ceperuntur præclaros extitisse: priuata vero nobilitas, aut à viris, aut à mulieribus est, legitimaque ab eis procreatio: ac paulo post: Multos quoque famosos ex ea gente viros, & mulieres iuniores, ac seniores fuisse. nec quid certius est apud auctores hac ad nobilitatem requisita antiquitate, qua destitutus, homo dicitur nouus, & ignobilis. Vnico Taciti testimonio rem illustriorem reddo in Vitellio cap. 3. Vitelliorum, inquit, originem alij, aliam & quidem diuersissimam tradunt: partim veterem, & nobilem: partim nouam, et obscuram. Hinc statutum fuit Romanorum apud Plinium lib. 33. cap. 2. nè cui ius anulorum esset, nisi cuius ingenuo patri, auoque paterno

terno sextertia CCCC fuissent: & est textus leg. 1. C. de iure anulorum, ubi dicitur, naturales antiquos, & ius ingenuitatis non præstare ordinem Decurionum &c. Ex his præterea vetus illa contentio Scitharû, & Aegyptiorum de utriusque gentis vetustate apud Iustinum lib. 2. à principio, ex quibus primas Aegyptijs dedit Aristoteles lib. 7. Polit. c. 10. maximam asserens Aegyptiorum antiquitatem. Neque erit, qui huic veritati eat inficias, vnam si demas barbaram gentem è sordida fœce compactam Turcarum; qui quidem ut Petrus Bellorus Cenomansensis refert lib. 2. observationum cap. 95. eos existimant omnium nobilissimos, qui prorsus parentes ignorant. Testantur etiam hanc nostram assertionem civiles leges, l. 2. §. *Qua omnia*, vers. sed, & Anatolium in illis verbis, cur ab antiqua stirpe C. de veter. iur. enucleat. ubi Alber. & l. 1. ff. de sensib. per ea nobilis regionibus serie saculorum antiquissima; ita enim legendum est ex Tiraq. de nobilit. cap. 19. num. 4. sunt etiam textus feudorum in §. si rusticus ver. similes adversus, titulo de pace tenen. quod non datur facultas pugnandi contra militem, nisi is probaverit, quod antiquitus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat; ubi notat Baldus, quod quemadmodum vna hirundo non facit ver; ita non sit de nobili genere, nisi qui probaverit antiquitus maiores eius fuisse nobiles, per Gloss. in l. stemmata ff. de grad. Huius etiã loci est Textus C. primi §. ceteri vero, ubi ab Antiquis temporibus: Tit. Quis dicatur Dux, Comes, Marchio, ubi notat Bald. quem sequitur Alvar, ac alij nobilitatem attribui antiquitati, ita ut omne feudum antiquum posset dici nobile; & merito asserat Ioan. Raimund. in Rubric. de prohib. feud. feudum receptum de minoribus vassallis ignobile dici, siue plebeium, nisi ab antiquis temporibus teneatur; cuius rei rationem ad sequentis numeri calcem adscribam.

11 Nec me antiquitatis amor adeò tenet, ut hominem novum virtutibus, atque heroicis insignitum gestis viro alioquin suita nobilitate prædito, at ignauo, minimè præferam, cum Tullio in oratione pro Lucio Murena. (dicente) *Nec mihi unquam minus in Q. Pompeio nouo homine, & fortissimo viro, virtutis esse visum est, quam in homine nobilissimo M. A. Emilio, Ac de Manlio viro forti, & verè Romano Dionysius Alicarnassæus lib. 4. ait. Quis mentis non expertus Manlium generosum, & clarissimum Latinorum extruderet, huncque generum dignaretur accipere, qui nec Trecauum quidem haberet. & apud Salustium auream legimus Ciceronis sententiam. Quod ex aliena virtute sibi arrogant, id ex mea non concedant, scilicet, quod imagines non habeo, &*

quia mihi noua nobilitas est. Rursumque ad hac alijs, si deliquere, vetus nobilitas, Maiorum fortia facta, Cognatorû, & Affinium opes, multa clientela, omnia hac præsidio adsunt. Mihi spes omnes in memet sitæ, quas necesse est virtute, & innocentia tutari, nam alia infirma sunt. Ratio autem huius veritatis est, quia nobilius prorsus est, alijs dare, quàm ex alijs nobilitatem penè mutuò accipere; & causa suo præstantior est effectû, quem in se virtute continet; ac virtus illustrat, exornatque magis subiectum cui inhæret, quàm quod extrinsecè tantum denominat, ea nimirum, quam supra num. 4. exposuimus, ratione. Merito itaque Tullius in eadem oratione, qua Salustio respondisse fertur, Ego (inquit) meis Maioribus virtute mea præluxi, ut si prius noti nõ fuerint, à me accipiant initium memoria; tu Tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras, ut etiam si fuerint egregij ciues, certè venerint in oblivionem; satius est enim me meis rebus gestis florere, quam Maiorum opinione niti, & ita ut ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Illud sanè libenter assero, ex duobus eiusdem penè meriti, parisque virtutis, alterum auita etiam clariorem nobilitate, alteri propria, tatum illustri, præstare; nam et si hunc ignobilitatem superasse, atque ex infimo loco ad culmè, per magnos exantlatos labores, sublimis peruenisse virtutis cõstet; nobilitate tamè antiqua, gloriosis Maioribus deriuatam destitutû supponimus. Demû ratio, cur antiquitas ad nobilitatem conferat, est; quia, cum nobilitas virtus sit originis, ut supra dicebam, hæc eò suas altius agit radices, quò antiquior est. Secundò, quia, quò diuturnior, eò gentilitijs ornatio, atque illustrior est insignibus, gloria, atque honoribus. Tertiò, quò proba, & ad omnem virtutem, eruditionem, atque educationem filiorum auitæ probitatis semina ita fouentur, ut in immensam gloriæ segetem in dies crescant. Quartò, quia defœcat antiquitas sanguinem, & à turpi rusticitate magis nobilem genium auocat.

12 Legitima in descriptione (dixi) generatione Posteris communicata, nam ut generatio, est productio Viuentis à Viuente in similitudinem naturæ coniuncto, sic nobilitatis propagatio est uiris nobilibus in filios, posterofque quare ad rem Horatius lib. 4. oda. 4.

*Fortes creantur fortibus, & bonis
Est in iuuentis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquila columbam.*

Et quamuis nobilitas filiorum, ac posterorum ad parentes maioresque ex nonnullis textibus videatur ascendere in l. Sacris la 3. & in l. ultima, vers. simili, videlicet forma C;
de

de *præp. agen. in rebus eodem lib. 12. & alijs*, quibus iunxit hoc idem docuit Lucas Penna in *l. Mulieres col. 2. ver. 3. ex dignitate G. de dignit. lib. 13.* Neque omnino negari potest, claritate posterorum aliqua ratione maiores illustrari, ut indicat *Textus in l. 1. §. Causum, in illis verbis, Publicum cecum Aspernati Nonij patrem ff. de postul. quem textum Paulus in l. 3. audiuisse se Baldum asserit ponderantem*, quia demonstratio patris [sic aliquando] a nomine filij, qui patre nobilior est; & in §. *Generaliter ibi nobiliores adhuc patres ostendat*, & rursus in verbis multo maior patribus laus erit: In *Authent. etiam constitutio, qua de dignitate, ubi Glossa in verbo Nobiliores, docet: Nobiliorem patrem per filium esse*; & rursus in verbo *Occasionem, dignitatem filij, gloriam esse, & laudem patris*; verum & in rigore, & sepiissime descendere a maioribus ad posteros nobilitatem certius est per *Textum l. 1. ff. de Senat. ubi habetur, consulares feminas dicimus consulum uxores, & ibi Glossa, postquam Bartolus notat, quam asserimus doctrinam*; etsi quæ contraria sunt iura, specialia docent esse; consonat *Glossa in Authent. de consulib. & Petrus Ancharanus cap. 1. & 2. notabili in fine de cognat. spirit. & expressè Raimundus in tract. de nobilit. 13. q. 5. in principio, alijsque*.

13 Hinc cum Bono Curtilio in *tract. nobilitatis 4. par. col. 3. vers. Quid autem in filijs legitimis Tiraq. de nobilit. cap. 1 §. adoptiuos reijcio filios, quod ex supradictis, atque expensis clarè constat*; siquidem hæc generis virtus in iure sanguinis, ut ita dicam, fundatur, & generatione, quasi traduce ad posteros transmittitur, ut probè perpendunt *Laurentius, et Cardinalis in Clem. Grauis in principio de sentent. ex com. Quod si l. liberos, & l. Senatoris filium ff. de Senat. dicantur non modò Senatoris filij, qui sunt naturales, sed etiam adoptiui, qui textus in contrarium afferuntur à Raimundo tract. sepe citato 4. q. 5. quia non nihil nobilitatis ex amore, quo adoptati sunt, in eos deriuatur, id concedi, aliquo pacto impropiè, atque extrinsecè potest*.

14 Aliter, neque adeo scrupulosè sentiendū est de legitimis ante dignitatem patris, eiusque nobilitatem susceptis; quia re vera virtutum semina, ac radicalis dignitas innata patri, semper fuit, & extrinseca illa dignitatis, vel nobilitatis æqualis denominatio non tantum momenti affert ad filiorum claritatem; quo circa hos filios etiam nobiles dixerim, per textum in *l. Senatoris filium ff. de Senat. quo ad rem nostram utitur Guigiel. Qua. & ex l. penultima C. de nupt. & l. Cum oportet §. primi Codicis de bonis, qua liberis subscribit de. Raimaldus in tract. Nobilium 8. q. 5. in principio, Non tamen aliquos esse casus nega-*

nerim, in quibus filij ante decedentem patris nobilitatem, gaudere eorum privilegijs minimè possunt, quare *Bartol. in l. 2. §. in filijs ff. ff. de decur. docet, nobilitatem patris non transire ad filios ante natos, ac propterea huiusmodi filios non puniri statuto pœnam aggravante nobilium*; quod in hoc casu expressè refert, ac sequitur *Bald. in l. nuptialis §. bis illud ante finem C. de nupt.*

15 Amovendi tamen sunt à nobilitate filij non legitimi, qui Reipublicæ sepe sepius sunt pestes, tum ex his, quæ primo huius libri capite diximus, tum per ea, quæ tradidit *Bartol. in l. 1. col. 4. vers. item pone ex C. de dignit. lib. 12. & Bald. in l. Cum legitime ff. de stat. homin. ubi meritò ait, sordes non mereri nominari inter præcipuos l. Humilem C. de incest. nuptiar. & idemmet Baldus in Cap. innotuit col. ultima verb. nota quod nobilitas de electione, ubi idem docet, etiam si illegitimi mater, vi, vel dolo fuerit deflorata: hinc quum contrariorum eadem sit disciplina, nec quoad statutorum pœnas illegitimi habentur, ut nobiles, sic ut consuetudine receptum esse, idem auctor testatur in terris Tusciæ. Expressius verò nostra habetur sententia in *l. Cum antiquioribus col. 3. in 8. quasi. C. de iure delib. ubi nobilitas dicitur non transmitti in posteros, nisi per legitimum Anton. in cap. per venerabilem, Cardin. ibidem Alexan. in 3. not. Qui filij sint legitimi, Anton. consil. 54. Petrus Anch. consil. 389. & alijs, quos citat, ac sequitur Tiraq. de nobilit. cap. 15. d. num. 10. Hinc reijci à successione feudorum cap. 1. huius libri dictum est, & constat ex alijs apud Tiraquellum num. 11. quare neque iure uti gentilitio stemmate patris, aut insignibus, vel donari denominatione familiæ possunt illegitimi, ut probè *Dionys. in l. Cum pater §. mater ff. de leg. 2. & cons. cnius initium est, Diligenter considerata. Andreas de Isernia in cap. 1. tit. si feud. defunct. Bartol. in l. Tutelas in principio ff. de capit. demin. & in l. Ex libera per eum textum, & ibi quoque Cornelius C. de suis, & leg. ubi Bald. ita scribit fuisse decisum in q. Nobilium de Petramala. Immo esse infames ex alijs docet Baldus in l. 1. col. 1. C. de iure anul. auctor. & in l. Bona fidei col. 1. vers. idem dico C. de iur. iuran. Matth. de Affiliis in constitutionibus Siciliæ incipit prosequentes alijsque recentiores. & Theologis verò præter citatos cap. 1. disp. 1. Alexand. de Aleff. in 5. part. sum. q. 48. memb. 4. art. 3. §. 1.***

Ex his fit ob vnum testem spurium non deferri iuramentum in supplementum, defectumque probationis, sic *Rd in l. Admovendi, & ibi Cacia in repetit. col. 90. vers. 2 §. ff. de vir. iuran. addit Bald. in C. 1. §. iniuria tit. de pace iuran. firm. apud Tiraq. num. 15. Præterea spurium non posse contra legitimos, sed*
contra

contra sibi similem ferre testimonium sic *Matth. de Affili. in tit. de aleator. col. 3. vers. 36. Andreas de Ifernina in constit. Sicilia, incipit, Sicut accepimus, ubi etiam idem Matth. de Affili. nu. 3. Nec doctoratus insignibus donari possunt ex Io. Ligne in proem. Clementinar. & auctoribus proemij lib. 6. Affili. in Constit. Sicilia, incipit, Constitutione presentis col. 2. esse Cardinalis in contrarium videatur scribere.*

- 16 Illegitimorum ignobilitatem deriuat *Bald. d. Cap. per tuas vers. quaro in honoribus de maior. & obed. sequitur, & commendat Alexander in l. Ex facto §. si quis rogatus col. ultima ff. ad Trebel. Stephanus Bertram. conj. 169. num. 3. lib. 2. apud Tiraquellum citatum num. 17. Quamobrem cum sint infames, in feudis nec etiam legitimati succedunt ex Cap. Naturales tit. si de feud. fuerit contr. u. inter domin. & agent. Quia feudum honor est, & beneficium sequitur, tamen multi sint in contrarium, inter quos *Bald. conf. 146. tit. Principis Acaia col. 3. & consil. 387. dum dubijs satisfaciunt col. ultim. lib. 3. quibus auctoribus subscribo, si legitimatio per subsequens fieret matrimonium iuxta supradicta disp. 3. cap. 1. dummodo non ex meretrice, vel scorto suscepti fuerint illegitimi, ut scripsit Angel. in Auth. quom. natur. efficiant legit. & in §. 1. eiusdem tituli. Verum non mihi arridet fundamentum, quo utitur Tiraquellus saepe citatus num. 21. quia nimirum non legitimantur: quod absolute admittendum non est, ut constat ex citato cap. 1. disp. 3.**

- 17 An verò sint nobiles legitimati, & ex muliere ignobili suscepti, pender ex quaestione. An huiusmodi omnino nobiles habendi essent, si intercedente matrimonio geniti fuissent? & quamvis uxores ignobiles, nobiles fieri probabilius videatur ex l. *femina ff. de Senat. & l. cum te, & l. ult. C. de nupt. ex multis quos citat, ac sequitur Tiraq. de nobilit. cap. 18. nihilo tamen minus à vera, & sincera nobilitate compertum habeo deficere, ut ex ipsismet terminis patet.*

- 18 Quae omnia limitanda sunt in his casibus, in quibus illegitimi appellatione veniunt filiorum; qui quidem deducendi sunt ex notatis à *Bald. in l. libertinum C. de interd. matr. quod probè docuit Nicolaus Perus in tract. de success. ab intest. l. bart. 4. col. 3. vers. unde cogitandum; cui do manum, dummodo statutum fuerit de re indifferenti; & de dignitate alijs deficientibus legitimis, per l. Generaliter §. spurios ff. de decur. & ita in specie consuluit Angel. conf. 30. 2. vers. quidam autem sunt. Subscribunt Nicolaus Perus. in tract. de success. in 1. par. in 4. specie filiorum col. ult. & alij receptiores.*

- 19 Non autem me latet communis consue-

tudo in contrariam, qua magnarum, ac illustrium familiarum illegitimi nobiles habentur, ut de illegitimo Subandiz Ducis docet *Raimun. in tract. nobilit. in 2. q. 59. cui consuetudini standum esse colligo ex Bartol. in tract. de insign. & arb. col. 2. Domin. in cap. statutum l. 2. in principio col. ult. de baref. lib. 6. Matth. Affili. in tract. de iure protomis. in Glossa 1. col. 11. vers. item quaro, & nos in tract. de contract. alijs diximus. Nicolaus Perus. in tract. de success. ab intest. in 4. specie filiorum; qui refert in Francia, ac Britannia illegitimos in suis armis barram, ut eius utar verbis, transuersam à sinistra parte in dexteram transferre; & quamvis in Gallia non succedere eos ex consuetudine testatur *Tiraq. num. 25. privileijs, ut plurimum, tamen nobilium, eodem auctore, potiuntur; idem apud Tuscos. & Perusinos docet Angelus conf. 30. Domina Francisca.**

- 20 Hæc eadem particula generationis transuersales hæredes nobilis viri, in rigore etiam arcet à nobilitate; quia tamen non me fugiant, quæ pro transuersalibus hæredibus assert *Matth. de Affili. in constit. Sicilia, cuius initium, intentionis nostra col. 9. vers. sed quaro de quæst. cum eodem tamen ea omnia sic accipio, ut quando in transuersalibus hæredibus eadem ratio dependentiæ ab auis, proauis, atauisque nobilibus urget, eisdem & nobilitatis sit titulus idem, secus verò censenda res est in eo euentu, quo quis homo [nouus nuper nobilitatem assecutus esset, cui nequaquam ipsius successerit frater, aut alius collateralis, quia privilegium personale aliam haud attingit personam ex l. 1. ff. de constit. princip. & cap. Privilegium de reg. iur. in 6.*

- 21 Nec proprijs factis obscurata, hæc clausula Probatum primo ex sacris litteris ad *Rom. 9. Non omnes, qui ex Israel sunt, & tantum sunt Israelitæ, neque qui semen sunt Abraha omnes filij; sed Isaac solum, qui patrum fidem virtutesque ceteras imitarentur, quasi filij promissionis; ergo idem proportionem seruata in posteris nobilium virorum, quorum mores illustres, ac præclara propria viuendi ratione exprimere debent, Hinc Hieronym. ad Celan. summa nobilitas clarum est esse virtute.*

Aristoteles, autem apud Stobæum serm. 84. in lib. de nobilit. qui temporum iniuria periisse dicitur, filium nobili genere ortum, moribus vero rusticis, vitijs, ac probriis infamem, similem (ait) esse pauperi filio & patri diuitem. Concinit Claudius Galenus in exhortatione ad bonas artes; qui cum acute nobilissimorum mores, ac vicia peiora, ac probro maiori digna, quam ignobiliorum dixisset, proinde addit, Si quis sapit, ad exercendam artem se conferat, per quam si nobilis fuerit, videat

Addebitur generi non indignus, sin minus, ipse genus ornabit suum; hoc autem vel negatiue præstandum sanguinis claritatem dedecorum tenebris non offundendo; ut enim probè Boetius in lib. 3. de consol. Philosoph. cap. 6. Quod si quid est in nobilitate bonam, id esse arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo videatur, nè à maiorum virtute degenerent; & præ omnibus acutè Vennsinus noster loco super laudato ait,

Vt cumque defecere mores,

Dedecorant bene nata culpa.

Vel positiue nouum gloriæ splendorem addendo sanguinis, maiorumque claritati: sic Seneca libr. 1. de ira. *Tantumque agmen, (ait) nobilium non inania nobilitatis nomina præferentium, sed eorum, qui imaginibus suis decori sunt; cuius loci etiam est Euripidis in in Helena adhortatio græca, latine sic red: dita.*

Imitare mores

Patris iusti, filio enim gloria hæc

Pulcherrima, qui ex patre probò natus

Consentit cum parentibus moribus.

Et summopere optandum esset, nè verum illud Homeri esset dictum lib. 2. Odiss.

Pauci enim filij similes patri sunt,

Plures peiores, pauci autem patre meliores.

Ad hanc etiam veritatem facit Canonicus textus in cap. Nos, qui, ibi morum nobilitate, ubi id notat Domin. & Cardin. Alexandr. 40. distin. & in cap. penultimo ibi, *Virtutum nobilitas de præb. & cap. Nobilis homo de purgat. canonica constat nobilem nobilitatem ex prauis moribus amittere; & ibi probè Glossa verb. Ingenni mores. Gaudere non debet, qui ingenni mores abiicit. & cap. In audientia de sentent. excommuni. & cap. penultimo de cleric. coniug. & cap. 1. de apost. & cap. 2. Ne Clerici, vel Monaci; ubi Abbas num. 2.*

22 Quod maximè verum esse dixerim de his, qui maiorum nobilitatem Christianis exornant virtutibus, ut probè Hieronym. siue abbas auctor fuerit epist. ad Demetriad. de virg. *Ille (ait) clarus, ille sublimis, ille sit nobilis, ille tunc integram nobilitatem suam se seruire poterit, si dedignetur seruire vitij, ab eisque superari.* Etenim cum supernaturalis filiatio, quam vnusquisque habet Christianus baptismali gratia nobis communicata, proprijs, quas petit, virtutibus dicamur, præcipua nobilitas sit ceteris præstantior, ab ea maximè nobiles protectio dicimur; quare bene Paulinus, siue Hieronym. *Nec interest, qua quisque conditione natus sit, cum omnes in Christo renascamur; Et quamuis hæc nobilitas apud Deum talis sit, ut supra nos num. 2. & 8. diximus, negari tamen minimè potest, ciuile, politicamque, quam expendimus, Christiana Religionis virtutibus, utpotè maximis,*

atque heroicis summopere illustrari; quibus enim inficias mihi ibit, virumque Ludouicum, sanctissimos viros, Galliarum, ac nostri Neapolitani Regni exornasse Coronas? Dominicum Guzmanorum familiæ: Aquinatum Thomam Ignatium Loiole: Xaueriæ Franciscum: Gregorium Nazianzenum: alterumque Magnum, ac sexcenta Christiana Religionis sydera proprijs familijs clarissimum suis virtutibus, atque egregiè pro Christiana Republica gestis addidisse splendorem.

23 Nec quempiam moneat cap. scripsit 27. quæst. 2. & cap. Præsens 20. quæst. 3. nec non Glossa in cap. Ea, qua in verb. personarum delectu, alijque, qui à Iurisconsultis afferri solent textus, Religiosos viros Religionis ingressu nudari nobilitate indicantes; quum hi, ut perpendenti patebit, & probè notauit Tiraq. de nobilit. cap. 26. à num. 6. non de generis nobilitate, sed de titulis eam ornantibus. ut sunt Comitatus, Marchionatus, Ducatus, &c. loquantur. Subscribunt quamplures, inter quos expressè Bald. cap. Cum in magistrum, post medium de elect. Roman. singul. 37. *utrum nobilis*, qui hoc in Rota decisum fatetur, cum esset quæstio de cuiusdam beneficii impetratione. Ratio autem est, quia nobilitas ius est, ac dignitas sanguinis, quæ quidem incommutabilis est, l. ius agnationis ff. de pact. ut probè Smita K., quod sanè per Religiosum statum non expungitur, sed augetur. Bartolus hoc idem voluit in cap. tua nos col. 1. de testam. & cons. 73. Magnanimus ac alibi; probat præterea eruditè Sanch. libr. 7. oper. moral. cap. 12. num. 13. Christianis igitur, ac Religiosis virtutibus exornatur potius Nobilitas, cuius principis nostræ sententiæ ratio est; quòd maiorum virtutibus non tantum insit virium ad illustrandum vnum è posteris, quasi extrinsecè ei nobilitatem appingendo, quantum habent, ut eundem scèdant propria turpiter gesta, & vitia. Quamobrem innata virtutum auitarum radix, abortiuo quasi fœtu, in virulentas rusticitatis spinas erumpens, dedecori potius ei vertitur, quàm gloriæ; in quem meritò agitur, quique de nobilitate scribunt, ac alij ferè passim auctores, inter quos videndus Bartolus in l. 1. col. 5. vers. Item reprobat C. de dignit. lib. 12. Nec meum pigeat lectorem legere Iuuenalis carmina, rem acu tangentis satir. 8. circa medium.

Quod si præcipitem rapit ambitus, atque libido,

Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te Delectant hebetes lasso lixtore secures:

Incipit ipsorum contra te stare parentum Nobilitas, claramque faciem præferre pendendis,

●mnc

Omne animi vitium tanto conspicius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, ha-
betur.

Et quod probro non verteretur plebeio, vel
obicuro, atque homini nouo peccanti, esset
id quidem nobili turpe; quia, ut probè Ma-
rius apud Salustium, maiorum gloria & po-
steris quasi lumen est: neque bona eorum,
neque mala in occulto patitur.

24 Nullus diuitijs in mea nobilitatis descri-
ptione fuit locus; cum ab eorum abhorrè
opinio, qui nobilitatis splendorem non
magnimitatis, magnificentiae, iustitiae, pru-
dentiae, fortitudinis, ac reliquarum virtutis,
sed auri esse immeritò putant; quos toto cœ-
lo errare dixi; nam, ut probè Lactant. lib.
3. qui de iustitia est cap. 16. Diuitia, ait, non
faciunt insignes, nisi quos possent bonis operi-
bus facere clariores. Ratio est, quia, quod
vile in se est, summum dare locum, aut ex-
cellam parere gloriam haud potest, subscri-
bit Bart. in l. 1. col. 3. vers. ergo, quod. C. de di-
gnit. Bald. in cap. sedes col. vltima de rescript.
vbi meritò Innocentium in contrarium de-
declinantem reprehendit; hoc sequuntur
multi, quos laudat, ac sequitur Tiraq. cap. 3.

25 de nobilit. num. 13. Nec tamen eius senten-
tia sum, ut negem, diuitias remotam esse
nonnunquam nobilitatis occasionem, &
aliquo pacto causam; quod sæpe sæpius feli-
cissima ea tempestate, ac seculis planè au-
reis euenit; quando virtuti, ac fortiter pro
Republica gestis, agrorum, feudorum, illu-
striumque titulorum seruabatur prægium;
neque huiusmodi ornamenta, ac decora,
nomina venalia vilo pacto erant; quando
nobilitati, ut assueti ancillario quasi mune-
re inferantur diuitiae; ut igitur è maiorum
fortiter in bello, prudenter in Republica ad-
ministranda gestis nonnunquam emanabāt
benè parta: sic etiam aio, nonnunquam,
remotè tamen, eas nobilitati præbere occa-
sionem; secus si malis essent artibus compa-
rata, ut probè Marth. Afflic. cap. 1 col. 2.
vers. cum illud, quod dicitur, si; de pact. in-
ram. & fauet l. Cura §. de muner. & honor.
& alij apud eum: cum ex fecido cœno illud
aurum obcuritatem potius valeas tribue-
re, quàm claritatem; atque benè parta pe-
cunia ad optimam filiorum institutionem,
ac nobiliū, qui eos nec dedignantur, con-
suetudinem conducit, sic ex ea animos ha-
riunt, atque instituuntur filij ad gloriam;
fauent Barr. & Bald. modo citati. Sunt etiam
diuitiarum ornamenta penè necessaria nobili-
tatis; non secus ac vestimenta, seu tegumen-
ta hominis, auctore Aristotele lib. Ethic. ad
Nicomac. 1. cap. 3. ad finem, docente felicitatem,
hoc est nobilitatem (ut ex græco voca-
bulo deducit Tiraq. cap. 3. num. 12.) Ex

ternis bonis indigere; fieri enim non potest, aut
non facile, ut, cuncta necessaria non suppetunt,
is bona, atque honesta agat; huc facit illud Eu-
ripidis, apud Stobæum serm. 89.

Scis ne, quod nobiles quidem mortalium
Dum pauperes sunt, non amplius clara
sint.

Quod certius est de diuitijs auitis, auctore
Philosopho lib. 2. Rhetor. ad Theodest. cap. 9.
Etenim inuoluntaria paupertas ad scelera
mortales impellit, ut probè Calistratus lib.
3. in princip. ff. de test. Cæterum cum vel cau-
sa remota, vel effectus, vel ornamenta sint di-
uitiarum propriæ nobilitatis, eam in rigore mi-
nime constituunt, spectantes potius ad nobi-
litem fortunæ num. 2. indicatam. Quo
circa Piccolominus, Principes vitos solum
ab alijs nobilibus, diuitijs illustiores, &
fortunatos magis, quàm nobiliores dicen-
dos esse meritò docet.

26 Præterijt etiam mea descriptio patriæ;
quam etsi non ausim negare non nihil ad ho-
minum splendorem asferre momenti, ex
l. si quis, vbi notat Salycet. C. de natural. li-
ber. per Glossam in l. 1. C. de Alexand. primat.
lib. 11. virum minoris nobilitatis, originem
qui duxit ex nobilissima Ciuitate, ut ab Ur-
be Roma, vel nostra Neapoli, præferendum
esse nobiliori alterius inferioris Ciuitatis,
paria si cætera fuerint; ac verò potest, & an-
tiquitate, & maiorum gloria, ditione, feu-
dis, alijsque titulis hunc etiam illi præstare;
in quo sensu subscribo Barrolo in l. citata,
alijque, quos laudat Tiraq. cap. 12. num. 1.
Et sicut in frugibus, pecudibusque soli vber-
tas, cælique conditio, sub quo aluntur se-
mina, ad seruandam indolem maximè con-
ducunt, ita in re nostra. Adde arguitur non
parum habere momenti ad mortalium no-
bilitatem, egregiam Ciuitatem, & in ea pri-
mos nascisci honores utpote maiores; atque
inter nobiles quosque caput extollere, eisq;
præstare, vel eos æquare splendorem arguit
familia non vulgarem. Cæterum, ut probè
Galenus in exhortatione ad bonas artes. Si
fixius, & attentius (ait) contempleris res ho-
minum, non conspicias homines factos illustres
ex Ciuitatibus; sed contra per viros bonos, &
artibus præstantes horum patrias fuisse nobi-
litas; etenim quod nomen, aut dignitatem
habuisset Stagyra, nisi per Aristotelem conti-
gisset. Neque silentio prætereunda senten-
tia est, quam Cato maior apud Ciceronem de
senectute retulit, & Themistocles Siriphio
cuidam in iurgio respondiisse fertur. Cum
enim ille dixisset, Themistoclem non suum,
sed patriæ gloriam splendorem assequutum:
Nec hercle (respondit) si ego Siriphius, essem
nobilis: nec si tu Atheniensis esses, clarus um-
quam fuisses. Huc spectat, quod nos de
creatio;

An præstet Episcopum nobilem
esse, quàm ignobi-
lem.

S V M M A.

Questiones disputanda, num. 1.

In casu necessitatis, vel evidentis Ecclesia
utilitatis nobilis ignobili sufficientiori præ-
ferendus est, num. 2.

Ignobilis nobili absolute præhabendus, nu-
mer. 3.

De Episcopo specialiter id probatur, nu-
mer. 4.

Nobilis præsentatus, ignobili pariter præsen-
tato præferendus, num. 5.

In dispensatione multitudinis beneficiorum
compatibilium nobilitati maxime consulen-
dum, num. 6.

Nobilitas expeditiorem reddit dispensatio-
nem in desiderata aetate ad beneficia, nume-
ro 7.

Canonicus nobilis ignobilem antiquiorem præ-
cedit, num. 8.

Votis paribus nobilis electus præferendus igno-
bili, num. 9.

In dubijs fauendum est nobilitati, num. 10.

Quomodo intelligatur, quod Doctor ignobi-
lis nobili præferendus est, numero 8. 11.
& 12.

Quomodo non datur in his exceptio persona-
rum, num. 13.

Expenditur Cap. Venerabilis de præbendis,
num. 14.

Cur Deus elegerit infirma huius mundi, ut
confunderet fortia, num. 15.

Adamavit Christus Dominus nobilitatem,
ibidem.

Expenditur Cap. Illud distinction. 40. nume-
ro 16.

I **Q**uid de nobilitate sentiendum sit,
satis explicatum habeo capite su-
periori: sequitur, ut eam ad no-
strum institutum accomodatam
persequar; ad quod, ut exploratum suppo-
nimus, quod hisce adnotavit Hieronymus.
Ille apud Deum præstet potior, non quem no-
bilitas generis, nec dignitas sæculi, sed quem
deuotio fidei, & sancta vita commendat. Et
Gregorius in cap. 3. distinct. 40. Nos, qui præ-
sumus, non ex locorum, vel generis digni-
tate, sed morum nobilitate innotescere debe-
mus, nec Urbium claritate, sed fidei purita-
te; Idemque constat ex Cap. non loca di-
stinct. 40. ut enim ex supradictis liquet virtus,
boni,

creatione Euz intra Paradisi fines Adamo
extra producto in nostra Cosmopœla dixi-
mus question. 24. Sic pariter Aristoteles glo-
rianti cuiusdam, quod magnæ urbis esset,
respondisse fertur τοῦτο οὐκ οὐκ ἀλλ' οὐκ ἡ-
γάλης πατρίδος ἀξίος εἶναι, idest, Noli hæc
considerare, sed an magna siue illustri patria
dignus sis. Prudenter igitur, Agesilaus ille
magnus, auctore Plutarco in Apophteg. La-
sonicis à Chori Magistro in vltima eius par-
te collocatus, Bene sanè est (fertur dixisse)
ostendam enim non loca viris, sed viros lo-
cis dignitatem conciliare. Immo nonnullas
apud nationes probro sibi nobiles ducant
urbes habitare, satius esse rati propria in-
colere feuda, ditionesque, ut fusè tradit,
prosequiturque Pocius in suo libro de No-
bilitate, & Tiraquellus capite secundo nu-
mero 2.

77 Hæc autem fusè dicta, si vnica definitio-
ne dialecticis legibus magis apta sit ani-
mus comprehendere, ita nobilitatem
defines. Perantiqua dignitas à claris pa-
rentibus legitime deriuata in posteros, quo-
rum falsis obscurata non sit. Quid autem
claritas importet, atque excludat, dixi-
mus numero quinto, sicut & cæteras particu-
las explicauimus.

Ex his colligo illustriorem, vel minùs
illustrem nobilitatem ex super explicatis
conditionibus desumendam esse, præfer-
tim ex clarioribus rebus gestis, & illu-
strioribus maiorum honoribus, & ex diu-
turnitate temporis, feudorum ditione,
qua talis familia illustrata est; quamob-
rem nobiliorem meritò duces, cuius pa-
rentes, maioresque Principes fama, at-
que opinione fuere celebres, vel ex glo-
ria militari, vel ex insigni prudentia in
administranda Republica, vel scientiarum,
doctrina, ac ditione, quàm eos, qui hone-
stis tantùm maioribus nati sunt.

28 Colligo secundo, summopere Hostien-
sem displicere, qui insulse, nè dicam
imprudenter, occasionem alijs præbens
ut de eius natalibus minus rectè, quam
parasset, sentiant in Capit. penultimo de
præbendis, ac sapè aliàs (ait) Et ideo pro-
pria nobilitas sanguinis non est alia,
quàm stercoreis, & fætoris. quæ
tanti viri ore indigna sunt.

Agitare possem alia de
nobilitate, ni lon-
gius ab in-
cep-
to traherer.

§ § §

§

bonique mores auitæ nobilitati prorsus præferendi sunt, quod expressè docuerunt Baldus in cap. penultimo in fine de probat. per tentum in l. Pronuncio, §. Matrem familia. Imola in cap. penult. col. 1. de prob. ubi clarè loquitur de beneficijs Ecclesiasticis, & alij, quos laudat, ac sequitur Tiraquellus cap. 4. num. 16. cuius ratio petenda est ex num. 22. superioris capituli, vnde huc deferenda sunt rationum momenta, clariùs de Episcopatu probantia, spiritali scilicet potestate, de qua in præsentia agitur; quippe quæ virtutis potius ornamenta, quàm sanguinis splendorem suo sibi iure postulat. Quamobrem in hoc casu nostra non procedit quæstio, quæ tria videtur habere membra. Primum, an in necessitatis casu, qua præmeretur Ecclesia, potens, ac nobilis vir præferendus sit in Episcopum? Secundum, an cæteris paribus nobilis ignobili absolutè præferendus? Tertium, ubi existeret dubium, quia nimirum nobilis ad munus Episcopale existenti sufficiencia, dubitaretur, an ignobilis melioris conditionis ob scientiam, aliaque desiderata, Præfuli ornamenta ei præferendus esset, an id fieri posset.

1. Prima conclusio. Quando Ecclesia potentior, nobili, vel ditior indigeret persona, si hæc aliqua ratione ad Episcopale munus sufficiens esset, præhabenda profecto foret cæteris ignobilibus, cætera magis idoneis. In quo sensu Hostiensis subscribo, quem laudat, & sequitur Panormitan. cap. Constituitur il. 2. de appellat. qui in hisce cæhbus scientiæ nobilitatem præferendam esse docent, tum ibi, tum cap. officij de elect. quod iuxta explicatam nostram assertionem, & non alias amplectimur cum Felino cap. Cum adeo col. 4. de rescriptis, ac Theologis, Alexand. de Hales in 2. part. summa quæst. 136. mem. 11. §. 1. Dicitur Thomas quodlib. 6. art. 9. Azor. 2. part. lib. 6. cap. 15. quæst. 3. immo in hoc casu retrahendam esse electionem, qua ignobilis, alioquin sufficientior nobili prælatus fuerit docet Hostiensis in cap. Constitutus lect. 11. de appellat. quem sequuntur Panormit. ibi Philipp. Decius col. 11. in fine; tamen si alij apud Seluam in tractat. de benefic. 3. quæst. 7. contrarium sentient. Addo Constitutionem Leonis Decimi, Superne de gener. Clericor. & Episcoporum; quæ cum decreuisset personis omnibus numeris absolutis Episcopatus, neque in commendam dando in futurum; Subiungit: Nisi ratione utilitatis Ecclesiarum, prudentia, nobilitatis, &c. aliter visum fuerit faciendum. Ratio autem est, quia supposita tum sufficiencia ex parte personæ nobilis, tum necessitate, vel evidenti utilitate ex parte Ecclesiæ maior illa ignobilis qualitas, ut valdè accidentaria

se habet ad regimen, & Episcopale munus.

3. Secunda conclusio. Cæteris Ignobili Nobili absolutè præhabendus est. Hanc assertionem, cui omnes, ni fallor, ad stipulari tenentur Authores, primum absolutè, deinde ad Episcopatum coarctatam probauimus; Deuteronom. igitur 1. ita apud Vulgatam habemus: Tuli de Tribubus vestris viros Sapientes, & Nobiles, & constitui eos Principes, Tribunos, & Centuriones, &c. Ecclesiast. 10. Beata terra, cuius Rex nobilis est; aut ex alia versione, Filius nobilium, quem locum affert Bartolus in l. 1. column. 5. versic. videndum est C. de dignitat. libr. 12. & cap. 1. Vidi seruos in equis, & Principes ambulantes super terram, quasi seruos. Secundò, ex institutis omnium, ferè nationum, quorum nonnulla hæc inferam. Theseus igitur apud Plutarchum nobiles ab alijs diuisit, eisque facultatem condendi, & administrandi leges dedit; eandem condidit legem Romulus, Auctore Halicarn. libr. 2. antiquitatum Romanorum. Solonem Atheniesium Legislatorem his addidisse Magistratum constitutum ex Nobilibus tradiderunt Aristoteles 2. Politicor. cap. 10. & Plutarch. in Solone sequuti sunt Longobardi, quorum iudices nobiles esse debebant, ut in Lombard. titul. de offic. iudic. l. ultima de iudicib. Germani subscribunt ex Tacito; at Veneti huius optimi instituti palmam ferunt, cuius regimen cæteris præstans Aristocraticum est. Tertiò probatur ex Aristotele Philosophorum Principe lib. 2. Politicor. citato capite 10. Nobiles; asserente, & ingenuos sibi rationabiliter honores arrogare, & cap. 8. libr. 7. legem irridet Lacedæmonum, Magistratum maximum iubentem ex plebeis creari; quam doctrinam & Platone ipsius magistro accepit lib. 3. de legib. inter septem rationes imperandi hanc secundo loco constituyente, ut ignobilibus nobiles imperent. Quartò ex iure ciuili in l. Honor §. de honoribus in verb. origo natalium ff. de muner. & honor. & l. honores §. Is qui ff. de Decurion. ubi plebei Decurionum honoribus fungi prohibentur, ex quo Bart. l. 1. col. 3. C. de dignitat. libr. 12. notat plebeium eligi non posse ad dignitatem, & in l. 1. ubi hoc idem notat Ioannes Plac. de condit. impuber. bor. libr. 10. & in Authentic. Præsides in principio, ibi nobiliores Ciuitatum. Atque ex alijs sexcentis textibus, quos, ut fugiam fastidium, non affero, hæc veritas liquet. Quintò, ratione imitationis; quia plerunque filij nobiles parentum imitantur mores, ut Cinus aduertit per l. Quod si nolit §. qui mancipia, C. de postulat. Quare nobilitatem honore habendam esse docet

docet *Philosophus lib. 3. Polit. cap. 8.* quia consentaneum est ex mellioribus ortos esse præstantiores, ut è *superiori capite* liquet; subscribit *Panorm. in cap. Venerabilis col. 2. de præbend.* ubi allatam rationem indicat. Sextò probatur è ratione gratitudinis, nam Respublica illustra maiorum nobilium facta, atque egregiè gesta memoria, ac beneficijs colere tenetur sempiternis. Hinc *Tullius pro Sestio*; *Omnes boni semper* (ait) nobilitati fauimus, & quia *Reipublica utile est*, nobiles esse dignos maioribus suis, & quia *valere debet apud nos senes clarorum hominum de Republica meritum memoria*.

Verùm enim verò, ut legem Romuleam omittam, quæ per nonnullos annos illibata viguit apud Romanos, auctore *Linio 1. de cada lib. 10.* cuius hæc erant verba, *Patres sacra magistratusque soli peragunto, in euntoque Plebei agros colunto*: ut missum etiam faciam quod *Claudians lib. 1. contra Eutropium* scripsit:

Asperius nihil est humili cum surgit in altum.

Dixi (cæteris paribus) ut vitarem exceptionem personarum, de qua *tom. 2. lib. 6. disput. 3. cap. 1. & 2.* Ad Episcopatum proprius accedens de quo mecum expressè sentit *Azor. part. 2. lib. 6. quest. 3. pro 6. momento*, ac vnã præ omnibus adduco *Basilij sententiam epist. 10. ad Gregoriam Theologum*. Quanto enim impotentiores redduntur Ecclesiæ; tantò magis dominandi libido in hominibus augetur; & hac tempestate Episcopatus nomen ad infelices homines vernarum filios deuenit; cum nullus ex Dei famulis se ipsum velit contra ipsos introducere. Qua aurea pene doctrina non lacrymandam modò suam tempestatem deplorat *Basilius*, verùm timorem nostræ incutit, ne ob tenuitatem redditu Ecclesiasticorum, quibus Episcopales donatæ sunt Ecclesiæ, quarum paupertas in Christi membrorum redundat damna, & ob effrenatam dominandi libidinem nouorum hominum à nobilibus viris respuatur, atque ab infami mortalium fœce ambitiosè conquirantur, qui abdomini suo nati, ut è domesticis miserijs emergant, & aliqua in obscurorum natalium tenebris luce fruantur, Episcopatus ambiunt, quibus Hieronymi ad *Nepotianum* aliò dirigentis sententia competit. *Natus in paupere domo, & in sugurao rusticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare non poteram, nunc simillam, & mella fastidio*. Quamobrem tria maxi me *Basilius* supra laudatus videtur optare: primò, nè nobiles Episcopale subire, refugerint onus, ea, quam nonnullæ Ecclesiæ habent, contenti tenuitate; quum, ut citatus, ait, Hieronymus, *Ignominia Sacer-*

dotis sit proprijs studere diuitijs: secundum, nè Cathedralis Ecclesiæ tanta plerumque laborent inopia, ac tenuioribus fructibus; quibus Episcopi nec ad vitam necessaria, sæpe sæpius habeant, nec modum pauperibus consulendi, propria Episcopali gloria, destituti, quæ, auctore *Hieronymo*, pauperum est inopiz prouidere: ex quo illud *Bernardi* sequeretur *sermone 6. in Cantica versùs finem*. *Ut nec pro Episcopatibus, & Archidiaconatibus, Abbatijs, alijsque dignitatibus, alijs ditioribus, impudenter hodie decertaretur, ut nimirum Ecclesiarum redditus in superfluitatis, & vanitatis usus dissipentur*. Quod ab Ecclesiæ sua Deus in præsentiarum auertat. Demum, ut obscurorum, atque ignobilium ambitio frænaretur, nè in expedito campo ad perniciem Ecclesiarum effusus excurreret habenis: atque in fordidæ seruitutis præmium, Episcopatum, exclusis clarissimis viris, sibi fauore, ac gratia vindicaret, quod sua tempestate turpiter factum, deplorat modo laudatus *Basilius*. *Hi nunc fratres mei ex Nyssa abegerunt, & eius loco virum introduxerunt, immo potius mæcipi trionfolare*.

Septimò ex sacris Canonibus probatur conclusio, qui meritò nobiles, ac Principes viros in Ecclesiasticis dignitatibus reliquis prætulerunt; ut his notat *Abbas cap. de multa num. 5. de præbend.* Nobiles, seu sublimes persona non reprobantur ab Ecclesiæ, qui immo honorantur in collationibus beneficiorum; & dic sublimes, id est, nobiles quasi supra alios eleuati, supra lumen positi: hæc ille; quam doctrinam habet etiam *Cap. Dudum lect. 1. in 4. notando de elect.* sentit hoc idem *Gloss. in cap. ultimo verb. nobilitati de panis per textum in cap. Non satis vers. item si consideranda est 33. dist. & Gloss. in cap. statumimus, in verb. potiore, ubi Baldus de maior. & obed. Goffred. in summatit. de tempore ordinandorum. Sed circa hospitalitatem in fine Archidiacon. in cap. Hæc autem scripsimus ad finem 30. dist. ac alij, quos laudat *Tiraqu. cap. 20. num. 20. num. 11. & ex Iurisconsultis cum Gloss. in l. societas contrahitur Baldus, & alij ff. pro soc. qui voluit, ut ad consequendos Canonatus æquiparentur nobiles, & docti; dummodo sufficienti polleant doctrina nobiles; etsi non adeò eximia, ut adnertie *Barb. cons. 35. lib. 11. ubi ait non tantam exigi scientiam in nobili, atque in cæteris*. Demum demonstratur conclusio, nam esto Ecclesiæ regimen monarchicum sit, ut probè præ cæteris probat *Bellarmin. de Roman. Pontific. lib. 1. cap. 9.* Verùm summo pastori sic totus orbis commissus est, ut per multos alios minores pastores ei subiectos regatur; non secus, ac diues Paterfamilias multos colit per alios agricolas: vnus Rex quam**

- plures Ciuitates, Prouincias, ac Regna per Moderatores, Præsides, ac Proreges: Imperator exercitum, legionesque per Tribunos, Centurionesque, quas omnes Ecclesie competere similitudines probat ex sacris Scripturis, ac sanctis Patribus in Calvinum, reliquosque sectarios Bellarminus citatus, ac nos lib. 1. disput. 1. cap. 5. à num. 3. diximus. Quæ cum ita sint, vniuersum Ecclesie regimen apud Episcopos nobiles, Pontificis quasi adiutores, potius quam apud ignobiles esse debere, meridiana liquet luce clarius, ex textu etiam in l. Omnium circa principium in illis verbis, Inter eos nobiles C. de testament. vbi ex eo notant Bald. Angelus Raph. Franc. Aretin. Iason, & alij, quod vbi est Princeps, ibi est, ac præsumitur esse copia nobilium: quod et si Eminentissimis competat Cardinalibus; suo tamen modo etiam Episcopis, quibus maior est iurisdictionis potestas in suis Ecclesijs, quam Cardinalium in Ecclesia sui tituli, vt lib. 1. disput. 2. cap. 5. probatum est. Tandem si prudentissimi esse debent Episcopi, vt 1. lib. scriptum; nobiles cæteris prudentiores esse sanè præsumuntur per l. 1. C. qui & aduers. quos; ideoque nobilitas ætatem supplet, vt infra corollario tertio dicam, ac docet Andr. Barul. in constit. Sicilia, Incipit, minoribus, ibi Matth. Afflic. col. 4. vers. tertio quarit, Confirmatur præterea ex auctoritate Hieronymi, quam lib. 3. disput. 3. cap. 1. num. 14. afferemus.
- 5 Ex his fit, si à diuersis fuerint præsentari Patronis, pari votorum numero, nobilis, atque ignobilis; cæteris paribus præferendum esse nobilem; quod aduertunt Gayg. in Reper. cap. vlt. col. 54. versum attendere potest de elect. lib. 6. Philip. de Sarra in cap. cum autem pag. 152. Lambert. in tract. de iure patron. art. 9. quest. 5. part. 3. lib. 11. ac demum Tiraqu. de nobil. cap. 20. num. 13.
- 6 Fit secundò, in dispensatione multitudinis beneficiorum compatibilium, nobilitati deferendum esse, cap. De multa de prob. quia nobiles maioribus sunt beneficijs donandi, vt ibi Expositores, idemque constat per Extrau. Execrabilis, §. vnus itaque, & ibi Zenzel in verb. generis claritatem, & per Gloss. cap. Cum aded de rescript. vbi Bald. Panorm. & Felin. quod ad considerandam beneficij sufficientiam, nobilitatis habenda sit ratio per citatum cap. de multa, & Gloss. in cap. Quarente de cler. non resid.
- 7 Fit tertio, nobilitatem expeditiorem, facilioremque reddere dispensationem in ætate ad beneficia, & consequenter ad Episcopatum, vt docet cap. cum in cunctis de elect. notab. 4. quod factum fuisse tempore schismatis Alexandri, & Federici in Io: Episcopo
- Gracionopolitano auunculo Comitiſſæ Subaudia refert Tiraq. num. 13. in fine, atque in alijs passim.
- 8 Fit quarto, Canonicum nobilem præcedere ignobili prius etiam receptum, ex cap. Episcopos dist. 17. vbi hoc notat Domin. subscribit Barboſ. conf. 57. & Felin in cap. Clerici, col. 2. de iudicys, Tiraqu. citatus num. 52. & 53. Sic etiam Doctor nobilis præfertur Doctori ignobili prius doctoratu insignito ex Bald. in l. Nemini C. de aduoc. diuers. ind. Felinus cap. Clericis de iudic. num. 3. qui ibidem confirmat de Canonico allatam doctrinam.
- 9 Fit quinto, in electionibus, & quibusque alijs dignitatibus, vbi voces sunt vndique pares, præferri nobilium nota non modo in secularibus, ex Gloss. in §. Item testium cap. si testes 4. q. 3. & Bart. in l. 1. C. de dignit. verum etiam in beneficiorum, ac dignitatum ecclesiasticarum electione, vt probè Innocent. in cap. Dudum de elect. ad verb. Dignitate, & ibi Hostiens. 10. And. in eodem verbo. Panor. in 4. notab. & Cesar Lamb. in trac. de iure patron. q. 24. art. 1. princip. part. 2. lib. 1. col. 3. vers. non obstat etiam dictu, & in 18. q. art. 5. 3. part. lib. 12. Tiraq. cap. 20. num. 58.
- 10 Vltima conclusio, in dubijs fauendum est nobilitati, sic Tiraq. citatus num. 193. ratio mihi videtur esse, quia melior est in dubio conditio nobilitatis ob tot hæcenus dicta, cum nobilitas gradum adiiciat, vt cap. Dudum de elect. Hostien. cæterum nobilitatis cõtempor. §. 1. docet, ex l. Quod si nolit, §. qui mancipia ff. de edilit. edit. & cap. De multa in fine de prob. & cap. vlt. dist. 60.
- 11 Obijcies primò ex Barboſ. conf. 57. col. 6. vers. præterea pondero lib. 2. & in cap. Ad aures, col. 4. de rescript. & in Extrau. Doctor litteratus ignobilis nobili Doctori æquè docto præfertur, per argumentum à simili desumpto à Gloss. in cap. Nunquam 56. dist. vbi ait Chrysostomus. Nescio quomodo ille magis resplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuit de virtute mirabilis: Addit Gloss. in verb. nescio, quod ille, qui natus est ex parentibus prorsus alienis à virtutibus, dum tamen ipse sit bonus, melior est, quàm ille, qui natus est de bonis parentibus, licet ipse etiam sit bonus. Quare Panormis. in cap. penult. col. 2. de proband. Magis commendandum (ait) quàm nobilem, ignobilem æquè virtuosum; quippe qui nullo maiorum exemplo virtutis viam arripuerit. Cui sententiæ & Plato, & Socrates videntur adstri-
- 12 pulari. Respondet, Diuum Chrysostomum in eos dicere, qui obscuro loco nati in Creatorem irascebantur, contra quos etiam agit sequens cap. citata distinctionis, cuius initium Nasci de adult. adiuncta Glossa, ex qua hanc mihi

mihi videor desumptisse solutionem, cui ipsemet Chrysostomus fauet, ibidem, qui dixerat. Immo etiam (si quiddam à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio, quomodo, &c. ut supra in argumento; quasi à communi sensu discedens; per exaggerationem quandam id esset dicturus, nec discrepat Abbas, qui loco laudato expressis verbis, non ad eò esse honorandum docuit ignobilem æquè virtuosum, ac nobilem; Quia in hoc duplex (ait) decor fulget, & parentum, & proprius, ut nos superiore capite num. 8. 11. & 20. Fundamentum autem Panormitani est optimum, ex quo maiori habendum esse in honore, duplici pollentem dignitate, sic Comes, & Baro Comiti tantum præfertur, aut Baronì, auctore Bald. in l. sed milites ff. de execut. tut. quem sequuntur Felinus in dicta rubrica de maior. & obed. ac alij à Tiraquello citati cap. 6. num. 8. Et quamvis magnificandi sint, qui ab obscuris parentum sordibus per egregiè gesta emergentes, ut aurum splendent; non tanti tamen, ac nobilis ob dignitatem, ac ius clarissimi sanguinis diuturno tempore comparatum. Et huius sententiæ sunt Cynus in l. Providendū C. de post. Bald. in l. Nobiliores in fine C. de commerc. & mercat. quatenus præfert omnibus generositatem animi magnitudine, decoratam; & clariùs in l. Nemini in fine C. de aduoc. diuers. iudic. Panorm. laudatus, & in cap. 1. notab. 1. de don. & alij, quos laudat, & sequitur Tiraquell. capit. 6. numero 7. neque in argumento citati Philosophi discrepant.

¶ Obijcies secundò, sicut apud Deum non est acceptio personarum, ita neque apud Pontificem cap. Notuit de indic. nam Papæ iudicium cum diuino compositum esse debet cap. Ut nostrum, Ut Eccles. benef. &c. ergo non est, cur ignobilibus præferantur nobiles. Respondeo ex Panorm. cap. de multa de præb. Personarum acceptionem censerì, cum circa æqualia inæqualitate laboratur; ac viris nobilibus, vel doctis cæteri non sunt æquales: quamobrem, seruata cum his inæqualitate personarum, non datur acceptio, quod ad nostrum præstat exemplum Iustissimus Deus 89. dist. cap. Ad hoc, satis enim abundè communis est commensuratio, si præstantiorum meritorum, atque conditiorum personis meliora quæque conferantur; immo si nobilitati minimè consulere-tur, acceptio tum quidem personarum potius daretur, quando ignobilis nobili præferretur; nec sanguinis claritas superiori capite declarata à numero præsertim 18. ad Episcopatus, cæterarumq. dignitatum fastigium, ac distributionem impertinens est.

14 Obijcies certio Cap. Venerabilis de præb. ubi cum Papæ ab Argentini Capituli Procuratore per antiqua exposita fuisset consuetudo, qua nullus infimo loco natus ad quandam præbendam admitti solebat. Hic Papa respondet: Hoc igitur attendentes, quod non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo faciunt; & idoneum seruitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes, eo quod non est personarum acceptio apud Deum. Hæc ille, quæ ex cap. 1. ad Corinth. de sumpta videntur. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, &c. Verum ut à nobilitate, vel ignobilitate inquirenda Apostolorum abstineam, ac textus citati Glossam missam faciam, nescio quam de Sancto Bartholomæo doctrinam minùs indicantem, ut ex multis notat Cornelius à Lapide in cap. 1. ad Corinth. vers. 26. in fine ex eodem Paulo assero placuisse D.O.M. per stultitiam prædicationis saluos facere credentes, stultitiam, non modo quoad materiam, quæ crux cum Christi fuisset, & eo videbatur mundo stultitia; sed quo ad proportionatos etiam ministros, pauperes, idiotas, plerumque ignobiles, & apud mundum stultos; qui quidem unicà Dei virtutem ostentantes, crucis trophæum ad miraculum per totum circumferrent orbem; diuino prorsus consilio, id enim in primordiis fidei dicebat, ne, ut sequitur Apostolus vers. 29. Glorietur omnis caro. Sapienter itaque Ambrosius lib. 5. in Lucam cap. 6. ad illud, elegit duodecim ex eis. Aduerte, ait, Cæleste consilium non sapientes aliquos, non diuites, non nobiles, sed piscatores, & publicanos, quos dirigeret, elegit, ne tradidisset prudentia, ne redemisset diuitijs, ne potentia, nobilitatisque auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiam videtur, ut veritatis ratio non disputationis gratia prævaleret; quod argumentum æquè doctè prosequitur Augustinus de verb. Domin. serm. 59. tom. 10. Cæterum hæc in Ecclesia iam adulta omnino cessauit ratio; neque necessitas huius vrget, quod D. Bernard. laudatus ab Antonio Andrea in textu citato meritò appellat miraculum. Et quamvis apud Deum non gradus elegantior, sed vita melioris actio comprobetur, neque considerandum est, quis maior sit in loco, vel ordine, sed quis iustior 40. dist. cap. Nos qui, & cap. Non loca veruntamen tum hæc, tum alia à nobis num. 1. allata huic doctrinæ minimè refragantur; quum de nobilibus virtute destitutis cum virtuosis comparatis loquantur.

¶ Adde

Adde, non tantum abhorruisse Christum Dominum Episcopum animarum nostrarum à nobilitate, quin à Regia Virginis matris stirpe nasci voluerit, *Matt. & Luc. 1.* quin voluerit à nobili præcurfore prænunciari. *Indicavit enim Lucas* (probe ait Maldonatus in 1. *Lucæ vers. 7.*) *nobilitatē generis aliquid ad commendandum facere præcursoris officium: quare reprehendenda Ecclesie non sunt, quæ in eligendis Sacerdotibus aliquam generis rationem habent.* Quin demum nonnullos & sapientes, & nobiles etiam in Ecclesiæ infantia ad fidem in Episcopos, Apostolos, ac Discipulos vocauerit, ut Ioannem Evangelistam, & Iacobum eius fratrem, auctore Hieronymo 1. tom. in Epi-

saphio Marcella, sic Dionysiam Areopagitam, Paulum Proconsulem, Nicodemum, ac alios.

16 Obijcies videlicet textum cap. *Illud diffin.* 40. ubi Ambrosius mulierem intra Paradisi fines, extra quos virum creatum esse eò refert, ut intelligatur non loci, non generis nobilitate, sed virtute vnumquemque gratiam sibi comparare: subscribit *Glossa cap. Quoniam vetusto 24. quest. 1. de elect.* ubi alteri pro se nobilitatem alleganti respondetur *Piscatori Petro, fabri filio successorem querimus, non Augusto.* Respondeo utrumque textum, & Glossas nobilitatem conferre solum cum virtute; quam ei meritò præhabent, ut nos num. 1. etiam docuimus.

DISPUTATIO VII.

De Sacri Præsulis ætate.

Quem *Tridentinum session. 22. cap. 2. & session. 7. cap. 8.* rationi consentaneum expressit ordinem sequor, ac post natales ætatem aggredior Episcopi exponendam; ad cuius dilucidationem quatuor declaranda sese offerunt. Primum, ætas Episcopo absolutè necessaria: Secundum, an validè quis ante illam Episcopatum inire possit? Tertium, qua ratione, quauè sub pœna illicitè quis ante legitimam ætatem Præsulatum ascendat? Demum, cuius sit, & quomodo probanda hæc ætas?

CAPVT PRIMVM.

A sacris Canonibus præscripta Episcopis ætas asseritur.

S V M M A.

- Quæstiones disputanda, num. 1.*
Triginta requiruntur expleti anni ad Episcopatum. num. 2.
Inquisitori cur quadraginta desiderantur anni, num. 3.
Annus trigessimus Episcopi completus desideratur, num. 4.
Et quidem metaphisicè, suis arithmeticè, nec moraliter, n. 5.
In eadem die, in qua quis trigesimum adimplet ætatis annum, eligi in Episcopum non potest, n. 6.
Omne tempus currit de momento in momentum, ubi contrarium à iure expressum non est, num. 7.
Quo sensu intelligendum sit, diem inceptam habendam esse pro completa, num. 8.
Septennium ad sponsalia, ætatem malitia non supplente, metaphisicè completum desideratur, n. 9.
Quid sentiendum sit de testamento condendo, num. 10.
Quid tenendum de ætate anno bisextili completa, n. 11. & 12.

- Episcopi ætas à die natiuitatis computanda, num. 13.*
Quid in dubio diei, mensis, & anni, num. 14.
Non satis est ultimus trigesimali anni dies inceptus ad Antistitis ætatem, nec decimi sexti ad professionem, neque integri anni ad tyrocinium, num. 15.
Quomodo ieiunium obligat in ultima die, num. 16.

O Vatuor hic habeo disputare: Primū, Episcopo ætatem ex sacris Canonibus asserere: Secundum, num expleti moraliter, vel metaphisicè, qui ei desiderantur anni, esse debent? Tertium, quid censendum sit de anno bisextili? Denique, quo ex puncto anni computandi sunt?

- 2 Prima conclusio, licet antiquitus ad Episcopatus fastigium gradum quis facere minimè potuerit, qui trigesimum non attigisset annum, postea verò triginta expleti requiruntur in tota ferè Ecclesia Catholica. Prima pars probatur ex *Conc. Agathens. cap. 16. & 17.* habeturque in *cap. Quicumque 77. dist. adiuncta Glossa, & cap. Cum nobis olim*

olim de elect. In qua Episcopis ætate præscripta christiana, & catholica iudaicam videtur Ecclesiam imitata, cuius obtinuerat usus, ne ante trigésimum annum quispiam doctoris fungeretur munere: sic præcurator Baptista huius ætatis populum docere cepit: Immo, & Magister, ac Dominus omnium Christus ante hanc ætatem, ad nostram doctrinam, cum Verbum esset Patris Dei, ab hoc munere abstinuit, ac miro silentio se continuit, quod licet subobscurè *Sixtus V. de mæle promotis* in sua Bulla, incipiente *Sixtus Episcopus &c.* videtur tamen subindicasse. Secunda vero pars constat ex *Alex. d. 10. Tertiio in Concilio Lateranensi*, habetur in Cap. *Cum in cunctis de elect.* & à Tridentino *sess. 7. cap. 1. de reformat. comprobato*, quod decernit, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi, qui iam trigésimum annum ætatis exegerit; cui omnes accedunt, tum Theologi, tum Canonistæ; quos laudant, ac sequuntur *Henriq. in summa lib. 10. cap. 19. §. 3. & lib. 14. cap. 9. Azor in instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 5. Lessius de usu lib. 2. cap. 34. dub. 20. num. 103. Rebuff. Tract. de pacif. sess. 7. rum. 84. Mercur. de arbit. casu 427. num. 34. & alij apud nos*, quæ posteriora iura videtur Sæpius non meminisse de censuris *disp. 31. sess. 3. num. 10.* Consulto dixi in tota fere Ecclesia Catholica; quod *Rebuff.* supra relatus, ex quo *August. Barbof. de offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 1. num. 27.* in Regno Franciæ hoc non habere locum credant, in quo ad Episcopatum, quisque vigésimum septimum agens annum ætus iudicatur, ex concordatis inter Leonem decimum, & Galliarum Regem; quamvis alij apud *Campanil. dub. 7. diuers. vir. canonic. cap. 6. num. 34.* hanc pactionem locum non habere putant in omnibus Ecclesijs Galliarum; quum bulla concordatorum id solum exprimat de illis Cathedralibus, quæ in Delphinatu, Comitatu, Dicensi, & Valentiniensi sitæ sunt; ut ex verbis constat *Rebuffi in concordia rubrica de regia ad prælaturas nominatione scienda §. 1.* quamobrem in reliquis promissa iuris videtur communis seruanda dispositio iuxta *l. Principimus C. de sacros. Eccl.* Has autem Galliarum, & Prouincias, & Ciuitates, quibus Episcopi, & Archiepiscopi præsumunt, enumerat *Barb. 1. part. tit. 1. cap. 1.* Ratio autem, cui sacri videntur innixi canonistæ, est, quia triginta annorum ætas non est comparata iam modo scientias, quibus præstare debet Antistes videtur apta, verum ad sufficientem, qua præditus Episcopus desideratur prudentiam; nam esto *Sapient. 9. legamus in antiquis scientia est, & in multo tempore prudentia; & Ecclesiast. cap. 25. Quam speciosa veteranis sapientia, & intellectus, & consilium corona senum multa sapientia, & gloria illorum timor Dei; nihilo tamen secius*

media ætas, consilium etiam habet firmum; atque in paucis saltem ex multis, & præ multis ad culmen Episcopatus eligendis multarum memoria rerum sufficiens inueniri facile poterit ad desideratam experientiam.

- 3 Obijcies, Inquisitor hæreticæ prauitatis quadraginta annos natus esse debet ex *Clem. Nolentes de hæret. sed Episcopo ex Cap. per hoc de hæret. in 6.* Inquisitoris munus maxime competit; ergo rationi consentaneum non est, ut triginta tantum sit annorum. Huic argumēto respondet *Glossa primi textus* hoc esse mirandum, ac de arbitrarijs, de quibus necessario assignanda ratio non est. *Panor. vero Cap. Cum in cunctis de elect. num. 6.* rationem esse forsitan ait. *Quia promouendi in Episcopos transeunt, cum magna inquisitione, præcipiuntur testes, & discutitur prius promotio in Concistorio Papæ, collegioque Cardinalium: secundo, quia promotus ad tantam dignitatem præsumitur ex omni parte idoneus; sed officium inquisitionis non committitur cum tanta indagatione.* Hæc ille.

Ego vero Præsuli tum ratione amplitudinis, iurisdictionis, tum potestatis ordinis, tantæ dignitatis satis esse grauitatis opinor, nec à maiori, quam triginta annorum ætate petenda.

- 4 Secunda conclusio, trigésimus, qui desideratur ad Episcopatum annus, completus vest, necesse est, ex communi auctorum sententia; nam esto *Glossa in Cap. Vnico, vers. complerint de atat. & qualis in 6.* Episcopum dixerit esse posse, qui trigésimum tantum attigerit annum, innixa textui *Cap. Cum in cunctis*; verum quia verbi vim, quo vitur canon *Exegerit* minimè illa perpendit; & quia id à *Gregor. xiv. per constitutionem editam 15. Martij 1591.* expressis definitum est verbis, ut certum, & exploratum habendum, omnium etiam Doctorum consensu firmatum, qui *Cap. Cum in cunctis citatum* illustrant; quorum nonnulli laudantur à *Syluestro*, alijsque de ordinis sacramento agentibus.

- 5 Tertia conclusio, probabilius videtur non satis esse, ut præscripta annorum ætas moraliter completa sit; ducor, quia vel vna die deficiente, verè non dicerentur exacti triginta anni, quos exactos præcipuit *Cap. Cum in cunctis citatum.* sic à pari testamentum, in quo quatuordecim desiderantur anni completi, vnus tantum diei defectu, nullius esset roboris *l. Qua ætate ff. de testam. vbi* tanquam quid notatu dignum indicatur, satis esse vltimam 14. anni diem ceptam esse, quod ex sequenti assertione magis confirmabitur. Ac sicut pretium legitimum docens communiter DD. in indiuisibili consistere, sic in casu nostro; & huius sententiæ sunt *Alexander de Neus*

Neno, cap. litteras de spons. in pub. in fine: Co-
narr. 4. decretal. 1. part. cap. 1. num. 2. Henriq.
libr. 11. de matrim. cap. 13. num. 2. quatenus
aiunt fauore tantum matrimonij latis esse,
ut incepta sit vltima 14. anni dies; & fauet
Sanchez lib. 1. de sponsal. disput. 5. num. 4. Il-
lud autem non negauerim, satis probabilem
contrariam esse opinionem; nam si quis co-
dem ratiocinaretur modo de hac ætate in
fauorem Episcopi requisita, ac de septem-
nio præscripto in fauorem matrimonij ad
sponsalia, quando malicia non suppleret
ætatem; probabiliter admodum sentiret; ac
sicut nonnulli arbitrantur sufficere septem-
niun moraliter completum ad sponsalia;
quia quod parum distat à re, parum, aut ni-
hil distare videtur ex Philosopho 2. physic. &
fauent Diuus Thomas in 4. dist. 17. quæst. 2. ad
7. Diuus Anton. 3. par. tit. 1. cap. 18. Syluest.
verb. sponsalia quæst. 2. in principio, vbi Ta-
bien. quæst. 4. Bartol. à Ledesm. de matr. dub.
11. fol. 140. Io. Andreas cap. litteras num. 2. de
despons. impuber. Henriq. cap. Accessit de de-
sponsat. impuber. num. 2. vbi dicit; Esio deesset
hebdomada, Manuel 1. tom. Summa in secunda
editione cap. 244. num. 2. Etiam si deesset ali-
quid amplius hebdomada docent Sotus in
4. dist. 27. quæst. 2. art. 2. ad Vinald. in candel.
mater. de spons. 1. part. num. 15. & alii: sic pa-
riter de triginta Episcopi annis quis pro-
babiliiter sanè sentire posset.

6 Quarta conclusio. In eadem die, qua
 quis trigelimum adimpleret annum, non
 posset in Episcopum consecrari, penes alla-
 tam, quam probabiliorē duximus, senten-
 tiam; sed requiritur, ut illa dies prorsus
 excurrerit. Hanc conclusionem, quam apud
 nullum auctorū expressam inuenio, sic pro-
 bo: quia triginta annorum requisitio fauor
 est status Episcopalis; cum enim omnium,
 qui in Ecclesia Dei sunt, longè altissimus,
 ac perfectissimus sit, ut lib. 1. probauimus,
 ipsius profectò fauor censendus est, ut in
 illa quis ad eum promoueatur ætate, in
 qua morum maturitas, & grata splendere
 solet grauitas; hæc enim iuris primaria vi-
 detur intentio, ut cap. Cum in cunctis legen-
 te patebit; at quando fauore alicuius tempus
 à iure decernitur, illud de momento in mo-
 mentum computandum, & diem vltimam
 requisitam esse, atque à termino compre-
 hendi, ut exploratum à Doctoribus habe-
 tur; ergo, &c. sic de ætate minori expressè
 definitur l. 3. §. Minorem ff. de minor. ut vigin-
 ti quinque nimirum anni requirantur, stan-
 do iuri communi; & ne deinceps quis ma-
 ior dicatur, vel restitutionem amplius ha-
 beat in integrū; qui quidem anni complēdi
 sunt de momento in momentum: vbi Gloss.
 verbi Momentum ait, hoc esse fauorem mi-

noris ætatis; sic de ætate sexdecim annorū,
 & de integro anno nouitiatus ad professio-
 nem requisito sentiendum est, currere ni-
 mirum de momento in momentum, ut doc-
 cet Sanchez ex multis libr. 2. de matrim. disp.
 24. num. 22. Confirmatur per disparitatem
 ætatis à iure ad ceteros sacros ordines olim
 requisita. Item Clem. Generalem, eam
 decernens ait, In decimo octauo ad Subdia-
 conatus, in vicesimo ad Diaconatus: & in vi-
 gesimo quinto sue ætatis anno ad Presbyteria-
 tus ordines promoueri; at verò cap. Cum in
 cunctis trigelimum ætatis annum præcipit,
 ut exegerit Episcopus, ex quo distincto lo-
 quendi modo deduco, hos completos esse
 debere, illos aliorum ordinum inchoatos; ut
 indicat Tridentinum sess. 23. cap. 12. de re-
 form. & tradunt Doctores Nauarr. cap. 25.
 num. 16. Tolet. libr. 5. cap. 61. ac reliqui de
 Sacramento Ordinis agentes, eam Gloss. Clem.
 citata: quæ notat, in ablatiuo casu cum præ-
 positione exprimi annos ceterorum ordi-
 num; quem expositionis modum inchoatio-
 nis illius temporis demonstrare docet; ut
 præstant etiam Ioannes Deli, in dicta Clem.
 Bartol. in l. si cui ff. de legib. Syluest. etas 2.
 num. 4. Panorm. cap. Cum in cum in cunctis de
 elect. numer. 6. quod quidem capitulum di-
 stincto vitur loquendi modo, qui æquiualeat
 explicanti per genitiuum dictam ætatem
 triginta nimirum, ut sit Episcopus annotū;
 qua loquendi formula completi designan-
 tur anni currentes de momento in momen-
 tum. Confirmatur per regulam, quam ex
 Ioan. Andrea tradit Panormit. capit. super de
 appellat. & ex Archid. cap. si annum ac iud. in
 6. & cap. Cum in cunctis de election. num. 12.
 Omne nimirum tempus currere de momē-
 to in momentum, vbi aliud à iure non ex-
 primitur, saltem respectu eius, in cuius fa-
 uorem illud tempus exigitur.

8 Obijcies, in fauorabilibus dies incepta
 habetur pro completa per l. Qua ætate ff. de
 testamēt. vbi testamenti fauore decernitur
 dies; qua ætas ad testamentum requisita im-
 pletur, sufficere incepta, ut docent Glossa l.
 3. §. minorem verb. momentum ad finem ff. de
 minor. & ibi Bartol. num. 2. Alberic. in prin-
 cipio, Bald. in fine, ac alij apud Plaminium de
 resignat. benefic. lib. 12. quæst. 8. num. 19. Re-
 spondeo, hanc contrariam opinionem im-
 probabilem omninò non esse ut num. 5. indi-
 caui, assertam tamen habeo probabiliorē;
 cum non versemur in re personæ eligendæ,
 vel consecrandæ fauorabili, sed odiosa; Fa-
 uorabili verò statui Præsulatus, cui ob eius
 sublimitatem canones annorum triginta
 præscribunt ætatem, quæ quidem de mo-
 mento in momentum currere, & compleri
 debet, non secus ac ætas minoris, quod est in
 eius

eius fauorem, ut probè post alios sentit *Molin. tom. 2. disput. 573. S. atque ut à minori ætate.*

9 Illud autem admonuerim, ut coherentè loquamur, in hac nostra sententia sentiendum quidem esse septennium requisitum ad sponsalia, malitia ætatem non supplente, metaphysicè omninò completum desiderari; etenim sicut illud præscribitur à iure in fauorem matrimonij, quod faceret etiam *Sanch. libr. 1. de sponsalib. disput. 15. num. 2.* sic ætas triginta annorum in fauorem Episcopalis status ex primario intento, præcipuoque fine, ob quem à iure statuta est. Ex hoc autem fine dispositionem fauorabilem, vel odiosam iudicandam esse, communis habet doctrina apud ipsummet *Sanch. lib. spösal. disput. 1. num. 4.* ergo sicut ætas triginta annorum, ut maturam ad tantam, ac talem dignitatem decreta de momento in momentum excurrere debet; ita septennium ad sponsalia, in quo incipere rationis usus supponitur adeò sanè necessarius ad matrimonium quasi inchoatum per *D. Thom. in 4. distict. 27. quest. 2. art. 2. & consensu Doctorum.* coherentè itaque magis videntur loquuti *Pallad. in 4. dist. 38. quest. 2. num. 15. & Sylu. religio 3. quest. 3. dicto 2.* docentes, ut sufficientem ad sponsalia, ita etiam ad decimum sextum annum, & ad annum integri nouitiatu sufficere vltimam septennij diem inceptam esse: quã senserit *Sanchez id in septennio concedens libr. 1. de sponsal. disput. 15. num. 7.* negans verò in tyrocini anno, & in sexdecim annos ad professionem requisitis *libr. 2. de matr. disput. 24. num. 22.*

10 His addo vel sancitam eam esse ætatē in fauorem testamenti, nè ante illam immaturè quis illud condere posset; ac tunc tanquã quid specialiter notandum id erit, utpotè à communi rerum cursu deuians; ex quo exemplum, paritatemque ad alia probè duci minimè fas erit, ut notarunt *Oddo tract. de rest. in integr. part. 1. quest. 2. art. 9. num. 54. Molin. tom. 1. de iust. disputat. 573. Sanch. libr. 4. oper. moral. cap. 35. num. 3.* ac tanquam speciale fauorem testamenti in *licitata ab aduersarijs num. 8.* id decerni; secus verò dicendum esse in alijs ætatibus, ut cum multis prosequitur *Sanchez citatus num. 4.* vel statutam eam esse ætatem in fauorem impuberum, vel ex impubertate excedentium, quibus minor 25. annorum ætas ad validè testandum expectanda non est; atque adeò lex, ut odiosa firmitati testamenti, atque adolescentibus fauorabilis non præscribet tempus de momento in momentum currens; ac lex nostri casus fauorabilis est Episcopali statui, ac proinde meritò è contrario ætatem præscribere censetur de momento in mo-

mento in momentum currentem. Quare non placet *Aegidius ConinK de matr. disput. 21. dub. 5. num. 55.* in contrarium nescio quid indicans.

11 Ex his inferitur primò, cum ab anno correctionis Romani Calendarij 1582. vsque ad præsentem, quo hæc condo 1634. quinquaginta duo effluxerint anni, casum euenire non posse, ut quis ante legitimam triginta annorum ætatem ad Episcopatum promoueat; verum ut absolutè doctrinam de illo speciali anno correctionis tradamus, à quo decem desumpti sunt dies, probabiliter integrum censendum esse putamus; ac sufficientem ætati ad reliquos Ordines sacros desideratæ; sic *Henric. libr. 10. cap. 19. num. 2.* quod hic fauor in præiudicium nullius cedat; idemque iudicauerim de alijs similibus, cum alij alijs præiudicantibus excepti sint in Bulla. Nec video, cur contrariam sententiam appellet probabiliorē. *Mart. Forn. de Ordine cap. 4. num. 6. §. Secundum;* & Recentior nescio quis, eò vel maxime, quod anni iuxta morem Ecclesiasticum ab Ecclesiâ præscriptum computandi sint.

12 Inferitur secundò. Si trigessimus alicuius in Episcopum promoti compleretur annus sexto Kalendas Martij bisextilis anni, censendus esset compleri in die secundo, quæ sexto Kalendas Martij pariter dicitur, vigesimo nimirum quinto die mensis Februarij, & non vigesimo quarto eiusdem mensis; rationem desumere mihi video ex eo, quod illa dies quæ sexto etiam dicitur Kalendas, est ad complementum omninò necessaria quadriennij; nam cum annus dies habeat trecentos sexaginta quinque, & sex ferè horas, ex hisce sex horis quater ductis, singulis quaternis annis vnus constituitur dies, qui bis idcirco in vltimo è quatuor annis, qui appellatur bisextilis, enumeratur; igitur ad complementum cursus solaris, quem quarto quoque anno, immo singulis annis conficit sol, vel integer, vel per quartam sex horarum partem diuisus hic spectat dies. quum igitur sacri Canones trigessimum expletum in Episcopo præscribant annum, quem de momento in momentum currere demonstrauimus; consequenter dicendum est, si compleatur in anno bisextili sexto Kalendas Martij numerata secunda die, computanda, & adimpletam censendam esse hanc ætatem; sic de sexdecim annis ad Religiosorum professionem: de minori ætate & anno nouitiatu sentiunt *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disputat. 573. & Sanchez libr. 2. de matrimon. disputat. 24. num. 22.* ac de anno nouitiatu subscribit *Bonac. disp. 8. de Ord. q. 5. punct. 1. n. 15. vers. sed contrariam.*

Episco-

13 Episcopi ætas computanda est ex die natiuitatis, communi Doctorum consensu, apud *Conarr. 4. decretal. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 3.* & *Sanch. lib. 4. oper. mor. disp. 35. nu. 4.* vniuersaliter de computatione annorum id docentes, & merito *Glossam* carpentes *Reg. 17. cancellaria, & Sfortiam Oddo tract. de restit. in integ. part. 1. q. 2. art. 7. nu. 48.* qui singulariter asserunt, quando est fauorabile probi, vt statutum minoris ætatis à die conceptionis desumenda esse ipsam ætatem; etenim numerationem annorum à die ortus generali, critoque vsu acceptam esse quis non videt? subscribit *Mendos. de ætate minori cap. 1. nu. 25.* vbi probè filium ex inciso matris vtero editum, tunc censi natum, probat, atque ex illo puncto, eius esse computandam ætatem, vt opinor etiam de illo, qui septimo mense, præmaturo matris enixu, nascitur.

14 Ex hac assertione inferitur primo, in fauorem, vel maturæ ætatis Episcopi, vel Episcopalis illam postulantis status, si non constaret de hora natiuitatis expectandum fore totius diei exitum: quod si nec de die constaret, sed de mense tantum, huius pariter expectandum finem, idemq; similiter de anno, si mensis non esset certus; quod etiam notarunt *Sforzia Oddo laudatus num. 54.* & *Sanch. citatus num. 3. nec non Recentior quidā in additionibus Martini Fornarij de ætate de momento in momentum currente vniuersaliter sumpta, tractans de ord. cap. 4. vers. anno bisexti.*

15 Inferitur secundo, cum ex præcedenti, cum ex quarta assertione non satis esse vltimum trigesimali anni diem ad Episcopatum, vt à pari de vltimo Tyrocinij, ac decimi sexti anni ad professionem requisiti sentit *Sanch. lib. 1. de mat. disp. 14. num. 22. vers. ceterum, & de ætate minori vers. similiter;* quare illicita erit consecratio, vel electio Episcopi, vt sequenti cap. docebimus, si mane eius fiat diei, quo Episcopus post meridiem trigesimalum adimplet annum, quod hæc ætas de momento in momentum currens computanda est.

16 Inferitur tertio ex hac annorum supputatione de momento in momentum Regula, in ætate vigesimali primi anni ad ieiunij obligationem requisita probè seruanda; vt si in die ieiunij vigesimalum primum aliquis conficiat annum, ante punctum, quo illud complet, ieiunaculum possit sumere; quod ante illud præcepto non tenebatur ieiunij; quo sumpto, in reliquo diei ad ieiunandum non tenebitur; quia non potest, quod semel licitè fregit, ieiunium seruare; si autem ante punctum completæ ætatis ieiunium non fregisset, illud postea tenebitur seruare, quia post illud punctum præcepto adstringitur ieiunij, quod, dum non soluerat, potest nunc, ac

teneatur seruare. Scio *Ioannem Sancium* in suis *Selectis disp. 54. nu. 4.* & ex eo *Recentiores* contrarium scripsisse, quia præceptum ieiunij totum respicit diem integrum; vt indiuiduum obiectum; sed immeritò quidem, etenim præceptum ieiunij licet quo ad abstinentiam à carnibus, & vnicam comestionem de re indiuidua sit, quo ad accidentalia tamen, vt est hora comedendi, est de re diuidua, vt probè *Thom. Sanch. lib. 1. sum. cap. 19. num. 16.* nec negat *Ioannes Sanci*us saltem post meridiem *disp. 53. num. 10.* Igitur præceptum quod non potuit, vel non debuit à meridie obseruari, cum valeat obseruari hora ver. grat. vigesima, tunc obseruandum erit; nam illa est res diuidua, in cuius aliqua parte seruari potest ratio præcepti, vt hoc nostrum post vigesimalam horā vigesimali primi anni iam completi, idque per vnieam comestionem. Confirmatur, quia amens, vel aliquo alio graui impeditus negotio vsq; ad horam ante meridiem, si tunc compos fieret mentis, vel extricaretur negotio, teneretur vtiq; sacrum audire, licet præceptum sacri audiendi omnium consensu, rei sit indiuiduæ, quo ad substantiam, diuiduæ verò, quo ad tempus; ergo à pari de ieiunio, in hoc etiam adumbrato casu.

C A P V T I I.

An ante assertam ætatem Episcopatus validè alicui, præsertim infanti daretur.

S V M M A.

- Prima opinio absolutè negans num. 1.*
- Secunda conferri docens Episcopatum inualidè infanti, non Sacerdoti num. 2.*
- Non est questio de infante non baptizato num. 3.*
- Ætas ad Episcopatum præscripta ex præcepto Ecclesiastico tantum necessaria est. ibidem.*
- Validè, illicitè tamen infanti Præsulatus conferretur num. 4. & 15.*
- Etiamsi transeat infans ad alterum vita statum num. 5.*
- Non requiritur actus voluntariæ susceptionis num. 6.*
- Quæ intentio requiritur ad susceptionem Episcopatus num. 7.*
- Sententia negans amenti, qui aliquando vsum habuit rationis, nec Sacramentum petijt, posse illud validè excipere num. 8.*
- Absolutè amenti validè datur ordinis Sacramentum num. 9. & 10.*
- Afferitur in contrarium opinio num. 11.*
- Reijcitur num. 12.*

Cur

Tur in ministro conferente requiratur intentio conferendi Sacramentum; secus in suscipiente recipiendi? num. 13.

Electio Præfultis ante legitimam ætatem inuvalida est num. 14.

Secus postulatio ibidem.

Soluntur argumenta contraria num. 15.

Consecrationem, & electionem hoc capite comprehendemus. Supplementum D. Thoma in 3. part. q. 39. art. 2. Episcopatum absolute non posse Infantibus conferri docet, quod etiam indicare videtur Sanctus Doctor in 4. dist. 25. mox citandus, ubi Bonavent. art. 2. q. 2. Riccard. ibidem art. 4. q. 2. & alij. Cuiusque sit hæc opinio, quam dicit communem Bonacina de Sacram. disp. 8. q. unica punct. 1. proposit. 1. n. 4. illud videtur habere fundamentum, quod Episcopatus, cum in mysticum Ecclesiæ corpus habeat potestatem, ad eum consequenter requirit Episcopi voluntariè suscipientis, qui in infante non potest esse. Secundò huc transferri possunt, quæ in communem sententiam, docentem, reliquos ordines sacros, ab Episcopatu distinctos, infanti validè conferri posse, contorquent Durand. in 4. dist. 25. q. 2. & Petrus Soto de institut. Sacerd. lib. 5. de Sacram. ordin. quorum præcipuum rationis momentum, in acceptione fundatur Spiritus Sancti, eiusque gratiæ, quæ in Episcopali consecratione confertur Episcopo: atqui infans gratis defectu spontè illam acceptare gratiam non potest, ergo neque Episcopatu insigniri.

2 Secunda opinio potest esse, asserens ante collationem Sacerdotij, Episcopatum infanti conferri non solum licitè, sed nec validè posse, cui subscribit ConincK; qui quidem cum disp. 29. de Sacram. ordin. dub. 5. num. 49. ad secundum docuisset Episcopatum intrinsecè, & secundum completam suam rationem, sacerdotium includere, ac dub. 10. num. 101. quemcumque ordinem sacrum validè suscipi, vno excepto Episcopatu, quin alium supponat, diserte docuisset; quippe qui Episcopatus essentialiter supponit, immo in suo esse includit Sacerdotium, consequenter dicendus esset hic auctor, non posse infanti validè Prælatum conferri, quin ille Sacerdotium suscepisset; & cum ex communi sententia hoc infanti posse conferri, idemmet dub. 10. num. 97. conclus. 3. sentiat, consequenter etiam docturus esset, posse infanti sacerdotium initiatum Episcopatum dari; fauet Soarius mox citandus.

3 Ego verò primam adnoto, non esse questionem de infante non baptizato, qui ut patet tit. de præsb. non baptizato, & Doctorum consensu nullius est ordinis capax, quum

Baptismus ad reliqua ianna sit sacramentalis; quare non baptizatus iterum ordinandus esset. De baptizato itaque nos loquimur, de quo

Prima sit assertio, ætas per sacros Canones Episcopali dignitati præscripta, non est necessaria necessitate Sacramenti, sed Ecclesiastici præcepti; deduco ex Archid. Cap. Subdiaconus dist. 77. Præpos. ibidem, qui in contrarium citans Divinum Thomam, ac Bonaventuram, ex Glossa præterea in Cap. sollicit. dist. 25. Panor. in Cap. Vnicum de cler. per salt. prom. num. 5. communem asserenti esse sententiam Tolet. in sum. cap. 61. num. 3. & ex alijs Recentioribus, quos sequitur Bonacina infra citandus, ac Fornar. de ordi. cap. 6. num. 4. vers. de solo Vtraque assertionis pars probatur ex communi Doctorum sententiâ, docente, pueros, etiam si grauissimo cum peccato sacris initiarentur ordinibus, validè tamen censendos esse ordinatos, ita Divus Thomas in 4. dist. 25. q. 2. art. 1. questione 2. Sotus ibidem q. 2. §. hic breuiter conc. 3. Palud. q. 3. post 3. conclusionem Bonavent. art. 2. q. 2. Vazquez disp. 246. cap. 1. Aegid. ConincK de sac. ordinis disp. 20. dub. 10. num. 97. conc. 3. Bonac. disp. 8. quest. unica proposit. 1. num. 1. & alij passim: patebit præterea prima pars ex sequenti conclusione; secunda verò liquet ex cap. præcedenti.

4 Secunda conclusio, etsi non licitè, validè tamen Episcopatus infanti conferretur; sic pro secunda sententia primo loco citati auctores, quibus subscribunt Soarius 5. tom. de cens. disp. 31. sect. 1. num. 53. Bonac. citatus num. 4. nec discrepat ConincK. modo Sacerdotiū simul, vel prius Infans suscepisset, quam opinionem infra expendemus: cui Additiones ad Glossam Cap. Sollicit. dist. 52. fauent. Probatur itaque primò nostra conclusio, Infans absolute capax est susceptionis omnium Sacramentorum, quæ aliquam non requirunt essentialiter conditionem illi statui repugnantem: atqui Episcopatus essentialiter acceptus nullam postulat sibi talem conditionem, ergo &c. Maior propositio per se patet, potest enim infans validè suscipere Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam &c. Minor ex solutione obiectionum infra patebit. Si autem casus eueniret, reliqui tunc ordines prætermitti absolute suscipiendi essent; ac Episcopatus in praxi sub conditione, propter dubium, quo existente, ut Baptismus, sic etiam, & ordo sub conditione conferendus est; ut notat Panor. cap. 1. de cleric. per salt. promot. & præpositio Cap. sollicitudo dist. 52. Tolet. lib. 1. cap. 72. ad finem speciatim de Episcopatu sermonem habens, qui sub conditione, ut paulo ante dicebam, collatus, periculum non habet irritationis, & secundum Ecclesiæ consuetudinem post reliquos ordines con-

conferendus est, atque in tuto, cum facile id præstari possit, facultas omnis Episcopalis tum ordinis, tum iurisdictionis asserenda est.

- 3 Dices primò, repugnare, infantem consecrari Episcopum, quòd ad alium transferatur vitæ statum; qui quidem transitus sine eius libero consensu fieri nequaquam potest. Verum enim verò hoc minimè satisfacit; nam sacro Baptismatis lauacro infans ad alium sanè statum longè distantem transfertur, quippe quum christianam ineat vitam, atque institutum; nec tamen voluntarius requiritur illius consensus. Secundò probatur assertio. Rationis usus in ea Sacramenta suscipiente desideratur, quæ in aliquo sita sunt actu ipsius suscipientis, sic matrimonium, mutuum contrahentium, consensum necessariò postulat: Pœnitentia peccatorum detestationem, & confessionem, qui actus sunt pœnitentis, requirit: pariter extrema vñctionis capax non est, qui non potuit defectu ætatis peccare, ut probè post ceteros tradat *Coninck de Sacram. ordin. dub. 10. num. 98. §. nec refert, & quæst. 64. dub. 4. num. 97.* & in Episcopatu sola datur potestas quoniam actu prior, ergo de illo par non est ratio.

- 6 Dices ex *Diuo Thoma in supplemento citato numer. 1.* requiri actu potestatem, suscipientis circa opus mysticum Ecclesiæ, & suscipientis curam animarum. At nihilò sufficientius; nam ad Episcopatum, ut Sacramentum est, non desiderari hunc suscipientis actum, ex super allatis momentis constat: deinde potestas hæc, vel est ordinis, ac de illa eadem est ratio, ac de ceteris ordinum sacrorum potestatibus: vel est iurisdictionis, & hanc non actualem, sed in radice, ac potentialiter sumptam, de essentia Episcopatus esse demonstravi *lib. 1. disp. 1. cap. 4. numer. 6. & 8.* ubi verum esse Episcopum posse, sine actuali applicata iurisdictione ad aliquam Ecclesiam docui; ut qui priuaretur, vel se per Summi Pontificis licentiam Episcopatu abdicaret; vel si absolute crearetur Episcopus, sine certa Ecclesia, ut *numer. 9. ibidem* probavi, & *numer. 10.* addidi, actualem indissolubilitatem cum certa Ecclesia iuris esse canonici, & potentialem tantum cum aliqua, de essentia esse Præfulatus; & quamvis *numer. 16.* docuerim, pactum intercedere inter Episcopum, & Ecclesiam, sœdusque matrimoniale, hoc tamen satis esse potentiale in consecratione inhibitu, ibidem declaravi, cui non repugnat ætas infantilis; sicut neque variæ, quæ subit puer per baptismum oneribus, & obligationibus.

- 7 Instabis ad hæc Præfulis onera, immò ad Sacramentum requiritur intentio: sed infanti rationis usu carenti hæc esse non potest ergo &c. Respondeo in hoc casu, ut solent Doctores de reliquis Sacramentis, præsertim Baptismi ab infante suscepti, sufficere nimirum ad id intentionem Ecclesiæ, ut *Sotus de baptism. docet in 4. dist. 25. quæst. 1. artic. 2. ad 2.* vel efficacem Christi instituentis voluntatem, ut alij, quod infra rationem pro prima sententia adductam diluetes, clariùs ostendemus.

- 8 Obijcies iterum, amentibus inualidè conferretur Sacramentum Episcopatus, ergo & infantibus. *Aegidius Coninck disp. 20. de ordi. dub. 10. num. 100* in fine negat amentibus, qui quidem aliquando usum rationis habuerint, nec illud Sacramentum petierint, postquam in amentiam inciderunt, validè conferri ordinis Sacramentum; quia, dum tunc sui compotes illud non exposularunt, censetur nunc habitualiter eius dissentire susceptioni; subscribunt *Bonacina de Sacram. disp. 8. q. unica punct. 5. proposit. 1. num. 3. & alij Recentiores.*

- 9 Ego vero cum communi Theologorum sententia, ut videre est apud *Valentiam 4. tom. disp. 9. quæst. 4. artic. 1. & Reginaldum lib. 3. num. 3.* absolute infano, qui nunquam rationis vltim habuit, validè Sacramentum ordinis conferri assero, ut de Baptismate, *Soarius indicavit in 3. part. comment. artic. 12. quæst. 68. & initio disp. 25.* etenim rationis usus, ut probè in *Additamento ad 3. part. Diui Thoma quæst. 39. artic. 2. & nos supra diximus num. 5.* non desideratur in Sacramentum suscipiente, nisi quando Sacramentum actum suscipientis petit; non autem, ubi per illud potentia conferretur ad aliquod aliud administrandum, vel conficiendum Sacramentum, vel aliud quippiam simile præstandum, ut in ordine fauet mihi *Glossa Cap. Maiores de baptis. in verb. perdurare, ubi Innocentius.* Deinde tamen omnino inuito adulto inualidè conferri Sacramentum consistens in actione sententiam ex *Innocent. 3. Cap. Maiores modo citato §. item quaritur. Palud. Aflens. Sylvest. Tabien. Armill. quos laudant, ac sequuntur Henricus lib. 10. cap. 14. numer. 3. Tolet. lib. 2. capit. 16. ac alij recentiores.* Quia hæc fuit Christi institutio, ex communi Doctorum, atque Ecclesiæ sententia nobis nota; & quamvis etiam communi subscribam sententiæ discrimen ponendi paruulum inter, atque adultum; in quo non solum non repugnantia ad validè suscipiendum Sacramentum necessaria, sed expetitio desideratur, quod quidem de omnibus Sacramentis contra Ca-

ietanum post alios probat *Aegid. ConincK* q. 64. art. 3. dub. 5. num. 100. & 101. Verum in reliquis Sacramentis non necessarijs contrarium sentire libet cum *Caietano* in 3. part. q. 68. art. 7. cui quoad hoc subscribo; immo cum Innocentio 3. paulò ante citato in fine. Itaque in ordine, de quo agitur, si quis antea sui compos positiuè, ac simpliciter dissenserat ab eius receptione, atque in Episcopatum postea amens, etsi neque consentire, neque dissentire videatur, eius, aio, non suscipere Sacramentum, neque characterem (si illum Episcopatus nouum imprimit, de quò *tom. 2.* Deo Dante agemus) ratio autem est, quia in eo repugnans censetur perseverare voluntas, nisi probetur mutata. *Cap. Pralatum de his, quæ vi met. cau. fuit. Cap. A nobis de sent. excom. & ex l. Huius in fine ff. de leg. 2. & ff. de prob. eum, qui; et docet D. Thomas 3. part. q. 69. art. 1. 2.* Consultò positiuè, atque absolute dissentire diximus; nam esto secundum quid inuitus fuisset antea, dum sui compos erat, vel sunt, qui metu ducuntur ad susceptionem Sacramenti, ita ut absolute hic, & nunc illud velit suscipere, etsi id sane nolle, si abesset metus, tunc verè Sacramentum, de quo loquimur, susciperet postea factus amens; quod colligo ex *Innoc. supra, laudato, ac Toletano Concilio 4. cap. 55. docetque ConincK de omnibus Sacram. q. 64. art. 8. dub. 5. num. 99.* Ratio est, quia secundum quid tantum fuisset ille tunc inuitus, neque absolute dissensisset. Quod si quis dum sui compos erat, positiuè non dissensisset, in amentiam postea cadens si ordinaretur in Episcopum, validè quidem ordinaretur; quia ut probè *Papa* loco citato. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis non inuenit obstantem, & simile habetur de consecrat. dist. 4. *Quæris de me, & ff. ad S. C. Macedonianum, si filius, & ff. de acquir. hered. Qui in altera S. si is.* Idemque esset si consentire videretur amens; cum ille consensus non esset deliberatus, ac liber; nec dissentit *D. Thom. 3. part. quest. 59. artic. 12. de baptizando sermonem habens.*

11 Allegato textui, obuiam ire contendens *ConincK laudatus num. 101.* Innocentium, respondet, non loqui de casu metaphysico, sed de ijs, quæ moraliter decidere possunt: vix autem posse fieri, ut qui post vsum rationis villo modo nunquam petijt Baptismum, intentionem non habuerit aliquando ei repugnantem: qualis aliqua ratione illa videretur esse, qua quis amplectitur aliquam falsam religionem ab eo cognitam, ut necessariò repugnantem christianæ religioni; cui, ut vult manum dare, virtutalem videtur habere auersionem, à sacris

christianis; quæ quidem intentio habitualiter manet, donec renocetur; hæc ferè ille.

12 Ceterum miror viri docti animum in hac quiescere solutione, quæ, ut sincerè dicam, omni ex parte videtur claudicare: Ecquis non videat positiuè, & in alio velle christianis non initiari sacris, neque Evangelicam amplecti disciplinam, quod præstat; qui alteri oppositæ voluntariè se tradit, idem non esse, ac merè negatiuè se habere; enodis enim res sanè est; nam primum, positiuè in alio effectū dissentire; secundum verò, se negatiuè habere; utque benè *Innoc. loco citato §. item in fine Plus est expresse contradicere, quàm minimè consentire.* Verum quicquid de hoc sit, licet solutio *ConincK* in aliquo adulto posset quidem habere locum; qui cum baptismali non peteret expiari lauacro, ei ad salutem necessario, aliquo pacto contemnere, vel baptismo repugnare videretur; at verò Sacramento ordinis, qua possit ratione, id aptari, non video; posset enim quis adultus, humilitatis ergo, vitæ religiosæ studio, vel alio honesto fine, duci ad ordinem sacrum, & à fortiori ad Episcopatum recusandum, paratus alioquin iussus excipere; idcirco igitur à mente postea deiectus sacro dicendus ordini absolute repugnasse, atque in præsentia repugnare, meritò itaque diximus hunc amentem verè futurum esse Episcopum; vel quemcumque alium ordinem sacrum suscepturum; & quamuis in Sacramentum Baptismi, vel alio necessario admittamus cum *Soar. 3. tom. in 3. part. disp. 14. sect. 2. concl. 1.* moraliter loquendo, adultum, qui non consentit dissentire; at verò in Sacramento ordinis secus censendum est; neque à *Soario* dissentimus; sicut enim ille in fine conclusionis primæ, ad extremam Sacramentum vñctionis, non æqualem desiderat consensum, ac ad Sacramentum Baptismi, in quo ianua sita est Ecclesiæ, primaque solemnitas christianæ sit professio fidei, & in extrema vñctione satis esse docet generalem voluntatem, qua unusquisque fidelis poenitens, benèque dispositus omnibus vult frui sacramentis, atque à Christo institutis remedijs ad salutem; quæ quidem, opus si fuerit, sibi desiderat applicari: ita ipse dixerim satis ad ordinem esse, ut adulto per baptismum ius ad omnia sacramenta recipienda (si ei conferantur) habenti, animus, & volūtas etiam sit generalis, quæ ab Ecclesiâ præsumenda est, ut in collatione præsumitur extremæ vñctionis, inesse fideli sensibus destituito; quæque illo antequam in amentiam caderet volebat omnibus frui Sacramentis, quibus secundum cetera capax esset.

affice, ei si applicarentur. Hanc autem dispositionem, sine speciali aliqua, ac formali voluntate ad hunc sufficere ordinem ament non perpetuo iudicamus.

13 Dices, ministro hunc ordinem conferentis non sufficit voluntas; ergo neque suscipienti. Respondeo, longè disparem utriusque esse rationem; quòd in ministro conferenti, intentio tanquam causa efficiens aliquo pacto ad Sacramentum concurrat, voluntariè, & humano modo utique ab eo conferendum; quamobrem, ut sit illa actualis, vel saltem virtualis oportet; in suscipiente vero, ut efficiens causa, non desideratur intentio, sed ad summum tanquam conditio subiecti necessaria; ut sacramenti susceptio sit volita potius, quam voluntaria, ad quod declarata voluntas sufficit. Confirmatur hæc nostra sententia ex *Concil. Florentine*, quod tribus tantum dixit perfici Sacramentum, materia, forma, & ministro; quæ omnia huic, quod explicamus, conveniunt.

14 Tertia conclusio. Præsulis ante præscriptam triginta annorum ætatem electio inualida est, secus postulatio. Prima pars habetur *Cap. Cum in cunctis à Concil. Lateranensi*, ubi Abbas, ac ceteri communiter, cum quibus *tom. 2. disp. 6. cap. 8.* agemus. Secunda pars probatur, quia quando postulatur aliquis in Episcopum, solum à Romano Pontifice rogatur, ut eum soluat pro eius potestate à canonico impedimento, in quo dispensatus eligi possit, & in Episcopum creari: secus verò res se habet, ubi quis ante legitimam electus ætatem Pontifici exhiberetur confirmandus; tunc enim confirmatio sola peteretur, quæ idoneum esse electum, ac requisitis à iure donatum ornamentis, omniq; canonico impedimento solutum certè supponit. Confirmatur ex *Cap. Cum Vintoniæ de elect.* ubi à pari de illegitimo electo argumentari potest. Secundò, quia ut probè notant *Abbas in Rubricis de postulatis post Innoc. cap. 1. de postul. num. 3. Azor. in Rit. moral. part. 2. lib. 3. cap. 2. quasiunc. 8.* Qui postulant, non consentiunt in personam postulatum, ut in Ecclesiæ sponsum; sed vota sua in superiorem dirigunt, ut ille admittere vellet postulatum, eumque impedimento solvere; quare in terminis ab *Azorio* laudato hæc secunda pars docetur; qui quidem adnertit, non satis esse, si quando confirmatur Episcopus trigessimum exceßerit annum, si, dum fuit electus, non exegerat, citatque Abbatem in *Cap. Cum eo de elect.* quod sane in illo titulo non invenitur; verum ex superioribus asserta doctrina satis apertè deducitur, & nos prosequemur *tom. 2. lib. 5. de p. ad calem cap. 8.*

15 Superest, ut primæ opinionis num. 1. resolutionum momentis satisfaciamus. Primo igitur respondemus; ut ad ordinem non requiritur illa intentio, ita neque ad potestatem per eum validè collatam, ut probavimus. Ad secundum respondeo, ordinantem, verbis formulæ solum significare, quid conferatur ordinato, idque non per modum donationis, aut pacti, ad quæ aliqua desideraretur acceptatio; sed per modum efficaciæ operationis; sicut baptizans gratiam confert baptizato, ad quam non requiritur suscipientis acceptatio; aliàs, qui, dum ordinatur, esset planè distractus, ita ut nullo pacto adverteret, quid circa se fieret, inualidè quidem ordinaretur, quod falsum esse reor.

Non tamen inficior illicitè per sœdum piaculum conferri Episcopatum infanti, ut sæpe indicaui; tum omnium auctorum consensu; tum ratione dignitatis sacri ordinis; tum episcopalis officij. Qualis autem sit hæc culpa, subsequens aperiet Caput.

C A P V T I I I.

Qua culpa, vel censura teneretur,
qui ante legitimam ætatem in
Episcopatum promoveretur,
& à quo esset dispensandus.

S V M M A.

Sciens, & volens ante legitimam ætatem ordinari, mortaliter peccaret num. 1.
Nulla tamen afficeretur censura num. 2.
Etiam si per saltum ordinaretur num. 3.
Solum Summi Pontificis est in ætate dispensare num. 4.
Non constat de facultate ad exercitium Episcopatus ante legitimam ætatem suscepti necessaria num. 5.

1 Piaculum esse diximus superiori capite Præsulatum ascendere, ante legitimam ætatem; quale illud sit, nunc explicandum. Sit primæ conclusio, peccaret lethaliter, qui sciens, & volens ante trigessimum annum expletum, sine dispensatione, in Episcopum ordinaretur; & eo moraliter maiori

P a gra.

grauitate culpæ, quò magis ab ea ætate distaret; cum minus supponeretur aptus, Colligitur ex communi auctorum sententia de singulis id ordinibus sacris docentium, ut videre est apud *Sotum in 4. dist. 25. q. 1. art. 2. vers. ex quo, aliosq; Recentiores*. Hoc verò solum, quod in alijs suscipiendis sacris ordinibus notauit *Nauarr. cõf. 50. in antiq. de temp. ordinan.* hic libet adscribere; si quis bona fide, parentum testimonio innixus, legitimè putans esse ætatis, in Episcopum ordinaretur, non est, cur scrupulis postmodum agatur.

2. Secunda conclusio. Nec suspensione, neque alia Ecclesiastica censure Præsul tante legitimam promotus ætatem afficeretur. *Sotium* habeo huius conclusionis fautorem de *cons. disp. 31. sect. 1. num. 29.* & mihi quidem est certa; etenim in euentu, quo infanti infusa conferretur, cuius malicia non suppleret ætatem, ut à culpa, ita à pœna etiam ecclesiastica illam supponente, ut sic infans excusaretur, Ceterum absolute de adulto probanda res est; quem aio, sponte etiam ad talem ordinis episcopalis susceptionem cooperantem, nulla censura ligari; probo, quia tametsi in *cap. Cum in cunctis de electione, comprobato à Tridentino sess. 7. cap. 1. de reform.* prohibeatur non modo consecratio, sed etiam ante trigessimum annum electio, sicut superiori *cap. num. 14.* diximus; nulla tamen ibi pœna infringitur; & quamuis me non lateat *Constitutio Pij Secundi* pœnam suspensionis imponentis in præsumentes tantum ante legitimam ætatem promoueri, ut scribit *Tolet. lib. 1. cap. 61.* quam suspensionem ab exercitio, & usu talium ordinum, perpetuam esse docent *Rebuff. in prax. benefic. part. 2. tit. de cleric. ad sacros ordines malè promotis. Glossa 4. num. 3. Tolet. in sum. citatus;* & administrantes in tali suspensione velit Pontifex incurrere irregularitatem; quæ quidem constitutio à *Clemente VIII. in moderatoria bulla alterius Sixti V. contra clericos malè promotos, & Episcopos in ordinum collatione peccantes confirmata est;* verùm cum in ea nulla expressa de Præsulis, vel Episcopatus ordine mentio fiat; hinc est, ut qui ad Episcopatum ante legitimam ætatem propria culpa promotus esset, suspensionem non subiret: quod patet primo ex multis illius constitutionis clausulis, ex quibus in Episcopum sancitam eam non esse, ut legenti obuium erit, constat: tum quia pœna suspensionis generaliter lata, ad Antistites non se extendere, habetur *Cap. Quia periculosum de sent. excom. in 6.* nec me fugit, Hostiensem Episcopos à suspensione beneficii non esse immunes sentire, sed solum ab officij suspensione: Verùm quia *Glossa. contrarium consensu Doctorum ha-*

bet, & neutram suspensionem generaliter latam ad Episcopos latè patere merito docet: & quia *Bonifac. VIII.* hoc videtur declarasse *Cap. si compromissarius de elect. in 6. §. huiusmodi;* ubi postquam compromissarium dixerat, qui scienter elegit indignum, ab Ecclesiasticis beneficijs ipso iure suspendi, compromittentes quoque, id ratam scienter, si habuerint, subiungit. *Huiusmodi panam Episcopus non contrahit, si ad eligendum fiat compromissarius, cum de iure nullam sententiam suspensionis incurras, nisi de ipso expressa mentio habeatur.* Cuius ratio videtur esse assignata à *Glossa verb. de iure, quia nimirum spiritualia sine temporalibus diu esse non possunt, quæ habent se, ut connexa 1. qu. 3. Si quis obijceret.* Idem dictum volo de suspensione contra illos lata, qui alio sacro ordine per saltum insigniti sunt, probabiliorem penam opinionem docentem non irregularitatem eos, sed suspensionem contrahere, ut habet *Sotus distint. 25. quæst. 1. artic. 3. col. penult. cas. 3. Henric. & alij, quos sequitur Anila disp. 9. sect. 1. conc. 2.* Hanc inquam suspensionem per saltum ordinatus Episcopus ob dictam rationem non incurreret.

4. Tertia conclusio, solius Summi Pontificis est in ætate Præsulis dispensare. docetur generaliter de ætate ad reliquos sacros ordines requisita, & deducitur à *Tolet. in sum. cap. 61. num. 3. in Cap. Nullus de temp. ordin. in 6.* sed, me quidem iudice, non ad rem, quòd ibi prohibetur tantum, ne Antistites infanti primam conferat tonsuram; habetur tamen expressè in *Glossa Clem. Generalem de atas. & qualis. in verb. Annos;* doceturque à *Panormis. Cap. Cum in cunctis notab. 4. in fine num. 2.* qui ex *Io. Andrea* refert, quemdam virum nobilem promotum fuisse in Episcopum, ex dispensatione Pontificis anno supætatís decimo octauo, à quo non est absumile, quod de *Alphonso, Cardinali Carafa,* cui decimum nonum agentis ætatis annum in administrationem data est nostra Archiepiscopalis Ecclesia Neapolitana, ut refert *Mandofius in tract. signat. grat. rub. de dispensat. super retent. propter promotionem sub principio;* ex quo alij, atque hac nostra tempestate à *Paulo V. Pontifice Maximo* cum *Serenissimo Hispaniarum Infante,* qui ex ephæbis non adhuc excesserat undecimum annum agens in Archiepiscopum *Toletanum* promotus est. Sine tamen magna causa id fieri nequaquam debere, & ratio ipsa monet, docetq; hic *Abbas,* & nos diximus de impedimento natalium *lib. 2. disp. 5. cap. 1.* cuius momenta rationis in hoc etiam impedimento militant. Non omittam manarum

Itum hic indicare, nunquam antea in Ecclesia visum ex *Baron. anno Domini 925. Hugonis filij Hemberti Comitis Aquitanie*, qui nondum quinquennis, penè infans, Remensis electus est Archiepiscopus, & à Ioanne X. confirmatus; quod malis etiam artibus inductum exemplum, propagatum postea esse testatur idemmet *Baron. ibidem.*

Vtrum verò aliqua desideraretur facultas, ut in Episcopatu suscepto, defectu ætatis, ritè non electus, vel ordinatus exerceat, non inuenio; nam esto solius Papæ sit dispensare, ut ante legitimam ætatem sacro initiatus ordine, illius malè suscepti actus exerceat, ut probè Doctores apud *Maiolum lib. 1. cap. 30. S. yrum lib. 6. cap. 12. Nanarr. conf. 4.* nihilo tamen minus quum suspensionem ex hac promotione Episcopum non contraxisse docuerimus, ea dispensatione non indigebit, nec de alia facultate necessaria mihi constat.

C A P V T I V.

Cuius, & quomodo sit probanda legitima Præsulis ætas.

S Y M M A.

Qualificatio status num. 1.

Eius interest probare nullam Episcopi electionem, qui contra illam defectum opponit ætatis num. 2.

Qui actum impugnare conatur, probationis onere gravatur num. 3.

Eodem gravatur, qui incertum aliquid, proponit, ibidem.

Secus sine alterius præiudicio electio si esset numer. 4.

Quando ætas deducitur ad iustificandam electionem à deducente probanda non est num. 5.

Aliter sentiendum, si electio esset in alterius præiudicium num. 6.

Quod ætas deducitur ad impediendam promotionem Episcopi, à producente probanda est num. 7.

Similiter quando ad idoneitatem alicuius probandam assertur num. 8.

Punctum natiuitatis ignotum coniecturis probandum est num. 9.

Coniectura prima ex lib. Plebani, seu Curati num. 10.

Secunda ex parentum libro accedente præsertim iuramento, vel morte alterutrius parentis numer. 11.

Tertia testimonium alterius parentis num. 12.

Quarta obsecratoris num. 13.

Quinta consanguineorum num. 14.

Varijs omissis opinionibus, quas referre si ex instituto velim, immemor sum propositi, quo statui non ultra attingere alienas quæstiones, nisi quæ huius nostri tractatus cohærent rebus, in eam ab eo probabiliorem sententiam *Bald. in l. Cum te C. de probat. & Florian. in l. Cum de atate num. 6. ff. de prob. ad quam dilucidandam cum Menoch. lib. 2. præsumpt. 15. num. 20.* distinguendus est actus, ex gratia; qui præ manibus nobis est electionis ad Episcopatum, penes varias temporis acceptiones; vel ut præteritus, vel ut futurus: si ut præteritus, aut impugnandus, aut comprobandus; quemadmodum euenisse *Cap. Cum Vuitonensis de electione* refertur; item si futurus, vel impediendus ne fiat, vel ut fiat, personæ qualitas, & conditio demonstranda est. His notatis.

2 Sit prima conclusio. Quando electio Præsulis iam habita in iudicium deducitur ob defectum legitimæ ætatis irritanda, eius erit probare, qui exponit, illegitimam. Deduco ex *Baldo in conf. 66. tactum tale est, apparet col. 1. vers. quo ad ultimum lib. 3. Florian. laudato num. 7. Decio in conf. 682. num. 13. Gozad. in conf. 22. num. 13. Menoch. citato num. 21. apud quem Bononienses, Statuto qualiter procedatur, si super ætate contendatur §. sed restitutionis.* Ratio est, quia præsumitur pro electionis actu, qui censendus est ultimam habere formam *l. Ab ea parte ff. de probat.* quando actus fuit solemniter, atque in debita forma confectus, in eo præsumitur personæ habilitas, ut probè *Abbas in cap. cum virum de regular. num. 3. Decius in cap. in presentia nu. 11. de probat. & Menoch. lib. 6. præsumpt. præsumpt. 13. nu. 3.* soluens duo Beroi dissentientis argumenta, parui quidem momenti.

3 Qui igitur actum impugnare conatur, præsumptionem contra se habere dicitur, ob quam probationis onere gravatur ex *l. Generaliter §. si petitum in fine ff. de fidei commissæ libertat.* Secundò, ætas est quid incertum continuò fluens *l. Proponebatur ff. de indic. §. ille autem, qui aliquod incertum deducit, probare sanè tenetur l. Spadonum §. qui solutus ff. de excus. tutor.* Tertiò, qui deducit tempus, probare profecto debet *l. Eum actum in principio ff. de negot. gest.* Proprius autem ad rem nostram accedentes aio, asserentis, cui collatum est beneficium, jesse ob ætatem inhabilem, interest hunc defectum probare; sic *Io. Andr. in cap. infamibus col. 3. de reg. iur. in 6. Bald. in l. cum te citata C. de probat. Alexander conf. 147. num. 16. lib. 5. Florian. in dista l. Cui*

alijs, quos sequitur *Mascard. lib. 2. de prob. conc.* 672. Decisumque à Romana Rota habetur apud *Verallum decis. 314. part. 1.* Et probatur, quia huic libro præbenda est fides, etsi priuata sit scriptura per *Bald. in l. ultima. num. 9. C. sine censu.* cum dixit libros census &c. Ecclesiæ conscriptos ab Ecclesiæ administratoribus probare; habeturque expressè de nostro apud *Menoch. lib. 2. præsump. 51. num. 54. Mascard. Salicet. & Anchorit. apud eundem* Neque in contrarium facit *Capra conf. 57.* asserens, Plebani scripturam omnino priuatam nullam facientem fidem ex *l. instrumenti. l. Rationes l. Exemplo C. de probat. cui subscripsit Decius in conf. 120. num. 1.* id solum, verum habet, quando in aliquo actu scriptura desideratur Notarij authentica, & publica, vt in testamento alterius manu descripto, quando exploratum est, scripturam non sufficere Parochi, cui talis non est potestas, aut officium; quod sanè in relatione horum nominum in publicum quasi album, ac librum relatorum non requiritur, vt probè *Menoch. citatus, Mandosius ubi supra, & Mascard. lib. 2. de probat. conf. 672. num. 17.* At ipse cum cap. cum esses de test. quoad hoc sentio: Probat autem hanc ætatem absolutè sumptam huiusdem libri auctoritas, sic, si quæstio esset, trigessimum primum, an vero trigessimum exegerit annum promouendus in Episcopum, neque de hora, vel de die disceptatio esset, vt in simili de ætatis maioris, vel minoris probatione *Menoch. laudatus num. 36. & 57.* quòd si in libro Baptismatis dies etiam notata esset, tunc maiori certitudine, posset ætas teneri: etsi hora referretur etiam decurrens de momento in momentum, nosceretur ætas; vt *Monterius, & Rebuffus apud citatum Menochium.*

11 Secundum momentum desumi posset ex parentum libro, vel alia scriptura, saltem præsumptiuè, quòd verisimile haud sit, falsum, in album domesticum, & priuatum; patrem retulisse absque causa; ideoque semiplenam ad minimum faciet fidem, si Pater iurauerit veram esse illam scripturam, vti tradit *Crauetta in tract. de antiqu. tempor. in 8. part. primæ partis principalis num. 34. ex sententia Castri consil. 124. num. 2. libr. 1.* vel

absolutè, quando Pater esset mortuus, quòd mors iuramenti vim habeat ex *Bart. in leg. Admonendi num. 27. ff. de iure iur. & alijs.* Dixi saltem præsumptiuè, quum non defuerint Doctores, plenè Patris librum probare, scribentes, sic *Salicet. in leg. Cum te nu. 4. C. de probat. & alijs, apud citatum Menochium num. 8. & 9.*

12 Tertium momentum è parentum, vel alterutrius testimonio, quod ad semiplenam, saltem plerunque valere probationem, opinor probabilius cum *Castro conf. 124. in causa. quæ vertitur coram lib. 1. Bart. conf. 42. in questione vertente colum. 2. versic. nec obstat libr. 1.* Cum respondit testimonium Matris admittæ ad probandam ætatem filij; puta probabiliter, quemadmodum explicat *Menoch. lib. 2. præsump. 51. num. 14. qui alios pro hac sententia laudat, & sequitur.* Consultò dixi saltem; nam aliquando plenam facit probationem testimonium paternum; vt ex multis alijs laudatus tradit *Menochius,* quando præsertim in graue non cedit alterius detrimentum. Plerunque addidi, quia nonnunquam nullius sane momenti testimonium patris est, vt si causam in filium ageret, sic probè *Bald. conf. 19. falsum tale est.*

13 Quartum momentum præbet testimonium obstetricum ex *Bartolo in leg. De ætate num. 7. ff. de minor. 25. annis post Glossam in l. 2. ff. de ferijs & l. 3. 5. Duæ ff. carbo editto, Menoch. citato num. 29.*

14 Quintum ex consanguineorum, & propinquorum testimonio per *Bart. in dicta l. Ætate num. 7. Sfortiam Oddo de rest. in integ. q. 37. num. 48. & 59. & Franc. Neapol. in decis. 19. num. 9.* cum ortus vicini infantis videatur ex illis esse, quæ in notitiam coniuncti, vel vicini facili negotio cadunt, vt probè *Bart. laud. num. 7. Alexand. in l. 1. num. 18. ff. si certum petatur, & alijs,* eo præsertim euentu, quo non momentum natiuitatis, sed ætas absolutè probanda est, quæ Vicino maioris ætatis, vel Propinquo, qui neque absens, neque alienus ob similitates, quas cum alio exercet vicino, vel propinquo, nota videtur vero similis; sic benè *Menoch. d. num. 45. ac deinceps.*

LIBER TERTIVS.

De proximis ad Episcopatum dispositionibus.

R

Emotas personæ in Antistitem eligendæ qualitates satis explicasse superior videtur liber; reliquas ut hic persequatur, superest, quæ quidem magis ad materiale causam instruendam, exornandamque pertinent, atque ad formam Episcopatus excipiendam eandem proximè disponunt; nec à natura, sed ad vitæ cultum à virtutibus sanè ducuntur mortalium studijs. & quamvis, quas sacri Canones, & concilia in Episcopo simul desiderant qualitates, atque ornamenta, videar secernere; quum expensis eius natalibus, atque ætate superiori libro ad rerum scientiam, virtutes, reliquaque decora hoc me conferam explicanda; nihilo tamen minus etiam quod ea tributa, ut paulò ante dicebam, à natura: hæc verò non sine supernaturali D.O.M. auxilio, libero comparata sunt arbitrio, atque industria distincto sanè discriminanda erant volumine.

DISPUTATIO I

De Scientia Præfalis!

Principem inter Antistitis ornamenta cæteris præbens facem, rerum scientia iure sibi vindicat locum, quam dilucidasse reor, si qua Præfulem instructum esse doctrina docuero, & an potius factorum Canonum, vel Theologica.

CAPVT PRIMVM.

Necessaria Præfalis asseritur scientia.

. S Y M M A .

Episcopus doctus omnino desideratur numero 1. & 2.

Cuius rationis esse debeat Episcopi scientia num. 3.

Potest, & politoribus, & philosophicis litteris operam dare ad lucrum animarum. num. 4.

Ratio comparandi scientiam. num. 5.

Cur Episcopus doctus esse debeat. num. 6.

Episcopi nomina rerum scientiam indicant. num. 7.

Qua à Tridentino in Præsule desideretur doctrina. num. 8.

Magister, ac Doctor in Theologia idem est. num. 9.

Qui dicantur licentiati. num. 10.

Licentiatis sacrorum Canonum, vel Theologia privilegia ratione dignitatis doctoribus concessa non competunt, quamvis competant, quæ conceduntur ratione exercitij. numer. ibidem.

Sacra Penitentiaria litteras licentiati expedire non possunt. num. 11.

Licentiatus sine iuris Canonici, sine Theologia Præsule esse potest. num. 12. & 13.

Ad Episcopatum satis non est iuris civilis peritia num. 13.

Iuris Casarei Doctores, Sacra Penitentiaria litteras non possunt expedire. num. ibidem.

Vel Theologus, vel Canonista esse debet Episcopus num. 14. & 15.

Quando particula Vel cum habeat coniectiva num. 16.

Quo publico testimonio scientia Præsulis constare debet. num. 17.

In foro externo hoc testimonio comprobatus idoneus est. num. 18.

Secus si constaret, à corruptis doctoribus promotum esse. num. ibidem.

Quid indoctus promotus in foro conscientia facere teneatur. num. 19.

Indoctus mortaliter peccat Episcopatum suscipiens. num. 20.

Tenetur præterea, vel se abdicare Episcopatu, vel assidua industria sufficientem sibi comparare scientiam. num. 21. 22. & 23.

Nec apud se viros habere doctos satis est. num. 22. & 23.

Qua sit eminens, qua mediocris, qua idonea scientia. num. 23.

Episcopus in examine sciendatus, falsè respondens utrumque se testamentum scire, peccat mortaliter. num. 24.

Qua necessario ab Episcopo scienda sunt. numero 25.

Quando peccatum ignorantia ab Episcopo contrahitur. num. 26.

Non est unum specie peccatum, sed multiplex. num. 27.

Præcep-

Præceptum doctrinae Præsuli necessaria, & positivum dici potest & naturale. num. 28.
Examinatores in dictum promouentes in Episcopum mortaliter peccant. num. 29.
Directè hoc præceptum dispensari non potest. num. 30.

Meridiana profectio esset in luce cæcutire, si rerum scientiam, qua pollere Præsulem decet, in dubiū reuocaremus; explorata enim res apud omnes est, ut operosum potius sit, è sacrorum Canonum, Conciliorum, sapientissimorum Doctorem, ac rationis thesauris, nonnulla hic adscribenda seligere, quam quærere.

Sic igitur prima conclusio. Episcopus Doctus omnino desideratur: liquet hoc primò ex adumbrato Antifiste, veteris nempe legis Pontifice *Exod. 28.* cuius Rationale hac erat inscriptum Epigraphi.

Doctrina, & Veritas.

Hinc ut habemus in *Canon. Qui Ecclesiasticis 37. ex 2. Reg. 5.* prius verbis suis os Prophetæ, quam sceptro dextram instruxit ex *Hieremia 1.* Ecce dedi verba mea in ore tuo: ecce constitui te hodie super gentes, & *Malach. 2.* labia, inquit, Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore eius. Hinc etiam Magister Christus, quam predicationis initium faceret, prius in medio Doctorem sedit audiens illos, & interrogans, ac prius Apostolos docuit, quam ad prædicandum miserit *Matt. 10.* ac post resurrectionem prius illis sensum aperuit scripturarum, ac deinceps præcepit, ut euntes in Mundum, vniuersum prædicarent &c. hisque similia, sapienter exarata leguntur in citato canone. Hoc etiam sapientiæ ornamentum Episcopo necessarium indicauit *Paulus 1. ad Timot. 3.* cum Doctorem exquirat, & ad *Titum 1.* Oportet Episcopum esse iustum, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. E contra verò, quam turpe sit Episcopali sublimitati potiri indoctū *Eccles. 10.* demonstratur. Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie Principis. Accedunt *Canones* *Qui Episcopus dist. 25.* ex auctoritate *Concilij Cartaginensis 4. cap. 9.* *Qui Ecclesiastici dist. 36.* ex *Zosimo Papa.* Omnes psallentes *38. ex septima Synodo sess. ult. cap. 2.* consonant *Concilium Toletanum 11. in principio: Lateranense sub Leone Decimo Tridentinum infra laudandum: Innocentius etiam*

Tertius in Cap. Inter cetera de officio iud. ordin. defectum scientia omnino reprobandum, & non tolerandum monet. Hinc in scientiæ periculo, quod subit Episcopus, cum rogatur, num vetus, nouumque testamentum nouerit? se nosse quidem respondet.

2. Hinc consentanea cõclusioni sanctissimorum est sententia Doctorem. Arcopagita enim de cælesti hierarchia. Quoniam, ait, perficiens omnis sacerdotij ius, & scientia à diuina mysteriarum auctore bonitate, diuinis Pontificibus datur iure, ad meritò in Capitibus Pontificum scripta diuinitus tradita ponuntur, quæ compendio, scienterque omnem Theologiam, omnem Dei operationem, doctrinam sanctam continent. quam infra vberius declarat. Accedit *Hilarius lib. 8. de Trinit. Omnium, inquit, virtutum Episcopatum, est scientia, & doctrina.* demum ommissis alijs *Theophilactus in cap. 1. ad Titum: Doctrinam, virtutem, & characterem dixit esse Episcopi. Ut nos tom. 2. lib. 5. disp. 6. cap. 3. prosequemur.*

3. Verum enim verò cuius rationis esse scientia Præulis debeat, à Theodoro prudenter indicatur, nā Episcopū ab Apostolo Doctoris nomine nuncupatum loco modo laudato, eum esse ait, Non qui sit eloquentia præditus, qui verborum st. s. p. uos pueriliter sectetur, sed cum, qui est eruditus in diuinis, & potest ea suadere, quæ conueniunt, sic in *Cap. Episcopus dist. 37. è Concil. Caribagin. 4. cap. 16.* Legimus. Episcopus gentiliū libros non legat, hæreticorum pro necessitate, & tempore: & *Cap. Sacerdotes ibi dicitur ex Hieronymo ad Damasum epist. 146.* Sacerdotes Dei ommissis. *Euangelij, & Prophetis videmus comedias legere, et amatoriam buccolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.* Quid sanctissimus Doctor, si obscena tractari ab Episcopis (quod Deus auertat) uidisset? percurrantur subsequentes *Canones, Nonne nobis: Et legant Episcopi.*

4. Neque adeò religiosus haberi cupio, quòd, & humanioribus, & philosophicis præditum litteris nolim Episcopum, dummodo huiusmodi studia animarum curæ impedimento non sint, & primo Christum, nosse thesaurum, scientiæ, ac sapientiæ, quam secularibus doctrinis, etiam ad bonum spirituale imbui, vel imbutis uti contendat; nam ut eruditè *Gratianus Canon, legimus 1. dist. 37.* addidit, *Moyse, & Daniel omni scientia Aegyptiarum, & Caldeorum eruditi fuerunt, & filij Israel, ut spoliarent Aegyptios auro, & argento præcepit Dominus moraliter instruens, ut siue aurum sapientiæ, siue argentum eloquentiæ apud Poetas inueniremus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus: Magis quoque*

quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes, moralem, naturalem, & rationalem volunt intelligi. hæc ferè ille adiuncta Glossa: utque non puduit adolescentem Davidem giganteo gladio gigantei caput obtruncare, ita (quod præstitere Sanctissimi Præsules, atque Ecclesiæ Doctores) naturalibus etiam scientiis, ac disciplinis, in hæresum capita, pestesque Christianæ Reipublicæ, nobis fortiter agendum est; tum quia perficiunt hæ scientiæ intellectum humanum, quem acunt ex August. in lib. de doctr. christ. & in Beda relato in cap. 8. dist. 37. sunt etiam adiumento ad sensum diuinarum percipiendum scripturarum, in Augustino citato, nec non ad sacram Theologiam; verum Gregoria Pontifice Maximo auctore in moralibus. Summa cura providendum etiam est, ne accepta sapientia cum ignorantia tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, & iam sapientia esse nequeat, quæ etsi loquutionis virtute fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat, quæ si humilitate condita, si firmata charitate fuerit, non Præsulibus detrimento, sed maximo sanè proximis adiumento erit: ad quorum regimen, ut habetur in initio d. 36. Prudentem Episcopum oportet intelligi non solum litterarum peritia, verum etiam secularium negotiorum præditum esse.

- 3 Eo autem medio hæc Antistiti comparanda est doctrina, quod Rex Psalmista psalm. 118. tradidit super omnes docentes intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. rerum enim sacrarum meditatione amor accenditur diuinus, quo duce sine dubio scientiarum thesaurum adinueniet Episcopus Gustate, & videte, idemmet David psal. 33. ait; nam amoris gustu ad notitiam peruenitur doctrinarum: quod nec Plato præterijssæ fertur, quippe qui Deum amare idè ac philosophari esse testatum reliquit. Ratio autem, cur Episcopum scientia præditum esse necesse sit, ex D. Thoma deducenda 1. 2. quest. 76. art. 2. nam cum ea singuli scire teneantur, quæ ad ipsorum statum, atque officium spectant, & Episcoporum munus sit proprium Doctorum, quibus tanquam Apostolorum successoribus dictum est Docete omnes gentes Matth. 20. eam saltem callere scientiam debent, quæ ad hoc munus obeundum satis est; ne, ut habetur in principio dist. 86. Inferiorum culpa in eum refundatur, qui docendi officium accepit, quod exequi nescit, vel negligit, ut initio sequentis conclusionis ex Tridentino confirmabimus. Adde Præsulum interesse, fidem defendere, suffragium in Concilijs ferre, de Christianæ religionis mysterijs decernere, quorum exacta notitia, prout ex officio, ut magistris profecto compe-

tit, apud quos sincera conservari possit. Idque ex præcipuis muneribus, nominibusque Episcoporum, perspicue dilucidari potest: nam Lux mundi Matth. 5. dicitur Antistes; quæ quidem instar solis se diffundat, aliisque syderibus, Presbiteris, scilicet, seu alijs Ecclesiasticis Doctoribus suum foeneret lumen. Præsidem (inquit Theophil. 1. ad Timot. cap. 3.) ac principem velut stellam, & illuminationem docet esse, ut ad ipsum omnes desigentes oculos illustrentur, atque ducantur in viam rectam. Lucerna etiam nuncupantur Matth. 5. ut omnibus luceant Episcopi; Quomodo enim lucerna (ait Chrysost. hom. 15.) si non lucet? profectò inseparabile est lucere à lucerna, alioquin si lumen, quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsa tenebræ quid erunt? Matth. 6. Speculatorem ex ethymologia Episcopum lib. 1. disp. 3. cap. 1. diximus, ac ridiculosa (ut quidam vir æque doctus, ac sanctus dixisse fertur) res est, & sic certè periculosa, speculator cæcus, doctor inscius, præcursor claudus, prælatus negligens, & præco mutus; cuius est, auctore Gregor. epist. 39. lib. 2. indic. 10. de prædicat. ministr. Semper cogitare, intensissimo timore considerans, quod recessurus ad percipiendum regnum Dominus, ac talenta seruis distribuens dicat Luc. 19. negotiamini, dum venio. Demum Pastoris obire munus Episcopum, nullus est, qui non videat. Veteris autem præcepta legis (inquit Hieronym. epist. 83. ad Oceanum) & Pauli monita ad Titum, perspicua, docent, sacerdotibus necessariam esse doctrinam, innocens enim, & absque sermone conuersatio quantum exemplo prodè, tantum silentio nocet; nam, & latratu canum, baculæque pastoris rabies deterrenda est. Quæ omnia confirmantur ex Cap. 1. dist. 43. Hinc Turrecrem. in Cap. sit. Rectior dist. 43. meritò docuit, peccare mortaliter Prælatum tacentem tempore, quo prædicare teneretur, urgente nimirum necessitate. Iuxta Ecclesiæ iuxta, Trident. sess. 24. cap. 4. à nobis, perpendendum sequenti cap. num. 12. ex Ezechiele 33. si speculator viderit Gladium, & non sonuerit Buccina &c. sanguinem autem de manu speculatoris requiram. Patet etiam, quia peccat contra proprium officium speculatoris, Medici, Pastoris &c. Nec non ex Gregor. lib. 1. epist. 33. relato à Cap. Ephesij 43. dist. & à Cap. Dispensatio eadem dist. ex Isidoro de Eccles. offic. lib. 2. cap. 6. & lib. 3. de summo bono cap. 35. habetur in Concilio Aquisgran. cap. 16. in 3. part. concilior. & ex eodem Cap. 36. libro 3. apud idem Concilium capitulo 20. ac deinceps.

- 8 Sit secunda conclusio ex Trident. sess. 22. cap. 2. de reform. Desiderata Episcopus scientia eiusmodi polleat, ut muneris sibi iniungendi necessitati possit satisfacere, ideoque antea uni-

uniuersitate Auditorum Magister, siue Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel iure canonico, meritis sit promotus, aut publico alicuius Academia testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur; quod si regularis fuerit, à superioribus sua Religionis similem fidem habeat. Nec aliud quàm Concilij doctrinam expendere nobis præstandum est, ad nostram conclusionem probandam, quæ satis è superiori assertione patet. Itaque ea institutus esse debet scientia Episcopus, quæ ad onus tanti muneris obeundi sufficiens sit, ut nos supra nu. 6. probauimus; huiusmodi verò erit, si Magister, aut Doctor Ecclesiæ fuerit, &c.

Vbi adnotasse oportet, Magistrum, ac Doctorem in Theologia idem prorsus esse ex allata Tridentini auctoritate; nam, ut probè notat Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 34. num. 5. in aliquibus uniuersitatibus ad Doctoratum promoti, Theologiæ nuncupantur magistri, in alijs verò Doctores.

Et quamuis, quæ ratione dignitatis Doctoribus, vel Theologiæ Magistris, conceduntur, haud se extendant ad licentiatos, qui Doctores proximè accingendi sunt, ad quæ in Theologia, vel iure ciuili, & canonico gradum, facultatem, seu licentiam habent: unde licentiati, quasi qui licentiam, ac missionem à castrorum magistris consequuti, siue post quadriennium à Iustiniano statutum in legum studio consumptum lytæ, siue quinquennium prolytæ dicti, ut in præfat. ad Antec. §. 5. habetur, & probè notat Ripa. l. Centurio nu. 18. ff. de vulg. asserens communem sententiam docentem, in fauorabilibus licentiatos nomine Doctorum comprehendit; intellige quo ad priuilegia concessa Doctoribus ratione exercitij; secus quo ad concessa ratione dignitatis doctoratus: quomobrem Roma. conf. 333. num. 8. & 10. Doctorum prærogatiua uti licentiatos non posse; cum prior sit actu dignitate donatus, ut est doctor; quam facultatē, ut in ea cōstituitur, habens, qualis est licentiatus leg. 1. C. de consul. lib. 10. cui doctrinæ fauet Bald. leg. Athleta initio ff. de success. uxor. & l. penult. num. unico. ff. de testam. milit. Ex quo multi, inter

quos Sanchez lib. 8. de mat. disp. 34. num. 8. Deducit, litteras Sacre Penitentiariæ ad dispensandum vocum Religionis, vel castitatis, absque impedimento ex fornicatione occulta ortum, ad ineundum matrimonium, aut in matrimonio cum tali impedimento inito in foro conscientie ac similia, datas licentias expedire non posse, Nihilo tamen minus, & quia Cōcilium expressis verbis, satis esse licentiam ad gradus prædictos habuisse, promouendum in Episcopum docet, & quia hoc idem indicat Gregor. XIII. nu.

14. allegandus, & quia non ratione dignitatis modo hanc desiderare doctrinam in Episcopis videtur Concilium; verum ratione exercitij, ut nimirum muneris sibi iniungendi necessitati possit satisfacere, ut supra, & ex communi doctrina super adducta ex Ripa, priuilegia concessa Doctoribus ratione exercitij, esse quidem licentiatibus communia, constat; & quia existens in potentia actu propinqua, in ipsomet actu censetur existerē. l. penultima ff. de milit. testam. & quia in fauorabilibus Doctoris nomine licentiatus etiam venit, saltem modo à nobis nuper explicato ex Bald. l. 1. §. Dotis num. 9. ad finem ff. solut. matrim. Alexand. l. Mulier §. non est dubitandum. num. 2. ff. ad Treb. Dominic. in prologo sexti vers. Bonifacius Episcopus num. 10. ibi Franc. nu. 2. Felin. & alijs ab eo laudatis proamio Decretalium §. Gregorius Episcopus num. 8. idcirco licentiatus ad munus Episcopale dignus, & aptus meritis censetur.

Nec satis erit, Doctorem, ac iuris cæsarei Peritum tantum esse, cum quia Tridentinum canonici iuris notitiam, & gradum apertè Præfati præscribit, cum quia cæsarei tantum iuris periti, minimè canonū, quæ ad munus episcopale rectè obeundum, necessaria, est scientia pollent. Probatur à pari, nam in expediendis litteris sacre Penitentiariæ, quæ expressa clausula, ut discretus Confessarius sit Canonum Doctor, requirunt, non sufficere iuris tantum cæsarei Doctorem: habent scriptores apud Sanchez lib. 8. matrim. disp. 37. nu. 6. ergo à simili: de similibus enim simile debet esse iudicium C. de legib. l. leges 1. & ff. de legib. l. Non possunt, & Cap. Dudum il 2. de elect. ubi scribentes.

Posset quis opinari neque Theologiam, neque sacrorum peritiam canonum, seorsum sumptam sufficere Præfati; qui utraque instructus esse necessario debet; quia utraque ad Episcopale munus rectè obeundum necessaria videtur, cum in ordinis, tum in iurisdictionis exercitio, ut supra num. 6. probauimus, & probè Innocentius docet Cap. Cum in cunctis num. 1. de elect. subscribit Abbas ibidem num. 4. & Cap. Qualiter num. 3. de elect. in Cap. sicut te num. 22. Nè clerici, vel monachi, & communiter Doctores apud Nauarr. in Cap. si quando, except. 14. num. 1. de rescript. ergo ad hæc munera neutra harum doctrinarum notitia sola sufficit; ut ex infra dicendis etiam constabit.

At me, si de Theologastro, vel canonici iuris notitia leuiter imbutus, sermo sit, huic opinioni manum dare non pōnitet; cum argumento magnum esse robur, non est, qui non videat; quia enim ratione, per se loquendo, munus concionatoris obire, mysteria fidei nosse, atque explicare, Sacramentorum vitæ

tene;

gēnere, conferre, administrare; consularum, gladio uti; ac sexcenta exercere episcopalia munera poterit, qui penitus Theologiam ignorat? aut quomodo, quæ ad externum forum, & iudiciariam spectant potestatem obire, canonum peritia pene destitutus? verum enim vero si de Theologo sermo sit, qui hoc sibi meritò vendicat nomen, ac de vero Canonista, quem necessaria ad ea, ac similia superius enumerata munia nō præterit scientia rerum, etiā Theologicarum; tamen si singuli ex professo alterutram profiteantur scientiam, sortianturque nomen Theologi, vel Canonistæ, satis esse contendo, ut altera apprimè præditus sit, licet sumis, ut dicitur, labris altera, sufficienter tamen ad suum munus, attigerit: quem Tridentini, esse sensum non ambigo.

- 16 Et quamvis me non fugiat, aliquando particulam (vel) vim habere coniunctiuz ut l. *sape ff. de verb. signif. & leg. Cum quidam ff. Eodem titulo, de quo latè Bartolus l. supra iter ff. de aqua, & plu. arcen.* cæterum in presenti decreto Tridentini vim disiunctiuam, vel alternatiuam retinere, compertum habeo, tum è communi Doctorum sensu, tum Ecclesiæ usu, tum quia sæpe sæpius alternatiua etiam sub ratione particula, *Vel*, in iure accipitur, ut constat ex *Cap. Inter ceteras de rescriptis, & alijs*, ex quibus locis septuagesima deducitur regula, *In alternatiuis sufficit alterum adimpleri*. 6. quando nimirum affirmatiue enunciatur, secus si negatiue, in quibus requiritur, ut neutrum fiat, cuius exemplum lege apud laudatū Abbatem. *favent præterea l. si quis ita stipulatus fuerit, l. si ita quis stipulatur ff. de verb. signif. & l. in eo quod plus est ff. eo titulo, ex qua regulam iuris derivatam, esse docent Glossa eiusdem regula littera B. verb. in alternatiuis. 2.*

- 17 Publicum autem testimonium, quo doctrina Præfulis ad alios erudiendos constare ad præcipiente Concilio, debet, illud dixim quod aut è sapientum virorum iudicio, & commendatione habetur, ut indicat Gregorius Papa modo laudandus, docetque Azor. *lib. 3. inst. moral. cap. 28. questione. 9. in fine*, vel ex actuali munere docendi Theologiam, aut ius canonicum, quo quis fungeretur; tum quia præstantiore, quàm potest ratione facultas ostenditur docendi per actum ritus habitum: tum quia hi dicuntur Doctores *l. Medicos in fine C. de profess. & med. lib. 10. quod ex multis probat Baeza de inop. debiti. cap. 16. num. 131. & 132. Gutier. question. pract. lib. 1. quæst. 22. num. 3.* Neque Tridentinum dignitate Doctoratus, vel Magisterij donatos tantum voluit esse promouendos ad Episcopatum, verum etiam illos, quorum doctrina hoc publico constaret docu-

mento. Servanda præterea est constitutio Gregorij XIV. de forma faciendi processus ipsius promouendi, data anno 1591. Kal. Maii ubi ait Pontifex; *Quia circa doctrinam plures fraudes committi solent, & sæpe contingit, ut nonnulli scientia vacui de solo Doctoris titulo, aut privilegio gloriantur, volumus, ut de eorum etiam doctrina diligenter inquiratur, qui vel Doctoratus, vel Licentia, titulis, & privilegijs gaudet, vel etiā à publicis Academicis testimonium habuerunt, quod idonei essent ad alios docendos; nisi forte aliquorum insignis doctrina è publica ipsorum functione notoria esset. Ita verò inquisitio facienda erit, ut quibus in locis, quanto tempore, & quo fructu Theologia, vel Iuris Canonico Promouendus operam dederit cognoscatur. Et quoniam in quibusdam Provincijs nulla Rudia sunt generalia, &c. declaramus in huiusmodi locis sufficere, si testimonio virorum gravium, & sacra Theologia, vel Iuris Canonici Peritorum constet, ac muneris sibi iniungendi necessitati valeat satisfacere, &c.* Et infra hoc ipsum declarat cum Religiosis servandum, etiam à suis Superioribus approbatum. *Et nihilominus præter Superiorum testimonium, qui fidem faciant, huiusmodi Regularis ad alios docendos idoneus esse, volumus ea servari, quæ de ijs diximus, qui publicum sue doctrina ab aliqua Academia testimonium habent, ut seriò inquiratur, an Regulares ad Cathedrales Ecclesias promouendi progressus in studijs fecerint, qui in futuro Antistite requiruntur. Accedit aliud, & quidem maximi momenti ex præcepto Clementis VIII. quod in examine coram Sanctissimo habetur Episcopatibus Italiz, in Hispania, verò, & Gallia coram Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatis, vel Nuntijs, ut tradit Thesaurus for. Ecclesiastic. part. 1. cap. 3. num. 10. His autem decretis quod addam non habeo, quam ex Gregorio XIV. modo citato indicare. Nomine Superiorum Regularium, eos dumtaxat intelligendos esse, qui nullum sui Ordinis Superiores agnoscant, vel in eorum absentia Vicarij, Commissarij, vel in Urbe Procuratores generales sunt. De quibus lib. 6. disputation. 5. & 6. ubi hanc Bullam interpretabimur, copiosius agendum erit.*

- 18 Sit tertia conclusio. Elæctio, vel collatio facta personæ illitteratæ in Episcopum, est irrita; personæ verò alicuius doctrinæ, sed insufficientis est irritanda. Primam partem colligo ex Concilio Tridentino, sessione vigesima secunda, capite quarto, ubi hæc habentur. *Nec alijs impofterum fiat promissio, nisi ijs, qui iam aetatem, & ceteras habilitates integrè habere dignoscantur, aliter integra sit promissio. Quæ maximo-*

pere faciunt in electione ad Episcopalem dignitatem: suffragantur Doctores apud *Pa-norm. in Cap. Dudum de elect. il. 1. num. 10.* qui etiam electores priuari affirmat iure eligendi, si inhabilem elegerint: sic etiam *Innoc. in Cap. Cum in cunctis eodem titulo, Nauarr. in Cap. si quando except. 16. Lessius de inst. & iur. lib. 2. cap. 13. dub. 14. num. 129.* Ratio est supra indicata num. 3. quia planè indoctus nullo modo Præsulis officio satisfacere, nec tãgi dignitati consulere potest, ut iterum *tom. 2. lib. 5. disp. 6. cap. 8. dicemus*. Adde insuper, si litteras postea addisceret, electionem, aut confirmationem non reuiscere, ut bene *Garzias citatus num. 20. & Appendix postuma ad Pelluciametrall. 41. de benef. ecclesia. cap. 5. num. 37.* Secunda autem pars nostræ assertionis probatur specialiter in Episcopatu ex *Cap. Nisi de renunc. ex quo constat posse, immo teneri, se abdicare Episcopatu, qui idonea, ac mediocri saltem non est præditus doctrina, sic Innoc. in Cap. Cum in cunctis eodem titulo, quem sequuntur Garz. laudatus nu. 21. Azor. 1. part. lib. 10. cap. 13. qu. 18. & Appendix ad Filluc. citatum num. 39. & tom. 2. loco modo citato prosequemur*.

19, Ex his fit primò, in foro externo satis esse, ut quis Doctoris laurea, vel magisterio, aut publico, quod super expendimus, testimonio sit insignitus, ut validè in Episcopum eligatur, quamvis reuera indoctus esset, ut probè *Azor. part. 2. instit. moral. lib. 3. cap. 28. qu. 11.* Ratio est, quia in alijs huiusmodi per se loquendo talis Doctor, vel licentiatu priuilegijs, ac prærogatiuis gaudet Doctorum. Verum enim verò si à corruptis constaret hunc promotum esse Doctoribus, priuilegijs non potiretur Doctoris, uti docent *Archidiacon. in Cap. De quibusdam 37. dist. ex textu in simili l. Vna C. de athlet. libr. 10.* neque in foro externo putarem eligi validè idemque asserto de testimonio, quod falsò daretur, & constaret de ignorantia eiusdem promouendi ob eandem rationem. In foro autem conscientie si promotus indoctus fuerit, tantum studij teneretur impendere in addiscendis litteris, tantum in ableganda ignorantia, ut suo consulere muneri idoneè posset, quemadmodum infra vberius dicemus.

21. Fit secundo. Episcopum earum rerum ignarum, quæ ad Episcopale munus rite obeundum necessaria sunt, primo lethaliter peccauisse Episcopatum procurando, vel si non procurauerit, suscipiendo, ut probè *Riccard. quodlib. 3. q. 23.* Deinde vel teneri ad se abdicandum Episcopatu, auctore *Gregor. Cap. Præcipimus dist. 34. & indicatur Cap. finali de temp. ordinandor. nec non docetur ab Innoc. in Cap. Cum in cunctis de elect. dum huius, ait, electionem Episcopi esse irritandam*

ex *Cap. Nisi de elect. vel industria, studio, atque assidua cura eò litteris vacare, ut merito sibi videatur comparasse doctrinam ad Episcopale munus obeundum sufficientem: vel saltem viros sibi doctos asciscere, ut docent multi iuxta *Cap. Inter cæteros de offic. iud. ordinari. quod nos tom. 2. lib. 5. disp. 5. & 6. paulò ante citatis iterum confirmabimus, atque expendemus*.*

22. At verò hoc adiutorium ad scientiam Episcopo necessariam valde per accidens esse sentio cum *Soario de fide disp. 13. sect. vlt. num. 7.* quare licet varijs de causis, vel rationibus ab exacta, quam per se requirunt dignitas, munusque episcopale, scientia possit exculari, non tamen ab ea, quæ sufficiens sit iuxta locorum, ac temporum condiciones, & quamvis Episcopum indoctum à malo statu excusarem, si postquàm promotus fuerit omnibus viribus litterarum incumberet studijs; ac tunc temporis, vel Vicario, vel alijs adiutoribus sibi consuleret; omnino tamen censerem ei deponendam esse infulam, si vel græte, vel inhabilitate indicaretur inhabilis ad sufficientem saltem sibi rerum scientiam, ac doctrinam comparandam, iuxta mentem auctorum laudatorum, ut nos *tom. 2. lib. 5. disp. 6. cap. 8. disturi etiam sumus*. Ad quod momenti multum asserre iudico Innocentij Tertij auctoritatem, qui *Cap. Nisi cum pridè de renunc. hæc habet. Pro defectu quoque scientie plerumque potest quis petere cessionem; quia cum ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna, Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiam vegere, in utrisque salubriter ei renuntiat, si scientiam, in qua ipsam regat, ignoret; tu enim, inquit Dominus, scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi; quamquam, etsi desideranda sit eminentis scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda. Et licet primo intuitu hæc Innocentij doctrina eò tendere videatur, ut ob defectum scientie licere Præsuli se abdicare Episcopatu demonstret, verum si penitus cum Glossa inspicatur, omnimodè contendit, competentem doctrinam Episcopo adstruere necessariam; ad quod perpendo scientiam aliquam à Pontifice in Episcopo desideratam, & decisam, circa spiritualium administrationem potissimum necessariam esse debere; sed hæc non est eminens, ut modo retuli; ergo competens, atque Episcopali munere sufficiens; quippe quæ sancitur *Cap. Cum nobis olim de elect. & licet Abbas Cap. Venerabilis de præbend. & dignit. nu. 8. ex Innocentio triplicem distinguat scientiam, eminentem; mediocrem, ac suo muneri sufficientem; haud tamen percipio, quæ possit esse muneri præsertim Episcopali sufficiens doctrina,**

Arina mediocritatem, quæ non attingat; igitur, hanc, quam diximus, scientiam Antistiti necessariam, siue mediocrem, siue competentem, siue sufficientem appellet, existimandam esse prudentum iudicio, probè docet Abbas cap. Cum in cunctis de elect. num. 4. ex quo definitionem, ac diuisionem scientiæ eminentis, mediocris, & sufficientis ex Innocentio allatam, vt paulò ante dicebam, non approbo.

- 33 Sed eminentem eam dicerem, quæ tum i extensiuè ad omnes illustriores, siue Theologiæ, siue sacrorum canonum se extenderet quæstiones; tum intensiuè, vel quasi intensiuè, eas præstantiori, atque euidentiori nosset ratione, quam maxima posset claritate, atque euidentia ad scientiam accedente; Mediocrem vero, quæ vel has easdem, vel omnino necessarias mediocri claritate, atque euidentia teneret, ita vt ad praxim proprii muneris, iudicio prudentum, perpensa, locorum, personarum, negotiorum transigendorum qualitate, satis esse censeatur. Vel cum Azor. 1. part. lib. 10. cap. 13. q. 18. magis ad Innocentium accedente, triplex dicerem scientiæ genus, eminentis, mediocris, & idoneæ; Eminens, qua quis potest etiam, difficillima ad suum munus spectantia proprio Marte, promptèq; enucleare: Mediocris, qua potest explicare passim occurrentia: Idonea, qua quis sub munere fungeretur, dubitare, sciens, doctores percurrendo, doctos consulendo viros, quorum doctrina dubijs satisfaceret; tamen, vt supra indicabam, per se tutò alijs inniti coadiutoribus, nisi ex accidenti non potest Episcopus, nam vt probè Glossa verb. temporalium, Cap. Nisi cum pridem citati, ait, Meritò necessaria est scientia spiritualium, & temporalium, quia in his alios docere debet Episcopus, & ideo aliorum doctrina indigere nō debet; sic Episcopus Cypri in septima Synodo, vt habetur cap. Conuenientibus 1. q. 7. Non oportet (inquit) nos qui Episcopi sumus indigere doctrina, sed aliorum esse Doctores; & in Authent. de Sanctis Episc. 5. damus coles. 9. Ignominiosum esse Episcopo (scribitur) cum ipse deberet alios docere; si tunc quarat ab alijs doceri: quamobrem cap. Inter cetera de officio iud. ord. ex alijs causis actum prædicationis impredientibus, concedit Episcopis coadiutores, qui quidem concionentur, secus verò defectu doctrinæ, de quo hæc habet, Ne dicamus defectum scientiæ, qui in eis reprobatus est omnino, nec de cetero tolerandus: meritò igitur studio, ac diligentia ab Episcopo expungendus est, vt ignorantia tenebris fugatis, assiduo, vt dicebam studio, etiā si senex fuerit, auctore Abbate Cap. Nisi cum pridem de renunc. nu. 10. ex Glossa verb. Perunq; suo, sibiq; muneri cōsulat, vt mox

fortius confirmabimus! Adde ex Cap. Quamuis de sac. vnct. Quod contra Deum esset, & canonicas sanctiones tantum in Episcopo tolerare defectum, ob quem fuit meritò priuatus Episcopatu Calinensis Episcopus. Hinc probè Glossa notat, quod si propter defectum scientiæ remouetur quispiam ab Episcopatu iam adepto, potiori iure repellendus est ab obtinendo. Ex quibus omnibus, vt aperte ac breui, quod sentio, dicam, Episcopum, sufficienti ad suum munus destitutum scientia, vel ad abdicandum se Episcopatu, vel omnibus iuribus ad eam sibi comparandam teneri, vt si etiā præscriptum est. Cap. Nullus Episcopus dist. 38. Nullus Episcopus propter opprobrium senectutis, vel nobilitatem generis à parulis, vel minimis eruditis, si quid forte est utilitatis, aut salutis inquirere negligat, qui enim rebelliter uiuit, & discere, atque agere bona recusat, magis diaboli, quàm Christi membrum esse ostenditur, & potius infidelis, quàm fidelis monstratur; quod si Theologorum culmen Augustinus, vt habetur in Gloss. verb. Opprobrium. Ego senex (aiebat) à puero nondum anniculo paratus sum edoceri, vt etiam 24. q. 3. Cap. si habes scribitur, quid cuique Episcopo sentiendum sit. Tempore autem, quod discendo infunderet Antistes varios sibi coadiutores doctos teneretur consulere, quibus per accidens vti licite poterit. Sic Medicus in malo censendus esset statu idonea ad suum munus destitutus scientia: sic Index, & ceteri, munia præsertim publica subeuntes, quorum eadem est ratio, quam nu. 6. ex Diuo Thoma retulimus. Quapropter ob proximum saltem grauissimum culparum periculum ad maximam proximorum perniciem peccabunt, atque ab eo periculo cessare, vel aliquo pacto se eripere, vt dicebam, hi omnes tenentur, vt notat Syluest. Medicus 1.

- 24 Fit tertio Episcopum in sua ordinatione rogatum, an utrumque sacrū sciat testamentum; asserentemque, cum re vera ignoret, nec æquiualeuter sufficienti saltem ad suum munus præditus sit scientia, lethaliter peccare, vt probè Riccard, quodlib. 3. q. 23. Azor. instit. mor. part. 2. lib. 3. cap. 28. quæstione 9. Syluest. Episcopus, nu. 5. & alijs. Ratio est, quia perniciosè mētitur in graue dānum animarum, quarum curā suscipit. Adde, quia proximè se exponit periculo sacrilegiorū, iniuritiæ, aliorūq; peccatorū, quibus scatet mala Præfulatus administratio. Quod si necessaria ad suum munus nō ignoret, vt sūt, auctore Riccard, mādāta Dei, mysteria fidei, virtutes, vitia, iuramēta: addiderim cēsuras, statuta ecclesiastica magis vfu frequētia, onus, ac rationē visitādi Ecclesias suę diocesis ecclesiasticos distribuēdi redditus, cōferēdi beneficia,

scia, immunitatis ecclesiasticæ seruandæ, ac defendendæ, ac si quæ sunt aliæ prudentis iudicio ad Episcopale munus, pro mediocritate scitu necessaria; tametsi præstantissima ceterarum rerum, & harum, quas memorauimus, non præster doctrinam; neque ea expressè teneat, quæ utroque præterea continentur testamento, non peccabit mortaliter, etiamsi affirmatiuè in examine responderit; quia consuetudo, quæ est optima legum interpret Cap. Cum dilectus de consuet. sic prædictam interpretatur quætionem Episcopo factam ex supra citatis auctoribus.

26 Fit quartò, cum ignorantia vincibilis eorū, quæ quis scire tenetur, peccatum iuscitiz fit, situm in omissione, tunc incurrit, quando scientia ex præcepto habenda est, ut probè *Diuus Thomas* 1. 2. q. 76. art. 2. ad 5. ubi *Caiet. Conrad. & Metin. Vasq.* 1. 2. disp. 128. cap. 3. num. 9. *Syluest. verb. ignorantia* §. 8. *Valent.* 1. 2. disp. 6. q. 6. punc. 2. vers. ex quo patet *Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 17. num. 9. Sayr. in clau. reg. lib. 2. cap. 9. num. 32.* quamobrem contrahetur hoc ignorantiz peccatum, quando quispiam in aliquo se tempore obligari ad sciendum aduerterit, elicitque propositum non comparandi scientiam sibi necessariam, vel eam contemnit, vel ex negligētia omittit, vel animum aliò applicat: sicut qui in die festo, vel proponit non interesse sacro, vel nullum actum circa sacrum audiendum habet, ut probè *Sanch. laudatus num. 10.* vel alio voluntariè irretitur negotio cum sacro impossibile; qui sicut in causa peccat, ita indoctus, dum acceptat tale onus, quod vel relinquere debet, vel si in eo perseverat, nec dimittit impedimentum scientiz necessariæ, vel ipsummet onus, non video, quæ ratione saltem ob periculum, in quo proximè constituitur grauius errandi, non sit in malo statu, Non curans enim malitiam furri scire, tenetur ad crimen in confessione aperiendum, tametsi actu furtum non committat, quia contra furri vitandi præceptum peccauit, eius scientiæ, cui tenebatur, non curando, ac proinde periculo furri committendi absque conscientiz remorsu ex se exposuit, non secus ac, qui ieiunij perfringendi, vel sacri omittendi periculo, ut modo dicebam, se exposuit; quod si postea, vel ieiunet, vel sacrum audiat, tenetur adhuc periculum in confessione aperire, ut docent *Azor. lib. 1. tom. 1. instit. mor. cap. 12. q. 5. Zumel* 1. 2. q. 76. art. 2. disp. 6. post tertium dictum in solutione ad 2. *Sanch. laudatus num. 12.* sic à pari in re nostra.

27 Fit quintò, hanc Episcopi ignorantiam cum in ordine ad suum obeundum munus, & publicæ sit personæ, non esse speciale peccatum vnum, sed multiplex, ut multiplici præcepto, & virtuti oppositum, puta,

ritè conferendi, & ad ministrandi Sacramenta, proprias pascendi, corrigendi, puniendi oues, ecclesiasticis prudenter vtendi censuris conferendi beneficia, & alia huiusmodi, quod ex *Vazq.* deduco 1. 2. disp. 119. cap. 2. & 3. *Sanch. citato num. 11.*

28 Fit sextò, præceptum scientiz necessariæ requisitæ ad officium Ecclesiastici Pastoris, si spectetur in communi, & omnia peculiaris complectens, in radice, seu institutione Christi Domini, positum esse, in se autem, ac formaliter esse naturale; nam supposita Episcopalis institutione muneris, obligatio scientiz illi consentaneæ, ac necessariæ de iure diuino naturali est, ad iustitiam, & fidelitatem spectans; quæ intrinsecè ex tali munere nascitur, ut nos supra indicauimus num. 6. deduciturque ex *Trident. sess. 23. cap. 1. de reform.*

29 Fit septimò, in hoc præceptum cadere directè dispensationem, aut interpretationem per modum Epychia non posse, quia ut disp. 1. superioris libri cap. 1. dictum est in præceptis ex natura rei inclusis in institutione Christi, locum non habet talis dispensatio, cum sint iuris naturalis, supposita institutione: sicut enim ex institutione Sacramentorum oritur obligatio, ea cum debita dispositione adeundi, potestque Ecclesia interpretari, an hæc, vel illa huiusmodi sit dispositio; non tamen pro aliquo casu, vel necessitate poterit sentire eam quidem esse sufficientem, quæ re vera insufficientis sit ad sancta sanctè tractanda, sic etiam poterit sanè Summus Pontifex, vel Ecclesia, quæ doctrina necessaria sit ad Episcopatum hunc, vel illum interpretari; nequiquam verò potest directè dispensare, vel interpretari, ut aqualiter quis Episcopus sit, munus exercens pastorale, quia habeat idoneam ad illud prò ratione saltem Diocesum, scientiam. Dixi directè, nam indirectè tollendo obligationem residendi, ut posse Papam Cap. citato disp. 1. lib. 2. diximus, vel ante consecrationem ei non permittendo exercere suum, quod post electionem possit, munus sed per alium, ut numer. 21. & 22. hic notauimus, aliisque similibus modis: non iam not esse Pontifici ex vrgenti causa facultatem dispensandi, & sumitur ex dictis Cap. illo 3. citato disp. 1. lib. 2. num. 24. & 25. ubi in iure naturali diuino indirectè posse Pontificem dispensare docuimus; verum quòd Episcopus pastor sit non valens pascere, lucerna lucem non reddens, doctor non docens, iudex non cognoscens, medicus non discernens inter lepram, & lepram, aliæque Episcopi suscipiens munera absque scientia hæc necessaria, Adinaton prorsus est.

30 Fit

Fit vitimò, examinatores promouentes Episcopum indoctum, ac sufficienti destitutum doctrina approbantes lethaliter peccare, quod à fortiori deduco, tum ex doctrina communi de examinatribus ad examen constitutis, periculumque scientiæ, quod Beneficiatis incundum est; ac docetur à Petro de Ledesma in sum. par. 2. traçt. 7. cap. 1. conc. 7. difficul. 13. Rota Rom. apud Farinac. decis. 672. Barbof. de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 60. num. 93. & alijs; tum quia ipsi causa sunt moralis damnorum spiritualium, quæ ex indocti Episcopi administratione promanant.

CAPVT II.

Quis in Episcopatus munere sapiens alteri præferendus sit.

S Y M M A.

- [Prima opinio Canonistarum pro Canonistis numer. 1.
- [Huius sententia sensus expenditur num. 2.
- [Sententia Theologum præferens num. 3.
- [Status questionis num. 4.
- [Canonum peritus, Iuriconsulto præfertur n. 5.
- [Etiam si non nihil Canonum Iuriconsultus sciret num. 6.
- [Viximusque iuris Doctor, puro canonista præhabendus: Theologus canonista puro Theologo, vel Canonista tantum præstat num. 7.
- [Vere Theologus optimo etiam præferendus est Canonista num. 8.
- [Alternativa particula cum ordine plerumque accipienda est num. 9.
- [Particula Vel, pro Saltem accipi potest etiam, ut à Concilio Tridentino usurpata nu. 10.
- [Quando per alios prædicationis munus exercere potest Episcopus num. 11. & 12.
- [Cardinalium Episcoporum concionatorum laudatur institutum num. 13.
- [Admonitio ad Episcopos, ne forensibus distineantur iudicijs num. 14.
- [Præcipua Præfulis cura non est de forensibus numer. 15.
- [Discrimen inter Theologum, et Canonistam Episcopum num. 16.
- [Theologi pallio tenus damnantur, ac possibentur num. 17.
- [Æqualitate Doctrina intercedente alia decora Eligendorum perpendenda n. 18.

Quam ab auctoribus contrariam ad Theologum, & Canonistam indicatam inuenio questionem, absolute ad alios doctrinæ gradus expendere patenter, operæ pretium esse arduior.

- 1 Doctorem itaque, Theologum cum Canonista tantum conferentium, plerique primum dant locum Canonistæ, nec absolute; sed ubi idololatria, aut hæreses non vigent, vel proximè non accedat locus regionibus hæresis, vel idololatriæ peste affectis sic Hostien. & Io. Andr. cap. 3. de consang. & affin. Abbas in cap. 1. numer. 9. de consang. & affin. Felin. cap. Clericis de iudicijs, alijsque Recentiores. Prima huius sententiæ pars fundamento pro tertia nostra assertione adducendo probabitur. Secunda verò ostenditur, quòd ubi dicta non vrget agnoscenda, reiicienda, atque extirpanda hæresis, vel idolorum cultus necessitas, Canonista causas ad forum pertinentes, iudiciorum formas, contradiuum genera, beneficiorum collationes, commutationes, translationes, censuras, cæteraque huiusmodi melius noscit, actutius tractat. Deinde quia Canonum peritia, cum ortum ex iure ciuili, ac morali philosophia ducat, ad christianæ Reipublicæ regimen, aptior absque dubio prorsus videtur.
- 2 Mihi verò illud adnotare libet ad penitius horum Doctorem sensum indagandum, eis minimè sermonem esse de Canonista omnino Theologiæ ignaro; sed cum Theologo præferunt canonum peritum, qui sufficienti præditus sit Theologia, ea nimirum, quæ sedulo canonum studio comparatur.
- 3 Secunda sententia Theologorum est relata opposita, Theologum vbique præferentem Canonistæ: est Caiet. 2. 2. quasi. 18. artic. 3. Maior in 4. dist. 24. quasi. 10. Sor. lib. 3. de instit. quasi. 6. artic. 2. Salôn. 2. 2. qu. 63. art. 2. & fauet Azor. part. 2. instit. mor. lib. 3. cap. 28. q. 10.
- 4 At mihi consilium non est perpendere, quas posset quispiam excogitare comparationes eos inter, qui varijs animum, pro varietate ingenij scientijs imbuerunt; sed præcipuas, ex quibus, quod de alijs iudicium ferendum sit, facili negotio deducetur. Has autem ad tres reuoco: Primâ iuris Cæsarei peritum conferam: Secundâ Theologiæ, necnon canonum peritia præditum, cum alterutra ex his scientijs tantum exornato: Tertiâ absolute Theologum cum Canonista componam.
- 3 Prima assertio: sacrorum canonum peritus Cæsarei iuris consulto ad Episcopatum præferendus est. Quæ quidem conclusio omnium Doctorem calculi fundata est, quam superiore capite nu. 13. ex Trident. sess. 22. cap. 2. nos docuimus, ex quo nec puram iuris Cæsarei, vel ciuilibus notitiam, quæ canonum non haberet, etiam imbibitam, ad Episcopatum satis esse constat, cum sine

hac dirigibiles non essent subditi ab Antistite in Deum secundum sacras regulas, ut probè *Abbas in proamio suorum librorum, & Io.*

- 6 *Andr. in regula Peccatū de reg. iur. in 6.* Illud autem huius loci esse arbitror ex *Abbate, Cap. Clerici de iudic. num. 3.* adnotasse, quòd etiam si civilis iuris consultus aliquam haberet sacrorum canonum notitiam, ex eorū limine salutato, comparatam, minimè censendus esset, ita utriusque iuris peritus, ut optimo sacrorum canonum Doctore, iuxta sequentem conclusionē præferendus esset; favet *Petrus de Anchab. tum in citatum cap. Clerici, tum Cap. I. de Paroch.* huiusmodi igitur Doctores meritò postponendi sunt vnum solum habenti gradum altioris, atque illustrioris scientiæ *Argum. in l. Nemo C. de offi. magist. in quo sensu sequens assertio non procedet, sed de eo, qui utraque peritia congruenter saltem præditus est.*

- 7 Secunda conclusio, qui Theologus simul est, & Canonista, vel utriusque iuris Doctor, iuxta sensum in calce præcedentis assertio- nis traditum, puro Canonista: vel Canonista, & Theologus simul puro Theologo præferendus est. patet ex terminis, ac docetur à citatis Doctoribus, quia duo vincula vincit vnum. *Cap. I. de treg. & pac. in fine C. de adop. & in Authent. Post fratres de legi. hæret.* Et sane Theologiæ, & Canonum peritiæ præditū omnes explere numeros posse, atque apprimè Præsulis consulere dignitati, tum instruendo, ac docendo, tum iustitiam administrando, tum sacramenta, censuras, ceteraq; obediendo episcopalia munia, negabit nemo.

- 8 Tertia conclusio, verè Theologus optimo etiam præferendus est Canonista ad Episcopatum ubique habendum: sentio cum Theologis pro secunda opinione relatis. Et quidem de Præsulatu Diocesis hæreticæ prauitate, vel falsa religione infectæ, neque primæ Doctores sententiæ, ut vidimus num. 1. audent negare; probaturque ex *Cap. in causis de elect. s. quo circa.* Absolutè deinde, ut sacræ doctrinæ dignitate, atque ad christianam Rempublicam regendam necessitatem omit- tam, quæ & à luo præcipuo, ceterisq; longè præstantissimo desumitur obiecto, & mirum in modum ab *Honorio Pontifice Cap. ultimo super specula de magistris* commendatur, propius ad rem nostram accedens ex *Trident. sess. 22. cap. 2.* nostra videtur conclusio sum- mopere comprobari, quòd scientiam, quæ exornatus Episcopus esse debet, præscribès, ut muneri sibi iniungendo possit satisfacere, addit; *Ideoque antea in vniuersitate studio- rum Magister, siue Doctor, aut licentiatus in sacra Theologia, vel in re Canonico meritò sit promotus.* Vbi primum dat locum Theologiæ, deinde Sacrorum Canonum peritiæ.

- 9 Immo et dare sensum me non pœnitet huic Tridentini sententiæ, ut dictio *Vel alternatiua*, sit cū ordine accipienda, quasi vero prius omni studio procurandus esset Theologus, in cuius defectum Canonista eligatur, iuxta doctrinam *Reg. 70. sexti in alternatiuis*, quam affert *Glossa in medio, sunt tamen quedam*; nā in nonnullis alternatiuis, ut in hac nos cor- tendimus, ordinem seruandum esse comper- tum habeo, argumenta *ff. de legat. 2. Cum Pater s. penult.* sic cuius mandat Testator ali- quid dare liberis, vel consanguineis, vel affi- nibus: fauet, quod à *Glossa* assertur de ordi- ne sequendo 43. *dist. sit Rector in fine* de elec- tione *Cap. penult. in principio, & cap. Man- dato in fine de præbend.*

- 10 Demum possem particulam *Vel* in ea si- gnificatione interpretari, ut pro *Saltem* in Concilio posita sit, quasi desiderasse demon- straret Tridentinum, in Episcopum eligen- dum esse Theologum *Vel idest saltem* Cano- nistam; sic lumitur particula *Vel* in *l. Multum ff. de hered. vel. alt. & vend.* Secundo proba- tur assertio ratione: Præsulatus, siue ut offi- cium consideretur, quemadmodum dictum est *lib. 1. disp. 1. cap. 3. num. 2.* siue penes quar- tam, quam sibi status asciscit conditionem, de qua diximus *lib. 1. disp. 2. cap. 1. à num. 2.* siue ut forma infra *tom. sequenti* explicanda ad functiones salutem animarum concernē- tes, semper aliqua ratione ordinatur; atqui præcipuum in his functionibus locum obti- net verbi diuini pabulo fideles oues pascere, ut definit *Trident. sess. 24. cap. 4.* ad quod munus Theologia maxime necessaria est; duo præterea Sacramenta administrare ordi- nis, & confirmationis; paternè subditos corrigere, ubi opus fuerit; gladio censurarū uti; suffragium in Concilijs ferre; de myste- rijs, ac rebus fidei iudicare, peccatorum gra- uitatem agnoscere; sibi nonnulla referuare; aptis Parochis Parcias regendas commit- tere, alijs iurisdictionem in foro conscientiæ; alijs approbationem dare; ergo quæ ad hæc mōnera idonea, aptiorque scientia censebi- tur, hæc in Episcopo potiori desiderabitur iure; sed hanc esse veram Thologiam non est qui neget; ergo. Tertiò ubi periculum scientiæ Consecrandus in Episcopum subit, ex- quiritur, vel olim, ut notat *Sorus*, siscitaba- tur, num utrumque testamentum nouerit? non autem, an sacrorum canonum peritiā habeat? ergo sensus Ecclesiæ videtur esse, ut Theologus cuius est sacrarum scripturarum mysteria noscere, in Episcopum præ omni- bus habeatur.

- 11 Sed dicet quis. Ex *Trident. dista sess. 24. cap. 4.* constat per alium prædicationis mu- nus obire Præsulem posse; at verò alia ad fo- rense regimen necessaria cum ille reneatur

cxcr;

exercere, ad matrimonium praefertim, atque Ecclesiasticas censuras spectantia, sacrorum canonum potius indiget notitia, quae maioris momenti ad hanc esse videtur, ut contendunt Menoch. praesumpt. 71. num. 49. Ex Alexand. cons. 1. col. 4. vers. Et si aliqui lib. 4. Neu. lib. 5. silua nupt. num. 69. Paris. cons. 67. num. 31. lib. 4. Quid dicam de ceteris causis ad forense spectantibus iudicium? Quid de iudiciorum formis, ceterisque huiusmodi, quae propria sunt Iurisperitorum.

12 Respondeo, Tridentinum Episcopos ad praedicationis munere, si legitime tantum impediti fuerint, excusare. Mandat (inquit) ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut si legitime impediti fuerint, per eos, quos ad praedicationis munus assument &c. Quamobrem Concilium facultatem in Episcopo concionandi, ac mysteria diuina Theologicè nota, suis ouibus communicandi supponit, cuius adum ob urgentia tantum excusat impedimenta; & merito; nam hac fere sola functione magna ex parte videtur Episcopus suae dignitati, atque officio consulere, auctore Bernardo, qui de cons. lib. 4. paulo ante medium hac habet. Esi Purpuratus, esi Deauratus incedens, non est tamen, quod horreas operam, curamque pastorem pastoris haeres; non est, quod erubescas Evangelium, quamquam si volens euangelizes inter Apostolos quidem, etiam gloria est tibi. Euangelizare pascere est, fac opus Euangelista, & Pastoris opus implebis. Ut autem prisca, atque aurea maiorum nostrorum secula praeferam; agnouit etiam nostrum, fere, in nostra Italia purpuratos Episcopos astantes Dei charitate, qui tot inter catholicæ Ecclesiæ curas hanc concionatoris, alijs minimè demandabant; sanctum, inquit, agnouit Carolum Boromeum; agnouit Robertum Bellarminum; Caietanum, nec non Taurinum, & Crescentium, utrumque Sanctissimi Philippi Neri alumnum. Et quidem Petrus Paulus Crescentius, sua erga me benignitate Amicus, ac Dominus Episcopus Vrbeuetanus, dum Orbiti eum condo, & compono, non ad senatum modo, Populumque Vrbeuetanum Apostolico pene spiritu de pietate, iustitia, prudentia, de ciuium caritate, ac Republica rectè administranda sepe sepius sermonem habet. In omnibus se ipsum (ut cum Paulo ad Titum loquar) praeiens exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate verbum sanum iureprebensibile &c. Verum etiam singulis ferè hebdomadis post decantatas Deiparae laudes vespere Sabbati in eiusdem sacello suas verbo pascit oves.

14 Verum enim vero, ut vnde idigressa est, ad solutionem instantiae aduersariorum regrediatur oratio. Ex quo fonte Menochius,

ceterique ibi citati Doctores eas deducant materias, canonistæ potuit, quam Theologi esse, non video; cum intersit Theologi Sacramentorum censurarumque, essentiam, naturam, integritatem, proprietates, effectus, aliaque huiusmodi penitus & perpendere, & noscere. De alijs verò externi fori functionibus do quidem manum; at amicum leorem, & Episcopos omnes siuè Theologos, siuè Canonistas, etiam atque etiam oro, ut hæc Bernardi præ oculis habeant, immo in cordibus, ac mentibus altius imprimant sententiam, qui quidem ad Beatum Eugenium Papam de cons. lib. 1. scribens. Quid seruilius (ait) indigniusque praefertim Summo Pontifici, quàm non dico omni die, sed pend omni hora insudare talibus rebus, & pro talibus? denique quando oramus, quando docemus populos, quando edificamus Ecclesiam, quando meditamur in lege? & quidem quotidie perstrepunt in palatio leges Iustiniani, non Domini, Iulianum ne etiam istud, tu videris? Et infra. Audi tamen Apostolum 1. ad Corinth. 6. quid de huiusmodi sentiat. Sic non est inter vos sapiens, qui indicet inter fratrem, & fratrem? & insert ad ignominiam vobis dico, contemptibiliores, qui sunt in Ecclesia illos constituisse ad iudicandum, itaque secundum Apostolum, indigne tibi surpassas Apostolicus officium vile, gradum contemptibilem. Vnde & dicebat Episcopus, Episcopum instruens 2. Timot. 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, & post pauca cuidam sibi obijcienti rusticitatem, atque humanarum rerum imperitiam respondens, subdit Bernardus. Et tamen, non monstrabunt puto, qui hoc dicent, ubi aliquando quispiam Apostolorum index sederit hominum, aut diuisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos iudicandos Actor. 5. sedisse iudicantes non lego, erit illud, non fuit. Ita ne imminutor est dignitatis seruus, si non vult esse maior Domino suo, aut Discipulus, si non vult maior esse eo, qui illum misit &c. Ac tandem concludit. Quis me constituit iudicem (ait) Ille Dominus, & Magister, & erit iniuria seruo, discipuloque, nisi iudicet universos? Hinc Episcoporum Episcopus Sanctus Petrus ad Clementem, atque in eo ad quosuis Episcopos hæc scribit. epist. 1. habetur in epist. Clementis ad Iacobum paulo post principium. Neque enim iudicem, aut cognitorem secularium negotiorum hodie se ordinare vult Christus, ne praefocatus praesentibus hominum curis, non possis verbo Dei vacare, & secundum veritatis regulam discernere bonos a malis. Ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inuicem discentes, id est laici, &c. cuius Epistolæ non omnino dubiam esse fidem colligitur è Bellarmino de scriptor. Eccles.

Hæc

15 Hæc ut ad efformandam Episcopi normam faciunt, ita minimè desumendam esse potiorè, atque illustriorem Episcopatus rationem è Forensibus demonstrant actionibus; in quas incidenter, ut cum eodem Bernardo loquar, excurrere, causa quidem urgente, poterit Episcopus, non autem ex professo incumbere.

16 Ex his deduco primùm, illud esse inter optimum Theologum, & Canonistam omnibus numeris absolutum, d. scrimen, quod ille Præsulatus minoris momenti functiones Vicario, vel alteri committere: hic præcipuas alteri commendare sæpissimè tenebitur.

17 Colligo secundò, de veris me loquutum esse Theologis; nam eis, qui hac nostra tempestate Theologi passim immeritò dicuntur, præferendos esse Canonistas, comprobatum habeo. Utinam in Dei Ecclesia non essent, qui otio, ac mollicie fluentes, maiorumque suorum, & quidem doctissimorum volumina præclara, doctrinaque memorantes, clariores se purant, quod contra est; nam quântò studia illorum illustria: tantò horum socordia obscurior, neque ramorum sterilitatem (ut cum Hieronymo loquar) radix fecunda compensat, neque cur id, quod in fructu non tenes, mireris in trunco? Ac quid de ijs dicam, qui omnem scientiarum vim in paucis speculatiuæ, quam appellant, Theologiæ quæstiunculis collocant: sensuum Scripturæ sacræ, traditionum sacrorum Conciliorum, doctrinæ sacrorum Patrum, sacrorumque Canonum, immò eorū, quæ ad Christianam vitam instituendam, & cum merito gloriæ sempiternæ transigendam, & à culpis immunem reddendam, necessaria sunt, prorsus ignari; qui quidem, cum quid extrinsecæ denominationes, quid modi, quid relationes, quid sensus compositus, & diuisus, quid actus exercitus, & signatus, quid prioritas naturæ, rationis, & realis sit, quid nescio quæ parui admodum momenti teneant, vana cæci ambitione, facile cæteros contemnunt, & cum pauca admodum obscurè nouerint, omnia docere audent. *Pudet me (ut cum Seneca epist. 48. loquar) in re tam seria senem pene ludere. Mus syllaba est: Mus caseum rodit; syllaba ergo caseum rodit. O pueriles ineptias, in hoc supercilium subduximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus, & pallidi. Non est iocandi locus, ad miseros aduocatus es, Præsul, opem te laturum, naufragis, captis, ægris, intenta securi injectum præstantibus eaq;*

put, pollicitus es? quo diuerteris? quid agis? & sanè quæ demètia est, superuacua discere in tanta tēporis egestate? Noui ex his quempia, & sacra Theologiæ (si Deo placet) dum hæc scribo, lectorem, qui dum periculum scientiæ coram quodam Reuerendissimo Vicario faceret, à quo ad confessiones excipiendas approbati optabat, quæsitus an circumstantiæ in infinitum aggrauantes peccatorum, non autem speciem mutantem malitiæ, in confessione aperiendæ essent: magna verborum ostentatione, speciosisque periodis respondit, se negare infinitum à parte rei, atque hinc philosophicam quæstionem de infinito ad fastidium insulse cepit explicare. Quis cum hoc legerit, risum tenebit? & sanè pretium illius disputationis repulsio fuit, & omnium exsibilatio. Quid de his dicam, qui Theologi cum habeantur, elatè, atque amplè loqui audent, cum psittaci sint, omne studium, industriamque in humanioribus, nè dicam grammaticis litteris adeò impendentes, ut nec mysteria fidei, nec præcepta Decalogi eos nosse, dicere auserim, neque alia, quàm ludrica quæque, ac pueriles ineptias siue soluta, siue metro deuincta, oratione etiam vernacula, ad nauseam crepitant: signorum magistri, non rerum, verborum Doctores, scientiarum ornamento penitus destituti, cæteros, quorū sapientiam etiam inuiti admirantur, per summam contumaciam flocci facientes, & dum passim in turpissimos mortalium indoctissimi incidunt errores, quorum sapientiæ lumen, si saperent, sectari deberent, eorum audacter detrectant inscitiam verborum ad numerū pueriliter compositorum. Hos, inquam, neque per somnium cum sacrorum Canonum probè peritis comparamus. de quibus omnibus, quod Baldus in proæmio ff. in fine. Scripsit me dixisse non pœnitebit. Fallit nimirum asserta regula de Doctorellis.

18 Colligo tertio, cū ex æquo in Episcopum eligendi bonarum artium scientia posset, ad reliqua recurrendum, ut dignior assumatur: ad morum nempe probitatem, rerum experientiam, nobilitatem, de qua nos lib. 2. disput. cap. 2. ac cætera huiusmodi decora in Episcopo desiderata; sic si duo eodem die Doctoratus laurea donati essent, ex alijs ornamentis petendam esse alterutrius prælationem, docet Bartol. in l. 1. ff. de obseq. Baldus in cap. Cum olim. de consuet. Felin. cap. Clericis de iud. d. num. 4. Anan. in rubricis de magistr. & de preced.

DISPUTATIO II.

Num aliquod crimen Episcopatu sit Impedimento?

A crimine, quo Præsul vacare debet, ordior, quibus, deinceps, ornandus sit virtutibus, dicturus. *Panormitanus igitur Capit. Dudum il secondo de elect. numer. 24.* quam proposuimus quæstionem, nimis intricatè (vt cum eo loquar) Doctores pertractasse scribit, vbi præsertim de Episcopi electione agitur. Addo, quod et si varijs in locis cum expenderint Canonistæ, omni tamen ex parte minimè comprehendentes, per varia membra, satis confusè discerpunt; nos verò primo loco hæresim, opinionesque varias recensemus; deinde quædam, vt solutionis fundamenta iaciemus; demum quid sentiendum sit, tum contra hæresim, hac de re; & quæ sint crimina, de quibus infamati, accusati, inquisiti, vel excepti à dignitate reijciantur, docebimus.

CAPVT PRIMVM.

Afferuntur variæ Doctorum sententiæ.

S P M M A.

- Primus hæreticorum error num. 1.*
- Sententia proximè accedens. num. 2.*
- Secunda sententia veritati proximior. num. 3.*
- Tertia non multum à veritate deuians. num. 4.*
- Quarta sententia Abbatis. num. 5.*
- Prima opinio de accusato, vel denunciato numero. 6.*
- Secunda, eligendum etiam accusatum, vel denuntiatum, docet. num. 7.*
- Tertia, terminum præfigendum accusationi sentit, num. 8.*
- Demum infamem tantum, non eligendum scribit Hostiensis. num. 9.*
- Proximè accedit Innocentius. num. 10.*
- Nec multum distat Abbas. num. 11.*

DVplicem opinionum seriem inuenio, primam de criminosis agitantem, alteram de accusatis, vel denuntiatis, &c.

Eò igitur peruenerunt iustitiæ nonnulli hæreticorum, vt omni pietate, ac religione

destituti nimis (si Deo placeat) Religiosi viderentur contra Episcopos esse, & nullum peccatorem Episcopatus fastigium ascendere, posse temerariè dixerint; immo in peccatum prolapsi ab Episcopali etiam dignitate deiectum esse docuerint. Huius peccatis quis primus fuerit auctor mea, non interest inquirere; quod præstat, inter cæteros *Castrus verb. potestas*, qui quidem eam, & reuocatam, atque ad omnes potestates derivatam, ait, à Ioan: Vuicleph. & Ioan: Hus, sentientibus neminem mortali culpa irretitum, Regem, Imperatorem, Papam, vel Episcopum, aut alio donatum esse principatus nomine.

Nonnullæ præterea circumferuntur sententiæ à *Glossa* relatæ in *capit. final. dist. 25* & *cap. Ex premissis dist. 50*. Prima est asserens, qui semel peccauit, præsertim mortaliter, eum non posse postmodum promoveri, vel legitimos exercere actus, habetur expressè in citato *Cap. finali ex Hieron. in epist. ad Titum, & 48. Quoniam i. quæst. 7. si quis omne 50. dist. Illud 6. quæst. 1. Qui crimen* & quæst.

3. q. 1. *Inscripturis in finib: Extrauagāt. de tēp. ordin. Cap. Ex tenore, & Argum. pro eis ff. de edil. edic. Quis sit fugitiuus, ac in alijs.*

3 Secunda sententia docet, quantumcumque sit graue delictum, dummodo sit occultum post pœnitentiam non impedire promouendum, ex 50. *dist. De his.*

4 Tertia est Ioannis ibi asserentis, siue sit occultum delictum, siue manifestum, si tamen fuerit enorme, etiam post pœnitentiam, impedire promouendum ex 50. *dist. Distinctio Miror.*

5 Quarta Panormitani sententia in *Capit. Dudum de elect. num. 24.* sentientis, quodcumque peccatum mortale, electionis tempore perseverans, eam reddere nullam; idem erit si non perseverauerit, sed notorium fuerit: idem, si occultum, & ex illis fuerit, quod impedit ordinis executionem, ut homicidium, & simonia; secus si non impedit, & fuerit pœnitentia deletum. Prima pars ab Abbate probatur, quod in tali peccato existens celebrare non debet; est enim suspensus quo ad se, *Cap. Quotidie de consec. dist. 11. & cap. finali de cohabit. Cleric.* Ergo non potest eligi in Prælatum, sicut neque excommunicatus excommunicatione minori. Secunda ex *Can. 1. dist. 82.* ubi desideratur Episcopus ab Apostolo sine crimine: crimen autem est peccatum mortale, quod vita priuat æterna, s. alias, ea demum *dist. 25. & Gloss. in cap. Florentinum*, alias incipit *Archidiaconum dist. 85.* ubi asseritur, iuramentum temerarium pœnitentia non purgatum repellere quemuis ab electione.

6 Quo ad secundam itaque seriem sententiarum, inter Doctores catholicos cum constet ex *cap. Omnipotens de accus. inquis. & denunc.* non esse honorandum quempiam, cuius accusatio, vel denunciatio pendet, aut de quo inquiritur, modo infra declarando controuersia est, num interim eligi accusatus, vel denunciatus, &c. valeat.

7 Prima igitur in hac serie sententia accusatum, vel denunciatum, &c. eligi posse docet: sic *Aliqui apud Innocentium loc. citato*; fundamentum est, quod alioquin impediri facili quidem negotio posset electio, calumniosa denunciatione, vel accusatione ad huc finem adornata: sed via non est aperienda figmentis; ergo.

8 Secunda opinio apud eundem Innocentium, terminum accusationi præfigendum, esse, docet.

9 Tertia opinio est *Hosiensis*, qui præcedente infamia inquisitum eligendum non esse, ait ex *cap. Qualiter, & quando de elect. il. 2.* infamia vero non præcedente, & inquisitum & accusatum eligi posse.

10 Quarta opinio *Innocentij in cap. Accusatus*

de simon. asserentis inquisitum ob infamiam præcedentem eligi minimè posse, ve tertia habet sententia, at verò accusatum, vel denunciatum, vel exceptum de aliquo crimine confirmari, & consecrari posse, ne dum eligi.

11 Quinta demum sententia est Abbatis in *cap. Omnipotens ad finem de accusat. & inquisit.* qui quidem negat inquisitum in Episcopum eligi posse, ob infamiam, in quo cum reliquis conuenit; accusatum verò præcedente infamia negat etiam ob eandem rationem eligi posse; non præcedente verò infamia, eius electionem haberi posse, asserit, secus autem promotionem. Idem pariter docet de denunciato; quod, si denunciatio facta fuerit ei, qui conferre dignitatem debet, poterit hic eam denunciato conferre, atque à fortiori eundem eligere, qui si criminofus postea probatus fuerit, priuandus erit.

C A P V T I I.

Prolusio dilucidationis.

S V M M A.

Quid sit infamia, num. 1.

Infamia altera iuris, altera facti, num. 2.

Ex communi hominum existimatione, & significatione prouenit infamia facti, num. 3.

Effectus infamie, ibid.

Quis habendus sit homo grauis, numero 4. 5. & 6.

Infamia iuris primò per sententiam tantum definitiuam, non autem interlocutoriam incurritur, n. 7.

De sententia definitiua infamiam inferente constare debet, n. 8.

Nec sufficit propria confessio criminis, numero 9.

Quæ delicta sint publica num. 10. remissiuè.

Secundò incurritur iuris infamia ex pena per leges statuta, num. 11.

Crimina, quibus hæc pena per leges sancita est, notoria esse debent, num. 12.

Improbum fœnus infamia plectitur, nu. 13.

Adulterium etiam, in qua quis deprehensus sit, num. 14.

Bigamia, num. 15.

Locatio operis ad pugnam cum feris, nu. 16.

Ludus periculosus, num. 17.

Lenocinium, num. 18.

Furtum, ob quod quis damnatus est, nu. 19.

Apostasia, num. 20.

Periurium, ceteraque similia delicta, ibidem.

Quid de Sodomia, ibidem.

Varie indignæ functiones, num. 21. & 24.

Qb

Ob unicum delictum, cetera probus, odio habendus non est. num. 22.

Aleatores neque consuetudine excusantur. num. 23.

Solemni penitentia affecti. num. 24.

Qui iure ciuili sunt infames, sunt etiam canonici. num. 25.

Ad infamiam notorietas delicti requiritur. num. 26.

Quis dicendus sit emendatus. num. 27.

AD exactam huius difficultatis enodationem. Noto primū infamiam quidē esse sine fama, ac est enim ut probē Syluester infamia primo leſa dignitatis qualitas, vel status, vita, & moribus reprobatus, per argumentum à contrariō; nam sicut fama illeſa dignitatis status est, legibus, & moribus comprobatus, atque in nullo diminutus ex leg. *Cognitionum ff. de var. & extraord. cognit.* sic à contrario infamia, siue in positua qualitate, ut indicat Syluester sita sit, neque assentior; siue in negatione famae cum nonnulla reprobatione & morum, quod magis aridet, nec penitus decernō, quod mea non interest: quo circa infamis communi omnium opinione dicitur, cuius status vita, & moribus est reprobarus vel diminutus ex leg. *sed si hac lege §. prator, adiuncta Glossa ff. de in ius vocat. & leg. Honorii, & l. licet ff. de obs. à liber.*

Noeo secundō, infamiam in duas parti-ri quasi species, alteram facti, alteram iuris, & hanc subdiuidi in eam, quae Canonici est iuris, & quae est Caesaris.

Notandum tertio, infamiam facti ex communi hominum existimatione, locutione, vel alia significatione provenire; sicut enim licet fama à fando deducta sit, & sermone, ac rumore, bona, vel mala contrahatur, nihilominus tamen potissimē sita est in iudicio, & existimatione interna ceterorum; cum multorum estimatio de vita, ac moribus alterius esse videatur; penes quem sensum modō allata est explicanda descriptio, sic à pari, tamen deriuatam duxerimus infamiam facti ab hominum locutione, vel insufficienti aliqua significatione, merito tamen existimationem inuoluere arbitramur; de qua Bartol. in l. *De minor. §. tormenta ff. de quib. & est qua de facto quis dicitur infamis ex Glossa Ray. cuius apud bonos, & graues opinio grauata est. Incurritur autem generali regula, quando apud hos, quos modō dicebam, probos viros ob quidpiam turpe infamatur quis dicta l. *licet ff. de obs. à liber. & 6. quest. 1. Cap. sunt pluri, quae quidem infamia, ut optimē notatur in Cap. licet de test. il & non inducitur patrum, nec maiorum,**

leuiumque personarum dictis, modō apud bonos, de qua agitur, persona benē; audiat & subscribunt Bald. & Imola ex l. *Non debet ff. de dolo, l. Honor ff. de obs. & Vinald. in appen. dice ad Candelabrum aureum cap. 10. num. 4. Vgolin. de irregular. cap. 60. num. 4. & alij Recentiores.* Huius duo sunt effectus: Primus repulsionis à dignitate, nisi ob inopiam illegitimi competitoris: Secundus, repulsio, à querela inofficiosi, C. *de dignit. l. 2. & ff. de decur. l. Generaliter §. Spurius, & de inoffic. test. l. Fratres.*

4 Grauis autem vir, ait Glossa in citatum cap. *Licet il 2.* dicitur, qui non est leuis, homo, scilicet, bona famae, & antiquus; sicut benemeritus dicitur, qui non dum demeruit, ff. *de legat. 2. Cum pater §. Rogo. & l. Cum quidam, & de seruitute cap. unico.* Verū enim 5 verō eos ipse dixerim graues, quibus constantia est animi vultu, verbis, moribus expressa. Qui verō tales habendi sunt, iudicis arbitrio relinquitur in foro externo, iuxta negotij qualitatem, ut probē Syluester citatus num. 3. in fine. Bald. in cap. *si pro debilitate in fine de offic. deleg. Marfil. in l. Questionis modum num. 40. Menoch. de arbitr. cap. 6. lib. 69.* Hos etiam per maiorem viciniam partem ex notorietate dignosci posse merito, docent Auila *more citandus ex Castro, & alijs ante primam conclusionem, Felin. in cap. Testimonium de test. & attest. num. 12.*

7 Notandum quartō, infamiam iuris esse, à iure certam ob crimen iniustam, cuius effectus est repulsio ab honoribus iuxta specialem titulum, & l. *De infamibus C. lib. 10.* Contrahitur autem bifariam; primō per iudicis ordinarij sententiam & finitiuam criminis publici, vel priuati, ut tom. 2. libr. 1. *disputation. 3. cap. 5.* iterum diuam, non autem per interlocutoriam, vel arbitri ex leg. *Quid ergo §. ex compromisso ff. de his qui notati sunt infamia, & per l. furti eodem, decisumque fuit in una Bononiensi testamenti die 1. Iunij 1551. coram Augustino per Caputaquens. decis. 90. infamia par. 2. apud Barbof. de offic. & potest. Episc. alleg. 43. num. 14. 15. docetque Felin. in Cap. Testimonium de test. num. 15. Angel. & Tabien. apud Auilam de cens. part. 7. disp. 4. dub. 5. in principio: Ea regulare est, quod in criminibus publicis per sententiam tantum contrahatur leg. 1. *de his qui notati & c. & indicat Dynus in dicta reg. Infamibus, & Abbas in Cap. Testimonium de testib.**

8 De hac autem sententia constare opus est, nec refert, si testibus solum probaretur lapsa, sic Syluester apud Auilam citatum, Lanfranc. in Cap. *Quoniam num. 72. de probat. Barbof. modo landatus num. 16. in fine* ita ut neque ad farcas ductus infamis ex iure dicere,

- 9 ceretur, non producta, & sufficienter probata sententia, ex Rotæ supra relata decisione. Addit *Angelus verb. Infamia num. 5.* non sufficere, quod delinquens proprium fateatur crimen in iudicio, ad hanc infamiam incurrendam; quia ex hac confessione facti potius infamia, quam iuris contrahitur. Dixi regulariter, nam sunt aliqua crimina, quibus à iure iniusta est infamia, ut vltatæ, siue laici, siue clerici, alijsq; ab iplomet *Angelo* notatis, in quibus incurritur ante sententiam infamia, ut mox explicabo; quæ quidem tamen semper notorietatem requirunt facti. Et quamvis *lib. 2. disp. 5. cap. 3. num. 2.* dixerimus, inter definitiuam, atque interlocutoriam sententiam illud esse solum discriminis, quod nouis aduenientibus indicijs, & probationibus, res post interlocutoriam in iudicium reuocari potest, secus post definitiuam; hoc tamen præsentī allatæ doctrinæ non obstat, immò fauet, quoniam, cum per sententiam interlocutoriam res aliquo pacto pendula sit, & ad pristinum reuocari possit statum, minime videtur rationi consentaneum, per eam infamiam iuris contrahi.
- 10 Quæ autem sint crimina publica, habes *Instit. de public. iudic. & super crimen §. 3.* de quorum publicitate, ac notorietate, in *lib. 2. disp. 5. cap. 3. & 4.* satis multa disputauimus, illinc deducenda, quæ ad hunc locum facient.
- 11 Secundò, incurritur infamia iuris ipso facto, cum id ita per leges, ut paulò antè dicebam, statutum sit, quo secundo modo comprehendere mihi videor aliud genus contrahendi infamiam, quod à nonnullis assertur. Per quæ autem delicta, præter hæcenus allata, infra ex parte, pro nostri ratione instituti, dicemus, hic verò duo adnotasse iuuat: primum ad omnia huiusmodi crimina facti notorietatem requiri, ut iuris pariant infamiam, quod probè notarunt *Henriquez de irreg. cap. 5. num. 3. lit. L. Tabien. verb. infamia num. 2. Couarrub. lib. 3. variat. cap. 3. num. 2. circa finem Cast. lib. 2. de leg. pen. cap. vlt. circa finem*; qui probat, nam, sicut fama oritur ex publica bonorum operum notitia, ita ortum ducit infamia ex publica perpetrati criminis agnitione; quod solum à iure videtur affici pœna, idque magis arridet, ut *num. 26.* iterum dicemus, & sequenti cap. num. 2. quàm contrarium, cui subscribit *Felin. in Cap. Testimonium; de testib. num. 16.* Secundum notatu dignum est, iuris infamiam aliquando sine delicto induci, ex officio nimirum infami histrionis ver. gra. & aliorum relatorum ab *Angelo num. 5.* quæ nos breui infra subiigiemus.
- 12 Notandum sextò, aliqua esse crimina nonnullasque turpes actiones, quibus à iure infamia iniusta est, ut initio præcedentis numeri indicatum est, quorum præcipua hic adnotasse non abs re futurum arbitror.
- 13 Improbum fœnus, quo vsuræ exiguntur vsurarum *3. quasi. 7. cap. 2. §. porro.* vbi multa ad rem legi possunt, & leg. *Improbum fœnus C. ex quibus causis infamia, docent Af. ff. de off. 128. aliqne ricentiores apud Barbosa. 2. part. de off. & potest. Episc. allegat. 43. num. 3.*
- 14 Adulterium, in quo quis deprehensus est *ff. de ritu nupt. l. Palam §. qui in adulterio.* Et quamvis, quod optimè *Henriq.* notat *lib. 13. cap. 36. ex quo Anila part. 2. disp. 4. dub. 2. concl. 4. vers. sed hic consuetudine*, sit abrogatum antiquum ius, quod ipso facto clericum publicum concubinarium suspendebat: at verò ius reddens irregularem clericum in sacris, infamem, propter crimen adulterio maius, & depositione dignum, non est consuetudine abrogatum.
- 15 Contractus matrimonij simul cum duabus initus, vel sponsalia cum duabus simul habita, *ff. de bis, qui nu. & de bigam. Nuper à nobis.*
- 16 Operæ locatio, ut cum feris pugnet *ff. de post. l. 1. §. bestias*: secus si causa virtutis exercendæ.
- 17 Ludus periculosus in plateis, alijsque locis *per dictam legem primam.*
- 18 Lenocinium, vel qui filias, aut nepotes prostituit *l. Athletas §. ait prator ff. eodem, vbi alia referuntur.*
- 19 Furtum, cuius damnatus sit infamis *ex cap. vlt. de furt. Bernard. in pract. cap. 93. numer. 2. in nouis editionibus, & alij apud Barbosa. alleg. 43. citatum n. 5.*
- 20 Apostasia à Religione Christiana ad Iudaismum, quæ notati, etiam si postea, imposita pœnitentia ab Inquisitoribus, Ecclesiæ reconciliantur, infames fiunt, nec possunt aliquo ordine insigniri, neque in susceptis ministrare, sic *Cald. Pereir. quasi. Foren. conf. 13. num. 6.* Et nè multus sim peritium, ac cetera, quæ notantur *Cap. Infames, & cap. Quicumque 6. quasi. 1. ac alibi, vbi de infamibus in iure mentio fit.* Quid autem de sodomia sentiendum sit, tradit *Anila 7. par. disputat. 4. in fine, nec non Azor. reliqua enumerans crimina part. 2. libr. 6. cap. 7. quasi. 5. vers. deuique ut summam.*
- 21 Turpes, fœdæque actiones obeuntes etià infames sunt, sic histriones, ludentes in scenis, iaculatores ex *Gloss. in l. 2. ff. de bis, qui not. sunt infam.* cum mercedis gratia ludibrium sui faciant, dummodo bis hanc obierint artem, ut limitat *Panormit. in cap. Cum deco-*

- decorem de vit. & benef. cleric. Argum. in L. Palam de ritu nupt. asserens mulierem duos committentem actus sui corporis turpis causa quæstus, dici meretricem: & fauet 23. q. 2. approbaturque ab Archid. in cap. Illud 32. dist. dicente, quod in malis functionibus, & in delictis duplex sufficit actus ad consuetudinem probandam C. de Epi. adien. l. Nemo. Innocentius tamen in dictum cap. cum de corem, limitat ad hystriones publicè representantes. Plura apud Barbof. laudatum alleg. 43. num. 11.*
- 22 Huius tamen loci esse arbitror, quod prudenter admonet Abbas in cap. Nisi specialis de offic. legat. m. 3. propter vnicum delictum odio habendum non esse quempiam, cetera virtuosus, atque amandus, qui quidem ad meliorem frugem paratus est redire cap. Septies de penit. dist. 3.
- 23 Aleatores etiã, ut probè Molina de insti. pract. 2. disp. 159. in fi. vers. nihilominus. Cald. Pereira ad 5. soror n. 44. vers. cinadi. Vinald. tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 29. de relig. & sumptuos. muner. ubi Mascard. de prob. conf. 995. neq; capaces esse beneficiorũ, quorũ eis collatio facta, nulla est, si publici fuerint, si occulti irritanda: neque esse ratione consuetudinis eos excusandos tenuit Rota in una Pampilonensi parochialis 21. Maij 1574. coram tunc Illustrissimo Aldobrandino postea S. P. Clemente Octavo, & habetur decis. 426. part. 1. diuersar. subscribit Salicetus ad Bernard. cap. 73. lit. O. in nouissima editione, nec non Reginald. in prauifor. penit. lib. 30. num. 199. Flamin. de resignat. lib. 4. q. 3. ad finem, & alij Recentiores.
- 24 Pœnitentes solemniter infamiz nota laborare docent Bernard. in pract. cap. 19. num. 1. alias cap. 23. in postremo editis. Henric. lib. 23. cap. 38. §. 3. vers. 3. & alij Recentiores. De solemnĩ pœnitentia sermonem habui, de qua præter citatos subscribunt Syluest. verb. irregularitas q. 17. & Auila 7. part. disp. 4. dub. 6. non autem de publica, quæ merito à Coenarrub. lib. 2. variat. cap. 10. num. 3. à solemnĩ distinguitur, neq; irregularitatem inducit ex Syluest. citato, Anton. 3. part. tit. 14. cap. 17. §. ult. Auila laudato; cum citati Canones de solemnĩ loquantur, quæ nunc in usu non est.
- 25 Notandum sextò, sæpe sæpius infames iure civili habitos, canonico etiã iure haberi ex cap. omnes 6. q. 1. & notat Innocent. in cap. Qualiter, & quando il 2. de accus. cap. infames 6. q. 1. Bernard. in pract. cap. 93. num. 2. in nouissimis editionibus Nicol. Garzia de benef. part. 7 Azot. insti. moral. part. 2. lib. 6. cap. 7. q. 8. Auil. de cens. part. 7. disp. 4. dub. 5. conclus. 1. & alij Recentiores.
- 26 Notandum septimò, nos cum iis sentire,

qui nullum quantumuis enorme delictum, irregularitatem inducere docent, ni notorium sit, præter homicidium, hi sunt Henric. lib. 17. de excomm. cap. 36. num. 2. Auila 7. part. disp. 4. dub. 7. apud quos alij antiquiores ex cap. ex tenore de temp. ordinand. cap. finali, ubi Gloss. penultima, & utrobique scribentes cap. finali de furto, & ibi Gloss. finali grauissimam enim hæc pœnã incurri, ni notorium sit delictum, rationi consentaneum non est: addo, præter citatos Canones de cohabit. cleric. & mulier. & ibi Glossam: cap. Sacerdos 1. q. 1. & ibi Glossam. Quod si nonnulla delicta præter homicidium irregularitatem inducant etsi non primariò pro culpa, verum pro violatione prioris censure illam incurrere censentur, ut quæ contrahitur ob receptionem, aut exercitium ordinum, habitum ab excommunicato, vel non ratione infamiz, quam inferunt, de qua ex citatis textibus nos loquemur, sed ex se pariunt irregularitatem, ut baptismatis iteratio: solum igitur homicidium occultum ob enormitatem, atque irreparabile dampnum, crimen in sacris canonibus dicitur enorme, ex quo irregularitas ratione infamiz iuris deriuat.

- 27 Notandum octauò, eum dici emendatum de crimine, qui de illo pœnitentiam fecit sic Abbas cap. Testimonium de testib. & attestat. num. 2. ac tunc perseverare quis in malo, vel crimine dicitur, quando illud vera, & propria pœnitentia non deleuit, per Ioan. Andream, ut nos iterum cap. sequenti num. 11. dicemus.

C A P V T I I I.

Vera Sententia.

S Y M M A.

Error est, asserere sacerdotem peccatorem non habere potestatem ligandi, atque soluendi, num. 1.

Nullum occultum crimen præter homicidium irregularitatem aliquam inducit, siue ad ordinem, siue ad Episcopatam dignitatem, num. 2.

Omne peccatum mortale etiã notorium electionem non irritat Episcopi, numero tertio.

Crimina depositione digna, nota tamen per sententiam definitivam irregularitatem inducunt, nullamque reddunt electionem Episcopi, num. 4.

Item, si notoria sint per confessionem spontaneam, vel evidentiam facti, ni penitentia sint deleta, dummodo infamiam iuris non inducant, num. 5.

Concordia Canonum lapsis penitentiam concedentium, & aliorum eisdem negantium, num. 6.

Occulta non curet aperire promouendus, ni irregularitatem inducerent, n. 7.

Publica simonia in ordine irregularem reddit, secus simonia in beneficio, n. 8.

Infamia Iuris ad promotionem à Papa directè post penitentiam tollitur, n. 9.

Etiam ab Episcopo indirectè, ibid.

Infamia facti contrario tollitur facto, vel penitentia, n. 10.

Criminosus emendatus, censetur post triennium emendata vite, n. 11.

Nullus infamis siue iuris, siue facti in Episcopum promouendus est, n. 12.

Infamis infamia iuris, appellatione pendente, eligendus non est, etsi contrarium probabile sit, n. 13.

Accusatus, Denunciatus, vel ob aliquod crimen Exceptus, licet non eligitur, n. 14.

Secus, si per calumniam, n. 15.

Limitatur etiam, quando accusatio, vel denunciatio facta est ab illegitimo, n. 16.

Quando accusatus est integrum Collegium, vnus è Collegio potest promoueri, n. 17.

Infamia precedente neq; inquisitus, neq; accusatus, neq; denunciatus, vel delatus ob aliquod enorme delictum poterit eligi, numero 18.

Infamia non precedente, accusatus, vel denunciatus esse consecrari licet non possit, poterit tamen eligi, n. 19.

Electi, qui post electionem praua infamia accusatus esset, non est reiteranda electio, numero 20.

Secus, si ante electionem accusatio, vel denunciatio, infamia intercedente, etiam praesens ibid.

Verè penitens innocenti ad praelaturam praeibendus est, num. 21.

Cautè tamen cum hereticis respicientibus agendum est, ibid.

Prima assertio contra primum haeticorum errorem cap. I. nu. 2. relatum, quem aio esse damnatum à Concilio Constantiensi quest. 15. vti testatur Bellarm. in Cronol. sub anno 1406. Castr. à nobis citatus dicto num. 2. accedit Trident. sess. 14. can. 10. Si quis dixerit Sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi, & soluendi non habere, anathema sit. Et v. o. mittam, quæ in hunc errorem Thom. Vualdensis 2. sermo doctrinalis fidei antiqua lib. 3. &

cap. 21. scripsit, falsitatis breui conuinci potest, exemplo Iudæ in Apostolum electi, qui tamen Diabolus meritò dicebatur, Ioan. 11. Vnus ex vobis Diabolus est; Quique, vt probè in haeticos Christianæ Reipublicæ hostes, Maldon. in Matth. cap. 16. ad illa verba, et tibi dabo claves Regni calorum. Apostolus (inquit) esse nō desijt et illi tunc, cum fur esset, & loculos haberet, etiam tum, cum in mensa discumbens de vendendo Christo cogitaret, etiam tum Cum vendidisset, antequam, suspensus creparet medius. deinde sermonem Christus Dominus habens de obedientia præstanda Superioribus, Super cathedram (ait) Moysis sederunt Scribae, & Pharisei, quæcumque dixerint vobis seruate, & facite, secundum opera eorum nolite facere, dicunt enim, & non faciunt. quod magis patebit ex sequenti assertionem.

2 Sic secunda assertio. Nullū crimen occultū præter homicidium huiusmodi, irregularitatem aliquā inducit, siue ad ordinem, siue ad dignitatem Episcopalem; est contra primam tertiam, & quartam opinionem, num. 2. 4. & 5. cap. 1. relatas. iuxta 2. tamen adductam num. 3. & traditur à Glossa in cap. Qui semel dist. 50. Nauar. cap. 27. num. 248. Henric. numer. 2. lib. 13. de excommunic. cap. 36. Auila 7. part. disput. 4. dub. 7. 5. unde fit prima conclusio. Conincit de Sacram. disput. 18. dub. 7. num. 56. & 57. Et ratio primæ partis est, quia regula videtur esse generalis ad hanc agnoscendam irregularitatem, vt per ea solū censetur induci crimina, quæ secum trahūt infamiam, vt probè Henric. citatur, & Auila. vers. pro utroque: sed infamia iuris plerumque non nisi ex sententia iudicis, vel ex notorietate modo indicato notabili 4. num. 26. & 11. contrahitur, ergo, &c. & fauet textus Cap. ultim. de temp. ordinand. vbi quæsitum fuit à Papa etiam de Episcopo ordinando, & Cap. Ex tenore eodem titulo, vbi dicitur Ex nullo crimine quantumcumque graui, etiam degradatione digno inducitur suspensio, vel irregularitas in suscipiendis ordinibus; quod notauit Innocent. ibi, & cap. ult. citato, homicidium tantū excipitur, ad quod dispensatio desideratur etiam peracta penitentia, quæ omnes rationes militant in ordine ad electionem Episcopi à fortiori. Quod 2. sermo lib. 5. disp. 6. cap. 8. iterum confirmabitur.

3 Tertia conclusio omne crimen, seu peccatum mortale, etiam notorium irritam non reddit electionem ad Episcopatum. Ita sentio contra quartam sententiam cum Felino cap. Dilectæ de except. num. 4. probatur ex cap. sicut nōstis de iure iurando, vbi Canonieus mortali peccato irretitus, etsi manifestus, propter iuramentum temerariè factū, & Ecclesiæ

Ecclesie nocuum, reiectus tamen minimè fuit ab Episcopatu, ad quem promouebatur, sed iustus est pœnitentia illud delere; adde *Glossam* 1. eiusdem textus, & *Glossam* in cap. Perpetua, verb. primum de elect. in 6. Innocent. cap. Consideramus ad finem. Nec satisfacit Abbas in dictum cap. Sicut noster, respondens, in textu sermonem fuisse de electione iam facta, quæ irritatur per subueniens mortale. Nam, ut etiam oscitantur legenti verba textus notum est, ante electionem, dum in minoribus erat, perperam iurasse illum, de quo agebatur, simul cum canonicis constat, post quod iuramentum electio sequuta est, quæ quidem in sententia Abbatis fuisse nulla. Deinde ex *Glossa* cap. 1. dist. 81. ubi Augustinus ponderat, Apostolum non dixisse absolute, qui sine crimine est, sed addit, sicut homicidium, adulterium, & similia; alioquin nullus esset, qui non reprobaretur, & nullus, qui ordinaretur, ut rectè prosequitur Felinus laudatus.

4. Quarta conclusio. Crimina depositione digna, si per sententiam iudicis definitivam, sunt notoria, pariunt irregularitatem, & nullam reddunt electionem Episcopi. Prima pars est de mente Nauarri laudati, Henr. cap. 5. num. 2. Auil. pariter citati conc. 3. probatur, quia inducunt iuris infamiam, ut superiori cap. num. 7. notauimus. Secunda pars probatur à fortiori ex momentis adductis cap. 1. pro 1. 2. 3. & 4. opinione, & in hoc saltem sensu sine crimine esse debet Episcopus: atque urget Hieronymi sententia in Epist. ad Titum cap. 1. allata in cap. 1. dist. 26. Quomodo enim potest Episcopus Ecclesia auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere peccantem potest; cum tacitus ipse respondeat, eadem admisisse, qua corripit. Locutus sum de criminibus irregularitatem inducentibus; nam, ut probè Nauarr. in summa cap. 27. num. 251. §. 7. ratio, cur non valeat electio, vel collatio beneficii non est criminis enormitas, sed quod irregularitatem inducat, quam variè sumi dicemus infra. Probatur præterea, qui inhabilis est ad vnum, inhabilis censendus ad ei annexum, Capit. Translato de constitut. Et in hoc rerum genere docet *Glossa* cap. Studeat 30. dist. & cap. Postulatis de Cler. excomm. ministrante: at qui irregularis est inhabilis ad Ordinem, & vsum eius, quem prærequirit Episcopatus; igitur irregularis erit inhabilis ad Episcopatum: subscribit expressè Felin. in cap. 2. de rescript. num. 4. in fine, & cap. Dilecto de except. num. 4. ex Innocent. cap. Cum in nostris de concess. praben. afferente ad finem 3. *Glossa*, nullam esse electionem factam de his,

in quos ius dignitatis cadere non potest. De cæteris verò beneficijs videndus est laudatus Felinus. Fauent Nauarr. Calderin. Gomez, & alij apud Garziam de benef. cap. 8. numer. 47. & idem tenet Compes. in Cap. Quia quæstiones, apud *Glossam*, versic. & nunquam electio, de rescript. qui ait, nunquam legisse, quod electio facta de constituto in crimine non inducente irregularitatem, fiat nulla: subscribit Ioann. Andreas in cap. Auditis apud Felinum citatum, & nos tom. 2. libr. quinto disputat. 6. cap. 8. prosequemur.

5. Quinta conclusio. Crimina depositione digna, si notoria sint per confessionem spontaneam, iuxta dicta notabil. 4. num. 11. superioris cap. vel per euidenciam facti inducunt irregularitatem, & consequenter nullam reddunt electionem Episcopi ante pœnitenciam, non tamen post; nisi crimina talia sint, quæ inducant infamiam iuris, ut crimen vsuræ, simoniæ, & alia, de quibus superiori conclusione, & à num. 13. ac deinceps, præcedentis capituli egimus. Prima pars est Auila in 4. conclus. & probatur; quia, cum non inueniatur hac de re textus expressus, qui tamen necessarius esset ad statuendam irregularitatem, alia seruanda non est regula ad eam agnoscendam, quam allata assertio. 2. nu. 2. ex qua perspicua sit præsens conclusio. Secunda pars probatur ex 4. sententia Panormitani cap. 1. numer. 5. relata, cui quoque hoc subscribo, & confirmatur argumentis, ac textibus primæ, ac tertiæ opinionis, quæ vel formaliter, ac directè, vel à fortiori hanc probant partem, ex qua etiam sequitur, collationem beneficii factam infamiam infamiam facti vel iuris esse nullam; ut bene Syluest. verb. infami quæst. 3. & 10. Panormitan. Cap. Inter dilectos de excess. Prælator. num. 8. & cap. Infamibus de regul. iur. in 6. Tertia autem pars de crimine pœnitentia deleta, quo ad ordinem, vel dignitatem iam habitam, quæ ob illud non admittitur, ita videtur clara, ut cap. Ponderet 50. Postquam à Calisto Papa probata sit, dicatur de contraria. Et ipsi, qui hoc putant, non solum errant, sed etiam contra traditam Ecclesie clauem disputare, & agere videntur; Et infra definiens, Nos verò (addit) indubitanter tam Domini Sacerdotes, quam relictos quos fideles post dignitatem satisfactam possunt redire ad honores credimus, cessante Domino per Prophetam Hieremiam 8. Numquid, qui dormit, non adiciet, ut resurgat? Et ex contrario sequitur manifesta hæresis, capite primo numero secundo relata, & numero primo præsentis cap. Accedit Sanctus Gregorius epistol. 37. libro septimo, habeturque dist. 50. Quia sanctitas, post multa, quibus

R 2 id pro;

id probat; Quid enim est gravius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci inveniuntur, aut Dei filium iure iurando negare? in quo tamen hunc ipsum Beatum Petrum Apostolorum Principem, ad cuius sacrum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus, sed post negationem poenitentia sequuta est, & post poenitentiam misericordia data, quia postea ab Apostolatu eum non expulit, qui ante quidem ipsum se negare praedixit; Adde cap. Sacerdos dist. 50. & comprobatur varijs exemplis dist. eadem 50. ex Ioann. Chrysostomo. De dignitate autem acquirenda certo etiam certius videtur, tum ex eisdem rationum momentis, est enim per poenitentiam solutus reus, atque habilis ex reliquis criminibus, quibus de iure iniusta non est nota inhabilitatis, tum ex cap. Fidelior 50. ex Ambrosio adiuncta Glossa verb. Gratiam; tum quia, ut advertit Auctor posthumae appendicis ad Fellucium tractat. 41. capit. quinto; etiam si crimen tale sit, quod beneficii iam accepti privationem induceret, vel per sententiam, vel ipso iure, non tamen propterea inhabilis quis est ad alia obtinenda, nisi habeatur in iure expressum, quod apud eundem notavit etiam Garzias de benefic. Praeterea probatur in capit. Si post. dist. 50. primo exemplo Mariae sororis Moysis, cui post poenitentiam redditum est prophetiae donum. Secundo, Aaronis post conflatum vitulum in Summum Sacerdotem assumpti; Tertio, Davidis, cui idem prophetiae donum post poenitentiam datum etiam est. Quarto Pauli Stephanum lapidantis, in Apostolum postea assumpti; Quinto, Augustini ab haeresi emergentis, qui postmodum in Episcopum electus est, cuius quidem exemplum, in primam opinionem num. 2. relata maxime facit. Demum Petrus negavit Christum, & tamen Apostolorum Princeps factus est. Huic postremo exemplo, & auctoritati respondet Panormit. citatus in fine, num. 24. de poenitentia Petri clare constituisse, quae non praesumitur in alijs, ac in ipso Petro vera, & realis. Verum enim vero, ut huiusmet Auctoris utar armis, quum Ecclesia non iudicet de occultis, ut ex communis sententia ibidem ille docet, argumento praesertim in cap. Unico, ut Eccles. benefic. ac de externis poenitentiae signis eligendae personae constet, cur praesumenda esset de eo falsa poenitentia, non video. Deinde non est, qui non putet futilem admodum hanc esse solutionem; nam etsi nihil sit, quod fugiat diuinam sapientiam, dum tamen, ut nostrorum morum magister ad extra operatur Deus, ad nostram eruditionem nostros videtur induere affectus, quamobrem poenitere cum aliquando, nonnunquam irasci legimus: & Christus, ac si ignorauisset, Iudam elegit, cum optime sciret ex eius malitia futurum proditorem. Denique summum, imponat fastigium huic veritati Chrysologus. Quis (ait) in saeculo peccauit enormius Paulo? Quis in Religionem grauius Petro? illi tamen per poenitentiam meruerunt affectui non solum ministerium, sed magisterium sanctitatis. Hinc homunciones nescio qui discant, qui quidem trabem e proprijs oculis non auercentes, festucamque in oculo fratris magnificantes, vim disciplinae Ecclesiasticae in personato, & politico rigore existimant sicam esse, discant quae viscera induere Christi Domini, ac maximopere ab improbo errore animum auertere, ad quem videtur temerarie accessisse Maximus Tyrius differt. 40. num. 238. cum ait, Virtutem quem semel proseripserit, nunquam denuo admittere, nunquam in gratiam recipere. Tandem ex his veram esse etiam ducimus Gratiani concordiam in cap. Sacerdos 50. dist. inter Canones, negantes lapsis reparationem, & alios concedentes: quod illi de fide poenitentibus loquantur, ut ex Augustino probatur ad Bonifacium epist. 50. relata in capit. Ut constitueretur 50. dist. atque ex rigore disciplinae: vel de ijs, qui poenitentiam ostendant, affectata honorum ambitione per cap. Bene valet eadem dist. 50. vel de poenitentiam publicam obeuntibus, qui quidem iuris infamiam incurrunt, ut superiori cap. num. 25. scripsimus per cap. Ex poenitentibus eadem dist. Hi vero concedentes, de vere poenitentibus sermonem habent, atque ex aequitate, ac Sanctae Matris Ecclesiae obseruata antiquis benigna traditione. Quocirca per cap. Fraternitatis 24. docet Glossa in aliquibus derogatum esse Capitulo finali dist. 25. allegato a Contrarijs; quia cum in hoc rigor, in illo vigeat aequitas, haec merito rigori praehabenda est ex 45. Licet, & 50. Ponderet: quod maximopere verum est, quando rigor est in priori constitutione, ut praesens, de qua agimus; at vero aequitas in posteriori ex Glossa solemniori, quam ponderat Imola ibidem 7. column. in cap. Extirpanda, & sequuntur alij apud Felinam cap. Cum illorum de sentent. excommuni. num. 2. circa medium: fauet etiam Extrinag. de furt. cap. Vle. nec non C. de iudic. Placuit. In citato autem cap. Fraternitatis offertur ratio, cur benigne potius tractetur in ceteris delictis Sancta Mater Ecclesia. Tamen (ait) quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora etiam hominum defecerunt, distributionis illius non patitur in omnibus hanc censuram.

7 Ex hac assertionem fit, de occultis criminibus irregularitate non inducentibus, non esse, cur curet

curet Promouendusea aperire, vel non aperire; cum de his verum sanè sit, neminem teneri se infamare ex cap. *quis aliquando* 5. non dico tibi de panit. dist. 1. ea vero, quæ irregularitatem inducunt, prudenter, & cautè prodere tenebitur. ad effectum dispensationis ex cap. *si quis viduam* dist. 50. In alijs vero criminibus, etsi certius quidem sit notum nulla, quæ iuris infamiam non habent annexam, irregularitatem non parere aliquam; iucurrunt tamen notam; atque impedimentum quodammodo inferunt, ob indecentiam, qua, si penitentia deleta illa sint, meritò arceatur quis ab ordinatione, ut ex cap. *ubi de temp. ordinand.* notat Aegidius ConincK. de censuris disp. 18. dub. 7. num. 57. quod magis declarabitur infra.

8 Vtrum autem simonia in ordine, vel in beneficio causet irregularitatem, quatenus nostri huius est instituti, si prima sit notoria, dicenda est irregularitatem inducere, & non aliàs, secus secunda; sic Henricus lib. 13. de excom. cap. 25. num. 4. & cap. 37. num. 4. *Aquila* laudatus 5. concl. *Nauarr. lib. 5. consil. consil. 35. de simon. ad 1. argumentum, neque oppositum habet consil. 61. num. 9.* si attentè legatur, & notat *Aquila*; ratio est, quia cum non iniunniatur textus expressus adstruens hanc irregularitatem, sed ad summum suspensionem, quando non est notorium delictum non est asserenda, neque aliud dicitur cap. *Inquisitionis de accusat. per ea suspendis suscepti ordinis executionem.* Quod autem simonia in beneficio etiam publica non faciat irregularitatem, docent *Conarr. Clem. si furiosus par. 2. §. 3. num. 4.* quamvis contrarium dicat de simonia occulta in ordine; verum de his vberius tom. 2. libr. 51. disp. tertia.

9 Sexta conclusio. Iuris infamia per promotionem à Papa directè, & per se tolli potest, vel à Rege, Imperatore, ac summo Principe post peractam penitentiam; prima pars constat ex cap. *per venerabilem, qui fil. sint legitimi*, & notat Bernard. Innocent. & Hostiens. in cap. *Cum te de sent. & re indic. & alij apud Nauarr. cap. 87. num. 204. in fine.* Nec modo clericus hoc pacto à Pontifice poterit habilis reddi; verum etiam secularis, ei non subditus quo ad spiritualia, de quibus hic loquimur; quo ad alia verò videndus est *Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 68. art. 8. de spiritualibus autem sentimus cum Innocent. apud Abbatem cap. cum te citato numer. 1. & eodem Panorm. arg. 54. Multos, & cap. Per venerabile qui fil. sint legit. qui quidem primo loco citatus videri consequenter restitutum, ait, quoad temporalia cum censureretur integra fama quo ad spiritualia, qua digniora sunt subscribis Sfort. Oddo de integ. restit.*

part. 2. quæst. 92. ab artic. 4. secus esset, si collatio fieret, nulla mentione facta de hac infamia, ut probè *Nauarr. in cap. si quando de rescript. numer. 9.* nec posse Collegium Cardinalium, nisi in mora fuisset periculum futurum expectandi Pontificem, ut docet *Panorm. in citato cap. cum te*, cui Sylvest. infamia quæst. 12. nam. 17. dat manum ex parte, quamvis absolute contradicat cum alijs apud Innocentium, & dictum Abbatem. Dixi, directè, & per se, nam indirectè potest quidem Episcopus, quippe qui cum dispensat in delicto, ad quod eius facultas se extendit, accessorie etiam infamiam demit iuxta singularem Glossam cap. *Euphemium* §. 1. 2. quæst. 3. & Glossam in cap. *Domino* 50. dist. *Abbatem citatum num. 15. demum in cap. At si §. 1. de iude.* fauet *Nauarr. modo citatus.* Secunda pars scribitur ab Innocent. Anton. & Panormitano in cap. *Cum citato*, Sylvest. laudato num. 18. & 1019. atque ab alijs Recensitoribus.

Septima conclusio. Infamia facti, vel contrario facto, vel penitentia tollitur. Secunda pars est *Nauarr.*, & constat ex dictis superiori assertione, nec non numer. 5. assert. 5. Præter ea autem, quæ diximus cap. 2. num. 26. quicumque supponitur emendatus, qui crimen commisit occultè, & confessus est Sacerdoti auctore *Mascard. de probat. conclus. 465. numer. 7.* externa, adhibita satisfactione, ut addit numer. 10. Quam emendationem per absolutionem probari posse ait numer. 12. Criminosum etiam præsumi iam purgatum, & emendatum idem scribit auctor num. 10. Si trium annorum spatium ab improbè factis se abstinerit, & in virtuosis actionibus se exercuerit, ut præcedenti Capite numer. 26. indicatum est. Sic etiam emendatus præsumitur, qui post peccatum operatur bonum ex eodem conclusion. 600. numer. 15. præterquam in reatu periprij, ut multi apud *Barbosam de officio, & potest. Episc. allegat. 43. numer. 24.* Incumbit autem infami onus probandi emendationem, contra quem itas præsumptio, sic *Abbas cap. Testimonium de test. & attest. numer. 14. ex reg. in 7. semel malus &c.* & firmat *Rota Romana singul. 460. incipit. Dubitatio est magna.* Ratio autem conclusio nis est, quia omnis res, per quasculumque causas componitur, per easdem dissolvitur cap. 1. ex reg. iur. non enim potest facere Princeps, ut facta infecta sint l. in bello §. facta ff. de capt. & cap. si paulus 32. qu. 5. cum Glossa verb. suscitare, nec potest voluntates, vel actiones mortaliū absolūtè mutare cap. sicut ij §. quod tunc n. 4. dist. 47. etsi posset sanè Princeps disponere, ne talis infamia, R 3 facti

- facti suum sortiatum effectum contra infamatum, ut etiam tenetur, cum nouerit infamiam iniuste alicui iniustam esse, atque ab æmulis ortam, ut *cap. Cum iuuentute de presumpt. & 2. quest. 5. Mennam.* At de his infra vberius; & in hoc sensu *Sfortia Oddo*, quem sequitur *Farinac. in praxi crimin. part. 1. quest. 6. num. 45. ver. in proposito*, dicens, Principem posse impedire factum infamiae. Hinc recte celsuit *Abbas in cap. 2. num. 3. de schism. ex textu in cap. Praterea de testib. & ibid. Felin. num. 6.* Pontificem, ordinando scienter infamem, praesumi restituere illum tamē: quod etiam notauit *Glossin cap. Cum autem 43. dist. quā sequenti sunt Bald. in l. Imperiali, §. similis C. de nupt. Alexand. in l. Quidam consulebat num. 8. ff. de re iudic. & alij*, quibus subscribit *Menochius lib. 2. de presumpt. presumpt. 20. num. 14. ut nos lib. 2. disp. 5. cap. 6. prosequuti sumus.*
- 12 Octaua conclusio, nullus infamis infamia iuris, vel facti in Episcopum promouendus est: sequitur *et conclusione 2. & 3.* neque immoror circa validitatem consecrationis Episcopi laborantis infamia; cum hanc non pendere ex huiusmodi irregularitatibus iure positiuo inducis, certum sit. Hanc autem assertionem infra iterum firmabimus.
- 13 Nona conclusio. Quamuis appellauerit infamis infamia iuris, adhuc promouendus in Episcopum non est, ita *Navarr. consil. 7. Vgolin. de offic. & potest. Episcop. cap. 1. §. 1. num. 8.* et si contrarium improbabile non sit. Ratio est, quia appellatio nō suspendit, quin infamis infamia iuris inhabilis sit ad Episcopalem dignitatem, donec, ut supra per sententiam contrariam inhabilitas ex infamia deriuata prorsus tollatur. Scio *Glossam cap. Finalis de test. & attest. in fine*, asserere, condemnatum de crimine post appellationem in resem ciuilem posse recipi, secus in criminalem. Verum hoc contra nostram conclusionem non esse puto; tamen si non improbabile dixerim contrarium, quod additibi *Glossa*; etenim post appellationem non dicitur quis condemnatus, *ff. de pen. l. 2. §. ultim.* Et integer est illius status, ut interim fungatur honoribus, *ff. nihil innovari appellatione interposita l. unica, §. integer, & medius in §. si quis deportatus*, quia licet sit damnatus, non tamen adhuc habetur infamis, ex quo appellationem suam prosequitur *ff. de ijs, qui not. infam. fur.* Demum, ut appellatio suspendit infamiam ortam ē sententia, sicut modo probabiliter dicebam, sic etiam suspendere infamiam ortam ex accusatione, videtur docere *Bartol. in l. Post contrarium in penultim. columna ff. de donat.*
- 14 Decima conclusio. Accusatus, denunciatus, vel exceptus de aliquo crimine, de quo *concl. 3. & 4. num. 4. & 5.* dictum est, licet non potest promoueri, vel consecrari; est contra opinionem *Innocent. cap. 1. numer. 10. relatum*, iuxta doctrinam tamen *Abbatis cap. Omnipotens de accusat. & inquisit. num. 4.* Ratio est, quia, si non potest, pendente accusatione, ad secularem promoueri dignitatem; potiori quidem iure, neque ad Ecclesiasticam, & Episcopalem, quippe quae maiorem sibi vendicat integritatem, ac personae promouendae qualitatem, *argument. 61. dist. Miramur. Et de denunciato eodem textu.* De excepto vero constabit ex sequenti assertionem, cui *sententia l. Reus, ff. de muner. & honor.*
- 15 Hæc autem assertio primo limitatur, nisi accusatio (& idem dicere in a pari de denunciatione) fuerit calumniosa; quia tunc non pariter effectum; sic *Goffred. cap. Omnipotens citatus, Felinus ibidem num. 2. & alij communiter ex textu in l. Qui de libertate ff. de lib. ca. per illum textum; Quod voluit; sic etiam Bartol. in l. Cum is ff. de transf. Innocent. in Cap. Grauis de re spol.*
- 16 Limitatur secundo, dummodo facta sit accusatio a legitima persona *Felin. num. 2. ex cap. Meminimus de accusat.*
- 17 Limitatur tertio, ni sit accusatum vnum, integrum Collegium; quia tunc, pendente lite, vnus ex his promoueri poterit, ut nonnulli apud *Felin. num. 3.*
- 18 Vndecima conclusio. Infamia præcedente, nec inquisitus, neque accusatus, nec denunciatus, aut aliter delatus ob aliquod ex supra notatis, poterit eligi, ne dum promoueri; ita sentio cum *3. opinione num. 9. & 10. cap. 1. relati, & cum Abbate laudato.* Probat tunc, cum ex superioribus, tum de inquisito, cum præcesserit iam infamia, per *cap. Cum in cunctis arguitur de electione, & cap. super eo, & super bis eodē, & cap. Tantis Daniel 81. dist. De Accusato etiam constat, quod sola infamia facti impedit l. 2. C. de dignit. lib. 12. & in Reg. Infamibus de reg. iur. in 6. vbi Dynus. De denunciato autem expressè habetur *Cap. Omnipotens de accusat. & in hoc sensu subscribo Felin. cap. Omnipotens citato num. 1.* ex multis textibus assertionem hanc comprobanti. Illud autem perpendere huius loci est, de infamia, quam immerito quis contraxit, ut *num. 15. & 16.* indicauimus, hoc non esse intelligendum.*
- 19 Duodecima conclusio. Non precedente infamia, accusatus, vel denunciatus, esto consecrari licet non possit, ut supra dixi; eligi tamen probè poterit, ita sentio cum *Abbate laudato, & Auctoribus prima assertionis.* Ratio est, quod ad euitandum, ne maliciose attententur denuntiatio, atque accusatio, id expe;

expedit argum. l. 1. §. cum quis ff. de quest. Idem dic de Denuntiato, etiam si fuerit apud eum denunciatus, à quo eligendus est, vt probe num. 11. in 5. opinione, dictum est ex Abbate, & subscibit Innocent. in cap. ad dissoluendum de dispensat. impuber. & in cap. Cum inter, de elect. An autem electores peccent mortaliter eligentes, quempiam existentem in quocumque peccato publico dicemus tom. 2. lib. 4. disp. 6. cap. 3.

20. Colligo ex his, electi, qui post electionem accusatus esset, prauia infamia, si postea absolueretur, non esse reiterandam electionem; quæ cum accusationem præcesserit, non est, cur reddatur inualida; e contra vero si electus, vel promotus esset, iam data accusatione, vel denuntiatione, vel inquisitione incepta, præcedente infamia, licet postea inueniretur innocens, illam promotionem, vel electionem censendam esse ipso iure inualidam; ratio huius secundæ partis est; quia non conualesceret, apparente innocentia, vt probat Felix. Cap. Omnipotens de accus. & inquis. num. 3. & 4. Confirmatur, quia gestum contra legem est nullum 10. dist. cap. Vides, esto contrarium doceat Caldarin in sit. de præbend. conf. 20. & in tit. de accus. & inquis. conf. 4. Ex his autem rationum momentis prima huius corollarij pars etiam patet; nam cum accusatio, prauia infamia, ad substantiam inhabilitatis pro electione requiratur, non satis est eam subsequutam fuisse; quod ad alium propositum notat Felix cap. Cum Dilectus de accus. & inquis. num. 2. ex textu in l. Præcipimus §. finali C. de appellat.

21. Quæres quis præeligendus in Episcopum sit potior, qui peccauit, ac vera poenitentia suum deleuit peccatum, an innocens? Respondeo, tamen si innocentia præferenda sit poenitentia, quæ malum omnium pessimum, peccatum, scilicet, necessariò supponit: nihilo tamen minus; & quia Dominus Petrum Joanni prætulit, & quia; vt ait Ambrosius serm. 47. de fide Petri, habeturque Cap. fidelior 50. fidelior factus est Petrus post quam fidem se perdidit decessit: atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit, tanquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit, vt qui antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmiter. Et quia, vt ait Gregor. in homil. Dominica Resurrectionis cap. Considerandum nobis est 50. Petri peccatum amantissimus Deus permisit videtur, vt is, qui futurus erat Pastor Ecclesie, in sua culpa disceret, qualiter alijs miseri debuisset. Prius itaque cum ostendit sibi, & tunc præposuit in ceteris, vt ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret, qui condolere, vt, ait Apostolus ad Hebræos 5. possit is, qui ignorat, & errat, quoniam, & ipse circumdatus est in-

firmate, naturæ, scilicet, & concupiscentia, & nonnunquam culpæ; & quamuis infirmitas naturæ, quæ sola Pontifici necessaria, aliquo pacto videtur, à Christo Pontifice idcirco assumpta, vt cæterorum hominum miseriarum, & ærumnarum particeps esset, ex pers culpæ, qui peccatum non fecit, nec potuit, verum cum cæteri Pontifices concupiscentia, & fomitibus infirmitatem originali contraxerint culpam, debuit aliquo pacto, & ipse Princeps Sacerdos Christus per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex non quæ culpæ, aut concupiscentia, sed communes dotes, & effectus, seu passionibus suscipere, & vt experimentaliter quidem scientia nostræ infirmitatis nosceret misereri, nam longè aliter ærumnas, & misérias cognoscimus, dum eas ipsi experimur, quam dum speculamur, & in alijs videmus in eo enim (prosequitur Paulus) in 4. passus est ipse, & tentatus, potens est, & is, qui tentatur, auxiliari, id est aptus idoneus, pronus, & misericors. Idcirco Glossa verbo, gratiam, eligendum potius esse affirmat eum, qui post peccatum condigna emerit poenitentia, quàm qui semper fuit bonus; nam infirmus fortior resurgit de poenit. dist. 1. Potest, & ibidem dist. 3. Ille.

22. Verum magna opus esse prudentia non inficior in hæreticis admittendis post poenitentiam, atque Ecclesijs præficiendis argum. Nos consuetudinem dist. 12. ac de apostata à fide cap. legi 16. q. 1. vt nos supra cap. 13. num. 21. qui præterea ad maiores etiam ordines ascendere prohibeatur cap. saluberrima: cap. conuenientibus 1. qu. 7. & cap. illud dist. 5.

CAPUT IV.

Contraria diluuntur argumenta.

S V M M A.

Diluuntur argumenta prima, secunda, & tertia sententia num. 1.

Soluuntur quarta sententia rationes num. 2.

Omne peccatum mortale licet prius vita æterna, non tamen inducit irregularitatem, vel inhabilitatem ad dignitatem, ibidem.

Expenditur Cap. finale de cohabit. cleric. num. 3.

Explicatur Cap. 1. dist. 8. num. 4.

Quomodo secundum Apostolum Episcopus delicto vacare debet num. 5.

Declaratur cap. Florentinum, sine Archidiacono dist. 83. num. 6.

Re-

Respondetur argumentis sententiarum secundi ordinis num. 7.

Varijs relatarum sententiarum argumentis satisfaciamus superest: Canones igitur primæ primi ordinis opinionis explicati sunt *conclus. 4. num. 5. & 6.*

Secundæ sententiæ, secunda pariter assertio nostra subscripsit, *vt num. 2.*

Tertiam ex parte reiecit in secunda assertione *num. 2. ex proposito assert. 4. num. 5. & 6.* ubi interpretationes ad reliquos textus tradidimus, *Capitulum* autem *Miror* loquitur de irregularitate ex homicidio, quod nos etiam excepimus *assert. 2. num. 2.*

Quartam opinionem quarta etiam nostra impugnauit assertio. Cur autem rigor Ecclesiasticæ disciplinæ non in omnia delicta vigere nunc debeat, *conclusionem* diximus *num. 5. & 6.* Textus *Quotidie* non est ad rem, nam esto, qui mortali tenetur culpa, omnino ante pœnitentiam abstinere à sacra Sinaxi debet; verum cur eum eligi extra casus à nobis relatos in Episcopum non possit, haud video; & quamuis omne peccatum mortale gratia ex se, ac vita priuet æterna, non idcirco, vt minus cautè auctore *Felino cap. Dilecte de except. num. 4.* dixisse fertur *Abbas in cap. sicut nobis. de iur. iurar.* asserendum est graue ea enormitate semper esse, quæ ad inhabilitatem requiritur, inducendam pro consecutione dignitatis, vt ex factis argumentis *num. 5.* patet: tum quia alia ex hoc sequeretur pro quouis peccato mortali Clericum deponendum esse, cum habemus pro grauissimo saltem peccato depositionem faciendam *cap. Inuentum in verb. grani culpa 16. qu. 7. & apud ipsum Abbatem est textus singularis in cap. At si clerici in principio 18. colum. de iudic. & cap. Conquerente in 1. notab. de rest. spoliat.* atqui hoc est absurdum, quod nullus mortalium audebit asserere, qui sapiat iuxta *Glossam 13. qu. 8. in sum. & in cap. 1. dist. 31. ergo &c.*

Capitulum finale, de infami notorietate facti loquitur, vt benè *Gloss. verb. enitari.* Deinde quo ad ordinis suscepi exercitium,

de suspensione tractat, non quantum ad reliqua, sicut ibi textus; Paritas autem excommunicati excommunicatione minori, non, vrget; quia constat esse ibi textum, quo, quæ admodum infra dicemus, aliquid sancitur de electione, secus verò de alijs mortalibus criminibus *cap. 2. notatis à num. 2. ac deinceps*, qua ratione respondet *Innoc. in cap. si celebrat. verb. irritanda de cleric. excom. missi. & Felin. cap. Dilecte de except. num. 4.* fusius istac de re disputans.

Ad secundum momentum Abbatis dicimus, *Capitulum* primum citatum nobis fauere, quum crimen esse dicat peccatum graue, accusationem, & damnatione dignissimū. Addo ex *Felino* modo citato fallam esse *Glossam cap. Florentinum*, contra quàm est *Glossa in cap. Definitio 23. qu. 4. in additionibus Barthol. Brisensis*; quâ ob re irreprehensibilis esse Episcopum iuxta Apostolum, de huiusmodi delictis intelligendum est, non autem omnis culpæ expertem; nam vt probè *Capitulum citatum, hoc si diceret, omnis homo, probaretur, nullus ordinaretur.* Simile legitur de pœnit. *dist. 3. cap. Penult. et dist. 2. si enim.* Intelligi etiam Pauli sententia potest de publicis delictis, pœnitentia non purgatis; vel occultis, ob quæ ne peracta quidem pœnitentia, vsus recuperatur officij; secus de alijs, vt probè *Vgolin. de off. & potest. Episcop. cap. 1. §. 1. num. 7.*

Textus vero *cap. Florentinum, siue Archidiaconus* nihil de iudicio temerario, sed solum Pontifex ibi præcepit, vt à nonnullis certior fieret, si qui in Episcopos proponerentur *de nullo sibi esse crimine conscij, quod eos ad hoc officium vetet, & de crudeli inhospitalitate Archidiaconi mentionem deinde facit.*

Primæ sententiæ secundi ordinis subscripsimus *conclus. 11.* Secunda non est contra nos. Tertia 10. *concl.* nostram confirmat. Quarta quo ad primam partem ab eadem decima non discrepat, quo ad secundam reicitur à nona. Sententiæ Abbatis damus manum, vt ex nostris constat assertionibus.

DISPUTATIO III.

De Præsulis integritate vitæ :

Palmaribus explosis, atque ablegatis à nostro Episcopo peccatorum notis, proxime ad alias culpas, quibus vacare debet, quibusue exornatus virtutibus optatur accedimus: & nē actum hic agere videamur, supponimus, quod de perfectione status Episcopalis *lib. 1. disp. 2. cap. 1. & 2. num. præsertim 3.* scripsimus, ubi non teneri, perfectum esse ineuntem Episcopatum diximus, & quamvis *Cardinalis Bellarminus in admonitione ad Nepotem cont. 4.* contrarium indicet, id non de persona, verum de statu intelligendum esse censeo; quod consensu Doctorum, loco paulo ante citato, asseruimus, ac fundamentum Bellarmini solvimus. Supponimus etiam non solum Episcopalem statum esse perfectionis exercendæ, sed etiam, suo modo, acquirendæ, ut probauimus *cap. 2. allegato nu. 7. & 8.* per media ab eodem statu exhibita, de quibus à *num. 9.* egimus. Demum statum Episcopalem ex se aliquam in persona eum subeunte perfectionem exposcere iuxta *num. 14. & 16. cap. citati*, ad quam omnibus contendere viribus tenetur Episcopus electus, de cuius perfectionis conditione hic nobis agendum est. Igitur, cum quæ sacræ litteræ de morum probitate Præsulis habent, quæque exarata à Sanctis Doctoribus in sacris Canonibus; reliquisque Ecclesiasticis monumentis descripra leguntur, huc si transferenda essent, prægrandi quidem volumine, nē dum huius disputationis finibus contineri non possent, nē copia me inopem faciat, nēue, dum fastidium vitare contenderim; de re in primis Præsuli nostro necessaria ieiunē, disputaue- rim, duo præstabo, Primum ē Sanctorum Patrum dilucidationibus vnā, vel alteram hic adscribam sententiam, in qua, ut in idea Episcopi probitatem inspiciamus. Deinde eandem per varia veluti membra, Pauli præsertim penicillo delineatā, omnibusque suis absolutam numeris, quam moribus, expressam habere, desideramus, in Præsule imaginem adamussim exponam, Tandem, quod postre- mum præstabit Caput, nū Religiosus non Religioso Ecclesiastico præstet ad Præsulatum? videndum est.

CAPVT PRIMVM.

De morum probitate Præsulis :

S V M M A.

*Qua ratione irreprehensibilis desideretur Epi-
scopus num. 1.*

Exprimitur Præsulis figura à Bernardo num. 2.

*Ratio, cur tantū debeat Episcopo inesse perfectio
num. 3.*

*Cur Apostolus Præsuli communes adscribat vir-
tutes num. 4.*

*Ha tum erga Deum, tum erga semetipsum, tum
erga proximum Antistiti; necessaria ibidem.*

*Quo pacto Sanctum vult Episcopum Paulus
num. 5.*

Viri;

*Virtutes erga Deum Episcopo necessaria. ibidem,
Erga semetipsum num. 6.*

Superbus ne sit num. 7.

Episcopatus est splendida seruitus num. 8.

Nè sit iracundus Antistes num. 9.

Ira gradus num. 10.

Qua ratione frananda sit ira num. 11.

Nè sit Antistes vinolentus num. 12.

Nè percussor num. 13.

Non litigiosus num. 14.

Non cupidus num. 15.

Sobrius num. 16.

Vigil. ibidem.

Prudens num. 17.

Ornatus, seu Decorus num. 18.

Pudicus num. 19.

Modestus, sine aquus, nec nimis inflatus n. 20.

Sua domui bene prepositus num. 21.

Filius habens subditos cum omni castitate n. 22.

*Ioannis Baptista à Constantio Archiepiscopi Co-
sistenti pudicitia laudatur num. 23.*

Quid, si luxuria à luxu deducatur num. 24.

Hospitalis num. 25.

Non Neophitus ibidem, remissus.

Prima ad Timotheum 3. Apostolus pri-
ma quasi delineamenta Episcopalis
nostræ adumbrans imaginis, *Opor-
tet, ait, Episcopum irreprehensibilem es-
se, ubi Hierony. epist. 83. ad Oceanum cap. 4.*
*Omnes, inquit, virtutes in uno sermone com-
prehendis, & penè rectè contra naturam exigit;
quis enim ille est, qui absque peccato, & repre-
hensione vivat? Ex quidem animo illud sem-
per Episcopum volutare desiderarem, quod
testatum nobis Plutarc. reliquit lib. de doct.
princip. Sunt Principes tam sacri, quam profa-
ni instar lucentium gemmarum, atque adeò si
quis in illis pavius apparet, detractiōi patet, &
calumnia. Irreprehensibilem idcirco sine cri-
mine legit Glossa; Nam si pastor, inquit Gre-
gorius Magnus 1. part. pastor. cap. 2. per ab-
rupta graditur, grem profecto ad precipitia se-
quetur, aut qua presumptione percussus me-
deri properat, qui in facie vulnus portat? tan-
tumque debet actionem populi actio transcendere
Præsulis, quantum soles distare à grege vitæ
pastoris. Ab immundo quis mundabitur merito
Ecclesiasticus cap. 24. monet; Manus enim sor-
dida aliam non lavat, ait idem Gregor. mor-
tal. lib. 7. & oculus plenus pulvere maculam
non considerat, ita mundus debet esse, qui vult
aliena corrigere; quomodo autem tū irrepra-
hensibilem doctrinaliter intelligendum sit,
Superiori disp. cap. 3. & 4. num. præsertim 5.
dictum est.*

¶ Demum divinam, quam contemplamur
Præsulis imaginem, Divi Bernardi coloribus
expressam videamus lib. 4. de consider. ad Eu-
genium Papam. Consideres, inquit, ante omnia,

Sanctam Romanam Ecclesiam, cui Deo aucto-
re præc. matrem esse non dominam, te vero non
dominum Episcoporum, sed unum in ipsis, por-
ro fratrem diligentium Deum. De cetero con-
sideres, oportere te esse formam iustitia, sancti-
monia speculum, pietatis exemplar, assertorem
veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium,
christianorum ducem, amicum sponsi, sponse
paranymphum, magistrum insipientium, refu-
gium oppressorum, pauperum advocatum, mi-
serorum spem, tutorem pupillorum, iudicem vi-
duarum, oculum cæcorum, linguam mutorum,
baculum senum, ultorem scelerum, malorum
metum, honorum gloriam, virgam potentium,
malleum tyrannorum, regum patrem, legum
moderatorem canonum dispensatorem, salter-
va, urbis lumen, sacerdotem altissimum. Hæc
autem, quàm omnibus absolucam numeris
caritatem requirant, nullus est, qui non vi-
deat; contendat autem vovus, quisque nè huic
nostræ tempestati Gregorij Magni senten-
tia possit accommodari lib. 4. cap. 5. in 1.
lib. Regum cap. 10. plerumque enim cul-
men prælationis accipient, qui in caritate Dei,
& proximi perfecti non sunt, ubi perpendo
Tò plerumque. Quæ quamvis de Summo Pô-
eifice dicta sint, facili negotio cuique Præsu-
li aptari poterunt.

¶ Et ut omittam, quæ lib. 1. disp. 2. differens
de perfectione status Episcopalis, argumen-
ta perpendi, in promptu est ratio perfectio-
nis, quæ Præsulis desideratur inesse, atq; om-
nibus viribus cōparanda est; quod (ut ex Au-
gust. lib. 1. 2. cap. 6. super Genesim ad litteram
argumentatur Sanctus Thomas 2. 2. q. 184.
art. 7.) agens patiente, præstantius est: atquæ
in genere perfectionis iuxta Dionysium
Episcopi se habent, ut perfectiores, reliqui
verò ut perfectibiles; quorum vnum perti-
net ad actionem, alterum ad passionem; igitur
&c. Confirmatur, quia cum ex Aristot. 7.
metaphis. cap. 3. text. 28. & lib. 8. ethic. cap. 12.
text. 4. à Divo Thom. 1. part. q. 27. art. 2. ac Da-
maso lib. 1. fidei orthod. adducto, ut nos in li-
bris de generatione docuimus, Generatio vi-
uentis sit processio viuentis à viuente in si-
militudinem naturæ coniunctio; & hæc qui-
dem filiorum Dei supernaturalis, ut ita dicæ,
generatio (de qua sæpè sæpius Paulus) ab Epi-
scopis tanquam à patribus emanet, debet
utique esse à principio vitæ supernaturalis
gratiæ, ac perfectionis coniunctio; & sanè re-
rum naturis insitum est, ut agens sibi simile
producat, seque, ut alibi Philosophus, con-
tendat perennare in proles; ignis enim ignem,
hominem homo generat &c. Quin etiam
hoc idem æmula naturæ sibi vendicat ars, sic
Philosophus Philosophum agnoscit Magi-
strum; musicum musicus: christiani ergo in-
vita, ac perfectione supernaturali magistros,
patresq;

patresq; agnoscetes Episcopos, hanc in eis præstantiorem sanctitatem supponunt, tanquam in causa, semper diuina supposita gratia, eminentiori quadam ratione, quam alijs communicat eam continente.

Verum enim verò cum Sanctus Chrysostomus sibi interroganti in 1. ad Timoth. 3. cur Apostolus in Episcopo communes virtutes, non autem raras, atque heroicas requirat, respondeat, Quia perpauca tales inuenire erat, Episcopis autem plurimis tunc opus fuit, qui per singulas ciuitates magistri constituerentur, ne ergo Ecclesia negotia, fructusque perirent, idcirco moderatam virtutem proposuit inquirendam, non supremam illam, atque excellentem. Et ut ad rem Sanctus Hieronymus lib. 1. aduersus Pelagium cap. 8. primum quod ad Thimoteum Paulus dixit num. 1. à nobis relatum irreprehensibilem scilicet, aut nullus, aut rarus; quis est enim, qui non quasi in pulcro corpore, aut nymum, aut verrucâ habeat? Nos itaq; ne nimis religiosi videamur apostolicis insistentes vestigijs, quas ex jillo num. 2. indicauius, breui prosequemur virtutes è canonibus deductas, præsertim dist. 25. eas ad tria genera reuocantes erga Deum, erga se ipsos, & erga proximos.

Sanctum igitur desiderat Episcopum Paulus ad Titum cap. 1. vers. 8. grece *ἅγιον*, idest pium ex Vatablo, & alijs, nec modo, vt sibi, muneri, dignitatisque propriè; verum etiam, vt suis consulat ouibus Episcopus, enixe incumbere pietati debet; nihil est enim (ait Trid. sess. 22. cap. 1.) quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, & exemplum, qui se diuino ministerio dedicarunt; cum enim à rebus seculi in altiore sublati locum conspiciantur, in eos tanquam speculam reliqui oculos conijciunt, ex hisq; sumunt, quod imitentur. Idque potiori iure, quam reliquis Ecclesiasticis, Episcopis conuenit. Quod si Sanctum, vt frequenter vsurpari solet idem sit, ac Dei charitate feruentem, quod addam dist. lib. 1. disp. 1. & 2. Solam habeo Apostoli sententiam 1. ad Corinth. 13. si charitatem non habueris, nihil sum.

Venio ad eas, quæ erga se Præfule colenda sunt virtutes, quibus vitia maximè ad aliorum scandalum euitandum fugere in primis tenetur Episcopus, nam, vt probè August. lib. de pastore Omnis, qui male viuit in conspectu eorum, quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit; & fortè, qui imitatur, moritur, qui non imitatur, viuit; tamen, quantum ad illum pertinet, ambos occidit. Augustino ad Aspularum Gregorius Magnus. Par. 13. adm. Prælatus peccans tot mortibus dignus est, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittit, unde tanto cautius debet se à peccato custodire, quanto peccando non solus tantum

moritur, sed omnium animarum; quas prauis exemplis destruit, reus est.

7 Apostolus præterea ad Titum 1. citatus vers. 7. Episcopum non vult superbum grece *αἰσχροῦ* .i. sui sensus tenacem, & vt Syrus vertit, qui sua propria ducatur voluntate, suo semper nitatur adhærens sensui, præfractus, durus, asper, inflexibilis, qui sibi ipsi ita placeat, vt cæteros parui pendat, ita Chrysost. & Theophilat. Proteruum legit Hieronymus Alij contumacem: in memoriam igitur reuocent Episcopi, quod lib. 1. disp. 2. cap. 1. & 2. num. præsertim penult. & ult. diximus; quodque Antigonus Rex videns filium suum ferocius quam par erat, subditos tractantem dixisse fertur: An ignoras, Fili, Regnum nostrum esse splendidam seruitutem.

9 Non Iracundum ibidem, quod si omnibus ad Ephes. cap. 4. vers. 26: idem Apostol. præcipit sol non occidat super iracundiam vestram potiori sanè ratione, atque arctiori vinculo ab Episcopis expostulat; sic sanctus Ioannes elzemofinarius Archiepiscopus Alexandrinus, teste Leontio in eius vita, quum in Nicetam Patricium, ira licet iusta, exarsisset, vt se ante vesperam ei reconciliaret, misit Præbyterum suum, qui Nicetæ diceret, sol iam est in occasu, vir maxime venerande, quæ Præfulis benignitate tactus Nicetas ad Sanctum Ioannem accurrit, atque in mutuos vterque inerunt amplexus. Accedit Sanctus Epiphanius Cypri Episcopus, qui Sancto testatus est Hilarioni, ex quo accepit habitum Episcopalem, non permisisse aliquem dormire, aliquid in ipsum volutantem; neque illum dormiuisse aliquid aduersus quempiam habentem. Cæterum si, vt est, loco proverbij, Pauli sententia habeatur, ex epist. ad Ephes. citata illud in primis Episcopo curæ sit, vt iram quam primum compescat si in eam quamuis iustam inciderit, perque suos gradus frenet.

10 Itaque primus domandæ iræ gradus est, vt eam statim comprimamus, ne altius inheareat animo, vel in verbum, aut factum asperius erumpat. Secundus est, vt si adhæserit, aut eruperit ante solis occasum, idest statim vt possimus ad mentem, ac tranquillitatem redeamus, sic Anselmus Genebrardus, atq;

11 Iansenius in psalm. 4. Hoc autem efficaciter præstabit, qui animum ad alia cogitanda etiam vi contraxerit, in eumque alias etiam lætas, hilaresque induxerit cogitationes; vel se studijs, alijsque meditationibus æternorum bonorum, vel malorum commiserit.

12 Non Violentum, nam vt dist. 35. cap. venter ex Hierony. ad Oceanum habetur epist. 83. Venter mere astuans cito despumat in libidines, & ibidem cap. Ecclesia Principes, ex eodè sancto in Micheam cap. 2. Ecclesiæ Principes, qui

Int delitijs assuunt, & inter epulas, atque lascivias pudicitiam servare se credunt, propheticus sermo describit, quod efficiendi sunt &c. & infra, & si vis scire, quod efficiendi sunt, Evangelium lege, in tenebras, scilicet, exteriores, ubi erit storus, & stridor gentium. Nam, ut probet Ambrosius in lib. de Elia, & Ieiunio, & habetur 35. cap. sexta die. Serpens gula persuadet, Dominus ieiunium decernit: itaq; gula de paradiso regnantem expulit: abstinentia ad paradisum revocavit errantem, cum primi parentes beatitudine potiti sunt de penit. dist. 1. cap. sicut primi, & de consecrat. dist. 1. cap. hic duo, & cap. Episcopus dist. 41. & dist. 44. Cum autem; ubi tribus probatur rationibus gulæ intemperantiam à Præsule longè amandandam. Prima, quia comestatio, & ebrietas ad Roman. 13. meritò numerantur ab Apostolo inter opera tenebrarum, Non in comestationibus &c. Secunda, Quod ventris ingluties ad luxuriam facili pronocat, & omne opus bonum dissolvit; unde, & venter, & genitalia sibi met ipsis vicina sunt, ut ex vicinitate membrorum confederatio intelligatur vitiorum. Tertia, quia Nabuzardan. Princeps Coquorum 4. Regum ult. iuxta septuaginta interpretes, muros Hierusalem dextruxisse legitur, quia venter, cui multitudo coquorum deseruit, edificia virtutum ad solum redigit. Concludit denique; textus. Sacerdos itaq; de altari vivat, id est sola necessaria habeat, ut Glossa, ad vitum, & vestitum. Cap. Episcopus 12. q. 1. ubi Glossa. verb. non luxuriari.

33 Non Percussorem ad Timoth. 3. nec etiam lingua nè iurgetur, nè convicietur, Chrysostomus interprete; nè lauiat, nè sit crudelis in domesticis, vel subditis: Percussorem, ait Hieronymus, Episcopum ille condemnat Christus, qui dorsum posuit ad flagella, & maledictus non maledixit; ut in dist. 45. sub initio.

34 Non litigiosum ex eodem ibidem: græcè *ἀλλοτριον*, id est alienum à pugna, non tam verberum, quàm verborum, ut modò dicebam, & absque iurgio, Hieronymus interprete lib. 1. contra Pelagian. qui ad Oceanum docet, quā lites dedecant Episcopos, dum in rusticos invehitur Præsules; Nihil impudentius est, inquit arrogantia rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant, & parati semper ad lites in subiectum sibi gregem tumidis sermonibus sonant. Hinc liquet, quā desiderandi sint Nobiles in Episcopos, ut nos lib. 2. disp. 6. docuimus: Adde divinam cap. 1. dist. 46. exarata doctrinam, & videndam: legendus præterea Turrecremata ad principium citatus dist. 46. & Divus Thomas 2. 2. q. 116. artic. 1. doctè explicans quid litigium sit, quippe quod peccatum ortum nonnunquam habet ex defectu amoris, animos vincientis, ac perlinens ad discordiam caritati contrariam;

quandoque verò contraditio imbibita in litigio ratione oritur personæ, quā quis tristitia afficere non veretur, atque affabilitati opponitur, cuius est delectabiliter cum alijs conuiuere, unde Philosophus 4. ethicor. dicit Eos, qui ad omnia contrariantur, causa, cuius, quod est contristare, nec quodcumq; curantes, discolors, & litigiosos vocari. Causas verò litigij probè tradit Sebastianus Medice de prom. Episcopus. cap. 10. vers. secundum notandum, ac deinceps.

15 Non Cupidum græcè *ἀνὰ πρῶτον* alienum ab argenti cupiditate: & sanè quā turpe hoc sit lucrum clericis, nè dum Episcopis, docent sacri Canones 3. q. 2. cap. si quis, & 17. q. 4. cap. Alias: igitur Episcopus & se, & suos ditare non satagat, ex multis, quas canonū transgressoribus imponit pœnas; quique auarè frumentum, at decimas non recondat, expectans annonæ caritatem, ut pluris diuendat; denique qui ex mercium, aliarumque rerum indecentium, & sordidarum commutatione, aut negociatione lucrum, non aucupetur: ita Patres Antiocheni Concilij apud Eusebium lib. 7. historiæ. cap. 23. & 24. graviter accusant Paulum Samosatenum Antiochiæ Episcopum, & hæreticum, quod antea vili, ac pauperi loco natus, vel à litigantibus per fraudes, & dolos pecunias extorsit, ijque se ditavit. lege Turrecrem. ad principium dist. 43. & ad cap. Bonorum 47. dist. & cap. Virum eadem, & cap. sicut eadem, ac deinceps.

16 His declaratis vitijs, quas Apostolus requirit præcipuas in Episcopo virtutes perpendemus.

Sobrium itaq; desiderat primo loco Præsulem ad Titum vers. 8. & 1. ad Timoth. vers. 2. ubi græcè *σώφρων*, tam sobrium, quàm vigilem; & quidem sobrietati sedulò vacandum est Episcopo, cuius est populum docere, nā ut Divus Hieronymus. admonet Epist. ad secundum, & habetur 35. cap. Ecclesia. Nonne ignominia, & confusio est, Iesum Crucifixum pauperem, & esurientem fartis predicare corporibus? & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas, tumulentiaq; ora proferre? Et quidem sobrietas potiori titulo, quàm in alijs, desideratur in Episcopis ex Divo Thom. 2. 2. q. 149. art. 4. ratione finis, ac proprii muneris, cum vinum, atque intemperantia vsum rationis impediatur, mentemque hebetet, auocetq; à divinis, & à prudentia, inducatq; pudicitie virtutem, & contemptum ex Abacuc 2. & ex Hieronymus. in epist. ad Oceanum: nec non ratione scandalii, quod fugere maximè tenetur Episcopus. Vigilem etiam, cum mater vigilantie sobrietas sit, sic Iacobus Patriarcha. Genes. 21. vers. 39. sic Pastores, quibus divinum dominicæ natiuitatis mysterium reue-

reuelatum est, hanc vigilantiam Episcopi nomen expostulat cap. 1. disp. 1. nostri 1. lib. Blanditur, inquit, Bernard. lib. 2. ad Eugen. cathedra specula est, inde super intendens, sonans tibi Episcopi nomine non Dominam, sed officium. Hinc reliquis dormientibus Apostolis, Petrus, cui datæ sunt clauæ Regni Cælestis, Christi Vicarius, Episcopus Episcoporum somnolentia, ac socordiz solus accusatur, atque à Domino redarguitur Simon dormis? Marc. 14. si enim oculi, qui sunt pastores, dormiunt, reliquum corporis lethargo, veteraque ligatum profectò erit; quibus dormientibus inimicus Cacodemon superseminauit zizaniam in medio tritici Matth. 12. & ratio reddenda est Summo Pastori Christo Ipsi enim peragilant, ait, Apostol. 1. ad Hebr. 13. quasi rationem pro animabus vestris reddaturi.

17 Prudentem Qui sana mente, iudicio, & consilio est, cum Episcopalis cura è Nazianz. apol. 1. ars artium, & scientia scientiarum videatur, hominem regere, animal, scilicet, omnium maxime varium, & multiplex, & cum omnes subditos in beatam conducere vitam suo studio pro viribus teneatur Episcopus, hac, quam appellabat, auriga virtutum Sanctus Antonius, in primis indiget: nec solum, ut habetur dist. 39. initio, oportet literarum peritia, verum etiam secularium negotiorum dispositione præditum esse, exemplo Christi, qui non modo sequentes turbas spirituali cibo doctrix, verum etiam corporalibus reficiebat alimentis. Hinc Gregorius Clero, ac Nobilibus Neapolitanis scribens lib. 3. epist. 40. & habetur cap. Petrus 39. dist. Petrus, inquit, Diaconus, quem à vobis electum asseritis, omnino, ut dicitur, simplex est, & noster, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce consistui, qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca subditorum utilitate, & cautela sciat esse sollicitus.

28 Ornatum, Ex Hieron. ad Oceanum, Tullium sequuto, ornatus vocatur, qui decorem seruat in motu, incessu, habitu & sermone, itaq; idem erit ornatum aliquem esse, quod moribus compositum, ut etiam ex corporis decore tanquam è cristallo radij resplendeant compositi animi; Amicus enim corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo Ecclesiast. 19. quo circa in hunc Timothei locum docet Sanctus Thomas, Diuum Ambrosium nonnullos ordinare noluisse, hoc solo nomine, quod incederent dissolutè. Accedunt Sanctus Gregorius bo. 17. in Euang. & idem Ambros. lib. de dignitate Sacerdotali, qui contra clericorum, sacerdotum, atq; Episcoporum nonnullorum leuitatem, moresq; incompósitos inuehuntur, atq; à populis merito eos despici, ac reijci scribunt; & quibus

per Malach. cap. 2. sic Dominus loquitur, Vos recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege, irritum fecistis pactum Levi: propter quod, & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis; & dist. 41. cap. max citando, dicitur, Ecce oportet illum esse ornatum in exterioribus habitu, videlicet, & incessu, ut nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornet, nam ut ait Hieronymus, nec afflata sordes, neque exquisita delicia laudem ponunt, quemadmodum scribitur in eadem dist. in cap. Parthenonia, & prosequitur Turrecrem. dist. 41. in principio.

19 Pudicum ex Romana translatione: de qua virtute pudicitia agitur dist. 43. Pudicus, & à Diuo Thoma 2. 2. q. 151. art. 4. Est enim virtus animæ ad castitatem specialiter pertinet, exteriora potius signa respiciens venereorum, quam ipsam veneream copulam, tamen pro castitate nonnunquam sumatur. Hic est scopulus ut latens, ita nocentissimus ad quem minus cauti, aut sibi blandientes, vel nimis fidentes, allisi viri summæ perfectionis naufragium fecere castitatis, & ne castos mei lectoris offendam oculos, silentii velo arbitror inuoluendum nefandum, quod neq; nominare licet inter Christos Domini, vitium detestabile flammis infernalibus, ne quidem sodomiticis, immo vtriusq; & hic, & in Erebi baratro, comburendum; periculū solum consortio mulierum perpauca indicabo. Concilium, itaq; Carthagenense tertium Can. 25. decernit, ne Episcopi, vel Clerici foeminas adeant, nisi coram alijs clericis, vel probata vitæ christianis. Addo ex Autore libri de singul. cleric. qui inter opera extat Cypriani. Ipsi nos fallimus, quoties credimus inter masculos, & foeminas castitatem immobilem custodire. Difficile quis venenum bibit, et viuere; verendū est dormienti in ripa, ne cadat, cum dicat Apostol. 1. ad Corinth. 10. qui se putat stare, videat, ne cadat; & utilius est, infirmū se homo cognoscat, ut fortis existat, quàm si fortis videri velit, infirmus emergat. Et infra De carbonibus scintilla diffiliat, de ferro rubigo nutritur, morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentia pestilentiam, quam Salomon sic comparat dicens, de vestimento procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Tandem ad rem nostrā in fine ita concludit, sic igitur ambulate, sic agite, ut semper in clericis Ecclesie Senatus candidus constet: seueritas in vobis circa foeminas vigilet, auctoritas polleat, vigor teneatur, grauitas veneretur. Hinc Diuus Augustinus consanguinearum, immo & sororis fugiebat consuetudinem: aiebat enim Autore Possidonio cap. 26. in eius vita. Quod etsi de sorore, & nepotibus secum commorantibus nulla sumi posset mala suspitio, quoniam tamen illa persona sine alijs necessarijs secumque

cumque manentibus feminis esse non possent, & quod ad eas etiam alie, & foris intrarent, de his posse offendiculum, aut scandalum infirmioribus nasci. Quamobrem Sancti Leandri Hispalensis Episcopi consilium præ oculis habeant Ecclesiastici, & præcipue Præfules in instruct. ad Florent. foror. à Brouuero Societ. Iesu edita cap. 2. Quisquis vir, si sanctus est, nullam tecum quærat familiaritatem, nè videndi iugitate, aut infametur utriusque sanctitas, aut pereat. & Sancti Francisci Xaverij, quem sepe dicere accepimus, mulieres minori fructu adiri, & maiori periculo, vel tentationis, vel suspicionis sinistra. Sit itaque impollutus Episcopus instar Pontificis Christi ex Paulo ad Hebræos 17. græcè ἀνίμωτος, idest illæsus, inuiolabilis, qui quidem ab igne concupiscentiæ, mente, & corpore illæsam custodiat puritatem, ut per Isaiam 43. promittitur. Cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus Sanctus Israel Saluator tuus, qui quidem suos Episcopos ex amianto lapide, scilicet flexili telis contextis induit, quæ igni iniectæ non ardent, sed splendoriores exeunt, auctore Dioscoride lib. 5. cap. 113. & Plinio lib. 36. cap. 19. quibus ornati Præfules, tametsi proximorum salutis incumbentes, varijs cum personis necesse sit agere, Dei innixi gratiæ integri, ac puri semper perseuerabunt; immo similes filio Dei quasi Angeli veste amiantina tutebuntur ab igne, babylonico, ut habetur Danielis 3. sicut (inquit Leo Castrius è Sancto Athanasio) ex amianto lapide tele sunt igne inuiolabiles, ita Beata Virgo agnum peperit, cuius glorioso vellere facta est nobis vestis immortalitatis, qua testis nec igne comburi possumus, nec aquis concludi, aut ulla alia re, quin per omnia cruciamenta illæsi ad incorruptionem, & immortalitatem transeamus.

20 Illud reliqui caput hoc exposcit, ut quas ab Episcopo requirit erga proximos virtutes Apostolus, vel breui expendat. Ad Timoth. igitur cap. 3. vers. 3. Episcopum desiderat modestum græcè ἐπιταπεινὸν idest æquum; æquus autem à Philos. 5. ethic. cap. 10. dicitur, qui summum non persequitur ius, in quo summa est incuria, sed in partem propendit benigniorem, quæ æquitas dicitur, ac moderatio ex ἐπιήκεια. Verum cum de regimine clericorum tom. 3. Deo dante dicturum simus, in eum huius virtutis disputationem remittimus.

21 Suae domui bene præpositum; ex æconomici enim regiminis aptitudine inditum probè sumitur aptitudinis ad regimen politicum, atque ecclesiasticum; qui enim propriam domum rectè moderatur, optimi specimen Episcopi sanè præbet; è contra verò, Qui

domui suæ præesse nescit, ait idem Apostolus hic vers. 5. Quomodo Ecclesie Dei diligentiam habebit? Hinc Can. 18. Concil. Cartag. præscribitur, ne Episcopi præbyteri, & Diaconi prius ordinentur, quam omnes, qui sunt in eorum domo, christianos catholicos ipsi fecerint. Ad rem Hieronym. ad Oceanum. Vult (inquit) Apostolus, Episcopum domum suam bene regere, non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut celatas patinas struat, non ut phasidis aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perveniant, & superficiem carnis non dissoluant, artificii instrumento, sed ut, quod populo præcepturus est, prius à domesticis exigat. Caveant Episcopi culpabilem quemdam affectum, & incuriam ex 1. Reg. 2. & 2. Reg. 13. atque ad solatium perpendant Augustini verba epist. 137. Quantumlibet vigilet disciplina domus mea, homo sum, & inter homines vivo, nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam arca Noe, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inuentus est; aut melior sit, quam domus Abrabæ, ubi dictum est, ecce ancillam, & filium eius, aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

22 Filios habentem subditos cum omni castitate. Filios dixerim, in nostra Ecclesia præsertim lacina, nepotes, vel alia ratione propinquos. Vult igitur Apostolus ex moribus compositis siue liberorum, siue nepotum, siue consanguineorum, propinquorum, aut domesticorum Episcopi mores, Ecclesieque bene regendæ facultatem æstimari, eumque eligendum esse in Episcopum, qui coniunctos domesticos optimè instituerit. Hinc Sanctus Bernardus lib. 4. de consid. ad Eugen. Interest (inquit) gloriæ sanctitatis tuæ, ut, quos præ oculis habes, ita ordinati, ita sint informati, quatenus totius honestatis, & ordinis, ipsi speculum, ipsi sint forma: inueniantur præ ceteris oportet expediti ad officia, idonei ad Sacramenta, ad plebes erudiendas solliciti, circumspècti, sese custodientes in omni castitate. Mihi verò magni roboris semper fuit Themistoclis Atheniensium ducis aurea, prorsus sententia, qua uxori ardentiùs, pro filio nescio quid petenti respondit, Athenienses Græcis, ego Atheniensibus, tu mihi, tibi filius imperat; vide ergo ne insipiens omnibus Græcis imperet. Videant igitur, & iterum, atque iterum caveant Episcopi, nè insipientes familiares, seu propinqui, seu consanguinei, aut nepotes fuerint Ecclesijs suis imperent, eosque (quod Deus auertat) ad infernos deducant. Quod si omni vacare culpa nepotes, familiares propinqui, ac domestici nostri

Præ;

Præsulis, à turpi luxuria nota maximè abhorre debent, ex *Apost. ad Titum c. 1. vers. 6* *Et filij non sint in accusatione luxurie*; quamobrem ab Episcopis exposcit idem Apostolus, ita ut castè suos educant, ut de contrario vicio notari, aut accusari minimè possint; sicut filij Heli Pontificis, olim accusati merito fuere; ideoque omnes Pontificari, & vita per summam infamiam priuati sunt 1. *Reg. 2.* Hinc Apostolico præcepto obtemperans, ut ceteros breuitatis, ergo taceam, Eminentissimus Cardinalis Bellarminus, qua ratione nepotem Episcopum erudierit, admonitio ad eundè publicis consignata monumentis, docet. Quid de meo Aunuculo, quem honoris causa nominatum hic volo, quemque hominum fama in conuillio caelestium collocauit Ioanne Baptista à Costantio Archiepiscopo Celsentino dicam? cuius obsequio adolescens antequam Religioni nomè dedissem, ipsi præse sui, qui quidem puritatem adèd colebat, ut cum alioquin mitissimus esset, si forte fortuna etiam iocosum verbum, aliquo pacto indecorum à familiari quopià audiret, ut ferox leo in hunc ita loquerè inuehebatur, seuerisque verbis animaduvertebat.

24 Quòd si luxuria pro luxurab Apostolo sumatur, quod indicat textus græcus *ἀπορία* docentque nonnulli maximè Præsuli curandum erit, nè domestici de luxu accusentur in commestationibus, & comotationibus; diuinæ prorsus sententiæ Urbani Pontificis, & Martyris memores, quæ habetur in eius vita ac lectione, quam legit in eius die festo Romana Ecclesia. *Ipsæ res fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alijs vñibus, quàm Ecclesiasticis, & christianorum fratrum indigentium, conuerti: quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonium pauperum.*

23 *Hospitalem græcè φιλόξενον* .i. peregrinorum amantem, & erga eos hospitalem; quæ quidem virtus Episcopo pro viribus necessaria est. Hinc *Sanctus Hieronymus ad Oceanum*, læpe laudatus, *Ante omnia* (inquit) *hospitalitas futuro Episcopo denunciatur; si enim omnes illud Euangelij audire desiderant, hospes fui, & suscepisti me, quanto magis Episcopus, cuius domus omnium debet esse hospitium? Laicus enim unum, aut duos, aut paucos recipiens implebit hospitalitatis officium; Episcopus, nisi omnes recipiat, inhumanus est.* Immo S. Gregorius ad Ioannem scribens. *Hospitalitatem* (ait) *nesciens, non fiat Episcopus.* quam quidem ipse, Authore *Ioan. Diacono lib. 2. cap. 22. & 23. eius vite*, apprime colebat. De hac virtute agitur *dist. 42. cap. Hospitalitatis*, ubi octo probatur rationibus Episcopo necessaria, ac per reliquos textus

modus ostenditur hospitalitatis. Hinc hospitalitatis opera despicientes à *Gangrensi Concilio cap. 11. excommunicantur.* Ceterum fastigium desideratæ perfectioni Episcopali imponat *Chrys. homil. 43. ad cap. 23. Matth. & habetur Cap. Multi 40. dist. Vide* ergo, *quomodo sedetis super cathedram, quia non cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram; non sanctificat locus hominem, sed sed homo locum: non omnis Sacerdos Sanctus, sed omnis Sanctus Sacerdos, &c.* quæ ibi legi possunt, atque in animo insculpi.

Non *Neophytum* præterea vult Episcopum Apostolus, de quo agemus *lib. 4. disp. ultim. cap. unic. num. 2.*

CAPUT II.

Non Religioso Clerico præhabendus nè Religiolus ad Episcopatum?

SYMMA.

Questionis status, num. 1.

Religiosus clericus non Religioso præferendus est, n. 2.

Immensus Religiosorum numerus, qui doctrina, & sanctitate vitæ varias illustrant Ecclesias, num. 3.

Religiosi vitæ mixtæ, vitæ contemplatiuæ Religiosis præferendi sunt, n. 4.

Nonnunquam seculares Clerici Religiosis præferuntur, n. 5.

Si Parochi præsertim fuerint, vel Prælati Episcopis inferiores, n. 6.

Est magna cum cautela; optabile tamen effect multos Religiosos morum probitate, ac sciètia donatos in Episcopos eligi, num. 7. & 8.

Huius est loci, quam proposuimus, questionem expendere, cum personam Episcopi suis absolutam, ornamentis adumbremus; ad quæ suppono, probaturus infra, *lib. 4. disp. 1.* Religiolum statum impedimento non esse ad Episcopatum incundum.

Deinde noto, nos non de militibus Religiosis agere, neque de Monachis, qui Clericali militiæ sacris ordinibus nō initiati, nomen minimè dederunt, ut vsque ad tempus Eusebij, Zosimi, & Syriaci, dare minimè solitos fuisse habetur 16. *quæst. 1. Cap. Hinc est etiam*; qui quidem, auctore Hieronymo ibi laudato, sua, & aliorum peccata potius defendendi habent officium, quàm docendi, & & Christianum pascendi populū, neque eadem de causa, de Religiosis consiliū est pertrahere, qui ad actiuam vitam, Marthæ sorte contenti, tantum incumbunt, sed nostrā contrahimus disputationem ad Religiosos, & quidem sacris ordinibus donatos, vel mox donandos, contemplatiuam colentes vitam, vel mixtam, de quibus in dubium re-

uocari posset, præsentent ne alijs clericis, quibus ad infulam, cuius sunt capaces ex Catholica sententia, cæteris paribus, præhabendi sint.

2 Prima assertio. Religiosus, per se loquendo, non Religioso, cæteris paribus, ad Episcopatum præferendus est. Probatum primo, quia primi à Christo Domino Episcopi, immo & Apostoli omnes, quibus succedere Episcopos, lib. 1. disp. 1. & 2. docuimus, Religiosi fuere; ut docet *Diuus Thomas* 2. 2. quæst. 88. art. 4. ad 3. & quæst. 186. artic. 6. ad 1. dum ait Apostolos sequutos fuisse Christum, tamquam immobiliter ei adherentes, & nunquam recessuros, ex *Augustin. de consonant. Euangel. libr. 2. cap. 17.* hoc etiam idemmet sentit *August. epist. 89. quæst. 4.* afferens Apostolorum exemplo, hanc se perfectionis Religiosi viam inijisse; ad quam, ut constat ex eius vita cap. 5. factus Presbyter, monasterium Ecclesiæ adiuturum extruxit, ubi cum Religiosis viris, iuxta regulam à sanctis Apostolis traditam conuiuere cepit. Ad stipulatur *Chrysost. homil. 17. ad populum, & 17. & 69. in Matth.* necnon alij, quos citat, & sequitur *Suarez tom. 3. de Religion. cap. 3. num. 9. & 10.* Tum quia cum cap. 3. præced. disputat. Theologum, & Christianum Oratorem poriore obtinere locum ad Episcopatum habendum dixerimus, cumque præcedenti etiam capite expensarum virtutum Religio schola sit; hinc est, ut Religiosi ad Ecclesiarum regimen spirituale, merito per se præstantiores censendi sint, quam seculares Clerici, qui quidem in statu perfectioris vitæ ex se minimè sunt; ut probè *Diuus Thomas de perfect. vita spiritual. d. cap. 20. & ex multis doctè tradit Soares tom. 3. de Relig. libr. 1. cap. 17. numer. 3. & gradum à Clericatu ad Religiosum statum, utpotè præstantiorem, facere procul dubio possunt, nec à Prælati impediendi cap. Clerici 19. quæst. 1.* Accedit *Sanctus Greg. epist. 40. ad Episcopum Desiderium lib. 10. registri, necnon Anselm. epist. 10. ad Goffred.* Hinc etiam fit, statum Religiosum, quod spontaneè magis, eò prudentius, & securius, curam verò animarum à Parochis, quò magis coactè, atque pura obedientia, eò tutius suscipi ex *Augustin. 19. de Cinitat. cap. 19. Gregor. in pastorali part. 1. cap. 8.* quæ omnibus curam animarum ineuntibus, quibus loquitur *August. epist. 48.* facillè applicari possunt.

3 Confirmatur hoc idem ex incredibili penne virosum sanctitate simul, ac doctrina insignium numero relato à *Hieronym. Plato de bono & malo lib. 2. cap. 25.* qui à religiosa disciplina in lucem, atque ornamentum Ecclesiæ proditi, ad præclaram hanc litterarum

virtutumque coniunctionem, ab Episcopali statu maximè requisitam, quam aptum Religiosum sit institutum, planè demonstrant; quorum tanta fuit multitudo, ut si summam eorum subducere quis veller, qui Christianam Republicam doctrinæ, ac sanctitatis gloria illustrant, absque dubio maximam inueniret partem fuisse Religiosorum. Ex numero etiam pene innumerabili sanctissimorum, ac doctissimorum Prælatorum, quos Ecclesiæ peperit religio, hoc idem ostendi potest; & quidem *S. Antonin. par. 3. tit. 23. c. 10.* ad suam usque ætatem duxat anni 1445. ad quem usque defluerat à cõfirmatione Religionis Dominicane ducenti circiter viginti nouem anni, ex ea centum, & viginti quinque profert, et si neque omnes, sed per paucos se nominare affirmet, E Franciscanis autem, quod non possum, nò mirari, proximis septuaginta annis anno 2590. quo citatus *Hieron. Plat.* publicis cõsignauit notis laudatum librum, ut ipsemet ait lib. 2. c. 29. quorum constans potuit esse memoria, plures quàm centum, & octuaginta numerati sunt. At ex Sanctissima, atque Illustrissima Benedictina Religione *Tritium* habeo accuratissimum, ac grauissimè auctorem lib. 4. cap. 129. & 170. afferentem, quinque millia Archiepiscoporum, & Episcoporum, eoque ampliùs promanasse, quorum nonnulli quanta fuerint doctrina, & sanctitate, luculenter refertur à *cit. Plato.* Omittito quamplures purpuratos: non paucos Summos Pontifices, qui ex Religiosis cætribus ad totius Ecclesiæ clauum probè, ac prudenter regendum prodire.

4 Sit secunda Conclusio. Cæteris paribus Religiosi vitæ mixtæ, vitæ contemplatiuæ Religiosis ad Episcopatum præferendi sũt. Ratio est, quia cū Episcopi successores sint Apostolorum, ut superiori conclus. diximus, & Apostoli, primiq; Ecclesiæ Episcopi, nò ad contemplatiuæ vitæ à Christo Domino, sed ad institutum mixtæ vocati sint ex *Matth. 4. Venite post me, & faciam vos fieri pisces hominum: & Luca 9. Sine mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia Regnum Dei.* Cui ministerio *Marci 10. & Luca 18.* singulare promittitur præmium, & à quo recedens quis, ineptus Regno Dei censetur, *Luca 9. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est Regno Dei.* Qui Religiosi hoc Apostolicæ vitæ sectantur institutũ, merito alijs præferendi sunt; quorũ quidem interest Christo cooperari ad salutem animarũ, qui finis erat Apostolicæ Religionis; duo, scilicet, sibi vèdicans, & oratione, & actionem, & contemplatiuã, & ratione agendi actiua, Mariæ, ac Martæ sorte declarata *Matth. 6. Nos verò orationi, & ministerio verbis* inflan-

infantes erimus. Accedit, quòd quamplures horum Religiosorū ē proprio instituto sacris litteris, ac Theologiæ studiis enixè incumbere, animarum curæ omnibus viribus vacare, necnon experientia magistra, & vocationis gratia duce, artem nactos esse, fructuose admodum agendi cum proximis.

• Consultò in prima conclusione dixi, per se loquendo, quòd aliter euenire posse, non inficior, idque vel ex parte Clericorum secularium, vel ex parte Religiosorum. Clericorum sanè, quum ex his nonnulli tantarum rerum pericia, & ad regendas Ecclesias experientia ornati sint, vt accedente scientia, morumque sprobitate, meritò Religiosis etiam doctis, regiminis tamen Ecclesiarum ignaris præferendi videantur.

6 Quod certius est de Prælati inferioribus Episcopis, ac Parochis; cum nonnulli sint authores, qui hos in sublimiori censeant esse statu perfectionis; ex quibus sunt *Henricus, Maior, & Gerson*, quibus fauet, *Gaiet. 2. 2. quest. 144. art. 6.5. ad obiectionem contra secundam rationem*. Et ratio est, quia status perfectionis exercendæ, de qua nos *libr. 1. disput. 2.* egimus, est perfectior statu Religioso; sed Curati, ac dicti Prælati, aliquo pacto, censentur esse in statu perfectionis exercendæ; quippe pastores sunt, quorum interest verbo, & exemplo alios illuminare, purgare, atque perficere, ad quod præstanti opus est virtute, atque ad vincendas difficultates maximo animi robore, ergo, &c. quod hoc altero rationis momento firmari potest, quia *Paulus 1. ad Timoth. 3. & ad Titum 3.* quæ in Episcopis desideratur, eximiam indicans sanctitatem, nomine Episcoporum, presbyteros omnes, ac pastores comprehendisse videtur. Illud autem exploratum habeo, horum Prælatorum, ac Parochorum statum, quicumque ille sit, perfectiora opera ex suo genere etiam iusticiæ requirere, quàm reliquorum Clericorum, & nonnullorum etiam Religiosorum virorum status,

vt indicat *Diuus Thom. in Matth. 5. & luculenter probat Sbarius tom. 3. de relig. lib. 1. in fine num. 6.*

7 Ex parte etiam Religiosorum contingere potest, vt posthabeantur non Religiosis Clericis, tum quia, cum nonnullæ sint Religionis, vbi Religiosa quàmmaximè viget disciplina, quarum alumni magno cum merito, vt infra dicendum est, votum emittunt, non admittendi prælaturas: cum aliæ præterea sint, quæ in procurantes Episcopatus poenam statuerint: Religiosiores verò viri cæterarum Religionum, vt Deo, ac sibi vacare possint, honores omninò fugere, ac declinare omnibus contendunt viribus, ad paucos dignitates spectare videntur, quas maximè vitandum est, nè nonnulli ambitione sibi procurare conètur, nec vocati à Deo tanquam Aaron; Quamobrem cum res paucorum in præsentia sit Religiosorum, atque ex eis periculum sit, nè superbia, ac studio Regularem subterfugendi disciplinam, curent in Episcopos eligi; ideo sæpe sæpius contingere facillè poterit, vt è secularibus Clericis, Prælati præsertim Episcopo inferioribus probatæ vitæ, atque idoneæ scientiæ magis expediat, quamplures in Episcopos assumere, ac præferre ambitionis, vel inexpertis viris Religiosis. E contra verò Regulares maiori humilitate, ac doctrina præditi, cæterisque Religiosis virtutibus exornati, vtinam multi essent, qui ad Ecclesias regendas Diui Basilij, Nazianzeni, Augustini, Gregorij, ac sexcentorum Religiosorum sanctissimorum Episcoporum imitatores eligerentur, etiam inuiti, ad maiorem Dei gloriam, & Reipublicæ Christianæ bonum compellerentur.

Reliquum illud erat, vt expendere, an semper virtute, litterisque præstantior, infula donandus esset; at è re magis futurum, arbitror, hanc quæstionem in primum secundi tomi librum, reijcere, vbi, quæ de electione disputari solent, ex instituto tractanda sunt.

DISPUTATIO IV.

Quæ potissimum censuræ impedimento sint Episcopatu?

Superioribus Disputationibus opposita Præsulatui perpendi scelera, Virtutesque adumbravi ei pernecessarias: hac maximè eidem officientes Ecclesiasticas prosequar poenas, & censuras.

CAPVT, PRIMVM

Maiori ligato excommunicatione, suspensione, vel interdicto, num ad Episcopatus Sacramentum pateat aditus?

S Y M M A.

- Quæstiones, quæ possent agitari, num. 1.*
Sermo est tam de excommunicato vitando, quàm non vitando, n. 2.
Quicumque excommunicatus in Episcopum consecraretur, valide quidem, sed illicitè consecraretur, n. 3.
Poterit à culpa excusare ignorantia, vel metus, num. 4.
Si sine obice culpa fuerit consecratus excommunicatus, gratiam consequetur, n. 5.
Excipiens Ordinis Episcopalis Sacramentum excommunicatus siue vitandus, siue non vitandus, suspensionem incurrit, numer. 6. & 10.
Solus Summus Pontifex poterit absolvere ab asserta suspensione, vel Ordinarius, si ex delicto occulto, n. 7.
Reijcitur sententia Soarj, aliorumque Recensorum, n. 8.
Est communis asserta sententia, quamvis nonnulli Auctores nomine suspensionis intelligant irregularitatem, n. 9.
Hanc suspensionem non incurreret secretò ordinatus, etsi iuridicè ob falsam tamen causam excommunicatus, n. 11.
Ab asserta suspensionis pena excusabit in foro interno ignorantia etiam crassa, vel su-

- pina, num. 12.*
Explicatur Cap. Cum illud de sentent. excommun. in 6. num. 13.
Excusat à suspensione vis, vel metus grauis, num. 14.
Quando nefar omnino esset carere intentione Sacramentum Episcopalis Ordinis recipienti, num. 15.
Suspensus, in Episcopum ordinatus, alteram non incurrit suspensionem, n. 16.
Personaliter interdictus, si consecraretur Episcopus, esset quidem suspensus, n. 17.

- 1 **N**otandum primò, de præsulatu quæstionem agitari posse, & quàm Sacramentum, & quàm beneficium: nos hic de eo, ut Sacramentum est tractabimus; quo ad titulum verò, & fructus deinceps acturi.
- 2 Notandum secundò, sermonem esse cum de excommunicato vitando, cum non vitando, de quo, quæ posset esse varietas opinionum, & nostris assertionibus liquidò constabit.
- 3 Prima conclusio, quicumque excommunicatus in Episcopum consecraretur, valide, sed illicitè consecraretur. Assertio est certa; quòd (vno excepto Sacramento poenitentiae, de quo aliqua posset esse difficultas,

tas, nec non limitatione, quæ extremæ vñdioni adhiberi solet, nec mea hic interest expendere) exterorum validitas ab Ecclesiasticis minimè pendeat censuris; quorum applicata debita forma, ac materia, & desiderata ministri, & suscipientis intentione, reliqua necessariò perficiuntur. Hoc igitur Ordinis Sacramentum quo ad substantiam ab alia dispositione suscipientis minimè pendet, à qua independenter characterem, ut 2. tom. Deo dante dicemus, imprimi: neque reiterari potest, neque per censuram Ecclesie impediri, ut constans est Doctorum sententia, & videre est apud Soarium de cens. disput. 10. sect. 3. Auil. de censur. 2. part. cap. 6: disputat. 3. dub. 4. ConincK disp. 14. numer. 22. & in terminis habent varij Recentiores. Quòd autem per se loquendo illicita hæc sit consecratio ex parte recipientis, qui quidem, ut sic, peccabit mortaliter, ex generali deducitur regula, quam de excommunicato Sacramenta recipiente tradunt Doctores in 4. dist. 18. Divus Thom. Divus Bonaventura, Riccard. Palud. & alij apud Nauarr. cap. 27. num. 18. Couarr. in Cap. Alma mater 1. part. 5. 6. num. 5. ex cap. Illud, & cap. Si celebrat, de Cleric. excommunic. ministr. Et ex hoc præsertim anathematis effectû, omnium Ecclesiasticarum poenarum maximo, quo Sathana homo traditur, vocaturq; in Cap. Nemo Episcoporum 11. quæst. 3. æternæ mortis damnatio. Probatür præterea ex gravi materia sacrilegij, contra, quæ debetur, reuerentiam tanto Sacramento, ut probè Caietan. in Summ. verb. absolutionis impedimentum, cum quia inobediens meritò rejicitur, ut indignus à potissimorum participatione Sacramentorum.

Poterit autem excusare ab hac culpa ignorantia inuincibilis iuris, vel facti iuxta dicta lib. 2. disp. 4. cap. 4. ac infra dicenda Cap. 4. n. 10. 11. 12. et 13. vel ex vrgenti necessitate ad evitandum graue damnum infamie, scandali, aut mortis, cuius metus probabilis à voluntaria saltem excusat contumacia, ut probè post alios Soarius de censur. disp. 4. sect. 3. num. 14. & disp. 6. sect. 3. n. 7. dummodo non esset in odium, vel contemptum Ecclesie, metus incussus; ut consensus habet Doctorum. Neque est intrinsecè malum Sacramentum recipi ordinis Episcopalis ab excommunicato, ut nec facere Sacrum ex vicensuræ, ut docet idemmet Soarius num. 3.

Effectum autem gratiæ, si sine alia culpa, & cū iusta excusatione cōsecrabitur in Episcopum, Excommunicatus abiq; dubio recipiet; quòd Sacramento non ponit obicem, quo remoto gratia non potest ab illo non conferri, neque ab Ecclesia impediri. Quòd

si peccabit mortaliter, hoc recipiens Sacramentum, obicem ponendo, gratiam non obtinebit; quam vtrum recedente fictione consequuturus sit, non est huius loci.

6 Secunda assertio. Sacramentum Episcopalis Ordinis in excommunicatione maiori suscipiens incurrit suspensionem ab eius executione; hoc enim speciale esse in hoc Ordinis Sacramento, communis habet Doctorum sententia, in materia de suspensione: quod etiam decernunt iura de hoc Sacramento, in quo maior planè turpitudine, ac foeditas apparet, si ab excommunicato recipiatur; cum per illud ministris Ecclesie, præsertim Episcopis, iurisdictionis, atque ordinis clauis cōmitantur. Quamobrem rationi valde consentaneum erat, ut, qui in earum contemptum initiarentur, peculiari suspensionis poena punirentur; & quamvis inter Doctores disceptatio sanè sit, an hæc assertio, ut ad omnes ordines latè patens, satis probetur, ex c. 1. de eo qui furt. ordin. sump. & ex 1. & 2. de Episcopo, qui renuncianit Episcopatu, ab omnibus tamen sufficienter cōprobari censetur ex c. cum illor. de sent. excomm. vbi, tametsi loquatur textus de excommunicato ob violentiam in clericum manus iniectionem; verum cū definiendo Pontifex vniuersali utatur loquendi ad omnes excommunicationes maiores apta forma, accedente communi Doctorum sensu, haud superest dubitandi ratio.

7 Ab hac autem suspensione solus poterit summus Pontifex absolueri Cap. Cum illorum de sent. excomm. & sess. 24. Trident. cap. 6. Si autem contracta fuerit ex delicto occulto, ab Ordinario etiam poterit tolli; in quo casu secum medio suo confessatio dispensare integrum erit eidem Ordinario cōsecrato ut lib. 2. cap. 4. d. num. 13. diximus.

8 Nec ab asserta propositione me remouet, quod Soarius innuit in contrarium de censur. disp. 13. sect. 1. num. 58. quem Recentiores sequuntur; nam præter ea, quæ assert. 5. ac deinceps dicenda sunt, maxime hanc veritatem corroborantia, & tom. sequenti docebimus per consecrationem Episcopi verum conferri ordinem, quamvis in odiosis non comprehendatur Episcopus, secus tamen se rea habet in fauorabilibus: hanc autem poenam, ut à simili num. 1. dixi fauorabilem arbitror esse dignitati præfulatus. Probatür deinde, quòd hæc suspensio non in Episcopum, ut ita dicam in facto esse, sed in fieri, sancitur, idest in personam, quæ Præfulatus antequam ordine sit insignita, si excommunicationis vinculo catenata fuerit, inhabilis ad tantam habeatur dignitatem, officium, beneficium, atque Ordinem; talem quippe assertum ab

Emi.

Eminent. Bellarmino tom. 3. lib. unico de Sacram. Ordin. cap. 5. Vazq. tom. 2. in 3. part. disp. 240. cap. 3. Valent. tom. 4. disp. 9. quest. 1. punct. 4. Emanuel. S. d. verb. ordo num. 1. ConincK disp. 20. dub. 2. num. 9. & alijs apud hos, quibus consequenter vobiscum sentiendum est.

- 9 Ex auctoribus autem, qui absolutè assertam cōclusionē ad omnes ordines se extendentem amplectuntur, nonnulli, ut *Navarr. Sylvest. Sayrus, Henriq. Auila, Tolet. Valentia, & alij*, quam nos dicimus suspensionem, irregularitatem appellant: alij verò, quibus manum damus, eam suspensionem probabilius vocant, cuius proprium munus est ab exequutione officij, vel ordinis remouere; hi autem sunt *Soarius laudatus, ConincK de Sacram. disp. 14. num. 32. Alterius tom. 2. disp. 10. cap. 6. Bonacin. de suspens. disp. 3. punct. 6. proposit. 1. num. 1. apud quos alij.*

- 10 De quocumque excommunicato locutum me, nec pœnitet; cum nullum hoc loco habendum esse discrimen censuram inter excommunicatum vitandum, & non vitandum, etiam occultum, cum quo ad hoc antiquū vigeat ius, neq; per *Extrauagatē. Ad enitāda*, delumptam ex *Concil. Basil. sess. 20. quæ ab usu Ecclesiæ comprobatur esse Pontificis, ut probè Soar. disput. 9. de censur. sess. 2. a. n. 1. ac deinceps. fauor vllus ipsi sit excommunicato, qui licet occultus sit, à receptione tamen cuiuscumque teneretur Sacramenti se abstinere, alioquin, magnus subreperet contemptus censurarum; quòd nī ad huiusmodi obligaretur pœnas, nomine potiùs, quàm re, talis habendus esset, ut probè notant *Azor 2. par. lib. 6. cap. 7. quest. 8. Soar. de censur. disp. 10. sess. 1. num. 4. Abbas cap. Postulatio de cler. excom. minist. num. 4.**

- 11 Illud autem haud inficior, quòd, si quis ex causa in re falsa, iuridicè tamen probata, iuridicè etiam excommunicatus esset, & secretò Sacramentum Episcopalis ordinis susciperet, talem suspensionem non incurreret. Ratio est, quia talis excommunicatio in foro saltem interno, nullius esset momenti, ut sentio cum Auctoribus *seq. cap. citandis num. 3.* quare sicut taliter excommunicatus posset Eucharistiam sumere; vel interdicius audire missam posset in secreto, vel vbi ignoratur eius cēsurā, ut laudati Doctores aiunt, præsertim *Soarius disp. 4. de censur. sess. 7. num. 14.* & suspensus cum eadem cautela faceret sacrum; sic à pari poterit hic cum eadem, Sacramentum ordinis suscipere, neque aliam haberet obligationem, quàm in publico hæc non obire; obligationem inquam ortum proximè ducentem ab euitatione scandali, ad quam tenemur; quatenus contrarium contra obedientiam videretur esse

Ecclesiæ, cui, si talis censura publicè contemneretur, profectò non parùm derogaretur; quamobrem etsi per se, ac directè posset illum iudex punire, qui censuram in foro externo iustam transgreditur, etiam transgressione occulta, ad illum tamen deducta, & probata, simpliciter, & realiter tamen non potest illa transgressio pœna affici, quippe est censura re vera nō existentis, neque vim, nisi per accidens habentis; quia nimirum de ipsius nullitate iuridicè minimè constat. Immo tametsi publicè, & cum scandalo huiusmodi excommunicationem violans quis ordinaretur, neque etiam tunc suspensionem in foro interno reuera incurreret, cum huiusmodi Violantem censuram, quæ iure talis non est, pœnas minimè subire à iure impositas, contra transgressores realis eiusdem censuræ probabilior ferat opinio, quam sequitur *Soar. citatus num. 20.* vel quia hic reuera non est excommunicatus; vel quia illa excommunicatio valde imminuta est, atque imperfecta in ordine ad effectus inducendos, & per consequens transgressio imperfecta, ac diminuta minimè obnoxia erit pœnis in absolutos transgressores sancitis. In foro autem externo, ut suspensum habere se deberet, uti etiam si in iudicio condemnaretur, quamuis reuera talis non esset; in quo dispar videtur esse ratio à receptione beneficii (quam cum non tradat *Soarius citatus*, videtur sibi non nihil deesse) est igitur, quia non potest iudex aliquem excommunicatum declarando irregularem, ob celebrationem, re vera facere irregularem; quòd irregularitas nota est eius personæ, quæ illa afficitur; at verò ad publicum bonum, regimenque Ecclesiæ iudicare nullam, vel potiùs nullam facile potest ex tunc reddere electionem, ab alijs factam personæ ad beneficium, quo quamuis absolute illa esset capax, irrita tamen per iudicem ob dictam causam, electio, vel collatio, seu actus secundus talis habilitatis censetur, quatenus ex persona eligente, & conferente pendere videretur; ac proinde, excommunicatione re vera in foro externo non existente, collatio, vel electio ad beneficium excommunicati, dum declaratur nulla, ut *sequenti cap. num. 6.* dicemus, non modò in eò foro nulla censenda erit, sed etiam realiter, & absolute verum excommunicatus huiusmodi, si Sacramentum reciperet ordinis Episcopalis, quamuis declararetur, & habendus esset in foro externo suspensus ab eius exequutione, re vera tamen in dicto casu non esset. Quòd si ex hoc incommoda atque absurda sequerentur, quæ in alio casu dicemus *cap. sequenti num. 6.* tunc consequenter assertandum esset, etiam remanere hunc suspensum

ab executione ordinis, non quòd inhabilis videretur ad eam, sed quòd actuale exercitium impediretur ad melius Ecclesie regimen, eademque de hac suspensione ab executione ordinis esset ratio, ac de suspensione à beneficio recipiendo, & dispar, ab irregularitate, vel alia simili pœna, ex qua dicta absurda minimè sequerentur, & quæ prorsus ex parte personæ irregularis, vt eiusdem notæ se haberent,

12 Tertia conclusio, à tali pœna excusabitur quis in foro interno ob ignorantiam crassam, vel supinam, de qua nos egimus lib. 2. disp. 4. cap. 4. & infra iterum cap. 4. non nihil dicemus; quæ tamen non præsumitur in foro externo: Primam partem deduco ex Innoc. cap. 1. de schism. Panorm. in Cap. Veritatis de dolo, & contum. num. 46. Cast. lib. 2. de leg. penal. cap. 15. Nauarr. in summ. cap. 21. num. 241. & alijs, quos laudat, ac sequitur Soar. de cens. disp. 31. sect. 1. num. 59. Bonac. de susp. disp. 3. punct. 6. prop. 1. num. 5. qui quidem de quouis sacro ordine, quo excommunicatus ignorans initiaretur, loquuntur. Probatur, quia vel hæc suspensio tanquam pœna imponetur, vel tanquam inhabilitas: si primum, igitur prærequirit culpam, & hac per ignorantiam, vel inaduerentiam, cessante, vt adæquata causa, illa minimè contrahetur, & cessabit per Cap. Apostolicè de cleric. excomm. minist. si secundum, gratis sanè, ac sine textu assereretur; textus enim, qui afferri solent, vt probè Couarr. in Cap. Alma mater part. 1. §. 6. vel hac de re non loquuntur, vel culpam supponunt, indicantes, hanc, de qua tractamus, suspensionem veluti pœnam imponi; sic textus de eo, qui furtiuè ordinem suscepit dist. 64. Extra consuetudinem, & 24. Quando Culpam manifestam, furtiuè promotionis indicant, reliqui etiã textus pariter de promotione loquuntur contra prohibitionem sub anathematis pœna imposita; quamobrem Condignum (ait) in utroque casu, Pontifex, imponendam eis furtiuè, vel clandestinè ordinati penitentiam.

13 Secunda pars de foro externo probatur ex Cap. Cum illorum de sent. excomm. quòd eundem in foro externo ita explicatum videtur, vt, qui scienter, & in contemptum ordinis sunt, in excommunicatione suspensi sint, vt ibi §. autem, reliqui verò ignorantes, si crassissima fuerint ignorantia ordinati &c. Ignorantia inquam æquiualeat scientiæ, & contemptui, suspensi quidem etiam maneat, verùm spem dispensationis habeant, cum quæcumque illa fuerit ignorantia, culpam aliqua ratione minuatur; sic dictum Capitulum tacitè interpretari videntur Nauarr. in summ. cap. 27. num. 151. Soar. citatus num. 59. in fine Bonac. laudatus disp. 3. punct. 6. proposit.

1. num. 8. in fine. Etenim in facto graui, vt est violenta manuum iniectio in clericum, & in iure tam manifesto excommunicationem, contra talem percuissorem imponente, non præsumitur probabilis, & excusans ignorantia, vt probè ibi Hostiens. & Abbas num. 15. vel à culpa, vel à censura præsertim in foro, de quo loquimur, contentioso. Potest confirmari à paritate illorum, qui ignoranter ordinantur ab Episcopo excommunicato, hæretico, schismatico, &c. quos quidem non incurrere suspensionem inter ceteros probat ConincK. de susp. disp. 15. dub. 5. ad n. 32

14 Quarta conclusio, à pœna, quam expendimus suspensionis, excusari poterit excommunicatus, qui per vim, vel metum grauem iuxta dicta num. 4. in Episcopum ordinaretur; sic Syluest. qui generatim loquitur, verb. irregularitas §. 9. quæstio 7. nec non Soar. disp. 31. sect. 1. num. 6. & alij apud Bonac. sæpe laudatum num. 2. §. limitatur. Ratio est, quia, vt num. 4. dicebam, metus grauis à mortali peccato contra ecclesiasticam prohibitionem excusat, & consequenter à censura; etenim tanto cum rigore non obligat Ecclesia, eis tamen, quas loco citato numer. 4. attulimus, limitationibus adhibitis.

15 Nec posset quis in hoc, quem præ manibus habemus, casu exterius episcopalem subire ordinem, & interius intentionem eum suscipiendi non habere, quia, vt notauit Soar. citatus nu. 60. nianus tunc sacrilegium committeret contra intentum Ecclesie, illam suspensionis pœnam ad irreuerentiam à Sacramentis auertendam imponentis; & ne Sacrum adiret ordinem cum eius, & censurarum Ecclesiasticarum contemptu excommunicatus.

16 Ex dictis colligo, eandem non esse rationem de suspensio quidquid in contrarium dicant Couarr. Cap. Alma mater part. 1. §. 6. & num. 6. Maiol. lib. 4. cap. 43. Alterius tam. 2. disp. 10. cap. 6. & ratio est, quia nullum asferri potest ius, quod talem suspensionem, vel irregularitatem (vt eam alij appellant) in suspensum ingerat, qui ordinem sacrum suscipit, vt optimè probat Auila 7. part. disp. 9. sect. 2. dub. 6. concl. 4. Confirmatur quòd effectus suspensionis non est priuare receptione, sed adiuua executione ordinis; quamobrem ex pura receptione sacri ordinis episcopalis, altera non incurritur suspensio, & ita de quouis sentiunt ordine sacro, vt recepto, quod dixi ad excludendum sacerdotium, in quo, cum celebret ordinatus, vt post alios notant Auila citatus Bonac. de irreg. disp. 7. quæst. 3. punct. 3. n. 3. & de susp. disp. 3. quæst. 1. punct. 6. præpos. 1. num. 2. incurrat hanc censuram non quæ recipiens, sed quæ celebrans.

Colli-

17 Colligo secundò, ex hac postrema, quam modo dixi, ratione, personaliter interdictum, qui consecraretur in Episcopum, suspensionem incurrere, seu irregularitatem. Ita *Nauarr. cap. 27. num. 242. Henriq. lib. 13. cap. 43. num. 3. & lib. 14. cap. 6. num. 4. & Anila part. 7. disp. 9. sect. 2. dub. 6. conclus. 5.* quem immeritò pro se citat Bonac. Ratio autè est, quia sicut Excommunicatus priuatur receptione ordinis, sic etiam personaliter interdictus; quamuis, cum expressus textus non habeatur de hac suspensione, in personaliter interdictum lata, non videtur adeò certum, corollarium hoc, ut præcedens, neque probabilitate contrarium carere, quod, ut indicauimus, applicatur Bonacina.

CAPUT II.

Num Episcopatus beneficio maior excommunicatio, suspensio, vel interdictum impedimento sint?

S V M M A.

- Questionis status. num. 1.*
Nomine beneficii, Episcopatus comprehenditur. num. 2.
Formula indefinita æquiualeat uniuersali. num. 3.
Episcopatus collatio, facta excommunicato maiori excommunicatione, est inualida. num. 4.
Suspensio ab officio sape est connexa cum suspensione à beneficio. num. 5.
Quando quis ex causa in iudicè probata, sed falsa excommunicatur, in re incapax non est beneficii. num. 6.
Esti absolutione ex negligentia, vel contemptu prætermissa beneficium occuparet. numero 7.
Quid censendum sit de hoc excommunicato in foro externo. num. 8.
Esti probabile sit, promotionem ad Episcopatum suspensi ab officio esse nullam, probabilius est esse tantum irritandam. num. 9.
Quomodo fuerit totaliter, ac absolute suspensus. num. 10.
Promotio personaliter, & absolute interdicti non est irrita, sed irritanda. numero 11. & 12.
Effectus personalis interdicti non necessario sunt connexi num. 12.
Ignorater excommunicatus, suspensus, vel in-

terdictus ex communi sententia inualide in Episcopum, Prælatum etiam religiosum, vel aliam dignitatem etiam legati promouetur. num. 13. 17. 18. & 19.

Contraria sententia rationis robur aliquo pacto datur, num. 14.

Exercet munus publicum, etsi laboret defectu occulto, quomodo eius acta sint valida. num. 15.

Impedimento iuris diuini non suffragantur communis error, & titulus putatus. numero 16.

Excommunicatus, suspensus, vel interdictus ignoranter etiam inhabilis est ad munus Vicarii, & Gubernatoris Episcopatus, nec non & Compromissarii. num. 17. 18. 19. & 20.

Quomodo in litteris non sit clausula absolutionis ad hunc effectum. num. 22.

Quarum litterarum impetratio sine hac clausula esset etiam nulla. num. 21.

In Episcopum eligere, vel presentare excommunicatum, grane peccatum esset. numero 23.

Papa scienter promouens excommunicatum &c. censetur cum eo dispensare num. 24.

Poterit absens à censura absolui ad promotionem. num. 25.

Excommunicatus bona fide promotus beneficio tenetur, se abdicare. num. 26.

1 **E**Xposita cum Episcopatu, ut Sacramentum est, oppositione, quam habent maior excommunicatio, suspensio, & interdictum; deinceps de eisdem illi oppositis, ut beneficio, dicendum est.

2 Ad quod notandum cum omnium Doctorum votis ex *Cap. Postulasti de clerice. excomm.* Exploratum sit maiorem excommunicationem ad obtinenda beneficia impedimento esse, quam sententiam varijs expendere conclusionibus in præsentia mihi animus est, ut certum habendum etiam reor, nomine beneficii in cit. canone Maiora etiam (vno Summo Pontificatus excepto) venire, inter quæ Episcopatus numeratur; cum quia uniuersaliter canon ille loquitur, neque Doctorum consensus aliquam adhibet exceptionem: tum quia formula videtur indefinita; quippe quæ uniuersali æquiualeat, ut deducitur è *Glossa Cap. Ut circa sub initio, verba aliorum de elect. in 6.* à Doctoribus maximè commendata, & ea potiori ratione, quod Canonis propositio cum sit negatiua, omnimodam continet distributionem, quia negatio omnia destruit, quemadmodum ex *Cap. Cum bona de atat. & qualis. colligitur*; & merito à Philosophis dicitur malignantis naturæ. Confirmatur præterea à for;

Fortiori; nam qui ad minora beneficia maiori fit inhabilis excommunicatione, absq; dubio ad maiora ineptior fit: & quamvis Episcopalis dignitas sub generalibus beneficiorum verbis in odiosis non veniat ex *Cap. 2. adiuncta Gloss. verb. dignitatum de prebend. in 6. Gonzal. ad reg. 8. cancell. Gloss. 5. in Principio num. 36. & alijs apud Barbof. de offic. & potest. episc. part. 2. alleg. 1. n. 17. in fine*, quod maxime consonat doctrinæ à nobis traditæ *lib. 1. cap. 1. verum*, ut ibidem indicauimus, infauorabilibus aliter se res habet; huius autem dispositionem canonis Episcopatus fauorabilem esse censeo, cuius dignitati quam maximè consulitur, dum excommunicati ab ea reijciuntur; subseribunt huic notabili *Soar. de cons. disp. 13. sect. 1. num. 4. ac Lessius de benefic. lib. 2. cap. 34. dub. 22. num. 116. vers. notandum secundò*. Romanum Episcopatum, ac Summum totius Orbis Pontificatum meritò exclusi, qui quidem ab ipso Christo Domino ei conferuntur, qui secundum formam in Ecclesia receptam ab Emin. Cardinalibus electus ritè fuerit, etiam si excommunicatus, suspensus, aut irregularis esset, ut colligitur ex *Cap. licet de electione per ea. Ille absque ulla exceptione ab vniuersali Ecclesia pro Romano Pontifice habeatur, qui à duabus partibus concordantibus electus fuit, & receptus*, ex quibus vllam ei obesse censuram priorem, vel propriam, vel Cardinalium eligentium manifestò sequitur, idque ad extinguendas occasionēs schismatum, quæ funestæ sunt Ecclesiæ Catholicae faces.

4 Prima assertio. Episcopatus collatio inuoluens electionem, præsentationem, & nominationem facta maiori excommunicatione innodato, inualida est. Ita communis habet sententia de collat. benefic. excommunicato facta; cùm autem nomine beneficij maiora comprehendendi præcedenti numero probatum sit, ut ad Episcopatum ipsum etiam contracta, præsens conclusio videtur pariter communis *Theologorum 4. dist. 18. Riccard. præsertim art. 7. q. 4. Palud. q. 4. Antonin. 3. part. tit. 24. Sot. 2. 2. q. 91. art. 4. Soar. de cons. disp. 13. sect. 1. num. 2. Less. de benefic. lib. 2. cap. 34. dub. 22. num. 116. Auil. de cons. 2. part. capit. 6. disp. 5. dub. 21. Accedunt utriusque Iuris Doctores in dicto Cap. Postulatis, vs Abbas num. 1. & alijs. Couar. Cap. Alma mater, part. 1. §. 7. Nauarr. Cap. si quando de rescript. excep. 9. & in sum. cap. 27. Flamin. de resignat. lib. 4. q. 33. à num. 44. Nicol. Garz. part. 7. cap. 13. & alijs Recentiores, probatur ex textu Cap. Postulatis, vbi per ea, ut seq; illi valent ea licitè retinere, atque ex ratione, qua id ei vetitum est, Cum ea non fuerint canonice consequuti, adiuncta Glossa,*

ex quibus nullam esse hanc collationem manifestò deducitur; addo præterea congruentiam huius pœnæ; quia maioris ligatus excommunicationis vinculo, ab omni cum sit Ecclesiastico suspensus officio, inhabilis meritò redditur, ne beneficio donetur, quod propter officium præcipuè confertur. Consultò congruentiam hanc dixerim, ne conexa quis ita censeret officium, ac beneficium esse, ut suspensionem ab vno dari posse, sine altero non arbitretur, quod aliter se habere infra *cap. 3. num. 21. asserendum* est; solùm igitur rationi consonum esse iudicamus, ut qui officio penitus priuatur, etiam, & beneficio careat. Quod autem hæc collatio, ut electionem, & præsentationem, imbibens, sit irrita, docetur passim à Doctoribus, & videre est apud *Gloss. in Cap. ult. per textum ibi de elect. lib. 6. Azor. institut. part. 2. lib. 6. cap. 7. quest. 8. Lessium citatum num. 116. vers. notandum primò; Couar. in Cap. Alma mater part. 1. §. 7. num. 1. & 2. Læbert. part. 1. lib. 2. quest. 9. art. 10. aliosque Recentiores*, & ratio est eadem. Num autem hæc assertio extendèda sit ad postulationem, pèdet ex his, quæ dicturi sumus *lib. 7. dist. 9. de postulatione*, quæ cū directè nō terminetur, nisi ad principem, dispensare valentem; tamen si fuerit personæ impedimento censurarum ligata, nō videtur ex se adeò obstare, ut electio talis impediti, facta; cū præsertim, qui eligi non possunt, postulari valeant. Scio *Lessium citatum, & alios* abique discrimine de electione, præsentatione, & postulatione loqui. At ego in locum citatum rem refero; vide propterea *cap. 4. à num. 6.*

6 Vnam autem non inficior limitationem subire assertam cōclusiue in eo casu, quo quis, etsi ex causa iuridicè probata, falsam tamen excommunicatus per sententiam iuridicam esset; in quo sentio cū auctoribus asserentibus, in foro conscientie talem excommunicationem esse nullam, quamvis in externo foro seruandam, sic *Maior in 4. dist. 18. quest. 2. concl. 3. coroll. 4. Gabriel quest. 2. concl. 8. expressè Adrian. quodlib. 6. quest. 1. Caiet. 2. 2. quest. 7. art. 4. ad 2. Sot. in 4. dist. 22. q. 1. art. 3. coroll. 3. Couar. Cap. Alma mater part. 1. §. 7. num. 5* si benè perpendatur, qui alios refert Canonistas, & iuris consultos; cum æterni tribunal iudicis illum reum non habet, quem iniuste iudex condemnat ex *1. ad Corinth. cap. 4. & Cap. A nobis de sent. excommun. il. 2. & Cap. 1. de sent. & re iudic. in 6. Ad rem itaque nostram, communem hanc Doctorum sententiam applicando, excommunicatum, aio, per iuridicam sententiam ob falsam causam, & à fortiori per sententiam non iuridicam, incapacem in re non esse ad beneficia, ex vi talis censura; sic *Soar. disp. 4.**

de

de censur. sect. 7. num. 27. neque electionem, ceterasque actiones requisitas ad collationem Episcopatus, ac reliquorum beneficiorum inualidas in se esse, quamvis in foro externo, ut appareretur, declarari possent inualide. Ratio est, quod hæc Ecclesiæ bona grauis sanè momenti sunt, neque efficacius auferenda, quam vel causa, vel communis boni ratio postulare videatur; in hoc autem casu nulla est, quò minus hic, qui reuera non est excommunicatus, incapax, atque inhabilis ad huiusmodi etiam in re reddatur; quum dignus hac pœna non sit, neque aliqua communis boni iactura in contrarium vrget ad illam inducendam in foro interno. Quamobrem etiam si persona in Episcopum eligenda abolutionem procurare, ad omnia submouenda dubia, teneretur; nihilo tamen, minus si antequam absolueretur, beneficium obtineret Episcopatus, vel quoduis aliud, eius collatio ualeret, ut probè Soar. disp. 4. de cens. sect. 7. n. 27. ex quo Soario num. 28. addere liceat, quod tametsi ex graui negligentia, vel contemptus culpa, abolutione prætermittitur, beneficium quis acceptaret, adhuc illius collationem irritam non futuram; quòd, hæc præcedens censura effectum habere non potest ex culpa in ipsam commissam: igitur si talis collatio sine hac culpa non erat inualida, neque cum illa, etsi ex contemptu mortali, ut indicat in simili D. Th. apud Soar. citat. num. 22. quia tamen contra hanc negligentiam, vel contemptus culpam, nullam in iure latam habemus censuram, neque etiam illa prior, quæ per sententiam vel nullam, vel ob aliam causam falsam lata est, vrgeat, ideo conficitur ex vi prædictæ culpæ, nec iurium aliquid addi priori censuræ, neque primam nouum habere effectum, ut docet Conar. modo citatus §. 7. num. 5. in fine.

- 7 In foro autem externo huiusmodi collatio beneficii ad forense iudicium deducta, ac homini taliter excommunicato facta, si probaretur, irrita absque dubio declaranda esset, & quidem merito, cum in illo foro, ut verus excommunicatus ille haberetur, cuius sententia declaratoria robur nullitatis ipsius collationis, non solum in eo foro habitum esset, sed absolutè, atque realiter, quia id expedire communi bono constat; nè, vel beneficium, præsertim episcopale, tanti momenti, vel reliquæ, quæ ex eo penderent, actiones, functiones, ac munera sine certa stabilitate in dubium reuocarentur, & litem; etenim si eiusdem excommunicati Episcopatus alteri conferretur, vel per validam collationem, vel non? si per validam, prior irrita erit, si per inualidam, magna sanè sequeretur absurda, quæ ob bonum regi-

men euitanda sunt, ac Superioris erit, ad consulendum communi bono in eo sensu sententiam declaratoriā proferre, ut reuera, quod declarat, ex tunc saltem efficiat; quæ ratione nonnullorum opinio asserens, hanc censuram à principio fuisse validam, inter quos videtur esse Conar. citatus §. 11. num. 24. quamvis in re nobiscum sentiat Cord. lib. 1. quest. 44. & fawet Glossa in Cap. 1. de sent. excomm. in 6. verb. propter quam, vera censi potest, cum sit efficax hæc censura, quo ad singulos effectus, spectantes ad bonum commune, & Ecclesiasticum regimen. Videantur dicta præcedenti cap. num. 11.

- 8 Secunda conclusio, quamvis probabilis, sit, promotionem ad Episcopatum personæ suspensæ ab officio ipso iure, inualidam esse, se, probabilius tamen iudico, non esse irritam, sed irritandam. Prima pars, mea quidem sententia maxime probatur ex Cap. Cum dilectus de consuet. adiuncta Glossa per verbum cassauimus idest, cassam nunciuimus, quo nullam, suspensam electionem videtur Pontifex declarasse, ac defenditur ab Henrici cui subscribit Aula de censur. 3. part. disp. 2. dub. 1. conc. 5. §. ex his sequitur; qui quidem auctores hoc asserunt de suspensio etiam occulto; quia Concilium Constantiense nullo pacto fauere intendit excommunicatis, vel suspensis, ut omnibus in confesso est. Huius autem, & partis ratio est, quòd cum beneficium propter officium datur, ubi ab hoc, quis suspensus fuerit; & inhabilis ad illud aliud per Ecclesiam censendus erit.

- 9 Verum enim verò, cum hæc ratio illud solum probet, quòd secunda conclusionis pars, quam probabilior duximus, intendit; esse nimirum talem promotionem irritandam, etsi de facto irrita non sit, idcirco nec textui allato tantum esse roboris iudicauimus; quippe qui non modò de suspensio si electione, sed de electione à suspensio habita loquitur, & Tò cassauimus, quo verbo utitur ille textus, cassam nunc reddimus, potest magis propriè significare; neque obstat Cap. Cum bonæ de atat. & qualitat. quod præ omnibus in contrarium videtur vrgeri, ubi de nonnullis Clericis suspensis dicitur, quòd non licet eis, beneficium in suspensione obtentum aliquatenus retinere; nam, ut accuratè illum textum legèri facili negotio patebit, non perpendit Pontifex illos clericos suspensos beneficium obtinuisse; sed triennali suspensione in ea inforduisse, Unde (ait) Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico, beneficijs, quæ habet, non differat spoliare. Quæ quidem adeò clara Panormitano visa sunt, ut num. 3. non abnuerit, suspensum pro;

promotum, non eo ipso priuatum esse, imò neque priuandum, nisi per triennium in suspensione durauerit; quæ propter cum ex iure irritam hanc esse collationem suspensio factam deduci minime possit, sed ad summum irritandam, in re tam ardua, ac difficilium huiusmodi pœnæ, vt etiam similes non sunt extendendæ; ita docent præter citatum *Panormitanum num. 3. & 7. Soar. de cens. disp. 26. sect. 3. num. 4. & 8. Lessius asserens esse probabilem hanc sententiam lib. 2. cap. 34. dub. 22. nu. 116. Coninc. disp. 15. dub. 3. num. 7. vers. addunt multi. Et in hoc sensu subscribo Glossa, & Canonistis in cap. Illa de elect. ubi Abbas cap. finali eodem in 6. Flamin. et alijs, apud Barbos. 3. part. de potest. & officio Episc. alleg. 22. num. 98. quatenus asserunt eligi suspensum, non posse, & Lamber. lib. 2. part. 1. q. 9. art. 2. alijsque apud eundem Barbosam asserentibus, nec præsentari posse suspensum.*

10 Ex industria loquutus sum in conclusione de absolutè suspensio ab officio, qui quidem nullum exercere potest actum saltem spiritualem ad illud pertinentem, siue fuerit ordinis, siue iurisdictionis; nam si quis suspensus esset ab vno, vel altero actu, vel exercitio (vt posse suppono ex materia de suspensione) promoueri posset ratione alterius actus ordinis, & beneficii; sic si esset ver. grat. suspensus tantum à pontificalibus, Episcopus exercere posset iurisdictionalia, quæ distincta sunt ab his, quæ sunt ordinis pontificalis ex cap. Trāmissam de elect. Idque confirmatur ex cap. vel non est compos. de temp. ordinan. quia suspensus ab officio iure suo ministrare posset in temporalibus, esto remoueatur à spiritualibus; ergo quando duo habet onera, si suspenditur ab vno, non trahitur suspensio ad alterum; vt probè *Sanch. lib. 3. de matrim. disp. 51. num. 12. vers. & confirmatur, Argum. l. si manibus C. de donat. inter vir. & vxor.*

11 Tertia conclusio. Personaliter interdicti promotio in Episcopum non est irrita, sed irritanda. moueor, quòd aliquem canonem habuimus contra suspensum, nempe cap. 1. cum dilectus num. 9. adductum, qui quidem probabiliter suspensi promotionem ipso facto irritam, indicabit; verum contra personam interdictam cap. 1. de postul. pralat. quod asserri solet, expressis adeò verbis de violante ipsum interdictum loquitur, quem merito *Innoc. Tertius* ab Episcopali repellit dignitate, pro qua ibi ille postulabatur, vt nodum esset in scirpo querere, si dubitare, propositum esset de eo. Quamobrem doctrina ibi tradita non est generalis contra quemcumque interdictum; & quamuis maximè consentaneum sit rationi, vt, cui prohibita sunt functiones officij, prohibitum etiam sit officium

ipsum, quippe quod ad eas ordinatur (vt communis Doctorum fert sententia) id tantum probat collationem beneficii Episcopalis Interdicto factam, merito irritandam esse; quemadmodum hoc idem definitur de excommunicato excommunicatione minori in cap. finali de cler. excomm. minist. vt infra cap. 4. dicemus. Sentio in hoc cum *Lessio* laudato ad finem num. 116. vers. quod diximus, probabiliter hanc nostræ assercionis partem defendente.

12 Quia tamen in eo cum suspensione conuenit interdictum personale, vt eius effectus connexi non sint, qui quidem limitari etiam à Prælato possunt, & inter ceteros videre est apud *Henriq. cap. 2. de excomm. num. 3. & lib. 13. cap. 43. nu. 6. Nauarr. nu. 183. Auil. de censur. part. 5. disp. 4. in principio vers. secundo suppono*; nostram conclusionem in eodem sensu veram asserimus, quo præcedentem, nimirum de persona absolutè interdicta; secus autem, si ab vno, vel altero, Ecclesiastica ver. grat. sepultura &c. & cum tunc, vt habilis ad functiones Episcopales cum ordine, atq; officio Episcopali connexas, sic capax esset Episcopalis officij ob rationem ex *Abbate num. 10. indicatam*. Quare merito *Augustin. Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 72. num. 99.* interdictam personam ait, cui specialiter officium, vel aliquis ordo interdictus est, nō posse præsentari; cū obsit ordinis requisiti interdicti: fauet *Lābert. lib. 2. part. 1. q. 11. art. 3.*

13 Quarta conclusio. Ignoranter excommunicatus, suspensus, vel interdictus, vel quia non putat se excommunicatum, vel quòd existimat se absolutum, vel excommunicationis oblitus, secundum communem opinionem, inualidè promoueretur in Episcopum; cui etiam *Nauarr. in cap. fratres de panit. dist. 5. num. 45. contradicat*, & ei probabiliter tantum subscribat *Lessius citatus num. 117.* verum id sine sufficienti præstant fundamento. Nam *Gloss. 8. cap. Apostolicè à Nauarr. & Lessio laudat* etiametsi suboscure eis videatur fauere; expressis, & clarioribus tamen verbis, deinceps, his assertam conclusionem exprimit, *Non credo, quod electio de ipso facta teneat, licet ignoret se excommunicatum, vel suspensum*. Ideoq; dictus *Nauarr. in sum. cap. 27. num. 273. Contrarium §. 8. docet*. Nostram igitur conclusionem defendunt Doctores de cleric. excomm. minist. inter quos. *Abbas num. 6. & cap. Pastoralis §. verum; de appellat. Conarr. in cap. Alma mater §. 7. num. 3. Rebuss. in dicto cap. Postulastis num. 62.* quibus, & alijs, subscribunt Theologi, *Soar. disp. 13. de cens. sect. 1. n. 3. Lessius modo laudatus. Auila 2. part. cap. 6. disp. 5. dub. 2.* Cuius ratio est; quia licet ignorantia inuincibilis excuset à culpa, & à pœnis præsertim censurarum ob talem cul-

T pam

pam impositis, iuxta laudatum *cap. Apostolicè de cleric. excomm. minist.* verum habilem non reddit, quem Ecclesia reddidit ineptum. Adde hanc inhabilitatem, etsi posset etiam dici quis contenderet pœnam; adesset sanè peccatum, ob quod excommunicatio, suspensio, vel interdictum contractum est: à quo non potest excusare ignorantia subsequens, & posterior ipsiusmet censuræ interuenientis in collatione beneficii, ut probè Soarius laudatus.

- 14 Ego verò tametsi, quam modo retuli sententiam ex fundamento Nauarri omnino iudicem improbabilem, & quamuis communi subscribam assertæ sententiæ; nihilo tamen minus iudicio lectoris relinquo, an e rationum momentis, quæ mox subiiciam, aliquid contrariæ opinioni sit probabilitatis. primò quia qui nescit, & nescitur excommunicatus, si eligitur in Episcopum, excommunicatus saltem erit toleratus: atqui omnia, quæ geruntur ab excommunicato tolerato post Concilium Constantiense sunt valida, siue pertineant ad iurisdictionem fori interni, siue externi; ergo beneficium Episcopale, quod ob hoc datur officium validè tali dabitur personæ. Consequentia est certa, minor propositio ex communi auctorum sensu constat, & sæpe à nobis iterata est. Maior est *Henriq. lib. 13. cap. 8. n. 6. in Gloss. litt. A. Nauarr. cap. 27. nu. 21. Anil. 2. part. cap. 6. disp. 6. dub. 2. §. tertia opinio. & dub. 7. conc. 1. Sanch. lib. 3. de mat. disp. 22. nu. 35. Soar. de cens. disp. 14. scilicet. 1. num. 10. Abbas. citati num. 14. Alexand. de Nemo ibidem num. 25. & Felis. num. 3.*

- 15 Secundo, dom aliquis exerceat, & sustinet munus, ac dignitatem in Republica, licet occultum habeat defectum, acta tamen illius, ex eiusdem Reipublicæ interpretatione, & concessione valida sunt: atqui sic se habet, quando excommunicatus est occultus, ut benè Soarius citatus; igitur eius acta sunt valida, igitur & dignitas, & beneficium, quod ei confertur ob hoc officium. Maior huius argumenti est communis apud Iurisperitos ex *l. Barbarius ff. de officio pret.* quorum doctrina ad res Ecclesiasticas contrahunt *Gratian. in cap. infamis §. verumtamen 3. qu. 7.* ac reliqui Auctores; cum christiana Republica, non minori providentia, fidelium utilitati cōsulet, quam Civilis suorum utilitati membrorum. Tertiò probatur ex innumerabilibus, quæ sequerentur, absurdis; etenim electus, & confirmatus Episcopus, ante quam cōsacraretur, ea, quæ potest exercere iurisdictionis, munera, inualida sanè præstaret, si ipsius electio esset nulla; ex quibus propè infinita sequerentur incommoda, quæ contendit vitare Constantiense Con-

cilium. Quod si huius Episcopi nominati, electiq; acta sunt valida, beneficium, ad quod electus est validè profectio censetur collatum: ut è contrario sensu patet; nam si beneficium est propter officium; ubi ad hoc inhabilis quis habetur, ad beneficium etiam existimabitur; ut mox *num. sequenti* subiiciam; & è contrario si sit ad officium habilis, & ad beneficium etiam erit. Quare non videtur improbabile, quòd cum gesta per habentem titulum putatiuum Episcopatus, obtemptu tempore, quo occultè excommunicatus quis erat, valida sint; interuenientibus communi errore, & titulo præsumpto, beneficium datum in ordine ad ea gesta validè datum, & etiam putetur esse: eò vel maxime, quòd illud impedimentum occultæ, vel ignoratæ excommunicationis non erat iuris diuini, aut naturalis; cui suffragari non posse communem errorem, & titulum putatiuum, probabilius ferret opinio, apud *Sanch. lib. 3. de mat. disp. 22. num. 27.* sed solius iuris humani. Textus denique in contrarium allati, de excommunicato non tolerato intelligi possent. Ceterum cuius probabilitatis sint hæc, mei lectoris iudicio me commississe non pœnitet.

- 17 Colligo primò, quo ad personas, ac dignitates ampliando quam absolutè superiorem amplexi sumus sententiam *num. 13.* non modo ad beneficia ecclesiastica in rigore sumpta, simile exposcentia de se spirituale, ac perpetuum ius ad temporales fructus, latè patere, verum etiam ad quamcumque ecclesiasticam dignitatem, & officium, etsi ad tempus concessum, ut est munus Vicarij, Administratoris, vel gubernatoris Episcopatus ad certum tempus, ex *cap. ultimo de supplen.*
- 18 neglig. pralat. & cap. is cui de elect. in 6. Item munus Prælati in aliqua religione, quod & temporales non habet fructus, & ad tempus
- 19 sæpè durat; munus etiam Legati, aut Delegati, aut Inquisitoris. Et ratio est, quia prohibito exercitio alicuius actus, prohibetur id, per quod ad illum peruenitur actum: sed excommunicatus, ut iam diximus, absolutè suspensus, vel interdictus incapaces sunt usus iurisdictionis, & ordinis; ergo non possunt recipere munus, & officium ad eum ordinatum. Secundo speciatim probatur de excommunicato; qui quidem extra omnem ecclesiasticam communionem actus est: atqui assumptio ad dignitatem ecclesiasticam est maxima communicatio; ergo. Quod argumentum indicatur ab Innocentio Tertio in *capitulo Postulasti de cleric. excomm. celebr.* per ea Consultationi vestra respondemus &c. ubi tametsi verbis rigoroſè inspectis de beneficijs concludit, ex vi tamen antecedentis idem de omnibus

Num Episcopatus beneficio maior excommunicatio, &c, 219

alibus dignitatibus inferitur, ut probet Soar. disp. 13. sect. 1. nu. 6.

20 Extendit hoc idem corollarium Abbas cap. veritatis de dol. & cons. ex Ioan. Andr. in Reg. dolo facit de re iudic. lib. 6. ad compromissarium, qui per viam Laudi, & sententiae ageret; secus vero si mediatoris vices, ex partium ageret consensu, & ratio est, quod arbitraria redacta sunt ad instar iudiciorum l. 1. ff. de arbit. igitur sententia publice excommunicati non valet cap. Ad probandam de sent. & re iudic. ita nec laudum arbitri, de quo Speculator in tit. de arb. §. refert, & §. differt, & Ioan. Andr. in cap. Pia de excomm. lib. 6. & absolute sicut penes hanc opationem communem excommunicati iudicis electio irrita est, ita & arbitrarij.

21 Infero secundò pariter ampliando opinionem, quam absolute veram censuimus num. 13. non solum Episcopalis collationem beneficij modo iam dicto esse irritam, vel irritandam, quod præter Auctores citatos, asserit Sancti lib. 3. de mat. disp. 22. verum etiam litterarum impetrationem ex cap. Dilectus de rescrip. & cap. ipsa iure eodem in 6. sic Azor. 2. part. lib. 6. cap. 7. q. 3. Auila 2. part. cap. 6. disp. 5. dub. 2. concl. 4.

22 Infero tertio nostram limitando doctrinam, in eo sane euentu locum non habentem, vbi collatio, vel electio facta esset cum clausula absolutionis quo ad effectum presentium consequendum; quæ communiter in pontificijs scribitur litteris; de qua clausula Nauarr. cap. 27. num. 271. §. omitto, Felinus cap. Apostolice col. 1. de except. Auil. 7. part. cap. 6. disp. 5. dub. 2. concl. 2. §. quinto nota.

23 Infero quartò, graue peccatum esse, præsentare, vel eligere in Episcopum aliquem, excommunicatum, ex communi Doctorum sententia, de omni beneficio loquentium, quos inter est Coninc. K. disp. 14. de excomm. dub. 9. num. 76. quod intelligerem, ni ex animo habenda absolutionis id potius per postulationem peteretur, ut ad hunc effectum absolueretur, quam eligendi, ac iuridicè præsentandi id factum fuisset. Ratio est, non solum, quia hæc est notabilis communicatio cum excommunicato (quæ ratio non habet locum in collatione facta tolerato, neq; interdicto, aut suspensio) verum etiam, quia singulariter prohibitum est, ne excommunicato, suspensio, aut interdicto, ut supra tanquam indignis ecclesiastica conferantur beneficia ex cap. 1. de postul. pralat. immo cap. Postulatis de cler. excom. præscribitur, ut hi qui scienter huiusmodi personis beneficia conferunt, tamdiu à collatione beneficiorum suspendantur, quamdiu veniam mercantur: quæ quidem suspensio non lata, sed ferenda videtur in conferentes beneficia excommunicatis

non toleratis, quippe qui soli violant censuram, cuius violationis intuitu videtur excus eos velle punire. Conferens tamen beneficium curam habens animarum, ut Episcopale, aut ad illud eligens excommunicatam personam pro illa vice priuatur eligendi potestate (nec loquor de Summo Pontificatu, de quo infra) ut patet ex cap. Cum in cunctis §. Clerici de elect. vbi hæc pœna plebuntur conferentes huiusmodi beneficia, indignis; quis autem indignior excommunicato?

24 Infero quintò, nostram doctrinam minime procedere, vbi Papa conferret alicui Episcopatum, quem nouit esse excommunicatum, suspensum, vel interdictum, quemque absoluisse, vel habilem reddidisse eo, vel ipso censendus est, sic Nauarr. in summ. de quouis beneficio prelud. 9. numer. 11. ex cap. 27. numer. 74. Couarr. cap. Alma mater, part. 1. §. 7. numer. 9. quod dictum volo iuxta ea, quæ docui lib. 2. disp. 5. cap. 6. ex quo multa huc asportari facile possunt; non satis esse nimirum promotionem sine notitia impedimenti, ut ibi nam. 8; vel ex errore dispensantis, ut ibidem num. 10. vel sine impedimenti memoria, aliquo pacto oblitterata; ut num. 11. & quæ notitia necessaria num. 12. quæ in Principe præsumenda non est, ut num. 14. & à quo probanda sit num. 15. quæ necessaria in foro interno num. 16. quæ in externo num. 21. an requiratur expressio impedimenti in litteris num. 17. & an sufficiat probatio per clausulam, inseri solitam in litteris ex certa scientia num. 20.

25 Infero vltimo, cum absolutio à censuris absenti possit dari, ut ex communi sententia suppono certum Soti dist. 22. q. 2. art. 3. Henric. lib. 15. cap. 29. num. 1. Nauarr. cap. 26. nu. 14. Auila 2. part. cap. 7. disp. 2. Suar. disp. 7. de cens. sect. 7. num. 4. etsi vsus videatur in contrarium, ut Auila ex Nauarr. cap. 27. numer. 24. cum etiam inuito dari non repugnet, ut Sotus. & Auila citati, quod excommunicatio non est culpa, sed pœna, quæ quidem sicut incurri potest ab inuito, sic etiam & tolli; poterit tanè à Pontifice absens, vel inuitus absolui ab excommunicatione ad effectum promotionis Episcopalis. Idem dicendum de suspensio ob eandem rationem, qui inuitus, & absens absolui etiam potest, consensu Doctorum apud Auil. 3. part. disp. 3. dub. 6. idemque de interdicto ex Henriquez cap. 51. numer. 3. Auil. 5. part. disp. 6. dub. 3.

26 Nona conclusio. Quamuis bona fide quis excommunicatus promotus esset ad beneficium, non posset tura conscientia illud retinere, vbi nouerit, nisi noua facta collatione

tionem post dispensationem: Neque huius assertionis sensus est, quasi Sacramentum episcopalis ordinis validè collatum non esset, cuius contrarium diximus superiori cap. sed quod Episcopatus, ut beneficium, tunc non possit conscientia retineri, saltem ante consecrationem, ni interueniente absolutione, à censura; quia talis collatio inualida fuit, quod consensu Doctorum constat apud Sorar. disp. 13. de cens. sect. 1. num. 2. in fine, ComincK disp. 14. dub. 9. num. 71. Abbat. cap. Postulatio de cler. excom. minist. nu. 2. quicquid in contrarium immeritò Compost. in cap. sicut de elect. dixerit. Ab hac doctrina communi, quomodo electio in Summum Pontificem excipitur; dicam to. 2. lib. 7. disp. 14. num. 7.

CAPUT III.

Oppositio, quam habent maior excommunicatio, suspensio, ac interdictum cum Episcopatus beneficio, quo ad fructus expenditur.

S V M M A.

Non est eadem ratio de fructibus, ac de beneficii titulo, num. 1.

Excommunicato non facienti fructus suos providendum non est de alimentis, ut Deposito, numer. 2.

Excommunicatus bona fide, ratione beneficii aliquod officium prestant, necessaria ad congruam sustentationem retinere poterit, nec reliquorum restituere tenetur, quod consumpsit, nec factus est ditior. ibidem.

Occultè excommunicatus inseruiens beneficio, tantum poterit sibi accipere, quantum substituto dandum alioquin esset, num. 3.

Aptatur doctrina precedens Episcopatum obeun- ti, num. 4.

Excommunicatus Episcopatum nactus absolutione postea obienta, quos antea non fecerat, poterit retinere fructus, saltem in nonnullis Episcopatibus, num. 5.

Esio probabile sit contrarium, num. 6.

Quando restituendi sunt fructus fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus, num. 7.

Distributiones tamen excommunicati restituendæ his, qui choro interfuerint, ibidem.

Redditus autem Episcopatus legitime Promoto, vel cui, vacante Episcopatu, deberentur, restituendi sunt, ibidem.

Collatio beneficii præsertim Episcopatus facta

excommunicato, suspensio, vel interdicto, interueniente postea dispensatione, plerumque coalescit, num. 8. 9. 10. 11. & 12.

Episcopatus ab excommunicatione immuni collatus, validè ab eo posita iam excommunicato, acceptatur, etsi probabilis sit contrarium, numer. 13.

Post validè adeptum episcopatum, si quis in excommunicationem inciderit saltem toleratus pro ratione officij, quod præstitit, poterit fructus retinere, num. 14.

Dummodo satis solum sint ad congruam sustentationem num. 15.

Vbi autem præstito officio restituendi essent fructus, non ante sententiam restituendi, numer. 16.

Quod si non præstiterit aliquod officium, ad restitutionem sententia expellenda non est, numer. 17.

Iniusse excommunicatus fructus etiam distributionis lucratur, num. 18.

Explicatur Cap. Quia diuersitatem de concess. præbend. num. 19.

Cum proportionem idè, quod de ritè electo, & confirmato, dicendum est de consecrato Episcopo quo ad fructus, nu. 20.

Absolute suspensus ab officio, non necessariò etiam censetur & à beneficio, num. 21.

Tripliciter suspensio fieri potest, num. 22.

Absolute verbis standum est Canonis, num. 23.

Verba in decretis nec quo ad syllabam superflua sunt, num. 24.

Constitutio penalis non est extendenda ad casum non expressum, num. 25.

Satis probabile est, Canonicum excommunicatum, & suspensum, si interfuerit horis in choro, distributiones lucrari, num. 26. & 27.

Qui mouetur à principali, quando, & quomodo censetur ab accessorio, num. 28.

Expenditur Canon Præter hoc dist. 32. numer. 29.

D Einceps (ut erat propositum) de fructibus Episcopatus dicendum est:

1 Sit igitur assertio prima. Non eadem est ratio de beneficii titulo, ac de fructibus, etiam Episcopatus; nam licet duplici titulo fructus non fecerit suos excommunicatus, & quia beneficium re uera suum non erat; quo titulo tenebitur restituere; cum nec providendum ei sit; ut docent Doctores **2** in cap. Postulasti de appell. ubi Abbas num. 16. nisi fama periret; neque de illo, ac de Deposito ratio est. ut probè Ioan. Andreas apud dictum Abbatem; quod ille petitione absolutionis sibi consulere, facili negotio, potest; secus Depositus ob crimen, cui cum quacumque emendatione prætica, non restituatur status, merito consulendum est,

est, nè mendicare cogatur in Clericatus opprobrium, per *Gloss. in cap. Studeat dist. 50.* nihilominus non modò si bona fide se nesciens excommunicatum ver. gr. ratione beneficii aliquod officium, vel ministerium, eadem exercuerit bona fide, iustè potest stipendium, seu congruam sustentationem pro ratione præstiti muneris ex fructibus beneficii accipere, cum verè præbuerit Ecclesie ministerium, ratione cuius congrua dignus est sustentatione; ac proinde non tenetur hanc portionem restituere, immò nec reliquum perceptorum fructuum, si bona fide id consumpserit, nec factus sit ditior, ut docet *Soar. disp. 13. sect. 13. num. 3. necnon ConincK disp. 14. dub. 9. num. 70.* cum non teneatur ex iniusta acceptione, à qua excusatur ob bonam fidem, neque ex retentione iniusta, cum non extent illi fructus, neque in se, neque in alio loco eius permanente, igitur nullo modo tenebitur. Verùm etiam si occultus fuerit excommunicatus, ut docet *Auila 2. part. disput. 6. dub. 7. concl. 4. vers. ex dictis*, cum veram accipiat iurisdictionem, propter bonum commune, ut indicaui *superiori cap. num. 15.* ex communi sententia, etsi verum titulum non haberet, neque ius ad percipiendos fructus, ut ibidem; si tamen inseruit beneficio, potest tantum percipere, quantum daretur substituto, qui illud præstitisset ministerium; reliquos verò existentes in se, vel in alio etiam ante sententiam iudicis teneretur restituere.

Quamobrem, ut nostræ rei hæc omnia applicemus, si Episcopus excommunicatus, vel existens in bona fide, vel occultè talis esset, obrentis apostolicis litteris, & possessione Ecclesie varios iurisdictionis exerceret actus, perciperetque fructus; certum est si bona fide processisset iuxta regulam *n. 1. & 2. datam*, posse eos, vel eorum partem sibi retinere; si autem occultus esset, nec bona fide procederet, non audeo, quod *Auila* docuit modo relatus, absolute asserere; tamen, & ex eius rationis momento, & ex auctoritate improbabile id non iudicem; cui fauet *cap. Pastoralis de appellat. quem infra num. 16.* perpendemus.

Adde meritò ex *Henriq. lib. 13. cap. 3. num. 3.* si hic censura affectus, postea hoc beneficium legitime, habita absolutione, & habilis redditus obtineat, eos, quos antea fructus non fecerat suos, poterit retinere, quòd illud beneficium èò usque vacauit, & fructus beneficii vacantis debentur successori. quod ad nostram præcipuè rem una cum limitatione facile admitto; ut scilicet, de Episcopatibus intelligatur, quorum fructus successoribus seruantur, ut Regij solent esse in nostro Neapolitano Regno, in Sicilia, atq. in Hispanijs.

Neq. obstat, quod assert *Gloss. cap. Postulastis de appellat. verb. subtrahuntur*, sequi nimirum ex nostra doctrina, fore, ut facilius delinquat Rei spe absolutionis *50. dist. cap. 1.* cù facilitas veniæ tribuat incentiuum delinquenti *23. q. 4. cap. est iniusta*; & quòd pænæ non debeant repeti *ff. de condit. Nam præterquam*, quod non restituerentur Reo, ut Reo, vel ut absolutio illi fructus, sed eidem legitime iterum ineunti beneficium, quod perseverante censura vacauisse censetur: nec valet illa sequela in culpis, ac reatibus peccatorum, quamuis certò peccator sciat, quòd, ubi validam contritus, vel attritus habuerit absolutionem, propria delètur peccata; neq. restitutio fructus denuo facta absoluto quasi beneficium ineunti facilitatè arguit veniæ, quæ non nisi maturè, ac prudenter cum absolutione conferenda est. Scio nonnullos contrarium sentire, restituendos videlicet esse Ecclesie eos fructus, ut *Abbas cap. Postulastis num. 27.* quod est probabile. Nec video cur *Aegidius ConincK* modo citatus ab hac doctrina discrepet; etenim si beneficium sit Episcopatus, de quo paulò ante dicebam, neque speciale aliquod prærequirat ministerium, ut fructus esse dicantur successoris, quemadmodum in prædictis pater Episcopatibus, eos retinere poterit, qui legitime hoc beneficium postea nàciscitur, quin aliquam præster operam, ad quam minimè tenetur; quòd si ex eius generis esset beneficii, aliquod speciale postulantis opus, vel ministerium, tunc manum *Aegidio* darem, ac sentirem, quin hoc præstitisset beneficiatus, non posse fructus illos retinere; quod alioquin meliorem sequeretur esse conditionem inualidè, quam validè beneficium obtinentis.

Infero ex his, quod quamuis verum sit, fructus in eo casu, quo restituendi sunt, fabricæ Ecclesie, vel pauperibus esse restituendos, ut post alios *Navarr. cap. 25. num. 1. 23. &c.* quando distribuenda sunt lucra facta, per distributiones quotidianas, restituenda quidem illis, qui choro illis diebus interfuerunt, neque censura affecti sunt, ut hic, de quo loquimur, ut probè *Henriq. lib. 7. de Indulg. cap. 36. nu. 3. Auila 2. part. cap. 6. dub. 2.* verum de fructibus Episcopatus ita sentirem, ut ei ab illegitimè promotò restituendi sint, qui legitime postea illum obtrinebit, vel cui debentur redditus ipsius Episcopatus eo vacante. Ratio est, quia *nu. 3.* dicebam hoc beneficium ita se habere, ac si usq. ad præfatus tempus vacauisset, ergo fructus ei debentur, cui eo vacante compendant. Si verò aliqui perciperentur fructus ex actuali aliquo ministerio præstito, retineri poterunt, ut *num. 1. 2. & 3.* docuimus; quod si non fuerit præstitum, tunc eis, qui loco excommunicati,

vel censura impediri, munus illud obiere, restituendi, ut prosequuntur *Henricus*, & *Aquila modo citati*.

- 8 Secunda Conclusio. Collatio Episcopalis beneficii facta suspensio, interdictio, vel excommunicato, adueniente dispensatione, sepius conualescit. Propositum non est hanc probare conclusionem de alijs beneficijs, de quibus variz apud Doctores leguntur sententiz, relatæ à *Nauarr. libr. 4. consil. secunda editione titul. de sponsal. consil. 14. num. 8. & 14. & à scribentibus cap. Innotuit de elect. atque à Theologis Sanch. libr. 8. de matrim. disput. 7. num. 12. Lessio libr. 2. cap. 34. dub. 22. num. 119. ConincK de censur. disp. 14. n. 9. dub. 9. n. 72. Sed solum eam de Episcopatu ad rem nostram confirmare: ad quæ suppono, posse dictarum impedimentum, censurarum, vel esse collatoribus occultum, vel publicum; necnon conferentes, eligentes, præsentantes, &c. vel coincidere cum persona dispensante, vel non; quibus in hunc modum constitutis, aio, Adueniente dispensatione aliam non requiri electionem, præsentationem, vel collationem, sed primam sufficere suspensio factam, vel interdictio. Ratio est, quia, ut *superiori cap. num. 9. 10. 11. & 12. dictum est*, collatio suspensæ, vel interdictæ, non est de facto irrita, sed ad summum irritanda. At ut probè *Panorm. cap. Innotuit, num. 11. quando vitium electi eius est generis, ut non reddat, ipso iure, nullam præsentationem, electionem, collationem, & confirmationem; sed facultatem cassandi concedit, tunc absque nouo consensu eorum, ad quos illæ incumbunt, satis esse censenda dispensatio, quippe quæ cum reperiunt in se validam electionem, præsentationem, &c. habet sanè quod confirmet, & auferens impedimentum, locum non relinquat resiliendi ab electione, &c. quod certius est, ubi, qui habebant eligere, præsentare, &c. sciebant impedimentum; quippe nullitatem ex facto illis cognito, non valent allegare; & quamvis ighorarent, idem etiam esset, quia tale impedimentum nullam electionem non reddidit, & eo per dispensationem ablato, neque facultatem retrocedendi censendi sunt habere; cum cesset ratio impediendi, eis illam conferens. Quod si iuxta probabilem opinionem, quam loco citato *conclus. 2. & 3. num. 4. & 6. indicauimus procedendum sit*, idem sentire de his censuris, ac de excommunicatione licebit, & de excommunicatione quidem si non irritasset electionem, ut *num. 9. ibidem indicauimus*, non improbabile fortassis idem; ac de suspensione, atque interdictio non irritantibus; quæ doctrina certior est, quando Summus Pontifex est, qui contulit alicui Episcopatum, quique**

ut solus potest, dispensat, ob rationem mox afferendam.

- 11 Collatio igitur excommunicato facta, si fuerit à persona distincta, verb. grat. à Rege, etiam si irrita sit, ut *cap. 1. num. 1. docuimus*, interueniente tamen dispensatione Pontificis, alium non desiderat consensum, sed primus erit satis, ubi illud excommunicationis impedimentum Regi notum fuerit, ut probè *Abbas citatus*. Ratio est, quia non posset tunc Rex allegare nullitatem ex facto ei sanè cognito *Argum. ex cap. Nulli de elect. in 6. & persistendum eidem esset in priori consensu; ubi autem Regi eligenti, ac præsentanti notum excommunicationis impedimentum non fuerit, tunc non satis esse dispensationem probabilius est, cum ex dicto cap. Nulli constet, integrum electori esse propriam electionem impugnare ex facto de nouo detecto; ex quo textu clarior hæc pars liquet; ideoque consultò dictum est in conclusione, sepius electionem conuallere, non autem semper. Quod si Pontifex, qui dispensat, is fuerit, qui censura ligato contulit beneficium Episcopale, res dubio prorsus caret, ut *num. 1. indicauimus*; nam vel quando contulit Episcopatum impedimentum habenti, hoc nouit, vel non: si primum ipsa met collatione scienter facta, ut supra dictum est, censetur dispensasse: si autem post collationem innotuit censuræ impedimentum, dispensatione ipsa censetur iterum illud conferre; nam si promotione scienter facta videtur dispensare, à contrario, dispensatione data, censetur conferre; quare primam conualescere electionem impedimentum habentis, probè tunc dixit *Innoc. cap. Innotuit paulò ante citato num. 2. ut quando dispensatio à superiori concessa est, beneficium conferre poterat, quique dispensando videtur de nouo conferre, & clariùs Card. in eodem cap. Innotuit num. 5. opposit. 3. ait, hoc solum procedere in dispensatione à Pontifice scienter facta*.*
- 13 Tertia conclusio. Tamen si probabile sit, Episcopatum libero ab excommunicatione collatum validè ab eodem postea excommunicato acceptari posse, probabilius censeo contrarium. Prima pars, quæ non iudico improbabilem, videtur Doctorum consensu constare apud *Conar. libr. 3. variar. cap. 19. num. 4. & in cap. Alma mater num. 4. Lessius libr. 2. cap. 34. num. 118. & fauet praxis auctore Conarrubia, ex qua, & ex Doctorum auctoritate, quam ab intrinseco maiorem sortitur probabilitatem; etenim etsi ante excommunicationem per legitimam electionem censeatur ius acquisitum electo; hoc tamen ad rem est, non autem in re; quod quidem omnino consensum expetit electi, ut constat*

constat ex *Cap. si tibi absenti de prabend. in 6. & speciatim de Episcopatu ex Cap. Cum inter 213. de elect.* quamobrem cum eo tempore ex ceptura incapax sit noui iuris Ecclesiastici acquirendi, censetur illegitimè collatum Episcopatus beneficium per talem acceptationem, necessariò requisitam ad contrahendum quasi matrimoniale, ut in dicto *Cap. Cum inter*, dicitur. Quamobrem nostræ conclusionis prima pars ab extrinseco potius, quàm à ratione intrinseca videtur probabilis, & quia Ecclesiasticus vnus hæc positius iure statuta moderari potest. Verùm maiorem præferre videtur probabilitatem contraria, quæ est secunda nostræ sententiæ pars, cui, quo ad omnia beneficia subscribit absolutè *ConincK disp. 14. dub. 9. numer. 78.* & confirmatur, quia non minùs acquiritur ius in beneficium per collationem, quàm per acceptationem, sed collatio facta excommunicato est inualida, ergo & acceptatio ab eodem habita. Dices, diuersam esse rationem, quia collatio verum confert ius electo; acceptatio verò conditio est, sine qua non operatur suum effectum ipsa collatio. Verùm negandum est assumptum; nam, ut res aliqua mea fiat, non minùs à meo pendet acceptante consensu, quàm ab alterius conferentis, cum vterque de ratione sit intrinseca pacti, & contrarius huius onerosi, vel quasi onerosi.

14 Quarta conclusio, si quis post beneficium validè adeptum Episcopatus, in maiorem occultè inciderit excommunicationem, vel saltem toleratus sit, & officium præstiterit, fructus poterit retinere; secus, si illud non præstiterit, ni excommunicatio iniusta fuisset ex parte causæ. Prima pars est *Navarr. lib. 2. de restitut. cap. 2. diff. 4. num. 138. Auil. 5. part. cap. 6. disp. 6. dub. 1. conc. 2. & aliorum*: fingamus ad rem nostram casum, est qui legitimè in Episcopum electus est, canonicèq; confirmatus, nec non iure nouæ *Extrauag. Iniuncta de elect. inter communes*, Apollonicas obtinuerit litteras, quibus possessionem suæ Ecclesiæ iniit, ac proinde, quæ sunt iurisdictionis, exercere potest, ut suo loco dicemus; Is inquam, si intra trium mensium spatium datum ad consecrationem, in excommunicationem incideret, an fructus percipere posset queritur: quos aio, posse ab illo percipi officio præstito eorum, quæ ad iurisdictionem spectant. Ratio est, quia tamen si quo ad Deum suum non rectè obeat munus, rectè tamen illud in Ecclesiæ utilitatem censetur præstare, nam gesta omnia huiusmodi excommunicati valida esse sæpe diximus; quamobrem ob officium præstitum, stipendium beneficii assignandum esse de-

bet: ex quo rationis momento nos iure loquutos fuisse de excommunicato occulto vel tolerato liquet; nam non toleratus, neque ad officia diuina, neque ad ministeria, & actus iurisdictionales admittitur, in quem urget *Cap. Pastoralis S. verum de appellat.* vbi dicitur quòd *proventus Ecclesiæ meritò subtrahuntur, cui Ecclesiæ communicatio denegatur; & meritò, ut habet Glossa; qui enim extra Ecclesiam est, nihil nomine Ecclesiæ potest possidere 3. dist. quo iure, & 23. q. 7. Cap. 2. & 7. & 32. Eos.* idcirco excommunicatum, etiam denuntiatum videtur textus ille comprehendisse.

15 Eam tamen limitationem hæc habet assertio, ut tunc solum vera sit, quando fructus beneficii, satis ad congruam sustentationem beneficiati sunt, etiam si aliunde, vnde sustentaretur, haberet; secus verò, si longè pinguioribus essent, nam ex his illis, quos dixi prudentis iudicio ad suam sustentationem necessarijs deductis, reliquos tenetur beneficiatus restituere post sententiam iudicis; in quo sensu subscribo *Henriquez* indicanti subobscurè non priuari fructibus Beneficiatum, quamuis fuerit in mora procurandæ absolutionis. Neque *Cap. Pastoralis citatum* contra primam nostræ conclusionis partem facit: tum quia videtur contra non toleratos loqui, ut dixi: tum quia poterit explicari contra toleratum suum non præ-

stantem officium. Demum cum præcipiat, ut subtrahantur fructus post sententiam, & non ante, intelligendum est, cum dispositio sit pœnalis, neque sine expresso textu aggrauanda. Confirmatur, quia, ut sequenti conclusione dicemus, ab officio suspensus, necessariò suspensus non est à beneficio: sed Excommunicatus non aliter videtur priuatus fructibus, quàm quatenus est suspensus ab officio; igitur non est ijs absolutè priuatus; minor huius argumenti probatur, quòd excommunicatio per se, atque immediatè, solum priuat communionem fidelium, reliquis autem rebus (ni aliud iure exprimitur) tantum priuat, quantum haberi non possunt sine communicatione prohibita; atqui potest excommunicatus ius ad fructus habere; immò eos percipere sine communicatione sibi prohibita, quemadmodum

17 propriorum agrorū percipit; ergo, &c. Secunda conclusionis pars est *Couarr. 3. variat. cap. 13. num. 3. illat. 12. Navarr. lib. 2. de restit. cap. 2. diff. 4. num. 278. Auil. citati conc. 1.* & patet ex contraria ratione: immo hos restituere tenetur fructus, ante iudicis sententiam, quòd hæc lex non est pœnalis, sed conuentionalis; ex qua restitutio videtur esse rei alienæ, ad quam ex naturali iure tenebitur homo; ut prosequitur *Navarr. in sum cap.*

cap. 25. num. 221. atque in hoc sensu subscribo *Guttier. canon. quest. cap. 7. Argent. 2. 2. q. 12. alijsq; apud Couarr. assententibus*, ad restitutionem obligari Beneficiatum, quamvis negligens non fuerit ad absolutionem petendam. Tertia pars eo vera est, ut etiam fructus distributionis lucretur iniuste excommunicatus; sic *Couarr. Navar. & Aul. laudati*, & expressè habet *Glossa citati cap. Pastoralis verb. subtrahantur ex 2. q. 5. super causis, & ff. de re milit. l. penult. & de concess. preben. Quia diuersitatem*.

19 Obijcies primo ex *Syluest. verb. Clericus 4. q. 25. & verb. excommunicatio 3. nu. 1. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 76. ff. de iur. 9. & alijs*, neque improbabiler sententibus, suis solum priuari fructibus beneficiatos excommunicatos, quando sunt in mora petendi absolutionem, ex *Cap. Quia diuersitatem de concess. preb. vbi de quodam Archiepiscopo suspensio dicitur*, quod per sex menses, in quibus haud negligens fuit in sibi comparanda absolutione, conferendi beneficia non fuerit iure priuatus; ergo similiter erit de Episcopo excommunicato, quamdiu negligens non fuerit in absolutione querenda. Respondeo huic argumento, ut secundæ parti nostræ conclusionis pugnant, affirmatiuam quippe partem à iure expressam esse, quando nempe diligentem se præbuerit Episcopus in sibi procuranda absolutione, beneficiorum collationem non deuolui; nequiquam vero, exaratum in iure nos habere, quod, quando excommunicatus negligens in comparanda fuerit absolutione, officio non præstito, fructus tamen lucretur, faciatq; suos: Immo clarè deducitur contrarium, quod officium non præstanti merito denegentur emolumenta.

20 Ex his facili negotio, quid de Præsule iam consecrato excommunicato dicendum sit, deduci potest.

21 Quinta conclusio. Præsul legitime electus, & confirmatus, qui possessionem suæ Ecclesiæ iam iniit, fructusque percipit, si suspendatur ab officio, non est suspensus à beneficio, & iure percipiendi fructus, nisi expressè id declaratur. Antequam hanc probè conclusionem, ab ipsa re admoneror, ut hoc loco varietatem referam sententiarum; & vereor, nè ad fastidium lectoris nauseam prouocem: ut enim nil facilius, quam librorum volumina alienis referta materijs thesauris continentibus exarare, quod multi videmus præstitisse; iuxta sæpe sæpius legenti tedium hoc ipsum ingerit. Obiter igitur mihi aliud consilium habenti, & ad propriarum rerum hypothesim properanti Sanchez iudicasse satis erit, ex quo facili negotio, eas cupiens legere poterit *lib. 3. de mat. disp. 51.*

22 Ad propositum itaque notè tripliciter ex *Syluest. verb. suspensio q. 5. Sanch. laudato nu. 1. & ex multis apud hos posse aliquem suspendi; primum ab officio, idest ab exercitio ordinis, officijque clericalis, immò, & iurisdictionis; secundum à beneficio, idest à beneficii fructibus excipiendis; nam sic suspensus non interdicitur ab illius administratione, in temporalibus, & spiritualibus: tertium, ab officio, & beneficio simul. Secundò notandum, nullam esse difficultatem, si sententia, vel canon ab officio, & beneficio latam suspensionem exprimeret: vel si ab officio tantum; sub prima enim ratione lata ab utroque sanè suspenderet: sub secunda verò non à fructibus, sed ab officio tantum; alias verba non verificarentur, ut bene *Syluest. citatus vers. si iterum suspensio sit ab officio, & ibi Tabien. q. 4. n. 5. Rosell. verb. suspensus num. 1. in fine. Diuus Antonin. 3. part. tit. 27. cap. 4. vers. item, Sanch. laudatus, & alijs*. Demum noto, in eo controuersiam versari, quando nempe ius, vel sententia quempiam absolute suspendit ab officio, an hoc, vel ipso à beneficio suspendere etiam censeatur.*

24 Quibus prælibatis, probatur conclusio, primò auctoritate *Bonifacij Clem. finali nu. 38. de pæn. vbi hæc habentur. Possumus dicere, quod suspensus ab officio, siue perpetuo, siue ad tempus; siue simpliciter, siue à iure, siue ab homine, siue ex leui causa, siue ex graui, siue sit in mora petendi absolutionem, siue non, nunquam censetur suspensus à beneficio, nisi hoc in sententia exprimitur. Quid ad rem aptius? Secundò verba in decretis superflua esse non debent, ac aliquid operari: sed in iure interdum suspensio ab officio, atque à beneficio sigillatim exprimitur; ergo, dum non exprimitur, ab utroque suspensus quis censendus non est. Maior probatur, quia superfluitas in lege, aut decreto vitanda est, etenim si absq; speciali expressione absolute suspensus, & ab officio, & à beneficio utiq; habendus esset; superuacaneum sanè esset aliquando in canone ab his sigillatim suspendi, contra *cap. si Papa de priuil. in 6. ibi cū verba operari debeat & l. 3. in principio, ibi nec frustra dicitur ff. de iure iuran. ita ut nec sola dictio tantum, sine aliquo effectu esse debeat, verum nec minima, quæ syllaba, ut habent *Gloss. cap. soluta verb. tanquā, de maior. & obediē. Staphileus de litt. grat. tit. de vi, & effect. claus. §. 7. num. 6. Simon. de Pretis de interp. vlt. volunt. lib. 2. interp. 3. dub. 2. solut. 5. cuius initium Quinto generaliter. Minor autem propositio probatur ex cap. tam litteras in fine ibi, Ab officio, et beneficio denuntietis esse suspensus, de test. & attest. & cap. 1. de secund. nupt. & cap. Tuarum de priuil. ac alijs passim textibus. Tertio probatur in iure, diuersæ sunt quasi species suspensionis***

tionis ab officio, & à beneficio, ut cap. quia in omnibus in fine de usur. & cap. finali §. finali de claud. despons. & quandoque à beneficio solum, ut cap. cum in cunctis §. finali de elect. & alijs, quos modo retuli, textibus, igitur suspensio ab officio, suspensionem à beneficio necessario non inducit. Quarto constitutio pœnalis extendenda non est ad casum non expressum, cum odia restringenda, neque ultra sphaeram educenda sint, Reg. Odia, de reg. iur. in 6. ergo constitutio suspendens ab officio extendenda haud est ad suspensionem à beneficio. Quinto, quia clericus non suspensus ab officio, si per Vicarium suum adimpleat ministerium, beneficii non amittit fructus, sed satis est, si Vicario ministranti satisfaciatur, cap. cum ex eo de elect. in 6. ergo similiter clericus ab officio suspensus non ea de causa beneficii fructus amittit, cum Vicarium ministrantem destinare poterit, congrua assignata & mercede ex beneficii parte; quod sanè, ubi de curatis etiam beneficijs apud Doctores exploratum est, facili negotio nostræ de Episcopatu rei poterit accommodari. Amplectuntur præterea hanc de omnibus beneficijs sententiam Gloss. cap. Presbyter si à plebe 2. q. 4. verb. suspendatur il. 1. Nauarr. lib. 5. consilior. in secunda editione tit. de homic. consil. 41. num. 2. Perez lib. 5. ordinat. tit. 1. lib. 1. fol. 31. §. in oppositum Sanch. lib. 3. de mat. disp. 51. nu. 12. & paulò ante etiam laudatus.

26 Obijcies secundò. Quotidianæ distributiones illis tantum dantur, qui choro intersunt cap. unica de cler. non resid. in 6. & Trident. sess. 4. cap. 12. de reform. ad finem, sed suspensus ab officio nequit interesse horis canonicis; ergo suspensus erit à distributionibus. Secundò, distributiones ei non dantur, qui quomodolibet Canonicis non interest horis, sed illi, qui ex Ecclesiæ beneplacito ritè choro adest: atqui suspensus ab officio, ministraret quidem, & contra Ecclesiæ prohibitionem; ex quo munere pœnam potius, quam præmium reportare deberet; ergo ut graves Auctores docet, quoties Ecclesiasticus excommunicatus, suspensus &c. arceatur à ministerio, fructus ob illud debitos non acquirit; ita Rebuffus in praxi beneficiorum tit. de Simon. in resignat. num. 15. Covarr. 4. decretalium 2. part. cap. 6. §. 8. num. 7. in fine Vinald. c. ad el. sacram. 2. part. mater de suspens. num. 171. in fine.

27 Ad primum argumentum aio, ad summum probare, Suspendum ab officio emolumento privandum, ob personale ministerium ei debito; quando hoc non præstitit, ut quotidiane sunt distributiones: non tamen probare, si Suspendus ab officio illud præstiterit, horis vet. grat. si interfuerit canonicis, fru-

ctus non lucraturum, & distributiones; quamvis illud obeundo, munus peccaret; satis enim probabile est, Canonicum excommunicatum, & suspendum, si horis interfuerit, etiam si illicitè, distributiones tamen lucrari; ve scribunt Nauarr. lib. 2. de restit. cap. 2. in noua editione part. 2. difficul. 5. nu. 243. Henriq. lib. 13. de excomm. cap. 3. num. 3. & cap. 14. nu. 3. in fine cap. 32. num. 3. in commentario litt. X. Sanch. lib. 3. de mat. disp. 51. num. 11. §. tandem. Et ratio est, quia quamvis illud ministerium peccaminosum fuerit, ob quod in externo foro posset fructibus ille privari, immo & grauiori pœna plecti; nihilo tamen minus, p. sicuum Ecclesiæ cum fuerit, non secus, ac si à ministro non suspensio præstiti fuisset, quo ad illum apparentem cultum; ministerij stipendium asciscere sibi poterit; nam ut probè Sanchez laudatus possessor malæ fidei mercedem laboris in utilitatem Reipublicæ impensi percipit; allatum igitur argumentum solum probat, Suspendum non ministrantem percipere distributiones non posse, secus verò ministrantem, cum validè (quamvis illicitè) choro interfuit.

Ad secundum nego, eam doctrinam; etenim distributiones non ob licitam, sed ob validam, atq; vtilem assistentiam dantur.

28 Obijcies tertio, ubi vnum accedit alteri, si quis à principali amouetur, amotus censetur ab accessorio, quippe sequitur accessorium principale; ex reg. Accessorium de reg. iur. in 6. & censetur vnum, atque idem cum principali cap. Eos dist. 81. Cum ergo beneficium sit accessorium ipsi officio, propter quod datur, cap. cum secundum de prebend. cap. finali de rescript. in 6. Suspendus quis ab officio, censetur sane suspensus etiam à beneficio. Respondeo allatam regulam veram esse, quando prorsus amouetur à principali; at verò suspensus ab officio multa potest beneficii ministeria si non licitè, validè saltem obire, ut in re nostra sepe dictum est. Nec aliud voluit Alexander secundus in Can. Eos, citato, dist. 81. Eos (dum ait) qui officium diuinum derelinquunt, sicut se ab officio alienos faciunt: ita beneficio Ecclesiarum priuatos esse indicamus; quem etiam sensum damus cap. si quis sacerdotum, eadem dist.

29 Obijcies quarto ex cap. Præter hoc dist. 32. quod est Alexandri Secundi modo laudati, qui quidem postquam concubinarium clericum ab officio declarauerit suspendum, subiicit, neq; partem ab Ecclesia suscipiat; ergo suspensus ab officio, consequitur suspensus etiam esse à beneficio; sic Glossa cap. Latores verb. ab officio de cler. excom. minist. & ibi Hostiens. verb. ab officio. Bernard. Diaz. præst. crimin. noua editione cap. 73. num. 2. Respondeo in eo textu rem aliter se habere, quòd clarè ille

rem

Item exprimitur, secus in nostra quaestione, in qua quaerimus, num necessaria sequela, quin aliud exprimat, ad suspensionem ab officio, suspensio sequatur à beneficio, ut probè Gregor. Lopez lib. 17. verb. Elderecco tit. 9. part. 1.

CAPUT IV.

Qua ratione, minori de iunctus excommunicatione, sit ad Episcopatum ineptus;

SUMMA.

- Quaestiois occasio. num. 1.
 Varia sententia. nu. 2. & 3.
 Minori ligatus excommunicatione scienter in promotionem ad Episcopatum consentiens peccat mortaliter. num. 4.
 Etiam consentiens in praesentationem. num. 5.
 Idem aliquando de postulatione dicendum. nu. 6.
 Peccant etiam lethaliter eligentes, praesentantes, & nonnunquam postulantes. nu. 7.
 Minori ligatus excommunicatione, ignoranter promotus ignorantia antecedenti siue iuris, siue facti non peccat mortaliter. nu. 8. & 10.
 Idem dicendum, si naturali laborabat in advertentia. num. 9.
 Etiam si tali esset animo, ut non intercedente ignorantia, vel advertentia adhuc consentiret, ex vi consensus in electionem non peccaret, etsi alias peccaret, & cur. num. 11. & 12.
 Idem cum proportionem dicendum de eligentibus, praesentantibus, & c. num. 13.
 Quomodo ignorantia consocians, quo ad hoc, se habeat ad peccatum. num. 14. & 15.
 Ignorantia innunciabilis pene non excusat à peccato excommunicatum consentientem in sui electionem. num. 16.
 Ab hac culpa vrgens poterit excusari necessitas. num. 17.
 Minori ligatus excommunicatione Episcopalem suscipit ordinem valide, & illicite, quin irregularitatem contrahat. num. 18.
 Electio in Episcopum scienter habita talis excommunicati est irritanda. num. 19.
 In penalibus interpretatio debet esse benigna. num. 20.
 Propria verborum forma non est deferenda. num. 21.
 Electio, & omnis actus promotionem praecedens excommunicati excommunicatione minori, ignoranter habitus, nec est irritandus in foro exteriori. num. 22. & 24.
 Reijcitur obiectio contra datam doctrinam. nu. 23.
 Excusatur ab irritatione asserta ob ignorantiam

- iuris imponentis. num. 25. & 27.
 Ob veniale peccatum hac pena non potest incurri. num. 26.
 Excusatur per vim, vel metum. num. 28.
 Etiam litterarum impetratio erit annullanda, ubi electio erit irritanda. num. 29.
 Quomodo amplianda, ac limitanda asserta doctrina. nu. 30. & 31.
 Promouentes excommunicatum excommunicatione minori non sunt suspensi. num. 32.
 Quid de promotio à Papa. num. 33.
 Quid de fructibus huius excommunicati. nu. 34.
 Collatio Episcopatus tali excommunicato facta saepe conualescit. num. 35.
 Non potest Episcopatus acceptari à tali excommunicato, etiam electo: dum non erat excommunicatus. num. 36.
 Quid de fructuum perceptione ab hoc excommunicato. 37.

- 1 **A** Beneficijs, ac dignitatibus sacri Canonum cum arceant minori excommunicatione ligatum, specialemque in eum legem sanciant, distincto capite hoc ad expediendum impedimentum nos obligant.
- 2 De quo duae praeipuae sunt opiniones: prima irritam docet ipso iure electionem excommunicati minori excommunicatione ad dignitatem. Citari solet Glossa si celebras de cler. non ordin. minist. quae tunc hoc expresse non habet; defenditur tamen hæc sententia à Couarr. cap. Alma mater part. 1. §. 8. num. 3. Abbat. in dictum cap. si celebras num. 3. Angelo verb. excommunicatio. num. 5. Sylvest. pariter excommunicatio 4. num. 4. Henriq. lib. 13. de excomm. cap. 3. num. 3. Ex quibus Couarr. & Armil. idem tenent de electione ignoranter facta; secus Sylvest. & Henriq. neque fundamentum alicuius momenti afferunt.
- 3 Secunda sententia docet, non irritam, sed irritandam talem electionem esse, cuius auctores, & rationes num. 18. & nu. 19. infra referemus.
- Nos vero, quæ de alijs censuris innodatis præcedenti cap. agitauiamus, de hac pariter disputabimus.
- 4 Prima conclusio. Minori ligatus excommunicatione scienter consentiens in electionem sui ad beneficium Episcopatus, peccat mortaliter; ita sentio cum communi apud Auilam 2. part. disp. 12. cap. 6. dub. 4. assert. 1. & disp. 3. part. 1. sect. 6. num. 1. idemq; iudicium ferendum promotoribus, vel electoribus: summum semper excludo Pontificem, qui si scienter id faceret, censeretur dispensasse, ut cap. 2. num. 24. dictum est, Et ratio est, quia prohibitio expressa cap. si celebras de cler. excomm. min. est in materia graui sub graui poena electionis irritanda, ut infra; igitur arguit grauiorem

uem materiam præcepti.

5 Secunda conclusio. Non solum qui in electionem, sed etiam qui in præsentationem scienter consentit taliter excommunicati, peccat mortaliter. Est conclusio contra nonnullos Thomistas, apud Auilam citatum. defenditur tamen à Navarro quo ad omne beneficium in *sum. hispan. cap. 27. num. 44. Henric. lib. 13. de excomm. cap. 3. num. 3. Pedraz. in sum. lib. 2. cap. 1. Covarr. Cap. Alma mater part. 1. §. 7. num. 1. Auil. de censur. 2. part. cap. 6. disp. 12. dub. 4. concl. 2. Suar. disp. 24. sect. 2. num. 22. Conin. R. disp. 14. dub. 17. num. 262. apud quos alij. Probatur quod ab electione ad præsentationem est optimum argumentum secundum Glossam communiter receptam in *Cap. ultim. de elect. in 6.**

5 Immo & de postulatione idem dicendum esse videtur, ut ibidem Gloss. verb. *electione, & confirmatione*, dummodo ab alio, quam à Papa haberetur, quæ confirmanda esset electio, ut diximus *cap. 2. citato nu. 17.* vel alteri præsentaretur, vel ab altero postularetur. Quod si Papa eo animo, ut dispensaret, rogaretur, in eo impedimento, personamque habilem absolute redderet, peccatum profecto excusaretur. Fauet Riccius in *decis. 166. numer. 3.* Hinc infero eodem pacto peccare mortaliter eligentes, & præsentantes, sic *Auil. 2. part. cap. 6. disp. 12. dub. 4. concl. 1. & eodem excusari, ut num. præcedenti diximus de electo, vel præsentato.*

3 Tertia conclusio. Minori ligatus excommunicatione, ignoranter promotus ignorantia antecedenti inuincibili siue iuris, siue facti, non peccat mortaliter (promotionis nomine consensum in electionem præsentationem &c. comprehendendo) Est manifesta conclusio; nam ignorantiam probabilem antecedentem, atque inuincibilem excusare à peccato exploratum est, ac docuere *Diuus August. lib. 1. retract. cap. 18. lib. 3. de lib. arb. cap. 18. Diuus Thom. 1. 2. quest. 76. art. 3. & alij*, quorum vestigijs inherentes, rationem assignamus. Quia quicquid omnino est inuoluntarium, culpa vacat, sed huiusmodi est, quod per ignorantiam inuincibilem est volitum, ergo &c. Confirmatur, quia vel est ignorantia facti, & actum omnino reddit inuoluntarium, cum non sit à perpendente singula: vel est iuris, & inuoluntarium causat actum, quatenus malum, & prohibitum, quippe ignorantia inuincibilis, atque antecedens ut *lib. 2. disp. 3. cap. 4. num. 2. ac deinceps diximus*, est qua quis sine vlla culpa opus, aut eius malitiam ignorat.

9 Nomine autem ignorantie non habitua-lem simpliciter modo, sed actualem etiam inconsiderationem, inaduertentiam, seu obliuionem amplector, quæ si fuerit inuincibilis, etiam si perfectissima, scientia habitualis adesset, tum prohibitionis, tum penæ Ecclesiasticæ, nè quis excommunicatus minori excommunicatione scienter aliquo beneficio, dignitateque donaretur, excusabit similiter à culpa; quod eadem ratione inuoluntarium causet, ut tradunt *Azor. tom. 1. lib. 1. institut. moral. cap. 16. quest. 3. Suar. 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 8. num. 5. & 8. Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 17. num. 8. & ratio est*, quod cum habituali scientia minimè sufficienti ad mouendam voluntatem coherere potest defectus notitiæ actualis, requisitæ ad motum voluntarium ipsius voluntatis.

10 Illud autem silentio minimè prætereundum est, conclusionem intelligendam esse, quando tota inuincibiliter ignoratur actus malitia; nam si pars malitiæ cognita sit, aut vincibiliter non cognita, ea culpæ verteretur: sic in nostro casu, si quis electionem nosceret suæ personæ excommunicatæ non esse peccaminosam; esse verò præsentationem; cum se præsentari voluntariè permitteret, sanè peccaret; secus si tantum eligi sineret: quod de alijs voluntarijs consensibus, ex parte promoti, dictum etiam, seruata proportionem, volo; immo & promouentis, eligentis, &c. vno semper excluso Papa.

11 Ex his infero primò, quod si quis minori excommunicatione ligatus ita consentiret in sui electionem, vel aliqualem promotionem, ut ignoraret inuincibiliter, atque antecedenter, se non posse licite in electionem consentire; tali tamen esset animo, & sic dispositus, ut si è contra cognosceret esse ei hoc prohibitum, etiam in eam consentiret electionem, nec etiam peccaret ex vi consensus in illam electionem præstiti. Ratio autem est, quia hic in tali casu ignorantia inuincibili concomitante laboraret, quæ quidem à malitia obiecti sic inuincibiliter ignorata prorsus excusat. Secundò, quod actus imperatus præsertim externus eatenus est culpabilis, quatenus voluntatis imperantis iussu admittitur, at in hoc euentu voluntas non imperaret consensum in electionem personæ excommunicatæ, vel prohibitæ, utpote omnino taliter ignoratæ; ergo cum ignorantia concomitans nullo pacto sit ignorati excitatiua consensus, ad eum se habebit tantum, ut reddes inuoluntarium & culpa vacantem: quod colligo ex generali doctrina de ignorantia concomitante, tradita à Cord. in *quest. lib. 2. quest. 29. Azor. tom. 1. lib. 1. cap. 14. quest. 4. Vazq. 1. 2. disp. 125. cap. 2. Suarez. 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 8. num. 8. Salas. 1. 2. q. 6. art. 8. tract. 3. disp. 4. sect. 2. num. 16. Sanch. lib. 9. de mat. disp. 32. & 27. nec non lib. 1. oper. mor. cap. 16. num. 17. apud quos alij, & nos locis laudato prosequuti sumus.*

Con-

¶ Consulto dixi, ex vi consensus in illam electionem præstiti; nam aliā esset peccaminosus ille consensus; & quidem tripliciter in electionē illicitā, qui consentit, potest se habere. Primo, si voluntatem solam habitualement haberet consensum præstandi eam, in electionem, etiam si cognitam, ut prohibitam; quem tamen consensum actu elicited in eam, ut sic prohibitam, non elicit; & hæc dispositio, siue habitualis voluntas ita consentientem minimè peccati reum facit, excusatque tum ab interna, tum ab externa culpa; quia per dispositionem habitualement, formaliter non peccatur, donec in actum ea producat; sic sermonem habentes de eo, qui in voluntate habituali perimendi hostem existens, eaque actuali carens, dum sagittam, emittit, putans occidere feram, illum ipsum hostem inuincibiliter, ignoranter occidit, *Soarius modo laudatus num. 9. Zumel. 1. 2. q. 76. art. 3. disp. 1. in probatione tertia conclusionis Sanch. lib. 1. oper. mor. ac alij.* Secundò, ut, dum consentit electioni, voluntatem actualem habeat in eam consentiendi, etiam si esset illicita, cum tamen inuincibiliter tunc existimat, eam electionem licitam esse, ac legitimam: quam ut sic amplectitur, ita ut cognitio illa, prauusque animi affectus consensum tantum præsentem comitetur, quo penè abstracto à conditionibus hæc, & nunc taliter indiuiduantibus, & absolutis de facto electionem illegitimam, & veritam, etsi non ita cognitam voluit; cum qua per accidens prorsus coniungitur, quatenus in indiuiduo hæc, & nunc elicita, ad quam minimè mouit; & tunc ille consensus hæc, & nunc in indiuiduo elicited culpa prorsus vacat, solusque voluntatis actus, siue affectus circa eam, etiam si ut illegitima fuisset cognita, quo ut sic, tamen si innotesceret, admitteretur erit peccaminosus, quippe qui in consensum electum, siue internum, siue externè probatum non influit; neque hic ex illo prauo voluntatis imperio, siue dictamine traxit originem, sed è sola voluntate consentiendi in electionem præcognitam, ut licitam: sic de eodem, de quo supra, feram putante occidere, inimicum tamen necante disputantes *Soar. laudatus num. 9. Salas. Azor. modo citati, & azq. disp. illa 125. cap. 2. num. 5. Zumel post 3. concl. Sanch. num. 14. & nos lib. 2. disp. 3. cap. 4. num. 9. prosequuti sumus; quicquid in contrarium scribat Cordub. in question. lib. 2. q. 19.* Tercio modo quando is ignorans consentiret electioni voluntatem actualem habens in eam quomodolibet consentiendi, siue licitè, siue illicitè factam, ac reus esset consensus peccaminosus in eam de facto tendentis illicitam, quia cum actualis voluntas illi sit consensus, siue liciti, siue illiciti, quamuis inuincibiliter iudicet

illam electionem esse licitam, eandem etiam sufficienter agnoscit tanquam illicitam, in qua pariter tendit, ita *Cordub. modo citatus ad finem Soar. eadem sect. 8. num. 10. Azor. et Sanch. ibidem* quicquid in contrarium minus rectè docuerit *Zumel citatus vers. moxior ulterius.* Ratio autem est, quod ille eque in licitam, atque in illicitam sibi representatam tendat electionem, à qua ut sic specificatur, & malitiam sibi vendicat consensus.

13 Infero secundò idem cum proportionè dicendum esse de eligentibus, præsentantibus &c. de quibus eadem est ratio.

14 Verum è *Durando in 2. dist. 12. q. 4. num. 5. Sayro in clauis regia lib. 2. cap. 9. nu. 35. & 36. ac alijs apud Sanch. loco citato de matr. lib. 9. disp. 32. & 27. quibus lauet Diuus Thomas 1. 2. q. 6. art. 8. & q. 16. art. 3. vbi dicit hæc ignorantia non excusare.* Obijcies; hæc ignorantia auctore *Aristotele 3. ethicor. cap. 5. cui subscribit Diuus Thomas 1. 2. q. 6. art. 8. modo citatus*, non facit inuoluntarium contrariè, cum causa non sit alicuius rei voluntati displicentis, sed potius conformis, & amata, sed solum inuoluntarium facit negatiuè, id est non voluntarium: tum quia in casu nostro consensus in electionem prohibitam, vel illicitam, ut ralem non tendit; cum prohibitio, vel illius malitia ignorata supponitur, & consequenter non est effectus proprius ab illa voluntate ortum ducens: tum quia ut sic neque etiam obiectiuè volita est electio prohibita; ergo non excusat hæc ignorantia à culpa. Secundò, circumstantia culpam augens, vel minuens, aut excusans per se debet ad actionem pertinere: sed ignorantia concomitans per accidens se habet; ergo excusat à culpa, & à pœnis adnexis actui prohibito.

15 Respondeo, non modo inuoluntarium contrariè opponi peccato, quod voluntariū prorsus esse debet, sed etiam voluntarium negatiuè: immo, ut in argumento expositum est, propriam repugnantiam hoc negatiuum habet inuoluntarium cum voluntario peccati, quod esse debet à noscente singula. Ad secundum aio, de qua loquimur, ignorantia per accidens quidem se habere cum entitate actus, quippe quæ esset etiam ponenda absque ea; immo cum scientia, vel noticia contraria, cuius causa non est, sed cum eodem, ut voluntario, vel inuoluntario benè comparari; & quamuis concomitans dicatur, quia scilicet idem consensus futurus esset, etiam si ipsa non interfuisset; immo contraria noticia operanti fuisset, nil obstat, quò minus ipsamet ad inuoluntarium concurreret: ad cuius dilucidationem adnotasse operæ præteritum est, in consensum iam dictum primò noticiam concurrere electionis: secundò igno-

- ignorantiam eiusdem, ut prohibita: tertio improprietatem conditionem quādam scientiæ prohibitionis non actu existentis, sed quæ si poneretur, similis etiam consensus elicere-
tur: quæ etiam posset dici scientia sub conditione. Quo adnotato absoluta notitia electionis, ut licet, absolute etiam concurrat, veluti causa illius consensus: deinde ignorantia prohibitionis in causa est, cur consensus in electionem, ut prohibitam, non sit voluntarius, vel sit inuoluntarius negatiue: scientia vero sub conditione, seu conditio notitiæ prohibitionis, & multo minus voluntas, quæ ponenda esset, non influunt in substantiam actus: nec refert quod futurum esset, ut influerent in eundem, vel similem actum consensus; quippe conditio nihil ponit in esse, nec Dñus Thomas contrarium docuit, qui tantum hanc intendit ignorantiam, ab illa, quam *nu. 12.* explicauimus, malitia actus concomitante non excusare, Vazquez optimo interprete, quæ paulo ante laudauimus *cap. 3. nu. 3.*
- 16 Infero tertio, ignorantiam inuincibilem pœnæ impositæ per *cap. citatū si celebrat de cler. excom. missi.* non excusare consentientem excommunicatum in sui electione, quod minus culpam incurreret. Ratio est, quia ignorantia solum, ut minuens, vel auferens voluntarium excusat; at ignorantia pœnæ formaliter, & per se non reddit culpam minus voluntariam, igitur &c. Non tamē inficior indirecte, ac quasi per accidens, culpam non nihil minui, cuius grauitas, ignorata pœna, nō ita clarior innotescit; quo circa re penitus perpenſa ignorantia pœnæ non est, quæ minuit immediate culpā, sed potius ignorantia malitiæ, qua illud obiectum, vel actus laborat; quæ quicquid ignorantia ortum quasi habet ex ignorantia pœnæ.
- 17 Infero quarto, ab hac culpa excusare etiā posse urgentem necessitatem effugiendi graue damnum infamiae, vel simile iuxta dicta *cap. 1. nu. 4.* quamuis faciliore negotio posset, quis à consensu interno in hoc casu se abstinere, saltē vsq; ad absolutionem, ut loco cit. *nu. 14.* scripsi.
- 18 Quarta conclusio. Excommunicatus minori excommunicatione suscipiens Episcopalem Ordinem, & Sacramentum, illicitē, sed validē suscipit; nec fit irregularis. Prima pars probatur à fortiori per ea, quæ diximus conclus. 1. quibus etiam lethaliter peccare probatur: secunda per ea, quæ tradidimus *cap. 1. nu. 4.* & quidem potiori iure: tertia verò de excommunicato quocumq; ordines etiam maiores suscipiente, est Nauarr. in *sum. cap. 27. nu. 241. Henr. lib. 14. cap. 6. nu. 4. Anil. 7. part. disp. 9. sect. 2. dub. 6.* & aliorum passim, deduciturq; ex *cap. sape citato si celebrat*, ubi decernitur celebrantē quempiā minori ligatū excommunicatione, grauitē quidem peccare, irregularitatem tamen non contrahere, ergo à for-

tiori, neq; ordinis Sacramentum suscipiens.

19 Quinta conclusio. Electio scienter habita excommunicati minori excommunicatione in Episcopum est irritanda. sic sentio cum secunda sententia *nu. 3.* relata, quæ quidē est *Tolet. in summ. lib. 1. cap. 16. Anil. 2. part. cap. 6. dub. 4. concl. 3. Lessy de benef. lib. 2. cap. 34. dub. 22. nu. 116. C. 1. m. K. disp. 14. de excomm. dub. 37. nu. 263. Felin. cap. Dilectē de except. m. 4. à medio, & aliorum.* Clarē probatur ex textu *cap. citati si celebrat* ibi, si tamen scienter talis electus fuerit, eius electio est irritanda: nec satisfacit Couarr. pro contraria citatus opinione, exponens *Tō irritanda pro irrita declarandum* quia expositio hæc germana non videtur, quando præsertim de pœna tractatur, in qua benignior vsui esse debet interpretatio *l. si præses, & l. interpretatione ff. de pœn. tum* quia cū expositio allata, sit impropria, non est, cur textui accomoderetur, cuius forma verborum propria deferenda non est; ut notat *Gloss. cap. Ad audientiam de decim. verb. intelligeremus*, & sicut Pontifex in simili ibidem ait, si intelligeremus tantūmodo de noualibus, ubi ponimus de laboribus, de noualibus poneremus: sic nos etiam argumētamur, nam si Papa in citato *cap. si celebrat* irritam decreuisset electionem excommunicati, irritam profecto, & non irritandam dixisset; argumento etiam, à forma verborum sine certa scientia non est recedendum 31. dist. Omnino, ff. de lege 3. Non aliter, ac de consecrat. d. ff. 4. si quis Presbyter, nec non de translat. inter corporalia, & C. de procurat. eius qui libertatem meruit l. unica Demum 28. q. 1. si enim, verb. cum vero dicit ego dico: Nec video, quæ necessitate ducti contrarij Auctores illam adduxerint interpretationem; cum abiq; necessitate è proprio significato verba non sint educenda, ut diximus, & probē Abbas monet in *cap. Ad audientiam de decim. nu. 2.* addens si princeps aliud intellexisset, bene aliud sciisset ponere verbum accomodatius: vel quæ coniectura, vel consuetudine, mori ex quibus verba nonnunquam extensionem aliquam, aut limitationem patiuntur; ut ibidem docet Abbas.

22 Sexta conclusio. Electio excommunicati excommunicatione minori, presentatio, ceteriq; ad promotionem præcedentes actus, ignoranter si fuerint facti, nec etiam sunt irritandi, sed validi habendi. Hæc conclusio tamē si ab extrinseco contra communem videatur sententiam, me tamē iudice, in textu sæpè adducto liquidò expressa, cui Auctores contrarij vim videtur inferre manifestā; nā ait ibi Pontifex, si tamen scienter talis electus fuerit, eius electio est irritanda; cum igitur Tō scienter ad electum præcipuē referant cum *Glossa Canonista.* Quæro num sit superflua talis

- lis clausula, sine particula, vel aliquid operari debeat? non potest asseri superflua ob ea, quæ *precedenti cap.* scripsimus *nu. 24.* igitur aliquid operatura est; sed nihil potest præstare circa irritationem ipso iure, quia talis pœna in eo canone non est imposita, ut *nu. precedenti* vidimus, neque irrita decernitur ibi electio scienter facta, sed irritanda; igitur quando scienter non fuerit facta, nec etiam erit irritanda, etenim si scientia talis canonis prohibentis, talemq; pœnam statuentis eam habet efficaciam, ut electionem ex eadem factam destinet irritandam; consequenter fit, ut remota hac scientia, effectus irritationis habendæ etiam remoueat. Subscribunt multi Magistri, quos sequitur *Auila 2. part. disp. 12. dub. 4. ad finem, ac Tolet. in summ. lib. 1. cap. 17. num. 2.*
- 23 Respondetis cum *ConincK* supra laudato ea de causa Tò scienter esse appositum, ut significaret Pontifex, etsi scienter quispiam taliter electus esset, eius adhuc electionem esse irritandam. Verùm quàm vehementer à vero hæc solutio aberrat, non est, qui non videat: nam si scienter aliquid facere, conditio esset minuens malitiam, posset sanè citatus sensus textui aliquo pacto dari, quasi verò animus fuisset Papæ, pœnam imponendi excommunicato etiam ignoranter electo, sicut in *Cap. Cum illorum de sent. excom.* imponitur contra excommunicatos, qui in excommunicatione maiori ordinantur; at verò cū meridiana luce sit clarius, cōditionē sciētiz faciētis cōtra aliquid prohibitū, ut certè requisitam ad rationem voluntarij esse, illudq; augere, & consequenter ad augmentum malitiæ conferre; cēcutire prorsus esset, si Pontificis fuisse mentem dixerimus irritandi electionem excommunicati excommunicatione minori, etiam scienter factam; cum hæc conditio non minuat, sed aggrauet, neq; excuset, sed magis culpabilem reddat. Et sane ridiculus esset sensus à *ConincK* allatus, nō aliter, ac si fingeremus legem præscribentem turpissimam mortem homicidij, in qua hæc subiungeretur clausula, etiam si parricidæ essent; cum parricidium homicidio peccatum sit grauius, maioriq; pœna luendum. Confirmari demum potest à paritate allata *cap. 2. num. 14. de ignoranter ordinato ab excommunicato Episcopo.*
- 24 Infero ex his primò, etiam in foro externo excusari ob ignorantiam minori excommunicatione ligatum, & in Episcopum electū, ob contrariam rationem, quam iudicauimus *cap. 2. citato nu. 4.* cū textus hic sciētē tantū habitā electionē prohibeat, ac puniat.
- 25 Infero secundò, excusari ab hac irritatione quemuis, ob ignorantiam iuris eam imponentis, probauimus id *lib. 2. disp. 3. c. 4. n. 6.*
- 26 Infero tertio, non posse hanc pœnam incurri ob peccatum tantum veniale (diximus loco citato *num. 14.*) sed requiri peccatum mortale; de quo *nu. 1.* hic egimus.
- 27 Infero quartò, ignorantiam vincibilem, & peccaminolam, immo crassam, & supinam, tam facti, quàm iuris imponentis hanc pœnam irritationis etiam excusare (demonstrauimus *cap. 4. citato nu. 15. 16. & 17.*) non autem excusare crassissimam, quæ dolo æquiualeat per ea ibi dicta.
- 28 Infero quintò, ab hac pœna excommunicatione excommunicatione minori consentiente in sui electionem per vim, vel merū grauem excusandum esse, ex doctrinā *cap. 1. nu. 14. & 15. tradita*; quamuis possit interius non consentire; ex quo, ni procederetur ad consecrationem, non sequeretur absurdum indicatum *num. 15.*
- 29 Infero sextò, casu, quo irritanda esset electio excommunicati excommunicatione minori, ampliandā esse nostrā doctrinā ad impetrationē litterarū, ut probatū est *c. 2. n. 21.*
- 30 Infero septimò, ampliandam pariter ad quæcumque Ecclesiasticam dignitatem, ut *cap. 2. num. 17. ac deinceps.*
- 31 Infero octauò, limitandam esse hanc pœnam, ubi collatio, vel electio facta esset, cum clausula absolutionis, ut ibi *num. 22.*
- 32 Infero nonò, non audiendos esse quosdam apud *Auila* n. citatum, asserentes, quòd taliter promouētes excommunicatū minori excommunicatione, suspensi sint per triennium eligendi actiua potestate per *Cap. Cum in cūctis de elect.* cū hoc Capitulum ex eodē *Auila*, & alijs, ut legenti patet, non comprehendat alios, quàm eligentes illum, qui nec sciētia, nec morum honestate exornatus est, neque ætatem habet canonicè præscriptam.
- 33 Infero decimò, quid sentiendum de excommunicato à Summo Pontifice scienter promotore, docuisse nos *nu. 24. cap. 3. laudati.*
- 34 Infero vndecimò, fructus ab hoc excommunicato tunc restituendos, quādo reddita sit irrita ipsius electio; iuxta ea, quæ attulimus *cap. 3. huius disp. num. 1. 2. & 3.* excusari verò ob bonam fidem, ut ibidem; ac partem saltem recipere posse; sic reliqua ad fructus spectantia ibidem dicta sunt *nu. 5. 6. & 7.*
- 35 Infero duodecimò, collationē Episcopalis beneficii, vel cuiuscumq; alterius factam minori excommunicatione ligato, adueniente dispensatione sepe conualescere ob eandem rationem, qua de electione suspensi, atq; interdicti docuimus *nu. 8 ac deinceps*, cū eadē de his sit ratio; vbi q. 1. sentiendū de electione, seu collatione à Pontifice facta, disseruimus.
- 36 Infero decimo tertio, probabilius esse, neq; acceptari posse Episcopatū ab excommunicato excommunicatione minori, quis ad eū electus fuerit,

fuert, dum adhuc excommunicatione non erat ligatus: fundamento, quod tradidimus ibidem num. 13.

¶ Infero ultimo, percipere posse, praestito officio, fructus, cum potiori iure ab illo non impediatur excommunicatio minor, quippe quae a Sacramentorum receptione, ac passiva communione, nec non electione beneficij, dignitatisque separat, secus a collatione activa, neque a functionibus iurisdictionis: neque prius, quo minus possit quis interesse diuinis horis canonicis in choro, ac ceteris huiusmodi, communicando cum fidelibus; quare merito monet *Couarr. cap. Alma mater part. 1. §. 8. num. 3.* cautè legendam es-

se nescio, quam in contrarium inclinantem ab eo citatam legem Partitarum. Nostri autem corollarij ratio desumenda à loco citato cap. 3. num. 14. & 15.

Haecenus de his impedimentis; de reliquis vero beneficiorum Ecclesiasticorum sigillatim agere consilium mihi non est, quae ad tractatum de beneficijs propriè spectant; & ex iam dictis, quae ad Episcopatum faciunt facillimo negotio solui poterunt. Breui, qui volet, ea legat apud *Lessià lib. 2. cap. 34. dub. 22.* Nec simoniam tacitus omnino praeteribo, de qua tom. 2. agens de electione nonnulla, Deo dante, dicemus, lib. 5. disp. 3.

DISPUTATIO V.

De monogamia, sacrique Præfulis continentia:

Censurarum impedimento, superiori disputatione, declarato, alterum, quod ex incontinentia ortum ducit, superest explicandum. De bigamiæ igitur irregularitate ex professo disputare huius nostri tractatus haud esse arbitror; quia nihil peculiare in Episcopum faciens de illa sancitum inuenio, quod ceteris Sacris Ordinibus non sit commune: eam luculenter tractatam qui velit, legat apud Canonistas, quos citant *Nauarr. in sum. cap. 27. num. 195. Conarr. Clem. si furiosus part. 1. §. 2. & apud Theologos allegatos à Soto dist. 25. q. 3. Henr. lib. 1. cap. 4. ac de mat. à disp. 83. usq. ad 86. Soar. de cens. disp. 49. et alios*. Mea igitur intererit primo perpèdere germanum, & catholicum sensum sententiæ *Diui Pauli ad Timoth. 3* dicentis *Vnius uxoris virum Episcopum*. Secundò hæreses reiicere: Tertiò cuius iuris sit continentia Episcopalis, atque Ordinum Sacrorum: Quartò morem Græcorum expendere: Quintò ex qua radice, voti ne, vel præcepti hæc obligatio continentię oriatur: Sextò, pœnas, atque Ecclesiasticas censuras contra incontinentes. Tria prima hac disputatione comprehendam; cœtera deinceps.

CAPVT PRIMVM.

Monogamia Præfulis secundum Apostoli sensum expenditur.

S V M M A.

- Hæresis Lutheri. num. 1.*
- Magdeburgentium error. num. 2.*
- Sensus Pauli est negatiuus, vt saltem monogamum desideret Episcopum. num. 3.*
- Vsu Ecclesia nunquam bigami ordinati sunt. n. 4.*
- Reijcitur Lutheri hæresis. num. 5.*
- Non prohibet tantum Paulus multarum uxorum simul coniugium. nu. 6.*
- Poligamia christianis vetita. num. 7.*
- Nec non olim Iudais. num. 8.*
- Quo iure prohibita. nu. 9.*
- Vsus poligamia licitus Iudais per internam tantum reuelationem non fuit nu. 10.*
- Quæ sūt traditiones Iudaorū, nō Pharisaica. n. 11*
- Etiā gentilibus prohibita poligamia. nu. 12.*
- Apud barbaras nationes plures uxores uni viro, vel plures uni uxori viros fuisse. nu. 13.*
- Satisfacit argumentis hæreticorum. nu. 14. & 15.*

LVtherus allatam Diui Pauli sententiam sic explicat; vt velit Episcopum non esse debere scortatorem, sed vnā, cui adhæreat, uxorem; habeat: huic adiungitur *Beza apud Cornelii à Lapide in locum citatum num. 98.* probantque hæretici datam expositionem. Ibi Apostolus eundem Episcopum desiderat irreprehensibilem, quod quid significat, explicat, subdens vnus vxoris virum; igitur per hoc innuit, ne simul duas habeat uxores, quod sanè crimen reprehensibile est.

2 Secunda sententia, Magdeburgentium, Caluini, aliorumque Nouatorum, Paulum explicantium, quasi prohiberet, nè Præsul plures simul uxores habeat, quemadmodum Iudæis à Deo permixtæ erant, sed vna sit contentus; qua deperdita aliam, & aliam successe suæ

finē sibi assumat. Probant; quia scortatores, atque adulteri, si vitam correxerint, à sacerdotio non arcentur; igitur neq; bigami, vel poligami modo iam dicuntur.

- 3 Sit prima conclusio, sensus Apostolicæ sententiæ est negatiuus, ut monogamum saltem desideret Episcopum, qui secundas non inierit nuptias, probatur, quia *cap. 5. eiusdem epistolæ vers. 9.* simili phrasi vidua (inquit) eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor, atq; ibi vnus viri vxorē eam intelligit, quæ post mariti mortem secundas non contraxerit nuptias, alterūq; nō habuerit maritum; cum vsus licitē nunquam obtinuerit (ut infra) quod vna fuerit simul vxor plurium virorum, ad quem nempe abolendum, præcepto opus fuisset apostolico, quo vnā eligendam esse præciperetur mulierem vnus tantum vxorem viri; ergo pariter per ea vnus vxoris virum illum indicat Apostolus, qui vnā tantum habuit vxorem, quæ defuncta cum altera non contraxerit. Nec significare poterit Paulus viduam, quæ scortum non fuerit, vel adultera; cum scortum, vel adultera vxor non dicatur, sed potius vulgato corpore meretrix. Secundo probatur ex antiquissimo Ecclesiæ vsu, quo nunquam sacris initiati sunt ordinibus bigami, qui duas successiue vxores habuerint, & vno Theodoreto dempto, consensu veterum Patrum id constat, quorum vnā, vel alterā ad rem nostrā hic afferam sententiam.

Prima sit Tertulliani lib. 1. ad vxorē Quædam fidei detrahant, quantum obstrepanz sanctitati nuptiæ secundæ, disciplina Ecclesiæ, & præscriptio Apostoli declarat, cum bigamos non sinit præsidere: cum viduam allegi in ordinationem vniueram non concedit, & lib. 1. de Monog. cap. 11. & 12. atq; in fine varia Gentilium traditione hoc idem prosequitur, ex quo Hieronymus epist. 11. ad Eugen.

Secunda Sancti Ioannis Chrysostomi homil. 21. Epist. ad Titum: Castigat (inquit) hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit per secundas nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemq; pastoris assumi; nam qui defunctæ vxori beneuolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poteris? nobis enim profecto omnes, quod etsi per leges, secundæ nuptiæ permittantur, multis tamen ea res accusationibus patet; nullam ergo occasionem præbere subiectis Præsulem vult.

Tertio ad rē Accumenius Apostoli sensum bellè declarat, Non statuit (ait), ut ab vxore pendeat Episcopus, aut vxorem necessario habeat, sed si fiat (inquit) ē mundanis, non sit saltem bigamus, ita tamen, ut vocatus ad Episcopii munus illud cōpleat, quod qui habent vxores, sicut tanquam non habentes.

Iterum hic idem vsus ab Innocent. epist. 82.

cap. 1. & 2. è traditione Apostolica demonstratur, & comprobatur; à Syricio epist. 1. ad Hemericū cap. 11. Leone Primo epist. 85. alias 38. ad Episcopos Africanos cap. 1. Gelasio, ac alijs, quos eruditè referunt Bellarm. de cleric. cap. 13. ad finem versic. Soario tom. 3. de relig. lib. 9. cap. 13. n. 17. Nec mirū hoc in Ecclesiā catholica & seruatum, & seruandum, quandoquidem, & ipsos Arianos idem seruasse scribit Epiph. hæres. 30.

- 5 Ex hac assertione funditus eueritur Lutheri error, quem nu. 1. retulimus.
- 6 Secunda assertio, Apostolicæ sententiæ sensus non est, quasi voluisset Episcopis Paulus prohibere poligamiā, ac multarū tantū vxorum simul coniugia. Probatur eadem viduæ paritate, quæ prima conclusio probata est; sicut igitur eadē phrasi vtens Apostolus, non ita voluit vnus viri vxorē viduam, id est non scortatricem, sed eā, quæ duos successiue nō habuerit maritos, ita pariter, dū vult Episcopū vnus esse vxoris virum. Quorsū. n. prohibuisset Apostolus, nē assumeretur vidua, quæ multos cōplexa esset viros, si ferē nūquā hæc pestis, ni per abusū, in mortales grassata est? qui aliquo pacto ductū sectaretur rationis, ut vxor vna plures simul haberet maritos; neq; apud Iudæos quidē, neq; apud Turcas in præsetia; tamen multas vnus vir vxores ducat; nam, ut probè S. August. lib. 3. de doct. Christ. cap. 12. cur vni viro plures sint vxores, ratio dari potest, ut plures nimirū filij nascerentur; at verò cur vna fœmina vxor pluriū sit virorū, nec quidem apparens rationis momentū dari poterit, & contrarius vsus, ut infra, fœda consuetudo dicenda est, rationali naturæ repugnans; ex qua incertitudo prolis ortū habet. Demum ridiculū prorsus esset asserere, Apostolū, eam in Episcopo, & desiderasse, & præcepisse virtutē, quæ omnibus tūc tēporis ita erat cōmunis, ut contraria incontinentia non à christianis, modo, verūm etiā à Iudæis, & Gentilibus odio, ac legibus vetita haberetur. Et quidē à Christianis; nam præter quam quod incontinentiæ signū si arguit bigamia, à fortiori, ac potiori iure poligamia eā inducet, quæ à christiana lege longe amandanda est; esset sanè contra rationē Sacramenti, quā in Ecclesiā christiana matrimonii importat, significans vnus Christi spōsi coniunctionē cum ipsamet Ecclesiā vna, quā rationē Celestinus Tertius cap. Debitū de bigam. irregularitatem bigamiæ perpēdens, indicat. Quamobrem semper in euāgelij, scripturisque canonicis vnus singularis vxoris mentio habetur Matth. 5. & 19. Lucæ 14. 1. ad Corint. 7. ad Ephes. 5. & alibi. A Iudæis vero prohibita etiā erat poligamia; nam ut apud Lucam 1. legimus Zacchariam, vxori sterili vsq; ad senectā permanenti, alterā nō superadduxisse; quod

absque dubio præstitisset, si tunc fieri licuisset; & quamvis Abraham, alijsq; illo ævo permissa legatur, vel per dispensationem in lege positiua, qua prohibitam illam volunt *Durand. in 4. dist. 33. atque Abulens. in cap. 19. Matth. vel indirectè dispensando in iure naturali, à quo vetitam eam communiter docent ceteri, ut communi bono consuleretur, propagationi nempe veræ fidei; nihilo tamen minus in illam absolutè matam, utpotè paci familiæ pugnātem, & bonæ prolis æducationi omnes meritò inuehuntur, sic Malachias 2. & 14. & 15. quam Sanctus Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 4. vocat adulterium.*

- 9 Nec, quod subiiciam habeo, præter illud cursum indicare, poligamiam non esse contra ius diuinum, ut quid intrinsecè malum, omnino repugnās rationali naturæ, vel matrimonio, scilicet institutione diuina, quod optimè probat post multos *Coninck disp. 26. de mat. dub. 3. à nu. 25.* sed ratione absurdorum, quorum ingens periculum infert poligamia; & etiam ratione adiuncti, quia nimirum esset usus rei alienæ, corporum scilicet, inuito domino, nempe Deo, quorum usus non omnino, sed nonnullis cum conditionibus concessus est; & quibus una, ut vnius vni tantum indissolubiter cōcederetur, alias inualida esset concessio, non secus, ac venditio rei alienæ, non annuente Domino; concessisse autem olim Iudæis Deum poligamiam, ex fine, quem indicauimus, exploratū 10 est; At vero id per internam tantum asserere reuelationē factum priscis patribus, quod ad posteros exemplo, & consuetudine tantū deriuatum est, quippe qui poligamiam licitè inibant, non facile concederem, ut cum multis præstat *Sanch. lib. 7. de mat. disp. 80. nu. 12.* sed fuisse quidē interna reuelatione Patriarchis concessam poligamiam, quod nobis satis, virtute saltem per scripturam constat, per quam sanctissimos quosque habemus, eam iniisse, ut Abrahamum, Iacobū, & alios, quos viros sanctos ipsa scriptura nos docet fuisse, & ex consequenti eos licitè id præstitisse; ad posteros autem hanc concessionem, non solum exemplo, & consuetudine; sed traditione dixerim fuisse deriuatam, quæ quidem ius continet non scriptum, neque est ex pharisaicis, quas Christus in Euangelio re- 11 prehendit *Matth. 15. 1. Marc. 7. 3. & 4. Luc. 7. 59.* & in quas *Epiphanius heres. 42. & Hieronymus in Isaiam 8. & quæst. 151.* sed Mosæica ad instar aliarum trium præcipuarum, quam ex multis refert optimè *Becanus de fide cap. 4. num. 5.*

- 12 A Gentilibus verò vetita etiam erat præsertim Romanis, quorum legibus quondam totus fere regebatur orbis, ut in edicto Dio-

cretiani, & Maximiniani videre est *l. Nemi nem C. de incert. nupt. & in edicto Valeriani, & Galieni l. cum C. ad leg. iul. de adult. Eum* (inquiunt Imperatores) *qui simul duas habuerit uxores, sine dubitatione comitatur infamia.* Ex quibus iam pridem vsu gentium receptis, Paulo non ignotis, superuacaneum, sanè fuisset, quæ laicis hominibus erat communis, in Episcopo tantopere desiderare, virtutem.

- 13 Duo autem relata rationum momenta, non eò cédunt, ut velim, neque vni viro plures uxores, neque plures vni uxori maritos apud omnes fere nationes vnquam licuisse, quod videntur indicare *Bellarmin. de cleric. lib. 1. cap. 23. Baron. anno Christi 58. num. 7.* à quo tantum excipiuntur Athenienses occasione exhaustæ belli cladibus iuuentutis, & post alios *Cornel. à lapide in locum citatum Timothei cap. 3. num. 99.* quum nouerim *Parthos libidinis titillati* (ut *Celius loquitur Rhodiginus lect. antiq. cap. 15.*) vario, rationis præfocante vim, uxores singulos habere plures; et *Cicerone auctore apud eundem solere barbaros Persarum Reges, ac Assyriorum plures uxores habere; & in superiori Libia mulieres esse communes, ita tamen, ut inde susceptos liberos, similitudinis ratione distribuerent; & ex græca història narrat, Thracas, qui supra Chrestones sunt, ita esse institutos, ut singulis uxores adfint plures, Caesar etiam in comment. lib. 5. belli Gallici, de Brittānis, ait Uxorem habent deni, duo denique inter se communes; & maxime fratres cum fratribus, & parentes cum liberis, sed qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi, à quibus primum virgines quæque ductæ sunt.* Idem de Garamantis *Solinus asserit in lib. de mirabil. cap. 43.* qui solum matres, non certos tamen agnoscunt patres; idque in more positum apud Scotos olim gentiles scripsit *Hieronymus lib. 2. contra Iovinian. immo è Platonis institutione, omnia fuisse communia, ne mulieribus quidem exceptis docent Hieronymus citatus, & Lactantius lib. 3. diuinar. institut. cap. 22. & 23.* Solum igitur roboris esse non parum illis argumentis aio, quatenus virum vnum plures simul non habuisse uxores; è triuio quandam ita fuisse virtutem demonstrant, ut tantopere in Episcopo non fuisset desideranda, quippe alijs mortalibus, vel mediocriter ad bonos mores instructis fuisset adeo communis, cui contrarius abusus sà nobis indicatus à varijs legibus prohibitus, naturæ rationali, ac dictamini omnino oppositus, ea saltem, quam num. 9. diximus, ratione.

- 14 Ad primum Lutheri dicimus cum varias Episcopi dotes, ac virtutes Apostolus loco citato describat, non est, cur eas, ut conexas dixerit. Deinde etiam si concedamus

T irreprehensibilem ab Apostolo generatim sumptum esse, quod sequentia complectatur membra, non modo tamen ut sic usurpatum se extendere dicimus ad carentiam criminum, sed cuiuscumque etiam notæ apud homines vitium indicantis, ut est bigamia; quæ incontinentiæ suspicionem præbet, & propensionis in libidinem, à sacro sancto Præsule longè arcendam.

- 15 Ad secundam, negamus consequentiam, quia non modo ratione indicatæ incontinentiæ Præsul esse non debet bigamus, sed ratione mysterij, quod representat nuptiarum Christi cum vnica sponsa eaque virgine Ecclesia. Ratio autem cur ad Titum scribens Paulus, vnus vxoris virum dixit Episcopum, fuit, quòd in Creta, de cuius agebat Ecclesia, operosum sanè, nè dicam impossibile fuisset, cælibem inuenire, tum ob repugnantes, quæ præcipiebant leges auctore Strabone lib. 10. ut omnes à puero vno res ducerent, tum ob fædissimos, venereosque Cretensium mores, eodem auctore; Cur autem ad Timòth; quia non facile apud Gentiles; Iudeosque erat inuenire cælibem.

C A P V T II.

An continentia ordini sacro adnexa sit iuris diuini, vel Ecclesiastici.

S V M M A.

- N**on est iuris diuini continentia ordini sacro adnexa. num. 1.
Diuino iuri maximè consona est Ecclesiasticorum continentia. num. 2.
Continentia Sacerdotum veteris legis. numero 3.
Quomodo castitas cum statu religioso, & Episcopali se habet num. 4.
Non obstant prerogatiue Præsulis, nè castitatem iure diuino habeat adnexam. nu. 5.
Ab Apostolorum memoria Præsulibus, ac Presbyteris matrimonium contrahendum semper prohibitum fuit. num. 6.
Ostenditur exemplo Ioannis Apostoli. nu. 7.
Deinde Iacobi. num. 8.
Tertio Iacobi fratris Domini. num. 9.
Quarto Sancti Andrea. num. 10.
Iterum Pauli. num. 11.
Quid de Petro. num. 12.
Accedunt etiam alij Apostoli. num. 13.
Aliorum fauent exempla Præsulum. nu. 14.
Sancti quique Antistites à mille, ac ducentis annis fuere calibes. num. 15.

Immo omnes sanctitate insignes ibidem. Non obstat contrarius nonnullorum abusus. num. 16.

Quam rationi consonum sit præceptum Ecclesiasticum castitatis seruandæ omnibus sacris insignitis ordinibus. num. 17.

Quicquid in contrarium dixerit Abbas. numero 18.

Prohibitio contrahendi matrimonium clericis, iuris est Ecclesiastici. num. 19.

Vxorati, ni emissio castitatis voto, infula nõ sunt donadi, neque diuino tamen, neque apostolico iure constat, requiri nunquam antea fuisse coniugatos. num. 20.

Latina Ecclesiæ Præsules, ac Sacerdotes, qui post matrimonium consecrantur, etiam à proprijs vxoribus tenerentur se continere. num. 21.

Continentia Ecclesiastica non à matrimonio solum, sed à quocumque venereo vsu arcet clericos. num. 22.

Prima conclusio. Probabilius iudico iuris non esse diuini continentiam adnexam ordini sacro. Huius sententiæ est Dikus Thomas 2.2. quæst. 88. in fine corpor. art. 11. Caiet. opusc. tom. 1. tract. 27. de dispensat. mat. in occident. Eccles. quæst. vnica 5. videtur autem hic, Sotus lib. 7. de iust. qu. 4. art. 2. col. 4. Henric. lib. 10. de sacram. ordin. cap. 14. num. 17. Bellarm. in suis controu. lib. 1. de cleri. cap. 18. Vazquez. à disp. 248. Sancti lib. 7. de mat. disp. 27. Soar. tom. 3. in 3. par. cap. 13. à num. 7. et alij apud hos. subscribunt etiã ex iuris peritis Innoc. Cap. Placet. nu. vnic. de cõuers. coniug. et ibi Io: Andr. n. 4. ibidem Hostien. ad finem, Anton. num. 9. Abbas num. 7. Conarr. 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 3. num. 2. ac demum Rota in nouiss. decision. 361. à quibus petenda est pro ceteris ordinibus probatio; mihi vero tantum comprobanda est assertio de Episcopis, de quibus agimus, & maior esse posset difficultas. Probatur igitur primo, quia nullum est principium, ex quo diuinum deduci possit ius, quòd neque ex scriptura sacra, neque ex traditione, ut citati perpendunt auctores, habetur. Secundo status coniugalis nullam habet repugnantiam cum functionibus episcopalibus; sed ex quadam solum decentia, & congruentia à matrimonio non nihil discrepat; quæ quidem non ex se parit vim præcepti; ut eo ipso, quòd Christus ordinem, dignitatem, atque officium episcopale constituerit, ei omnimodam præscripserit continentiam ex præcepto diuino seruandam; sed tantum ex Ecclesiastico, ut infra. Probatur antecedens, quia vinculum matrimonij neque gratiam excludit, neque aliquam circumstantiam omnino ministerio Præsulis oppositam posulat, nam licet

licet illud ministerium sanctissimum, atque omnium perfectissimum sit, omnemque turpitudinem cuiuscumque, præsertim mortiferæ noxæ prorsus respuat; tùm matrimonium tamen, de quo maius posset esse dubium, inhonestam, vel illicitam nullam includat fœditatem, nihil profecto continebit Episcopi ministerio intrinsecè repugnans. Tertiò, quia *Diuus Paulus*, ut modò dicebam ad *Timoth. 3.* & ad *Titum 1.* vnus vxoris virum ab Episcopatu non arcet, atque Arcopagitam elegit Episcopum Atheniensem, ut in eius habetur vita, quem coniugatum fuisse constat ex *cap. 17. Actuum Apostol.* accedit *Turonica synodus 2. can. 8. & 9.* vbi vxor Episcopi appellatur Episcopa.

2 Secunda conclusio. Diuino iuri maximè consona est continentia tum Episcoporum, tum aliorum sacris initiatorum ordinibus; constat ex catholica doctrina tum in communi per *Cap. Rursus, qui clericus de consanguin. & Can. si quis eorum è Synodo sexta can. 6. Cap. Erubescant dist. 3 2. ac Trid. sess. 24. can. 9.* speciatim; deinde comprobatur de Episcopo, quòd eò tendit Præsulis ordinatio, ut in supremo Ecclesiæ ordine, statuque perfectiori eum constituat, à quo maximoperè retardat venereus vsus, tum ex vehemènti delectatione hominem dementante; tum ex heberatione mentis, quam Venus inducit; tum ex nimia familiari cura, filiosque procreandi sollicitudine; tum ex innumeris, quæ statum matrimonij sequuntur, curis. Hinc probè *Apostolus 1. ad Corinth. 7.* Qui cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus; & ut benè *Cap. Diuersis de clericis coniug. plenam sui non habet potestatem, ut ei, à quo stipendium recipit, plenius famuletur.* Quod argumentum maius sibi vendicæ robur, ex his quæ *lib. 1. disp. 2. cap. 5. & 6.* diximus. Secundò Episcopus est Ecclesiæ sponsus, cui, ut *lib. 1. disp. 1. cap. 1.* docuimus, electione, confirmatione, & consecratione perfectè copulatur, & consulere in spiritualibus, ac temporalibus tenetur, igitur quòd à curis matrimonij, ac venereis remotior fuerit voluptatibus, eò quippe (minor est ad singula sensus) erit aptior ad proprium, quo deuinctus est suæ sponse Ecclesiæ, nempe studium, nam qui sine vxore est (auctore *Paulo 1. ad Corinth. 7.*) sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo; & dum ad vtrumque festinat (ait *Glossa Cap. Diuersi de cler. coniug. verb. Diuisus*) neutrum benè perficit 26. q. 1. *Presbyteros. & C. de accessor. leg. Nemo.* Accedit, quod indicatur, rationis momentum in *Cap. Diuersi de cler. coniug. præsertim cum verum Ecclesiasticum substantia per tales (vgoratos scilicet) solui deperire. [Præ-*

terea in figura hoc idem Iudæis contingebat ex *Paulo*, quorum Ecclesia nostram adumbrabat perfectiorem; nam ut notauit *Abulens. 1. Paralip. 9. quæst. 17. & Leuitici 15.* quo tempore in templo rei diuinæ Sacerdotes operam dabant, ab vxoribus abstinebant, ex quarum accessu aliquam contrahere quodammodo maculam arbitrabantur, quam à vespertinis horis lustrali abluebant aqua. Quamobrem noctes etiam per vices octo dierum in templo casti tangebant, ut constat ex *1. Paralip. 9. eodem Abulens. interprete quæst. 16. & in cap. 28. Exod. quæst. 22. & ex cap. 25. Matth. quæst. 4. & ex Luc. 1.* vbi de Zaccharia scribitur, *Et factum est, ut impleti sunt dies officij eius, abiit in domum suam. Vauet cap. 11. 4. Regū 6. & 7. & 9. vers. & habetur 31. dist. Tenere, & in Glossa cap. Quid ad te de cleric. coniug. verb. immunditia:* quod quidem argumentum in nostro Episcopo maioris est sanè roboris, si cum *Ambros. Beda, Strabon. ac Theophylact. in commentar. i. hanc, Diuo August. tract. in Ioann. 49. & alijs.* Zacchariam dixerimus non simplicem, sed summum fuisse Sacerdotem. Demum venereus vsus etiam in matrimonio, aliquo pacto, licet non absolute impedimento est omnibus ferè functionibus Antistitis, & primū faciendi rem sacram, Auctore *Hieronym. lib. 1. in Iovinian.* quòd summa puritatis sanctitas in eo requiritur è *Chrysost. libr. 6. de Sacerd.* qua vsus coniugij priuat, ut optimè *Siriacus Papa* supra citatus: impedit studium orationis, & sacræ lectionis, quamobrem *Paul. 1. ad Corinth. 7.* è mutuo consensu separari, atque abstinere ad tempus à coniugali actu, ut orationi vacent vxorati, indicat. Tertiò efficaciam prædicationis enervat ex *Ambrosio lib. 1. de offic. cap. ult. Quomodo enim efficaciter exhortabitur viduas, & virgines, qui liberis perpetuò operâ dat? Pastorem, quartò, impedit curâ, quia totus in amorē vxoris, & filiorum effunditur, cum tamen ex *Ambros. lib. 1. de offic. cap. 7. Plus diligendi sint filij spirituales, quàm carnales.* Est, quintò, impedimènto libertati, caritati, atque hospitalitati erga pauperes, quâ propriâ diximus Præsulis virtutē *disp. 3. cap. 1. num. ult. cum enim vxorati filijs consulere deberent, ex nimio affectu, experientia magistra, quod in pauperes, quod in peregrinos erogarent, haud facillè inuenirent.* Sextò simoniarum occasio esset, quæ moraliter vix euitari posset, quippe beneficia hæreditario iure in filios transmittere nefas cum sit, ut eis tamen benè prospectum cuperent, sacramenta, ceterasque spirituales functiones, potestatesque tum ordinis, tum iurisdictionis Episcopi facili negotio venderent. Demum obstare matrimonium Sacramentorum administrationi*

tioni, etenim tunc esset, sicut populus, sic Sacerdos. & quum vix Ecclesiastici à secularibus discreparent, per summam impudentiam, omnibus fas videretur esse, sancta tractandi, sicut tempore Gregorij septimi in Germania euenisse fertur: merito itaque Epiphanius *heres. 59. Propter honorem (scripsit) sacerdotij necessariam esse continentiam.*

- 4 Obijcies, Episcopalis status religioso præstat, ut docuimus *lib. 1. disp. 2. cap. 6.* atqui religionis essentia, iure diuino, castitas est adnexa; ergo & Præsulatui. Minor huius argumenti docetur à Diuo Thoma 2. 2. *quest. 186. art. 2. & lib. 3. contra gentes cap. 130. opusc. 19.* & in Doctorum consensu probatur à Soar. *tom. 3. de relig. lib. 2. cap. 2. num. 3. Sanch. lib. 7. de mat. disp. 25. num. 8.*

Respondeo, quicquid de maiori sit propositione, cōcedenda, in sensu à nobis allato, loco citato *solut. ad 3.* Præsulatui esse propria, ac sibi proportionata media, & quædam præstantiora medijs status religionis; ut loco sæpe citato diximus *solut. præsertim ad 3. & 4. argum. & cap. 2. ibidem concl. 3.* castitatis verò votum, & alia huiusmodi instrumenta sūt quædam perfectionis, & caritatis, neque omnino necessaria ut *lib. 1. disp. 2. cap. 1.* dictum est; deinde satis esse reor, Episcopatum castitatem habere adnexam iure Ecclesiastico, ut infra, & iure diuino, quantum *num. 2.* expressimus cum ea habere congruentiam.

- 5 Obijcies secundò, Episcopus virginitatem est exemplar, sal terræ, & lux mundi, quæ omnia coniugali statui repugnare videntur. Respondeo, indicata perfectionis absq; dubio Præsulatum esse exemplar; verum cum castitatis, & huiusmodi vota, eius in sola charitate sit instrumenta sint, necessario neutiquam adhibenda, sed cum proportionem ad finem, qua seruata, status à sua præstantia deficere non censetur.

- 6 Tertia conclusio. Ab Apostolorum memoria Ecclesiastico vsu constat, Episcopis, ac Presbyteris matrimonium contrahendum prohiberi semper fuisse. Ad rem enim nostram facere arbitramur his de duobus gradibus, atque ordinibus agere, qui quidem ecclesiastici, ut *lib. 1. disp. 1. cap. 1. & disp. 2. cap. 4.* vidimus, in Ecclesia distincti semper fuerint, ac priscis eiusdem temporibus, etiā Apostolorum sæpe coniuncti erant, ita ut quæ de presbyteris dicuntur, vel propriè, vel à fortiori conuenire Præsulibus exploratum sit; Et quidem in hæreticos Apostolorum exemplo post Apostolatam conclusio probanda est.

- 7 Ac primò de Ioanne nemo, vel ex frons mihi ibi inficias, quin asserat, eum virginem

fuisse, neque ab aliquo negatum id inuenio sanæ mentis compote, & non sycophanta.

- 8 Huic virginitatem colens succedit Iacobus ipsius frater, ac de utroque hæc apud Epiphanius *heres. 58.* legimus Ioannes, et Iacobus filij Zebedæi, qui manserunt in virginitate, neque tamen proprijs manibus membra vesceuerunt, neque nuptias contraxerunt, sed proprio corde decertarunt, & mirabiliter gloriam coronæ huius certaminis abstulerunt.

- 9 De Iacobo autem Domini fratre hisce idemmet testatur Epiphanius *heres. 78.* fratrem Domini nonaginta sex virgo existens mortuus est; & infra, Ioannes, atq; Iacobus hi tres hanc vitam conuersationem habuerunt; consonat Chrysostomus *homil. 5. in Matth.* Atque vita, quam colebat, austeritas persuadet; de qua Hieronymus in *catalo. auct. Ecclesiastic.*

- 10 Hoc ipsum de Sancto Andrea refert Metaphrastes in *vita Petri.*

- 11 Ad Paulum venio; cuius vnico eiusdem testimonio meridiana luce clarior liquet castitas: de *virg. ait ad Corinth. 7.* Præceptum Domini non habeo; consilium autem do, tanquā misericordiam consequutus à Domino, ut sim fidelis; existimo enim, hoc bonum esse propter instantem necessitatem omnes homines esse, sicut me ipsum; & hic est parum consensus, ut videre est apud Augustinum *lib. de grat. & liber. arbit. cap. 4.* Ambrosius in *1. ad Corinth. 7.* citatq; Caesar Baronius *1. tom. anno Christi 57. num. 19.* Soar. *3. tom. de relig. lib. 9. cap. 16. num. 4.*

- 12 Petrum verò uxorem habuisse æquè certum est, ac eam ante Apostolatam duxisse; cum Luca 4. socrum habuisse dicatur, quum Dominus sanitati restituit ipso tere initio dominicæ prædicationis, atque Apostolorum vocationis; neque aliam duxisse probatur, cum ex his, quæ *cap. 1. conc. 1. num. 3.* tum in *concl. 2. huius capituli num. 2.* dicta sunt; & liquet ex Tertulliano mox citando.

- 13 De cæteris verò, quam ex Tertulliano afferam sententiam habeo *lib. de monog. cap. 8.* Petrum (ait) solum inuenio maritum per socrum, monogam præsumo per Ecclesiam, quæ super illum edificata omnem gradum ordinis sui de monogamia erat collocatura, ceteros autem maritos non inuenio, aut spadones, id est, virgines intelligam; aut continentes; huic subscribit Hieronymus *Epist. 22. & lib. 1. contra Iovinianum.*

- 14 Apostolorum exemplum Sanctissimi, ac Doctissimi Præsules omnes sectati, qui ad Episcopatum ante nuptias assumpti sunt; inter quos Timotheum, Titum, Euodiam, & Clementem enumerat Ignatius *Epist. 9. ad Philadelph.* qui celibem semper vitam traduxere, & sanè omnibus videtur esse inconfessio, quotquot Antistites fama, immo & Ecclesia in Concilio cælitum collocatos agnouit.

uit cœlibem, atque angelicam duxisse vitam. Itaque sanctissimos quosque, ac doctissimos Episcopos, qui à mille ducentis annis vixerunt fuisse cœlibes, auctor est *Cornel. a lapide in 1. ad Timoth. cap. 3. num. 10. 4. immò addit Bellarm. lib. 1. de cleric. cap. 19. mihi col. 1158. vers. his testimonijs* ab Apostolorum tempore, quotquot Episcopi, ac Presbyteri, seu Ecclesiastici, Sanctitate fuerunt insignes, omnes continentiam seruasse, neque vllum in contrarium verum afferri potest exemplum; quicquid: mussitent, blaterizent, nuntiantur, ac figmenta componant hæretici, quos idem Eminentissimus, doctissimus, pariterque Sanctissimus Cardinalis pereruditè rejicit.

16 At dices (inquit Epiphanius) in quibusdam locis Presbyteros, & Diaconos adhuc liberos gignere: sed hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, qua per tempus elanguit. In eandem accedit sententiam rectè Hieronymus. Quid facient (ait) Orientis Ecclesie, quid Aegyptij, & Sedis Apostolica, qua aut virgines clericos accipiunt aut continentes, aut, si uxores habuerint, desinent esse mariti.

Quibus in hunc modum stabilitis non est, cur de canone quinto Apostolorum rursus aliquis moueat quæstionem, statuente, ne Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus uxorem, prætextu religionis, abiciat; quippe non ad liberos procreandos, sed ut antea vxorati illorum curam gererent, quemadmodum maiores nostros dictum canonem interpretatos esse demonstrat Cardin. Baronius, quam pereruditè anno Christi 53. num. 10.

17 Ex his patet iustissimè catholicam Ecclesiam suis præcipere Ecclesiasticis, quam modò explicauimus, continentiam, neque absolute, sed si sacros velint suscipere ordines, 18 ob puritatem, quæ tanto debetur Sacramento. Quicquid in contrarium dixerit Abbas Cap. Cum olim de cleric. coniug. num. 5. & 6. ob emergentia in dies corruptorum morum Ecclesiasticorum absurda; quem tamen reliqui reprehendunt Auctores.

19 Quarta conclusio. Prohibitio contrahendi matrimonium, superiori conclusione asserta, iuris est Ecclesiastici; ita quotquot conclus. 1. num. 1. laudati sunt Auctores. Probatur ex vsu iam asserto, ex quo Apostolica traditione ad nos hæc obligatio promanauit, quæ quamuis ab immemorabili consuetudine semper in Ecclesia viguerit, ut probè *Sorinus lib. 9. cap. 14. num. 12. ne quis Presbyter, vel Episcopus post ordinationem matrimonium ineat*. Quando tamen hic vsus, neminem ordinandi in sacerdotem, aut Episcopum ceperit, quin hoc subiret conti-

nentia onus, vel acceptatione præcepti Ecclesiastici, vel voto, ut infra; demonstrari euidenter non potest; nec mirum cum hoc in antiquam, immemorabilemque ab Apostolorum tempore referatur consuetudinem; ex qua obligatio ortum habens, per actus sæpe incipit spontaneos, quorum vsus sensim, ac sine sensu iudicium, atque animum immutans operantium eam paulatim inducit; idque satis vero similis est in re nostra contigisse, ut Apostolorum exemplo, ac doctrina primi Sacerdotes, atque Episcopi charitate Dei æstuant, ni sub onere cœlibatus, non ordinarentur, ac deinceps neque alijs sacris initiarentur ordinibus, ni spontè hoc idem subirent onus; ex quibus quasi traduce ad posteros vim deinde obligandi habes, mos promanauit. De hoc itaque, ut præteream canonem 27. Apostolor. à Turriano lib. 1. pro canone Apostolor. cap. 2. expositum, nec non Ancyranum Concilium ante annos mille, & ducentos celebratum can. 10. præcipiens, Diaconos, qui in ipsa ordinatione non protestantur se velle uxorem habere, non posse post ordinem uxorem ducere: si autem protestantur, posse per dispensationem, quam eis illo tunc faciebat Episcopus. Neocæsariense paulò post celebratum assero pro Ecclesia orientali ad rem nostram clariùs statuens cap. 1. ut Presbyter, si uxorem duxerit, ordine suo moueatur. Pro Ecclesia autem Africana Garthaginense Concilium 2. can. 2. infra sequenti conclusione referendum, Carthaginense etiam 5. can. 3. & African. can. 37. Italica testimonium sit Romanum sub Syluestro I. quod can. 8. ne Subdiaconi uxores ducere audeant, expresse prohibet; idque de Episcopis potiori ratione concludit. Pro Ecclesia verò Hispanica, Gallica, & Germanica Concilia sequenti conclusione afferenda. Possem hanc ipsam, Sanctorum Patrum auctoritate conclusionem firmare, quod eruditè præstitit Card. Bellarm. lib. 1. de cleric. cap. 19. vnum non omitam Hieronymum in sine apologia contra Iovinianum. Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut etiam post Sacerdotium pudici. Prosequitur hæc fulius Vazquez 3. tom. in 5. part. disp. 249. cap. 2. præsertim de Diaconis, ac Subdiaconis, de quibus nostra non interest.

20 Sexta conclusio. Licet vxorati ad Ecclesiasticas admittendi non sint dignitates in Ecclesia Latina, ni post solemne castitatis votum; neque ex diuino tamen, neque Apostolico iure necesse est, non fuisse matrimonio antea ligatos. Prima pars probatur ex Cap. Cum decorum de cleric. coniugat. eisdemque corroborari argumentis poterit, quibus præcedens assertio, & ex Cap. Sane il. de cle-

cleric. coniug. & clarius patebit ex infra dicendis. Secunda pars probatur, quia *Diuus Paulus 1. ad Timoth. 3. et ad Titum 1.* vnus vxoris virum docet in Episcopum eligi posse, vt *precedenti cap.* declaratum est; quum enim ea tempestate ferè omnes vxorati essent, quamuis longè castissimum Episcopum desideraret Apostolus, pro conditione tamen temporum cum saltem, qui maritali vnus vxoris continentia contentus esset, ab Episcopali non arcebat dignitate, & nos ex *Oecumenio cap. 1. num. 4. in fine* probauimus, atque ex multis rectè prosequitur *Azor. lib. 13. cap. 12. quæst. 7.* cui subscribunt *Sanchez lib. 7. de mat. disp. 27. num. 6. & alij;* neque *Sanctus* obstat *Clemens epist. 2.* asserens ad dominica mysteria eos eligendos non esse, qui ante ordines assumptos vxorem agnouerint, quippe qui solum vxoratis clericis vsum coniugij prohibet, vt mox dicemus.

21 Septima conclusio. Latine Ecclesie Præfules, ac Sacerdotes, qui post matrimonium consecrantur, à proprijs etiam vxoribus continere tenentur. Est communis Catholicorū sententia; cuius præcipuum fundamentum in traditione firmum est, vti paulò ante in quinta conclusione dicebam; probatur præterea ex *Matth. 9.* Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, &c. Cum per Tò omnia etiam vxores comprehendisse subsequens Christi Domini responsio, ac promissio demonstrant, *Omnis (inquit) qui reliquerit domum, &c. aut vxorem, &c. & eum, qui erat ex Apostolis coniugatus, vxori alio modo nuntium dare non posset, quo ad thorum saltem reliquisse dicendus erit: sic à Carthag. Concil. 2. textus euangelicus videtur explicatus. Omnibus placet (inquit) vt Episcopi Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta pudicitia custodes etiam ab vxoribus abstineant; cuius ratio redditur, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruant antiquitas, nos quoque custodiamus; refertur in Cap. Cum præsertim 84. quod Concilij testimonium non modò Lutheranicum euertit sententiam, sed contra illorum catholicorum etiam est opinionem; qui non rectè sentiunt, asserentes decretum de seruanda continentia Ecclesiasticorū à Siricio Pontifice incepisse; etenim ab hinc mille, ac ducentis annis Carthaginense modo relatum Concilium fuit celebratum; à quo cum decretum, de quo loquimur, in antiquitatem referatur, prioribus quidem quadringentis circiter annis indicatur fuisse seruatum, & non à Siricio conditum, qui eodem ferè tempore, paucis scilicet antea annis vixit, Pontifex creatus anno 385. à quo tamen pœnas, & censuras in illud decretum transgredientes sanctitas potius crediderim, Accedit Concilium Arelatense*

2. ante annos pariter mille, ac ducentos coactum; in quo *Can. 2.* cauetur, nè vllus coniugatus ad Sacerdotium assumatur, ni continentiam ab vxore promiserit. idem decernit *Turonense 1. can. 1. & 2.* Confarcinari varia solent locorum Concilia præter relata, sed falsò, pace Recentiorum, citata: sic apud *Soarium multa lib. 9. cap. 14. num. 16.* Probatur præterea conclusio summorum auctoritate Pontificum *Clementis 1. can. 27. citato Apostolorum. Calisti 1. dist. 27. can. Presbyteris. Siriaci in epist. ad Himericum Episcopum Tarraconensem cap. 27. & aliorum apud Bellarm. lib. 1. de cleric. cap. 19. mihi colum. 1123. §. 3.* Demum auctoritate firmatur Sanctorum Doctorum, ex quibus vnus pro cunctis Græcis sit *Epiphanius ad finem operis contra hæreses. Sacrum (inquit) Sacerdotium ex virginibus, vt plurimum, aut ex solitarijs, aut se hi ad ministerium non suffecerint de his, qui se à proprijs vxoribus continent, & si quis ab initio continens viduus fuerit, habere possit locum Episcopi, Presbyteri, Diaconi &c. idem ferè hæresi 59. repetit, vbi præsentem Græcorum damnat vsum. Pro cunctis autem latinis sit *Sanctus Beda lib. 3. de tabern. cap. 9. Nemo potest (ait) vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium consecrari, nisi, aut virgo permãserit, aut cõtracta in vxore matrimonij fœdera soluerit, vt quo ad thorū potest; idque potiori iure de Episcopis conuincit, de quibus *Auctor subdiaconus Vigilij Papa, mille ante annos libro in acta Apostolorum concinnè cecinit.***

Ecclesie nunc alma fides sine fine pudicos Pontifices iubet esse tuos, &c.

22 Vltima conclusio. Clericorum sacris initiatorum ordinibus, ac præcipuè Episcoporum continentia non à nuptijs modò debet esse, verum à venereo quouis actu. Est communis Doctorum sententia; quia cum rerum sacrarum functionibus additi sint puri, ac ac sine sorde debeant esse, vt pote templa, & vasa Spiritus sancti ex *Apostolo ad Roman. 13. atque Isaia 52. cap. Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Et quidem hæc Episcopis necessaria castitas omni ex parte perfecta, oculorum etiam aciem Ethnicorum Auctorum perstrinxit; etenim *Demosthenes in oratione contra Timacritem. Ego enim arbitror (ait) qui sacras ades ingrediuntur, qui ad curam diuinarum rerum præsumunt, eum non modò ad certum aliquod dictum tempus castum esse debere, sed per omne spatium ætatis ab huiusmodi studijs fuisse purum oportere.* Multa breuitatis ergo missa facio, quæ hac de re haberem dicere: Præterea probatur de omnibus ex *Can. 1. dist. 28. & 1. dist. 21. & capit. Diaconi dist. 28. cap. de ijs eodem, quod ex Concil. Tolet. 2. Carthag. 2. habetur cap. Cum in præterito dist.*

dist. 84. ibi; Gradus isti tres conscriptione quadam castitati per consecrationes annexi sunt; Episcopos, inquam, Presbyteros, & Diaconos, &c. qui Sacramentis diuinis inseruiunt, continentes esse in omnibus. Confirmatur. Qui constituti in sacris fornicantur sacrilegi sunt, ut patet ex Concil. Toletan. 2. ubi cum omnimodam continentiam in his omnibus sacris initiatis ordinibus præsumpsisset, addit; Quod si forte fecerint, ut sacrilegi rei ab Ecclesia habeantur extranei; & conlrat ex communi Doctorum sententia apud Nauar. sum. cap. 25. num. 108. Tolet. libr. 4. sum. cap. 17. num. 21. Azor. lib. 13. cap. 12. quest. 6. ad finem. Sanch. libr. 7. de Matr. disput. 27. num. 19. & num. 22. & 23. & nos infra sequenti disput. cap. 3. ceteris. 7. dicemus. Item si coniugatus pariter ad sacros ordines, viuentem uxore, promoueretur, debitum petere non posset, Doctorum consensu apud Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 38. num. 21. utrumque autem verum non esset, si castitas, ad quam tenerentur, solum ad abstinendum à nuptiis esset. Plura prosequitur Valentia in suis controuersijs lib. unico de celibatu cap. 2. & in sua 4. par. tract. de sacram. ordin. disp. p. quest. 5. punct. 5. §. 1.

CAPVT III.

De continentia orientalis Ecclesiæ.

S V M M A.

- Quæstiones enodande, num. 1.
 Primus error ante quàm ordinentur clerici, ut uxorem ducere debeant, num. 2.
 Quando mos Græcorum ceperit, num. 3.
 Quisnam sit Græcorum mos, num. 4.
 Opinio Caietani, & Soti asserentium nonnullam in Ecclesia Græca Diaconis saltem licuisse uxorem ducere, num. 5.
 Nunquam in Ecclesia licuit sacro initiatos ordine ad nuptias transire, num. 6.
 Caietani, & Soti fundamentum eueritur, num. 7.
 Græcus post coniugium ordine sacro insignitus, uxore tamen orbatus, non potest ad alias transire nuptias num. 8.
 Opinio nonnullorum asserentium, numquam licuisse Sacerdotibus, ab uxoribus, quas antea duxerunt, recedere, num. 9.
 Socratem, & Sozomenum multa protulisse mendacia, num. 10.
 Nonnullorum sententia asserentium sexcentis prioribus annis, quem Ecclesia Occidentalis morem colit, seruasse Orientalem, num. 11.

Continentia etiam ab uxoribus ante sacros Ordines ductis, in Ecclesia & approbata, & semper laudata est, num. 12.

Continentia in Ordinibus professæ ab omnibus seruanda, num. 13.

Probabilius est priscis Ecclesiæ nascentis temporibus, nullum coniugatum non consentientem in castitatem deinceps seruandam, ordinari, num. 14.

Causa, quibus id decebat, numer. 15. remissiuè.

Qui reliquis Clericis concedant uxoris ante ordinis susceptæ usum, Episcopis negant, num. 16. & 25.

Neque hac lex abrogata fuit à Concilio Nicæno, num. 17.

In contrarium refertur Soarius, num. 18.

Reiicitur doctrina Soarii, num. 19.

Sacerdotes Græci de facto per usum matrimonij ante ordines contracti non peccant. numero 20.

Differentia inter castitatem Ecclesiæ græcæ, & latinæ, num. 21.

Satisfit prima contrariorum rationi, numero 22.

Satisfit secundo argumento, nullaque Compilatoris Græculi acta censentur, num. 23.

Vt falsa reijcitur Paphnutij historia, num. 24.

Decreti auctoritas tanta est, quanta auctoris, ex quo desumitur, ibid.

Explicatur Canon 4. vel 6. Apostolorum, num. 25.

Expenditur Grangense Concilium, num. 26.

Et figmentum habetur historia spuriorum necatorum, num. 27.

Satisfit ultimo argumento, num. 28.

DE exacta Ecclesiæ Latinæ castitate hæcenus disputatum est, mox Orientalis, & Græcæ Ecclesiæ morem, atque institutum expendere superest, ad quod quatuor nobis præstanda sunt: Primum, qua ratione Ecclesia Catholica in Græca non exactam coleret continentiam: Secundum, an aliquando Græcis licitum fuerit, ordinibus iam sacris initiatis matrimonia postmodum inire: Tertium, an coniugati licite sacros suscipere ordines possint: Quartum, an sacris initiatis Ordinibus matrimonio antea contracto liceat uti.

2 Circa primum, error olim fuit, cuius auctorem nonnulli apud Bellarm. tom. 1. libr. 1. de Cleric. cap. 19. sub initium, Nicolaum faciunt, vnum ex septem primis Diaconis: & fortasse immerito, ut videre licet apud Baron anno Christi 68. à num. 10: Alij Vigilantium, à quo sine dubio expressius traditus est; in quam infelicem noctuam acriter Hieronym. agit integro libro, sub cuius principio præb

Præb nefas (inquit) Episcopos sui sceleris diei-
tur habere consortes, si tamen Episcopi nomi-
nâdi sunt, qui nō ordinant Diaconos, nisi prius
uxores duxerint, nulli calibredētes pudicitia.
Ex quibus huius erroris vis clarē nobis in-
notescit, quo docebant hæretici, oportere
clericos antequam ordines sacros suscipe-
rēt, uxorem ducere; eo nimirū rationis mo-
mento, quod cum iam ordinibus initiatis,
omnium calculis, non licere matrimonium,
exploratum sit, nimio sanē fornicandi peri-
culo calibes sine uxore se ipsos arbitrabātur,
exponere. Hunc autem errorem obuijs am-
plexi sunt vlnis Trullani Concilij homines
circa annum Domini septingentesimum, ve
patet ex can. 13. vbi Conciliabulum illud,
attrita fronte Romanę damnat Ecclesię Ca-
nonet, contra quos, vt clerici ante subdia-
conatum uxores ducant, quibus cum uiuant,
postea etiam in sacris constituti, impruden-
ter statuit. 3. Huius vero prophanę synodi
tempore Græcorum mos, vsque ad præsens
perseuerans ortum habuit; auctus tamen, &
confirmatus sub Leone Nono Pontifice,
Maximo, sub quo, anno millesimo circiter
quingagesimo, apertissime, per summum
nefas, ab Ecclesia Romana desciuere; quam-
uis antea cæperāt quidem Græci tēpore Ni-
colai Primi, auctore Photio, schisma facere,
in quos eruditē sub Leone librum edidit
Humbertus Cardinalis contra Nicetam
Abbatem pro Græcorum, quem retulimus,
more acriter pugnantem. 4. Est autem hic
ritus quemadmodum habetur Cap. Cum
olim de cleric. coniug. vt in minoribus ordini-
bus constituti, vel antea uxores suscipiāt, qui-
bus postea sacris ordinibus donati vtantur,
est; permixtus in orientali Ecclesia, quin ibi
Ecclesiasticē peccent, vel quia Papa tolleret,
vel quia, cum hac lex positua sit, ab orien-
tali Ecclesia vsu recepta non fuit ac pro in-
de non obligans, vt probat Abbas Cap. supra
citato Olim. n. 3. & 4.

- 5 Circa secundum Caiet. in opusc. tom. 1. traç. 27. de dispens. mat. in Ecclesia Occidentali q. vnica, ait, in Ecclesia græca, Diaconos olim potuisse matrimonium inire, quem Sotus in 4. dist. 38. q. 1. art. 1. col. penult. vers. colligito. & lib. 7. de iust. q. 7. art. 2. concl. 2. ea cum limitatione sequutus est, quando nimi-
rum in ipsa promotione Diaconi protesta-
ti essent, se nolle continere, immō, si Soto credimus, non de Diaconis modo, sed de sa-
cerdotibus etiam Caietanus docuit hoc ipsū
q. 12. primi quodlibeti fundamento deducto
ex Cap. Aliter dist. 31. ibi Aliter se orienta-
lium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius
Sancta Romana Ecclesia, nam earum Sacer-
dotes, Diaconi, atque subdiaconi matrimo-

nio copulantur: istius autem Ecclesiæ occiden-
taliū nullus sacerdotum à Subdiacono
vsque ad Episcopum licentiam habet con-
iugium sortiendi, & licet Glossa Tō copu-
lantur exponat copulato vtantur, quæ expo-
sitiō defenditur à Soto; irridetur tamen à
Caietano. Verum Sotus auctoritati Aneyra-
næ, siue Aneyritanę Synodi 28. dist. can. Dia-
coni innititur.

- 6 Et sane certius est nunquam in Ecclesia li-
cuisse, siue latina, siue græca sacro insigni-
tos ordine matrimonium inire, sententiam-
quæ Caietani à plerisq; reprobata esse Doc-
toribus indicat Couarr. in. 4. part. 2. cap. 6. §. 3. Pal. in 4. dist. 25. disp. 2. Soar. tom. 3. de
relig. lib. 9. cap. 15. n. 2. Auctoresque infra
citandi, nec non Sotus paulò ante lauda-
tus, & probatur ex more nascentis Ecclesiæ,
atque ab eius incunabulis superiori cap.
conclus. 3. n. 6. relato. Præterea ex Cap. Si quis
eorum dist. 38. & 6. Synodo generali, vbi
de Ecclesia Græca dicitur. Si quis eorum,
qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali
iure mulieri copulari, hoc ante ordinationem
subdiaconatus faciat. iuxta can. 27. Apo-
stolorum superiori capite citatum, Accedit
Glossa Cap. Diaconi 28. dist. Hæc autem
veritas etiam Canonum Trullanorum Con-
ditores ita perstrinxit, vt ab ea discedere aui
non sint, quippe qui can. 6. prohibent, ne Sa-
cerdotes, Diaconi, Subdiaconi iam ordina-
ti matrimonium contrahant. Probatur præ-
terea multis tum à Cardinali Bellarm. lib.
1. de cleric. cap. 16. tum de subdiacono, quan-
do id incæperit, à Vazq. de sacram. ord.
ab Azor. lib. 13. cap. 12. q. 3. Et præterquam
quod fament verba Paphnutij infra referen-
da, & si illam historiam admitteremus, nos
tamen vnico rationis momēto firmamus. Sa-
cri ordinis natura, munus ac dignitas coni-
gali statu præstatiōra sūt merito igitur vetu-
it Ecclesia, ne ab his, præsertim sacerdotio
ad cōiugium retrocederetur. Fieret insuper
tum sacris functionibus, tum Ecclesiæ iniu-
ria, cum qua nuptias iniit Sacerdos; neq; vim
eis infert Ecclesia nolens, nisi sub hac con-
ditione insignire libere volentes subire
tale onus, vt supra indicauimus, & seque-
nti disputatione fusius dicemus.

- 7 Fundamentum autem Caietani, à Soto
merito reprehensi eueritur per Glossam ci-
tatam Cap. Aliter reuertitur, adiunctis alijs,
quæ ibi Gratianus in confirmatione eruditē
affert. Soti vero momentum nullius esse ro-
boris colligitur Ex Glossa eiusdem Cap. Dia-
coni, ex quo deductum est. Demum dicimus
non diu post maximam, ac sanctissimam
Oecumeniā Synodū Nicenam can. 3. omnibus
indistinctē sacris ministris quemcūq; vxorū
vsum

usum prohibitum esse, ut probè aduertit *Cardin. Baron.* anno 58. num. 9.

- 8 Hinc deducitur, Græcum hominem sacro initiatum ordine post coniugium non posse orbatum vxore ad alias transire nuptias; quod irritum sit etiam apud ipsos matrimonium post sacros Ordines cōtractum, sequenti cap. absolute dicturi sumus, atque expressè habet *Glossa cap. Diaconi 28. dist. sic Azor. ex alijs lib. 13. instit. moral. cap. 14. quæst. 7. & Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 28. num. 4.*

- 9 Circa tertium duæ sunt sententiæ. Prima docet, numquam in Græca Ecclesia consuetudinem fuisse, ut Sacerdotes à proprijs, quas ante duxerant vxoribus abstinerent, ita *Clotueos lib. de contin. sacer. cap. 4.* cuius fundamentum sumptum est ex historia Nicæni Concilij, quippe quod cum Sacerdotibus prohibere usum matrimonij contenderet, Paphnutius vir sanè probus dicitur interuenisse, ac persuasisse, ut ijs vsu vxorum permitterent Patres: quam historiam refert *Sozomenus lib. 1. cap. 22. & Socrat. lib. 1. cap. 8.* Verba autem Paphnutij hæc fuisse ibi referuntur. *Illud satis esse, ut, qui in Clerum antea adscripti erant, quam duxissent vxores, hi secundum veterem Ecclesiæ traditionem deinceps à nuptijs se abstinerent, non tamen quemquam ab illa, quam iam prius, cùm laicus erat, vxorem duxisset, seiungi debere.* Hæc historia, quam probat auctoritate *Socratis lib. 1. cap. 5. & Sozom. lib. cap. 22. Soar. tom. 3. de Relig. lib. 9. cap. 15 num. 4. & 8.* non modò superiorem confirmat iam traditam doctrinam; sacro, scilicet donatos ordine, vel Græcos vxorem ducere non posse; verum indicat, neque Nicænæ Synodi tempore consuetudinem fuisse, vel legem, non vtendi vxore, quam ante sacros quis acceperat ordines; immò neque antea fuisse vsu receptam talē legem, neque deinceps, addit *Soarius*, quam Concilium usum non sit inducere.

- 10 Quod si obijcias & *Socratem* & *Sozomenum* multa clarè mentitos fuisse, ut de *Socrate* benè probat *Card. Bellarm. lib. 1. de cleric. cap. 20.* vbi eius palmaria etiam, in rebus luce clarioribus affert mendacia: de *Sozomene* autem testatur *Diuus Greg. lib. 6. epist. 31.* Respondet *Soarius* hinc non sequi, eos in narratione huius historię fuisse mentitos, quæ quidem non eos tantum, sed *Cassiodorum lib. 2. Tripart. cap. 14. & Nicephorum lib. 3 cap. 19.* habet Auctores. Adde & eandem reperiri in actis Concilij Nicæni nuper repertis, & à Græco Auctore, Imperatore *Basilio* collecta fuerunt ex membranjs *Dalmatij Episcopi Cyziceni*, & ab *Asphonso Pisano* edita *lib. 3. in fine*, atque in decreto recepta,

cap. Nicæna dist. 31. Tertio dicitur vetus fuisse institutum *can. 6. Apost.* quod quidem verat, nè Episcopi vxores prætextu religionis abijciant. Quarto, auctoritate Concilij *Græghensis can. 4.* ibi; *Si quis discernit Presbyterum coniugatum, tanquam occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo abstinet, anathema sit.* Quinto *Yualici* afferunt epistolam ad *Nicolaum I.* in qua narratur tempore *Gregorij Pontificis* à piscatoribus in eius piscina fuisse reperta sex millia capiteum infantium occisorum, quod cùm *Diuus Gregorius* intellexisset ex occultis tantum facinus prouenisse fornicationibus Clericorum, quibus connubia interdixerat, exhorrens, valdè se id fecisse doluit, legemque reuocauit. Sexto probatur è *Socrate lib. 5. cap. 21.* referente in *Thessalia* consuetudinem inualuisse, ut si cum vxore, quam, quando laicus erat, duxit, Clericus quis postea factus, dormisset, clericatu priuaretur, subditque; *Cùm omnes Illustres Presbyteri in Oriente, & Episcopi etiam, vix ipsi voluerint, nulla lege coacti ab vxoribus abstineant: nam non pauci illorum, dum Episcopatum gerunt, etiam liberos ex vxore legitima procreant: Demum probant ex l. Eum qui C. de Episcop. & Cleric. quæ Sacerdotibus vxores, quas prius habebant, vetat relinquere quo ad thorum, quod colligitur ex ratione ibi relata, Illas etiam non relinquere castitatis affectio.* Hæc eruditè prosequitur *Vasquez* hanc Paphnutij historiam pariter defendens 3. tom. in 3. part. disputat. 246. capi. 2. 4.

- 11 Secunda sententia sexcentis docet prioribus annis Orientalem Ecclesiam, eandem, quam Occidentalis amplexa est, seruasse integram consuetudinem Sacerdotum, à proprijs etiā antea acceptis abstinenti vxoribus, quem postea usum remissum sensim, ac sine sensu fuisse, ac demum abrogatum, ita *Bellarmin. lib. 1. de cleric. cap. 19. Casar Baron. tom. 1. anno Christi 58. num. 18. ac deinceps Turrecr. in lib. de 6. & 7. Synodo Pisana. in annotat. ad finem 3. lib. Conc. Nicæni, Aegid. Coninc. de Sacram. ord. disp. 20. dub. 12. num. 120. ac deinceps.*

- 12 Ego verò primùm sentio hanc abstinentiæ etiam ab vxoribus, quas antea habebant, siue Sacerdotes, siue Episcopi, de quibus agimus, consuetudinem semper in vniuersali Ecclesia, & approbatam, & summo opere laudatam fuisse; idque consensu Doctorum iudico certum, & à fortiori probabunt afferenda ad conclusionem tertiam argumenta. Probatur præterea auctoritate sanctorum Patrum Græcorum, qui eodem, quo coacta est, tempore Nicæna Synodus florere *Cyrilli*; *Catechesi 12. Qui apud Iesum (inquit) benè sci-*
gitur

gitur Sacerdotio, abstinere à muliere. Epiphanius in comp. doct. habetur ad finem hæres. 70. cuius verba præcedenti cap. conclus. 7. num. 13 attulimus, significantque de omnibus sacris ordinibus insignitis; cum inferiores his ordines doceat assumi posse ab ijs, qui adhuc sunt in venerando concubitu; hæres. verò 59. cum idem ferè dixisset, addit. *At dices mihi omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos; at hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem cum non inueniretur ministerium; nam quod decentius est, id semper Ecclesia per Spiritum sanctum bene disposita videns statuit apparere.* Accedat Chrysostomus. *Oportet sacerdotem omnino prorsus castitate ornatum esse ita, ut nec unam habeat uxorem, ad proprium, scilicet, uxoris munus. Idemque docent omnes, quos laudauimus in hac disputatione, Patres Græci.*

13 Secunda conclusio. Vbi in ordinibus suscipiendis continentiam hanc professi fuerint, omnes postmodum ad eam teneri, certo certus est omnium Doctorum votis firmatum: patet ex Concilio Ancyano distinct. 28. can. Diaconi. Sumitur etiam ex Concilio Arelatensi 4. eadem distinct. can. præterea. Deinde quia vel voto, vel spontanea acceptatione continentia, ut infra, quis tunc obligatus censetur ita, ut nec debitum ab uxore petere posset, ut superiori cap. conc. 7. num. 21. dictum est, etiam si de licentia ad minimum ipsiusmet uxoris, cum cæteris, quas Sanch. lib. 7. de matrim. probè refert, conditionibus sacros suscepisset ordines.

14 Tertia conclusio: licet probabilis sit prima sententia num. 9. relata, probabiliorem tamen censeo secundam, ita ut per consuetudinem, per generalem Apostolorum traditionem, Concilijs etiam provincialibus, aut nationalibus confirmatam primis nascentis Ecclesiæ seculis id seruatum fuerit, ut Episcopi neminem, qui prius in continentiam deinceps integrè seruandam non consentiret, ordinibus sacris initiarent; prima pars patet ex argumentis præ prima assertione adductis num. 21. Secunda verò probatur tum ex conclus. 7. præcedentis cap. num. 21. ubi vniuersalem Ecclesiæ traditionem hanc esse probauimus, quam græca etiam olim amplexa est Ecclesia; ut patet ex Concilio Carthaginense citato. Secundo confirmatur ex epist. 2. Diui Clementis ad Fratrem Domini Iacobum, vel potius, Symeonem, qui quidem Clemens Sacerdotes alloquens ait, *Quod si post ordinationem ministro altaris*

contigerit proprium inuadere cubile uxoris, sacrarij non intret limina, nec sacrificij portitor fiat. Idque ad calcem epistolæ ab Apostolo Petro se testatur accepisse. Nec me latet, certum hand esse hanc Epistolam fuisse Clementis; verum enim vero si Symeoni Fratri Iacobi data fuerit, ut probabile admodum à viris doctis iudicatur, scrupulo res magis caret; cuiuscumque tamen illa sit, inficias ibi mihi nullus, illam esse per antiquam, atque vniuersalis Ecclesiæ vsu comprobata, ut eruditio antiquorum Conciliorum testimonio probat Bellar. lib. 1. de cler. cap. 19. Hinc Concilium Arelatense 2. cap. 3. priuat communionem Sacerdotem, ac Diaconum, qui uxorem suam conuersam se habere præsumperit: conuersam autem appellat, quia in viri ordinatione (ut nunc in Ecclesia fit latina) continentiam vouerat. Hinc etiam Concilium Carthaginense conclus. 7. præced. cap. num. 21. relatum, statutum hoc ex apostolica doctrina didicisse, quod tota seruauit antiquitas, testatur. Hinc demum Epiphanius sermonem etiam de Subdiaconis habens præter ea, quæ loco citato tradidimus, hæres. 59. *Reuera enim (inquit) non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum eos, qui mortua eorum uxore, secundis nuptijs coniuncti sunt propter excellentem Sacerdotij honorem, ac dignitatem; & hæc certe sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat; sed & adhuc viuentis, & liberos gignentem vnius uxoris virum non suscipit.*

15 Quam iustis vero de causis id semper in Ecclesia seruatum sit, ex his, quæ præcedenti capite docuimus, colligi facile potest: neque credendum est legem à Concilio Nicæno fuisse abrogatam, immo historiam Paphnutij num. 9. relata commenticiam fuisse, videtur sanè vero similis; cum sola Socratis, & Sozomeni nitatur auctoritate, quorum fidem, alia plurima eorum mendacia, ut paulò ante dicebam, meritò suspectam reddunt; & quamuis hinc necessario minimè sequatur, eos in omnibus alijs mentitos esse, probe tamen infertur, vitiosam, minimèque sinceram eorum esse auctoritatem, nec sufficientem, ut aliquod ab ipsis primo scriptum, tanquam certum, & humana fide dignum, prudenter sine alio fundamento credatur; quando præsertim vehementes sunt coniecturæ effecti mendacij; ut in præsentī referuntur apud citatos pro secunda sententia Doctores. Adde (quod creditu difficile sit) quotquot illius temporis Auctores, qui etiam de castitate ab Ecclesiasticis seruanda scripserunt, hunc ita præterisse

X 2 casum,

calam, ut nullus, vel leuem eius fecerit mentionem, cum debuissent, ni stolidi cessari voluissent, eius tam nobilis mentis; neque probabilis apparetratio, cur ab Apostolis ad Occidentalem Ecclesiam hanc manasse, sine traditionem, siue legem dicamus, secus vero ad Orientalem, quum contrarium testentur Epiphanius laudatur, Origenes hom. 23. Gregor. Nicen. libr. de virg. cap. ult. Diui Christi. hom. 2. de patient. Iob. & alij; & quamuis Socrates, cuius fidem constantem non esse dictum est, lib. 5. cap. 21. hæc habeat, ut supra etiam retulimus, Cum omnes illustres Prasbyteri in oriente, & Episcopi etiam modo ipsi voluerint nulla lege coacti ab vxoribus abstineant, nam non pauci illorum, dum Episcopatum gerunt, etiam liberos ex vxore legitima procreant. Nihilominus tamen vel eò tunc serperat consuetudo contraria per græcas prouincias, vel ille Auctor è Nouatianorum, seu Catharorum grege cum fuerit, uti testantur communiter Doctores, ut veram suorum gregalium turpitudinem sub coniugalis, vltus pallio, munditiam superbe affectans absconderet; huiusmodi commentum excogitauit, licet illud vigere autus non sit asserere in Thesalia, Macedonia, & Acaia, vbi consuetudo inualuit, ut qui clericus, quam ante clericatum exceperat, vxore inueniretur vltus fuisse clericatu priuaretur.

16 Immo Trullani Patres, qui can. 13. permittunt Sacerdotibus, Diaconi, & Subdiaconi vti matrimonio ante ordines contracto, præcipiunt, ut & eo tempore quo ministerio funguntur suo, ab vxoribus se continerent in can. 12. Et nè Episcopus cum vxore, quam ante ordinationem habuit, commoretur. Idem, vel ipsi seculares Imperatores agnouere, nam in Auth. quom. oport. episc. s. hac autem collat. final. dicitur Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur, sed si habere probetur ab Episcopatu deijciatur, quo se fecit indignum: & in Auth. de sanctiss. Episc. collat. 9. s. Prasbyter. Episcopum vero (ait Imperator) nullam penitus mulierem habere, aut cum ea habitare, ipse enim se ostendit indignum sacerdotio.

17 Dicit aliquis, fuisse quidem illam legem olim in vigore, sed paulò ante Concilium Nicænum per contrariam consuetudinem in coniugatis Sacerdotibus elanguisse, eam approbante Concilio, quam tamen consuetudinem iterum paulò post contrario castorum hominum usu abrogatam fuisse, itaut tempore Epiphaniij, aliorumque, quos supra laudauimus, Auctorum non vigeret. Verum quis non videat, quam hæc sint parum vero consona, nulloque stabili testimonio firmata? Quis est enim om-

nium, qui modo in luce non cæcutiat, qui in animum inducere possit tam breui temporis spatio, b's contrariam subisse mutationem legem, seu morem Ecclesiasticum tanti momenti, quin nullus peritissimorum, quos citauimus, Sanctorum Auctorum eius mentionem fecerit? cum Nicæna præsertim synodus sub Syluestro Primo, electo anno 314. habita sit, Epiphanius autem vixisset anno 370. & ut cæteros taceam, Sanctus Gregorius Nyssenus anno 380: & quidem mirum profecto esset, legem hanc à tali, tantoque Concilio reuocatam, Iouinianum, ac Vigilantium non obiecisse Sancto Hieronymo, cum quo hac de materia quæstionem habebant, quo solo Concilij statuto silentium Hieronymo indicare poterant: quæ præterea ratione Eusebius, qui illi Concilio interfuit lib. 1. demonstr. Euang. cap. 9. absolute dicere ausus esset, initiatos sacris ab omni vxoris continere commercio debere, nulla huius abrogationis facta mentione? Deum confirmatur hoc idem ex eodem Concilio Nicæno can. 3. vbi hæc leguntur. Interdixit magna Synodus non Episcopo, non Prasbytero, non Diacono, neque alicui omnino, qui in clero est, licere subintroducendam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut Amitam, vel eas tantum personas, quæ suspitiones effugiant. quod si per idem Concilium his Ecclesiasticis licuisset proprijs cum vxoribus agere, cur ab eodem veritum esset, eas secum domi non habere, vel quo pacto enumeratis tot, quos domi habere possent secum clerici, mulieribus, vnâ vxorem, cæteris alioquin præferendam, & primo loco nominandam prætermiserit Concilium?

18 Respondent nonnulli, ex quibus est citatus Soarius 3. tom. de relig. lib. 9. cap. 15. num. 6. nullum ex hoc canone firmum posse deduci rationis momentum; tum quòd idem ad omnem clericum extendat præceptum, cum absque dubio minoribus initiati ordinibus habere ad libitum vxores potuissent: tum quòd à Basilio hic canon, hæc ratione expòsitus videtur epist. 17. quasi à Concilio editus propter honestatem cælibatus; constat autem ex vi significatus eum solummodo cælibem dici, qui vxore caret, quam qui habet, nec vitur continens, non tamen cælebs appellatur: tum quia hanc eandem dispositionem Patres Trullani canon. 5. & 13. complexi sunt: nec non Iustinian. Imperator. in Authent. de sanctis Episcop. s. Prasbyteris collat. 9. Prasbyteris (ait) & Diaconis, & Subdiaconis, & omnibus in clero præscriptis, non habentibus vxores, secundum sacros canones, interdicimus etiam nos, secundum sanctarum regularum virtutem, mulierem aliquam in-

pro-

propria domo super induſſam habere, tam cōtra matrem, aut ſororem, aut filiam, & alias perſonas, quā omnes ſuſpeciones effugiant. His ſubſcribit Phofius apud citatum Soarium in 9. can. tit. 8. cap. 14.

19 Verūm eſto probabilitate adducta non careant; probabilius tamen ducimus contrarium, vel ex hoc eodem canone; quippe qui hic ſolo nomine præcepiſſe videtur omnibus Clericis, ne præter ibi notatas, ullam domi mulierem haberent, nulla vxoris propriæ mentione facta, quia nimirum cum plerumque omnes intenderent Clerici paulatim ad ſacros Ordines promoueri, ſequi diſponere, ad quos ſoli tunc temporis, ut contendimus, continentes admittebantur, & communiter omnes cælibes viuebant, ne vxor promotioni obſtaret, id erit eis præcipiendum. Quamobrem ex ſolutione à Soario data illud ſequi videtur, tunc ſicut etiam in præſentia, Clericos vixiſſe cælibes, nec alia de cauſa, quā tunc ſacris initiati ad hoc cogeabantur. Miror autem pro ſe à Soario adductum eſſe Baſilium, quippe qui cælibatum ait eſſe, quo quis à propriæ vxore ſe continet, & quo à nexu mulierculæ, quis eſt liber, cum enim Baſilius canonem adductum in Paregorium preſbyterum attuliſſet addit, *calibatus autem honeſtatem ſuam in eo habet, ſi quis à nexu mulieris ſeceſſerit*. Itaque potiori ratione cælebs apud Baſilium dicitur iſ, qui non modo à nexu mulierculæ, verūm etiam à propriæ coniugis amplexibus reſceſſerit, immo à Baſilio ibidem cælibatui coniugalis opponitur uſus per ea, quæ ſubijcit. Itaq. ſi quis calibatum nomine tenuis profeſſus, ut ipſa faciat ea, quæ à coniugatis ſunt, &c. certo igitur certius videatur Baſilium non adeò ſcrupuloſo ſenſu cælibatus vocabulo uſum fuiſſe, ut vult Soarius. De Patribus verò Trullanis, ut ſupra indicaui, catholico Doctōri curandum non eſt; locus autem à Soario primò citatus ex Iuſtiniano Imperatore, neſcio qua ratione pro eius ſententia adductus ſit, cum non de clericis habentibus vxorem, ut prima fronte indicant verba, ſed de omnibus in ſacris abſolutè ſumptis loquatur, quibus interdicit Imperator, ne præter exceptas ibi mulieres nullam aliam domi retineant, quare Rub. Non habentibus (inquit) ideſt non debentibus habere, ut omnes in ſacris ordinibus conſtituti. Patet hoc idem ex Auth. quem oport. Episc. &c. 5. neq. autem il 2. ibi Nihil enim (ait Imperator) ſic in ſacris ordinationibus diligimus, quā cum caſtitate continent, aut cum vxoribus non cohabitantes, ſed vnus vxoris virum, qui vel fuerit, vel ſit, & ipſam caſtitem eligentem primum,

principium, & fundamentum manifeſtum, ſecundum diuinas regulas, & reſidua virtutis conſtitutum. Huic addo alterum locum in noſtræ ſententiæ confirmationem leg. Eum qui C. de Episc. & cleric. ibi. Eum, qui probabilem ſeculo diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororie appellationis non decet: quicumque igitur cuiuſcumque gradus ſacerdotio ſubiungitur, ut clericatus honore conſentur extraneorum ſibi mulierum interdicta conſortia cognoſcant: attamen eis facultate conſeſſa; ut matres, filias, atque germanas inter domorum ſepta contineant: in his enim nihil ſauis criminis exiſtimari ſoedus naturale permittit. Illas etiam non relinqui caſtitalis hortatur aſſeſſio, quæ ante ſacerdotium maritorum legitimum meruerunt coniugium, neque enim clericis incompetenter adiunctæ ſunt, quæ digno ſacerdotio viros ſua conuerſatione fecerunt. In qua lege primum perpendo exceptionem filiarum, quæ domi dicuntur retineri poſſe, ubi Rub. eas intelligit filias, quas habuerunt ſacerdotes, vel clerici ante clericatum, quaſi non habituri poſt ſacerdotium, vel clericatum, ut medium ad ſacerdotium aſſumptum. Deinde, quas lex permittit ſacerdotibus habere ſecum, vxores non modo ſunt ante ſacerdotium ductæ, verūm, ut habet Rubrica, quæ tales fuerunt conuerſationis, ut voto vna cum viris ſe obligauerint caſtitalis, vel eis eſſe ſacerdotes ſuaſerint: has itaque præcipit Imperator, non eſſe domo excludendas, quæ vel voto caſtitalis munictæ, vel firmo, ac diuturnæ continentie propoſito, periculo non cenſebantur expoſitæ. Confirmo, ac declaro hoc idem ex cap. Omnino diſt. 21. Huberti apalog. ad libellum Nicææ Preſbyteri, & Monachi aduerſus latinos editum. quem cum nomine Leonis Noni, cuius erat Legatus Hubertus ſcripſerit, potius ipſius Leoni nomine citandum eſſe, varijs argumentis in præluſio canonis citati demonſtratur. Igitur omnino (ait Pontifex) conſitemur, non licere Episcopo, Preſbytero, Diacono, ſubdiacono propriam vxorem, cauſa Religionis, abijcere cura ſua, ſcilicet, ut ei uſtum, & veſtium largiatur, non ut cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic & ſanctos Apoſtolos legimus egiſſe, Beato Paulo Apoſtolo dicente, Numquid non habemus poteſtatem mulierem, ſororem circumducendi, ſicut fratres Domini, & Cephas. Vide inſipiens, quia non dixit, numquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem amplectendi? ſed circumducendi, ſcilicet, ut de mercede prædicationis ſubſtentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale coniugium. Hunc proteſtatio ſi legiſſent canonem, legi citatæ, contrarium ſenſum non diſſident Recentiores

apud Soar. lib. 9. citatum cap. 15. num. 3.

- 20 Quarta conclusio. De facto sacerdotes Græci per usum matrimonij, ante ordines initi, non peccant, ita *Gloss. cap. de libellis in fine dist. 20. Abbas cap. cum olim num. 2. & 3. de Cler. coniug. & ibi Imola num. 4. Anton. num. 4. Ioan. Andreas num. 1. in fine. Cord. num. 1. Diuus Anton. 3. part. tit. 1. cap. 8. post 2. conclus. Syluest. matrimonium 8. quest. 12. in fine. Sot. in 4. dist. 38. quest. 1. art. 2. in fine. Azor. libr. 3. instit. moral. cap. 12. quest. 1. Sanc. libr. 7. de matrim. disput. 28. num. 6. & alij. Colligitur ex cap. Cum olim de Cleric. coniug. & Clem. 3. cap. Quasitum de penit. & remiss. qui clarè Græcorum usum supponit licitum; & clariùs Concil. Later. sub Innoc. 3. sic habens: *Qui autem secundum regionis sue morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint grauius puniantur, cum legitimo matrimonio uti possint, &c.* vbi Glossa, id propter Græcos dici declarat; & ratio est, quia cum lex de Sacerdotum cælibatu sit ecclesiastica, ut præcedenti cap. à num. 16. dictum est, cuius radicem sequenti expendimus, neque à Græcis aliter recepta, quam modo prædicto, eos haud obligabit: quæ quidè ratio pro prima facit opinione, quæ probabilem duximus. Addo tolerantiam, & conuiuentiam Papæ scientis, & permissentis. Legenda præterea sunt, quæ diximus libr. 2. disput. 1. num. 4. Dices cum nonnullis indicantibus apud Azorium ex Decreto Nicolai 1. *Ad consulta Bulgar. cap. 70. habeturque cap. finali dist. 28. vbi consultus à Bulgaris, num. Præsbyteri habentes vxores sustentandi essent?* Respondet, *Licet ipsi valde sint reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos.* At Bulgari semper, quem etiam in præsentia retinent, Græcorum seruarunt morem. Respondet Sanchez in fine num. 6. intelligendum esse textum, fortasse deducentibus vxores post ordinem sacrum, quod nunquam licuisse probauimus supra num. 3. vel fortasse Papam Bulgaris adhuc non permisisse græcum morem. Episcopis autem Græcis non esse talem usum concessum, & supra diximus num. 16. & tertio facientes satis argumento docebimus.*
- 21 Deducitur ex his differentia inter Græcos, & Latinos sacris Ordinibus initiatos, quod illis licet post coniugium ad sacros Ordines ascendere: Latinis autem non nisi magna cum cautela, & castitate aliquo pacto professi, ut patet ex supradictis, & ex cap. Olim de Cleric. coniug. & cap. de Syracusana 28. dist. Græcis quidè conceditur usus matrimonij ante ordinem initi, præter id tempus, quo Altaris ministerio deferuit ex consue-

tudine, vel lege debent, secus Latinis.

- 22 Ad primum rationis momentum à num. 9. adductum Socratis, & Sozomeni fidem, tanti non esse faciendam supra à num. 5. ac deinceps demonstrauiamus; reliqui verò Auctores, cum eorum nitantur historia, eiusdè sunt auctoritatis ac Socrates, & Sozomenus, quos sequuntur.
- 23 Ad secundum respondeo, si constaret illa acta esse omnino germana, nemini fas esset, citatam in dubium reuocare historiam; verum enim verò cum ab ignoto Græculo; ut probè Aegid. Coninc. disput. 20. de Sacram. Ordin. dub. 12. nu. 114. compilata sint, eo sanè tempore, quo sub hæretico Imperatore, totus penè Oriens ingemiscens, aut schismati, aut hæresi succubuerat, quis asseret ea ex omni parte esse sincera; nihilque illis additum, aut detractum? quando non solum, vnus aliquis è grege, vel è triuio, sed integra Episcoporum Cõciliabula pro arbitrio hæresis, ac perturbati animi tenebris offuso portentosa confringebant mendacia; ut doctè prosequitur Card. Baron. ad annum 475: & 476. ac deinceps. Hinc Sanctus Gregorius in dialog. lib. 4. cap. 1. memorabile virtuosi Presbyteri exemplo rem nostram cõfirmat, & habetur Can. Presbyteri dist. 32. Adde cum de quo agimus, Compiler post Socratem vixerit, bona potuisset fide, quæ in eo legerat, Nicænæ Synodo adscripsisse; nam etiam dicat, ex membranis ea se collegisse acta, Dalmatij, haud tamen asserit, se nihil omnino aliunde accepisse.
- 24 Ad id autè, quod ex Canone Nicænæ Syn. additur, dico locum ablatum, ex Tripartita historia lib. 2. cap. 14. relatum esse; quamobrem Paphnutij casum supra diximus num. 15 esse figmentum; cum autem, quæ in decretis habentur, maiorem non habeant auctoritatem, quàm Doctorum, aut Sanctorum, à quibus desumuntur, nec vim canonis, nisi ex Pontificis, aut Concilij generalis, & à Papa confirmati decretis excerpta sint, ut probatur in cap. De libellis 20. dist. ex Leone 4. & docent Ripa lect. 1. num. 69. ff. si certum petatur. apud quem alij Iuris consulti. Maior. 4. dist. 27. quest. ult. §. dubitatur an is. Caiet. 2. 2. quest. 88 art. 8. dub. ult. §. ad primum Sot. lib. 7. de iustit. quest. 3. art. 1. sub princip. vers. aut ergo desunt. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 6. de volunt. 6. fere sub initio §. hinc sequitur, & Sanchez lib. 9. de mat. disp. 12. num. 5. circa medium; non est cur maior apud nos sit illius decreti fides, ac tripartitæ historiæ; quam in Paphnutij relatione minimè sinceram adstruimus. Et quidem clariùs decretum, & ad nos conuincendos aptius poterat obijcere Soz. rursus subsequens, nimirum ad obiectum, cuius

ius initium est; Quoniam in Romanis dist. 31. quod desumptum est ex canonibus, qui falso sextę Synodo, siue quinto sextę adscribuntur in Trullo editi, de quibus *Numberus Leonis Noni Legatus*, quem num. 19. laudauit, *Non autem miror* (inquit) *si Agathonis Papæ, & Sanctis Patribus sexta Synodi vestra imputatis deliramenta, & qua aut corruptis, aut fixistis capitula, cum & ipsi Domino Iesu, & Apostolis eius impetitis fragmenta etc.* Legantur quæ à *Glossa Cæp.* *Habeo librum dist. 16. ad rem afferuntur.*

25 Ad tertium, quid præter ea, quæ ex *Can. Omnino dist. 31. num. 19.* attuli, non habeo; solum addo potiori nomina *Apostolorum canonem siue 4. siue 6.* haud præcipere, ut Episcopus adhuc vtatur vxore, quam antea duxerat, cum hoc, & apud Latinos, & apud Græcos semper illicitum fuerit, ut nos supra indicauimus, quicquid *Socrates Nouatianus* in contrarium dixerit. Iubent itaque solum Apostoli, ne vxorem Episcopus, si habebat, e domo abiciat, denegando necessaria contra doctrinam 1. ad *Thimot. 4.* *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli deterior est.*

26 Ad quartum respondeo, Gangrense Concilium ibi non agere de sacerdotibus adhuc coniugio vtentibus; sed, ut patet ex prima perfrone illius canonis apud *Soar. tom. 1. congilior.* quæ quidem est *Dionysii* solo nomine

Exigui, magni tamen atque eruditi ssimi viri, cæterarumque antiquissima: & ex præfatione etiam eiusdem Concilij, vbi, quos damnat, hæretici dicuntur omnino nuptias contempsisse; tanquam malas: Quamobrem eos, qui aliquando nuptias inierant, quantumuis, deinceps continenter viuerent, indignos, tamen omnino illo munere putabant, non secus ac in præsentia à catholica Ecclesia ducuntur homicidæ, & si pœnitentes, indigni Sacerdotio, contra quos hæreticos agit Concilium.

27 Ad quintum dico, citatam Sancti Vdalrici historiam confectam per summam impudentiam fuisse, & quidem ab imperito, & stolido Nugienda, qui etiam ignorauit Nicolaum Primum aliquot annis fuisse mortuum ante quam Sanctus Vdalricus nasceretur; ut deducitur ex chronologia, & temporu ratione à *Bellarmino*. diligenter, & eruditè perpena *libr. 1. de electis capite vigesimo secundo.* Quid igitur mirum si homuncio, qui adeo palmare retulit mendacium, vel leuissimi hominis fidem excedens, sibi etiam similis portentosam fabulam in re nostra pro vera historia mendaciter exprimere ausus sit?

28 Ad vltimum tandem, præter quam quòd fidem *Socratis* dubiam esse sæpe diximus, addimus in ea Prouincia fortassis pœnam priuationis clericatus consuetudine introductam fuisse.

DISPUTATIO VI.

An sacris initiatis Ordinibus ad continentiam in Ecclesia Latina per Ecclesiasticum obligentur præceptum, an verò per votum :

Declaratam hæcenus, Ecclesiasticorum præsertim Episcoporum continentiam, præsens excipit Disputatio, eiusdem radicem expensura, quæ quidem cum multa sint scitu digna, vsuque frequentia inuoluat, vnico solum capite circumscribenda non est.

CAPVT PRIMVM.

Varia referuntur opiniones :

S V M M A.

Prima refertur sententia asserens ex lege Ecclesiastica quasi per votum implicitum castitatem Ecclesiasticorum promanare, numero 1.

Ex hac opinione sequitur, & à suis docetur Auctoribus, incontinentiam Ecclesiastici esse tantum simplicem fornicationem, nu. 2.

Secunda sententia continentia obligationem viri affirmat ex voto saltem implicitè emitendo, quod per legem Ecclesia coniunxit ordini sacro, num. 3.

Tertia sententia docet, castitatis obligationem tum ex voto, tum immediatè ex lege Ecclesiastica promanare, num. 4.

Ex hac opinione inferitur à suo Auctore, Religiosum fornicantem committere distinctum specie peccatum ab eo, quod committit fornicans voto solum castitatis obstrictus, numero 5:

Inferitur etiam, Religiosum Sacris initiatum, si fornicetur utramque circumstantiam religionis, & voti aperire debere, num. 6.

T Res de hac difficultate sententias inuenio. Primam asserentium, non esse ex formali voto, sed ex Ecclesiæ statuto, ex

quo promanantem omnimodè continentie obligationem votum appellant saltem implicitum, quod imposita illa sit ijs, qui sacris initiantur, ob maiorem Dei cultum; qui finis in votis emittendis solet intendi. Quamobrem tum ob causam subiectiuam, personam nimirum Ecclesiasticam, cui lex imponitur, tum ob causam finalem, ut modò dicebam, voti nomine legem Ecclesiasticam hi Auctores donant; & quidem solemnem, quippe quod ad instar solemnem dirimit matrimonium subsequens; sic Scot. in 4. dist. 57. quest. unica §. dico igitur. Maior pars Doctorum Parisiensium apud Maiorem in 4. dist. 24. quest. 2. in princip. aliique, quos refert Caiet. in opuscul. tract. 27. §. quoad secundum quibus accedit Valent. 4. tom. tract. de sacram. ordin. disp. 9. quest. 5. §. 1. paulò post principium, Card. Clem. Ad nostram vers. Ex 7. num. 3. de heret. & ibi Imola num. vlt. Innocent. Cap. Placet num. vnic. vers. Ex hoc apparet de conuers. coniug. Archid. cap. Cum in præterito ad verbum annexi num. 2. dist. 84. apud quos alij; quorum illud est fundamentum, quia cum votum lex sit priuata, quam quis sua sibi imponit, non videtur quare ratione possit ab Ecclesia ad hoc calibatus votum obligari: à qua tamen per propriam eius

eius legem quis possit deninciri, igitur ab hac Ecclesiastica castitatis lege obligatio dicenda est deriuari. Secundo, quia ad sacros ordines promotus, etiam si ignoret se continentia obligari, vel ad eam se deuincire per votum expresse renuat, obligatur tamen, & non ex voto; ergo ex præcepto Ecclesiastico,

2 Hinc multi ex laudatis Auctoribus docet, accessum clerici ad solutam, simplicem tantum esse fornicationem, qui quidem referuntur à Sanchez mox citando, quos inter est Cardinal Imola citatus, Iulius Clarus lib. 5. receptarum §. fornicatio num. 18. & §. incertus num. 1. vers. sed nūquid committitur. Deducunt ex Cap. Quia circa de bigam. vbi loquens textus de presbyteris concubinarijs ait: Cum eis tanquam simplici fornicatione notatis. & Cap. Presbyter dist. 28. Presbyter si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, &c.

3 Secunda sententia docet, immediate non oriri continentiz obligationem ex Ecclesiastica lege in sacro initiatis ordine, sed ex voto saltem implicite emittendo, quod Ecclesia suo præcepto adiunxit ordini sacro, est Diui Thoma 4. dist. 37. quæst. 1. art. 1. in corpor. Riccard. ibidem art. 1. quæst. 1. in copor. Capriol. ibi dist. 37. quæst. unic. art. 1. in fine, & ibi Reza quæst. unic. art. 4. ad finem Caiet. opuscul. tom. 1. tract. 27. de dispensat. mat. in occid. Eccles. quæst. unic. §. quod secundum Tolet. lib. 4. sum. cap. 17. num. 21. & lib. 7. cap. 8. num. 3. Bellarm. in suis controu. lib. 1. de mat. cap. 21. §. impedimenta, & lib. 1. de cler. cap. 18. §. at beatus Azor. lib. 13. cap. 12. quæst. 6. & cap. 14. quæst. 10. Vazq. 3. tom. in. 3. part. disp. 246. cap. 3. & disp. 147. cap. 7. Sanchez lib. 7. de mat. disp. 22. num. 10. Suarez 3. tom. de relig. lib. nono. capit. 17. Ex iuris autem peritis Glossa cap. Coniugatus verb. continentiam de conuers. coniug. & Extrauag. Antiqua Ioann. 22. de vot. in fine, & cap. unic. de vot. in 6. in casus positione notab. 3. & verb. sacri. & ibi Dominic. num. 5. & alij Glossa cap. Cum olim. verb. votum. de cler. coniug. ibi Hostien. num. 1. in fine. Anton. num. 8. Abbas num. 4. alijque apud hos. Huius autem opinionis duplex ostendendum est fundamentum. Primum, quod Ecclesia hoc possit præcipere votum volentibus sacris initiari ordinibus. Secundum, quod reuera iusserit. Prima ratio est, quia quamuis Ecclesia neminem possit absolute ad continentiam cogere, quippeque mere consilij cap. Integritas 32. quæst. 7. at verò in ordine sacro, quem confert, condiciones apponere, legesque condere, & iustas, & illi statui consentaneas utique potest, ut est, quod modò tractamus, continentiz votum; non sequi, ac quilibet in propriæ rei tradi-

tione legem potest apponere. In traditionibus ff. de pact. Hac itaque supposita lege, eo, vel ipso, quod quis sacros ordines velit suscipere, ex consequenti censetur vouere, non secus atque ad canonicum officium censetur velle obligari, quod onus est ordini sacro adnexum. Quamobrem hoc votum initum non est, ni voluntariè, quemadmodum qui officium Iudicis, Prætoris, Medici init, aut ad Episcopatum eligitur, eo vel ipso illius status subit obligationes, atque annexa onera. Probatur deinde secundum punctum, quod probandum esse ad veritatem conclusionis supra indicauimus, ex Diuo Greg. lib. 1. Epist. 42. in fine, & refert cap. 1. dist. 28. ibi Nullum facere Diaconum presumant Episcopi, nisi, qui se vulturum casu promiserit. vbi Glossa Promiserit, exponit, Tacite, vel Expresse, & cap. Diaconi eadem dist. ex Antyrana Synodo can. 10. ibi. Quicumque sancti tacerunt, & susceperunt manus impositionem professi continentiam. Cum ergo Episcopi non sint huius præcepti transgressores, sed illud obseruent, ut ex formula constat ordinationis in Pontificali adnotata. Considerare debetis attentè quod onus hodie ultro appetitis: hactenus enim liberi essis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire, quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire; sed Deo, cui seruire regnare est, perpetuò famulari, & castitatem seruare oportebit. Suscipientes igitur Ordines sacros censendi sunt castitatis votum expresse facere, quod magis indicant verba formulæ citatæ. Confirmatur ex cap. Cum olim de cler. coniug. Nos igitur attendentes, quod omne talis Ecclesia votum continentia non admittit. ergo manifestò supponit in Ecclesia occidentali latina continentiz votum sacris esse coniunctum ordinibus, ut in Cap. Vnico de var. lib. 6. & in Extrauag. Antiqua Ioann. 22. de vot. & in Concil. Tollet. 2.

4 Tertia sententia docet, suscipientes sacros ordines præter voti obligationem superiori sententia, declaratam, ex Ecclesiastica lege immediate etiam obligari; est Aegid. Coninc. dist. 20. de sacram. ordin. dub. 13. num. 130. nullum pro se adducentis Auctorem, cui videtur fauere Concil. Toletanum 11. can. 10. & refertur can. quamquam 23. dist. probatur, quia vel tenerentur ex voto implicito tantum, vel explicito, non implicito, quia quamuis simulando quis votum peccet contra virtutem religionis; sicut is, qui fidè sine necessitate falsum iurat, illo tamen voto, quod verè nullum est, postea non obligatur, sicut is, qui gratis alicui, addito iuramento fide promississet, peccasset quidem id iurando, postea tamen non teneretur promissis stare, nisi fortè ratione scandali, nè videretur religio.

ligionem contemnere iuramenti; sic in casu nostro non obligaretur voto explicito, quia multi non vouent explicitè, vel ex ignoràtia, vel ex malicia. Quòd si dicamus immediatè teneri ex sola Ecclesiastica lege, vt prima docebat opinio, non facilè probare poterimus volentes vouere aliqua lege immediatè ad continentiam obligare; cum nulla prorsus sit pro his lata peculiaris lex. Quòd si dicās, ideo hos obligari, quòd, vt supra secundam exponentes opinionē diximus, qui aliquod suscepit officium necessariò velit, nolit, suscipit onus illi adnexum. Instat *Aegid. num. 129* quia suscipiens sacrum ordinem, penes secundam, quam retulimus opinionem, immediatum non habet onus seruandi continentiam, sed emittendi votum continentiae; quamobrem coniugatus tali cum intentione suscipiens ordines peccaret quidem non vouendo, non tamen peccaret per vltimū coniugij: sicut si duo coniuges mutuò vouerent consensu profiteri in religione, peccarent quidem postea sine iusta causa ingressum differendo religionis, non tamen peccarent interim si vterentur matrimonio; modo per hunc vltimū ineptos ad religionis ingressum se nō redderent; vt probè docet *Sanchez, lib. 9. de mat. disp. 37. num. 5*. Secundò probat *Coninc K* quoties Ecclesia eo speciali alicuius virtutis motiū aliquas reddit personas inhabiles ad mutuum contrahendum matrimonij, ijdem etiam specialiter prohibet quemcumque actum venereum inter se habendum, in quem incidentes duplici se inquinant peccato, vt videre est in ijs, qui in tertio, & quarto gradu sibi affinem, vel spirituales cognatas agnoscunt; quique idcirco duplici peccant culpa, ex tali impedimento promanante; sed Ecclesia omnes sacris initiatos reddit immediatè inhabiles ad matrimonium, quāvis cum persona contrahendum, idque ob motiū suū reuerentiam virtutis, religionis, siue propter excellentiam sacri status, quem ineunt; ergo specialiter his immediatè omnem actum prohibet venereum cum quauis forminā. Hoc argumentum tanti facit *Coninc K*, vt fateatur illo coniunctus à communi Doctorum sententiā discedere, quòd si ab aliquo solueretur, daret manum secundae sententiā, sic ille *num. 131*.

5 Deducit ex hac sua opinione, Religiosum fornicantem distinctum committere specie peccatum, ab eo quod committit fornicans solo voto castitatis obstrictus, quia sicut religioso specialis ineptitudo imposita est ad matrimonium, ita ex speciali prohibitionē talis actus.

6 Infert secundò, fornicantem Religiosum initiatum vtramque circumstantiam neces-

sariò aperire in cōfessione teneri; nam cum vtraque speciale contineat impedimentum matrimonij speciale etiam necessariò castitatis inducit obligationem, quòd contra consensum Auctorum esse, citatus Auctor vltro fatetur.

CAPVT II.

Vera sententia, ex qua cætera reijciuntur asseritur.

S V M M A.

Status questionis, num. 1. & 2.

Non modò continentiam optat, sed præcipit Ecclesia Latina, num. 3.

Votum continentiae ab ordinandis expressè ex præcepto non est emittendum, n. 4.

Qui bona fide vult ordinari, implicitum votum censetur emitte, n. 5.

Impliciti voti ratio expenditur, num. 6.

Initiandus expressè nolens vouere voto non tenetur castitatis, num. 7.

Non absolutè, sed sub conditione voti non emissi ab initiato, legem eum obligantem sancit Ecclesia, num. 8.

Hæc lex materiam habet spectantem ad religionem, cuius transgressores sunt sacrilegij, num. 9.

Explicatur culpa initiati nolentis vouere castitatem, num. 10. 11. & 12.

Pene ex iustitia tenetur quis emitte votum tempore ordinis, num. 13.

Obligabitur igitur vel diuino præcepto ad votum castitatis obseruandum, si emissum fuerit, vel in huius defectum præcepto Ecclesiastico, num. 14.

Si quis ignorans quid susciperet initiaretur sacris, non teneretur ad castitatem, numero 15.

1 **M**eam priusquam explicem sententiam. Noto posse quempiam scire, se ordinem sacrum quidem suscipere, dum ab Episcopo initiat, ignorare tamen huic ordini onus continentiae esse adnexum, vel ex voto, vel ex lege.

2 Noto secundò scientem onus continentiae ordini adnexum tripliciter haberi posse; primò, vt nolit eam vouere, neque in eam consentire legem; secundò consentire in ordines suscipiendos, expressè tamen votum non emitte; Tertio expressè votum emitte.

3 His prælibatis, prima conclusio sit, non optat modò Ecclesia latina (de qua in hac disputatione loquimur) sacris initiatos ordinibus voto se obstringere cælibatus, verum præ-

præcipit. Facit ad rem *Innocent. 3. in Concil. gener. & refertur Cap. ut clericorum de vit. & honest. cleric. Et quidem meritò, ut habet Bonau. apud Turrecrém. dist. 27. cap. 1. Quod Ecclesia, & potuit id quod decebat ; & quod expediens erat potuit. Potuit, inquam, tum ob potestatem eiusdem, tum ob consensum subditorum. Deceuit tum ob dicta, tum ob eas causas, quæ subsistentur, relatæ etiam à Turrecrém, citato, & in cap. Causa 31. dist. cap. Peasbyteris 27. dist. cap. Nullum 28. & alijs passim. In hanc abire sententiam secundæ opinionis Auctores, quorum rationes utrâque probant conclusionis partem, nullum est dubium. Secunda autem, in qua neruus difficultatis situs est, præterea confirmatur, quia quamuis potuisset Ecclesia lege non quidem absoluta castitatis, obligare nonnullos ; sed conditionata ad continentiam ; eos nimirum, qui sub conditione ordinis assumendi vellent se Deo addicere ; nihilò tamen secius expendere potius censuit, medio voto, quàm aliàs hoc exequi ; tum ut materiæ castitatis, quæ consilij potius est, quàm præcepti, sese magis accommodaret : tum ut obligationi nempe religionis maius esset robur, firmitas, & constantia, quàm si ex sola lege manaret, quippe quæ faciliori negotio illò tunc, immo sine causa dispensare valide potuisset : secus autem intercedente voto, ad ius spectante diuinum, quod indirectè tantum, maxima virgente causa, solum potest Pontifex dispensare, ut lib. 2. disp. 1. cap. 3. docuimus ; & in hoc maxime voto castitatis id verum habet, potiori quidem iure in maius bonum commutando ex cap. 1. de vot. quod inuentu est profecto difficile. Si quidem nuptiæ replent terram : virginitas paradysum 22. **4** *quest. 1. Nuptiæ.* Hoc autem votum expressè non est emittendum ex præcepto, ut ex canonibus citatis, & usu Ecclesiæ patet ; alioquin peccarent omnes, qui sacris donantur ordinibus, ni expressè vouerent castitatem ; quod contra Doctorum prudentium, ac timoratæ conscientiæ virorum usum, & consensum, esset : neque præceptum de expresso voto assignare facile est, quod expressis esset faciendum verbis. Qua verò ratione implicitè emittatur, ac sufficiens sit, sequens docebit assertio. Quo autem pacto peccaret, qui illud emitteret, *concl. 6.* docetur.*

5 Secunda assertio. Licet qui sacris initiatur, explicitè votum castitatis, liquidis verbis, non emittat, ubi tamen, bona fide, quo ab Ecclesia conferantur modo, sacris vult imbui ordinibus, implicitè vouisse censendus est. Non discrepat hæc assertio ab Auctoribus secundæ sententiæ, & aperte docetur à *Pezz. 3. tom. in 3. part. disp. 247. cap. 7. num. 98. & à Soar. 3. tom. de relig. lib. 9. cap. 17. num.*

6. Probaturque ratione pro eadem, secunda sententia facta. Deinde quod ad voti valorem quinque desiderantur conditiones ex *Diuo Thoma 2. 2. quest. 88. art. 1. & 2.* ab omnibus receptæ. Prima est deliberatio : Secunda propositum : Tertia promissio : Quarta, ut sit Deo facta : Quinta, ut de meliori sit bono : Atqui in suscipiente, præscripta ratione, ordines sacros, hæc profectò reperiuntur ; ergo, &c. Minor de vltima conditione non habet dubium. Quo ad reliquas autem præmissa, quam præcedenti assertione probauimus, lege, atque Ecclesiæ constitutione, ordini sacro votum castitatis annectente, eoque cogente, qui illo imbuuntur ad votum castitatis emittendum, saltem implicitè declaratur ; quia deliberatio, atque iudicium, seu actus rationis, quo quis decernit, num sibi sacros suscipere ordines expediat, ipsumque propositum, quo illis initiari statuit, non ad ordines quomodolibet consideratos tendunt, verum ad eos, ut ab Ecclesiâ præscriptos, cum onere scilicet, eis adiuncto castitatis : ergo non solum, ut obiectum respiciunt nudos ordines, sed ut promissione affectos Deo faciendæ continentia, ab Ecclesiâ ordini adiuncta ; ergo qui vult ordines inire sacros, vult consequenter ex eadem determinatione, & proposito Deo vouere castitatem.

6 Dicit quis, velle promittere, vel velle venire distinctum quid est à promissione, & voto ; sicut propositum, & ipsum votum, quod obligationem inducit, quam illud non infert, ut communiter antiqui Doctores citati à *Valentia 2. 2. disp. 9. quest. 6. punc. 1. Sanchin oper. mor. lib. 4. cap. 1. num. 19. 20. & 21.* legitur quamuis voluntas suscipiendi ordines sacros sit implicita voluntas promittendi Deo continentiam, vel eam inuoluat, non tamen erit promissio continentia. Verum quamuis, ut rectè probat argumentum, voluntas suscipiendi ordines non sit actus formalis, & expressus promissionis, vel voti, est tamen implicitus ; sicut enim voluntas expressa susceptionis ordinum sacrorum est implicita promissionis faciendæ castitatis, sic expressa suscepcio ordinis, est implicita promissio castitatis, non quidem voce, vel verbis, sed ipso facto explicata, non secus ac gestatione habitus professotum, atque actuum exercitio, professis tantum in approbata religione, competentium, tacita, & solemniter inducitur professio cap. *Vidua de reg. iur.* de qua probè *Sanchin oper. mor. lib. 3. cap. 3.* & ibi remissiuè ; Itaque sicut solempne religionis votum, interdum implicitè factum, robur, & constantiam habet, quando tacita professione, ut paulò ante diximus, factum censetur ; sic etiam, & votum castitatis ordini connexum.

Et

Et quamvis infra num. 15. dicturi simus; quid in casu sentiendum ignorantie; nihilominus minus postquam lex (modò declarata) ab Ecclesia præscripta, & intimata per se ipsam admonet, difficile sanè erit, ne dicam, impossibile, ignorantiam dare obligationis voti, saltem implicitè emittendi. Quare probè *Vazq. citandus num. 98.* nullum ignorantie calum excusantis à tali voto implicito, & obligatione admittit in Ecclesia Latina.

7 Tertia conclusio. Expresè nolens vouere castitatem, etsi sacro initiaretur ordine, censendus tamen non esset voto castitatis obstrictus, sic *Scot. in 4. dist. 37. quest. unic. 9. hac est, Palud. ibidem. q. 1. num. 19 supplementum Gabliel. 4. dist. 38. quest. unica art. 2. ad finem post 2. concl. Siluest. mat. 8. quest. 12. dictio 2. Sanch. lib. 7. de mat. disp. 27. numero 12. Vazq. 3. tom. in 3. part. disp. 246. cap. 3. & de hac materia cap. 7. num. 95. Suar. 3. tom. de relig. cap. 17. num. 9.* Ratio quidem est, quia votum cum voluntaria sit promissio, impossibile prorsus est iniri sine voluntario vouentis consensu, quem hic abesse supponemus, non modò negatiuè, sed contrariè per dissentium, & voluntatem non vouendi. Confirmatur, quia sacerdotio, & obligatio ad castitatem varia habet obiecta, neque intrinsecè, aut necessario se includentia; cum cap. 2. precedentis disputationis demonstrauerim ex positina lege Ecclesiastica castitatem ordini sacro solum adnexam esse; ergo poterit quis velle sacrum ordinem, quin necessario velit castitatem extrinsecè ei adiunctam, quam posset etiam expresè nolle.

8 Quarta assertio. Non absolutè, sed sub conditione, quando votum saltem implicitè, quauis ex causa non emisit Initiatum, legem & præceptum tulit Ecclesia, qua ille teneatur totalem obseruare castitatem. Videor hanc mihi sententiam collegisse ex *Gloss. cyp. Cum alim. ver. votum continentia*, ubi sacro initiatum ordine, nec votum explicitè emittentem, si iuris peritus sit, dicitur teneri ad celibatum, ex voto nimirum implicito iuxta assertionem secundam, si autem iuris inscius sit, non teneri ex voto sed ex constitutione; quæ in hoc casu, & sub hac conditione ab Ecclesia sancita videtur; distincta quidem ab ea, qua tenentur ordinandi vouere saltem implicitè hæc enim, de qua in hac assertione loquimur, sub conditione est; illa absoluta: hæc ipsum celibatum tanquam materiam respicit, illa votum emittendum. Neque quòd abs re fecerunt nonnulli Recentiores, sub obscurè, ac diminutè hanc opinionem indicantes *Vazq. tom. 3. in 3. part. disp. 267. cap. 6. num. 100. Can. 9 Concil. Trident. sess. 24. ad hanc meam formandam sententiam.*

asserò, quia vel Concilium, quem ei dat Vazquez sensum intendit: vel quem ipse probabiliorè existimo, dum ait. *Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, possunt matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, &c. anathema sit.* referens minurum ad ordinibus initiatos, obligationem ex lege saltem conditionata, ut nos contendimus, vel absoluta emittendi votum implicitum; obligationem verò ex voto ad Regulares. Nam clausula posterior ad præcedentia cum proportionè referenda est, seruata diuersa singulorum ratione, quæ inter personas intercedit, de quibus sermo est, ut in casu nostro probè docet *Menoc. lib. 4. præsump. 121. num. 7.* & sæpe prosequuti sumus. Ratio autem est, quæ, in eadem iudice, ducta Ecclesia hanc legem sancit, quia cum interiores actus Deo tantum sint cogniti, cui omne cor patet, Ecclesieque notitiam, & iudicium fugiant, ne fraus, vel malus dolus alicui suffragaretur; ferenda erat lex, qua huic obuiam iretur absurdo, & qui propria voluntate non esset ad celibatum deuinctus, Lege quidem esset non modò conditionata, & eo vel ipso obligante quòd ordinibus aliquis imbui spontè voluerit, sed etiam eo in euentu, & sub conditione voti vel explicitè, vel implicitè non emissi. Quamobrem licet *Sanch. lib. supra citatus pro secunda opinione, eam simpliciter amplecti videatur, probè tamen in gratiam nostræ sententiæ lib. 7. de mat. disp. 27. num. 32.* ait hanc Ecclesiæ constitutionem omnes spontè promotos, velint, nolint obligare ad castitatem, atque ad abstinendum à matrimonio, quod huic legi minimè repugnat, sicut voto prorsus repugnaret, cuius obligatio ex libera, & spontanea voluntate prodire necessariò debet, ut potè per legem priuatam sibi met voluntariè impositam. Confirmatur primò quòd qui sua sponte ordinatur, ac priuilegijs clericalibus frui eligit; rationi consentaneum etiam est, ut mera subeat illi ordini annexa, ut qui sentit commodum sentiat, & onus Reg. *Qui sentit 55. de reg. iur. in 6.* Confirmatur secundò, quia bono Ecclesiæ regimine non expediebat, ut in facultate, ac potestate personæ initiandæ esset fingere votum, ad quòd sine illius voluntate minimè poterat efficaciter, & cum effectu adstringi. Quamobrem, ut aliàs deuinceretur opus erat speciali lege Ecclesiastica instar illius, qui sic professus est in Religione. Et quamvis nullum habeam Auctorem hanc meam sententiam clarè docentem, eam tamen, ut paulò ante dicebam, ex parte, & suboscure indicatam postmodum reperi à nonnullis Recentioribus apud Vazquez.

quez citatum, diuinum tamen cum in eo solum loquatur casu, quo quis inuitus ordinaretur, quando volunt illum obligatum lege ecclesiastica, ab eis tamen ritè neque explicata, neque probata: quin omnes fere Doctores varijs difficultatibus à proprijs sententijs emergentibus pressi, ad hanc, quam amplexi sumus, sententiam tandem clanculum subter fugiunt, sic Sanchez modo laudatus, sic etiam Vincent. Cap. Cum olim de cler. coniug. Abbas ibid. num. 4. Rosell. verb. impedimentum imped. vi. num. ult. & alij, cum dixerint conscientiam voti adnexi, dum ad ordines sacros promouetur, ex voto ad castitatem teneri: ignorantem vero ignorantia probabili ex Ecclesiæ teneri præcepto per Glossam initio huius conclusionis citatam: sic etiam Azor. lib. 3. instit. cap. 14. quæst. 10. non habentem docuit contrariam voluntatem ex voto teneri: habentem autem ex Ecclesiæ præcepto.

- 9 Quinta assertio. Hæc lex ecclesiastica sub conditione voti non emissi lata, tum ob sacrorum reuerentiam ministeriorum, quibus vacant sacris initiati ordinibus: tum ob statum Deo dicatum sanctæ ad Religionem pertinet, cuius violatio consequenter est sacrilega: quod videtur esse contra Auctores primæ sententiæ asserentes incontinentiam iniciatorum non esse sacrilegam. Ratio autem desumitur è materia talis legis incontinentiam prohibentis, ut puritati, & candori sacrorum ministeriorum oppositam, quibus imbuti sacris ordinibus additi sunt, ut colligi facile potest ex his quæ cap. 2. præcedentis disputat. dicta sunt, quo circa non prohibetur talis incontinentia, ut sic; sed ut opposita cultui, atque ecclesiastico statui, diuino Numini dicato; ergo constituitur talis actus in specie sacrilegij. Secundo desumitur ex conditione personæ per sacram ordinationem Deo specialiter dicatæ, atque ad sacrum ministerium consecratæ, huic addita Ecclesiæ prohibitio, vel sub grauib. censuris, vel sub ea, quæ sufficiat, ratione ad grauem prohibitionem declarandam, culpam inducit mortalem transgressoris; sicut enim, quod ex se intrinsecè malum non est, potest supposita prohibitionem malum esse, quia prohibitum: ita aliquod malum, quod ex se adeò non erat graue, & mortale, adiuncta prohibitionem malitiam subire grauem poterit; quia igitur talis materia, & ratione ministerij, & status, & conditionis personæ grauis ab Ecclesiâ cæsetur, & qua potest leueritate prohibetur, idcirco culpa ex his circumstantijs contrareligionis virtutem sacrilege grauis per se cæsenda est.

10 Hinc fit, hanc culpam non ea sacrilegæ ratione affectam esse, quæ specialiter oritur è fractione voti, ut probe Soarius lib. 9. citatus cap. 17. dub. 1. num. 15. quod hæc non est, ubi votum emissum non fuerit, nec satis quidem est, debitum vrgere vouendi, si votum reuera explicitè vel implicitè non sit emissum, quod absque dubio perfringi non potest, dum eo modo, quo valet non subsistit, ut probe indicat etiam Vazquez citatus; sicut enim, qui vouit sacrum suscipere ordinem, etiam si in mora fuerit culpabili ordinationis, fornicans non idcirco sacrilegus est, quia tamen debitum habeat vouendi, cum non vouerit, contra votum non peccat; & quamuis in re nostra hic adeo violenter præsumatur vouisse, ut nulla probatio admittatur in contrarium (quod probe notauit Turrecrem. cap. 1. num. 1. dist. 28. verum, ut rectè Sanchez lib. 7. de mat. disp. 27. num. 12. hoc ad forum contentiosum spectat, in quo præsumitur recessus à quacumque contraria voluntate huius Ordinati, neque admittitur oppositi animi probatio.

11 Sexta conclusio. Qui sacros susciperet ordines, & voto se obstringere omnimodæ castitatis nollit, mortaliter peccaret. Sequitur hæc assertio ex prima sententia, cuius Auctores ibi laudauimus. Accedunt Palat. in 4. dist. 37. disput. vnic. concl. 3. ad finem Vazq. citatus, Sanchez, & Suarez laudati num. 8. & ratio est, quod in re grauissima Ecclesiæ eiusdem statuto, conclusione prima, expenso non pareat; de quo præter ibi tradita ait Innoc. Cap. Nullum facere. Nullum facere Subdiaconum presumant Episcopi, nisi, qui se vixitum caste promiserit; ubi Glossa expressè, vel tacitè probe perpendit per Cap. Quamquam 23. dist. & nos num. 6. in fine indicauimus.

12 Septima conclusio. Præter generales malitias in obedientiæ materialis, offensæ Dei; ac similes, quæ singulis peccatis insunt, speciales habet hoc nolle vouere; alteram sacrilegam omissionem: alteram sacrilegij commissam, quibus accedit tertia mendacij, nec nò aliquando infidelitatis. Ratio primæ partis est, quia non parit Ordinandus positiuo præcepto, quo votum emitte iubet Ecclesiâ; per emissionem enim fit contra præceptum positiuum; nam sicut nò audire sacrum præceptum in die festo, est omisso cõtra Religionem, sic & non emittere votum castitatis ab Ecclesiâ præscriptum Ratio secundæ partis est, quia cõ indispotione animi, atq; indigna præparatione, voluntateq; peccaminosa ad sacramentum accedit ordinis, cuius gratia ponit obicem: sic Soarius citatus cap. 17. n. 8. qui tamen non placet asserens hunc præterea peccare peccato commissionis sacrilegij.

calam, ut nullus, vel leuem eius fecerit mentionem, cum debuissent, ni stolidi cessari voluissent, eius tam nobilis mentis; neque probabilis apparetratio? cur ab Apostolis ad Occidentalem Ecclesiam hanc manasse, siue traditionem, siue legem dicamus, secus vero ad Orientalem, quum contrarium testentur Epiphanius laudatur, Origenes hom. 23. Gregor. Nicen. libr. de virg. cap. ult. Diui Christ. hom. 2. de patient. Iob. & alij; & quamuis Socrates, cuius fidem constantem non esse dictum est, lib. 5. cap. 21. hanc habeat, ut supra etiam retulimus, Cum omnes illustres Presbyteri in oriente, & Episcopi etiam modo ipsi voluerint nulla lege coacti ab vxoribus abstineant, nam non pauci illorum, dum Episcopatum gerunt, etiam liberos ex vxore legitima procreant. Nihilominus tamen vel eo tunc serperat consuetudo contraria per græcas prouincias, vel ille Auctor è Nouatianorum, seu Catharorum grege cum fuerit, vti testantur communiter Doctores, ut veram suorum gregalium turpitudinem sub coniugalis, vltus pallio, munditiam superbe affectans absconderet; huiusmodi commentum excogitauit, licet illud vigere ausus non sit asserere in Thesalia, Macedonia, & Acaia, vbi consuetudo innaluit, ut qui clericus, quam ante clericatum exceperat, vxore inueniretur vltus fuisse clericatu priuaretur.

36 Immo Trullani Patres, qui can. 13. permittunt Sacerdotibus, Diaconi, & Subdiaconis vti matrimonio ante ordines contracto, præcipiunt, ut & eo tempore quo ministerio funguntur suo, ab vxoribus se continerent in can. 12. Et nè Episcopus cum vxore, quam ante ordinationem habuit, commoretur. Idem, vel ipsi seculares Imperatores agnouere, nam in Auth. quom. oport. episc. s. hac antem collat. final. dicitur Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur, sed si habere probetur ab Episcopatu deiciatur, quo se fecit indignum: & in Auth. de sanctiss. Episc. collat. 9. s. Presbyter. Episcopum vero (ait Imperator) nullam penitus mulierem habere, aut cum ea habitare, ipse enim se ostendit indignum sacerdotio.

17 Dicit aliquis, fuisse quidem illam legem olim in vigore, sed paulò ante Concilium Nicænum per contrariam consuetudinem in coniugatis Sacerdotibus elanguisse, eam approbante Concilio, quam tamen consuetudinem iterum paulò post contrario castorum hominum usu abrogatam fuisse, itaut tempore Epiphaniij, aliorumque, quos supra laudauimus, Auctorum non vigeret. Verum quis non videat, quam hæc sint parum vero consona, nulloque stabili testimonio firmata? Quis est enim om-

nium, qui modo in luce non cæcutiat, qui in animum inducere possit tam breui temporis spatio, b's contrariam subiisse mutationem legem, seu morem Ecclesiasticum tanti momenti, quia nullus peritissimorum, quos citauimus, Sanctorum Auctorum eius mentionem fecerit? cum Nicæna præsertim synodus sub Syluestro Primo, electo anno 314. habita sit, Epiphanius autem vixisset anno 370. & ut cæteros taceam, Sanctus Gregorius Nyssenus anno 380: & quidem mirum profecto esset, legem hanc à tali, tantoque Concilio reuocatam, Iouinianum, ac Vigilantium non obiecisse Sancto Hieronymo, cum quo hac de materia quæstionem habebant, quo solo Concilij statuto silentium Hieronymo indicare poterant: quæ præterea ratione Eusebius, qui illi Concilio interfuit lib. 1. demonstr. Euang. cap. 9. absolute dicere ausus esset, initiatos sacris ab omni vxoris continere commercio debere, nulla huius abrogationis facta mentione? Deum confirmatur hoc idem ex eodem Concilio Nicæno can. 3. vbi hæc leguntur. Interdixit magna Synodus non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, neque alicui omnino, qui in clero est, licere subintroducendam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut Amitam, vel eas tantum personas, quæ suspitiones effugiant. quod si per idem Concilium his Ecclesiasticis licuisset proprijs cum vxoribus agere, cur ab eodem veritum esset, eas secum domi non habere, vel quo pacto enumeratis tot, quos domi habere possent secum clerici, mulieribus, vnam vxorem, cæteris alioquin præferendam, & primo loco nominandam prætermiserit Concilium?

18 Respondent nonnulli, ex quibus est citatus Soarius 3. tom. de relig. lib. 9. cap. 15. num. 6. nullum ex hoc canone firmum posse deduci rationis momentum; tum quòd idem ad omnem clericum extendat præceptum, cum absque dubio minoribus initiati ordinibus habere ad libitum vxores potuissent: tum quòd à Basilio hic canon, hac ratione expostus videtur epist. 17. quasi à Concilio editus propter honestatem cælibatus; constat autem ex vi significatus eum solummodo cælibem dici, qui vxore caret, quam qui habet, nec vitur continens, non tamen cælebs appellatur: tum quia hanc eandem dispositionem Patres Trullani canon. 5. & 13. complexi sunt: nec non Iustinian. Imperator. in Authent. de sanctis Episcop. s. Presbyteris collat. 9. Presbyteris (ait) & Diaconis, & Subdiaconis, & omnibus in clero præscriptis, non habentibus vxores, secundum sacros canones, interdiciamus etiam nos, secundum sanctarum regularum virtutem, mulierem aliquam in-

pro -

propria domo super inductam habere, tam citra matrem, aut sororem, aut filiam, & alias personas, quae omnes suspiciones effugiant. His subscribit Phosius apud citatum Soarium in 9. can. tit. 8. cap. 14.

19 Verum esto probabilitate adducta non careant; probabilius tamen ducimus contrarium, vel ex hoc eodem canone; quippe qui hic solo nomine præcepisse videtur omnibus Clericis, nè præter ibi notatas, ullam domi mulierem haberent, nulla vxoris propriae mentione facta, quia nimirum cum plerumque omnes intenderent Clerici paulatim ad sacros Ordines promoueri, seque disponere, ad quos soli tunc temporis, ve contendimus, continentes admittebantur, & communiter omnes cælibes vivebant, nè vxor promotioni obstatet, id erit eis præcipiendum. Quamobrem ex solutione à Soario data illud sequi videtur, tunc sicut etiam in præsentia, Clericos vixisse cælibes, nec alia de causa, quam tunc sacris initiati ad hoc cogebantur. Miror autem pro se à Soario adductum esse Basilium, quippe qui cælibatum ait esse, quo quis à propria vxore se continet, & quo à nexu mulierculæ, quis est liber, cum enim Basilus canonem adductum in Pægorium presbyterum attulisset addit, *cælibatus autem honestatem suam in eo habet, si quis à nexu mulieris secesserit*. Itaque potiori ratione cælebs apud Basilium dicitur is, qui non modo à nexu mulierculæ, verum etiam à propria coniugis amplexibus recesserit, immo à Basilio ibidem cælibatui coniugalis opponitur vsus per ea, quæ subiicit. Itaque si quis cælibatum nomine tenus professus, re ipsa faciat ea, quæ à coniugatis fiunt, &c. certo igitur certius videtur Basilium non adeò scrupuloso sensu cælibatus vocabulo usum fuisse, ut vult Soarius. De Patribus verò Trullanis, ut supra indicaui, catholico Doctore curandum non est; locus autem à Soario primò citatus ex Iustiniano Imperatore, nescio qua ratione pro eius sententia adductus sit, cum non de clericis habentibus vxorem, ut prima fronte indicant verba, sed de omnibus in sacris absolutè sumptis loquatur, quibus interdicit Imperator, nè præter exceptas ibi mulieres nullam aliam domi retineant, quare Rub. Non habentibus (inquit) *idei non debentibus habere, ut omnes in sacris ordinibus constituti*. Patet hoc idem ex Auth. quem oportet. Episc. &c. §. neq. autem il. 2. ibi *Nihil enim* (ait Imperator) *sic in sacris ordinationibus diligimus, quam cum castitate vincentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnus vxoris virum, qui vel fuerit, vel sit, & ipsam castitatem eligentem primum,*

principium, & fundamentum manifestum, secundum diuinas regulas, & residua virtutis constitutum. Huic addo alterum locum in nostræ sententiæ confirmationem leg. Eum qui C. de Episc. & cleric. ibi. Eum, qui probabilem seculo disciplinam agit, decolorari consortio sororiæ appellationis non decet: quicumque igitur cuiuscumque gradus sacerdotio subiciuntur, ut clericatus honore censentur extranearum sibi mulierum interdicta consortia cognoscant: attamen eis facultate concessa, ut matres, filias, atque germanas inter domorum septa contineant: in his enim nihil saui criminis existimari foedus naturale permittit. Illas etiam non relinqui castitatis hertatur affectio, quæ ante sacerdotium maritorum legitimum meruerunt coniugium, neque enim clericis incompetenter adiunctæ sunt, quæ digno sacerdotio viros sua conuersatione fecerunt. In qua lege primum perpendo exceptionem filiarum, quæ domi dicantur retineri posse, vbi Rub. eas intelligit filias, quas habuerunt sacerdotes, vel clerici ante clericatum, quasi non habituri post sacerdotium, vel clericatum, ut medium ad sacerdotium assumptum. Deinde, quas lex permittit sacerdotibus habere secum, vxores non modò sunt ante sacerdotium ductæ, verum, ut habet Rubrica, quæ tales fuerunt conuersationis, ut voto vna cum viris se obligauerint castitatis, vel eis esse sacerdotes suaserint: has itaque præcipit Imperator, non esse domo excludendas, quæ vel voto castitatis munitæ, vel firmo, ac diuturnæ continentiae proposito, periculo non censebantur expositæ. Confirmo, ac declaro hoc idem ex cap. Omnino dist. 21. Huberti apalog. ad libellum Nicææ Presbyteri, & Monachi aduersus latinos editum. quem cum nomine Leonis Noni, cuius erat Legatus Hubertus scripserit, potius ipsius Leoni nomine citandum esse, varijs argumentis in præludio canonis citati demonstratur. Igitur omnino (ait Pontifex) *confitemur, non licere Episcopo, Presbytero, Diacono, & subdiacono propriam vxorem, causa Religionis, abijcere cura sua, scilicet, ut ei vultum, & vestitum largiatur, non ut cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic & sanctos Apostolos legimus egisse, Beato Paulo Apostolo dicente, Numquid non habemus potestatem mulierem, sororem circumducendi, sicut fratres Domini, & Cephas. Vide insipiens, quia non dixit, numquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi? sed circumducendi, scilicet, ut de mercede predicationis sustentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale coniugium. Hunc profectò si legissent canonem, legi citatæ, contrarium sensum non dedissent Recentiores*

apud Soar. lib. 9. citatum cap. 15. num. 3.

- 20 Quarta conclusio. De facto sacerdotes Græci per usum matrimonij, ante ordines initi, non peccant, ita *Gloss. cap. de libellis in fine dist. 20. Abbas cap. cum olim num. 2. & 3. de Cler. coniug. & ibi Imola num. 4. Anton. num. 4. Ioan. Andreas num. 1. in fine. Cord. num. 1. Diuus Anton. 3. part. tit. 1. cap. 8. post 2. conclus. Syluest. matrimonium 8. quest. 12. in fine. Sot. in 4. dist. 38. quest. 1. art. 2. in fine. Azor. libr. 3. instit. moral. cap. 12. quest. 1. Sanc. libr. 7. de matrim. disput. 28. num. 6. & alij. Colligitur ex cap. Cum olim de Cleric. coniug. & Clem. 3. cap. Questum de penit. & remiss. qui clarè Græcorum usum supponit licitum; & clariùs Concil. Later. sub Innoc. 3. sic habens: *Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint grauius puniantur, cum legitimo matrimonio uti possint, &c.* vbi Glossa, id propter Græcos dici declarat; & ratio est, quia cum lex de Sacerdotum celibatu sit ecclesiastica, ut *precedenti cap. à num. 16.* dictum est, cuius radicem sequenti expendimus, neque à Græcis aliter recepta, quam modo prædicto, eos haud obligabit: quæ quidè ratio pro prima facit opinione, quæ probabilem duximus. Adde tolerantiam, & conuiuentiam Papæ scientis, & permittentis. Legenda præterea sunt, quæ diximus *libr. 2. disput. 1. num. 4.* Dices cum nonnullis indicantibus apud Azorium ex Decreto Nicolai 1. *Ad consulta Bulgar. cap. 70.* habeturque *cap. finali dist. 28.* vbi consultus à Bulgaris, num Præsbyteri habentes uxores sustentandi essent? Respondet, *Licet ipsi valde sint reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos.* At Bulgari semper, quem etiam in præsentia retinent, Græcorum seruarunt morem. Respondet Sanchez, *in fine num. 6.* intelligendum esse textum, fortasse deducuntibus uxores post ordinem sacrum, quod nunquam licuisse probauimus supra *num. 3.* vel fortasse Papam Bulgaris adhuc non permisisse græcum morem. Episcopis autem Græcis non esse talem usum concessum, & supra diximus *num. 16.* & tertio facientes satis argumento docebitur.*
- 21 Deducitur ex his differentia inter Græcos, & Latinos sacris Ordinibus initiatos, quod illi nec post coniugium ad sacros Ordines ascendere: Latinis autem non nisi magna cum cautela, & castitate aliquo pacto professi, ut patet ex supradictis, & ex cap. *Olim de Cleric. coniug. & cap. de Synodus* 28. dist. Græcis quidè conceditur coniugium ante ordinem initi, prædictis temporibus, quo Altaris ministeria preestant, & conue-

tudine, vel lege debent, secus Latinis.

- 22 Ad primum rationis momentum à *num. 9.* adductum Socratis, & Sozomeni fidem tanti non esse faciendam supra à *num. 5.* ac deinceps demonstrauiamus; reliqui verò Auctores, cum eorum nitantur historia, eiusdè sunt auctoritatis ac Socrates, & Sozomenus, quos sequuntur.
- 23 Ad secundum respondeo, si constaret illa acta esse omninò germana, nemini fas esset, citatam in dubium reuocare historiam; verum enim verò cum ab ignoto Græculo; ut probè *Aegid. ConincK disput. 20. de Sacram. Ordin. dub. 12. nu. 114.* compilata sint, eo sanè tempore, quo sub hæretico Imperatore, totus penè Oriens ingemiscens, aut schismati, aut hæresi succubuerat, quis asseret ea ex omni parte esse sincera; nihilque illis additum, aut detractum? quando non solum, vnus aliquis è grege, vel è triuio, sed integra Episcoporum Cõciliabula pro arbitrio hæresis, ac perturbati animi tenebris offuso portentosa confringebant mendacia; ut doctè prosequitur *Card. Baron. ad annum 475. & 476. ac deinceps.* Hinc Sanctus Gregorius in *dialog. lib. 4. cap. 1.* memorabile virtuosum Presbyteri exemplo rem nostram cõfirmat, & habetur *Can. Presbyteri dist. 32.* Adde cum de quo agimus, Compiler post Socratem vixerit, bona potuisset fide, quæ in eo legerat, Nicænæ Synodo adscripsisse; nam et si dicat, ex membranis ea se collegisse acta Dalmatij, haud tamen asserit, se nihil omninò aliunde accepisse.
- 24 Ad id autè, quod ex Canone Nicænæ Syn. additur, dico locum ablatum, ex *Tripartita historia lib. 2. cap. 14. relatum esse*; quamobrem Paphnutij casum supra diximus *num. 15* esse figmentum; cum autem, quæ in decretis habentur, maiorem non habeant auctoritatem, quàm Doctorum, aut Sanctorum, à quibus defumuntur, nec vim canonis, nisi ex Pontificis, aut Concilij generalis, & à Papæ confirmati decretis excerpta sint, ut probatur in *cap. De libellis 20. dist. ex Leone 4. & docent Ripa lect. 1. num. 69. ff. si certum petatur. apud quem alij Iuris consulti. Maior. 4. dist. 27. quest. vlt. §. dubitatur an is. Caiet. 2. 2. quest. 38. art. 8. dnb. vlt. §. ad primum Sot. libr. 7. de iustit. quest. 3. art. 1. sub princip. vers. aut ergo desunt. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 6. de vol. punct. 6. fere sub initio §. hinc sequitur, & Sanchez lib. 9. de mat. disp. 12. num. 5. circa medium; non est cur maior apud nos sit illius decreti fides, ac tripartitæ historiæ; quam in Paphnutij relatione minimè sinceram adstruimus. Et quidem clariùs decretum, & ad nos conuincendos aptius poterat obijcere Soz. ruius subsequens, nimirum ad obiectum, cuius*

ius initium est; *Quoniam in Romanis dist.* 31. quod desumptum est ex canonibus, qui falsò sextę Synodo, siue quinto sextę adscribuntur in Trullo editi, de quibus *Numberus Leonis Noni Legatus*, quem num. 19. laudauit, *Non autem miror* (inquit) *si Agathoni Papæ, & Sanctis Patribus sexta Synodi vestra imputatis deliramenta, & quæ aut corruptis, aut fluxistis capitula, cum & ipsi Domino Iesu, & Apostolis eius impnetis figmenta etc.* Legantur quæ à *Glossa Cap. Habeo librum dist.* 16. ad rem afferuntur.

25 Ad tertium, quid præterea, quæ ex *Can. Omaniño dist.* 31. num. 19. attuli, non habeo; solùm addo potiori nominae *Apostolorum canonem siue 4. siue 6.* haud præcipere, ut Episcopus adhuc utatur vxore, quam antea duxerat, cum hoc, & apud Latinos, & apud Græcos semper illicitum fuerit, ut nos supra indicauius, quicquid *Socrates Nouatianus* in contrarium dixerit. Iubent itaque solùm Apostoli, nè vxorem Episcopus, si habebat, è domo abijciat, denegando necessaria contra doctrinam 1. ad *Thimot.* 4. *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli deterior est.*

26 Ad quartum respondeo, Gangrense Concilium ibi non agere de sacerdotibus adhuc coniugio vtentibus; sed, ut patet ex primæ persione illius canonis apud *Soar. tom. 1. concilior.* quæ quidem est *Dionisi* solo nomine

Exigui, magni tamen atque eruditi ssimi viri, cæterarumque antiquissima: & ex præfatione etiam eiusdem Concilij, vbi, quos damnat, hæretici dicuntur omnino nuptias contempsisse; tanquam malas: Quamobrem eos, qui aliquando nuptias inierant, quantumuis, deinceps continenter viuerent, indignos, tamen omnino illo munere putabant, non secus ac in præsentia à catholica Ecclesiâ ducuntur homicidæ, & si pœnitentes, indigni Sacerdotio, contra quos hæreticos agit Concilium.

27 Ad quintum dico, citatam Sancti Vdalrici historiam confectam per summam impudentiam fuisse, & quidem ab imperito, & stolido Nugienda, qui etiam ignorauit Nicolzum Primum aliquot annis fuisse mortuum ante quàm Sanctus Vdalricus nasceretur; ut deducitur ex chronologia, & temporū ratione à *Bellarmino*. diligenter, & eruditè perpenſa *lib. 1. de electis capite vigesimo secundo*. Quid igitur mirum si homuncio, qui adeo palmare reculit mendacium, vel leuissimi hominis fidem excedens, sibi etiam similis portentosam fabulam in re nostra pro vera historia mendaciter exprimere ausus sit?

28 Ad vltimum tandem, præter quàm quòd fidem *Socratis* dubiam esse sæpe diximus, addimus in ea Prouincia fortassis pœnam priuationis clericatus consuetudine introductam fuisse.

DISPUTATIO VI.

An sacris initiatis Ordinibus ad continentiam in Ecclesia Latina per Ecclesiasticum obligentur præceptum, an verò per votum.

Declaratam hætenus, Ecclesiasticorum præsertim Episcoporum continentiam, præsens excipit Disputatio, eiusdem radicem expensura, quæ quidem cum multa sint scitu digna, vsuque frequentia inuoluat, vnico solum capite circumscribenda non est.

CAPVT PRIMVM.

Varia referuntur opiniones.

S V M M A.

Prima refertur sententia asserens ex lege Ecclesiastica quasi per votum implicitum castitatem Ecclesiasticorum promanare, numero 1.

Ex hac opinione sequitur, & à suis docetur Auctoribus, incontinentiam Ecclesiastici esse tantum simplicem fornicationem, nu. 2.

Secunda sententia continentia obligationem oriri affirmat ex voto saltem implicitè emitendo, quod per legem Ecclesia coniunxit ordini sacro, num. 3.

Tertia sententia docet, castitatis obligationem tum ex voto, tum immediatè ex lege Ecclesiastica promanare, num. 4.

Ex hac opinione inferitur à suo Auctore, Religiosum fornicantem committere distinctum specie peccatum ab eo, quod committit fornicans voto solum castitatis obstrictus, numero 5.

Inferitur etiam, Religiosum Sacris initiatum, si fornicetur veramque circumstantiam religionis, & voti aperire debere, num. 6.

Tres de hac difficultate sententias inuenio. Primam asserentium, non esse ex formali voto, sed ex Ecclesiæ statuto, ex

quo promanantem omnimodè continentie obligationem votum appellant saltem implicitum, quod imposita illa sit ijs, qui sacris initiantur, ob maiorem Dei cultum; qui finis in votis emittendis solet intendi. Quamobrem tum ob causam subiectiuam, personam nimirum Ecclesiasticam, cui lex imponitur, tum ob causam finalem, ut modò dicebam, voti nomine legem Ecclesiasticam hi Auctores donant; & quidem solemnem, quippe quod ad instar solemnem dirimit matrimonium subsequens; sic Scot. in 4. dist. 37. quest. unica §. dico igitur. Maior pars Doctorum Parisiensium apud Maiorem in 4. dist. 24. quest. 2. in princeps. alijque, quos refert Caiet. in opuscul. tract. 27. §. quoad secundum quibus accedit Valent. 4. tom. tract. de sacram. ordin. disp. 9. quest. 5. §. 1. paulò post principium, Card. Clem. Ad nostram vers. Ex 7. num. 3. de heret. & ibi Imola num. ult. Innocent. Cap. Placet num. vnic. vers. Ex hoc apparet de conuers. coniug. Archid. cap. Cum in præterito ad verbum annexi num. 2. dist. 84. apud quos alij; quorum illud est fundamentum, quia cum votum lex sit priuata, quam quis sua sibi imponit, non videtur quare ratione possit ab Ecclesia ad hoc calibus votum obligari: à qua tamen per propriam eius

eius legem quis possit deuinciri, igitur ab hac Ecclesiastica castitatis lege obligatio dicenda est deriuari. Secundo, quia ad sacros ordines promotus, etiam si ignoret se continentia obligari, vel ad eam se deuincire per votum expresse renuat, obligatur tamen, & non ex voto; ergo ex præcepto Ecclesiastico,

2 Hinc multi ex laudatis Auctoribus docet, accessum clerici ad solutam, simplicem tantum esse fornicationem, qui quidem referuntur à *Sanch. & mox citando*, quos inter est *Cardinal Imola citatus, Iulius Clarus lib. 5. receptarum §. fornicatio num. 18. & §. incertus num. 1. vers. sed nūquid committitur*. Deducunt ex *Cap. Quia circa de bigam. vbi loquens textus de presbyteris concubinariis ait: Cum eis tanquam simplici fornicatione notatis. & Cap. Presbyter dist. 28. Presbyter si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, &c.*

3 Secunda sententia docet, immediate non oriri continentia obligationem ex Ecclesiastica lege in sacro initiatis ordine, sed ex voto saltem implicitè emittendo, quod Ecclesia suo præcepto adiunxit ordini sacro, est *Diui Thomæ 4. dist. 37. quæst. 1. art. 1. in corpor. Riccard. ibidem art. 1. quæst. 1. in copor. Capriol. ibi dist. 37. quæst. unic. art. 1. in fine, & ibi Reza quæst. unic. art. 4. ad finem Caiet. opuscul. tom. 1. tract. 27. de dispensat. mat. in occid. Eccles. quæst. unic. §. quod secundum Tolet. lib. 4. sum. cap. 17. num. 21. & lib. 7. cap. 8. num. 3. Bellarm. in suis controu. lib. 1. de mat. cap. 21. §. impedimenta, & lib. 1. de cler. cap. 18. §. at beatus Azor. lib. 13. cap. 12. quæst. 6. & cap. 14. quæst. 10. Vazq. 3. tom. in 3. part. disp. 246. cap. 3. & disp. 147. cap. 7. Sanch. lib. 7. de mat. disp. 22. num. 10. Suarez 3. tom. de relig. lib. nono. capit. 17. Ex iuris autem petitis Glossa cap. Coniugatus verb. continentiam de conuers. coniug. & Extrauag. Antiqua Ioann. 22. de vot. in fine, & cap. unic. de vot. in 6. in casus positione notab. 3. & verb. sacri. & ibi Dominic. num. 5. & alij Glossa cap. Cum olim. verb. votum. de cler. coniug. ibi Hostien. num. 1. in fine. Anton. num. 8. Abbas num. 4. alijque apud hos. Huius autem opinionis duplex ostendendum est fundamentum. Primum, quod Ecclesia hoc possit præcipere votum volentibus sacris initiari ordinibus. Secundum, quod reuera iusserit. Prima ratio est, quia quamuis Ecclesia neminem possit absolute ad continentiam cogere, quippeque mere consilij cap. *Integritas 32. quæst. 7.* at verò in ordine sacro, quem confert, condiciones apponere, legesque condere, & iustas, & illi statui consentaneas utique potest, ut est, quod modo tractamus, continentia votum; non secus, ac quilibet in propria rei tradi-*

tione legem potest apponere. In traditionibus ff. de pact. Hac itaque supposita lege, eo, vel ipso, quòd quis sacros ordines velit suscipere, ex consequenti censetur vouere, non secus atque ad canonicum officium censetur velle obligari, quod onus est ordini sacro adnexum. Quamobrem hoc votum initum non est, ni voluntariè, quemadmodum qui officium Iudicis, Prætoris, Medici init, aut ad Episcopatum eligitur, eo vel ipso illius status subit obligationes, atque annexa onera. Probatur deinde secundum punctum, quod probandum esse ad veritatem conclusionis supra indicauimus, ex *Diuo Greg. lib. 1. Epist. 42. in fine, & refert cap. 1. dist. 28. ibi Nullum facere Diaconum presumant Episcopi, nisi, qui se vulturum castè promiserit. vbi Glossa Promiserit, exponit, Tacitè, vel Expresse, & cap. Diaconi eadem dist. ex Ancyrana Synodo can. 10. ibi. Quicumque sand tacuerunt, & susceperunt manus impositionem professi continentiam. Cum ergo Episcopi non sint huius præcepti transgressores, sed illud obseruent, ut ex formula constat ordinationis in Pontificali adnotata. Considerare debetis attentè quod onus hodie vltro appetitis: hactenus enim liberi essis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire, quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire; sed Deo, cui seruire regnare est, perpetuò famulari, & castitatem seruare oportebit. Suscipientes igitur Ordines sacros censendi sunt castitatis votum expresse facere, quod magis indicant verba formulæ citatæ. Confirmatur ex cap. Cum olim de cler. coniug. Nos igitur attendentes, quod omne talis Ecclesia votum continentia non admittit. ergo manifestò supponit in Ecclesia occidentali latina continentia votum sacris esse coniunctum ordinibus, ut in *Cap. Vnico de vot. lib. 6. & in Extrauag. Antiqua Ioann. 22. de vot. & in Concil. Tolet. 2.**

4 Tertia sententia docet, suscipientes sacros ordines præter voti obligationem superiori sententia, declaratam, ex Ecclesiastica lege immediate etiam obligari: est *Aegid. Coninc. K. disp. 20. de sacram. ordin. dub. 13. num. 130. nullum pro se adducentis Auctorem, cui videtur fauere Concil. Tolosanum 11. can. 10. & refertur can. quamquam 23. dist. probatur, quia vel tenerentur ex voto implicito tantum, vel explicito, non implicito, quia quamuis simulando quis votum peccet contra virtutem religionis; sicut is, qui fide sine necessitate falsum iurat, illo tamen voto, quod verè nullum est, postea non obligatur, sicut is, qui gratis alicui, addito iuramento fide promississet, peccasset quidem id iurando, postea tamen non teneretur promissis stare, nisi fortè ratione scandali, nè videretur religio.*

ligionem contemnere iuramenti; sic in casu nostro non obligaretur voto explicito, quia multi non vouent explicitè, vel ex ignorantiâ, vel ex malitiâ. Quod si dicamus immediatè teneri ex sola Ecclesiastica lege, ut prima docebat opinio, non faciliè probare poterimus volentes vouere aliqua lege immediatè ad continentiam obligare; cum nulla prorsus sit pro his lata peculiaris lex. Quod si dicas, ideo hos obligari, quod, ut supra secundam exponentes opinionem diximus, qui aliquod suscepit officium necessariò velit, nolit, suscipit onus illi adnexum. Instat *Aegid. num. 129* quia suscipiens sacrum ordinem, penes secundam, quam retulimus opinionem, immediatè non habet onus seruandi continentiam, sed emittendi votum continentie; quamobrem coniugatus tali cum intentione suscipiens ordines peccaret quidem non vouendo, non tamen peccaret per vltimum coniugij: sicut si duo coniuges mutuò vouerent consensu profiteri in religione, peccarent quidem postea sine iusta causa ingressum differendo religionis, non tamen peccarent interim si vterentur matrimonio; modò per hunc vltimum ineptos ad religionis ingressum se non redderent; ut probè docet *Sanches, lib. 9. de mat. disp. 37. num. 5*. Secundò probat *Coninck* quoties Ecclesia eo speciali alicuius virtutis motiù aliquas reddit personas inhabiles ad mutuum contractum matrimonij, iidem etiam specialiter prohibet quemcumque actum venereum inter se habendum, in quem incidentes duplici se inquinant peccato, ut videre est in ijs, qui in tertio, & quarto gradu sibi affinem, vel spirituales cognatas agnoscunt; quique idcirco duplici peccant culpa, ex tali impedimento promanante; sed Ecclesia omnes sacris initiatos reddit immediatè inhabiles ad matrimonium, quauis cum persona contrahendum, idque ob motiù suum reuerentiam virtutis, religionis, siue propter excellentiam sacri status, quem ineunt; ergo specialiter his immediatè omnem actum prohibet venereum cum quauis formina. Hoc argumentum tanti facit *Coninck*, ut fateatur illo coniunctus à communi Doctorum sententiâ discedere, quod si ab aliquo solueretur, daret manum secundæ sententiæ, sic ille *num. 131*.

5 Deducit ex hac sua opinione, Religiosum fornicantem distinctum committere specie peccatum, ab eo quod committit fornicans solo voto castitatis obstrictus, quia sicut religioso specialis ineptitudo imposita est ad matrimonium, ita ex speciali prohibitionē talis actus.

6 Infert secundò, fornicantem Religiosum initiatum utramque circumstantiam neces-

sariò aperire in confessione teneri; nam cum utraque speciale contineat impedimentum matrimonij speciale etiam necessariò castitatis inducit obligationem, quod contra consensum Auctorum esse, citatus Auctor vltro fatetur.

CAPUT II.

Vera sententia, ex qua cæteræ reiiciuntur asseritur.

S V M M A.

*Status questionis, num. 1. & 2.**Non modò continentiam optat, sed præcipit Ecclesia Latina, num. 3.**Votum continentie ab ordinandis expressè ex præcepto non est emittendum, n. 4.**Qui bona fide vult ordinari, implicitum votum censetur emitte, n. 5.**Impliciti voti ratio expenditur, num. 6.**Initiandus expressè nolens vouere voto non tenetur castitatis, num. 7.**Non absolutè, sed sub conditione voti non emissi ab initiato, legem eum obligantem sancit Ecclesia, num. 8.**Hæc lex materiam habet spectantem ad religionem, cuius transgressores sunt sacrilegi, num. 9.**Explicatur culpa initiati nolentis vouere castitatem, num. 10. 11. & 12.**Pene ex iustitia tenetur quis emitte votum tempore ordinis, num. 13.**Obligabitur igitur vel diuino præcepto ad votum castitatis obseruandum, si emissum fuerit, vel in huius defectum præcepto Ecclesiastico, num. 14.**Si quis ignorans quid susciperet initiaretur sacris, non teneretur ad castitatem, numero 15.*

1 **M**eam priusquam explicem sententiam. Noto posse quempiam scire se ordinem sacrum quidem suscipere, dum ab Episcopo initiatur, ignorare tamen huic ordini onus continentie esse adnexum, vel ex voto, vel ex lege.

2 Noto secundò scientem onus continentie ordini adnexum tripliciter haberi posse; primò, ut nolit eam vouere, neque in eam consentire legem; secundò consentire in ordines suscipiendos, expressè tamen votum non emitte; Tertio expressè votum emitte.

3 His prælibatis, prima conclusio sit, non optat modò Ecclesia latina (de qua in hac disputatione loquimur) sacris initiatos ordinibus voto se obstringere calibatus, verum præ-

præcipit. Facit ad rem *Innocent. 3. in Concil. gener. & refertur Cap. ut clericorum de vit. & honest. cleric.* Et quidem meritò, ut habet *Bonau. apud Tyrrecrēm. dist. 27. cap. 1.* Quod Ecclesia, & potuit id quod decebat ; & quod expediens erat potuit. Potuit, inquam, tum ob potestatem eiusdem, tum ob consensum subditorum. Decuit tum ob dicta, tum ob eas causas, quæ subsistentur, relatæ etiam à Tyrrecrēm, citato, & in *cap. Causa 31. dist. cap. Peasbyteris 27. dist. cap. Nullum 28. & alijs passim.* In hanc abire sententiam secundæ opinionis Auctores, quorum rationes utrâque probant conclusionis partem, nullum est dubium. Secunda autem, in qua nervus difficultatis situs est, præterea confirmatur, quia quamvis potuisset Ecclesia lege non quidem absoluta castitatis, obligare nonnullos ; sed conditionata ad continentiam ; eos nimirum, qui sub conditione ordinis assumendi vellent se Deo addicere ; nihilò tamen secius expendere potius censuit, medio voto, quàm aliàs hoc exequi ; tum ut materiz castitatis, quæ consilij potius est, quàm præcepti, sese magis accomodaret : tum ut obligationi nempe religionis maius esset robur, firmitas, & constantia, quàm si ex sola lege manaret, quippe quæ faciliori negotio illo tunc, immo sine causa dispensare valide potuisset : secus autem intercedente voto, ad ius spectante divinam, quod indirectè tantum, maxima virgine causa, solum potest Pontifex dispensare, ut *lib. 2. disp. 1. cap. 3. dōcuius ; & in hoc maxime voto castitatis id verum habet, potiori quidem iure in maius bonum commutando ex cap. 1. de vot. quod inuentu est profectò difficile. Si quidem nuptiæ replent terram : virginitas paradysum 22. quæst. 1. Nuptiæ.* Hoc autem votum expressè non est emittendum ex præcepto, ut ex canonibus citatis, & vsu Ecclesiæ patet ; alioquin peccarent omnes, qui sacris donantur ordinibus, nisi expressè vouerent castitatem ; quod contra Doctorem prudentium, ac timoratæ conscientiæ virorum usum, & consensum esset : neque præceptum de expresso voto assignare facile est, quod expressis esset faciendum verbis. Quæ verò ratione implicitè emittatur, ac sufficiens sit, sequens docebit assertio. Quo autem pacto peccaret, qui illud emitteret, *concl. 6.* docetur.

5 Secunda assertio. Licet qui sacris initia-
tur, explicitè votum castitatis, liquidis ver-
bis, non emittat, ubi tamen, bona fide, quo ab
Ecclesia conferantur modo, sacris vult im-
bui ordinibus, implicitè vouisse censendus
est. Non discrepat hæc assertio ab Auctori-
bus secundæ sententiæ, & aperte docetur à
Thom. 2. 2. in 3. part. disp. 247. cap. 7. num. 98.
& à Scot. 3. tom. de relig. lib. 9. cap. 17. num.

6. Probaturque ratione pro eadem secunda
sententia facta. Deinde quod ad voti valo-
rem quinque desiderantur conditiones ex
Diuo Thoma 2. 2. quæst. 88. art. 1. & 2. ab om-
nibus receptæ. Prima est deliberatio : Se-
cunda propositum : Tertia promissio : Quar-
ta, ut sit Deo facta : Quinta, ut de meliori sit
bono : Atqui in suscipiente, præscripta ratio-
ne, ordines sacros, hæc profectò reperiuntur ;
ergo, &c. Minor de vltima conditione non
habet dubium. Quo ad reliquas autem præ-
missa, quam præcedenti assertione probavi-
mus, lege, atque Ecclesiæ constitutione, or-
dini sacro votum castitatis annectente, eos-
que cogente, qui illo imbuuntur ad votum
castitatis emittendum, saltem implicitè de-
claretur ; quia deliberatio, atque iudicium,
seu actus rationis, quo quis decernit, num-
sibi sacros suscipere ordines expediat, ipsum-
que propositum, quo illis initiari statuit, non
ad ordines quomodolibet consideratos ten-
dunt, verum ad eos, ut ab Ecclesiâ præscrip-
tos, cum onere scilicet, eis adiuncto castita-
tis : ergo non solum, ut obiectum respiciant
nudos ordines, sed ut promissione affectos
Deo faciendæ continentiz, ab Ecclesiâ ordi-
ni adiuncta ; ergo qui vult ordines inire sa-
cros, vult consequenter ex eadem deter-
minatione, & proposito Deo vouere ca-
stitatem.

6 Dicet quis, velle promittere, vel velle vo-
nere distinctum quid est à promissione, & vo-
to ; sicut propositum, & ipsum votum, quod
obligationem inducit, quam illud non in-
fert, ut communiter antiqui Doctores citati
à *Valentia 2. 2. disp. 9. quæst. 6. punc. 1. Sanchan
oper. mor. lib. 4. cap. 1. num. 19. 20. & 21.* legi-
tur quamvis voluntas suscipiendi ordines sa-
cros sit implicita voluntas promittendi Deo
continentiam, vel eam inuoluat, non tamen
erit promissio continentiz. Verum quam-
vis, ut rectè probat argumentum, voluntas
suscipiendi ordines non sit actus formalis,
& expressus promissionis, vel voti, est tamen
implicitus ; sicut enim voluntas expressa su-
sceptionis ordinum sacrorum est implicita
promissionis faciendæ castitatis, sic expressa
susceptio ordinis, est implicita promissio ca-
stitatis, non quidem voce, vel verbis, sed ipso
facto explicata, non secus ac gestatione ha-
bitus professorum, atque actuum exercitio,
professis tantum in approbata religione,
competentium, tacita, & solemnis inducitur
professio *cap. Vidua de reg. iur. de qua probè
Sanchan oper. mor. lib. 3. cap. 3. & ibi remissi-
uè ;* Itaque sicut solemne religionis votum,
interdum implicitè factum, robur, & con-
stantiam habet, quando tacita professione ;
ut paulò ante diximus, factum censetur ; sic
etiam, & votum castitatis ordini connexum.

Et

Et quamvis infra num. 15. dicturi simus; quid in casu sentiendum ignorantie; nihilominus minus postquam lex (modò declarata) ab Ecclesia præscripta, & intimata per se ipsam admonet, difficile sanè erit, ne dicam, impossibile, ignorantiam dare obligationis voti, saltem implicitè emittendi. Quare probè *Vazq. citandus num. 98.* nullum ignorantem calum excusantis à tali voto implicito, & obligatione admittit in Ecclesia Latina.

7 Tertia conclusio. Expresè nolens vouere castitatem, etsi sacro initiaretur ordine, censendus tamen non esset voto castitatis obstrictus, sic *Scot. in 4. dist. 37. quest. unic. 9. hac est, Palud. ibidem. q. 1. num. 19 supplementum Gabriel. 4. dist. 38. quest. unica art. 2. ad finem post 2. concl. Siluest. mat. 8. quest. 12. dist. 2. Sanch. lib. 7. de mat. disp. 27. numero 12. Vazq. 3. tom. in 3. part. disp. 246. cap. 3. & de hac materia cap. 7. num. 95. Suar. 3. tom. de relig. cap. 17. num. 9.* Ratio quidem est, quia votum cum voluntaria sit promissio, impossibile prorsus est iniri sine voluntario vouentis consensu, quem hic abesse supponemus, non modò negatiuè, sed contrariè per dissensum, & voluntatem non vouendi. Confirmatur, quia sacerdo, & obligatio ad castitatem varia habet obiecta, neque intrinsecè, aut necessario se includentia; cum cap. 2. præcedentis disputationis demonstrauerim ex positina lege Ecclesiastica castitatem ordini sacro solum adnexam esse; ergo poterit quis velle sacrum ordinem, quin necessario velit castitatem extrinsecè ei adiunctam, quam posset etiam expresè nolle.

8 Quarta assertio. Non absolute, sed sub conditione, quando votum saltem implicitè, quauis ex causa non emisisset Initiatum, legem & præceptum tulit Ecclesia, qua ille teneatur eoralem obseruare castitatem. Videor hanc mihi sententiam collegisse ex *Gloss. cyp. Cum olim. ver. votum continentia*, ubi sacro initiatum ordine, nec votum explicitè emittentem, si iuris peritus sit, dicitur teneri ad cælibatum, ex voto nimirum implicito iuxta assertionem secundam, si autem iuris inficius sit, non teneri ex voto sed ex constitutione; quæ in hoc casu, & sub hac conditione ab Ecclesia sancita videtur; distincta quidem ab ea, qua tenentur ordinandi vouere saltem implicitè hæc enim, de qua in hac assertione loquimur, sub conditione est; illa absoluta; hæc ipsum cælibatum tanquam materiam respicit, illa votum emittendum. Neque quòd abs re fecerunt nonnulli Recentiores, sub obscure, ac diminuti hanc opinionem indicantes *Vazq. tom. 3. in 3. part. disp. 267. cap. 6. num. 100. Can. 9. Concil. Trident. sess. 24. ad hanc meam formandam sententiam*

asserero, quia vel Concilium, quem ei dat *Vazq.* quæ sensum intendit: vel quem ipse probabiliorem existimo, dum ait. *Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, possunt matrimonium contrahere, contrahentque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, &c. anathema sit.* referens minurum ad ordinibus initiatos, obligationem ex lege saltem conditionata, ut nos contendimus, vel absoluta emittendi votum implicitum; obligationem verò ex voto ad Regulares. Nam clausula posterior ad præcedentia cum proportionem referenda est, seruata diuersa singulorum ratione, quæ inter personas intercedit, de quibus sermo est, ut in casu nostro probè docet *Menoc. lib. 4. præsump. 121. num. 7.* & sæpe prosequuti sumus. Ratio autem est, quæ, in quidem iudice, ducta Ecclesia hanc legem sancit, quia cum interiores actus Deo tantum sint cogniti, cui omne cor patet, Ecclesieque notitiam, & iudicium fugiant, ne fraus, vel malus dolus alicui suffragaretur; ferenda erat lex, qua huic obuiam iretur absurdo, & qui propria voluntate non esset ad cælibatum deuinctus, Lege quidem esset non modò conditionata, & eo vel ipso obligante quòd ordinibus aliquis imbui spontè voluerit, sed etiam eo in euentu, & sub conditione voti vel explicitè, vel implicitè non emissi. Quamobrem licet *Sanch.* supra citatus pro secunda opinione, eam simpliciter amplecti videatur, probè tamen in gratiam nostræ sententiæ *lib. 7. de mat. disp. 27. num. 32.* ait hanc Ecclesiæ constitutionem omnes spontè promotos, velint, nolint obligare ad castitatem, atque ad abstinendum à matrimonio, quod huic legi minime repugnat, sicut voto prorsus repugnaret, cuius obligatio ex libera, & spontanea voluntate prodire necessario debet, ut potè per legem priuatam sibi met voluntariè impositam. Confirmatur primò quòd qui sua sponte ordinatur, ac priuilegijs clericalibus frui eligit; rationi consentaneum etiam est, ut mera subeat illi ordini annexa, ut qui sentit commodum sentiat, & onus Reg. *Qui sentit 55. de reg. iur. in 6.* Confirmatur secundò, quia bono Ecclesiæ regimine non expediebat, ut in facultate, ac potestate personæ initiandæ esset fingere votum, ad quòd sine illius voluntate minimè poterat efficaciter, & cum effectu adstringi. Quamobrem, ut aliàs deuinceretur opus erat speciali lege Ecclesiastica intar illius, qui sic professus est in Religione. Et quamvis nullum habeam Auctorem hanc meam sententiam clarè docentem, eam tamen, ut paulò ante dicebam, ex parte, & suboscure indicatam postmodum reperi à nonnullis Recentioribus apud *Vazq.*

quæ

quez citatum, diuinum tamen cum in eo solum loquatur casu, quo quis inuitus ordinaretur, quando volunt. illum obligatum lege ecclesiastica, ab eis tamen ritè neque explicata, neque probata: quin omnes fere Doctores varijs difficultatibus è proprijs sententijs emergentibus pressi, ad hanc, quam amplexi sumus, sententiam tandem clanculum subter fugiunt, sic Sanchez modo laudatus, sic etiam Vincent. Cap. Cum olim de cler. coning. Abbas ibid. num. 4. Rosell. verb. impedimentum imped. Et. num. ult. & alij, cum dixerint conscium voti adnexi, dum ad ordines sacros promouetur, ex voto ad castitatem teneri: ignorantem vero ignorantia probabili ex Ecclesiæ teneri præcepto per Glossam initio huius conclusionis citatam: sic etiam Azor. lib. 3. instit. cap. 14. quæst. 10. non habentem docuit contrariam voluntatem ex voto teneri: habentem autem ex Ecclesiæ præcepto.

9 Quinta assertio. Hæc lex ecclesiastica sub conditione voti non emissi lata, tum ob sacrorum reuerentiam ministeriorum, quibus vacant sacris initiati ordinibus: tum ob statum Deo dicatum sanctæ ad Religionem pertinet, cuius violatio consequenter est sacrilega: quod videtur esse contra Auctores primæ sententiæ asserentes incontinentiam initiatorum non esse sacrilegam. Ratio autem desumitur è materia talis legis incontinentiam prohibentis, ut puritati, & candori sacrorum ministeriorum oppositam, quibus imbuti sacris ordinibus additi sunt, ut colligi facile potest ex his quæ cap. 2. præcedentis disputat. dicta sunt, quo circa non prohibetur talis incontinentia, ut sic; sed ut opposita cultui, atque ecclesiastico statui, diuino Numini dicato; ergo constituitur talis actus in specie sacrilegij. Secundo desumitur ex conditione personæ per sacram ordinationem Deo specialiter dicatæ, atque ad sacrum ministerium consecratæ, huic addita Ecclesiæ prohibitio, vel sub grauibus censuris, vel sub ea, quæ sufficiat, ratione ad grauem prohibitionem declarandam, culpam inducit mortalem transgressoris; sicut enim, quod ex se intrinsecè malum non est, potest supposita prohibitionem malum esse, quia prohibitum: ita aliquod malum, quod ex se adeò non erat graue, & mortale, adiuncta prohibitionem malitiam subire grauem poterit; quia igitur talis materia, & ratione ministerij, & status, & conditionis personæ grauis ab Ecclesiâ cæsetur, & quæ potest leueritate prohibetur, idcirco culpa ex his circumstantijs contrareligionis virtutem sacrilege grauis per se cæsenda est.

10 Hinc fit, hanc culpam non ea sacrilega ratione affectam esse, quæ specialiter oritur è fractione voti, ut probe Soarius lib. 9. citatus cap. 17. dub. 1. num. 15. quod hæc non est, ubi votum emissum non fuerit, nec satis quidem est, debitum urgere vouendi, si votum reuera explicitè vel implicitè non sit emissum, quod absque dubio perfringi non potest, dum eo modo, quo valet non subsistit, ut probe indicat etiam Vazquez citatus; sicut enim, qui vouit sacrum suscipere ordinem, etiam si in mora fuerit culpabili ordinationis, fornicans non idcirco sacrilegus est, quia tamen debitum habeat vouendi, cum non vouerit, contra votum non peccat; & quamuis in re nostra hic adeo violenter presumatur vouisse, ut nulla probatio admittatur in contrarium (quod probe notauit Turrecrem. cap. 1. num. 1. dist. 28. verum, ut rectè Sanch. lib. 7. de mat. disp. 27. num. 12. hoc ad forum contentiosum spectat, in quo presumitur recessus à quacumque contraria voluntate huius Ordinati, neque admittitur oppositi animi probatio.

11 Sexta conclusio. Qui sacros susciperet ordines, & voto se obstringere omnimodæ castitatis nollet, mortaliter peccaret. Sequitur hæc assertio ex prima sententia, cuius Auctores ibi laudauimus. Accedunt Palat. in 4. dist. 37. disput. unic. concl. 3. ad finem Vazq. citatus, Sanchez, & Suarez laudati num. 8. & ratio est, quod in re grauissima Ecclesiæ eiusdem statuto, conclusione prima, expenso non pareat; de quo præter ibi tradita ait Innoc. Cap. Nullum facere. Nullum facere Subdiaconum presumant Episcopi, nisi, qui se vixitum caste promiserit; ubi Glossa expressè, vel tacitè probe perpendit per Cap. Quamquam 23. dist. & nos num. 6. in fine indicauimus.

12 Septima conclusio. Præter generales malitias in obedientia materialis, offensæ Dei; ac similes, quæ singulis peccatis insunt, speciales habet hoc nolle vouere; alteram sacrilegam omissionem: alteram sacrilegij commissam, quibus accedit tertia mendacii, nec nõ aliquando infidelitatis. Ratio primæ partis est, quia non parit Ordinandus positiuo præcepto, quo votum emitte iubet Ecclesiâ; per emissionem enim fit contra præcepti positiuum; nam sicut nõ audire sacrum præceptum in die festo, est ommissio contra Religionem, sic & non emittere votum castitatis ab Ecclesiâ præscriptum Ratio secundæ partis est, quia cõ indispositione animi, atq; indigna præparatione, voluntateq; peccaminosa ad sacramentum accedit ordinis, cuius gratia ponit obicem: sic Soarius citatus cap. 17. n. 8. qui tamen non placet asserens hunc præterea peccare peccato commissionis sacrilegij

legij nolentē vouere castitatē, quod recipiat Sacramētū absq; dispositione ab Ecclesia requisita. Nā primo hęc continentia Deo promissa, ex institutione diuina nō est dispositio ad Sacramentum ordinis suscipiendum necessaria: alioquin illud Gręci non recipere; rēt; & falsa esset doctrina *præcedenti disputatione cap. 2. tradita*: neque est, necessaria dispositio ab Ecclesia imposita: quia, valor Sacramenti non fundatur in huiusmodi humana lege, quod nec negat ipsemet *Soar. num. 2.* Demum si penitus res inspicatur continentia potius ab Ecclesia requiritur ad functiones sacras, & ministeria Ecclesiastica, ordine suscepto, peragenda, quibus addicitur Initiatus, quā ad ipsum ordinem suscipiendum, qui iam receptus, & potest perseverare independentē à voto, & potest votum post illum emitti, & non emitti: quod idemmet *Soarius in fine num. 8.* expressē fatetur, cum docet promissionē continentie non esse propter ordinationem in fieri, sed propter permanentem ordinem, eiusque statum. Quo circa non existimarem quempiam ordine sacro donatum, neq; votum volentem emittere, peccato commissionis sacrilegij, hac de causa peccare, sed potius omissionis, ut modō dixi, & solius commissionis, cum indignē, atque cum obice accedat ad Sacramentum; quod ex formula, qua Præful utitur, etiam deducitur ibi, *Quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire, & causam afferens subdit, sed Deo, cui servire regnare est, perpetuò famulari, & castitatē seruare oportebit.* Quasi diceret idcirco oportebit castitatem seruare, quia diuino dicati esse debet obsequio, ut *num. 13.* vberius dicitur. Adde, si votum esset dispositio requisita ad Sacramentum ordinis, peccaret illud non emittens, omissione potius, quā commissione. Tertio peccaret hic peccato mendacij cum siue verbis, siue alijs externis signis contra mentem significaret voluntatem vouendi se habere, ac votum ipsum nuncupatum; & quidem perniciosum hoc esset mendacium, tum Ecclesiasticæ disciplinæ, tum bono communi, quod non abs reflectionis peccatum appellauit *Caiet. opusc. 1. tract. 27. §. quo ad secundum, nec non Vazq; nu. 99.* secundum ipsius principia docet, accedentem, vel ad uxorem, quam ante ordines habebat, vel ad aliam, peccaturum peccato sacrilegij ex hoc etiam capite, quia fecit contra id, quod externē visus est vouisse, & ad quod tenebatur; non secus ac, qui iuraret falsum sine intentione iurandi, qui tamen id, quod iurauit non adimplens, peccatum periurij sanē committeret. At penes nostram doctrinam dicendus est Primus peccare contra legem

Ecclesiasticā, ut deduco ē *Sanchez lib. 4. sum. cap. 1. num. 29.* Secundus non peccare contra iuramentum peccato periurij propriē, cum iuramento, ni in foro externo, non, obligetur, sed mēdacio perniciosiori in materia Religionis, ut ē *Sanchez deduco de matrim. lib. 1. disput. 9. num. 8. & in sum. lib. 3. cap. 4. a num. 17.* Cæterum à *Soario citato* non possum non recedere, nec non à *Vazquez* tum alibi, tum in præsentī materia *disp. 246. cap. 4. num. 27* docentibus, fidelitatem quandam esse veritatem nimirum in promissis, ac de futuro, & hūc, de quo loquimur, ait *Soarius* peccare contra fidelitatem ob mendaciam, quod profert. Etenim mendacium non opponi fidelitati exploratum habeo, etiam contra *Caietanum 2. 2. quæst. 113. art. 1.* sed esse potius contra veritatem, seu veracitatem; nam etsi veritatis sit, ad duo nos obligare: primum ut nostra confirmemus dicta menti: secundò, ut facta conformemus dictis (quod, nec aliud voluit *Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 3.*) (verum hæc duo à promissione, ad quam ē fidelitate, vel iustitia tenemur, valde distincta sunt; alioquin asserens aliquid se facturū, quin formaliter promitteret, ē fidelitate, vel iustitia teneretur; cū tantum affirmatiua sit illa præsentis voluntatis assertio, & declaratio propositi toto cælo à fidelitate distincta, ut probē docet idemmet *Vazquez de mat. disp. 6. cap. 21 num. 14.* fidelitas igitur inuoluit obligationem non mutandi propositum, ut facta dictis respondeant: ni ad quæstionem de nomine reuocare controuersiam velimus. Verum hæc hæcenus, cum alterius sint instituti. Illud habeo certum, per hoc mendacium ut sic personam ordinē sacro initiatam non facere contra fidelitatem, contra quam fateor illam tunc facturam, si cum Ecclesia, & suo Prælato, vel formaliter, atque explicite, vel re ipsa, & facto implicite, ut solet, sponderit votum se nuncupaturum castitatis, si ordine sacro initiatus fuerit, & qua promissione ab Ecclesia, Prælatoue acceptata promanaret obligatio fidelitatis, vel iustitiæ, quam simplex etiam promissio acceptata parit; quippe quæ veram pacificationem habet, cum duorum sit in idem placitum à pollicitatione distinctum, & iustitiæ obligationem parere videtur certius, quando aliquid oneris continet, ut hæc, de qua loquimur, sacri nimirum collatio ordinis, ut consensu Doctorum de iure, & iustitia disputantium, liquet. Hoc idem assero verum, si sacris Imbutus ordinibus promissoriū vsus esset verbis, licet non animo se obligandi; nam cum, ad modū contractus, promissio tunc facta esset inter duas conuenientes personas, quarum altera Prælatus videlicet onus imple-

implerit, seu conditionem appositam cō-ferendi sacrum ordinem, teneretur profecto altera nimirū Initiatus implere promissum, licet animo non se obligandi, sed decipien- di promississet, quod consonat doctrinæ nu- per à Vazquez allatæ, & probè docetur à *Lessio lib. 2. cap. 18. dub. 9. num. 28.*

83 Hinc est deducere primò, ex iustitia pe- ne (his quæ modò diximus positis) & non ex vi solius mendacij, sed promissionis, suf- ficientibus signis expressæ, Ordinatū obligari ad prauam, quam habuit, intentio- nem mutandam, & votum emittendum; quæ quidem obligatio, facta ordinatione, non modò extincta non est, ipsa transgres- sione, sed perseverans magis, magisque vr- get, ultra ordinationis tempus; ad quod non ita erat addicta, ut extra illud non vr- geret, sed nè ultra eius differretur solutio; nam quando temporis circumstantia hæc præscripta est ratione, per omissionem rei iniunctæ non cessat obligatio; hæc autem vo- ti castitatis cum, ut paulo ante contra- *Sorarium* dicebam, non desideraretur prop- ter ordinationem, quasi dispositio ad illam, sed propter permanentem ordinem, statum, & officium Initiati, ideo à principio facien- dum est perpetuum votum, vel si initio omis- sum, ut emittatur vrgebit semper, eius debitum, atque obligatio.

84 Colligitur ex his secundò, præter votum castitatis, quod teneretur semper efficere sacris Initiatus ordinibus, teneretur etiam matri- monium non contrahere, atque ab omni turpi inhonestatis actu se cohibere, vel natu- rali, diuinoque præcepto si votum ad om- nia illa se extendens emisit, vel eo non emisso, Ecclesiastico præcepto *conclus. 4. num. 8. declarato.*

85 Octaua conclusio, si penitus quis ignora- ret, se sacrum suscipere ordinem, non tene- retur ad castitatem, aut matrimonium non ineundum in foro conscientiæ, secus in ex- terno; sic *Sanch. lib. 7. de mat. disp. 27. num. 13.* Prima pars probatur, quia vel teneretur vo- to explicito; At hoc dici non potest; nam si ordinis sacri supponitur hic ignarus, sup- ponitur etiam ignarus obligationis, ordini connexæ, voti nimirum emittendi: vel tene- retur ex vi voti implicitè emissi, & à nobis *conclus. 2. declarati: nec etiam, quòd cum spontaneè, ac voluntariè ordinem sacrum, quem ignorat, hic non suscipit, nec conse- quenter implicitè onus subire poterit eum, subsequens: vel demum obligaretur lege conditionata à nobis conclus. 4. declarata: nec quidem, quia lex super expensa in eo ca- su sancita censetur, quando quis libens, & volens sacro imbutus ordine voto castitatis, (matrimonij) non ineundi, non se obstrin-*

xisset; secus verò dum ignorat quid suscipit, & ita sentiunt *infra citandi Doctores*; alio- quin nimis rigorosè imposuisset legem Ec- clesiæ, quæ idcirco directè, & per se hanc non duxit obligationem, nisi per modum pro- missionis, quia vult hanc obligationem esse spontaneam, cum alioquin nimis onerosa, nec satis aliàs imposita, tuta esset; ideoq; per se castitas, materia est promissionis liberæ, & non absolutæ, legis *cap. Integras 22. q. 1.* er- go probabile non est, neq; verò simile Ecce- liam velle ad castitatem eum obligare, qui inuoluntariè suscipit ordinem. Secunda pars ostenditur, quòd ea ignorantia non præsu- meretur probabilis, ut probè *Azor. lib. 23. cap. 14. q. 10. & Sanchez laudatus.*

C A P V T III.

Corollaria deducuntur supe-rioris sententiæ:

S V M M A

Inualidè ordinatus ob substantialem defectum non tenetur ad castitatem. num. 1.

Nec tenebitur ante usum rationis ordinatus. num. 2.

Cur infans validè ordinari possit etiam in Episcopum, & tamen castitatem seruare non tenetur. num. 3.

Infanti ordinato danda esset optio ad usum ordinis vel matrimonij. num. 4.

Idem dicendum de eo, qui per metum ordinatus est. num. 5.

Idem de amente. num. 6.

Idem probabiliter de ordinato ante pubertatem. num. 7.

Ignorans votum adnexum sacro ordini si simpliciter tamen velit ordinari, ad castitatem tenebitur. num. 8.

Sciens, & volens ordinatus, & conscius voti castitatis, neque duplici tenetur obligatione positina, altera legis, altera voti, neque duplici malitia contra legem, & votum peccat. num. 9.

Ordinatus fornicans tenebitur circumstantiam ordinis, vel voti aperire in cōfessione. n. 10.

Professus religiosus fornicans alterutram pariter circumstantiam exprimere tenebitur vel voti, vel ordinis. num. 11.

Sacerdos fornicans satis est si aperiat votum castitatis, vel ordinis sacri. num. 12.

Religiosus, vel in sacris constitutus specialiter vouens non peccare mollitie, non tenebitur hoc speciale votum aperire, sed satis erit dicere se professum vel ordinatum. nu. 13.

Episcopus fornicans per se loquendo, si ordinem sacrum exprimat, Episcopatus conditionem

non tenetur patefacere in confessione num. 14. ni esset publica, & scđdaloſa fornicatio, qua peculiarem tunc aſciſceres ſibi malitiā ē ſtatu circumſtantia. num. 15.

Hinc inferitur primò, inualidè ordinatum ob aliquem eſſentialẽ defectum non teneri ad caſtitatem, neque ad matrimonium non ineundum. Ratio eſt, quia hic non tenetur ad caſtitem, ſive ex lege per ſe, ac directè, ſed ſecundariò, & conſequenter ad ordinem ſacrum, cum igitur hic ordo, qui eſt principalis, non ſubſiſtat, neque obligatio ad caſtitem ſubſiſtit. Quod eſt diſcrimen inter inualidè ordinatum, & inualidè profeſſum ob defectum acceptationis, quia cū n caſtitas ſit eſſentialiter annexa ſtatui religioſo, ut poſt multos probè *Sancti. dub. 7. de mat. diſp. 25. num. 8. & in ſum. lib. 5. cap. 1. num. 8.* non autem ordini ſacro, ut nos *precedenti diſput. cap. 2.* decrevimus, ſed tanquam acceſſorium ſtatui, ac tacitè in eius ſuſceptione promiſſa, vel ex lege debita in caſu, quo non eſſet promiſſa, hinc eſt ut in profeſſione emiſſa in religione, cum emittatur per ſe, & principaliter votum caſtitem, quamvis non valeat, ut ſolemne dictum votum, ob acceptationis defectum, valebit tamen eo modo, quo valere poteſt, nempe ut ſimplex; at ſacrum ſuſcipiens ordinem cū non emittat per ſe, & principaliter votum caſtitem, ſed acceſſoriè, ac ſubſequens ſtatum Eccleſiaſticum, ut quid eius ſtatui adiunctum, ubi non vult principale, vel principali inualidè ſuſcepto, neque veſſe cenſetur acceſſorium, neque hoc ſubſiſtere poterit, ut probè *Barboſa. Robuff. ff. ſoluto mat. 2. part. numero 100. & ex multis Sanchez. lib. de mat. diſput. 27. num. 13. Coninc. K. diſput. 20. de ſacr. ord. dub. 15. num. 114.*

• Inferitur hinc ſecundò, ſacro imbutum ordine etiam Præſulatus, antè uſum rationis, ut docuimus *lib. 2. diſput. 1. capit. 2.* non teneri ad caſtitem, neque ad matrimonium non ineundum. Eſt communis doctrina, *Diui Bonau. diſt. 25. art. 2. quaſt. 2. in corp. & ad ultim. Riccard. ibidem quaſt. 2. ad 2. Almai. quaſt. 2. 5. ſed tunc queritur Vazq. tom. 3. in 3. part. diſput. 146. num. 25. & diſput. 24. num. 28. Azor. lib. 13. capit. 22. quaſt. 9. Sancti. lib. 7. de mat. diſput. 30. num. 3. Suar. citatus num. 2. Calder. tit. Qui clerici, vel vouent conſ. unico ad ſinem Innocent. Cap. Vel non eſt compos num. 1. de temp. ordinat. & ibi Hoſienſ. in verb. uſque ad etatem num. 6. Io. And. cap. vlt. num. 1. de cleric. per ſaltum promot. ibi Abba. num. 5. Nauarr. lib. 1. conſ. tit. de hiſ, qua vi in priori addit conſ. 2. num. 4. in poſteriori conſ. 4. num. 4. Couarr. in 4.*

decret. part. 2. cap. 6. 5. 3. num. 1. qui referit, & Conſilio Card. Alexandrini Romæ dato factam fuiſſe facultatem cuidam diacono matrimonium contrahendi, qui antequam doli capax eſſet ſacris erat initiatus: ſubſcribit *Rota in nouiſſimis part. 1. deciſ. 561. num. 6.* Neque dubium ſubreperẽ poteſt, quòd hic voto neque explicito, neque implicito teneatur; cum autem probauerimus neque lege Eccleſiaſtica cum teneri, ut expreſſè *laudati Auctores*, vltimo conſequenter ligatus vinculo cenſebitur, vel quia talis lex aliàs dicenda eſſet impoſita omnino independentè à voluntate pueri, eam neque agnoſcentis, neque caſtitem votum emittentis, neque ordinem voluntariè ſubeuntis; quod excedere poteſtatem Eccleſiæ docent, nec improbabiler multi; vel ad hoc etiam ſi concederemus, ſe ad illam extendere, quod vult *Soayius citatus num. 19.* (quodque non decido) illud ſane abſque nulla controuerſia eſt, numquam Eccleſiam hac uſam eſſe poteſtate, ut probè *laudatur Auctor.*

3 Obijcies *lib. 2. diſp. 3. cap. 3. num. 4.* dictum eſt, Episcopatum infanti collatum eſſe validum, quamvis ad alium transferatur vitæ ſtatum per illum ordinem infans: poteſtatem ſuſcipiat in corpus myſticum ſuz Eccleſiæ; onuſque ſubeat ætæna grauius, quæ omnia explicitam profeſſiõ, vel aliquo pacto implicitam ſubeuntis requirunt voluntatem; ergo tenebitur pariter infans ad caſtitem, quamvis ſpontaneam aliquo pacto voluntatem hæc ſibi vendicet, per quam in alio ſtatu collocatur. Reſpondeo, curia in argumento enumerata, atque in radice, ſeu eſſentia accepta, eſſe de neceſſaria ratione præſulatus; ſecus autem caſtitem, ut præcedenti numero dicebam; cum itaq; ad ordinem Episcopatus neceſſariò non requiratur uſus rationis, neque voluntaria, liberaq; ſuſceptio ordinati, nec etiam requiratur ad enumerata, quæ cum ordine præſulatus ſunt connexa, per regulam acceſſoriū, & principalis ſæpe citatam, & per Reg. *Qui ſentit commodum &c. 55. de reg. iur. in 6.* At verò aliter iu dicandum eſt de continentia quippeque neceſſariò cum adiuncta non ſit ordini ſacro, cui nec alias ab Eccleſia coniungitur, quàm ſpontè ab ordinato in ordine ſaltem implicitè volita, infantem non obligabit, à quo neque implicitè, neq; explicite volita neque per dolum, aut ignorantiam, ſed ob impoſſibilitatem ætatis.

4 Itaque danda eſſet optio infanti, in hoc caſu iam adulto, num uſum malit ordinis habere, quàm libertatis ad coniugium, & ad caſtitem ſeruandam, atque altero ex hiſ ſibi electo, perpetuo excludendus erit ab altero: ſic ad euitandum damnum tertij,

in alijs casibus, cogitur sacris initiatus matrimonium consummare; cum igitur in presentia per iniuriam absque proprio consensu, ad quem ius habebat, hic, fuerit ordinatus, nil mirum si ex iustitia permittatur inire coniugium, per quod ab ordinis usu in perpetuum exclusus erit, sic *Soar. citatus*, & *Sanch. disp. 50. num. 4.*

3 Deducitur tertio, idem eadem de causa de illo dicendum, qui graui metu ordinatus est; quia licet voluntas adfuerit, non tamen fuit libera, qua satis inuoluntarie illum subiit ordinem, ut probè *Sanch. lib. 17. de mat. disp. 29. num. 5. & in sum. lib. 4. cap. 3. num. 18. ac Soarius de quouis ob metum iniuste*, non tamen ob fidei, vel religionis odium illatum sacris ordinato, qui *dub. 4. a n. 23.* post multa non ad praxim, sed speculatiue potius disputata, idem tandem omnino concludit vno excepto casu metaphisico. Neque corollarium verum solum est, quando nulla fuerit voluntas ob metum, nec etiam suscipiendi ordinem, sine qua nullus ordo, neque character receptus esset, sed etiam, quando sufficiens ad ordinem recipiendum fuit voluntas, coacta tamen timore cadente in constantem virum; ex qua diximus ad castitatem seruandam non teneri taliter ordinatum, tum quia castitas non debetur, nisi voluntarie suscepta, *Canone Ante triennium dist. 31. & Cap. Praesens 29. q. 3.* tum quia castitas, ut saepe dictum est, non necessario est annexa ordini sacro, secluso voto, vel lege ecclesiastica in eius defectum; votum autem expressum, nè dum tacitum, quale ordini inest, irritum quidem est, emissum ob metum cadentem in constantem virum *Cap. Cum dilectus de his. qui vi.* Respondet *Vazquez* nec omnino improbabilius contrarium sentiens *disp. 246. cap. 3. ad finem*, textum allatum non habere vim à contrario sensu à nobis allato; quia non erat certum, sed sub controuersia, num metus, de quo disputabatur, fuisset cadens in constantem virum, ideoque textum addidisse *Cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret*, & ideo non deberet cadere in constantes viros: argumentum igitur optimum esset à contrario, si de metu non cadente in constantem virum fuisset certum, quem tamen idcirco non inuaidasse votum Canonice Insularum decernit Pontifex, quod alioquin irritum reddidisset, si fuisset constantis viri. At non satisfacit quod textus est sole clarior, minime in dubium reuocans timorem illum prudentis non fuisse viri, ideoque inuaidum non reddidisse votum, sic ipse praeterea disputo, si metus, de quo dubium est, an sit cadens in prudentem virum, nec nè, vo-

tum non reddidit nullum, cuius obligatio certa erat, metus certus prudentis viri eius debet obligationem reddere nullam. Ceterum legenti textum nullitatem solutionis *Vazquez* ad oculum patebit: qui quidem neque illi prudenter acquiescens ibidem, respondet secundo, votum, de quo textus agit, fuisse professionis religiosae, quam metu initam docet nullam, tum ex hoc eodem capite, tum ex *Cap. Per latum*. Verum nihil sufficientius, et quia votum Canonice in textu non idcirco censetur ratum, quod fuerit professionis, sed quod emissum metu non cadente in constantes viros; & quia gratis asseritur votum horum Canonice iuramento firmatum fuisse professorum, immo solum obseruandi regulam Cisterciensium, quin ad eorum ordinem transirent, eos vouisse tanquam certum habet *Abbas* ibi *num. 2.* Deinde cum è verbis textus constet hanc obseruantiam regulae sine transitu vel non esse impedimentum, quominus Ecclesia propria transferretur ad Cistercienses, hoc secundum vouisse inuile sanè fuisset, si semel dicatur, eos quidem professos fuisse per primum votum in Cisterciensi Religione, ad quam absque alio Canonice voto Ecclesia procul dubio deinceps spectaret, siue ipsi vellent, siue nolent. Addo à pari, cum parium eadem sit natura, si metus cadens in constantem virum votum irritat professionis; igitur & irritat votum continentiae ordini sacro adnexum; cum vtrumque solemne perpetuum, & certo statui Ecclesiastico competens sit. Quod si maioris argumentum à simili hic magis urgere; cum, ubi eadem est ratio idem debeat esse ius eademque iuris dispositio *l. Illud ff. ad leg. aquilia. & l. A Titio ff. de verb. signif.* etiam in re nostra militabit hæc ratiocinatio, quod ea, quae in radice conueniunt, in effectu etiam conuenire debeant, ut nimirum hæc duo vota ceterum paria, metu prudentis viri inita nulla reddantur. Immo à minori, quod argumentum vix fallit in *l. 1. C. de iur. emphiteut.* quod minor sit ratio concedendi tantum roboris metui prudentis viri ad religionem, ex eo professam, inuaidandam, quippe quae tria continet vota, quam ad annullandum votum continentiae ordinis sacri; si enim id, de quo minus videtur inesse, inest, & id, de quo magis per textum in *l. Finali in iura Glossa* alioque allatos à *Nicol. Euerardo de locis legal.* deum à maiori etiam efformari poterit argumentum, cum maior videatur esse ratio irritandi hoc solum vnicum sacri ordinis votum, quam professionis: sed huius votum metus prudentis irritat, ergo & illud.

6 Idem quarto dicendum de amente in eo

Y 3 etiam

etiam casu, quo ordinaretur, *ut lib. 2. disp. 7. cap. 2. num. 9. dictum est.*

7 Idem quintò indicat satis superque probabile *Sanchez disp. 30. num. 8. ex multis*, de ordinato post rationis usum ante pubertatem, nisi pubertatem adeptus ratificaret: quia solemne votum expressum in Religione approbata ante pubertatem emissum, ni post pubertatem ratificetur non obligat *ex cap. 1. & cap. Illud 20. quest. 1. & cap. Ad nostram de regul.* ergo nec votum solemne tacite probatum in sacri ordinis susceptione, atque in statu Ecclesiastico hominem constituens de facto incompatible cum matrimonio. Quare credendum non est Ecclesiam velle voto tanti momenti puerum alligari, licet simplicibus votis facili negotio ligari permittatur, quòd ea à parentibus, vel tutoribus pendentia aliquo pacto sint, secus autem res se habet in voto hoc ordini sacro annexo, in quo solus Pontifex ex gravissima causa dispensare potest. Scio, contrariè opinioni subscribi ab alijs, quos *Suarez vitatus num. 3.* sequitur, nec non *Coninck. disp. 20. de sacram. ord. num. 136.* nos verò censemus operæ pretium non esse fufius hæc disputare.

8 Inferitur sextò, si sacris initiatus ignoret ordini sacro coniunctum esse castitatis votum, eo nihilominus tenebitur, ut etiam ad matrimonium non ineundum. Probant Doctores, quòd iustam Ecclesia de hoc sancivit legem, ita *Sanct. lib. 7. de mat. disp. 27. num. 11.* apud quem alij. Verum enim verò cum hi omnes Doctores sentiant immediatam Ecclesiæ legem non esse de castitate servanda, sed de voto emittendo, non video, qua ratione in hoc casu, qui nullo modo conscius erat obligationis hoc votum emittendi per hos Auctores obligetur: & declaratur amplius, quia votum, cum lex priuata sit, sponte à quocumque sibi imposita, non potest ab eam ignorante imponi, nam si nescit, quid facturus sit, quidque sibi imposurus sit, quomodo illud sibi imponet? quòd si in hoc casu lex emittendi tale votum hunc non obligare videtur, neque hoc idem votum implicitè ex præscripto illius emissum dici poterit; cum enim ignorantiam omnimodam supponamus huic inesse, & voti, & obligationis castitatis esto sciente, & volente, ordinem suscepisse concedamus, non tamen in eum, ut coniunctum cum castitate, neque ut ab Ecclesia præsumptum dicendus est consensisse, ut *secunda conclusione præcedentis capitis* dictum est, sed quatenus non habentem connexionem cum voto, ab eo ignorato, ordinem voluisse; igitur ut sic implicitè hic non votet. Quamobrem tripliciter, me quidem iudice, poterit se habere:

primo ignorans votum esse connexum cum ordine, expressè tamen volens ordinem, & volens votum castitatis, & tunc non tenebitur, ex his quæ diximus *præcedente cap. num.*

7. Secundo neque expressè cognoscens connexionem habere ordinem cum voto castitatis, neque expressè non cognoscens, sed intendens ordines suscipere, ut ab Ecclesia præscriptos, & hac ratione obligabitur ex voto implicito ob rationes *2. concl. traditas præcedentis cap. num. 3.* Tertiò (qui videtur casus proprius huius corollarij) quando expressè cognoscens ordinem sacrum, quo est imbuendus, expressè formaret ex ignorantia vel errore iudicium, quo indicaret, nullum esse ab Ecclesia votum castitatis adiunctum ordini sacro: & in hoc casu puto hunc teneri ex lege Ecclesiastica, sub hac etiam ignorantie conditionem sancita, ut *assert. 4. præcedentis cap.* diximus & *Vincent. Goffred.* sentire videtur *cap. Cum olim de cleric. coniug.* cuius opinioni subscribit *Abbas ibidem num. 4.* Probatur etiam, quia hanc legem expedire patet ex rationibus *concl. 4. factis*: Potuisset verò Ecclesia illam sancire, omnesque scire illam sciuerint, siue ignorexint etiam inuitos ligare, dummodo spontè voluerint ordines suscipere, patet, quòd lex semel legitimè promulgata omnes ligat, etià ignorantes, quamvis hi à culpa transgressionis ipsius excusentur, ut communiter Doctores de legibus agentes tradunt: fauent præterea citati Auctores *Io: And. cap. Ioannes num. 17. quest. 2. & ibi Anton. num. 13. Anchar. num. 8. quest. 2. Card. num. 6. 1. Imol. num. 15. de cler. coniug. Gloss. cap. presbyter vers. ignorantia.* Hanc autem Ecclesiæ mentem de facto esse comprobatur ipsius consuetudo.

9 Infero septimò, sacris spontè imbutum ordinibus, & consciù voti castitatis adnexi, neque duplici obligatione positiva, altera voti, altera legis Ecclesiasticæ teneri, ut contra communem perperam censuit *Aegidius Coninck dub. 13. num. 131.* neque duplici malitia, ultra simplicis fornicationis turpitudinem, duplici specie diuersa, ut esset iudicis culpa reum extrahentis iniuste ab Ecclesia, qui astrictus etiam voto illum non extrahendi, altera contra Ecclesiæ præceptum, altera contra votum explicitè, vel implicitè prolatum, iuxta *cōclusionem superioris capitis primam, & secundam*: vel ex lege sub conditione sancita, iuxta quartam, quando non ligaretur voto ipse initiatus, quod explicatu facilius mihi est; qui duas merito distinxit ab Ecclesia leges latas, alteram absolutam, cuius obligatio ex voto proximè, remotè tamen ab ipsa lege promanet: alteram sub conditione non emissi voti latam, qua tenebitur

- fur quanto tempore per votum non emis-
sum non obligabitur initiatus, cuius mate-
ria est quidem castitas omnino seruanda,
nec quomodolibet, sed non vota; & qua qui-
dem lege non tenentur Græci sacris initiati,
vt superiore disputatione dictum est, quicquid
sentiant in contrarium *Auctores prima sen-
sentia*: subscribit *Sear. libr. 10. cap. 17. dub. 1. num. 13.* quamvis deinceps absolute con-
trariam opinionem amplecti videatur. Quic-
quid etiam in oppositum docuerit *Gerfon*
in *reg. moral. tractat. de mat. Alphab. 25. litt. d.*
& *supplementum Gabriel. in 4. dist. 24. quest.*
unic. art. 3. post dub. 3. vers. Hinc oritur dubium,
alijque afferentes, diuersam non addere ma-
liciam fornicationem Sacerdotis, vel Profes-
si, quorum opinionem *Castr. libr. 1. de leg.*
pan. cap. 10. col. 5. erroneam, & longè à veri-
tate merito alienam appellat.
- 10 Infero octauò, sacro donatum ordine for-
nicantem teneri ad hanc in confessione cir-
cumstantiam aperiendam, quod ultra for-
nicationem virtuti temperatiæ contrariam,
delinquit violans votum castitatis, quod im-
plicitè, vel explicitè emisit: vel si nullo pa-
cto vouit, fecit contra legem Ecclesiasticam
eo in euentu obligantem, cuius transgressio
est sacrilega, vt constat ex *assert. 4. cui fauet*
Concil. Tolet. 3. quod refertur can. De his 28.
& expressè clericos fornicantes tanquam sa-
crilegij reos ab Ecclesia reiiciendos esse, de-
ceruit, subscribit *Abulens. cap. 5. in Matth. 9.*
pag. m. br 240. col. 2. vers. de primo patet Gut-
tier. quest. canonicar. lib. 2. cap. 7. num. 3. Toled.
lib. 4. sum. cap. 17. num. 21. Azor. lib. 13. cap.
12. quest. 6. ad finem, & reliqui quos laudat,
ac sequitur *Sanchez. disp. 27. num. 19.*
- 11 Inferitur nonò, professum in sacris consti-
tutum in confessione tantum teneri aperire
vel se esse professum, tacito ordine sacro, vel
sacro esse initiatum ordine, tacita professio-
ne, vel votum tantum emisisse castitatis nul-
la ordinis sacri, vel professionis facta men-
tione, sic ex multis probè *Sanchez. citatus d.*
num. 25. ac deinceps, ac de religiosis Societatis
Iesu non perfectis num. 34. & 35. Ratio au-
tem est, quia solenne votum à simplici specie
non differt, sed accidentaliter, neque diuersæ
rationis vinculum inducit, vt probè citatus
Auctor disp. 25. num. 27. sic votum ab ordi-
nato nuncupatum à voto professi minime
discriminantur essentialiter, neque obliga-
tio à varijs vinculis eiusdem speciei repeti-
tis inducta, maior est. Quod si hæc obliga-
tio promanauerit à lege, vt supra dictum est,
illa sanè lex cum eandem materiam sub eo-
dem Religionis motivo castitatem iniungat
spectantem vt sic ad religionem, nouum non
videretur vinculum inducere distinctum; ta-
men certius id sit; cum sacro insignitus or-
dine, voto se obstrinxerit, atque in casu con-
trario vbi non vouerit, quando, vt modo di-
cebam, tenebitur lege Ecclesiastica ex vna
parte, atque ex altera voto in professione
imbibito, in quo casu non inficior, maiorem
præferre probabilitatem sententiam as-
ferentem, circumstantiam cum professi, tum
ordinati declarandam esse, quam absolute
asserunt *Medina lib. 1. sum. cap. 14. §. 12. fol.*
119. d. tergo Henric. lib. 5. de panit. cap. 5. nu.
2. in comment. litt. G. & alijs
- 12 Infero decimò, Sacerdotem fornicantem
ob eandem rationem non teneri in confes-
sione dicere, se Sacerdotem esse, sed indica-
re se voto castitatis esse obstrictum, vel sa-
crum habere ordinem, vt probè *Sanchez. cita-*
tus num. 31. & 32.
- 13 Infero vndecimò, sacris donatum ordini-
bus, vel professum, vel religiosum, Societatis Ie-
su, qui vouerit se non habiturum molliem,
& voluntariè votum transgressus est, satisfac-
cere, si se professum vel religiosum, vel sa-
cris ordinatum in confessione aperiat, quin
speciale votum non procurandæ pollutio-
nis dicat, vel si hoc palam faciat, alia vota
aperire opus non est, quod ex eo patet, quia
voto professionis, vel religionis, vel ordinis
sacro adiuncto etiam ad fugiendam pollu-
tionem ipse tenebatur, neque multiplicata
vota partialia obligationem, vel malitiam
addunt nouam, vt probè *Llamos in methode*
curat. animar. part. 3. §. 29. Sanchez numer.
29. qui benè addit, si is ultra molliem aliud
in ea committeret peccatum, castitati con-
trarium, delectationis nimirum morosæ in
fœminæ cogitatione, aut eiusdem concupi-
scentia, siue tactus cum tertia persona, satis
non esset explicare tantum votum abstinendi
à pollutione, sed aut simul votum aperiend-
um castitatis, aut hoc solum explicandum,
quod aliàs ob peccatum adiunctum circum-
stantia non explicaretur violationis voti.
Adde si vouisset aliquis Religiosus, vel Sa-
cerdos, se non habiturum aspectus, nutus, ver-
ba inhonestæ, tactus turpes ex se graues in
Ecclesia, etiam secundum opinionem do-
centem hæc peccata non habere circumstan-
tiam sacrilegij, aperiendam necessariò in
confessione, præciso pollutionis periculo, vt
docet *Sanchez lib. 9. de mat. disp. 55. d. num.*
20. teneri cum illis aperire, quia huiusmodi
circumstantia cum materia sine voti specia-
lis etiam si generali loci circumstantia, vel
voto castitatis non comprehendantur, spe-
ciali tamen comprehenduntur voto, vt di-
ximus.
- 14 Demum ad rem nostram deduco, Episco-
pum consecratum fornicantem non teneri
circumstantiam Episcopatus in confessione
proferre. Ratio est, quia nulla alia tenetur obli-

obligatione ad castitatem seruandam, quam voti sacro ordine adiuncti, ut quivis alius in sacris constitutus. Est contra *Petrum de Le-desma de sacramentis*, ubi de sacramento penitentiae cap. 19. dub. 1. de circumstantia personae; docetur tamen ab *Henrico lib. 5. de penit. cap. 5. num. 6. in commentario litt. G. ad finem Sanch. laudatus disp. 27. num. 33.* apud quem docet idem *Palatius de Pralato Relig.* satis igitur erit proferre, se voto castitatis ligatum esse, vel professum, vel sacerdotem, vel in sacris, ut supra, quia ut *precedenti disp. cap. 2.* demonstravimus iure diuino adiuncta non est castitas Episcopatus, sed solum ecclesiastico, ratione voti seu legis, quemadmodum de reliquis diximus in sacris constitutis. Itaque satis sane faceret Episcopus, si contra votum castitatis se peccavisse, vel in sacris esse se fateatur.

15 Hinc demum fit fornicationem Episcopi nondum consecrati, sed tantum electi, & confirmati, nec sacro donati ordine, aut professione religiosa, vel voto in societate Iesu post biennium ligati non excedere simplicem fornicationem, nec necessario aperiendam in confessione continere circumstantiam Episcopatus, quia nulla speciali ad castitatem tenetur obligatione, cui fornicatio aduersetur. Verum enim vero, quod probe notavit *Sanchez num. 33.* haec per se vera cum sint, in eo tamen casu à veritate deficerent, quando Episcopi; vel religiosi Praelati fornicatio publica, & scandalum patens esset; tunc enim contra specialem officij rationem delinquerent, qua subditos tenentur, non verbis modo, verum etiam vitae exemplo pascere, atque adeo specialis malitia è status atque officij circumstantia contraheretur talis fornicatio, quae quidem necessario aperienda esset, etiam ut à scandalo distincta, quod quivis priuatus publicè peccans daret,

CAPUT IV.

An & quo iure ordo sacer subsequens irritet matrimonium.

S V M M A.

Per ordinem sacrum subsequens dirimitur matrimonium num. 1.
Explicatur Cap. Vnicum 35. quest. 1. nam. 2.
Matrimonium subsequens dirimitur per ordinem sacrum ratione voti, vel extrinseca legis absoluta vel conditionata num. 3.
Episcopus dirimit matrimonium subsequens num. 4.

Potest cum his votis Pontifex dispensare n. 5.
Immo ut etiam in ordine simul ministret ux-ratus ibidem.

- 1 **C**atholica docet veritas per ordinem sacrum subsequens dirimi matrimonium ex *Can. 1. & 2. Qui clerici, vel vouentes &c. & Cap. unico de vot. in 6. Cap. Ut lex 27. quest. 1.* quod est *Innoc. 2. idemque definire Nicolaus Pontifex & Alexand. 2. quorum decreta habentur Cap. nullus missam & Cap. Præter hoc distinct. 32. idem definiunt Ioann. 22. in Extrauag. Antiquæ de vot. ex Tridentin. sess. 24. de matr. can. 9.* Huius autem decreti convenientia petenda est ex dictis cap. 1. & 2. superioris disputationis, ubi obiectiones in contrarium solutæ sunt.
- 2 Instabit præterea, lib. 15. de ciuit. cap. 16. *Augustinum velatum Cap. unico 35. quest. 1. ad finem*, sic loqui, *Ecclesia post apostolica instituta quadam consilia perfectionis addit, ut petenda continentia ministrorum.* Verum nego hæc esse *Augustini* verba, sed *Gratiani*, qui continentiam noluit, quæ absolute erat consilij, ex lege ecclesiastica fieri necessariam, volentibus tamen sacris initiari.
- 3 Secunda assertio. Matrimonium subsequens dirimitur per ordinem sacrum ratione voti castitatis, quod tamen si per accidens sit ei adnexum ex præcepto Ecclesiæ, dirimendi tamen matrimonium habet vim; vel iure diuino naturali, quia solemne est; vel quia Ecclesia extrinsecè talem vim illi voto dedit per suam institutionem; deficiente autem voto immediate sua lege id præstat Ecclesia. Prima pars probatur ex *secundo capite*, quo probauimus ordini sacro castitatem adiunctam esse solo iure Ecclesiastico; Secunda pars est *Dini Thoma in 4. distinct. 38. quest. 1. artic. 2. & quest. 3. in corpore. Basolis in 4. dist. 37. quest. unica artis. 1. Petri de soto lect. 5. de matrim. 5. rationem huius Valent. 4. tom. disp. 10. quest. 5. punct. 3. Soar. tom. 3. de relig. lib. 9. cap. 18. num. 2. immò & Sanch. qui quidem cum amplectatur absolute tertiam nostræ conclusionis partem lib. 7. disput. 29. num. 11. disput. tamen 27. in fine. ait solemne hoc esse votum ordini sacro adnexum per se, & simpliciter, instar voti professorum ut appellatur à Bonifacio 8. cap. unic. de vot. in 6. Confirmatur præterea hæc pars per *Extrav. Antiquæ Ioann. 22. de vot. cui ex Canonistis subscribunt Ier. And. Cap. unic. de vot. in 6. num. 1. & ibi Archid. num. 1. Anchar. num. 2. not. 3. alijsque apud hos.* Tertia pars est Auctorum assertentium, solo ecclesiastico statuto subsequens dirimi matrimonium per ordinem sacrum, Quos Auctores sequitur *Sanchez disp. 28. num. 11.**

num. 11. non modo quia votum castitatis per accidens ordini sacro sit adnexum, sed quia votum illud solemnitatem habet à statuto ecclesiastico, ut se explicat Sanchez *disput. 27. num. 17. in fine vers. ceterum*. Cum igitur dolo vel ignorantia tanta res subijcienda non fuerit, idcirco per legem Ecclesiasticam conditionatam, quam distinguam à voto, & loco voti asseruimus *cap. 2. assert. 4.* id etiam posse habere Ordinem sacrum dicimus. Neque hoc discrepat, immò maxime à modo loquendi Doctorum, commendatur, asserendum ordinem sacrum ex solo iure Ecclesiastico dirimere matrimonium. Quæ autem horum opinionum, an prima parte primæ nostræ conclusionis comprehensa, an altera tertiæ inserta probabilior sit, non est nostri instituti. Illud, ut certum habendum, vel ex voto dirimi matrimonium, vel ex lege Ecclesiastica, voto tribuente vim, vel voti supplente defectum. Ex quo autem deducatur huiusmodi institutum Ecclesiasticum assertur probè à Vazquez *3. tom. in 1. part. citato num. 37.*

4 Deduco ex his. Primum, Episcopatum dirimere eodem pacto matrimonium, ac diximus supra de ordine sacro, quia nulla alia ratione castitatem habet adnexam, ut *cap. 3. corollar. ultim. num. 14.* & ibi remissive diximus, atque expressè docet Petrus de Ledesma de matrimon. *quest. 53. artic. 3. in dub. quod mouet circa solutionem ad 3. & post 3. conclus. optimè infert 5. Sed ut hac conclusio.* Episcopo autem confirmato, nondum tamen ad sacrum ordinem promotus, & per consequens neque consecratus, nullo iure interdicti resilire, atque ad nuptias transire; impedire autem subsequens matrimonium ratione voti castitatis adnexi sacro ordini, vel ratione legis iuxta doctrinam modò datam, quæ à fortiori certior erit in opinione Auctorum primo capite relatorum pro prima sententia asserentium ad castitatem teneri ordinatum in sacris sola lege Ecclesiastica.

5 Hinc deducitur secundò cum sacri homines vel ex voto, vel ex Ecclesiastica lege teneantur ad castitatem, posse graui de causa à Summo Pontifice Sacerdotem, atque Episcopum dispensari uti de facto nonnunquam præstitum est, remittendo ius comparatum Deo per votum, ut nos *libr. 2. disputat. 1. diximus*, & probè tradit contra Maiorem. Vazquez in hac materia *3. tom. in 3. part. disputat. 29. cap. 3. num. 21.* Nec modò dispensare valet Pontifex, ut matrimonium ineat sacer homo, sed ut etiam in ordine simul ministret, etsi nulla videatur de facto subesse causa, rationi consona, ex qua id contra Ecclesiæ consuetudinem præstaret, licet

exercitium ordinis iure diuino cum vlu matrimonij non pugnet, ut nos sæpe indicauimus supra, & benè probat Vazquez citatus contra Medinam,

CAPVT VLTIMVM.

Soluuntur contrariæ rationes primo capite adductæ.

S V M M A.

Satisfit argumentis primæ opinionis, num. 1.

Diluuntur argumenta secundæ sententiæ, numer. 2.

Deicitur omninò tertia sententia, num. 2.

Argumentum soluitur Recentioris, numero 4. & 5.

1 **F**acere satis contrariorum sententijs capit. 1. relatis haud erit difficile.

Primò igitur primæ respondemus, vel loqui de lege absoluta, vel de conditionata; si de prima illam concedimus, cuius materia non est castitas, sed votum castitatis emittendum, ob quas secundo cap. diximus rationes, conclus. præsertim 1. 2. & 4. Quòd si de conditionata sermo sit, hanc in defectum voti esse sancitam, non absolutè ibidem conclus. 3. docuimus, ex qua non vouens ex ignorantia, vel malitia tenetur, iuxta eandem conclusionem. Quo diluitur secundum argumentum. Quæ autem ratione falsum sit, actum incontinentiæ viri sacris donati ordinibus esse simplicem fornicationem *cap. 3. caroll. 6. & 7.* docuimus.

2 Secundæ sententiæ damus manum, quatenus ex voto explicito, vel implicito ad continentiam teneri sacris imbutum ordinibus eius Auctores docent, ad quod votum emittendum obligatur ex lege Ecclesiastica. Ad dimus huic absolutæ legi alteram conditionatam adnecti obligantem sacris initiatum in eo euentu, quo ex malitia, vel ignorantia, vel aliter voto se non obstrinxerit, quam legem cum relati Auctores non asseruerint, neque à tricijs contrariorum argumentorū se possunt expedire, neque veritatem, me iudice, attigerunt.

3 Tertiā sententiam omninò reiicimus; & quia iidem argumentis, quibus alias ipsa impugnatur, euertere potest, & quia specialem legem Ecclesiæ, vnā cum voto obligantem non probat; & quia casum, in quo quis ex ignorantia, vel malitia non voueret, non explicat; sed neque explicare potest,

rest, qua ratione Ordinatus ex voto, quod non emisit, tenebitur ad castitatem: & quia contra communem Doctorum sententiam obligationes frustra multiplicat.

- 4 Primò autem *Aegid. ConincK* argumento, quam reieciimus sententiam firmanti, operosum sanè non erit respondere. Itaque nonnunquam voto quis explicito deuincitur, quando volens, & lubens sacris initiatus, vouet omnimodam castitatem: nonnunquã (ad quod saltem absoluta tenetur Ecclesiastica lege) voto implicito, sicut *conclusion. 2 cap. 2.* demonstrauius. Quòd si quis nec vouere velit, nec voueat, sentimus cum ipso *ConincK* ex voto non teneri, vt *conclus. 3.* docuimus; negamus tamen eum altera Ecclesiastica lege non teneri, vt *conclus. 4.* dictum est. Coniugatus autem si ordinaretur præter morem Ecclesiasticam, ita vt neque ipse voueret, neque vxor aliquo pacto ad castitatem obligaretur: tunc ex lege Ecclesiastica saltem teneretur, non petere debitum; quo pacto teneretur etiam non petere, si vouisset in Ordine sacro, cum tantùm illa lex virium habeat, ac votum. Immo nec posset talis ordinatus ad vxorem, non repentem,

redire quicquid sit de professo, de quo vide *Sanch. libr. 7. de matrim. disput. 34. num. 14. & 18. numer. 16.* tenebitur tamen redire ad petentem vxorem, eique debitum reddere, vt probè idem Auctor ibidem, quin etiam poterit ab vxore reuocari, cui tenebitur; et si ad summum Pontificatum euectus, morem gerere, ac regredi ex eodem Auctore *num. 21. & 12.*

- 5 Ad secundum ex septima assertione patere, & quamuis fateamur robur contra *Sanch.* illud argumentum habere & contra Auctores, quos ille sequitur, secus autem contra nos, qui vel ex voto irritari matrimonium sentimus, quatenus vt solemne est, hanc iure diuino habet vim, aut ex Ecclesiastico instituto, si ex eo quodcumque votum solene solemnitate habeat: vel defectu voti per ignorantiam, vel maliciam non nuncupati ex lege Ecclesiastica *conclusion. 4. precedentis cap. asserta*, ex quo sequitur specialem maliciam, quemuis actum contrarium habere, & quidem sacrilegam non tamen duas, quas malè deduxit *ConincK citatus.*

DISPUTATIO VII.

De Ecclesiasticis Censuris contra incontinentes Ordine sacro donatos:

Quas contra incontinentiam tulit censuras, suo consulens candori, Sancta Romana Ecclesia hæc explicabit disputatio. Primò igitur de censuris in communi pro nostro instituto; deinde de excommunicatione; deum de suspensione disputabimus, neque abs re, nè Præfulem electum, & consecratum a. rom. inspecturi, quæ ad eius spectant castitatem repetere ad fastigium cogamur.

CAPUT PRIMVM.

De censuris in communi latis contra incontinentes Ecclesiasticos.

S Y M M A.

Sacri hominis incontinentia ab Ecclesia Latina punitur, num. 1.

Varia censura, num. 2.

Concilium Matisconense perperam à nonnullis citatum, ibidem.

Malè citatur à quampluribus Turonense, numer. 3.

Nulla generaliter in aliis data suspensio Episcopos afficit, num. 4.

- 1 **B** Reui hoc expediam caput; cetera prosequuturus utiliora.
- Prima conclusio nò modò lethalliter peccaret sacris ordinibus Initiatu, qui matrimoniù contrahere contendere post ordines susceptos, vel matrimonio prius inito vteretur, susceptis iam ordinibus de licentia vxoris, sed varijs Ecclesiasticis pœnis ab Ecclesia saltè Latina etiam puniretur. Prima pars constat ex re graui, & graui prohibitione, vt superiori disputatione explicata est. Secunda patet ex Concilio Terzio Aurelianensi, quod habet, vt nullus Clericorum à Sacerdote & supra, & quibus
- 2

vxoress in proposito suo accipere inibetur propria, si fortè iam habeat, miscetur uxori, quod si fecerit, laica communione contentus, iuxta priorum canonum statuta, deponatur. Alia solent afferri à nonnullis Concilia Vuornacense, & Matisconense, quæ ab eisdem asseruntur mentionem de Episcopis fieri, sed perperam ni mea fecerit industria. Cæterum Primum Turonense Concilium canon. 1. tantum clericos hortatur ad castitatem secundum autem canon. 11. contra Regulares uxorem sumentes excommunicationem profert. Suspensionis autem, & excommunicationis pœnam imponit cap. si qui clericorum de cleric. cōing. & cōfirmat cap. sandi il. 2. eodem itat Abbate interprete n. 2. Clericus in sacris contrahens matrimoniù executionem amittat officij sui, & ipso facto suspensus sit, sicut quilibet nototius criminolus cap. finali tit. 1. & de tempore ordinandor. pariter cap. finali; quamuis velit hic Auctor hanc suspensionem non inducere irregularitatem in celebrante. Confirmatur autem hæc suspensio tum ab ordine suscepto, tum ab officio, & dignitate, tum ab ordine superiore recipiendo per

extrax.

extran. Antiqua de voto, & reservatur Papæ contra eum, qui post matrimonium, etiam non consummatum ad sacros ascendit ordines, nisi fortè religiosam vitam tale post delictum, professione legitima emissa inierit, quando per Dioecesum poterit dispensari. De hac autem nostra non interest, cum ad Episcopos, quorum mentio faciendæ erat, non se extendat. Præterea *Clem. Unica de consang. & affinit.* Sancit excommunicationem contra eos, qui post sacros ordines matrimonium ineunt; defectu tamen expressæ mentionis, neque ad Episcopos latè patet, quamobrem soli Tridentino standum esse arbitror, ut infra *cap. 3.* dicemus; certum est enim, ut docuimus *lib. 1. disp. 1. cap. 1. num. 13.* & deinceps non comprehendi Episcopum cuius, expressa mentio non fit, suspensionibus contra cæteros latis: neque improbabile id esse de cæteris censuris, ut dictum est loco citato *num. 15. cap. primi.*

CAPUT II.

Expenditur excōmunicatio Clementinæ Unicæ de affinitate, & consanguinitate.

SYMMMA.

Afferitur sententia Sarrj. num. 1.

Rejicitur. num. 2.

Ordine sacro insignitus, nec scienter contrahens matrimonium, Ecclesiasticas non subit censuras in foro interno. num. 3.

Clausula ad omnia dispositivis membra refertur, ubi eadem est ratio ibidem. num. 4. & 5.

Conditiones necessariae ut clausula ad omnia se extendat membra. num. 5.

Immediata membrorum consequutio dispositionis maxime ad hanc universalem relationem conducit. num. 6.

Quid si alter coniux fuerit prædicti impedi- menti ignarus. num. 7.

In foro autem externo censeretur contrahere censuras eas ignorans, si ordinatus contraheret matrimonium. num. 8.

Excommunicatio Clement. Unicæ neque directè, neque indirectè incurritur à femina, etiam scienter contrahente cum religioso, vel clerico ordinato. num. 9.

Neque contraditur à consulentibus mandantibus opem ferentibus ad contrahendum huius matrimonij. num. 10.

Neque à procuratore, per quem dictum matri-

monium iniretur, neque à parentibus, nomine filiorum, consensum explicantibus. num. 11.

Participatio in crimine criminoso non intercedit nisi cum nominatim excommunicato, nec sufficit publicum esse percussorem clerici. num. 12.

In foro externo subire censuras existimabitur ordinatus, vel Religiosus contrahens sine intentione contrahendi, secus in interno. num. 13.

Non potest quis verè velle promittere, & nol- le se obligare, non tamen ex fundamento Vazquez. num. 14.

Sed ex proprio. num. 15.

Rejicitur præterea definitio Vazquez. num. 16.

Quando Ecclesia adus internos ut externos informantes prohibere, atque excommuni- catione plectere potest. num. 17.

Solvitur obiectio perafficitis contra nostram doctrinam. num. 18.

Constitutus in sacris, contrahens sub conditio- ne, si Papa dispensaverit, censuras non incurrit. num. 19.

Contrahitur censura huius Clementinæ per matrimonium etiam non consummatum, non tamen per sponsalia, etiam sequuta copula, neque per clandestinum. num. 20.

Altero dissentiente non contrahitur censura, nec in foro interno neque a consentiente in matrimonium. num. 21.

Ab hac censura excusat metus cadens in con- stantem virum. num. 22.

Excusaretur etiam qui, cum non esset in sa- cris, falsè putaret esse. num. 23. & 24.

Reliqua spectantia ad hanc Clementinam. nu- 28. remissive.

Excommunicatio huius Clementinæ non est reservata. num. 26.

Soarius de censuris *disp. 23. sect. 5. num. 15,* in cuius verba, ut iuravit Fitticius, de more subscribit *tratt. 14. cap. 5. num. 77.* Quoscumque docent ordine sacro insignitos, & matrimo- nium contrahentes incurrere excommuni- cationem *Clem. Unicæ* etiam si non scienter fecerint; fundamentum desumptum est à *Glossa* eiusdem Clementina verb. *contrahen- tes*; quæ quidem diversam dicendi rationem textus perpendit, etenim ubi de alijs illicitè, atque incestuosè contrahentibus loquitur, particula, *scienter*, vitur; at ubi de postre- mis modis turpibus contrahendi sermonem habet, eam reticet. Nec non (inquit textus) *Religiosos, & moniales, ac clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahen- tes.* Ex hoc igitur dubio, à *Glossa* indicato, ratio-

rationem cudit huius diuersitatis *Soarius*; quia nimirum in tribus primis casibus contrahendi matrimonium cum consanguinea, vel affine, in gradibus prohibitis, vel cum moniali, facile potest ignorantia intercedere, quod impedimentum ex conditione prouenit alterius personæ, cum qua contrahitur; in alijs verò casibus nimirum matrimonij, initio à Religioso vel clerico, qui excommunicatur, impedimentum est ex parte ipsius contrahentis, cuius conditio nequit à se ipso ignorari.

2 Verum, esto probabile id esse non inficiat, quod in hanc opinionem habeo dicere, contrariumq; mihi probabilius facit, primum est, quod loco primæ meæ conclusionis sit, Vniuersalem *Soary*, non esse doctrinam; cum locum habere possit ignorantia probabilis in Ordinato sacris ordinibus; in amentia, vel somno Ligato, vel ante pubertatē; quod posse fieri docuimus lib. 2. disp. 3. cap. 2. & Glossa citata indicat hanc nostram approbans instantiam; ergo tunc non incurrunt dictam excommunicationem. Deinde *Soarius* cum doceat loco citato num. 13. Tò scienter excludere non modo ignorantiam facti, sed iuris, ita ut hæc dummodo affectata non sit, à censura saltem excuset; quis non videt illo etiam auctore, posse subdiaconum ver. grat. aliquo pacto dicta ignorantia laborare atque inuincibiliter ignorasse has censuras contra ineuntem matrimonium, latas? Ex quibus manifesto constat quamuis minorem ansam ignorandi posse nonnunquam esse in primis illis casibus, quo ad factum; verum in his etiam, & facti ignorantiam intercedere posse, ut initio dicebam, atq; iuris; præterea non æqualem modo rationem ignorantie interuenire posse, in omnibus illis casibus; verum etiam maiorem apparere, in his duobus ultimis relatis; cum non ita facili negotio eueniat casus, ut quis Religiosus, vel Clericus ordine sacro insignitus matrimonium contrahat; ac passim consanguinei, vel affines in gradu prohibito id præstare audent, qui quotidie de hoc male audiunt; ex quo abusu sane fit, ut censurarum pœna in eos lata magis nota sit, ac minus probabiliter ignorata, quam pœna contra Clericum matrimonium ineuntem: saltem probabilis poterit faciliore ratione intercedere in hoc casu iuris has pœnas statutis ignorantia, atque eadem erit ratio consequenter, ut hæc ignorantia in hoc eadem casu excuset potiori nomine, atque in altero, per se loquendo.

3 Secunda assertio. Hinc contra dictam opinionem probabilius iudico ordini sacro insignitum, qui scienter non contrahit matrimonium, in prænotatas haud incur-

rere censuras. Ratio est quia clausula siue ponatur in principio, siue in medio, siue in fine dispositionis, censenda est referri ad omnia in ea dispositione contenta, quando omnium est eadem ratio, sic *Bart. in l. ult. num. 2. ff. de liber. legat. Roma in consil. 480. num. 7. Alexand. in consil. 48. num. 1. lib. 2. & in consil. 158. numer. 7. lib. 6. Iason, in leg. Talis scriptura in principio num. 36. de leg. 1. & alijs quos citat, ac sequitur Menoch. de præsump. præf. 131. & è Theologis Sanch. lib. 6. de matrim. disput. 22. num. 19. §. ad quartum.*

4 Et licet asserta regula maius profecto robur habeat quādo omnia sub ea dispositione contenta unico verbo regerentur, ut probe *Socin. Junior in consil. 26. n. 1. lib. 3.* non tamē sua caret vi, tamen si distincto regatur verbo, ut ex eodem *Menoch. ibid. n. 3.* deduco; Deinde, cum simus in auertendis odiosis, extendenda est sine dubio hæc regula per textum leg. 3. §. Filius inter medias ff. de liber. & postum. & leg. 1. C. de lib. præter. Sic sentit *Iason. citatus in leg. Talis scriptura in principio n. 36. vers. amplia, post Alexandrum in consil. 102. lib. 3. confert Bald. in l. Quisquis in princ. C. si cert. pet.*

5 Confirmatur quia tunc ad omnia dispositionis membra latè patet clausula, cum primo, nulli eorum specialiter est prouisum; deinde quando eadem illorum est ratio; tertio cum nec iuris correctio ex ampliatione sequitur; quarto nec dispositio redderetur inutilis; quinto nec aliquid nosceretur absurdum; sexto si immediate membra cohæreant, septimo si innitatur dispositio æquitati; quæ omnia hic reperire facile admodum est. Et primo quidem non potest dici, specialiter tribus primis casibus matrimonij contrahēdij iam esse prouisum, quam ob causam referenda non sit clausula illa, scienter ad posteriores, ut in simili declarat *Iason de claus. subseq. loco citato num. 37. dicta leg. 1. post Bald. Castrens. Imol. Cardin. & alijs, quos citat, cum nulla in nostro textu Clementina pœna fuisset illis casibus imposita, sed unico contextu cunctis quinque statuitur eadem, quorum pœnæ ipsissima ratio erat, absque ulla repugnantia, seu legis correctione quæ interueniente allata regula pateretur exceptionem ex *Iasone citato num. 39. post Gloss. nec non ex Bartol. in leg. Si idem cum eadem §. ult. ff. de iurisd. omniū. ind. Bald. consil. 353. & eodem Iason num. 39. de legat. Abbate in Cap. Cū Ecclesia nostra Socinus senior consil. 150. numer. 37.* Neque ex tali relatione dispositio fieret inutilis quando non esset profecto habenda ex doctrina *Baldi in consil. 153. Quidam testatur colum. ult. vers.**

Z item

item, quia tacite repetitio Iasonis, & aliorum apud Menoch. nu. 1. cum naturis rerum, ac Sanctæ Matris Ecclesiæ pietati maxime consentaneum sit, ut pœnas censurarum adeo graues non subeat, qui aliqua excusante laborans ignorantia quid prohibitum commiserit; ut ipsummet rationis lumen dicat, ex quo confirmatur regula pro nostro casu: Auctore Felino in cap. Causam quæ col. 4. vers. limita secundò de rescript. Alexand. in consil. 128. Socin Senior conf. 156. lib. 2. quæ ratio cum non sit diuersa, sed eadem maxime ad intentum confert ex Gozad. in cons. 2. num. 30. Socin. Iunior. conf. 1. num. 28. lib. 1. & conf. 158. num. 49. lib. 2. ex hoc autem nullum resultare absurdum certo certius est, ob quod aliàs regula iam dicta limitanda esset ex Iason. citato num. 40. vers. 5. notabili, & alijs apud Menoch. num. 13. neque facile assignari posset ratio, cur contrahens in gradu prohibito cum ignorantia vel facti, vel iuris pœnas statuentis eas non incurrat, & contrahens clericus in sacris cum eodem vel facti, vel iuris, ut num. 2. dictum est, eadem subeat; ob quod rationis momentum nostræ doctrinæ fauet Rubens in cons. 49. n. 4.

6 Accedit immediata membrorum consequutio eiusdem dispositionis, quæ maxime ad nostræ doctrinæ veritatem conducit, ut deduco ex Bartol. in leg. unic. in fine de rebus dubijs. & conf. 39. Colat. in fine lib. 1. Socin. Senior conf. 63. num. 9. vers. præterea lib. 3. Rubin. in cons. 121. num. 3. lib. 2. & conf. 111. num. 12. lib. 5. Demum quia lex illa Pontificis manifesta nititur æquitate, quæ vltima erat conditio ex superiore numero, allatis ad huius clausulæ relationem per omnia membra faciendam requisita; idcirco enim ait textus *Nec non Religiosos, & Moniales, & Clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonium contrahentes refrenare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes. Vbi Tò temeritatis audacia ponderare libet, quæ verba superflua minime censenda sunt ex his quæ disput. 5. capit. 3. numero 24. diximus; quando autem contra temerè, vel audacter facientem reliqua sancitur pœna, tunc sanè scienter illud, quod prohibetur, ut factum sit, necesse omnino est. Immo dum decretum aliquod petit scienter fieri, ut nos de hoc sæpe disputantes præfertim libr. 2. disput. 3. capit. 4. & libr. hoc 3. disput. 4. capit. 4. à numero 8. ac deinceps. probauimus, excusat ignorantia quantumcumque crassa ex lata culpa intercedente, quia verè cum ea operans non dicitur scienter facere, sed dolus requiritur, qui quidem proprie sumptus, ut probè Vazquez in tractat. de excomm. dub. 15. est voluntas, & pro-*

positum scienter aliquid faciendi; neque sufficit præsumptus dolus, quæ est voluntas faciendi aliquid, unde peccatum sequitur ex ignorantia crassa, id est ex lata culpa, ut probè Corduba libro 2. quæst. 28. tit. de ignor. sed omnino requiritur ignorantia crassissima, quæ temeritati, doloque maxime æquiparari posset; quod indicauit his verbis à contrario Anton. capitulo 2. de constitut. numero 9. Quamuis (inquit) canon requiratur dolum, comprehenderetur ignorans, si in tantum ignorantia esset crassa, vel crassissima, quæ importaret latissimum culpam, & æquipararetur dolo. Fauet etiam Nauarr. sum hisp. cap. 20. num. 54. his, No se comprenderia el que por oluido, o descnydo, o por ignorancia alo menos no muy crasa: subscibit in terminis Sanch. lib. 7. de matr. disp. 48. ad finem. & nos prosequuti sumus libr. 2. disp. 2. cap. 4. num. 17. Fauentque præter ibi citatos Bartol. l. si adulterium in princip. num. ff. ad leg. Iul. de adult. Anchar. ac Clem. unica de consang. col. 3. vbi Imol. num. 4. super Glossam scienter Bonif. ibi num. 15. Syluest. verb. Ignorantia quæst. 8. disto 4. Domin. cap. 15. qui de sentent. excom. in 6. §. is verò in princ. Nauarr. cap. Accepit de restit. spoliis. oppos. 8. illat. 9. num. 32. & 34. & sum. lat. in posteriore editione cap. 26. num. 141. declar. 4. alijs num. 115. Solùm igitur contrahent pœnam supra enumerati matrimonijs contrahentes quando, vel ex dolo vero, vel ex dolo præsumpto, & æquivalente per crassissimam ignorantiam id præstarent. Et certè si accuratè perpendantur Auctores qui possent in contrarium afferri, potius difficultatem facere comperientur, quod huiusmodi possit intercedere ignorantia, quam ea intercedente, excusent contrahentes, ut colligere video ex Glossa supracitata huius Clementina verb. contrahentes ex Cardin. num. 1. opposit. 7. Imol. num. 14. Diuus Anton. 3. par. tit. 24. cap. 34. Nauarr. sum. lat. in cap. 27. num. 141. Petrus de Ledesm. quæst. 55. de matr. art. 9. dub. 1. in dubio quod monet in solutione ad 8. & Sanch. libr. 7. de matr. disput. 48. num. 21.

7 Quòd si alter coniux sciuerit, & alter ignorauerit, excusabitur ignorans, & censuris ligabitur sciens, in quo omnes reperiuntur conditiones à Clementina requisitæ: sic Glossa dictæ Clementina, verb. Moniales, & verb. scienter, ibi Cardin. numero primo, & Sanchez citatus numero 19.

Dices, deficiente consensu alterutrius, ut assertione sexta, numero decimo dicemus à nullo contrahitur excommunicatio; ergo deficiente voluntario consensu alterius ignorantis factum, vel ius, neuter ligabitur celsura: nam, sicut in primo casu defectu consensus

non

non censetur initus contractus, ita in secundo, defectu consensus voluntarij. Hoc argumentum me sanè vrget, quia Clementina plectit Contrahens matrimonium contra ipsius prohibitionem, idest in gradu vitio, verbi gratia, scienter contractum; sed hoc matrimonium in gradu prohibito, sciēter non est contractum, deficiente consensu alterius, qui quidem vel laborans ignorantia gradus, vel ignorantia prohibitionis, vel censuræ, consensum præsticit, respectu harum circumstantiarum inuoluntarium; ergo hoc matrimonium non cadit sub illam censuram, igitur vterque excusabitur. Confirmatur, quia contrahens cum furiosa, vel amente, defectu consensus efficacis illius, non censetur incurrere per citatum *Sanch.* vt nos dicemus *assert.* 6. ergo contrahens cum habente consensum inuoluntarium, & per consequens insufficiētem, atque in efficacem hanc non incurreret censuram; quæ profectò non imponitur à dicta Clementina in quoduis matrimonij contractum scienter cum aliquo ex quinque impedimentis ibi adscriptis. Quamobrem, cum alteruter consensus non sit in matrimonium taliter cognitum, non videtur efficax ad matrimonium, vt sic, contrahendum; etiam si alter coniux suum præsterit efficacem. Quod si alter ignorans contraxit; & postmodum conscius perseuerauit in copula, & cohabitatione, iuxta opinionem initio numeri indicatam, quæ hunc solum excusat, dicendum est consequenter, hunc nec etiam incurrere excommunicationem, licet animo coniugali talem habuisset copulam post Tridentinum (vt in simili dicemus *assert.* 5. *numer.* 9.) post quod copula illa non perficit matrimonium, vt docet *Petrus de Ledesma de matrim. quest.* 55. *artic.* 9. *dub.* 1. in dubio quod mouet ad nonum argumentum, & *Sanch.* ex multis *num.* 20. vel si sentiamus verumque excusari, per defectu consensus voluntarij. in alterutro; post copulam etiam excusandus vterque erit.

3 Quarta assertio. Hæc autem omnia, certa quidem in foro interno habenda esse, censeo, in foro autem externo dum de ignorantia iuris imponentis pœnam ageretur, summopere hæsito: cum in facto adeò graui, vt est contractio nuptiarum ab habente ordinem sacrum, non præsumi videatur probabilis, atque excusans ignorantia, vt in simili dictum est *disp.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. & *precedenti disp.* *cap.* 3. *num.* 15. igitur præsumptioni contra huiusmodi contrahentes standum est.

9 Quinta assertio. Excommunicatio lata in Clementina citata non incurritur à fœmi-

na etiam scienter cum religioso, vel clerico in sacris constituto contrahente. Ratio est, quia Clementina citata diuersa quidem ratione loquitur in casibus in ea propositis, nam moniales, & cum eis contrahentes excommunicat absolutè, at verò loquens de matrimonio inito à professo, vel in sacris constituto, hos tantum, nulla de mulieribus facta mentione, excommunicat, nec modo directè, vt aduertunt è Theologis *Caiet. cap.* 47. *de excom. in sum. Nauarr. cap.* 22. *num.* 52. *Cardinal. in eadem Clementinam num.* 4. *Soar. de cens. disp.* 23. *sect.* 5. *num.* 22. sed neque etiam indirectè, eo quod fœmina communicaret in crimine criminoso iuxta *cap. si concubina, & c.* *Nuper de sent. excom.* nam quando contrahit, non dum cum excommunicato communicat; cum religiosus, vel constitutus in sacris eam non incurrat excommunicationem, nisi finito contractu; neque censuram hanc incurreret fœmina per vsum matrimonij qualiscumque fuerit, qui quidem non est communicatio in crimine criminoso. Neque par est ratio capituli supra citati; nam ibi Clerici habentes accessum ad concubinas, iam excommunicatas, participabant in concubinario accessu, & ipso concubinato continuato, qui erat prohibitus sub pœna censuræ; vsus autem presentis contractus matrimonialis qualiscumque fuerit non erat prohibitus sub pœna excommunicationis, sed contractus ipse, vt docent *Cardin. Ancharan. Soarius, & Sanch. citati*, quod magis patebit è sequenti assertione.

10 Sexta assertio. Neque consulentes huiusmodi matrimonium iniri, neque mandantes, aut opem ferentes, hac excommunicatione Clementinæ ligantur, ita *Caietan. in sum. verb. excommunicatio capit.* 44. & ibi *Armilla cas.* 45. *numer. unico. Nauarr. in sum. latin. capit.* 27. *num.* 141. *Tabien. verb. excommunicatio 5. cas.* 49. *num. ultimo, Petrus de Ledesma de matrim. quest.* 55. *artic.* 9. *dub.* 1. post dubium, quod mouet circa solutionem ad nonum. *Sanch. libr.* 7. *de matrim. disp.* 48. *num.* 3. Quicquid contrarium doceat *Rosell. excommunicatio 1. cas.* 43. in fine. *Syluester excommunicatio 9. cas.* 41. Ratio conclusionis est, quia dicta Clementina solum excommunicat matrimonium contrahentes, sed vt communior, & verissima sententia habet, hæc formula, ferendi censuras non comprehendit mandantes consilium, & auxilium præstantes; quemadmodum docent *Caietan. in sum. verb. excommunicatio sub princip. Tabien. eodem titulo cas.* 49. §. 5. *Nauarr. capite* 27. *numero quinquagesimo primo, & 5. consil. de sentent. excommunic. Auil. de censur. 2. part. cap.* 5. *disp.*

11 *disp. 3. dub. 2. ergo &c.* Quamobrem probè ait *Petrus de Ledesma quæst. 55. art. 9. dub. 1.* Neque procuratorem in hanc incurrere censuram, per quem matrimonium iniretur, neque parentes, qui nomine filiorum consensum matrimonij explicarent; quòd hi veri non sunt contrahentes, sed contrahentium quasi instrumenta. Neque hi omnes ligantur ob participationem in crimine criminoso excommunicatione lata in *capit. Nuper*, & *cap. si Concubina superiore assertione citatis*; quia multo certior sententia est docens, requiri, ut is, cum quo in crimine participatur, excommunicationem iam incurrerit, fueritque nominatim excommunicatus, & expressè habetur in dicto *cap. Nuper*, penes quod exponendum est *cap. si concubina*, quòd huius conditionis non meminit ex communi Auctorum sententia, ut superiore diximus assertione. Adde, cum requiratur ibi scienter participare cum excommunicato, atque excommunicationis noticia post Constantiense Concilium, sic eius denunciatio, iure optimo assertum videtur, opus esse, ut talis excommunicatus in re nostra cum quo communicatur, denunciatus ipse sit. sic *Nauarr. sum. lat. cap. 27. n. 112. Henriq. lib. 13. de excomm. num. 1. & 2. Emanuel Sæ sum. verb. excommunicatio in princip. num. 24. Sanch. lib. 7. de mat. disp. 43. num. 3.* qui rem notatu dignam cum *Henriquez num. 2.* addit, satis non esse, si sit quis notorius percussor clerici, ut cum eo dicatur alter communicare in crimine criminoso, quia, quamvis publica percussio clerici sufficiat ad euitationem, non tamen ad communicationem in crimine criminoso, ad quam requiritur nominata denunciatio excommunicati per *cap. Nuper* supra citatum, quæ conditio in casu nostro minimè reperitur, ut patet.

13 Septima assertio. In foro externo, etiam si quis sacrum habens ordinem, verbo tenus, sine intentione contrahendi fide contraheret prædictas incurreret censuras: sic *Joar. num. 18.* cui subscribo; præter quàm in eo casu, in quo potest fide illa intentio probari ex varijs signis in hoc eodem foro, siue ex metu graui, siue ex ignorantia, siue aliàs inuitè id factum fuerit; secus se haberet res in foro interno, in quo centuras non incurrisset censendus esset Sacerdos, ver. grat. vel religiosus, fide contrahens animo, quod indicat *Gloss. Clement. citata verb. matrimonialiter, ibi Imol. num. 8. Couarr. lib. 4. decretalium 2 part. cap. 3. §. 2. num. 8. cum Adriano in 4. de mat. quæst. 11. accedit Joar. de censur. disp. 23. sect. 5. num. 17. & Sanch. de mat. lib. 7. disp. 48. num. 9. apud quos alij.* Ratio primæ

partis à fortiori demonstrabitur, mox, dum in alio sensu quæstionem hanc agitabimus; & sanè cum externè eodem quis pacto contrahere videretur, ac si veram haberet intentionem contrahendi, ni hæc ut contraria, sensibilibus alijs signis inuotescat in foro externo, quod de internis minimè indicat, censuris censendus hic esset ligatus. Ratio secundæ partis est, quòd solam contrahendi actionem sacri prohibent canones: atqui deficiente intentione contrahendi, deficit
14 contractus, ergo, &c. Locutus consultò sum de fide contrahente, id est de illo, qui fide promissit alteri matrimonium, verbo tenus, abique animo se obligandi, & verè promittendi, quod euenire per mendacium sine dubio posse apud omnes incomperito est; nihil enim repugnat, quæpiam his verbis uti *promitto me tibi in maritum, vel in uxorem, vel tibi dare centum*, quin animum habeat se obligandi, id est verè promittendi, quando neque in re nostra obligabitur, neque ad matrimonium, neque ad sponsalia, ut vult *Sanch. lib. 1. disp. 9. num. 3.* Quòd si non in hoc sensu quæstio sumatur, sed in alio, in quo solent similem disputare, Auctores, nimirum, num quis posset animo promittendi aliquid alicui spondere, non autem animo se obligandi; quem casum post multos, quos citat laudatus *Sanchez* non modò admittit *lib. 1. sponsal. disp. 9. num. 4. verum num. 5.* sponsalia hæc vera non esse docet, & quis conditio contraria substantiæ matrimonij, etiam mente retenta ipsam annullat; licet verba ad sint, atque intentio contrahendi: & quia obligatio ex propria voluntate hic resultare deberet, quæ supponitur non adesse, cum per priuatam legem nolit promittens eam contrahere. Et quamvis certum habeam, si clericus promittens, animum haberet se obligandi, non tamen implendi promissum, promissione ipsum teneri; sicut etiam, si explicite nolisset se obligare, & sciens naturam promissionis voluit reuera promittere, & si tempore promissionis, & contrahendi matrimonium expressam se obligandi habuisset voluntatem, esto mox eam mutauerit, & consequenter ubi scienter id fecerit excommunicationem, ut supra contraxisset, neque in his vlla potest esse dubitatio, in quibus, vel inter se, penes cætera, contrarij Auctores, conueniunt ut *Sanch. citatus num. 2. & Vazquez citandus num. 1.* sententiam tamen *Sanchez*, quam suppresso nomine refert *Vazq. 4. tom. in 3. par. tract. de Sacram. matrim. disp. 6. c. 1. ex eodem c. 2. n. 12.* non dicam omni destitutâ fundamento, tã theologico, quàm morali philosophico, sed tantum non veram, neque ex fundamento

damento ipsius *Vazquez*, cui tantum esse roboris non arbitror, sed ex proprio mox subiiciendo *Vazquez* itaque promissionis essentiam primum in eo sitam esse putat, ut sit assertio, & enunciatio quædam alicuius rei in futurum faciendæ, ei insinuata, in cuius gratiam, & utilitatem, seu obsequium res faciendæ est: ex qua sola, iure ipso naturali, resultat obligatio rei executioni mandandæ, quæ quidem enunciata fuit uti faciendæ, ita ut promissio si Deo fiat, hoc actum loquutionis assertiuæ, qua cum Deo loquimur per intellectum perficiatur, nosque ei obliget; si autem fiat homini verbis, signisque conficiatur sensibilibus, quin propositum, vel aliquis alius actus se obligandi supponatur in voluntate distinctus, ab actu, quo vult illa verba proferre. Quamobrem idem erit in hac opinione promittere, quæ alicui, ut supra dictum est loqui, ergo sicut impossibile prorsus est, posse quempiam aliquid contra alicuius famam loqui, sine voluntate eum infamandi, sic nec etiam posse verè promittere, sine voluntate se obligandi; sicut enim infamatio, in verbis sita est, & qui voluntariè talia verba profert, non potest non velle illa profert, nec alterum non infamare, sic promissio in verbis sita pariter est, ac signis, quibus aliquid se quis promittit facturum, & voluntariè illa proferens non potest non promittere. Ceterum parum virium huic rationationi esse, si nihil addatur arbitror; vltro enim *Sanchez*, *Auctoresque citata sententia*, etiam admissa definitione *Vazquez* concederent, promittere idem esse, ac talia verba, ex animo dicere; negarent tamen, non posse alicui animum verè promittendi inesse, sine animo non se obligandi, quod erat probandum, ad eversionem contrariæ sententiæ, assertentis, posse quempiam animum, & voluntatem habere promittendi absque animo se obligandi, ut *Vazqu. cap. 1. num. 3.* facetur, qui idcirco *cap. 3. à num. 20.* quid distinctum esse docet promissionem, ab obligatione seruandi veritatem in promissis; nã promissio, sicut assertio, esse potest sine veritate, si non impleatur promissio; quæ quidem sicut assertio est actio quædam humana; obligatio autem est ius ipsum naturale, quo tenemur omnes ad seruandam veritatem in nostris promissis, non secus, atque in nostris assertionibus. Verum enim verò non video, qua ratione in hac *Vazquezij* sententia, cum eadem assertionem de futuro, quæ indifferens est ad significandum, & exprimendum solum propositum aliquid faciendi, & promissionem obligatoriam, possit independenter ab alio actu voluntatis volentis se obligare, & promittentis, aliquan-

do connexum esse ius naturale, illam faciendi assertionem veram, quando nimirum est censenda promissio; aliquando autem non esse connexum, dum scilicet indicatur esse propositum. Neque par ratio est, hac posita sententia *Vazquez*, inter assertionem de præsentis, & suam veritatem, atque inter assertionem de futuro, & suam etiam veritatem; etenim cum veritas enunciationis consistat in conformitate significatus signorum cum mente, non potest quis aliquid significare verbis, ex gratia, quin teneatur obligatione naturali verum dicere, cui aduersatur mendacium; quod si expressè vellet ita enunciare, ut ad veritatem dicendam, nollet se obligare; stulta profectò esset talis voluntas, ac verò assertio de futuro his explicata, *faciæm hoc*, cum æquè significare possit propositum, id præstandi, ac veram promissionem, obligationem inuoluentem, poterit utique enunciari quidpiam de futuro faciendum, ex animo enunciandi, & faciendi, absque animo se obligandi, in hac *Vazquez* opinione, assertente sitam esse promissionem in sola enunciatione indicata aliquid faciendi alteri, cui prodest; quæ quidem enunciatio à me explicata suam sanè habebit veritatem, de præsentis, si enuncians habebit animum, promittendi, illamque rem faciendi; habebitque pariter de futuro si fiet; secus si non fiet. Huius rationis vi adeò videtur mihi *Vazquez* perstrictus ut *num. 24.* ferè det manum. Quod si enunciationem de futuro distinctam esse respondebit, ab hoc, quod per verbum *promitto* significatur; quippe quod voluntatem se obligandi necessario inuoluit, palinodiam videtur canere *Vazquez*; cum non in sola assertionem, enunciationem, atque assertionem de futuro, vltro fateatur promissionem consistere, quod contra ipsius definitionem est. Ex hoc autem vltius in eum deduco, falsum admodum esse, quod ille contendit, promissionem nempe veram ita verbis consumari, ac perfici, ut eo ipso, quo quis se facturum aliquid enunciat, teneatur, independenter ab alio actu ipsius voluntatis, eam adimplere; nec possit hanc obligationem non contrahere; quod verum profectò est in nostra sententia, ut mox aperiam. Res igitur faciendæ, si exprimitur per verbum *promitto*, in sua proprietate expressum, & si fiat non modò indecorum quid habet, per mendacium, quo facta non respondent dictis (ut prosequitur *Vazquez* numero 25. & 26. nec iple dissentior) sed quia difformitatem habet cum natura rationali, ut tali; quod fidem, propria deuinctam voluntate efficaci, qua alteri nos obligamur, non soluamus; quæ quidem malicia propria est infidelitatis, distincta ab alte-

ra prius indicata; quæ etiam qualiscumque illa fuerit, poterit esse contra nudum propositum. Quamobrem facile concesserim Vazquezio, indecorum esse, & cū ratione pugnans, non conformare facta dictis, absolute sumptis, & quidem per mendacium; non secus, ac non conformare verba menti, verum hæc disconuenientia cum reperiatur etiam quando quis dixit ex solo proposito, aliquid se facturum, non potest constituere dissonantiam cum natura rationali, vt tali, propriam infidelitatis, qua minimè soluimus propriam fidem obligatam propriâ efficaci voluntate, immutabiliter se obligante, atque apud homines explicata per verbum *promitto*, communi vsu receptum atque explicatum *In sup. de ver. diuis. §. per traditionem*. Nihil tamen conueniens esse naturali equitati quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam habere.

25 Vt igitur veritatem explicem, & qua prorsus appareat pugnantia loqui Afferentes, posse quempiam velle verè promittere, & nolle se obligare si naturam promissionis nouerit. Adnoto ad quancumque promissionem Deo, siue homini factam, satis non esse propositum aliquid faciendi. Ratio autem à priori est, quod facere aliquid, & se ad illud faciendum obligare; distincta sunt obiecta, vt compertum habent *Diuus Thomas de vot. art. 1. & 16. Caiet. ibidem. Aluissidor. lib. 3. sum. trakt. 28. quest. 1. Bonauent. in 4. dist. 38. quest. 1. Scot. lib. 7. de iust. quest. 1. & 7. aliq. apud Recentiores*. Deinde noto promissionem siue Deo factam, quæ est votum, siue homini, aliquando stare pro ipsamet obligatione, seu morali vinculo, quod in promittente perseverat, quasi habitu, etiam quouis tractato voluntatis, vel intellectus actu, cui vinculo ius respondet siue Deo quisque, siue homini, cui destinata promissio est: aliquando sumi pro efficaci voluntatis actu, quo quis siue Deo, siue homini se vult obligare, à quo immediatè hæc ortum ducit obligatio: penes primum sensum *Diuus Thomas citat art. 1. Votum* (dixit) *quandâ obligationem importat ad aliquod faciendum, vel non faciendum: & clariùs supplementum Gabrielis quest. 1. art. 1. Promissionem* (ait) *esse obligationem adimplendi propositam*. Promissio igitur, propriè dicta, vt obiectum, alius actum non habet, sed quam modò declarauimus obligationem, quæ vt voluntaria rectè dici potest effectus explicati actus efficacis voluntatis. Cū itaque quis enuntiat hæc verba, *volo promittere, vel volo vouere, vel aliquid indicat futurum, à se faciendum, & tunc accipitur votum in secundo sensu, pro actu voluntatis efficacis, qui est obiectum alterius actus antecedentis expressi*

per *Tò volo*, qui hic, & nunc existit in voluntate, qui quidem respectu alterius potest aliquo pacto dici reflexus, ille verò postea faciendus dici directus; vel indicat aliquid præsens, quod exercitè sit, & habet vt obiectum votum sumptum in primo sensu, pro obligatione ipsa, estque hic actus voluntarius, & spontaneus voluntatis, efficax idest constans, valensque rem faciendam executioni mandare, quippe qui & est vera promissio, & exercitè est actus voluntatis, quo dicimur formaliter promittere, sicut amor est actus, quo quis exercitè vult amare; qui quidem est amor in fieri, & vt quo est volutus, atque intrinsecè immediateque voluntarius. Præter hunc igitur actum efficacem voluntatis ad votum, nihil certum est, alterum non requiri, vt probè docent, ac probant *Scot. in 4. dist. 38. quest. 1. supplementum Gabriel. quest. 1. art. 1. & aliq. quos sequitur Suar tom. 2. de relig. lib. 1. de voto cap. 13. d. nu. 5. ac deinceps*. De promissione autem humana licet probabilis admodum sit sententia docens, promissionem internam in actu voluntatis, quem explicauimus, firmam, ex se, sine alio signo expressam, efficacem quidem, esse ad obligationem iure naturali inducendam, seculsa iuris ciuilibus dispositione, atque obligare in conscientia. sic donantem, vel promittentem per actum internum, ad eius manifestationem signis sensibilibus faciendam, donatario, vel promissario vel cui destinata est promissio, aut donatio, vt docuit *Ledesma 2.2. quest. 18. art. 1. dub. 13. ex fundamento tamen adducto à Molina de contrat. disp. 266. d. num. 5. quo suum hæc sententia robur habet; maxime recepta consensu Doctorum* *Diui Thomæ 2.2. quest. 88. de manifestationem ad obligationem inducendam, etiam iure naturali necessariò requirens; nam esto promissio facta homini vires ex efficaci habeat actu voluntatis, quo quis se vult deuincire, nihilo tamen minus debet hæc, natura sua, esse promissio vel donatio cognoscibilis. Quamobrem vim externa promissio sibi vendicat ab interno actu; at verò hic conditionem suam, nempe manifestationem necessariò requirit, sine qua completa caret ratione obligationis sensibilis, homini, cui fit, proportionata. His itaque in hunc modum constitutis, casum supra notatum posse nimirum quempiam promissionis naturam callentem, velle verè promittere, & nolle se obligare dicimus esse omnino impossibile, vt contēdebat *Vazquez citatus, ac docuit etiam Soar. sermonem habens de vot. lib. 1. cap. 3. nu. 10. ex Diuo Thomæ fauente in 4. dist. 38. quest. 2. & alijs apud eundem*. Huius autem veritatis ratio manifesta est; etenim vel promissio*

lio sumitur pro ipsamet obligatione, idemque erit velle promittere, ac velle se obligare; velle promissionem, ac velle obligationem: vel pro actu efficaci se obligandi, ex quo manat obligatio, ut supra explicatum est, idemque erit exercitè promittere, atque exercitè obligari, seu se velle obligare; igitur impossibile prorsus est, velle quempiam verè promittere, & nolle se efficaciter obligare; de qua voluntate efficaci, & non de velleitate, ut ad oculum patet, sermo nobis est; nam pugnantia inter sese, efficaci non possunt voluntate volita esse, & si distinctis actibus essent volita non secus, ac si vno, quo ad impossibile tendere non valet voluntas; sicut neque intellectus ad obiecta contradictoria; quo circa qui sic vellet promittere, sisteret solum in vocabulo promittendi, neque reuera promittere posset, immo mentiretur; cum secundum visitatum sensum verbi *promitto*, quo significari solet obligatio, siue actus efficax internus se obligandi, illud proferret contra mentem, qua nouit, nolle se obligare. Ut igitur vnde digressa reuertatur oratio, de sacro ordine insignito fidei promittente, non autem de eo, qui animo promittendi, non autem se obligandi (quem casum dicimus impossibilem scienti naturam promissionis) nos in assertione meritò loquuti sumus. Quid autem sentiendum sit de validitate fidei promittentis matrimonium nostra non interest. Illud solum ex hac digressionem colligere libet contra *Vazquez*, neque promissionem in verborum assertione, seu enuntiatione de futuro sola consistere, etiam in sententia docente per internum solum actum, iure naturali, promissionem non inducere obligationem, sed præterea requirente externam significationem, ut autem ex *Diuo Gregorio* probè notatur *Cap. Humana aures* 22. *quest. 5.* In huiusmodi actibus humanis non tantum esse verba consideranda, sed voluntatem, & intentionem; quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. *l. Obligationem* 1. *ff. de act. & obligat.* & quamvis necessaria sint verba, ut probabilius iudicauimus, & plerunque directa, atque ei insinuata, cui sit promissio, non tamen semper id putamus necessarium; cum mediatori inter hostes pacè tractanti, si quis promitteret, non amplius similitates exercere, sed pacem facturum, reuera se obligaret, neque in commodum, vel utilitatem mediatoris, cui id promisit, fidemque deuinxit quod est contra definitionem allatam à *Vazquez*. Puto igitur ei Promissionem externis declarandam esse signis, ad quem voluntatis actu eam ordinauit promittens, siue mediare, siue immediate; est enim etiam voluntatis, aliquo pacto, ordinare media ad finem: subditum ad superio-

rem, maritum ad uxorem &c. ut probè, *Soar. lib. 1. de vot. cap. 13. num. 4.* Itaque in foro externo, ut ad propositum redeam, solus clericus ordinatus fidei promittens has incurret 17 censuras, secus in foro interno. Et quamuis Ecclesia actum externum, secundum se, non malum, neque absolute alias prohibitum non possit prohibere, ne praua intentione fiat; & consequenter censuram in eum ferre non possit, qui praua intentione aliquem huiusmodi actum faceret; quippe qui quia exterior cum in se sit bonus, solus prohiberetur, & puniretur, ut internus ab illa, quod videtur esse extra sphaeram suæ facultatis; nam Ecclesia cum visibilis, ac sensibilis sit, sicut directe potestatem in alios non habet, quam in homines sensibiles, neque aliter in animas directe, quam ut informantes corpora; ita, pariter nec alias in actus internos; ut deduco ex *Sancto Thoma* 1. 2. *quest. 91. art. 4. Palud. in 4. distinct. 17. quest. 2. art. 2. & dist. 15. quest. 5. art. 2. Gabriel ibidem quest. 2. dub. 5. Durand. dist. 17. quest. 8. & alij, quos laudant, ac sequuntur Recentiores.* nihil tamen minus certum mihi est (nec facile intelligo qui negari possit, neque ab his, qui nimis religiose omne pene dominium in actus internos ab Ecclesia abdicant) posse illam prohibere, ac per censuram ipso iure actionem externam punire, alioquin malam, ut procedentem, tamen ex tali intentione; quæ ex illa vel per ordinem ad illam suam habet malitiam talem, quodque de facto saepe præstat; & ut cætera vno comprobem exemplo, violatio clausuræ monialium ad malum finem, quæ quidem intentio mali finis, varias ob circumstantias, opere externo etiam malo de se indicaretur, ut habetur in decreto Congregationis regularium *viua vocis oraculo Clementis Octauo comprobato*, affecta quidem est excommunicatione Papæ reservata; atque hac eadem regula Doctores explicare solent canones, legesque in delicta, non quomodolibet penas statuentes sed in ea, modum ex parte intellectus vel voluntatis inuoluentia, ac patrata ex contemptu, vel presumptione & ratio est, quod in tali exteriori actu, libere facto, penes cætera, sufficiens inest ratio malitiæ prohibitionis, & pænæ; quod ergo Ecclesia suam limitat prohibitionem, & censuram ad illum eundem actum, non absolute, & quomodolibet factum, sed ut manantem ex hac, vel illa intentione, benignitatis potius est, quam suæ potestatis circumscribitur vsum; cum potuisset illum actum externum absolute à quavis intentione manantem prohibere; neque illa intentio obiectum est, ad quod directe tendit censura, sed potius ratio eamdem coarctandi. Itaque, cum pœna imposita talis sit, ut sine strepitu foren-

forensis iudicii incurri possit in conscientia, eius testimonium sufficiens erit ad eam in hoc foro subeundam. Quibus in hunc modum constitutis cum contrahere nuptias à clerico in sacris: à Religioso: vel ab Affine. & Consanguineo in gradibus prohibitis, vel cum moniali; actio sit per se turpis externa, nil mirum si sub censura prohibeatur, non absolutè, ut potuisset, verum ex benignitate Ecclesiæ, si vere contractus fuerit ex animo, atque intentione contrahendi; quæ quidem intentio sufficienter indicata videtur per externum contractum; quod eo consilio dictum volo ne decidere videatur agitatam inter Theologos questionem num Ecclesia possit actus merè internos prohibere, quæ est exera nostrum institutum; ad quod satis videtur indicasse, quam dedimus doctrinam etiam coherere cum Doctoribus negantibus talem Ecclesiæ facultatem, ut post alios *Vazquez* 1. 2. disp. 160. cap. 2. & 3. nobis fauens *nam.* II. 14. & 25.

18 Oppones hæc lex verum non prohibet matrimonium, cum inter has personas irritans intercedere impedimentum supponatur; ergo, quod potest inter eos esse matrimonium, illud nimirum fictum solisque externis signis initum, contendit Ecclesia, nec aliud punire; quod aliàs inutilis hæc lex esset sancita; cum vix, ne vnquam dixerim, eueniat catholicum hominem has subire censuras, cui dirimens esse impedimentum quoduis ex quinque in vltima præsertim Clementina relatis, erit ignotum. Respondeo non parum inesse virium argumento; verum cum in lege penali à rigore verborum discedendum non sit, atque in nostra lege relatæ Clementinæ de matrimonio illicitè contrahentibus expressus, atque iteratus sermo sit: neq; contrahere, qui ficto animo id faciunt, Doctorum consensu, dicendi sint, idcirco relatæ subscripsimus sententiæ penes quam matrimonium voluntariè, temerariè, atque audacter tentatum ab Ecclesia tantum punitum esse in hac Clementina per ea verba præsertim dicimus. *Nec non Religiosos, & moniales, & clericos in sacris constitutos matrimonia contrahentes refranare metu pena ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsis excommunicationis sententijs ipso facto decernimus, quatenus huiusmodi matrimonia non vere nuptiæ sed contubernia* *Cap. Sane de cleric. coniug.* appellantur. Addo varijs de causis, in quibus futilis non censebitur lex Ecclesiastica, posse ab his huiusmodi matrimonia contrahi; Primo si effrenati animi passionisque cæcitate deuiati adeò impellantur, ut minus perpenderint rationis dictamen in contrarium agens. Secundo ex falsa quadam persuasione dispen-

sationem sibi comparandi. Tertiò ex ignorantia, & quidem crassissima dolum inuolvente, qua falso sibi persuaferint non irritum, sed prohibitum esse matrimonium; quæ ignorantia cum sit circa modum, & non circa substantiam iuris talem prohibentis turpitudinem, pœnamque imponentis, excusare non videtur, ut docet *Soar. de censur. disp. 23. sect. 5. num. 9.* Demum ex inconsideratione posset hoc matrimonium iniri, quin de eius validitate, vel inualiditate iudicium feratur, eo vel maxime quòd omnis peccans est ignorans ex 3. *Ethicor. cap. 1. & ex Prov. 14. Errant qui operantur malum.* Addo de his, aliqua ratione afferre nos posse, quod de triplici nocumeto alijs irrogato disputans *Arist. lib. 5. Nicomac. cap. 8. circa medium, dixit, At cum cognoscens quidem, sed sine tamen præconsultatione agit quispiam, iniuste factum est, ut sunt quæ ex ira sunt alijsque afflictibus.*

19 Oppones secundo ex nostra sequi doctrina, si quis sacerdos ita cōtraheret, te duco in uxorem si Papa dispensauerit; vel aliusquispiam si diceret, si non es consanguinea in hanc non incurrere censuram; cum consensus conditionatus nihil ponat inesse, neque hic de facto dicatur contraxisse; at hoc absurdum videtur, ergo &c.

Couarrubia lib. 4. 2. part. cap. 3 §. 2. num. 8. solutione omiſſa, quæ in externo potius foro vsui esse posset, in quo illa conditio habenda esset pro non adiecta, cum impossibilis sit iuxta *Cap. Finale de condit. ut probe Metina C. de restit. quest. 27. §. ad cognoscendum, & Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 1. 3. num. 11. & 21. concedo sequelam cum Adriano apud eundem Couarrub. & cum Soar. laudato num. 19. non quia Ecclesia puniat affectum, & absolutè docet *Sanch. lib. 5. de matrim. disp. 1. n. 14. & 7. disp. 48. passim.* quòd extra obiectum, & spherâ esse potestatis Ecclesiæ non se extendentis ad actus merè internos ipse etiam arbitròr probabilius, sed quia punit contractum illum externum, humano modo initum, interno nimirum actu informatum, ipsiusque potestatem non excedentem, ut supra diximus: qua ratione defectu interni consensus, quem absolutè non censetur quis in casu exposito habere, dum sub conditione etiam impossibili cognita, contrahere contendit, non censebitur actum compleuisse, ob quem censura erat incurrenda, quod nihil absurdi continet.*

20 Octaua assertio. Hæc de qua loquimur censura incurritur per matrimonium, etiam non consumatum, dummodo ratum sit, non autem per sponsalia, etiam sequuta copula, vel per matrimonium clandestinè initum. Primæ partis ratio est, quia tum Cle-

Clementina hæc, cum alia, quæ supra enumerauimus, iura non puniunt incestuosam copulam, sed solum matrimonij contractum, quod matrimonium perfectum est ante consummationem per copulam; sic sentiunt *Glossa Clement. Vnica. verb. contrahere*, & ibi *Imol. num. 9. Angelus verb. excommunicatio 7. cas. 41. num. 41. & 76. num. 2. Petrus de Ledesm. de de matrim. quest. 50. art. 9. dub. 1. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 48. num. 6. Soar. de censur. disp. 23. sect. 5. num. 20. & ex Canonistis nonnulli apud Panormit. Cap. Si quis de cler. coniug. & confirmatur quia per talem extractum exercuit hic actum contrarium clericatui, quod sponsam spirituales habens carnalem sibi comparauit uxorem.*

Ex quo sequitur incurrisse in suspensionem, de qua omnia tractant iura illius tituli, de clericis coniugatis: suspensionem, inquam à beneficijs, quibus ut infra: hoc videtur contractu renunciaſſe, eaque habere pro derelictis *Argum. Cap. Extramissa de renunt. & Cap. Cum renunciatur 32. quest. 1. Et quamuis nomine vxoris, quo Cap. Si quis vitur de cleric. coniug. aliaque iura, eodem titulo, nonnunquam veniat ea cum qua matrimonium consummatum est, ut 27. quest. 11. & Matth. 5. Marc. 10. Luc. 6. & 1. ad Corinth. 6. Non licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa, excepta causa fornicationis, non tamen semper cum dimittere per ingressum religionis possit vxor matrimonio non consummato ex Cap. Ex publico de conuer. coniug. locum citatum Matthei exponente, & faciet cap. cum iniatur 27. q. 2. & cap. finali de spons. duor. cap. cum inuitamur. cap. coniuges cap. coniugium 27. q. 2. & Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Maria. Et noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Secunda pars probatur, quod pœna contrahentibus matrimonium apposita non officit, tantum contrahentes sponsalia; quippe quæ in odio sis, nomine matrimonij, haud comprehenduntur; neque vxoris nomine venit sponsa, vel sponsæ nomine comprehenditur vxor per statutum, cuius verba propriè intelligenda sunt cap. in nostra, & ibi Innocent. de iniur. l. 3. 5. hæc verba, ibique Bartol. ff. de neg. gest. Anton. Rubens de sponsal. nu. 4. & l. Non sine C. de bonis qua liber. ad stipulatur Abbas tum modo citatus, tum cap. Tercio loco de præsump. in fine, & cap. ex publico de conuer. coniug. nu. 9. & Rubric. de sponsal. num. 5. alijque quos citat, & sequitur Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 1. num. 2. Hanc autem conclusionis partem docent *Glossa Clem. 1. de consang. verb. contrahere*, & ibi Stephan. & Paul. apud Cardinal. ibidem qu. 18. & 19. ibidemque Hostiens. & Anton. num. 15. Siluest. excommunicatio 9. cas. 41. Caiet. verbo excommunicatio cap. 47. Nauarr.*

sum. cap. 27. num. 142. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 48. num. 6. Suarez. de censur. disp. 23. sect. 8. num. 20. Tertia conclusionis pars constat, quia tametsi fere omnes Auctores citati, apud quos etiam alij, secundam, quam probauimus, partem limitant, ut vera non sit, quædo post sponsalia de futuro copula affectu sequatur maritali; verum hoc ita se habebat, iure antiquo ex cap. is qui fidem de sponsalib. quando sponsalia per eam copulam in matrimonium transibant; ac cum in præsentia per Trid. sess. 24. de matrim. cap. 1. minime tranſeant, in hanc non incurri excommunicationem per sponsalia de futuro, qualicumque copula sequuta, dicendum est, sic Nauarr. sum. cap. 27. num. 141. Graf. 1. part. decis. lib. 4. cap. 14. num. 15. Petrus de Ledesma de matrim. quest. 55. num. 1. in dubio quod mouet ad solutionem ad 7. argum. Quarta nostræ assertionis pars, non satis nimirum esse ad hanc excommunicationem incurrendam matrimonium clandestinè initum, absque Parocho, ac duplici teste, probatur quod hic contractus in præsentia, vera matrimonij caret forma, neque legitimum habet consensum, ob clandestinitatem, qua laborat, rationem sic Petrus de Ledesma de matrim. quest. 65. art. 9. dub. 1. in dubio quod mouet in solutione ad quartum Henric. lib. 1. de matrim. cap. 5. num. 9. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 48. num. 8.

21 Nona assertio. Episcopus, vel quilibet in sacris consensum præstans in matrimonium de præſenti, foemina non consentiente, in foro interno excommunicationem non incurrit. Hæc assertio secundam præcedentis partem probat, ac defenditur à Sanch. lib. 7. modo laudato num. 10. Ratio est, quia Clementina hæc matrimonium punit initum, contra ipsius prohibitionem; sed alterutrum deficiente consensu, non subsistit contractus, neque matrimonium contra prohibitionem est dictæ Clementinæ; ergo &c. ita docent Cardinal. in hac Clement. quest. 3. Imol. nu. 8. Dixi in foro interno; nam in externo, probandus esset dissensus, ut de furiosa, vel de impubere facillè posset.

22 Decima assertio. Excusat pariter ab his censuris, si matrimonium metu viri constantis contrahatur; ut in simili diximus disp. 4. cap. 4. num. 28. & probaui eadem disput. cap. 1. num. 14. & 15. Quamuis faciliore negotio vellet quis à consensu interno abstinere, qui non innotesceret vim, & metum inferenti; ob cuius consensus defectum non incurreret in excommunicationem, ut probauimus assertionem præcedenti. Docent hanc conclusionem *Glossa dictæ Clementinæ verb. matrimonialiter*, Card. ibi num. 14. quest. 27. Anchar. nu. 8. Emanuel Sà sum. verb. excommunicatio num. 10.

Nauarr.

Navarr. sum. cap. 27. in lat. num. 142. Sanch. lib. 4. de mat. disp. 48. num. 12.

23 Undecima assertio. Non ligatur hac excommunicatione falsò putans se esse in sacris, & contrahens matrimonium. Ratio est, quia reuera cum tali impedimento non contraxit, neque Clementina prauam voluntatem internam tantùm punit, ut num. 27. indicaui, sed opus externum ex illa promanans; ita neque subiret excommunicationem quis Paulum, quem percutit, falsò existimans esse clericum; sic Doctores passim, præsertim *cap. si verò il 2. de sent. excom. cum Glossa ibi verb. ignorauerit. Navarr. cap. 22. num. 43. Ledesm. de mat. quæst. 55. art. 9. dub. 1. paulò ante solutionem ad argumentum, Sanchez modò laudatus num. 12.*

24 Obijcies, non ligatur hac excommunicatione falsò putans se in sacris esse; qui matrimonium contrahit; ergo ligabitur, qui cum sit in sacris, falsò putat non esse, & contrahit: quod est contra *nu. 2. ac deinceps. Respondeo* negando illationem, quia non solum requiritur contractio matrimonij ab ordinato, ad hanc incurrendam excommunicationem, sed voluntariè, & cum necessaria notitia habita: in primo igitur casu non contrahitur excommunicatio, defectu primæ conditionis requisitæ: in secundo defectu secundæ.

25 Cætera verò ad exactam huius Clementinæ dilucidationem necessaria, ad nostrum tamen propositum non spectantia, videnda sunt apud *Navarr. sum. cap. 22. num. 45. Caiet. sum. verb. excommunicatio cap. 47. Sanchez laudatus à num. 14.*

26 Illud non est prætereundum hanc excommunicationem Clementinæ nulli esse reservatam, consensu Doctorum apud *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 48. num. 1.*

CAPVT III.

De specialibus suspensionibus ad arcendam incontinentiam ab Episcopis.

S V M M A.

Suspensiones ferenda in Episcopum indicantur. num. 1.

Suspensio lata per Tridentinum sess. 25. de reform. ca. 14. & assertur, & explicanda proponitur. ibidem.

Nomine Episcopi in prædicto decreto Papa non comprehenditur. num. 2.

Episcopi, & à Metropolitanis distincti decreto Concilij propriè comprehenduntur. numero 3.

Probabiliter tamen videtur lata in Dignitates, Episcopatu maiores. num. 4.

Comprehendit etiam dicta suspensio Episcopos titulares. num. 5.

Non autem Episcopos non consecratos. numero 6.

Expenditur Glossa Clementinæ Primæ in contrarium. num. 7.

Neque se extendit ad Prælatos Episcopo inferiores. num. 8.

Necque eadem est ratio Decreti sess. 24. cap. 6. de refor. num. 9.

Est hac suspensio, tum ab officio, tum à beneficio. num. 10.

Est lata, & non ferenda. num. 11.

Reljcitur sententia solos Episcopos concubinariorum asserens hac censura ligari, diciturque lata ob singula genera quinque actionum in illo decreto prohibita. num. 12.

Requiritur tamen mortalis culpa. num. 13.

Nec emendata ibidem remissiuè. 14.

Quid sit concubinatus, & quis concubinariorum in re civili, tum canonico. num. 14.

Suspensio non contrahitur ob quamcumque incontinentiam ab Episcopo, sed ob coniunctionem cum familiaritate, & consuetudine mulieris ibidem.

Detentio domi non cuiuscumque mulieris est prohibita, sed vel concubina, vel eius, quæ suspicionem ingerere possit. num. 15.

Prudentius faciet Episcopus, si nullam, nec etiam, matrem secum domi habeat, ibidem.

Peculiaris ratio suspicionis assertur, ac distinguitur à dubio, opinione, iudicio firmo, atque sententia. num. 16.

Quæ inditia ad suspicionem, dubià, probabilè iudicium, & sententiam requirantur. num. 17.

Index ex suspicionem condemnans, iniustitia laborat. ibidem.

Suspicionis, atque opinionis gradus primus, in dubio situs. num. 18.

Gradus secundus consistens in apprehensione iudicium virtuale inuolvente. num. 19.

Prima regula ad indicia leuia, vel alicuius momenti dignoscenda. num. 20.

Secunda regula ad indiciorum qualitatem. numero 21.

Tertia regula. num. 22.

Quartus suspencionis gradus in opinione situs. num. 23.

Quintus, in uiolenta suspicione certitudinem inuolvente. num. 24.

De tertio suspencionis gradu, opinionem imbibente loquitur Concilium. num. 15.

Aurea Diui Thomæ doctrina radices suspencionis

uis indicantis . num. 26.

Nomine consuetudinis quid veniat in Tridentini decreto . num. 27.

Quid sit consortium . ibidem .

Vnus, vel alter actus venereus non videtur satis ad consuetudinem , de qua admonendus est Episcopus &c. num. 28.

Quarta alio prob. bita remissive . num. 29.

Delictum Episcopi admonendi non debet omnino esse notorium . num. 30.

Quanam notitia, atque infallibilitate certum esse debeat delictum corripiendum Episcopi . num. 31.

Cælestis Canonum doctrina seruanda in defendendis proximorum culpis . ibidem .

Clericus notorie concubinaris licet puniri alijs panis, absque monitione, tamen priuari beneficijs non potest . num. 32.

Concubinatus certis probationibus , quando ad priuationis panas proceditur, probandus ibidem .

Admonitio ex Hieronymo ad Episcopos . numero. 33.

Est omnino necessaria una monitio ad suspensionem . num. 34.

Non est cur doleant Episcopi ob hanc censuram . ibidem .

Qua emendatio desideratur in Episcopo ad non contrahendam censuram . num. 35.

Qua ignorantia excusaretur à suspensione Presul . num. 36. remissive .

Excusabitur à metu graui . Vbi de hoc eodem metu excusante à præcepti Ecclesiastici obligatione . num. 27.

De metu nec ne excusante remigentes Christianos apud Turcas contra Rempublicam Christianam, ibidem . Et num. hi excusentur ab obligatione præcepti diuini . numer. 38.

Etiam si metus fuerit ab intrinseco , cadens tamen in constantem virum excusaret ab hac suspensione . num. 39.

Scandalum quod inde nasceretur Episcopum etiam excusaret . num. 41.

Regula generalis ad casus similes decidendos . num. 40.

A fortiori hæ rationes excusantes à censuris in alijs præceptis humanis locum habent . num. 42.

Possent verè excusari in foro interno Episcopus, veris non stantibus causis monitionis, & censura, secus in externo . num. 43.

O Missis contra clericos concubinaris varijs suspensionibus saltem ferendis, de quibus agere , cum nostri non sit instituti , videndæ sunt in cap. Vltim. de cohab. cleric. & mulier. cap. si quis sunt Presbyteri 81. cap. Nullus, & cap. Præter 32. dist. cap. Vltimo 15. quest. 8. Sa-

cerdos dist. 50. ubi Expositores nec non Couar. i. cap. si furiosus part. 1. §. 1. nu. 5. Nauar. in sum. cap. 25. num. 76. 27. & 154. atque in alijs apud Soar. de cens. disp. 31. sect. 4. num. 4. omittam etiam suspensionem in Episcopum, carnaliter eam agnoscentem , quam ante ordinationem habuit in concubinam cap. Vltimo dist. 33. quæ videtur potius ferenda e simili loquendi modo cap. Quoniam 32. quest. 2. vt multi Expositorum, nec non alij docent , eam animus est expendere, quæ sine nulla controuerfia lata est à Trident. sess. 25. de reform. cap. 14. his verbis. Episcopi quoque (quod absit) si ab huiusmodi crimine non abstinerint , & à Synodo prouinciali admoniti se non emendauerint, ipso facto sunt suspensi , & si perseuerent etiam ad Sanctissimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur , qui pro qualitate culpæ etiam per priuationem si opus erit in eis animaduertat. Hanc igitur, ex qua multa scitu digna innotescunt, varijs annotationibus hoc quidem capite contentis, quibus mihi ad sequentem disputationem , & sanè per necessariam sternetur iter , consilium est explicare.

2 Primò, vt certum suppono , Episcopi nomine non venire Romanum, summum nempe Pontificem ; quippe qui superiorem in terris non habet cap. Cuncta per mundum 9. quest. 3. Quamobrem non ab homine modò, vt per se patet , sed neque ab humano iure ligari potest , cui non est absolutè subiectus : & quamuis , vt Princeps legibus à se ipso sancitis directiua vi, aliquo pacto valeat obligari, secus autem vi coarctiua , ad quam censurarum facultas spectat , vt probè Bellarmin. libr. 2. de Roman. Pontif. cap. 12. & sequentibus, præsertim 30. Nauarr. in cap. Nouis de iudic. num. 3. 78. & 142. Soar. de censur. disput. 5. sect. 1. numer. 27. & 28. Idcirco libr. 1. disputation. 1. capit. 1. num. 13. Nominè Episcopi Romanum Pontificem in pœnalibus nunquam comprehendi consultò docui.

3 Notandum secundò , tametsi eadem de alijs dignitatibus, Episcopali maioribus, ratio esse videatur , ac de Episcopali , quippe quas comprehendi Episcopi nomine lib. 1. disp. 1. cap. 1. diximus ; verum quia Tridentinum admonitionem à Synodo prouinciali habendam præscribit, cui quidem ex multis Episcopis constanti, Metropolitano cogeniti, aliquis Episcopos dirigendi , & in toto etiam externo aliquo pacto corrigendi potestas est , non tamen erga Archiepiscopos, vel Metropolitanos ; ideo tantum Episcopos , vt ab hisce distinctos, hoc Tridentini decretum videtur comprehendere . Confirmatur, quia ex professo in prouinciali Synodo contra Episcopos agitantur causæ , de quorum mori-

moribus, & vita constituuntur testes Synodales, cæteraque huiusmodi iuxta *Cap. Si quoniam. Cap. Si Episcopus. Cap. Si quis Episcoporum distinct.* 18. & *Trident. sess. 24. de reform. cap. 5.* atqui hæc in Episcopos tantum videntur præscripta; igitur de his agitur in Tridentino, à quo admonitio præscribitur huius Synodi, cui ni stent, suspendantur.

4 Verum cum prouincialis Synodus duplex sit, altera, quæ à Metropolitano cogitur ex omnibus suæ prouinciæ Episcopis *distinct.* 99. *Per totam* altera quæ auctoritate Primatis, vel Patriarchæ ex omnibus Episcopis, atque Archiepiscopis, ut fuit *Carthag. 4.* ex cunctis Africæ Episcopis conuocata, in qua Aorelius Carthaginensis primus dicitur præsedisse: sic Toleti totius Hispaniæ sub Primæ Hispaniarum: in Italia sub Symmaco Papa, sub Syluestro, & aliis huiusmodi, quæ rationalia, nuncupantur à nonnullis Concilia; in his secundis cum de moribus etiam agatur Archiepiscoporum, ac Metropolitanorum, mihi certum est, quod facta monitione, per Tridentinum requisita, de incontinentia alicuius, ex his etiam Metropolitanis, neque sequuta illius emendatione, ut infra talis, censendus sit suspensus; verum sicut si Episcopi monitio haberetur à Diocesana Synodo, non videretur sufficere ad suspensionem contrahendam ab inemendato; quod expresse admonitio non Diocesana sed Prouincialis Synodi præscribatur à Tridentino: ita neque admonitio Prouincialis Synodi sub prima ratione acceptæ à Metropolitano coactæ videtur satis esse ad incurrendam à Metropolitano etiam incontinente censuram suspensionis. Quæ speculatiuè dicta volo, quod standum esse censuram consuetudini, si quæ sit, cōtraria, sicut in alijs euentis esse videtur ut tuta aliqua dispositione hæc maiores Dignitates comprehenduntur cum expressa illorum mentio fiat, sic quotidie in pontificijs bullis, & in *Cap. 1. de usur. in 6.* videre est, ubi in locantes proprias usurarijs aedes suspensio fertur.

5 Notandum tertio comprehendere per hoc decretum Episcopos titulares, qui verè consecrati sunt, & quamuis in decreto eiusdem Concilij *sess. 24. cap. 6. de reform.* quo facultas dispensandi, atq; absolendi in casibus, è delicto occulto prouenientibus in foro conscientie, datur Episcopis non veniant Titulares consensu Doctorum apud *Soarinum de censuris disp. 41. sess. 2. num. 7. Sanch. de oper. mor. lib. 2. cap. 11. num. 3.* hoc ita se habet, quia facultas illa conceditur Episcopis, non respectu omnium fidelium, sed propriæ diæcesis subditorum, quibus per actualiter applicatam, vel expeditam facultatem carent sane Titulares Episcopi; Verum hæc ratio in hoc

alio, quod expendimus, decreto locum non habet, ideoque comprehensos nos esse censemus, quippe qui continentes eadē etiā ratione, atq; habentes diocesim esse tenentur esto non adeo perniciosum, vltro etiam fatear, de ipsis scandalum subditis, quibus actu carent, esset futurum.

6 Notandum quarto, videri probabilius Episcopi nomine non venire in hoc decreto Episcopum non dum consecratum. Ratio est, tum quia cum simus in odiosis, ac pœnali-bus, à rigorosa ethimologia nominis Episcopi non est cur discedamus: tum quia *lib. 1. disp. 1. cap. 1. num. 17.* absolutè Episcopi nomine non venire, nisi consecratum docuimus, quod maxime vrget in odiosis. Adde præter ibi allatos Textus atque Auctores. *Oldrad. cons. 283.* qui docuit electum in Episcopum pœna non comprehendere statuta in *Cap. Auaritia*, licet benedixerit populo, ante consensum expressum præstitum in electionem. Demum quia Episcopus non dum consecratus ex vi electionis, & consecrationis ad continentiam specialiori obligatione non tenetur ut diximus *precedenti disput. cap. 3. num. 15.*

7 Sed obijciens *Glossam in Clement. 1. in verb. Episcopis* docentem, Episcopi nomine etiam electos, confirmatosque comprehendere, quod etiam docuit *Domin. in cap. 1. de iur. iurand. lib. 6.* Respondeo *Glossam* procedere in materia textus, cui de exercenda iurisdictione sermo erat, quam posse exercere electum confirmatum constabit ex infra dicendis, & sæpe docuimus, atque vberius ex professo *tom. 2. sumus dicuri*; idemque est sensus *Domin.* loco citato.

8 Notandum quinto, non comprehendere Episcopi nomine inferiores Prælatos; monetur tum quia ex contextu dum prius mentio de clericis habita est, & postea de Episcopis, eos videtur Concilium indicasse Episcopos, qui à clericis distincti sunt; nam verba secundum subiectam materiam intelligenda esse, nullus est, qui nesciat *l. Damni in feli ff. de damn. in feli. Bald. l. 2. C. de comod. & ibidem Rub. 9. quest. C. de contrah. emptio.* tum quia in pœnalibus atque odiosis versamur; qua propter restringenda sunt verba dispositionis, neque in latiori significatione, sed propriè accipienda, atque explicanda sunt; neque ratio est, cur ad significationem recurramus relata post *Glossam ab Angelo in Authent. Ut hi, qui oblig. post principium in verb. ad curationem.* Abbatibus vero, aliisque Religionum Superioribus alio videtur modo consultum esse per propria statuta, quibus continentia commendatur: tum quia concessione fauoribili *Clem. Vnica de foro competentis in 6. adiuncta Glossa verb. Episcopis* Episcopo;

scoporum nomine inferiores negat venire. Prælatos: demum qua ratione monitio à Synodo, religiosis præsertim superioribus facienda esset, qui etiam dicuntur quasi Episcopalem habere iurisdictionem, haud video.

9 Dices in decreto *Tridentini sess. 24. cap. 6. de reform.* Episcoporum nomine inferiores etiam comprehendi, ordinariam habentes iurisdictionem, quasi episcopalem; igitur in hoc etiam. Respondeo, quamvis antecedens omnino certum non sit; cum ex quadam Cardinalium Congregatione, contrarium declaratum esse, solos nempe illo decreto comprehensos esse Episcopos, priuatim quo ad alios afferat *Soar. de censur. disp. 41. sect. 2. num. 7.* cui ille subscribit; verum eo dato tanquam; vero cum *Henriq. lib. 14. de irregul. cap. 18. num. 2. in comment. litt. P. & lib. 6. de penit. cap. 16. num. 1. Emanue. 2. iom. sum. cap. 10. num. 6. conc. 6. & quest. regul. tom. 1. quest. 61. art. 9. Sairo in clavi regia lib. 6. cap. 11. num. 83. in fine Anil de Cens. part. 3. disput. 10. dub. 6. Sanch. lib. 3. de mat. disput. 2. num. 1. 2. & lib. 2. sum. cap. 11. num. 5.* adhuc assigno discriminis rationem; etenim illud decretum *sess. 24.* est favorabile & ampliandum; non modo quia facultas delegata ad dispensandum, quamvis iure communi minime contenta, favorabilis est, & late explicanda, ut probat *Sanch. lib. 3. de mat. disp. 2. num. 1.* & nos diximus *libro 2. disput. 1. cap. 4. num. 11.* Verum, quia hæc, de qua illud decretum agit, est ordinaria, sicut idem probat *Autor num. 10.* atque in corpore iuris inserta, neque à iure exorbitans, quemadmodum nos prosequuti sumus *libr. secundæ disputatione 5. cap. secundo à numero decimo, ac deinceps*; ac verò hoc, de quo tractamus, est penale; atque odiosum ideoque restringendum.

10 Notandum sextò, hanc esse suspensionem absolute prolatam, quare tñ ab officio, idest exercitio ordinis, penes communem Doctorum sententiam apud *Panor. cap. Cum dilectus de consuet. num. 20. Sanch. lib. 3. de mat. disp. 5. initio Anil, mox citandum*, tum à beneficio, sic *Soarius* speciatim de hac suspensione, quam præ manibus habemus *disp. 31. de cens. sect. 5. num. 24. Anil. de cens. 3. part. disp. 5. dub. concl. 2.* qui etiam addit extendi ad collationem beneficii, *Henriq. lib. 13. de excom. cap. 36. Sylvest. verb. suspensus 5.* Ex ratio est, quia est germanus verborum sensus, & quia ni respuerit Episcopus, à summo Pontifice etiam priuari posse hæc eadem sancitur dispositione. Quod si inadæquate à iurisdictione v.g. & non ab ordine, vel ab officio, & non à beneficio suspendendus esset perseverante contumacia Episcopi, Con-

cilium aggrauasset sanè, eandem paulatim extendendo suspensionem, uti contra Clericos præstat, neque statim post eam minueretur priuationem, tum denique, quia non nimis videtur rigorosa hæc pœna tali scandaloso delicto imposita, cui similis ob locatione in ædium usurarijs factam Episcopis, Archiepiscopis, & Patriarchis *cap. 1. de usur. in 6. præscribitur*.

11 Notandum septimò, hanc suspensionem, ipso iure latam esse, non autem ferendam. Ratio est, quod videtur Concilium imperatiuo modo, efficaciter illam ipso facto imponendi, per ea ipso facto sint suspensi, de qua formula, nullus est Auditorum, qui dubitet non indicare censuram latam.

12 Notandum octauò, *Soar. modò laudatum numero 4.* eiusque fidum sectatorem *Fillac. tractat. 17. cap. 3. numer. 158.* in Episcopum tantum concubinarium hanc esse latam suspensionem docere. Ut autem veritatem nos exponamus sole clariorem, nonnulla hic ex præsentè Tridentini decreto referenda sunt. Prohibet (inquit) *sancta Synodus quibuscumque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio in domo, vel extra detinere, aut cum his ullam consuetudinem habere audeant. & infra; Sed si postquam eas semel dimiserint intermissum consortium repetere, aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere, ausi fuerint præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur: & infra; Episcopi quoque (quod absit) si ab huiusmodi crimine non abstinerint, ipso facto sint suspensi.* Ex his autem primum deduco, per Tò huiusmodi crimine, quod aliter explicari posse non video, Concilium aliud non intelligere, quam quod superius Clericis prohibuerat: alioquin crimen absolute, & in communi prohibitum esse dicendum, quod ridiculum prorsus esset. Quamobrem sicut clausula in principio, in fine, vel in medio posita, ad omnia referenda est dispositionis membra, ut capit. præcedenti numer. 3. ac deinceps probauimus, dum eadem de his est ratio; sic à pari hic; cum non eodem modo, sed urgentiori contra Episcopos, à quibus potiori iure hoc vitium longius artendum est, ratio militet: quo circa probe *Tolet. in sum. lib. primo capit. 37. numer. 8. in fine*, in hanc incurri censuram ab Episcopis, ait, per omnes supra relatas turpes actiones, clericis etiam veritas, & mox explicandas. Deinde tres adnotat citatus *Toletus* actiones malas, etià Episcopis prohibitas; prima est concubinatus; secunda detentionis in domo, vel extra mulieris, de qua suspicio esse possit; tertia aliquis consuetudinis cum eadè modo prædicto

A a ha-

habere; quibus addo quartam ex textu, reincidentiam, per repetitionem intermissi confortij, ut de Clericis idem asserit *Toletus numero septimo & quarto*. Ex his autem, non bene *Soarium*, & *Fillucium* in principio, huius notandi citatos tenuisse, deducitur ad solum concubinatum, tum in Clericos, tum in Episcopos Concilij decretum immerito coarctantes.

- 13 Circa has autem omnes prohibitas actiones adnotandum non est ex doctrina de correctione fraterna, illudque ut exploratum supponendum has debere necessario inuoluere peccatum mortale; nam, licet peccatum veniale materia possit esse correctionis ex se; verum, neque sub mortali obligat ut sic, neque illud tanta suspensionis pœna, ut mos habet Ecclesiasticus, dignum est, de quo infra iterum dicemus; igitur cum propria correctionis materia, & quidem necessaria grauiter obligans, peccatum sit mortale; huius gradus malitiæ ab illis actionibus absque dubio attingendus est. Præterea non satis est fuisse illas actiones aliquando commissas à Clerico, vel Episcopo, sed etiam requiritur, non esse emendatas, vel cum periculo, & occasione coniunctas, ut sint materia huius dispositionis Tridentini; quæ quidem maxime correctioni fraternæ secundum regulas caritatis innititur, ut eam legenti patebit. Sicut igitur communiter à Doctoribus hæc requiruntur, quas indicauimus condiciones ad peccatum fraternè corripiendum, sine quibus cum frater in miseria non sit, corrigendus non est ex *Glossa Capit. Si peccauerit*, asserente peccatum præteritum, materiam non esse correctionis, consensu Doctorum, sic explicata; licet possit esse accusationis; quod correctio ad emendationem tendit, quæ iam facta supponitur: accusatio ad pœnam, *Capit. Cum ex iniuncto de heretic.* ita in praxi diximus hic. Nec probo quod ex *Bagnes* docet *Bonacin. de primo Decalog. præcept. disputat. tertia quæstione. 4. punct. 7. numero. quarto*, corrigendum esse proximum, etiam si non habeat in præsentia affectum ad peccatum, quippe contrarium indicatur *Ecclesiast. 9. Corripe proximum, ne forte iteret*. Et sicut proximus statim peragere pœnitentiam non tenetur, esto affectum ad peccatum habere non debeat, ita neque ipse illico teneor illum admonere, ut rectè *Abulens. in cap. 8. Matth. quæstion. 83. Syluest. verb. correctio quæstion. 1. in fine, Reginald. libr. quarto capit. 25. numero. 332. Aloys. Turrian. 2. 2. disputat. 86. dub. 12. Layman libr. 2. tractat. 3. capit. septimo numero. 3. & alij*. Verum de hac sequenti disputatione capit. 4. numero. 35. assertion. 8. fufus dicemus, ac supra etiam indicauimus

disputation. secunda capit. secundo numero vigesimo septimo.

- 14 Notandum decimò, hic non esse sermonem de concubinato proprio, qui non est, inter quos prohibetur matrimonium ex *Baldo consil. 267. Tusc. concubinato 1. conclus. 47.* sed de improprio, qui iuxta *Glossam in leg. Concubinam ff. de concubin.* & ex *Rota Romana in vna Monasterij sancti Mansueti die 27. mensis Ianuarij 1597. coram Domino Penna. apud Farinac. consil. 80. & Praxim Curie Archiepiscop. Neapolitan. cap. 35.* licet de iure ciuili, ut probetur, continua requiratur cohabitatio, communis lectus, & mensa, ut docet *Præpos. in rubr. de sponsal.* verum in Ecclesiastico foro hæc nõ requiruntur; alioquin facili negotio Clerici Ecclesiasticas possent eludere censuras, extra domum concubinas habendo: quocirca consulo clausulam illam, *vel extra detinerè*, Concilium apposuisse arbitror; illum itaque Concubinarium, penes nostrum decretum, dixerim, qui etiam in aliena domo, ita notam fœminam habet, ut eam tanquam suam agnoscat; qua ad libitum, modo penè vxorio, abutatur, quod deduco ex *Syluest. Concubinarium 1. ex Tolet. libro 1. capit. 47. numero 1. Bonacin. de susp. disputation. 3. quæstione 7. punct. 4. in principio*: Quare non placet *Diaz in praxi capit. 6.* quippe neque rem explicat; neque condiciones ad concubinatum necessarias exponit; in foro autem externo subscribo tum illi, tum, praxi Curie Neapolitanæ, requiri nimirum, ut de consuetudine constet, ac diffamatus Clericus sit in sua, vel ipsius fœminæ vicinia. Et quamuis nouerim præsumptiones, & coniecturas nonnunquam sufficere ad effectus concubinarus, & copulæ carnalis probandæ ex *Roman. consil. 167. numero. 3. vers. ultimo. Decio consil. 577. numero. 3. Paris. consil. 157. numero. 28. & sequentibus libr. 4. Socin. iuniore consil. 32. numero. 22. ac deinceps libr. 2. ac alijs*, non tamen ex omni præsumptione, sed ex violenta, & certa, ut fauet *Cap. Literis in fine*, adiuncta *Glossa infiguratione casus in fine*, asserens sufficere violentam præsumptionem ad condemnationem, & in verb. *Vt credebant*, & ad finem: *Hoslicnsis numero. 4. in verb. violenta*, & in verb. *certa*, ibi *Abbas*, & *Felin.* pariter in sumuario; ideoque Doctores, & *Rota diuers. decision. 95. numero 13. part. 2. Menoch. consil. 13. numero 5. ubi loquitur de præsumptione*, & coniecturis valde urgentibus *Mascard. de probation libro primo conclusion. 57. numero 6.* Quæ autem sit violenta suspicio numero 24. dicemus. Notat autem ad rem ex nonnullis *Bonacin. laudatus num. 2. §. Nonnulli*, non ob quamlibet incontinentiam à Clericis, vel ab Episcopis hanc contrahi suspensionem; sed ob eam.

eam, quæ concubinatus imbibat rationem, vel cum familiaritate, aut consuetudine, coniuncta sit sceminae suspicioni obnoxia, ut præcedentibus numeris declaratum est, neque quomodolibet inhonestæ, sed quæ suspicioni subiaceat seu scandalosa sit, quod indicatur à *Tridentin. in ultim. claus. num. 12.* relata.

- 15 Notandum vndecimo, Circa secundam actionem turpem prohibitam, non detentionem cuiuscumque mulieris in domo, sed eius esse prohibitam, ac censura punitam, quæ vel concubina est, vel suspensionem ingerere possit, ut patet ex textu Concilij, qui maxime consentaneus est, tum *Textui Cap. Inhibendum de cobab. cleric. & mulier. tum Gloss. verb. Canones, tum Doctor. ut ait Abbas Cap. Inhibendum, numero 2.* & ut quæ ad cæteros spectant clericos omittam, de quibus integer de cobabit. cleric. & mulier. titulus: ubi Scribentes. Illud tantum præterire, operæ præcium non est *Anon. in citatum Capit. apud Abbat. num. 3.* dixisse, non posse Præsulem habere matrem, aut aliam non suspectam secum domi ex *Gloss. in Cap. Legitur 80. dist. quæ adhæsisse videtur Aubert. Nullam C. de episc. & cleric.* Cæterum consensu Doctorum cum *Abbate n. 3.* contrarium exploratum est ex *Textu expresso interdixit 32. dist.* neque ex sacris Canonibus quid pro Aduersariis aduci potest: neque civilis standum est legi. Illud autem inficiari non possum prudentius facturum Episcopum neque matrem secum, neque sorores aut alias huiusmodi propinquas habere, tum ad evitandam, quam possent causare clerici secum permanentes suspensionem ex *Cap. Volamus 82. dist. & notat Abbas citatus numer. 3.* tum ob pedissequas, de quibus ut in *Cap. citato Inhibendum de cobab. cleric. & mulier.* Facili negotio murmur posset oriri; penes Hieronymi doctrinam, de vita clericor. episc. 2. ad Nepotian. quæ cuncta hæcenus dicta comprehendit. *Hospitolum suum aut raro (inquit) aut nunquam mulierum pedes terant; omnes puellas, & virgines Christi, aut equaliter ignore, aut equaliter dilige. Ne sub eodem tecto mansites: nec in præterita castitate confidas, nec sanctior David, nec Sansone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quod Paradisi colonum de possessione sua mulier eiecit: Aegrotanti tibi quilibet sanctus frater assistet, & germana, vel mater, aut probata quilibet apud omnes fidei; quod si huiusmodi non fuerint consanguinitatis castimoniaque persona, multas anus nutrit Ecclesia, quæ & officium præbeant, & beneficium accipiant misirando. Quod erat olim in Ecclesiastico*

more positum vide quam 22. num. ex eodem Sancto Doctore sententiam afferemus; ac præterea *Turrecrism. in Cap. Interdixit 32. dist. pag. 307.* varijs probantem rationum momentis hanc siue Episcopis, siue Clericis prohibitionem ab Ecclesia habitam. Quæ autem possint haberi domi sceminae iure sanguinis coniunctæ habetur in *Cap. citato Interdixit.*

- 16 Notandum duodecimo, suspensionem, mea quidem sententia, propriè sumptam, imperfectissimum esse intellectus iudicium, non quidem formale, ad secundam spectans mentis functionem, sed virtuale, ad primam, ut in logicis docui; etenim vel ita obiectum se habet, ut menti non appareat ratio asserendi potius illud, quam negandi; atque hinc oritur dubium negatium quo pendulus redditur animus: vel aliquid veri resplendet in hac parte, quæ cum non emicet in altera, etsi insufficiens sit ad causandum consensum intellectus, per verum iudicium formale; exercitiè enuntians rem esse talem, valet tamen allicere per iudicium virtuale, atque imperfectum motum, quo virtualiter iudicando maiorem cum veritate affinitatem hanc habere partem, apprehendit, quam alteram contrariam; simile iudicium ferens imperfectum, quod oui lupum sibi disconvenientem apprehendenti nonnulli solent Doctores concedere. Quamobrem, tum latinum verbum, tum græcum, *ὑποπόπτης* hoc nobis insinuant, quasi aliquid subter latens, neque satis sese explicans appareat, & quasi videri ita esse videatur. Et hoc quidem sensu suspicionis definitionem interpretor, quam ex *Tullio Divus Thomas 2. 2. quæst. 69. art. 3. in corpore tradit. Suspensionem esse opinionem malam ex leuibus indicij conceptam, opinionem non quidem formalem quam Lessius de iust. & iur. lib. 2. de iud. cap. 29. dub. 2. num. 6. & Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 9. num. 2. nec discrepat. Nauarr. in cap. si quis autem de poeniten. dist. 6. num. 10.* etsi non clarè explicant per quosdam imperfectos animi motus. Adhæreo præterea *Bald. in rub. C. de probat. numer. 4. & de controuers. inuest. numer. 7.* suspensionem definienti. Animi motum ad aliquid cum vehementi titubatione, & in l. ea quidem numer. 3. C. de accus. necnon *Bartol. in l. Admonendi numer. 21. ff. de iur. iuran.* qui docuit suspensionem eam esse *Quæ animi iudicis leui aliquo argumento in aliquam partem inclinat, etsi non omnem excludat dubitationem.* atque alijs auctoribus eisdem pene terminis suspensionem describentib.

Ex hac autem suspitione gradum facimus ad opinionem, quæ quidem assensus, ac formale iudicium alterius partis est, quamvis non careat imperfectione, quod imbibitam habet formidinem partis contrariæ; ex hac verò ad iudicium firmum, & certum sine formidine partis oppositæ, scandit animus, cuius patefactio exterior, dicitur sententia.

17 Cæterum ita hi gradus se habent, si inter se comparentur, ut maiora desiderentur ad suspitionem indicia, quàm ad simplicem dubitationem, ortam è simplicissima apprehensione, & maiora his ad iudicium, etsi probabile, quàm ad suspitionem: longeque maiora ad certum iudicium; denique his omnibus urgentiora ad sententiam. Hinc sequitur coniecturis, quibus lenis dubitatio non esset temeraria, profectò esset suspicio formata ex illis, & ex quibus suspicio non esset, esset quidem opinio, ac sic de singulis, ita ut sententia condemnatoria, temeraria censenda esset, si ei alia non essent, quam cum iudicio imperfecto sunt, tam alijs explicatis actibus sufficientia adminicula. Probè igitur *Geminian. in cap. habuisse 3. notab. dist. 33. Suspicionem* (ait) *esse speciem quandam probationis, inducentem animum iudicis ad aliquid credendum; non tamen habere eum probationis gradum, quo sine iudex applicet animum ad unam partem, sed ambiguum reddere.* Quamobrem etsi *Divus Thomas* supracitatus, ut probè notavit *Caietanus*, nomine suspitionis, quam definiuit ex *Tullio*, comprehendisset opinionem, meritò tamen docuit, cum aliquis Iudex ex suspitione procedit ad aliquem condemnandum, ad iniusticiam pertinere; atque peccatum esse mortale. Quæ cum in cæteris vera sint, in Clerico, & potiori titulo in Episcopo censenda sunt, in quibus osculantibus etiam, & amplectentibus mulierem cessat carnalis copulæ præsumptio secundum *Gloss. in capit. Abste 11. quæstion. tertia, Alexand. ad Bartol. in leg. Quod ait lex in principio, littera A. ff. ad legem Iuliam de adulter. Carrer. in pract. in tertio tractat. de homicid. & assassin. ver. 9. excusatum maritus numero 13. ac alij, &c.*

18 Notandum decimo tertio, ut propius ad rem nostram accedamus, nène discrepancia sit in usu vocum rem sæpe tenebris offundens, nomine suspitionis comprehendere à nobis etiam aliquo pacto opinionem cum *Divino Thoma, Caietano, & alijs numero. 16. citatis*, cuius quatuor assigno gradus. Primus ad rem nostram sit, si quis de inhonestate feminae ex leuibus indicijs dubitare inciperet, ratione in alterutram partem vr-

gente, atque inclinante carens, quando reuera, hærente dubitaret animo, ut in *Glossa l. de testamento, & in rubr. ff. de iur. & fact. ignorant.* Et sic Iudex dubius diceretur, ut probè *Menoch. de presumption. libr. primo quæst. 7. num. 49.* cum non magis animum ad Affectum, quàm ad Reum; non magis ad absolvendum, quàm ad condemnandum applicaret, atque in re nostra, non magis ad honestam mulierem iudicandam quàm ad inhonestam habendam.

19 Secundus gradus, si quis post dubitationem imperfecto quod explicauimus numero precedenti iudicio virtuali ex leui aliquo indicio, seu argumento animum in alteram partem ad mulieris, verbi gratia, inhonestatem ita flecteret, ut eam maiorem cum veritate coherenciam habere, aliquo pacto apprehenderet, quin de eiusdem honestate dubitationem, atque apprehensionem alijs adminiculis adhærentem, & quidem oppositam deponat, & hæc propria suspicio erit, quam numero 16. definiuimus fauente leg. *In lege Aquilia si deletum ff. ad leg. Aquil.* Circa quem gradum obseruandum omnino est, quod si indicia, quæ diximus admodum leuia sint, cum causent suspitionem temerariam, omnino reiiciantur ex leg. 1. §. si suspicio ff. de incend. rui. naufrag. & capite Tria de aras. & qualitat. aduertit *Ripa in leg. Admonendi numero 39. ff. de iur. iur.* cum illo tunc aliquem probationis gradum non attingat, sicut neque temeraria præsumptio; ut docuit *Bald. in lege siue possidetis numero quinto Cod. de probation.* Quæ verò leuia habenda sint indicia ad Prudentis iudicij, trutinam referenda sunt; perpendenda tamen regulis, quas hic adnotare, res me ipsa monet. Prima itaque, quam afferò, regula est. Naturales mulieris conditiones tametsi in utramque partem non nihil roboris habeant, absque alijs tamen adminiculis non sufficiunt ad suspitionem, non temerariam, habendam; quamvis magis urgere dixerim mulieris deformitatem, ad auertendam, quamcumque huiusmodi suspitionem: illustremus, si placet, aliquo exemplo usu frequenti; (nec me prolixiorum, quàm par est, Leæore existimet; cum famoso versetur in loco, Carybdis, scilicet, ad quam allisi, quamplures pro animi, motuumque ac perturbationum varietate naufragium ipsi fecerunt, & ad infestum scopulum alios impulerunt,) Iuuentem igitur, pulchritudinem, venustatemque mulieris alijs sine momentis, atque circumstantijs impudicitiam eiusdem indicantibus satis non esse ad suspitionem non temerariam;

merariam efformandam nemo mentis compos mihi profecto negabit. E contra vero senectus, deformitas, inconcinntas, non modo vna simul cum alijs circumstantijs à quauis suspicione animum auertunt, verum etiam reliquis pene nudata, ac solæ, sæpe tales videntur esse satis. Ratio primi est, tum quia illas naturales dotes in sanctis mulieribus fuisse etiam è sacris litteris constat *Esther. 4. Iudit. 10. in Susanna Danielis 13.* tum quia impudicitia moralis defectus cum sit, non à naturalibus cōditionibus tantum pendet. Ratio autem secundi quod ad sufficientiam, cum alijs circumstantijs, est eadem quod contrariorum est eadem disciplina &c. Solas autem sæpissime satis esse, probatur, quia cum suspicio, quam mulieres ingerere solent, non in ordine ad se, sed ad alios se habeant, plerumque ad omnes; non adeo facili negotio intercedent lenocinia, vt ita dicam, vrgentiora ad eos alliciendos, scēminæ senectute, deformitate, ac turpitudine in contrariam partem vrgentibus; qui quidem naturales defectus sæpissime ad quamuis refecandam suspensionis ansam efficacissima ceterorum contrariorum sunt; è contra vero constantia, ac pudicitia muliebris cum optimis qualitatibus corporis ita coherere, & possunt, & solent, vt quam hominibus cum illis agentibus, ingerere valerent titillationem, vna cum honoris zelo, operosum non sit, reprimere: itaque coherentia virtutum extinguentium igniculum, quem in omnibus excitarent naturales dotes muliebres, sæpe numero intercedit, at vero allicientes rationes, quæ possint scdritatem, senectutem, deformitatemq; mulierum vincere, ac pellicere homines ob eas nauseantes, fere nunquā reperuntur; fere nunquam, aio, quia tantum hominum libido, vel auri, vt alterius vtilitatis cupiditas esse posset, tam effrenata scēminæ venus, vt aliquam subire exceptionem, assertam à nobis regulam non negemus.

21 Secunda, quam trado, regula est. Ne ex vno actu habitum iudicantes, vel temerariè apprehendentes, eam inhonestam suspicemur, quam semel, aut iterum v. g. è fenestra ridentem vidimus. Sic Doctores asserunt quod si quis virum grauem, ac religiosum, diceret semel, vel bis mendacium protulisse, mortaliter nō peccaret, secus vero si diceret, eum esse mendacem: à pari igitur in re nostra, cum vnus, vel alter actus leuitatis, vel muliebris incircumspectionis, minime satis esse dicendi sint ad suspensionem non temerariam in animum inducendam eius impudicitiz: quo circa ad rem dixit *Romanus Orator lib. 4. Tuscul. quæst. Aliud iracundum esse, aliud*

iratum: vt differt anxietas ab angore: neque enim omnes anxij, qui anguntur, aliquando: neque anxij semper anguntur, vt inter ebrietatem, & ebriositatem interest: aliudque esse amatorem aliud amantem.

22 Tertia regula est, vt de muliere, nobili loco, nata non adeo facile, ac de vili muliercula suspicio formetur; etenim illi tanta est honoris estimatio, tantus decoris conceptus, vt optimum, quod possidet honoris nomen, amittere, clarq; famæ, quam præ alijs habet, iacturam facere, ni effrenata desipiat venere, vix audeat. Colligo ex *Hierony. epist. 4. ad Rustic. monac. Matrem (ait) ita vide, ne per illam alias videre cogaris; quarum vultus cordi tuo hereant, & tacito viuat sub pectore vultus. Ancillas, quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidijs, quia quanto vilior earum conditio, tanto facilius est ruina.*

23 Tertius suspensionis gradus est; cum quispiam ob vrgentiora argumenta opinari, ac formali iudicio adhaerere incipiat, hanc inhonestam æstimando scēminam, quod probabile iudicium, ac propriè Doctores opinionem appellant, Sic *Ripa in leg. Admonendi ff. de iur. iuran. numer. 1. Coras. ibidem part. 1. num. 105. Menoch. de præsump. lib. 1. quæst. 7. num. 52. Lessius, & Sanch. ille de inst. & iur. lib. 2. de iud. cap. 29. dub. 2. num. 6. & hic lib. 1. oper. moral. cap. 9. num. 2. & ab vtriusque iuris consultis vehemens suspicio, vel vero similis dicitur; cuius in re nostra praxis esset, si quæ mulier naturæ donis dotata, fere sine delictu, homines non vereretur domi excipere, verbis vteretur liberrimis; cuiusque habitus, risus, ac gestus ad impudicitiam allicerent: hæc enim, & similia, quamuis ex animi leuitate, vel muliebri inconstantia, manare possent, probabilem tamen opinionem incontinentiæ mulieris arguerent: sic in simili ratiocinatur *Simanc. in praxis contra hæres. titul. 41. numer. 3.**

24 Quartus demum gradus est, quando post conceptam de aliquo opinionem, quam modo perpendimus, alia superuenirent efficaciora rationum momenta, quibus certo vni parti sine formidine contrariæ quis adhaereret; quæ violenta dicitur suspicio, credulitatem, fidemq; causare apud V. I. Consultos ex *Authent. Si quis ei C. ad leg. Iul. de adulter. Cap. litteris de præsump.* Philosophis vero, ac Theologis diceretur scientia, vel certa notitia. Horum autem indiciorum exemplum, Doctorum consensu approbatum do ad rem nostram maxime faciens, ex *Cap. litteris de præf. mod. cit. Solum cum sola, nudum cum nuda in eodē lecto iacentē viderūt, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis. Vbi probè Host. ante. n. 1. in ver. vt credebant*

bant *Ancharan. num. 5.* & bene declarat *Glos. in cap. Dixit Dominus. in verb. suspicio 32. quæst. 1.* & in *cap. Maritus in verb. ex suspicione de adult. & ibi Innocent. num. 1. Hostiens. & Abbas num. 1. ac alij.* Ex actibus autem venereis oriri præsumptionem copulæ docet *Abbas in cap. Tertio loco de præsumption. num. 4.* Ex quibus autem actibus venereis, cum non ex omnibus præsumptio oriatur carnalis copulæ, videre est apud *Anton. de Butr. in cap. litteris de præsumpt. num. 4. Felin. ibidem num. 2. Abbas ibidem num. 1.* & in *cap. Præterea de testib. num. 2.* & in *cap. Tertio loco citato num. 4.* & voluit *Rosa post consilium Farinac. decision. 69. num. 7. in fine num. 2.*

25 Ex his autem colligo iuxta Tridentinum, primum, & secundum suspicionis gradum iam declaratum non esse præscriptum, neque habendum de muliere; cum uterque temeritatem ad minimum inuoluat, ut constat ex *num. 18. & 19:* neque quartum necessariò requiri; qui vix formari posset sine rei euidencia nec satis continentiz Clericorum, seu Episcoporum suo consulisset decreto Concilium, sed in ea sum sententia, ut mulier, de qua possit haberi suspicio, scandalosa ita sit, quæ probabiliter à prudenti viro extimari possit impudica: constat tum ex sufficienti aliorum graduum suspicionis enumeratione, atque reiectione, tum etiam quia qui hoc pacto suspicaretur probabili adherens opinioni; nec temerè, neque imprudenter, ac proinde securus opinaretur; tum quia hæc eadem mulier à Concilio infra, scandalosa dicitur; quæ etiam in re iudicio siue opinione minus probabile, uti quis posset; ad suspicionem prudenter fundandam, dummodo intra probabilitatis fines illa contineretur, ut probè, ac doctè *Sanchez. banc vniuersaliter agitant quæstionem lib. 1. sum. cap. 9. docet.* Esto maiori opus sit cautela in hac re satis lubrica, quam in cæteris; cum ad malè de proximo sentiendum natura corrupta satis superque decliuis sit.

26 Demum huius loci esse arbitror auream *Diui Thomæ 2. 2. quæst. 60. art. 3.* doctrinam afferre, non præ oculis modò, sed in omnium oculis, & cordibus sanè habendam, à qua nè quid candoris, ac leporis subtraham proprijs eiusdem referam verbis exarata. *Suspicio contingit ex tribus; vno quidem modo ex hoc, quòd aliquis ex se ipso malus sit, & ex hoc ipso quasi conscius suæ malitiæ facilius de alijs malum opinatur, secundum illud Ecclesiast. 10. in via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat. Alio prouenit ex hoc, quòd aliquis malè afficitur ad alterum; cum enim aliquis contemnit,*

vel odit aliquem, aut irascitur, vel inuidet ei, leuibus signis opinatur mala de ipso: quia unusquisque facilius credit, quòd appetit. Tertio modo prouenit ex longa experientia, unde philosophus dicit in 2. Rethor. cap. 13. sub initio quòd senes sunt maxime suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorum defectus. Primæ autem duæ causæ manifestè pertinent ad peruersitatem affectus: tertia verò causa diminuit rationem suspicionis, in quantum experientia ad reuerentiam proficit &c. & ideo suspicio vitium quoddam importat, & quanto magis procedit suspicio, tanto magis est vitiosa.

27 Licet consuetudinè aliquando non me lateat in iure vsurpari pro concubinato, sic dicitur liberæ mulieris consuetudo *leg. 24. ff. de rit. nupt.* sic pariter consuetudinis causa, non matrimonij *leg. 34. ff. ad leg. de adult.* nihilo tamen minus huic Tridentini dispositioni hunc non esse sensum arbitror; quia cum Concilium non modò concubinatum pœnis afficiat, verum quamcumque consuetudinem cum muliere suspicioni obnoxia; distincta quidem, ratione à concubinato consuetudinem accipit. Verum cum consuescere dici etiam soleat de re venerea ex *Tullio in 6. Verrina, Mulieres, quibus iste consueuerat,* à Conciliū nomine consuetudinis, vel abusum venereum cum muliere suspicioni obnoxia, vel familiaritatem practica, italicè dictam, ad venereum tractum ordinatam significare censeo. Quare consortium, quod in vltima dispositionis parte à nobis *num. 12.* relata vsurpatur, non pro coniugio illicito, quasi concubinato sumendum est, ut accipitur *leg. 1. de incest. nupt. in C. Theod.* sed per quamdam imitationem pro Societate, & communicatione, seu consuetudine iam explicata, ut in *leg. 12. §. idem Papinianus ff. pro socio leg. 5. ff. de leg. rod. de iact. leg. 4. C. de cast. pecul. lege 1. ff. de rit. nupt.*

28 Præterea vnus, vel alter actus, vel accessus impudicus, vel dispositiuus ad actum impudicum, cessante perseverandi periculo, non diceretur consuetudo, de qua admonendus necessariò clericus, vel Episcopus esset, ex vi talis dispositionis *Tridentini*, licet duo actus ad consuetudinem prauam ac turpem probandam sufficerent uti diximus *hoc lib. disp. 2. cap. 2. num. 21.* per se loquendo, tum quia per eam aliqua cōsuetudo prohibetur, quæ habitum, & non actum sonat: tum quia aliæ actiones ibi prohibitz, habitum pariter indicant diuturnum, ita concubinatus, ac detentio domi, vel extra: tum quia *Tridentini* dispositio maxime fundatur in obligatione correctionis fraternæ; at vero præceptum non obligat quando proximus mea non eget

eget correctione; cuius non videtur in digere, quando probabiliter censetur proximus Similia peccata non commissurus ni corripatur, vel longo tempore in eodem peccato non permanens, sed communi Doctorum sensu apud *Soar. disp. 7. de charit. sect. 3. nu. 7.* & probatur, quod cum præceptum illud positum sit misericordiae, secundum ceterorum similium regulas, non obligat, ni necessitate urgente, ut præceptum orandi pro proximo. Et confirmatur; si nouerim fratrem esse emendatum absque occasione reincidentiae, non teneor corripere, quia non eget *notab. 7. num. 13.* dictum est, & sequenti disputatione vberius dicitur; eadem igitur ratione si nunc videam eum peccasse, probabiliter tamen iudicem suo tempore poenitentiam acturum, neque ex hoc peccato occasionem, vel perseuerandi, vel in aliud incidendi sumpturum, non teneor illum corrigere. Quamobrem prudenter ait *Tridentinum Episcopi quoque (quod absit) si ab huius crimine non abstinerint, & à Synodo provinciali admoniti se non emendauerint & c.* nimirum ut hisce iudicaret, vel non admonendi, si abstinerint, vel non Papæ denuntiandi, si post correctionem se emendauerint. Ac dixerit quispiam, igitur emendatio quæ expetitur post admonitionem, non erit totalis, ne in aliquem actum incidat illorum prohibitorum; sed ne concubinatum, iterum ineat, vel, ne consuetudinem iterum firmet; cum omnia hæc habitum, & non actum significant; hinc si semel, vel iterum canis ad vomitum recurrat, non censetur non emendatus, quod est contra doctrinam quam *notab. 13. num. 34.* afferemus. Verum, nego sequelam; ratio est, quia si admonitio ritè, ut diximus, fiet, actus reincidentiae, etiam si vnicus tantum fuerit, alijs iam suppositis ante admonitionem, ex quibus consuetudo, vel concubinatus deductus est, ad eundem videtur spectare habitum vitiosum; quapropter non emendatus merito dici poterit Episcopus, antea ut vitiosus correptus, in illum incidens actum post correctionem.

29 Notandum decimo quinto, & si, quam *num. 13.* indicauimus, quarta actio vetita nobis declaranda sit, quia tamen monitionem immo & emendationem supponit; cum agatur de reincidentia, idcirco de his prius agendum.

30 Notandum decimo sexto, quicquid sit de alijs clericis notoriè concubinarijs, in quos lata videtur esse censura suspensionis, *Cap. Cum quæsitum de cohab. cleric. & mulier.* ad quam ea requiritur notorietas, quæ ibidem explicatur, per confessionem, scilicet, in iudicio, aut per sententiam, vel per facti cui-

dentiam: quicquid etiam sit de simili sententia in hos eisdem concubinarios *32. Cap. Nullus. Cap. Præter. Cap. At hoc, adiunctis Glossa, & Cap. Finali de cohabit. cleric. & mulier.* quam tamen non latam, sed ferendam docuere, contra communem, Auctore *Tolet. lib. 1. sum. cap. 47. num. 2.* Innocentium etiam in *Cap. Si celebrat nu. 3. de cleric. excommun. minist. Ioan. de Imola in Cap. Sicut colum. 1. in fine de cohabit. cleric. & mulier. Archidiacon. in Cap. 1. de re iudic. lib. 6. Sor. in 4. sententiar. dist. 1. quæst. 1. art. 6.* quicquid igitur de hoc sit in Episcopos per Tridentinum citatum est lata hæc suspensio, intercedente delicto ibi descripto, atque à nobis explicato, quod tamen ea notorium, quam modo dicebamus sub initio huius numeri, notorietate, minime debet esse ut probe *Tolet. laudatus num. 8.* sed sufficienti, qua prudenter admoneri possint, ad quod.

31 Notandum decimo septimo. Ni posset Synodus probare delictum incontinentiæ contra Episcopum, eum, ut habet *Tridentinum*, admonere non poterit, colligo, quia *Cap. Placuit. 6. quæst. 2.* non creditur Superiori, etiam Episcopo, si dicat aliquem esse reum criminis; qui quidem subditum nominatim arguere minime debet de aliquo delicto, quin possit plene illud probare; tamen si in secreto eum possit admonere, sic *Abbas Cap. Si Sacerdos de offic. iudic. ordin. num. 2. Oldrad. cons. 81. & alij.* Hinc videant, & iterum atque iterum caueant Ecclesiastici moderatores, ne indiscreta discipline, ne dicam vanæ adumbratæque virtutis specie decepti, Christi charitatem, in qua christiana fundatur pietas, ratioque viuendi, lacerent, ac discerpant: neue, dum cuiusdam fucatæ sanctitatis umbram sectantur, politicis potius nonnullorum viuendi regulis, ad quandam vanæ ostentationis formam accomodatis insistentes, maiorum nostrorum, ac Sanctorum Doctorum, Pontificum, & Canonum decreta, spiritu Dei condita, atque hac de re edita contemnant. Perpendant si placet *Iobi* sententiam *Causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam cap. 29. versicul. 16.* ubi *Gregor. lib. 19. moral. cap. 14.* Nos (inquit) sanè hic locus admonet, ne ad proferendam sententiam precipites unquam simus, ne temere, ac indiscusse iudicemus, ne qualibet mala audita nos moneant: ne passim distante probatione credamus. Perpendant Canonem licet plerumque *dist. 43. si Dominus* statim post trinam negationem Petrum Apostolum præceptorem nostrum iudicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset; expectandi ergo, atque corrigendi magis sunt Rectores Ecclesie, quam statim indicandici *86. Non satis & 50. Ponderet. & 29. quæst. 7. Allegata, &*

33. *quæst. 9. Veniam. & infra; Vnde necesse est hac, & alia Ecclesiastica quaque negotia post multarum experientia causarum sollicitius perspicere, & diligentius præcaueri, quatenus per spiritum caritatis, & pacis omnis materias scandalorum, & præsumptio inuidorum, atque oppressio simplicium fratrum de Ecclesijs Domini auferantur, & sicut non vult quisquam fratrum se aliorum iudicio prægrauari, ita non audeat alijs inferre, quod sibi non vult fieri. Quæ doctrina sanè diuina eò tendit, vt normam, cum Episcopis tradat in Clericos, ac Presbyteros, tum Synodo prouinciali à fortiori in Episcopos; immo omnibus erga suos subditos, qui præsertim proximorum saluti ex instituto sunt addicti, & hac de causa ad Episcopale maximè accedunt officiū. Vtinā altius radices in Ecclesiasticis omnibus hæc ageret caritatis regula. Quam ad rem nostram ita explicat, vt luculentius dici non possit Innocent. 3. cap. Qualiter, & quando il. 2. de accusat. licet autē hoc sit obseruandum in subditis; diligentius tamen est obseruandum in Prelatis; qui quasi signum sunt positi ad sagittam, & qui non possunt omnibus complacere cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quinimo interdum suspendere, nonnunquam verò ligare frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur, & ideo Sancti Patres prouidē statuerunt, vt accusatio Prelatorum non facillè admittatur, nè concussis columnis, corruat edificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsa, sed maligna criminationi ianua præcludatur. Et hoc fuisse in causa dixerim, cur iubeat cap. Praesul 2. quæst. 5. Ecclesiasticos damnandos non esse, nisi ex multitudine testium; tribus nimirum de causis, vt optimè ex Dico Thoma Sotus de iust. & iur. art. 2. ad finem: Prima quia eius debent hæ personæ esse, Sanctitatis, & auctoritatis, vt plus fidei habeant, quàm multi testes: Secunda quia, cum ipsi Vniuersi sint iudices Ecclesiastici, propter executionem iustitiæ, inuidiam, vt modò ex Innocent. retulimus, sibi facillimo negotio comparant: Tertia quia horum, condemnatione multum detrimenti Ecclesia subiret, quod periculosius esset, quàm illorum mala citra scandalum tolerare. Hæc ille. Hinc probè decernit Rota Romana in vna Monasterij Sancti Mansueti die 27. Ianuarij 1597: relata in Praxi Curia Archiepiscopalis Neapolitana à Marco Antonio Januensi. quod, quamuis clericus concubiniarius notorius puniri, absque alia monitione, possit, tum ex supra relatis textibus notab. 16. num. 39. tum ex cap. Tua nos de cohabit. clericor. & mulier ubi Abbas, & alij, ad beneficiorum tamen priuationem abs-*

que monitione perueniri non potest, iuxta cap. sicut. cap. si autem eodem titulo, & Concil. Trident. sess. 25. cap. 4. cuius decretum præmanibus habemus. Immo maturè, ac magnam prudentiam sententias priuationis esse ferendas monet, ob hoc delictum, ad quod naturalibus stimulis humana fragilitas ex se satis superque infirma, ac decliuus impellitur, ideoque pensanda sedulò esse, atque ponderanda momenta probationum: Hinc cōsensu Doctorum concubinatus præsumptionibus non probatur, sed concludentibus rationibus, quando ad priuationis pœnam proceditur; etiam si ciuilitè agatur: quæ huc retuli, vt seruata proportionē, immo à fortiori, vera censeatur esse in negotio Episcoporum, contra quos, priusquam iuridicè moneantur, non sola suspicio, non leuia argumenta, sed valdè probabilia, & certa, vt initio huius notandi dicebam, vrgere debent. Quod si Gerson. de vita spirit. tract. 24. Alex. in summ. lib. 2. tit. 6. cap. 4. Sot. de tegend. secret. memb. 2. quæst. 2. cont. 4. quibus subscribitur Soarius de caritat. disput. 7. sess. 3. num. 1. & Nauarr. sum. cap. 24. num. 17. contra Adrianum ad correctionem proximi immeritò asserentem sufficere quauis coniecturam, dicant certam ad hanc correctionem, seu monitionem desiderari notitiam, certitudine saltem morali; etiam si priuatis facienda sit, quia correctio de se odiosa est, inferens saltem verecundiam, & ni prudenter fiat, non modò notam, sed alteri iniuriam, & contumeliam inurit; in quo multum ab alijs eleemosinis hæc spiritualis discrepat, quanta queso maiori cum cautela, ac facti euidentia cum Episcopis agendum erit; qui sunt Christi Domini, atque Ecclesiasticæ Reipublicæ columnæ. Confirmatur à fortiori, quia monitio præscripta à Tridentino ad iudicalem refertur denunciationem faciendam, apud Summum Pontificem, vt patet, & nos sequenti disputatione dicemus, quæ quidem regulariter cum non de delictis occultis fieri possit, nec etiam monitio eam præcedens, ni probabile delictum fuerit. Videndum est cap. ultimum sequentis disp.

33. Cæterum, vt Hieronymi de laude vite solitaria in Epist. 1. verbis utar. licet absit, et de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradu succedentes Christi Corpus sacro ore conficiunt, ob quos, & nos Christiani sumus qui, clauis regni celorum habentes quodammodo ante iudicij diem indicant: qui sponsam Domini sobria castitate conseruant. Absit inquam, vt hos vel coercere verbis, vel consilio dirigere minimus presbyterorum audeam, verum vt eis morem geram, eiusdem Hieronymi vnum proferam consilium, quo

quo non modo cautiore ab hisce periculosis syceibus, verum etiam ab omni siue inuidorum, siue perditissimorum hominum calumnia, cui patet quævis mortalium dignitas, Episcopos reddant, Dei gratia, immunes. Si propter officium clericatus (inquit Sanctus Doctor de vit. cleric. Epist. 2. circa medium) aut vidua visitatur, aut virgo, nunquam domum solus introeas: tales habeto socios, quorum contubernio non infameris: Si lector, si Acolytus, si psalter te sequitur: non ornentur veste, sed moribus, nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola, secreto, & absque arbitrio, vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendo, habet nutricem maiorem domus, virginem, viduam, vel maritatum: non est tam inhumana, ut nullum præter se habeat, cui se audeat credere, caueto omnes suspiciones, & quicquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante de vita. Cerebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicatas, & oblatos, ac degustatos cibos, blandasque & dulces literulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meum desiderium, omnes delicias, & lepores, & visu dignas urbanitates, & ceteras ineptias amatorum, in comedijs erubescimus, in seculi hominibus detestamur: quanto magis in monachis, & in clericis, quorum, & sacerdotium proposito, & propositum ornatur sacerdotio? Nec hoc dico quod in te, aut in sanctis viris ista formidem, sed quod in omni proposito, in omni gradu, & sexu, & boni, & mali reperiuntur; maiorumque condemnatio, laus bonorum sis. Hæc ille quæ ut à nullo sanctiore, aut doctiore, ita neque ad rem aptiora, ac veriora dici facile poterant. Addo ex Lucio Sanctissimo Martyre, ac Pontifice Maximo, & habetur cap. Clericus dist. 81. Clericus solus ad femina tabernaculum non accedat, nec properet sine maioris auctoris, sacerdotis, visione, nec solus presbyter cum sola femina fabulas misceat; nec Archidiaconus sub prætextu humilitatis, aut officij, frequenter intret domicilia matronarum, aut forte per clericos, aut domesticos matrona mandet aliquid secretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur Ecclesia. multa ad rem tradit Turrem. cap. Interdixit 32. d. num. 5.

34 Notandum decimo octauo. Monitionem omnino requiri, sine qua suspensio per Tridentinum imposita ab Episcopo minimè contraheretur, ut ex textu Concilij manifestè liquet, doceturque à Sonr. de censur. disp. 31. sect. 5. num. 24. Neque trina requiritur, ut citatus Auditor supponit, nec probat; probatur tamen; tum quia, vel aliquo interiecto temporis spatio inter singulas, adhibendæ essent hæc monitiones, vel secus, sed

successiuè illico faciendæ: non primum, quia, cum rarò prouinciales cogantur Synodus, vix casus in quo pretereretur, incontinens Episcopus daretur, nec facillè inuenire esset, cui à Synodo demissa hæc correctiones faciendæ commendarentur: non secundum quod inutilis talis esset corripiendi modus; quippe locus emendationi non daretur. Et quamuis trina monitio ante excommunicationem, qua demum ligandi sunt clerici concubinarij vel incontinentes, præmittenda sit; ut in eodem decreto habetur; diuersa tamen est ratio in casu nostro; nam ad excommunicationem trina requiritur per Textum monitio; tum quia, variæ ibidem pro singulis transgressoribus, seu contumacijs, quæ post singulas monitiones turpiore videntur, statuuntur poenæ; & quia vltra ferenda est excommunicatio, quæ natura veluti sua ob grauitatem trina hanc postulat monitionem, ex ordine correctionis fraternæ Matth. 19. ut decernitur cap. Contingit it. 2. & cap. Constitutionem de sent. excomm. & cap. Omnes decima 17. quæst. 7. docentque communiter Doctores. E contra verò ubi suspensio in contumaciam, ut hæc in Episcopos non se corrigentes imponitur, vnica videtur satis esse monitio canonica, cum non urgeant relatæ rationes, immo urgentiores, ac supra sint contrariæ, ut ex Nauarr. & alijs probat Auil. 3. part. disp. 3. dub. 1. concl. 5. Quam monitionem, & censuram dolere minimè debent Episcopi; etenim ut optimè Sanctus Gregorius relat. cap. sicut 2. q. 7. sicut laudabile est debitam reuerentiam exhibere pastoribus: sic rectitudinis, & Dei timoris est, ut si qui sint in eis, qui indigeant correctione, nulla dissimulatione posponantur, ne totum corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite. Et idem lib. 10. Epist. 32. Caput curandum est (inquit) si correctione indiget, ne totum, quod absit, corpus incipiat morbus inuadere, quia sicut laudabile, discretumque est reuerentiam, & honorem debitum exhibere Prioribus: ita rectitudinis, & Dei timoris est, si qua inter eos correctione indiget, nulla dissimulatione posponere.

35 Notandum decimo nono. Emendationem, quæ post monitionem desideratur à Concilio, ne Præsules in suspensionem inclinant, veram esse debere, de qua diximus disp. 2. cap. 2. num. 27. & disp. sequenti iterum dicemus. Itaque incurret Episcopus hæc suspensionem statim, ac post monitionem concubinam carnaliter agnosceret; ita expressè Bonac. post multos de censur. disp. 3. q. 8. punct. 4. num. 6. qui non placet, quum de reliquis, quæ exprimit Concilium, actionibus notab. 8. num. 12. enumeratis, mentionem non faciat, si post monitionem igitur Episcopus mulierem

culam

eulam, quam domi, vel extra, modo habebat vxorio, adhuc retineat, neque eiecerit: si in consortio pristino perseueret: si, quam domo eiecerat mulierem, postea iterum, ac antea recipiat, vel extra domum eadem abutatur: vel pristinam reintegret consuetudinem, hanc statim, absque dubio incurreret suspensionem Atq; has omnes expressas actiones videtur amplecti Alterius *tom. 2. de censur. disp. 9. cap. 5. cui do manum.* Cæterum, si quod eius, & Soarii verba sonant, non ad eas modo, quas expendimus actiones fugiendas sub pœna suspensionis de facto incurrere, verum ad occasiones etiam, & scandala ab his distincta, Episcopos velint obligare, ab eis omnino recedo; nam, si Episcopus post monitionem, consuetudinem omnem ver. grat. ei prohibitam, & à nobis *num. 27. & 28. declaratam, reliquisset, quamuis in aliquo periculo adhuc esset, vel se poneret, sane non contraheret suspensionem; cum euitatio periculi, quamuis optabilis sit, periculumque ipsum sit malum; sub tali tamen censura non prohibetur.* In dubio autem de emendatione quid agendum sit *sequenti disp. cap. 6. reg. 12. num. 8. in fine dicemus.*

Ex his quæ de reincidentia quarto loco à Concilio prohibet, sentiendum sit, constat, **36** Notandum decimo nono. Cum dispositio Tridentini *num. 12. relata vtatur verbo audeant quemadmodum legenti patebit; excusat ab hac censura tum Clericos, tum Episcopos, quibus eadem actiones sub pœna suspensionis ipso iure latæ prohibentur, ob ignorantiam, non modo vincibilem iuris, vel facti, sed etiam vincibilē, & mortalem, dummodo affectata, & dolum inuoluens non sit, vt demonstrauit in simili tum cap. 2. assert. 2. num. 3. tum disp. 4. cap. 1. num. 12. & cap. 4. à n. 8. ac deinceps nec non lib. 2. disp. 3. cap. 4. n. 2.*

37 Notandum vigesimo. Possit Episcopum excusari à tali suspensione ob metum grauem cadentem in virum prudentem, ver. grat. si cum muliere principe, ille turpem exercebat consuetudinem, admonitus autem, à prouinciali Synodo, paratus quidem esset eam missam facere, verum Princeps illa vel nē magis eius impudicitia patefieret, vel nē maiorem faceret iacturam honoris, & famæ, vel ad periculum aliquod à suis imminens auertendum si Episcopum viderent, non adeo domesticè cum ea agentem, vel etiam ex libidinis causa, serio mortem Præfuli, vel grauissimum damnum minaretur, quippe quod & posset, & alias solita esset inferre: in hoc inquam casu excusabitur Episcopus à transgressione præcepti Ecclesiastici per se loquendo; & consequenter excusabitur à censura: quæ omnia patere mihi videtur ex communi Auctorum sententia in

materia de censuris; etenim quando prohibet Ecclesia quippiam quod alias est contra ius naturæ, aut diuinum; euenire sane poterit, vt quis facilius contra illud ius naturæ peccet, quam contra ecclesiasticum: sic fornicationem prohibitam sub excommunicatione, metu mortis, si quis committeret; peccaret quidem contra castitatem, & vt probe docet Nauarr. *cap. 27. sum. num. 63. §. versiculo septimum Henriq. lib. 13. cap. 21. num. 3. in fine apud quos alij;* non autem contra præceptum ecclesiasticum, Ratio autem est, quia lex positua præsertim humana, tanto cum rigore, ac detrimento vel periculo per se loquendo seruanda non est, vt tritum vetustate Theologorum habet axioma in materia de legibus, ac traditum à Corduba in *summ. quest. 137. dicto 4. Couar. Cap. Alma mater 1. part. §. 3. num. ultimo, versic. 4. Valent. 1. 2. disp. 7. quest. 5. punc. 6. Sot. lib. 1. de iustit. quest. 6. art. 4. Syluest. verb. metus num. 7. Azor. tom. 3. lib. 1. cap. 11. Vazq. 1. 2. disp. 77. cap. 3. num. 16. & disp. 161. cap. 2. à num. 16. ac deinceps Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 18. num. 4. & Auctores infra citandi, qui probe explicant Cap. Sacris de his quæ vi. quod videtur indicare contrarium, cum re vera non ita se habeat; vel quia in Ecclesia non est potestas tanti oneris imponendi, extra quosdam casus, graui cum subditorum damno, vt infra, vel quia, etiam si sit, corripitur tamen, ac prudentiæ, & benignitatis quasi freno cohibetur, nē, absque summa necessitate urgente, ea vtatur. Igitur, cum lege positua, annexam habente pœnam censuræ, præter naturalem, diuinum ius quo à sacrilegio, & fornicatione se abstinere tenetur Episcopus, obligetur etiam post monitionem respiscere, id non præstans ex metu, licet peccet contra ius naturale diuinum, secus tamen censendus est peccare contra humanum, cuius transgressioni censura adiuncta est, vt communiter docent Auctores, nosque indicauimus *disp. 4. cap. 1. num. 14. & videre est apud Soarium disp. 6. de censur. sect. 6. num. 8. Henriq. lib. 2. de baptisate cap. 3. num. 6. & lib. 13. cap. 21. num. 3. & lib. 8. de euchar. cap. 47. num. 4. & in Glossa litt. P. ex multis Nauarr. cap. 27. num. 239. Auil. 7. part. de censur. disp. 2. in fine ConincK disp. 13. de censur. dub. 12. num. 101. qui omnes optime probant, metum præstantem, nē factum aliquod sit peccatum contra præceptum ecclesiasticum, à censura etiam excusare; tamen si illud fuerit contra ius naturale; quippe censura incurritur ob peccatum solum contra ius ecclesiasticum vt probe Sot. in 4. dist. 22. quest. 1. art. 2. conclus. 4. Nauarr. modo citatus num. 9. Auil. 2. part. cap. 5. disp. 1. dub. 10. ConincK citatus dub. 8. num. 73. Suar. disp. 4. de censur. sect. 5. num. 6. & 3.**

numero decimo quarto, ubi pariter excusat à quavis censura lata in adiuvantes Turcas dimicantes contra Christianos, & ipsosmet Christianos remigantes, qui metu mortis id præstant; etiam quando Turcæ Christianos persequuntur. An verò hi remigantes Christiani peccent, nec nē, huius loci nō est decidere; breui tamē cum Auctoribus, eos excusantibus sētio, ut docui in materia de scādalo, vna ad summum adiecta limitatione *Molina tom. 1. de iust. disp. 155. concl. 1. & Soar. tom. 5. in 3. part. disp. 21. sect. 2. num. 62. Lessij laudandi num. 123. in eo casu, quo captivi, ea ni cooperarentur ratione, maximum Christianæ Reipublicæ damnum evitari professio posset; quod ipsorum detrimento, etiam vitæ, prudentis iudicio præferendum esset. Doctores autem, qui absolute Christianos à culpa vindicant, sunt Corduba *sum. quæst. 137. dub. 2. Nauarr. lib. 3. de restitut. cap. 4. dub. 4. in fine, in nova editione num. 51. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 17. quæst. 6. Lessius lib. 2. de iust. cap. 9. dub. 18. num. 122. & cap. 23. dub. 3. num. 30. Emanuel sã in summ. verb. peccatum Vazquez in opusculis de scandalo dub. 7. sanctus Sanchez lib. 1. summa capit. 6. num. 18. aliique Recentiores.**

Quorum Auctorum sententia maxime confirmatur ex his, quæ dicemus tom. 2. lib. 5. disp. 2. cap. 2. & 4.

- 38 Consulto per se loquendo supra dixi, quis si minæ, si periculum, si detrimentum, etiam vitæ immineret, in odium Christianæ Religionis, vel in Ecclesiastici præcepti, aut censurarum contemptum, Episcopus, vel clericus, in re nostra, potius mortem subire tenerentur, quàm præceptum, etiam humanum, nē dum diuinum, transgredi; vel quia, licet humanum tanto cum onere non obliget; obligat tamen hoc in euentu præceptum diuinum, tunc temporis dictans, atque cogens, ut cum vitæ periculo, vel etiam iactura ad tuendam Religionis existimationem, eiusdemque auerendum contemptum observaretur præceptum illud humanum, cum ex eius transgressione, exterius saltem virtute negari fidem, vel virtute contempni præcepta, & contemptori cooperari sequeretur. Hinc sancti Hermenygildi Principis Hispaniarum egregiam commendant constantiam Auctores; quippe qui mortem fortiter maluit subire, quàm Eucharistiam à fœtidis heretici manibus excipere, *cap. superueniente 1. quæst. 1. & cap. Ultimo 24. quæstion. 1. ex Gregor. libr. 3. dialog. capit. 31. vel quia, licet regulariter tantum virium non sit humano præcepto; aliquando tamen, ob maius communeque bonum, est quidem; cui cum vitæ etiam discrimine parendum est, quippe quod his sub circumstantiis obli-*

gat; sic Episcopo præcipienti Parochis tempore pestis adesse, nē fideles Sacramentis destituti decedant; vel Duci inuasionem contra ingruentes hostes etiam cum periculo vitæ militibus iubenti obediendum; cum possit Princeps, vel Respublica legem eo rigore obligantem sancire, & totum Reipublicæ corpus, vel caput singulas eiusdem partes vitæ discrimini, id bono communi postulante, exponere valeat, ut communi Doctorum consensu constat apud *Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 18. num. 2. & Vazquez supra citatum num. 10. Soar. disp. 6. de censur. sect. 3. num. 8.*

- 39 Notandum vigesimo secundo. Quod etiam indicaui *disp. 4. cap. 1. num. 16. non* modò dicta vera esse de metu notabilis damni ab extrinseco imminenti; verum etiam Episcopum, vel Clericos ab hac excusari posse censura, ob metum de periculo ex alijs occasionibus ortum, quando non censentur contra præceptum facere ecclesiasticum; nam ob tale periculum vitandum, absolute licitum est, actionem obire per censuram, prohibitam, ut probè post multos, quos citat, ac sequitur *Soar. laudatus num. 13. Quo* circa sicut si quis omnino sit occultè excommunicatus, nec statim absolutionem obtinere, nec sacrum omittere sine infamia possit, licet quidem sacro interesse poterit, nē se prodatur; sic etiam, si facta monitione per Synodum, non posset Episcopus, vel Parochus sine graui iactura famæ, atque honoris, vel sine scandalo non inuifere, ver. grat. mulierem illam egrotantem; ex quo populus probabiliter malum suspicaretur, cum de Episcopo, vel Parocho, tum de honesta, alioquin muliere habita; sine dubio his sub circumstantiis obligatio humani præcepti robur minimè censeretur habere; idque à fortiori sequitur ex superiore notabili, nam grauis nocuementi periculum, quasi ab intrinseco resultans ex humanarum conditione rerum magis quidem excusat, quàm extrinsecus illatum; quòd extrinseca coactio, cum ex directa, atque immediata intentione ad legis violationem inducat, maiorem profectò, natura sua, ei vim infert, atque iniuriam; necessitas autem ex humanarum rerum conditione nata, quæ sua apprehensione metum, ac probabile iudicium parit imminentiis damni, non adeo directe ad transgressionem videtur tendere legis, sed ea solum urgente, actio quæ alioquin prohibita erat per censuram, medium esse arbitratur necessarium, ad illud quod modò diximus periculum effugiendum; igitur si prior necessitas orta ex metu extrinsecus illato, excusare valet, potiori iure, & hac altera. Et sicut eadem de causa, nonnumquam fas est

fas est omittere, quod aliàs iure sancitum est diuino, vt si vnum aperire peccatum sine proprio infamiz, vel periculo grauis damni non possum, reticere, licebit, atque alia confiteri: nec non sacerdos mortali culpa obstrictus, copiam non habens confessarij, quod alioquin sine graui non valet omittere infamia, sacrum facere profecto potest, præmissa pro viribus contritione, absq; confessione; sic etiam in præsentia.

40 Verum enim vero, vt qui occurrere casus similes frequenter solent, vna comprehendantur regula prudentiæ. Summopere opus est periculi vel imminenti nocumendi grauitatem ex vna parte perpendere, ex altera vero qualitatem actionis prohiberi, eiusque circumstantias, vt quæ cui præferenda sit, prudenter iudicetur. Similem in re non dispari tradit *Vazq.* regulam 1. 2. *disputat.* 161: cap. 2. num. 3. ad iudicandam legem obligantem, nec nè cum vitæ periculo, ad quod sedulo perpendendum est, num. quod lege præcipitur obseruandum, ita inutilitatem communem multitudinis, vel Reipublicæ cedat; vt maius sane bonum censeatur, seruare legem cum iactura etiam vitæ, quam propriam seruare vitam omis-
sa lege.

41 Ex his deducitur, cum etiam propter euicandum aliorum scandalum licitum sit, prætermittere, vel agere aliquid, præter obligationem censuræ; licere Præfuli, quin hanc quam expendimus, incurrat, & quin faciat contra præceptum Ecclesiasticum, vt paulo ante dicebam, post monitionem Synodi, hac etiam de causâ agere præter obligationem dictæ censuræ deduco ex *Nauarro in cap. 1. §. labore in fine de panis, dub. 6. & in sum. cap. 27. num. 239. Cast. lib. 2. de leg. pen. cap. 13. circa 2. conclus. Sot. in 4. dist. 18. quest. 2. art. 6. Soar. citato num. 14. Diuo Thom. 3. part. quest. 83. artic. 3. ad 2. per ea verba in graue scandalum timeatur, idq. locum in tertia actione nostri casus locum habere maxime poterit, quæ quidem est consuetudinis, quæ quauis in re poterit esse non bona, atque Synodo provinciali sufficienter nota, notitia requisita, ad monitionem ritè faciendam vt diximus num. 31. secreta tamen, & populo ignota videri poterit; qui nonnullis vrgentibus circumstantijs ex eo quod Episcopus, nobilis ver. grat. illius fœminæ, non ingrediatur domum, scandalum subire profecto posset graue. Ratio autem huius doctrinæ illa est, quam sæpe diximus, & quæ sæpius dicenda est, vt altius animo inhæreat; quia humanæ leges cum proximorum scandalo non obligant, quod quidem maius malum, quam propria infamia esse solet; ergo, si huiusmodi lege humana prohibita licent, potiori*

nomine id censendum licere ob scandalum, ad quod ex charitatis præcepto, & quidem grauiore, tenemus; quæ de causâ, vt probe *Soar. citatus*, Eucharistiam dare licet occulto peccatori, publicè eam perenti. Nomine autem scandalij; siue proprium theologicè sumptum intelligendum sit, quod vt in materia de scādalo docui, ex *Augustino* pro occasione accipitur dicto, vel factio minus recto, incautè data, committendi aliquod peccatum simile: quale quidem esset: si qui ad adulterium, fornicationemq; inducerentur, dum ecclesiasticam intelligerent personam, vel religiosam, vel dignitate, præsertim donatam pastoris, in simile crimen incidisse, ob quod ligatum vel legandum esse censura, vel sacrificare non valere vt probe *Soar. num. 19.* ideoque quamcumque consuetudinem cum hac vel illa muliere, alioquin apud ipsum populum honesta, & bonæ famæ, illico eum recusasse (supponimus enim, vt sæpe dictum est consuetudinem Synodo sufficienter esse notam, non tamen esse propriè notoriam cæteris) siue accipiendum sit scandalum pro occasione ad peccatum dissimile, vt si populus ea inducatur ad grauius murmurandum, vel ad temere iudicandum, etiam in alia simile; parum enim refert huius, vel illius speciei esse peccata mortalia; cum per ea grauius caritas lædatur, atque idcirco quoduis scandalum, graue præsertim, publicum nocumentum affert, etiam consideratum pro ansa data alijs minus rectè sentiant, atque existiment virtutem, vt probe *Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 6. num. 20.* deturque occasio contemnendi, & parui faciendi peccata, & facilis in ea lapsus, ex malo exemplo dato; secus autem esset de scandalo pro quadam rei nouæ, admiratione sumpto, quæ ex insolito, & repentino euentu in populo excitari facile solet, atque allicit ad illam rem frequenti sermone agitandam, ac murmur dici, & sine peccato contingere solet, ad quem vitandum lex humana minime se videtur extendere, ni ex crebro illo sermone infamia grauis in casu nostro in Episcopum resultaret, vt ex doctrina generali apud *Soarium* modo citatum deduco.

42 Quod si hæc doctrina verissima est de vniuersali concilio, ac Summi Pontificis legibus, cæsaris etiam munitis, quibus humanæ leges maiores nullæ sunt, incomperito sane debet esse ijs, minores maius habere robur non posse, neque tanto cum dispendio, atque in hisce, & similibus casibus obligare. Neque adducor, vt mihi persuadeam, aliquos in Ecclesia Catholica esse, qui vel alios aliter doceant, vel sibi quam cæteri sapientiores, ni temerarij, ac prorsus exhibilan;

landi esse velint è proprii cerebri expromptis legibus sentiât plus inesse virium, quam pontificiis, quam naturalibus, quam diuinis. Quod si forte fortuna fuerit nonnulli opetandum summopere esset, ut ipsi propriam agnoscerent cecitatem, discerensque Deum potius, quam homines vereri, ac timere *cum obedire oporteat magis Deo, quam hominibus.* *Affor. 5.*

- 43 Notandum vigesimo tertio Episcopum, reuera innocentem, qui neque malam habuerit consuetudinem cum fœmina, neque ea, si cum aliqua habet, scandalosa est; neque talis fœmina suspicioni obnoxia, etiam post admonitionem factam à Synodo, non esse suspensum in foro interno; tamen si ad scandalum, si forte esset euitandum, ita se debeat in foro externo habere. Deduco ex Auditoribus, qui censuram non ligare in foro interno docent defectu causæ, ob quam imposita est, quos refert *Couarr. Cap. Alma part. 1. §. 11. num. 4. & Soar. de cens. disp. 4. sect. 7.*

num. 11. & ratio est quia Præsul legem in hoc casu non esset transgressus, etsi ab alijs putaretur transgressor: Secundo, quia *T videntium supra relatum ait, si se non emendauerint;* ergo si culpa vacaret Episcopus emendari non posset: Tertio quia materialiter, & improprie tantum contumax esset; quod in consuetudine cum mulierem suspicioni obnoxia reuera non perseveraret, sed cum honesta, qua cum honestè, & castè, ut antea in præsentia tractat; Esto igitur per sententiam quis, alioquin innocens, esset suspensus; posset tamen in conscientia & secreto facere sacrum, ut ex multis quos citat, & docet *Soar. disp. 4. de censur. sect. 4. num. 14.* In foro tamen externo, ut suspensus per se loquendo debet se habere, ni aliqua ex supradictis causis, probabili excusaretur, idque ob contemptum, qui alias sequeretur Synodi vel auctoritatis ecclesiasticæ, quæ præmissa monitione suspensionem induxit.

DISPUTATIO VIII.

Quæ correctio sit in præcepto.

Tridentino monitionem præscribente, delinquenti Episcopo faciendam, priusquam eiusdem pertinaciter perseverantis apud Summum Pontificem denunciatio habeatur, ut superiori capite indicatum est; eandemque monitionem, faciendam. Prælati indignos ad beneficia eligentibus, præcipiente Lateranensi Concilio, ut *tom. 2. lib. 5.* agentes de poenis male eligentium dicemus; mea reor interesse hanc expendere quæstionem, quod præstare nequaquam possem, ni per sua quasi membra diuisam explicarem. Primo igitur loco de præcepto fraternæ correctionis agendum est, deinde referre vnamquamque reliquorum sententiam. Tertio veram exponere. Quarto declarare an Religiosis viris Evangelicæ correctionis ordo seruandus sit. Quinto generales regulæ ex dictis deducendæ sunt. Sexto in calce disputationis rationes in contrarium diluendæ. Demum nonnulla ad correctionem Episcopo nota incontinentia affecto faciendam deducere.

CAPVT PRIMVM.

De obligatione fraternæ correctionis:

S V M M A.

Correctio fraterna misericordia actus est num. 1.

Correctionis actus est in præcepto num. 2.

Probabile est Christum non addidisse nouum præceptum, sed morale caritati connaturale exposuisse, etsi contrarium, quo ad secretam monitionem, probabilitate non careat. num. 3.

Huius præcepti materia quodcumque peccatū mortale, nonnullis seruatis circumstantiis est n. 4.

Esto peccatū occultū propria sit secreta monitionis materia, nonnunquam etiā est publicū n. 5.

Ex textu Matthæi deducitur obligatio secreta correctionis num. 6.

Præstantia huius præcepti num. 7.

Libare potius, quam disputare, quæ comprehendam hoc capite, operæ pretium arbitror, quippe, & sanctarum scripturarum testimonio, & consensu Doctorum firmata, absque controuersia supponenda potius, quam probanda videntur.

Primum igitur aggredientes, ut omnibus de fide exploratum asserimus, fraternam correctionem honestum esse actum miseri-

cordiæ, & caritatis *Ecclesiast. 29. Melius est a sapiente corripere, quam stultorum adulatione decipi. Psalm. 114. Corripiet me iustus in misericordia Prouerb. 17. Melior est manifesta correctio, quam amor absconditus. Matth. 18. si peccaueris in te frater tuus corripe inter te, & ipsum solum, & sexcentis alijs, quibus hæc veritas, sole clarior scripturæ sententijs patet. Est enim correctio medium quo consulimus bono proximi ad quod suauiter, atque efficaciter ipsa deducens, miseriam peccantis per misericordiam eleuant. Deique offensam auertens, præstantissimæ caritatis, ac misericordiæ sibi vëdicat honestatem; cui non modo prudentia inseruit voluntatem illuminando, ut velit ipsa corrigere, verum etiā, vbi hunc actū caritas imperat, & misericordia elicit, ut externæ executioni rectè illū mandet homo, à prudentia ipsa seruatis circumstantiis debet dirigi, atque ita *D. Th. interpretos 2. 2. q. 33. ar. 1. cui adhaeret Sotus de secreto regēdo mem. 2. q. 1. sub initio. Quapropter à nobis in modo tantum loquendi Caiet. 2. 2. qu. citat a 33. ar. 1. discrepare videtur.**

Deinde

2 Deinde compertum habemus, hunc auctum esse præceptum, & quamvis *Sotus de reg. sec. mem. 2. quæst. 1. conclus. 4.* indicasse videatur, non esse hæreticum asserere contrarium; nihilo tamen minus, quod diximus, & ratione, sequenti conclusione declaranda, & apertè patet ex locis supra citatis, quibus addo ad *Thimot. 3. sub initio textum* & *1. ad Thessalon. 5. Corripite inquietos* &c. & ex communi Patrum peccati damnantium eos, qui vilem fratris omittunt correctionem *Chrys. hom. 60. in Matth. Hieronym. in psalm. 140. August. serm. 16. de verb. Dom. Greg. lib. 12. Registr. epist. 31. & aliorum, quos infra laudabimus: atque ex communi Theologorum Diui Thomæ 2. 2. modo citati, Ricard. Durand. & aliorum in 4. dist. 19. Soti laudati memb. 2. per quatuor primas quæstiones Altiſidor lib. 3. iura. tract. 21. cap. 1: Summiſt. verb. correctio fraternæ, & V. I. Peritor. passim hoc agnoscentium præceptum præsertim in Cap. Nouit de iudic. Cap. Si peccauerit 2. quæst. 1. & expressè in Cap. Tam sacerdotes ex Anaclet. 24. quæst. 3. Cap. Non inferenda 23. quæst. 3. ex Ambros. lib. 1. de offic. cap. 36. Qui non repellit à Socio iniuriam si potest tam est in vitio, quam ille qui facit. Probatur ex Paul. ad Galat. 6. Fratres & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis considerans te ipsum, ne & tu tenses, alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Ratio autem est, quòd homo & spectari potest ut rationalis, ac sociabilis: & ut ciuilis, ac membrum Reipublicæ ex *Arist. 9. ethic. & 1. polit. sub prima ratione, naturæ instinctu tenetur alterum instruere, & inuicem homo hominem docere, à malo auertere, atque ad bonum instigare: sub secunda pariter ratione quisque iure naturali errantem tenetur consilio dirigere, atque ad viam reuocare rectitudinis; quæ quidem lex naturalis arctius obligat christianos, qui Auctore Apost. 1. ad Corint. 12. Summus unius corporis mēbra; sicut igitur manus stomacho, pedes oculis, & cōtra; nec non politice pauperes diuitibus, senibus iuuenes, vel vice versa adiumento sunt, ita in re nostra.**

3 Hinc tertio probabile quidem esse sentimus, & quam plurimorum Doctorum auctoritate firmatum, nouum non esse præceptum impositum *Matth. 18* sed morale, connaturale caritati, ac fraternæ dilectioni, declaratum: quamvis contraria docens opinio, speciale præceptum impositum, esse diuinum, quo ad secretam præsertim monitionem, suam habeat probabilitatem. Patebit hæc assertio ex infra dicendis; ad quam veraque indicata sententia faciet, neque alia cer-

tè in mentem venit, penes quam controuersia agitanda tractari possint: neque in minor in earum probatione doctrinæ quam eruditè tradit *Soar. 4. 20. de relig. dis. 10. cap. 7. n. 14. & de car. dis. 13. sect. 2. n. 3. & sect. 3. & 6.*

4 Huius præcepti materia quodcumque est peccatum mortale proximi, seruatis infra dicendis circumstantiis, ex Doctorum consensu, nam etsi nonnulli Sancti Patres, ac Doctores de iniuria interpretentur textum *Matth. 18.* alicui tantum iniusta, verum absolute tandem ipsimet de culpis etiam, non in Corripientem commissis, dominicam exponunt sententiam, ut videre est apud *Ambrosium, qui cum lib. 8. in cap. 17. Luca de huiusmodi iniuria intellexerit; in psalm. tamen 98. Ad ea. Cognoui vias meas & c. absolute;* citatum textum interpretatur de quauis culpa: vel quia, quamvis Christum Dominum de iniuria, seu offensa eius, qui corripere debet, demus fuisse loquutum, non id tamen ad reliqua excludenda delicta, verum ad ea potiori comprehendenda iure, præstitisse, dicendum est; etenim, si quempiam iniuria me afficientem, corrigere teacor, arctiore sane vinculo si Deum offendentem, vel me scandalo ad malum allicientem, quempiam videro, absque dubio corripere obligabor. Quorum enim potius ab iniuria me, petentem potius, proximum, quam meum bonum spirituale, & Deum ipsum offendentem fratrem reuocare cogar? cum nonnulla potius excusationis ansa ab hoc officio mihi erga proximum præstando, ob iniuriam in me illatam intercedere videatur, nè modum scilicet excedam in re propria, nè vindictam potius, quam correctionem fratris intendam, ac similia; quæ quidem in correctione peccatorum non contra commissorum, vel omnino cessant, vel non adeo vrgeant, ut probè *Innoc. 3. in citato Cap. Nouit.* vel quia si Christi Domini spectemus intentum, ut peccantem, scilicet, non acerbè accusemus, sed bono eiusdem spirituali, ac temporali famæ consulentes, benignè corrigamus, de omni peccatorum genere illum agere, sentiendum est. Dixit itaque Si peccauerit in te &c. quia tunc acerbè, tunc acres, tunc disertè reprehensores esse solemus, cum eos, qui contra nos peccauerunt obiurgamus, & cum maxime nostræ vacemus vindictæ, simulato sub pallio virtutis, & inanis caritatis ostentatione, personataque misericordia, ficto non modo sermone, sed hypocritæ vultu fratrem hostiliter carpimus. Quamobrem voluit Christus Dominus ibi nobis sapientissimè frznum iniicere, vbi maximum animaduertit esse periculum; nè præcipientes, vi corruptæ naturæ, ageremur. Verum ex vna peccato-

rum specie totum intelligendum est genus culparum, ut probè *Maldon. hic*. Domino itaque consilium fuit, vniuersalem de corrigendo fratre doctrinam nobis tradere, quæ ex fine facile colligitur. *Lucratus eris fratrem suum*; qui quidem in omni graui lapsu haberi poterit; hinc probè *Origen. tract. 6. in Matth.* de quacumque culpa textum intellexit, vel quia *Tò in te* ita declarari poterit, ut intelligatur quasi tibi dans scandalum; cum in nos peiori quidem ratione agi non possit, quam dum scandalo nostra intenditur ruina spiritualis; quippe quæ materialiter saltè, ac virtute à quouis corā me peccante intenditur sic *1. ad Corint. 8. ait Paul. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam infirmam, in Christum peccatis* quo sensu locum quem præ manibus habemus *Matth.* illustrauit hinc *Theophila. Sermone* contra offendiculum dantes valde extenderat, nunc & eos qui offenduntur corrigit. Quo sensu *Glossam interlinearem, & alteram Hieronymi interpretatur Sotus de seg. sec. mem. 2. quest. in argum. contra 2. conclus. fauet Chrysost. hom. 1. de verb. Isaia*: fauet contextus de peccato scandali sermonem habens. Constans igitur sententia sit, materiam huius præcepti esse graue, quodcunque peccatum ex se. Ratio autem est deriuanda ex fine, ut paulo ante dicebam; qui quidem est *Lucratio fratris Si te audierit Lucratus es &c.* igitur illud quod fratrem perdit, materia correctionis est; sed per mortalem perditur frater ergo &c. Quid autem sentiendum sit de peccato veniali dicam *cap. 6. num. 21.* Num vero emendatum vel non emendatum ex parte, diximus *superiori disputatione cap. 8. not. 8. numer. 13. & infra capit. 4. magis dilucidabitur.* Qua vero noticia cognitum debeat esse delictum, præsertim si monitio fiat in ordine ad iudiciale seriem, postea inducendam, dictum est *supra not. 17. numer. 31. & cap. 4. infra explicabitur*; idemque dixerim de morali & mortali periculo, in quo voluntariè, & cum culpa quis se constituit, ut deinceps dicemus *cap. 4. num. 21.*

6 Demum quamuis è contextu, & varijs quæ deducuntur ex eo circumstantijs peccatum occultum propriam esse huius præcepti materiam liqueat, quod indicauit *Augustinus sape citatus serm. 16. Peccauit in te frater tuus, si tu solus nosti, tum verè in te solum peccauit; nam si multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit, quos testes. sua iniquitatis fecit. Faut Inuoc. 3. in Capit. Cum ex iniuncto de heret*; nihilominus tamen peccatum etiam publicum aliquo pacto, seruatis seruandis, hoc præcepto comprehendendi cõmpertum

habeo, siue absolutè fuerit publicum, siue coram duobus, vel tribus, quod probabile dici solet. Itaque instar occulti admonitio facienda est publici peccati, quod si vni vel alteri fuerit notum illi prius adhibendi sunt, & non alij testes, de quibus infra vberius.

6 Illud autem communi Doctorum sensu receptum est, ut patet ex Diuo Thoma sape citando ex Abbate, & alijs in hoc textu, tum ex fine illis verbis generaliter declarato *Lucratus es fratrem tuum*, tum ex obligatione caritatis, & spiritualis eleemosynæ, obligationem quoque deduci correctionis secretæ, semper debitæ interuenientibus circumstantijs, faciendæ; qua quis contendat *Lucrari fratrem*, è miseria educendo: siue delictum sit tale, quod postea Superiori denunciandum sit, ut Patri, siue ut Iudici; nam esto huius denuntiationis iudici faciendæ, Christus expressè mentionem fecisse videatur; nihilominus alteram etiam ex fine comprehendisse, videtur apertum: & sicut *Cap. 4. conc. 4. numer. 4.* dicemus, & mox indicaui, iuxta proportionem ad delictum omnino occultum, de quo Christus egit expressè, seruandum esse ordinem in alijs delictis adeo clarè non expressis; sic etiam in casu nostro ab ordine seruando in foro iudiciali, colligenda est forma in quacumque denuntiationem, seruata proportionè. Immo fraterna, & secreta correctio, adhibitis circumstantijs bona, ex se adeo videtur, ut in præcepto sit; igitur ad quacumque postea denuntiationem dirigatur, semper est exoptabilis; quam executioni esse mandandam magis indubitatum est, quam alios actus postea sequentes. Hinc non placet *Soarius 4. tom. de relig. cap. 19. num. 2.* asserens verba Christi Domini parum urgere ad correctionem fraternam commendandam; cum in præcepto esse & naturali, & diuino etiam ex hoc *Matth. loco* ipsemet sape laudatus, & laudandus, Doctorum consensu fateatur. Sic habet in *2. 2. de caritate disp. 18. sect. 2. num. 3. & sect. 3. & 6. vbi de eiusdem circumstantijs & ordine.*

7 Huius autem præstantia præcepti quoad substantiam deducenda est, tum ex rationali natura, in qua signatum est lumen diuinum, ut *num. 2.* indicaui, tum è Christo Domino summo Legislatore: tum ex materia ad charitatem, misericordiam, & prudentiā varijs sub rationibus spectante, quemadmodum *nu. 1. d. cū* est: tum ex fine, qui emendatio est proximi, peccati, & scandali euitatio, ad quem finem hæc sane correctio opportunis se habet modis, ac medijs. An autem obliget ad mortale constabit ex *cap. 4.*

CA.

CAPVT II.

Ordinem euangelicæ correctionis in præcepto non esse autumant, & probant nonnulli.

S Y M M A

Primum argumentum ductum ab exemplo Dei Hominem primo publicè punientis, quam corripientis num. 1.

Ex gestis Sanctorum num. 2.

Ex accusatione argumentum num. 3.

Ab usu Religionum num. 4.

Iterum ex maiori bono spiritali præferenda temporali bono famæ num. 5.

Denum quod non videatur hoc præceptum comprehensum decalogo num. 6.

CVM præceptum superiori capite declaratum positum lane sit, neque semper, sed nonnullis adhibitis, obliget circumstantijs; ideo nonnullis fortasse videbitur, tamen si quo ad substantiã vigens; secundum has tamen circumstantias eam subire varietatē, vt saltē quo ad ordinē à Christo Domino indicatū vim non habeat.

1 Quia D.O.M. quem in operibus caritatis imitari debemus ex Paulo ad Ephes. 5. interdum publicè punit hominem, nulla secreta peccati monitione præmissa; ergo hæc necessaria non videtur.

2 Gesta Sanctorum nobis regula sunt interpretandi præcepta ex August. tom. 4. de mendac. cap. 15. ante medium; sed Genesios 37. Iosephum legimus apud Patrem, Fratres, non præmissa correctione, accusauisse, nec non Actor. 5. Petrum Ananiam, & Saphiram occultè defraudantes Ecclesiam de pretio agri, nulla priuata correctione adhibita, non publicè modo denuntiauisse, sed pœna affecisse; immo ipse etiam Dominus non legitur secreto prius Iudam admonuisse, quam dixisset Ecclesiz; ergo.

3 Accusatio grauior est denuntiatione: atqui ad publicam accusationem quis poterit (nulla monitione facta) procedere; siquidem Cap. Qualiter & quando il. 2. de accus. habetur; ante accusationem solam inscriptionem præcedere; ergo opus non est, vt denuntiationem præcedat priuata correctio.

4 Probabile non est, quæ in communi Religiosorum consuetudine recepta sunt contra præceptum Christi esse; sed non modo consuetudine firmatum est in Religionibus, sed regula præscriptum, vt proclamationes

in Capitulis fiant nulla præmissa fraternæ correctione ergo &c.

5 Maius bonum spirituale præferendum est damno temporali propriæ famæ subditi, etsi illud medium non sit præcisè necessarium: sicut Medicus prudenter adhibet acriorem medicinam, si multo vtilior ægro futura sit quamuis non simpliciter necessaria.

6 Omnia præcepta ad salutem necessaria, ad aliquod Decalogi reducuntur, sed hoc correctionis fraternæ ad nullum ex his reducitur; ergo. Multa possem argumenta referre è varijs Religiosorum institutis deducta; verum cum de his non liceat agere multa prætereo.

CAPVT III.

Prælusio ad veram sententiam.

S Y M M A.

Denuntiatio est triplex num. 1.

Primum discrimen ex fine inter denuntiationem paternam, & iudicalem num. 2.

Secundum discrimen petiitum ex materia, quod paterna non versatur circa peccatum, vt commissum, secus iudicialis num. 3.

Sunt autem quamplures, qui neque iudicalem adhibendam esse denuntiationem arbitrantur criminis iam commissi, & emendati num. 4.

Tertium discrimen è prærequisitis derivatum num. 5.

E stylo denuntiatio iudicialis etsi possit, non tamen debet fieri ante monitionem fraternam. ibidem.

Quartum discrimen ex genere virtutis numer. 6.

Delictum occultum quoduplex esse potest numer. 7.

Distinctio delictorum ex periculo num. 8.

Non omnia delicta sunt propria contra bonum commune num. 9.

Generalis regula ad peccatum agnoscendum vt communi bono contrarium num. 10.

Ex delictis in bonum vergentibus commune, quadam paruitatem habent materia, secus alia num. 11.

Quot actus amplectitur textus Diui Matthei 18. num. 12.

ANtequam hanc, ultra quam dici potest, & necessariam, & vtilem, & passim incidentem quæstionem pro viribus, & veritate explicem, nonnulla habeo adnotare.

1 Notandum primo denuntiationem ad rem nostram triplicem esse, euangelicam &

Bb 3 fra-

fraternam, quæ à fratre fit, iuxta præceptum hæcenus explicatum: Secundam huic proximè accedentem, quæ fit Superiori non ut iudici, sed ut patri, ac dicitur paterna: Tertiam, quæ Superiori fit, ut in iudicio procedat. Et quamvis aliter denuntiationis diuisionem afferri à Doctoribus nouerim, ut videre est apud *Panor. in Cap. Nouit de iud. à num. 47. Sot. relect. de teg. sec. mem. 2. quæst. 5. Soar. de fide sect. 4. num. 2. & 4. tom. de relig. lib. 10. cap. 8. num. 2.* nihilo tamen minus ad rem nostram allata meliorem assignari non posse, ex dilucidationis progressu constabit: neque immoror in distinctione perpendenda inter denuntiationem euangelicam, & canonicam, quæ nobis profectò inutilis esset, & à *Soario ultimo loco citato* probè declaratur.

- 2 Operæ prætium igitur me facturum esse iudico, discrimina si assignauerim inter iudicalem, & euangelicam denuntiationem, ut fraternam, & paternam comprehendentem. Et primo ex fine, consensu Doctorum discriminatur: quum Auctore *Arist. Ethic. 5. & 7.* ut se habet Principium in Speculabilibus: ita finis: in operabilibus; Itaque per Euangelicam vindicta non intenditur delicti, sed emendatio fratris. Hic autem finis deducitur ex verbis Domini *Lucratus es fratrem tuum*: Iudicialis vero ad vindictam, seu delicti poenam refertur ob bonum commune, vel ipsiusmet denuntiantis; nè delicta remaneant impunita; quod discrimen rectè *Soarius* ex communi sententia probat *tom. 4. de relig. lib. 10. cap. 8. num. 9.* Secundum, inter has denuntiationes discrimen ex materia desumitur; quòd illa peccatum etiam commissum respiciat, et si peccator ad meliorem se conuerterit frugem; cum sit reus penæ, quam ut luat si è Republica erit, iuridicè denuntiari poterit. In quo ut conuenit, vel discrepat ab accusatione hæc denuntiatio, videndum est apud *Sot. de teg. sec. mem. 2. quæst. 5. Soar. 4. tom. de relig. lib. 10. cap. 8. num. 11.* paterna verò circa peccatum, ut commissum minime versatur, sed ut à futura aliqua pendens ratione, vel quia non emendatum, vel quia pro eo satisfactum non est, vel quia recidui periculum imminet, vel aliqua alia ratione cum futuro connexa: sic *Sot. de teg. sec. mem. 2. quæst. 2. conclus. 2.* Verum hoc discrimen adæquatè sumptum reuocatur in dubium à *Soario citato*, quòd multi etiam sentiunt Auctores assert. 8. sequentis capituli num. 34. laudandi, etiam de criminibus contra bonum commune; ac de alijs occultis, seu emendatis iudicalem denuntiationem faciendam non esse: quare in inquisitionibus generalibus optimè ait *Sot. de iust. & iur. lib. 5. quæst. 5. art. 1. in 3. dub. post 2. conclusionem.* Quando præcipitur editio, ut quisque Pa-

rentia denuntiet crimina, nullum teneri delicta, vel accusare, vel denuntiare, si emendata sint; de quibus quid sentiamus infra docebimus.

- 5 Tertium discrimen ex prærequisitis deducitur, quòd iudicialis denuntiatio per se præcedentem correctionem fraternam necessario non postulat, si delictum fuerit publicum, ut sequenti capite conclus. 5. dicemus: secus paterna, quæ (præcisa regula specialis alicuius Instituti religiosi in Contrarium, quod ut veneramur, ita hic non expendimus) per se prærequisit fraternam correctionem, ubi fratris emendatio de delicto, aliàs occulto speratur, uti notat expressè *Soar. citatus nu. 13.* quod ex hoc Auctore iuuat adnotasse, cum contra eum, ut infra demonstrabimus, faciat. Quod tamen stylus, consuetudo, & consensus Auctorum, & quidem notatu dignum habent, non inficior, ad calumnias, quibus hæc nostra maxime patet ætas auertendas, denuntiationem etiam iudicalem non esse admittendam, ni præcedente monitione fraterna, quia lex caritatis, etiam in hoc euentu seruanda est, quin etiam cum ad punitionem ordinetur iudicialis denuntiatio, minime deçet, ut qui denuntiat impunè id præstet, sed si libet potius accusatione utatur, ut onus probandi subeat; idque voluit *Cap. Nouit de iud. ad ea. In correctione processit secundum regulam euangelicam, ut capitulo sequenti num. 9.* fusius dicemus. Alias (addit Glossa) Denuntiatio non auditur nisi monitione præmissa, estque expressum. *Cap. Cum dilectus de accusat. Si constiterit præfatum Episcopum de iam dictis excessibus non fuisse præmonitum ab eisdem, à denuntiatione repellatis eosdem.* Quo textu præstantiorem ad rem nostram, de denuntiando Episcopo, sicut præscribitur à Tridentino, & infra dicetur, haud facile erit inuenire; & expressius habetur *Matth. 18. ut nos conclus. 3. sequentis capituli dicemus.* Demum differunt Virtute, quod correctio fraterna actus est misericordie, & caritatis: Iudicialis vero actus iustitiæ, ut probè *Sanctus Thomas 2. quæst. 33. art. 1.* dixit de hac eadem, ut distincta ab accusatione atque inquisitione.
- 7 Notandum secundo, delictum quod est corrigendum, vel denuntiandum primo esse posse occultum, ut distinctum à notorio, notorietate iuris; de qua dictum est *lib. 2. disp. 5. cap. 3.* Secundo pro ut distinctum à notorio notorietate facti, de qua ibidem. Tertio quòd tametsi sciatur à multis, & probari possit, non tamen adhuc est omnino, ac propriè notorium, ut superiori loco citato dixi, neq; probatum; diciturque occultum respectiue. Demum occultum esse poterit quod ab vno tantu sciatur qui denuntiare possit.

No:

9 Notandum tertio, delicta alia esse commissa sine periculo: alia cum periculo recidiui, alia non dum executioni mandata, quorum proximum imminet periculum.

9 Notandum quarto, delicta contra bonum commune varia ab Auctoribus specialia, atque indiuidua numerari, e quibus certam deduci regulam, ad singula quæquæ cognoscenda haud facile erit; cum igitur omnia pene delicta aliquo pacto sint (me iudice) contra ipsum delinquentem; qui quidem membrum est Reipublicæ; omnia sanè hoc pacto considerata contra bonum commune dici poterunt: deinde, cum omnia delicta publica, offendiculum, & scandalum alijs pariant, potiore ratione in plura membra Reipublicæ cum sint, contra bonum esse commune à quopiam censentur. Præterea, cum fere nullum sit peccatum, quod mediate, ac virtute, seu reductiue contra Rempublicam non sit; vel quia reddit minus habilem hunc cinem ad suum munus, vel quia, si publicum fuerit, ceteros ad eadem, vel similia perpetranda peccata allicit. Hinc, si prænotata peccata quis contra bonum commune vellet appellare, licet, in sensu explicato nil absurdi per se diceret; sentiret tamen contra Doctorem consensum, qui non quodcumque peccatum esse contra bonum commune docuerunt, ut ex hac sequela conficitur; immo aperte à crimine illa distinguunt, cuius nomine capitalis fraus ab eis intelligitur, qua Respublica læditur, veluti falsitas monetæ; delicti vero nomine priuata noxa, qua priuatim quisq; læditur veluti furtum &c. *Ex Vlpiano lib. 17 §. 16. ff. de edil. edil.* Sequeretur præterea posse iudicem procedere in quibuscumque causis omnium delictorum, via inquisitionis, contra quemcumque delinquentem, nulla præcedente infamia: posse etiam quemcumque denuntiatione uti iudiciali, absque præuia correctione fraterna: sequeretur insuper secundum nonnullorum opinionem apud Syluest. *confess. 3. num. 2* quoduis peccatum committendum, etiam in confessione acceptum, posse à Confessario subodoratum aperiri; cum per hos Auctores peccatum contra bonum publicum, posset reuelari; quippe penes hunc sensum omne delictum esset contra bonum commune; quod quantum absurdi contineat, nullus est, qui non videat. Nullum autem esse delictum quod modo declarato immediatè, vel mediatè: formaliter, vel virtute, per se, vel per accidens directè, vel indirectè contra bonum non sit commune, exèplo clarius faciam. Fornicetur Civis; huius fornicatio contra ipsius priuatum bonum proprium, & spirituale, ac temporale, perpendi poteris, & quia cum priuat gratia

diuina, & quia ad munera propria domus benè regendæ reddit minus habilem; & quia ad militiam fere ineptum &c. qui quidem, cum membrum sit huius ciuitatis, & cum contra eum fornicatio fuerit, etiam spectatum, ut membrum Reipublicæ; profectio contra Rempublicam huius Ciuitatis fornicatio Civis dicenda esset; atque hæc Ciuitas cum pars Italiæ sit contra totam Italiam aliquo pacto, immo contra totam humanam Rempublicam, quod ridiculum absque dubio est. Communem igitur regulam si assignauerimus maximum operæ prætium nos faciuros arbitramur.

10 Itaque, delictum cum definiat *Augustinus apud Simonem Scardium in lexico Iuris*. Declinationem à bono, quæ bonum prætermittitur, quod consonat opinioni probabilissimæ Theologorum asserentium formalem peccati rationem sitam esse in carentia rectitudinis actus contrarij siue per modum priuationis, quod hic non curo: quæ quidem formalis carentia rectè declarari solet per ordinem ad obiectum, oppositum obiecto actus virtuosij: sic actus intemperantiæ per oppositionem, & carentiam rectitudinis obiecti actus oppositi temperantiæ probe explicatur: ita *Magister in 2. dist. 34. Bellarmens. in speculo lib. 3. parte 2. dist. 1. Diuus Thomas 1. 2. quest. 18. art. 1. Valent. ibidem disp. 2. quest. 13. punc. 3. Molina. 1. part. quest. 5. disp. unica. Bellarm. de miss. grat. & statu peccati cap. 7. & alij apud Salam 1. 2. quest. 71. disp. 2.* Ex hac autem tot, ac tantorum Virorum sententia illud contra bonum commune peccatum dixerim, quod directè, ac per se declinationem includit à bono communi atque in obiectum contrarium tendit. Communitas vero boni cum varia sit, & maior, & minor, prò immediata etiam oppositione, quam habet delictum ad illum, & prò declinatione ab eodè bono celsenda est grauior, vel minus grauis, ita ut regulæ, quæ ad delicta immediatè opposita vniuersalissimo bono cognoscenda applicantur, eodem cum rigore, minime possint vsui esse pro delictis, oppositis speciali cuidam communitati, vel Reipublicæ eiusque bono satis superque circumscripto. Hinc delictum contra communem fidem, omnium pessimum censendum est, ut hæresis. Contra communem religionem, ut blasphemia. In ipsam etiam Rempublicam, ut coniuratio, eo peior, quod Respublica maior, atque illustrior. Sic pariter in personam Principis: Falsificatio etiam monetarum, quod hæc commune sunt instrumentum humani commercij: publicæ viarum prodiones, ut pote contra publicum & commune, cui viæ deseruiunt, bonum: contra publicam fidem, ut mendosa, falsa, vel falso

falso imitatz, & corruptz scripturz, emendici præsertim sigilli Reipublicæ, Principis; & cætera huiusmodi. Reliqua verò quæ immediatè non sunt contra commune bonum, à quo per se, ac propriè, immediateque non recedunt; sed reductiue, vel consequenter, vel remotè, vel ex aliqua adiuncta circumstantia, vt esset publicum, ver. grat. homicidium personæ priuatæ, et si contra tertiam personam priuatam; non idcirco tamen contra commune bonum, propriè censendum esset, licet ob scandalum, vt initio dixi præcedentis numeri, aliquod inferat damnum Communitati, quasi arguitiue, & consequenter. Quæ quidem regula non modò secularibus, sed etiam religiosi vsui poterit esse Communitatibus: ex qua reijcere faciliè erit quotquot delicta, per minus cautam doctrinam, ab Auctoribus venditantur, vt opposita bono communi; cur enim in religiosi familijs, qui absque licentia superioris dono excipiet à seculari quantitatem sufficientem ad peccatum mortale, censendus erit per se, ac propriè fecisse contra bonum commune? Quamobrem non placet Aldereti lib. 1. de relig. discip. cap. 5. §. 4. à numero 28. contra hanc doctrinam immeritò sentiens, ac putans quædam delicta contra commune bonum à nostra regula deficientia.

¶ Ceterum delicta, quæ contra bonum sunt commune nonnunquam paruitatem habent materiæ, nonnunquam verò non admittunt, vt hæresis: de his verò quæ admittunt idem non est ferendum iudicium, sed gravitate etiam pensata materiæ prudenter iudicanda sunt. Hinc ratio huius nostræ regulæ defumitur, nam penes Theologorum sententiam, quam superiori numero indicauimus, cum specifica peccatorum malicia desumenda sit à carentia rectitudinis virtutis oppositæ per ordinem ad obiectum proportionatum; illud profectò peccatum erit contra bonum commune, quod carentiam actus contrariæ virtutis, ac tendentiam ad obiectum proportionatum habebit. Quod si specifica ratio peccatorum sita sit, vt ego sentio, ac sæpe docui, in disconuenientia cū natura rationali, vt tali, quemadmodum probè Vazquez nobis testatum reliquit 1. 2. disp. 95. non excluso ad obiectum etiam disconueniens ordine; illud erit peccatum contra bonum commune, quod, vt sic disconuenientiam habebit cū natura rationali, vt tali, illud ipsum appetenti, & quod tendit in obiectum malum oppositum communi bono. Fauet Sotus de iust. & iur. lib. 5. quest. 5. art. 1. solut. ad 1. obiect. contra 1. conclus. si bique similis de reg. sec. memb. 2. dub. 1. ea esse peccata scripsit in perniciem publicam.

Quæ habent pro obiecto proximo bonum publicum, nimirum à quo deficiunt, & contra quod tendunt, non autem alia, ni omnia miscere, & confundere velimus. Probè igitur Soarius tom. 4. de relig. lib. 10. cap. 11. num. 9. non omnem grauem lapsum, & Religiosorum peccatum, censendum esse docet, vergere in damnum commune; alioquin liceret omnia illa immediatè, atque iuridicè statim superiori, vt iudici denunciare; contra quod ex communi Doctorum sententia dicemus 1. 1. reg. cap. 7. ac præterea sexcenta alia absurda ex hoc errore deriuarent, quorum nonnulla num. 8. indicauimus, quo circa Rodriq. de ord. iud. cap. 3. num. 5. Spatar. in præxi corrig. regul. tract. 3. cap. 8. num. 9. alijque negant fornicationem Religiosi esse ex delictis contra bonum commune, ac de his orationem habens Sotus memb. 2. quest. 5. concl. 4. 5. At verò alia, ait, si scirem, in Conuentu aliquem esse latronem, vel fornicarium, essentque legitimi testes, possem statim accusare, sine admonitione, si vellem subire periculum probandi; licet in hoc casu posset forsitan sustineri opinio Caietani 2. 2. quest. 33. art. 7. quod deberet præcedere admonitio, atque ad emendato fratrem, non esset procedendum ad accusationem. hæc ille. quædam Miranda in ord. iud. tom. 1. quest. 11. art. 2. concl. 2. Aldereti citatus num. 29. & Ioseph. à Sancta Maria in trib. Relig. tract. 2. cap. 3. §. 2. contrarium sentiant: neque improbaliter in sensu declarato, quando timeretur publicatio talis delicti, vt scribunt Ioannes Valerius in differ. vtriusque fori, verb. Inquisitio differ. 1. num. 6. Thomas à Iesu lib. de visit. regul. tract. 1. cap. 12. num. 6. Neque iuxta hanc sententiam mihi referre videtur, an semel atque iterum, vel sepius fornicatio commissæ esset à Regulari; etenim, si hæc pateret omnibus, essetque publica, esto semel commissæ, in graue damnum religiosæ familiæ præsertim bonæ famæ, vergere, non est, qui non videat; quicquid in contrarium dixerit Pitignan. in præxi crimin. regul. cap. 11. in addit. littera A. in fine; qui quidem iteratas requirit vices ad assertam malitiam. Verum enim verò citati Auctores, quamuis fornicationem Religiosi contra bonum commune esse sentiant; nihilo tamen minus, vt aduertit Miranda, præmittendam esse, aiunt, fraternam correctionem, cæteris concurrentibus ad eam circumstantijs, quæ vt multi docuerunt etià in compluribus atrocioribus criminibus contra publicum bonum post habenda non est, iuxta dicenda capitulo sequenti num. 28. & 29. Hinc probè Sotus de reg. sec. numero 2. quest. 4. dub. 1. adulterium, homicidium, & simplex furtum absolutè negat in perniciem esse publicam, vt nec fornicationem, ac similia

lia Thomas etiam Sanchez in Opus. lib. 6. cap. 3. dub. 22. fol. mihi 208. Sodomiam occulte commissam, nec magna industria tanquam ex instituto habitam non esse contra bonum commune scribit: idem sentit Petrus Navar. 2. de restitut. cap. 4.

- 12 Notandum ultimum, Textum Matth. 12. quinque comprehendere actus: Primum secretæ monitionis. *Corripe eum inter te, & ipsum solum.* Secundum correctionis coram uno, vel duobus testibus. *Adhibe tecum adhuc unum, vel duos, &c.* Tertium denunciationis. *Dic Ecclesia:* Quartum correctionis Prælati. *Si Ecclesiam non audierit &c.* Quintum coactionis per excommunicationem. *Sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.*

CAPUT IV.

Vera sententia.

SUMMA.

- Ordo Evangelica correctionis de precepto est, num. 1.*
Christo impostum fuit preceptum mortis, ibidem.
Preceptum correctionis fraternæ, quo ad substantiam obligat sub mortali, & quo ad ordinem sapientissime, num. 2.
Quando peccatum est publicum, occulte necessario non est corrigendum, num. 3.
Notorietas maior, vel minor servanda, eique aptanda est obligatio denunciationis. numero 4.
Publicum delictum, cuius emendatio etiam est publica, non est denunciandum. num. 5.
Quid in dubio de emendatione. num. 6.
Facta correctione, nec sequuta emendatione, testes adhibendi, ibidem.
In privatis peccatis occultis absolute servandus est ordo evangelicus. num. 7.
In generalibus inquisitionibus, seu visitationibus delicta privata occulta quoniam precepto instante, etiam sub pena excommunicationis, aperienda non sunt, num. 8.
Ni caute Prælati in visitatione interroget peccabit mortaliter, ibidem.
Quid præstandum in visitationibus, quando præmissa correctione fraternæ occultis delictis, frater non est emendatus. num. 9.
Facta secreta monitione sine fructu, cessandum omnino esse docent nonnulli. numero 10.
Verior est contraria sententia. num. 11.
Quid si denunciante tantum notum delictum fuerit, utrum denunciandum sit, numero 11.

Videtur neque ut Patri denuntiandum. numero 13.

Regulariter adhibendi sunt testes. numero 14.

Cur non sint subripienda bona temporalia, ne dilapidentur à proximo, & poterit contra famam eiusdem nonnunquam agi, quid ad bonum spirituale de periculo proximo, ac de occulto peccato sentiendum est. numero 15.

Pescatum etiam occultum, communi bono oppositum, ni certa, & presentanea sit spes emendationis, quæ neque in hæresi satis est, denunciandum. num. 16.

Etsi nonnulli contrarium sentiant. numero 17.

An filius teneatur Patrem denunciare hereticum; fratrem frater; uxor maritum. num. 18. rrmiffiud.

Utrum eadem sit ratio de hæresi, ac reliquis delictis edito Inquisitionum comprehensis. num. 19.

Quid de sollicitatione in confessione. numero 20.

Quid de sortilegijs, ac maleficijs, numero 21.

Quid in dubio profutura fraternæ correctionis. num. 22.

Quæ differentia inter delictum contra bonum publicum, & privatum in ordine ad denunciationem. num. 23.

Maiori intercedente spe emendationis, quam in reliquis privatis delictis, crimen contra tertiam personam debet corripi. numero 24.

Quomodo à peccato excusentur, qui latronibus acclamant, ut in carcerem conjiciantur. num. 25.

Clerici quomodo crimina in caput alicuius possunt iuridice denunciare, ibidem.

Delictum in alium committendum qua ratione aperiendum sit. ibidem.

An aperiendum sit homicidium unius, quod Innocenti falso imputatur. num. 26.

Delictum omnino emendatum, non est denunciandum. num. 27.

Emendata delicta, nec etiam esse iudicialis denunciationis materiam. ibidem.

Quando quis emendatus dicatur. num. 28.

Quod de emendato, hoc idem iudicium ferendum de certe emendando. num. 29.

Adhibita correctione cum testibus sine fructu, denunciatus est Prælati frater, si spes sit emendationis. num. 30.

Obligat privatam personam correctio fraternæ, non modò in externa, sed in gravi necessitate proximi. num. 31.

Excusatur ab onere correctionis ex timore, cadente in constantem virum. num. 22.

Excusatur præterea ob ignorantiam inuincibilem,

bilem. num. 3.

Omissio correctionis potest aliquando esse venialis. nam. 34.

Prima assertio. Ordo Evangelicæ correctionis per se in præcepto est. Conclusio est Theologorum ferè omnium. *Altisiodorensis lib. 3. tract. 25. cap. 1. Riccard. ac ceterorum in 4. dist. 19. Diu. Thomæ 2. 2. quæst. 33. art. 2. 7. & 8. eiusq. sectatorum Panorm. in Cap. Nouit. de iudic. ubi Innocent. referens ordinem scriptum à Mattheo 18. addit Mandatum diuinum potuimus non exandire: & constat ex varijs textibus canonum, quos & citauimus, & in decursu infra citabimus; docet præterea Aug. sequenti conclusionem laudandus, nec non Hilar. cap. 18. in Matth. Eum ordinem (inquit) continende caritatis nobis Dominus imposuit, quem ipse in conseruando Israel tenuerat; iubet enim peccantem fratrem ab eo solo, in quem peccauerit corripi, atque obiurgari. Nunc autem ordinem explicat. deinceps Sanctus Doctor ex paritate ordinis, quem seruauit correctionis Deus; qui primò solus Iudeos idololatria affectos corripuit, deinde legè, Prophetas, atque Ioannem adhibuit contra eosdem quasi testes: tertio ipso Domini Aduentu tanquam in cætu Ecclesiæ inspectantis populum contumacem iterum redarguit. *August. serm. 16. de ver. dom. ubi Matthei, immo Christi verba eruditè perpendit cap. 18. In secreto (inquit) debemus corripere, in secreto arguere, ne volentes publicè arguere, perdamus hominem. Chrysost. hom. 61. in Matth. post multa. Ita magnum (inquit) est ei studium, ne proximorum delicta, nisi post unam, vel alteram correctionem efferantur. sic alij omnes, si Bernardinum excipias Aroualesem, quem proprium nomen puduit in illo Tractatu adscribere, ut vult Bannes citatus, ac paucos, si qui sunt alij Neotherici: probatur primo, quia eadem prorsus ratione præcipitur ordo in euangelico textu; ergo sicut singuli præcipiuntur actus, sic etiam eorum ordo, ut non præmissis primis, per se loquendo ad secundos gradum minimè faciamus. Secundo à priori ea à Doctoribus tradita est regula generalis, ut conscientia consulamus proximi, vel sine vilo, vel cum minimo, quod eiusdè possimus, detrimento famæ: atqui vel testium inductione, vel denunciatione apud Superiorem habita, proximi per se læditur fama; igitur prius monitione secreta fratri peccanti priuatim consulendum est, sicut enim, ut probè *Diuus Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 7. in corp. medicus corporis sanitatem, egroto confert prò viribus absque alicuius membri abscissione; sic qui proximi vitæ spirituali consulat: immo à fortiori; nam,***

*ut re&e Chrysost. in psalm. 140. Maiore quidem sapientia opus est ei, qui repræhendit, quam ei, qui corpus scindit, & quomodo? quoniam illic quidem aliud est, quod scindit, & aliud quod dolorem suscipit: hic autem eadem est qua scindit, & qua dolore afficitur. quasi diceret: eadem manus; quæ vulnus per correctionem infligit, dolorem debet sentire, ac tanta profecto cautione ferire, ac si seipsam configeret. Tertio colligitur ex verbo imperatiuo, corripe, quo Christus Dominus vsus est; tum ex contextu; postquam enim sermonem habuit diuinus Magister, quæ ratione, ut Pastor, saluate venerit ouem, quæ perierat, per parabolam optimi Pastoris præhabentis vitam deperditæ ouiculæ cure reliquarum nonaginta nouem, addit. Si non est voluntas ante patrem vestrum, qui in calis est, ut pereat unus de pusillis istis: & subsequitur. Si autem peccauerit in te frater tuus, corripe eum &c. quasi diceret: voluntas patris est, ut tanta sit unicuique cura fratris sui, ne pereat, quanta mihi fuit; cui penes communem Theologorum sententiam impositum fuit præceptum per mortem redimendi humanum genus *Ioan. 10. Hoc mandatum dedit mihi Pater &c. Ioan. 14. Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, ac sexcentis alijs locis, tum sacræ paginæ, tum Sanctorum Patrum, quos afferunt Valent. de Incarn. disp. 1. quæst. 19. punct. 2. Suar. ibidem disp. 43. sect. 5. Vazq. disp. 74. cap. 4. Accedit ad propositum Diui Thom. 2. 2. citati quæst. 33. art. 8. aptissima congruentia, quod ab vno extremo in aliud minime rationi consentaneum est absque medio transire, idcirco Christus Dominus in fraterna correctione eius principium præscripsit occultum, per ea Inter te & ipsum solum finem, autem voluit esse publicum per ea: *Die Ecclesiæ, ut bene Chrysost. hom. 61. in Matth. in medio autem inductionem testium collocauit. Quem ni seruaremus, ordinem, facturos nos arbitror contra prouerb. 27. vers. 6. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis: reddunt Septuaginta Interpretes, quibus fauet vox hæbreæ fidelia vulnera diligentis. Atque sunt hæc fidelia diligentis vulnera? profecto quæ infidelia non sunt, idest, secundum iuris Peritos apud Brixon. in lexico, per prodicionem inflicta; à tradimento, di dietro; erunt ergo auersa vulnera inflicta, infidelia; fidelia vero ex aduerso, vel aduersa, Di faccia à faccia huiusmodi autem correctio amici, ac diligentis primo loco sit, non quidem à tergo; ac per prodicionem, sed ut Paulo Petrus rescribit in faciem ad Galat. 2. Et quidem ex caritate. Etenim si amica, correctione prætermis-***

sa,

sa, statim deferatur culpa Fratris, ei profecto vulnus infidele infligeretur, tum infidelitate declarata Iuris Consultorum, tum penes acceptionem medicorum, qui quidem, ut habet *Celsus lib. 1. ex Galen.* vulnus illud infidele dicunt, quod ad interna viscera pervadit, atque immedicabile est, uti fieret Fratris delictum, immediate à tergo, taliter relatum, per ea quæ ex *Hieronymo, & Ambrosio* mox dicemus: atque hinc per excessum plus fortasse ei noceremus, quam mederemur. Quamobrem, quam prudenter sanctum sit hoc præceptum, non est qui non videat, quò efficaciore, ac suaviore, quam possumus medio proximum, fratremque nostrum è miseria, omnium sanè maxima, peccato scilicet, iuxta didicimus etiam naturæ eripiamus. Et quamvis nonnullum sit dubium de testium inductione, quando procedendum non esset ad iudiciariam denuntiationem, de qua Christus expressius habuit sermonem; discretam tamen monitionem negare nequaquam possum, cadere sub positivum, quod enucleavimus, præceptum siue naturæ à Domino declaratum, siue etiam ipsiusmet Domini iuxta quæ *cap. 1. d. num. 1.* adnotata sunt ex communi Theologorum sensu apud *Sot. de reg. sec. mem. 2. & quæst. 4. & Soar. tom. 4. de relig. lib. 10. cap. 7. num. 14.* tamen si, cum positivum sit sub certis obligans circumstantiis infra explicandis, atque unica hac summa contentis, nè scilicet, proximus infameretur, nisi ad effectum emendationis, necessarium sit; cui per minimum, quod possit, famæ detrimentum consulatur. Confirmatur. Eo modo finis correctionis intendendus est, quo tutius respiciat frater: atqui, eius fama conservata, ut sit per correctionem fraternam; summopere conducit ad tutiorem eius emendationem; ergo hic servandus est ordo, ut primum secretò, deinde cum minore, quod possit, famæ detrimento procedendum sit. Hinc probè *Hierony. in Matth. 18. tom. 9. seorsim (ait) corripendus est frater, nè si semel pudorem, & verecundiam amiserit, remaneat in peccato.* Sic etiam *Ambrosius in cap. 3. epist. 2. ad Thesal. tom. 3.* Fugiendus est (inquit) rubor fratris peccantis nè peior se fiat incitatur enim ad contentionem, & incipiet erratum suum velle defendere; post autem erubescere emendare se, ne quod prius excusabat, postea fateri videatur. Quid iuculentius, quid verius, quid ad rem nostram aptius dici poterat, ubi enim semel fines pudoris quis excesserit (quod lumine etiam naturæ assequutus est *Cicero*) ac viderit se famæ iacturam fecisse, effrenatè ad peiora se præcipitem agit, experientia etiam magistra. Immo *Cap. Accusatio il. 1. 2. quæst. 7.* excommunicantur qui ante caritativam monitionem Dei famulos lacerare vel accusare præsumpserint.

2 Secunda conclusio. Præceptum charitatis fraternæ tum quo ad substantiam obligat sub mortali, tum quo ad ordinem servandum ex præscripto prudentis rationis necessarias circumstantias perpendentis. Prima pars communi Theologorum sententia firmata docetur à *Sancto Thoma 2. 2. quæst. 33. art. 8. Sot. de reg. sec. mem. 2. quæst. 1. conc. 2. & ab alijs communiter; probatur etiam primo ex epist. ad Rom. 1. ad finem. Digni sunt mortis non solum qui ea faciunt, sed qui consentiunt facientibus, ubi Gloss. consentiunt; eli facere, cum possis arguere &c. & *Leuit. 20.* Secundum omnes, qui consenserunt ei, ut fornicarentur, explicat Gloss. consentientes, qui possunt accusare, arguere vel monere, & non faciunt, non effugient iudicium. Secundo ex *Cap. Facientis dist. 36.* Graviter peccare, qui negligit emendare, quod corrigi potest; Tertio ex *August. serm. 16. de verb. dom.* exponente hoc, quod præmanibus habemus præceptum *Matth. 18.* Si neglexeris (inquit) conuictorem corripere, peior es tacendo quam illi conuictiande. Sed qui conuictiatur mortaliter peccat, ergo & qui correctionem omittit. Quarto ratione, quia hoc præceptum est misericordiæ, & caritatis; ergo, sicut, urgente necessitate corporali, elemosynæ præceptum, quæ è temporali miseria quis educitur obligat sub mortali ex *Ioan. 1. cap. 3.* Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitate habere, & clausit viscera sua, quomodo caritas Dei manet in illo? & *Ambrosius dist. 36. Cap. Pasce.* Pasce fratrem morientem; si non pauperis, occidisti; ergo qui è spiritali miseria, debitis concurrentibus circumstantiis, proximum non eripit per correctionem, eo potiori iure peccat mortaliter, quòd ex genere obiecti maior est obligatio correctionis, quam elemosynæ corporalis, & si minor nonnquam ratione necessitatis, ut docet *Dionysius Thom. 1. 2. quæst. 7; apud Sotum mem. 2. quæst. 1. de reg. sec. conclus. 3.* Secunda pars assertionis est eorundem Auctorum Soti quæst. 2. concl. 1. apud quem *Dionysius Thomas* citatus, *Barnes 2. 2. quæst. 33. art. 8. dub. 2. concl. 3.* Probatur primo ratione *Diui Thomæ* quia cum minere, quod possum, detrimento famæ fratrem teneor corripere; quæ quidem fama summopere ei necessaria est, ut patet ex *Ambrosio, & Hieronymo* superiore numero citatis, & infra ex eodem *Diuo Thoma* dicemus inter bonæ numerari aliquo pacto spiritalia. Secundo ex proprietate præceptorum positivorum, quæ quidem in eo à negativis discriminantur, quod non semper, & ad semper, sed concurrentibus ex prudentia perpendis circumstantiis, prò ratione, & spe finis, salutis nempe fratris, ad quam correctio refertur, ergo his tantum sub circum-*

stantiis

stantijs obligabit, quod explicamus, præceptum. Et quamvis illas *Gerson de correct. tract. 34. & Astiens. lib. 2. tit. 6.* senario comprehendunt numero, tres numerantes ex parte corripientis, Certam nimirum peccati noticiam: mansuetudinem: & commoditatem, ut non sit alius, qui commodius corripere possit: ac tres ex parte Corripiendi, gravitatem, scilicet, peccati: spem emendationis: ac temporis opportunitatem; nos tamen meliore fortassis methodo, atq; vberius alias præterea addeantes cap. 6. trademus. Dixi ex se obligare hoc præceptum ad mortale; quod aliquando, vel ratione circumstantiæ personæ correptæ, vel personarum, quæ adhibentur in testes, vel patris cui denuntiatur, leuissima censenda sit iactura famæ Denuntiati, quæ peccatum solum arguet veniale in Denuntiante, quæ quidem omnia certis explicabimus regulis eodem cap. 6.

- 3 Tertia conclusio. Quando peccatum est publicum, occultè necessario minime corrigendum, sic *Theologi sequuti Augustinum tom. 10. serm. 16. de ver. dom. Magist. in 4. dist. 19. Sanc. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 7. in medio canonista agentes de correct. iudic. probatur 1. ad Timot. 5. Peccantem coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant. quæ Pauli doctrina leuit. 19. explicat. Publicè corripe fratrem tuum &c.* merito igitur Magister, ac Dominus, Augustino laudato interprete, in hoc quod expendimus præcepto apud *Matth. 18. Fratrem* (inquit) *in te peccantem tecum. que vel te tantum, scilicet, scandalizantem, vel te scientem, tantum peccantem corripiendum esse;* Vbi si coram alijs peccauit, non modo in te, ut probè ex *Augustino Angelicus*; sed etiam in alios, coram quos peccat & Cap. 1. *Manifesta de panit. & remiss. Peccata non sunt occulta purgatione purganda, & Cap. Si peccauerit 2. quæst. 1. idem fere dicitur.* Ratio autem est duplex; tum quia in huiusmodi peccatis publicis, non tantum ad bonum ipsius, qui corripitur, quam ad cæteros, ad quorum noticiam devenit peccatum, nè scandalizentur, ordinatur correctio Cap. *Sed Illud 45. dist. quod tunc non solum peccat in te, sed in alios per malum exemplum 11. quæst. 3. ut notat Archid. in Cap. Si peccauerit apud Abbas. Cap. Innotuit de iud. num. 44. & ut ceteri timorem concipiant, quo mentem à peccato auocent, ut ait Paulus citatus; tum quia cum peccatum sit publicum, satis superque diffamatus est Proximus, cuius famæ priuata correctione minime consulendum est, quominus ea non præmissa possit iudicialiter in peccantem agi. Illud autem maximè seruandum est, ut gradus publicitatis, ac notorietatis in primis perpendantur. Quamobrem delictum primo modo per sen-*

tentiam &c. notum, ut *Notab. 2. num. 7. superioris capituli* indicauimus non habet in hoc locum: si autem secundo modo fuerit cognitum licebit iuridicè denuntiari: si autem tertio poterit publicè corripiri; ut probè *Suar. de carit. disp. 3. sect. 6. num. 3. & 4.* oportune enim alijs etiam duobus, vel pluribus scientibus poterit consuli Proximo post correctionem, eisdem adhibitis in testes, si non corripiatur, vel ad testificationem emendationis, si risipiscat; etiam eis declarandæ, qui nesciunt, ad eorum mentem à scandalo abducendam.

- 5 Huius præterea loci est adnotare doctrinam *Palladani in 4. dist. 19. q. 4. & Adriani de correptione frater. 2. part. q. 1.* christianæ caritatis maximè consentaneam. In publicis etiam peccatis, si tum proximo, tum scandalo consuli, sine publica reprehensione possit, percretam sane correctionem, præstandum est, omnique studio curandum, ut vitæ munus, ac bono ipsiusmet delinquentis exequi, scandalum auferatur cæterorum, quod maximè seruandum est in delictis, quæ contra bonum commune non sunt, ut infra. Hinc optimè grauissimus nostræ ætatis Auctor scripsit, hac de causa Christum Dominum, à se dimisisse Apostolos *Ioan. 14.* quia Samaritanæ publicæ peccatrici correctionem, ex caritate, facturus erat. Utinam Dei caritas ita, ut par esset, vrgeret omnes, tunc enim, vera hæc doctrina, nec raro, ut quidam *Neothericus* ait, sed sepe executioni censeretur esse mandata. Ex his etiam deducitur, quod esto peccatum fuerit publicum; si emendatio pariter publica fuerit; alijsque non ignota, non esse tale delictum denunciandum Iudicibus; cum satis purgata per publicam emendationem infamia videatur: quod ad minimum voluerunt *Alderet. de relig. discip. cap. 5. §. 4. num. 40. Auil. de cens. 2. part. cap. 5. disp. 5. dub. 4. conclus. 3. & 4. Sot. mem. 2. de reg. sec. q. 6. dub. 6. ante 3. conclusionem.*

- 6 Si autem prudenter dubicaretur de emendatione, aut recidivo, possessio videtur esse ex parte culpæ certæ, & consequenter denuncianda, vel per accusationem detegenda. Quod si facta secreta correctione non respuerit Proximus, alij quam qui illud peccatum sciebant, vel aliqui ex illis in testes adducendi non sunt; ne apud cæteros famæ iacturam Delinquens faciat; cum enim ex Philosopho maximum in vno quoque genere, mensura sit cæterorum, iuxta proportionem ad omnino occultum, seruandus est in alijs ordo. Itaque si peccatum Proximi sit notum vni, vel alteri, quo ad hos ordo euangelicus, & caritatis locum habebit, Proximum non infamandi, cuius pudori etiam consulendum, ut solus antea pro viribus admonetur, uti supra

supra dictum est; sic *Sot. de teg. sec. mem. 2. q. 4. dub. 2. ad 7. conclusionem* prudenter monet, etiam in hisce peccatis verecundia Proximi peccantis prospiciendum esset, ut suauiter, & quam possit minori cum eius rubore fiat; ideoque experiendum esset prius, an per secretam admonitionem frater corrigatur iuxta doctrinam *Augustini relati 2. q. 1. Cap. Si peccauerit. Forte quod scis, & ego scio, non tamen coram te corripio, quia curare volo non accusare.* Vbi docet, neque coram illo, qui scit peccatum, corripiendum esse proximum, nisi ad melius saltem, praemissa fuerit fraterna correctio, ne forte (ut cum eodem *Sancto Augustino* loquar *ser. 16. de verb. dom. circa medium*) praeverecundia incipiat defendere peccatum suum, & quem vis facere meliorem, facias peiorem. Ex quo *Divus Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. in fine corporis recte* concludit de necessitate precepti esse, quod secreta monitio publicam denuntiationem precedat. Saltem aliquando, ut d. n. 7. indicavi, & superiori cap. n. 5.

Nec Praetorum modo interest, ex iustitia, publica corripere delicta, sed ex caritate etiam cuiuscumque erit; quando reliquis concurrentibus circumstantiis ipsius caritatis preceptum instat; ut opportunè fiat cum spe etiam emendationis, vel scandali tollendi, vel occurrendi, ne eueniat, & quando prudenter fieri potest sine probabili periculo grauis detrimenti proprii. Dixi prudenter nam *Sot. de teg. sec. mem. 2. q. 3. conc. 1.* absolute iudicare teneri quempiam, etiam cum periculo vitae, publice corripere sacrilegum hominem impie, & publice blasphemantem nomen Dei, vel aliud simile committentem crimen, quo praeretur offendiculi contemnendi Deum; quod verum arbitror saltem, si aliter quam per meam correctionem hic, & nunc necessariam existimatur, illud scandalum auerti non posset.

Quarta conclusio. Si peccatum fuerit occultum vel tertio, vel ultimo praesertim modo, superiore capite num. 7. adnotato, neque in publicum vergens damnum, de quo conclusione sequenti, absolute seruandus est ordo euangelicae correctionis, debitis cum circumstantiis prudentiae, & caritatis; etiam si a nonnullis illud sciatur, & aliquem causauerit rumorem, deducitur ex *Diuo Thoma 2. 2. q. 33. art. 7. Syluest. verb. correct. 5. 5. Sot. & alij, quos citat, ac sequitur Soar. de carit. disp. 8. sect. 6. num. 8.* quiquidem probè hanc obligationem ex genere suo docent esse ad mortale, uti nos supra indicauimus. Probatur ex *Cap. Si peccauerit 2. q. 1. ex Aug. Forte quod scis, & ego scio sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare.* Sunt homines adulteri in domibus suis in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelatibus, aliquando maritorum salutem querentibus.

Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus, ubi contigit malum, ibi moriatur malum. *Cap. Accusatio 2. q. 7. Anacletus Papa. Sed si quis (ait) Aduersus eos Episcopos, scilicet, vel Dei famulos, vel Ecclesias eorum comotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat, caritatis studio, ut familiari colloquio comoniti ea sanet, quae sananda sunt, & caritatiue emendent quae iuste emendanda agnoverint.* Secus autem facientes censuris puniendos praecipit. Probatur praeterea a fortiori per ea quae num. 8. tradidimus: & quia sine causa mutaretur alioquin ordo euangelicus, non sine iactura famae Proximi, quod nefas esse liquet. Notatu tamen dignam Abbatis doctrinam hic esse cenleo, quippe qui Canonistarum dicta, perpendens merito *Cap. Innotuit de iudic. n. 41. in fine* scribit, vel peccatum esse occultum, sed non omnino, tertio, scilicet, modo a nobis num. 7. praecedentis capituli indicato, quod probari profecto poterit, & quidem hoc praemissa secreta fraterna; correctione, si te frater neque coram testibus corripientem audierit, poteris iuridice denuntiare adductis his, qui nouerant testibus, neque alijs quo ad fieri poterit, ut superiori assertionem dictum est, quo melius famae proximi consulari. Et huic placito subscribit *Soarius de carit. disp. 8. sect. 6. numer. 15.* hoc enim patet forensi iudicio incepto, poterit ut ethnicus, & publicanus postea per excommunicationem haberi delinquens, in quo foro non est opus tantum denuntiando dicere, verum etiam probare, ut supra saepe diximus, & habet *Glossa in l. 1. ff. si ij. diu. pauper se. di. nec* satis erit vnicus solus testis indistinctus a denuntiante; non solum ad delictum probandum, sed nec etiam ad talem ipsius denuntiationem; quae, ut rectè *Abbas numer. 43.* probanda est per denuntiantem, & per alterum saltem testem *Cap. In omni adiuncta Glossa Cap. Plerumque 11. quest. 7.* ubi dicitur quod bonus vir debet tacere, quando solus scit peccatum alterius, ut infra; igitur si delictum omnino fuerit occultum, ac priuatum, & a nemine praeterquam a denuntiante cognitum, tunc certum est denuntiationi iuridicem locum esse non posse; sic è communis Canonistarum Abbas, ac Theologorum cum *Augustino Soarius, tum disp. 8. de carit. sect. 6. nu. 13. tam tom. 4. de relig. lib. 10. cap. 8. nu. 14.* & patet, cum quia omnino occulta sunt Dei iudicio relinquenda 6. quest. 1. Si Omnia, & 6. quest. 2. Si tantum; ubi admonetur denuntians, quod peccatorem denuntiatum, convincere possit; alias etiam esset Episcopus ei credi non deberet, & in *Cap. Ultimo de calumn.* puniatur poena suspensionis quidam denuntians Episcopum, quia delictum probare, non poterat, nisi probaret.

Cc

rit

hic animo calumniandi se Præfulem non denuntiavisse; quamvis enim denunciator non inscribat ad aliquam pœnam, puniendus tamen est, si deficiat in probatione ex textu in *l. Ab accusatione §. Denuntiatores, & ibi Bartol. ff. ad turpi, & l. Dignus de cust. reor. Abbas Capit. ultimo de calumn. numer. 3.* Non tamen inficior secundum consuetudinem ad probationem talem denuntiatores non teneri, sed iudici nomina testium aperire debere, ut notavit Bald. in *Apostill. ad specul. in titul. de accusat. sed ne syndicus: Sabietus in l. Ea quidem. C. De accusatione. & alij in Apostill. Zaccaria ad Abbatem in Cap. Innotuit citatum.* Verum merito contra hunc stylum alius facit, & observandus ut à nobis *precedenti cap. numer. 5. dictum est, ac docetur à Soar. tom. 4. de religion. cap. 8. numer. 15. nē, scilicet, admittatur Denuntians iuridicē, qui quidem accusare teneatur, & cogendus erit nē subterfugiat onus probandi, ut occurratur hoc pacto calumnijs, quibus depravati hominum mores in præsentia sciant; sed de hoc alias, nunc redeo ad propositum.* Demum si occultum omnino delictum fuerit, non poterit unquam, ut ethnicus, & publicanus haberi Delinquens. Quamobrem merito in *Cap. ultimum precedentis disput. num. 31. diximus Præfulem admonendum non esse à Synodo provinciali, ni delictū probari posset.*

8 Hinc deducere licet cum *Dino Thoma 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5. Caiet. ibid. Sylvest. verb. Inquisitio. 1. num. 7. Sot. de teg. sec. mem. 2. q. 4. & mem. 3. q. 2. concl. 4. ad 3. dub. & Petro Navarr. cap. 9. dub. 2. de ref. nu. 168. Anil. 2. part. cap. 5. disp. 4. dub. 4. concl. 2. Lesio tom. 1. de iust. lib. 2. cap. 30. de accus. ac testib. dub. 6. nu. 47. Navarr. cap. 25. nu. 46. Fumo, verb. Inquisitio num. 17. Soar. 4. tom. de relig. lib. 10. cap. 11. num. 7. Fagund. 2. precept. eccles. cap. 4. n. 14. & alijs Recentioribus qui absolute sequuntur Sotum, non modo citatum, sed etiam de iust. lib. 5. q. 6. concl. 6. & 7. & quest. 5. artic. 1. dub. 3. post 2. conclusionem.* Quando in communibus visitationibus, atque inquisitionibus Superiores ecclesiastici, ac regulares inquirunt de delinquentibus proprietarijs ver. grat. fornicarijs, vel alijs huiusmodi, & etiam sub pœna excommunicationis, aliarumque censurarum præcipiunt, ut omnes huiusmodi delinquentes denuntient, neminem teneri nec posse crimen occultum fratris denuntiare, quod probare minime possit, vel cuius fama aliquo pacto non innotuerit; ratio est, quia cum iudex publicam gerens personam ad publicam punitionem tendat, priuata notitia, contra regulas iustitiæ, nequaquam uti potest; quod exploratum adeo habetur, ut ab Auctoribus citatis me-

rito è communi sententia scribatur, quòd si tu cum duobus, vel tribus alijs occultum Proximi delictum scias, non impendens damno publico, vel Tertij, nec præcesserit infamia, non tenearis denuntiare, tametsi possit Iudex, vel Visitator tunc temporis inquirere, non quòd iurisdictionem habeat in Auctorem occultum criminis, sed ut satisfaciatur Reipublicæ, exactam petentis inquisitionem fieri delictorum, ad malefactorum timorem, quo nimirum compescantur non tamen ut indebitè delicta manifestentur. Sic etiam si solus noueris huiusmodi crimen Petri, vel vna cum altero sciueris; qui quidem eiusdem accusator factus Petri te adduceret in testem, non teneris in iudicio fateri, sed iurare potius poteris, te nihil scire, mente tamen intelligendo eo videlicet modo, quo tenearis dicere, ac aperire, vel aliquo alio pacto, per æquivocationem poteris delictum regere, ut rectè *Sotus de teg. sec. mem. 3. quest. 1. concl. 4. & quest. 3. & Auctores cap. 6. reg. 7. & infra citandi.* Neque tenearis manifestare emendatum Proximum, vel quem certe emendandum speras per correctionem fratrem, etiam Iudex id præcipiat, nisi quando hæc correctio non esset necessaria, ut in crimine hæresis, de quo infra *beatus Thomas 2. 2. quest. 73. art. 7. & alij, quos citant Fagund. laudandus num. 19. Lotzan. in sum. quest. regul. cap. 27. num. 2. & Marc. Anton. Genuens. in praxi nostra Neapolitana. cap. 2. num. 5.* Et sane prudenter id cautum est in *Ceremoniali Benedictino cap. 3. de Visitatione.* Cautat autem quisque, ne incipiat ea retrahere quæ fuerant antea dignè correctæ, & emendatæ, ne quis suggerat incompetetia, ne nouis suspicionibus turbet animos fratrum, aut patrum suorum.

Addo ni cautè Prælatus, vel Visitator interroget, peccare profecto, absolute interrogando; quòd occasionem saltem his præbet, qui minus docti, vel prudentes sunt revelandi peccata secreta, & proximum infamandi, sic *Navarr. Cap. Inter verba coroll. 47. nu. 179.* merito illum modum interrogationis asserens esse contra ius in *Cap. Qualiter, & quando de acc. vbi Innoc. Tertius formam exprimit, ac præscribit in visitationibus generalibus observandam, ut iurent subditi, quod super his vel sciunt, vel credunt esse in sua Ecclesia reformandum tam in capite, quam in membris, exceptis occultis criminibus, meram, & plenam dicant Inquisitori veritatē, subscribit Soar. lib. 10. cap. 11. nu. 7.* quando à subditi exigent Visitatores, ut eis sciscitantibus, statim responderent, qui aliàs non satis sine instructi, ut sciant, qua ratione in his se gerere, ac respondere debeant. Idem etiam sentiunt Recentiores *Lozan. sum. q. reg. cap. 25. num.*

nu. 2. Thom. d. Iesu de iustit. regul. tract. 1. cap. 1. num. 5. Atego semper consultum darem, vt præscripta Innocentij forma, quo ad secretum saltem non aperiendum, Visitatores vterentur, quicumque fuerint subditi; cum non multi sint, qui sciant non teneri secreta reuelare delicta, & cum virum grauem visitantem, & absolutè sciscitantem audiât, nulla simili præmonitione habita, vel licere plerunque existimat, vel ex privilegio aliquo illum interrogare de huiusmodi delictis: & cum satis superq; declinatis sit natura ad aliena pandenda delicta, fræno potius opus erit, quam stimulo; immo quod doctè, ac prudenter notauit Soarius modo laudatus n. 3. quamuis Religiosi Societatis Iesu possint Superiori denunciare, tanquam Patri, crimen fratris, nulla precedente infamia; non possunt tamen illud absolutè manifestare Superiori sciscitanti in visitationibus generalibus, in quibus denuntiatio intenditur iudicialis, quam nemini licere de hoc crimine liquet, tum ob dicta, tum ob ea quæ mox prosequemur. Quo circa duo genera denuntiationis in visitationibus paternæ, scilicet, & iudicialis confundere minime licet. Probe à magistra prudentis ac religiosæ disciplinæ, benedictina, scilicet familia præcipitur in Cereemoniali Benedictino cap. 3. Visitatores caueant, sed & vniuersis discretè præcipiant, ne illa quæ occultata magis sunt, quam dicenda quibus eorum manifesta facere presumat, ea vero, quæ in Cõuentu dicenda quæ probari possunt, & debeant, admoneant. Utinam Iudices, Magistratus, ac Moderatores ob oculos semper haberent, vt probè Sotus de teg. sec. mem. 3. quasi. 1. concl. 2. ipsos peccare grauius, si præter ius, secretum extorqueant à subdito, quam si priuata essent personæ, & quia custodes sunt iustitiæ, immo iustitia animata Auctore Arist. 5. ethic. & exëplaria iustitiæ. Hinc Visitatori specialiter delegato ad visitandum in tali causa, nullo pacto parere quis debet, si specialiter, nulla præcedente infamia, vel clamorosa insinuatione, de priuatis delictis occultis quereret, vt ex communi Theologorum sententia docet, ac probat Sotus de teg. sec. mem. 2. q. 6. conc. 1. ex Innoc. de accu. Cap. Oporteat. Cap. Inquisitionis, Cap. Qualiter & quādo il. 2. Cap. Licet Heli de simon. & Cap. Deus omnipotens 2. q. 1. vbi strictè cauetur, ne inquisitio personæ, nisi præcesserit infamia, vel clamorosa insinuatō villo modo fiat. Quocirca Luc. 16. postquam Villicus diffamatus est apud Dominum vocatur, & interrogatur. Quid est hoc quod audio de te, redde rationem villicationis tuæ. Nec teneri aliquem se reum prodere, etiam ad liberandum innocentem, vt alias dixi, cui delictum, à reo commissum aliter imputatur docet Anton. Ragucius in

Lucerna Parochorum de rest. q. 162. Tolet. lib. 5. cap. 70. num. 4. & alij cum reus nequaquam tunc cõcurreret positue ad necem innocētis, sed tantum permissiue, vt propriam videret; quod ex multis rectè norauit Ioannes Salsius disp. 46. in suis select. n. 26. Quod si Prælatus esset Ordinarius, & deposita Visitatoris persona, hoc interrogaret vt Pater, atque ex circumstantijs constaret, eum illa notitia tanquam Patrem vsurū, poterit subditus parere; neutiquam alias, nisi ageretur de hæresi; quod est certum; vel aliquo alio crimine, contra bonum commune; quod est probabile, iuxta sequentis conclusionis doctrinā; Alij vero casus, in quibus licet specialis inquisitio sine infamia cap. 6. reg. 26. referuntur n. 71. ac deinceps; omnia vero grauiā Religiosorum crimina nullo pacto ita censenda esse ex nu. 9. superioris capitis constat, cui Soarius subseribit paulo ante citatus num. 9.

10 In eo autem casu, quo quis secreto corripuerit fratrem de delicto occulto, nō autem hæresis, vel similis, sine fructu, quamuis Soar. laud. anceps videatur esse; mea tamen sententia, quin euangelicū seruaret ordinē, non teneretur subditus inquirētī parere Superiori; ratio, est quia neque absolutè licet delictum occultum denunciare iuridicè Superiori, vt probauimus. Neq; facta prima secreta correptione, cessat obligatio seruandi ordinē euangelicum, cuius omnes actus sunt in præcepto, vbi præsertim ad iudicalem referuntur denuntiationem, de qua expresse sermonem Christus Dominus habuit, vt ostendimus supra concl. 3. n. 4. ante potest tale delictum statim speriri iuridicè Superiori, idest Ecclesiæ, prætermisiss alijs actibus inductionis testium; & non intentato, mea quidē sententia, ex regula caritatis suauiore medio paternæ denuntiationis; quippe quæ comprehenditur etiā in euangelica correptione; vt minori quā possit dāno fratris eius cōsciētiæ consulatur.

Verum ad peccatum occultum, & priuatum, vnde digressa est reuocetur oratio. Delictum igitur occultum iuridicè cum denuntiatione aperiendum non sit; & corrigendum profecto secreta, fraternaq; monitione, neque semel, atque iterum, sed sæpius arbitrio boni viri, quamdiu spes fuerit emendationis, vt deducitur ex August. in reg. Per ea. Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoq; die ex Sancto Thoma ar. 3. ad 1. Abbate Cap. Innotuit de accus. n. 41. vbi alij. Sot. de teg. sec. q. 4. arg. 4. ad probationē quinta cōclusionis. Hac autē nō sufficiente, licet nonnulli fuerint apud Diuū Thom. mod. laud. & Sot. citat. vt Altifid. l. 3. sum. tr. 15. c. 2. cui accedit Durand. in 4. dist. 19. q. 4. qui docuere desistendū omnino tunc esse, tū quia non potest frater infamari de crimine prorsus occulto, tum quia transitus ad testium

inductionem inutilis sane foret, quippequi coram Prælato, postea nec testificare poterunt de delicto, quod ex solo denuntiantis nouerint. Nihilo tamen minus contraria sententia communis est, ac Theologorum cum Diuo Thoma laudato, & Canonistarum apud *Abbatem* num. 41. & 42. sicut autem probe *Augustinus* in 3. reg. cap. 23. *Peccatum fratris non est occultandum ne putrescat in corde*. Atque in hoc casu bonum merè spirituale Proximi, quod probabiliter, ac prudenter speratur, præferendum est famæ; & ni speretur ultro progrediendum non esset, ut probe *Sanctus Thomas*; at tunc quidem sententia *Alfiodorensis*, & *Durandi* esset certa per se loquendo, quod patet ex ordine caritatis à Christo Domino præscripto; sicut enim volentem se præcipitem dare ex eminentiori loco cohibere prò uiribus debes, esto sis solus *Cap. Ipsa pietas*, & *Cap. Displacet* 23. *quæst.* 4. sic à fortiori in re nostra *Argum. Cap. Si Sacerdos de offic. ordin.*

- 12 Quod si te non audierit veluti diximus, tamen si *Abbas* citatus num. 42. in fine doceat aperiendum tunc esse delictum Prælato, ut pro delinquente oret, ac omnibus uiribus ad poenitentiam secreto inducat per *Textum* in *Cap. Hoc uidetur* 22. *quæst.* 5. quia tamen *Augustinus* ut in hoc textu habetur mentionem Superioris minime fecit, sed Sacerdotis, vel viri prudentis. *Videtur enim mihi* (inquit *Augustinus*) *quod se homo soluat à peccati vinculo, si indicet talibus, qui magis possint prodesse, quam obesse*; quod ut probe *Glossa*. *Qui talibus dicit, non dicitur Proximum prodesse*. *Cap. Si peccaueris* 2. *quæst.* 1. idemque prorsus hoc est, ac testes adducere, qui talis esse debent conditionis, ut prodesse per secretum, retentum, grauitatem, & caritatem, & non obesse possint. Verum absolutè Abbatis sententia non placet, nam neque per hanc denuntiationem paternam, quam ille indicauit potest quis procedere, nisi peccatum, vel delictum, quod denuntiat valeat aliquo pacto probare, ut colligitur ex Euangelio, & habetur *Cap. Inquisitionis de accusat*, cuius ratio est, quia sine ulla probatione Prælatus nec tenetur denuntianti fidem præbere, neque suo potest officio fungi, uti probe *Soar. de carit. disp. 9. sect. 11. num. 13.* & nos præcedenti *disp. cap. ult. n. 31.* tradidimus; idcirco, si delictum ita fuerit omnino occultum, ut neque ab altero distincto à Denuntiantē sciatur, nullo pacto superiori aperiendum erit; qui an loco testis poterit adhiberi infra dicendum. Quod si alter saltem nouerit, vicem alterius testis gerente denuntiatore, tunc vsui esse posset doctrina *Panormitani*; quod sufficiens videtur talis probatio, ut colligitur ex Euangelio, ibi *unum, vel duos testes*, & habetur *Cap. In*

omni de testib. Et ratio est quia totum hoc negotium non ad vindictam, ut probè *Soarius* citatus; sed ad commodum atque utilitatem dirigitur fratris: vnam tamen excipiunt hæresim *Auctores citandi*; *conclus.* 7. quæ quin possit probari, videtur etiam denuntianda.

- 13 Nec me latet *Diuum Thomam* *quæst.* 33. *sæpe citata* art. 8. ad 4. docere, Prælato, ut patri, tanquam priuatæ personæ, quæ prodesse possit, facta iam sine fructu monitione fraterna, antequam testes adhibeantur, posse aperiri delictum occultum fratris, verum cum alia est *Augustini* mens, cui *Sāctus Thomas* innititur, & cum in individuo hæc doctrina maiorem inuoluat difficultatem, quā prima præferat fronte, maxima quidem opus erit ad eius praxim prudentia, sic probè *Soarius* citatus num. 15. Quamobrem nullo pacto id absolutè sentirem, & quia sine necessitate ordo euangelicus non est mutandus, & quia uti res quotidie nos admonet, magis irritabitur Proximus, qui apud Superiorem se videt infamatum, & quia inutilis prorsus esset hæc denuntiatio cum in hoc casu, ut bene *Soarius* laudatus, si aliter emendari nolit, Superior neque procedere poterit, neque Superioris actum ullum exercere, nisi delictum vergeret in damnum commune, de quo infra.

In eo autem euentu non renuerem tali uti doctrina, cum nimirum Superior non ut talis, sed ut priuata persona adeo varijs amicitia, alijsque vinculis Delinquenti obstrictus esset, ut merito prudenter aptior exultimari poterit alio quocunque teste, ac gravior delinquenti, qui præ alijs illum alioquin electurus esset, ut nosceret suum delictum: colligo ex *Gersono* 2. part. *trakt. de corr. Prox. alphab.* 34. litt. T. Si quando (inquit) *videatur frater peccans salubrius corrigi per alium qui potest, & vult prodesse, quam per se, securè potest ei indicare*: unde Prælato potest dici peccatum non præmissa monitione, vel secreta correptione, non tanquam iudici, sed tanquam amico peccantis, & quia hic magis potest prodesse, quam alius; à quo tamen auctore discrepo in prætermissione correptionis fraternæ absolutè indicata, de qua capite, sequenti, ac deinceps.

Regulariter igitur adhibendi sunt testes post correptionem secretam, sine fructu habitam, ubi spes sit, per hoc mediū, fratris corrigendi: quo adhibito, possumus eum postea denuntiare canonice, atque iuridicè; quamuis ut mox subiiciam, ad alios etiam referatur fines euangelica correptione: Primo ut obseruent testes peccatum fratris, à quo respiciere per fraternam noluit correptionem, ad eum si opus erit corrigendum, ex *August. in reg. modo laudata*. Si autem post admonitionem, iterum, vel alio quocunque die id ipsum eum facere videritis, iam velut vulneratū, sa-

nan-

nandum prodat quicumque hoc potuerit iuenire; prius tamen, & alteri, vel tertio demonstratum, ut duorum, vel trium possit ore conuinci, &c. ex quo etiam S. Thom. citatus ad 3. argumen. Secundò adhibendi, ut testes correctionis factæ, qua peccator erubescat, perpendatque propriæ culpæ gravitatem, correctione dignæ; sic interpretor *Diuum Hieronymum*. *Matth. tomo 9. relatum à Diuo Thom. artic. 3. ad 3. atque vii notat Sotus de reg. secr. memb. 2. quæst. 4. ante solution. 1. argument. contra 5. conclus.* Aut adhibitis testibus confundatur frater, & emendetur, aut metuens, ne capiatur in crimine, cautius succidens occasiones scandali viuat. Tertiò, præterea ex eodem *Auctore*, ut mitius eum *Cacodæmon* tenter, quemadmodum solet, ubi pluribus nouerit proximum esse curæ. Quarto ad ptobandum Corripientem suas adimpleuisse vices, suoque satisfecisse muneri è *Chrysost. tom. 2. homil. 2. in Matth. circa medium*. Quia, si solus (inquit) imbecillior visus est, adiectione duorum fortior factus arguat delinquentem. Semper tamen cauendum, ne cum vnus, vel duo afferantur testes, pro viribus infamiam Proximi declinemus. Quintò, ut & ipsi testes corripiant Proximum, quod colligitur è verbis Textus; Si te non audierit, &c. ut probè notant *Hieronymus citatus, & Adrianus in 4. in materia de matrimon. par. 9. de correction. 5. Responsio, ac saltem Auctore Diuo Thoma*. Si cum competent testes dubitantem de propria culpa, num digna sit correctione, dubium diluant.

Diceret aliquis, vel adductio testium requiritur ad iuridicam denunciationem, vel ad alium finem? Si ad primum, ergo quando delictum erit secretum, nec probari poterit, & consequenter neque iuridicè denunciari, ut *capit. 3.* & aliàs sæpius diximus: si ad alios fines hi non comprehenduntur in ordine Evangelico, & per consequens non erit illud medium necessarium, ex vi præcepti Evangelici. Respondeo ad alios sanè fines paulò ante relatos referri prudentem, testium adductionem, ac præterea iuxta, præscriptam *Hieronymi citati rationem*. Corrigendus est frater seorsim, &c. Si te audire noluerit, adhibeatur frater, quod si neque illum audierit, adhibeatur tertius, vel corrigendi studio, vel conueniendi sub testibus. Ex quibus alter indicatur finis, ut ex vltimis patet verbis ubi desideratæ interuenerint circumstantiæ.

Instabis, ex *Augustino* non debemus exploratores esse alienæ vitæ, neque nos adhibentes testes exponere penæ talionis. Respondeo nobis, ut infra fusiùs dicturi sumus, non inuestiganda esse delicta Proximi, sed si quod casu compertū habeamus, & facta fraterna correctione non corripimus, tunc ex

causa ob bonū fratris, illa priuata priùs notitia habita, posse medio testis, vel testium uti. 15 Obijcies. Nulli ius est subripiendi bona temporalia proximi, nè prodigè ille dilapidet; ergo neque vlli est ius contra famam proximi, ad bonum eiusdem spirituale comparandum. Respondeo, acceptionem bonorum temporalium, aliàs per se non esse medium ordinatum, nè proximus sua bona dilapidet, quemadmodum ad correctionem vitæ Proximi testium adductio aptum est medium; sicut igitur possum pecuniam Proximi accipere, ad medicinā Auaro irrationabiliter inuito necessariam, parandam, ita etiam cum aliqua famæ iactura Proximi, uti adductione testium, sicut benè *Sot. cit. ad 3.*

Quod autem de occulto peccato docuimus hoc dictum etiam volumus de periculo occulto, in quo Proximus voluntariè versatur; nam quemadmodum teneor eripere inopem à miseria, in quam incidit, ut supra diximus, ita etiam nè in miseriam incidat, & sicut quo teneor præcepto, nè aliquod committam vetitum, eodem pariter teneor ad periculum euitandum, nè in illud ruam; eiusdem enim malitia est peccare, & se constituere in morali, & proximo peccatum patrandi periculo, ex communi sententia apud *Soarium 5. tom. in 3. in 3. partem disp. 18. sect. 3. num. 16. & Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 8. numer. 4.* ita nec aliter quo obligor præcepto corripuendi Proximum, ut à peccato emergat, eodem tenebor, nè in illud se det præcipitem; & qua ratione secretò quo in me peccauit, eodem ob periculum, obligor. Quamobrem non possum non dissentire à *Soar. qui 4. tom. de Relig. cap. 3. num. 8.* in periculis peccatorum, quæ soli etiam Peccanti, & Eman-danti nocere possunt, vult non esse seruandū ordinem fraternæ, atque euangelicæ correctionis, neque necessariam esse monitionem secretam; sed per eam spes fuerit sufficientis remedij, sed Præfato rem esse manifestandā etiam extra Societatem Iesu, de qua nec ille loco citato, neque ipse nunc loquor, *Soarij* autem ratio, pace tanti viri, alicuius non est momenti, tum ex iactò à nobis fundamento; quia licet frater non peccauerit, versatur tamen in periculo peccandi, eodemque præcepto, & à casu, & à periculo mortalis casus, teneor cum auertere. Falsum insuper est non infamari fratrem ex euentu descripto à *Soario*; nam licet non peccauerit consumato iam actu, peccauit quidem se exponendo morali, ac proximo periculo; & sicut si non præmissa correctione inter me, & ipsum solum, per quam eius emendationem sperare, iuxta præceptum Domini, Proximi in pec-

catâ lapsi famæ non satis consulerem, atque ex se pro subiecta materia mortaliter peccare: ita pariter, si non præmissa correctione patrefacerem proximum, ob periculum, in quo voluntariè se constituit, peccarem eadem, ut modò dicebam, malicia; meritò igitur super adnotavi hoc etiam periculum materiam fraternæ, ac secretæ correctionis, sine qua proximus infamaretur; quippe qui voluntariè illud non vitæque; & ne alieni videatur frater adhuc non peccasse, quod requiri videtur in textu *Maybai*, per morale periculum, aio, quod voluntariè ille obiit, censendum eum etiam peccasse; & in me, quem ad minimum scandalo affecit, voluntariè peccasse. Consultò dixi voluntariè, quia si non de hoc, sed de involuntario ageretur periculo, tunc cum nulla proximo resultaret infamia, qui in illo hîc, & nunc versatur, neque ab intrinseco, sed potius ab extrinseco inferatur talis occasio; & ut bene *Basilus in constit. monast. cap. 4. pagin. mibi 489. Qui urgenti (ait) aliqua causa, & necessitate se periculo obijcit, vel permittit se esse in illo; cum tamen aliis nollet, non tam dicitur amare illud, quàm innisus illud subire, &c.* posset tunc quis vti auxilio Prælati, ad quod prudentia opus erit, qua perpendat an magis expediat admonere fratrem, quàm aperire Superiori; & regulariter ubi correctione fraterna poterit huic etiam periculo adhiberi remedium non esse omittendam, iudicarem tutius, præ oculis naturale semper habens axioma, celestis magistri oraculo firmatum *Matth. 7. Quod tibi non vis, alteri ne feceris: & quacumque vultis ut faciant vobis homines, eadem facite illis. Quid autem de peccato veniali imbibente periculum seruandum sit capit. 6. numer. 22. dicemus.*

36 Septima conclusio. Si peccatum Proximi occultum fuerit ex his, quæ communi opponuntur bono, à nobis *super. cap. num. 9. relata*, ni certâ esset spes emendationis (quæ neque satis erit in crimine hæresi, neque de hæretico habita) per fraternam correctionem, denunciandum esset immediatè Superiori, etiam ut iudici, à quo pro viribus consulente iustitiæ, & charitati remedium opportunum adhibeatur; sic *Diuus Thomas sape laudatus artic. 7. Caietan. ibi, Riccard. in 4. dist. 19. art. 3. quest. 1. Palud. quest. 4. Adrian. in 4. ante materiam de matr. in posteriore, parte 9. de correct. Castr. de iusta hæretic. punition. cap. 29. Sot. de leg. secr. memb. 2. quest. 4. conclus. 1. Archidiacon. apud Panom. cap. Nonis de accus. num. 44. Nauarr. in Manual. cap. 25. num. 33. Suarez de charit. disp. 8. sect. 6. num. 5. Genuensis in praxi Neapolit. cap. 19. num. 5. & alij Neotherici. Probatum absoluzè conclu-*

sio e *Diuo Thoma*, quia Proximus non in me modò, sed dum bonum commune lacessit, in Rempublicam peccat, & eius mēbra; ergo non est cur cum eo fraterna correctione utar, quæ præscribitur peccatori facienda, contra me peccanti. Secundò, quia hi Delinquentes aggressores sunt innocentis Reipublicæ; igitur ad remouendum quod ei imminet dampnum, etiam cum aliquali iactura famæ aggressoris deueniendum est ad efficacius denunciationis remedium. Addunt *Alphonsi de Castro citatus, atque ex illo Genuensis*. Si quis aliquem nouerit in hæresim lapsum, nesciat tamen an sit pertinax, teneri illum corripere, priusquam iudici denunciare; cum oporteat, esse moraliter certus Denuncians de crimine denunciando, vel accusando, uti nos *præcedenti disput. cap. ultimo numer. 30. & 31. diximus Eccles. 11. Priusquàm interroges, ne vituperes quemquam*. At mea quidem sententia cauendum, ne diù prorogata huiusmodi criminum denunciatio Reipublicæ officiat, etiam si non, insit suspicio violenta; quando per Auctores laudatos, nec differenda denunciatio est. Secunda pars limitationem continens ex certo probatur fundamento, quod charitas ad consulendum bono communi, cum minimo priuatæ personæ damno obligat; ergo si simul seruari poterit commune bonum, & fama peccatis, hæc prodigenda sanè non est; cum hîc, & nunc minimè inter se pugnent: & sicut quando peccat contra me in rigore Proximus, & mihi, illi per correctionem fraternâ cōsulere teneor, sic à pari dum agitur de damno communi, quando sine detrimento, vel cum minimo priuatæ personæ possū illud auertere. Quamobrem *Diuus Thom. quest. 33. art. 7. cum primam docuerit partem, à nobis assertam, hanc subiicit limitationem, Nisi foris quis firmiter existimaret quod statim per secretam admonitionem possit huiusmodi mala impedire*. Hinc virum magnæ auctoritatis, à quo secreta facienda sit correctio, exoptat *Sotus citatus conclus. 2. cui moraliter certa sit spes, perniciosum extinguendi ignem*. Tertia autem pars de hæresi docetur à *Simancha de catholic. instit. tit. 19. num. 10. & 12. Guttier. libr. 1. quest. canonic. capit. 11. num. 53. Cano libr. 12. de locis theolog. cap. 9. ad finem, Sot. citato. Præsertim si ageretur de Hæretico dogmatizante, Bannez 2.2. quest. 33. Alphonsi de Castro libr. de iusta hæretic. punit. cap. 25. Americ. in direct. Inquisit. part. tertia rubr. de secund. mod. præced. per denunciationem num. 68. Sanch. tom. 1. Decal. libr. 2. cap. 32. numer. 47. Fagund. 2. precept. Eccles. libr. 6. cap. 4. num. 11. Ratio verò desumitur, tum ex lege per Evangelium explicata: tum è serpentino hæreticorum genio:*

- genique ex prima, quia hæretici quamvis nostri sint, natura, fratres, non tamen fide, non lego, non moribus, & consequenter neque evangelici fratres, ut probè *Adrianus in Cap. Si peccaueris 2. quasi. 1. Cordub. in addit. ad Sotum de reg. sec. mem. 2. quasi. 4. concl. 2.* Ex genio hæreticorum, quippe qui subdolo, dolofo, atque fraudolento quasi cinere diabolicum in pectore fouent ignem, in incendium mox erupturum Ecclesiæ; metuque penæ plerumque simulant emendationem.
- 17 Scio nonnullos Auctores ex quibus *Sanctus Thomas 2. 2. quasi. 33. art. 7. Syluest. verb. correctio quasi. 5. Gabriel in can. lect. 74. sub littera S.* docentes, dum firma sit spes emendationis hos eosdem prius esse priuatim corrigendos; verum probabilibus ob allatâ rationum momenta contrarium arbitror, atque in praxi absolute seruandum. Quo autem in casu liceat hæreticum denunciare, etsi non possimus hæresim probare, docet *Fagund. lib. 6. cap. 4. citato num. 13. ex nonnullis. An. vero Filius teneatur denunciare Patrem hæreticum, an Vxor Maritum, Fratrem Frater, non est huius loci, legat qui scire cupit Alexand. de Ales part. 3. qu. 23. mem. 4. art. 2. Ricium part. 3. decis. 278. & 279. num. 8. Io. Valer. de differ. utriusq. fori verb. hæresis diffin. 1. nu. 4. Didac. Canter. in quest. crimin. rub. de hæres. verb. ex qua quidè Glossa, apud quos alij, qui negant *Azor. part. 2. lib. 2. q. 13. Sbar. de fide disp. 20. sect. 4. nu. 21. Comitol. in resp. mor. lib. 4. q. 3. num. 3. qui affirmant.**
- 19 Vtrum autem eadem sit ratio de hæresi, ac de delictis in edicto Dominorum Inquisitorum contentis. Negant nonnulli, quos videre est apud *Fagund. modo laudatum num. 12.* Affirmant alij, quos sequuntur *Ioseph. à Sancta Maria in Tribun. relig. tract. 12. cap. 13 §. 15. & Genuens. in Prax. Neapol. tum quia id requiritur ad præmonendos superiores: tum quia euenire poterit in easdem personas alias adesse denuntiationes, ex quibus facili negotio ad torturam deveniri posset, atque ad alia iuris remedia, quibus bono prospiciatur Reipublicæ, ad quod quisque tenetur ex *Sancto Thoma 2. 2. q. 68. art. 1. Soto, & alijs apud dictum Auctorem.**
- 20 De sollicitatione autem in confessione, docet *Fagund. 2. percep. Ecclesiæ, lib. 4. cap. 3. num. 31.* (neque ipse definitio, cum me non sit instituti, neque in præsentia sequor) ante eius denuntiationem, faciendam Iudicibus, præmittendam esse fraternam correctionem, etiam iteratam, donec spes emendationis, prudentis iudicio, fuerit; cuius correctionis præceptum cum de iure naturali diuino sit, ut probauimus *cap. 1. ad famæ ac bonæ consulendum opinioni Proximi obligat, quam minimo eiusdem possumus damno: præcep-*

tum vero denuntiationis faciendæ Iudicibus Ecclesiasticis cum sit humanum, diuino cedere debet *Auctore Dino Thoma, nec nõ Petro Navarro, Caietano, Soto, Sairo, Navarro, et alij apud eundem Fagundæ, quibus fauet Peirinus in priuileg. minim. tom. 2. consl. 4. Gregor. XV. §. num. 26. & consl. 9. Pauli V. §. 1. nu. 26. & 27.*

- 21 Huius autem loci est adnotasse Episcopos (quod Deus auctat) sollicitantes in confessione non esse subiectos Inquisitoribus, quibus cogantur mulieres sollicitatæ eos denunciare. Ratio est, vel quia id expedit ad euitandum scandalum totius diocesis; vel ad tuendam Episcoporum auctoritatem; vel quia tenore bullarum *Pauli 4. Pij 4. decreti Clementis VIII. Bulla Gregorij XV. ac aliarum* non videtur Episcoporum expressa mentio facta, ac pro inde non comprehensi ob dicta *lib. 1. disp. 1. cap. 1. nu. 15.* quam sententiâ sequuntur *Acuña q. 12. n. 5. plures quos refert Auctores, Sanctius in select. disp. 12. num. 33.* etiam penes ius citatum Bullarum; qui vult denuntiandos esse Præsules Sedis Apostolicæ. Nomine autem Episcoporum venire Titulares, at non electos in hoc casu, *num. 33.* scribit idem Auctor *apud quem leges nu. 34.* modum ab Inquisitoribus seruandû in his, & casibus contra Episcopos.

Idem fere docet fuisse decisumâ doctissimis Iur. Per. *Genuens. in prax. Neap. cap. 19. num. 4.* de feminis, vel alijs personis, quæ ex simplicitate, maleficia, & sortilegia conficiunt, etiam hæresim sapientia, vel apostasiam, ignorantes tamen iuris prohibitionis, has inquam personas minime denunciandas esse iuridice, monitione secreta non præmissa, & correctione sequuta, propter eardem, ignorantiam, vel simplicitatem, à dolo excusantè ex *Gloss. communiter recepta in l. Plagi C. ad leg. Plautiam de plagiar. l. igitur ff. de lib. caus.* Adde huiusmodi mulierculas, etiam si ne peccato graui nonnunquam has nugas, ac futilia facta committere, credentes licere, quæ à suis Maioribus acceperunt, præsertim si velamine nonnullorum verborum, vel signorum ex se ad pietatem spectantium, adumbratæ fuerunt, eas excusante ignorantia, semper tamen standum in hisce dominorum Inquisitorum edictis:

- 22 Si autem dubium esset an profutura fraterna monitio horum delictorum foret; nec ne, in opinione quidem eorum, qui illam præmittendam esse docent omitti debere, scribit *Martinus Delrius in disquis. magic. tom. 3. lib. 5. sect. 4. num. 6.* qui probè æstimat communi bono fauendum potius esse in huiusmodi delictis per denuntiationem; verum dubium constans esse debet per probabile, ac prudentiale iudicium; etsi non desint apud

apud citatū Delrium, qui contrarium affirmant, quibus subscribunt nonnulli *Recentiores*. Nec parui facienda est regula *Soti*, qui *mem. 2. de teg. sec. quæstion. 2. 4. conclus. docet*. Si quis dubitet an profuturus sit, & certus sit, quod non sit obfuturus corripiendo, tunc debere corripere, non secus ac medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, qui dubitat esse profuturam, adhibere tenetur ex *August. de penit. dist. 7. Cap. Si quis il 2. Ideo do tibi penitentiam, quia nescio an tibi proderit, nam si scirem non tibi prodesse, non tibi darem. & in libris de correct. & grat. Nescientes quis pertineat ad prædestinatorum numerum, & quis non pertineat, sic affici debemus caritatis affectu, ut omnes velimus saluos fieri. Itaque absolute loquendo, tunc à correctione excusamur, quando certi sumus, nihil nos profuturos; quia debet, qui arat in spe arare 1. ad *Chorinib. 9.* sed quando opinamur sub dubio nos posse prodesse, corripere profecto debemus; alias, ut probè citatus *Auctor*, qui obseruat ventum non seminat, & qui considerat nubes nunquam metet. Quæ regula vniuersalissima quidem est in cæteris delictis; in his autem contra bonum commune, penes sententiam *Auctorum* citatorum docentium, præmittendam esse correctionem, ut paulo ante dicebam, non nisi magna cum cautela vsui sit, deducenda ex his quæ mox subiiciemus.*

- 23 Dicit quis huiusmodi peccata contra bonum commune, nec etiam denuntianda sunt, spe urgente emendationis, ante secretam correctionem; ergo nullum erit assignare discrimen inter hæc grauiora delicta, atque alia in bonum commune minime tendentia. Verum falsa est sequela primumque assigno discrimē inter hæc delicta: quia spes emendationis ab his, quæ contra bonum commune sunt, certa moraliter esse debet, ac præsentanea; quod indicauimus ex *Diuo Thoma supra laudato num. 22.* per *Td* firmiter existimaret, & per particulam *statim* adiunctam, docetque etiam *Riccard. dist. 18. art. 3. q. 1.* in alijs vero probabilis spes satis esse censetur, vel potius negatiuè rationem non habere ad desperandum iuxta regulam quæ è *Soto* paulò ante superiore numero indicauimus. Ratio autem desumitur ex maiore ad commune bonum obligatione, eiusque præstantia. Secundum est, quod cum raro hæc certa spes emendationis in huiusmodi delictis, præsertim hæresis cum contumacia reperiatur, de hac, & de alijs contra bonum commune (quamuis de his non tanto secum rigore) generalis regula poterit assignari, primos plerunque non præmittendi adus secretæ correctionis, testiumque adductionis; è contra vero in alijs delictis vsui esse de-

bet opposita, & generalis regnula recentioribus præmittendi ad iudiciale monitionem, & licet *Paulus ad Titum. 3. Post unam aut alteram monitionem* (dicat) *deuita.* id tamen in ordine ad excommunicationem, vel eius declarationem intelligendum est, vel quando esset hæreticus à tota Ecclesia semel, atque iterum admonitus, ut statim euitetur. Tertium quod heresis (& idem de alijs in Rempublicam christianam delictis, ut sæpe dictum est, docentque multi) denuntianda est, etsi probari non possit, secus alia delicta, contra commune bonum non facientia. Quartum, quod in his, vel ex fraterna correctione, ut autumant multi, vel, ea omissa, penes alios statim ad iudiciale gradus fieri poterit, secus in alijs, ut probè *Soarius disp. 8. de carit. sect. 6. num. 6.*

- 24 Sexta Conclusio. Quando peccatum proximi est in damnum tertiz priuatæ personæ, debet etiam priuata correctione admoneri, si fuerit spes emendationis, quæ maior esse deberet, quam si peccatum in damnum aulius vergeret. Est communis *Doctorem* sententia, ut videre est apud *Soarium disp. 8. sect. 6. nu. 7.* spe autem emendationis sufficiente, vel sub dubio, prudentis iudicio, pensanda sunt omnia, quanti, scilicet, momenti sit dānum tertij ad quod refertur Proximi peccatum, quanti fama Peccantis: cæteris autem paribus, immo cum nonnullo Aggressoris damno fauendum est Innocenti, ex cap. *Qui cum, de furt.* quod potius de furto, quam de fure aperiendo loquitur, ut videre est apud *Abbatem*. Ratio autem ex eo patet, quod Innocens ordine caritatis præferendus sit.

- 25 Hinc à peccato excusantur, qui latronibus, ut à Satelliticibus in carcerem conijciuntur acclamant, & quia nulla fere spes est emendationis in his homuncionibus, si priuatim corrigantur, & quia penè nullam faciunt famæ iacturam, alioquin infames ob publicum, turpeque delictum; secus esset si quis extrema necessitate cōpulsus vir alioquin honestæ famæ in huiusmodi delictum forte fortuna incidisset, qui non esset manifestandus, quin prius priuatim corripereetur. In his autem, ac similibus delictis iuridicè denuntiandis, ex quibus immineret Delinquentibus vitæ periculum protestatio facienda est à Clericis, atque ecclesiasticis personis, quæ se neque in vindictam, neq; ad poenam sanguinis, sed citra eam denuntiare, profiteantur, ut rectè *Caiet. 2. 2. q. 33. art. 7. & Sot. de teg. secr. nu. 2. q. 5. concl. 2.*

Hæc de delicto iam perpetrato; difficilius tamen remedium est de delicto committendo, quod ipse scio, homicidiū ver. gra. quod à *Petro* contra *Paulum* præparatur. Et primo certum est si occultum fuerit, à me non posse

posse iuridicè primò denunciari, vt bene *Adrianus apud Sotum citatum quest. 4. conclus. 2.* quia crimen quod probari non potest, nec per infamiam, aut indicia disquiri. Iudici non licet iuridicè denunciari. Deinde si possum correctione fraterna homicidam ab homicidio meditato reuocare, teneor: ni possim, tunc si certus sim, denunciare sanè debeo illi, quem solum prodesse, & non obesse scio, idest superiori, tanquam patri ex *Augustin. cap. Videtur 22. quest. 5.* Quamobrem rectè *Paludan. in 4. distict. 19. quest. 4.* hoc pacto monet Superiorem aperiendum fratrem, machinantem alteri mortem; Vita enim fratris præferenda est alterius famæ. Demum si remedium adhibere poterò per denunciationem delicti, & non personæ, illa tantum contentus, personam silentio premam: immò si sufficeret generalis admonitio facta Superiorem, vt patri de aliquo delicto in Communitate, mox executioni mandando, quod cum sciam, aperire non possum, hanc tantum adhibere teneor; sic *Sanctus Thomas quodlib. 11. artic. 12. Nauar. in cap. Sacerdos, num. 14. ac deinceps, & Sotus laudatus.* Rarò autem, & non absque magna cautela esset profectò præmonendus, qui occidendus esset, nè occisorem suum, coniecturis ei suspectum, præuertat, atque e medio tollat.

26 Dices ergo, si Paulus occultissimus esset homicida, & tamen Petrus, vel ob falsos testes, vel propter suspicionem, morte damnandus esset, imputatione homicidij, fas mihi erit homicidium Pauli aperire, ad eripiendum à morte Petrum. Respondeo, vel Paulus malis artibus, & calumnijs homicidium imposuit Petro, vel non. Si primum tenebor, cum dolus, & calumnia nemini debeat adstipulari, præsertim contra Innocentem, quem iniuste video petiturum: Si secundum, ita vt aliunde rumor contra Petrum ortum habuerit, nec teneor, nec possum denunciare; quia non obligor tanto cum damno, qui quidem Proximus non fuit causa falsi rumoris, & periculi vitæ, nisi valde per accidens, quod hic, & nunc subit Petrus. Quòd si homicidium probari posset via accusationis, si vellet quis seruato iuris ordine incedere, sanè posset; sic *Soar. disput. 8. de charitat. sect. 6. num. 7.* Verum teneretur remedia *num. 31. relata adhibere.*

27 Septima conclusio. Si delictum sit omnino emendatum, denunciandum non est: si autem vel non sit emendatum, vel immineat recidui periculum, seruanda sunt regulæ in superioribus conclusionibus explicatæ de denunciatione, præmissa, vel non præmissa, correctione fraterna, pro qualitate delicti, faciendæ. Prima pars est *Soti libr. 3. de iust.*

& iur. quest. 5. artic. 5. Sanch. lib. 6. oper. moral. quest. 5. artic. 5. Sanch. libr. 6. oper. moral. cap. 18. num. 49. Tolet. libr. 5. summ. cap. 57. num. 2. qui quidem exempla falsificationis monetarum, & hæresis adducit; veramque esse assertam doctrinam arbitrat in reliquis etiam criminibus contra bonum commune, eo solum excepto casu, cum quis horum delictorum conscius à Iudice interrogaretur iuridicè, apud quem aliqua esset probatio illius criminis, vel aliqua Infamia, quapropter non esset occultum: subscribunt *Villor. ad manuale Nauarri cap. 25. num. 33. Roderic. Acuña in tract. de confess. sollicitat. quest. 3. num. 15 Megala in prima part. libr. 1. cap. 5. num. 26. Portella in addit. ad dubia Regular. vers. sollicitare feminas num. 18.* qui hæc habet. Si femina sollicitata certò sciat Confessorem esse penitentem, & moraliter intelligat penitentiam illius de præterito esse veram, non tenebitur denunciare, quia finis denunciationis est emendatio proximi. Si igitur ille adstipulatur, *Peirinus in prinil. Ordin. Minor. tom. 2. constitut. 4. Gregor. XV. 9. 6. num. 31. Si mulieri sollicitata (inquit) constet de emendatione sollicitantis, non tenetur denunciare; quia cum probauerimus hoc peccatum fraternam correctionem admittere, si hæc profuit, vel sine hac peccatum est emendatum nõ est cur ad denunciandum procedatur. Quamobrem Sotus de teg. sec. membr. 2. quest. 4. conclus. 5. monet cautè legendum esse Riccard. in 4. distict. 10. contrarium indicantem de quocumque delicto. Confirmatur præterea conclusio; nam cessante fine intrinseco, atque immediato, cessat necessitas medij, ergo cessante necessitate emendationis, quæ supponitur facta, cessabit profectò medium correctionis; immò perniciosum quidem esset cicatricè vulneris refricare cum Propheta beatos eos censeat, *Quorum remissa sunt iniquitates, & tecta sunt peccata. psalm. 31.* Et liquet magis ex discrimine finis huius correctionis, & eius, ad quem accusatio, vel denuntiatio iuridica referuntur, vt supra cap. 3. d. num. 2. ac deinceps.*

Quamuis rationes allatæ de denuntiatione paterna videantur efficaces, quæ ad emendationem, & non ad punitionem ordinatur, nec modo probant non denuncianda esse delicta iam emendata, sine recidui periculo, sed etiam ea, de quibus prudenter reum arbitror suo tempore penitentiam acturum, vt prosequar *numero sequenti*; nec timor irget similia esse commissurum, vel diu cum gravi eius perniciæ in eo permanens, vt probè *Soar. disp. 7. de carit. sect. 3. num. 7.* quia nimirum in hoc casu proximus mea non indiget correctione, nec præceptum affirmatiuum misericordiæ, nisi seruatis, in articulo neces-

necessitatis, circumstantijs obligat, ad instar præcepti orandi pro Proximo; nihilo tamen minus communiter Auctores asserunt huiusmodi delicta ut sic emendata, materiam, nec etiam esse iudicialis denuntiationis, nullo iudice interrogante, & præter relatos docet *Sot. expressè lib. 5. de iust. & iur. quest. 5. art. 1. Genuen. in prax. Neapol. saepe citatus num. 6. nec non Nauarr. in conc. 10. mox citandus*; & probatur, quia ordo correctionis in Euangelio præscriptus iudiciali plerunque, premittendus est denuntiationi, ut sæpe dixi ac docet *Diuus Thomas 2. 2. quest. 33. art. 3. in corp. ad finem*; sed huic præmittenda præcipitur correctio fraterna, ut ex praxi indicata *cap. 3. num. 5.* constat; ergo ubi hæc necessaria non erit, neque denuntiatio iudicialis plerunque in præcepto iudicanda erit; atqui correctio fraterna adhibenda non est, ubi delictum omnino est emendatum, vel certo emendandus, ergo neque iudicialis denuntiatio. Confirmabimus hoc idem sequenti *cap. numero 3. & capitulo 6. reg. 8.*

28 Quando autem quis emendatus dicatur, licet ad prudentis iudicii trutinam tuto res referenda esset, nihilo tamen secius præter ea, quæ ex *Abbate & cap. 3. num. 10. & 11. super adduxi disp. 2. cap. 2. num. 27.* in alijs delictis, una excepta hæresi præsertim, formali, posse quempiam, ut probè *Genuensis* emendatum præsumi, si iubilæum in propria consequutus fuisset patria; vel urbem ad annum Sanctum celebrandum, vel ad hunc finem, ut ibi suæ consuleret conscientie adiunisset. Vel si per triennium bene vixisset, ut *Homo bonus de excom. Eccles. part. 1. tract. 7. cap. 7. quest. 33. Freitas in addic. ad tractat. de confes. sollicit. quest. 8. num. 32. Ricinus part. 2. decis. 159. num. 14. hoc enim temporis tractu* (ut cum *Hieronymo ad Furiam epist. 10. loquar*) *vita posterior iudicabit de priore*; tamen si in hoc casu longum, diuturnumque esset temporis intervallum, triennium elapsum expectare, post quod denuntiandum nec, ne Proximum iudicarem. Merito hæresim excepi; nam si formalis fuerit, cuius semper dubium subrepere, titillare, & carpere animum meritò solet, num vera pœnitentia emendata sit, nec ne; cum doloso pœnitentia fucò tetrum pestilensque vlcus quod in pectore subdolè fouent, soleant hæretici tegere; ut probè *Royas apud Genuensem nu. 6. Ragund. tract. 2. lib. 6. cap. 4. num. 17.* Idem citatus *Genuensis* indicat de hæretico emendato, qui tamen dogmatizando Christianæ nociuisset Reipublicæ; quos quidem omnes etiam emendatos denuntiandos esse ad pœnam, quam meruere luendam bene ex nonnullis idem *Auctor docet num. 6. ad finem. De*

alijs autem delictis ad sacrum Tribunal inquisitionis spectantibus standum est eius edictis, de quibus *Auctores modo citati* legendi sunt.

29 Quod iudicium tulimus de emendato delicto, idem ferendum est, si quis certo, aut probabiliter sciret Proximum, vel per correctionem alterius, vel sua se sponte emendaturum, quem tunc non teneberis corripere, ut optimè *Caiet. in sum. verb. correctio Valent. 2. 2. disp. 3. quest. 10. punt. 2. colum. 6. 8. 2. vers. quinta circumstantia*; & ratio videtur eadem, quia tu proximus tunc temporis non indiget correctione; quapropter nec tu teneris consequenter eam adhibere; ut neque eleemosynam corporalem elargiri, cui noueris ab alio subuenturum iri, ut rectè citatus *Valent. q. 9. punt. 4.* Quid autem in dubio emendationis faciendum sit dicemus *cap. 6. reg. 8. in fine.*

30 Octaua conclusio. Si correctio adhibitis testibus, fructum non habuerit denunciandus tandem esset Frater, seu Proximus Prælati, si spes emendationis sit in delictis priuatis, neque contra bonum commune, nec maior ipsius fratris timeretur perversio. Prima pars expressa est in Euangelio, & constabit ex *cap. 6. reg. 2.* quamuis negetur à *Pauromitano qui Cap si Nouis de iudic. ad timorem alijs inurendum etiam cessante emendationis spe*, vult huiusmodi delicta denuncianda esse; verum nostra assertio est *Diui Thomæ 2. 2. quest. 33. art. 6. Soti saepe citati quest. 4. concl. 6.* nam cessante sine proximo, atque immediato, à medio sanè cessandum est; cum autem correctio fraterna, quæ etiam denuntiationem comprehendit, ut finem habeat fratris emendationem, huius spe cessante, cessanda ab ipsa, ni gradus faciendus esset ad *denuntiationem*, atque ad accusationem iuxta ea, quæ dicturi sumus *cap. 6. reg. 7. ac deinceps.*

31 Nona conclusio. Nò modo peccabit mortaliter priuata persona, si correctione omittat, omnino necessariam, à qua neque metu in constantem virum cadente excusari, sequenti assertione, dicemus, sed etiam quando proximus graui necessitate premittitur. Prima pars ex superioribus constat præsertim præcedenti assertione. Secunda ostenditur à paritate præcepti eleemosynæ, ad quam de superfluis tenetur, quis etiam in graui necessitate Proximi; sic *Sanctus Thom. 4. dist. 15. quest. 2. colum. 193. Antonin. 2. part. tit. 1. cap. 24. §. 4. Ricard. 4. dist. 15. Syluest. Tabien. Armel. verb. eleemosyna. Tolet. lib. 8. sum. cap. 35.* ergo à fortiori de eleemosyna spirituali fraternæ correctionis idem sentiendum non ad eam modo nos obligari, in extrema proximi necessitate, sed etiam in graui,

gravi, quando nimirum ex malitia, vel passione peccauerit Proximus, à qua culpa moraliter loquendo, ni data correctionis manu, difficulter emergeret. Extrema verò, & gravis huiusmodi spiritualis necessitas ex corporali cum analogia declaranda est. Et quidem cum extrema in corporalibus, Auctorum consensu illa sit, quando nimirum non modò mortis imminet periculum, sed quando probabilia sunt signa talis periculi mortis, quæ probabiliter timeretur, extrema pariter spiritualis ad huius instar, tunc sanè censenda, quando æternæ imminet periculum mortis. Grauis autem necessitas corporalis cum tunc censeatur esse, quando aliquod imminet incommodum notabile; Spiritualis ea extimanda est, qua incommodum notabile intercedit, nimirum cum peccator magna cum difficultate à peccato, ni corripere, sit emerfurus, vel post multum temporis, vel non sine magno recidui periculo. Et sanè in hac etiam spirituali elemosyna plerunque illa seruanda est regula, quæ in corporali, vt ad conseruanda bona Proximi pensandum sit, æqua lance; proprium quod subeo damnum, & lucrum intentum spirituale Proximi, quam regulam probè explicat *Vazquez in opusc. de elemos. cap. 1. dub. 3. à num. 26. ac deinceps.*

- 32 Decima conclusio. Excusatur ab hoc onere quis ex quocumque timore cadente in constantem virum vitæ, honoris, famæ, vel bonorum temporalium, ita *Sotus mem. 2. quæst. 2. ad conclus. 6. ex sancto Thoma 2. 2. quæst. 36. art. 5.* Et ratio est, quòd nobis non tanta cura vitæ spiritualis sit, neque huiusmodi opera charitatis cum periculo vitæ obeunda sunt, neque tanti emendationis Proximi salus; ni euidentis eiusdem instaret perditio, ad quam necessaria omninò putaretur correctio, tunc enim nullo pacto prætermittenda, sic ex *Diuo Thoma deducit idem Sot. conclus. 8. & reg. 17. cap. 6.* nos prosequemur. Secundò probatur ex paritate elemosynæ, ad quam vniuersaliter nullus teneretur tantam incurrere necessitatem, vt à simili Proximum eleuet. Equidem quando mea correctio simpliciter necessaria non est, quòd sine illa frater potest è miseria emergere, non postpono charitatem Proximi, vitæ propriæ, honori, vel bonis temporalibus, quamuis cessem corripere, quia tunc nec vitæ, nec honor, nec bona temporalia ad bonum Proximi necessaria censentur; sic si quis comminaretur se peieraturum, ni mea ei darem bona, non teneor ea dare; cum ille ex malitia, & non ex necessitate bonorum meorum peccet. Quæ cum ita sint exponere gradum huius necessitatis, haud facile est; ac præter ea, quæ paulò ante, superio-

ri assertione diximus, si ex malitia quis peccet, aut ex passione, potest si velit resipiscere; quin ei necessaria simpliciter sit correctio fraterna: si ex ignorantia inuincibili excusabitur: si ex vincibili, tunc sanè teneor corrigere. Fiat res exemplo clarior, si peccatorem scire cupientem, & inquirentem, quod ei incumbit, ego viderem, Doctorem natum esse hæreticum, qui in errorem probabiliter eum trahet, tenebor profectò admonere, atque corripere, etiam cum periculo vitæ. Sic *Sotus citatus*; qui tunc tantum subscribo, cum necessaria censetur hic, & nunc mea correctio ad salutem. Seducti; nã si opportuniore tempore, loco, &c. possem illum eripere, non video cur hic & nunc sine necessitate, tantum periculum teneat subire; cum Docendus possit bona fide excusari, si imbibatur hæresi, quam scio me per correctionem ab illo longè mox amandaturum. Quamobrem esset tunc consilium charitatis opportunitatem expectare temporis, vel loci: quod colligo ex *Augustin. de Ciuitat. Dei cap. 9. Caietan. 2. 2. quæst. 33. art. 2.* Ex quacumque causa, ait, quis omittat correctionem, non esse peccatum mortale, si salueur in præparatione animi, dummodo hic, & nunc non habeatur, vt necessaria. Ex hac autem assertione liquet, falsò scitasse ac docuisse *Gabriel. lec. 74. fol. 166.* Omittentem corripere ob timorem mortis, spe intercedente emendationis proximi semper peccare mortaliter, vt si quis correctione posset retrahere Adulteram ab adulterio, timore mortis, imminenti ab Adultero, omitteret, corripere. Falsam præterea esse opinionem *Maironis super verba Augustini. 1. de ciuit. Dei cap. 9. verit. 7. docentis*, nunquam mortaliter peccare priuatam personam omittentem correctionem, nisi, quando concurrat, & cooperatur peccato. *Diuus autem Augustinus citatus à Diuo Thoma 2. 2. quæst. 33. art. 2. ad 3. dicens bonos flagellari*, quia omittunt corripere, eo quòd formidatur carnis excruciatio, vel peremptio, ipseque *Diuus Thomas*, ita explicandi sunt, vt velint solum id esse verum, cum correctio censeatur omninò necessaria.

- 33 Conclusio vndecima. Excusatur quicquid ob ignorantiam inuincibilem ab asserto præcepto, quæ frequenter in hominibus indolis euenire facile poterit. Ratio autem est; nam licet vniuersalissima naturalis iuris principia ignorari minimè possint, sed ad summum non considerari vt malum esse fugiendum, & bonum optandum. Quod tibi non vis alteri ne feceris. Sicut optimè *Cor. duba lib. 2. quæst. 4. concl. 5. Valent. 1. 2. disp. 6. quæst. 6. punc. 1. concl. 7. Azor. lib. 1. cap. 13. quæst. 1. Vazquez 1. 2. disp. 122. cap. 2. Sanch. in oper.*

in op. mor. lib. 2. num. 33. & alij. idemque concederem cum Valentia de illis Decalogi præceptis, quæ nullo ferè negotio à quouis etiam ignaro deducuntur, ut Deum esse colendum, parentes honore habendos; verùm reliqua posse diu ignorari, & aliqua circumstantia apparenter excusante vestita posse, etiam toto vitæ tempore nesciri, optimè à citatis scribitur Auctoribus; sicut igitur posset aliquis putare furtum licere ad erogandam eleemosynam, vel periurium ad propriam, vel alienam vitam tuendam: vel pium esse infirmum morti proximum in alteram partem versari, ut citius moreretur, nec diu pateretur: in quo casu Rusticus iudicatus fuit à Vazquez 1. 2. disp. 124. cap. 2. ad finem laborans ignorantia inuincibili: multos etiam inuincibiliter ignorare docet, Azor lib. 1. cap. 13, quest. 1. peccatū esse mentiri propter aliquod maximū bonū, nec non Auctore Sancio libr. 3. sum. cap. 16. num. 33. aliquos præsertim pueros ignorare pollutionem esse peccatum, sic à pari poterit aliquis per ignorantiam putare non teneri ad correctionem fraternam, nè videatur inquirere de aliorum vita, vel alterius famæ ledere, vel apparente timore, seu defectu spei, vel nè frater peior euadat, idq; ex futilibus causis iudicans.

34. Ultima Conclusio. Potest aliquando etiā esse venialis omissio correctionis, siue ex defectu materiæ corripiendæ, si levis fuerit, siue circumstantiarum desideratarum, in quas leuiter peccatur; siue temporis, siue spei, siue modi, siue metus concepti, & non omnino solidis momentis firmati, siue similium, quæ nonnunquam potuerunt etiam ab omni peccato excusare. De Religiosis familijs non ago, quorum instituta consulat quicunque voluerit.

Nec mihi

..... robur, & as triplex

Circa pectus erit, qui fragilem truci

Committam pelago ratem.

Quam etsi construxeram, è portu tamen nõ patiar, territus vndis, territus procellis.

CAPVT V.

Generales ex dictis ad vsum deducuntur regulæ.

S V M M A.

Prima generalis regula ex charitate, atque iustitia seruanda, num. 1.

Secunda. Nõ possit conscientie, & fama consuli: consulatur tantum conscientia. numer. 2.

Non sunt inquirenda culpa proximorum ad correctionem. ibid.

Tertia Regula. Ordo correctionis fraterna

aliquando etiam in delictis publicis seruandus est. num. 3.

Quarta regula. Peccatum occultum hæresis denunciandum: alia verò peccata contra bonum commune probabile est, posse, & non posse immediatè denunciari. In tertiam verò personam secretò semper corrigenda. num. 4.

Quinta regula. Quodcumque aliud peccatum occultum ante denunciationem iudicalem, fraternæ prius corrigendum, n. 5.

Quando obligatur quicumque ad excusationem criminis falsò impositi. num. 6.

Applicatur hac doctrina Episcopis corripiendis, num. 7.

Modus corrigendi, quo uti debent subditi erga superiores, ibid.

Sexta regula, tum emendatum sine probabili periculo recidui, denunciandum non est Superiori, neque tanquam patri, excepta hæresi, num. 8.

Nec sufficit adiumentum vitandi reciduum, ut tale peccatum, ommissa correctione fraterna, Superiori tanquam patri denunciatur. ibid.

Quando probabile est reciduum quid faciendum. ibid.

Quid quando dubium. ibid.

Quid, quando dubia sit emendatio. ibid.

Septima regula. Per confessionem, vel sub secreto naturali, & consilij petendi gratia, exceptum delictum non est denunciandum, neque tanquam patri per se loquendo. numer. 9.

Satis est per se loquendo, ut sciatur aliquid, vel sub secreto, vel in ordine ad consilium petitum, ut denunciari non possit, numer. 10 15. 16. & 17.

Si fraude, si malis artibus esset extortum hoc secretum non poterit Superiori, neque etiam ut patri aperiri. num. 11.

Index extorquens delictum iniuste non potest ultra procedere. ibid.

Secretum in damnum immediatum Communitatis, vel innocentis vergens non est seruandum, num. 12.

Etiamsi iuraretur, num. 13.

Etiamsi diceretur verbo tenus sub sigillo confessionis, ut fieri solet ab indoctis. numer. 14.

Quando copula & habet sensum disiunctiuum, num. 16. 17. & 18.

Octaua regula. Peccatum veniale per se non est materia correctionis fraternæ. n. 19.

Nisi ratione periculi. n. 20.

Periculum peccati grauis est materia correctionis fraternæ duobus adhibitis exceptionibus. num. 21.

Quid de peccato veniali, ratione scandalij, & ultimi finis, 22. & 23.

Proposuit committendi omnia peccata venialia est peccatum mortale, & materia correctionis . num. 24.
Immo & propositum committendi peccata venialia in re lubrica . n. 25.
Duodecima regula . Quando transgressio est iuris positiui ex ignorantia, necessariò non est corrigendus Proximus . n. 26.
Decima tertia regula . De opportunitate temporis & quod præceptum correctionis statim non obligat . n. 27.
Decima quarta regula . Si quis videt differendo correctionem melius emersurum Proximum, correctio poterit differri . n. 28.
Decima quinta regula . Spectans etiam ad Denuntiantem, cessante spe emendationis, non est facienda correctio . num. 29.
Nec facienda, si sit timor indurationis, vel nimia perturbationis . ibidem .
Immediatè denuntiandum non est peccatum in damnum tertii, qui non renuntiasset propria fama . ibidem .
Decima sexta regula . Quomodo cognoscenda sit spes emendationis . n. 30.
Decima septima regula . Quotiescumque non premissa alias correctione fraterna, licet iuridicè quæpiam denuntiare, licet etiam premissa . n. 31.
Enumerantur casus quibus præcedens regula obligatoria est . num. 32, 33, & 34.
Decima octaua regula . Spectans ad denuntiantem . In casu extrema necessitatis Proximi, etiam cum graui propria damno temporali, teneor illum corripere . numero 35.
Idem assertum volo in graui necessitate eiusdem, nisi intercedat metus grauis cadens in constantem virum . ibidem .
Decima nona regula . Secus faciendum est cum damno spiritali proprio . num. 36.
Vigesima regula . Semper illicita est contra iustitiam, & caritatem denuntiatio falsi criminis . n. 37.
Vigesima prima regula . Etiam est illicita denuntiatio ex prauitate intentionis . n. 38.
Vbi admonentur Moderatores contra Calumniatores .
Regula vigesima secunda . Spectans ad Superiorem, cui denuntiandum est delictum . Excusatur quiuis à paterna denuntiatione, quam sine peccato pro grauitate culpæ denuntianda obire non posset si Pralato imprudenti facienda esset . n. 39.
Sic etiam si probabiliter timeretur Pralatus non seruaturus secretum . n. 40.
Vel ubi melior non indicaretur correctio facienda à Pralato . n. 41.
Vel si amator non sit filij . n. 42.
Pulchra Sancti Gregorij admonitio . ibidem .

Vigesima tertia regula . Vbi dubium esset, num Pralatus melius correpturus sit, non potest peccatum occultum paternè denuntiari, omissa fraterna correctione . n. 43.
Regula vigesima quarta . Merito inuiti censerentur subditi renuntiasse iuri famæ, si per calumniam Deferretum, vel nimiam Superioris credulitatem paternè etiam aliquo pacto denuntiaretur . n. 44.
Superior facilem se præbens denuntiantibus habet omnes ministros impios, numero 45.
Altera optima versio septuaginta Interpretum . n. 46.
Prudens Imperatoris Leonis ad rem nostram consilium . n. 47.
Prælati Bernardi monitio . n. 48.
Altera Dni Antonii à Padoua, numero 49.
Confirmatio Patris Seraphici . n. 50.
Ex his magnum Reipublice emolumentum oritur . n. 51.
Sentiunt nonnulli me iniuste petitem in iudicio, nec aliter valentem propriam defendere innocentiam, posse Calumniatorem interficere . n. 52.
Illud certum est, iam me habere ut à Republica indemnis seruer, falsusq; Delator puniatur . n. 53.
Vigesima quinta regula . Rationabiliter essent inuiti subditi, qui sua renuntiarent iuri, si Superiores singulas non perpenderent delatæ culpæ circumstantias, atque omnibus indagarent iuribus veritatem . n. 54.
Probatum penes eum Geneleos 18. adductum à Cap. Quatenus & quando de accusat. num. 56.
Grauius peccarent Superiores pro qualitate culpa denuntiati, si desides essent in eius inuestiganda veritate . n. 56.
Grauius peccarent Superiores si non inuestigantes, neque veritatem tenentes, subditos aliquo pacto offenserent, ibidem .
Optima sententia Euerardi Mercuriani Quarti Generalis Societatis Iesu . n. 57.
Altera prælati Claudii Aquauina Quinti eiusdem Societatis Generalis, numero 58.
Matres est debere Superiores, ne dum patres, apud quos denuntiantur delicta, ibidem . & 59.
Quid faciendum sit Superiori, cui denuntiatur aliquid Subditi . n. 60.
Imitentur Presules Deum, apud quem non peccata, sed merita reuiscunt . numero 61.
Vigesima sexta regula . Vbi vel certum, vel probabile vel dubium esset Superiorem non paternè progressurum non est facienda denuntiatio, numer. 62.

Qua possit prestare Superior, ut pater, numero 63.

Non licet Superiori excipienti delictum paternè, iudicialiter procedere. num. 64.

Documentum Diui Francisci ad rem. numero 65.

Potest Superior occasiones peccandi remouere sine scandalo, vel detrimento fama Denuntiati: neque ex uno actu vitiosum quempiam habere debet. n. 66.

Penas minari, non autem infligere. n. 67.

Reprehendere coram textibus, sub precepto prescribere uitationem periculi n. 68.

Superiori, qui valeat remedium adhibere; non alteri denuntiandum. n. 69.

Circa delictum occultum, denuntiandum, & non emendatum quomodo habendum sit Superiori. n. 70.

Casus in quibus specialiter potest inquiri, quin precedat infamia. n. 71.

Circa delictum occultum paternè denuntiandum non potest iudicialiter procedi, nec etiam per Superiores Societatis Iesu. num. 72.

Ex vi solius denuntiationis paterna non valent Superiores ad electionem & Religionem deuenire. n. 73.

Seraphica Sancti Francisci doctrina ad rem. n. 74. & 75.

Nil magis dedecet Prælatum quam afflictionem addere afflictis. n. 76.

Modus correctionis seruandus à moderatoribus Ecclesiasticis iuxta Nazianzenum, & Leonem Papam. num. 77.

Cum Christianæ Reipublicæ maxime putem interesse rectum correctionis delictorum usum, nec sanè facilem, præter ea, quæ hæcenus dicta sunt, perennes ex vniuersali doctrina, Superioribus expressa capitulis, quasi è fonte deducere riuulos regularum, operæpretium esse reor. Correctio igitur Proximi, siue per fraternam monitionem, siue per denuntiationem patri, vel iudici faciendam, & materiam habet; nempe delictum: & personam denuntiandam, vel corrigendam: & personam à qua habenda nimirum corripientem, vel denunciantem; necnon aliquem Superiorem, apud quem facienda est denuntiatio; ideo variaz deriuandæ sunt de his regulæ, & quidem generalissimæ, tum de denuntiatione, vel correctione secundum se, tum specialiter de materia, tum de persona corripienda, & corripiente, seu denunciante, demum de Superiore, cui denunciat. Quin-

I Prima igitur regula deducitur, & quidem generalissima ex *Dino Thoma* quodlibet. i. i. artic. 13. *Quia propter varias circumstantias non potest (inquit) certa regula assignari ideo*

habendum pro regula est, quod in omnibus istis seruanda est charitas. Addiderim, & iustitia: propter ius, cuique seruandum suæ famæ, si ei non renunciauerit, vel si modo ab eo non renunciato, non consulitur, ut infra,

2 Secunda regula. Seruandæ sunt conscientia, & fama fratris in eius correctione, utraque pro viribus: ubi verò fama non potest, conscientia, ut præstantiori consulendum est, sic probè ex communi Doctorum sensu *Syluest. Correctio num. 8.* & patet ex terminis, & prudenter, ac piè indicauit *Sanctus Pater Ignatius Fundator Societatis Iesu sub initio exerc. spirit.* ante fundamentum, ubi cum præcipiat fratrem esse pro viribus excusandum, addit, *Si minus rectè sentias, vel intelligant, corripiat benignè.* non aliorum vitam inquirens ne quæras.

3 Accedo ad regulas materiæ correctionis, seu denuntiationis Proximi. Sitque in ordine.

Tertiæ regula. In peccato publico evangelicæ correctionis ordo seruandus necessarius non est; aliquando tamen cum personis Ecclesiasticis Sacerdotio præsertim, vel dignitate donatis, charitati consentaneum erit illum seruare. Probata est hæc regula capite quarto conclusioni. 5. & numer. 5. ac deinceps.

4 Quarta regula circa materiam etiam Pecatum Proximi, licet occultum, si fuerit hæresis, denuntiandum est: si alterius rationis contra bonum commune tendens, ab extrinseca saltem auctoritate probabile, utrumque est; denuntiandum nempe, & non denuntiandum esse Superiori, non præmissa fraterna correctione, ut diximus capite quarto à numero 25. In damnum verò si fuerit tertie personæ, priuata correctione prius corripendum peccatum, ubi spes esset emendæ, sic loco citato conclusioni. 7. numer. 30. Addo ex *Syluest. correctio numer. 8.* si peccatum in me fuerit solum, nec præteritum, sed mihi damnum illaturum graue, præsertim spirituale, præferendum profectio famæ peccantis, potero statim etiam iudicè denunciare, sicut etiam possum pro meatum necessaria defensione rerum alteri detrimentum inferre. Ceterum cum in his moderamen insculpatæ tutelæ seruandum sit, ut ex *Alexandro Tertio capite Si verò de sentent. excommun.* colligitur, perpendendum est, nam fraterna possum consulere correctione Proximo, vel paternæ denuntiatione, quibus tentatis, vel omis- sis, si spes correctionis non esset, tunc ad me seruandum indemnem, inuadentem possum lacerare, qui cum ad libitum desistere

possit, & nolit sibi imputet damnum.

Quinta regula. Quoduis aliud peccatū occultū, & periculū voluntariū, nūquam denunciandū immediata denūciatione iudiciali. Probat, quia de hac denūciatione in textu *Matthæi* sapissimè relato expressius loquitur Christus Dominus, & nos *cap. 1.* diximus, de qua etiam sacri Doctores illum eundem textum explicant. Secundò, quòd contra charitatem esset, ac regulam primam, & secundam, nullo tentato medio suauiore ex his, quæ Christus Dominus *Matth. 18.* ad emendationem præscripsit fratris, à rigidissimo iudicialis denūciationis initium ducere, quòd post alia suauiora tentandum, esse Magister diuinus iussit.

6 Hinc deducitur, vt probè *Ioan. Sancius in suis selectis disp. 46. num. 10.* non solum obligari quemcumque ad excusationem criminis falsò sibi impositi, quando, ni faceret, oriretur scandalum, verum etiam si commissum ab eo fuerit, procurandum esse, vt occultum remaneat *Eccles. 19. Si est tibi delictum, noli denudare* (nec loquimur, quando iuridicè interrogatur à Iudice, de quo aliàs) docet *Sa. verb. Infamare num. 1.* nam Delinquēs in possessione est boni nominis, occulto perseuerante delicto, cui qui detraxerit, consensu Doctorum, obligandus est etiam ad restitutionem.

7 Hinc infertur pro peculiari re nostra Episcoporum, Patres Prouincialis Synodi sine peccato non posse incontinentiam Episcopi denunciare Summo Pontifici, nò præmissa fraterna correptione, præscripta à *Concil. Trident. sess. 25. num. 14.* Ratio est, quia hoc in euentu, maximè seruandus est ordo euangelicus; cum de iuridica, & publica denūciatione agatur apud Summum Pontificem tandem faciendā. Probat præterea ex *cap. Nonit de iud. & cap. Cum dilectus de accusat.* vbi specialiter de quodam Episcopo habetur sermo, iuridicè denunciato, non tamen prius præmonito; cuius denūciationem, reprobatur *Innoc. III. & cap. 2. eod. titulo*, habetur, *Si quis Episcopus ab illis Accusatoribus, qui recipiendi sunt accusatus fuerit, postquam ab eis caritatiuè conuentus fuit, vt causam emendet, & eam corrigere noluerit, &c.* quia vt *Glossa*: *Admonitio semper est præmittenda ante accusationem, & ante vindictam*; idemque est de iuridica denūciatione, accusatione maximè affine. Confirmatur ex *cap. Licet Heli de simon. adiuncta Glossa*, Modus autem in reliquis delictis procedendi traditus ab *Abbat. cap. Innotuit citato num. 43.* Qua verò ratione reliqui delictum incontinentiæ, vel periculum scientes Episcopi ex charitate, atque iustitia teneantur agere ex regulis iam adductis, & adducendis

deriuari poterit. Verum si subditi fuerint, qui admonere secretò debent Episcopos, vt posse docent communiter Doctores cum *Augustino in 3. regul. habita epist. 109. ad Moniales, & expressè tom. 1. ad Religiosos. Non solum vestri, sed etiam Prælati misere mini, qui inter vòs, quanto in loco superiore, tanto in periculo maiore versantur. Accedit sãctus Thomas 2. 2. quæst. 33. art. 4. docens hunc correctionis actum iurisdictionem non expostulare, sed in coniunctione animarum, & charitatis fundari; charitas autem, cæteris paribus, maior erga Superiores debet esse, in hoc inquam casu recordentur oportet modestiæ, & quam erga Prælatos seruare tenentur reuerentiæ penes *Gregorij* documentum relatum *cap. Sicut 2. quæst. 7. Sicut laudabile est debitam reuerentiam exhibere Pastoribus: sic reuerentiæ, & Dei timoris est, vt si qui sint in eis, qui indigeant correptione, nulla dissimulatione postponantur; nè totum corpus morbus inundat, si languor non fuerit curatus in capite.**

8 Sexta Regula. Peccatum occultū prorsus emendandum, cuius probabile recidui periculum non sit, non est corrigendum: neque Superiori vt patri deferendum. Non autem loquor de Religiosis, de quibus, vt dixi, non est animus, neque consilium differendi. Nec loquor de hæresi, de qua *cap. 4. num. 25. & 35.* vbi de alijs delictis ad sacrum tribunal Inquisitionis quid sentiendum sit indicaui. Ad stipulatur præterea huic regulæ *Diuus Thomas quodl. 11. art. 13. solut. ad 3. Adrian. in 4. quæst. de correct. fratern. 5. pro huius decisione Diuus Antonin. 2. part. tit. 9. cap. 6. §. 4. Syluest. verb. denunciatio quæst. 1. 1. Sotus de reg. sec. mem. 2. quæst. 4. post dubium 3. conclusionis 4. Valent. 2. 2. disput. 3. quæst. 10. punct. 5. colum. 15. §. sed rectius hoc negat.* Qui quidem *Valentia* expressius delictum iam emendatum, secreta monitione verb. grat. vel alio modo, licitè non denunciari docet Superiori, neque vt patri. Accedit tandem *Fazq. de penit. tom. 4. in 3. par. quæst. 86. art. 2. dub. 5. num. 20.* apud quos Doctores alij. Probat primò ex verbis Domini *Matth. 18. Si te audierit lucratus es fratrem tuum*, quasi dicat nihil præterea superest, sed ibi siste, consequuto sine, qui intenditur, quo cessante cessare quæ sunt etiam ad finem debent. Secundò, quia, vt probè *Adrianus supra laudatus*, quemadmodum grauius absq; dubio est, quempiam apud grauem, honestum, ac principem virum, quàm apud alium infamare, sic etiam apud Prælatum, apud quem quisque meritò magni facit propriam opinionem, ac famam vt nos *capite quinto, numero 28.* scripsimus; igitur famæ, atque opinionis iactura Proximi

apud Prælatum; quando ad finem correctionis necessaria non censetur, minimè facienda est. Et quamvis *Riccard. 4. dist. 19. art. 3. quest. 1. in corpor. Gabriel in canonem. Missa lect. 74. litt. V. Rosella verb. inquisitio, Angel. verb. denunciatio num. 20.* Contrariū indicare videantur, quia denunciationem paternam prodesse ad præcauendum reciduum arbitrantur; verū præter quā quod Riccardi doctrina improbabilis iudicetur ad minimum à *Nauarro*, & ab alijs, non sine nota, reiiciatur, vt rectè *Sanchez* horum Auctorum sententia vera tunc solū esset, quando probabile reiterationis periculum instaret, ni præteritus lapsus aperiretur Superiori, secus aliās; neque maior securitas præcauendi reciduum satis est ad denūciationē, vt probè *Valen. col. 71 2. s. neq;* ad licitè delictum emendatum deferendum, quod intendebat *Adrianus*, sed necessitas desideratur; nam non pro qualicumque bono spirituali Proximi fas est ei damnum inferre in bonis temporalibus; sed pro necessario ad salutem, quale non est plerunque maior à reciduo præcauendo securitas; neque enim posset quis alicui bona eripere, ac pauperibus dare, vt pro eo preces fundant ad Deum; sicut benè ipsemet *Adrianus*, & patet ex *Augustin. homil. 7. libri 50. homiliar. quæ habetur in appendice sermon. 15. tome 10. & refertur 14. quest. 5.* Certè aliquis. *Portè* (inquit) & hoc secum cogitat aliquis, & dicit, multi sunt Christiani diuites, auari, & cupidi, non habeo peccatum; si illis abstulero, & pauperibus dedero; vnde enim illi nihil boni faciunt, mercedem habere potero, si ego eleemosynas dedero. Etiam in hac re parcat vnusquisque anima sua, quia huiusmodi cogitatio ex diaboli calliditate suggeritur, &c. addit enim potiùs peccata sua, quā minuit. Quod si non ob qualecumque bonum spirituale, licet temporale damnum inferre Proximo, licebit nè illud causare in fama, quæ sæpe ad bona spectat spiritualia, vt sæpiùs dixi? Quod si casus huiusmodi esset, vt certò, vel probabiliter timeretur Proximus, non indicato præterito eius lapsu Superiori, vt patri, iterum casurus, tunc si reliquis concurrentibus explicatis, atque explicandis requisitis, denunciatio fieri poterit; idque deduco ex *Diuo Thoma quodlibeto citato 11. art. 3. & supra laudatis Doctoribus*; verū quia rarus erit hic casus, *Au- dore Valentia*, regulam à nobis traditam, absolutè assertam volo. Si autem esset dubium, an subditus esset plenè emēdatus, cum certò de culpa constet, dubiaque sit emendatio, possessio, & præsumptio videtur esse ex parte delicti, & seruandæ sunt regulæ generales, ac si non esset emendatus frater.

Quod si de emendatione certò constaret, dubium autem esset de periculo recidui, iudicarem possessionem, & præsumptionem stare pro emēdatione; neque illud delictum immediatè manifestandum esse Superiori, tametsi contrarium sentiat *Sanchez num. 51.* at mihi fauet *Valentia supra citatus*, qui certam reiterationis, vel probabilem ad minimum desiderat notitiam, ad excusandam à malitia denunciationem occulti, & emendati delicti.

Septima Regula. Non modò ea, quæ sacramentali noscuntur Confessione denuncianda non sunt; verū nec quæ secretò, & consilij petendi gratia aperiuntur. Est hæc regula *Soarii*, quam docet seruandam in omnibus 4. tom. de relig. lib. 10. cap. 7. num. 23. Et ratio primæ partis probatione non indiget, cum archissimum Confessionis sigillum, nulla ratione violandum esse, meridiana, clariùs sit luce. Illud autem silentio minimè præterire possum, quod probè notauit *Azor. 2. part. institut. libr. 12. capit. 15. quest. 2.* Confessarios nullo pacto debere, immò nec posse admonere Magistrarum Rempubli- cam, Episcopos, Prælatos, vel Superiores, aliqua peccata fieri in Monasterio, Conuentu, Ciuitate, vel Republica (& quo minor est Communitas, eo minus licet) etiam ad effectum, vt inuigilent; sæpe enim sæpiùs ex his sigillum violari confessionis experientia docet; necnon sæpiùs à confessione retrahuntur nonnulli, dum ex illo foro vident palam fieri eorum delicta. Addo hoc Sacramentum magis onerosum non esse faciendum, cuius iugum oleo suauitatis è consensu Auctorum, deliniendum; & regulariter è foro adeò secreto notitia publica deriuanda non est, neque deueniendum ad forense iudicium, quod altius inhzrere omnium animis optandum esset; neque tantum boni Religioni, siue Reipublicæ potest afferre monitio Confessoris, in notitia Confessionis fundata, quantum scandali, ac detrimenti animabus sola vmbra secreti non seruati, ac perfracti sigilli Confessionis. Quæ verò ratione, cautus debeat esse Prælatus Religionis in Confessione excipienda, neque posse subditum vrgeri ad declarandum, iniuriamque facere, si denegat absolutionem, vel prohibeat prudentes, doctosque adire subditum, ad sibi consulendum: & quando in periculo huiusmodi Superiores sint, doctè atque eruditè docet *Fagundes 2. part. Eccles. lib. 5. c. 1. n. 12.* Secunda regulæ pars in sensu copulato, quem efficere sentit *Soarius copulā* (&) vt non modò secretò, sed etiam consilij petendi gratia (neque alterutrum sufficere) debeat innotescere. Et meritò probatur, alioquin auerterentur nō modò Christiani, sed

sed Religiosi à quærendo animi remedio, etiam secreto, & cum omni cautela perito. Itaque si copula (☉) coniunctiuum sensum, ut vult *Soarius* hic retineat; profectò defectu alterutius siue secreti, siue directionis, & consilij expetiti, si, verb. grat. quis vel amicitie causa addita conditione secreti, vel causa consilij tantum absque secreto expressè requisito, suum arcanum aperiret defectum, posset hic Superiori, ut patri denunciari. Ratio, qua mouetur *Soarius* ad hunc sensum adstruendum est, quia coniunctio (☉) communiter hunc habet sensum. Cum ergo in bonum spirituale animæ conditus ille sit, eam solum notitiam excipere censendus est, cuius vltus spiritali bono, alioquin obesset, cuiusmodi haberetur vltus notitiæ ex confessione, aut ex communicatione gratia consilij, vel directionis tantum.

- 10 Verum ex hoc eodem *Soarii* principio probabilius duxerim contrarium sensum habere particulam (☉) nempe disiunctiuum. Probatur primò, quia si quis ex sola directionis, & consilij causa moueretur ad sui peccatum alteri manifestandum, non video qua ratione non pareret obligationem Confessanti, non detegendi peccatum excepti etiam si aperiendum illud esset Prælato tanquam patri, ob reuerentiam, ut ipsemet *Soarius* fatetur, negotij conscientie: Secundò, quia talis notitia imbibitum habet secretum per pactum tacitum ex natura rei, ut probè indicat *Bonacin. de restit. disp. 2. quest. 2. pñ. unico num. 4.* alioquin, ut ex *Soario* paulò ante dicebam, retraherentur homines à consilio petendo; à consuetudine petitorum, viro rum, atque ab inuestigatione remedij propriæ animæ, timore denunciationis peccati, etiam occulti, ut supponimus. & natura sua secreti. Superiori faciendæ. Quamobrem omnino probabilius iudico, delictum hoc pacto alicui notum per se loquendo in vniuersali Dei Ecclesia, denunciari neque ut patri posse, quod sentit etiam *Sanchez lib. 6. oper. mor. cap. 18. num. 57.* ubi docet, si ambitiosus in societate Iesu respiciuerit, itaque delicti ambitionis pœnitentia ductus, se alicui detegeret, petendi consilij gratia, ut animæ suæ bono consulere, quod nullatenus posset paternè denunciari; tum quia hæc detectio ordinatur ad confessionem sacramentalem; sicut dum quis scribit peccata sua, ut ea fateatur, inueniens papirum perditum, tenetur obligatione sigilli quasi Sacramentalia ea seruare secreta; quod scriptio illa ad confessionem Sacramentalem ordinatur; idq; à fortiori verum puto, si quis hac intentione detecta, protestaretur se in confessione aperire omne illud negotium, & vel factum, vel nò facto signo crucis eius pro seque-

retur; licet postea re vera non fieret confessio; etenim à fortiori hic modus ordinatur ad confessionem sacramentalem, & Doctores indicantes contrarium, sic intelligendi sunt, non quòd non pariat hic modus obligationem naturalem seruandi secretum, sed quòd propriè sigillum Sacramentale non inducat. Hanc autem rem sic secreto habitam reuelari posse, immediata denunciatione paterna, si immediatè contra bonum commune tendat, pendatque præsertim in futurum, ut dici solet de impedimentis matrimonij, probat *Sanchez lib. 3. de mat. disp. 13. num. 6. indicatq; in oper. mor. modo citato. & nos num. 12.* mox dicuri sumus.

- 12 Si autem fraude, si falsis pollicitationibus, si fraudulentis precibus, si adumbrata siueque simulatione, malisque alijs similibus artibus, vi, vel metu à Proximo extorxisti secretum, nullo pacto te illud posse Superiori, neque ut patri aperire, absolutè loquendo, compertum habeo; nam si in hoc casu probabilissima censetur doctrina Theologorum, quos sequuntur *Azor. 3. part. lib. 13. cap. 31. dub. 9. Reginald. tom. 2. de secret. quest. 53. num. 1. conc. 1. & 3. Nauar. cap. 18. sum. num. 54. Bonac. de restit. modo laudatus num. 8.* neque ad atrociora docentium vitanda tormenta, me posse licite aperire huiusmodi secretum iniuste extortum, quid sine periculo tormentorum dicendum esset? & quamuis alij Doctores ubi grauiora perferenda essent alioquin tormenta, me excusant, ut *Lessius lib. 2. de iust. cap. 11. dub. 8. numero 55. Bellucius tract. 40. cap. 2. quest. 12. num. 128.* nihilo tamen minus omnes conueniunt in quocunque alio casu, peccatum secretum per se loquendo iniuste, ac fraudulenter extortum, aperiendum non esse. Hinc quando iudex iniuste expressit, atque excipit secretum subditi, minime ea cognitione ductus, potest vltra procedere, sed quicquid inde dimanat, iniustum est; nam iniustitia, causæ permanere profectò censetur in effectu; igitur quando criminis cognitio est iniusta, quicquid inde ortum ducit, iniustum habendum, cassandum, atq; irritandum est, ut probè *Sotus de reg. sec. mem. 2. q. 6. conc. 5.*

- 12 Dixi per se loquendo, quia si secretum vergeret in damnum immediatè imminens Communitati, ut *cap. 3. num. 9. dixi*, vel Innocentis, non esset seruandum; ratio est, quia secretum obligare nequaquam potest contra charitatem, alteri debitam; sed ex charitate damna Communitatis, atque Innocentis obligamur vitare, seruatis tamen regulis, supra positis, quibus ad correctionem fraternam tenemur. &c. ita *Molina de instit. tom. secundo tractatu quarto, disputatione 3. Syluester Reginaldus, & alij ab his citati.*

De Deni;

- 13 Denique dictum volo. etiam si secretum, promissum, ac firmatum esset iuramento, quod sanè sequitur, naturam promissionis, nec vinculum est iniquitatis, ut multi apud *Lazarium tract. canon. quest. scilicet. 2. quest. 10. num. 6.* Idemque dictum sit etiam, si aperiens secretum incautè, seu ignoranter dicat, se illud in confessione manifestare, aut sub sigillo confessionis, quod propriè huiusmodi secretum confessionis non sit, ut citati Doctores aiunt; & cum in damnum Communitatis vel Tertij immediatè imminet aperiendum erit, seruatis, ut modo dicebam, regulis Euangelicæ correctionis.
- 14 Quod si tale non esset secretum non modò Inferioribus, sed neque Superioribus, etiam præcipientibus sub pœna excommunicationis, reuelare possemus; sic præter citatos Auctores *Sotus de sec. leg. mem. 3. quest. 1.* Ratio autem est, quia non habent Superiores ius abrogandi legem naturæ, secretum autem iure naturæ per se celandum est, ni alia via satis cognitum illis sit; ergo &c.
- 15 Qua verò ratione deberet se gerere in examine depositarius secreti, utens æquivocatione, legat qui vult *Sot. de sec. leg. mem. 3. quest. 1. d. conc. 4. Valent. tom. 3. disp. 5. quest. 13. punt. 2. Bonac. paulò ante laudatum numero 11.*
- 16 Tertiò idem est asserere, dispositionem aliquam sensum habere copulatiuum, ac dicere neque denuntianda esse, quæ consilij, ac directionis gratia secretò innotuerint, ita ut noua tantum sit exceptio notitiæ habitæ, ex consilio nimirum secretò petito; & duò quæ ibi indicantur secretum, scilicet, consilijque petitio in vnum resolui videantur; at hoc est falsum; quia quando copula inter duò ponitur, quorum vnum necessariò inest alteri, tunc quidem illa duò resoluantur in vnum, ut probè *Bartol. in leg. 1. ff. de pact.* vbi ait. *Arma virumque; cano. idem esse, ac armatum virum,* secus alias; cum igitur secretò aliquid alicui significare, non necessariò consilij petitionem importet; quòd amicitie causa, vel ob aliam rationem fieri potest, ut idem concedit *Soarius*, non est cur totum illud coniunctum resoluat in vnum, sed illa duò disiunctiue sumi debent, Confirmatur ex leg. 1. ff. de pact. vbi pactum descriptum duorum placitum, & consensus placitus consensus exponitur, quæ quidem expositio admittitur inter ea, quæ ad instar generis, & speciei se habent, ut notant *Imol. in leg. si cum dotem §. sin autem in principio ff. solut. mat. Abbas cap. Ex parte num. 5. de rescript. & Felin. ibidem num. 14.* At secretò alicui dicere, nec non consilij gratia aperire, sic non se habent; ergo &c. Quarto vtraque ratio

aliquid scilicet sub secreto aperire, atque aperire ad consilium petendum per se loquendo, præciso canone, quem expendimus non requiritur ad obligationem naturalem arcani seruandi, sed alterutra ratio sufficit ex iure; siue enim mihi dicas aliquid secretò, siue ad petendum consilium, si rem ex se secreto dignam proferas, licet signatè non explices secretò te illam aperire, absolutè me obligas, nè illam reuelem: atqui quando plura copulantur in aliqua dispositione ad vnum effectum, ad quem de iure simul non sunt necessaria, copula (&) resoluitur in disiunctiuam Vel: ergo cum ad effectum reuelationis, seu rei secreto tenendæ vtrumque membrum, inter quæ versatur copula apposita, in canone, de quo loquimur, non sit necessarium, sufficiatque alterum solum, copula (&) in alternatiuam resoluenda est. Maior propositio est manifesta, atque ab ipso met *Soario* deducitur, quatenus ex distinctis oriri principijs docet obligationem seruandi secreti, quando res dicitur secretò, & quando ad petendum consilium aperitur. Minor vero propositio est *Glossa, & omnium Doctorum in Cap. Ex parte de rescript. citato, ut videre est apud Felin. laudatum num. 14. in fallentia tertia per Cap. Cum iam dudum, & cap. significauit de appellat. in verb. eorum,* quibus subscribunt *Imola, Petrus de Ancarano* 18 & sexcenti alij apud eundem *Felinum*. Hinc *Bartolus cons. 193.* docuit si conductor remissionem petat ex duabus causis simul apposis, at per copulam (&) coniunctis, quarum qualibet per se sufficit si hæc probantur, obtinere illam sane debet; ad stipulatur *Bald. in leg. si mater tua C. de contrahen. empt. vbi* habet proponentem copulatiue duas causas, vtramque non teneri probare, ni respectu vnius effectus, vtraque requireretur; quare in terminis *Lozana sum. quest. regul. cap. 27. num. 11.* de omnibus Religiosis nostrum sensum probat.

Obijcies, ad eleemosynas corporales etiam tenemur, cum rationabiliter dubitamus de necessitate Proximi; ergo ad spirituales. Nego consequentiam, quòd in corporalibus nullum sit periculum, si eleemosyna erogetur non indigenti; in spiritualibus verò læditur fama proximi, quando quis temerè, vel non probabiliter iudicat illum peccatorem.

- 19 Regula Octaua. Peccatum veniale per se non est materia correctionis fraternæ: neque facillè subscribo *Soto de Secret. mem. 2. quest. 2. concl. 2.* contrarium subobscurè indicanti; etenim vel de veniali loquimur ut tale, & quidem sicut non est materia necessaria confessionis, ita neque correctionis & si-

cut

cur sub mortali proximus non tenetur se emendare, ita neque frater illum corripere ad effectum emendationis, vt neque peccet venialiter, ni corrigat, vt probe, *Azor. part. 2. lib. 1. 2. cap. 4.* cessante enim, vt sæpius dixi si-
22 ne, cessat etiam necessitas medij. Vel loquimur de peccato veniali, vt inuolvente periculum morale, ac proximum peccandi mortaliter, in quod tandem inclinatur *Sotus conclus. 3.* neque coherenter; & sanè peccatum veniale ratione huius periculi, intra suos non se continet fines, mortalemque malitiam attingit, vt probè *Bonauent. in 4. decis. 17. part. 3. art. 2. q. 1. Caiet. & Armill. in sum. verb. periculum. Nauarr. sum. lat. cap. 3. num. 14. Cordub. in sum. q. 4. fol. 19. Suarez 4 tom. in 3. part. disp. 32. sect. 2. ad finem Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 8. num. 1.* Quamobrem si quis domum ingrederetur suspectam, aut familiaritatem contraheret cum muliercula, quæ sunt duo Soti exempla, vel ex varijs cõferetur circumstantijs se exponere Proximo, ac mortali periculo peccandi mortaliter, & peccabit eodem pacto mortaliter, materiamq; præstabit fraternæ correctioni; vel sub illis circumstantijs abesse huiusmodi periculum putabitur, & sicut peccatum non erit mortale ratione periculi, sic nec materia erit correctionis. Quo sensu *Augustinum* interpretor allatum à *Soto* dicentem, si oculi petulæ iam in aliquo vestrum aduerteritis statim admonite: ne male cepta progrediantur: vel puto sermonem habuisse *Augustinum* de scandalo, de quo mox dicam.

21 Quod autem dixi de periculo, duas habet exceptiones, alteram, quando etiam in exemplo Soti ita mutatur res essent, aut ea adhiberetur cautio, vt tale non censeretur inesse periculum; neque illud existimaretur peccatum mortale, sic *Nauarr. citatus num. 15. Corduba, & Sanchez modo citati num. 2.* & consequenter, vt probauimus, neque materia correctionis. Alteram exceptionem quando causa grauis vrgeret, se constituendi in huiusmodi periculo, quippe quod non censebitur eo tunc voluntarium; quia moraliter si ne graui damno imminenti, vitari non posset; in quo casu peccatum veniale mortalis fines non attinget, vt probè *Sanctus Basilius in const. monast. cap. 4. pag. 189.* & constat ex *Cap. Consultationi de Frigid. ex Diuo Thoma 2. 2. question. 10. articul. in fine corporis Soto libro quinto de iustit. question. prim. articul. 6. conclus. 2. Soar. 4. tom. in 3. part. disputat. 32. section. 2. & alijs.* Neque materia erit correctionis.

22 Idem sentiendum etiam est, quando peccatum veniale, ratione scandali transit in mortale, materiam nimirum esse correctionis; de quo peccato, vt sic crudite *Sanchez*

citatus cap. 6. Sic etiam quando ratione finis adiuncti; vt cum quis ad finem fornicandi mendacium profert, de quo *citatus Sanchez cap. 5. num. 17.* vel cum aliquid ex se leue in contemptum committeretur, vt optimè *Sanctus Thom. 2. 2. quest. 186. art. 9.* quia præceptum contemptus vitandi est graue, atque ad mortale obligans, à quo quidem contemptu peccatum illud, alioquin veniale, manat, vt probè *Caietanus, art. 9. in locum citatum Diui Thomæ, & Vazq. 1. 2. disp. 158. cap. 4. num. 57.* necnon *Sanchez citatus* distinguens optimè
23 species contemptus à nu. 10. Demum quando in veniali vltimus finis constituitur, idest quando tanto cum affectu committitur, vt nec dubitaretur peccatum mortale committi. Sic *Diuus Thomas consensu Doctorum receptus 1. 2. quest. 88. art. 5: & 2. 2. quest. 132. art. 3. in corpore Tolet. lib. 3. sum cap. 2. Vazq. 1. 2. disp. 145. cap. 2. in fine.*

24 Illud autem silentio prætereundum non est, propositum elicitem omnia committendi venialia, & tantum à mortali se abstinendi, esse quidem materiam correctionis, quia est mortale, non ratione obiecti per se precise, ac formaliter; quippe cuncta venialia per se mortale non adæquant, sed quòd illud obiectum realiter inuoluit periculum proximum cadendi in mortale, quod qui vult, culpam committit grauem, contra præceptum seruandi caritatem; propositum vero illud omnia committendi venialia periculum expositum inbibere constat, tum ex *Cap. Tres sunt de penit. dist. 1. Auctore Augustino adiuncta Gloss. penult. docetq; Alesius 4. part. q. 65. num. 3. art. 1. §. 1. Sotus ibidem dist. 15. q. 2. art. 1. ad primum asserens contemptum omnium venialium, forsàn esse mortale, ratione periculi, neque de contemptu formali loquitur, qui vnius venialis culpæ tantum sufficeret, sed de materiali, in proposito iam dicto incluso; tum etiam quia si veniale peccatum ex se ad mortale disponit, & quòd, mea quidem sententia, ad eandem speciem, sepiissime spectat, & quòd habitum aliquando saltem intendit viciosum: & quod ineptum se reddit ad diuina auxilia taliter peccans, quibus à lethali se abstineret, quid à fortiori de tali proposito sentiendum erit?*

25 Addo è *Sanchez lib. 1. oper. mor. cap. 5. nu. 4. ad finem.* propositum committendi omnia venialia in materia tantum lubrica, ver. grat. luxuriz, esset mortale, quoniam imbibit mortale periculum mortalis ruinæ, poteritque esse materia correctionis. Qua vero ratione teneatur corrigere venialia Prælati, nostri non est instituti, legatur *Sotus citatus conclus. 3.*

26 Regula nona. Non obligat præceptum corre-

correctionis fraternæ de peccato ex ignorantia contra leges humanas commissio, sic *Azor. part. 2. lib. 12. cap. 15. questione 4. vers. dubium tamen est*; quem tantum sequor, si peccatum omnino commissum fuerit, nec recidini instaret periculum, alio tamen inuentu non video, qua ratione ipse non teneat Proximum è materiali saltem illa malitia non eripere, non modò instante scandalo, ad eruditionem aliorum, sed ratione transgressionis saltem materialis ieiunij ver, grat. vel sacri, ex præcepto illud audiendi, in die festo.

- 27 Decima regula. Ad materiam, penes temporis circumstantiam, faciens. Correctio fraterna non obligat statim, ac videtur peccatum, vel frater in me peccauerit, sed opportuno quidem tempore, quo spem maiorem dederit emendationis ex *proverbis cap. 25. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo, & August. 1. de ciuit. cap. 9. num. 3.* si quis igitur sufficientibus coniecturis nouerit nihil se profecturum, non tenetur fratrem corripere, si verò dubitauerit, sit profuturus nec ne, scit tamen obesse non posse, tenebitur tunc quidem corripere: sicut medicus quando certus est pharmacum, non obfuturum, etsi ambigat, non esse profuturum; sic ex *August. habetur cap. si quis il 2. de panit. dist. 7.* Quod si timeat potius obfuturum corripiendo quàm profuturum, non solum peccatori, sed bono communi, per blasphemiam, ver. grat. quam scelestissimus aliquis, si corripitur emissurus sit, vel sit contempturus sacras literas, non tenebitur; quia bonum commune maxime Religionis, in quod est blasphemia, vel fidei, contra quod est contemptus sacræ scripturæ, præferendum est speciali bono; & sanè *sanctum esset dare canibus, & mittere margaritas ante porcos Matth. 7.* non enim canes censentur, quibus nihil prodest disciplina, sed qui eam impugnant, & contemnunt; secus si tantum aliquale damnum temporale peccantis timeretur, tristitia, ver. grat. vel pudor, quando non est omittenda correctio, sed quam potest minori acrimonia præstanda; cum huic damno præferendum sit spirituale eiusdem Proximi emolumentum è *Matth. 5.* expedit enim punire vnum membrum, ut reliquum corporis seruetur. Præterea ni teneatur Proximus è peccato emergere non obligabit fraterna correctio; deficiente enim fine, deficit etiam medium; & ni teneatur Proximus respicere, non poterit haberi tanquam ethnicus, & publicanus, etiam si omnibus præstitis actibus correctionis, è peccato non emergeret; & hæc quidem differentia versatur inter actum spiritualis, & temporalis eleemosynæ, quòd hac cum im-

mediate subleuetur à nobis Proximus, etiam inuitus poterit subleuari, ut volens pati miseriam, se ver. grat. occidere, vel ex alta rupe proijcere, à maleficio sane debet auerti; eleemosyna vero spirituali, cum tantum consilio, vel persuasione, Proximo mediata demus manum, ni ipse porrigat suam velitque, è miseria emergere, frustra ei consulere contenderemus; igitur ni Proximus obligetur ad capiendum hoc consilium, ut quando esset in periculo vel voluntate permanenti peccatum committendi, aut in extrema necessitate, ei non tenebor ipse prospicere; ut eruditè *Vazq. 4. tom. in 3. part. quest. 86. art. 2. dub. 5. à num. 23. apud quem, atque apud Canum. 4. part. relect. panit.* videndum, cur quis teneatur statim consulere vitæ temporali propriæ, & non spirituali, & consequenter cur teneatur corporali Proximi vitæ statim opem ferre, & non spirituali, à qua non immediate solique, ut à corporali, & quidem irretractabili, illum eripere possumus. Et sanè nostræ vitæ non sumus domini, vnde si cum possumus nos eripere à periculo mortis, id non facimus, peccamus, vitæ vero propriæ spiritualis domini quo ad hoc sumus, in quorum manu Deus eam constituit *Eccles. 15. præcepta igitur hæc tum erga se ipsum tum erga Proximum, ut emergat quis è peccato, affirmatiua sunt, nec statim, & pro semper (ut loquuntur scholastici) obligant, sed suis temporibus: sicut cætera affirmatiua, ut probe Alexand. 4. part. quest. 17. mem. 2. art. 2. §. 2. Diuus Thom. in 4. dist. 17. quest. 3. art. 1. quasi iunc. 4. maxime ad 2. ac reliqui apud Vazq. 4. tom. in 3. part. art. 2. dub. 5. num. 9. qui quidem à num. 26. cum Cano citato §. pro secundi vero argumenti dote hæc persequitur materiam.*

- 28 Regula vndecima. Si quis certo credat, differendo correctionem, fore ut Proximus (qui aliàs ad minimum temporis solutus esset emendandus, mox iterum casurus) constanter è culpa emeritur sit, differre posset correctionem, in quo sensu subscribo *Soto mem. 2. quest. 2. ad finem 4. conclus. & Soar. de carit. disp. 7. sect. 3. num. 9. alijsque apud hos: sic medicus ingrauescere malum permittit interdum, ut prauus consumetur humor; neque hoc in euentu peccatum, ob maius commodum, sed ad maiora, & plura vitanda incommoda, permittitur, ut minima de malis; sicut est in proverbio; neque idem est propter bonum permittit malum, ac facere. Quod si quis illico fratrem corripere, atque è miseria sic eum omnino speraret, leuare, ut moraliter casus periculum succisum censere, non esset differenda correctio sola maioris fructus spe; quia cum peccatum Dei sit iniuria, atque offensa, magnumque Proximi malum, neque ad horam permitti debet, ob maius*

maius commodum, vel feruoris, vel alterius boni spiritualis, ad quod improporcionatum est medium; quo tantum vti infinitæ solius est diuinæ sapientiæ ex *psal. 25. Multiplicata sunt infirmitates eorum; postea accelerauerunt.* Qua ratione *August. lib. de correct. cap. 1. & alij interpretantur illud ad Roman. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Ex his deduco potiori quidem iure seruandam esse hanc regulam à Synodo cum Episcopo correctione digno.

29 Duodecima regula. Cessante spe emendationis, etiam per iteratam monitionem, non enetur quis corripere fratrem. Est communis Theologorum sententia cum *Diuo Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 6. Debet enim qui arat in spe arare, & qui triturat in spe triturare, in spe fructus percipiendi* 1. ad *Corinth. 9.* Cessat enim tunc finis legis; & correctio quæ est ad illum, à quo regulanda est, vt probè *Sanctus Thom. art. 6. citatus*, non obligat: esset præterea otiosus ille actus, quicquid in contrarium *Panorm. cap. Nonit de iud. dixerit.* Hæc autem spes non in mera prima monitione fundari tantum debet, sed in ea quatenus medium etiam aliorum actuum præscriptorum in ordine denunciationis euangelicæ: quamobrem nõ modò si cessaret spes emendationis per correctionem semel adhibitam, sæpius esset repetenda, vt diximus *cap. 4. num. 13.* sed etiam si persona corrigenda talis sit; vt perpenfis singulis circumstantijs, procedere vterius possim, non est omittenda correctio; quippe quæ licet ratione sui immediate frugifera non videretur esse, poterit tamen iudicari utilis, vel necessaria ad alios actus, si expedientes iudicentur, ad quos præmittenda est, vt in casu nostro de Episcopo; alioquin illi actus postremi raro caderent in præceptum. Quod si fructus, neque per solitas pœnas, vel excommunicationem speraretur, tunc abstinendum à correctione, vt etiam si cessante emendationis spe, non sese daret occasio post primam correctionem Proximum amplius alloquendi, vel vterius progrediendi. Hinc quod prudenter notauit *Soar. 4. tom. de relig. lib. 10. cap. 9. num. 17. in fine.* Si quis Religiosus, ob fragilitatem peculiaremque fratris conditionem, nimiam eius perturbationem, & afflictionem, absque etiam Superioris culpa, timeret, non deberet eum denuntiare; quia si de facto denuntiatio profutura non sit, neque bono communi censetur necessaria, quòd delictum non vergeret contra illud, vel aliorum damnum, non solum otiosa, sed à caritate etiam aliena habenda est; præsertim quando per admonitionem secretam prudenter speraretur sufficiens emendatio: & quamuis cessante sine legis extrin-

seco, & mediato, vt est maceratio carnis, respectu ieiunii, nequaquã cessaret lex obligas ad ieiunium ei, qui necessitate careret macerationis carnis; cessante tamen sine intrinseco, & immediato actus imperati, legisque cuiusmodi est emendatio respectu correctionis, cessat ipsiusmet correctionis lex, vt probè *Valent. 2. 2. disp. 3. quæst. 10. punt. 2. col. 687. vers. respondendum.* A fortiori allatam sententiam veram habeo, quando maior Proximi timeretur induratio, neque ageretur de hæresi, vel simili crimine iuxta *August. 1. de ciuit. Dei cap. 9. si propterea quis obiurgandis, & corripiendis male agentibus parcat, quia eisdem ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est caritatis, & nos superioribus capitibus prosequuti sumus, sic Sot. num. 2. q. 2. ad conclus. 3.*

Demum vt ad Denuntiantem spectantes regulas vnico, & quidem supra modum necessario concludam documento. Denuntianti sedulo perpendendum est, num ex sua denunciatione, prætermisâ correctione fraterna, tertiæ personæ, ver. gr. Complicis fama detrimentum subitura sit, cui illa minimè renuntiavit; etenim renuntiatio propriæ famæ ab aliquo facta, abrogare non potest iuri famæ sui Complicis, vel alterius tertię personæ; quæ quidem spoliari non potest proprio iure famæ seruandæ, etiam apud personam, cui denuntiandum esset delictum, quin per correctionem fraternam secum prius agatur. Itaque ad rem *Diuus Thom. 2. 2. quæst. 73. art. 4. ad 1. Cuiuscumque (ait) sui arbitrii est detrimentum sua fama pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum.* Non poterat igitur quicumque suæ renuntians famæ, alterius etiam Complicis famæ derogare; quia per peccatum cum illo ver. grat. commissum, non censetur alter suæ famæ, atque ordini correctionis, ex præcepto naturali diuino seruando, cessisse. Confirmatur, quia penes nonnullorum opinionem, & quidem non improbabilem, nec tenetur, nec potest quispiam in confessione peccatum proprium aperire, quo ad circumstantiam etiã mutantem speciem, si ex illa detectio sequeretur personæ complicis, sic *Armil. verb. circumstantia num. 11. Nauar. sum. cap. 7. num. 3. Viquer. sum. cap. 16. §. 4. num. 17.* Igitur à fortiori non poterit quis crimen alicuius immediate aperire Superiori, vt patri, ex quo necessario sequitur Complicis notitia, qui propriam possidet famam: & quamuis ob reuerentiam Sacramenti Confessionis eiusque integritatem contrariæ subscribimus opinioni, sanè qua ratione contra præceptum fraternæ correctionis non fieret cum tertia persona habente ius famæ, si immediate denuntiaretur peccatū alicuius, ex quo

quo illa manifestaretur, per se loquendo, non video; cum fortassis concurrentibus requisitis, si Complici fieret monitio fraterna, vel saltem causa illius, alteri Complici emendaretur crimen absque utriusque vel alterius iactura famę: & quidem consensu Doctorum exploratum est, quando infamatio, vel aliquod damnum Complicis ex confessione sacramentali sequeretur non esse illam materialiter integrę faciendam; Atqui ex hac denuntiatione sequitur infamatio Complicis; ergo &c. Confirmatur secundò, quia omnium votis constat Pœnitentem teneri pro viribus Complicem nõ aperire, ergo signum est extra confessionem non esse Complicis peccatum aperiendum, ut probè *Sanctus Bernardus. De nullo sinistrè loquaris, nisi in confessione, & hoc ubi aliter non possis explicare peccatum tuum*; idque servandum etiam est, quando obligatoria alioquin esset denuntiatio. Confirmatur quia, si sola noticia, in quam deueniret confessarius, si fuerit Complicis Superior, & quidem morosus, suspicionibusque deditus, excusare alter poterit, nè circumstantiam vel peccatum in confessione, alioquin necessariò cum illo faciendam, aperiat, ob sinistram opinionem, quam posset imbibere Superior de suo subdito, ut docet *Faguñd. 2. præcepto Ecclesiast. lib. 5. cap. 1. num. 11*. Qua ratione non excusabit hoc ipsum à denuntiatione paternā, præsertim si Complex suę non renuntiaverit famę? Verùm ab hoc documento excipe hæresim, similesque casus.

30 Decima tertia regula. Ad Corripiendum spectans ex *Riccard. in 4. apud Sylvest. correctio num. 8*. ad dignoscendam probabilem emendationis spem, perpendendum est, num ex electione, seu malitia quis peccauerit, cuius signum erit, conditio Peccantis, & frequens absque fræno peccati iteratio, vel ex passione, infirmitate, seu fragilitate, cuius argumentum erit, si semel, vel iterum tantū lapsus sit, oblata occasione, quem casum erubescit, & per tristitiam retrahat. Hanc autem spem maiorem esse debere in delictis contra bonum commune, quàm in alijs probauimus *cap. 4. num. 22. & 29*. Quid verò in dubia spe, docuimus *capit. 4. numer. 27*. Porro hæc regula non in correctione modò priuata, vera est, sed etiam in publica, Communitate faciendam, ob bonum publicū, quod quidem sperandum est in aliquibus saltem de Republica; alioquin etiam omittenda esset, ut aduertit *Hieronymus in illud Amos 5. Illo tempore tacebit prudens*. Cæterum hac regula, perpensa Præsulis conditione à Synodo corripiendi, cæterisque modò explicatis circumstantiis vsui esse poterit.

31 Decima quarta regula. Quotiescumque, non præmissa alias correctione fraterna, licitum esse propter aliorum exemplum, & commune Reipublicę bonum à iustitia spectatum, via procedere iudiciaria contra Reum, accusando, vel iuridicè denuntiando, vel inquirendo, eumque condemnando, licitum quoque id erit, etiam si cum eo actum sit per viam fraternę correctionis. Colligo ex *Valent. sæpe citato col. mibi 721. vers. sed alia tertia opinio, & indicat Couarrub. lib. 2. var. resol. cap. 10. num. 3*. vbi post alios rectè monet, posse quempiam accusari, ut puniatur, esto fuerit in foro conscientię absolutus, atque ad eò emendatus, qui finis est correctionis fraternę. Probat, quia virtus charitatis, cuius actus est fraterna correctio, & virtus iustitię, cuius est iuridicus processus, non sibi præiudicant; neque sibi sunt mutuo impedimento, quando vnusquisque sibi requisitas habet circumstantias, cum diuersos sibi vendicent fines; ergo sicut alterius virtutis functio licita potest esse, sine functione alterius, ita prorsus ea concurrente.

32 In his autem casibus præcedens regula non modò licita, sed obligatoria est. Primò, si peccatum esset immediatè perniciosum Reipublicę spiritualiter, vel temporaliter iuxta dicta etiam in *reg. 3. & cap. 4. conclus. 7. & 8*. quando tenemur Proximum accusare, si sufficiente testimonio poterimus probare delictum, ex communi sententiā *Diui Thoma 2. 2. quæst. 68. artic. 1*. esto rarò contingat, ut quis accusare teneatur: in quo sensu Summę Angelicę opinio esse poterit vera: legatur *Sanctus Thomas laudatus, vbi Caietan. nec non Sotus libr. 5. de iust. & iur. quæst. 5. art. 1. Nauarr. in Manual. cap. 2. §. numer. 32. Valent. 2. 2. disput. 5. quæst. 11. punct. 1.*

33 *column. mibi 1113. & 1123*. Secundus casus est, quando qui rem lecit interrogatur legitime à Iudice, iuxta ea quę *cap. 4. d. num. 10.*

34 ac deinceps diximus. Tercius casus, quando sit spes fore, ut per iudicalem processum corrigatur, atque ad cor redeat Delinquens, sic *Bagnes 2. 2. quæst. 33. art. 8. dub. 4. Valent. ibidem disput. 3. quæst. 10. punct. 5. §. 2. column. mibi 722*. quia charitas, per quam fraternę correctionis ordo institutus est, tunc temporis imperare debet virtuti iustitię, ut inchoet processum iudicalem; quo finis etiā charitatis habeatur, emendatio scilicet, fratris, seruatis tamen regulis supra positis, tū ad materiam, tum ad Denunciantem, seu Accusantem: tū ad Accusatum, seu Denunciatum, tum ad eum, cui fit accusatio, vel denunciatio, mox subiiciendis.

35 Decima quarta regula. In casu necessitatis extremę Proximi, etiam cum graui proprio

prio damno temporali, vel periculo vitæ teneor ei succurrere per fraternam correctionem, si neque aliis consulere illi possem: secus tali non urgente necessitate; sic si scirem mortali peccato ligatum Dormientem fore interficiendum teneor cum hoc, quod dixi, periculo eum à somno lethalis culpæ excitare. Deducitur ex communi Doctōrū doctrina de caritate apud *Diuum Thom.* 2. 2. *quest.* 25. *art.* 3. ad 3. *Gabriel. lect.* 74. in *canone. Nauarr. capit.* 24. *num.* 9. ex 1. *Ioan.* 3. *Nos debemus pro fratribus animas ponere. August. interprete lib. de mendac. cap.* 6. Ratio est, quia charitas maximè in id propendit, quod amabilius est, ut est anima Proximi, quæ præstantior est proprio corpore. Quamobrem cadit sub præcepto hic ordo in hoc casu; neque excusatur ab hoc onere quis ob graue damnum temporale, uti declaratum est, quemadmodum excusaretur, ob simile damnum, vel ob timorem cadetem in constantem virum in graui sola necessitate Proximi, ut probauimus *capitulo* 4. *à numero* 38. & 39.

36 Decima sexta regula. Cum damno, vel periculo probabili spiritualis detrimenti proprii culpam imbibentis, nullus tenetur corripere fratrem. Quid enim prodest homini si uniuersum mundum luctetur &c. *Matth.* 16. Ratio est, quia secundum caritatis ordinem, nullus debet, neque his sub conditionibus fratri consulere; sic probè *Diuus Thom.* 2. 2. *quest.* 43. *art.* 7. *Sorus* 5. de *instruct.* *quest.* 1. *art.* 6. & alij. Cum non sint facienda mala, ut eueniant bona, immo absolute cæteris paribus tenetur se homo magis diligere, quam alium, quippe caritatis præceptum eiusdem caritatis virtuti innititur. magis tendenti ad proprium subiecti bonum, sic Doctores cū *Magistro* in 5. *dist.* 18. & 19. ac *Dino Thom.* 2. 2. *q.* 26. *art.* 4. & 13.

37 Regula decima septima. Ex parte etiam Denuntiantis. Contra iustitiam, & contra caritatem, vbique ac semper redditur illicita denuntiatio, siue iudicialis, siue paterna eriminis falso delati. Est ipsa luce clarior. Quamobrem meritò in Ecclesia Dei (ut omittam pœnas à iure ciuili sancitas) falsi delatores puniuntur *cap. falsidicus de crim. fals.* & 2. *quest.* 3. per totam; in varijs Religionibus meritò grauissimæ statuuntur pœnæ sic cæterarum ut præteream in *Dominicanorum familia constitut. dist.* 1. *cap.* 8. præsertim 5. 5. & in nostra Societate Iesu *Congreg.* 7. *can.* 20. & uberius *decret.* 33. seuerè puniri iubentur, (qui timore, & inanibus suspitionibus, vel ex alia quapiam minus probata causa, falsum alteri crimen imponunt. Nec modo dixerim quo ad substantiam, sed quo ad varias circumstantias etiam, ex quibus

malitia augeri, vel minui solet, nec solum in sensu ab *Arist. Eth. capite* 1. allatis, ac perpenſis circumstantijs, ad facti substantiam spectantibus, ut adnotauit *Alexand. 2. part. quest.* 96. *mem.* 6. *art.* 4. sed in sensu Theologorum accidentarie, sumptis è *Sancto Thoma* 1. 2. *quest.* 7. *art.* 1. *Riccard. in* 4. *dist.* 11. *art.* 3. *quest.* 5. *Gabri. in* 3. *dist.* 23. *quest.* 1. *art.* 1. *liter. M. Soto, in* 4. *dist.* 18. *quest.* 2. *art.* 4. Hæc autem necessaria statuta rigorosè seruari maximè optandum est; nè quod esset ipsa calamitate calamitosius, agerentur Christiani, nè dicam Religiosi continuis procellis; quod leuibus suspitionibus, quod adornatis fraudibus, & calumniarum voracibus vndis Innocentia naufragium esset factura. Quamobrem zelo, & religiosè indignationi, qua in has mortalium pestes vror, deessem, si præterirem sanctissimam *Caroli Magni, siue Ludouici Pij legem numero* 277. ab *Ansegiso Abbate* relata, sic habentem *Delatori, aut lingua copuletur, aut conditio, caput amputetur, Delatores autem sunt qui inuidia produnt alios.*

38 Decima octaua regula. Etiam erit illicita denuntiatio siue iudicialis, siue paterna, pro qualitate turpis, ac vitiosæ formalisque intentionis, qua delator moneretur. Et quis serpit res procliuis ad perniciem, quæ cum semel caput, labitur, ipsamet monet, ut non nulla maximè fugienda ad propositum indicem. Talis profecto est denuntiatio (quæ Deus auertat) ad odia, simulates, ac vitiæ exercendas, neque ut medio caritatis, & zelo ad bonum ipsius Proximi, vel Reipublicæ, si quis ea vteretur, sed ut instrumento inuidiæ; nimirum, ut quos naturalibus requisitis, vel super naturalibus donis sibi præstare senserit, adornatis huiusmodi denuntiationibus deprimat; quod perniciosius sanè, atque, ultra quam dici posset inferius. Reipublicæ Christianæ vel Religionis esset, si non modo ob falsò, vel ex leuibus coniecturis, denunciata crimina, pœnas, quas superiore regula, perpendi, minimè darèt scelerati Denuntiatores, ac sicophantæ, quarum metu temeritatis, impudentiæ, ac malitiæ habenas adducerent, verum etiam præmium boni nominis (si Deo placet) apud Moderatores reportarent; hoc enim esset animos eis addere, ut aliorum ruinis crescere contenderent, atque e mentito studio religionis, & pietatis religionem ipsam funditus euertere, præmiumque ex palmati iniustitia reportare. Totius autem (*Romanus inquit Orator lib.* 1. *de offic.*) iniustitia nulla capitalior est quàm eorum qui tunc cum maximè fallunt id agunt, ut viri boni esse videantur. Nescio enim quomodo turpiora sunt vitia, cum virtutum specie calantur, ut probè *Hieronymus,*

mus, *[sic] sit Paulinus Nolanus Episcopus Epist. 14. ad Celantiam. De his autem nefarijs propriè dicitur per Prophetam mollii sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula Psalm. 54. & Prover. 26. secundum septuaginta, verba Callidorum mollia; hæc autem feriunt in penetralia ventris, & Hierem. 9. sagitta vulnerans lingua eorum dolum loquuta est. In ore pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. Demum inesplicabilem harum pestium malitiam spiritualis vitæ Magister Cassianus col. 16. cap. 18. aliquo pacto exponat Denique (inquit) cum magna ad comprehendendum Dominum cum gladys, & subitibus multitudo venisset, nemo in Auctore vita illo cruentior extitit. parricida, qui cunctos, filio salutationis honore præueniens, osculum subedola caritatis incescit, cui Dominus Iuda (inquit) osculo filium hominis tradidit: id est amaritudo persequutionis, atque odij hoc tegmen assumpsit, quo dulcedo amoris exprimitur. Caveant itaque Superiores, nè ea, quam mendax adumbravit invidia, imagine contenti sint; Picior enim, aut ignavus, aut malignus est liuidus quisque, cuius penicillus, vel defectu, vel redundantia membrorum, & colorum, virtutis imaginem deturpat; & cuius se ipsum, agnoscit fæditatis auctorem, eam per summum nefas vitio vertit innocentiz. Memores etiam sint moderatores, præsertim ecclesiastici, Invidiam tanquam ignem summa petere, ut probè *Liuius de cad. 1. lib. 8.* perquirantque radicem, ex qua denuntiatio pullulat ad instar Summi, ac Sanctissimi Pontificis Innocentij Tertiij, Cui Episcopus quinq; Ecclesiensis à Rege Vngariæ cum denuntiatus esset ob incestum Cap. Cum in iuventute de præsump. hisce respondet. *Licet igitur Rex Vngariæ eundem Episcopum nobis per nuncios, & litteras de tali crimine detulisset, postulans, ut malum huiusmodi, perniciosum exemplo, de Vngaria Ecclesia tolleremus; quia tamen eius suggestio non de caritatis radice procedere videbatur, nolimus aures nostras quasi malignis delationibus inclinare.* Hinc discant Superiores christianam, ac pene divinam prudentiam, & cum inuenerint fuisse vindictam, odium, emulationem, vel invidiam denuntiationis originem, non modo, non admittant ex Cap. Cum oportet, & Cap. Memimus de accusat. verum animadvertant in Denuntiatores, par saltem pari referendo, tanquam contra catholicæ Ecclesiæ pestes, qui non bonum, aut fratris respiscenciam, verum euerfionem per summum nefas, numinisque diuini contemptum meditantur: neque bibulas (ut agentes de regulis à Superioribus seruandis dicemus) aures sorbentes accusationes, ac denuntiationes, & obturatas veris expiationibus subditorum habeant;*

nè (quod Deus auertat) de christianæ Reipublicæ pastoribus, vere vnquam dici posset, quod de falsis Dijs Tacitus scripsit *hist. lib. 1. paulo post initium. Nec enim vnquam atrocioribus Populi Rom. cladibus, magisue iustis iudicijs approbatum est, non esse curæ Dijs securitatem nostram, esse ultionem.* Expedire namque, audeo dicere, nonnulla potius connuere delicta subditorum, nè dicam filiorum, quam osium calumniatoribus æmulis, inuidis, reueratam relinquere, nè effrænata licentia, immo spe præmij hæc pestes, mortalium nequissimæ, quos proprijs æquare meritis non possunt, adornatis fraudibus, atque calumnijs funditus euertant, ac solo immo sibi met ex infima fæce compactis adæquent: qui quidem contra illustriores virtutes, contra caritatem nempe, communem pacem, atque innocentiam per capitalia vitia peccant; dum Denunciati sæpe falsis atque adumbratis culpis, vel ex fragilitate tantum errent. Sic improbè Romani, ut refert *Plutarch. in moral. præ inuidia liuidi Scipionem accusabant, quod dormiens stertebat: Pompeum elatæ vocis insimulabant. Thebani pariter in Pannisolum Senatorem obijciebant iteratas expuendi vices. Licurgum reprehendebant Lacedemoni, ceruicæ nimium demissa, deambulantem. Catonem quod alios male audiebat, quod buccis mandere repletis solebat. Demum fulmina illa duo bellij, Punicum nempe Anibalem lacebant Carthaginenses: Romani vero Casarem quod incedebant discinti. Et quamuis *Glossa Cap. Cum in iuventute, mox citandi, malignis delationibus prudenter admoneat, propter infamiam, à maleuolis ortam, non esse faciendam inquisitionem, sed purgationem indicendam ex Cap. Metinam 2. quest. 5. & Cap. Cum in iuventute de purgat. & In cunctis 11. q. 3. & Qualiter, & quando de accusat. verum censeo fraudem alteram Prælati declinandam esse, ut caueant, atque à se rejiciant, quos omnia pelle atroce in luporum tegunt feritatem, qui hypocritarum artibus honores ambiciosè cupientes, fratrum casibus sese excolant.**

39 Regula decima nona. Spectans ad Superiores quibus denuntiantur delicta. Excusaretur quivis à paterna denuntiatione, quam sine peccato pro gravitate culpæ denuntiata obire non posset, si Prælati imprudens esset, qui cautè non procederet, neque speraretur melius correcturus. Deducitur à *Sanchez lib. 6. oper. mor. cap. 18. n. 46. & de Soar. 4. tom. de relig. lib. 10. cap. 10. num. 17.* cui tamen minime subscribo in eo, quod vult, hanc limitans doctrinam, veram tunc esse, si nullum offendiculum alijs præbuerit Peccans, neque in futurum timeatur; nam si pro-

probabiliter existimetur Superior imprudens, incautus, neque aptus ad corrigendum, non video, cur cum eo in hoc etiam casu, sit agendum, & cur detrimentum famæ sit inferendum Proximo, sine spe lucris spiritualis; & cum magno periculo detrimentum priuati, tum communis, quod ex imprudentia Superioris timeri probabiliter poterit.

40 Præterea si probabiliter timeretur Prælatus, non seruaturum secretum, subditumque diffamaturum nullo modo reuelandum esse ei delictum sic *Soarius capite nono numero duodecimo*.

41 Insuper ubi melior non iudicaretur correctio à Superiore sperata, quam si à fratre immediate fieret, paterna denuntiatio facienda non est, nam absque hoc melioris correctionis sine non prodest famæ renuntiatio à delinquente habita, cuius renuntiatio in hoc casu prodiga prorsus esset, & contra propriam caritatem, ut recte *Soar. cap. 9. num. 6.*

42 Iterum si Superior amator non esset subditi ut filij: si putaretur non rectè usus illa noticia in bonum ipsius filij, contra quem vel odium concepturus esset, vel iniustam, vel imprudentem indignationem, nimium affligentem filium, atque inquietum reddentem, desistendum etiam à denuntiatione ut pote mortiferè peccaminosa ex genere suo, sic probe *Soarius citatus numero decimosextimo ad finem*. Has autem Superioris condiciones breuè complexus est *Sanctus Thomas quodlib. 11. cap. ultim.* postquam de denuntiatione sermonem habuit. *Prælatus* (inquit) *sit pius, discretus, & spiritualis, non habens rancorem, seu odium aduersus illum subditum, & tunc poterit licitè ei denuntiari.* Hinc *Sanctus Gregorius*. *In qua videlicet compassione* (ait) *necesse est talem se, qui præest exhibeat, cui subiecti quique occulta quæque sua prode non erubescant, ut cum tentationum suarum fluctus paruuli tolerant, ad pastorem mentem, quasi ad matris sinum recurrant; & hoc quod se inquinari pulsantis culpæ sordibus prævident, exortationibus eius sanent, & lachrimis orationis lauent.*

43 Vigesima regula. Vbi dubium esset, num Prælatus melius correpturus sit, non potest ei peccatum occultum paternè denuntiari, fraternæ non præmissa correctione: sic *Abulenſes cap. 18. Matth. quæſtion. 98. ad finem, cui subscribit Sanchez lib. 6. oper. mor. cap. 18. numer. 47.* Idemque dicendum esse ait, ubi dubium esset,

an Prælatus prudenter acturus sit, uti poterit, quod in hoc dubio valet possessio propriæ famæ, & iuris; quæ subdito est, in cuius fauorem præceptum Evangelicum emanauit, ut denuntiationi cuiuscumque peccati occulti fraternæ præmittatur correctio. Quod si de crimine contra commune bonum, vel bonum tertiæ personæ agatur, tunc rationem communis boni præualere docet *Sanchez*; Ego vero seruandas esse nostras regulas cenſeo, præsertim 10. & 22. Quo ad crimen vero hæresis, ceteraq; huiusmodi standum est edicto Dominorum inquisitorum.

44 Confirmatur præterea regula; quod merito cenſendi essent rationabiliter inuiti subditi, qui suo renuntiauerint iuri famæ, ea lege, ut verè, iustè, atque ex regulis caritatis, & non per calumniam iniustè proprio nudarentur iure, quando in tot humanis erroribus etiam periculosum illis esset, sola innocentia viuere; Quamobrem non modò per summam iusticiam à *Societate Iesu. in septima congregat. canon. 20. & Fufius in decreto 12.* scilicet puniri talis Religionis pestes iubentur; *Qui temerè, & ex inanibus suspicionibus, vel ex alia quapiam minus probata causa falsum alteri crimen imponunt, uti supra dictum est; verum etiam summa cum prudentia, & caritate præscribitur, Ut caueant Superiores, ne faciles delatoribus aures præbeant, disquirantque singula, donec indelata rei cognitionem veniant, ut aut Innocentem liberent, aut noxium, falsumque*

45 *delatorem pro rei magnitudine puniant.* Alioquin, & Princeps, & Prælatus eiusque omnes ministri iniusti erunt iuxta *Proverb. 29. 12. Princeps, qui libenter audit verba mendacij, vel ex Septuaginta, verbum iniustum, omnes ministros habet impios.* Vbi nomine mendacij, iniustæ calumniæ malitiose confictæ intelliguntur; sic enim accipitur *Eccles. 51. 3. liberaſti corpus meum à perditione à laqueo lingua iniquæ, & à labijs operantium mendacium.*

46 Hinc *Septuaginta interpretes reddunt, Rege audiente sermonem iniustum, omnes subditi iniusti.* Princeps qui detractionibus delectatur, & eorum sermones, qui aliorum famam, & honorem iniustè violant sibi probare annuit, nullum subditum satis probum, & iustum habebit; nam dum alij alijs mutuo derogant, cuncti apud ipsum male audiunt, Belle ad rem *Ammian. lib. 18. Quis innocens esse poterit si accusasse sufficit?* quare nullus sane minister apud Regem fidelis habebitur, cui Rem-

E e publi-

publicani committat. Prudenter itaque Basilius Imperator Leoni filio, in libello exhortationum capit. 55. sic loquitur. Præbere aures auditioni vana noli, & calumniatores in sinu tuo ne foue, & improbis ne temere crede, isti enim sæpius viros bonos affligere solent; & propria improbitatis iras euomentes innocentis sanguinis reum te constituunt. Addo Diuum Bernardum libro secundo de consider. capit. ultim. ad Eugenium Pontificem hanc orationem habentem. Est vitium, cuius si te immunem sentis, inter omnes, quos noui ex his, qui cathedras ascendunt sedebis, me Iudice, Solitarius quia veraciter, singulariterque tenuisti te supra te. iuxta Prophetam: Facilitas credulitatis hæc est, cuius callidissima vulpecula magnorum neminem comperi satis canisse veritas. Inde eis ipsis pro nihilo ira multa: inde Innocentium frequens additio: inde præiudicia in Absentes.

49 Accedit Antonius à Padua sermon. in Sabat. post Dominicam tertiam Quadragesima, rationem afferens, cur Dominus inclinauit se, quando Iudæi accusarunt mulierem, in adulterio deprehensam: quid hoc delicto grauius? quid certius? Quid manifestius? & tamen inclinauit se IESVS, ut ostenderet (inquit Sanctus Doctor) quod accusatio non est admittenda cum facilitate, non enim statim Index debet porrigere aures, cuilibet dicto, neo etiam cum gaudio, sed cum displicentia suscipere. Quod si in hisce turpibus, ac meridiana luce clarioribus, tanta cum charitate Magister Christus se habuit, ac nos habituros docuit, quid amabò te amice Lector

50 de reliquis dicendum? Biberat quam expressimus doctrinam, Antonius è Seraphico Patri Francisco, qui quidem in collation. vigesima sexta opuscul. Tomo tertio Ministri Generalis conditiones describens, ait, Omnes accusationes in principio habeat suspectas, donec veritas ex diligenti examinatione incipiat apparere: aures etiam non prabeat multiloquijs: & multiloquos in accusatoribus specialiter habeat suspectos, nec faciliter credat eis. Hinc illud maxime oprandum sequeretur, quod Plinius probe in panegyri scripsit. Sub optimo Principe non delatores, sed leges timentur.

52 Regula vigesima prima. Merito ac rationabiliter iniusti censendi essent subditi, & contra legem omnem cum eis ageretur, si Superiores omitterent singula perpendere, donec in delatæ rei deuenirent noticiam. Probatur per textum Genesis 18. vi-

gesimo primo adductum in Capite Qualiter, & quando il secondo de Accusator. Clamor Sodomorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggranatum est nimis; descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, ut sciam, &c. Quorsum enim infinita Dei sapientia, quam effugit nihil, cuique omnia patent nobis relata sententia, dubiam sese, neque omnino peccata Sodomorum certo scire indicaret? Nempe (ait Gregorius libro decimonono moralium capite de vimo quarto) ut grauitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere, quam probare. & capite vigesimo tertio, Deus, cum omnia illi nuda, & aperta sint mala Sodomorum, punierit, non auditu, sed visu. Quorsum etiam Genesis tertio, Deus primorum Parentum peccati certo conscius, quin eos interrogaret, non condemnauit: Ad instituendum (respondet Abulensis capite decimo tertio in Genesim) nos, qui Iudices sumus qualiter procedamus; nam si Deus, qui omnia nouit, voluit ad puniendum adhuc habere confessionem Delinquentium, quanto magis hoc facere debent Indices, qui decipi possunt. Quapropter grauius ecclesiastici Moderatores peccarent, prò qualitate culpæ denunciata, si in hac inuestigatione desides essent, vel inani timore, vel friuolis scrupolis, ne diffamarentur Subditi, specie quidem benignitatis, sed re ipsa multis reiicienda nominibus arte politica in cognitionem veritatis nolent deuenire; subditosque non solum interea, uti reos habentes, verum etiam, vel sinistra de eis imbibita opinione, aut iteratis reprehensionibus, aut priuatione ministeriorum, aut remotione à muneribus, quæ cum laude obibant, aut alijs modis carperent, vrgerent, atque affligerent: constat hoc, nam præter quam quod Superior illo tunc è suspitione potius, quam ex certo iudicio procederet, quod ad tertium iudicij temerarij gradum, à Diuo Thoma secunda secunda questione sexagesima articulo tertio assignatum spectaret, quodque cum in actum externum, per eas, quas indicauimus, demonstrationes, proderet, excusari difficile esset à peccato graui; quia grauem iniuriam Superior inureret Subdito, idque contra obligationem officij sui, quo adstringitur, neque formaliter, & per se, neque æquiualeuter iudicaret, ex iustis, idoneisque probationibus, ut probe de Iudic. Lessius post antiquos libr. 2. capite vigesimo nono dub. secundo numero octauo.

Isaïa. Nec refert, Prælatum vti Patrem procedere, & non vti Iudicem; nam si hoc pacto cum subdito se gerens, nec vices adimplet Iudicis; vt obsecro vices geret patris? & si à iudice innocentia vendicanda est in lucem, potiori quidem iure à patre, De nomine tantum, igitur gloriaretur moderator, Patris, si delati delicti contra filium notitiam omnibus viribus non contenderet habere, atque adumbrata, immò impia sanè pietate, malum semper de filio suspicaretur, eumque vti dictum est, varijs afficeret aduersis; & nescio quo efflato prætextu in intimam causæ cognitionem deuenire negligeret, qui sub occasione partiam Clementissimi Præsulis fauissimus omnium existeret Iudex; aperte enim vel odisse magis ingenuum est, quam fronte occultare sententiam. Tullius de amicitia probè protulit. Cum amicorum fraudes, & facta hostilia, nec diligenter cauere, neque adu repellere facile sit.

37 Sed quam prudenter, quam sincera Christiani, ac Religiosi animi caritate, quòmodo Superioris munus tracto, complexus sit Euerandus Mercurianus Quartus Societatis Iesu Prepositus in Epist. ad Superiores eiusdem Societatis data. meus candidus iudices lector. Quamobrem caueat (Superior) vt nè subditis occasionem præbeat suspicandi, quod de ipsis male sentiat, aut diffidat, magnopere enim hæc suspitiones minuant reuerentiam, & amorem erga Superiores, & spe abiecta recuperanda ipsius gratia manent in suis vitijs, absque vlla curatione, neque omnium modo, sed imperfectionum etiam quorumlibet (non omittis ideo debetis disciplina modis) ostendet se spem bonam concipere futuræ emendationis, nec se præteritorum esse memorem. Accedit nulli prudentissimo secundus Claudius Aquauina, cuius nomen, nulla temporum ab hominum animis delebit iniuria Quintus eiusdem Religionis Generalis in Epistola de eiusdem progressu num. 3. Cum repræbenditur (subditus nempe ait) si id ex amore intelligas prouenire, dolere fortassis potest; exulcerari non potest Medici vulnus, quamuis urat seltio, non odium parit, sed amorem. Si à Superiore instruitur, à quo se diligi putat, suscipiet instructionem lætus, non vt murmuret, sed vt faciat quod monetur (sin contraria opinione imbutus sit, quod alioquin cibus est, ei vertitur in venenum) si tentatione pulsatur, securus in manu matris depolit spinam & manifestè apparet, non aperiri medicamento ianuam, sed ocludi, cum Superior suspicandi causam præbet, vel

se minus diligere, aut male sentire, aut sperare de filiis. Et quidem rectè matres appellauit Superiores Diui Bernardi imbutus doctrina in cantic. canticorum sermon. 23. Discite Subditorum Matres vos esse debere, non Dominos, studete magis amari, quam metui. & infra Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? Cur morsus à serpente paruulus fugit conscientiam Sacerdotis, ad quem eum magis oportuerat, tamquam ad sinum recurrere Matris? Verum summum imponat fastigium Gregorius sanctitate, ac doctrina Magnus, qui quidem non sine admiratione perpendens Leonis ferocitatem Prophetæ compressam sanguine 3. Regum 13. addit; Qui occidendi ausum habuit, de occisi cadauere comedendi licentiam non accipit; quia is, qui culpabilis in vita fuerat, punita inobedientia erat iam iustus ex morte. Leo ergo, qui prius peccatoris vitam necauerat, custodiuit postmodum cadauer iusti. Et homo Christianus, & fortasse Religiosus, vel ipsa leonina ferocitate ferocior in pene Interemptum ob tot perpeffa plagis etiam sauiet?

60 Adde, si dubius esset ad summum Superior de persona subditi, ad bonam, vel malam existimationem habendam, & nihilominus in deteriore partem se inclinaret ob varia (ve dixi) inditia ex se grauitè peccare; quia dubia huiusmodi in meliorem partem deferenda sunt, quemadmodum docet Diuus Thomas secunda secunda, questione sexta articulo quarto. Et communiter Doctores apud Lessium citatum dubio quarto, numero trigesima secundo; habere igitur se deberet Superior saltem negatiuè, etiam obligatione iustitiæ. Quod Sanctus Pater Ignatius nostra Societatis I. E. S. X. Fundator publico testatum reliquit documento sub initio Exercitiorum Spiritualium. Deinde vel quod denunciatur delictum est verum, vel falsum; si falsum contra iustitiam profectò, & contra charitatem de Subdito à Superiore, de filio credetur à Patre; nec non innocentia immeritò punietur; falsisque Delatoribus, vt effusis habeis contra virtutem agant, locus dabitur, contra omne ius, fasque, ipsammet Rempublicam, cuius pestes hi sunt scelestissimi mortalium; quòd si verum fuerit delictum delatum, peccat Superior non inuestigans veritatem, qua detecta, quæ constitutæ sunt in reum penæ, profectò sumerentur; ex quo relaxatio proueniret, immo euersio Ecclesiasticæ, siue religiosæ

disciplinæ. Tenetur demum moderator ratione officij in certam deuenire notitiâ delinquentium, quibus vel prouinciam purget ex leg. 8. & leg. congruit ff. de offic. prator. Bald. in leg. Gallus ff. de liber. & posib. & ex alijs vel ut debitis pœnis delicta puniat; neque muneri satisfacit suo, neque Reipublicæ cōsulit iudicij suspensione *Nihil enim magis amarum* (ait Seneca de benefic. libr. 2. cap. 5. *quam diu pendere; equiore quidem animo ferunt praevidi spem, quam tradi*. & infra *Acerbissima crudelitas est, quæ trahi pœnam, & misericordia genus est cito occidere, quia tormentum ultimum finem sui secum affert, quod antecedit tempus maxima videri supplicii spes est.* Quod si non modò identidem causa non peracta, neque delicto ritè cognito in subditum animaduertetet Superior, verum etiam ex quacumque vel leui desumpta occasione, alioque quæsito colore illud idem delictum improbatum, vel dubium, vel dicto nescio cuius adumbratum, vel tenuibus notum coniectaris, etiam si iteratis vicibus varijs punierit modis, semper virens obijciat subdito, nonne eiusdem ferè conditionis, hoc esse dixerim, ac peccata, ob quæ æternis cruciantur damnati tormentis, quibus nullus est finis? quorum instar miserimus subditus in desperationem omni spe destitutus veniæ calamitosum in modum contra Religiosam, nè dicam Christianam, charitatem agitabitur.

61 Imitentur tandem quicumque alijs præ sunt Deum Optimum Maximum orbis hominumque conditorem, supremum Monarcham, ac Redemptorem, gratiam, & merita mortificata, per veram pœnitentiam pene rediuvia mortalibus restituentem, ut habet certa doctrina apud Theologos; præsertim *Divum Thomam 3. part. quæst. 89. artic. 4. & Magistrum in 4. distinct. 14. ac alios, quos sequuntur, ac referunt Suarez in relect. de reuiuif. meritor. disput. 1. sect. 2. & Vasquez tom. 2. in 1. 2. disput. 221. docentes, bona quidem iustorum opera, & merita lethali peccato mortificata per pœnitentiam reuiuifcere; non autem peccata, quæ, indulgentes Deo, ita prorsus abolentur, ut nec maculâ, vel leuem relinquant, ut probè Angelicus citatus artic. 4. ad 1. quem reliqui sequuntur Theologi ex Ezech. 18. *Omnia iniquitatum eius non recordabitur amplius*. Hinc *Gelasius Papa cap. ultim. de pœnit. dist. 4. Divina* (inquit) *clementia peccata semel remissa, iterum redire non patitur*.*

62 Regula vigesima secunda. Quando vel certum; vel probabile, vel dubium esset, Superiorem non paternè, sed ultra fines denunciationis processurum, non est ei de-

nunciatio facienda, quæ pro qualitate delicti denunciati peccaminosa esset; sic omnes ferè citati Doctores, & sequitur ex regul. 22. à numero 39. ac deinceps, & defenditur ab Auctoribus ibi citatis. Probatum præterea, quia cessante fine, cessant quæ ad finem sunt; sed finis paternæ denunciationis est emendatio Delinquentis non habens coactionem, ut probè *Divus Thomas de fratern. correction.* scribens, & nos capite primo, & tertio diximus; ergo ubi cessaret hic finis defectu Superioris illum prætergredientis, cessabit sanè ratio licitæ denunciationis.

63 Huius autem esse loci opinor, limites communi Doctorum sententia constitutos, Moderatoribus, quibus paternæ facta est denuntiatio, indicare.

Primò non potest Superior, qui denunciationem excepit paternam, iuris ordine procedere; neque iuridicè Subditum interrogare; quod totum hoc forum secretum est; sic *Angles in Flor. part. secunda. question. de correction. artic. 1. diff. 7. Soar. disputat. 8. de charitat. section. ultima numero 18. Lozan in summ. question. regul. capite 27. numero tertio*. Quod si probari possit delictum, poterit interrogare paternè Superior; neque sic confessum afficere pœnis, si verè promittat filius resipiscentiam: subditus verò si nouerit testes esse sufficientes, vel indicia tenetur confiteri delictum Superiori tanquam patri.

64 Secundo potest, ac tenetur secretò monere, filiumque corripere, si qui delictum suum agnoscat, atque emendationem promittat, ultra progredi non poterit, neque ad vindictam publicam, neque ad aliquam infamiam, ita *Soarius Tom. quarto de relig. libr. decimo capite decimo numero 13. Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 18. nu. 56. & licet 1. reg. 2. & 7. Et licet 1. Reg. 2. vitio vertatur Heli, quod non puniuerit filios, quos tamen increpauit; delictum tamen illud erat publicum, quod ab Heli ut à patre, & ut à Iudice puniendum erat*. Comprobatur hæc regula documento *Seraphici Patris Francisci in epistola, quam dedit Fratri Elie, & est sexta, relata à Rodolpho libr. secundo folio 178. atque à Fratre Luca Vandin. in epistola eiusdem Diui Francisci. In hoc solum cognoscam, si es seruus Dei, si errantem fratrem misericordia reducas ad Deum, & si grauius errantem amare non desieris; & si aliquo timore humano id attentare non audeat, pete ab eo, si misericordiam cupiat: & si aliquis suadente diabolo, ceciderit in aliquod graue peccatum, recurat ad Guardianum, ille verò transmittat ad Prouincialem, & si vide-*

ret

vel illum esse contritum; dicat illi; Vade, & noli amplius peccare. Et licet mei non sit infirmi ex professo disputare, an Superior, qui iniuste aliquod accepit delictum, possit vel teneatur iuridice procedere; breui tamen silentio non prætermittam, indicare, si iniuste Superiori tanquam iudici delatum, esset delictum, quod non erat, ut sic denunciandum, eratque deferendum ut patri, non posse ulterius procedere, ut iudicem, quæ ratione modo dictum est; ex quo comperitur falsa doctrina contraria: sic Superiori si diceretur ab aliquo confessario delictum penitentis, vel delictum ab aliquo acceptum secretò, & consilij gratia, procedendum ulterius non esset. Videatur *Lozana in sum. quæst. regul. capit. 27. num. 24. apud quem alij.*

66 Tertiò, Superioris erit occasiones peccandi suauiter amouere, ad quas posset mutationem aliquam in munere, vel habitatione Delinquentis facere; in qua maximè cauendum est, ne sequatur scandalum, vel infamia subditi, alioquin huius denuntiationis excederentur fines. Sic *Soarius laudatus n. 17.* Maximèque caneant Superiores, ne specie vitandi occasiones peccati paternè delati, ab officijs, à muneribus, ab honoribus, quæ quidem omnia longè, ac remotè occasiones videntur esse culpæ commissæ, vel similis committendæ; neque enim vno, vel altero lapsa statim vitiosum, incorrigibilem subditum, nec minime ei fidendum esse putent, imitati exemplum Christi Domini diuini Magistri, qui quamuis à Petro ter negatus fuisset, quod quidem crimen, hominum iudicio, impedimento videbatur esse, ne infidus in columnam in fundamentum Ecclesiæ in sui Vicarium eligeretur, cui clauus Regni Cælorum committerentur; nihilo tamen minus hunc eundem in Pontificem Maximum promouit Dominus. Hinc probè *Calistus Papa epist. 2. cap. Ponderet. dist. 50.* Porro (ait) *Sanctus David de mortiferis criminibus egit penitentiam, & tamen in honore permansit: & accomodatius Gregorius Quartus Can. licet Plerumq; dist. 85. si Dominus statim post trinam negationem Petrum Apostolum præceptorem nostrum iudicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Videantur quæ cap. ult. præcedentis disput. n. 35. dixi.* Bernardi tamen de modo viuendi ad sorpre cap. 14. aurea sententia, hoc punctum concludam. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis, ut non aliter te, & alios aliter penses.

67 Quartò, paternè poterit pœnas pater secretò minari filio denunciato. Sic *Auctores num. 35. laudati, nec non Nauarr. cap. Infer verba concl. 6. n. 238. & Sot. de sec. mem. 2. post*

conclus. 6. vers. sed restat nunc. qui probè ait non ad punitionem præteriti, sed ad timorem in futurum: quod non video cur difficile videatur *Soario*, cuius erat, meminisse, finem huius denuntiationis, siue paternæ correctionis non esse punitionem præteriti, quia delictum ut sic extra limites euangelicæ correctionis est, ut sæpe diximus tum *cap. 1. tum 3. & 4.* Quamobrem pœna, quam minatur Superior, ex circumstantijs talis esse debet, ut indicatur à *Soto*; neque villo modo publica; alioquin ex ea facili negotio in cognitionem deueniri posset, vel culpæ denuntiata, vel alterius similis, vel rei grauis, saltem in genere, cum detrimento famæ subditi. Fines igitur huius fori seruandi sunt, & Reipublicæ alio modo consulendum est; cum maius esset malum, illis prætergressis, secreta pandere delicta, quàm si hic, & nunc efficax huic non detur remedium; legantur quæ diximus *cap. 4. à n. 1. ac deinceps, ac Soar. citatus num. 13.*

68 Quintò, posset aliquando Superior, qui denuntiationem excepit subditum reprehendere, vno, vel altero viro graui, quasi intestem, etiam adducto, atque ad secundum actum euangelicæ correctionis gradum facere: seuerè præcipere in virtute sanctæ obedientiæ, ut à tali delicto, vel proximo eius periculo desistat filius, quando nimirum, neque ostenderet crimen agnoscere, neque promitteret correctionem delicti, de quo constaret Prælato, saltem ex vnius testis oculati, omni exceptione maioris, testificatione ita *Sor. citatus quæst. 4. concl. 7. Bagn. 2. 2. quæst. 33. art. 8. dub. 4. concl. 5. Soar. 4. tom. de relig. lib. & cap. 10. num. 14.*

69 Sextò, sicut concurrentibus, quas exposuimus, circumstantijs vni Superiori, qui valeat remedium adhibere, prodesse, & non obesse, facienda denuntiatio est; qui quas charitatis expendimus leges seruare debet ita si hic vel remedium adhibere, vel occasiones succidere non posset, quod id alterius esset maioris Superioris, non vtriusque, sed valenti remedium adhibere, facienda esset denuntiatio, Prouinciali ver. grat. vel Generali, Episcopo, vel Pontifici. Probatur tum ex *reg. 3. tum ex Sanch. citato num. 16.* qui Generali Societatis Iesu faciendam ait denuntiationem Ambitiosi; cum enim ex eius arbitrio pendeat singulorum moderatorum huius Religionis electio, ipse solus poterit, re cognita, malo ambitionis obuiam ire, quæ quidem ratio facili negotio cæteris poterit accomodari casibus.

70 Septimò, Si, quæ diximus adhibitis remedijs subditus esset pertinax, neque admonitionem admittere, neque emendationem spondere, nec pericula, occasionesque vitare,

delictum verò nec notorinm esset, nec probabile in iudicio, neque in damnum directè tendens Communicatis, quid præterea faciat Prælatum non habet, ut probè *Soar. citatus concl. 18.* sed oret pro denunciato, vigilet, atque occasiones pro viribus cautè, ut dictum est, submoueat, absque scandalo tamen, aut subditi infamiatione; quippè nec licet eum hac de causa occulti delicti infamare, neque ad aliud inquisitionis genus pergere, ut ostendimus *cap. 3. num. 10. & 11.* docetque *Soar. cap. 50. num. 15.* Et quidem non ad generalem inquisitionem, ut ibidem dictum est; quod hæc ad iuridicam formam, iudiciumque refertur, secundum quod punit, ut probè *Diuus Thomas 2. 2. quæst. 9. art. 2. Caiet. ibidem Sot. de secre. mem. 2. quæst. 6. Nauarr. Cap. Inter verba concl. 6. num. 21. & in rub. de iud. num. 87. Lessius lib. 2. de iust. capit. 29. dub. 13. num. 109. & cap. 11. dub. 20. & 30. dub. 6.* Immo quicquid de abusu in contrarium sit, peccare contra iustitiam secus facientes exploratum habeo, ex supra disputatis regulis, & est videre apud *Lessium citatum cap. 29. num. 111.* quodque indubitatum est, omnibusque inconfesso, si prorsus fuerit occultum delictum, ita ut nec probari posset; quia quod probabile non est, absolute sub inquisitione non cadit, neque aliud quam infamia ex hoc genere reuelationis sequi potest, ut probè *Lessius citatus n. 112.* Neque per specialem inquisitionem licebit Superiori inquirere contra paternè denuntiatum, an commiserit delictum nec nò? quod ex generali Theologorum constat doctrina; Prælatum etiam regulatam quemcumque specialis uti genere inquisitionis in aliquem, eius non præcedente infamia minime posse, docet *Diuus Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. ad ult. Unde non habet Prælatum potestatem præcipiendi aliquid super occultis nisi in quantum per aliqua indicia manifestantur, puta per infamiam, &c.* Hæc ille; subscribunt *Caiet. ibidem Diuus Antonin. 3. part. tit. 9. cap. 7. §. 3. Soar. cap. 12. num. 1. Summistæ omnes verb. Inquisitio Angel. num. 2. Armill. n. 11. Syluester 1. q. 3. & 2. q. 1. Canonistæ in cap. Qualiter & quando il. 2. de accus. & cap. licet Heli de simon. Nauarr. in cap. Inter verba coroll. 63. num. præsertim 293. Vmbert. super regulam Dini Augustini: atque expresse statuitur cap. Qualiter. cap. Cum oporteat. cap. Inquisitionis de accus. Nec refert Innocentium Tertium in cap. Qualiter, indicare eundem seruandum non esse ordinem cum Religiosis, qui cum secularibus seruatur: tum quia cap. licet Heli citatum expresse de Religiosis loquitur, apud quos necessarium ait Pontifex esse clamorosa in sinuationem, id est, infamiam, tum quia, ut in solutione 3. argum.*

sequenti cap. dicemus de accidentalibus solemnitatibus ibi loquitur tantum Pontifex, non de substantia iudicii, ac ratione procedendi ad veritatem eruendam necessaria.

- 71 Non tamen inficior, qui excipi solent, nonnullos esse casus, in quibus inquisitionem specialem licet fieri absque infamia, & clamorosa in sinuatione, quosque *ex cap. 3. num. 11.* huc remisimus. Et quidem aliqui sub tribus comprehenduntur generalibus regulis. Prima quando non inquiritur ad punitionem, vel ad quasi poenam, sed ad euitandum errorem, ac damnum; ut cum personæ merita qualitateque ad dignitatem, vel ad matrimonium ineundum, vel ad maleficia impedienda, eorumque occasiones rescandas, quando huiusmodi defectus, vel peccata secretò Superiori, vel illi, cuius interest, aperienda sunt, & quam minima potest famæ læsione Proximi: ratio autem est quod nisi hoc, ob has causas non liceret, omnia essent plena incestis, sacrilegijs, nefarijs coniugijs, ac dignitatibus, malè, atque indignè obtentis. Verùm in similibus, ubi de moribus, atque aliena vita inquireretur, ut alieuius, ver. grat. scemina, cui elemosyna, ut nuberet, danda esset ex statuto, honestis tantum fœminis præscripta, nefas etiam, esset peccata eius detegere occulta; sed solum per infamiam nota, quæ statuto exclusæ videntur; neque de huiusmodi peccatis liceret inquirere; quod pluris faciendæ sit hominum fama, maxime tum eis, tum Reipublicæ necessaria, quam delictor ù noticia etiam ad dictum finem; licitum tamen esset huiusmodi defectus paucissimis notos aperire, quando alioquin sequeretur præiudiciū Tertij; quod illis laborantes ius non habeant ad dignitatem, vel cathedram, vel aliud quippiam dandum, vel distribuendum iuxta statutum, vel antecedentem voluntatem præcipientem, ut hominibus illis carentibus culpis darentur; sic *Molin. de iust. & iur. tract. 4. disp. 24. n. 7. & 8.* quæ concidunt his quæ dicturi sumus *Tom. 2. lib. 5. disp. 3. 4. 5. & 6.* Secunda quando delictum, de quo inquiritur, esset evidens, euidencia iuris vel facti, quæ quidem infamiz æquiualeat, ut bene *Lessius lib. 1. de iust. cap. 29. dub. 15. n. 126.* sic, si reus confessus fuerit crimen occultum in iudicio, non tamen extra, vel per generalem inquisitionem procedenti iudici patefactum, ut prosequitur *Lessius citatus n. 124. & 125.* Tertia, quando delictum esset læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ, ut hæresis, apostasia &c. vel in humanam maiestatem, etiam, cum de morte Domini contra seruos inquiritur, ex *l. 1. C. ad S. C. Syllanum, & contra Nautas nanis submersa iuxta l. Quoties C. de nauis.*
De

De alijs vero dubium est, ac disputare esset actum agere, extra proprium institutum: legantur *Bartol.* ad l. *Iuliam de adult.* & l. 2. post *Glossam* 5. si publica. Canonista in *Cap. Qualiter & quando de accus.* *Sor. de secr. mem.* 2. *quest.* 6. *concl.* 3. *Lessius* citatus apud quos alij Idemque censet *Molina* citatus de alijs delictis, quibus affectus Promouendus ad talem gradum, magno cum eiusdem gradus dedecore & scandalo futurum est, ut in ea relaberetur, vel timeretur notabile detrimentum boni communis.

72 Quid autem sentiendum sit de Religiosis nostræ societatis docet *Soarius* citatus n. 70. Rectè igitur admonuit *Valent.* 2. 2. *disp.* 3. *quest.* 10. *punc.* 5. §. 1. *column.* 708. quando in correctione fraterna ad tertium, & ultimum perueniente gradum, ut *Ecclesiæ*, id est Prælati Ecclesiastico dicatur, aperiendum esse delictum ei, cum ut patri, tum ut iudici, & præcipuè tanquam patri, ut pro viribus utroque nomine ille bono consulat fratris, cui respexit Dominus *sic audierit lucratus es fratrem tuum*; cui consulere tenetur non solum frater, sed Superior ex caritate, ac potiori iure, tanquam pater; cæterum à contrario, eisdem de causis, non militat hæc doctrina; quo circa ubi denunciandum est soli Prælati delictum, tanquam patri, non est ei denunciandum tanquam iudici; ad quod & plures desiderantur circumstantiæ omnesque præcedentes actus, tum correctionis privatae, tum testium adductionis, præmittendi necessario plerumque sunt; itaque semper ut distinctæ hæc habendæ sunt denuntiationes, quorum fines, ut distincti censendi; sic probè *Valent.* *laudatus* 5. 2. *column.* mibi 716. Hæc autem dicta volo de omnibus etiam grauioribus delictis, vna hæresi excepta, de qua supra diximus, & alijs etiam directe tendentibus in bonum commune, ut in *cap.* 4. d. n. 25. ac deinceps.

73 Cæterum de correctione audire non pigeat *Sanctum Franciscum* spiritu Dei loquentem in *epist.* 8. apud *Lucam Vvand.* data *Petro Cataneo Generali*, & apud *Pisanum* *lib.* 7. *conf.* 12. In hoc volo cognoscere si tu diligis Dominum, & me seruum suum, & tuum, si feceris istud, videlicet, quod non sit aliquis frater in Mûdo, qui peccauerit, quodcumque potuerit peccare, quod postquam viderit oculos tuos, nunquam recedere sinas sine misericordia tua, & si non quæreret, tu quæris ab eo, si vult misericordiam; & si illa millies appareret postea coram oculis tuis, dilige eum plusquam me ad id ut trabas eum, & semper ad bonum, & semper miserearis talibus.

74 Et in oratione apud *Pisanum* *lib.* 2. *conf.* 11. *quest.* 23. in ordine. Domine (ait) commendo tibi familiam tuam &c. recomendo eam

ministris, qui teneantur in die iudicii coram te Domine reddere rationem, si quis fratrum (propter eorum negligentiam, vel malum exemplum, seu asperam correctionem perierit; & in *collat.* 26. *opuscul.* tom. 3. describens Generalis ministri condiciones. Consoletur ait pie afflictos cum sit ultimum remedium tribulatis, nè si apud eum defuerint remedia sanitatis, desperationis morbus præualeat in infirmis, ut proternos stellet ad mansuetudinem, se ipsum prosterneat, & aliquid sui iuris relaxet, ut animas Christo lucrari faciat. Idemque repetit in *reg.* 1. *cap.* 5. & 6. & in *reg.* 2. *cap.* 10. & in eadem collatione addit. Ad refugas ordinis veluti ad ques, quæ perierunt viscera pietatis expandat, & nunquam misericordiam neget illis, sciens tentationes illas perualidas, quæ ad tantum casum possunt impellere animam, quas si ipsum permetteret Dominus experiri, forte in maius precipitium laberetur.

75 Et sanè nihil magis ecclesiasticos dedecet Prælatos quam afflictionem addere afflicto, nec magis vlcisci, quam Deo O. M. qui quidem *Exod.* 17. *vers.* 14. adiuncto, secundum vulgarem hæbraismum, iuramento. Delebo (ait) memoriam Amalec sub Cælo, cur ita? Si causam (respondet *Oleaster*) plenam quaras huius tam seneræ ultionis habes illam Dentor. 25. ubi Moyses dicit. Memento quæ feceris tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex Aegypto, quomodo occurreret tibi, & extremos agminis tui, qui lapsi residebant ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, quod afflictionem nimirum addiderunt afflictis,

76 & quamuis *Leuit.* 19. præceperit Deus. Non quaras ultionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. & alibi. Nolite reddere maledictam pro maledicto, tamen, ut probè idemmet Auctor ait. Et si Dominus nos ut plurimum velit malorum nobis illatorum oblitos: beneficiorum tamen vero memores. est tamen tam magnum malum afflictio addere afflictionem, ut in hac re vindicta vult esse memores; Idque me iudicis causæ fuit, curo occidens Cainum fratricidam, mortalium pessimum, diuinum sententia septuplum puniendus dicatur *Genes.* *cap.* 4. Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur, grauiore nimirum septies poena puniendus, quæ fraticida affectus est, ex quo docemur (addit *Oleaster*) non addendam esse afflictio afflictionem; nihil enim magis Prælatos dedecet, nec quod magis Deus vlciscatur; nam satis superque excruciabatur Cain, agitabaturque furij fraticidij; diuinæque ira perterritus pene ad mortem; non erat igitur magis affligendus.

77 Denum à Theologo inter Sanctissimos doctissimo, atque inter Doctos Sanctissimo Nan.

Nanzianzenus modum corripiendi subditos, & filios accipiant Ecclesiastici Moderatores, de quibus specialiter agimus, in orat. de moder. in disputatione habenda. Hanc (inquit) rationem tene, ut partim illum corrigas, idq; leniter, & humane, non ut hostis, neque ut durus, & rigidus medicus, neque ut sessionibus tantum & cauterijs aduersus morbum sciens grassari; partim te ipsum accuses, infirmitatisq; tuae tibi conscius sis. Accedat, summum huic capiti fastigium imponens *Leo Papa* epist. 84. ad *Anastasium Episcopum* cap. 1. Plus (ait) ergo corrigendum agat benivolentia, quam saueritas: plus cohortatio, quam commotio: plus caritas, quam potestas; ex quo videtur *Trident. Synod. sess. 13. cap. 1. de reformat. excepisse*, quae statuit de caritate, ac benignitate Praelatorum, de qua sequentibus libris, Deo dante, dicemus.

CAPVT VI.

Nonnulla deducuntur ad correctionem à Dioecessana Synodo faciendam Episcopo, iuxta Tridentinum sessionem 25. capit. 14:

S V M M A.

Sine culpa graui à Patribus Synodi Prouincialis non potest denunciari Praefulus incontinentia, non praemissa correctione fraterna, num. 1.

Probabilissimum, nè dicam certum, debet esse delictum Episcopi, denunciandum, n. 2.

Etiā in delictis publicis, Episcopo correctio fraterna facienda est, ante Iuridicam denunciationem apud Pontificem habendam. numer. 3.

Delictum emendatum Antistitis nullo pacto denunciandum. num. 4.

Quomodo subditi possint, ac debeant Superiorem admonere, num. 5.

H Vceā, quae hactenus disputauimus spectant, ut rationem euoluamus. qua cum Episcopis agendum sit prouinciali Synodo: & licet hanc disputationem varijs aspergerim documentis, quae in correctione, seu denunciatione Praefulus à Synodo facienda seruanda sint ac operae pretium faciurum arbitror, si ad maiorem lectoris commoditatem in vnum locum ea contulerim; ad quod in memoriam reuocanda sunt ea, quae cap. ultimo superio-

ris Disputationis scripsimus.

1 Itaque infero primum. Patres Prouincialis Synodi absque peccato, & quidem natura sua graui, minimè posse incontinentiam Episcopi Summo Pontifici denunciare, non praemissa fraterna correctione à Concilio Tridentino sessione 25. cap. 14. hisce indicata: Et si persisterent etiam ad ipsum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur.

Ratio est, quia hoc in euentu maxime seruandus est ordo Euangelicus, quem huc usque expendimus; cum de iuridica, & publica denunciatione agatur, apud Summum Pontificem, ut supremum Iudicem facienda, in ordine ad poenam priuationis. Probatur praeterea absolutè ex cap. Nonit. de Iudicijs, ex quo necessariò seruandum esse ordinem Euangelicum in denunciatione, constat; atque ex cap. cum dilectus. de accusationibus, vbi specialiter habetur sermo de quodam Episcopo à nonnullis Clericis iuridicè denunciato, de quo ait Innocentius III. praefatum Episcopum de iam dictis excessibus non fuisse praemonitum, &c. & ideo à denunciatione repellatis. Ut eodem pariter titulo cap. 2. Si quis Episcopus ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt accusatus fuerit, ut causam emendet, & eam corrigere noluerit, &c. quia, ut probè Glossa his concurrentibus. Admonitio semper est praemittenda ante accusationem, ante vindictam (idemque est de iuridica denunciatione illi maxime affini) ex multis, quos ibi refert textibus, & cap. Licet Heli de simonia, vbi Glossa verbo inscriptio probè notat, quod vbi agitur ad poenam excommunicationis (& idem iudicio à fortiori de priuatione, ad quam denuntiatio pertulens tendit) praecedere omnino debet admonitio, è quampluribus, qui ibi videri possunt, textibus. Modus autem in reliquis delictis procedendi post hanc denunciationem factam, traditur ab Abbate cap. Innotuit citato num. 53.

2 Infero secundò, delictum Episcopi probabile admodum debere esse, nè dicam certum. Habetur cap. ultimo de calumniatoribus, vbi priuatur Denunciatus Episcopum de delicto, quod probare non poterat; alioquin neque secretò corrigendus esset Episcopus admonitione fraterna, nè dum iuridicè denunciandus; ut probauimus praecedenti disputatione cap. ult. Et quidem maxima cautela opus esse, quòd agitur de Episcopis, docuimus cap. 4. conclus. 4. & 5. & cap. 6. d. reg. 10; ac deinceps. Adde doctrinam cap. cum in Iuuentute de praesumptionibus, & verè auream, ex qua liquet quanta cum maturitate Episcoporum causa tractanda sit, ut neque Regi, neque quacumque alia dignita-

te donato facile in Christos Domini credere quis, si eorum denunciatio est mala radice nascatur. Perpendenda præterea sunt matura Præfulis ætascum laude transacta, merita, quibus à Romano Pontifice in Antistitem creatus, sæpe Senectus venerabilis, scientia litterarum, & cætera huiusmodi, quæ creditu perdifficilem libidinis notam in Episcopo arguunt, cuius eo maior desideratur notitia tum ad correctionem, cum ad denunciationem. Et huius loci est, quod nobis Eminentissimus Cardinalis Baronius è Prato Spirituali pag. 150. testatum reliquit anno Domini 536. Agapeti 2. Iustin. Imper. 10. de Sanctissimo Præfule calumniâ passio, quod Vasis Ecclesiasticis ad prophanum apparatus propriæ mentis usus esset, cui calumniæ cum citius, quam par esset fidem adhibuisset Agapetus Papa è Cælo correptus didicit tandem bibulas non præbere aures delatoribus, plurisque facere Antistitis innocentiam diuinitus illustratam miraculis.

3 Infero tertio, si Præfulis incontinentia publica esset, & notoria notorietate facti ut notabili 2. cap. ultim. superioris disputationis probauimus; tunc quàmuis iuxta Apostoli præscriptum per se loquendo publicè peccantes palam sint corripiendi, ut etiam habet Trid. sess. 24. capit. 8. de reformat. atque in notorijs non seruatür ordo Iuris ex Abbate cap. licet Heli de Simonia num. 3. quia tamen de Columnis, & Pastoribus Ecclesiæ agitur rationi, & Charitati maxime consentaneum erit, ut quam cap. 4. ex Adriano numero 5. attulimus doctrina nobis vsui sit; atque in hisce etiam peccatis Euangelicam, secretamque adhibeamus correctionem.

4 Infero quarto; certius id esse de delicto iam perpetrato, atque emendato, quod denunciandum non esse patet tum ex loco modo citato notabili 8. num. 13. tum è 18. num. 30. tum ex cap. 34. huius disputationis nn. 43. tum ex 4. num. 33. tum demum ex cap. 8. nu. 8. Qua vero ratione, qui delictum incontinentiæ vel periculi nouerint Episcopi, cum eo agere ex charitate, & iustitia teneantur è regulis vniuersalibus capite 6. traditis deducendum.

Verum, si subditi fuerint, qui ad monere secretò debeant Episcopos ut eos posse docent communiter Doctores, inter quos S. August. in 3. regula, quæ habetur epist. 109. ad moniales, & ab illo expressa tom. 1. ad Religiosos. Non solum vestri, sed etiam Prælati miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori tanto in periculo maiori versatur, & S. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 4. rationem affert, quia hic correctionis actus iurisdictionem

non exposulat, sed in coniunctione animorum, & Caritatis fundamentum habet; Caritas autem cæteris paribus maior erga Superiorem esse debet, recordentur oportet modestiæ, ac quam debent Prælati Reuerentiæ, pœnes Gregorij documentum in Cap. Sicut. 2. quæst. 7. Sicut laudabile est debiti Reuerentiæ exhibere Pastoribus, sic reuerentiæ, & Deitatis timor est, ut si qui sint in eis, qui indigeant correctione; nulla dissimulatione postponantur, ne totum corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite.

CAPUT VII.

Soluuntur argumenta contraria capit. 2. relata.

SUMMA.

Ex Dino Thoma præsertim soluenda contraria argumenta n. 1.

Soluitur primum argumentum. Deus secreta cordis tenet, atque arcana cogitatione peccatores monet. n. 2.

Ad secundum argumentum dicimus correctio nis ordinem à natura præscriptum à Iosepho seruatum num. 3.

Peccatum Anania vel fuisse publicum: vel Petro reuelatum, ut incorrigibile. numero 4.

Christus Dominus Iudam prius paternè monuit. n. 5.

Ad tertium neque de delicto immediatè contra bonum commune, neque publico necessaria semper est correctio fraterna. n. 6.

Ad quartum proclamationes in Religionibus esse de culpis leuissimis: alias verd occultas immediatè regulariter non esse denuntiandas. num. 7.

Soluitur quintum argumentum, & offertur aliarum Religionum corrigendi usus. numero 8.

Ultimò satisfi, neque opus esse dicitur correctionis præceptum contineri expressè in Decalogo, num. 9.

1 **D**ino Thoma præsertim duce contraria soluenda sunt rationum momenta.

2 Ad primum itaque dicimus occultissima quæque Deo patere, præstantiore ratione, atque homini publica, imo plerunque etiam secreta cordis titillatione, atque inspiratione peccatores admoneri, sic D. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 7: ad primum.

Ad

- 3 Ad secundum. Correctionis fraternæ ordinem à natura præscriptum à S. Iosepho seruatum fuisse asserimus, primo fratres corripiendo, à quibus cum secretam monitionem negligi cerneret, delictum denuntiavit patri, illis subcircumstantijs, quas propria innocentia dictabat ad obseruationem præcepti, eo tempore necessarias, vt docet *D. Thom. ad secundum Abulensis; Aliq; Recentiores*. Petrus autem Dei reuelatione prius cognouit peccatum Ananiæ, & Zafiræ, & quidem tanquam incorrigibile, vt ait *Durand. in 3. distint. 19. quæst. 4. ad 2. & Valent. disp. 3. quæst. 10. punct. 5. col. 707. vers. item ob simile*, atque, vt exequutor diuinæ sententiæ illos morte punijt; sic *D. Thom. ad 2. vel dices illud peccatum fuisse publicum*. Christus autem Dominus, etsi delictum nouerit Iudæ, sub obscuris tamen verbis cum primo corripuit, vt probè *D. Thom. citatus*.
- 6 Ad tertium, vel accusationem esse de peccato in Rēpublicam, vel commune bonum, vt hæresis, & tunc eadem de illa, ac de denuntiatione ratio erit, cui secreta monitio regulariter præcedere non debet, vt *cap. 4. n. 32. ac deinceps, at cap. 6. reg. 6. dictum est*, vel esse de delicto publico, atque est necessaria correctio, quia vt ait *D. Thom. hoc soluens argumentum loco citato ad tertium*, cum frater in multitudinem peccauerit priuatim corripiendus non est nisi sub illis circumstantijs, quas explicuimus *c. 4. n. 4. & reg. 5. sup. cap. Excomun. in cap. citato*. Qualiter & quando. aperte dicitur denuntiationi præmittendam esse secretam monitionem; accusationi verò inscriptionē, cum illa ad bonum Proximi, atq; emendationē hæc ad bonū commune, & vindictam delicti ordinetur.
- 7 Ad quartum Religiosorum proclamationes, ait *D. Thom. esse de leuibus culpis*, quæ

famæ non derogant, si tamen essent tales, quibus fratres infamarentur, contra Domini præceptum ageret, qui contra modum ab illo præscriptum vel referret, vel inuestigare iuxta quam tradidimus præcedenti capite à *n. 6. 3. ac deinceps*. Hæc autem distinctio culparum modique eas corrigendi desumpta est à *Cassiano lib. 4. cap. 16*.

- 8 Ad quintum argumentum iam diximus maius bonum non semper esse præferendū temporali, maximè ipsius famæ, quæ ad bona etiam spectat spiritualia.
- 9 Demum ultimo argumento responderet *Sot. de secreto num. 2. quæst. 6. ad 2. argum. contra 6. conclus.* Correctionis fraternæ præceptum reduci ad præceptum honorandi parentes: verum enim verò me haud percipere connexionem correctionis fraternæ cum honore parentibus debito, libenter fateor; immo ad remotius, vix potuisse præceptum reuocari correctionis arbitror. Quare opus non esse reor cuncta naturalia præcepta, immo & diuina, ex quibus hoc correctionis esse diximus in Decalago expressè contineri, vt neque continentur fidei, charitatis, eleemosinæ, misericordiæ, & alia, quæ alibi à scriptura iubentur, aut ratione deducuntur per disciplinam sapientum, quæque vt conclusiones in suis imbibuntur principijs, in decalago expressis, vt probè *Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 3. in corp. & ad 3. & Vazq. 4. tom. in 3. part. q. 58. art. 2. dub. 3. nu. 3. & 4. Sed quoniam è scopulosis locis (vt cum Hieronymo loquar ad Eliodorum epist. 1. ad finem) enauigauit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cantes fragilis in altum cymba processit, pandenda vela sunt ventis, & questionum scopulis transuadatis letantium more nautorum epilogi ce-leuma cantandum est.*

LIBER QVARTVS.

De impedimentis ad Episcopatum voluntariè contractis.

Vm remotiores, tum remotas Episcopatus dispositiones superiores perstrinxerunt libri. Excipiet præsens huius primi Tomi postremus, vnicum, quod sibi quisque aliqua ratione ponit impedimentum, religiosæ vitæ voto, vel instituto. Præterea cum inter se coherant quæstiones duæ, an Episcopatus obiectum per se sit desiderij etiam efficacis, & de postrema, proximaque dispositione, ordinis scilicet sacri, de his etiam differemus.

DISPV.

DISPUTATIO I.

Num Religiosorum virorum conditio statui opponatur Episcopali.

Vt clariùs de Episcopatu innotescat, num pugnantiam cum Religiosa habeat vita, paulò altiùs institutum Religiosum cum reliquis beneficijs etiam hac Disputatione componemus.

CAPVT PRIMVM.

Prolusio Disputationis.

SVMMA.

Secularis incapax est beneficij regularis . numero 1.

Capax est Nouitius beneficij regularis; etiam si habitum adhuc non receperit . ibidem.

Vnus familie Religiosus capax non est beneficij alterius Religionis . n. 2.

Neque de stylo in hoc dispensari solet . numero 3.

Non potest alter vnus Religionis suum cum altero beneficio beneficiarij alterius Religionis, etiam de licentia Superiorum regularium commutare . n. 4.

Probabilis est opinio incapacitatem asserens Regularium ad beneficium curatum seculare . num. 5.

Probabilior tamen est contraria, iure antiquo, non nullis non inferendis exceptis . numero 6.

Ni prohibeatur Religiosus ab acquisitione talis beneficij speciali suae Religionis constitutione . n. 7.

Non potest Religiosus à Mendicantibus seculari beneficio curato donari, iuxta nonnullos, & si id falsum habeamus . ibidem.

¶ Religiosus promoueatur in Parochum, necessitas, vel utilitas requiritur Ecclesia . num. 8.

Ecclesia danda Regulari actui, non habitu, curata esse debet . n. 9.

Vt Regulari parafia detur, non debet praescriptio quadragenariae administrationis, per Seclarem intercedere, cum exclusione Regularium . n. 10.

Monasterio ne sit subiectus locus requiritur, in quo sita est parafia concedenda Religioso eiusdem monasterij & si contrarium non sit improbable . n. 11.

In discordia Regularis eligendus non est in parochum . n. 12.

In praesentia, iure nouo, nullus Regularis capax est beneficii curati, absq; Pontificis dispensatione . n. 13.

Regularibus curatis seruanda est bulla Gregorii xv. n. 14.

VT orationem ab alienis materijs reuocemus, quæ ad quaestionis praescriptæ dilucidationem facere possunt, hac prolusione comprehendenda sunt solum.

I Notandum primò è Doctorum consensu, Seculare beneficij Regularis esse incapacem; quod quidem etsi antiquo iuri stando Clementina Quia regulares de suppl. neglig. Pralat. & Clement. Ne in agro s. sane prioratus de stat. monac. dari minime poterat Nouitio, post Trid. tamen Conc. sess. 14. de reform. cap. 10. non modo Tyroni conferri potest, qui nomen iam Religionis dederit, habitumque suscepit, verum qui nec etiam Tyrocinium

- nium adierit, neque habitum receperit; dummodo eo se induere, ac professionem emittere teneatur; vt *Eminentissimorum Cardinalium Congregatio apud Gonzalez habet in reg. 8. Cancell. Gloss. 8. num. 78.* conuentione saltem facta, vt Beneficiarius ad Religionem se conferre, certo quidem tempore, teneatur, vt probè Sanchez aduertit *lib. 7. oper. moral. cap. 4. num. 24. ad finem.*
- 2 Deinde neque vnus religiosę familię Regularem alterius eiusdem ordinis: neque vnus monasterij alterius monasterij capacem esse beneficij, vt docui in *tractatu de beneficijs* quem Neapoli è suggestu exposui per *Cap. Cum singula 5. prohibemus de preben. in 6.* adeo vt acceptans ineligibilis fiat, atque inhabilis, vt ei iterum conferatur sic *Rebuff. praxi benef. tit. de dispens. cum regul. num. 2. 3. & 4. Nauarr. comm. 4. num. 23. de regular. Rodriq. quest. regul. quest. 34. art. 8. Gonzal. reg. 8. cancell. Gloss. 8. a num. 96.*
- 3 Notandum tertio ex *Ludouico Gomez in tract. expellationum num. 69. Staphyleo de litt. grat. in forma 8. stylum non esse, neque in more positum, Pontificem Regularibus facere facultatem assequendi beneficiũ alterius ordinis, ni eos ad illum transferendo ordinem, ac monasterium, cui annexum beneficium erat.*
- 4 Nefas esset duobus diuersorum ordinum Religiosis, etiam de suorum licentia Prælatorum, regularia permutare beneficia, quòd neuter alterius beneficij capax est vt notat *Bellarmin. tract. de permut. benef. part. 2. quest. 11. num. 2.*
- 5 Quinto, licet probabilis sit sententia, incapacitatem asserens Regularium ad beneficia curata secularia habenda; cum solus Episcopatus in iure reperiatur exceptus; & eadem videatur ratio de curato beneficijs, ac de alio seculari, nè homines diuersę sint professionis; & nè mundo mortuus, sicut censetur Religiosus ad actus ciuiles exercendos eidem, promotione ad curatum beneficium, videatur restitui: quam opinionem tuentur *Gonzalez reg. 8. cancell. num. 52. asserens opus esse Episcopi dispensatione, Mandos. de sig. grat. verb. dispensat. monachorum pro obtinendo beneficio vers. hodie non solum, referens Pauli Quarti Bullam, qua omnes Religiosos secularibus priuauit beneficijs obtentis: qui quidem Auctores subscribunt Innocentio Cap. Quod Dei timorem paulo post principium de stat. monach. Archid. Cap. Cum singula num. 3. vers. Ecclesiis de prab. in 6. Rebuff. in praxi benef. tit. de disp. cum regula num. 3. ac de pacif. possess. num. 259. vers. 27. Decisio Rota in antiq. 28. in nouis 483. num. unico de prab. & alijs.*
- 6 Verum probabiliorẽ iudico contrariam

sententiam, attento iure communi antiquo, nullam, scilicet exigi dispensationem, vt Regularis seculare beneficium curatum obtinere possit per *Cap. Quod Dei timorem de stat. monach. atque ex Innocent. Cap. Pastoralis num. 1. verb. renuntiatum de caus. possess. & propriet. vbi Auctor additionum, nec non Cardinal. conf. 17. Sanch. in oper. moral. lib. 7. cap. 29. num. 35. & alijs. Confirmatur ex Cap. Ex Parochia 17. quest. 1. nonnullis tamen adhibitis limitationibus.*

- 7 Prima dummodo specialibus Religionis constitutionibus id non prohibeatur: sic *Sanch. citatus nu. 36.* Addunt aliqui, nè sit è Mendicantibus Religiosus, seculari donandus beneficio curato; quod huius generis Regulares, incapaces talis videntur beneficij, vt volunt *Rebuff. de pacif. possess. num. 258. vers. 28. Manuel. qq. regul. tom. 1. quest. 34. art. 3.* Verum hos probe reijcit, contrariam sententiam doctè complexus, *Sanch. nu. 37. subscribens Lambertino de iur. patron. lib. 2. part. 1. quest. 7. art. 19. num. 21. fauet Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 12. num. 98.* Et quidem licere absque dispensatione Pontificis in vtroque foro *Sanch. laudatus* contra Cordubam probat.

- 8 Secunda igitur limitatio erit utilitas Ecclesię, cui præficiendus est Regularis etiam si nulla intercederet necessitas; & quamuis *Gloss. in cap. Cum pro utilitate. verb. utilitate, & cap. In parrochia, verb. cum, &c. 16. quest. 1.* nihil speciale de hoc sancitum esse scribat circa Regulares Ecclesię curatę præficiendus, sed eodem modo posse illos promoueri, ac seculares Clericos; ceterum quam indicamus, limitatio tendenda est; nam etsi olim opus fuisset ob necessitatem Ecclesię, concurrere è *Gelasio per cap. Priscis dist. 55. vbi conceditur in graui Ecclesię necessitate, defectu idoneorum ministrorum, præfici Parochos regulares; at hodie satis est vel necessitas, vel Ecclesię utilitas, ex cap. cum pro utilitate citato.* Ratio autem est; quòd hæc iuris concessio manauit ex animarum fauore, quibus consulere religiosorum virorum maximopere interest. tum verbo, & concionatoris munere, quod in Parocho regulari omnino desiderant *Antonius cap. Nã est num. 4. de voto, & cap. Quod Dei timorem de stat. Monach. Rosell. verb. Monachus num. 4. Syluest. verb. religio. q. 4.* tum alijs functionibus, parocho etiam proprijs; ad quas Religiosi maxime apti videntur; vt probè *Abbas cap. Non est num. 9. de voto Angles sum. verb. dispensat num. 3. Lambert. de iur. patron. lib. 2. part. 1. q. 7. art. 19. nu. 22. neque obstat cap. citatum num. 5. Quod Dei timorem, quia intelligitur, id esse priuilegiũ prædicationis, id est animarum cure, & doctrinę, aliorumq; muniũ,*

- quibus Parochi vacant, & Religiosi censentur valde idonei, etsi non concionentur.
- 9 Tertia limitatio, ut Ecclesia actu sit curata, non habitu, cessante enim exercitio curæ, privilegium ad illam ordinatū, cessare quoque necesse est, ut probè *Anchar. cap. citato. Quod Dei timorem, & Ananias ibi numero 9.*
- 10 Quarta, ni præscriptio obstaret quadragenariæ administrationis per seculares, cum exclusione Regularium, secus, si hi non essent exclusi, sic *Cap. Clement. Vnica in principio num. 19. quest. 21. de supp. neg. prælat. Felin. cap. In nostra corol. 40. num. ult. not. 10. de rescrip. legendus Cardinalis, qui hanc regulam quadragenariæ, contra Regulares non esse docet,*
- 11 Quinta limitatio, nisi Monasterium in loco illo populum sibi habeat subiectum, cuius tunc per aliquem suorum Monachorum curam habere nequit, & secularis præficiendus esset Clericus, sic expressè habetur *cap. 1. de capp. Monac. ac docetur ab Angel. verb. Monachus num. 5. ibi ab Armil. n. 6. Tabien. num. 4. quest. 3. in fine, Syluest. verb. religio 7. quest. 7. Gregor. Lop. lib. 25. verb. Iglesias tit. 7. part. 1. Manuel quest. regul. tom. 1. quest. 34. art. 4. quibus subscribo, eo nimirum fundamento, quod cum temporali Monasterium potitur iurisdictione in populum, & vices gerat Domini; consonum non videtur rationi, ut spirituales eorundem subditorum traherent conscientias, quippe qui varijs de causis, quæ ad hunc forum desiderantur, fiduciam, ac securitatem cum monachis penes cætera, ominis habere non poterunt, quod si hoc ipsum in religiosis familijs arduum ita visum est, ut causa fuerit, quod prudenter præciperet *Felic. record. Clemens Papa Octavus in decreto de reservat. casu. edito 26. Maij anno 1593. atque à Domino Nostro Papa Urbano Octavo 21. Septembris 1624. confirmato. Quia nonnulli infirmiores interdum conscientia maculas detegere formidant, ne liceat Superioribus Regularium confessiones Subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsimet Subditi sponte, aut proprio motu id ab ijs petierint. Quàm potiore iure in secularibus Subditis id asserendum erit? Cum hoc autem fiat; ut expositiones in eo capite indicatæ à Glossa, atque allatæ ab Abbate, & Sanch. nu. 43. sentientibus contrarium, probabiles sint, nimirum, vel sermonem esse in eo capite, secundum ius antiquum supra num. 6. relatum, quod, nulla intercedente necessitate, Regularem videbatur prohibere in Parochum promoueri; vel, nè Parochus ab Abbate tantum promoueretur, utique ab Episcopo promouendus, ordinandus, examinandus, ac visitandus, ut patet ex *Conc. Trid. sess. 7. cap. 7. & 8. & sess. 24. cap. 3. & 18. de reform. nisi forte, ut probè habet Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 12. n. 48. Prælati ibi potestatem quasi Episcopalem exerceat, cuius tunc erit examinare, & approbare ad beneficium parochiale, ut vltus, cui Episcopi non contradicunt, docet.***
- 12 Sexta referri limitatio solet, nisi in discordia ad hoc beneficium parochiale aliquis Mendicantium eligatur, aut alius quispiam Religiosus à minore Eligentium numero. Cæterum hæc limitatio è textus expositione *cap. 3. tradenda, dilucidabitur, ut cap. sequenti expendemus alterum, de licentia, nempe desiderata proprii Superioris.*
- 13 Sexto notandum, esto dicta vera sine antiquo iure spectato uti *num. 6. indicatum est; ac nouo in præsentia nullus Regularis est capax beneficii curati absque Pontificis dispensatione, quod quotidiana confirmatum consuetudine, ac declaratione habetur apud Sanch. n. 71. & Mandos. in prax. sig. grat. tit. de dispens. monac. qui pro obtentis beneficijs hodie non dispensari cum monachis ait ad beneficium curatum.*
- 14 Demum seruanda est, Regularibus quibus incumbit cura animatum *Constit. Gregorii XV. sub anno 1622. nonis february edita de exemptorum privilegij circa curam animarum, & Sacramentorum administrationem cum nonnullis eius declarationibus postea datis.*

CAPVT II.

An religiosus status Episcopalem impediatur dignitatem.

S V M M A.

Status questionis. num. 1.

Prima opinio, posse Religiosos Episcopatum inire docet, non autem eo minorem dignitatem. num. 2.

Possunt Regulares ad Episcopalem assumi dignitatem. num. 3.

Nouitius, licet ad dignitatem intra religionem non possit, valet tamen in Episcopum eligi. num. 4.

Religiosi omnes absq; dispensatione ad dignitatem Episcopalem minorem, assumi possunt, saltem iure antiquo, exceptis mendicantibus. num. 5. & 6.

Probabilius est, posse Regularem absq; dispensatione seculari Ecclesia Collegiata præfici.

ei, cuius cura impropria sit animarum. numero 7.

Potest Regularis constitui Coadiutor Episcopi, secus Parochi, sine dispensatione, iure nouo, num. 8.

Regularis valet ab Episcopo de licentia sui Superioris in Vicarium eligi, & à Capitulo in Vicarium Capituli, neque excipiuntur Mendicantes. n. 9. & 10.

Subreptitia est dispensatio à Regulari etiam Episcopo impetrata pro Abbatia alterius ordinis, tacita monachatus conditione. num. 11.

Omnes Religiosi ad Carthusianorum ordinem transseunt etiam Pontificis facultate; sunt inhabiles ad omnia officia, beneficia, dignitatesq; intra, atq; extra ordinem atq; ad cathedram theologicalem; imò transseunt ad aliam quamcumq; Religionem etiam arctiorem ad beneficiumulare habens curam animarum. n. 12.

Non tamen ad Episcopatum. n. 13.

Seruanda à Religioso in Episcopum promotio. n. 14. remissive.

Respondetur sententia contraria. n. 15.

Etsi ex cap. 2. disp. 3. lib. 3. huius solutionem quæstionis deducere perdifficile non esset, ad eam tamen clarius dilucidandam, & per sua membra expendendam.

1 Notandum primò vel de Episcopali dignitate, vel de ea minore: Iterum vel de quocumque Regulari ad eam promouendo, vel de Regulari mendicante, vel de Nouitio, vel demum de Regulari voto ligato, quo aditum sibi clausit ad dignitates, disputare nos posset. Atque in primis de hoc ultimo hic nobis agendum est, quod sequens disputatio dilucidabit, ubi de voto non acceptandi, vel sibi non procurandi honores, ac prælaturas discipendum est.

2 Nonnulli relati à Glossa Clem. 2. verb. *secularis de elect.* concedentes, integrum esse religiosi viris Episcopalem adire dignitatem; his tamen minores absque dispensatione eis negant: subscribit Bonifacius ibi n. 165.

3 Prima conclusio. Possunt Regulares ad Episcopalem dignitatem assumi absque dispensatione. Constat ex cap. Primo 18. q. 1. cap. si Abbatem cap. si Religiones, cap. Quorundam de elect. in 6. Clem. 1. in fine de elect. ubi Scribentes atque Expositores, & indicauimus lib. 1. disp. 2. cap. 6. n. 6.

4 Secunda conclusio: Quamuis Nouitius ad aliquam religiosi ordinis prælationem eligi non possit (neque enim ad id satis esset professio tacita, sed expressa desideratur, aliàs irritum foret quod intentaretur) poterit tamen in Episcopum eligi tam se-

cularis, quam regularis Ecclesiæ. Vtrumque expressè decernitur c. Nullus de elect. in 6. hoc enim videtur Episcopali debitum dignitati, qua qui censetur dignus, nil mirum si aptus habeatur, ut præsit cathedrali Ecclesiæ etiam Regularium ver. grat. Canonorum; quam rationem Gloss. ibi verb. Regularibus indicat, cui subscribit Sanchez lib. 7. oper. mor. cap. 29. num. 32.

5 Tertia conclusio. Religiosi omnes ad Ecclesiam, ac dignitatem secularem assumi possunt, Episcopali minorem absque dispensatione, iure saltem antiquo, sic Gloss. Clem. 1. verb. *Secularis de elect. ex alijs textibus. Imol. ibi num. 4. & 41. Ioan. Andr. cap. Si Religiosus in princ. de elect. in 6. ibi Anch. num. 2. Franc. num. 1. notab. 2. Domin. in 6. Fundamentum autem est, quia eadem intercedit ratio regiminis animarum, tum in Episcopatu, tum in alijs.*

6 Excipiuntur Mendicantes à nonnullis, quos sine licentia Summi Pontificis, neque postulari ad Ecclesias Cathedralibus inferiores posse, docent Lopus apud Francum cap. Quorundam num. 2. not. 3. de elect. in 6. & ibi Domin. 5. volumus num. 6. Sanch. lib. 7. oper. mor. cap. 29. num. 33. probantque per Extrau. Dispendijs de post. Pralat. Verum cum Ioan. 22. minores viginti septem annis seculares, vel mendicantes Religiosos ad certas Ecclesias, ibi tantum prohibeat postulari, puniatque tum postulantes, tum postulatos contra facientes, non video, qua ratione ex eius Extrauaganti deduci ad hoc punctum probandum argumentum possit. Deinde cum cap. precedenti dixerimus hos Mendicantes capaces quidem esse beneficij Parochialis, secundum ias antiquum, absque dispensatione, & cum, num. 10. mox cum ijsdem Auctoribus docturi simus, posse hos eosdem Mendicantes ad Vicariatus officium sine dispensatione promoueri: neque alicubi in contrarium aliquid inueniri sancitum; hinc est, ut neque citatis Auctoribus quo ad hoc subscribere, neque eos ab inconstantia in dictis excusare queam. Dixi; iure saltem antiquo; cum iure nouo ad huiusmodi dignitates curatas ex consuetudine, & stylo ad minimum, absque dispensatione, assumi non valeant Regulares, ut superiori capite numero 13. indicani.

7 Ex his colligo, vniuersaliter verum non esse, quod Soarius tomo 3. de Religi. libr. 5. cap. 16. num. 15. scribit; promotionem Nouitij ad dignitatem Episcopali minorem, illicitam esse; nam esto perfectior sit status Religiosus; nihilò tamen minus, ut potest Religiosus licite ad hanc promoueri ex necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, sic etiam.

Ff 2 Noui.

Nouitius, vt constat ex num. 4. assert. 2. huius cap.

8 Quarta conclusio, licet probabile sit, absque dispensatione non posse Regularem Ecclesie collegiali, ac seculari praefici, cui cura propriè non sit animarum, sed impropriè respectu illorum, qui pertinent ad illud Collegium; probabilius tamen est contrarium. Prima pars defenditur ab *Hof. sum. tit. de stat. Monach. num. 6. Ioan. And. cap. Quod Dei timorem num. 16. de stat. Monach. & ibi Anchar. num. 12. atque apud Gonzalez in reg. 8. Cancell. Gloss. 7. num. 31. è reg. 42. generaliter prohibente, nè dū titulus beneficiorū Regularibus concedatur, licet Io. And. & Anchar. posse in hoc, de Capituli consensu, Praesulem dispensare doceat, vt erat olim in more positum, Henrico n. 9. teste citato à Gonzalez. Ratio autem est, quia fauore propriæ curæ animarum indultum esse Regularibus videtur; vt ad Parochialia promoueri beneficia possint. In secundam autem partem magis propendet *Gloss. Clem. 1. verb. Secularis de elect. tamen si pontificiam desideret declarationem: fauet Ancharanus ibi citatus numer. ultim. Ioann. de Lignano, & Paulus ibidem apud Cardinal. numer. 24. quæstion. 27. asserentem se ita consuluisse Florentiz. Abbas capit. Quod Dei timorem numero quinto de stat. Monachor. Domin. cap. finali num. 6. dist. 58. Azor tom. 1. instit. mor. lib. 12. cap. 19. quæst. 13. Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 12. & cap. 19. dub. 13. Sanch. lib. 7. oper. mor. cap. 29. numero 73. apud quem alij quam plures: Fundamentum est, quod eadem de hac dignitate, sine præpositura ratio videtur esse, ac de Episcopatu; sicut enim Episcopus cum suo capitulo vnum constituit corpus, ita suprema Collegij ecclesiastica dignitate Donatus cū suis, ad quorum curam videtur electus.**

9 Quinta conclusio. Potest Regularis constitui Coadiutor Episcopi absolute, Parochi verò, solo iure antiquo, habita tantum Superioris sui licentia, sic Abbas cap. Finali numero 4. de cleri. agrotan. & ibi Card. quæstion. 10. numero 9. & Clem. 2. quæst. 17. numero 18. de rescriptis, Azor tom. 2. institut. mor. lib. 3. capitulo 2. quæst. 8. Sanch. libro 6. oper. mor. capitulo 29. numero 84. Quam tamè assertionem, secundum ius vetus, iudicarem certam de beneficio curato, vt indicaui, secus secundum nouum: Ratio autem horum, Anctorum est, quia, cum vtriusque officij principalis sit capax Regularis absque dispensatione, vt & superiori capite, & hoc dictum est, erit sanè consequens, vt etiam sit capax Coadiutoris vtriusque muneris. Verum de Episcopatu, eiusque Coadiutore, argumentum satis habere momenti, ac ro-

boris, libenter assentior, secus vero de beneficio curato, cuius secundum præxim, quæ est in usu, non est capax Regularis absque dispensatione Pontificis vt præced. cap. num. 13. ex eodem Sanch. indicaui, ex quo consequens sit, vt neque sine eadem Coadiutor Parochi queat esse.

10 Sexta conclusio. Monachus, vel Religiosus potest ab Episcopo de consensu Abbatis seu Superioris regularis Vicarius institui, sic *Gloss. in cap. de present. 16. quæst. 1. & in cap. si quis 58. dist. Decreuit Rota Romana decis. 3. de offic. vicar. in antiquis Fuscus de iust. lib. 2. cap. 15. num. 100. Aloyf. Rice. collect. 143. in fine Nauarr. tom. 2. de regul. num. 88. Barb. tom. 3. alleg. 44. num. 12. Abbas cap. finali num. 4. de cler. agrot. Card. Clem. 2. num. 17. quæst. 16. de rescrip. & ibi Imol. num. 25. Azor tom. 2. lib. 3. cap. 43. quæst. 10. Sanch. lib. 9. operis mor. cap. 13. num. 98. Sbroxius lib. 1. quæst. 38. num. 4. qui etiam numero 11. idem dicendum esse docet de Vicario Capituli, sede vacante, vel de Vicegerente Vicarij; excipit tamen Mendicantes, quos ait incapaces esse huius muneris ex Clem. 1. 5. ad Prioratus de Regular. quia est contra professionem illorum Clem. in plerisque de elect. docetque Card. Alexand. cap. si quis in fine dist. 58. Rebuff. eodem titul. de Vicar. Episc. num. 32. Barbos. modò laudatus, & Azor quæst. illa 10. Ceterum, vt hoc cap. num. 6. hanc limitationem de Dignitate Episcopatu minore, ab his Mendicantibus ineunda, reieci, sic neque de Vicariatu admitto, cum Sanch. nn. 88. quia citata in contrarium Clem. In plerisque nequaquam agit de Mendicantibus, neq; Clem. 1. 5. Ad Prioratus de Regular. illud absolute hoc prohibet, sed de eis tantum loquitur, qui ad non Mendicantium Religionem, è Mendicantibus se conferunt; quo circa, potius hos Mendicantes in Vicarios promoueri, quam contrarium posse supponit: quamobrem num. 6. merito dixi, capaces esse Mendicantes Dignitatis Episcopatu minoris.*

11 Septima conclusio. Subrepticia est dispensatio à Regulari, etiam Episcopatu donato, impetrata, pro Abbatia alterius ordinis, tacita Religionis qualitate, sic Rebuff. respons. 14. libr. primo, quem referunt, ac sequuntur Manuel quæstion. Regular. tomo secundo quæstion. 58. articulo quinto, quia specialiter Regularibus est interdicta hæc pluralitas beneficiorum ex capit. Cum singulari in principio de præbendis numero sexto.

12 Octaua conclusio. Quicumque è Mendicantibus transiens ad Carthusianorum, vel aliorum non Mendicantium Religionem, etiam cū facultate Pontificis redditur inhabilis

bilis ad omnia officia intra, vel extra ordinem obtinenda, ordinata ad animarum curam, atque ad omnia officia etiam nomine Vicarij, seu Vicegerentis, vel Locumtenentis obsequenda, caretque voce activa, & passiva in Capitulo, ut patet ex *Clemen. 1. Ut professores de regul.* ubi sub nomine officij Explicatores intelligunt munus etiam Lectoris Theologiae, & Prædicatoris. Addo singulos Religiosos ad aliam, etsi arctiorem Religionem, se conferentes, incapaces esse secularium beneficiorum, etiam Curatorum, cum deinceps manere debeant in claustris per *Trident. sess. 14. cap. 11.*

13 Verum, cum neque dignitatis mentio à Tridentino, vel à relata *Clementina* fiat, & licet fieret; cum nomine dignitatis non semper veniat Episcopatus, uti *lib. 1. cap. 1. num. 12.* diximus, & omnibus etiam Religiosis, cum absolute concedatur in Episcopum eligi posse, ut supra *num. 3.* probatum est, ne correctio iuris detur; quod iura posteriora generatim loquuntur per priora specialiora explicanda sunt, si expressis verbis illis non contradicant, etiam si in lege non esset clausula non obstanti, &c. idcirco ab hac dignitate, vel ab eius Vicariatu reiiciendos non esse huiusmodi Religiosos arbitror, nisi in eos aliquod peculiare obstat decisum, quod me præterit. Doctrina autem, quam modò tradidi de correctione iuris vitanda, & iuris veteris interpretatione est, *l. sed & posteriores ff. de leg. ibi* posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint: quæ ratione *Gloss. l. sciendum, verb. non compelli ff. qui sat. dar. cogunt. & ibi Bart. in principio num. 1. Ias. num. 4. Abbas consil. 24. numer. 1. vers. 2. principaliter, & alij*, quos citat, & sequitur *Sanchez libr. 2. de matrim. disput. 24. num. 6.*

14 Quæ autem servare tenetur Episcopus Regularis ex suo Religioso instituto tertio tomo dicturi sumus, sequenti verò capite de licentia Superioris ad consensum præbendum necessaria, ut licite Regularis promoveatur in Episcopum subijciam.

C A P V T III.

Quæ, & cuius Superioris facultas in Regulari in Episcopatum promovendo desideretur.

S V M M A.

Status questionis, n. 1.

Non potest Religiosus sub potestate Prælati existens in electionem, vel promotionem

sui ad Episcopatum consentire sine aliqua facultate, aliter consensu, atque electio erit nulla, n. 2.

Excusaretur ob ignorantiam, metum, &c. ibid. Iuxta nonnullos, ut Religiosus electus in

Episcopum sine facultate Superioris non potest consentire, ita nec potest dissentire, n. 3. At contrarium ex proprio fundamento, plerumque probabilius est, ibidem.

Nequeunt Regularium Superiores ad acceptandum Episcopum subditos cogere, n. 4.

A summo Pontifice possunt cogi Regulares ad acceptandum Episcopatum, non tamen ex vi voti obedientiae, ibid.

Abbas, vel Religiosus Superior nequit in electionem Subditi immediate consentire, n. 5.

Non eadem est ratio de renunciatione Ecclesie iam possessæ, & ad quam quis eligitur, num. 6.

Facultas consentiendi in propriam electionem Religioso dari potest à Superiore, sine consensu Conventus, seu Capituli, n. 7.

Etiam in electionem ad beneficium parochiale, n. 8.

Non modò irritatio, sed obligatio, ne licite detur hic consensus sine facultate, ex iure provenit Ecclesiastico, & non ex voto obedientiae, num. 9.

Superior iniuste denegans subdito facultatem consentiendi in sui electionem cogendus est à communi, tum sui, tum electi Præsule, instante necessitate, vel utilitate Ecclesie, n. 10. Expectandus esset Religiosus, donec cogere-tur Superior inique denegans facultatem consentiendi in sui electionem, n. 11.

Non modò Papa posset adiri, sed Prælatus etiam, tum subditi, cui denegatur facultas consentiendi, tum ipsius immediati moderatoris denegantis, n. 12.

Non sufficit Generalis licentia, num. 13.

Satis est specialis licentia sub conditione, si in talem Ecclesiam electus fuerit Religiosus, valeat, consentire, contra quâplures, n. 14. & 15.

Pœna non sunt extendenda, præsertim ubi casuum eadem non est ratio, n. 14.

Consentiens ex licentia speciali, etiam sub conditione tradita, non incurrit pœnas statutas in consentientem, vel absque licentia, vel cum licentia generali, num. 16.

In Societate Iesu solius Generalis Præpositi est facultatem concedere Subdito consentiendi in Prælaturam, & quomodo, n. 17.

Non conualesceret electio absque licentia acceptata à Religioso, etiam ea postmodum obventa, n. 18.

Eur eadem non sit ratio de beneficiario seculari absque licentia Episcopi, num. 19.

Regularis ex legitima licentia ad unum Episcopatum promotus, ad alterum si promoveatur, nova non indiget licentia, neque cõ-

prehenditur Capit. Quorundem de elect.
in 6. num. 20.

Idem est de Religioso Societatis Iesu ex una
dignitate ad alteram transeunte n. 21.

Regularis electus in Summum Pontificem ad
consensum non indiget licentia Superioris
Regularis. num. 22.

Valida erit electio Regularis in Pontificem,
absque licentia, qui neque tenebitur se sua
Religioni restituere num. 23.

Nulla tenetur obligatione Religiosus electus
Pontifex ad Religionem redeundi, numero
24.

Non peccat Religiosus, absque facultate Super-
ioris, acceptans Papatum. n. 25.

Religiosus ex certa scientia à Papa promotus
in Episcopum nulla indiget licentia. nu-
mero 26.

Regulari opus non est licentia ad impetran-
dum beneficium à Papa, neque ad procura-
torem constituendum per se loquendo ad il-
lud procurandum. n. 27.

Licet electio fuisset nulla, si tamen à Papa po-
stea Religiosus promoueretur, valide id fic-
ret. num. 28.

Quamvis iure nouo, saltem ex stylo
& praxi, cap. 1. num. 13. indicata,
quam expresse Sanch. lib. 7. oper.
mor. cap. 29. num. 71. ex Sanctissimo

Greg. xiii. Qui noluit licere Canonicis Re-
gularibus, etiam de licentia sui Generalis;
absque permisso summi Pontificis, assumere
curam animarum, etiam ad tempus, multo-
que minus, beneficium curatum ad tempus;
cuius Pontificis decretum neque per bul-
lam Pij Quarti incipientem Sedis Apostolica
solertia, 3. nonas Aprilis anno 1566. datam ad
ius commune redeuntem alteram Pauli Quar-
ti. Post quam diuina bonitas, 17. Kalendas Au-
gusti vulgatam, anno 1558. in fauorem hu-
ius, quam tractamus, dispositionis, suum
emittere robur docet Sanch. citatus num. 75.
quia tamen de cura parochiali animarum,
ac de Episcopatu dispar est ratio, ut ex præ-
cedentibus constat capitibus, operæ pre-
tium erit, cur indigeat facultate ad in-
eundum Episcopatum Religiosus hic ex-
ponere.

2 Sit prima conclusio. Non potest Religio-
sus actu sub potestate Prælati existens in
electionem, vel promotionem sui ad Epi-
scopatum consentire, nisi petita, atque ob-
tenta licentia proprii Prælati, alioquin con-
sensus est inualidus; & in eius pœnam ele-
ctio ipso facto est irrita; neque ex cap. Quam-
vis 18. quest. 2. id probare contendam, sed
ex cap. si Religiosus in principio de elect. in 6.
si Religiosus electioni de se ad pralationem ali-

quam, extra suum monasterium, vel suam Ec-
clesiam celebrata, sui superioris, qui dare ip-
sam valeat, non petita, & obtenta licentia præ-
sumpserit consentire, sic præstitus non teneat
& in penam præsumptionis illius electio eo-
dem ipso facto viribus euacuetur omnino. Cir-
ca quam clarissimam Pontificis mentem,
duo solum adnotare habeo, vnum ex Glos-
sa verb. obtenta, quod debito scilicet modo,
& non per extorsionem hæc licentia habenda
sit, ut eodem scribitur titulo cap. Quorundam,
& cap. Primo de his que vi met. caus. fiunt; alte-
rum quod, cum ex præsumptione, sæpe in
textu repetita, habendus dicatur hic conse-
sus à Religioso, absque facultate superioris,
ut tali plectatur pœna; excusabitur quidem
ab ea si non ex præsumptione, sed ex igno-
rantia consentiet, iuxta tamen dicta, præser-
tim lib. 2. disp. 3. cap. 4. quamvis in foro ex-
terno hæc ignorantia non præsumeretur, ut
diximus lib. 2. disp. 4. cap. 1. & cap. 4. à num.
8. & lib. 3. disp. 7. c. 2. assert. 2. Ex metu etiam
cadente in constantem virum, excusaretur
pariter uti dictum est lib. 3. disp. 7. cap. ult. nu.
37. ac deinceps. Ratio autem conclusionis in
qua decisio videtur fundata Pontificis, est
quia Monachus neque velle, neque nolle ha-
bet, ut dictum est cap. si Religiosus citatus. Cur
verò Religiosus consentire non possit in sui
electionem, absque licentia Superioris, pos-
sit autem Canonicus absque Episcopi facul-
tate; sine qua tamen nequit dignitatem adire,
assertur ab Innoc. cap. 1. de postul. num. 2.
atque ex vtriusque statu longè distincto fa-
cile deducitur.

3 Obijcies. Potest Religiosus electus, in scio
Superiore, dissentire electioni de te habitæ
ad Episcopatum; ergo poterit consentire,
vel si non potest assentiri, quia non habet
velle, nec etiam poterit dissentire, quia non
habet nolle. Respondéo, non deesse Docto-
res, qui modo citato textu nixi illatam
concedant ultimam partem sequelæ: sic
Frans. ibi num. 2. Anchar. ibi num. ult. Imol.
cap. Rainutius num. 71. detestam. cum Religio-
sus ut velle, ita nolle non habeat. Cæterum,
licet par ratio esse videatur; neque urgeat
quod ait in contrarium Sanch. num. 1. lenda-
tus, Religiosum nempe habere nolle in ijs, in
quibus non tenetur obedire, quia eodem
pacto quis diceret pariter habere velle in
ijs, ad quæ non habere non se obligauit, ne-
que rei specialis se deuinxit voto, ut ad in-
staur. Religiosi Societatis IESV Professi,
qui non acceptandi Prælaturam vouit, ne-
que ex vi aliorum votorum talem Religio-
sus sibi obligationem imposuit. Quamo-
brem ea faciliiori ratione posset aliquis, quo
ad hæc, Religiosis concedere velle, ac nolle,
nec non vterque actus honestari etiam pos-
set

sec ex varijs motibus formalibus bonis: neque assignato facilis erit disparitas ab intrinseco. Verum quia supra laudato Canone prohibitus est consensus in electionem dignitatis Religioso, magis ex materia, circa quam versatur velle, aut ipsius nolle, quæ ex eiusdem obligatione, desumendum esse discrimen arbitror, cum igitur cōsensus in prælationem, varijs pateat ambitionis, atque animi periculis; cumque Superiori cura sit animæ Subditi, rationi maximopere consentaneum est, nē assensum, illo inconsulto, Religiosus præstare queat; secus autem se res habet plerumque in dissensu, cui subesse tot pericula non solent, ideoque absque consensu Prælati poterit dari, ut ex alio fundamento docet *Sancti lib. 7. quæst. mor. capit. 29. num. 70.* quod si in aliquo casu ex dissensu imminerent Religioso pericula, subscriberem *Franco, & Ancharano supra citatis.*

- 4 Hinc consequenter fit, Generales Religiosorum non posse Regulares ad acceptandum Episcopatum compellere; idque solius esse Pontificis, quia potestas, quam Religionum Superiores habent ad commune, per se, refertur bonum Religionis, vel privatum subditi; neque latè patet ad universale regimen, vel providentiam Ecclesiæ; Episcopatus igitur cum, ex se, plerumque ad bonum non ordinetur Religiosi, sed ad universale Ecclesiæ, idcirco ad hoc non se extendit potestas religiosorum Moderatorum; nec subditus tenetur parere in ijs quæ secundum regulam non sunt, neque ad religiosum spectantia statum, à quo potius reuocat Episcopalis dignitas. Itaque eius tantum intererit cogere ad Episcopatum, cuius est Episcopum confirmare, qui summus est Pontifex; cuiusque potestas etiam opus est, ut se extendat, ad cogendum quemque pro ut Ecclesiæ expedire iudicaverit, ad Episcopale munus. Cum igitur Ecclesiæ lux omni ex parte Christus consulisset, exploratum quidem est, hanc suo Vicario commississe facultatem præstantiorem civili, quæ ad Reipublicæ munera capeßenda ciues etiam cogere potest leg. si Magistratum C. de curion. lib. 11. & integro titulo de excus. mun. eodem lib. Et licet non ex obedientiæ voto, quod emisserunt Religiosi compelli queant à Papa; at eadem immo præstantiori ratione, quam seculares Clerici; eum ei subditi sint, quod probe notavit *Less. li. 2. de iust. & iur. cap. 41. dub. 9. num. 74.* subscriberent universæ doctrinæ Cardin. in expositione regule Divi Francisci cap. 10. quæst. 2. dist. 2. Valent. 2. 2. disp. 10. quæst. 3. part. 3. solam. 5. conc. 6. & alij quos laudat, & sequitur *Sanchez lib. 6. oper. mor. cap. 2. num. 49.* neque alium Superiorem

intelligunt *Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 185. art. 2.* & alij cum dicunt teneri subditum obedire ei præcipienti acceptare Episcopatum quam Summum, ut modo dicebam, Pontificem.

- 5 Fit etiam secundo, solum Abbatem, vel alium Regularem Superiorem, absque consensu ipsiusmet Religiosi electi, non posse consentire in illam electionem, cum nequeat actum efficere, personam monachi necessario respicientem, à cuius voluntate, quam non potest cogere, ille actus omnino dependet; sic *Imola cap. Rainutius num. 71. de test. Bart. Socin. lib. 1. num. 20. ad finem de vulg. Aret. cap. In Præsentia num. 89. de probat.* quare probatur, neque etiam solum Abbatem posse renuntiare absque Monachi consensu; quod nostro argumento num. 3. exarato, nolle, & velle Regularis æquiparanti maxime fauet, ac docetur ab *Imola citato, Socino, & Sanchez libro 7. oper. mor. capit. 29. num. 70.*
- 6 Dices ex cap. Admonet de renunt. adiuncta Glossa verb. Expositores inconsulto Episcopo, & absque eius consensu, Ecclesias, vel beneficia dimittere non licet; ergo neque Religiosus poterit renuntiare electioni ad Episcopatum sine consensu Superioris. Concederent sequelam Auctores num. 3. relati; Verum penes, quam ibi sequuti sumus, sententiam. Respondeo, Ecclesiam iam possessam, cui se dicavit Religiosus electus Episcopus, non posse sine facultate Summi Pö. relinquere, secus autè est de renuntiatione electionis, per quam ius in rigore possessionis illius Ecclesiæ non accipit Religiosus, sed admodum imbecille, è cuius renuntiatione tot non sequuntur absurda, quam ex renuntiatione Ecclesiæ, ut ad oculum patet.
- 7 Secunda conclusio. Poterit à Superiore fieri facultas consentiendi in electionem Regulari subdito absque conventus consensu; sic habetur expresse capit. citato si religiosus de election. in 6. per ea. Num à suis Superioribus sine Fratrum consilio licentia dari possit? quod erat incidens dubium ibi à Pontifice propositum, cui his facit satis. Decernimus ut ydem Superiores (suis inquisitis conventibus) electis huiusmodi consentiendi, & transeundi liberam dare valeant facultatem; ex ea nimirum, quam ibidem Pontifex indicat ratione, nempe. ut ordinationes Ecclesiarum, ac Monasteriorum, in quibus tales electi extiterint celerius, & facilius valeant expediri.
- 8 Hæ autem duæ assertiones ad quancumque dignitatem, de qua expresse citatus textus, ad quodcumque beneficium parochiale contrahuntur à Doctoribus; cum ad acceptandum quodcumque illud sit beneficium, velle

velle non habeat, vel nolle Religiosus, vt aduertit Sanchez libro 7. oper. mor. cap. 29. num. 57.

- 9 Tertia assertio. Non modo irritatio, sed etiam obligatio, nè licite detur dictus consensus à Religioso, prouenit ex iure Ecclesiastico, non autem ex natura votorum religiosorum. Prima pars est manifesta, quòd verba textus cap. si Religiosus sæpe citati, irritantia ita sunt, vt neque Soar. laud. num. 15. neget. Quamobrem votum obedientiæ, cui potissimum irritatio adscriberetur, hanc nunquam habuit vim, electionis in Episcopatum, vel aliam dignitatem irritandæ. Secunda verò pars, quæ est contra Soarium citatum, probatur, quia per hunc eundem Auctorem, de possibili utroque modo, atque animo religiosæ obedientiæ votum emitti poterat: Primum & se obligandi ad non relinquendum religiosum institutum, etiam per ascensum ad dignitatem Episcopalem, cuius status esto perfectior sit, vt lib. 1. disp. 2. cap. 6. dictum est, multis tamen patet periculis, ex libertate, potentia, honore, diuitijs, cura cum obligatione animarum obuijs. Secundum, ea intentione poterat votum nuncupari, non relinquendi statum religiosum sine consensu superioris, ni alterius occasione status natura sua perfectioris, siue Religiosi, siue Præfulatus, quam quidem intentionem & rectam, & contra substantiam Religiosi status nequaquam esse per se liquet, ac fatetur ex communi sententia Soarius; ex quibus in hunc modum stabilitis, sanè deduco, dubium saltem esse, vtra se vo: luerint Religiosi intentione, atque animo ligare: vtra Regulares ab initio vouerint; at qui in dubio actus præsumendus est ita gestus, vt minus quàm fieri potest onerosus sit, quemadmodum probaui Superiori libro cap. penult. reg. 7. num. 7. ergo &c. Deinde, si ex sua natura, & vi voti obedientiæ esset illicitus consensus in dignitatem præstitus à Religioso, absque facultate Superioris, atque etiam ex vi legis per adductum textum expressæ, quod nec negat Soarius, duplici profecto sequeretur peccato Religiosum peccare consentientem in electionem sui, sine facultate Superioris. Primo contra votum obedientiæ. Secundo contra præceptum Ecclesiasticum: non secus, ac si quis ex voto, & præcepto Ecclesiastico teneretur ad castitatem, vt probauimus lib. 3. disp. 6. cap. 1. & 2. ex quibus, quod sequitur, absurdum manifestè constat. Quamobrem Religiosus Societatis Iesu non professus, sed scholaris approbatus, electus in Episcopum, si absque licentia Præpositi Generalis (cuius in hac Religionem illam interest dare) acceptaret, atque in sui electionem consentire præsume-

ret, peccaret profecto grauiter, non tamen ex vi voti obedientiæ, vt non rectè Soar. la. 4. de relig. lib. 6. cap. 9. num. 19.

- 10 Quarta conclusio. Si Religioso Superior non ex iusta causa licentiam denegaret, vt ritè consentiret electioni de se factæ in prælaturam, cogendus esset ad consensum per communem Prælaturam tam subditi electi, quàm Superioris immediati facultatem de: negantis, per arg. cap. Nullus de iur. patron. vbi decernitur Episcopo absque iusta causa nolente consentire, vt decimæ offerantur, Pontificem adeundum esse, à quo cogatur: sic etiam docent Gloss. cap. Quam sit, verb. ad ordinandum 12. quest. 2. Innoc. cap. Post translationem enim de renunt. & ibi Hostien. num. 4. & cap. Quod Dei timorem num. 8. de stat. monach. & ibi lo: And. num. 4. Abbas num. 12. Lamb. de iur. patron. lib. 2. part. 1. quest. 7. art. 19. num. 13. Rosel. in summ. verb. monach. nu. 6. Syluest. verb. religiosus 7. quest. 9. Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 12. num. 97. Sanchez lib. 7. oper. moral. capit. 29. numer. 68. apud quos alij, quibus Recentiores subscribunt. Ratio est quod iniuriam inurit Superior regulari Subdito, facultatem immeritò denegans; & licet Glossa atque Ancharanus solam videantur asserere necessitatem Ecclesiæ requiri, vel dignitatis, ad quam eligitur Religiosus, nihilò tamen minus, vel hanc, vel vtilitatem satis esse constat ex his, quæ supra cap. 1. num. 8. dicta sunt, & pro hac assertione maximopere faciunt, quam sic explicatam docent Abb. Rosell. Syluest. Less. ac Sanchez modo laudati.

- 11 Sed obijcit Prant. cap. citat. si Religiosus de elect. in 6. num. 3. quam attulimus doctrinam, redundantem prorsus esse, quia si Superior consentire noluerit, electus statim, ipso facto priuatus est iure ex ea electione sibi comparato, ita vt ad aliam illico poterint electores electionem procedere per Gloss. Capit. Quam sit verb. obtinere in fine & verb. facultatem de elect. in 6. atque ex eo constat textu vbi habetur, Religioso non obtinente facultatem, iuxta tempus ibi præscriptum, integrum Electoribus esse alteram inire electionem: quo circa coactio à Superiore adhibenda superuacanea prorsus erit. Cæterum iniquum prorsus esset, & contra ius fasque, si malitia Superioris tantum detrimenti subdito innocenti asserre posset Quamobrem tum ex textu, tum ex Glossa verbo obtinere, constat non esse rem momèto temporis libranda, sed, sicut absolutè cæteris electionibus mensis vnus interuallum plerunque datur ad consensum præstandum; ita ad minimum Religioso concedendum esset: intra quod spatium poterit compelli iniquus moderator ad facultatem dandam.

non

non videtur igitur doctrina, quam adduximus, superflua, vt malè Francus opinatur. Deinde textus citatus explicandus est, vbi per Religiosum electum staret, qui culpabili esset in mora obtinendæ licentiæ, atque ad communem recurrendi superiorem, à quo immediatus iniuste denegans cogeretur, vt probè nonnulli apud *Glossam citatam*, quibus tamen illa non adstipuletur, ita tamen à *Dominico §. nisi forsan num. 2.* explicatur textus & rationi sanè consonum est, vt electus instet, atque expectetur, donec irrogatam iniuriam denegatæ facultatis propulset.

12 Quinta conclusio. Non modo Papa, sed communis Superior adiri poterit, qui iurisdictionem habeat tum in Electum, tum in Superiorem immediatum Electi licentiam iniuste denegantem. Ratio mihi esse videtur, quia si immediato moderatori sit ius talem concedendi facultatem, consequens est, vt plerumque sit etiam eius Superiori iurisdictionem pariter habenti supra Electum. Quod si casus daretur, in quo solus Superior immediatus Electi hæc valeret facere facultatem, quam tamen negaret, tunc eam censerem deuolutam Superiori eius, qui alias non haberet, etiam in extraiudicialibus iuxta textum & ibi adnotata *cap. Quamquam de elect. in 6. adiuncta Glossa. verb. alium & cap. Romana de supplen. neglig. Prælat. eodem lib. sic docent Imola relatus ibi à Dominico num. 8. Lamb. de iur. patron. lib. 2. par. 1. quæst. 7. col. 19. num. 13. Recch. eodem tractatu verb. honorificus quæstion. 4. numero 13. Lessius pro tertia conclusione laudatus & Sanch. ibidem num. 69.*

13 Sexta conclusio. Licentia generalis à regulari Superiore concessa, non sufficit ad validum assensum præbendum electioni in Episcopum: sic decernitur. à *Clem. finali de elect. Cum concessa Religioso à Superiore suo licentia* (generalis scilicet, de qua loquitur) vt electioni vel prouisioni (si quam de ipso contingerit fieri) suum dare possit assensum ambitionis vitio viam paret, nullius eam existere volumus firmitatis, vbi nomine prouisionis, quicumque intelligitur promouendi modus, etiam præsentationis, vt docent *Gloss. verb. prouisionis Card. ibi quæst. 10. num. 13. Imol. num. 10.*

14 Septima conclusio. Satis esse censeo specialem licentiam sub conditione datam, qua concederet Superior Regulari, vt, si in talem Ecclesiam Episcopus eligatur, in sui valeat electionem consentire. Scio hanc assertionem videre contra *Glossam Clem. Superiori conclusione citata verb. si quam, & cõtra Paulum ibi, quem referunt, ac sequuntur Card. ibi quæst. 10. num. 13. Imol. num. 11. Bonif. num.*

26. Sanch. lib. 7. oper. mor. cap. 29. num. 59. Verum moueor primò, quia per citatam Clementinam, sicut per hos eisdem, quos modo in contrarium retuli, Auctores, generali tantum licentiæ robur adimitur, non autem speciali, ergo non est nullitas alicuius consensus extendenda ad consensum ex speciali facultate habitum. Probatur consequentia, quod nullitas electionis in c. si Religiosus de elect. in 6. Sæpe citato, quod præ manibus habemus clarè dicitur in pœnam inducitur per ea. Et in pœnam præsumptionis illius electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino Nullitas etiam cuiuscumque actus, siue consensus, siue electionis, absolutè sumpta, est pœna per leg. Senatus ff. de cõtrah. empt. Bart. leg. Turpia de legation. 1. Vant tract. nullit. tit. quod sit nullitas num. 15. & vberius Felin. in cap. 2. num. 6. & In nostra num. 13. in fine de rescrip. & in cap. Querelam num. 2. de iur. iurand. Menoch de arbit. iud. lib. 2. cas. 276. num. 8. Qui verum ait, absque dubio hanc esse sententiam quando, de nullitate agitur, de qua ex legis prohibitione statuitur, vt in casu nostro: cum igitur nullitas hæc, tum consensus, tum electionis pœna sit, & soli imposita cõsensui ex generali licentia Superioris regularis habito: extendenda professio nõ est ad consensum præstitum ex facultate speciali ad talis Ecclesiæ dignitatem; respectu cuius poterit, quod subest in generali concessione, absurdum non interuenire, & per quod non expediret huic Religioso tali vel tali Ecclesiæ præfici, varijs de causis contra electionem vel in personam electam facientibus; nam, cum Superior cartæ huic Ecclesiæ electioni consenserit, & non alteri fecerit facultatem, consultò honestate electionis motus, alijsque perpensis circumstantijs, cõsetur id fecisse, quod neque Glossa neque laudati Doctores negant. Secundo quod in pœnalibus cessare regulariter debent extensiones, vt pote in odiosis, & pœna alicui non est inducenda, nisi expresso cautum sit iure. l. At si quis §. Dinus ff. de relig. sumpt. funer. tur. in Authent. de non eligend. 2. nubent § cum igitur collat. 1. quod quidem morale principium multis eruditè perpendit Menoch de arbit. iud. in cas. 276. ergo cum expresso iure pœna in consensum ex speciali licentia Superioris habitum, statuta non sit, non est cur asseratur: Accedit quod neque per identitatem rationis, vel fortius illius momentum, constitutiones pœnales extendendæ sunt de pœnit. dissint. 1. pœna. quod notat Ant. And. in reg. Odia de reg. iur. in 6. Et licet hoc principium à Doctõribus in dubium reuocetur vt in Possillis ad Abbatem Dini Zacharia ad num. 40 Cap. Et si Clerici de ind. est videre; nihilo tamen minus, vt probè Abbas num.

- num. 50. cap. *Extirpanda de preb.* illa videtur clarissima, verissima, & indubitata sententia, quod ubi non omnino eadem est ratio in casu, de quo quæritur, constitutio poenalis extendi non debeat, sic etiam Io: Andr. & est Glossa notab. 1. cap. 1. de temp. ordin. verbo *Italia*, ubi multa ad rem nostram notantur; quæ ex alijs probari possunt iuribus laudatis ab Abbate: hic autem eadem non est ratio, tum quia nemo mihi negabit longè maius esse periculum ambitionis, si Religioso generalis fiat facultas in quamcumque consentiendi dignitatis electionem; quam sibi varijs modis posset Regularis procurare quam si per pensis circumstantijs ei concedatur à Superiore licentia ad vnam certam Ecclesiam, si fortè fortuna in eam promoueat. Deinde reliqua cessant absurda, ut assertum est, quæ quidem ex generali licentia emergerent.
- 15 Hinc deducitur nō modo specialē sufficere licentiā, qua Prælati Religioso nō electo concedit, ut acceptare possit si eligatur ad talem Ecclesiam, fortè vacantem, ob dicta; verum etiam satis esse licentiam ad hanc dignitatem sub conditione, si fuerit iam ad illam electus Religiosus, quod docet Bonifacius Clem. finali verb. si quam numero 28. & ex eo Sanchez modo laudatus numero 61. quam consequenter ad sua principia ipsi videat.
- 16 Fit secundò, etiam si consentiat Religiosus ex vi facultatis specialis num. preced. atque assert. 7. declarata, penas non incurrere statutas per cap. si Religiosus in prin. de elect. in 6. sæpe relatum, quia cum ea licentia sit sufficiens, nō faceret contra decretum Textus, verum si assentiretur ex generali licentia, quam concl. 6. num. 17. insufficientem asseruimus, eas profectò subiret, quod cum generalis facultas prorsus sit irrita, ex ea ita se haberet assensus, ac si absque nulla præstitus esset, uti tradunt Gloss. Clem. Finali verb. firmitatis, & ibi Card. quæst. 12. nu. 15. Imol. nu. 12. Sanchez citatus nu. 72.
- 17 Fit tertio, in Religione Societatis Iesu solius Generalis Præpositi esse facultatem, concedere Religioso subdito consentiendi in sui Electionem ad dignitatem Episcopalem, vel aliam extra Societatem, quam tamē ei, neque ipse facere potest, ni ex præcepto Pontificis cogatur. Si autem Generalis ipse esset electus, vel promotus, absq; Societatis consensu, acceptare dignitatem nequiret, quem, non præcipiente Summo Pontifice, nec etiam posset ipse præstare, sic Soar. 4. tom. de relig. lib. 6. cap. 9. num. 18. & Sanchez lib. 7. oper. mor. cap. 29. qui tamen limitat corollarium, atque intelligendum esse solum, ait de Episcopatibus, quibus honor, atque
- opes annexuntur; secus verò de his, pompa, ac diuitijs mudatis, spiritualiter tamen diuitibus ob exantlandos labores, ac summam paupertatem, ut sunt Patriarchatus & Episcopatus Ethiopiz, atque Indiarum ad quos acceptandos posset Præpositus Generalis Societatis Iesu facultatem facere. Cæterum non sine præcepto summi Pontificis, ut melius, me iudice, subdit Soar. cap. 13. num. 25. idque compertum habeo de nonnullis, etiam apud Indos Episcopatibus, diuitijs affluentibus.
- 18 Octava conclusio. Electio, in quam sine legitima facultate, Regularis consentit, vires nou assumet, obtenta post consensum præstitum, licentia: sic Dominicus cap. si Religiosus in princ. num. 8. de elect. in 6. quia, cum electio illa fuerit nulla, conualescere nequit Reg. Non infamatur de regul. iur. in 6. Confirmatur ex his quæ sequenti capite notab. 13. dicenda sunt.
- 19 Obijcies. Beneficiati absque auctoritate Præsulis beneficia dimittere non valent, ut constat ex cap. Admonet de renunc. & docet Abbas ibi in princ. atqui, si id fecerit absque Præsulis auctoritate, docet Glossa Episcopum ratam habere renunciationem posse; igitur à pari eadem erit ratio in nostro casu. Respondeo, illam cessionem illicitam forsitan fuisse, non autem inuvalidam, ut indicatur capit. si quis vero per Gloss. verb. redeant 7. quæst. 1. at verò electio hæc est inuvalida, ideoque non conualescit, & sicut in eadem Glossa dicitur electus Clericus vnus Ecclesie validè posse ad aliam eligi; impetrata postea licentia sui Episcopi, qua licita habeatur electio; sic in casu proposito, non de validitate, sed de bonitate actus sermo erat.
- 20 Nona conclusio. Regularis ad vnum Episcopatum promotus, quem ex legitima acceptauit licentia, ad alterum postea si promoueat, noua non indigebit Prælati Religiosi licentia. Fauet Anchar. cap. Si Religiosus numer. ult. de elect. in 6. Lapis ibi apud Francum ibidem in principio num. 3. vers. Quod autem, qui autem anceps remanet. Sanchez lib. 7. oper. mor. cap. 29. num. 64. Ratio est, quia Religiosus semel effectus Prælati, à Moderatoris regularis obedientia absolutus est (uti Deo dante dicemus tom. ultim.) quocirca minus probabile forsitan erit (quod sequenti capite prosequemur) asserere, Mendicantem iam factum vnus Ecclesie Prælatum, electum postea, vel postulatum ad Archiepiscopatum, vel Episcopatum alterum sub prohibitione cap. Quorundam de elect. in 6. comprehendendi, ut iudicat Gloss. verb. Mendicantium: ob modò indicatam rationem, & quia non esset ex his, qui

vē ait Bonifacius. *Retrò respiciunt ad aratrum manu missa*, quippe qui è Religioso cētu ad Ecclesiæ regimen gradum iam fecit, atque inter eius Pastores, quorum interest cura totius Reipublicæ Christianæ, constitutus est.

21 Ex hac assertionē deducere licet, etiam Religiosum Societatis Iesu semel translātū ad Episcopalem statum; si ad alterum posse Episcopatum, vel Archiepiscopatum, imque dignitatem gradum faciat, facultate sui Præpositi Generalis, cuius aliās esset illam concedere, haud indigere, vti docet Soar. 4. tom. de Relig. lib. 6. cap. 9. num. 17. Idcirco in prima conclusione de Religioso, qui aēu sub potestate Prælati Religiosi est, meritò locutus sum.

22 Decima conclusio. Si Religiosus in Episcopum Episcoporum, Summum scilicet Episcopum Romanum eligeretur, sui non indigeret licentia Superioris regularis. Sic sentio cum Card. cap. licet. num. 12. quæst. 28. de elect. & Elem. Finali quæst. 2. num. 6. eodem titulo, & ibi Anchar. num. 2. not. 2. Imol. ibi in fine Felin. cap. Cum. 1. & ad finem de sent. & re indic. Sylvest. sum. verb. votum 3. quæst. 4. ac alijs quos laudat, ac sequitur Sanch. modo citatus num. 58. contra nonnullos, quos idem ibidem refert. Ratio est, quia electio in Pontificem est ipsius confirmatio, qua absolvitur Regularis à iugo monasticæ Professionis. Secundo quia, vt cap. licet de elect. sancitur, contra Pontificem à duabus Cardinalium partibus electum, nulla exceptio, vna hæresis dempta, ac symonia fortassis, vt fusius prosequemur sequenti tom lib. 5. disp. 3. cap. 1. opponi valet; ergo nec defectus licentiæ Superioris regularis. Neque obstat Religiosum non habere proprium consensum; quia vt probè laudatus Sanchez id ex fictione iuris est; habet enim vellē naturale, quod ad hoc latis superque est; cum cætera moralia sublata sint impedimenta.

23 Hinc colligo talem electionem non esse irritam: tum ob dicta: tum quia, cum valde specialis casus sub generali clausula minimè comprehendatur, vt iuris habet regula, hic electionis in Summum Pontificem comprehensus non erit per caput citatum si Religiosus.

24 Colligo secundo, nulla teneri obligatione Religiosum electum in Pontificem ad Religionem redeundū, sic Soar. tom. 3. de relig. lib. 10. cap. 10. n. 9. per Glossam cap. Quam sit verb. ad ordinandum, ex qua constat apertè, Religiosum verè effici Papam, & consequenter iugo cuiuscunque humanæ subiectionis solutum esse, non quo ad vim coactivam, modò, verum etiam directivam propriè quippe ad suas tantum servandas leges Pa-

pa tenetur potiùs naturali iure, quàm iure positivo; igitur neque voto obedientiæ quo est solutus Regularis, neque alio distincto, quod non emisit, neque aliā subiectione tenebitur, & esto peccasset, non tamen peccatum illud esset contra iustitiam, neque obligans ad restitutionem, sed contra Religionem: Quod si etiam daremus peccasse contra iustitiam non teneretur tamen, cum tanto dispendio, nuntium dare Pontificatui, seque restituere Religioni, vt probè Soar. citatus num. 9.

25 Colligo tertio, nullo pacto peccare Religiosum acceptantem Pontificatum, cum id contra nullum sit ius positivum naturale, aur diuinum, vt probè Soarez num. 10. etiam si fuerit Religiosus Societatis Iesu, de quo fusè hic idem Auctor tom. 4. de relig. lib. 6. cap. 9. à num. 5.

26 Ultima conclusio. Si Pontifex Religiosum scienter promoveat, alia non desideratur immediati Superioris Regularis licentia, sic Suarez 3. tomo de relig. lib. 10. capit. 10. numero 14. & 16. quod in capit. si Religiosus de elect. in 6. per Superiorem intelligitur Papa, vt ibidem in Additionibus, tum quia Papa Superiorum est Superior, quem Vire Dei supra caput suum maxime posuit Religiosus, vt habet textus citatus: Dixi, scienter, quia si nesciret illum esse Regularem, non censeretur ei facultatem facere acceptandi, ob ea quæ diximus lib. 2. disp. 5. cap. 7. à num. 9. ac deinceps, nam esto in rigore non videatur dispensatio hæc, in aliquod propriè impedimentum cadere, æquivalenter tamen ita se habere negari nō potest, ac proinde quæ eo capite dicta sunt, hic facere censeo, ex quibus hæc assertio facilè roboratur, vt etiam ex huius capituli conclusione 3. num.

27 11. Hinc rectè Sanch. admonet lib. 7. oper. mor. cap. 79. num. 57. Regulari opus non esse licentiæ ad impetrandum beneficium à Pontifice, quippe qui supremus est Religiosorum Prælati, atque ex consequenti, neque ad constituendum Procuratorem, impetrandi gratia beneficium ab eodem, nam quod quis per se potest, per alium etiam potest Reg. Potest de regulis iuris in 6. Milis in repart. verb. Religiosus numero quarto versic. Religiosus non potest consentire in electionem. Hanc autem conclusionem veram arbitror, etiam repugnante Abbate, vel religioso Superiore, vt bene modo laudatus Soar. 28 rius. Addo licet electio aliàs fuerit nulla propter defectum licentiæ Superioris regularis, si Papa deinde scienter promoveat Religiosum electum, supplere defectum, vt deducitur ex Soario num. 19. in fine

CAPVT IV.

Declaratur Textus Cap. Quorundam de electione in 6.

S V M M A.

- Qua disputanda sunt questiones, nu. 1.*
Qua è Bonifacio Papa per caput Quorundam prohibentur, nu. 2.
Quod inter electionem Mendicantium, & non Mendicantium discrimen, nu. 3.
Ratio motiua & finalis Bonifacii fuit reprimere Religiosorum ambitionem, nu. 4.
Ex proœmio mens deducitur legislatoris, ac germanus decreti sensus, ibidem.
Canone Bonifacii, omnes comprehenduntur Mendicantes, num. 5.
Mendicans, qui ad non mendicantes transit, & legitima dispensatione in Prælatum extra ordinem eligitur, necessariò eligendus non est in concordia, num. 6.
Probabilius est, Mendicantes, seu non Mendicantes ex una iam dignitate legitimè adepti designatos ad aliam, non esse necessariò eligendos in concordia omnium votorum, neque hoc Caput Quorundam comprehendit, num. 7.
Probabilius est, requiri vota excommunicatorum, suspensorum atque irregularium ad electionem in Episcopatum Mendicantis, num. 8.
Secus est de absentibus, vel de his, qui renuntiant iuri eligendi, vel nunquam illud habuere, num. 9.
Mendicantis electio in Episcopum quomodo ex maiori votorum parte facienda sit, num. 10. 11. 12. & 13.
Si presentandus ad Prælaturam sit è Mendicantibus aliquis, nullo dissentiente à patre presentatio habenda, n. 14.
Quid sentiendum sit de presentatione non Mendicantis, ibidem.
Textus huius capituli Dignitates extra ordinem religiosum comprehendit, num. 15.
In hoc eodem textu de passiva tantum electione mentio habetur ad actiuam non extendenda, num. 16.
Lex declarans declarata legis restrictiones, ac declarationes subit, ibidem.
Nomine dignitatis in hoc textu non veniunt Canonicatus vel alia officia remissive, num. 17.
Electio Mendicantis in discordia primum habita non conualefcit per vota omnia postmodum accedentia, nu. 18.

- H** AÆnus licentiam Superioris, qua Religiosus, sine cõtrouersia electus indiget Superioris expendimus, in præsentia electionem eiusdem in discordia factam, contra quam Bonifacius Oñauus textu adscripto agit, explanabimus; ad quod, vt claritati consulamus; Primo quid hoc statutum sit textu perpendemus, vt limitatio innotescat, quam solent Doctores regula generali de validitate electionis personæ religiosæ adhibere. Secundo quæ ad personam electam. Tertio Electoris. Quarto Dignitatis. Quinto quæ admodum electionis spectabunt enucleanda sunt.
2. Notò primum. Duo à Bonifacio Oñauo Textu Quorundam de elect. in 6. videri decreta. Alterum, nè Religiosi Mendicantes, etiam de suorum Prælatorum licentia consentire possint electioni, postulationi, seu prouisioni de se, in discordia factis, ad aliquam administrationem, prælaturamque extra proprium ordinem, secus si fiat, omnia sibi iure comparata, sint irrita, alterum nè alij non mendicantes Religiosi, de suorum etiã licentia Superiorum regularium, electionibus, postulationibus, prouisionibus, aut vocationibus à minori parte numeri factis ad Prælationes quascumque valeant consentire, secus si fiant, nullum sibi acquirant ius, cunctaque irrita sint.
3. Notandum secundo, licet nomen, discordia, possit subire varias expositiones, ac proprias, quia tamen Clemens Quintus in sua Clem. Quod circa de elect. sic Bonifacii textum interpretatur. Quo circa Religiosorum electiones super discordia & minoritate numeri Bonifaciana constitutione cauetur de discordia, & numeri minoritate, quæ in facto, non in fictione, vel iuris effectu consistunt, debere intelligi declaramus, omni cum rigore exponendum esse. Quamobrem discrimen, quod textus eos inter Religiosos statuit, hoc videtur esse, vt ad valorem electionis Religiosi Mendicantis concors desideretur cunctorum eligentium votum, ita vt, vel vno deficiente calculo, semel aut iterum, aut sæpius habita, semper in discordia facta, & consequenter nulla, censeatur electio: ad valorem autem electionis Religiosi non mendicantis maior sufficiat eorum eligentium pars, minore etiam contradicente, sic Glossa verbo in discordia il primo Berdachin. tract. de Episc. lib. 2. part. prima quæst. 37. num. 65. Verum autem in his electionibus locum habeat cap. secundum de his quæ fiunt à maiori parte Capituli, à qua ratione, minori parte discrepante, irrationaliter, terminus præfigendus, vel non præfigendus sit, iuxta cap. Nulla Ecclesiastica de concess. præb. adiuncta Glossa, & iuxta Glossam cap. si electio de elect. & electi potest.

potestā 6. verb. integrum, & verb. aliam; & an, decurso tempore præfixo, deuoluetur ad Superiorem electio; per ea, quæ, tñ in modò cit. Gloss. tum quæ scribentur c. Cū Ecclesia de elect. ab Abbate n. 12. seq. Tomo dicendum.

4 Notandum terriò. Minimè mihi arridere rationem huius rigoris contra Mendicantem quam probat Sanch. lib. 7. oper. mor. cap. 29. n. 44. ex Lambert. de iur. patr. lib. 2. part. 1. quest. 7. art. 28. num. penult. quia nimirum Mendicantes duriora, atque arctiora cum lubeant Religionis instituta Proximorum etiam salutis consulendæ aptiora, quam maximè à litigiosis abstinere negocijs, dignitatem præfertim aucupandarum pro viribus debent, vt maiori conatu Deo, sibi, Proximisque vacent, quam ob causam Bonifacius Papa hunc condidisse Canonem videtur, quo difficiliorum ad honores eis redderet aditum. Quòd licet hæc honestissima fuisset ratio, minimè tamen à Pontifice fuisse intentam, ex textu clarissime liquet, sed (quod pudeat dicere) cū ambitioni frænum iniicere Regularium Papa decreuisset; fortiori fræno opus esse arbitratus est Mendicantibus, qui quidem effrænatius tunc temporis superbix stimulis acti ruebant in dignitates sibi procurandas. Quorundam oculos (ait) sic vitium ambitionis excacat, quòd quasi sua professionis immemores, qua contemptis honoribus, abiectis diuitijs, spreteisque delicijs arbitrium proprium subingarunt aliterius dispositioni, retrò respiciunt, ad aratrum manu missa, dum præcipitentur euunt in litigiorum anfractus, causarum strepitibus se inuoluunt, &c. Volentes igitur huic pesti salubre remedium obuiare, &c. Confirmatur, quòd ex institutionis progmio mens deducitur Legislatoris, ac verus decreti sensus, & limitatio, vt probè Tiraq. trañ. cessan. caus. limitat. 1. num. 63. Alexand. de Neuo conf. 3. n. 3. Molin. lib. 1. de primog. cap. 3. num. 3. 4. & 5. Guetier. 3. præf. qu. 17. num. 90. & 91. Sanch. lib. 2. de matr. disput. 37. num. 2. in 2. rat. estq; rationi consentaneum, vt propositio decreti finem, qui prior est intentione, animoq; conceptus, amplectatur expotendum postea, in quem, quæ subijciuntur, collimare videntur, cum autem ratio, quam indicauimus in constitutionis progmio exponatur, vt germana præ omnibus sanè habenda est.

5 Notandum quartò. Non modò Religiosos S. Dominici, Minores, & Hæremitas S. Augustini in textu nominatos, eo contineri, verū etiam ceteros omnes ex clausula vniuersali eiusdem textus, vt sunt Carmelites ex c. vnic. S. sanè de relig. dom. in 6. Serui B. Mariæ, qui ex declaratione Pij V. Pont. Max. Mendicantes declarantur per Constit. cuius initium Rom. Pontifex, dat. Kalend. Oct. 1568. Minimi Diui Francisci à Paula, atque ordo S. Hieronymi,

Iesuatorum ex Constitut. Pij V. quæ incipit Apostolica. 9. Nonembris 3567. & altera incipiente, Romanus Pontifex 19. Nouembr. eiusdem anni. Reiiigiosi Societatis Iesu ex ead. Pij V. Constitutione incipiente. Dum indefessè 7. Iulij anno 1576. Carmelites Discalciati ex Constitut. incipiente, Romano Pontifice, 20. Augusti anno 1603. ex Clemente Octauo edita, atque alij, de quorum Religionibus, recentioribus Mendicantium, vt cum Soar. 4. tom. de Relig. lib. 1. de variet. relig. cap. 3. num. 15. loquar, certum ferri indicium non potest, sed earum standum est constitutionibus, in quibus, an sint ad Mendicantes necessaria requisita videre est, earumque consulenda sunt priuilegia, quod mea non interest.

6 Notandum quintò. Si Mendicans legitime transeat ad non Mendicantes, vbi ex dispensatione valida ad Prælationem extra ordinem, eligatur, opus non esse electione in concordia, quam paulò ante declarauimus, sed satis esse maiorum votorum partem; quòd verè non sit Mendicans, neque vt talis electus, sic Franc. c. Quorundā n. 4. Gloss. verb. Mendicantium, Sanch. lib. 7. oper. mor. c. 29. n. 53.

7 Notandum sextò. Licet probabile sit ab extrinseco comprehendi hoc Cap. Quorundam, Episcopos Prælatosque Religiosos, seu Mendicantes, seu non Mendicantes eligēdos in Archiepiscopos, vel in aliam Ecclesiasticā dignitatem, & consequenter Mendicantes indigere omnium concordia votorum: non Mendicantes verò maiore Electorum parte iuxta dicta n. 3. cum Gloss. verb. Mendicantiū, ac alijs ibi citatis, & à Sanc. n. 48. Probabilius tamen iudico contrarium: tum ob ea, quæ præced. cap. num. 30. in fin. dixi; tum quia vt per exordium patet præsentis cap. Quorundam, de his sermo est, qui extra administrationem proprii Ordinis solum Prælaturæ conscendere moliuntur, quales non sunt Religiosi, qui iam extra suas Religiones, dignitate potiuntur Prælaturæ; neque his conuenit, quòd ibidem dicitur, præbēdi assensum à suo Superiore nonnunquam extorta licentia, potius quàm obtenta. Siquidem his opus non est licentia Superiorum, vt num. modo laudato 20. diximus, ad alteram licet promouēantur dignitatem. Demum, quia cessat germana constitutionis, ac præsentis decreti ratio; etenim consentaneum non est malè de viris Episcopatu dignis adeò sentire, vt de eis insula iam donatis efferre quis posset ne præcipitantes ruerent in litigiorum anfractus & causarum strepitibus se inuoluere, vt habet textus; ac de eisdē sentire, vno tantū suffragio deficiente, in alterā eligi nō posse Prælaturā, quòd quidē ex asserta citatorū Auditorū opinione necessariò sequitur. Ceterū sententiæ huius, quia neminem aliūm Audētem ha-

beo, neque affirmata res mea opinione, nec pro vana tot, quæ protuli rationum momentis roborata, prætermiffa habeatur; penes quæ, quæ seruandæ sunt regulæ pro alijs, qui neq; Mendicantes, neq; Religiosi ad alias Prælaturas promoti essent; eadē vsui, esse poterūt pro his Religiosis secundū ius commune.

- 8 Notandum septimò. Quamuis ex vi textus, quem expendimus, computandi meritò non viderentur excommunicati, suspensi, irregulares, vel eligendi facultate pro ea saltem vice priuati, quorum calculis etiam per discordiam denegatis Electio, dummodo ceterorum accederent legitimorum electorum suffragia, legitima omninò haberetur electio; verū cum *Clem. num. 3. citata* cunctos computandos esse electores decreuerit, realiter, ac physicè, vt ita dicam, qui Religioso eligendo suffragantur (quamuis iuris fictione, ac si non essent haberentur) absque dubio omnes ad validam mendicantis electionem consentire necessariò debent ex *Glossa huiusmet cap. vers. in discordia in fine. Archid. ibi num. 6. & 7. Domin. ibi §. volentes ad finē, & circa num. 2. Gloss. Clem. citata, verb. qua in falso, & ibi Imola. Anton. Cucus, libr. 4. instit. maior. tit. 1. §. 1. num. 264. Sanch. lib. 7. oper. mor. cap. 25. num. 45.* Secus autem se res habet de de votis absentium, qui ad electionem acersim renuerunt, vel eligendi renunciarunt iuri vel qui nunquam illud habuere, quòd ordine carent, aut ætate, aut professione requisiti, sicut Religionum Tyrones, qui omnes numerum non faciunt, neque fictione iuris quòd neque de iure, neq; de facto vnquā habuerūt, & priuati aliquo pacto dici possūt, atq; ex clisi consequēter vt sicā *Clem. citata.*

- 9 Notandum octauo: Quando eligitur ad Episcopalem, vel aliam dignitatem Regularis non Mendicans, vel dimidiam habet votorum partem, altera in alterum quempiam declinante, vel hanc eandem sub diuisam in alios, vt, si sint viginti Electores, quorum decem Paulum Religiosum eligant in Episcopum: reliqui Petrum, vel ex his quinque, Petrum, reliqui Ioannem nominent; si electio fieret secunda ratione exposita Paulus Regularis ritè censendus esset electus; quia textus petit non fieri à minore electorum numero, media autem pars minima nequam dicitur, vt probè *Ioan. Andr. ibi num. 2. Franc. num. 2. not. 5. Domin. ibi §. circa num. 2. Fauetque Sanch. lib. 7. oper. mor. cap. 29. num. 54.* qui bene notat, tunc cessare, neque aliquem esse licitum, & controuersijs locum.

- 10 Nec sufficit etiam partem minorem esse seniore; cum textus partem tantum petat non esse minorem, sic *Glossa verb. numerus*

- 11 *Dominicod. num. 2.* Nec refert siue diuersæ electiones fiant, diuerso contextu, siue vnico,

sic *Ioan. Andr. Domin. & Sanch. citati.*

- 12 Quòd si prima ratione descripta *num. 10.* habeatur electio, tunc inualida censenda est; nam, licet dimidia minor non sit pars; verget tamē ratio textus; nam vbi vota sunt paria, lites, atque iurgia oriuntur, atque merita, & demerita eligentium perpenduntur, quam declinare discordiam contendebat Pontifex, quo circa maiorem ad electionis, valorem eligentium desiderari partem, eo tunc asserendum est: quo sensu subscribo *Lambert. de iure patron. lib. 2. part. 1. quest. 7. art. 2. num. 8.* Neque ab hac excludo electione, quos *numer. 3.* citati textus, vbi minor pars eligentium irrationabiliter maiorem, aliquo pacto impediret.

- 13 Notandum nonò. Si præsentandus ad Prælaturam sit Regularis è Mendicante familia, præsentatio ita in concordia facienda est, vt nullus patronorum discrepet, siue collectiue, vt esset Collegium, siue singuli, quorum interest, illum præsentarent, alioquin inualida esset, cum pateret ostium discordiæ, litigijsque, vt probè *Lambert. de iure patron. lib. 2. par. 1. quest. 7. ar. 20. num. 8.* Quòd si Religiosus ex non Mendicantibus præsentandus sit, vel hæc præsentatio facienda erit iure Collegij, vel iure singulorum? Si iure Collegij, aut à maiori parte respectu Collegij, aut respectu singulorum præsentatio habenda: si ex parte Collegij viginti personis constantis verb. grat. duodecim quempiam præsentarent, eius valida esset præsentatio, quòd si quatuor eundem præsentarent, sexdecim verò in varios sua diuiderent vota, vt nulli totidem accederent, ac Primo, cui quatuor suffragantur, tunc inualida talis esset præsentatio; quia, licet hic maiorem haberet respectu præstantium partē, cum singulis reliquorum comparatam; non tamen haberet maiorem patronorum numerum, qui planè desideratur, quippe hæc præsentatio ad instar est electionis, ad cuius valorem maior requiritur Collegij pars. Verū, si præsentatio fieret iure singulari, maior sufficeret pars, etiam comparata cum alijs singulorum præsentatorum, & super in exemplo relata, atque electio valida censetur cū pluribus suffragijs illi præsentatur, quam singuli alij potirentur, licet in eum plures non conuenirent patroni: quam obrem cū textus *cap. Quorundam* præscribit, nè præsentatio à minori parte numeri habeatur, dupliciter, iuxta modò allatam distinctionem, intelligendus est, vel de minori patronorum parte præstantium, non iure singulari, sed Collegij, quòd, cum in maiori parte consistat suffragium, hac deficiente non dicetur sufficienter præsentare, vel de minori, respectu etiam singulorum, ab alijs patro-

patronis presentatorum, quæ quidem expositio conformis est iuri antiquo cap. Quoniā & cap. Nobis de iure patron. quorum ut vitetur odiosa correctio, uti sæpe dictum est, presens exponendus est textus.

- 15 Notandum decimò, præsentī textu non dignitatem, vel prælaturam intra claustra, vel propriæ Religionis, sed extra habendam, comprehendī, ad cuius valorem concursus omnium suffragiorum præscribitur consensus, patet ex illis verbis *extra administrationem sui Ordinis*, adiuncta *Glossa verb. Ordinis*, & *verb. alius*; subscribuntque *Ancharanus num. 2. not. 3. Dominicus num. 2. alijque recentiores*; idemque iudico, probabilius esse de electione Regularium etiam non Mendicantium, quod doctè probat *Sanchez*, cui quid addam non habeo *lib. 7. oper. mor. cap. 29 num. 49. ex Glossa huius capituli verb. quasi libet ibi Ioan. Andreas ad finem Anchar. num. 4. & alij.*

- 16 Notandum undecimò, siue de Mendicante, siue de non Mendicante sermo sit, a præsentī textu passiuam tantum electionem, non autem passiuam comprehendī; & quamuis *Clem. Quod circa*, loqui videatur indistinctè, ibi quod circa Religionum electiones, & cum tamen edita sit ad exponendum, quem præ manibus habemus, textum cap. Quorundam de elect. in 6. qui expressè de passiuæ Religionum loquitur per ea electioni de se facta, & infra electionibus de se factis; non est, cur ad electionem actiuam tantum detorqueamus, quia lex explicans alteram, omnes subit declarationes, atque ipsiusmet legis declaratæ restrictiones ex Textu, & Glossa *Clem. statutum verb. consuetudine de elect. & cap. Is qui, verb. vel electi, eodem titulo in 6.* Idque verum est, licet lex declarans non loquatur strictius, *Argum. ex Authent. de fil. ant. dotal. instrum. nat. collat. 5. ad finem*; ibi. Cum omnibus manifestum sit, oportere ea, quæ adiecta sunt per interpretationem, in illis valere, in quibus interpretatis legibus sit locus. adiuncta *Glossa finali utque ex Bartolo, & quampluribus docent Aretin. conf. 59. in fine Beron. cap. Nulli num. 85. de reb. Ecclesiast. nō alien. Sanc. lib. 7. mat. disp. 46. num. 71.* In hoc autem sentimus cū *Gloss. Clem. citata, Quod circa verb. elect. & ibi Card. not. 1. Imol. n. 10.*

- 17 Notandum duodecimò. Nomine dignitatis in hoc textu non venire Canonatum, vel aliud officium, quod cum nostra non interfit, legat qui scire cupit *Io. Andr. in hoc cap. Quorundam num. 2. vers. quod videtur contra Lambertinum de iur. patron. lib. 2 par. 1. quasi 7. not. 2. num. 1.*

- 18 Notandum decimotertiò. Quoadmodum electionis, electionem Mendicantis ad Prælaturam in discordia factam non reddi vali-

dam, omnibus, cunctorum etiam postea Electorum accedentibus calculis; probatur hoc ex his, quæ cap. præcedenti conclus. 8. num. 18. diximus. Secundò, quod initium spectandum est, ut clarè textus decreti demonstrat, per ea in discordia celebratus, & ibi in discordia de se facta. Tertiò, quia speciale in electione Summi Pontificis censetur esse, ut factis sit concordia superueniens, atque in electione Monialium, cap. indemnitate, si autem de electione in 6. & sic docent *Ioan. Monach. cap. Quorundam*, ibique *Archidiaconus n. 3 vers. in discordia. Ioan. Andr. num. 2. in fine, Anchar. num. 3. vers. Item nota, & alij*, quos sequitur *Sanchez lib. 7. oper. mor. cap. 29. n. 52.*

CAPVT V.

An votum Religionis impedimento sit Episcopatu.

S P M M A.

Status questionis, eiusque membra disputanda, num. 1.

Afferitur Cap. Per tuas de voto, & voti valor. explicandum num. 2.

Pontifex non loquitur de voto substantialiter, sed accidentaliter solemniter n. 3.

Probabilius est, textum inuolueri præceptum, & sub qua ratione num. 4.

Quo sensu contineat etiam consilium, & quæ prior sensus n. 5.

Ex regula generali, licet in Episcopo, de quo textus loquitur, non præsumatur dolus, nec fraus; præsumitur tamen ex alijs coniecturis num. 6.

Vnusquisque à natura bonus censetur, in quem non sit doli, vel fraudis præsumptio ibid.

Non est supponendus dolus, si damnum illum habenti inferret, vel non afferret lucrum, ibid.

Prima sententia, votum offerens Religionis, neque extinguī, neque adimpleri per Episcopalem statum initum n. 7.

Secunda sententia, extinguī votum Religionis per Episcopatum docet n. 8.

Materia voti de meliore bono esse debet, & qua sensu num. 9.

Votum Religionis, & perseverantia in Religionem distinguuntur, & quomodo, num. 10.

Collatio electionem, nominationem, & promotionem inuolvens Episcopatus facta votum habenti Religionis, est valida n. 11.

Irritum voto Religionis, si scienter à Papa in Episcopum promoueatur, & valide, & licitè, absque alia dispensatione, dignitatem acceptare poterit n. 12.

¶ 2 Reli;

Religionis voto ligatus, neque peccat acceptando Præsulatum, neque eo se abdicare tenetur, num. 13.

Habens votum perseverantia in Religione, neque per se peccat infulam acceptando, neque renunciare absolute, ac per se tenetur, qua censetur votum Religionis extinctum, num. 14. & 21.

Statu perfectiore inito, votum extinguatur status imperfectioris, etiam distincti generis, num. 15. & 16.

Ratione arctissimi vinculi Episcopatus, de potentia ordinaria insolubilis votum Religionis simplex extinguatur, n. 17.

Neque obstat, Religiosum factum Episcopum pergere etiam esse Religiosum, ne vouens Religionem, solui voto per Episcopatum dicatur, & quo minus a fortiori demonstratur, si Religiosus potest inire Episcopatum, posse etiam voto simplici ligatum Religionis, num. 18. & 19.

Ex præstantiori munere Præsulatus Episcopus non potest Religionem inire, n. 20.

Ligatus voto Religionis, atque in Episcopum electus, tenetur Papa suum tantum desiderium aperire, n. 21.

Voto denique Religionis electus, vel eligendus in Episcopum suum, non tenetur votum manifestare Pontifici, num. 22.

Episcopatu iam inito non tenetur Prædictus se abdicare, sed suum animum Papa referre, num. 23.

Episcopus confirmatus, vel consecratus non tenetur votum, quo prius se obstrinxerat Religionis Papa manifestare, num. 34.

Religiosus emittens votum alicuius rei, aliis absque facultate prohibita, illud opus non habet declarare num. 25. & 26.

In eorum sententia qui volunt necessariam esse dispensationem ad Episcopatum acceptandum, atque ineundum ab eo, qui Religionis voto est ligatus, si fuerit perseverantia in Religione, poterit Episcopus electus, & confirmatus secum ipsemet dispensare, num. 27.

Et a fortiori poterit Episcopus dispensare, ut tantum liceat experiri, num. 28.

Satisfit argumento primo pro prima sententia adducto, num. 29.

Quando est dubium, ad quid obligat votum? plerumque ad quod minus est, obligat ibidem.

Respondetur secundo argumento, num. 30.

Diluitur tertium, ac ratio asseritur, cur votum Episcopatus validum non sit, numero 31.

Solvitur. Quartum, & Quintum Argumentum, num. 32. & 33.

Hanc questionem è lib. i. disput. 2. cap. 6. ne ex propria educeremus sed huc remisimus, quæ Religionis votum ante Episcopatum nuncupatum directe comprehendit, neque ad votum Religionis ab Episcopo emissum, proprie se extendit, quamvis de hoc quid sentiendum sit, quasi per transfennam indicabimus.

1. Tria mihi quidem ad questionis dilucidationem præstanda sunt. Primum an votum, quo quis Religionem ingredi Deo promittit, adimpleatur, vel extinguatur ipso Episcopatu. Secundum, an is peccet Episcopatum acceptando, ante quam dictum adimpleat votum, vel dispensationem habeat. Tertium, an teneatur Ecclesie renunciare, quam voto Religionis irretitus iniit. Ceterum, cum hæc omnia ex cap. Per tuas de vot. &c. pendeant, opere pretium me facturum, arbitror, si illud præ alijs expenderim.

2. Per tuas itaque (ait Pontifex) literas intimasti, te in Gratianopolitana Ecclesia suscipiendi habitum regularem votum solemniter emisisse, & postea promissum in manibus Prelati eiusdem Ecclesie, infra duos menses, postquam ab Apostolica Sede redisset, votum quod emiseras impleturum, cumque, termino ipso transacto, non curasses, quod voueras adimplere: tandem existens voti transgressor vocatus fuisti ad regimen Ecclesie Gebennensis &c. & infra. Nos igitur tua discretionis consalimus ut, si tuam sanare disideras conscientiam, regimen resignes Ecclesie memoratae, ac reddas Altissimo vota tua. Quæ ipsissima Pontificis verba non abs re hic transcripsi, cum pleraque ad exactam sententiæ notitiam, sibi vendicent difficultatem, neque necesse habeo singulas circa illa referre, ac reiicere Auctorum interpretationes, quod fuisse præstiterunt Sanc. infra citandus ac Sear. so. 3. de relig. lib. 1. cap. 19. à num. 5. sed nonnullam ad rem, magis necessariam interpretationem adhibere.

3. Notandum igitur primo. Quamvis votum, de quo Pontifex loquitur, solene dicatur, non de substantiali tamen essentialique solemnitate exponendum esse, cum re vera ea caruerit, ac simplex fuerit, sed de futura nimirum habitus susceptione, accidentaliter solemniter, quod coram Abbate, multisque votum emissum fuisset, idque deducere licet ex Innocent. in presenti cap. Per tuas, numer. unico verb. solemniter, Hostiens. imitio Ioann. Andr. numer. primo, Abbat. numer. primo Cardin. numer. primo, opposit. i. ac reliquis.

4. Notandum secundo licet non desint Doctores, consilium tantum contineri textum hunc asserentes, non autem præceptum, ut Henric.

Henriq. lib. i. de sacram. Ord. cap. 32. numer. ult. in comm. litt. S. Eman. Rodriq. in sum. com. tom. 2. cap. 6. & Card. citatus, ac fauet verbum *Consulimus*; verum, nè difficultatem declinare potiùs, quàm diluere videamur: Damus, verba textus præceptum continere, per ea præsertim, *Si tuam sanare desideres conscientiam*, eoque tantum sensu, consilij nomen usurpasse Pontificem, quod in forma iudicij non procedebat, penes quam omnino aliàs, illum coegisset Episcopum, ut probè *Innocentius num. unic. verb. Consulimus*, *Hosiens. num. 1. eodem verbo*, *Ioann. Andreas num. 4. Anchar. num. 3. not. 4. Cardin. initio notab. 1. Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 7. atque*, ut indicaret, obligationem à Præsule contractam in conscientia fuisse, aliquo pacto distinctam à præcepto, quod coactionem non induxit, sed necessitatis tantum declarationem.

- 5 Notandum tertio, Hunc textus germanum esse sensum, ut, si vellet conscientiam propriam sanare Præsul, vota sua Domino redderet, quibus non præceptum subsequens, illum obligans, ostenditur ad Religionem, ineundam, ex vi solius voti, sed vulnus antecedens demonstratur, quod è scandalo, ac præsumptione in populo orta ob ipsius incontinentiam, atque ambitionem contraxerat; hac enim de causa solemnitate voti mentionem fecit Papa, nec non publicitatis, ut *num. 3. docuimus*, ideoque terminum expressit Episcopo duorum præscriptorum mensium: quo elapso voti transgressor effectus erat: hac etiam de causa, si sanare cuperet propriam conscientiam, declarat, vota Deo reddenda, quo sensu *Abbati num. 6. alijsque subscribo*, qui consilium esse contendebant, & meritò si ad solum votum compararetur, quod adimplere, factus Episcopus, ex se, non tenetur; licèt ratione scandali, & præsumptionis, quam populus de illo non immeritò conceperat, cuius grauissima declaratur obligationis necessitas adimplendi votum, qua seclusa, ut mihi ex *Card. sum. quest. 153. deducere videor*; acceptando Præsulatum per se consideratum ille non peccasset, de quo puncto nihil decernit Pontifex. Neque ad peccatum expressum scandali sufficere videbatur sola poenitentia à Papa præscripta, ut indicant *Soar. num. 9. & Sanch. numer. 5. quippe non modò de peccato tractabatur, quomodolibet à Præsule contracto, verum etiam de scandaloso; quod pepererat opinionem inconstantiae, tergiversationis, atque ambitionis Electi, contra quem maximopere præsumptio urgebat, ad quæ delenda, & populo consulendum; non poenitentia quæcunque solum necessaria erat, verum etià adim-*

pletio voti, quæ pars aliquo pacto verè erat poenitentiae desiderata; qua adhibita, non ex ambitione, aut propria cupiditate, neque ex malis alijs artibus, sed è spontanea electione, utilitate, vel necessitate Ecclesiae compellente promotionem habitam esse planè constaret; quamobrem non de sola perfractio Pontifex in casu textus interrogatur; sed de ea illis affecta circumstantijs, quibus expungendum erat scandalum, & puerorum ægritudini spiritali consulendum, ad quod abdicationem Ecclesiae Pontifex pronunciat fuisse necessariam. Et, licèt nec dolus, nec fraus ex regula generali præsumatur *l. dolum, C. de dolo, & l. Creditur C. de pignor. actio. & ibidem Doctores apud Menochium lib. 5. perasumpti. 3. à num. 14. Cuius ratio est quòd, cum unusquisque à natura bonus præsumatur, cessare censetur doli, vel fraudis præsumptio, quando præsertim illius capta non potest excogitari, ut Aret. scribit *conf. 65. col. 3. vers. in contrarium arguitur Cornel. in cõf. 189. ad finem lib. 2. & alij apud Crauet. in conf. 6. num. 22. & in tont. 8. num. 19. & multò minus, quado dolus, vel fraus nullum. afferret lucrum, vel commodum, ut respondet Bald. conf. 250 in q. col. 2. lib. 1. Decian. cõf. 57. num. 36. lib. 3. longeque distaret, si damnum afferret, ut ex sententia Socin. Senior. conf. 277 col. 2. vers. non enim possumus, Crauet. in conf. 8 num. 4. qui quidem iudicat, quando lucri potiùs adesset iactura, vel quando tenue admodum sequeretur lucrum in conf. 75. num. 18. & 319. num. 13. & Ricc. conf. 8 ad finem lib. 4. Verum enim verò exploratum omnibus est, coniecturis dolum, fraudemque detegi, probarique posse *l. Dolum C. de dolo*, traditque *Castren. in l. Quod Nerva nu. 3. ff. de positi Barbat. conf. 17. num. 28. lib. 2. Cur. Senior. consil. 44. col. 10. vers. dolum*, atque alij, quos laudat, & sequitur *Menoch. libr. præsumpti. 3. num. 4. & ratio est, quòd siue fraus, siue dolum internam animi malitiam, atque intentionem circumueniendi continent, quæ coniecturis nobis innotescere possunt, & quidem vrgentibus, ex Castren. in dicta *l. Dolum C. de dolo, & Rota Genuens. dec. 168. n. 13 & 14. duasque sufficere docuit Decian in conf. 32. lib. 4. n. 3. Et quidem, ut quam adduxi doctrinam nostræ componamus rei, atque à contrario coniecturas vrgentes in casu nostro reperiri demonstramus; quæ causa fraudis commisse, seu doli in differenda voti adimpletione clarior excogitari poterat, quam assumptio mox futura, atque ei, qui vouerat imminens ad Episcopatum? & quod ex ea dilatione poterat evidentiùs sequi lucrum, atque honos, quam Episcopalis dignitatis? cuius iacturæ periculo, dicens se ille Religioni, manifestò se exponere? Deinde, si sufficiens, coniectura doli, vel****

fraudis commissæ est grauis perpetratio delicti, hic qui reus factus erat, ob voti transgressionem, Deo infidelis cur ex fraude, ac dolo acceptandi Præfatus, non dicendus id comisisse? ex leg. 1. ad leg. Cornel. de sicar. alijsque textibus probè à Menochio citato num. 45. expensis. Iterum lex dolum præsumit ex mendacio leg. si quis affirmauerit §. 1. & leg. Quod venditio ff. de dolo, & alijs quos sequuntur, & explicant textibus Anchar. conf. 226. col. 2. Roma conf. 8. num. 2. Mascari. conf. 131. num. 19. Menoch. lib. 5. de præf. præf. 3. num. 33: si igitur dicta menti non conformare, dolum fraudemque arguit: facta promissioni Deo emissæ, atque habitæ non aptare, dolum, seu demque non indicabit? imo si lex coniecturam ad dolum probandum arbitrat sufficientem, quando quis promissa non seruat homini, potiori quidem iure in re nostra, cum ille Deo nequaquam fidem seruauerit leg. Dolus, & leg. si procuratorem §. dolo ff. mend. & leg. 1. §. est autem ff. de pont. & tradidere conf. 52. col. 1. & conf. 84. col. 2. lib. 6. Alexand. Corn. in conf. 136. Mascari. tract. de probat. conf. 531. & alijs, quos citat. ac sequitur Menoch. laudatus num. 63, Quæ cum ita sint, firmum ex hoc textu argumentum, quod de mera obligatione probet, adimplendi votum, deduci non posse, liquido constat, clariusque patebit ex solutione primi argumenti contrariæ sententiæ numero 29. subiicienda.

- 7 His prælibatis. Prima sententia docet, votum Religionis, neque extingui, neque adimpleri, per gradum ad Episcopatum; atque ex consequenti eum peccare, qui antequam tale soluat votum, non dispensatus Episcopatum ineat; & non modò, si absque dispensationis petendæ animo insulam acceptasset, grauiter peccauisset, verum etiam, eo acceptato, se abdicare teneretur. Hanc opinionem ex multis defendunt *Abulens. quest. 94. in c. 30. Numeror. Säch. lib. 4. oper. mor. cap. 17. Mirand. in manua. Prælat. regul. tom. 1. quest. 20. art. 9. Soar. 3. tom. de relig. lib. 3. cap. 19. num. 3.* Probatum prima hæc sententia ex cap. *Per tuas*, quod nuper declarauimus, quod ad hunc casum extendere contendunt hi Doctores. Secundò votum Religionis impletum aliquid Episcopatu perfectioris addit; cum verè Religiosus maneat, qui ex religione gradum ad Episcopatum fecit, atque ad multa consilij opera tenetur, ad quæ secularis clericus præfatum ascendens non obligatur; ergo qui huiusmodi votum emisit, prius adimplere, & professionem emittere religiosam tenebitur, quam Episcopatum admittat; nè religiosa perpetuo perfectione careat. Tertiò religionis status est perfectionis acquirendæ,

Episcopalis autem acquisitæ; & potius alienæ, ut ait *Caiet.* citandus, quam propriæ; ita ut nec materia sit voti absoluti; ergo à fortiori sequitur, votum Religionis non esse commutabile in statum Præfatus: Quartò, admittens Episcopatum, impedimentum contrahit promissam ineundi Religionem; nam, licet non repugnet, Religiosum fieri Episcopum: Episcopum tamen Religiosum fieri prohibitum est. Quia tò ex *Caiet. 2. 2. quest. ult. art. 3. circa solut. ad primum dub. 2.* tunc assumptio perfectioris status sufficit, nè dicatur votum imperfectioris infringi, imò, ut dicatur extingui, quando sunt eiusdem pene rationis, ita ut in vno alter imbibatur; secus ubi penè distincti sunt, quæ admodum est Religiosus, & Episcopalis status.

- 8 Secunda sententia, non frangi votum Religionis, sed extingui docet, & consequenter personam voto Religionis ligatam, admittentem Episcopatum, nulla se inficere culpa, neque ad relinquendam Ecclesiam iam initam teneri: sic *Abbas, Anton. & Henriq. libr. 10. de sac. ordin. cap. 32. in fine.* Licet probabilis dicat contrarium *Emanuel Sæ, verb. Episcopus, num. 2. & Rodriq. in summ. tom. 2. cap. 6. num. 6. ex quampluribus Doctoribus Salmaticensibus.* Probatum: status Episcopalis perfectior est Religioso, ergo Religionis votum per Episcopalem statum in melius mutatur, & perfectiori ratione impletur, iuxta cap. *scriptura de vot. & cap. Perueniet de iur. iur.* Secundò vinculum maius soluit minus, sic carnalis matrimonij vinculo extinguitur simplex Religionis votum; igitur multo magis votum Religionis extinguetur à vinculo spiritualis matrimonij, quod Antistes cum sua Ecclesia contrahit, & quidem sine peccato, in quo carnale matrimonium à spirituali vincitur; quod annexam habeat maiorem vitæ perfectionem. Tertio votum strictioris ineundæ Religionis professione laxioris extinguitur ex cap. *penult. de regul. in 6.* igitur à pari, immo à fortiori. Quarto Religiosus professus licet transit ad Episcopatum, ut *Superiore capite* docuimus; ergo potiori ratione, qui tantum simplici tenetur voto religionis, cuiusvis argumenti infra expendetur numero 18. & 19.

- 9 Ego autem, ut rationem, ac veritatem, quocumque me ducente sequar, præmitto, voti materiam, quæ Theologorum consensu de meliori est bono; non de absoluto accipiendam esse, sed de respectiuo, ut ita dicam, ac relato ad spirituales vouentis profectum. Ratio est, quia voti materia diuinæ consentanea voluntati necessario debet esse, alioquin, neque à Deo acceptatur,

retur, neque promissioni robur conferret; aut ius obligandi: atqui ex *Apost.* 1. ad *Tesalon.* cap. 4. *Voluntas Dei est sanctificatio nostra*; igitur illa materia diuinæ consona erit voluntati, quæ ad sanctificationem spectat vouentis; ergo materia voti de meliori bono, ita debet esse, ut ad bonum relata sit spirituale vouentis, respectu cuius melior sit quàm opposita: quod pulchrè indicauere *Bonau.* in 4. dist. 38. art. 1. quæst. 2. *Gers.* in tract. de consueg. *Alphab.* 67. litt. S. hisce: Cum consilia dicantur esse de meliori bono, non fieri comparisonem ad præcepta, sed ad sua contraria, & benè declarauit *Tol.* lib. 4. sum. cap. 27. num. ex quo alij Recentiores. Hinc sit, ea quæ secundum se, diuino videntur opposita consilio, apta esse aliquando voueri, ut matrimonium, cuius votum validum est, quando in remedium emittitur concupiscentiæ iuxta doctrinam *Pauli* 1. ad *Chor.* 7. *Melius est nubere quàm vri*: neque officit castitas, quæ absolute melius est bonum; cum huic personæ matrimonium, & coniugalis continentia melius censeatur bonum; sic *Nauarr.* sum. hisp. & lat. cap. 12. num. 43. in fine *Bellar.* lib. 2. dub. ult. de *Monac.* cap. 14. *Henriq.* libr. 11. de mat. cap. 6. num. 5. *Molin.* tom. de iust. tract. 2. disp. 149. 5. verum enim vero; *Azor* lib. 17. cap. 14. quæst. 9. *Tol.* lib. 4. sum. cap. 17. num. 18. *Sanch.* lib. 1. de mat. disp. 4. num. 7. & lib. 4. sum. cap. 8. num. 33. *Soar.* 2. tom. de relig. lib. 2. de mat. vot. cap. 9. num. 12. & alij apud hos.

10 Secundò præmitto, distinctum quid esse, vouere Religionē absolute, ac vouere perseuerantiam in Religione: cum primum, siue quis promittat futurū se Religiosum, siue ingredi ad Religionem ad perseuerantiā nō obliget, ut obligat secundum; sic *Azor* lib. 11. cap. 23. q. 8. *Eman.* sūm. verb. votum num. 12. atque ex alijs *Sanch.* in oper. mor. libr. 4. cap. 16. d. num. 33. ac deinceps præsertim num. 83. Primum igitur illud votum Vouentem obligat ad moralem diligentiam præstandam, ut in Religionem admittatur; sic probè *Sanch.* *Thomas* à reliquis receptus 2. 2. quæst. 85. art. 3. ad 2. & quæst. ult. art. 3. ad 2. *Sanch.* laudatus num. 33. contra quam diligentiam non erit auersionem ad illum statum Superioribus aperire, vel impedimentum aliquod perpetuum, quo laboraret, quodque non aduertit, vel non habebat, dum vouit, ea verò præstita, si repulsam patiatur ab habente facultatē eam dandi, prò varietate constitutionum, & vltus cuiuscumque Religionis, in perpetuum ad nihilum tenebitur: si verò temporali laborat impedimento, illud expectare tenetur, ut probè *Caiet.* 2. 2. quæst. 88. art. 3. solut. ad 2. *Valent.* 2. 2. disput. 6. quæst. 6. punct. 4. col. penult. *Azor* lib. 11. consilia moral.

cap. 22. quæst. 5. *Sanch.* laudat. num. 52. & 53. neque votum suum aperire, ut probabilius videtur, ac docetur ab *Azor.* citato, & *Sanch.* num. 54. etsi contrarium probabilitate non careat, ex *Caiet.* Quod si Religionem ingrediat bona fide, atq; animo Religionis experiūdē, licet egrediatur, satisfaciatur voto. Votum verò perseuerantiæ tametsi penes *Sotum* lib. 7. de iust. quæst. 2. art. 1. ad 3. vers. ex hac autem definitione *Aragon.* 2. 2. quæst. 88. art. 3. circa solutionem ad 2. concl. 2. vers. est aliud dubium *Petr.* de *Ledes.* 2. tom. sum. tract. 10. cap. 3. dub. 7. cas. 4. fauet *Emanuel.* sūm. verb. votum, in principio num. 3. nil differat à voto super explicato ingressus Religionis, ac proinde vtrumque compleri solo ingressu bona fide facto; longo tamen distare intervallo, hæc inter sese iudico probabilius; nam voto perseuerantiæ non liberatur quisquam per egressum ex causa iusta habitum, sed iterum ingredi, ac profiteri, illa cessante, obligatur, uti docent cum *Diuo Thoma* plerique Doctorum 2. 2. quæst. ult. art. 4. in corpore, quos videre licet apud *Valent.* 2. 2. disp. 6. punct. 4. quæst. 4. *Conar.* de pact. 1. part. 5. 3. ad finem *Azor* lib. 16. cap. 22. quæst. 8. *Sanch.* lib. 4. oper. mor. cap. 16. num. 87. In dubio autem, quod ex his votis quisque emiserit, probabilius Religionem tantum, vel eius ingressum, non verò perseuerantiam vouisse censendus, quod in dubio obligat votum ad id quod minus, ut ex multis probè *Sanch.* lib. 1. oper. mor. cap. 10. num. 16. & lib. 4. cap. 14. num. 17.

11 His igitur in hunc modum constitutis, Prima sit assertio; Collatio, propositionem, electionem, vel quemcumque alium nominandi, & conferendi modum ad Episcopatus dignitatem incundam comprehendens, valida est, etiam habenti votum Religionis. Ratio est; tum quia, licet irretitum voto, eam admittentem electionem, peccasse concederemus; poenitentia tamen posset postea deleuisse peccatum: tum quia, licet in peccato esset etiam ex illicita dilatare voti solutione, dum actu electus acceptat, promoueturque in Episcopum; ex illo tamen non redditur nulla electio, vel irritanda, vel Episcopatu nuntium Electus dare tenetur, cum à nullo canone huiusmodi poena in eum legatur iniusta; quod si à iudice priuari alia de causa poterit, ad rem nostram non facit, ut nec, si aliquo pacto alia possit affici ob hoc delictum poena, uti probè notauit *Soar.* 3. tom. de relig. lib. 1. cap. 19. num. 3. Huic autem subscribunt conclusionem nonnulli pro prima sententia laudati Doctores, *Hostien.* 10. *And. Ant.* ibidem num. 7. *Henriq.* ibi num. 3. *Riccard.* 4. dist. 38. art. 5. quæst. 1. ad 3. *Cord.* sum. quæst. 153.

Secun-

12 **Secunda assertio.** Qui votum emisit Religionis, si à Papa sciente promoueat in Antistitem, licet, ne dum validè, sine dispensatione, potest Episcopatum acceptare atque inire. Hanc conclusionem, esto apud nulum, quem legerim, expressam inuenerim; exploratam tamen habeo ex *doct. cap. 3. assert. ult. numero 25. allata, atque ex locis ibi citatis.*

13 **Tertia conclusio.** Habes votum Religionis tantum *num. 10.* declaratum, acceptare, atque inire Præsulatum poterit, quo inito, non tenetur se abdicare; ita sentio cum Auctoribus primæ sententiæ, qui huic subscribere assertioni tenentur. Probatum tum quia, præcipua ratio Aduersariorum, quam *num. 7.* secundo loco retulimus nihil contra hanc probat conclusionem, quippe hoc votum variis impleri modis potest, quia Religiosus remaneat is, qui illud emisit. Secundo probabitur à fortiori rationibus pro sequente assertionem adducendis. Tertio quia qui vult Religionem solam, vel strictioris Religionis ingressum, non modo validè professionem emittit in Religione laxiore, vinculum extinguendo pristini voti, sicut de vouente etiam perseuerantiam in Religione strictiore, sequenti conclusione dicemus; sed neque etiam peccat, ut bene *Palud. 4. dist. 38. quest. art. 1. num. 12. & quest. 4. art. 3. num. 82. Din. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 3. Sanch. lib. 4. c. 16. n. 17.* Quare, nec peccabit commutando illud votum, in votum professionem emittendi in laxiore Religione, quam postea ingrediatur, ut citati Auctores docent, *Syluester verb. votum 4. quest. 7.* ergo idem erit de officio, & statu inito Præsulatus, quo acceptato atque inito, tametsi concederemus, imperfectiorem esse religioso statu, extinguet sane quotuscumque simplex votum Religionis, quo se obstrinxerat, & quidem sine peccato, cum per illud non teneretur perseuerare, sed si experimento comprobata Religionem rationabiliter putaret sibi non idoneam, egredi posset; At ratione Præsulatus teneretur in eius munere perseuerare; ergo per hunc statum à fortiori, pristino voti religiosi vinculo quicumque censendus erit absolutus. Addo ex *Sanch. num. 18.* quamquam non animo commutandi primum votum, quispiam emisisset votum professionis faciendam, vel illam emitteret in Religione laxiore, adhuc primum strictioris votum extinguet; igitur à pari in nostro casu, dum aliquis acceptaret, & consequeretur Episcopatum; eo, vel maxime, quod sine villo voto professionem emittendi in Religione laxiore, sed sola voluntate efficaci, vel ipso ingressu cum eo profitendi animo, censetur votum prius in hanc secundam volun-

tatem, atque ingressum commutatum, ut docet idemmet *Sanch. num. 19.* quod vrgentior rem facit paritatem nostram, in quam solutio *Caietani eiusdemque Sanchez, & Soarii infra num. 15.* referenda, minus habere virium ex terminis ipsis patebit.

14 **Assertio quarta.** Ligatus voto perseuerantiæ in Religione, neque ex se peccat Episcopatum acceptans, neque eo se abdicare absolute tenetur, quo censeretur votum Religionis extinctum, & in hoc sensu subscribo secundæ sententiæ, dummodo per se, ac natura sua votum Religionis cum Episcopatu conferatur, Et primo probatur expositione *cap. Per tuas num. 4. & 5.* tradita, qui maxime inniti Auctores contrarij videntur, cum ex eo firmum rationis momentum ducere non posse ad rem, satis superque, ni fallor, ostenderim. Præterea probatur secundo, pro secunda sententiâ facto argumento; quod maximum habet robur ex his quæ *lib. 1. disp. 2. cap. 6.* docuimus. Et confirmatur, si quis votum ieiunij, vel audiendi lacrum, in votum copiosè commutet eleemosynæ, vel aliam piam operam, quæ Deo gratior censeatur, etiam si neque formaliter, acque eminentè à ieiunio, vel auditione contineatur sacri; rectè absque vlla dispensatione commutaret; igitur à fortiori in re nostra, cum Antistitis status perfectissimus sit, neque acquisitæ atque exercendæ perfectionis tantum, sed acquirendæ, & propriæ sit, & ex sua natura longè Religioso præstantior, quem aliquo pacto eminentè continet, ut *lib. 1. disp. 2. cap. 1. & 2. ad num. præsertim decimo ac deinceps, & cap. 6.* ratione, Doctorumque testimonio demonstratè est; unde huc tertium adducere argumentum ibi factum, operæ præteritum erit, quo confectum est per se, ut hac etiam disputatione confirmatum est, è Religione ad Episcopatum gradum facere, secus ab Episcopatu sine facultate Pontificis licere transitum ad Religionem; quia nulli licet à perfectiori ad imperfectiorem statum se conferre.

15 Respondent ex *Caietano 2. 2. quest. ult. art. 3. circa solutionem ad 1. dub. 2. Soar. citatus num. 20. & Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 17. num. 3.* tunc per assumptionem perfectioris status voto minus perfecti status satisfieri, quando vterque eiusdem est ordinis, seu generis, quorum alter altero comprehenditur, ut duæ sunt Religiones; verum in præsentia Religionis & Episcopatus sunt diuersæ rationis status, cum Episcopatus essentialè Religionis perfectionem non claudat; quam ob rem absque dispensatione Pontificis votum Religionis Episcopatu non poterit extinguì.

Verum

36 Verum enim verò præter quàm quod lib. 1. disp. 2. citata cap. 1. 2. & 6. & perfectissimum, & præstantiori nomine, quod perfectionis habet Religio, suo sibi iure vindicare docuimus Episcopatum, gratis quidem, offeritur, in his perpetuis alterum in alterum minimè commutari posse, nec eiusdem sint rationis; cum in alijs, vt demonstrauimus exemplo eleemosynæ modo relato aliter ferres habeat, ex quibus à pari deducere argumentum licet. Deinde cap. Peruenit de iur. iuran. adiuncta Gloss. absolute non frangi promissum vel votum docet ab eo, qui in melius commutat; neque peregrina limitatio, quam ex Caietano ibi accomodant Sanchez & Soarius, alibi fundamentum habet, quàm in proprio sensu. Adde generali votorum doctrinæ traditam ab his Auctoribus expositionem limitatam, ac superiori numero expositam, minimè consentaneam esse; nam si de meliori bono votum ita esse debet, vt, si commutetur, in aliud erit sanè commutandum, quod Deo gratius censeatur; non video, cur hoc vrgerè debeat in rebus eiusdem generis, & non diuersi. Demum fac, quempiam vouisse ieiunium perpetuum, vel quodcumque aliud opus virtutis, nonne in perpetuam religiosam vitam commutari hoc votum ritè absque alia dispensatione poterit? & tamen distinctorum hæc esse generum, & rationum bona, docent Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 1. 2. ad 1. & Gloss. cap. Monache verb. vouerit. 20. quæst. 4. Abbas cap. Peruenit il 2. supra citato num. 2. de iur. iur. & ibi Alessand. de Neno num. 4. Abulens. cap. 30. numer. Sanchez lib. 5. oper. mor. cap. 5. num. 38. Eo vel maximè quòd vt lib. 11. citatis capitulis demonstratum est, paupertas, castitas, atque obedientia prò ratione præstantissimi finis Episcopatus, ab eo continentur ac præterea alia præstantiora virtutum munera, quæ ad statum religiosum per se minimè spectant. Et licet super allatum capitulum scriptura de voto, & voti redemp. de temporali solum obsequio loqui videatur, vt ab Hostien. sum. tit. de vot. §. si quis vouere possit num. 7. & Soar. citatus num. 23. expenditur; nihilo tamen secius, cum in his etiam perpetuis eadem militent rationes, & Auctorum indistinctè loquentium doctrina, ad omnia pateat vota, vt paulò ante dicebam; & nomine temporalis obsequij significetur àbi particulare, quo non in omnibus indicatur Vouens Deo dicatur, idcirco ubicunque eadem intercesserit ratio, idem concedendum est robur iuri; Cum igitur in maius Religionis bonum, cætera peculiaria commutari sanè possint, cur Religionis votum simplex in perpetuum Episcopatus statum per se loquendo commutari non poterit?

co potiori iure quòd prima commutatio, vel cessatio voti, non modo sit Ecclesiastico iure concessa vt docuit Sor. lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. in solutione ad 1. sed ex iure naturali diuino, quod optimè scripsit Palud. 4. d. §. 38. quæst. 4. art. 1. num. 15. concl. 6. Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 1. 2. circa solut. ad 1. & 2. 2. quæst. ult. art. 3. circa solutionem ad 3. addens, nullam intentionem exigì, Sanchez lib. 5. oper. mor. cap. 5. num. 38. apud quem alij, cum amplius, & cumulatiùs votum Religionis Episcopatu per se spectato adimpleatur, & soluatur. Confirmatur, qui promisit etiam cum iuramento matrimonium, potest Religionem inire, quin faciat contra iuramentum, cap. Commissum de sponsal. adiuncta Glossa, & cõmuni Doctorum sensu, quamuis matrimonium natura sua, & Religionis status perpetuitatem pariter habeant, atque indistincto genere sint; ergo nulla est Caietani, Soarij, & Sanchez solutio, requirerentium, in commutatione rerum perpetuarum eundem ordinem, & genus vt supra. Ex his autem, quam habeat vim tertium, quod pro secunda sententia retulimus argumentum, liquidò constat, quodque eludere frustra conantur Aduersarij ex varietate perfectionum, quas Religiosus, & Episcopalis status amplectuntur. Confirmatur, quia Præsulatus tale contrahit cum sua Ecclesia vinculum, quod, quam à Summo Pontifice, grauibz etiam de causis, ab alio solui non potest, idque absoluta, qua præditus est potestate; igitur, quamuis non esset Præsulatus tantæ ac est perfectionis, & quidem maioris ipso statu religioso, ob maius sanè, quod continet, vinculum; minus simplicis voti ligamen procul dubio soluet. Nec refert, hæc duo vota compossibilia prima frõte videri, cum Episcopus teneatur quidem suam, quam nactus est Ecclesiam, non relinquere; at non tenetur relinquere prius Religionem, ex qua, adimpleto iam voto, gradum postea posset ad Episcopatum facere: non inquam refert; quia, si penitus hæc inspiciantur; incompossibilia sanè comparièntur; quòd per Episcopatum tradit se Præsul Ecclesiæ in perpetuum, neque ab aliò, quàm à Papa, vt dictum est, mutandus; atq; Ecclesia pariter mutuo pacto se habet cum Episcopo vt lib. 1. disp. 1. cap. 4. demonstratum est; ergo non potest tale pactum Præsul inire, absque animo adimplendi, & cum opposito ad Religionem transeundi: sicut de vouente strictiorem Religionem, qui proficetur postea laxiorem dixit Caiet. 2. 2. quæst. ult. art. 8. ad 3. & Palud. 4. d. §. 38. quæst. 3. art. 1. num. 11. & quæst. 4. art. 3. num. 32. Diuus Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 8. Palat. 4. d. §. 38. disp. 1. post. 4. conclus. Sanchez oper. mor. lib. 4. cap.

4. cap. 6. num. 16. Neque in casu nostro peccaret quis Episcopatum acceptans, quod adiuncta est etiam maior perfectio status, cum minor satis esset, ut de vouente ingredi Religionem num. 17. scripsimus.

18 Probatur præterea quarto argumento secundæ sententiæ, quam nostro modo amplexi sumus: cui respondent *Maiores in 4. dist. 38. art. 5. quest. 6. & Socr. tom. 2. de relig. cap. 19. num. 23.* disparem esse rationem, quia Professus gradum ad Episcopatum faciens, non deserit esse religiosus 16. quest. 11. cap. 3. & cap. unico 18. quest. quo circa statum superiorem iniret tunc aliquis, non deserens inferiorem; at verò, si ante professionem iniret Episcopatum, statu priuaretur religioso, ad quem obeundum voto se ligauerat.

19 At solutionem hanc, ut probabilitate non carere absolutè sumptam, ita nullam habere vim contra nostram sententiam consideranti patebit. Nam in primis qui votum Religionis emisit, solum ineundo nouitiatum, soluere potest, & postea ad Episcopatum transire, & hoc pacto non esset Religiosus, atque ad obseruantias regulares teneretur; igitur absolutè, qui vouit Religionem, poterit absque dispensatione Præsulatum accipere, non secus ac Religiosus iam existens, posset. Deinde, licet aliqua ratione Professum in Episcopum promotum, religiosum manere non inficiet, at multum religiosæ disciplinæ, non nihil obedientiæ ac paupertatis deperdere Præfulem reiiectum negabit mihi nullus uti lib. 1. disp. 2. cap. 6. dictum est; cæterum esto ad multa religiosæ disciplinæ non obligaretur Religiosus factus Episcopus; hoc tamen detrimentum non tanti faciendum merito putatur; quo minus possit ad Episcopatum transire, absque dispensatione, quod maioris indicatur esse perfectionis status, quem iniret Episcopalem, ac pluris faciendus, quam detrimenti asserat, nonnulla iudicata religiosæ disciplinæ iactura. Quibus in hunc modum constitutis argumentis sic: detrimentum perfectionis religiosæ, siue instrumentarij mediij ad perfectionem, absolutè acquirendam, iuxta dicta cap. 6. citato tanti momenti non est ex communi Theologorum, & Canonistarum verissima doctrina, ut Religiosum impediatur ab ineundo Præsulatu, ob maiorem, quæ in eo claudirur essentialem perfectionem: igitur detrimentum perfectionis religiosæ in habente votum religiosæ perseverantiæ, si prius Religiosus non fieret, non est tanti faciendum, quo minus possit votum illud munere Præsulatus ineundo extinguere: patet consequentia, quia si rectè perpenduntur ea, ad quæ tenetur Religiosus factus Episcopus,

atque expectantia ad obedientiam, paupertatem, religiosamque disciplinam, ad quæ non tenetur; pluris æstimanda hæc procul dubio sunt, quam illa. Et quidem ad castitatem pari ratione teneri Religiosum, atque Episcopum iam consecratum: ex voto nimirum, ut supra explicatum est, absque dubio suppono certum: do etiam Religiosum factum Antistitem absolutum paupertatis, & obedientiæ voto prorsus non esse, contra *Angl. Flor. 2. par. quest. varia de vot. ar. 2. post. 13. difficultatem dub. 5.* At maximum esse discrimen inter paupertatem atque obedientiam Episcopi Religiosi, ac solius Religiosi, non est qui non intelligat, & certè obedientiæ voto in omnibus, etiam secundum regulam imperatis, à quocumque regulari Superiore, omnium consensu, Religiosus factus Episcopus eximitur, licet vni Pontifici teneatur parere, non secus ac alij Episcopi, nõ modo generali, quæ cæteri fideles, sed speciali tenentur obligatione, ut sequenti tomo Deo dante dicemus; quibus autem lippis adeo fuerit oculis, ut cæcutiens non videat, quam plura esse, quibus eximitur siue respectu tot Prælatorum regularium, quibus suberat Religiosus professus, siue rerum, quæ secundum regulam ei in diem iniungebantur, quam quæ à Pontifice solo præcipiuntur, cui aliàs etiam peculiari obligatione, quamvis secularis fuisset obligatus esset obedire? Clarius de paupertate hoc licet cernere; nam esto, in præsentia ad maius robur argumenti, nõ sentiamus cum his, qui Religiosum factum Episcopum ab ea prorsus liberant: ut indicant *Sot. lib. 7. de inst. quest. 4. art. 2. ad ult. & lib. ult. quest. ult. art. ultimo col. 4. Vazq. 1. 2. disp. 162. cap. 8. num. 19. ad finem ac num. 104. aliq.* quorum sententiam expendemus suo loco sequentis tomi, ac penes quam euidentius nostra ratiocinatio conuincit; illud sane omnes fatentur, liberam esse huic Religioso facto Episcopo bonorum Ecclesiasticorum administrationem in omnem decentem usum, quæ præter dominium, illi ante promotionem ad Episcopatum prorsus erat interdicta, absque facultate Superioris Regularis, quæ nunc non indiget; immo probabilius forsitan erit, quamvis non sit à paupertate prorsus liber Religiosus Episcopus; hac tamen in parte ita solutum esse, ut fratribus sibi obuenientibus uti possit ad libitum, quin restituere teneatur; quemadmodum neque seculares Episcopi, (quod ex multis, ut conscientia scrupulis consulat Episcoporum, rectè docet *Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 6. n. 13. & 14.*) & posse adeo liberè inter vnos Religiosum Episcopum de redditibus Episcopatus disponere, quam licitè potest Episcopus secularis: Deinde exploratum est

Re:

Religiosum factum Episcopum, ac Magistrum perfectionis, religiosarum vinculo regularum quo ad poenas minimè teneri, neque illis obligari, quæ vel muneri Præsulatus obeundo obsunt, ut nimis essent vigiliae, abstinentiæ immoderate, silentium, solitudo, & huiusmodi alia, vel quæ statum decent Episcopalem, immo neque quoad observantias, quæ nec semper iuvant, nec semper obsunt, in quibus secum Episcopus potest dispensare. Quæ propter ad pauca redigitur Episcopi Religiosi obligatio, quæ ut dispositiones, atque ornamenta, foveant potius Episcopalem formam, ac statum, quam dedeant, vel obstant, ut deducitur ex *Divo Thoma 2.2. quæst. 183. art. 8. alijsq. Doctoribus communiter*; Quæ cum ita sint, evidentibus confectum esse rationibus arbitror, plurius esse momenti ea, ad quæ non tenetur. Religiosus Episcopatum ascendens, quàm ea, ad quæ tenetur, igitur si potest ex religiosa disciplina, sine dispensatione, gradum ad Episcopatum facere, urgentiori quidem ratione poterit, ex voto simplici Religionis inire, religiosæque perseverantiæ sine dispensatione Episcopatum inire, quod meliori, vel hanc solam rationis vim perpendenti ni fallor, liquidò constabit.

20 Tandem ad maius argumenti robur, quod *lib. 1. disp. 2. cap. 6. laudato attuli*, ab Episcopali nempe statu ad religiosam vitam transire sine speciali Pontificis licentiâ Præsulem non posse, sicut à Religiosa vita se ad Episcopatum conferre, absque dispensatione possit, textum adduco *cap. licet de regul.* ubi post multa, quæ *tam sequenti* expendenda sunt, ubi de votis. nullis post Episcopatum agendum est, *si vero*, constat, non prohibere Pontificem Episcopo transitum ad Religionem, ne Ecclesiam eo inconsulto relinquat; licet ex hoc quàm plurima sequerentur absurda, sed quod Episcopalis status longè perfectior sit Religioso. Quamobrem concludit, *Unde quando potest Episcopus præesse, pariter, & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare aut etiam obtinere. Quid ergo clarius? Quid luculentius ad maiorem Episcopatus perfectionem commendandam, dici poterat? quam asserere, nec bono Præsuli licere facultatem ad Religionem transeundi petere, quod ut probè Abbas ibi num. 6. Episcopus non potest deserere Episcopatum, ut transeat ad religionem, nec sufficit sibi petere licentiam transeundi: unde nec ipsi petere, nec superior concedere debet, ex quo potest suis subditis prodesse &c.* ubi rationes muneris perfectioris varias Episcopatus subdit. Et dubitabit quispiam asserere simplici ligatum voto Religionis transitum absque dispensatione ad Episcopatum facere posse?

21 Quinta assertio. Qui votum Religionis quomodolibet emiserit, suum aperire, animum tenetur Pontifici, ut videat, an ei magis Episcopatum acceptare, vel Religionem ingredi, expediat; penes quem sensum subscribo Auctoribus primæ opinionis, atque hæc de causa præcedenti cõclusioni de Præsulatu secundum se cum Religione comparato, atque absolute loquutus sum *num. 14.* Probatur itaque primo nostra conclusio ex doctrina, quam *num. 9.* præmisi. Constat materiam voti non modo de meliore, quolibet bono, verum de relato ad Votantis spirituales profectum esse debere; sed Episcopatus, etsi summam sibi vendiceret perfectionem, multa sortitur pericula, multasque requirit doctores, animique virtutes, sine quibus malè consultum esset cum eum Acceptante; ergo ad iudicandum num huic magis expediat, nec ne Præsulatus, Pontifici maximo, cui uniuersalis omnium incumbit cura personarum atque Ecclesiarum, electæ personæ conditio exponenda est. Dices, etiam si hic non esset voto ligatus, Pontificis intererat, antequam confirmaret, eius expendere conditionem, & qualitatem; ergo nil peculiare circa hunc voto Ligatum adstruimus, ad quod si voto etiam, esset solutus, ille non teneretur. Verum, etsi Pontificis sit, cuiuscumque in Episcopum promouendi, qualitates perpendere; cum tamen in ligato Religionis voto longe distincta sit animi conditio, ex qua vel affectus ad solitudinem, vel mentis angustia, nimis timor, ineptitudo in agendo cum proximis, carentia necessariæ prudentiæ ad regimen animarum, ad contemplatiuam potius vitam aptitudo, atque alia huiusmodi, quæ Apostolico muneri præsulatus maxime sunt impedimento, possunt innotescere; idcirco merito censemus, opus esse speciali examine à Pontifice de huius persona habito, quæ voto se obligant religionis. Dixi eius consilij, atque animi expositionem necessariò esse faciendam Papæ, nam verum ipsum merum votum aperiendum sit, sequenti mox dicemus assertione. Confirmatur à paritate commutationis nonnullorum votorum Pontifici reservata, etiam si commutanda, essent in bonum euidenter melius, de qua probè *Sot. lib. 7. de iust. quæst. 8. art. 3. conc. 4. vers. at verò quædo Soar. 2. tom. de relig. tract. de vot. lib. 6. cap. 21. n. 17. Azor tom. 1. lib. 11. cap. 18. quæst. 4. Sanchez lib. 4. oper. mor. cap. 54. num. 4.* Quæ quidem commutatio, cum simpliciter non interdicitur fieri in maius bonum, sed prescribatur modus tale bonum eligendi, ut sit Pontifici reservatus, sternit nobis viam ut pariter in nostro casu dicamus, esse Præsulatus maius sit bonum, quàm

Re.

Religiosus status, ob rationes tamen indicatas à Pontifice indicandum est, num expediat ei, qui voto ligatus est, animumque habet propensum ad religiosam vitam; fauet *Innoc. Papa cap. Peruenit il 2. supra citato* docens, quando est dubium an materia voti sit maius bonum, superioris esse indicare, num expediat; hic autem, & nunc ex gravitate materię absque dubio est Papa Superior, ergo &c. sic *Divus Antonin. apud Abbatem ibi num. 1.*

22 Sexta assertio. Nō tenetur electus, vel mox ad Episcopatum eligendus Summo Pontifici, Religionis, quo se obstrinxerat, votum aperire. Huic conclusioni non modo secundę sententię supra relatę Doctores subscribere tenentur, quippe qui propria auctoritate in Episcopatum consentire docent, eum posse, qui voto deinceps erat Religionis; verum quam plures ex Auctoribus primę; qui quidem, vt *concl. 8. num. 24.* dicemus, ab hoc deobligant onere Episcopum; qui post talis voti vinculum, Episcopatu iam potitur, quo, vt se, de licetia Pontificis, abdicet secundum eorum opinionem, opus non esse scribunt Pontifici aperire dictum votum. Probatur conclusio, quia Religionem tantum, hic voverat, non autem declarandi suum votum promisit. Deinde hoc votum non est aperiendum ad dispensationem à Pontifice habendam, quę quidem, vt *asser. 4.* ostendimus necessaria non est: nec tale votum conditionem, statumque personę in ordine ad Episcopale, quod ei subeundum est munus, variat; cum ea quę possent huic dignitati, munerique officere, possent sane ex firmo proposito atque animi decreto æque, atque ex voto innotescere; igitur &c. Confirmatur quia ad renunciandam Ecclesiam; quam possidet, non solum Auctorum secundę sententię iudicio, sed primę etiam, hic, ab exponendi sui voti obligatione liberatur; ergo à fortiori immunis ab ea censendus, antequam Episcopalem Ecclesiam admittat; cum pluris momenti sit Episcopatu renuntiare, quam eum non acceptare. Confirmatur, qui votum emisit Religionis, dum morale, vt in Religione admittatur diligentiam facit, non tenetur Superioribus Religionis proprium aperire votum; quamvis eius notitia non nihil ad executionem Religionis conducere posset, vt probē *Azor. lib. 11. iust. mor. capit. 22. quęst. 9. & Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 116. num. 54.* ergo à pari iure nostra, vt *concl. 8.* amplius confirmabimus.

23 Septima assertio, Episcopatu iam inito, habens prius votum Religionis, non tenetur se abdicare, sed solum suum animum Pontifici patefacere; qui, vt vniuersalis pastor, quid

Ecclesię bono expediat indicabit: Melioris notę pro prima opinione laudati Auctores in asserenda huius necessitate licentię à Pontifice habendę conveniunt, sic *Azor lib. 11. cap. 16. quęst. 2. & capit. 22. quęst. ult. Sanch. lib. 4. mor. cap. 17. num. 6. Hostiens. in cap. mox citando Pertuas, apud quos alij: & quamvis admittamus capit. Pertuas de vot. &c. de Episcopo confirmato, vel consecrato sermonem tantum habuisse, sicut nonnulli volunt, adhuc licentiam indigere Præsulem, in hac illorum opinione, probabilius est ex cap. Inter corporalia de transl. Episcop. vbi non posse deciditur Episcopum confirmatum, inconsulto Papa, & absque eius facultate Episcopatum renunciare; quę quidem facultas generaliter minimē sit omnibus Episcopis ex capit. Per tuas citato quod sanē peculiarem, quam Episcopus ille contraxerat obligationem, declarat, facultatemque concedit ad eam soluendam, non autem ad casus futuros, reliquis omnibus Episcopis se extēdit, ad quos varię per pēdēda sunt circumstantię *num. 20.* indicat; quę urgentiores esse profectō debent ad vinculum arctissimum inter Præsulem, atque Ecclesiam iam contractum dissoluendum iuxta dicta *lib. 1. disp. 1. cap. 4.* In nostra verō sententiā cum dispensatio necessaria non sit ad votum Religionis, quod ipso Præsulatu assumpto extingui, secundum se, docuimus, solum ad aperiendum Pontifici teneri Præsulem sentimus suum primum consilium; ac transeundi desiderium ad religiosam quietem, eisdem de causis quas *asser. 5.* indicauimus.*

24 Octava assertio. Episcopus confirmatus, vel consecratus, nullo pacto votum quo se obstrinxerat Religionis Papę tenetur aperire. Huic conclusioni non modo primę sententię Doctores subscribere tenentur, qui vt nos votum Religionis, Episcopatu inito, extinctum docēt, sed quam plures etiam doctissimi pro prima sententiā citati *num. 7. tum ad finem assert. 6. & expresse præstat, Sanch. cap. 17. num. 7.* ratio est quia id fieri nequiret, in sententiā horum Auctōrū, absque detectione peccati Præsulis ipsius acceptantis Episcopatum, ad quem Præsulatum reiiciendum tenebatur ex vi voti; in nostra verō sententiā dum tenebatur, suum tantum animum ante acceptationem aperire, vel cum hoc proposito acceptare, ex quo Papę, status, & conditio ipsius constaret, ad iudicium ferendum, de illius ad tantum munus obeundum idoneitate, & id ni præstiterit peccauit: quod quidem peccatum, Pontifici necessario constaret, si Præsul propriū Religionis votum aperire teneretur: hinc sit ad hoc evitandum inconueniens, nullam esse

esse obligationem talis voti detegendi : tum etiam quia ut *asserit*. 6. dictum est , nunquam hic promissit se votum aperiendum . Con-
25 firmatur, quia ut verior habet sententia, Religiosus emittens votum de re sibi prohibita, licet ad licentiam à Superiore obligetur petendam , non tamen ad votum obligatur aperiendum, ut probè *Soar. lib. 6. de vot. cap. 7. & Sanch. lib. 4. cap. 25.* ergo à pari . Ne-
26 que ut efficaces pro Auditoribus citatis has ego rationes adduxerim , sed ut à fortiori nostram probantes conclusionem ; etenim magis cohærenter loqui *Soarium* puto tom. 3. de relig. lib. 1. de stat. perfect. capit. 20. num. 10. qui Episcopum ad aperiendum Papæ Religionis votum, factum ante Præsulatum initium obligat saltem , post quam petita diligenter licentia, haberi non potuit ; alioquin, ut probè idem ratiocinatur , Papa non poterit ex sufficienti, quæ desideratur causæ cognitione, vel dispensare in voto, vel licentiam renunciandi negare ; quod non ita se habet in voto emisso à Præsule , post adeptum Episcopatum, semper conditionem imbibente siue explicitam, siue implicitam , si Papa facultatem renunciandi fecerit, ut prosequitur à num. 5. usque ad 18.

27 Penes primam opinionem, probabilitate non carentem, quamvis eius auctores dispensationem omnino necessariam, cuius tantum memores, fuere dixerunt .

Sit nona assertio. Si votum, ante Præsulatum habitum, perseverandi fuerit in Religione, vel in ea professionem emittendi , ut num. 10. declaratum est ; et si peccauerit is, qui illud emisit acceptando Episcopatum, ut supra, poterit tamen acceptato Episcopatu, atque in eo confirmato, vel ex Pontificis iussu, etiam nescientis votum, Promotus, secum, vel immediate, vel medio suo Confessario dispensare . Ratio est , quia Præsul electus, & confirmatus, vel Pontificia promotus solum auctoritate modo, quo dicturi sumus lib. 8. valet vota dispensare, vel commutare etiam propria potestate immediate per se, vel mediate per Confessarium : atqui hoc votum fines non excedit, neque aliorum votorum, neque Episcopalis potestatis ; ergo poterit in eo dispensare Præsul, vel commutatione uti, ita ut minimè teneatur perseverare, sed bona tantum fide, ingredi, & experiri Religionem, vel debita cum diligentia eius petere ingressum ; nec tenebitur post exitum, cessante iusta causa, iterum ingredi, ut num. 10. diximus . Probatur maior propositio, quia Prælati, in quibus votis cum subditis possunt dispensare, vel ea commutare, valent pariter secum medio proprio Confessario, ut *tomo tertio* Deo dante dicam cum *Sanch. lib. 8. de matr. disput. 3. & lib. 4. oper. mor. cap. 37. num. 41.*

quem laudavi, & sequutus sum in simili casu lib. 2. disput. 5. cap. 4. num. 13. ac deinceps : immò & immediate id secum præstare posse, dicam esse probabilius ; ut loco laudato etiam docui ; cum autem dispensatio, vel commutatio voti actus sit iurisdictionis, ut ibidem etiam indicavi, & *tomo sequenti, ac certio* ex professo probabo, Episcopo confirmato, vel à Pontifice promoti, & non consecrato competit, Minorem verò sic probò, quia quamvis Pontifici referretur votum ingressus, non autem perseverantia in Religione, ab eo distinctum modo numero decimo adnotato ; quia tantum esset in qualitate, voti dispensare, quæ nullibi reservata est . Deinde sub iudice, atque opinione lis est, an hoc votum præcisè ad perseverantiam obliget, an potius liceat exitus ex iusta causa, Tyrocinij tempore, sicut quando est solius Religionis votum, ut ostendit *Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 16. num. 33. ac deinceps*. Sed in huiusmodi dubijs potest Episcopus dispensare, ut idemmet *Auctor* tum loco cit. cap. 40. numer. 26. & 75. tum lib. 1. cap. 10. numer. 74 *Soar. tom. 2. de relig. tract. de vot. lib. 6. cap. 26. num. 6.* & nos suo loco *Tomi tertij* dicemus ; ergo, &c. & hanc ipsam Episcopi facultatem in re nostra probè docent *Hosien. in summa tit. de vot. & Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 40. numer. 75.*

28 Hinc sequitur, Episcopum consecratum, à fortiori, posse in voto asserto dispensare, nè ipse teneatur perseverare in Religione, sed si per Pontificem licuerit, tantum eam experiri, ut supra in simili diximus lib. 2. disput. 5. cap. 4. num. 13. ac deinceps .

29 Ad primum primæ sententiæ ex cap. *Per tuas* adductum argumentum num. 7. dicimus ex eo capite nil concludi, ut num. 5. & 6. probatum est, & docet *Sa verb. Episcopus num. 2* Addo, negari mihi non posse, dubium esse, ad quod nam, votum illud Episcopi obliget : in dubio autem obligat eorum ad id, quod minus est, & non semper ad tutius, ut docet *Sanch. lib. 4. cap. 16. num. 86. & lib. 1. cap. 10. num. 11. & 36.* Immo etiam si certi simus de lege, vel præcepto, ut de hoc sumus Pontificis decreto, dubitaremus autem, an votum Religionis emissum, Emittentem obligaret, vel quia Pontifex id non propriè præciperet, sed consilium dederit, ut multi in eo textu sentiunt, docentque secundæ opinionis Auctores : vel quia non ex vi voti, sed ob scandalum, atque ob alias rationes id decreverit Papa, sicuti nos numero quarto, & 5. tradidimus, ac proinde, an canon, quem præ manibus habemus ipsissimum nostrum amplectatur casum, dubia res esset, in hoc inquam dubio, probabilius censet *Salas 1. 2. quest. 27. art. 8. disput. unica sess. 25. num. 258. & Sanch.*

H h lit.

libr. 1. oper. mor. cap. 10. num. 33. non obligare, quia tunc perinde est, ac dubitare, an sancita sit lex de illa re: intercedente verò dubio, num lex lata, nec nē sit, compertum mihi est non obligare, uti probē *Henriq. lib. 8. de Euchar. cap. 45. n. 3. in comment. littor. P. Eman. Sā sum. verb. dubium Soar. 5. tom. in 3. part. disp. 40. sect. 5. num. 18. & alibi, pluresque alij apud hos*; cum tota possessio pro voluntatis libertate sit. Deinde, quia nullus obligatur, lege sufficienter ei non proposita; sed quando moralem post diligentiam aliquis manet anceps, an sit lex in hoc casu lata, non censetur ei sufficienter proposita; igitur et si speculatiue dubius maneat, an lex sit lata; practicē tamen reddere se ipsum certum quis potest non obligari,

- 30 Secundo respondemus argumento. Votum solius Religionis impleri posse, quin aliquid addat Episcopatus perfectioni; quando nimirum quis, vel facta morali diligentia, atque admissus, ad aliud non teneretur, vel nouitiatus adscriptus, atque experimento doctus, sibi non expedire statum Religiosum ex ipsa Religione egrediens, nec etiam teneretur, ut supra dictum est. Quamobrem absolute sumptum, falsum esse argumentum allatum liquidò constat. Deinde licet per professionem religiosam votum compleatur vel Religionis, vel perseverantia, non est tamen tanti faciendum id; ad quod Religiosus factus Episcopus tenetur, quanti estimandū id, ad quod non tenetur, ut *assert. 4. num. 19.* demonstraui; & tamen si Religiosus profectus potest absque dispensatione gradum fa-

cere ad Episcopatum, quid ni poterit simplex tantum Religionis votum habens, illud extinguere, summa Præsulatus perfectione?

- 31 Tertium argumentum omninò negamus, uti falsum à nobis demonstratum *lib. 1. disp. 2. cap. 1. & 2.* Ratio, autem cur votum Episcopatus validum non sit, pro præfenti instituto, infra tamen luculentius examinanda, illa quidem est, tum quia de facto alieno, atque illius, cuius est eligere, vel promouere ad Episcopatum votum censeretur nuncupatum: ac omnium consensu, factum alienum materiam per se non esse voti, constat; neque valet dicere dictum votū esse de adhibenda diligentia sibi Præsulatum procurandi, quòd hanc plerumque illicitam esse *seq. disput.* dicemus, ex cuius dilucidatione hæc omnia clariùs patebunt; tum quia, ut *numer. 21.* habuimus, non est proprii arbitrii, atque iudicii se aptum ad tantum munus iudicare, ni audacissimus, ac superbissimus velit quis esse mortalium, sed Summi Pontificis, cui vniuersalis incumbit Ecclesie cura, ut *sequ. disp. cap. 1.* vberius dicendum est, & ut *cap. 2.* an votum acceptandi validum sit.
- 32 Ad quartum, nihili faciendum esse respondemus detrimentum Religionis amissæ, cui Episcopatum fatemur esse impedimentum, ea sola ratione, quam ex *Innocentio III. Pontifice Maximo* indicauimus *num. 10.* ob summum, quod interest diferimen inter vtramque vitam, & si religiosa Episcopalis longè præstantior sit.
- 33 Quinto demum argumento nihil esse virium ostendimus *assert. 4. num. 19.*

DISPUTATIO II.

Præstantissima dignitatis Episcopalis sedes
procuranda nè, vel fugien-
da sit?

Quam è superiori disputatione sibi vindicaret facilitatem hæc quæstio, ipsius mihi materies denegat; *tollis enim* (vt cum Romano Oratore loquar) *simulatio iudicium viri, idemque adulterat*. Et quidem operosum non esset ab Episcopali dignitate, ambiciosos arcere, virtute verò, sapientiaque præditos accersere; at vbi hinc vrgent, qui humilitatis persona nauseant, ac specie recusantium flagrantissimè cupiunt insulam: hinc sinceri, qui sanctissimorum virorum vestigijs inhærentes, pro viribus eam fugiunt, quis cometas à stellis, cicindelas à luncernæ flammulis distinguet, mihi magnus erit Apollo. Illud me, non sine animi dolore, non præterit, hac nostra tempestate, in odium nonnullorum passim Episcopale munus carpen-
tariam illud adeò incurrisse, vt prius videatur iacere, ac reliqua, quæ apud quosque improbantur: neque prudentis, neque sapientis esse facile reor, quod à Deo optimo maximo culmen perfectionis, Doctoris nempe, ac Pastoris officium, Reipublicæ Christianæ datum, id in vitio esse docere, atque exolum, reddere, cuius penè nomen horreant mortales; & quod caput est indiscreto, nè dicam liuido, nonnullorum crebro sermone perfici, vt adeò in malis Præsulatum esse, plerique ducant, quod præcitorum numero Antistites quosque ad summam perniciem Ecclesiasticæ dignitatis, atque regiminis comprehendi parum abest, quin imprudenter, ac temerariè asserant. Quamobrem cauendum maximè cunctis esse putanerim, nè hoc præiudicio ab Apostolico munere viri tali dignitate digni abducantur; Episcopatusque votis pateat homuncionum. Demum bono Præsules animo esse iterum, atque iterum rogo; dum Episcoporum, atque animarum nostrarum Episcopi Christi insistant exemplo, cuius mysterium, ac Seruatoris munus alijs stultitiâ, Auctore Apostolo 1. ad Corinth. 1. fuit, alijs scandalum. Cæterum hac de materia Apologeticum primum magni Theologi Nanzianzeni Lector meus adeat, ad cuius finem multa profectò reperiet admiratione digna, ab illo Doctorum Magistro allata, ex quibus tacere non possum, quam hic subiiciam sententiam. *Ac videte quàm rectè, & iuste utriusque meus causam disceptem; nimirum, vt nec minimè oblata præfectura cupidè appetatur: nec oblata repudiatur. Illud etenim temerarium est hominum, hoc præfectorum, & consummatum, utrumque verò ineptorum. Atque ipse inter nimium audaces, &*

Hh 2

mum

nimum ignavos, & timidos quodammodo interiectus sum, nempe ex his, qui ad praefecturas omnes temere prosiliunt, timidior: & is rursus, qui ab hominibus abhorrent, praesidentior. Hac de his rebus mea est sententia. Atque ut dilucidior ad has distinctionem adhibeam, ei, qui gubernandi gregis curam suscipere metui, lex quoque ipsa obedientia, opem tulcrit, Deo videlicet, benignitate sua, fidem remunerante eumque in modis omnibus absolutum Antistitem componente, qui ipsius praesidio nititur, omnesque in eo spes suas positas habet. At inobedientia periculo haud scio, quam lex opem allatura, fiduciamque imperatura sit. Verendum enim est, ne de is, qui fidei nostra commissi sunt Ezechiel. 33. hoc audiamus: Animas eorum de manibus vestris requiram: & quemadmodum repulisti me; ne Populi mei Duces, & Principes effectis: ita & ego repellam vos, ne sim vobis in Regem. At rursus, quemadmodum non exaudistis vocem meam, sed dorsum asperum dedistis, & contumaces fuistis: sic erit, cum inuocaveritis me, ego autem non respiciam ad orationem vestram, nec exaudiam. Utinam haec voces ad nos à iusto Iudice non mittantur, cui ut miserordiam cantemus, iudicium quoque profecto concinimus.

CAPUT PRIMVM.

An liceat Episcopatum ambire, quærere, optare.

S. V. M. M. A.

- Quid sit ambire, quid ambitio, quid ambitus. num. 1.
 Bonum est duplex, absolutum, & respectuum. num. 2.
 Episcopatus partes. num. 3.
 Actus moralis ex diuersis rationibus formalibus suam speciem accipit. num. 4.
 Quod sit humilitatis fundamentum, ut distincta à magnanimitate. num. 5. & 6.
 Ex se nihil mali Praesulatus imbibis. numero 7.
 Quicquid ex parte obiecti consideretur in Episcopatu desiderari potest. num. 8.
 Ex obiecto formali potius quàm ex materiali, bonitas, vel malitia desumitur actus. num. 9.
 Pro varietate motuum formalium bonus, vel malus erit appetitus infusus. num. 10.
 Dummodo primario Praesulatus ob finem spirituales ac supernaturales virtutis optetur, secundario verò quo ad reliqua temporalia cum eo connexa riteque administranda, desiderari potest. num. 11.
 Licet intentius, non tamen appetitiuè magis optentur temporalia Praesulatus non idcirco peccatur mortaliter. ibidem.
 Si ex motu virtutis primario maior desideraretur Episcopatus, secundario possent eius temporalia optari. num. 12.

Differtur de Episcopatu in ordine ad quicquidque consideratum. num. 13.

Qui merito se putat ineptum ad Episcopatum, vel defectu scientia, vel alio simili, cum desiderando peccaret mortaliter. numero 14.

Hoc autem peccatum ad varias vitiorum spectare poterit species pro varietate motuum voluntatis. num. 15.

Si ex humili ac dimissa sui notitia exstimatio indignitatis proveniret, & ex necessitate Ecclesia Praesulatum optaret mereretur, ne de peccaret. num. 16.

Qui praepostere ob temporalia Praesulatum optaret, ac quæreret, mortaliter ex se peccaret. num. 17.

Episcopatum appetens, postea bonis, vel malis artibus consequendum, mortiferè peccat. num. 18.

Potest quis ad Praesulatum se noscere aptum sine peccato. num. 19.

Periculosum ad minimum est, se omni ex parte Praesulatum dignum putare. num. 20.

Qui nonnulla cognosceret ad Episcopatum habere ornamenta, ob necessitatem Ecclesiae, vel ob gravissimam alià causam potest Episcopatum optare. num. 21.

Perfectius quidem est vocari ad instar Aaronis ad Episcopatum; non tamen peccatum erit sua exponere talenta Pontifici, ac desiderium, se, suaque dicendi ad hoc apostolicum

licum munus obeundum. numero vigesimo secundo.

Animos addit Auctor Episcopis. numero vigesimotertio.

Quando minus idoneus potest Episcopatum desiderare, atque in illum eligi. numero 24.

Quando bonum commune praferendum sit particulari, ibidem.

Ratio cur liceat ad beneficium, & parasias se exhibere scientia periculum &c. secus autem ad Episcopatum. num. 25.

Notandum primò, quamquam ambire latinè vndique cingere, siue circumire significet, ut apud Virgilium videre licet 6. Aeneid.

Qua rapidas flammis ambit currentibus annis,

quia tamen Romanis, honores, ac magistratus querentibus singulos circumire mos erat, prænare dexterarum, rogareque sibi suffragia, hinc ambire significationem accepit, honores querendi: ex quo ambitus nomine in iure crimen est affectati honoris, ut in ff. & C. quod non qualibet ratione est illum querere, sed supra modum, & sæpe sæpius malis etiam artibus: contra quem ambitum meritò optimarum sanctorum sunt leges per ius etiam civile, ut leg. Julia, Calpurnia, & alia.

2 Notandum secundò ex ult. preced. disp. cap. num. 9. nonnunquam bonum considerari posse per se, atque absolute, quod tamen alicui non erit tale.

3 Notandum tertio ex Diuo Thom. 2. 2. q. 183. art. 1. in corp. Praesulatum quasi in partes esse distributum tres, quarum Princeps, finisque vicem gerens, functio est Episcopalis, Proximis proficua ex Ioan. vlt. Pascite oves meas, &c. Alia est gradus sublimitas, sine qua regi populus acquirit, Matth. 25. Fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut probè August. relatus 8. quest. 1. cap. Qui Episcopatum. Postrema quæ primarum effectus est, easque subsequens, honor nimirum, debitaque tali dignitati reuerentia, non sine temporalibus ad eam, atque ad vitam sustentandam sufficientibus bonis ex 1. ad Timot. 5. Qui bene praesunt Presbyteri duplici honore digni sunt.

4 Notandum quartò, Philosophorum moralium, ac Theologorum consensu, voluntatis actum, cum ad suum fertur materiale, obiectum ex ratione formali sumere speciem, qua una existente, licet materiale sit multiplex, vnicus specie erit actus: ut patet in amore Dei, & Proximi, propter ipsummet

Deum: è contra verò licet, vnicum sit materiale obiectum si plures fuerint rationes motiuae, plures etiam erunt distincti speciei actus, sic circa Deum versantur fides, spes, & caritas, distinctae quidem speciei virtutes, ex diuersis rationibus formalibus. Hinc conficitur actus fere omnes, qui versantur circa media, eiusdem esse speciei, atque actus tendens ad finem, quando nempe finis, & mediorum, formalis eadem est ratio; in quo quidem sensu idem valent haec tria, obiectum formale: ratio motiua: & finis; qui est motuum obiectum voluntatis, à quo pendet, ut docet Sanctus Thomas 1. 2. quest. 1. art. 3. & quest. 8. art. 4. ac alibi, & ex quo suam sumit specificationem.

5 Notandum vltimò. Vnicum esse humilitatis fundamentum, notitiam, scilicet, propriae vilitatis; animus enim, & corpus, ex se spectata, tot laborantia defectibus, valent veram parere propriae infirmitatis notionem, siue simplicem, siue compositam; esto humilitas propria sit voluntatis virtus, moderatè inclinans in propriae complacentiam excellentiae, qualiscumque fuerit, atque in cohibitione appetitus, maioris, supra propriam dignitatem, sita tamen, tanquam in radice, ac fundamento in iudicio modo declarato.

6 Distinguitur autem à magnanimitate humilitas, penes aliquos, ex contrario tendendi modo in materiale obiectum. Illa enim impellit ad ardua, quæ difficultate animum absterrent, atque in desperationem agunt: hæc à speciosis, magnisque reuocat, quæ animum suo alliciunt splendore: illa retrahit animum à rebus excelsis supra hominum vires, diuinis etiam donis exornatas: ac hæc auertit ab omnibus speciosis superantibus humanam conditionem, secundum se spectatam: ex quo patet, etiam si in compescendis hominum desiderijs, atque affectibus, nè vltra quàm par est, latius pateant, hæc conueniant virtutes; quod id tamen sub diuersa formali praestant ratione, discordi concordia distingui, & conuenire: neque adeò coerces affectum humilitas, nè feratur ad aliquod arduum, ac sublime, extra fines propriae imbecillitatis, ex se spectatae, ut impediatur, nè viribus, donisque à Deo acceptis, ut ab Auctore naturæ, vel gratiae fretus homo, illud ipsum appetat, contemptisq; difficultatibus; atque arduis superatis per magnanimitatem comitem, consecetur, dum se omnia posciturum Apostolo putat in eo, qui ipsum confortat; probè igitur D. Greg. lib. 6. in 1. reg. c. 16. ea exponens verba cap. 6. Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oves. Meritò (inquit) paruulus iste dicitur oves pascere; quia Electus quisque humilis est, & sterilis non

H h 3

pascere;

pascere; quia electus quisque humilis est, & aerilis non est; quia quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Adde humilem paruulum, atque abiectum esse non à Deo atque apud Deum, sed à se atque apud se ipsum, qui quamuis cum alijs collatus fratribus, quemadmodum Dauid, illorum inepitissimus videretur, meritò tamen pascendas ei dabantur oues, quia præ cæteris ad illud munus (quod figura erat Pastoris nostri spiritualis) aptior habebatur. Hæc explorata huc attuli Theologorum consensu, ut licet videre apud *Dium Thomam* 2. 2. q. 161. eiusque interpretem *Caietan. art. 1.* neque pro asserta ac definita trado doctrinam, an reuera humilitas à magnanimitate differat, quas scio *Martin. de Magist. quest. 1. de humilit.* vnam eandemque esse virtutem docere; sed varios actus operæ præterit duxi ad præsentis dilucidationem quæstionis, indicare, siue eiusdem sint habitus humilitatis, siue humilitatis, ac magnanimitatis.

7 Quibus in hunc modum constitutis, sit prima ad quæstionis solutionem assertio: Nihil quod in Episcopatu imbibitur malum est: hanc omnino certam conclusionem esse puto, à qua discedere Auctori arbitror nullum, siue sacrum ordinem, siue statum perfectissimum, siue dignitatem ei necessariò cõnexam, siue honores, siue Ecclesiasticos redditus ritè, prudenterque ab Ecclesia, & Pontifice Maximo statutas species: & confirmari argumentis potest, quæ sibi in contrarium obijcit *Dius Thomas* 2. 2. quest. 185. art. 1. de hac controuersia disputans.

8 Secunda assertio. Quicquid in Episcopatu est ex parte obiecti spectatum, rectè, ac virtuosè desiderari poterit. Hanc *Dius Paulus* docuisse sententiam aucto ad *Timot. 1. cap. 3.* Qui Episcopatum desiderat bonum opus desiderat: In hanc etiam expresse abiisse *Sanctum Thomam* modo laudatum in corpore art. 1. Soto interprete de *insti. lib. 10. q. 2. art. 1. concl. 5.* quibus subscribit *Tolet. lib. 5. sum. cap. 3. num. 1.* quatenus, secundum le appeti posse Præsulatum docet, nec non *Emanuel Sa. ver. Episcopus* 3. alijque. Neque discrepant Sancti Patres, ac reliqui Doctores, ut mox sequenti dicam assertione. Probatur, quia cum omninò compertum sit, quicquid imbibitur in Episcopatu, eodem quo à Christo Domino, atque ab Ecclesia statutum est ordine, bonum esse, ut obiectum spectatum; Et cum pariter conset suam fortiri malitiam, vel bonitatem, actum ex ratione formali, ut notab. 4. demonstratum est, coherenter conficitur, actum desiderii ad illud tendentem, bonum esse; quod è sequenti conclusione patebit magis, cum potius ex obiecto formali, quam ex mate-

riali; quod hucusque asseruimus bonum, in Episcopatu, & malitia, vel bonitas desumenda sit actus.

10 Sit tertia conclusio. Prò diuersitate rationum, ac motiuorum formalium, obiectum materiale Præsulatus secundum se bonitate non carens, potest benè, vel malè desiderari. Probatur, quia qui Episcopalem optaret operationem ob Dei amorem, ut Proximis ex charitate prodesset; procul dubio satis superque laudabiliter ageret, ut probè *Dius Thomas* citatus; qui autem primario, ac uti propter finem, Episcopatum ratione annexorum bonorum temporalium appeteret ex cupiditate, atque ambitione id profecto facere conuinceretur, ut prosequitur idem *Sanctus Doctor* ex *Matth. 23.* afferente Dominum loquentem contra Phariseos. *Amant primos recubitus in canis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Qui autem optaret Episcopatum ad celsitudinè gradus consequendam, atque ex eius cupidine, esset sanè præsumptuosus, ut idem ait Angelicus, vel potius, ut ego arbitror; ambitiosus, ut mox dicam *concl. 4.* in quem ex eodem Auctore Domini verba faciunt *Matth. 23. scitis quia Principes gentium dominantur eorum. &c.* Dixi primario, & propter finem, quia (quod probè notant Soto in dubitatione post 5. *conclus. & Tolet. citatus num. 3.* quamuis, ut ob-

11 iectum directum referre desiderium in bona temporalia, siue honoris, siue celsitudinis, siue diuitiarum, ex suo genere vitiosum sit, & quidem mortaliter; cum peruersus affectus esset, pro Præsulatus Apostolico munere (quippe quod esse deberet principale intentum) temporales optare quilibet; nihilo tamen minus, si absolute recto cum ordine, ut institutus in Ecclesia Præsulatus habetur, in votis esset; absque aliqua peruersitate, & quidem ut finis functionum, ex caritate, vel alijs virtutibus exercendarum, nullum sanè peccatum intercederet, etiam si cõsequenter cetera temporalia, vel ut instrumenta ad rectè munera Episcopalia obeunda, vel ut media, vel aliqua alia ratione consequentia, desiderarentur; administranda tamen ritè secundum sacros Canones Christi, atque Ecclesiæ præcepta, ut probè *Nauarr. conf. 17. num. 7. sub. tit. de sent. excom. Tolet. & Sot. citati.* Adde tamen si intentius diuitiæ vel honores appeterentur, quam Apostolicum Antistitis munus, non idcirco peccatum esset mortale, dummodo munus Episcopale, & primario, & magis appetitiuè diligeretur, hoc enim modo, si Deus amatur, licet intentius ametur Proximus, ut in materia charitatis dicitur, mortaliter minime peccatur, sic *Valent. ex communi sententia*

12a 3. tom. disp. 3. punc. 2. de charit.

12 Cohærenter etiam aio, si ex recto motivo maior Episcopatus desideraretur, rectè, ac licitè tum ipse primariò, tum redditus, honoresque subsequentes optarentur secundariò, quod si ex malo motivo Præfatus primariò, etiam subsequentià secundariò male appetirentur; fiat res exemplo clarior. Episcopatus pinguior in desiderio alicuius si esset, ad quem libera ditiorum beneficiorum etiam collatio spectaret, eo consilio, ut per eum Episcopus cognatos non egentes, suosque familiares ditare posset, esset profecto mortaliter peccaminosus hic factus, ut bene laudatus *Navar. de oratione miscell. 42. nu. 2.* & *Barbos. de Episc. mun. tom. 1. gloss. 1. nu. 10.* secus verò si ad maiores exantlandos labores, ad maiorem curam animarum ex maiore earum zelo, ad liberalius effundendas in pauperes pecunias ditiozem quispiam exoptaret Episcopatum.

13 Hactenus de Præfatu secundum se spectato, tum inadæquatè, tum adæquatè sumpto loquutus sum, quia tamen ut notab. 1. præcedentis disp. indicavi, quod secundum se bonum est, posset cuiuspiam haud esse tale, idcirco eodem ordine servato reliquis assertionibus quid de Præfatu sentiendum sit ad quemlibet relato aperiam.

14 Quarta conclusio. Qui merito, neque tantum ex humilitate, existimans se indigni Episcopatu, defectu v. g. scientiæ, vel reliquorum ornamentorum ad tale munus desideratorum illud tamen appetere, peccaret mortaliter; ita communiter Doctores, atque expressè tradit *Tolet. citatus num. 2. in 1. reg.* Ratio est, quia desideraret illud, quod habere, graue peccatum esset, neque id sequitur Episcopatus defectu, sed persona.

15 Ad varias autem peccatorum species hoc peccatum spectare posset pro malitia rationis formalis, ob quam optaretur Episcopatus, vel cupiditatis, vel superbiz, vel alterius, ut superiore assertionem dictum est; ex parte autem obiecti materialis, vel poterit esse contra Religionem ob sacramentorum administrationem, ceteraque munera, atque officia sacra, quæ indignus obire ille cuperet, vel contra iusticiam si ineptus esset ad regimen habendum animarum, etiam in externo foro ad quod ex iustitia tenetur, ut docet *Valent. 3. tom. disp. 30. quæst. 3. punct. 2. in principio,* & sequenti tomo nobis explicandum est. Dixi in conclusione merito, & non ex humilitate; nam posset quis verè ex vilitatis propriæ notitia, se coram Deo considerare atque agnoscere, qualis sit tum animo, tum corpore: quibus ignorantiz tenebris offusus: quàm ad malum pronus: ad bonum

lentus: atque imbecillis viribus: quantis obnoxius peccati: ex se nihil habere boni, nihil posse, nihil esse; hic inquam qui adeo humiliter de se sentiret si ex vrgenti v. g. necessitate desideraret, vel quæreret Episcopatum, non modo non peccaret, sed virtuosè procul dubio faceret, de quo, ac similibus *Sanctus Gregorius epist. 5. lib. 6.* hæc scribit. Quia vero ad hoc opus adacti estis, infirmos vos esse dicitis; scimus quia prima virtus est cognitio infirmitatis, atque ex eo colligimus posse vos bene susceptum ministerium implere, quia vos videmus infirmitatem propriam ex humilitate cognoscere.

17 Quinta conclusio. Qui præposterè Præfatum ob diuitias vel honores optaret, quæreretque, peccaret ex suo genere mortaliter pro malitia rationis for malis, Patet ex 3. conclus. & præter ibi citatos Doctores *Val. 3. tom. disp. 10. punc. 2. §. ad hoc respondet*, videnda præterea sunt dicta conclus. 3. præsertim à num. 11.

18 Sexta conclusio. Si quis Episcopatu appetere, bonis, vel malis artibus postea consequendum, ex se mortaliter peccaret, etsi probabiliter se dignum crederet, sic expressè *Tolet. lib. 5. sum. cap. 3. num. 3. reg. 2.* tum quia si non incurrit peccatum ambitionis, præsumptionis, vel superbiz, ut infra conclus. 7. quod difficilè admodum erit, hoc quidem effrenato circa rem tanti momenti appetitu, contra rationem, quo media illicita, virtualiter saltem amplectitur, peccabit sanè pro qualitate malitiæ rationis formalis, ex qua moueretur, ut sæpè dixi; & plerumque ambitionis, ut patet ex initio huius cap. ubi etymologiam ipsius nominis declarauimus.

19 Septima conclusio. Potest quis sine peccato, se quoad multa ad Episcopale munus necessaria noscere aptum. Probat, quia potest ex legitimis se natum parentibus scire: in enormia, & graui peccata, quæ impedimento sunt Episcopatu, nunquam lapsus: nulla censura, vel irregularitate interdictum: scientia præditum, & theologica cognoscere sapientia exornatum, quam vel docuit, vel publico documento patefecit; immò, & Doctoratus gradu insignitum: atque horum, & similium ad Episcopatum spectantium notitia nulli opponitur virtuti, per se loquendo, ni sordo inficiatur affectu; ergo poterit horum notitia sine peccato haberi. Maior propositio huius ratiocinationis est certa; minor probatur, quod humilitati maximè aduersaretur, si alicui virtuti adducta notitia opponeretur: sed nulli opponitur; ergo, &c. etenim humilitas veritatem non abhorret; quare, tamen quis suam ex se vilitatem agnoscat, & sine Dei ope, à quo in suo esse, atque in conseruari pendet, absque cuius

cuius naturali pariter adiumento, saepe in naturalibus functionibus, & absque supernaturali in omnibus, ad supernaturalem ordinem spectantibus nihil posse, nihilque valere sentiat; posset tamen diuinis gratiæ auxilijs se, & præseruatam intelligere à culpis, à poenis Ecclesiasticis, reliquisque impedimentis; doctrinaque imbutum ad Episcopatum sufficiente; quod contra humilitatem non esse, ex notab. ult. num. 5. patet. Confirmatur, quia non peccaretur ambitione, non præsumptione, non superbia, neque alio peccato ad aliud spectante vitium, ut constat; ergo nullo: Probatum antecessens, quod ambitio, tamquam ad obiectum, ad dignitates, atque honores tendit, proportionem subiecti excedentes. Præsumptio ad functiones superantes proprias vires, Superbia, immoderatam excellentiam proprii subiecti respicit, ex cuius inordinato appetitu, prima duo indicata sibi postulat, & asciscit vitia; atqui notitiam paulo ante explicatam habens nullo ex his inficeretur peccatis; ergo: non ambitione, quod non modo voluntate, sed neque intellectu quidem tenderet ad dignitatem, atque honorem propriam, qualitatem excedentem, sed potius subiecto taliter exornato maximopere proportionatum: non peccaret præsumptione, quippe qui ab ea non inclinaretur ad præstantes Episcopatus functiones supra propriæ personæ caput, atque habilitatem, ad quas, ut vidimus, requisitas habet qualitates, ac dona: neque peccaret superbia, quæ inordinatus est amor propriæ excellentiæ; ut probe à Prospero sent. 39. 2. describitur penes Augustini doctrinam libr. 4. de ciuitate Peruersa celsitudinis appetitus; sed in ea, quam diximus notitia, si quis sisteret gradum, tali non ageretur immoderato appetitu; ergo non peccaret superbia, neque præsumptione, aut ambitione; & licet superbia, ut contraria, humilitati, propriæ perfectionis supponat notitiam, sicut humilitas imperfectionis, verum illa cognitio tunc superbiz radix & fundamentum est, quando dissimulatis reliquis, quibus scatet imperfectionibus, tota, quanta est mens in subiecti contemplandis dotibus versatur, quas non aduertit à Deo habere, atque ex se nihili faciendas esse, ut probe Diuus Thomas 2. 2. quæst. 162. art. 1. & 4. Hinc etiam patet, neque alio peccato notitiam declaratam infectam esse,

20 Octaua conclusio. Periculosum admodum esset, nè dicam peccaminosum, se, quo ad omnia, dignum Episcopatu extimare. Hic est Sanctorum, ac Doctorum consensus, cuius ratio in promptu est; quod Episcopatus non modo quam diximus peccatorum carentiam, atque ornamenta; verum etiam

quam plures à nobis lib. 3. exploratas virtutes sibi vendicat: atqui in huiusmodi, nè innitami propriæ prudentiæ à sacris admonemur litteris Proverb. 3. & ut habet Diuus Gregorius lib. 6. epist. 5. ad Ciriacum Episcopum Constantinopolitanum. Omnes enim infirmi sumus, sed ille est infirmior, qui suam considerare non valet infirmitatem. Et pumilio cum sis, arma nè contendas induere gigantis, quæ non adiumento, sed impedimento, ad bellum ultra vires, tibi erunt. Quid in cælum (ait Nazianz. in orat. de mod. in disp. adhib.) præuolas, cum pedes sis? Quid turrim extruis, cum ijs rebus careas quæ ad eam perficiendâ requiruntur? Quid ipse quoque manu aquam metiris, & cælum palmo, terram pugillo, &c. Nec finem facili negotio inueni-rem dicendi, si quas eruditè pariter, ac pie sancti Doctores exponunt hac de re sententias, referre vellem, illud silentio non prætermittam ad corroborandam nostram sententiam, maximè idoneum esse exemplum tot sanctorum virorum, qui omnia ius viribus animum intenderunt, nè huic oneri angelicis humeris, ut loquitur Trident. sess. 6. de reform. cap. 1. formidando succumberent, atque à se illud reijcerent, ut enim habet Ambrosius de sancto Iosepho Patriarcha sub initio Sanctorum vita ceteris norma viuendi est. Sic Nazianz. sic Ambros. Ephrem Syrus, Nicolaus, Cyprianus, Bruno, Paulinus, Gris. Gregor. Magn. & alij, quos referre si vellem, potius me calamus, atramentumque deficeret, quam enumerandi finem facerem, sed præcipuos licet videre apud Plat. de bono statu relig. lib. 1. cap. 28. d. extremum argumentum. Quod si hi, quibus tanta vitæ erat integritas, tanta virtutum ornamenta, se minimè tali arbitrabantur dignitate dignos, tanto oneri, atque honori impares, quid homuncionibus de se ipsis sentiendum est. Et quidem hoc ipsum multorum ambitiosorum hominum confirmauit improbitas; nam qui sanctæ Ecclesiæ pellucidum Cœlum variarum nubi- bus obduxit hærelum primus fuit Thebæus Episcopatus dignitate frustratus, quæ effrenata iam cupiditate deuorauerat, ut scribit Egesippus apud Euseb. lib. 4. hist. Eccl. cap. 22. apud quem etiam videri Simonis Magi ambitio aureo ariete contendentis Episcopatum expugnare. His accessit Valentinus, qui Auctore Tertulliano contra Valen. cum ingenij acumine, atque eloquentiæ, qua pollebat vi, thronum ascendere nequeat Præsulatus, à fide Catholica deficiens, in hæresis baratrum miserimè cecidit; huic nec genio nec moribus dissimilis fuit Marcio, qui ut habet Epiphanius hæres. 42. sub initio, quod peculiaris, Episcopalisque Ecclesiæ regimen habere non potuerat, vniuersalem famosa

(sua

sua perturbauit hæresi. Quid de impudenti dicam infania Mōtani, & Nonatiani qui in digni ab Ecclesia habiti, vt in Antistites eligerentur, Paracletos se esse impiè dixerunt, ac vèditarunt apud Theodoret. lib. 3. de hæresi Fab. & Euseb. lib. 2. hist. cap. 33. Quid de Sabellio? de quo Sanctus Epiphanius hæresi 57. quòd pastoralis minus dignus habitus sit baculo, virgam exfrons sibi assumpsit Moyses, quem se esse per summam stultitiam ostendit: hac etiam terra correptus ambitionis caligine Arrius in eos cæcos incidit errores, quos per tot annos Catholica luxit Ecclesia; quam Authore Socrate scèdauit etiam hæresi Sabatius ob ambitionem Præsulatus, quem assequi minimè potuit. Verùm si omnia, monstra è superbia, ambitione, odio, atque inuidia compacta vellem enumerare fastidium sanè Lectori meo parerem; quamobrem huic enarrationi fastigiū imponat diabolica Vicesi superbia, quem ambitio à spe præsulatus deiiciens infamem efformauit Hæresiarcham. Dixi periculosum, quod assertam notitiam arbitror radicem esse, quam de se quisque haberet, tum præsumptionis, tum ambitionis, tum superbie, quæ in voluntate consumantur peccata, à quibus, vel à proximo eorum periculo, perdifficile quidè esset excusari ad eò superbè de se sentientè.

21 Nona conclusio. Qui quo ad aliqua, se putans idoneum (vt supra num. 19. dictum est) neque zelo proximis opem ferendi destitutum, vrgente necessitate Ecclesiæ, hæresibus, vel alia calamitate vexatæ, atq; afflictæ, cui se dicere desideraret; & optare Præsulatum, & quærere posset sic Diuus Thom. in corpore citatus ex Diuo Gregorio in Pastor. 1. part. cap. 8. circa medium asserente, tunc laudabile sanè fuisse Præsulatum quærere, quando peruenit quemquam dubium non erat ad supplicia grauiora peruenire: subscribunt cæteri Auctores, & expressè Tolet. laudatus num. 2. & ratio est quòd siue respiciatur ex laboribus atque difficultatibus superandis, quas tenetur subire, qui sub his circumstantijs Episcopatum init, siue ex Ecclesiæ necessitate, illud sanè conficitur, vt tantam errandi occasionem non habeat quispiam in iudicio de propria aptitudine ferendo, quando moraliter certus est ex amore diuino, atque zelo Proximorum tantum, se mouere ad pòdus Episcopale subeundum; Quo circa non est, cur is peccati damnetur, neque dici potest ex præsumptione, ambitione, aut superbia pericula Præsulatus adire, quando sub honestis dictis rationibus mouetur. Assertæ vero necessitatis casus esset Auctore Valen. 3 tom. disp. 10. cap. 3. punt. 3. col. mihi 1857. vers. casus si alicubi, aut propter nonnullorum malitiam, indignus præferendus esset Eccle-

sia, vel ineptus ad hæreticas euitandas fraudes, hostesque catholicæ veritatis conerendos, vel alia graui de causa, vt cum ob labores ac vitæ pericula, quousquisque Prælatus recusaret munus. Quamobrem merito Alvarus Pilgins lib. de plant. Ecclesiæ 18. sic explicat locum Pauli ad Timot. 3. Qui Episcopatum desiderat bonum opus, idest martyrium desiderat, illo (addit) tempore ab Apostolo illam sententiam dictam esse, si quis Episcopatum desiderat bonum opus desiderat, quo quisquis plebi præerat primus ad martirii tormèta trahebatur, tunc ergo fuit laudabile Episcopatum quærere, quando per hunc dubium non erat, ad supplicia grauiora perueniri.

22 Vltima conclusio. Quamquam perfectius sit, nè quis iuxta doctrinam Apostoli Præsulatum assumat nisi vocatus à Deo fuerit tãquam Aaron. non tamen peccabit, immo virtuosè ageret, si probabiliter credita ipsius insufficientia ex Dei gratia habita, desideraret sua Pontifici, per licita media, exponere talenta, cuius iudicio, atque arbitrio remittens, optaret, se suaque in hoc Apostolico munere fortiter impendere. Prima pars certa est. Christi Domini Summi Pontificis exemplum confirmata ex Apostolo ad Hebræos 5. postquam de Aarone protulerat super allatum exemplum, addente sic & Christus non semet ipsum clarificauit vt Pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eum filius meus es tu, ego hodie genui te. Non se ipsum clarificauit, idest glorificauit, gloriam, claritatem, & dignitatem non ambiuit, neque usurpauit, sed ad eam electus atque euectus est à Deo Patre, vt probè Diuus Hieronym. epist. 126. Confirmatur ex primitiæ Ecclesiæ more, quem testantur Chrysost. ac Theophylact. in epist. 1. ad Hebræos cap. 1. vers. 12. Episcopos nempe atque Apostolos seligi, atque ordinari solitos, per prophetiam, reuelationem, designationemue Dei, sic Actor. 13. segregate mihi Paulum & Barnabam &c. & videre licet apud Dionys. de Ecclesiæ hierar. part. 3. cap. 5. & apud Baron. anno Domini 34. à num. 230. ac deinceps. Dei itaque impiorata semper ope exploratum est, quouis alio humano adminiculo succiso, ad tantum munus electionem habèdā esse. Quapropter merito scripsit Leo Imperator sub anno Domini 469. leg. 29 si quemquam C. de Episc. & Cleric. Non pretio, sed precibus ordinetur Antistes, tantum ab ambita debet esse sepositus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugias, sola illi suffragetur necessitas excusandi; profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus iunior.

23 Secunda pars patet tum ex dictis constat. 3. tum ex Bernard. ser. 18. super Cantica. Accepta.

ceptatio Prælaturæ procedere debet ex quadam
intima stimulatione sollicitante, nos emulari
fraternam salutem, emulari decorem domus
Domini, incrementa frugum iustitiæ eius lau-
dem, & gloriam eius, ut euellat, & destruat,
adificet, & plantet. tum quia ex magnanimitate
quispiam mouere se posset, neque suc-
cumbere, quibus scatet Episcopatus diffi-
cultatibus, atque ardua omnibus viribus ag-
gredi, quæ quamuis proprias, naturalesque
excedere sentiat, animo tamen minimè de-
ficiat, quem diuinæ gratiæ auxilijs roborat-
um, illis longè arbitratur esse superiorem,
quando maximèque sibi prouidendum, nè
quid abieciat, nè quid timidè, nè quid ignauè
aut seruiliter faciat, aut de se arbitretur, ne-
que sub onere demum muliebriter ingemi-
scat; vt enim probè *Diuus Gregorius lib. 6. epist. 4. ad Ciriacum Constantinopolitanum*
Episcopum, Cum enim Iob. 26. scribat, ecce gi-
gantes gemunt sub aquis; iuxta Ioannis ete-
nim vocem, aqua populi sunt, & gigantes sub
aquis gemere est, quia quisquis in hoc mundo
quasi quadam corporis mole, ordine potestatis
exercuerit, tanto pondera maioris tribulationis
sentit, quanto super se regendorum populorum
curam susceperit. Verum, sicut onera con-
tentis corporibus facilius feruntur, remissis
opprimunt; sic animus diuinj Spiritus ope
firmatus, contentione sua depellit pressum
omnem ponderum. Itaque si Sancti Spiritus
(vt prosequitur Gregorius) virtus afflicta
mètem afflauerit, protinus hoc quod Israeliti-
co populo corporaliter factum est, nobis spiri-
tualiter contingit, scriptum quippe est: filij
Israel ambulauerunt per ficum, & medium
mare; & per Prophetam Dominus pollicetur
dicens, Cum transieris per aquas, tecum ero, &
flumina non operient te. Adde inaccessibiles
aquarum, ac difficultatum montes, non mo-
do bonis pastoribus explanandos esse in fic-
um, diuino afflante Spiritu, soloque pror-
sus æquandos, vbi neque in scrupulum vel
lenissimum, offendat, verum in spatia frugi-
fera, & immensa camporum, varietate flo-
rum distincta, atque vberimorum copia
fructuum redundantia testante Sapientia
19. 7. Nubes castra eorum obumbrabat, & ex
aqua quæ ante erat, terra arida apparuit, &
in mari rubro via sine impedimèto, & campus
germinans de profundo nimio. Germinans
nimirum omnia omnium merita virtutum,
in vberimos mox erumpentia fructus gloriæ
sempiternæ: tum demum quia, dum se recto
consilio, non quomodolibet, sed eo exponit
animo propria talenta summo Pontifici,
vt quod magis è Republica Ecclesiastica
fuerit, sibi que expediat ille iudicet, non
modo non peccat, sed probè, ac virtuosè
agit;

24. Hinc *Sotus lib. 10. de iust. & iur. art. 2. ad*
finem docet, esto minimè liceat sibi procu-
rare, vel optare tantam Episcopatus prouin-
ciam, si, practicè quis putauerit, graui cum
propriæ animæ periculo illam se obiturum;
at verò absolutè, non solum dum contrarij
probabiliter credit, licitè potest desiderare,
& cum laude creari Antistes, si magis vide-
retur idoneus, seu minus incommodus (vt
loquitur Sotus) non secus, ac si esses Elector,
eius conditionis deberes eligere hominem,
vt communi consuleres bono; verum quan-
do etiam crederes, ac vehementissimè time-
res de illius salute; cum bonum vniuersale
præstantius sit particulare. At ego id iudi-
co certum, dummodo practicè speretur,
Proximum eligendum, æternum animæ de-
trimentum nõ esse subiturum: nã, si per Sotum
hoc existente metu; non possum Proximo
consulere, vt Episcopatum admittat; qua-
nam ratione hoc ei munus sub his eisdem
circumstatijs optare, nè dū procurare pote-
ro? & quidem, tamen si teneatur quis in bo-
nis temporalibus Cõmunitatem magis di-
ligere, quàm se ipsum, vt habet Diuus Tho-
mas 2. 2. quæst. 124. art. 3. penes quem sensum
interpretatur textum 1. ad Corinth. 13. ca-
ritas non quærit quæ sua sunt; secus tamen
se res habet in spitualibus, in quibus homo
principaliter tantum à Deo pendet, vt post
alios probè Valent. 3. tom. quæst. 4. punc. 3. as-
ser. 2. & Mart. Beccan. de carit. cap. 19. quæst.
2. num. 13. sic etiam à pari licetbit cuiquam
optare bonum temporale, illudque, vt Rei-
publicæ præferre priuato, non autem spiri-
tuale priuatiuè, cum spiritali detrimento
Proximi, vel proprio; & multo minus huic
cooperari, quod esset perniciosum; licet in-
ter detrimentum spiritali vnius priuati, &
Cõmunitatis minus malum præferendum
sit maiori, seu conuiendum, terminis ha-
bilibus; Verum hoc meatum non est par-
tium, esto sequenti capite iterum etiam tra-
ctandum sit.

25. Quæres, cur alia beneficia, quibus cura
etiam annexa est animarum, appetere ab-
solutè liceat, Immo & pro eis contendere, &
ingenio decertare, & propriam publicis
disputationibus, vel alio documento demõ-
strare doctrinam, vel eius discrimen, ac pe-
riculum subire, vt in more positum est Ec-
clesiæ, cui fauet *Trident. sess. cap. 18. de refor.*
vbi præscribitur, vt publico vocentur edicto,
qui ad beneficia Ecclesiastica sibi comparan-
da, præsertim curata, discrimen scientiæ
rigoroso volunt examine subire: At Episco-
patum appetere, nè dum quærere plerunq;
non licet. Respondeo hoc ipso argumento
nostram corroborari assertionem, & quidè
Ecclesiæ morem in reliquis beneficijs, sum-
mopere

mopere commendabilem certo certius est, quo iniquis præcluditur aditus electionibus: animi ad superandos studiorum labores accutur, non inepris homuncionibus; sed Ecclesijs potius prospicitur, atque experientia magistra, ubi maximè hic viget usus, maximopere consultum Ecclesijs videtur. Deinde huiusmodi homines, aio, beneficio donandos teneri rectè, per se loquendo, ea considerare, ac licitis medijs sibi comparare, alioquin ut supra de Episcopatu docuimus, si vel præposterè vel malis artibus consequenda cuperent, huc ibi dictis applicatis regulis, profectò peccaret, neque inter beneficia hæc, & Episcopatum versatur discrimen, nisi pro ratione maioris periculi Præsulatui imminenti, quàm parescã; qua etiam de causa non decet competitores Episcopatus admittere, & etiam ad præsumptionis ambitionis, ac superbiz reiicienda pericula, quibus dignitates speciosaque munera, ac perdifficilia Præsulis officia scatent, quæque tantum non vigent ad alia inferiora beneficia comparanda. Expedi igitur ad curatum beneficium idoneos inuitare: secus ad Episcopatum.

CAPVT II.

An Episcopatus apta sit materia voti.

S V M M A.

Ratio hanc questionem proponendi. numero 1.

Questionis nodus. num. 2.

Indignum si quis se putaret Episcopatu cumque voueret, inualidè voueret, peccaretque mortaliter. num. 3.

Sic etiam si ob temporalia primario, vel innerfo ordine, se consequuntur voueret Episcopatum ibidem.

Vrgente necessitate Ecclesia à non indigno, vel probabiliter apto emissum votum, & acceptandi, & procurandi Episcopatum validum est. num. 4.

Votum sua exponendi studia talenta, qualitatesque Papæ, nec non desiderium dicandi se, suæque in Ecclesia seruitium, est validum. num. 5.

Votum acceptandi Præsulatum ex obedientia iniuriæ vel alio virtutis motu tenet. n. 6.

Augustini sententia Præsulibus addens animos: Nazianzeni vero timorem incutiens assertur. num. 7.

Postremo disputationis superiori Capite num. 31. Episcopatum eo nomine voti materiam esse negauimus, quod vel esset de facto alieno, illius nimirum, cuius est eligere, confirmare, vel promouere ad Episcopatum, ac proinde extra fines materie voti, ex Doctorem consensu: vel quod esset de industria, qua vouens sibi Præsulatum vendicare contenderet, quæ plerumque vitiosa cum sit, inepta est voueri; quod satis profecto erat ad contrarium ibi soluendum argumentum; in præsentia tamen diligentius hæc est expendenda veritas, cuius rationem dubitandi præcedens subministrat caput.

Itaque cum è superioris questionis dilucidatione liquidò pateat, nonnunquam desiderare, immo & bonis sibi artibus procurare Præsulatum, licere; in hisce rerum circumstantijs licere etiam videbitur, eundem vouere. E contra verò, cum votum neque, etiam acceptandi, nè dum sibi comparandi dignitatem cap. 4. validum esse dicturi simus; quoniam pacto votum eundem acceptandi valorem habere possit, duoque contradictoria aptam voti materiam esse, videtur difficile nè dicam impossibile.

Ut autem certa secernamus à dubijs, ad veritatem eruendam, primo ut omnibus exploratum, supponendum est, si quis Episcopatu se indignum merito existimaret, eumque voueret, inualidè quidem, & cum peccato id ageret, ex eo quod adduximus, fundamento num. 14. & 15. superioris capitis; posset tamen, neque inficiamur, excusari bona fide, qua, tamen si falso, at idoneum se putaret ad infulam, Vouens. Iterum si præposterè, atque peruerso ordine, ea quæ Præsulatus continet non cuperet modo, verum voueret, etiam illicitè id præstaret, ob rationem qua num. 16. quintam firmavimus, assertionem Superioris capitis. Peccaret etiã, si votum emitteret, quod pariter irritum esset, sibi comparandi Episcopatum, siue bonis, siue malis artibus ex rationis momento, qua nu. 16. sexta probata est conclusio.

Quæ cum ita sint, reliquum nodi num. 2, indicati nonnullis soluendum est assertionibus.

Prima sit igitur assertio. Vrgente Ecclesiæ necessitate, validum, & licitum est, votum, emissum à nò Indigno, sed probabiliter Appto, non solum acceptandi, sed etiam Episcopatum procurandi. Sic Soarius 3. tom. de religione lib. 1. cap. 18. num. 12. ad finem. qui ad rationes enumeratas superiori Cap. num. 21. ex quo huius desumendum est fundamentum, alias addit, tum ostendentes Ecclesiæ necessitatem: tum retrahentes ab honore; ac dignitate illi connexis, tum aeris incle-

clementiam; regionis distantiam: addo, & ipse feritatem incolarum: scilicet in domitorum subditorum, indoctorum ferendi iugum Ecclesiasticæ disciplinæ, hisque similia, quibus deterretur vix qui forti, constantique animo vellet Episcopatum adire, nec magno conquisitus studio, inueniretur. Ratio autem est, quod ad consulendum tali periclitanti Ecclesiæ, se se offerre, pericula magna animi contentione contemnere: seu suaq; ex Dei, ac Proximorum amore, Christianæ Reipublicæ dicere; opera quidem sunt virtutis, ac digna voti materia, Deo quæ maximè grata, immo gratior, quàm si suis agitaram fluctibus Christianorum nauem aliquam, è naufragio quispiam, propria eriperet industria. Ad rem *Clem. Papa epist. 1. ad Iacob. in principio.* ex ore Petri Summi Pontificis ait, *Quia si periculum peccati timens suscipere refugis Ecclesiæ gubernacula, certus es, quod amplius peccas, quàm si populum Dei, velut in fluctibus positum, & periclitantem cum iuuare possis subterfugis, tui tantummodo habens considerationem, & non quod in commune omnibus expedit providens.*

5 Secunda conclusio: Votum suæ axponendi studii nec non talenta Pontifici, suamque desiderium, opem ferendi Ecclesiæ, per ministerium Episcopatus, validum est, & prò rationis formalis honestate honestum. Probat eadem ratione qua *nam. 23.* formata est secunda vltimæ conclusionis pars superioris capitis: & præterea, quia hoc in casu iudicium de idoneitate personæ Superiori relinquitur, neque Præsulatus pericula sponte quis subiret, neque prudentiæ inniteretur suæ, aut præsumeret, vel ambiret, aut ex immoderato propriæ excellentiæ desiderio, per superbiam, optaret Episcopatum; sed honesto sub motiuo, ut loco citato explicauimus; igitur ut sic Episcopatus apta est, & Deo grata, materia voti.

6 Tertia conclusio. Votum acceptandi Episcopatum ex obedientia cuiuspiam iniunctum, non ex motiuo diuitiarum, vel rerum temporalium, sed præcipui muneris, nempe Apostolici, quod Præsulatus claudit, atque opis animabus ferendæ, Ecclesiæque Dei seruiendi desiderio & validum, & virtuosum est, fuit *Soar. 3. tom. de relig. lib. 1. cap. 18. num. 12.* cum non esse per se intrinsecè malum vouere, atque acceptare Præsulatum, doceat, si ab illius temporalibus commodis præscindatur: atque à fortiori, si contrariis incommodis scateat, ut in Iaponia, China, Aethiopia. Probabitur præterea ex sequenti capite, ubi contumaciæ accusabimus omnino Remuentem tale à Pontifice sibi onus impositum; neque hoc votum contrarium est

voto non acceptandi dignitatem, nisi nomine tenus, ut *cap. 4.* dicendum est, & probè declarant *Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 185. art. 2. ad 3. in fine, ac Soar. 3. tom. de relig. modo laudato num. 13.* nam votum non acceptandi Præsulatum, cum semper imbibitam habeat conditionem, nisi contrarium præcipiatur ab habente potestatem, solum obligat ad eum non procurandum; & nè illud omittens, propria sponte, suo fretus iudicio, quò se idoneum iudicasset, Præsulatum admittat; quomobrem non Episcopatus respicitur illo voto, sed modus illicitus, aut minus perfectus eum consequendi; qui voto voueret acceptare, idem esset, ac vouere, obtemperare Summo Pontifici; parere eius nutibus, neque ex præsumptione votum emitteret muneris, ad quod se ipsemet solus putaret idoneum, non ex ambitione dignitatis, quam immoderatè cuperet, sed ex honesto motiuo, vel obedientiæ, vel caritatis, iuxta doctrinam quam *nam. 23. Superioris capitis tradidimus.*

Quibus soluta censeo momenta rationum initio quæstionis adducta.

7 Denique nè hac in re Presul animo, nèque elatus, neque timidus sit ultra quàm decet, alteram *Gregorij Nazianzeni in Apologia*, alteram *Augustini* afferam sententiam. *Nemo sapiens (ait Theologus) lato animo creatur Episcopus, si quis pericula, & supplicia ei proposita consideret: atque adeo stultus videri potest, ac reprehensione dignus qui, cum viam ingredi possit complanatam, & expeditam; sponte se in locum angustia periculosumque redigeret. E contra vero addat, augeatque animos Episcopis Augustinus epist. 81. Nec otia vestra necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui si parturienti nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inueniretis: aurea quidem sententia, & Augustino digna.*

C A P V T III.

An iussus Episcopatum adire, possit omnino recusare.

S V M M A.

Ratio soluendi quæstionem inita à *Dino Thoma num. 1.*

Ratio difficultatis, ex qua primum constat argumentum ductum ex aliquo Promouendi vitio. *ibidem.*

Secundum ex grauissimo onere, & periculis Præsulatus. *n. 2.*

Hinc, neque Papam posse, præcipere Præsulatum, conficitur. *n. 3.*

Qui

Quibus modis iussus adiri Prasulatum possit se habere. num. 4.

Proponenti Summo Pontifici Episcopatum licet parere in omnibus casibus, in quibus licet parere in omnibus casibus, in quibus licet insulam optare, ac procurare, num. 5.

Omni carens impedimento, iussus à Papa Prasulatum adire, tenetur acceptare, n. 6.

Mortuum peritiorum Episcopatus abijcit Clemens Papa, n. 7.

Episcopatum iniunctum non licet non adire studio vitæ ab humanis curis remota. numer. 8.

Cohortatio Isidori ad Prasulatum ex obedientia capeffendum, n. 9.

Germana conclusionis ratio, num. 10.

Qui sub diâis circumstantijs Episcopatum imperatum renueret, ratione materia peccaret contra caritatem; ratione autem formali tendendi in obiectum pusillanimitate; licet possit ex superbia, vel alio sinistro motiuo moueri, n. 11.

Non modo iussus quispiam peccaret mortaliter non acceptando Episcopatum, sed etiam si nullo instante precepto indicauerit per alium a quæ bene consuli non posse Ecclesia. num. 32.

Ex tribus regulis grauitas materia precepti dignoscitur, num. 13.

Pusillanimitate peccaret pertinaciter Episcopatum recusans. num. 14. & 15.

Possit contra humilitatem etiam peccare, atque ex officio superbia, n. 16. 17. 18. & 19.

Possit etiam ex auaritia Prasulatum tenuem non acceptare, vel ex alio turpi motiuo, numer. 20.

In quibus casibus licet Episcopatum desiderare, quærere, ac vñere, in his etiam tenetur quis ab auctoritate habente iussus illum acceptare, sub lethali pavere, numero 21.

Necessitate urgente alicuius Ecclesia, si iussus à Summo Pontifice Episcopatum acceptare detrectaret, peccaret mortaliter. numero 22.

Sive necessitate, sive utilitate Ecclesia urgente iussus a Summo Pontifice Prasulatum inire tenetur acceptare, n. 23.

Si subditus dubius esset, an Episcopatus ei esset bonus, vel an materia precepta licite esset iniuncta, adhuc parere tenetur, numero 24.

Recta operatio practicum tantum desiderat reatum iudicium, etiam si speculatiuum contrarium, ut potest quis, non deponeret. ibidem.

In dubijs possessio stat pro superiore precipiente. ibidem.

Non tenetur subditus deponere iudicium contrarium speculatiuum, immo nec physice

loquendo practicum contrarium, n. 25.

Subditus habens opinionem probabilem de Episcopatu sibi illicito, ac malo, probabile est, saltem ab extrinseco, tenetur ad obediendum, eumque demandatum, acceptandū, num. 26.

Quo iudicio subditus indigeat ad assertam obediendi necessitatem, n. 27.

Etsi probabilior esset Subditi opinio de malitia rei precepta; adhuc ad obediendum tenetur penes hanc sententiam, n. 28.

Etsi si dubitaret de propria idoneitate, numero 29.

Probabilior est opinio ab intrinseco dictans, non teneri quempiam obedire in re probabiliter mala, etiam sub precepto iniuncta, atque in re nostra non teneri ad Episcopatum acceptandum, n. 30.

Religioso appellationis locus non solum conceditur, cum euidenter constet de iniustitia, num. 31.

Cathogoricè probatur assertio, n. 32.

Affertur solutio futilis aduersariorum, asserens Superiori esse facultatem precipiendi omnia, qua certo, atque euidenter mala non sunt, num. 33.

Reijcitur, num. 34.

Affertur solutio Sanch. asserens ex Augustino, facultatem Superiorum precipiendi omnia qua euidenter mala non sunt, num. 35.

Reijcitur. ibidem.

Refertur solutio Soarij. asserens, facultatem Superioris precipiendi res probabiliter etiam malas ex deteriori, alioquin eius conditione, num. 36.

Refellitur. ibidem.

Exponitur solutio Salas deducta ex euerfione Reipublicæ, qua sequeretur ex inobedientia Subditorum in rebus probabiliter bonis, num. 37.

Diluitur. ibidem.

Alia Soarij solutio in peculiari tantum casu nobis dans manum, n. 38.

Inutilis demonstratur. ibidem.

Probatur conclusio ex eo quod ex probabili opinione rei iniusta necessario sequatur probabilis opinio licite non parendi, numero 39.

Affertur instantia contrariorum desumpta à spolio, quod propria auctoritate ab alio existente rem probabiliter suam, fieri non potest, num. 40.

Reijcitur ibidem, num. 41. 42. & 43.

Probabilis est opinio asserens, meliorem esse conditionem possidentis in materia iniustitia, secus in alijs vniuersaliter, num. 41.

Probabilis est opinio asserens, in dubio facti tutiorem partem esse eligendam. ibid.

Affertur ratio, cur aliquis iudicans aliquem contractum probabiliter non esse usurarium,

rium, lucrum reportatum possit retinere, quod aliter clam subripere non potest. n. 42.
*Probatur conclusio argumento ad hominem contra Thomam Sanch. n. quadragesimoter-
 tio.*

Probatur Auctoris sententia ex eo quod nullus tenetur propriam relinquere probabilem opinionem, alteramque sequi, n. quadragesimoquarto.

Pœnitens non tenetur, relicta propria, Patris spiritualis, & Confessarii opinionem sequi. num. 45.

Afferitur solutio Vasquez ex obligatione Subditi ad obediendum in eo, quod absque peccato præstare potest. n. 46.

Reijcitur. ibidem.

Esti probabilior esset opinio Superioris distans hanc rem esse bonam; adhuc non tenetur Subditus obedire. n. 47.

Licet in re nostra de Episcopatu id exceptionem patiatur. n. 48.

Probabiliter sentiens se non esse idoneum, in rigore non tenetur. num. 49.

Non potest Superior iuste punire Subditum nõ obediẽtem, debita tamen modestia ex opinione probabili. num. 50.

Subditus impedimentis ad Episcopatum à se amonibilibus laborans, tenetur ea removere. num. 51.

Si certò moraliter saltem cognosceret quis, sibi malum esse Episcopatum, ob defectum doctrinæ; obedire non tenetur. numero quingesimo secundo.

Si daretur opinio probabilis distans, se hic, & nunc non teneri Superiori præcipienti Episcopatum, obedire ex ea parere non teneris. num. 53.

Etiam si probabilior esset Superioris opinio, n. 54.

Afferitur obiectio, & reijcitur. numero quinquagesimoquinto.

Reliqua ad exactam dilucidationem questionis. n. 56.

3 **D**ivus Thomas 2. 2. quæst. 185. art. 2. duabus assertionibus hanc diluit difficultatem: Altera est, Episcopatum digno, & non impedito præscriptum à legitimam habente potestatem, non licet cuiquam recusare, quin faciat contra charitatem; & contra humilitatem. Altera, si promouendus aliquis haberet impedimentum, quod neque ipse posset tollere, neque ille, à quo ei præcipere non modò non potest acceptare, sed recusare debet.

4 Ego verò, quibus sanctus Doctor has firmat assertiones argumentis omisissis, quæque

perpensa videre licet apud Caietan. secunda secunda quæstion. 185. articulo secundo, & Sotum de iustitia, & iur. libr. decimo quæstione secunda articuli. secundo. nè actum agam, tempusque in nonnullis frivolis frustra etiam, alia contendam ratione omnes dubiorum fibras euellere. Ratio autem dubitandi delumi facile poterit, tum ab eo, cui Præsulatus iniungitur, tum à Præsulis munere, tum à præcipiente. Et quidem, ut ex clarioribus exordiar, si quis eo se nouerit impedimento laborare, ut nefas sibi, ac lethale putet esse Præsulatum admittere, profecto, cum Deo magis, quam hominibus obediendum sit, parere non tenebitur etiam Pontifici iubenti. Scio, si peccati fuerit iam commisi hoc impedimentum, ut probè docet Divus Thomas citatus ad secundam. posse ac teneri Promouendum in Episcopatum illud salubri confessione, ac pœnitentia expirare; sic etiam pariter si Ecclesiastica censuræ, vel irregularitatis esset, quod quidem Pontifici præcipienti referendum esset, à quo oportuna tolleretur dispensatione; verum, si huius generis non fuerit, sed ignorantia laboraret Episcopatu donandus; si malorum habituum vinculis irretitum haberet animum, quibus ad operam animabus sibi commendatis ferendam, non expeditam, & vel pene inuitum ad fœda Episcopo indigna trahendum esse, maximo cum Subitorum scandalo satis, superque probabiliter suspicaretur, hoc in even-
 3 tu, sine detrimento propriæ animæ Præsulatum admittere non posse, compertum est. Deinde, cum Episcopale munus periculis scateat evidentibus, sitque onus Aethna grauius; rationi consentaneum non esse
 4 videbitur, ut præcipiatur sub lethali. Hinc tertium cudi poterit argumentum probans, neque Papam posse præcipere, ut quis vel inuitus tot, tantaque subeat pericula. Igitur siue spectetur is, cui demandandus est Episcopatus, siue Episcopatus ipse, siue is, qui illum iniungere potest, videtur non posse cadere sub præceptum?

Ad veritatis dilucidationem primò notandum est, posse quempiam iussum adire Præsulatum, tribus se habere modis: primò ut cuiuscumque expertus sit impedimenti, quod ipse nouerit: secundò, quamuis positivo se detineri nesciat impedimento, si prædicè tamen iudicet tanti muneris onus proprijs esse impar viribus, ac se peccare illud admittens: tertio si obstaculo nouerit detineri, quod vel ipse poterit remouere, vel Superior auferre, vel neuter tollere, ut iudicauit Sanctus Thomas ad secundum, et per-

2. ac perpendit Sotus laudatus.

Secundò notandum est proponenti solùm, neque iubenti Summo Pontifici (de quo præcipuus est nobis sermo) Episcopatum, posse quempiam parere, in omnibus casibus, in quibus è supradictis potest infulam optare, procurare, ac vouere, immo maiori cum securitate, alieno nimirum fretus iudicio. Reijcere autem pro viribus in ijs teneatur, in quibus peccatum esset desiderare, procurare, atque vouere: neque de hoc præsentem esse disceptationem arbitror, sed de Præsulatu per præceptum alicui præscriptum, de quo acceptando, an sine præcepto teneatur etiam obedire, non nihil pariter dicemus.

Tertiò, reuocanda sunt in memoriam, quæ de dubio, suspitione, & probabili opinionione dicta sunt libro tertio disputat. septima capit. tertio numer. 16. Demum hic nos aduros esse de Episcopatu secundum se, sequenti verò capite de eodem, ut cuique periculo.

- 6 His in hunc modum constitutis, Prima sit assertio. Si quis primo ex tribus modis numero quarto descriptis se habeat, omni scilicet carens impedimento, absolute præcipienti Pontifici Præsulatum adire, parere tenetur. Est doctrina Dini Thoma, Caietani, Soti modò laudatorum, immò consensu Theologorum firmata. Probat, quòd hic non spontè, neque proprio ductus iudicio, sed honorem potius assumeret vocatus, tanquam Aaron, approbante Apostolo ad Hebræos 5. Secundò ex canone 37. Apostolorum, ubi excommunicatur, qui Præsulatum iniunctum recusat. Tertiò ex Concilio Antiocheno capit. 17. & 18. atque ex sententia Petri apud Diuum Clementem superiori capite citatum; Et licet de consecrato Præsule sermo videatur esse in decreto Concilij; quamplures tamen non desunt Auctores, illud idem de electo etiam interpretantes; deinde, quod negari minimè potest; nostra habetur assertio capit. Vos autem 16. quæstione prima, ibi; Si quam operam vestram Mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respiciatis. Habetur etiam capit. Displicet 23. quæstion. 4. ex Augustin. epistol. 104. & in epistol. 184. accedit Gregorius Magnus in pastorat. parte prima capite quinto; Qui habet (inquit) dona Dei ut possit esse Pastor, si vocatus suscipere renuit, plerumque ipsa dona sibi auferuntur, quia non pro se tantum, sed etiam pro alijs acceperat, unde Dominus dicens; Si diligis me, pasce oues meas, clare docuit, quòd si testimonium dilectionis suæ est suscipere onus pastorale, quisquis virtutibus pol-

lens, ipsum suscipere renuit, Pastorem summum conuincitur non amare.

- 7 Quòd si pericula Episcopalis muneris quis obtendat, in eum Clementis facit sententia relata superiori capite numero quarto.
- 8 At si vitæ ab humanarum curis remotæ studio quis detineatur, audiat Gregorium epistola quarta libro sexto ad Cyriacum Constantinopolitanum Episcopum. Ego quoque, qui indignus ad locum regiminis veni, infirmitatis meæ conscius secretiora loca petere aliquando decreueram, sed superna mihi iudicia aduersari conspiciens, iugo conditoris subdidi ceruicem cordis: hoc præcipue perpendens, quia qualibet occulta loca sine Dei gratia, animam saluare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspiciamus erratibus Electorum; nam Lot in ipsa perversa ciuitate fuit: in monte peccauit. Sed ista cur dicimus, cum maiora nouerimus, quid enim Paradyso iucundius? quid Cælo securius? & tamen homo ex Paradyso, & Angelus de Cælo peccando cecidit.
- 9 Demum non te pigeat, amice Lector, quam adijciam auream ex Sancto Isidoro, Spiritu Dei distante, sententiam percurrere libro tertio sententiar. siue de summo bono capite trigesimal tertio sub initio. Vir Ecclesiasticus (ait) & crucifigi mundo per mortificationem propria carnis debet & ad dispensationem Ecclesiastici ordinis, si ex Dei voluntate peruenerit ualens quidem, sed humilis gubernandam suscipiat: multis intercapit Sathanas fraudibus, qui vitæ, & sensibus utilita præstantes præesse, & prodesse alijs nolunt, & dum eis regimen animarum imponitur, renunt: consultius arbitrantur otiosam vitam agere; quàm lucris animarum insistere: quod tamen decepti agunt per argumentum diaboli, fallentes eos per speciem boni, ut dam illos à pastoralis officio retrahit, nequaquam proficiant, qui eorum verbis, atque exemplis instrui poterant. Et licet nonnulli sint Religiosi viri has magna cum laude fugientes dignitates, etiam per votum, ut sequenti capite dicendum est; reliqui tamen, si iussi, Præsulatum inéant, magnò cum merito id præstare censendi sunt: notat enim probè Sotus libr. decimo de iustit. quæst. secunda artic. secundo, quòd potest fidelis seruus, & prudens in administratione Ecclesiæ creberrima præstare officia, quæ simul multo sint apud Deum cumulationis commendationis, quàm unica actionis altio. Maximeque Deum orandum esse arbitror, nè exitus probet dicta eiusdem Soti addentis, ut in honoribus fugiendis circumspectus unusquisque sit, nam solent ut Scyta fugientes in tergum periculo-
- I i 2 fins

sus vulnerare: solent (inquam) saepe istarum dignitatum despectores peiori inde superbiae raptu corripere, quam si acceptarent hæc ille. Et ne (quod D.O.M. auerrat) specie recusantis, ut habet Tacitus annal. libr. I. sub initio, dignitates flagrantissime cupiant.

10 Ratio autem conclusionis est; quod, cum Episcopatus ex se bonum sit opus, ut capite primo huius Disputationis probauimus, cum etiam non proprio iudicio, sed Summi Pontificis huic bonus esse censeatur Præfatus; quippe qui non sponte; sed ex præcepto suscipitur, materia censenda est voti, ut infra dicemus, nec non & præcepti, & consequenter his conficitur, tene-ri Summo Pastori iurisdictionem in eum habenti parere, qui quidem, vel urgente necessitate, vel utilitate Ecclesie, vel alia grauissima causa, insulam iubet acceptare.

11 Secunda conclusio. Qui sub his, quas expeditur circumstantiis, pertinaciter iniunctum recusaret Episcopatum, ex sua natura peccaret, ratione materie contra charitatem, ratione verò tendendi in obiectum pusillanimitate, licet posset superbia, vel turpi alio affectu. Singulæ conclusionis expendendæ sunt partes: Et quidem prima est *Diui Thomæ ad finem corporis*, quam probat ex *Augustino decimonono libro de Ciuitate Dei cap. decimonono*; qui quidem, dum de munere loquitur Episcopali, negotium iustum appellat, quod suscipit necessitas charitatis. Deinde compertum esse reor ex obligatione charitatis, posse quempiam teneri, non solum humano Pontificis iure, sed etiam diuino ad Episcopatum acceptandum, quem lex charitatis, ut communi consulari bono, præsertim spirituali, præcipit; sicut indicatur ab *Innocent. capit. licet de Regularib. ex quo Soar. tomo tertio de religion. libr. decimo capit. decimo numero decimonono*; ut igitur, necessitate urgente ex charitate, quis tenebitur, si posset absque euidenti detrimento propriæ animæ, Præfatum capessere, sic à fortiori iussus à Summo Pon-

12 tifice. Quamobrem *Syluester verb. Episcopus question. tertia in fine* peccatum esse mortale docet, non acceptare Præfatum, non modò quando speciale præceptum Superioris urget, sed etiam absque præcepto, si probabiliter quis crederet, per alium pari ratione, vel æquè bene prouideri non posse, quia nimirum faceret contra fraternam charitatem. Probatur præterea hæc eadem assertionis pars, quod præceptum supra materiam solum addit obligationem; sed Episcopatus officia siue pastoris, siue Docto-

ris, siue aliorum munerum, varijs Episcopis nominibus expressorum sunt charitatis; igitur præceptum Papæ Præfatum præcipientis ad charitatis officium obligabit, & quidem grauiter, non modò prudentis arbitrio, quæ vniuersalior assignari solet regula, ad grauitatem materie præcepti dignoscendam, sed inspecto fine subiectionis debite sub graui obligatione Superiori imponenti præceptum, ad quem finem hæc Episcopatus materia maximè conducit. Quando autem hoc pacto se habent præcepta, eorum materia absque dubio grauis censenda docetur eruditè à *Vazquez prima secunda disputation. 158. capit. sexto numero 59 atque à Sanchez libro primo oper. moral. capit. quarto numer. secundo*. Demum confirmatur ex circumstantia boni communis, ad quod Episcopatus refertur, ex qua grauitas præcepti innotescit iuxta doctrinam *Dried. libr. secundo de libert. Christi. capite primo post secund. proposit. vers. temerarie mendacium. Et in alia editione libr. prim. capit. secundo articulo. 3. Valent. prim. secunda disputation. septima, question. quinta, puncto sexto column. 957. Soar. 5. tomo in tertia parte disputation. 4. section. sexta num. 11. & 12. & disputat. 18. section. tertia numer. 16. & 17. Sayr. in Clauis Regia libr. 3. cap. septimo numero decimoquarto, Sanchez modo laudati numer. 3.*

14 Secunda pars dissonat tantillum à *Diui Thomæ*, qui ad finem corporis laudati articuli, hoc peccatum contra humilitatem, vult esse per excessum superbiæ. At ego licet penitus à sancto Doctore non dissentiar, ut tertia conclusionis pars ostendit; nihilo tamen secius arbitror probabilius, hoc peccatum ex ratione tendendi ad pusillanimitatem spectare magis, ac directe contra magnanimitatem esse. Moheor, tum quia hic non ducitur estimatione sui supra modum (qui actus fundamentum est superbiæ; ad recusandum Præfatum, sed contrario, quo se non idoneum iudicat ad tantum munus, neque inordinato ad illud fertur appetitu (qui secundus, vel tertius est superbiæ gradus) sed ab ea per fugam potius auertitur, neque magni fieri optat ab alijs (qui tertius, vel quartus numeratur actus superbiæ) cum illud respiciat munus, quo ab omnibus haberetur in honore; demum alijs non præferret (qui alius est superbiæ, actus) verum etiam post habet, quando eo, quo illum multi censent honore dignum, semetipsum indignum existimet. Itaque ad alterum extremum, pertinax insulam renuens, accedere procul dubio videtur, ad pusillanimitatem scilicet, ex opposito

- 15 sit magnanimitati contraria. Hoc autem vitium apprehensionem supponit, quæ quis ut magnum, & supra proprias vires aliquod munus esse ratus, nec non supra facultatem, dignitatemque suam, liquefcit, fuitque imbecillitate, atque ita afflicus, exanimatusque iacet, ut omni animi robore, & contentione destitutus, ad quæ i doneus est, officia pro viribus ignauus refugit, optimasque functiones viro dignas difficultatibus succumbens muliebriter exhorrescit: neque ad quod à Deo suoque Vicario vocatur Apostolicum munus, capessere audet, tantoque onere fructus, propriaque vilitate detentus, honore Præfulatus delato, se putat indignum, per excessum nimirum recedens ab ambitione, præsumptioe, superbia, & vanagloria; peccatque proinde mortaliter, cum id, quod detrectat, ut supra docuimus, graue sit ex regulis supra traditis, & Doctorum consensu, apud *Lessium de iust. c. 2. de similitudin. dub. 3. num. 2.* Non tamen negauerim, ex nimia sui obiectione posse Præfulatum demandatum quempiam respuere; quod quidem vitium directe, per defectum, est contra humilitatem; quippe quæ licet ad sui demissionem inclinet, prudenter tamen, ijsque circumstantijs, quibus decet, id præstat, absque proprii status, propriarumque qualitarum detrimento, atque iniuria, & absque eorum incommodo, quibus prodesse potest, vel debet, quarum defectu circumstantiarum, in nimiam, ac vitiosam itur abiectionem sui, qua peccare facile posse asseruimus, Episcopatum pertinaciter effugientem
- 17 Ut pariter si ex nimio affectu ad sui abiectionem iam declaratam id præstiterit. Si verò ex nimia honoris, dignitatis, ac speciosi muneris fuga in pusillanimitatem incidit, contra magnanimitatem, ut superius dictum
- 19 est. Neque inferior, quempiam incaute per superbiam peccare posse, dum prudentiori se gerere consilio, falso putaret, reiciendo Præfulatum, atque adumbrata hac humilitatis imagine, contra ipsam humilitatem faceret, quod *Diuus Thomas* describit ex *S. Gregorie. Papa in Pastoral. part. 1. cap. 6. dicente; Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respondendum, quod utiliter subire præcipitur pertinax non est.* Posset etiam ob turpem rationem tenuis prouectus, vel redditus reiicere Præfulatum, ex avaritia, effrenataque diuitiarum cupiditate, ac sic de cæteris deprauatis affectibus, quibus imbuta imbecillis natura in omne rueret malum, ni diuina cohiberetur gratia.
- 21 Tertia conclusio. In quibus casibus diximus supra, decere Præfulatum desiderare, quærere, atque vouere; in his sub lethali, quispiam habenti auctoritatem, ac præ-

cipienti infulam acceptare, atque parere tenetur. Hæc conclusio; tum è superiori, tum è locis citatis liquidò constat; quia sub illis circumstantijs Episcopatus est opus maximè bonum, quod materia præcepti, immò & voti esse potest; cum non propria prudentia illius pericula quis adiret, sed alterius, Summi nimirum, ut mox docemus, Pontificis, Christi Vicarij, cuius est vniversalis, communique Reipublicæ Christianæ bono consulere.

22 Ex hac autem assertionem conficitur primam, necessitate urgente alicuius Ecclesiæ, non Aestimatum indignum, iussu tamen à Summo Pontifice, si detrectaret, Episcopatum, peccaturum mortaliter: sic expresse *Sotus artic. secundo laudatus. ad secundum argumentum in fine.* Et confirmatur ex *Paulo ad Philippens. 1. Quod si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. Cearctior autem è duobus: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multò magis melius, permanere autem in carne necessarium propter vos. Vbi Augustinus; Non otium (inquit) vestrum necessitatibus Ecclesiæ præponatis; optatius enim Deo est, & charius, ut cura suarum ouium, quas suo sanguine redemit, impense habeatur, quam ut sua ipsius contemplationi vacetur. Et marcescere licebit otio, dum terrarum orbis conflamat flammis viciorum? Hinc salutem Proximi præferendam esse martyrio docet sanctus Chrysost. hom. 18. in Matth.*

23 Quarta conclusio. Siue necessitate, siue utilitate Ecclesiæ urgente iussus à Summo Pontifice Episcopatum inire, tenetur acceptare; ad quod perpendo auream *Diui Gregorii* sententiam epistola quarta libro sexto sub initio. Si enim (ait) unigenitus Patris pro explenda utilitate omnium de secreto Patris egressus est ad publicum nostrum: nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum proponimus utilitati Proximorum? Expresse hanc eandem assertionem habet *Sanctus Thomas* saepe citatus secunda secunda questione 185. articulo secundo in corpore. Primo quidem (inquit) quia hoc nimirum reiicere Præfulatum repugnat charitati Proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco, & tempore; & confirmat ex *Gregorio Pastoral. parte prima capite sexto*, à nobis ad calcem secundæ conclusionis allegato. Ratio autem ex lege charitatis desumenda est, qua, Superiore præsertim, præcipiente, etiam per honores spirituales tenemur Proximorum incumbere utilitati; cum cesset timor aduendi sponte pericula, cessent ambitionis, præsumptionis, superbiæ, vel vanagloriæ occasiones, quibus ut

superioribus capitibus docui, opus est infulam fugere.

- 24 Quinta conclusio. Si subditus dubius esset an Episcopatus sit ei bonus, ac proinde esset etiam dubius de materia licita ei iniuncta; parere, atque Episcopatum ei demandatum acceptare teneretur. Est mihi certa sententia hæc, ex vniuersalibus deducta principijs ex quibus Doctorum melioris notæ consensum constat, subditum Superioris dicto, etiam in rebus dubijs stare debere, sic *Gloss. cap. Dilecta in fine de maior. & obed. & cap. Ad aures verb. obedientia de temp. ordinand. & cap. ex tenore verb. mandato de sent. excomm. & cap. Quod culpatur. verb. iniquitas 23. qu. 1. & cap. Nervi verb. formidat, dist. 13. Innoc. cap. sicut il 3. num. 1. de iur. iurand. ibi Io. Andreas num. 5. Host. n. 3. Bald. num. 8. Abbas num. 16. Palud. in 4. dist. 19. quest. 4. num. penult. & dist. 36. quest. 2. art. 2. post conclus. 4. Bonauent. 2. dist. 39. art. 1. quest. 3. ad ultim. Diuus Anton. 3. part. tit. 16. cap. 1. §. 9. vers. 3. Angel. ver. religiosus n. 29. & verb. obedientia num. 6. & verb. conscientia num. penult. Syluest. verb. bellum 1. q. 9. conclus. 3. Sot. de secret. mem. 3. q. 3. concl. 1. Tolet. in sum. cap. 75. num. 6. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. q. 9. Molin. tom. 1. de iust. & iur. disp. 114. conclus. 3. Soar. tom. 5. in 3. part. disp. 4. sect. 6. num. 6. & lib. 1. de leg. cap. 9. n. 11. & lib. 5. cap. 18. num. 16. & alij, quos citant, & sequuntur Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 3. n. 3. & Ioan. Sanch. in suis selectis ac verè aureis disputationibus disp. 33. num. 37. Ratio autem est, quia recta, ac licita operatio practicum tantum desiderat iudicium, etiam si speculationum contrarium, præsertim negatiuum, quo dubius, atque hærens operans est, non deponatur; atqui existens dubium speculationum saltem negatiuum, quo pèdulus reddebatur operans, non obstat, quo minus practicum formetur dictamen ab extrinseco tutum, quo ductus quis rectè operetur; ergo licet aliquis iussus Episcopatum capessere, dubio, pendulo, atque hærenti esset animo, an illa materia esset licita, nec nè, poterit nihilominus Superiore iubente, practicè iudicare illam materiam ab extrinseco esse licitam, atque ad eam obligari: motiuum autem, quo non modo potest, verum etiam tenetur Subditus iudicium tale practicum efformare, possessio est Superioris, ius habentis præcipere, quæ quidem, stante re dubia, ac æquali lance in casu nimirum nostro, num Episcopatus huic sit licitus, nec nè, per dubium merè negatiuum ut diximus præponderat in affirmantem partem: Possessionem vero in dubijs fouere possidenti, cuius meliorem facit conditionem exploratum est citatis Auctoribus,*

præsertim vtrique Sanchez allegatis; & Thoma, ipsimet Sanch. etiam lib. 1. sum. cap. 11. num. 11. Est autem Superiori possessio suæ potestatis præcipiendi Subdito, ut fusi infra à num. 36. dicemus, quæ spoliatus non est, dum moraliter, vel saltem probabiliter non constiterit proprios fines eum excedere, probabiliter saltem illicitum præcipiendo. Neque potest asseri possessio pro libertate subditi, cum iuris præsumptio pro Superiore sit, cuius mandatum in dubio præsumitur iustum; neque extra limites suæ potestatis, quæ nimis coarctata esset neque expediens ad bonum subditorum regimen, si tantum ad manifestè licita late patens, huiusmodi saltem dubia non valeret attingere ex cap. Quid culpatur in fine 23. quest. 1. & alijs textibus supra citatis, atque allatis à Couar. reg. peccatum 1. part. num. 5. ad finem. Possessionem autem stare, pro quo præsumptio stat, iuris regula est generalis, quam tradit Sot. lib. 7. de iust. quest. 3. art. 2. colum. 3. vers. hic vero, quem sequitur Aragon. 2. 2. q. 88. art. 9. notab. 2. & ex alijs roborat Sanch. lib. 1. sum. cap. 10. num. 13. Confirmatur, quia Superiori altius est ius, altiusque quo regitur consilium, nec non rationes vniuersales, subditis occultæ, variæ esse possunt. Quamobrem Soarins 3. tom. de relig. lib. 10. cap. 10. num. 18. & 19. de hac re nostra in eo solum casu, quo euidenter constaret, non esse veram necessitatem, in cæteris autem casibus dubijs sentit standum esse iudicio ac declarationi Pontificis quippe hoc eius debetur auctoritati, ac dignitati.

- 25 Et licet Vazquez 1. 2. quest. 19. art. 6. disp. 62. cap. 3. ac deinceps, & disp. 66. cap. 9. à num. 57. à quo non multum differt Salas 1. 2. qu. 21. tract. 8. disp. unica sect. 17. num. 162. iudicet non posse subditum hoc in casu dubio nisi deposita sua conscientia parere, quam efformet si sit; doctus extrinsecis principijs, auctoritatis, scientiæ, prudentiæ, ac probitatis Superioris: si autem indoctus, bona fide Superioris nutus sequi par esse estimet; nihilo tamen secius non videtur contra nos esse, ut ex infra dicendis magis constabit; quod nos necesse putamus ad rectè operandum, voluntatem, practicum iudicium tanquam ducem sequi debere, ad quod efformandum, non possum cum Vazquez sentire, necessario demittendum esse speculationum iudicium, immo nec practicum modo infra declarando; quod quidem siue ab intrinseco, siue ab extrinseco diuerso si nitatur motiuo compossibile est cum alio; fiat res exemplo clarior. Præcipiat Superior homini sexagenario ieiunium, ea ductus ratione, quod senibus non sit terminus ætatis certus non ieiunandi, ut est impositus adolescentibus;

tibus : subditus verò ex probabili opinione contraria ductus, existimet, vel paritate adolescentis, vel auctoritate nonnullorum Doctorum vel quod plerumque vires ea in ætate deficient, non teneri ad ieiunium. In hoc inquam euentu non satis intelligo cur non modo non teneatur Subditus (si velit obedire) deponere dubium mere speculatiuum, in communi, dictans non obligationem ieiunij hic, & nunc, sed nec etiam practicum, dummodo hic, & nunc opinionem Superioris velit sequi. Qua propter si Superiore præcipiente subditus animo est hærenti, nec satis ad alterutram partem valet propendere, ad ieiunandum nempe, vel ad non ieiunandum, practice poterit conscientiam efformare ieiunandi ob auctoritatem extrinsecam, vel Superioris præcipientis, si fuerit doctus, & prudens, vel aliorum Doctorum docentium teneri sexagenarium ieiunare, non deficientibus hic, & nunc viribus, qua posita opinione, & præcepto Superioris, iudicat subditus hic, & nunc parendum esse. Quod si Superiore præcipiente subditus, cætera doctus, & sufficienter eruditus, reperiatur habere opinionem dictantem se non teneri obedire, vel ab extrinseco ratum, quod ita docent multi Doctores : vel ab intrinseco ob rationes iam indicatas, tunc mea quidem sententia, volens subditus obedire, non tenebitur deponere actum iam dictum opinatiuum proprium, si velit contrariam amplecti opinionem ; poterit enim in hunc modum ratiocinari. Ieiunium hic & nunc mihi non est obligatorium, ob auctoritatem multorum Doctorum, licet vim videatur habere obligandi ob auctoritatem aliorum ; quapropter integrum mihi est, alterutram horum Doctorum sequi opinionem, quicquid sit de rationibus ab intrinseco sibi oppositis : qui quidem duo actus ad ieiunium, & non ieiunium terminantes non sunt contradictorii in se, ut patet ; cum sint qualitates vitales positivæ : neque ratione obiecti, quod tamen materialiter sumptum videatur contradictorium ; formaliter tamen, ut subiaceret distinctis auctoritatibus, tale sanè non est : quod quidem peculiare fortassis est obiecti terminantis, vel actus obscuros, vel opiniones cum formidine partis contrariæ. Hac eadem ratione si præceptum Superioris cadat in subditum, in exemplo aliato contrariam opinionem habentem, ab intrinseco probabilem, poterit simili modo ratiocinari. Si spectem ieiunium mihi sexagenario iniunctum, vel quia sum senex in cuius ætate vires deficere solent, vel quia terminus senectuti videtur impositus, ad non ieiunandum, ut adolescentiæ, vel quia multi sunt Doctores, me ab hac

obligatione vendicantes, non est obligatorium ; si autem spectetur ieiunium ut iniunctum à Superiore docto, ac prudenti, & secundum aliorum Doctorum opinionem, afferentium, mihi sexagenario sufficientes habenti vires ieiunium esse obligatorium ; cui terminus non est præfixus in senectute, erit quidem obligatorium. Quibus duabus opinionibus positis, integrum mihi est, quæ volo licetè sequi, neque ex repugnantia horum actuum, qui quidem, ut dixi, formaliter non opponuntur, licet materialiter ad obiectum oppositum terminentur, altera opinio ab intellectu excludenda est : Idemque discursus fieri poterit comparando opinionem ab intrinseco probabilem cum opinionem contrariam ab extrinseco etiam probabili ut legenti patebit, nec discrepat Vazquez citatus præsertim disp. 62. cap. 3. num. 10. & cap. 9. num. 44. ad 2. Quod si Vazquez eo solum sensu hanc depositionem alterutrius opinionis docuerit, ut unam ex his eligat operans, quam voluntate sequatur, eamque practice dictantem, ut regulam bonæ operationis amplectetur, do manum, nec dissensior, ut cum eodem contra Sanchez infra dicam. Ad equiuocationem tamen tollendam, non modo aio, posse quempiam dubium mere negativum per, opinionem probabilem non deponere, verum etiam nec iudicium speculatiuum dictans de alterutra parte, verbis grat. de ieiunio obligatorio in comuni, quod idcirco speculatiuum appellatur ; & tamen ob aliquam rationem specialem practice opinionem ei contrariam amplecti, ut docent Sanchez lib. 2. de mat. disp. 41. num. 4. & 5. ex multis, & lib. 1. sum. cap. 9. num. 4. ex Vazq. 1. 2. disp. 65. cap. 1. num. 2. Soar. 5. tom. in 3. part. disp. 40. sect. 5. num. 14. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. quest. 13. Addo contra Vazquez citatum nec non Azorium pariter citatum cap. 16. quest. 2. & 3. & cap. 17. quest. 7. nil repugnare, duas opiniones tendentes ad obiectum materiale è diametro diuersum, esse in eodem intellectu simul, neque alteram necessario deponendam uti dictum est : quod etsi non adeo enucleato fundamento, tradit tamen suboscure Sanchez citatus in sum. num. 12. Quamvis ultro fatear non posse voluntatem utrumque iudicium materialiter contrarium, vel contradictorium sequi, ut regulam propriæ actionis, sed alterutram, ut dictum est.

26 Sexta conclusio. Subditus habens opinionem probabilem de Episcopatu sibi illicito, ac malo, probabile est saltem ab extrinseco, adhuc teneri ad obediendum, eumque demandatum acceptandum ; sic vniuersaliter de quavis alia re docent Rosella verb. conscientia num. penult. & ibi Angel. num. 2. Sylvest.

uest. quest. ultim. Tabien. quest. 3. num. 4. Cord. lib. 3. question. q. 9. sub initio Valent. 2. 2. disp. 7. quest. 3. punct. 2. col. 3. coroll. 3. Soar. 5. tom. in 3. par. disput. 4. sect. 6. num. 5. & Sayr. lib. 1. clan. Reg. cap. 2. 2. Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 3. num. 6. Ratio est, quia ius habet Superior, tanquam possidens, imperandi quod euidenter non constet esse malum, aut suæ excedēs fines auctoritatis, quod tum ē superiori num. tum ex Auguſt. relato Quid culpatur in fine 23. quest. 1. deducitur, ubi ad hanc obedientiam expresse potulat, ne certum, & exploratum sit, rem imperatam esse contra legem Dei, Ergo vir iustus (ait) si forte sub Rege homine, etiam sacrilego militet, recte potest, illo iubente, bellare, si vice pacis ordinem seruans, quod sibi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est, &c. At qui sola opinione ductus aliquid arbitratur esse malum, euidenti non pollet malitiæ certitudine; cum de ratione opinionis sit formido partis contrariæ; ergo probabiliter putans rem præceptam esse malam & sic Superiorem eam non posse præcipere iubendi possessione, in qua est Superior, nequit spoliare, donec certus sit. Hinc Doctorum consensu compensatio bonorum, tunc licita est, quando certitudo saltem moralis est in compensante, cum non liceat alterum sua possessione spoliare, ni certum sit rem possessam non esse possidentis. Accedit Salas 1. 2. quest. 21. tract. 8. disp. univ. sect. 8. numero 76. qui ab alio, quam à possessionis fonte suam deriuat rationem, à summa, scilicet perturbatione regiminis, atque Reipublicæ, siue Communitatis euerſione, quæ alioquin sequeretur, si prætextu propriæ opinionis, integrum subditis esset Superiori præcipienti non parere. Cogerentur præterea Superiores alioquin sola euidētia præcipere quod humanæ mentis imbecillitatem superare procul dubio videtur, peiorisque esset conditionis Moderato, quam subditus, qui quidem, si ex probabilibus rationibus formare conscientiam potest practicam, ac prudentem ad operandum, vel non operandum, cur hoc idem Superiori nefas erit ad legem ferendam, aut præceptum?

27 Ad hanc autem assertam obediendi necessitatem, alterutro opus esse iudicio putamus in subdito, non indocto, vel quo putet Superiorem ei præcipientem rem probabiliter malam, penes opinionem ipsius Subditi, contrariæ inniti probabili opinioni; distanti illam eandem rem esse licitam, ut probè doceat Azor lib. 2. cap. 17. quest. 9. & Vasq. 1. 2. disput. 62. cap. 6. num. 32. & 33. qui quidem rectè addit ad hoc iudicium formandum, satis non esse tantum moueri ob superioritatem, nam non ex eo, quod aliquis Superior

sit, opinionem facit probabilem rei, quā præcipit; dignitas enim Superioris ad probabilitatem opinionis per se sanè non conducit, sed vel quia Subditus aliàs scit illā opinionem esse, per intrinseca principia, probabile, vel per extrinseca, nimirum per aliorum auctoritatem, vel ipsiusmet Superioris etiam docti, atque eruditi, sufficiente eruditione, ad probabilem opinionem reddendam. Atque hoc esse discrimen, ut bene idem Vasquez citatus cap. 4. num. 17. inter præceptum Præpositi, & diffinitionem Ecclesiæ, quod ex hac fide in se habente certam, rectè practicum iudicium formare possumus contra dubium speculatiuum: ex auctoritate tamen nuda Superioris nequaquam. Vel altero indiget subditus non indoctus iudicio, quo quasi reflexè iudicet, probabile esse, se licitè posse parere Superiori præcipienti re non euidenter, sed probabiliter malam, quæ etiam probabiliter bona est, ut mox dicemus. Quamobrem non assentior Sanchez libr. 6. oper. mor. numer. 6. sentienti contra Vasquez opus non esse primo à nobis iudicio asserto, ac docenti etiam si Subditus concipiat rem probabiliter esse malam; quam Superior præcipit, sine alio actu posse licitè obedire: non inquam placet: tum quia, ut docet Vasquez, ageret Subditus contra practicum propriæ conscientiæ dictamen, quod præstate semper est malum; igitur vel actu à Vasquez asserto vel alium eum efformare debet, quo practice iudicet, tutò posse Superiorem præcipere rem non euidenter malam: tum quia recta operatio dictamen aliquod rationis consecrari debet, uti regulam humanarum actionum: vel igitur subditus obediens sequitur iudicium dictans Superiorem, penes opinionem probabilem, rem hic & nunc licitè præcipere, vel sequitur iudicium practicum, quo sibi persuadeat licitè obedire, dum Superior euidenter malum non præcipit, vel aliquo simili, quo res præcepta aliquo pacto innotescat bona, & ni vno ex his iudicijs suum corrigat, quo non modo speculatiue, sed practice forassis antea rem iniunctam putabat esse malam, sique illicitam, non video quo pacto rectè possit ex dictamine rationis operari. Quo circa longe interest inter ius, quod habet Superior præcipiendi res non euidenter malas, atque inter iudicium, quod de hac facultate practice efformandum est subdito, ad virtuosè agendum; & licet demus illam facultatem esse Superiori, at verò minimè sufficientem illam esse reor, ni talis practice apprehendatur à subdito; qui iudicium ex ea formare possit, quo iudicet, quod tamen speculatiue, vel etiam practice ab intrinsecis principijs ipse putet illam rem esse malam,

lam ; cum proprium iudicium probabilitatis fines non excedat, resque illa probabiliter etiam sit bona, adhuc facultatem esse Superiori ad illam eandem impetrandam, cui ipse parere tenetur, quod (ni me mea fallit opinio) non videtur assequutus Sanchez; & sane vti ipsemet docet *lib. 1. sum. cap. 10. nu. 2.* qui operatur practice dubitans, quia periculo peccati admittendi, de quo dubitat, se exponit, eodem sane peccato peccat ex consensu Doctorum; quos citat, ac sequitur *lib. 2. de mat. disp. 41. num. 6.* Vel igitur posito Superioris præcepto dubitat subditus, quia, rationibus utrinque perpensis, est pendulus, quin iudicet an sit licitum, nec ne, neque supra suum dubitandi actum negatiuum reflectit, vel actu reflectio præcipit hanc suam, hætationem, nec aliàs etiam Sanchez iudice, poterit se habere, atqui utroque modo se habens si operetur, & periculo peccandi se exponit, & reuera peccat, igitur aliquo à nobis asserto iudicio, ut licite operetur suam efformare debet conscientiam. Quod si subditus indoctus fuerit, neque ita facile discernere poterit, an quod præcipitur malum vel bonum sit, an sit licitum nec ne, multo magis excusabitur, si bona fide Superioris auctoritatem sequutus, obediat, non discernens iustitiam rei præceptæ, quam ab extrinseco iudicat iustam, ut probè *Vazquez disp. 66. cap. 9. num. 22.* Neque satis intelligo ratiocinationem Sanchez, satis esse; putantis subditum non scire rem præceptam esse malam; cū hæc incertitia, siue ignorantia, siue inaduertentia sufficiens non sit ad dictamen rationis, procul dubio necessarium ad virtuosè operandum; nam per eam conscientia formari non potest neque voluntas ex se cæca practice sufficietèr dirigi ad rectè operandum. Et quamuis non negem cum Sylvestro verb. bellum 1. quasi. 9. concl. 4. *Vitor. in relect. de int. belli num. 30. & 31. Cordub. lib. 3. quasi. 8. ex doctrina Augustini libr. 12. contra Faustum cap. 74. & refertur 23. q. 1. cap. Quid culpatur ut supra, docentibus, Subditos vocatos ad bellum stare dicto Regis debere, neque ad expendendum teneri, utrum sit iusta causa belli, an non, quam non expedit omnibus aperire; & Religiosos, quando non apparet esse iniustum id quod præcipitur, nec dubium aliquod rationale de re præcepta mala, subrepti animi, iuxta hæcenus dicta, parere debere Præposito, & penes à Sanctis Patribus laudatam obedientiam cæcam, se gerere, quin examinent rem præceptam, vel illius causam exposcant; nihilo tamen secius vel ex generali quodam iudicio, quo semel animi imbuerint operari debent, quoque persuasum habent Prælato præcipienti obediētes*

errare se non posse, vel speciali iudicio efformare conscientiam debent, iudicando rem præceptam probabiliter saltem esse bonam, ad minimum per extrinseca principia auctoritatis Præpositi, vel realiter docti, atque eruditi, vel taliter existimati ob auctoritatem Dei, cuius vices gerit.

28. Ex his conficitur primo, etsi probabilior esset subditi opinio de malitia rei præceptæ adhuc ad obediendum eum teneri sic Auctores supra citati præsertim *Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 3. num. 7. & Soar. 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 6. à num. 5.* cum assensus ille non esset certus, aut euidens, aut extra opinionis cancellos.

29. Sequitur secundo. Si iussus Episcopatum adiri, dubitet se non idoneum ad tantum munus, defectu scientiæ, virtutis, talenti, atque aliorum ornamentorum ad Episcopatum desideratorum, teneri nihilominus obedire, si autem probabiliter se non idoneum putaret, etiam teneri penes hanc probabilem opinionem: cui *Sotus* expressè de defectu scientiæ sermonem habens fauet *lib. 10. de iust. quasi. 2. art. 2. in solutione dubitationis prima: iuxta sequentem* verò assertionē hic non tenebitur.

30. Septima conclusio. Probabilius cenfeo ab intrinseco non teneri quempiam obedire in re, quam probabiliter iudicat sibi malam, etiam sub præcepto iniunctum, & consequenter probabile saltem erit non teneri ad Episcopatum acceptandum quempiam; si probabiliter illum sibi malum esse iudicaverit. Et sanè quo ad vim sequelæ deducæ ex non obligatione in generali, quam non habere subditum decertamus circa rem probabiliter malam, nullum esse potest dubium, etiam si eam spectamus contractam ad Episcopatum iniunctum, de quo agimus intra fines probabilis opinionis; quod autem spectat ad maiorem probabilitatem, quam hæc sententia præfert, ut latè patens ad reliquas materias iniunctas in secunda parte à nobis ostendetur. Subditum vero probabiliter opinantem malum esse quod sibi præcipitur non obligari ad parendum contra Auctores superiori assertionē citatos docent *Ledesma tract. statuum Hispaniæ editum, ubi de religiosis in communi cap. 4. & Ioann. Sanctius in elect. disp. 33. à num. 29. & disp. 41. à num. 28.* nec non quando dubitatur à subdito, num res iusta in detrimentum sit tertię personæ, docent etiam *Lessius de iust. lib. 2. cap. 31. num. 10. & sermonem habens de tributo iniusto cap. 33. dub. 8. numero 84. de quo expressè Nauarr. lib. 3. de restit. cap. 1. num. 267. Sayens clavi regia lib. 12. cap. 16. num. 18. & 21. & fauet Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 3. num. 24.* Est pariter pro hac opinione

Soar.

Soar. de legib. lib. 5. cap. 18. num. 19. quadam limitatione adhibita, quam infra expendemus, & 3. tom. de relig. à nobis supra citato num. 39. qui expresse de Prælatūra mentionem habens, absolute hanc amplectitur sententiam, nec non 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 6. à nu. 5. si manifestè probabilius sit præceptum esse iniustum, vel rei malæ, sub qua Soarj limitatione, primum probabitur conclusio, ut ex ea sic limitata ad absolute sumptam demonstrandam nobis sternatur via. Itaque ex conditione rerum humanarum primum desumimus argumentum, & ex ratione notitiæ, quam corporeis offusi tenebris nobis pro hoc statu solum comparare possumus, vitra cuius sanè fines prorsus esset, si metaphysicè certa, atque euidenti scientia cogeremur agnoscere ea, quæ iniunguntur, non esse mala; cum moralis notitia, ut in plerisque alijs satis esse videatur, ad distinguenda mala à bonis, atque ad assequendum, num Superior sua potestate extra, eius fines abutatur. Confirmatur ex paritate, qua in Soarium vitur Sanchez laudatus, compensationis, ad cuius usum licitè habendum non euidens notitia desideratur rei propriæ, sed moralis penes nonnullos; ut Lessius de iust. & iur. lib. 2. cap. 12. dub. 10. num. 58. docet. Hinc in diæis optarem Soarj constantiam; quippe qui cum huius, quam amplectimur, sententiæ, locis modo citatis, fuerit, tamen tom. quarto de relig. lib. 2. cap. 10. num. 10. Religioso tunc tantum concedit appellationis locum, cum euidenter, constaret de iniustitia vel ex facto insufficienter probato deriuata, vel ex pœna, vel aliquo arduo, absque debito modo, contra virum Religiosum statuto, eo præcipuo fundamento, quod in dubio parendum sit Prælato; utique vero si dubium fuerit merè negatiuum, secus verò si fuerit practica notitia probabilis cum formidine partis contrariæ, promanans ex opinione non modo probabili, sed euidenter probabiliore de iniustitia Superioris, etiam si de illa euidenter non constaret, ut hic idem Auctor. 3. tom. de relig. lib. 10. num. 19. paulo ante citatus expresse de Prælatūra scribens demandata videtur sentire. Ex his ad assertionem comprobendam absolute sumptam, argumentum cudo: Etenim maior, atque euidenter probabilitas, cum non educat sententiam ex opinionis genere, neque contrariæ sententiæ suam pariter probabilitatem tollat, integrum semper, ac verum probabiliter remanet, hic & nunc, hoc quod iubetur, esse malum, atque extra fines potestatis Superioris præipientis, & legem hic & nunc esse iniustam; igitur cum intra eundem gradum hæc materia præcepti remaneat, sicut existente subditi opinione,

probabili, de eius malicia, etiam si haberet opinionem longè probabiliorem, non tenetur obedire, ita si tantum opinionem probabilem, immo minus probabilem haberet, ut infra fusius dicemus; est enim in possessione suæ securitatis, seu iuris subditus, quo potest se à rebus periculosis conseruare, non modo quando per probabiliorem opinionem ea iudicat, sibi mala, vel periculosa, ut docent Cordub. quæstion. lib. 3. quæst. 8. col. 5. vers. secunda pars. Sot. de secreto mem. 3. quæst. 2. concl. 2. Henriq. lib. 14. de irregul. cap. 3. num. 3. com. littera X. Lessius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 9. num. 77. & cap. 31. dub. 3. num. 10. Sanc. lib. 6. oper. mor. cap. 3. num. 24. Sed etiam quando per probabilem opinionem idem, 32 opinatur. Sed cominus dialecticè, & catholicè disputandum reor, quod hoc duplici syllogismo conficiam. Primus sit. Superiori nulla facultas est obligandi subditum ad mala: atqui hoc quod præcipitur, hic & nunc probabiliter est malum; ergo facultas non est Superiori ad hoc præcipiendum. Alter. Subditus in malis non tenetur obedire: sed hoc quod hic, & nunc præcipitur probabiliter est malum, ergo in hoc probabiliter non tenetur subditus obedire. Responderi posset ex aduersariorum 33 doctrina; concedendo maiori propositioni utriusque argumenti, non esse Superioribus facultatem præcipiendi ea, quæ certo, atque euidenter mala sunt, atque in his non teneri subditum obedire; negando tamen non esse hanc facultatem, ac possessionem iniungendi, quæ probabiliter tantum sunt mala, quippe quæ probabiliter etiam sunt bona, in quibus stare dicto Superioris subditus tenebitur.

34 Cæterum, cum omnis potestas sit à Deo, & utique ad edificationem, & non ad destructionem ex Paul. 2. Corint. 13. optarem doceri ab his Auctoribus, unde nam colligatur datam esse ad probabilem destructionem, id est ad res probabiliter malas? quamobrem probè Salas 1. 2. tract. 8. tom. 1. disp. unica sect. 8. nu. 78. Superiorem ait nunquam esse in possessione, seu iure præcipiendi, quod est illicitum etiam si probabiliter saltem esset tale? ergo quando versatur opinio, num aliquid sit illicitum, de possessione profecto dubitatur id iubendi, quæ quidem possessio non certa, sed dubia, vel probabilis tantum in Superiore supponitur.

35 Respondebis ex Sanch. lib. 6. oper. moral. paulo ante citato, deduci facultatem, & possessionem assertam Superioris ex Augustino relato cap. Quid culpatur in fine 23. quæst. 1. cuius verba conclusioni 6. num. 26. adscriptimus. Verum quam friuolum sit hoc effugium nullus est, qui verba Augustini legat

gat, & non videat; qui quidem meritò ait, posse militem sub Imperatore, etiam sacrilego, militare, si quod iubetur certum est, non esse contra Dei præceptum, vel utrum sit, certum non est; tunc enim si dubius sit subditus, ut interpretatur *Glossa verb. iniquitatis*, & quidem negatiuè dubius, tenebitur utique obedire. ut etiam si certus esset de rectitudine belli: Quòd si probabiliter aut ab intrinseco, aut ab extrinseco iudicaret licitum esse bellum, vel illicitum, poterit obedire, quod nos non negamus, at quod teneatur, hoc in controuersia est, in qua possessionem negamus Superiori præcipiendi, atque obligandi ad rem probabiliter malam, & iniustam, & rationem ab aduersarijs postulamus, cur in Superiore hæc facultas & possessio asseratur?

36 Dices ex Soario 5. tom. in 3. part. disput. 4. sect. 6. num. 6. facultatem præcipiendi res probabiliter etiam malas inde deduci, quod alioquin cogerentur Superiores tantum manifestè, atque euidenter bona præcipere; nec non deterioris, quàm subditi, conditionis essent; cum hi ex probabili possint opinione licitè operari, secus verò Superiores, penes nostram sententiam poterunt ex eadem imperandi facultate uti. Cæterum, nihilo sufficientior est hæc solutio, nam Superiori præcipere non solum integrum erit ea quæ euidenter bona sunt, sed etiam quæ adeo ambigua, ut negatiuè dubium faciant subditum, in quibus eum obligari ad parendum docuimus *comel. 5. num. 24.* deinde ex nostra sententia consequens, necessariò minimè fit, non posse Superiorem præcipere res probabiliter bonas, sed solum non posse ad eas subditum obligare: ut enim ex subiiciendis patebit, et si Superior possit huiusmodi res præcipere, poterit tamen subditus ea non exequi: neque repugnat bellum, utrinque iustum formaliter, & materialiter solum ex altera, ut probè *Molin. de iust. 1. tom. disp. 103.* idemque est de solutione tributi penes communem, ac receptam sententiam, existente opinione de illius iniustitia.

37 Respondebis ex Salas, qui quamuis 1. 2. tom. 1. tract. 8. disp. unica sect. 8. num. 76. ultro fateatur, se minimè discrimen percipere inter illa duo probabiliter nempe opinari, illicitum esse, quod præcipitur, & probabiliter opinari subditum ad parendum non obligari; addit tamen, idcirco subditum, in rebus probabiliter illicitis obedire debere, quod alioquin Reipublicæ euersio sequeretur, etenim prætexu probabilium opinionum effrenatè ab obedientia subditi discederent. At efficacior solutione Soarij hæc non videtur: tum quia satis apertum

campum esse reor, in quo Superiorum spaciatur potestas, ad res, scilicet, bonas: ad dubias, dubios valentes reddere subditos: nec non etiam ad res probabiliter bonas præcipiendas, quas sicut eis integrum est præscribere, ita & subditis liberum erit exequi; extra hos autem fines Superiorum potestatem latius vagari, subditosque cogere ad parendum in hisce probabiliter malis, neue proprio utantur iure, seruandi propriam opinionem, ac se ipsos in possessione suæ securitatis, neque se conijcere in huiusmodi res probabiliter malas, neque è Republica est, neque è rationis dictamine: tum etiam quia si hoc à Contrarijs habetur absurdum, in eosdem etiam eodem fere pacto militat; cur enim si subditus non obediatur ex opinione probabili, vel dictante hic & nunc non esse obediendum, vel hunc Superiorem, non esse legitimum Superiorem, defectu legitimæ electionis, non censetur esse inconueniens bellum, utrinque iustum, & censetur dum non obedit subditus in re probabiliter mala, ex opinione probabili, ad quam secundam in possessione est? ut igitur in duobus primis relatis casibus id absurdum non reputant *Vazq. 1. 2. tom. 1. disp. 62. num. 32. & 33. Salas 1. 2. tom. 1. tract. 8. num. 78. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 9. n. 76. & Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 1. nu. 7.* quo ad primum casum, cum neget secundum, sic neque in tertio, quem nos docemus, iidem Auctores aliquid esse absurdi negare tenebuntur.

38 At contendes ex Soar. lib. 5. de leg. cap. 18. num. 19. nostram sententiam veram quidem esse, cum subditus ita probabilem opinionem habet de iniustitia tributi verb. grat. imperati à Principe, ut ignoret, an contrarium sit probabile, vel an Princeps ductus fuerit probabili iudicio opposito ad legem ferendam, secus alias. Cæterum in casu relato à Soario, etiam si subditus opinionem solum probabilem haberet, nec longe, vel euidenter probabiliorem, adhuc posset non obedire; quia ut idemmet Auctor ait, humano moralique modo constaret rem iniunctam esse malam, legemque iniustam, neque teneretur subditus præsumere pro iustitiâ Principis, contra proprium iudicium probabile, immo sequitur, nec posse in illo eventu obdare, cum non haberet dictamen conscientie efformatum saltem ab extrinseca auctoritate Superioris, probabiliter rectè opinantis, ac præcipientis. Deinde quod subditus putet Superiorem motum ex ratione probabili contraria, non tollit probabilitatem propriæ sententiae, qua rem præceptam iniustam esse hic & nunc iudicat, neque ab eo ius aufertur, aut possessio usus propriæ opinionis probabilis; igitur siue cogitet

giter de contraria opinione, siue non, cum propria opinio probabilitatis gradum ex contraria nota, vel ignota, non amittat, profecto poterit ei esse in usu. Iterum opinio, ut à scientia, fide, dubio, suspitione, & scrupulo distincta, est assensus non firmus, & certus cum formidine partis contrariæ, sic probè *Diuus Anton. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 9. Syluest. verb. operatio in principio Sol. 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. vers. tunc ergo. Nauarr. Cap. si quis autem de panit. dist. 17. num. 11. Cord. lib. 3. q. 9. Valent. 1. 2. disp. 2. quest. 32. punc. 5. Sanchez lib. 2. de mat. disp. 41. nu. 2. & lib. 1. sum. cap. 9. num. 2. Vazq. 1. 2. disp. 62. cap. 5. num. 26.* Vel igitur loquimur per se, vel per accidens in casu nostro, si per se, aut quis euidentia obiecti mali præcepti præditus, certo atque euidenter de illo iudicat, & non sumus in casu: aut ex principiis extrinsecis auctoritate verb. grat. hominis docti, subditus credit hanc rem esse malam, siue bona fide, si fuerit ipse indoctus, siue practicum sibi formans iudicium, & conscientiam dicentem probabile esse, quod à viro docto, ac timorato tale putatur, tutaque ut tale haberi posse, quo in euentu, si non fuerit stolidus sciens Superiorem præcipere hanc eandem rem, vel certo indicabit iniuste id facere omnino, & non habebit probabilitatem, sed certitudinem, quoad se; vel illum probabili de causa moueri censebit ad hoc iniungendum, & consequenter aduertet Superiorem non deesse rationem probabilem id præcipiendi, aut demum per intrinseca principia subditus satis eruditus quod ei iniungitur, satis probabile opinabitur, esse malum, & necessario saltem implicite contrariam opinionem cuius formidinem habet, probabilitate non carere censebit; nam ut optimè *Valent. 1. 2. disp. 2. quest. 12. punc. 5.* docet, tunc quipiam censendum est intra fines esse opinionis, cum quis illius rationes fundamentales, sibi persuadet, solui posse, aut à se, aut ab alio, secus si insolubiles per errorem arbitraretur, tunc enim intra terminos opinionis non existimandum esse putat, ergo à primo ad vltimum; vel habens opinionem probabilem de iniustitia rei iniunctæ, nunquam tenebitur per se loquendo obedire, vel casus *Soarij* fictitius, aut valde per accidens, neque in consideratione habendus: idque ex eo confirmatur, quod opinio intrinsece imbibit formidinem partis contrariæ, quæ ut probè *Sanch. lib. 1. oper. moralis cap. 9. num. 18.* in actu consistit reflexo, terminato ad rationes partis, cui assentitur quispiam, quo concipit non esse illas euidentes, sed probabiles tantum, atque hunc posse fieri, ut contraria opinio sit vera. Vtrum autem hic actus formaliter debeat esse necessario re-

flexus, vel sufficiat virtualiter reflexus (in quod propendeo) attingens obiectum, ut non euidens, sed obscurum, & formidolosum, nec omnino certum respectu cuius, & suimet ipsius, sit aliquo pacto, quo, & quod, non est præsentis instituti.

39 Secundo ex professo conclusio probatur. Ex probabili opinione rei iniustæ, vel malè iniunctæ, necessario sequitur probabilis opinio dicans, non teneri quempiam parere, hic & nunc; igitur cum Auctores contrarij dicant ex opinione probabili dicente, me non teneri hic & nunc parere, licet me posse non obedire, tenetur etiam asserere, existente opinione probabili de malicia rei præscriptæ, me licet posse non obedire, immo probabiliori sane ratione possem excusari à non parendo in re præceptæ, probabiliter mala, quam existente opinione probabili de non obediendo: huius discursus primum antecedens, & vltima consequentiæ pars probatione indigent; probatur itaque antecedens hoc modo. In rebus illicitis subditus non tenetur parere: sed quod mihi nunc præcipitur est probabiliter illicitum: ergo non teneor hic & nunc parere. Respondetis distinguendo maiorem, atque in rebus euidenter illicitis, non teneri subditum parere, concedes; in rebus autem probabiliter illicitis negabis, cum ius, & possessio sit Superiori præcipiendi, quicquid euidenter non sit malum. Verum cum ex supra dictis satis superque hanc possessionem euerfam putemus, cuius fundamentalem rationem ab aduersarijs adhuc expectamus, iterum eam obijcere abs re prorsus erit. Deinde sic arguoin rebus euidenter illicitis euidenter est subditum non teneri stare dicto Superioris: igitur in rebus probabiliter illicitis probabile erit subditum non teneri parere; ut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita secundum quid ad secundum quid ex *Aristot. 2. topicor. cap. 4.* Probatur præterea vltima consequentia superioris argumenti, quod omnes quotquot sunt Auctores, intercedente opinione probabili, dicente subditum non teneri ad obediendum docent posse nihilominus si velit illum obedire: ac verò habentem subditum probabilem opinionem de malicia rei iniunctæ, ab ea recedere, atque opinioni contrariæ Superioris accedere, non posse, quam plures sunt, qui constanter asserant, sic *Adrian. quodlib. 2. part. 3. vbi expressè de subditi opinione, comparata cum opinione Superioris, & fauent alij num. 30. à nobis citandi immo Vazq; 1. 2. disp. 62. cap. 2. num. 8.* referens Auctores docentes vnumquemque teneri opinionem probabilem sequi, contra quam non liceat, vnumquam agere, vult eos consequenter idem senti;

sentire de propria opinione vniuscuiusque, contra quam agere, nulli, per illos Auctores, licebit; cum cuique propria opinio sit ceteris probabilior: igitur maiori cum fundamento quis excusari poterit à non parendo, existente propria opinione de malitia rei iniunctæ, quam existentē opinione, saltem aliorum, dicente, hic & nunc esse parendum.

40 Dices ex Sanchez lib. 6. oper. mor. cap. 8. num. 6. ac saepe alibi Soar. de leg. lib. 5. cap. 13. num. 19. probabilem, immo probabiliorē habenti opinionem, quod propria res ab altero possideatur, eam non licet sibi propria auctoritate vendicare; cum melior sit conditio possidentis; igitur neque subdito licebit non obedire, ac spoliare Superiorem auctoritate, quam possidet iubendi quicquid clarè illicitum non est: & sicut licebit spoliare alterum re, probabiliter existimata mea, existente opinione dicente hoc esse licitum, ita pariter licebit non obedire, ex opinione docente me non teneri ad parendum, per quam vocatur in dubium possessio ipsius Superioris, quæ nec supponitur certa, neque præponderans libertati subditi ad non parendum. Cæterum & si possem, concessio huius argumenti antecedente, negare consequentiam cum multis Doctoribus asserentibus in materia tantum iustitiæ possessionem in dubijs reddere meliorem possidentis conditionem, quos citat, ac sequitur Vazq. 1. 2. disp. 65. cap. 3. & 66. Cap. Per totam. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 18. quæst. 4. cap. 19. quæst. 10. ac probabilio iudicat ipsemet Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 16. num. 112. nihilo tamen secius ad vberiore doctrinā, maioremque controuersie dilucidationem, admissio antecedente, duplex aio huic instantiæ, me quidem iudice, fundamentum esse, alterum possessionis, quæ quidem fauere dicitur eam habenti in dubijs, idest in opinionibus; atque hinc fieri possidentem rem, probabiliter suam, non posse ab altero probabiliter etiam suam esse iudicante, spoliari. Alterum fundamentum est ex opinione probabili dicente hanc rem esse meam, non posse me licite mouere ad eam mihi vendicandam: quamobrem si utrunque fundamentum vitiosum esse demonstrauerimus, decidua profecto instantia nulliusque roboris erit. Et quidem ut armis aduersariorum in ipsos utar, Thomas Sanchez, hic transcribam verba, lib. 2. de mar. disp. 41. numero 30. Quamuis in dubio melior sit possidentis conditio; & quando sunt diuersa opiniones circa aliquam rem, non tenetur Doctor de illa re consultus, aut index, fauere possidenti, quia tantum in dubio melior est conditio possidentis. Hanc eandem doctrinam habet lib. 1.

oper. mor. cap. 9. num. 14. & cap. 10. num. 9. ex parte igitur friuolum admodum erit fundamentum primo loco adductum, quo possidens rem probabiliter alienam dicebatur, non posse ratione fauentis ei possessionis spoliari. Deinde sic ad hominem ago contra Sanchez, si quis rem possidens rationes haberet non omnino conuincentes, sed solum opinatiuum iudicium ita dicans, eam esse alienam, ut nullus partis contrariæ expressus assensus superesset, sed sola formido inclusa in rationibus illis probabilibus, seu opinatiuo assensu, non obstante possessione, teneretur eam restituere, ut Sanch. lib. 1. cap. 10. num. 12. scribit; ergo saltem in hoc casu possessio non præponderaret opinioni probabili; ergo in simili etiam casu rei nostræ (cui fauet Soarius libr. quinto de leg. capite 18. numero 10. superiori argumento à nobis indicato) neque subditus talem opinionem habens de iniustitia rei præceptæ cum formidine partis oppositæ, tenebitur obedire. Addo eundem Sanchez loco citato docere, satis esse ad non restituendum, si probabiliter ille opinaretur per positium assensum rem esse suam, non ratione possessionis; sed quia ius habet, relicta opinione probabiliori, sequi suam probabilem; igitur à pari in re nostra. Principium autem, quod tractamus, in dubijs nempe, quod melior sit conditio possidentis, locum non habere in opinionibus probabilibus, animum non reddentibus negatiuè dubium, sed positiuè opinatiuum docent etiam Vazquez 1. 2. tomo 1. disputat. 62. numer. 44. & expresse disputat. 66. capit. 8. numer. 42. quatenus meliorem esse conditionem possidentis, ait, in dubijs, quando nullus est assensus pro alia parte, sic etiā similiter in huiusmodi dubijs non militaret illud principium. In dubijs tutior pars est eligenda, docet Villadiego 1. tom. summ. diff. 5. numer. 3. & diff. 9. numer. primo Azor libr. 2. capit. 6. ad finem, quicquid in contrarium dixerit Salas 1. 2. tractat. 8. disputat. unica sectio. 23. numer. 231. Ratio autem, cur in dubijs melior sit conditio possidentis, secus in opinionibus probabilibus, est, quod in dubio, rei nostræ verbi gratia, sit nè aliquod iustum mandatum, nec nè, sit nè malum, nec nè, quod iniungitur, possessio certa stat pro mandante, cuius sanè meliorem reddit conditionem, quippeque alioquin æquè dubia erat non secus ac subditi conditio, cum de veraque, ob æquale dubium, pendulus, atque herens esset animus; ut probè Sanchez libr. primæ oper. moral. cap. 10. numer. 11. At verò existente contraria opinione probabili, possessio non certa, sed probabilis supponi-

K K tur

tur in Superiore mandante, nec sanè maior possessione, quàm habet subditus utendi opinione probabili, præsertim propria; quapropter ad rem notat *Ioannes Sanchez in suis select. disputat. 44. numer. 54. versic. quia tantum*, licèt contra legem certam opinio non prævaleat, non secus ac debitum certum, solutio dubia, vel ex mone- ta extimationem dubiam habente non soluit; nihilo tamen minus quando probabiliter lex iniusta, atque ad rem malam terminatur, tunc nequaquam illa dicenda est certa sententia, certumque ius morale, quo ad iustitiam, atque æquitatem, sed solum quoad esse physicum existens in rerum natura: quòd nimirum scripta, atque realiter existens sit talis lex. Immo magis ad rem nostram *Thom. Sanchez libr. primo capite decimo numer. trigesimo tertio* scribit, legē certam non obligare, quando dubium est, nū res, quam præcipit, vel prohibet cōtineatur sub illa; ergo à fortiori, quando probabile erit, rem iniunctam non comprehendi lege. Cum itaque primum instantiæ adductæ fundamentum nullius esse roboris etiam ex ipsamet Contrariorum doctrina demonstraverimus, superest, ut alterius vires expendamus.

¶ Et quidem, ut primo fundamento respondi, huic etiam satisfacere possem, asserens rem nostram ab instantia esse diuersam; nam dum agitur de spolio, in materia versamur iustitiæ, in qua omnium calculis liquet, meliorem esse conditionem possidentis; in casu autem nostro de obedientia agitur, in qua, ut in cæteris alijs materijs, meliorem esse conditionem possidentis negatur à quampluribus, quo circa *Vazquez*, qui etiam pro contraria est opinione, docente in nostro casu teneri subditum obedire Præposito, 1. 2. *disputation. 62. capit. 6. numer. 32.* non fundamento possessionis eam defendit, sed alio, quod mox expendemus. Possem etiam asserere ab Auctoribus allatæ instantiæ, non fuisse distinctum dubium facti, à dubio iuris, illudque de spolio faciendo, dubium potius esse facti, quod quidem neque opinionem probabilem constituit, neque vires habet, conscientiam reddendi securam, ex ipsomet *Sanchez libr. primo summa capit. nono numer. 44. Villalob. 1. tractat. tom. primo summ. diff. 10. Ioann. Sanchez disputation. 43. numero 48.* in nostro tamen euentu de obedientia præstanda à subdito non esse dubium facti, quia certum supponimus præceptum, nec sub dubio res mala, sed sub opinione probabiliter censetur mala: ex quo patet discrimen: nec non minus rectè opi-

nionis probabilis nomine, donari dubium facti, consistens in eo, num hæc scilicet res ex probationibus, testibus, atque alijs adminiculis, mea potius sit, quàm aliena. Neque opus habeo ad solutionem citatæ instantiæ, præter hætenus dicta, sententia docente, *In dubijs facti tutiorem partem esse eligendam*, ut habet *Reg. Capit. Ad audientiam, & capit. Significasti 1. & 2. de homicid. & capit. Iuuenis de sponsal.* quam nonnullis paucis casibus exceptis defendit *Vazquez 1. 2. disputat. 66. per totam*, atque alij apud *Sanchez libr. primo operis moral. capit. 10. numero 10.* quibus accedit *Ioan. Sanchez disputat. citat. num. 48.* Quæ posita doctrina euidenter esset, quam nullius ferè sit roboris secundum instantiæ fundamentum; etenim cum qui rem suam esse arbitrabatur, dubium habeat facti, consequenter tenebitur tutiorem sequi partem, nec spoliū facere, in quo posset saltem materialiter peccare; at verò subditus cum dubium tantum habeat iuris, num teneatur hic, & nunc obedire habens opinionem probabilem, non est cur ea uti non possit; quo pacto soluit hoc ipsum argumentum *Ioann. Sanchez disput. 33. numero 31. & disputation. 43. numero 49.* Verum his, & quidem sufficientibus rationibus euertendi contrariæ sententiæ fundamentum aliam addo, atque allatum spoliij casum in hunc modum explico; vel enim opinans de re ab alio possessa, dubius est, num sit sua, dubio merè negatio; & ut supra docuimus, non poterit possessorem ea spoliare: vel est certus, & tunc posset quidem sibi asciscere, remoto scandalo, & si res redacta esset ad forum contentiosum, spectato tantum dubio iuris, ut infra dicemus: vel opinionem habebit probabilem dicantem hic, & nunc spoliū fieri posse, & pariter, omnium sententia, etiam contrariorum, repetere poterit; vel demum opinionem habet probabilem de qua præsertim nobis est sermo, dicantem, rem ab alio possessam, probabiliter esse suam, & tunc remoto scandalo, & si res redacta sit ad forum contentiosum, posset sibi vindicare, ex vi opinionis probabilis, dicantis esse propriam; si in hac materia dubium sequeretur facti, ut mox dicemus; nam licèt iniuriā, re iuste, absolute, ac sine controuersia Possidenti irrogaret quis, si spoliū fateretur; eam tamen tantum probabiliter iuste possidenti non inferret, dū iure vteretur suo, quod quidem è contraria opinione probabile est, quodq; coherere, ac simul esse potest, cū iure probabili Possidentis; non enim repugnat, ut sicut possessor penes probabilem opinionem

his

ius habet, se conservandi in possessione, quod si spectetur penes contrariam opinionem probabiliter est iniustum, sic etiam spoliandi, secundum propriam probabilem opinionem ius sit iustum, spoliandi alterum re, probabiliter ut sua iudicata, quod sane spectatum penes opinionem spoliati, probabiliter videatur iniustum; neque bellum hoc pacto ex una parte materialiter, & formaliter iustum, ex altera verò iustum formaliter, atque iniustum materialiter repugnat, ut supra indicavimus. Ut autem ad rem nostram allatam adaptemus doctrinam, dicimus, esto iure utatur suo Superior, precipiens rem probabiliter iustam subdito, cui hac de causa iniuriam formaliter non iniurit; eam tamen eidem materialiter inferre, cum reuera rem probabiliter etiam iniustam precipit, ad quam iniuriam propulsandam, ius est subdito, & quidem naturale, ut se servet indemnem, dum igitur non parit subditus, probabiliter ductus opinione, non datur bellum rei iustæ aduersus rem iustam, seu circa rem iustam, sed rei iustæ probabiliter aduersus rem probabiliter etiam iniustam. Dices, Petrus iudicans probabiliter aliquem contractum non esse usurarium, per quem à Paulo contrarium existimante, ultra sortem principalem recipit decem, ea potest iuste retinere, neque Paulus potest clam subripere, quæ supponuntur iuste possessa; igitur Superiori habenti ius probabile ad precipiendum rem aliquam, non poterit non parendo subditus illius iuri derogare. Respondeo, licet in casu allato cum *Vazqu. de reitut. cap. 6. §. 3. numer. 84.* velimus sentire, rationem tamen adductæ doctrinæ non censemus esse possessionem, intercedente probabili opinione, sed intercedente dubio præsertim facti, ut aperit *Vazquez loco citato*, quod si casus, ut in instantia fingatur, probabili intercedente utrinque opinione, ratio allatæ doctrinæ erit, quia Petrus cum non teneretur contrahere iuxta opinionem Pauli, sed poterat iuxta propriam dictantem contractum non esse usurarium, iuste lucrum accipit, iusteque probabiliter retinet, quod tamen Paulus non potest eripere, tum quia non cogebatur sequi opinionem Petri, tum quia visus est illam approbasse, non solum contrahendo, sed lucrum etiam Paulo subministrando. Dixi posse spoliū tunc, propria auctoritate, fieri in omnibus relatis casibus, dummodo res deducta non esset ad forum contentiosum, quando non licet privata auctoritate agere, quod interest Reipublicæ, vel Magistratus præstare; ut recte servetur norma regiminis, atque occasio

succidatur tumultum. Ita *Faber in leg. 1. §. Ofelius ff. ne quis eum, qui in ius vocat. vi exist.* Munus enim Prætoris est controversias dirimere, *leg. 1. §. Queritur ff. de non. operis nunciation.* Iudicis itaque iudicio, & perpendendæ, & applicandæ sunt opiniones variz, tum possidentis, tum contententis sibi rem vindicare. Ex quo principio docet *Ioannes Sanchez disputation. 43. numero 52.* nec posse clam Legatarium ex testamento minus solemni per occultam compensationem, accipere sibi legatum ex hæreditate à Iudice addicta hæredi ab intestato; alia scandala etiam oriantur, ob quod aliud caput, hoc spoliū fieri posse propria auctoritate negavimus. Hæc autem etsi dicta volo ad paritatem inter spoliū rei, ab alio possessæ, & spoliū auctoritatis Superioris, rem probabiliter malam mandantis liquidò exponendam, quando probabilitati iuris tantum utraque niteretur, nihilò tamen secius cum de facto rem possessam à Francisco, verbi gratia, probabiliter esse Ioannis, dubium sit facti, ut paulò ante indicaui, & cum opinio Doctorum, vel quævis alia ratio ab intrinseco probabilis, qua existimetur hæc res esse Ioannis, fundetur in ipso dubio facti, siue in eius probatione, sicut neque dubium facti tribuit ius, neque conscientiam efformare potest, neque expungendum priuata auctoritate, sed Reipublicæ, idcirco etiam remoto scandalo præsentis, vel imminenti, & licet res deducta non esset ad forum contentiosum, integrum non erit Ioanni, etiam ex probabili opinione, utpote orta ex dubio, & probatione facti, atque incerta, spoliare Franciscum re probabiliter ab eo possessa: licebit tamen subdito non obedire, probabili opinione dictante, rem præceptam esse malam, quæ quidem in facto, atque eius probatione fundamentum non habet, sed probabilitate tantum gaudet iuris, supponente certum mandatum, ac certò notitiam dictantem illam rem probabiliter esse malam. Quam quidem questionem *tom. 2. libr. 7. disput. 5. & 6.* iterum cum Canonistis attingemus.

43 Præterea utor ad hominem argumento, quo utitur contra *Thomam Sanchez libro secundo de matrimon. disputatione 41. numero 40. Ioann. Sanchez disputatione 33. suarum selection. numer. trigésimo versic. Præterea.* Habens opinionem probabilem de media nocte, poterit ad sacra accedere sinaxim, die sequenti, tamen si ederit, vel biberit, non obstante præcepti possessione, non communicandi, nisi ieiunus, quæ auctore eodè *Thoma Sanchez*, est ex parte ipsius præcepti;

KK s ergo

ergo non obitante possessione, quæ asseritur esse ex parte Superioris, poterit Subditus habens opinionem probabilem de malitia rei præceptæ non obedire; immò hac supposita Sanchez opinione, & spoliū facere poterit probabiliter credens rem apud alium detentam esse suam.

- 44 Sed vnde digressa est reuertatur oratio, proberque demum absolute nostram sententiam. Nullus propriam relinquere probabilem opinionem tenetur, & alterius opinionem sequi, per se loquendo, vt consensu Doctorum constat apud *Vazq.* 1.2. disp. 62. cap.4. numer. 13. & Sanchez sæpe citatum. Igitur neque subditus propriam non sequi probabilem opinionem, atque probabili Superioris sententiæ subscribere tenebitur; & ratio est, quòd operans iuxta opinionem probabilem, neque imprudentiæ, neque temeritatis notam incurrit, neque est cur iure propriæ opinionis sequendæ priuetur, immò vti supra dictum est, nonnulli valde dubitant, an quis possit alterius opinionem sequi, relicta propria, quam vt regulam, & formam suæ conscientiæ habebat; sic *Gabr.* 4. dist. 15. quæst. 9. artic. 3. dub. 2. in 3. probat. 1. conclus. *Diuus Anton.* 1. part. tit. 3. cap. & §. 10. reg. 4. *Syluest.* verb. dubium quæst. 2. *Conrad.* de contrah. tract. 6. quæst. 10. conclus. 1. *Nauarr.* sum. *Hysspan.* cap. 28. addit. ad num. 283. *Cor. dub.* in suo questionario libr. 2. quæst. 3. igitur neque subditus obligatur ad præferendam opinionem Superioris probabilem, eo, vel maxime, quod accidere facile poterit, quæpiam opinari, maius malum esse obedire hic, & nunc, quàm non obedire, quando nimirum quod præcipitur iudicaretur esse iure naturali, vel diuino malum, vel quando præceptum Prepositi constitueret materiam, quam præcipit, sub aliqua virtute, minus præstanti, verb. grat. temperantiæ, præscribens ieiunium sexagenario, subditus verò sexagenarius iudicaret, ieiunare hic, & nunc esse contrarium naturæ, & contra præstantiorem virtutem, hoc in euentu, maius videretur malum ieiunare, cuius grauitas, penes communem doctrinam, ex oppositione ad præstantiorem virtutem, desumitur: idemque erit si quod iniungitur iure diuino videretur, aliàs prohibitum, ac reprobatum; atque in huiusmodi rebus, licet non admitteremus subditum esse in possessione suæ libertatis, eum sanè asserendum, esse in possessione suæ securitatis, sui que iuris, quo potest se à rebus periculosis conseruare, vnde non teneretur in eas se conijcere, nisi constaret, Superiorem iusta præcipere, vt probè Sanchez ex decem laudatis Auctoribus libro sexto oper. moral. cap. tertio numer. 45 24. ad finem. Confirmatur, quia poenitens

non tenetur relicta propria opinione, Patris spiritualis, & Confessarij opinionem sequi vt docent *Victor. summ.* vbi de confessione numer. 177. *Sot.* 4. dist. 18. quæstion. 2. artic. 5. ad 5. *Nauarr. summ.* capite 26. numer. quarto, & capit. Si quis autem numer. 77. de poenitent. dist. 7. *Ledesma.* 2. part. 4. quæstion. 8. artic. 4. dub. 6. & alij, quos referunt, & sequuntur *Enriqu.* lib. sexto de poenitent. capite 16. numero quinto in comm. litter. Z *Azor* tom. 1. libr. 2. institutionum moralium capite 17. quæstion. 10. *Suarez* quarto tomo in 3. parte disputation. 32. tota section. 5. *Vazq.* 1.2. quæstion. 19. artic. 6. disputat. 62. capit. septimo numer. 39. & 40. *Polan.* in director. Confessor. capit. 1. §. de prudentia Confessoris. *Manuel* primo tomo summ. in 2. edit. capite 62. numero undecimo, *Salon.* 2.2. quæstion. 62. artic. 2. cont. 4. paulò ante solutionem ad argumenta, & multi alij. *Salas* 2. quæstion. 21. tractat. 8. disputat. unica section. 9. à numero 81. *Valent.* 2.2. disputat. 5. quæst. septima punct. 4. in fine *Sayr.* in *Clau. reg.* libro 1. capit. nono à numero 13. Igitur neque subditus, relicta propria ad Superioris opinionem tenendam obligabitur. Dices, Confessarium non esse Superiorem. Verum superioritatem nihil conducere ad probabilitatem, opinioni conferendam, sæpe tum hac, tum superiori dictum est assertione; quod enim in se malum est, ob præceptum obedientiæ bonum reddi nequit, vt rectè notauit *Vasqu.* 1. 2. disputat. 62. numero 32. præterea cum Confessarius Iudicis habeat munus, Medici, ac Magistri; qui quidem omnes aliquo pacto superioritatem sibi vendicant necnon ius etiam habeat, vt potius stet Condemnandus, vel Absouendus dicto Iudicis, Sanandus Medici, ac docendus dicto Magistri, quàm proprio feratur sensu. hinc nostro argumento robur esse maius manifesto constat: his autem donari & nominibus, & muneribus Confessarium docent *Diuus Thomas* in 4. decis. 17. & ibi *Boauent. Medin. summ.* capite 6. *Nauarr.* de poenitent. dist. 6. capit. primo §. Caueat numer. 32. *Caietan. summ.* verb. Confessor de qualitat. Confessar. *Syluest.* verb. Confessor 3. *Reginald.* praxis primo tom. libr. 2. numero 42. Et quidem Medici munus obire Confessarium habetur Capit. Sacerdos 3. quæstion. 7. & capit. Conuertimini de poenit. dist. 1. Iudicis etià fungi officio ex *Matth.* constat 16. & capit. Quis dubitet dist. 96. & ex *Ritual.* *Pauli Quinti* de sacrament. poenitent. fol. 53. §. 1. Demum Confessarium, præsertim Parrochum, Pastorem esse, ac Ducem, cui ius, & imperium aliquod esse in oues, & milites, tum communi consensu Doctorum, tum ex terminis ipsis liquet.

Obij.

- 46 Obijcies ex *Vazq. disput. 62. num. 32. & 33* quem sequuntur Recentiores nonnulli: subditus obligatur ad obediendum in eo, quod absque peccato prestare potest: atqui rem probabiliter bonam iussus facere, potest obtemperare, eamque exequi sine peccato; igitur teneretur. Verum enim verò solutionem ab his eisdem Auctoribus optarem, in simili materia, sub eadem forma constructio argumento. Subditus teneretur obedire in quibus potest sine peccato: sed existente opinione probabili, dicente eum non teneri ad parendum, posset etiam obedire sine peccato, conformando se opinioni Superioris; ergo teneretur obedire. Sicut itaque ex contrariis nonnulli merito negarent vim habere hanc ratiocinationem, ita & nos superius argumentum; cui in forma respondemus, obligari quidem subditum ad parendum, quando simpliciter & absolute sine peccato potest, minimè verò gentium, quando probabiliter non potest sine peccato: etenim esto si efformaret sibi conscientiam, iuxta Superioris opinionem, absque peccato formaliter sanè pareret; nihilò tamen minus periculum esset attingendi, materialiterque operandi, quod malum est in se, ac reuera, ad quod minimè teneretur, uti nec etiam obligatur, si duceretur opinione probabili dicente posse tunc non obedire.
- 47 Ex his sequitur primò, tamen si probabilior esset opinio Superioris, dicentis hanc rem esse bonam, adhuc non teneri subditum obedire, si contrariam habeat opinionem probabilem ob fundamentum adductum *num. 28. à contrario applicatum.*
- 48 Huius autem esse loci præterea censeo ultimam conclusionis partem probare, quæ ex eo constat, quod auctoritas Summi Pontificis maxima est in terris, agiturque de re gravissima, & extra dubium censi potest non nisi ex gravibus causis, Christi Vicarium iniungere Præsulatum alicui, ad quem detrectandum magna opus est subdito probabilitate, nè dicam morali certitudine: merito igitur diximus maiorem probabilitatem præferre in omnibus alijs materijs nostram assertionem, quam in Episcopatu à Summo Pontifice iniuncto.
- 49 Fit secundò probabiliter sentientem, se non esse idoneum ad Episcopatum in rigore non teneri obedire, ut *numero 29. dictum est.*
- 50 Fit tertio, non posse iussu Superiore punire subditum, non obedientem, atque ad id ductum opinione probabili; quia cum non obediendo minimè delinquat, nullusque dignus sit poena, absque culpa, non potest puniri à Superiore ius ad id non habente, ut probè *Ioann. Sanch. disput. 33. selectar. num.*
43. & *disput. 44. num. 27.* Id autem intelligo ni subditus peccet in modo, sed debita cum reuerentia maximè in re nostra suas Pontifici exprimat rationes.
- 51 Octava conclusio. Subditus impeditentis ad Episcopatum à se amouibilibus laborans, teneretur ea remouere: si autem essent à Pontifice amouibilia, tenebatur ea illi aperire, sic expressè *Diuus Thom. citatus 2. 2. quæst. 185. art. 2. præsertim ad 2.* Cum enim obedire teneatur Papæ præcipienti, ea etiam quæ ad hunc finem necessaria sunt teneretur, dum potest, adhibere, ut per se constat.
- 52 Nona conclusio. Si certò moraliter saltem cognosceret quis sibi malum esse Episcopatum, ob manifestum, verbi gratia, defectum doctrinæ, tunc obedire non teneretur; ut probè *Diuus Thom. citatus;* esset enim manifestè, vel saltem moraliter illicitum, atque iure naturali diuino prohibitum, ad quod consequenter, humano præcepto, ligari quis non posset; cum omne naturale diuinum præceptum præferendum sit humano, ut videre est apud *Sanch. libr. 1. oper. mor. cap. 10. De defectu autem scientiæ legendum est cap. 1. disput. 1. libr. 3.*
- 53 Decima conclusio. Si daretur opinio probabilis in aliquo dicentis, te non teneri Superiori præcipienti Episcopatum obedire, ex ea parere non teneberis, licet alteri etiam probabili subscribens posses obedire. Deduco ex generali asserta doctrina à Doctoribus de obedientia, & in Superioribus à nobis sæpe indicata, & videre est apud *Sayrum libr. primo Clau. Reg. capit. 12. numer. sexto, vers. illud tamen, & Sanchez libr. 6. oper. moral. capit. 3. numer. 7.* quia illo tunc non præponderat certitudo possessionis præcepti, quæ existente contraria opinione probabili hic, & nunc vocatur in dubium, neque supponitur certa prægrauans: alioquin magis, quam libertas, quæ subdito est ad subscribendum alterutri ex probabilibus opinionibus, tanquam regulæ suæ operationis.
- 54 Idemque sentirem quamuis subditus opinionem Superiori fauentem sua crederet probabilior: sic expressè *Sanchez laudatus,* quod maior illa probabilitas firmam omnino non reddit superioris possessionem, neque adimit subdito libertatem sequendi ad libitum alteram opinionem, etiam probabilem, quam probabilitate non priuat.
- 55 Obijces eo vel ipso, quod subditus probabiliter rem præceptam esse malam, aut extra limites potestatis Superioris opinetur, probabilem potest opinionem sibi fundare, quæ non obligari ad rem probabiliter malam & extra fines facultatis Superioris arbitratur; igitur perinde non tenetur.

nebitur parere, siue sequatur opinionem distantem hic & nunc ipsum non teneri, si rem præceptam probabiliter iudicet esse malam, extra limites potestatis Præpositi, ex quo iudicio necessaria sequela conficitur ad parendum non esse obligatum. Respondeo iuxta probabiliorem, quam sequuti sumus, opinionem assert. 7. verum id esse, ut satis probatum ibi est iuxta contrariam verò sententiam, quam assert. 6. probabilem etiam iudicauimus, neganda est consequentia; ex eo enim quod subditus rem malam, aut extra cancellos potestatis Præpositi, rem iniunctam probabiliter opinetur, non potest sibi concedere opinionem, atque efformare conscientiam distantem, se non esse obligatum; & ratio est, quia penes hanc opinionem, Superior potestatem videtur habere cuncta præcipiendi, quæ euidenter illicita non sunt, vel extra sferam potestatis Prælati, ut assert. 7. abundè dictum est.

Quæ ad exactam præpositæ quæstionis dilucidationem præterea desiderantur, sequenti expenduntur capite, ubi soluetur Aduersariorum ratio.

CAPUT IV.

An liceat Episcopatum iniunctum ratione periculi recusare.

S V M M A.

Approbatur doctrina docens ratione periculi veniale, vel indifferens opus transire posse in mortalem culpam. n. 1.

Verum distincta est ratio de periculo, duplici addita limitatione. n. 2.

Prima ratio temperandi communem doctrinam de periculo ex graui necessitate illud adeundi. num. 3.

Secunda ratio generalis doctrina de periculo limitanda ex mutatione circumstantiarum, & maiori cautela desumpta. n. 4.

Cui teneatur obedire qui ad Episcopatum promouetur. n. 5.

Qua de causa possit Pontifex iniungere Episcopatum. num. 6.

Moraliter non inuestigandum est cui possit præcipere Pontifex Episcopatum. n. 7.

Potest præcipere homini etiam per votum ligato, qui tenetur ei parere. num. 8.

Soluitur ratio dubitandi præcedentis capitis num. 2. appositæ. num. 9.

QUæ hætenus dicta sunt ad Episcopatum secundum se spectati faciunt; superest, quod mox breuiter præstabitur, ut eundem, quatenus aliquo pacto alicui periculosum clarius expendamus. Quamquam igitur spectata generali doctrina, quam tradunt *Dinus Bonavent. dist. 17. par. 3. art. 2. quæstion. 1. Caiet. & Armit. in sum. verb. periculum. Cap. lib. 2. de iust. hæret. punis. cap. 17. Nauar. sum. lat. cap. 3. num. 14 Cordub. in sum. quæst. 4. fol. 19. Soar. tom. 4. in 3. part. disp. 32. sect. 2. ad finem Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 8. num. 1.* spectata inquam hac doctrina docente in mortalem culpam transire, ex se vel veniale, vel indifferens, si operam occasionem, ita proximè se exponat, ut moraliter in proximo peccandi periculo censeatur constitutus *Ecles. 3. Qui amat periculum prouidet in illo*, quia salutem spirituales parui facere conuinceretur, quam manifesto deperdendi periculo obijceret. Et in re nostra aliquis videtur expolitus morali periculo, qui Prælatum iussus adire, moraliter censeret illum ei futuram occasionem mortaliter peccandi, quod ille itatus homines eiusdem ac suæ constitutionis, his animi perturbationibus vitijs, ægritudinibusque affectos, ad peccatum facile inducere soleat; vel experimento compertum ei esset minoribus etiam occasionibus, quam quæ munus comitantur Episcopatus, ipsum in lethale inducere solere, & consequenter acceptio Episcopatus lethalis ei esse videretur, qua ductus ratione *Sor. lib. 10. de iust. quæst. 2. art. 2. fol. ad. dubit. 1.* scripsit huiusmodi hominem neque debere, neque posse Episcopatum acceptare; cum nemo spiritualis detrimentum salutis subire tenetur, quocumque etiam boni communis prætextu, iuxta Magistri Dei, & hominis Christi monitum, *Quam commutationem dabit homo pro anima sua? Matth. 18. quod septimam nostram roborat conclusione*

2 *superioris capitis.* Ceterum cum, ut probè hac de difficultate Prælati sermonem habens *Valenz. 3. tom. disp. 10. quæst. 3. punc. 4. col. 1865. vers. & primo*, non idem sit in periculo versari, ac esse in peccato licet allata doctrina tum à *Soto*, tum à nobis de peccato sit verissima, ut etiam de periculo generaliter loquendo; verum quia hæc eadem communis doctrina temperanda est

3 *Primo* ni grauis causa personam periculum aduentem, ei se exponendi, urgeat, ut esset in re nostra necessitas, vel utilitas Ecclesiæ, ad capessendum Episcopatum, vel etiam post vnam vel alteram humilem, ac reuerentem apud Pontificem excusationem habitam, præteritum cum notabili detrimento, aliorumq; scandalo se non ostendere, idcirco una ex his

ex his urgentibus causis posset, ac teneretur quis iuxta 6. *præsertim assert. superioris capit.* hic & nunc obedire, cui subdito sanè periculum non esset moraliter voluntarium; quòd non sponte, sed iussus, nec sine detrimento vel communi, vel proprio Præfultu iniunctum reiicere posset, vt egregiè docemur à *Basil. in consil. monast. cap. 4. pag. 489.* Qui urgente aliqua causa, & necessitate se periculo obijcit, vel permisit se esse in illo, cum tamen alias nallet; non tam dicitur amare periculum, quàm innitui illud subire, & ideo magis providebit Deus ne in illo pareat. Faut *Cap. Consultationi de frig.* ubi permittuntur coniungati, quorum coniugium est occultè irritum, tanquam fratres cohabitare, non sine contractum periculo, ratione scandalì proptereaque infamiz vitandæ; & ita docent *Divus Th. 2. 7. q. 10. art. 9. in fine Sot. lib. 5. de iust. quasi. 1. art. 6. conclus. 2. Nauarr. sum. lat. cap. 3. num. 15. Cord. & Soar. paulo ante citati Henric. lib. 4. de panit. cap. 24. num. 4. Sanch. lib. 1. oper. mor. cap. 8. num. 3.* & huic prospiciens limitationi *Valent. supra laudatus vers. quibus docuit, iussum Episcopatum inire,* debere opinionem deponere de peccato futuro, iuxta nostram 6. *conclus. superioris cap.* nam Deus, qui propter communis boni necessitatem illum Episcopum constituit, facillimè à peccato poterit præservare; non enim Episcopatus (vt probè idem auctor prosequitur) necessaria culpam causa est peccati; cum in Præfultu statu possit quis sanctissime vivere, vti nos *lib. 1.* vberius diximus, atque egregiè *Sanctus Athanasius in epist. ad Dracontium fugientem Episcopatum in fine* scripsit.

- 4 Hinc secunda ratio temperandi communem, & generalem de periculo regulam desumenda est, quam in duobus litam esse probè docent *Nauarr. Alcoz. Cord. citati, ac Sanch. num. 2. in mutatione, scilicet, circumstantiarum, atque in maiori cautela, quæ deinceps speratur.* Has autem in electo Episcopo, & esse, & futuras licet facili negotio colligere, ac sperare, tum quia magna est conditionis mutatio ex privata, forte in ascendente ad Episcopatum; cuius status, etsi onerosus sit, maioremque inuoluat obligationem; maiora tamen ex diuina misericordia, institutione, ac providentia, habet promissa auxilia, quando ex obedientia initur, maioremque auocationem à peccatis; quibus auxilijs priuatæ personæ iter tantam dignitatem sustentandam adeo expeditum non est; tum quia à viro tam humiliter de se sentiente atque ex obedientia tantam ineunte prouinciam, cautio speranda est maior, quàm ab eodem priuatam antea vitam agente. Accedit ratio

boni communis, ob quam videtur iustus, & censendus est probabiliter etiam teneri; delatum Episcopatum acceptare sub dictis circumstantijs, quicquid in contrarium dixerit *Sot. lib. 10. de iust. q. 2. art. 2.*

- 5 Quæres, cui tenetur obedire, qui ad Episcopatum promouetur? Respondeo absolute Summo Pontifici, cuius interest, & vniuersalis Ecclesiæ cura, & Episcopatus conferre, atque iniungere, sic *Divus Thomas 2. 2. qu. 185. art. 2. Sot. citat. & Valent. 3. tom. disp. 1. q. 3. p. 1. 3. assert. 6. Panorm. Cap. Per tuas de vot. num. 5. Soar. de relig. tom. 3. lib. 10. cap. 10. num. 19. apud quos alij.* Religiosus præterea suo immediato Superiori quando parere teneatur diximus *cap. 2. 3. & 4. disputationis 1. præsentis lib.* Alijs verò Electoribus, vt Capitulo, cui facultas esset eligendi Episcopum, Regi, Principi, aut Reipublicæ quodam modo eligentibus, tametsi in rigore nullus in hac re teneatur proprie; tamen ex radice necessitas oriri poterit obtemperandi, vel quòd Electores probatæ vitæ, ac sapientiæ, vt Rex piissimus ex sapientissimo suo Consilio aliquem eligens necessitatem, vel vtilitatem, alicui demonstraret industriæ personæ electæ, quæ urgente teneretur acceptare ex caritate; vel saltem tutius, si vellet, posset manum dare opinionem, ac desiderio alterius prudentis, vel plurium sanctissimorum virorum, ei subscribens, quàm in re propria, merito suæ præferre prudens consilium esset: ita citatus *Sotus ad secund. qui addit. Attamen quando electores viri sunt probi, qui sancto zelo electionem faciunt, non opus est electum difficilem se gerere, immo consultius est electionem acceptare, & infra, tunc vel maxime dum Exasulum, qui digni sunt inopia, laboratur, atque adeo Ecclesiæ Christi bonarum opus habet obsequio: nè doctorum prudentium, atque integerrimæ vitæ virorum, in hac re pertinacia, mox (quod Deus auertat) assensu toribus affectisque, nec non indoctis homuncionibus sacrosancta sacerdotia præcedant.*

- 6 Quæres secundo, qua de causa possit Pontifex Episcopatum præcipere? Respondeo non modo ex necessitate, sed ex quavis alia rationabili causa; eum non sola necessitas in textibus *num. 6. relatis superioris cap.* sed aliz rationes exprimantur; tum quia Summo Pontifici suprema est potestas obligandi quempiam idoneum ad Ecclesiæ regimen, ad quam maximè facit facultas expedita eligendi, & conferendi Præfultus pro vtilitate, & communi Ecclesiæ bono; igitur si ad communem Reipublicæ Christianæ bonum censuerit Papa expedire idoneum, poterit ad Præfultum obligare præcepto. Confirmatur, quia lex vel Imperator ius habet

- bet præcipiendi subditis, ut munera capessant Magistratusque Reipublicæ, quare lib. 10. Codicis tit. 31. de decur. lib. 18. præcipitur, si ad Magistratum nominati anserint, requirantur, & si pertinaci animo eos latere potuerit, his ipsorum bona permittantur, qui præsentis tempore in locum eorum ad decumvirates munera vocabuntur, & infra, omnes enim, qui obsequia publicorum munerum tentauerint declinare simili cōditione teneri oportet; ergo à fortiori hac Summo Pontifici potestas erit, etiam in eos, qui in contrarium voverint, ut nos sequenti capite dicemus, docetque Host. in Cap. si Dominus 11. quæst. 3. Neque moraliter, utrum cuilibet idoneo præcipere possit Episcopatum, disputare, fas est, ut probè Soar. citatus, sed ei ad minimum post unam, vel alteram supplicationē obedire quis tenebitur, neque indagandæ sunt rationes, cur huic potius, quàm alijs id munus iniungat Papa, quas tamen daremus nonnunquam illum non habere sufficientes, nè quilibet detestando, Pontificis frustraret potestatem, necesse est, ut omnibus idoneis hoc posse imponi præceptum dicatur, sic probè idemmet Soar. num. 20. cui tamen ad hoc necessitatem requirenti (nec video quam consequenter) non assentior, subscribens potius Host. de vot. numero 4.
- 7 Aleff. cap. 30. Saneb. lib. 4. oper. moral. cap. 3. num. 39. afferentibus etiam si Papa absque necessitate Ecclesiæ iniungeret Episcopatu habenti votum non acceptandi, teneretur hic voto ligatus iussus obedire; quod in eo voto non censetur exclusæ auctoritas Pontificis, contrarium præcipientis. Quamobrè nihil contra votum hoc præcepto quomodocumque imposito fieret, verum de hoc iterum recurreret quæstio ultimo capite huius disputationis agitata.
- 9 Ex his patet solutio rationis dubitandi num. 2. & 3. superioris capitis relatæ.

CAPUT V.

An liceat votum non procurandi, vel non acceptandi Episcopatum.

S V M M A.

Ratio brevitas servanda in dilucidatione huius quæstionis. num. 1.

Puncta disputanda ibidem.

Opinio afferentium, votum non acceptandi esse illicitum. num. 2.

Quando illicitum erit sibi procurare Præsul-

tum, licitum erit votum non procurandi. num. 3.

Votum absolute nuncupatum non procurandi Prælaturam validum est. nu. 4. & 5.

Votum, vel iuramentum in nullo euentu acceptandi Præsulatus est illicitum. num. 6.

Votum non acceptandi Prælaturam absolutum, seclusa tamen eius obedientia, qui contrarium potest præcipere, atque seclusa obligatione caritatis, validum est nu. 7.

Non tamen ob aliquam rationem, derogantem perfectioni status Episcopalis. ibidem.

Cur in formula non acceptandi Prælaturam Societatis Iesu, casus necessitatis non expressus sit. num. 8.

Quando non constat de voventis intentione, an fuerit includendi casum, quem excipere tenetur, votum emissum est validum, & licitum. num. 9.

Quicquid sit de voto Societatis Iesu quodcumque aliud non acceptandi Prælaturam intelligendum est non solum sub conditione, ni urgeret in contrarium necessitas præcepti caritatis, sed etiam sub conditione, ni aliter iniungeretur a legitimo Superiore, absque etiam peccati mortalis obligatione numero 10.

Non discrepat Sanctus Gregorius, faves autem Divus Thomas sententia auctoris. numero 11.

Afferitur solutio Soar. ac rejicitur. numero 12. & 13.

Confirmatur opinio auctoritate Gregorii ex Cap. 1. 85. dist. num. 14.

Rejicitur solutio Soar. num. 15. & 16.

Germanus sensus cap. 1. citatæ dist. 83. numero 17.

Et si per singularem obiecti mutationem, votæ obligatio nonnunquam cessaret, votum tamen non acceptandi Prælaturam requirit iudicium, & iussione Papa licet nolentis obligare ad peccatum. numero 18. & 19.

In dubio, an hic voto ligatus, parere teneatur Papa iubenti non tamen sub peccato mortali, Soar. opinione, non tenetur. nu. 20.

Auctoris sententia. num. 21. 22. & 23.

A Papa iussus, sine obligatione peccati Præsulatum inire, licet poterit, etiam si voto fuerit ligatus, obedire: non obediens tamen non peccaret; etsi posset ratione finis. numero 24.

1 **A**bsolute ac secundum se spectatum, hanc agendi quæstionem mihi consilium est.

2 Et quidem non ambiendi votum esse validum, nullum existimo Auctorem esse, qui neget; est enim turpe subditiis circumstantiis infulam ambire, igitur bonū erit, & quidem

dem melius abstinere; ac proportionata voti materia, ut ex conclus. 1. constabit clarius. In alijs verò casibus nonnulli sunt, qui votū saltem non acceptandi reprobant, ita Gloss. cap. Vnico verb. sacrosanctis dist. 85. immo & Text. qui vicio vertit Episcopo iuramentum non accedendi ad Episcopatū *Dinus Thom.* in 3. dist. 39. quest. 1. art. 3. questione 1. ad 3. & ibi Riccard. art. 2. quest. 3. *Romanus singulari* 507. *Aug. verb. iuramentum* 5. num. 3. *Nanarr. sum. cap. 12. num. 16. Palat. in 4. dist. 28. disp. 1. ante medium vers. si quis autem Barbos. leg. alia* 15. §. eleganter num. 28. ff. solut. matrim. & Alij apud *Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 18. num. 29.* pro qua opinione referri etiam possunt Auctores asserentes esse illicitum iuramentū non acceptandi Episcopatum apud *Soar. 4. tom. de relig. lib. 6. de prof. Societ. Iesu cap. 8. num. 6.* à quo momenta rationum, quibus id probant afferuntur à num. 2. usque ad 6. & à *Sanchez. citato.* diluuntur autem à numero 23. ac deinceps per *Soarium, per Sanch. verò numero 39.*

3 Prima sit assertio. Quando (ut cap. 1. à num. præsertim 14. ostendimus) malum est sibi procurare Episcopatum, validum de eo non procurando erit votum, seu iuramentum. Est communis sententia ut ex *Superiori capite 4 & 3.* constat, à qua nescio an quis discadat Auctorum. Confirmatur præterea, quod ambitionis, siue præsumptionis, ac superbiz, viciū frenare optimum quid esse, vel ipso naturæ certum est lumine, meliusque sane bonum; ergo promissio de cauendo hoc vitio, erit optima, & consequenter valida de bono Deo gratissimo, nec refert naturali diuino nos ad id teneri præcepto, cum materiam diuinorum præceptorum, esse posse licitam etiam voti, exploratum sit apud *Dinum Thomam. 2. 2. quest. 88. art. 2. Caiet. ibidem dub. 1. Sol. lib. 7. de iust. quest. 1. art. 3. col. 8. vers. respondetur Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 3. Soar. lib. 3. de vot. cap. 3. & apud alios, quos hi citant, ac sequuntur.* Denique hoc voto, & priuato propriæ animæ bono, nec non christianæ etiam Reipublicæ consulitur, nè sacrosancta Sacerdotia pessum eant, atque ambitionis superborum hominum malis artibus pateant, uti monet *Leo Papa epist. 85. alias 83.* & refertur cap. *Miramur dist. 61.* *Miramur* (inquit) tantum vos per occasione temporis imparati, aut ambientium præsumptionem aut tumultum valuisse popularem, ut indignis &c. gubernatio Ecclesia crederetur, non est hoc consulere populis, sed nocere, nec præstare regimen, sed augere discrimen & infra, Principatus autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiamsi moribus, aut assibus non offendit ipse tamen initij sui est perniciosus exemplo, & difficile est, ut bono peya-

gantur exitu, quæ malo sunt inchoata principia. alijs probat idem *Sanch. lib. 6. cap. 18. num. 30.*

4 Secunda conclusio. Votum absolute nuncupatum non procurandi Episcopatum, validum est; nam esto quis, quoad nonnulla, ad infulam necessaria, possit se iudicare aptum, uti cap. 1. num. 18. dictum est. atque ex necessitate saltem urgente Reipublicæ Christianæ, licet sibi procurare, ut à num. 19. docuimus, immo votum, hac urgente necessitate, validum esse, doctrina cap. 2. num. 4. demonstrat, sic etiam sua exponendi studia, desideriumque Pontifici ut num. 5. ibidem; at rem esse plenam periculi nullus negabit, ac satis superque difficilis, nè præposterè procuraretur, ut nos cap. 1. huius dispens. num. 16. vel ex aliquo prauo affectu naturæ ad malum semper decliuis, vel ex præsumptione, ambitione, vel superbia ut num. 19. citati cap. scripsimus. Quamobrem votum absolute talis, ac tantæ non procurandæ Prouinciæ, videtur validum: quippe quod in materiam ex se ad humilitatem spectantem Deoque, gratissimam tenet, quam tot doctrina, ac sanctitate vitæ prædicti hominis complexi sunt. quorum nomina referunt tum *Soarius laudatus num. 2. tum Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 18. num. 33.* ut igitur plerunque illicitum est Episcopatum procurare, sic absolute non procurandi votum erit licitum.

5 Obijcies, rectè nos minimè ratiocinari; nam etsi plerunque præsare, obire, ac procurare infulas, licitum non sit; ac aliquando, & licet, & nonnunquam etiam caritate tene-mur, præcise quocumque positio, atque humano præcepto, ut cap. 3. num. 13. dictum est; igitur hoc in euentu votum prædictum nullius roboris erit: Respondeo cum hic casus raro contingat, vel si contingat, potius ei obuiam ire, Prælatorum interit, vel Summi Pontificis, cuius est opportuna periclitati, etiam peculiari Ecclesiæ adhibere remedia, tuerique Christi gregem contra irrum-pentes lupos, quin priuati homines ei consulere teneantur, prælaturas procurando, nō sine scandalo proximorum, & ambitionis propriæ suspicionem; quippe auctore *Gregorio lib. 7. epist. 110.* & habetur 1. quest. 6. cap. Vltimo, Sicut is, qui inuitatus renuit, quasi non refugit à sacris est altaribus admoendum: sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit est proculdubio repellendus &c. Accedit quod tali sub euentu, cum multum mutaretur voti materia eius tolleretur obligationem, iuxta generalem de votis regulam; quare non est cur huius casus exceptio in voto absolute prolato adhibenda necessario sit, quod illo tunc, necessitate urgente, habenti tale votum fas esset sese Pontifici exponere, suumque deside-

desiderium prò necessitate laborantis Ecclesie spiritualisque boni proximorum aperire, ut docuimus *cap. I. num. 21.*

- 6 Tertia conclusio. Votum, vel iuramentum in nullo penitus euentu acceptandi Præfatus sibi oblatus, est illicitum, ac temerarium, sic *Sanch. lib. 6. oper. mor. cap. 18 num. 31.* Ratio autem est, quia ut modo dicebamus, occurrere casus potest urgentis necessitatis, verb. grat. inter hæreticos, vel infideles, ut si nullus alius idoneus inueniretur; quando præceptum, absque dubio, vrgeret sub mortali, Præfatum acceptandi, ut probè *Syl. uest. verb. Episcopus quæst. 3. in fine Archid. cap. si electio num. 2. Ioan. And. num. 3. de elect. in 6.* Posset etiam accedere præceptum Superioris, etsi tanta non existente necessitate, iuxta dicta *Superiori cap. num. 7. & 8.* igitur si hos excluderet casus hoc votum inualidum, ac temerarium esset; sic etiam quamuis votum Episcopatus non acceptandi, per se sumptum, seclusis casibus nonnullis, ut sequenti dicam assertione, validum sit, nihilominus tamen si absolute nūcuparetur, atque in omni euentu per modum coniuncti atque complexi, non acceptandus Episcopatus promitteretur, totum votum irritum esset, neque obligaret tantum ad casum licitum contrarium, ut probè demonstrat *Sanch. lib. 4. sum. cap. 10.* Confirmabitur hæc assertio auctoritate *Diui Thomæ num. 8.* afferendæ.

- 7 Quarta conclusio. Votum non acceptandi Prælaturam, seclusa in contrarium obedientia illius Superioris, qui ad acceptandum potest obligare, vel seclusa obligatione caritatis, validum est. Prima pars omnium est Auctorum Societatis Iesu, qui hac de re scripsere, quibus fauet *Sanctus Thomas* expressis habens verbis allatam assertionem *2. 2. quæst. 183. art. 2. ad 3. & alij apud laudatos Doctores.* Huius autem sententiæ præcipuum fundamentum est, Sanctissimorum exempla virorum quæ fuscæ à *Soar.* referuntur *4. tom. de relig. lib. 6. de prof. societ. Iesu num. 10. & breui à Sanch. lib. 4. summa cap. 8. num. 37. & lib. 6. cap. 18. num. 33.* Secunda probatur è Societatis Iesu instituto à summis Pontificibus approbato, cuius mentionem supra fecimus. Illud autem silentio non prætereo, quod *Soar. citatus* affert argumentum *num. 14.* non parum perfectioni status Episcopalis derogans, nobis nequaquam placere ut *lib. 1. disp. 2. cap. 2.* nec etiam placuit, neque eo utitur *Diuus Thomas*, qui solum hoc votum se extendere ad non querendum, neque acceptandum, ni urgente obligationis necessitate loco citato scribit; non tamen inficior, absolute non admittere Præfatum, propriæ salutis, esse securius; quo ad propriam æstimationem, esse humilioris & à

præsumptione, ambitione, ac superbia remouit, dummodo paratus quousque sit eum admittere ubi obedientia, vel caritas obligauerit, ut mox dicam.

- 8 Præterea hæc etiam secunda pars assertionis videtur aperta *Hos. sum. tit. de vot. num. 4. Abulens. cap. 30. Num. quæst. 57. Aftens. quem refert, ac sequitur Guttier. de iuram. 1. part. cap. 72. num. 9.* ubi aiunt licitum esse hoc votum, casum excludendo necessitatis *Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 8. num. 37. in fine, & lib. 6. cap. 18. num. 33. & 36. Soar. tom. 4. de religione lib. 6. de prof. Soc. Iesu cap. 8. d. num. 14.* Probatur auctoritate *Diui Thomæ 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 2. dicentis.* Si quis iuraret non acceptare Prælationem in casu, in quo expedit eam accipere, esse iuramentum illicitum, ut Superiore docuimus conclusione; igitur idem erit de voto per necessariam sequelam; cum defectu bonitatis materiæ illud laborare iuramentum asserat Sanctus Doctor. Subscribunt præter citatos Auctores *Sot. lib. 10. de iust. q. 2. art. 2. ad 3. Cord. sum. quæst. 154. Manuel. 2. tom. sum. capit. 94. num. 15.* fundamentum autem huius partis ad finem secundæ conclusionis à nobis indicatum, est, & amplius declaratur, nam licet Papa præcepto non præscriberet positiuo, si tamen vrgeret periclitatis Ecclesiæ necessitas, adeo ut ad prudentis iudicii trutinam redacta re, censeretur quis ex præcepto caritatis obligatus, etiam si voto ligatus ad infulam non acceptandam antea fuisset, eam solum oblatam, neque iussus admittere procul dubio teneretur; quia casum hunc eo non comprehendit voto, consensu Doctorum compertum est, votum enim contra caritatem obligare minime potest, siue circa quam versatur materiam votum: siue vouentis intentionem spectes, & hunc etiam excludi casum per formam voti à Societatis Iesu Professis emissæ, *Voueo non consensurum in me: electionem, quantum in me fuerit, nisi coactus obedientia eius, qui mihi præcipere potest sub pœna peccati docent, tum Soar. citatus cum Sanch. lib. 6. sum. cap. 18. num. 36.* quibus subscribo non ex fundamento *Soarij*; quod quidem ob eius acumen non satis percipio; sed quia dictio taxatiua nunquam excludit casus, similem habentes rationem, ut ex multis tradit *Euerard. in suis topic. loco à natura distinctionis taxatiua*; tum quia in hoc casu esset mortale non acceptare Præfatum, ut probè *Sanchez citatus*: tum quia rarus est hic casus, ut super indicabam, & eo eueniente, satis obuiam iri censeretur necessitati Proximorum, vel obedientia summi Pontificis, cuius interest illi prospicere, ex qua Præfatus acceptandus esset, vel ipsamet natura voti, absque alia expressione; quod quidem votum tali muta-

mutatione facta, robur non habere censetur, vel ad succidendam occasionem, quam ambitio, & natura in malum prona suggerere possent, fingendi necessitatem proximorum, si in formula prædicta exprimeretur, cum in propria causa nemo sit rectus extimandus arbiter; & licet necessario subintelligatur, cum tamen raro contingat, ob dictas etiam rationes merito non expressus est.

9 Quinta conclusio. Quando non constat de vouentis seu iurantis intentione, an fuerit includendi casum, quem excipere tenetur nec ne, votum, seu iuramentum absolute emissum, est licitum, ac obligare censetur, sic *Sanch. lib. 6. sum. capit. 18. num. 34.* Ratio est, quia quando quis actum facit, qui potest in vno casu esse permissus, taliter censendus est fecisse, ut probè *Menoch. ex multis tradit lib. 3. præsump. 12. num. 65. & fusè lib. 5. tota præsump. secunda.* Præterea in dubio præsumitur iuramentum emissum in casu licito; cum in dubio, delicti præsumptio fugienda sit leg. *Merito ff. pro licito*; & benignior interpretatio accipienda *Cap. Ad nostram de vir. iur. & ea potius interpretatio præsumitur ex quo actus valeat, ut ex multis probat Menoch. lib. 3. citato præsump. 29. num. 45. & lib. 6. præsump. 4. d. num. 1. & ita docent Glossa in cap. Vnico verb. Sacrosanctis dist. 85. & ibi Turrecrem, art. 1. num. 3. Hostien. sum. tit. de vot. num. 4. & 2. pars. sum. lib. 6. tit. 43. articul. 1. quest. 6. Abulens. cap. 30. num. quest. 57.*

20 Sexta conclusio. Quicquid sit de voto Professorum nostræ Societatis, quod eruditè expendit *Soar. citatus*, si quis votum emitteret non acceptandi Præsulatum, non modo subintelligenda esset conditio obedientiæ Superioris, aliud præcipientis, & obligantis, nec non necessitatis urgentis præcepti caritatis; verum etiam conditio expressæ voluntatis legitimi Superioris non obligantis ad mortale, sed solum declarantis melius esse maiusque Dei obsequium, atque ad Reipublicæ Christianæ bonum acceptare præsulatum, ad quem quamuis non obligaret, cum tamen simpliciter iniungeret sub mortali. Ductor primo, quia votum non acceptandi Præsulatum validum est, quando infusa melius censetur bonum, ac Deo gratius; ergo censente, ac declarante hic & nunc Summo Pontifice esse melius Præsulatum acceptare, ac Deo gratius, votum non acceptandi, carere prorsus censetur robore. Et sane si de summo Pontifice sciente illud votum sermo sit, videtur res clarior, cum eo non obstante hic & nunc melius iudicet bonum Episcopatum, quam non Episcopatum, huic etiam voto ligato. Quod si fiat huiusmodi declaratio à summo Pontifice, & obtestaret solum hic voto ligatus, neque exponeret Papæ

suum proprium votum, quo deinceps est, ut facere posse supra diximus; & si consultius esset illud aperire, nihilominus tamen etiam arbitror illud non aperiendum posse Præsulatum delatum acceptare, quin contra votum faciat. Ratio autem est, quia vel semper melius fuit bonum respectu huius, Episcopatus aut eius acceptatio, vel hic & nunc? si semper ex omnium complexione circumstantiarum, nunquam fuit validum votum non acceptandi, defectu materiæ aptæ, quippeque, quando impossibilis, mala, vel contra consilium diuinum fuerit, ac de minori bono, voti validi nequit esse obiectum, ut exploratum consensu Doctorum est, & constat ex regula deducta ab *Abbate Cap. Placuit num. 4. de conuer. coniug. ex illo tenui, & cap. Quidem eodem titulo*, quam etiam approbat *Sanch. lib. 4. oper. mor. cap. 9. num. 7.* Quod si hic, & nunc censetur melius bonum Episcopatus, cum antea tale non haberetur, profectò ex tanta variatione materiæ, non censetur hoc votum obligare, per communem Doctorum sententiam asserentium, si voti materia ex licita mutetur in illicitam, vel in indifferentem, vel contra consilia, eiusque mutatio sit perpetua, ut in casu nostro, ratione perpetuitatis status Episcopatus nulla prorsus erit obligatio voti; non secus ac si possibilis materia mutaretur in impossibilem, ut probè consensu Doctorum citatus scribit *Sanchez lib. 4. oper. moral. capit. 2. num. 23. ad 3. & cap. 9. num. 7.* atque de hoc voto in speciali, non modo non acceptandi, sed etiam dignitatem non procurandi, docet *Soar. 4. tom. de relig. lib. 6. de prof. relig. Soriet. Iesu cap. 7. num. 8.* cuius obligationem cessare vult, quando tantam, ut diximus subit materia mutationem. Secundo si diuina voluntas non præceptiua, sed ad instar voluntatis significantis quasi consilium, tamen si nolentis præceptum imponere de meliori bono Præsulatus, alicui indubitanter ac certo innotesceret, procul dubio coram Deo posset parere, se illi conformare, ligatus alias voto contrario; ergo hoc idem indicante eius Vicario, non obstante in contrarium voto, temeretur quispiam Episcopatum capessere, immo aliqua ratione à fortiori etiam in externo foro; cum umbra etiam ihussonis, vel falsæ reuelationis cessare in casu nostro; quare non modo securus esset in conscientia, ut in primo euentu; sed etiam in foro externo, tamen si in eo de suo voto constaret. Tertio hic, & nunc maius, & est, & censetur Dei obsequium Episcopatum acceptare; igitur si sub ea generalitate non acceptandi, votum fuit emissum, ut hunc, quem modo dixi, non exciperet casum, non modo imprudenter fuit emissum, verum etiam tali posita

ma.

materiæ mutatione censendum, nunc saltem non esse validum, ex declaratione Summi Pontificis de tanta materiæ mutatione. Antecedens ostenditur; quod euidentior perpensis circumstantiis poterit dari casus, in quo maius, ac Deo gratius opus sit capeßere Præsulatum, eumque regere maximo cum animarum emolumento, non sine propriæ animæ spirituali utilitate, quam ex humilitate minus hoc reiicere; neque opus est semper præcepto Pontificis, quippe quod cum ex libera eius pendeat voluntate, varijs de causis poterit iudicari non imponendum: neque enim eadem, quæ necessariæ sunt causæ ad putandum hoc præstantius esse bonum, eadem etiam cogunt ad impositionem præcepti absoluti, etsi posset quidem imponi; immo impossibile non est accidere, ut Episcopatum adire materia censetur consilij, & non præcepti, neque etiam à Pontifice imponendi, quod tantæ perfectionis statum iniungi, sine graui causa nequit; quamuis consulto suaderi valeat propter maius Dei obsequium, maiusque Proximorum bonum spirituale, quod priuato bono, nec necessario actus humilitatis, longè præstantius est: ergo notum non acceptandi Præsulatum non solum obedientiam expressam Superioris, contrarium præcipientis, atque obligantis ad peccatum debet excipere, nec non necessitatem Ecclesiæ ob quam ex caritate quis teneretur, sed simplicem etiam obedientiam Superioris iniungentis quidem, non tamen obligantis ad mortale, quod nec penitus renuit Soar. tom. 4. de relig. tum lib. 2. de prof. Soc. Iesu, tum lib. 6. cap. 3. num. 16. sed solum robur huic argumento non esse in Societate Iesu docet, ex vi declarationis 9. part. constit. cap. 4. litt. P. quam ipse veneror, neque habeo reiicere, aut interpretari, sed potius maxime commendare, de quo aliam esse rationem, mox num. 13. dicam.

¶ 11 Neque ab hac mea sententia discrepat (ni fallor) Sanctus Gregorius Papa lib. 35. moral. cap. 10. alijs 13. qui ad prospera ineunda iussionem sanè desiderat, non quidem ad peccatum obligantem, sed pro ut distinctam, ac super additam spontaneæ voluntati, qua tuto possumus aggredi difficilia. Præcunte ergo (ait) verorumque ducum in fracta virtute, instrui mur, ut si obedientia patinam apprehendere zelariter nitimur prosperis huius seculi, ex sola iussione: aduersis autem etiam ex deuotione militemus. Et licet Soario hanc sententiam obijcienti concederemus, ex ea in prosperis huius seculi iussionem requiri, etiam obligantem; secus dicendum est ad Episcopatum capeßendum, qui hic & nunc à Summo Pontifice maius censeretur bonum spirituale, ac præstantior erit actus, obedire

simplici verbo Vicarij Christi, quam rigorosum expectare præceptum, cum secundum se, obedientia ex simplici indicatione voluntatis Præpositi perfectior sit ex Diuo Bernardo lib. de præcept. & dispensat. capit. 12. & sequenti, Diuo Thoma 2. 2 q. 104. art. 3. ad 3. & quamuis propensa videatur ex se humana voluntas ad prospera, ab aduersis autem auersa, & quo ad nos potest in hisce rebus obedientia sui valoris non parum amittere, dum circa prospera versatur; At hoc (ut probe Diu. Thomas ibidem art. 2. ad finem corporis) intelligendum est secundum id quod exterius apparet, secundum tamen Dei iudicium, qui corda rimatur, potest contingere, quod etiam in prosperis obedientia aliquod de suo habens, non propter hoc sit minus laudabilis, si, scilicet, propria voluntas obedientis non minus deuotam tendat ad implementationem præcepti. Quid quod si æqua pendantur lance prospera, & difficilia, atque acerba Præsulatus, quam illis hæc sint maioris ponderis nullus est adeo hebes ingenij qui non videat.

12 Responderi posset ex Soario huic argumento perdifficile sanè esse, dari casum, in quo, non obligante caritate, opus consilij sit, Præsulatum adire, cum autem ait, ex solo obiecto hoc non sit consultius, maxime comparatione facta ad statum religiosum, ut sumitur ex cap. Per tuas de voto oportet ut ob grauem aliquam Ecclesiæ necessitatem illud iudicetur melius hanc autem ita effingere sufficientem ad consilium statuendum, quod tale non erat, non autem ad præceptum, neque ad obligationem caritatis, valde difficile

13 erit, hæc fere ille. Verum enim verò concedit ex hac instantia Soarius, ni componamus hunc casum cum statu Religioso argumentum allatum concludere, ita ut cuiusque Ecclesiastico non religioso iniungatur Episcopatus, etiam sine præcepto, obediendum sit, atque acceptandus sit Præsulatus, etsi voto antea fuisset ille deuinctus, non acceptandi. Hinc etiam in Religione robur habere argumentum allatum aliquis in hunc modum contenderet, vel quia dari casus poterit, in quo Deo gratius esset, virum Religiosum communi Ecclesiæ inferuire multo cum fructu animarum quam eo Religionem non priuare; & sicut ad euitandum periculum adumbratæ necessitatis, quam sibi quisque ex alio prauo affectu fingere posset, assignatum est ab aduersarijs præceptum Superioris, Papæ scilicet, quod imponere potest, sic etiam pariter eiusdem iudicium, præscriptio, ac simplex obedientia, uti regula præscribi poterit, qua posita, acceptandus esset oblatus Episcopatus. sed quicquid de hoc, quo ad Religiosos Societatis Iesu professos, de quibus et sæpe dixi, animus non est disputandi.

disputandi. Ac de quibus alia vrget ratio, & quia à primis ineunabulis nostra Religio in contrario sensu docuit expresse suos vouere filios. Et quia cum ea hic sensus, & vsus in contraria sententia, & quidem probabili, fundatus adolefcit: Et quia in re tanti momenti proprio suæ vocationis spiritu ducta, non modò quod licite fieri potest attendit; Verùm quòad maiorem Dei gloriam, sui que abnegationem cedit: Tum quia cum Romani Pontifices, qui nostrum sæpe confirmarunt institutum, dignitates etiam maiores, purpuramque nostris hominibus contulissent, expresse huic voto dispensantes, ac sub peccato mortali præcipientes earum dignitatum, acceptionem, religiosum, piumque nostræ Societatis sensum videntur confirmasse; Superioris enim actio est instructio nostra Ferrer. in Constitution. Cathol. gloss. sexta numero vigesimo primo: Et quia expresse illarum dispensationes, & iussio sub peccato superflua sanè fuissent: Omne autem superfluum à iure reprobatur. Gonzalez ad regulam octauam Cancellar. gloss. decimotertia numero vigesimo secundo, & gloss. vigesima secunda numero quarto. Et sanè solutio nodum supponit: & obligatio præsumitur præcessisse ex diuturna præsumptione vniuersali; vt Papinian. in l. cum de in rem, & alij apud Mascard. de probation. conclusion. 1124. d. numer. primo vsque ad quintum: Et promissio probatur ex implemento eius, quod promissum est Capit. ad decorem in fine de institution. vbi expresse Summus Pontifex ex implemento promissi cognoscere contendit, an facta sit promissa. Sic Lau. Cal. consil. undecimo, conclusion. quarta, & alij apud Mascardum conclusion. 1244. numero primo. Sic etiam solutio præsumitur facta ex promissione præcedenti, sicut effectus in causa, l. rem non nouam ad finem Cod. de Iudic. & leg. cum de in rem supra citat. vbi passim Expositores: Bartol. in leg. 1. §. Si parens ff. Si à parent. quis manumissus. & alij quamplures Legistæ, Abbas conclusion. ne nona numero decimotertia, quem sequuntur Canonistæ.

Itaque de reliquis certò compertum mihi est contra votum eos minimè facturos in præscripto calu; Cap. autem per tuas, citatum superioris disput. cap. 5. d. numer. 2. demonstratum est, in hoc parum habere momenti. Tantam autem exprimi à Soario difficultatem consilij in hac re, dū multarum Religiosarum familiarum regulæ ad consilium spectent, ac de meliori bono sunt, non autem ad præceptum, vel ad aliquam charitatis obligationem, mirum sa-

nè videri poterit. Præterea cum Doctorum consensu à lege distinguatur consilium, quòd potestatem non requirit Superioris, sicut illa; vt optimè Dignus Thomas 2. 2. questione 92. articul. secundo ad secundum & questione 17. de veritat. articul. tertio ad 2. neque necessitatem arguit charitatis: neque obligationem ex se obedientiæ: idque ad hanc materiam contractum quid absurdum, aut difficultatis habeat facile non viderur. Certum est enim quòd Summus Pontifex possit consulere Prælatum ex magna vtilitate, quæ in aliqua Ecclesia speratur, atque ex maiore Dei gloria, quæ ad oculum hic, & nunc patere poterit, & sine obligatione præcepti iniungere cuiuspiam vitam, alias fortasse oscitanter, ne dicam otiose viuenti, vt insulam capeffat, & pastorale ad commune bonum obeat munus, quod longè præstantius hic, & nunc, etiam huic iudicat, quàm illud reijcere, ac proinde Papa censetur reiectionem Episcopatus minus bonum arbitrari, quàm acceptionem; neque opus esse præcepto non adeo urgentibus ad id interuenientibus causis.

14 Confirmatur hoc ipsum ex Cap. 1. distinct. 85. vbi Gregorius, Pontifex ad dignoscendum Archidiaconum quemdam, an Episcopatu dignus esset, inter alia, quæ de illo præcipi inuestiganda vnum est. Si talis sacrosanctis Euangelij, sicut nobis nunciatum est iusiurandum præbuerit, numquam se ad Episcopatum accedere, quibus iudicatur tale iuramentum illicitum sanè fuisse. Neque satisfaci Soarius numero vigesimo sexto; Responderis fortassis Archidiaconum sine vlla exceptione obedientiæ Superioris, ad contrarium obligantis iuramentum emisisse: non inquam satisfacit, tum quia, si restrictam tantum habuisset Archidiaconus intentionem, ac mente concepta exceptione obedientiæ, & postea declarata, iurasset nequaquam reprehensibilis esset, quæ utique, vt ex superioribus assertionibus patet, intelligebatur, in eo iuramento imbibita; deinde sicut in voto sub intellectam hanc esse exceptionem sæpe diximus, ex communi sententia Doctorum, ita pariter imbibita, & subintelligenda in iuramento est: & absque fundamento assereretur Archidiaconus, ea iurasse intentione, non adeundi Episcopatum, vt etiam à Superiore præscriptum, non acceptaret. Addit Soarius datæ solutioni: non acquiescens, Dignum Gregorium præcepisse, vt inquireretur de illo iuramento, eo nimirum animo, vt si de illo constaret, non adstringendus esset Archidiaconus ad Episcopatum capeffendum.

L1 Verum

- Verum nihil est hoc probabilius; cum ut legenti textum patebit, iuramentum inter multa, quæ Archidiacono opponantur crimina, connumeraretur. Sensus itaque illius textus est, ut inquireretur, an electione facta Archidiaconi in Episcopum, ob Ecclesiæ utilitatem, ex illius regimine speratam, ille iuramento ad non adeundum Præsulatum se obstrinxisset, quod ei sine dubio crimini datum fuisset, ob quod carere debuisset Episcopatu, ad quem electus erat, ut probè *Glossa verb. Sacrosanctis*, quia vitium prorsus fuisset huiusmodi iuramentum, uti probè *Divus Thomas secunda secunda, questione octava, articulo septimo ad secundum*, si quis iuret, se non acceptaturum Episcopatum, cum expedit, iuramentum illicitum esse, ut supra ex alijs doctis firmavi Auctoribus, communi sensu id asserentibus.
- 18 Obijcies, vel hic, quin faceret contrarium, posset adire Præsulatum ex notabili mutatione materiæ, quæ hic, & nunc censetur in maius Dei obsequium cedere, vel ex declaratione Pontificis: Si primum dixeris, poterit quilibet etiam voto ligatus, non expectato Pontificis iudicio, Præsulatum acceptare: si secundum, cum declaratio non sit authentica, poterit etiam haberi per cuiuscumque alterius probati, docti, ac prudentis viri testimonium: utrumque autem absurdum esse negabit nullus, qui in meridiana luce non cæcuiat.
- 19 Respondeo, à priori, & per causam formalem extrinsecam actum voti, nimirum per singularem obiecti mutationem suo carere robore; quamobrem de voto non acceptandi Episcopatum sentiendum esset, ut docent Doctores de alijs; dum maius esset bonum illum acceptare; dicimus tamen per declarationem Pontificis, tanquam per certissimam omnium regulam, hoc innotescere debere habenti votum; & quamvis altera regula, prudentium iudicio freta, assignari possit; nihil tamen minus nè gratiæ locus detur, nè ambitio subrepat alicuius animum, nè aditus pateat superbæ, nè quis suæ vellet, etiam ad hanc materiam mutationis in melius iudicandam inniti prudentiæ, atque umbra maioris perfectionis, sectari ac preñsare contenderet dignitates: idcirco non formale præceptum modo, de quo non est nunc controuersia, sed explicitum iudicium, iussioneque Summi Pontificis, non tamen ad peccatum obligantis, tanquam infallibilem assignamus regulam,

ex qua num electio, vel postulatio personæ alioquin voto ligatæ à Regibus, Summis Principibus, ac Rebus publicis, executioni mandanda sit, etiam dijudicandum erit.

- 20 In dubio verò *Soarius modo laudatus numero vigesimoquinto* huiusmodi votum absolutum in suo robore esse putat; quod cum sit certum in se, ac dubitetur, num obliget, nec nè, posita iussione, vel significatione voluntatis Pontificiæ, ius habet utriusque præferendum. At ego præmitto, de dubio sermonem esse, ac de hoc bifariam: aut enim versatur circa mutationem materiæ in minus bonam, vel malam: aut de opinione probabili: si dubium sit, an mutatio materiæ de meliori bono in minus bonum, tanta fuerit, ut deobligari possit à voto: hoc, de quo loquimur, suo non esse destitutum robore, pronuncio. Ratio est quia constat de voti emissi valore, ac dubij tantum hæsitamus, an ita materia promissa mutata sit, ut apta perseueret voti, quod videtur possidere, non secus ac quando certa nobis est lex, dubium autem versatur, an adsit legitima causa excusans nec nè, vel quando materia dubitatur, an sit mala, ut *capite tertio, & quarto dictum est*; obligat illa lex, quia certa ei fauet possessio; ut alijs comprobatur eruditè *Sanchez libro quarto summa capite secundo numero trigesimoquarto*; licet in nostro casu vix dari possit hic casus accedente auctoritate Pontificis, quæ dubio præponderaret, ob doctrinam *capite tertio* allatam *numero quadragesimo octavo*, hoc à fortiori probantem. Semper tamen deponendum est dubium practicum, practice, atque in ordine ad executionem dictans contrarium, nè cum eo operemur, ut satis abundè *capite tertio dictum est*, & docuere de hoc voto *Hosienfis in summa titulo de voto numero quarto, Abulenfis capite trigesimo questione quinquagesima septima, apud Sanchez citatum capite octavo, numero trigesimo septimo*, & alij quamplures doctissimi Auctores, quod concinit doctrinæ conclusionis *quinta numero 9*.
- 23 Demum, quando rationes probabiles essent, seruanda sunt, quæ diximus supra *capite tertio, & quarto huius disputationis*.
- 24 Consulto dixi, posse tali voto ligatum, Episcopatum capessere; quia præcisè ex propositione Pontificis, vel iussione, sine obligatione præcepti; cum res consilij tantum præscribatur finibus, non tenebitur parere, ut enim res contra quod-

quodlibet aliud consilium, neque obligat, neque ex se est mala *Apostolo 1. ad Corinthios 7.* sic de nostra sentiendum est. Verum enim verò, cum, ut doctè *Vazquez 1. 2. disputat. 143. capit. primo numero secundo*, licet ex se peccatum non sit, non servare consilium, ut nec transgredi regulam in religione, quæ ex statuto ad peccatum non obligat, sed loco consilij posita est, posset tamen, nec raro peccato infici

talis actus ex malo fine, quo quis affectus, mouetur contra consilium, consequenter assero, in re nostra posse quempiam obligatum voto non acceptandi Præsulatum, peccare, si eum contra consilium rejiciat, vel ex pusillanimitate, aut ignavia, aut per superbiam, qua suum præferat iudicium, iudicio Pontificis, ob prauum finem, uti posset bono ex bono eundem actum honestare.

DISPUTATIO VLTIMA.

An, & quo Sacro initiatus Ordine debeat esse Promouendus in Episcopatum.

Ex antlatis hæcenus laboribus in hoc primo mei Operis Tomo condendo, suprema finem imponens Disputatio, non ad valorem se extendit Episcopalis Ordinis, expendens nimirum quem alium sacrum Ordinem ille necessariò petat in persona ad infulam promotenda; hoc enim partim *libr. 2. disputat. 7. cap. 2.* præstitimus; partim sequenti volumine enucleatius expensuri sumus, sed hanc vltimam tantum conditionem requisitam in Promouendo ad Episcopatum declarabit, vt, quando quis licitè possit in Antistitem eligi, liquidò constet.

CAPVT VNICVM.

Quem expostulet ordinem Episcopatus in persona licitè promouenda.

S V M M A.

Status & membra questionis disputanda. numero 1.

Sacro carens ordine non eligi, sed postulari potest in Episcopum. num. 2.

Monitio Petri Damiani ne incerti, vel non gradatim promoveantur, ibidem.

Nunc subdiaconus in Episcopum validè potest eligi. num. 3.

Generali Consilio non censetur à Papa derogatum, ni facta de eo speciali, atque expressa mentione. num. 4.

Lex posterior indistincta per priorem explicanda & limitanda est. num. 5.

Sex menses præscripti à Tridentino, in quibus sacro initiatus ordine debeat esse Promouendus ante promotionem ad Episcopatum non metaphisicè, seu mathematicè debent esse

completi. num. 6.

Et si probabile sit contrarium. num. 3.

Quid sit morale temporis complementum, tempusque, moraliter esse completum. n. 7.

Qua ratione probandus hic semestris sit numerus. 9. remissinè. num. 10.

Dua referuntur sententia de computatione faciendâ in anno bisextili. num. 11.

Regula ad rem fauorabilem, vel odiosam dignoscendam. num. 12.

Auctoris sententia. num. 13.

Persona sacro ordine non initiata nulla est electio in Episcopum, qua nec conualesceret, etiam si, dum præsentatur, iam esset ordinata. num. 14.

An per saltum consecratus Episcopus in suspensionem incurreret. num. 15.

Solius est Summi Pontificis in hoc dispensare num. 16.

Qua-

1 **Q**uatuor nobis hæc quæstio proponit enucleanda. Primum, an satis sit, personam euehendam ad Episcopatum, solo subdiaconatus ordine esse insignitam; Secundum, an Tridentini dispositio sex præscribens menses in quibus sacro debeat esse ordine præmunitus in Episcopum promouendus, petat omnino expletos nec ne? Tertium, quid si electio fuerit facta viri sacro carentis ordine, qui eo postea insignitus summo Pontifici se listeret, confirmationemque peteret. Quartum, an per saltum Promotus Episcopus, censuras incurrat contra hoc peccatum statutas.

2 Prima conclusio, sacro carens Ordine non eligi, sed postulari in Episcopum potest. Prima pars deciditur *Capit. Dudum* il 1. de elect. libi *Gloss. Pancrm. num. 12. & alij in citatum Canonem* scriptores *Bardach. 1. part. 2. libri fol. 109. num. 15. deducitur ex cap. Cum in cunctis eodem, titulo & cap. 1. dist. 61. Secunda pars patet ex dicto capit. Dudum adiuncta *Gloss. cap. Nullus dist. 61. cap. 1. adiuncta Glossa cap. litteras dist. 63. & cap. Innotuit de elect. cap. Qsuis dist. 61. & alijs passim textibus*. Ratio autem congruentiæ esse potest, quia temerarium ac præsumptuosum videtur esse, ex seculi fece ad culmen Christianæ, atque Ecclesiasticæ perfectionis non gradatim ascendere, nec per Ecclesiasticos ordines documentum sui dantes clericos, vel religiosos tendere ad Episcopatum, quod si Promouendi ad sacros quoscumque ordines deberent in singulis antecedentibus esse versati, saltem per annum, ut sancitum est per *Tridentinum sess. 23. capit. 3. quid de sacro Episcopatus ordine* sentiendum erit? & quidem omnibus Prælati sedulo perpendendum est, quod *Sanctus Petrus Damianus* doctæ ac prudenter scripsit *lib. 6. epist. 7. ad Abbates, & Monachos*. Vnum autem in istis nouellis Abbatibus video, quod vehementer admiror, qui enim per decem annos, vel eo amplius sub alterius regimine constitutus nunquam ad hanc potuit pervenire scientiam, ut perfecte monachus videretur: nunc ipso die quo in prælatione constituitur ita presidentis induit speciem, ita dominantis, exprimit maiestatem, ut non nuper electum, sed natum dicas Abbatem. Fit repente severus in vultu, imperiosus in voce, ad corripiendum acer, ad indicandum promptus. Ipse si offenderis iam omnino satisfactione ignarus; dedignatur accumbere nisi in octogena sella, ita præparata, ac si senatoria curulis in curia &c. Quæ cõtendunt, ut quàm iustis de causis servandus sit gradus ad prælationes, decreuerint sacri Canones liquido videatur; ni virtutum, quibus quis ornatus est, splendida lux omnium*

ita ad se pelliceret oculos, ut cæcutire esset; secularem instituto, non moribus, religiosissimos quosque superantem, non eligere, cuius probata vita, senectus sit ecclesiastica, ut aliàs *Trident. citatum cap. 12.* sic Beatus electus fuit Nicolaus; Severus ex lanificio ad Archiepiscopatum euectus; In Archiepiscopum promotus Ambrosius, nec dum baptizatus. Cæterum præexcellsa morum, alicuius probitas, ut à summo Pontifice postuletur, satis quidem erit, non tamen, ut validè eligatur, ut certa de re tanta sit regula. Hinc *Innoc. epist. 2. ad Aqrelum. Miserrum est* (inquit) *magistrum qui nec dum didicit esse discipulus, habetur dist. 18. Initio*, quod legendum est. Merito igitur Apostolicum præceptum urget ad *Timoth. 3. Ne Neophytus in Episcopum eligatur*. Verum hæc nostra tempestate præ oculis doctrina habenda est *Sanctissimi Gregorij lib. 7. epist. 10. relata capit. sicut dist. 48. Sicut Neophytus* (inquit) *tunc dicebatur, qui initio sanctæ fidei erat eruditione plantatus, sic modo Neophytus habendus est, qui repente in Religionis habitu plantatus ad ambiendas honores sacros irrepserit; Ordinate ergo ad ordines, accedendum est, uam casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quarit ascensum; scimus autem, quod edificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à novitatis suæ humore siccentur, ne si ante pondera, quàm solidentur accipiunt, cunctam simul fabricam ad terram deponant. vide Turrec. initio dist. 48.*

3 Secunda conclusio. In præsentia subdiaconus in Episcopum validè potest eligi, sic *Azor part. 2. lib. 3. cap. 28. quæst. 7. Tol. lib. 5. cap. 3. num. 5. & quamvis Cap. illud. 77. dist. 2. Gaio Papa sub anno 283. decretum sit*, per omnes gradus, ordinesque sacros aditum, patere ad Episcopatû proflus debere, quod alij Textus etiam requirunt *Innocent. tamen Tertius cap. A multis de elec. & qualis, ordinand. Itatuit sacro subdiaconatus ordine tactum insignitum, quemcumque posse in Antistitem eligi, cui concinens Trident. sess. 22. cap. 1. de reform. Verum etiam* (ait) *in sacro ordine antea saltem sex mensium spatij constitutus*. Non me præterit *Gregorij XIV. constitutio de for. sac. process. data anno Domini 1590. prima May*. Quæ dum Episcopi qualitates præscribit plurali utitur numero hæc, *Sacris ordinibus saltem ante sex menses initiatum esse, qua ductus auctoritate August. Barb. de off. & potest. Episcop. 2. part. alleg. 1. nu. 36. videtur asserere non satis esse subdiaconatum, sed alijs insignitum esse debere ordinibus eum, qui ad Episcopatum licitè eligendus est; verum ab asserta conclusione hoc me minimè remouet, cum quia*
San-

Sanctum Pontificem, qui Tridentino dum Cremonensi præerat Ecclesiæ interfuit, cuius decreta mandari à tota Ecclesiæ executioni tãtopere petoptabat, ut patet ex eius verbis. Nos igitur, qui cum in minoribus constituti Cremonensem Ecclesiæ regeremus in eodem Concilio cum sanctis, & egregijs illis Patribus interfuimus &c. magno semper desiderio flagrauimus, ut tam salubria generalis Concilij decreta executioni debita mandarentur, atque ita fieri pro virili parte curauimus.

- 4 Credibile non est ipsi Concilio derogare voluisse. Adde Generali Concilio non censi derogatum, ni facta eius expressa, & specifica mentione per hanc formulam, non obstante aliqua lege, aut constitutione in Concilio Generali edita, ut colligitur ex capit. Ex parte, & capit. Vltimo de cappellis monachor. & capit. Eam te. de etat. & qual. cap. Nonnulli de rescript. & docent Archid. cap. 1. de const. in 6. Felin. disto capit. Nonnulli num. 3. Paris. conf. 2. num. 30. lib. 2. solut. de benef. 3. part. quest. 11. num. 31. Nauar. sum. lat. cap. 17 num. 265. Couar. variar. cap. 16. num. 6. & 4. decreti 2. part. cap. 8 & 9 num. 6. ex communi sententia Molin. tom. 1. de iustitia tract. 2. disput. 173. Sanch. lib. 3. de mat. disp. 26. num. 7. apud quos alij. Demum quia lex posterior generaliter, & indistincte quid statuens, limitanda est per specialem antiquiorem, ut alias dixi, ni expressis ei verbis contradicat, per leg. sed & posteriores ff. de leg. ibi posteriores leges ad priores pertinent, nisi contraria sint, de quo plura videri possunt exempla apud Bartol. in Repetit. in l. scire leges ff. de leg. & Angelum §. ius autem civile. insit. de iur. nat. gent. & civil. vers. quarto casu principali, & quid Nicol. Euerhard. de locis loco & ratione legis; probatque multis Sanch. lib. 2. de mat. disp. 24. num. 6. esse autem in sacris, communi loquendi modo eum dicimus, qui subdiaconatu, tanquam aliorum ordinum fundamento insignitus est.

- 6 Tertia conclusio. Præscriptos à Trident. sex menses, quibus antea initiatus sacro debet esse ordine Promouendus in Episcopu, probabile est non arithmetice, sed moraliter desiderari completos. Ratio autem est, quia Tridentinum antecedentes sex menses exactos expressè non præcipit; atqui constitutus in sacro censetur ordine sex mensium spatio, qui vno vel altero die deficiente, ad sex menses insignitus tuit, & spatium illud moraliter completum censetur, quia, quod parum distat à re, parum aut nihil distare videtur, ut nos ex Philosopho diximus 2. physicor. cap. 3. text. 56 & alijs Theologis, cum Diuo Thoma 2. 2. quasi. 62. art. 2. ad 4. a quo Iuris peritis lib. 2. disp. 3. cap. 1. num. 5. & esto hoc interiactens spatium inter primum or-

dinem sacrum, & promotionem ad Episcopatus statum in fauorem Episcopalis dignitatis currere videatur de momento in momentum, ex his quæ loco citato num. 6. ad finem tradidimus, quia tamen modo citatum Tridentinum in ablatiuo casu, & similimo ei, quo Clem. Generalis Initiandor. subdiaconatu Diaconatu, & Sacerdotio exprimit ætatem, ad quam non compleri requiruntur anni præscripti, ut loco paulo ante laudato docui, idcirco hoc idem de horum spatio mensium sentire valde probabile puto.

- 7 Quæres quid sit temporis spatium esse moraliter completum? Responderi primò posset, ut Diuus Thom. in 4. dist. 27. quest. 2. art. 2. ad 7. de septennio sponsalium, quæ valent contracta diebus proximis septennio, quia, quod parum distat à re nihil distare videtur.

Asseri etiam posset cum alijs biduum, vel triduum, quod deficit, non efficere sex mensium complemento, ut de septennio scribere Diuus Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 13 initio. Syluest. verb. sponsalia quest. 2. ibi Tabien. quest. 4. num. 5. lo. Andreas cap. litteras de despons. in pub. num. 2. & 3. Peg. lib. 6. sum. cas. 101. idem dicit, licet decurrisset hebdomada: idem si aliquid amplius hebdomada scitbunt Sor. in 4. dist. 27. quest. 2. art. 2. ad 3. Vivald. cand. mater. de sponsalib. 1. part. num. 15. idem Vilzor sum. de mat. num. 184. Veracruz 1. part. specul. art. 16. §. 1. sponsalia: ubi sponsalia valere pronuntiant, quando contrahentes septennio nimis propinqui sunt. Qui quidem Auctores de biduo, vel triduo deficiente hisce sex mensibus, de quibus loquimur, probabiliorem faciunt opinionem allatam; seruata proportionem ad septennium, respectu cuius plures possent indulgeri dies, ad morale eius complementum, quam pro complemento sex mensium ad rem nostram desideratorum.

- 8 Consulto probabilem hanc tantum asserui conclusionem; quod oppositam non esse destitutam probabilitate sentiam; tum ex his, quibus ætatem Præsulis lib. 2. disp. 7. cap. 1. dixi currere de momento in momentum, quæ huc transferri facile possunt, eo vel ipso, quod in fauorem Episcopalis dignitatis statuta hæc sit intercapedo inter primum ordinem sacrum, & sacrum Præsulatum: tum quia à certa die tempus hoc præscribitur computandum, ut sequenti dicam assertionem, quando autem tempus hæc ratione præfinitur de momento in momentum currere, docetur expresse leg. 3. §. minorem ff. de minor. & alijs relatis ab Anton. hom. leg. 72. Tauri numero 25. Tiraq. de retract. leg. nag. §. 1. Glossæ 1. à numero 17: ubi eruditè de reli.

reliquis ad tempus spectantibus :

- 9 Quarta conclusio. Hii sex menses à die sacri ordinis recepti vsque ad electionem computandi sunt, ita ut primus mensis ita sumatur, ut occurrat illo tunc in Kalendario, quodque ex illo mense deficit sufficiat sequens, itaque singuli triginta, vel vnum supra triginta sibi vendicent dies, ut in Kalendario. Fiat res exemplo clarior, fuerit quispiam subdiaconatu insignitus in vno quatuor temporum hyemalium verb. grat. incidente post tertiam Dominicam aduentus die secunda Decembris complebitur profectò primus mensis secunda Ianuarij, secunda pariter die Februarij, secundus ac sic deinceps vsque ad sextum, qui secunda Iunij die censetur expletus: deduco ex *Glossa capit. Quam sit de elect. verb. mensem, & ibi Domini. §. elect. num. 2. Franch. eodem §. numer. 4. Bartol. leg. Cum bisextus num. 1. ff. de verb. signif. An. cap. licet nu. 12. de supplend. neglig. Pralator. Abbas num. 6. Menoch. ex aly lib. 2. de arbit. conf. 1. cas. 50. nu. 21. Sanchez lib. 2. de mat. disp. 24. num. 15. quem (ni Typographi error sit) non satis intelligo cur trimestrem incipit octavo Ianuarij, perfici velit septima Aprilis, cum Menoch. & reliqui, ut modo ipse supputaui, supputent menses vel 31. vel 30. dierum pro ut in Kalendario contingunt, neque vnum demunt diem illum, scilicet, termini à quo incipit computari, ut Sanchez videtur facere, Ratio autem nostræ conclusionis est, quia rationi, & communi loquendi modo hæc supputandi ratio magis consentanea est. Et confirmatur; tum ex trimestri ad acceptandam electionem ad Ecclesiam regendam, de quo *Clem. citata*: tum ex bimestri concessio *capit. Cum ex publico de conuers. coniug. ut sponsi de religionis ingressu deliberent, qui ut alij, hoc, quem indicauimus, modo connumerantur. Dixi vsque ad electionem, quia, quauis nouerim, nonnullos confusè rem explicare, nimirum vsque ad promotionem, sub qua electio venire, nec non consecratio pœtelt; verum ego ex rationibus primæ conclusionis, ordinem sacrum sex mensium spatio ad ipsam electionem præcedere, opus esse sentio.**
- 10 Qua ratione autem probandus sit hic semestris docui, *cap. 1. disp. 2. citata*, vbi ex quibus etiam momentis id præstandum sit indicauit.
- 11 Quid autem in anno bissextili sentiendum sit, & quando semestris censeretur in illo completus, duas Doctorum, de re simili (cum præsentem non agitent) inuenio sententias. Alteram duos bissexti anni dies pro vno computandos docentem ex *cap. Quasi de verb. signif. in fine, & leg. Cum bissex-*

*tus ff. eo titulo de munerib. & leg. 3. §. minorem ff. de minor. sic Lambertinus de iur. pat. lib. 2. part. 2. quasi. 1. art. 15. alteram in fauorabilibus duos dies pro vno cedere afferentem, secus in odiosis. Vnde suspensus per mensem, si mense Februarij bissextilis anni incipiat, poterit celebrare vltima Februarij die, ut habet *Gloss. cap. Quasi citato, verb. quasi, & capit. Nullus §. distinct. in fine, & capit. si propter de rescript. in 6. verb. primi anni, si Archidiaconus dicto capit. Nullus & aly quos citat, & sequitur Sanchez lib. 2. de mat. disputat. 24. numero 18. Qui lib. 2. disputat. prima numero quarto. Ad fauorabilem, vel**

12 odiosam rem agnoscendam eam assignat regulam, ut inspicatur primarius dispositionis finis; qui si fauor erit, fauorabilis: si odium odibilis res procul dubio censenda est. In re autem nostra, cum finis intentus fauor sane sit, atque æstimatio Episcopalis dignitatis, videtur consequenter deduci eam connumerandam esse inter fauorabilia, ac proinde vno comprehendi die duos illos bissextiles.

13 Ego verò neutri, licet probabili subscribens opinioni relatæ adnoto: vel alicui sententiam probabilem *num. 6. traditam placere, docentem hoc sex mensium tempus de momento in momentum non currere; vel contrariam: si primam, nodus quæstionis facile soluitur; cum etiam biduo antea vel vno die censetur semestris completus, ut ibi docuimus ad quod comprobandum, adiumento posset esse prima sententia præcedenti num. relata, duos bissexti dies in vnum quasi contrahens: quod si arripierit altera sententia contraria num. 8. descripta, tunc quamuis prima fronte videri posset, idem dicendum esse, ac quod docuimus *disp. 3. citata capit. 1. num. 3. hos nimirum compleri menses secundo transacto die, qui dicitur bissextus; nihilo tamen minus aliam hic esse rationem, ac ibi opinor; nam ibi idcirco ætatem Episcopi, vel desideratam ad religionis professionem, aut similem in secundo censi die diximus perfectam, qui dicitur sexto Kalendas Martij, vigesimo nimirum quinto die Februarij, & non vigesimo-quarto; quod dies secunda ad integritatem facit quadriennij, ut ibi declaratum est, & completur sex horis singulorum annorum super excedentibus 365. dies, quibus singuli constant anni; at vero, cum singuli anni ex trecentis sexaginta quinque diebus & sex ferè horis ut diximus integrentur, sequitur necessario, semestrem compleri centum octuaginta duobus diebus naturalibus, cum dimidio, nec non tribus horis: quare incidente bissextili anno, ex die secunda nimirum vigesima quinta Februarij, ad comple-**

men-

mentum semestri, tres tantum horæ videntur spectare, & consequenter iudicarem, semestrem, qui alio in anno perfectus censeretur vigesima quarta Februarij per complementum centum sexaginta duorum cum dimidio; eo quod initium à vigesimo tertio cum dimidio Augusti habuerit, quando, scilicet, quis ordine sacro fuit initiatus; in anno bisextili vigesima quarta die februarij, tribus additis horis, ex die vigesima quita detractis eiusdem Februarij, censendum esse completum.

14. Ultima conclusio: Nulla est electio personæ iudicatu non initiata, tametsi tempore quo Superiori offereretur confirmanda, illa iam esset ordinata, sic *Azor part. 2. in fit. mor. lib. 3. quæst. 7. ad finem* deducitur ex Abbate non quidem ab Azorio laudato, cum Capitulum ab eo citatum, ut alias dixi non sit in eo titulo; sed in *cap. Qualiter de elect.* ubi docet ut electio valida sit, non sufficere electum scientiam habere idoneam, tempore quo presentatur, quæ necessaria erat tempore electionis; fundamentum est idem, ac *Azorij*, quod illa electio est nulla, utpote de persona non in sacris constituta ut *conclus. 1. num. 2.* comprobatur; ergo conualescere non potest ex idoneitate superuoniente, ut in *Cap. sico tempore de rescript. lib. 6. & nos disp. 3. cap. 2. num. 14.*

docuimus. Confirmatur, quia Pontifex electionem validam confirmare illo tunc intendere, non autem inualidum, atqui fuit illa inualida &c.

15. An autem per saltum consecratus Episcopus suspensionem incurrat, ubi de consecratione sequente tomo, Deo dante, dicemus, in presentia negare dicimus, *Soarium disput. 3. l. de cens. sect. 1. numero 53. & constat ex his quæ dicta sunt lib. 2. disp. 3. capit. 3. num. 2.*

16. Solius autem est summi Pontificis in hoc dispensare impedimento, ut de simili probavi loco modo laudato *conclus. 3. num. 3.*

Hactenus de primo mearum elucubrationum volumine, in quo quantum cæteris profuturi simus non facile dixerimus, utinam prò votis, utinam prò ludoribus, quibus alia nulla, post diuinorum affluentiam auxiliorum, ac pientissimi Patris Dei vultum, quem suis seruis strenuè ad ipsius gloriam laborantibus hilarem ostendit, poterat certe inueniri leuatio maior.

Has autem omnes disputationis Magistræ, & Ducem Sanctam Romanam agnoscere Ecclesiam, à qua nec latum quidem vnguem discedere, gloriæ, cuius correctioni Sanctorumque Patrum, ac Doctorum iudicio libenter submitto.

F I N I S,

I N D E X

INDEX LOCORVM;

Quę ex Iure Pontificio, Concilio Tridentino, Motibus Proprijs,
ac Iure Cæsareo hoc Tomo laudantur.

Ex Iure Pontificio in Decreto.

Cap. Ad hoc dist. 90. libro 2. disp. 6. c. 2. n. 13
 Cap. Alias 17. q. 4. lib. 3. disp. 3. cap. 1. n. 15
 cap. Alter dist. 31. libro 3. disp. 5. c. 3. n. 5. & 20
 cap. Ante triennium dist. 31. libro 3. d. 6. c. 2. n. 5
 cap. Allegata 26. q. 7. libro 3. disp. 6. cap. 3. num. 31
 cap. Accusatio 2. quæst. 7. libro 3. disp. 8. c. 4. n. 9
 cap. Aliquando de pen. dist. 1. libro 3. disp. 8. capit.
 5. numero 14
 cap. Absit 12. quæst. 3. libro 3. d. 5. cap. 3. num. 17
 cap. Bene valet dist. 5. libro 3. disp. 2. c. 3. n. 4
 cap. Cleros dist. 21. libro 1. disp. 1. capit. 1. numero
 17. & cap. 2. numero 8. & 9
 cap. Gbor episcopi dist. 68. lib. 1. disp. 1. c. 2. n. 11
 cap. Cbristiana 32. q. 5. libro 2. disp. 2. c. n. 1
 cap. Constituit 17. q. 4. libro 2. disp. 5. c. 2. n. 15
 cap. Cum ergo 24. quæst. 3. 5. ult. libro 2. disput. 5
 cap. 5. numero 2
 cap. Cum pro parvulis de cons. dist. 4. libro 2. disp.
 5. cap. 7. numero 7
 Cap. Conuenientibus 1. quæst. 7. libro 3. disput. 1.
 cap. 1. numero 23
 cap. Considerandum nobis est dist. 50. libro 3. disp.
 2. cap. 3. num. 21
 cap. Cum autem dist. 44. libro d. 3. c. 1. n. 12
 cap. Clerici 19. quæst. 1. libro 3. d. 3. cap. 2. num. 2
 cap. Cum in præterito dist. 84. lib. 3. d. 5. c. 2. n. 22
 cap. Cum renunciatur 32. quæst. 1. libro 3. disput.
 7. cap. 2. numero 20
 cap. Cum initiat 27. q. 2. lib. 3. d. 7. c. 2. n. 20
 cap. Cum inuitamur 27. q. 2. ibidem.
 cap. Coniuges 27. q. 2. ibidem.
 cap. Coniugium 27. quæst. 2. ibidem.
 cap. Consentire dist. 83. libro 3. d. 8. c. 5. n. 10
 cap. Cum Sacerdotes 24. quæst. ibidem
 cap. Cum in cunctis 11. q. 3. libro 3. d. 8. c. 6. n. 38
 cap. Cum pro utilitate 16. quæst. 1. libro 4. disput.
 1. cap. 1. numero 8
 cap. Coonuertimini de penit. dist. 1. libro 4. disp.
 2. cap. 3. num. 45
 cap. De his dist. 12. lib. 1. disp. 3. cap. 2. num. 8
 cap. De his dist. 50. libro 3. d. 2. cap. 3. n. 3
 cap. Duo sunt genera 12. q. 1. lib. 1. d. 2. c. 3. n. 3
 cap. Dilectissimi 12. q. 1. lib. 2. d. 1. cap. 2. n. 1
 cap. De ijs dist. 28. lib. 3. d. 5. c. 2. n. 22
 cap. Diaconi dist. 28. ibidem, & cap. 3. n. 5. 6. &
 13. & disp. 6. cap. 1. num. 3.
 cap. Deus Omnipotens 2. q. 1. lib. 3. d. 8. c. 4. n. 12
 cap. Displicet 23. quæst. 4. ibidem num. 14
 cap. Ecce; In præfatione dist. 99. libro 1. disput. 1
 cap. 2. num. 4. & 5
 cap. Erubescant dist. 32. libro 1. disp. 1. cap. 2. nu.
 11. & lib. 2. disp. 5. cap. 3. num. 3. & libro 3.
 disput. 5. cap. 2. numero 2
 cap. Episcopos dist. 17. lib. 2. d. 6. c. 2. n. 8

cap. Ea demum dist. 25. 5. aliis lib. 3. d. 2. c. 1. n. 5
 cap. Episcopus dist. 37. libro 3. d. 1. c. 1. num. 3
 cap. Ex penitentibus dist. 50. libro 3. disputat. 2
 cap. 3. numero 6
 cap. Episcopus dist. 41. libro 3. d. 3. cap. 1. n. 12
 cap. Ecclesia dist. 35. ibidem numero 16
 cap. Extra conscientiam dist. 64. libro 3. disput. 4
 cap. 1. numero 12
 cap. Est iniusta 23. quæst. 4. libro 3. d. 4. c. 3. n. 4
 cap. Eos dist. 22. libro 3. disp. 4. cap. 3. n. 14
 cap. eos dist. 81. libro 3. disp. 4. cap. 3. num. 28
 cap. finali 27. quæst. 1. libro 1. cap. 4. num. 25
 cap. fenum dist. 50. libro 2. disp. 5. cap. 5. num. 2
 cap. fidelior dist. 5. libro 3. d. 2. cap. 3. nu. 5. & 21
 cap. facientis dist. 86. libro 3. disp. 8. cap. 4. nu. 4
 cap. fraternitatis dist. 24. libro 3. disp. 2. c. 3. n. 6
 cap. fauente dist. 85. libro 3. disp. 8. cap. 5. nu. 10
 cap. Hic duo de consecr. dist. 1. lib. 3. d. 3. c. 1. n. 12
 cap. Humana aures 22. q. 1. lib. 3. d. 7. c. 2. n. 16
 cap. Hinc est etiam 16. q. 1. lib. 3. d. 3. c. 2. nu. 1
 cap. Hoc videtur 22. q. 5. lib. 3. d. 8. c. 4. nu. 16
 cap. In nomine Domini dist. 23. lib. 1. d. 1. c. 2. n. 6
 cap. Ita nunc dist. 19. libro 1. d. 1. cap. 4. nu. 7
 cap. Ius naturale dist. 1. libro 2. disp. 1. cap. 1. num.
 1. & cap. 2. num. 1
 cap. Ius gentium dist. 1. libro 2. d. 1. cap. 1. nu. 1
 cap. Inferior dist. 21. libro 2. disp. 1. c. 3. nu. 14
 cap. Illud dist. 50. libro 3. disp. 2. cap. 1. nu. 2
 cap. In scripturis 8. q. 1. libro 3. d. 2. cap. 1. nu. 2
 cap. Ipsa pietas 23. q. 4. lib. 3. disp. 8. c. 4. nu. 14
 cap. Infames 6. q. 1. lib. 3. d. 2. c. 2. nu. 20. & 25
 cap. Ille de penit. dist. 3. lib. 3. cap. 3. num. 21
 cap. Inuentum 26. q. 7. lib. 3. disp. 2. cap. 4. nu. 2
 ap. Integritas 32. q. 2. lib. 3. disp. 6. cap. 1. nu. 3
 ccap. Integritas 22. q. 1. libro 3. d. 6. c. 2. nu. 15
 cap. Illud 20. q. 1. libro 3. disp. 6. cap. 3. num. 7
 cap. In omni 11. q. 7. lib. 3. disp. 8. cap. 4. nu. 9
 cap. Liceat 19. q. 3. libro 2. disp. 4. cap. 1. nu. 4
 cap. licet plerumq; dist. 85. libro 3. disput. 8. capit.
 6. numero 66
 cap. litteras dist. 63. libro 4. disp. ult. capit. vnic
 numero 2
 cap. legi 19. q. 1. libro 3. disp. 2. cap. 3. nu. 22
 cap. Meror dist. 50. libro 3. disp. 2. cap. 1. nu. 3
 cap. Mennam 2. q. 5. libro 3. disp. 6. cap. 3. nu. 11
 cap. Miramur dist. 61. libro 3. disp. 2. cap. 3. n. 14
 cap. Metinam 2. quæst. 5. libro 3. disput. 8. capit.
 6. numero 38
 cap. Nullus dist. 99. lib. 1. cap. 2. num. 4
 cap. Neminem dist. 70. libro 1. disput. 1. cap. 4. n. 9
 cap. Nisi rigor 1. quæst. 7. libro 2. disput. 1. capit.
 1. numero 13.
 cap. Nemo 32. q. 4. libro 2. disp. 3. cap. 1. n. 12
 cap. Nos qui dist. 40. libro 2. d. 6. cap. 1. num. 21
 cap. Nes consuetudinem dist. 12. libro 3. disput. 2
 capit. 3. numero 22

Mm cap.

Index locorum , quæ ex Iure Pontific. Conc. Trid. &c.

cap. Nemo Episcoporum 119.3.l.3.d.4.c.3.n.22
 cap. Nicæna dist.33.libro 3.d.5.cap.3.numero 10
 cap. Nullus missam dist.32.l.3.dif.6.cap.4.n.1
 cap. Nullus dist.32.lib.3.dif.7.cap.3.n.1. & 30
 cap. Non satis dist.86.libro 3;d.7.c.3.n.31
 cap. Non inferenda 23.q.3, libro 3: disp.8. cap.2
 numero 1
 cap. Non sunt audiendi 11.q.3.libro 3. dispnt. 8
 cap. 5.numero 20
 cap. Nolo 12.quæst.1. ibidem
 cap. Nullus dist.61. libro 4. dispnt. ultima cap.
 unico numero 2
 cap. Nullus dist.55.libro 4.difp.ultima cap.uni-
 co numero 11
 cap. Omnes psallentes 38.lib.1.d.1.cap.1.num.2
 cap. Omnes 6.q.1.libro 3.d.2.cap.2.num.25
 cap. Omnino dist.31.libro 3.difp.4.cap.4.numero
 21. & dif.5.cap.3. numero 19. & 25
 cap. Omnes decima 17.q.7.libro 3.difp. 7. cap. 3.
 numero 34
 cap. Osus dist.61. lib.4.dif.vlt.cap.unic.n.2
 cap. Pontifex 7.q.1.libro 1.dif.1.cap.1. num.8
 cap. Primo dist.17.libro 1.dif.2.cap.3.num.2
 cap. Presbyter dist.50.libro 2.dif.5.capit.2.n.14
 cap. Penultimo dist.26.libro 2.d.5.c.5. num.3
 cap. Prasens 20.d.3.libro 2.dif.2.cap.1.num.23
 cap. Pracipimus dist.34.libro 3.d.1.cap.1.n.21
 cap. Primo dist.26.libro 3.difp.2.cap.3.num.4
 cap. Potest de penit. dist.1. ibidem num.21
 cap. Penultimo de penit. dist. 3. libro 3. diput. 2.
 cap.4. numero 5
 cap. Parsimonia dist.41.libro 3.d.3.cap.1.n.18
 cap. Pudicus dist.4.1. ibidem numero 19
 cap. Presbyteros 16.q.1.libro 3.difp.5.c.2.n.2
 cap. Prasertim dist.84. ibidem num.21
 cap. Presbyteris dist.27. ibidem
 cap. Primo dist.28.libro 3.dif.5 capit.2. num. 23
 & libro 3.difp.6.cap.1.numero 3
 cap. Primo dist.21.libro 3.difp.5.cap.2.num.22
 cap. Præterea dist.28.libro 3.difp.5.cap.3.n.13
 cap. Presbyter dist.32. ibidem numero 23
 cap. Prasens 29.quæst.3.lib.3.dif.6.capit.3.n.5
 cap. Primo 20.quæst.1. ibidem numero 7
 cap. Placuit 6.quæst.2.libro 3.dif.7.cap.3.n.31
 cap. Ponderet dist.50.libro 3.dif.7. cap.3. n.31
 cap. Prasul 2.quæst.5. ibidem
 cap. Plerumque 11.quæst.7.lib.3.d.8.cap.4.n.9
 cap. Providendum dist.83.libro 3.d.8.c.5.n.10
 cap. Priscis dist.55.libro 4.difp.1.cap.1.num.8
 cap. Penultimo dist.47.libro 3.d.8.c.5.n.50
 cap. Primo 18.quæst.1.libro 4.d.1.cap.2.num.3
 cap. Primo dist.85.libro 4.d.2.cap.5.num.14
 cap. Primo dist.61. libro 4.d.vlt.cap.un.n.2
 cap. Primo 25.quæst.2.libro 2.difp.1.cap.3.n.3
 cap. Qui Episcopatum 28.quæst.1. libro 1. difp.1
 cap.1.numero 7.9. & 10
 cap. Quis dubitet dist.96.libro 1.d.2.c.3.n.5
 cap. Quo iure dist.8.libro 2.d.1.c.2.num.1
 cap. Quæris à me de consecr. dist.4. libro 2. difp.
 7. cap. 2. numero 9

cap. Qui Episcopus dist.23.libro 3.d.1.c.1.n.1
 cap. Qui Ecclesiastici dist.36. ibidem
 cap. Quoniam 48. libro 3.dif.2.cap.2.num.2
 cap. Qui crimen 6.quæst.1. ibidem
 cap. Quicumque 6.quæst.1.libro 3.d.2.c.2.n.20
 cap. Quia sanctitas dist.50.lib.3.d.2.c.3.n.5
 cap. Quis aliquando 5. non dico tibi de penitem.
 dist.1. libro 3.difpnt. 1. cap.3.n.7
 cap. Quando dist.24.libro 3.d.4.capit. 1.n.12
 cap. Quoniam in Romanis dist.31.libro 3.difp.5
 capit.3.numero 34
 cap. Quamquam dist.23.libro 3.d.6.cap.2. n.11
 cap. Quis aliquando de penit. dist.1.libro 3. difp.
 7. cap.3.numero.3
 cap. Quum sit 18.quæst.2.libro 4.d.1.c.3.n.2
 cap. Qui culpatur 23.quæst.1.lib.4.d.2.c.3.n.24
 cap. Quid culpatum 23.quæst.1.libro 4. difpnt.2
 cap.3.numero 26
 cap. Si quando 2.quæst.6.libro 1.difp.2.c. 1. n.7
 cap. Sugessum 7.q.5.libro 1.difpnt. 2.c.6.n.6
 cap. Sanctorum dist.70 libro 1.d.1.cap.4.n.9
 cap. Sunt quidam, ac duo subsequencia capitula
 25.quæst.1.libro 2.difp.1. cap.3. numero 5
 cap. Sicut dist.14 libro 2.d.1. cap.3.numero 5
 cap. Si gens dist.56.libro 2.d.2.c.1.numero 14
 cap. Si quis Sacro Virginitatem 27. quæst. 1. libro 2
 difp.5. cap.2. numero 14
 cap. Si qua Virgo 27. quæst. 1. ibidem
 cap. 2. dist.48. ibidem numero 15
 cap. Si quis mandante 17.q.4.lib.2.d.5.c.4.n.21
 cap. Sunt plurimi 6.quæst.1.5. Verum libro 2.d.5
 capit.5.numero 2. & libro 3.d.2.c.2.n.3
 cap. Si servus dist.54.libro 2.difp.5. cap.7.n.6
 cap. Scripsit 27. quæst.2. libro 2. difp.6.c.1.n.23
 cap. Sacerdotes dist.37.libro 3.difp.1.c.1.n.3
 cap. Si quis omne 1. quæst.7. libro 3.d.2.c.1.n.2
 cap. Secundo 5 Porro 3. quæst.7.1.3.d.2.c.2.n.13
 cap. Septies de penit. dist.3. lib.3.d.2.c.2.n.22
 cap. Si post dist.50. libro 3. difp.2.c.3.num.5
 cap. Siquis viduam dist.50.1.3.d.2.c.3.num.27
 cap. Sicut ij vers. quod tunc num.4. dist.47. libro
 3. difpnt. 2. cap.3. num.11
 cap. Si enim de penit. dist.2. lib.3.d.2.c.4.n.5
 cap. Sicut primi de pen. dist.1.1.3.d.3.c.1.n.12
 Cap. Si quis 3.q.2.l.3.d.3.c.1.n.15
 Cap. Si quis presbyter de consecr. dist.4. libro 3.d.
 4. capit.4. numero 21
 Cap. Si enim 28.q.1. ibidem
 Cyp. Si qui sunt Presbyteri d.81.l.3.d.7.c.3.n.1
 Cap. Si quoniam dist.18. libro 3.d.7. cap.3.n.3
 Cap. Si Episcopus dist.18. ibidem
 Cap. Si quis eorum dist.38.l.3.d.5.c.3.n.6.
 Cap. Secundo 23.q.7. libro 3. d.4.c.3.n.14
 Cap. Sicut 2.q.7.l.3.n.24. & difp.8.c.6.n.7
 Cap. Superueniente 1.q.1.l.3.d.7.c.3.n.38
 Cap. Si tantum 6.q.2.l.3.d.8.c.4.n.9
 Cap. Si quis il secundo de penit. dist.7.l.3.d.8.c.4
 n.18. & cap.6.numero 27
 Cap. Si solus dist.8. libro 3.d.8.c.5.n.5
 Cap. Sacerdos 3.q.7.l.4.d.2.c.3.n.45

cap.

Index locorum, quæ ex Iure Pontific. Conc. Trid. &c.

cap. Tres sunt de panit. dist. 5. libro 3. disp. 7. cap. 6. numero 24
 cap. Vltimo 3. quæst. 1. libro 4. disput. 1. capit. 1. numero 8
 cap. Videntes 12. q. 1. ibid.
 cap. Vltimo dist. 60. libro 2. disp. 6. cap. 2. num. 10
 cap. Ut constitueretur distin. 50. libro 3. disput. 2. cap. 3. num. 6
 cap. Vlt. de penit. dist. 3. libro 3. disp. 2. c. 4. num. 5
 cap. Ut lex 27. quæst. 1. lib. 3. disp. 6. c. 4. numero 1
 cap. Vnico 33. quæst. 1. libro 3. disp. 6. cap. 4. num. 2
 cap. Vltimo 15. q. 8. libro 3. disp. 7. cap. 3. num. 1
 cap. Volumus dist. 82. lib. 3. disp. 7. cap. 3. num. 15
 cap. Veniam 35. quæst. 9. libro 3. disputat. 7. cap. 3. numero 31
 cap. Vltimo 24. q. 1. libro 3. disp. 7. cap. 3. num. 38
 cap. Videtur 22. q. 5. libro 3. disp. 8. cap. 4. num. 31
 Initium distinctionis 1. libro 2. disput. 1. cap. 3. numero 3
 Initium distict. 36. libro 3. disp. 1. cap. 1. num. 4
 Proæm. distict. 45. libro 3. disp. 3. cap. 1. num. 13
 Proæm. dist. 39. libro 3. disp. 3. cap. 1. num. 17

In Decretalibus.

Cap. Ad extirpandas de filiis Presbyterorum libro 2. disput. 2. cap. 1. numero 19
 cap. Ad Audientiam de homic. libro 2. disput. 2. cap. 3. nu. 15. & 31. & libro 4. disp. 2. ca. 3. n. 1
 cap. Ad presenciam de filiis Presbyt. libro 2. disp. 2. cap. 1. numero 18
 cap. At si Clerici de iudic. libro 2. disput. 5. cap. 2. numero 12.
 cap. Ab excommunicato de rescrip. libro 2. disp. 5. capit. 4. numero 2
 cap. A nobis de sent. excom. lib. 2. disp. 7. cap. 2. n. 9
 cap. Accusatum de simonia, lib. 3. d. 2. cap. 1. n. 10
 cap. Ad dissoluendum de dispens. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 19
 cap. Apostolicè de Cleric. excommun. ministran. lib. 3. disp. 4. cap. 1. num. 12. & c. 2. num. 13
 cap. A nobis de sentent. excommunic. il secundo, lib. 3. disp. 4. cap. 2. num. 6
 cap. Ad probandum de sentent. & re iudic. libro 3. disputat. 4. cap. 2. num. 20
 cap. Admonet de renunc. libro 4. disp. 1. c. 3. n. 6.
 cap. Admonet de renunc. lib. 4. disp. 1. c. 3. n. 19
 cap. Ad nostram de iur. iur. lib. 4. disp. 2. ca. 5. n. 19
 cap. Cum in cunctis de elect. libro 1. disp. cap. 1. nu. 3. & lib. 2. disp. 2. cap. 1. num. 6. & 20. & disp. 3 cap. 1. num. 5. & disp. 5. cap. 1. num. 12. & disp. 7. cap. 1. num. 2. 4. 5. & 6. & cap. 2. num. 14. & cap. 3. num. 14. & lib. 3. disp. 1. cap. 1. num. 18 & 21. & disp. 4. c. 4. n. 32. & l. 4. d. 2. cap. 5. n. 2
 cap. Cum in cunctis 5. Clerici de elect. libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 23
 cap. Cum in cunctis 5. finali de elect. libro 3. disp. 4. cap. 3. numero 24
 cap. Cum Vuitouienfis Ecclesia de elect. libro 2. disp. 2. c. 1. n. 6. & disp. 7. c. 2. n. 14. & c. 4. n. 2

cap. Conquerente de filiis Presbyterorum, libro 2. disp. 2. capite 1. num. 18. & cap. 2. num. 3
 cap. Cum Deputati de iudic. libro 2. disp. 2. cap. 3. num. 24. & d. 4. cap. 1. num. 4
 cap. Cum inhibitio 5. si quis de clandestin. despons. libro 2. disput. 3. cap. 2. numero 3
 cap. Cum inhibitio de clandestin. desp. libro 2. disp. 3. cap. 3. numero 10. & 16
 cap. Cum inter qui filij sint legitim. libro 2. disp. 3. cap. 2. num. 5. & 7 & disput. 3. cap. 3. n. 7
 cap. Cum inter de elect. libro 3. disp. 2. cap. 3. n. 19
 cap. Cum inter il terzo de elect. libro 3. disput. 4 cap. 3. numero 13
 cap. Cum nostris de concess. praben. libro 2. disp. 5. cap. 1. numero 10
 cap. Cum dilecti de donat. & opt. libro 2. disput. 5 cap. 4. numero 12
 cap. Cum dilectus de consuetud. libro 3. disput. 1. capit. 1. num. 25. & disp. 4. cap. 2. numero 9
 cap. Cum dilectus de accusationib. libro 3. disput. 8. cap. 6. numero 6
 cap. Cum venissent de institut. libro 2. disp. 5. cap. 7. numero 10
 cap. Cum eo de elect. libro 2. disp. 7. cap. 2. n. 14
 cap. Cum nobis olim de election. libro 3. disp. 1 cap. 1. numero 22
 cap. Cum olim de Cleric. coniug. libro 3. disput. 5. cap. 3. & num. 4. 20. & 21. & disp. 6. c. 1. n. 3
 cap. Consideramus de election. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 2
 cap. Cum decorem de vit. & honestat. Cler. libro 3. disp. 2. cap. 2. numero 21
 cap. Cum decorem de Cleric. coniugat. libro 5 disp. 5. cap. 2. numero 20
 cap. Cum te de sentent. & re iudic. libro 3. disp. 2. cap. 3. numero 9
 cap. Cum in iuventute de presumptiont. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 11
 cap. Cum in iuventute de elect. libro 3. disp. 2. capit. 3. numero 18
 cap. Cum in iuventute de purgat. libro 3. disput. 8 capit. 6. numero 38
 cap. Cum illorum de sentent. excommunic. libro 3. disp. 4. ca. 1. nu. 7. & 13. & disp. 4. cap. 4. n. 23
 cap. Cum ex publico de conuers. coniug. libro 4 disp. vltima cap. unico numero 9
 cap. Cum bona de ætate, & qualitat. libro 2. disp. 4. cap. 2. numero 3
 cap. Cum ex iniuncto de haret. libro 3. disp. 7. c. 3. num. 13. & disp. 8. cap. 1. num. 5
 cap. Cum quæsitum de cohab. Cler. & mul. libro 3. disp. 7. cap. 3. num. 30
 cap. Contingit il 2. de sentent. excom. libro 3. disp. 7. cap. 3. numero 34
 cap. Consultationi de frig. lib. 3. disp. 8. c. 6. nu. 23
 cap. Cum oportet de accusat. libro 3. disp. 8. cap. 6. numero 38. & 70
 cap. Constitutionem de sentent. excommun. libro 3 disp. 7. cap. 3. num. 34
 cap. Dudum de presumpt. libro 2. disp. 2. c. 3. n. 24

Index locorum, quæ ex iure Pontific. & Conc. Trid. &c.

- cap. Dilectus de tempor. ordin. libro 2. disput. 5.
cap. 2. numero 13
- cap. Deus, quide panit. libro 2. disp. 5. cap. 2. n. 14
- cap. Dudum il secundo de elect. libro 2. disput. 5
cap. 5. numero 6. & libro 3. disp. 1. cap. 1. n. 13
- cap. Dudum il primo de elect. libro 2. disp. 6. cap.
2. numero 19. & libro 4. disput. ultima capit.
unico numero 2
- cap. de multa de prob. libro 2. disp. 6. cap. 2. nu-
mer. 6. & 19
- cap. Dilectus de rescrip. libro 3. disp. 4. cap. 2. n. 21
- cap. Debitum de bigam. libro 3. d. 5. cap. 1. n. 7
- cap. Diversis de Cleric. coniug. libro 3. disput. 5
cap. 2. num. 2
- cap. Dilectus de bis, quæ vi libro 3. disp. 6. c. 3. n. 5
- cap. Dilectus de accus. libro 3. disp. 8. cap. 3. n. 5
- cap. Ex tenore de temp. ordinand. libro 2. disput.
2. cap. 2. num. 1. & libro 3. disp. 2. cap. 2. num.
26. & cap. 3. numero 2
- cap. Ex tua nobis de filiis Presbyter. libro 2. disp.
2. cap. 2. numero 3
- cap. Ex tenore qui filij sint legit. libro 2. disput. 3
cap. 2. numero 4. & cap. 3. numero 7
- cap. Et si Clerici de iud. libro 2. disp. 5. cap. 2. n. 14
- cap. Evidentiam de accus. libro 2. disput. 5. capit.
3. numero 7
- cap. Eam te de rescripto. libro 2. disp. 5. cap. 5. nu. 7
- cap. Extra missa de renunciat. libro 3. disp. 7. cap.
2. numero 10
- cap. Ex publico de conuers. coniug. libro 3. disput.
7. capit. 7. numero 20
- cap. Ex parte de cappellis Monachorum, libro 4
disp. ultima cap. unico numero 4
- cap. Eam te de etate, & qualitat. libro 4. disp. ulti-
ma cap. unico numero 4
- cap. Finali de transact. libro 1. disput. 1. cap. 4
numero 23
- cap. Finali 5. si quis de clandest. disp. libro 2. di-
sp. 3. cap. 3. n. 3. 12. & 13. & cap. 4. num. 1. 17
19. & 21. & cap. 5. num. 1
- cap. finali 5. finali de clandestin. disp. libro 3. disp.
4. cap. 3. numero 24
- cap. finali de simonia libro 2. disp. 5. cap. 2. num. 9
- cap. finali de tempor. ordinand. libro 3. disput. 1
cap. 1. numero 21. & disput. 2. cap. 2. numero
26. & disp. 7. cap. 1. numero 4
- cap. finali de coha. qit. cler. & mulier. libro 3. disp.
2. cap. 1. numero 5. & disp. 7. cap. 3. numero 30
- cap. finali de furto, libro 3. disp. 2. cap. 2. num. 26
- cap. finali de cler. excomm. minist. libro 3. disp. 4
cap. 2. numero 11
- cap. finali de Summa Trinit. & fide Catholica
libro 3. disp. 7. cap. 1. numero 4
- cap. finali de cond. libro 3. disp. 7. cap. 2. num. 19
- cap. finali de sponsa duorum, libro 3. disp. 7. cap.
2. numero 20
- cap. Falsidicus de crimin. fals. libro 3. disp. 8. cap.
6. numero 36
- cap. Gaudemus qui filij sint legit. libro 2. disp. 3
cap. 1. numero 7
- cap. Gravis de re spol. libro 3. cap. 3. numero 14
- cap. Inter corporalia de translat. Episcoporum
libro 1. cap. 4. num. 3 15. 23. & 27. & libro 2
disp. 1. capit. 2. numero 3. & libro 3. disp. 4
cap. 4. num. 21. & libro 4. disp. 1. cap. 5. n. 23
- cap. In omni de test. libro 3. disp. 8. cap. 4. n. 16
- cap. Innotuit de elect. libro 2. disp. 2. cap. 1. numer.
15 & 20. & cap. 2. num. 3. & disp. 3. cap. 1. nu.
3. & disp. 5. cap. 1. num. 11. & libro 4. disp. ult.
cap. unico numero 2
- cap. Inter dilectos de excess. Prælatorum libro 2
disput. 2. cap. 1. numero 14
- cap. Inter alia de sentent. excommun. libro 2. di-
sp. 1. cap. 3. numero 22
- cap. Iam dudum de præben. libro 2. disp. 5. c. 7. n. 6
- cap. In Audientia de sentent. excommunic. libro
2. disp. 6. cap. 1. numero 21
- cap. Inter cetera de offic. iud. ord. libro 3. disput. 1.
cap. 1. num. 1. 21. & 23
- cap. Inter ceteras de rescr. lib. 3. disp. 1. cap. 1. n. 16
- cap. In causis de elect. 5. quocirca libro 3. disputat.
1. cap. 2. numero 8
- cap. Inquisitionis de accusat. libro 3. disp. 2. cap. 3
numero 8. & disp. 8. cap. 6. num. 70
- cap. Illorum de sentent. excommunic. 5. si autem,
libro 3. disp. 4. cap. 1. numero 13
- cap. Illa de elect. libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 10
- cap. Inhibendum de cohab. cler. & mulier. libro
3. disp. 7. cap. 3. numero 15
- cap. Inquisitionis de simon. libro 3. disp. 8. cap. 4
numero 11
- cap. Iuuenis de sponsalib. lib. 4. disp. 2. c. 3. n. 41
- cap. Licet de translat. Episcop. libro 1. disp. 1. cap.
4. numero 17. & 25
- cap. Licet de Regular. libro 1. disput. 2. capit. 6
numero 6. & libro 4. disp. 2. cap. 3. n. 11
- cap. Litteras de filiis Presbyt. lib. 2. disput. 2. cap.
1. numero 23
- cap. Lator qui si sint legit. libro 2. disp. 2. c. 4. n. 3
- cap. Licet de testib. lib. 2. libro 3. disp. 2. cap. 2. num. 5
- cap. Licet de elect. libro 3. disp. 4. cap. 2. numero
3. & libro 4. disp. 1. cap. 3. numero 22
- cap. Litteras de præsump. libro 3. disp. 7. c. 3. n. 24
- cap. Licet Heli de simon. libro 3. d. 8. cap. 4. num.
11. & c. 5. numero 11. & cap. 6. num. 7. & 70
- cap. Licet de regul. 5. Si verò lib. 4. d. 1. c. 5. n. 20
- cap. Messana de elect. libro 1. d. 1. c. 1. n. 8.
- cap. Manifesta il primo de panit. & rem. libro 3
d. 8. cap. 4. numero 5.
- cap. Miramur de ser. non ordinan. libro 1. disput.
1. cap. 2. numero 11
- cap. Michael de filiis Presbyterorum, libro 2. disp. 2.
cap. 2. numero 9
- cap. Minimus de accusat. lib. 3. d. 8. c. 6. n. 38
- cap. Nisi cum pridem de renunciat. libro 1. disp.
1. cap. 4. numero 15. 18. & 28 & lib. 3. disp. 1.
cap. 1. numero 22
- cap. Non est de voto l. 2. disp. 1. c. 3. num. 27
- cap. Nonne bene de præsumption. libro 2. disp. 5.
c. 7. numero 3. & 6.

cap.

Index locorum, quæ ex Iure Pontific & Conc Trid.&c.

- cap. Nuper de sentent. excommunicat. libro 2. d. 5. cap. 2. num. 7. & 14. & libro 3. disp. 7. cap. 2. numero 9. 11. & 12
- cap. Non debet de testib. libro 2. disp. 5. c. 2. n. 15
- cap. Nihil de prescript. libro 2. disp. 5. cap. 3. n. 3
- cap. Nobilis vir de purgat. canon. libro 2. disput. 6. cap. 1. numero 21
- cap. Novus de iud. libro 2. d. 6. cap. 2. numer. 13. & lib. 3. disp. 8. cap. 1. num. 2. & 4. & disp. 8. c. 6. n. 7
- cap. Nullus de iur. patronat. libro 4. disp. 1. cap. 3. numero 10
- cap. Nulla Ecclesiastica de concess. prab. libro 4. disp. 1. cap. 4. numero 3
- cap. Nobis de iur. patronat. libro 4. disp. 1. capit. 4. numero 14
- cap. Nonnulli de rescript. libro 4. disput. ultima
- cap. unic. numero 4
- cap. Officij de penit. & remis. libro 2. disp. 2. cap. 4. numero 5. & 13
- cap. Olim ex litteris de rescript. libro 2. disput. 5. cap. 4. numero 2
- cap. Omnis utriusque sexus de penit. & remis. libro 2. disp. 5. cap. 7. numero 23
- cap. Oportet de accusat. libro 3. disp. 8. cap. 4. numero 11
- cap. Omnipotens Deus de accus. libro 2. disput. 5. cap. 2. numero 15
- cap. Omnipotens de accus. inq. & denun. libro 3. disp. 2. cap. 1. numero 6
- cap. Primo de ordin. ab Episc. qui Episc. renunt. libro 1. disp. 1. cap. 2. numero 10
- cap. Primo de spons. duorum libro disp. 1. c. 4. n. 25
- cap. Primo de Priuil. libro 1. disp. 2. cap. 3. num. 3.
- cap. Primo de fil. presbyt. libro 2. disp. 3. capit. 1. num. 14. & disp. 4. capit. 5. num. 2. & 5. & disp. 1. cap. 1. num. 4. & 6
- cap. Primo de apost. libro 2. disp. 6. cap. 1. num. 21.
- cap. Primo de tre. & pac. lib. 3. disp. 1. cap. 2. num. 7
- cap. Primo de eo, qui furt. ordin. sumpt. libro 3. disp. 4. cap. 1. num. 6
- cap. Primo de Episcop. qui renunt. Episc. libro 3. disp. 4. cap. 1. num. 6
- cap. Primo de Postul. prelat. libro 3. disp. 4. cap. 2. num. 11. & 23. & libro 2. disp. 1. cap. 3. n. 22
- cap. Primo de secūd. nupt. lib. 3. disp. 4. cap. 3. n. 24
- cap. Primo de vot. lib. 3. disp. 6. cap. 2. num. 3
- cap. Primo qui Clerici, vel vouentes libro 3. disp. 6. cap. 4. num. 1
- cap. Primo de Capp. monach. lib. 4. d. 1. d. c. 1. n. 11
- cap. Primo de his, quæ vi, metu cau. fiunt. libro 4. disp. 1. cap. 3. num. 2
- cap. Penultimo de preb. libro 2. disp. 6. cap. 1. num. 21. & 28. & libro 1. disp. 1. cap. 1. num. 10
- cap. Penultimo de cler. coniug. libro 2. disp. cap. 1. numero 21
- cap. Paroebianus de sent. excom. lib. 1. disput. 1. c. 1. num. 6.
- cap. Pastoralis de offic. iud. ord. libro 2. disp. 1. c. 2. numero 8
- cap. Proposuit de concess. prab. libro 2. disp. 1. cap. 3. numero 27
- cap. Per tuas de probat. libro 2. disput. 2. capit. 4. numero 5. & 11
- cap. Perlatum de bis quæ vi, metu cau. fiunt. lib. 1. disp. 7. cap. 2. num. 9. & lib. 3. disp. 6. cap. 3. n. 5
- cap. Per venerabilem, qui fil. sint legit. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 9
- cap. Postulasti de cleric. excommunic. libro 3. disput. 4. cap. 2. num. 2. 19. & 23
- cap. Pastoralis 9. verum de appell. libro 3. disput. 4. cap. 3. numero 14
- cap. post translationem enim de renunt. libro 4. disp. 1. cap. 3. numero 10
- cap. Per tuas de vot. & vot. disp. libro 4. disp. 1. cap. 5. numero 17. 23. & 29
- cap. Peruenit de iur. iurand. lib. 4. d. 1. cap. 5. numero 8.
- cap. Pastoralis de appellat. libro 3. disp. 4. cap. 3. numero 4.
- cap. Quoniam de simon. libro 1. disput. 1. cap. 1. numero 13
- cap. Quando de translat. libro 1. disput. 1. cap. 4. numero 27
- cap. Quidam de renunc. lib. 1. d. 1. cap. 4. num. 27.
- cap. Quoniam de fil. Presbyter. lib. 2. disp. 2. cap. 2. numer. 3.
- cap. Quid nobis qui fil. sint leg. libro 2. disp. 3. num. 16. & cap. 5. numero 6
- cap. Quod nobis de cland. disp. libro 2. disp. 3. cap. 3. num. 16. & cap. 5. num. 3. 5. & 6
- cap. Quæsitum de penit. & remis. libro 2. disp. 3. cap. 4. num. 15. & libro 3. cap. 3. num. 20
- cap. Quoniam contra libro 2. d. 5. c. 6. num. 22
- cap. Quocirca de consang. libro 2. d. 5. c. 7. nu. 31
- cap. Quamuis de Sacr. unct. lib. 3. disp. 1. c. 1. n. 23
- cap. Qualiter, & Quando de elect. il. 2. libro 3. disp. 2. cap. 1. nu. 9. & lib. 4. d. ult. c. unic. n. 14
- cap. Qualiter, & Quando de accus. il. 2. lib. 3. d. 2. cap. 2. num. 25. & disp. 7. cap. 3. num. 31. & disp. 8. cap. 2. nu. 3. & 5. cap. 4. num. 2. & cap. 6. numero 38. & 70
- cap. Quia diuersitatem de concess. prab. libro 3. disp. 4. cap. 3. numero 19
- cap. Quia in omnibus de usur. libro 3. disp. 4. capit. 3. num. 24
- cap. Quia circa de bigam. lib. 3. disp. 6. c. 1. n. 2
- cap. Qualiter, & quando il. 2. de simon. lib. 3. disp. 8. cap. 4. num. 11
- cap. Qui cum de furt. lib. 3. disput. 8. cap. 4. n. 30
- cap. Quod Dei timorem de statu Monach. libro 4. disp. 5. cap. 1. num. 5. & 6.
- cap. Quorundam de his, quæ vi, metu cau. fiunt, lib. 4. disp. 1. cap. 3. num. 2
- cap. Quæ sicut de verb. signific. lib. 4. disp. ult. cap. unico numero 11.
- cap. Relatum de cler. non resid. lib. 2. disp. 5. cap. 3. num. 26. & cap. 4. num. 21.
- cap. Rursus qui Clericus de consang. lib. 3. disp. 5. cap. 2. num. 2.

Index locorum, quæ ex Iure Pontific. & Conc. Trid. &c.

cap. Secundo ne cler. vel Monac. lib. 2. disp. 6. cap. 1. numero 21
 cap. 2. de renunc. libro 3. disput. 4. c. 1. num. 6.
 cap. Secundo de prabend. libro 3. disp. 4. c. 3. n. 28
 cap. Secundo qui cler. vel vouen. libro 3. disput. 6. cap. 4. num. 1
 cap. 2. de accusat. libro 3. disput. 8. cap. 6. num. 7
 cap. Si inter de sponsal. libro 1. disput. 1. capit. 4. numero 25
 cap. Solita benignitati de mator. & obed. libro 1. disp. 2. cap. 1. numero 3
 cap. Sede de rescript. libro 2. disp. 1. cap. 2. n. 3
 cap. Si vero il primo de sent. excom. libro 2. disp. 3. cap. 4. numero 7. & 9. & libro 3. disput. 8. cap. 6. numero 6
 cap. Si is, qui de fil. præs. lib. 2. disp. 5. cap. 5. n. 2.
 cap. Super eo de elect. libro 3. disp. 2. cap. 3. n. 18
 cap. Super his de elect. lib. 3. disp. 2. cap. 3. n. 16
 cap. Si celebrat de cler. excom. min. libro 3. disp. 2. cap. 4. numero 3. & disp. 4. capit. 4. numero 4
 16. 18. 19. & 21
 cap. Sane il primo de cler. coniug. libro 3. disp. 5. cap. 2. numero 20
 cap. Sane il 2. de Cler. coniug. libro 3. disp. 7. cap. 1. numero 4. & cap. 2. numero 18
 cap. Si qui Clericorum de Cler. coniug. libro 3. disput. 7. cap. 1. numero 4
 cap. Si concubina de sent. excom. libro 3. disput. 7. cap. 2. numero 9. & 11
 cap. Si vero il secundo de sent. excom. libro 3. disput. 7. cap. 2. numero 23.
 cap. Sicut de cobab. Clericor. & mulier. libro 3. disput. 7. cap. 3. numero 32
 cap. Si autem de cobab. Cleric. & mul. ibid.
 cap. Si Sacerdos de offic. Ordin. libro 3. disput. 8. cap. 4. numero 14
 cap. Scriptura de vot. libro 4. disp. 1. c. 5. n. 8
 cap. Significasti 1. & 2. de homicid. libro 4. disput. cap. 3. numero 4
 cap. Tuam de ord. cognit. libro 2. disp. 2. cap. 4. numero 3.
 cap. Tanta, Qui filij sint legit libro 2. disput. 3. cap. 1. numero 3. 6. 12. & 13. & cap. 2. numero 9. & 10. & 11. & cap. 5. numero 5. & 6
 Cap. Tua nos de cobab. cleric. lib. 2. disp. 5. cap. 3. disp. 7. cap. 3. num. 32
 cap. Transmissam de elect. lib. 3. dispnt. 4. cap. 2. num. 10
 cap. Tam litteras de test. & attest. lib. 3. disput. 4. cap. 3. num. 24
 cap. Tuam de priuil. ibid.
 cap. Tua de etat. & qualic. libr. disput. 7. capit. 3. num. 19
 cap. Ultimo de fil. presb. lib. 2. disput. 3. cap. 1. num. 14
 cap. Ultimo de furt. lib. 3. disp. 2. cap. 2. num. 19
 Cap. ultimo de temp. ord. lib. 3. disput. 2. cap. 3. num. 2
 cap. ultimo de suppl. negl. Pralat. lib. 3. disput. 4. cap. 2. num. 17

cap. ultimo de cobab. cler. & mulier. lib. 3. disput. 7. cap. 3. num. 1
 cap. ultimo de calumn. lib. 3. disput. 8. cap. 4. num. 6
 cap. ultimo de capp. Monac. lib. 4. disput. ult. cap. unic. num. 4
 cap. Vnico §. per frontis de suc. unc. lib. 1. disput. 1. cap. 1. num. 8
 cap. Vnico de seru. lib. 2. disp. 2. cap. 3. num. 24
 cap. Vnico de infant. expos. lib. 2. disput. 2. cap. 3. num. 25
 cap. Vnico de seru. lib. 3. disput. 2. cap. 2. num. 4
 cap. Venerabilis de presb. lib. 1. disputat. 2. cap. 3. num. 3
 cap. Vt innotuit de elect. lib. 2. disput. 2. capit. 1. num. 6
 cap. Vuitoniensis Ecclesia de elect. lib. 2. disput. 2. cap. 1. num. 6
 cap. Vt quorum Presbyteri eorum fuere patres de filijs presbyteror. libro 2. disput. 2. capit. 1. num. 18
 cap. Venieris de test. libro 2. disput. 2. cap. 4. numero 11.
 cap. Vel non est, compos. de temp. ordin. libro 3. disput. 4. cap. 2. num. 10.
 cap. Vidua de reg. iur. libro 3. disputat. 6. capit. 2. numero 6

In Sexto de Clementinis, & Extrauagantibus.

Cap. cum desideras de senten. ex commn. libro 2. disp. 2. cap. 3. num. 21
 cap. cum ex eo de elect. libro 3. disp. utat. 4. capit. 3. num. 25
 cap. cum singula §. prohibemus de praben. libro 4. disput. 1. cap. 1. num. 2
 cap. finali de rescript. libro 3. d. 4. c. 3. numero 28
 cap. finali de offic. Vicar. libro 2. disput. 5. capite 7. numero 28
 cap. Inquisitores de heret. libro 1. disput. 1. cap. 1. numero 13
 cap. Is, qui de sent. excom. lib. 2. disp. 2. cap. 3. num. 24. & 28. & d. 3. cap. 5. numero 1
 cap. Is, cui de elect. libro 3. d. 4. c. 2. numero 17
 cap. Ipso iure de rescrip. libro 3. d. 4. cap. 2. numero 21
 cap. Indemnitatibus de elect. libro 4. d. 1. cap. 4. numero 18
 cap. Nulli de elect. libro 3. d. 4. c. 3. numero 11
 cap. Nullus de elect. libro 4. disp. 1. c. 2. numero 4
 cap. Pronida de elect. libro 1. disput. 1. cap. 1. numero 15
 cap. Primo de filijs presb. libro 2. disp. 5. capit. 2. numero 2. & cap. 6. numero 18
 cap. Primo de sent. & re iud. libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 6
 cap. Primo de usur. libro 3. d. 7. c. 3. num. 4. & 10
 cap. Penultimo de reguliur. libro 4. disputat. 1. capite

Index locorum ; quæ ex Iure Pontific. Conc. Trid. &c.

capite 5. numero 8
cap. Quam grauis de crimin. fals. libro 1. disp. 1. cap. 1. numero 12
cap. Quia periculosum de sent. excomm. libro 1. disp. 1. cap. 1. num. 13. & 15. & libro 2. disp. 7. cap. 3. numero 2.
cap. Quamobrem de elect. libro 1. d. 2. c. 6. numero 6. & libro 4. disp. 1. cap. 2. numero 3. & cap. 3. numero 20. & cap. 4. numero 2. 7. 14. & 16
cap. Quid agendum de proc. libro 2. disp. 1. cap. 4. numero 11
cap. Quamquam de elect. libro 2. disp. 2. cap. 1. numero 20. & libro 4. d. 1. c. 3. numero 10
cap. Quicumque 5. heresim de heret. libro 2. d. 5. cap. 7. numero 32
cap. Romana de suppl. negl. Pralat. libro 4. disp. 1. cap. 3. numero 12
cap. Secundo de offic. delegat. l. 1. d. 1. numero 10
cap. Secundo de prabend. libro 1. disp. 1. capit. 1. numero 13. & libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 3
cap. Secundo de const. libro 2. d. 3. c. 4. numero 15
cap. Si compromissarius de elect. libro 1. disput. 1. cap. 1. num. 13. & libro 2. disp. 2. cap. 1. n. 20
cap. Compromissarius de elect. 9. huiusmodi libro 2. disp. 7. cap. 3. numero 2
cap. Si Religiosus de elect. libro 1. disp. 2. cap. 6. num. 6. & libro 4. disput. 1. cap. 2. numero 3. & cap. 3. numero 2. 7. 9. 14. 16. & 26.
cap. Si Abbatem de elect. libro 1. disput. 2. capit. 6. numero 6. & libro 4. disput. 1. capit. 2. numero 3
cap. Si motu proprio de prab. libro 2. disput. 5. cap. 6. numero 6
Cap. Statutum de heret. libro 2. disput. 5. capit. 7. numero 32
Cap. Si tibi absenti de prab. libro 3. disput. 4. cap. 3. numero 13
Cap. Si Papa de primil. libro 3. disput. 3. capit. 3. numero 24
Cap. Si propter de rescript. libro 4. disput. 1. capit. 4. numero 11
Cap. Si eo tempore de rescrip. libro 4. disput. 1. cap. 4. numero 14
Cap. Vnico de vot. libro 2. disput. 1. cap. 3. numero 26. & libro 3. disput. 6. capit. 1. numero 3. & cap. 4. numero 1
Cap. Vt commissi de heret. libro 2. disput. 5. capit. 2. numero 14
Cap. Vnico de cler. non resid. libro 3. disput. 4. cap. 2. numero 26
Cap. Vnico 5. sanè de releg. dom. libro 4. disp. 1. cap. 4. numero 5

Reg. Accessorium de reg. iur. libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 28. & libro 1. disput. 1. capit. 4. numero 10
Reg. Capitis primi 5. ult. de fil. presb. libro 1. disput. 1. cap. 1. numero 14
Reg. Cum Junt de reg. iur. libro 2. disput. 2. capite 3. numero 21

Reg. Decet de regul. iur. libro 1. disp. 1. capit. 1. numero 15
Reg. In pari de reg. iur. libro 2. disp. 2. c. 3. n. 9
Reg. In alternatiuis de reg. iur. libro 3. disp. 1. c. 1. numero 16 & cap. 2. 2. numero 9.
Reg. Infamibus de reg. iur. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 6.
Reg. Non firmatur de reg. iur. libro 4. disp. 1. capit. 3. numero 27
Reg. Odia de regul. iur. libro 2. disp. 3. cap. 3. numero 3. & libro 3. disp. 4. cap. 2. num. 25
Reg. Potestas de reg. iur. libro 4. disp. 1. cap. 3. numero 27
Reg. Qui tacet de reg. iur. in 6. libro 2. d. 5. c. 7
Reg. Quod semel de reg. iur. libro 2. disput. 3. capit. 3. numero 16
Reg. Qui sentit de reg. iur. libro 3. disp. 6. cap. 2. num. 8 & cap. 3. numero 3:
Proæm. Sexti libro 1. disput. 1. c. 2. n. 3.

Clem. finali de elect. libro 4. disput. 1. capit. 3. numero 13
Clem. Generalem libro 4. d. ult. cap. unic. numero 6. & 9:
Clem. in plerisque de elect. libro 1. disp. 1. cap. 2. numero 10. & cap. 4. num. 9. & disp. 2. cap. 6. numero 17. & libro 4. disp. 1. cap. 2. nu. 10.
Clem. Ne in agro 5. certum libro 2. disput. 5. cap. 4. numero 12
Clem. Nolentes de heret. libro 2. disput. 7. capit. 1. num. 3. & 7
Clem. Ne in agro 5. sane prioratus de stat. Mon. libro 4. disp. 1. cap. 1. numero 1
Clem. Prima de for. comp. libro 1. disput. 1. capit. 2. numero 10
Clem. Prima de elect. libro 1. disp. 2. cap. 6. & libro 4. disp. 1. cap. 2. numero 3
Clem. Pastoralis de re iud. libro 2. disp. 1. capit. 3. numero 3
Clem. Prima 5. ad prioratus de regul. libro 4. disput. 1. cap. 2. numero 10
Clem. Quia regulares de supp. negl. pralat. libro 4. disp. 1. cap. numero 1
Clem. Quod circa de elect. libro 4. disp. 1. capit. 4. numero 3. & 8
Clem. Secunda de pænis libro 1. disput. 1. capit. 1. numero 15
Clem. Sæpe de verb. signif. libro 3. disp. 8. capit. ult. numero 13
Clem. Vnica de sent. excomm. libro 2. disput. 5. cap. 6. numero 18
Clem. Vnica de conf. & affin. libr. 3. disput. 7. cap. 1. numero 4
Clem. Vnica de form. comp. libro 3. disp. 7. capit. 3. numero 8
Clem. Vt professores 1. de regul. libro 4. disp. 1. cap. 2. numero 12

Ext. Antiquæ Ioann. XXII. de vot. libro 3. disp. 6. cap. 1. num. 3. & capit. 3. num. 1
 Ext.

Index locorum, quæ ex lure Pontific. Conc. Trid &c.

Ext. cap. Ex tenore de tempor. ordin. lib 3. disput. 3. cap. 1. numero 3
Ext. cap. Ad euitanda libro 3. disp. 4. cap. 1. n. 10.
Ext. cap. Vltimo de furt. libro 3. disput. 2. capit. 3. numero 6
Ext. Dispendijs de post. Pral. l. 4. d. 1. c. 2. n. 4
Ext. Execrabilis §. vnus itaque de præb. & dignit. libro 2. disput. 6. cap. 2. numero 6
Ext. Inuenite de elect. l. 3. d. 4. c. 3. numero 14
Ext. Saluator de presb. l. 1. d. 1. c. 2. n. 3

In Concilio Tridentino.

Sess. 2. cap. 5. l. 2. disp. 3. cap. 3. numero 14
 Sess. 4. cap. 7. de reform. l. 2. d. 2. c. 2. n. 2
 Sess. 4. cap. 12. de refor. lib. 3. disput. 4. capit. 3. numero 26
 Sess. 6. cap. 1. de refor. lib. 1. disput. 2. cap. 2. num. 14. & lib. 4. disp. 2. cap. 1. num. 20
 Sess. 6. capit. 2. de reform. libro 2. disputat. 1. cap. 2. numero 6
 Sess. 7. cap. 1. de refor. lib. 2. disput. 2. cap. 1. num. 6 & d. 3. cap. 1. num. 5. & disput. 7. cap. 1. num. 2. & cap. 3. num. 3
 Sess. 7. capit. 7. & 8. de refor. lib. 4. disp. 1. capit. 1. num. 11
 Sess. 14. cap. 9. de refor. lib. 1. cap. 2. num. 9
 Sess. 14. capit. 10. de refor. lib. 4. disp. 1. capit. 1. num. 1
 Sess. 14. cap. 11. lib. 4. disput. 1. c. 2. num. 12
 Sess. 14. cap. 10. lib. 3. disput. 2. cap. 3. num. 1
 Sess. 21. cap. 2. lib. 1. disput. 2. capit. 6. num. 17
 Sess. 22. capit. 1. lib. 1. disput. 1. capit. 1. num. 1. & lib. 3. disput. 3. cap. 1. numero 5
 Sess. 22. cap. 2. de refor. lib. 3. disput. 1. cap. 1. num. 8. & capit. 2. numero 8. & lib. 4. disput. vlt. capit. vnic. numero 2
 Sess. 22. cap. 4. lib. 3. disput. 1. cap. 1. num. 8
 Sess. 23. cap. 1. de refor. lib. 2. disput. 1. cap. 2. num. 6. & lib. 3. disput. 1. cap. 1. num. 28
 Sess. 23. cap. 3. lib. 4. disput. vlt. cap. vnic. num. 2
 Sess. 23. cap. 4. lib. 1. disput. 1. cap. 1. numero 1. & capit. 4. numero 6. & capit. 5. num. 5. & disp. 2. cap. 3. numero 12. & cap. 4. num. 11
 Sess. 23. capit. 12. de refor. lib. 2. disput. 7. capit. 1. numero 6
 Sess. 23. cap. 12. lib. 4. d. vlt. cap. vnic. num. 2
 Sess. 23. can. 4. lib. 1. disp. 1. cap. 1. numero 10. & disput. 2. cap. 4. numero 9
 Sess. 23. can. 6. lib. 1. disput. 1. cap. 5. & disput. 2. cap. 4. num. 12. & 26
 Sess. 23. can. 7. lib. 1. disput. 1. cap. 5. num. 5
 Sess. 24. cap. 1. de refor. lib. 1. disput. 2. cap. 3. num. 3. & libro 2. disp. 3. cap. 3. numero 2
 Sess. 24. capit. 1. libro 2. disput. 3. c. 3. num. 11. & capit. 4. numero 21
 Sess. 24. capit. 1. de matr. libro 3. disput. 7. capit. 2. numero 20
 Sess. 24. cap. 2. libro 3. disp. 7. cap. 4. num. 10

Sess. 24. cap. 3. de refor. libro 4. disput. 1. capit. 1. numero 11
 Sess. 24. cap. 4. libro 3. disp. 1. cap. 2. num. 10
 Sess. 24. cap. 5. libro 2. disput. 3. cap. 3. numero 8 & 11. & capit. 4. num. 1
 Sess. 24. capit. 5. de refor. libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 3
 Sess. 24. cap. 6. libro 2. disput. 2. capit. 2. numero 2 & libro 3. disput. 4. cap. 1. numero 7
 Sess. 24. capit. 6. de refor. libro 2. disput. 5. capit. 2. numero 3. & libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 4. & 9.
 Sess. 24. capit. 13. de refor. libro 1. disput. 1. capit. 2. numero 9
 Sess. 24. cap. 18. de reform. l. 4. d. 1. cap. 1. n. 11.
 Sess. 24. can. 9. de matrim. l. 3. d. 6. cap. 4. n. 1.
 Sess. 24. can. 9. libro 3. disp. 5. cap. 2. n. 2. & disp. 6. cap. 2. numero 8
 Sess. 25. cap. 4. l. 3. disp. 7. cap. 3. numero 32. & 42.
 Sess. 25. cap. 6. de reform. libro 2. disput. 2. capit. 3. numero 3
 Sess. 25. cap. 11. de reform. libro 1. disp. 2. c. 6. n. 4
 Sess. 25. cap. 14. de reform. l. 1. d. 7. c. 3. n. 1.
 Sess. 25. cap. 14. libro 3. disp. 8. c. 6. n. 8.
 Sess. 26. cap. 16. libro 2. disp. 5. c. 4. numero 11

Ex Motibus Proprijs.

Clemens VIII. in constitutione moderante alteram Sixti V. contra Clericos male promotos, & Episcopos in ordinum collatione peccantes libro 2. disp. 7. cap. 3. numero 2.
 Clemens VIII. in decreto de sollic. in confess. libro 3. disp. 8. cap. 4. num. 26.
 Clemens VIII. in decreto de reseru. casuum edito 26. Maij 1593. libro 3. disp. 8. cap. 5. num. 9. & libro 4. disp. 1. cap. 1. numero 11
 Clemens VIII. in constitut. incipiente Romano Pontifice 20. Augusti eunlgata anno 1603. libro 4. disp. 1. cap. 4. numero 3
 Calistus I. can. Apostolorum 27. libro. 3. disp. 5. cap. 2. numero 21
 Gregorius XIV. in constitut. de form. fac. process. data anno Domini 1590 prima Maij libro 4. disp. vlt. cap. vnic. numero 3
 Gregori XIV. Motus proprius datus 1591. libro 2. disp. 4. cap. 1. numero 1
 Gregorius XV. in bulla de elect. Papa anno 1621. edica libro 1. in præmio
 Gregorius XV. in bulla de sollic. in confess. libro 3. disp. 8. cap. 4. numero 26
 Gregorius XV. in constitut. sub. anno 1622. nomis February edita de exemptorum priuilegijs circa curam animarum, & Sacramentorum administrationem cum nonnullis eius declarationibus postea datis libro 4. disput. 1. capit. 1. numero 14
 Pius V. in constitut. incipiente. Qua ordini Ecclesiastico libro 2. disp. 2. cap. 1. numero 8
Pius

Index locorum ; quæ ex Iure Pontific. Conc. Trid. &c.

- Pius V. in constitut. incipiente . Romanum Pontificem* libro 2. disp. 2. cap. 1. num. 8
- Pius V. in constitutione incipiente . Romanus Pontifex data Kalendis Octobris anno 1568.* libro 4. disput. 1. cap. 4. numero 5
- Pius V. in constit. incipiente , Apostolicè data 9. Novembris anno 1567. lib. 4. disput. 1. capit. 4. numero 5*
- Pius V. in constit. incip. Dum indefesse data 7. Iulij anno 1571. lib. 4. disp. 1. cap. 4. num. 5*
- Pius IV. in bulla de sollic. in confes. libro 3. disp. 8. cap. 4. numero 26*
- Pius IV. in bulla incip. Sedis Apostolicę solertia data 3. Nonas Aprilis 1560. reducente alteram Pauli IV. incipientem, Postquam diuina bonitas 13. Kal. Augusti eumlgatam anno 1558. lib. 4. disp. 1. cap. 1. numero 1*
- Pius II. in constitut. contra presentantes ante legitimam etatem , libro 2. disput. 7. capit. 3. numero 2*
- Paulus IV. in bulla de sollic. in confes. libro 3. disput. 8. cap. 4. numero 26*
- Sixtus V. in constit. incip. Cum de omnibus addita limitatione Gregorij XIV. lib. 2. disp. 2. cap. 1. numero 7. & disp. 4. capit. 1. numero 1*
- Urbanus VIII. in decreto de reserv. casuum edito 21. Septembris anno 1624. libro 3. disp. 8. cap. 5. numero 9. & libro 4. disp. 1. num. 11*
- bro 3. disput. 2. capit. 2. numero 1*
- l. Cum Pater 2. §. penult. ff. de legat. libro 3. disp. 1. cap. 2. numero 9*
- l. Cum Pater 2. §. rogo ff. de legat. libro 3. disput. 2. cap. 2. num. 4*
- l. Cum quidam 2. ff. de legat. §. rogo libro 3. disp. 2. cap. 2. numero 4*
- l. Cum qui C. de Episcop. & Cler. libro 3. disput. 5. cap. 3. numero 10*
- l. Congruit 3. ff. de offic. prætor. libro 3. disput. 8. capit. 6. numero 60*
- l. Creditor C. de pignor. act. libro 4. disput. 1. cap. 5. numero 6*
- l. Cum bisextus ff. de minor. libro 4. d. ult. capit. unico numero 11*
- l. Duo sunt Titij ff. de ten. tut. libro 2. disput. 5. capit. 3. numero 3*
- l. Damni infest. ff. de damn. infec. libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 8*
- l. Dricus de cust. reor. ff. ad Turp. libro 3. disput. 8. capit. 4. numero 9*
- l. Dolum C. de dolo l. 4. d. 1. cap. 5. n. 6.*
- l. Eum, qui ff. de probat. libro 2. disput. 7. capit. 2. numero 9.*
- l. Eum alium ff. de negot. gest. libro 2. disput. 7. cap. 4. numero 3*
- l. De his C. quando dies legati cedat libro 2. disp. 7. cap. 4. numero 8*
- l. Exemplo C. de probat. libro 2. disputat. 7. cap. 4. numero 10*
- l. Eum. C. ad leg. Iul. de adult. libro 3. disp. 5. cap. 1. numero 12*
- l. Eum qui C. de Episc. & Cler. libro 3. disput. 5. cap. 3. numero 19*
- l. Filium ff. de his, quæ sunt sui, vel alieni iuris libro 2. disp. 2. cap. 4. num. 10. & 11.*
- l. Filius §. inuitus ff. de procur. libro 2. disput. 5. cap. 7. numero 7*
- l. Femina ff. de senat libro 2. d. 6. cap. 1. nu. 17*
- l. Fratres de inof. test. libro 3. d. 2. c. 2. nu. 3*
- l. Furti ff. de his, qui nos. sunt infam. libro 3. disput. 2. cap. 2. numero 7*
- l. Generaliter §. spurios ff. de decurion. libro 2. d. 2. cap. 1. numero 9. & d. 6. cap. 1. numero 18 & libro 3. d. 2. c. 2. numero 3*
- l. Generaliter §. si petitum ff. de fid. com. libert. libro 2. d. 7. c. 4. numero 3*
- l. Habita C. ne filius pro patre libro 2. disput. 3. cap. 4. numero 20*
- l. Humilem C. de incest. nupt. libro 2. disp. 6. cap. 1. numero 15*
- l. Honor. §. de honoribus ff. de mun. & honor. libro 2. d. 6. cap. 2. numero 3*
- l. Honores §. is, qui ff. de decur. libro 2. disput. 6. cap. 2. numero 3*
- l. Huius 2. ff. de legib. libro 2. d. 7. cap. 2. num. 9*
- l. Honori de obs. à lib. libro 3. d. 2. c. 2. numero 1*
- l. Ius singulare ff. de legib. libro 1. disput. 1. cap. 1. numero 15*
- l. Ins*

Ex Iure Cæsareo

- L** *Autor C. de probat. lib. 2. disp. 6. capit. 6. numero 22*
- L. Ab ea parte ff. de probat. libro 2. disp. 7. capit. 4. numero 2*
- L. Atletas §. ait prator ff. de post. libro 3. disput. 2. cap. 2. numero 17*
- L. A Titio ff. de verb. signif. libro 3. disput. 6. cap. 3. numero 5*
- L. Aquilia, si delictum ff. ad legem aquiliam libro 3. disput. 7. cap. 3. numero 19*
- L. Ab accusatione §. denuntiatores ff. ad Turp. lib. 3. disput. 8. cap. 4. numero 9*
- l. At si quis §. Dricus ff. de releg. funer. libro 4. disput. 1. cap. 3. numero 14*
- l. Barbarius ff. de offic. prætor. libro 2. disp. 5. cap. 6. num. 3. & libro 3. disp. 4. cap. 2. num. 15*
- l. Centesima decimaquinta ff. de reg. iur. libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 7*
- l. Cum oportet §. primi Codicis de bonis, quæ liberis libro 2. disp. 6. capit. 1. numero 14.*
- l. Cum te C. de nupt. libro 2. disp. 6. cap. 1. n. 17*
- l. Cura §. 1 ff. de mun. & honor. libro 2. disput. 6. capit. 1. numero 25*
- l. Cum quidam ff. de verbor. signific. libro 2. disp. 7. cap. 4. numero 16*
- l. Cum Pater 79. §. Curatores ff. de legat. libro 1. disp. 2. cap. 1. numero 4.*
- l. Cognitionum ff. de var. & extraord. cognit. li-*

Index locorum, quæ ex Iure Pontific & Conc Trid. &c.

- L. Ius naturale ff. de legib. libro 2. disp. 1. capit. 3. numero 32*
L. Is qui putat ff. de acq. hered. libro 2. disput. 3. cap. 2. numero 4
L. In delictis §. primo ff. de noxalib. libro 2. disp. 5. cap. 3. numero 14
L. Inuitum de seruit. urb. pred. libre 2. disput. 5. cap. 7. numero 7
L. In eo Iure ff. de rit. nupt. libro 2. disput. 5. cap. 7. numero 7
L. Iubemus C. de test. l. 2. d. 5. c. 7. numero 7
L. Ius agnitionis ff. de pact. libro 2. disput. 6. capit. 1. numero 23
L. In fidei commissi §. cum Pollidius ff. de usur. libro 2. disp. 7. cap. 4. numero 8
L. Instrumentum C. de probat. libro 2. disput. 7. cap. 4. numero 10
L. In eo, quod plus est ff. de verb. signific. libro 3. disp. 1. cap. 1. numero 16
L. Improbum fenus C. de quibus causis infamia libro 3. d. 2. c. 2. numero 33
L. In bello §. facta ff. de capt. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 11
L. Interpretatione ff. de panis libro 3. dispu. 4. cap. 4. numero 20
L. In Traditionib ff. de pact. libro 3. disp. 6. capit. 1. numero 3
L. Illud ff. de leg. aquil. libro 3. disp. 6. c. 3. nu. 5
L. Iulianus ff. si quis omisiss caus. test. libro 3. disp. 8. cap. 5. numero 20
L. Iusta causa ff. de manum libro 3. disput. 8. cap. 5. numero 20
L. Libertas ff. de statu lib. §. ius autem libro 2. dis. 2. capit. 2. numero 1
L. Labeo §. seu ff. de verb. signif. libro 2. disput. 1. cap. 3. numero 31
L. Leges prima C. de legib. libro 2. disput. 7. capit. 4. numero 13
L. licet ff. de obs. a lib. libro 3. disput. 2. capit. 2. numero 1. & 3
L. Manumissiones ff. de constit. & iur. libro 2. disp. 2. cap. 2. numero 1
L. Miles §. defuncto ff. de adult. libro 2. disput. 2. cap. 4. numero 6
L. Medicos C. de professor. & medic. lib. 10. libro 3. disput. 1. capit. 1. numero 17
L. Medicis §. si quis deputatus ff. de his, qui not. inf. furt. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 13
L. Merito ff. pro licito libr. 4. disp. 2. cap. 5. n. 9
L. Nam cum liquide ff. de pen. lib. 4. 2. 2. cap. 2. n. 3
L. Nemini C. de Episcop. aud. libro 2. disput. 2. capit. 3. numero 25
L. Nemo C. de Episco. aud. libro 3. disput. 2. capit. 2. numero 21
L. Non possunt ff. de legib. libro 3. disput. 3. cap. 1. numero 13
L. Nemo C. de off. magisc. libro 3. d. 3. c. 2. n. 6.
L. Nuper a nobis ff. de his, qui num. & de bigam. libro 3. disp. 2. cap. 2. numero 15
L. Non aliter ff. de leg. test. libro 3. d. 4. c. 4. n. 21
L. Neminem C. de incert. nupt. lib. 3. disp. 5. cap. 1. numero. 12
L. Nemo de accessor. libro 3. disp. 5. cap. 2. nu. 2.
L. Omnium C. de t. st. libro 2. disp. 6. cap. 2. nu. 4.
L. Obligationem a ff. de act. & oblig. libro 3. disp. 7. cap. 2. numero 16
L. Prima §. 11. C. de car. edit. libro 2. disput. 2. cap. 4. numero 10
Prima C. de car. edit. libro 2. disput. 2. capit. 4. numero 11
L. Prima ff. de adul. libro 2. disput. 3. cap. 2. nu. 5
L. Prima §. pena ff. de liber. ag. libro 2. disput. 5. cap. 7. numero 6
L. Prima §. scientiam ff. de tribun. libro 2. disp. 5. cap. 7. numero 7
L. Prima C. de iur. annullor. libro 2. disp. 6. capit. 1. numero 10
L. Prima §. casum ff. de postul. libro 2. disp. 6. cap. 1. numero 12
L. Prima C. qui & aduers. quos libro 2. disput. 6. cap. 2. numero 4
L. Prima C. de consul. lib. 10. libro 3. disp. 1. capit. 1. numero 10
L. Prima ff. de his, qui not. sunt infam. libro 3. disput. 2. cap. 2. numero 7
L. Prima §. bestias ff. de post. libro 2. disp. 2. capit. 2. numero 17
L. Prima §. cum quis ff. de quest. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 19
li Prima §. de arbitr. libro 3. disp. 4. cap. 2. nu. 20
L. Prima C. de iur. empbit. libro 3. disp. 6. capit. 3. numero 5
L. Prima C. de liber. prater. libro 3. disput. 7. capit. numero 4
L. Prima §. si suspitio ff. de incond. rui. nau. libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 19
L. Prima C. de incest. nupt. in C. Theod. libro 3. disput. 7. cap. 3. numero 27
L. Prima ff. de rit. nupt. libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 27
L. Prima ff. de pact. libro 3. disp. 8. cap. 6. num. 16
L. Prima C. ad S. C. Syllanum. libro 3. disp. 8. cap. 6. numero 71
L. Precipimus C. de appellat. libro 2. disput. 3. cap. 3. numero 11. & cap. 5. numero 1
L. Penultima C. de nupt. libro 2. disput. 6. capit. 1. numero 14
L. Precipimus C. de sac. Eccles. libro 2. disput. 7. cap. 1. numero 2
L. Proponebatur ff. de iudic. libro 2. disp. 7. cap. 4. numero 3
L. Penultima ff. de mil. test. libro 3. disput. 1. cap. 1. numero 12
L. Palam §. qui in adulterio ff. de ritu nupt. lib. 3. disp. 2. cap. 2. numero 14
L. Precipimus §. finali C. de appell. libro 3. disp. 2. cap. 3. numero 20
L. Quod vero ff. de legib. libro 1. disput. 1. cap. 1. numero 15
L. Questum ff. de fund. instit. l. 2. d. 2. c. 2. n. 3

L. Quid

Index locorum, quæ ex Iure Pontifici & Conc. Trid. &c.

- L. Quid si falsum ff. de fals. libro 2. disp. 3. cap. 2. numero 5*
l. Qui in utero ff. de stat. hom. libro 2. disput. 3. capit. 3. numero 16
l. Quod ita ff. de edil. edict. libro 2. disp. 5. capit. 5. numero 7
l. Quaris ff. de nat. rest. libro 2. disp. 5. cap. 5. n. 7
l. Quidam consulebat ff. de re iudic. libro 2. disp. 5. cap. 6. numero 3. & 12
l. Quarta ff. de capit. dimin. l. 1. d. 2. c. 1. n. 7
L. Qui in futurum ff. de pact. libro 2. d. 5. c. 7. n. 6
L. Qui vas ff. de furt. §. qui ex volunt. libro 2. disput. 5. cap. 7. numero 7
L. Quod si nolit §. qui mancipia ff. de edilit. edict. libro 2. disput. 6. cap. 5. numero 10
L. Qua aetate ff. de test. libro 2. d. 7. c. 1. n. 5
L. Qui in altera §. si is ff. de acquir. hered. libro 2. disp. 7. capit. 2. numero 9
L. Quis sit fugitivus ff. de edil. edict. libro 3. disput. 2. capit. 1. numero 2
L. Quid ergo §. ex promiss. ff. de is, qui not. sunt infam. libro 3. disput. 2. cap. 2. numero 7
l. Qui de libertate ff. de liber. libro 3. disputat. 2. capit. 3. numero 15
l. Quoties C. de nauf. l. 3. d. 8. c. 6. n. 71
l. Quarta ff. de stat. hom. libro 2. d. 1. c. 4. n. 2
l. Quarta ff. unde cognat. libro 2. d. 2. c. 1. n. 5
l. Quinquagesima secunda §. idem Papinianus ff. pro socio libro 3. disp. 7. cap. 3. num. 27
l. Quinta ff. de leg. rad. de iact. libro 3. disput. 7. cap. 3. numero 27
l. Quarta C. de cast. pecul. libro 3. d. 7. c. 3. n. 27
l. Regula versic. ad fact. ff. de iur. & fact. libro 2. disput. 3. cap. 4. numero 16
l. Rationes C. de probat. libro 2. d. 7. c. 4. n. 10
l. Reus ff. de muner. & honorib. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 14
l. Secunda §. voluntatem C. soluto matrim. libro 2. disputat. 5. cap. 7. numero 6
L. Secunda ff. de origine iur. libro 2. disp. 6. cap. 1. numero 6
L. Secunda §. qua omnia C. de veter. iur. libro 2. disput. 6. cap. 1. numero 10
l. Secunda C. de dignit. libro 3. d. 2. cap. 2. n. 3
L. Secunda §. ultimo ff. de pen. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 13
L. Secunda C. de dignitat. libro 12. libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 18
l. Sed licet ff. de offic. Praef. libro 2. d. 6. c. 1. n. 27
l. Senta de decur. libro 2. d. 2. c. 1. numero 5
l. Spurius ff. de decur. libro 2. d. 2. c. 1. numero 9
L. Siue possidetis C. de probat. libro 2. disp. 2. cap. 3. numero 7. & 24
L. Si posthumis §. finali ff. de lib. & posthum. libro 2. disput. 2. cap. 4. numero 10
l. Si vicinis scientibus C. de nupt. libro 2. disp. 2. cap. 4. numero 11
l. Sancimus C. de testam. libro 2. d. 3. c. 3. n. 11
l. Si auiam C. de ingen. man. libro 2. d. 3. c. 3. n. 12.
l. Si ignorans §. 2. ff. locati libro 2. d. 7. c. 4. n. 6
l. Sed & si lege §. scire ff. de petit. bared. libro 2. disp. 3. cap. 4. numero 17
l. Sed & posteriores ff. de legib. l. 2. d. 3. c. 5. n. 5
l. Si quis legata ff. de cond. & de mun. libro 2. disput. 5. cap. 4. numero 12
l. Senatoris filium ff. de senat. libro 2. disput. 6. cap. 1. numero 13. & 14
l. Si quis C. de nat. lib. libro 2. d. 6. c. 1. n. 26
l. Si filius ff. ad S. C. Macedonianum libro 2. disp. cap. 2. numero 9
l. Spadonum §. si solutus ff. de excus. tutor. libro 2. disp. 7. cap. 4. numero 3
l. Sape ff. de verb. signif. libro 3. d. 1. c. 1. n. 16
l. Si quis ita stipulatus fuerit ff. de verbor. signif. libro 3. disp. 1. cap. 1. numero 16
l. Si ita quis stipularetur ff. de verbor. signif. libro 3. disp. 1. cap. 1. numero 16
L. Si ita quis stipularetur ff. de verbor. signif. libro 3. disp. 1. cap. 1. numero 15.
L. Sed si hac lege §. prator ff. de in ius vocat. libro 3. disput. 2. cap. 2. num. 1.
l. Si Praeses ff. de panis libro 3. disput. 4. capit. 4. numero 20
L. Sed iste quidem ff. quod metus causa libro 3. disp. 8. cap. 5. numero 20
L. Sed si unus §. ait Prator ff. de iniur. libro 3. disput. 8. cap. 5. num. 26
L. Sed & posteriores ff. de legibus libro 4. disput. 1. capit. 2. numero 13. & libro 4. disput. ult. cap. unic. numero 5.
L. Si Magistratum C. de decur. lib. 12. libro 4. disput. 1. cap. 3. numero 4
L. Senatus ff. de contrab. empt. libro 4. disput. 1. cap. 3. numero 14
L. Tertia ff. de capit. dimin. libro 1. disp. 2. capit. 1. numero 7
L. Tertia ff. de legib. libro 2. disput. 2. capit. 1. numero 15
L. Tertia C. solut. matr. libro 2. disput. 2. capit. 1. numero 5. & disp. 3. cap. 2. numero 6
L. Tertia §. hac verba ff. de neg. gerend. libro 2. disput. 3. cap. 1. numero 9
L. Tertia ff. ad leg. Corn. de sicar. libro 2. disp. 3. cap. 2. numero 5
L. Tertia §. minorem ff. de minor. libro 2. disput. 7. cap. 1. numero 6. & libro 4. disput. ult. cap. unico numero 11
L. Tertia ff. de iur. iurand. libro 3. disput. 4. cap. 3. numero 24
L. Tertia §. filius inter medias ff. de liberis & posth. libro 3. disput. 7. cap. 2. numero 4
L. Trigesima quarta ff. ad leg. de adult. libro 3. disput. 7. cap. 3. numero 27
L. Ultima C. de legib. libro 2. disput. 1. capit. 2. numero 22
L. Ultima C. de nupt. libro 2. disput. 6. capit. 1. numero 17
L. Unica vers. credit. ff. de off. praefet. praetor. libro 2. disput. 5. capit. 6. num. 3.
L. Unica §. integer ff. nihil in nouari appellat. interp.

Index locorum, quæ ex lure Pontific. & Conc. Trid. &c.

terp. libro 3. disp. 2. cap. 3. numero 13
L. Vnica C. de proc. eius, qui libert. mernit libro 3. disput. 4. capit. 4. numero 21
L. Vigesima quinta ff. de capt. libro 2. disp. 2. cap. 1. numero 5
L. Vltima C. de his, qui à non domini. manum libro 2. disp. 5. cap. 7. numero 7
L. Vigesima nona §. primo ff. de inoff. testam. libro 2. disp. 2. cap. 1. numero 5
L. Vulgo questiti ff. de his, quæ sunt sui, vel alieni iuris libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 2
L. Vulgo concepti ff. de ha. bom. libro 2. disput. 3. cap. 1. numero 3
L. Vigesima quarta ff. de rit. nupt. libro 4. disput. 7. capit. 3. numero 27

Auth. *De Sanctiss. Episc. collat. 9.* libro 1. disput. 1. cap. 4. numero 8
 Auth. *Quibus modis naturales efficiuntur sui §. si quis autem defectus collat. 7.* libro 2. disput. 2. cap. 1. numero 2
 Auth. *de Sanctiss. Episc. §. Da mus collat. 9.* libro 3. disput. 1. cap. 1. numero 23
 Auth. *Post fratres de legib. haret.* libro 3. disput. 1. cap. 2. numero 7
 Auth. *Quam oport. Episc. §. hac autem collat. finali* libro 3. disp. 5. cap. 3. numero 16
 Auth. *De Sanctiss. Episc. §. presbyter collat. 9.* libro 3. disput. 5. cap. 3. numero 16. & 18
 Auth. *Quor. oport. Episc. §. neque autem il* Secundo libro 3. disput. 5. capit. 3. numero 19
 Auth. *Nullam C. de Episc. & Cleric.* libro 3. disput. 7. cap. 1. numero 15

Auth. *Si quis ei C. ad leg. Jul. de adult. lib. 3.* disput. 7. cap. 3. numero 24
 Auth. *Nubent 2. de non eleg. §. cum igitur collat.* 1. libro 4. disput. 1. cap. 3. numero 14
 Auth. *De filijs ant. dotal. instrum. nat. collat. §.* libro 4. disput. 1. cap. 4. numero 16

Reg. *legis in bello §. facte ff. de capt.* libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 2
 Reg. *Paris 170. ff. de regul. iur.* libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 9
 Reg. *favorabiliores 168. ff. de regul. iur.* libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 18

Inst. *De iur. nat. §. sed quod principium* libro 1. disput. 1. capit. 10. numero 27
 Inst. *De iur. nat. gen. & cui,* libro 2. disp. 1. cap. 2. numero 1
 Inst. *De rer. diuis. §. singulorum* libro 2. disput. 1. cap. 3. numero 32
 Inst. *De iur. personarum* libro 2. disput. 1. capit. 4. numero 2
 Inst. *De nupt. §. si aduersus* libro 2. disput. 2. cap. 1. numero 5
 Inst. *De nupt. §. ultimo* libro 2. disput. 2. capit. 3. numero 25
 Inst. *De nupt. §. aliquando* libro 2. disput. 3. capit. 1. numero 3.
 Inst. *De ingenu. §. primo* libro 2. disput. 3. capit. 3. numero 26
 Inst. *De public. indic.* libro 3. disput. 2. capit. 2. numero 10.
 Inst. *De rerum diuis. §. per traditionem* libro 3. disput. 7. cap. 2. numero 14.

Finis Indicis Locorum.

INDEX

INDEX RERVM.

A.

Abbas, & Abbatia.

1 **S**ubrepticia est dispensatio à Regulari etiam Episcopo impetrata pro Abbatia alterius ordinis, tacita Monachatus conditione, libro 4. disput. 1. cap. 2. numero 11. fol. 340.

2 Abbas, vel Regularis Superior nequit in electionem subditi ad Episcopatum, immediate consentire, libro 4. disp. 1. cap. 3. num. 5. fol. 343.

Vide Superior.

Abdicatio Ecclesie.

Vide Episcopus, numero 178. 262. & Episcopatus, num. 12.

Abrogatio.

Abrogatio quid sit, *Vide Lex num. 10*

Absoluta Potestas.

Vide Potestas.

Accessorium.

1 Qui amouetur à principali, quando, & quomodo censetur amotus ab accessorio, libro 3. disp. 4. capit. 3. numero 28. fol. 225.

Accusare, Accusatio, Accusator, & Accusatus.

1 Accusatus, denunciatus, vel ob aliquod crimen exceptus, licet non eligatur in Episcopum, libro 3. disp. 2. cap. 3. numero 14. fol. 198.

2 Accusatus, vel denunciatus ab Illegitimo, licet potest etiam in Episcopum eligi, ibid. numero 16. fol. 198.

3 Quando accusatum est integrum Collegium, vnus è Collegio potest promoveri in Episcopum, ibidem num. 17. fol. 198.

4 Infamia præcedente, neque inquisitus, neque accusatus, neque denunciatus, aut delatus ob aliquod enorme delictum, poterit eligi in Episcopum, ibid. numero 18. fol. 198.

5 Non præcedente infamia accusatus, vel denunciatus esto consecrari licet non possit, poterit tamen eligi in Episcopum, ibidem numer. 19. fol. 198.

6 Electi, qui post electionem prævia infamia accusatus esset, non est reiteranda electio, ibidem num. 20. fol. 199.

7 Secus si ante electionem, ibidem.

Actio.

1 Recta operatio practicum tantum, desiderat rectum iudicium, etiam si speculativum contrarium, vt potest quis non disponeret, libro 4. d. 2. cap. 3. numero 34. fol. 378.

Actus moralis.

1 Actus moralis ex diuersis rationibus formalibus suam accipit speciem, libro 4. disputat. 2. capit. 1. numero 4. & 9. fol. 365.

2 In dubijs actus semper præsumitur gestus, minus quam fieri poterit onerosus, libro 3. disputat. 8. cap. 5. num. 23. & eo modo, quo agentis sit utilior, ibid. cap. 6. num. 7.

Admonitio.

Vide Correptio, seu correctio.

Adoptivus.

Vide Filius.

Adulter, & Adulterium.

1 Adulterium, in quo quis deprehensus est, infamia plectitur, libro 3. disp. 2. cap. 2. numero 14. fol. 192.

Ætas.

1 A sacris Canonibus præscripta Episcopis ætas asseritur, libr. 2. disput. 7. cap. 1. per totum, fol. 163.

2 Quid tenendum de ætate in anno bisextili completa, ibidem numero 11. & 12. fol. 166.

Præterea vide Episcopus à num. 137. vsque ad 176.

3 An ante ætatem triginta annorum Episcopatus valide alicui, præsertim Infanti, diceretur? libro 2. d. 7. cap. 21 per totum fol. 167.

4 Cuius, & quomodo sit probanda legitima Præsulis ætas, libro 2. disp. 7. cap. 4 per totum fol. 173.

5 Eius interest probare nullam Episcopi electionem, qui contra illam defectum opponit ætatis, ibidem numero 2. fol. 173.

6 Quando ætas deducitur ad iustificandam electionem à deducente probanda non est, ibidem numero 5. folio 174.

7 Aliter sentiendum, si electio esset in alterius præiudicium, ibidem numero 7. folio 174.

8 Quando ætas deducitur ad impediendam promotionem Episcopi à producente probanda est, ibidem numero 7. fol. 174.

9 Similiter, quando ad idoneitatem alicuius

N n

cuius

INDEX RERVM;

- ius probandam, affertur, ibidem num.
8. fol. 174.
- 10 Punctum natiuitatis ignotum, coniectu-
ris probandum est, ibid. a numero 9. vs-
que ad 14. inclusiue, fol. 174 & 175
- 11 Quæ culpa, vel censura teneatur, qui ante
legitimam ætatem in Episcopatum
promoueretur, & a quo sit dispensan-
dus, lib. 2. disp. 7. cap. 3. per totū fol. 171
Præterea vide Episcopus a numero 147
vsque ad numerum 156
- Vide Dies Terminū dies, Annus, Mensis,
Hora, Tempus, & Natiuitas.
- Aleasor,*
- 1 Aleatores neque consuetudine excusan-
tur ab infamia, libro 3. disput. 2. cap. 1;
num. 23. fol. 193
- Ambitio, & Ambitus.*
- 1 An liceat Episcopatum ambire querere,
optare, lib. 4. disp. 2. c. 1. per totū, fol. 364.
- 2 Quid sit ambire, quid ambitio, quid am-
bitus, ibidem a numer. 1. vsque ad 6. in-
clusiue, fol. 365.
- 3 Ex se nihil mali Præsulatus imbibit, ibid,
num. 7. fol. 366.
- 4 Quidquid ex parte obiecti consideretur
in Episcopatu, desiderari potest, ibid,
numero 8. & 9.
- 5 Pro varietate motiuorum formalium bo-
nus, vel malus erit appetitus Insulæ,
ibidem numero 10.
- 6 Dummodò primariò Præsulatus ob finem
spiritualem virtutis optetur; secunda-
riò verò quodam reliqua temporalia cū
eo connexa, ritèque administranda,
designari potest, ibidem numero 11.
fol. 366.
- 7 Licet intentius, non tamen appretiatiue
magis optentur temporalia Præsula-
tus, non tamen peccatur mortaliter,
ibidem.
- 8 Si ex motiuo virtutis, maior desideraretur
primariò Episcopatus, secundariò
posset temporalia optari, ibidem nu-
mero 12. fol. 367.
- 9 Differitur de Episcopatu in ordine ad quo-
rumquemque consideratum, ibidem
numero 13.
- 10 Qui merito se putat ineptum, vel defectu
scientiæ, vel alio simili ad Præsulatum,
eum desiderando, peccaret mortaliter,
ibidem num. 14.
- 11 Hoc autem peccatum ad varias vitiōrum
spectare poterit, species, pro varietate
motiuorum voluntatis, ibid. num. 15.
- 12 Si ex humili, ac demissa sui notitia existi-
matio indignitatis proueniret, ex ne-
cessitate Ecclesiæ, Præsulatum optans
mereretur, nè dum peccaret, ibidem
numero 16. fol. 368.
- 13 Qui præposterè ob temporalia Præsula-
tum optaret, ac quereret mortaliter ex
se peccaret, ibidem numero 17.
- 14 Episcopatum appetens, postea bonis, vel
malis artibus consequendum, morti-
ferè peccat, ibidem num. 18
- 15 Potest quis ad Præsulatum se noscere ap-
tum sine peccato, ibidem num. 19.
- 16 Periculosum ad minimum est se omni ex
parte, præsulatu dignum putare, ibid.
numero 20, fol. 368.
- 17 Qui nonnulla cognosceret ad Episcopa-
tum habere ornamenta, ob necessitatē
Ecclesiæ, vel ob grauissimam aliam
causam, posset Episcopatum optare,
ibidem num. 31. fol. 369.
- 18 Perfectius quidem est vocari ad instar
Aaronis ad Episcopatum, non tamen
peccatum erit sua exponere talenta,
Pontifici, ac desiderium se, suæque di-
candi ad hoc Apostolicū munus obe-
undum, ibidem num. 22.
- 19 Animos addit Auctor Episcopis, ibidem
numero 23. fol. 369.
- 20 Quando minus idoneus potest Episco-
patum desiderare, atque in illum elegi,
ibidem numero 24. fol. 370.
- 21 Quando bonum commune præferendum
sit particulari, ibidem.
- 22 Ratio cur liceat ad beneficium, & para-
phas se exhibere, scientiæ periculum
facere &c. Secus autem ad Episcopa-
tum, ibidem numero 25.
- Amentia, & Amentes.*
- 1 Sententia negans amenti, qui aliquando
vsum habuit rationis, nec Sacramen-
tum petijt, posse illud validè excipere,
libro 2. disp. 7. cap. 2. num. 8. fol. 169.
- 2 Absolutè amenti validè datur ordinis Sa-
cramentum ibidem a num. 9. vsque ad
12. inclusiue fol. 170.
- 3 Amenti ordinato, danda post modum
esset optio ad vsum ordinis, vel matri-
monij, lib. 3. disp. 6. cap. 3. n. 6. fol. 257.
- Anathema.*
- Vide Excommunicatio, Interdictum,
Censura, suspensio, Irregularitas.
- Annus.*
- 1 Quid in dubio diei, mensis, & anni, libro
2. disp. 7. cap. 1. num. 14. fol. 107.
- Vide Dies, Terminū dies, ætas, mensis, Ho-
ra, Tempus, Natiuitas.
- Annus Bisextilis.*
- 1 Quid tenendum de ætate in anno bisex-
tili completa, libro 2. disp. 7. cap. 1. nu-
mero 12. fol. 166.
- 2 Dux referuntur sententiæ de computa-
tione facienda in anno bisextili, li-
bro 4. disp. ult. cap. unico numero 11.
folio 403.

Anti-

INDEX R E R V M.

Antiquitas.

- 1 Quomodo antiquitas ad nobilitatem faciat, lib. 2. disp. 6. cap. 1. num. 10.
- 2 Rationes cur ad nobilitatem antiquitas conferat, ibidem numero 11. fol. 151

Antistes.

Vide Episcopus.

Anulus.

- 1 Quibus concedebatur anulus, lib. 2. disput. 6. cap. 1. num. 10. fol. 151.

Apostasia.

- 1 Apostasia pleatur infamia, libro 3. disp. 2. cap. 2. numero 20. fol. 192.

Apostoli.

Vide Paupertas.

Archiepiscopus.

- 1 Archiepiscopus, & Metropolitanus sub diuisione continentur Episcopatus, libro 1. disput. 1. cap. 2. numero 8. fol. 9

Authoritas.

- 1 Decreti auctoritas tanta est, quanta Auctoris, ex quo desumitur, libro 3. disp. 5. cap. 3. numero 24. fol. 246

B.

Beneficium, & Beneficiarius.

- 1 **V** Alida est collatio beneficii à Vicario facta, cui specialis erat reuocata licentia conferendi, si Episcopus collationem sciens conuincat, libro 2. disput. 5. cap. 7. num. 2. fol. 140.
- 2 Num Episcopatus beneficio maior excommunicatio, suspensio, vel interdictum impedimento sit, libro 3. disp. 4. cap. 2. per totum fol. 214
- 3 Nomine beneficii Episcopatus comprehenditur, ibid. num. 2. & 3. fol. 144.
- 4 Suspensio ab officio saepe est annexa cum suspensione à beneficio, ibidem n. 5.
- 5 Quando quis ex causa iuridice probata, sed falsa, excommunicatur, in re incapax non est beneficii, ibidem numero 6. fol. 214.
- 6 Etsi absolutione ex negligentia, vel contemptu praetermissa beneficium occuparet, ibid. num. 7. & 8. fol. 216.
- 7 Etsi probabile sit, promotionem ad Episcopatum suspensi ab officio, esse nullam, probabilius est esse tantum irritandam, ibidem num. 9. fol. 216.
- 8 Dummodo fuerit totaliter, & absolute suspensus, ibidem num. 10. fol. 217.
- 9 Excommunicatus bona fide promotus tenetur beneficio se abdicare, ibidem, num. 26. fol. 218. 219
- 10 Oppositio, quam habent maior excom-

municatio, suspensio, atque interdictum cum Episcopatus beneficio, quoad fructus expenditur, lib. 3. disp. 4. cap. 3. per totum fol. 220

- 11 Non est eadem ratio de fructibus, ac de beneficii titulo, ibid. num. 1. fol. 220.
- 12 Excommunicato non facienti fructus suos providendum non est de alimentis, vti Deposito, ibidem, num. 2.
- 13 Excommunicatus, bona fide, ratione beneficii aliquod officium praestans, necessaria ad congruam subuentionem retinere poterit, nec reliquum restituere tenetur, quod consumpsit, nec factus est ditior, ibidem.
- 14 Occulte excommunicatus inseruiens beneficio, tantum poterit sibi accipere quantum Substituto dandum alioquin esset, ibid. numero 3. fol. 221.
- 15 Apeatur doctrina praecedens Episcopatum Obeunti, ibidem numero 4.
- 16 Excommunicatus Episcopatum nactus, absolutione postea obtenta, quos antea non fecerat poterit retinere fructus saltem in nonnullis Episcopatibus ibidem numero 5.
- 17 Esto probabile sit contrarium ibidem numero 6. fol. 221.
- 18 Quando restituendi sunt fructus, fabricae, Ecclesiae, vel pauperibus, ibid. nu. 7.
- 19 Distributiones tamen Excommunicati restituendae his, qui Choro interfuere, ibidem.
- 20 Redditi autem Episcopatus legitimi promoti, vel cui vacante Episcopatu deberentur, restituendi sunt ibidem.
- 21 Collatio beneficii praesertim Episcopatus facta excommunicato, suspensio, vel Interdicto, interueniente postea dispensatione, plerumque caulescit, ibid. numero 8. 9. 10. 11. & 12. fol. 222.
- 22 Episcopatus ab excommunicatione immunis collatus, valide ab eodem postea iam excommunicato, acceptatur & si probabilius sit contrarium ibid. nu. 13.
- 23 Post valide adeptum Episcopatum, si quis excommunicatus fuerit saltem toleratus, pro ratione officii, quod praestiterit, poterit fructus retinere, ibidem num. 10. fol. 225.
- 24 Dummodo satis solum sint ad congruam sustentationem, ibid. numero 15.
- 25 Vbi autem praestito officio, restituendi essent fructus, non ante sententiam restituendi, ibidem numero 16.
- 26 Quod si non praestiterit aliquod officium, ad restitutionem sententia expectanda non est, ibidem num. 17. fol. 223.
- 27 Iniuste excommunicatus fructus etiam distributionis lucratur, ibid. n. 18 fol. 220

N n 2

Expli.

INDEX RERVM.

- 28 Explicatur cap. *Quia diuersitatem de concessione prebenda*, ibidem num. 19
 - 29 Cum proportionem idem, quod de ritè electo, & confirmato, dicendum est de consecrato Episcopo quoad fructus, ibidem numero 20
 - 30 Absolutè suspensus ab officio non necessario etiam censetur & à beneficio, ibid. num. 21. fol. 224
 - 31 Tripliciter suspensio fieri potest, ibidem num. 22
 - 32 Absolutè verbis standum est Canonis, ibidem num. 23.
 - 33 Verba in decretis, nec quoad syllabam, superflua sunt, ibid. num. 24.
 - 34 Constitutio pœnalis non est extendenda, ibid. numero 25. fol. 225.
 - 35 Satis probabile est, Canonicum excommunicatum, & suspensum, si interfuerit horis in Choro, distributiones lucrari, ibidem num. 26. & 27.
 - 36 Qui amouetur à principali, quando, & quomodo censetur amotus ab accessorio, ibid. num. 28.
 - 37 Expenditur Canon præter hoc dist. 32. ibid. num. 29. fol. 225.
 - 38 Num Religiosorum virorum conditio statui opponatur Episcopali lib. 4. disput. 1. cap. 1. per totum, fol. 336
 - 39 Sæcularis incapax est beneficii regularis, ibidem numero 1.
 - 40 Capax est Nouitius beneficii regularis, etiam si habitum adhuc non receperit, ibidem.
 - 41 Vnus familiæ Religiosus capax non est alterius Religionis beneficii, ibidem num. 2. fol. 337
 - 42 Neque de stylo in hoc dispensari solet, ibidem numero 3.
 - 43 Non potest alter vnus Religionis suum beneficium cum altero beneficio beneficiarij alterius Religionis, etiam de licetia Superiorum Regularium commutare, ibidem num. 4.
 - 44 Probabilis est opinio incapacitatem asserens Regularium ad beneficium curatum seculare, ibid. num. 5.
 - 45 Probabilior tamen est contraria, iure antiquo, nonnullis mox inferendis exceptionibus, ibid. num. 6. fol. 337.
 - 46 Ni prohibeatur Religiosus ab acquisitione talis beneficii speciali suæ Religionis constitutione, ibid. num. 7
 - 47 Non potest Religiosus à Mendicantibus sæculari beneficio curato donari iuxta nonnullos, etsi id falsum habeamus, ibidem.
 - 48 Vt Religiosus promoueatur in Parrochum, necessitas, vel utilitas requiritur Ecclesiæ, ibidem num. 8.
 - 49 Ecclesia danda Regulari, actu, non habet in curata esse debet, ibidem numero 9, fol. 338
 - 50 Vt Regulari Parochia detur, non debet præscriptio quadragenariæ administrationis per sæcularem Intercedere cum exclusionem Regularium, ibidem num. 10
 - 51 Monasterio ne sit subiectus locus, in quo sita est parochia concedenda Religioso eiusdem Monasterij, ibid. numero 11. Etsi improbabile non sit contrarium.
 - 52 In discordia Regularis eligendus non est in Parrochum, ibidem n. 12. fol. 338
 - 53 In præsentia, iure nouo, nullus Regularis capax est beneficii curati absque Pontificis dispensatione, ibidem num. 13
 - 54 Regularibus curatis seruanda est Bulla Gregorij XV. ibidem numero 14
 - 55 Non eadem est ratio de Beneficiario seculari absque licentia Episcopi consentienti in suam electionem, ac de Religioso sine licentia sui Superioris, libro 4. disputat. 1. cap. 3. numero 18. & 19. fol. 346
 - 56 Regulari opus non est licentia ad impetrandum beneficium à Papa, neque ad Procuratorem constituendum, per se loquendo, ad illud procurandum, ibid. numero 27. fol. 347
- *Bigamia.*
- 1 Bigamia infamia plectitur, libro 3. disputat. 2. cap. 2. num. 15. folio 197
- *Bona fides.*
- *Vide Fides.*
- *Bonum commune.*
- *Vide Commune bonum.*
- *Bonus, & bonum.*
- 1 Vnusquisque à natura bonus censetur, in quem non sit doli, vel fraudis præsumptio, libro 4. disputat. 1. cap. 5. numero 6. fol. 353
 - 2 Bonum est duplex, absolutum, ac respectuum, libro 4. disputat. 2. cap. 1. numer. 2. fol. 365
- C,**
- *Canonicus, & Canonicatus.*
- 1 Canonici nobilis ignobilem antiquiorem præcedit, libro 2. disputat. 6. capite 2. numero 9. fol. 360
 - 2 Satis probabile est, Canonicum excommunicatum, & suspensum, si interfuerit horis in choro, distributiones lucrari, libro 5. disputat. 4. cap. 3. num. 26. & 27. fol. 225
- *Canonista.*
- 1 Secundum aliquos Canonistæ præferuntur Theologis ad Episcopatum lib. 3. d. 1. c. 2. n. 1. & 2. & fol. 185.

INDEX RERVM.

- 2 Secundum ceteros præferuntur Theologi Canonistis ibidem.n.3.fol.185
 - 3 Canonum Peritus iurifconsulto præferatur ibidem num.5.fol.185.
 - 4 Etiam si nonnihil Canonum iuris consultus sciret. ibidem nu.6.fol.186.
 - 5 Vtriusque iuris Doctor puro Canonistæ præhabendus. Theologus Canonistæ puro Theologo, vel Canonistæ tantum præstat. ibid.nu.7.fol.187.
 - 6 Verè Theologus optimo etiam præferendus est Canonistæ ibidem à nu.8. vsque ad 12. inclusiue fol.187.
 - 7 Discrimen inter Theologum, & Canonistam Episcopum ibid.nu.16.fol.188.
 - 8 Theologi pallio tenus damnantur, ac post habentur ibidem.nu. 14.fol.187.
- Vide* Doctor, Iurifdoctor, Theologus.

Captiui.

Vide Remiges.

Cardinalis.

- 1 Sex Episcopi Cardinales sunt suffraganei Papæ lib.1. disp.1. cap.2. num.6.fol.9.
- 2 Ad eos spectat specialiter creare Papam ibidem.
- 3 Episcopus, ordinis potestate, Cardinali etiam presbytero potior libro 1. disp. 2. cap.3. fol.43
- 4 Minor est potestas Cardinalis in Ecclesiam proprii tituli, quam Episcopalis in suam Ecclesiam, ibidem numero 3. fol. 43.
- 5 Potestate Iurisdictionis ad regimen vniuersalis Ecclesiæ præstantior est Episcopo Cardinalis ibidem nu.4.
- 6 Cardinales præcedunt Episcopos, indicant, deponunt ibidem nu. 5. fol. 43.
- 7 Romanæ Curie more, Cardinales honoris dignitate præstantiores Episcopis ibidem num.6.
- 8 Probabile fati est Hieronymum fuisse Cardinalem ibidem nu.9 & 10.fol. 44.
- 9 Cardinali Legato mentem, legemque Pontificis interpretandi aliquando est facultas libro 2. disp. 1. cap. 3. num. 23 fol.64.
- 10 Ad Cardinalatus celsitudinem subsequens matrimonium non legitimat l. 2. disp. 3. cap.1. nu.6.fol.94.
- 11 Ad Cardinalitiam dispensatus dignitatē, ad Episcopalem etiam censebitur lib. 2. disp. 5. cap.5. nu.5.fol.132.
- 12 Secus ad Episcopalem, & Cardinalitiam ibidem num.6.
- 13 Cardinalium Episcoporum concionatorum laudatur institutum libro 3. disp. 1. cap.2. numero 13.

Charitas.

- 1 Quinam sit ordo caritatis per ordinem naturæ declaratus lib.1. disp. 2. capit. 2. numero 17.fol.38

Castitas.

- 1 An continentia ordinis sacro annexa, sit iuris diuini, vel Ecclesiastici lib.3. disp. 5. cap.2. per totum fol. 235.
- 2 Non est ex iure diuino continentia ordinis sacro annexa ibid.num.1.
- 3 Diuino iuri maxime consona est Ecclesiasticorum continentia ibidem num. 2. fol.236.
- 4 Continentia Sacerdotum veteris legis ibidem numero 3.
- 5 Quomodo castitas cum statu religioso, & Episcopali se habet ibid.nu.4.fol.237
- 6 Non obstat prærogatiua Præsulis, castitatem, iure diuino, non habere annexam ibidem num.5.
- 7 Ab Apostolorum memoria Præsulibus, ac Presbyteris matrimonium contrahendum semper prohibitum fuit. ibid. à numero .6. vsque ad 16. inclusiue fol. 237. 238.
- 8 Quam rationi consonum sit præceptum Ecclesiasticum castitatis ab omnibus seruandæ sacris insignitis ordinibus ibidem numer.17.fol.238
- 9 Quicquid in contrarium dixerit Abbas ibidem num.18.
- 10 Prohibitio contrahendi matrimoniū clericis. iuris est Ecclesiastici ibidem nu.19.
- 11 Vxorati, ni emissio castitatis voto, infusa non sunt donandi; neque diuino tamen, neque Apostolico iure constat; requiri, quod nunquam antea fuerint coniugati, ibidem num.20.
- 12 Latine Ecclesiæ Præsules, ac Sacerdotes, qui post matrimonium consecrabantur etiam à proprijs vxoribus tenebantur se continere ibidem nu.21. fol. 239.
- 13 Continentia Ecclesiastica non à matrimonio solum, sed à quocumque venereo vlu arcet Clericos ibidem n.22.
- 14 De continentia orientalis Ecclesiæ lib. 3. disp.5. cap.5. per totum fol.240.
- 15 Primus error antequam ordinentur Clerici, vt vxorem ducere debeant ibidem numero 2.
- 16 Quando mos Græcorum cæperit ibidem numero 3. fol.241.
- 17 Quisnam sit Græcorum mos ibidem numero 4.
- 18 Opinio Caietani, & Soti asserentium, nonnumquam in Ecclesia Græca Diaconis saltem licuisse vxorem ducere, ibidem num.5.

N n 3 19 Nun.

INDEX R E R V M,

- 19 Nunquam in Ecclesia licuit, sacro initia-
tōs ordine ad nuptias transire, ibidem
numero 6.
- 20 Caietani, & Soci fundamentum euertitur,
ibidem numero 7
- 21 Græcus post coniugium ordine sacro in-
signitus, vxore tamen orbatus, non
potest ad alias transire nuptias, ibidem
numer. 8. fol. 242
- 22 Placitum nonnullorum asserentium nun-
quam licuisse Sacerdotibus, ab vxori-
bus, quas. antea duxerunt recedere, ,
ibid. num. 9
- 23 Socratem, & Sozomenum multa protu-
lisse mendacia, num. 10
- 24 Nonnullorum sententia asserentium sex-
centis prioribus annis, quem Eccle-
sia Occidentalis morem colit, seruasse
Orientalem, ibid. numero 11
- 25 Cōtinentia etiam ab vxoribus ante sacros
ordines ductis, in Ecclesia & appro-
bata, & semper laudata est, ibidem
numero 12
- 26 Continentia in ordinibus professā; ab om-
nibus seruanda, ibid. n. 13. fol. 243
- 27 Probabilis est priscis Ecclesiæ nascentis
temporibus, nullum coniugatum non
consentientem in castitatem, deinceps
seruandam ordinari, ibid. num. 14
- 28 Causæ ob quas sīd decebat, ibidem nu-
mero 15
- 29 Qui reliquis Clericis concedunt vxoris
ante ordinem susceptæ; vsum, Episco-
pis negant, ibidem num. 16. & 25. fol.
244. & 247
- 30 Neque hæc lex abrogata fuit à Concilio,
Nicæno, ibidem, num. 17. fol. 244
- 31 In contrarium refertur Soarius, ibidem
numero 18
- 32 Reijcitur doctrina Soarij, ibidem numer.
19. fol. 245
- 33 Sacerdotes Græci de facto per vsum ma-
trimonij ante ordines contracti, non
peccant, ibidem num. 20. fol. 246
- 34 Differētia inter castitatem Ecclesiæ Græ-
cæ, vt Latinæ, ibidem num. 21
- 35 Satisfit primæ contrariorum rationi, ibi-
dem num. 22
- 36 Satisfit secundo argumento, nullaq; Com-
pilatoris Græculi acta censentur, ibid.
numero 23.
- 37 Vt falsa reijcitur Paphnutij historia, ibid.
numero 24.
- 38 Decreti autoritas tanta est, quanta Au-
thoris. ex quo desumitur, idid.
- 39 Explicatur Canon 4. vel 6. Apostolorum, ,
ibid. num. 25. fol. 247.
- 40 Expenditur Grangenſe Concilium, ibi-
dem num. 26.
- 41 Vt fignentum habetur historia spurio-
rum necatorum, ibidem numero 27.
& 28.
- 42 An sacris Initiati ordinibus ad continen-
tiam in Ecclesia latina per Ecclesiasti-
cum obligentur præceptum, an verò
per votum lib. 3. disp. 6. capit. 1. per to-
tum fol. 248.
- 43 Prima refertur sententia asserens ex lege
Ecclesiastica, quasi per votum implici-
tum, castitatem Ecclesiasticorum pro-
manare. ibidem, num. 1.
- 44 Ex hac opinione, & à suis docetur aucto-
ribus, incontinentiam Ecclesiastici, esse
tantum simplicem fornicationem ibi-
dem, numero 2. fol. 249.
- 45 Secunda sententia, continentia obligā-
tionem oriri affirmat ex voto saltem
implicitè emittendo, quod per legem
Ecclesia coniunxit ordini sacro ibidem
numero 3.
- 46 Tertia sententia docet castitatis obliga-
tionem tum ex voto, tum immediatè
ex lege Ecclesiastica promanare ibi-
dem numero 4.
- 47 Ex hac opinione infertur à suo auctore
Religiosum fornicantem committere
distinctum specie peccatum ab eo,
quod committit fornicans voto solum
castitatis obstrictus, ibidem numero
5. fol. 250.
- 48 Infertur etiam Religiosum sacris initia-
tum, si fornicetur, vtramque circum-
stantiam religionis, & voti aperire de-
bere ibidem num. 6.
- 49 Non modo continentiam optat, sed præ-
cipit Ecclesia latina lib. 3. disp. 6. cap. 2.
num. 3. fol. 250.
- 50 Votum continentia ab ordinandis ex-
pressè necessaria non est emittendum
ibidem num. 4. fol. 251.
- 51 Qui bona fide vult ordinari implicitum
votum censetur emittere ibid. nu. 5.
- 52 Impliciti voti ratio expenditur ibidem
numero 6.
- 53 Initiandus expressè nolens vouere, voto
non tenetur castitatis ibid. numero 7.
fol. 152.
- 54 Non absolute, Sed sub conditione voti
non emissi ab initiato, legem cum
obligantem sancit Ecclesia, ibidem
numero 8.
- 55 Hæc lex materiam habet spectantem ad
Religionem, cuius transgressores sunt
Sacrilegi, ibidem nu. 9. fol. 253.
- 56 Explicatur culpa Initiati, nolentis voue-
re castitatem ibidem numero 10. 11.
& 12. fol. 253. & 254.
- 57 Penè ex iustitia tenetur quis emittere
votum, tempore ordinis ibidem num.
13. fol. 255.

58 Obli.

INDEX RERVM:

- 58 Obligabitur igitur vel diuino præcepto ad votum castitatis obseruandum si emissum fuerit, vel in huius defectum præcepto Ecclesiastico ibd. nu. 14.
- 59 Siquis ignorans quid susciperet, iniciaretur sacris; non teneretur ad castitatem, ibidem numero 15.
- 60 Inualidè ordinatus ob substantialem defectum, non tenetur ad Castitatem, libro 3. disput. 6. cap. 3. num. 1. fol. 256.
- 61 Nec tenebitur ante vsum rationis ordinatus, ibid. numero 2.
- 62 Cur Infans validè ordinari possit etiam in Episcopum, & tamen castitatem seruare non tenetur ibid. num. 3.
- 63 Infanti ordinato danda esset optio ad vsum ordinis, vel matrimonij ibidem, numero 4.
- 64 Idem dicendum de eo, qui per metum ordinatus est ibid. nu. 5. fol. 257.
- 65 Idem de amente ibid. num. 6. fol. 257.
- 66 Idem probabiliter de ordinato ante pubertatem ibidem num. 7. fol. 258.
- 67 Ignorans votum annexum sacro ordini, si simpliciter tamen velit ordinari, ad castitatem tenebitur, ibid. num. 8.
- 68 Sciens, & volens ordinatus, & conscius voti castitatis, neque duplici tenetur obligatione, positiua altera legis, altera voti, neque duplici malitia contra legem, & contra votum peccat, ibid. num. 9.
- 69 Ordinatus fornicans tenebitur circumstantiam ordinis, vel voti, aperire in confessione, ibid. num. 10 fol. 259.
- 70 Professus Religiosus ordinatus fornicans alterutram pariter circumstantiam exprimere tenebitur, vel voti, vel ordinis, ibidem num. 11.
- 71 Sacerdos fornicans satis est si aperiat votum castitatis, vel ordinis Sacri circumstantiam ibidem num. 12.
- 72 Religiosus, vel in sacris constitutus specialiter vouens non peccare mollicitate non tenebitur hoc speciale votum aperire, sed satis erit dicere se professum, vel ordinatum esse ibidem numero 13. fol. 259.
- 73 Episcopus fornicans per se loquendo, si ordinem sacrū exprimat, Episcopatus conditionem non tenetur patefacere, in confessione ibidem num. 14. Ni esset publica, & scandalosa fornicatio, quæ peculiarem tunc ascisceret sibi malitiam, & status circumstantia ibidem nu. 15. fol. 260.
- 74 Sacri hominis incontinentia ab Ecclesiastica latine punitur, libro 1. disput. 7. cap. 3. numero 1. fol. 263.
- 75 Variæ censuræ ibidem num. 2.
- 76 Concilium Matiscotense perperam à nonnullis citatum ibidem.
- 77 Male citatur à quampluribus Turonense ibidem numero 3.
- 78 De specialibus suspensionibus ad arcendam incontinentiam ab Episcopis, libro 3. disput. 7. capit. 3. per totum, fol. 274.
- 79 Suspensiones ferendæ in Episcopum indicantur, ibidem num. 1.
- 80 Suspendio lata per *Tridentinum sess. 25. de reform. cap. 14.* & assertur, & explicanda præponitur, ibidem numero 1. fol. 275.
- 81 Nomine Episcopi in prædicto decreto Papa non comprehenditur ibidem numero 2.
- 82 Episcopi, vt à Metropolitanis distincti, decreto Concilij propriè comprehenduntur ibidem num. 3.
- 83 Probabiliter tamen videtur lata in dignitates Episcopo maiores ibid. num. 4. fol. 276.
- 84 Comprehendit etiam dicta suspensio Episcopos titulares ibid. num. 5.
- 85 Non autem Episcopos non consecratos ibidem numero 6.
- 86 Expenditur *Glossa Clementina primæ* in contrarium ibid. num. 7. fol. 276.
- 87 Neque se extendit ad Prælatos Episcopo inferiores, ibidem num. 8. fol. 270.
- 88 Neque eadem est ratio decreti *Sess. 24. ca. 6. de reform.* ibidem num. 9. fol. 277.
- 89 Est hæc suspensio tum ab officio, tum à beneficio ibid. num. 10.
- 90 Est lata, & non ferenda ibidem nu. 11.
- 91 Rejicitur sententia solos Episcopos concubinarios asserens hac censura ligari diciturque lata ob singula genera actio num in illo decreto prohibita ibidem numero 12.
- 92 Requiritur tamen mortalis culpa ibid. num. 13. fol. 278.
- 93 Nec emendata ibidem.
- 94 Quid sit concudinatus, & quis concubinarius tum iure ciuili, tum canonico, ibidem numero 14.
- 95 Suspendio non contrahitur, ob quancunque incontinentiam ab Episcopo, sed ob coniunctam cum familiaritate, & consuetudine mulieris ibidem.
- 96 Detentio domi, non cuiuscunque mulieris erit prohibita, sed vel concubinæ, vel eius, quæ suspicionem ingerere possit, ibid. num. 15. fol. 279.
- 97 Prudentius faciet Episcopus, si nullam, nec etiam matrem secum domi habeat ibidem.

INDEX RERVM,

- 98 Peculiaris ratio suspitionis affertur, ac distinguitur à dubio, opinione, iudicio firmo, atque sententia ibid. num. 16.
- 99 Quæ indicia à suspitione, dubio, probabili iudicio, & sententia requirantur ibidem numero 17. fol. 230.
- 100 Iudex suspitione condemnans, iniustitia laborat ibidem.
- 101 Suspicionis, atque opinionis gradus primus in dubio situs ibid. nu. 18.
- 102 Gradus secundus consistens in apprehensione iudicium virtuale inuolvente, ibidem numero 19.
- 103 Prima regula ad indicia leuia, vel alicuius momenti dignoscenda ibidem numero 20.
- 104 Secunda regula ad indiciorum qualitatem ibid. nu. 21. fol. 281.
- 105 Tertia regula ibidem num. 22.
- 106 Tertius suspitionis gradus in opinione situs ibidem num. 23.
- 107 Quartus in violenta suspitione certitudinem inuolvente ibid. nu. 24.
- 108 De tertio suspitionis gradu opinionem imbibente loquitur Concilium ibid. num. 25. fol. 282.
- 109 Aurea D. Thome doctrina radices suspitionis indicantis ibid. num. 26.
- 110 Nomine consuetudinis quid veniat in Tridentini decreto ibid. nu. 27.
- 111 Quid sit consortium ibidem
- 112 Vnus, vel alter actus venereus non videtur satis ad consuetudinem de qua admonendus est Episcopus, &c. ibidem numero 28.
- 113 Quarta actio prohibita ibidem numero 29. fol. 283.
- 114 Delictum Episcopi admonendi non debet omnino esse notorium ibid. nu. 30.
- 115 Quanam notitia, atque infallibilitate certum esse debeat delictum corripiendū Episcopi ibidem num. 31.
- 116 Cœlestis canonum doctrina seruanda in deferendis proximorum culpis, ibidem.
- 117 Clericus notoriè concubinaris, licet puniri alijs pœnis, absque monitione, tamen priuari beneficijs nō potest ibid. num. 32. fol. 284.
- 118 Concubinatus certis probationibus, quando ad priuationis pœnas proceditur, probandus est ibidem.
- 119 Admonitio ex Hieronymo ad Episcopos ibidem num. 33.
- 120 Est omninò necessaria vna monitio ad suspensionem ibid. num. 34. fol. 285.
- 121 Non est cur doleant Episcopi ob hanc censuram ibidem.
- 122 Quæ emendatio desideratur in Episcopo ad, non contrahendam censuram, ibidem numero 35.
- 123 Qua ignorantia excusaretur à suspensione Præsul ibid. num. 36. fol. 286.
- 124 Excusabitur ob metum grauem, vbi de hoc eodem metu excusante à præcepti Ecclesiastici obligatione ibidem numero 37.
- 125 De metu nec ne excusante remigantes Christianos apud Turcas contra Rempublicam Christianam ibid. Et num. hi excusentur ab obligatione præcepti diuini ibid. num. 38. fol. 287.
- 126 Et si metus fuerit ab intrinseco cadens in constantem virum excusaret ab hac suspensione ibidem num. 39.
- 127 Scandalum, quod inde nasceretur Episcopum etiam excusaret ibid. num. 41.
- 128 Regula generalis ad casus similes decidendos ibid. num. 40. fol. 288.
- 129 A fortiori hæ rationes excusantes à censuris in alijs præceptis humanis locum habent ibid. num. 42.
- 130 Posset verè excusari in foro interno Episcopus, veris non stantibus causis monitionis, & censuræ; secus in externo ibidem numero 43.

Casus reseruatus.

Vide Reseruatō,

Censura.

- 1 Crassa ignorantia, atque ex lata culpa excusat à censura lata in audentes aliquid committere, libro 2. disp. 3. cap. 4. numero 20. fol. 107.
 - 2 Item lata in præsumentes ibid. nu. 21.
 - 3 Poterit abtens à Censura absolui ad promotionem in Episcopum libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 25.
- Vide Excommunicatio, Irregularitas, Anathema, Suspendio, Interdictum.

Christus.

- 1 Quomodo Christus Monarcha sit, & Caput Ecclesiæ libro 1. disput. 1. capit. 5. numero 9. fol. 22.
 - 2 Christo, & Apostolis nonnullorum dominium rerum fuit, lib. 1. disp. 2. capit. 6. numero 16. fol. 50.
- Vide Præceptum, Mors.

Christiani.

- 1 Christiani remigantes apud Turcas quando à peccato excusantur, lib. 3. disp. 7. cap. 3. à num. 37. fol. 286.

Clausula.

- 1 Clausula in quavis dispositionis parte apposita, eadem militante ratione, ad anteriora, & posteriora referenda est, libro

INDEX R E R V M,

libro 2. disp. 5. cap. 4. num. 11. & 12. & lib. 3. disp. 7. cap. 2. numer. 4. & 5. fol. 129.

2 Non requiri clausulam in literis Principum *Ex certa scientia* sentiunt nonnulli, lib. 2. disput. 5. capit. 6. numero 7. fol. 135.

3 Quando inhabilitas expressa est in literis concessionis, præsumitur Princeps dispensasse, ibidem num. 13. fol. 136.

4 Opus non est notitiam defectus probare per ea verba *ex certa scientia*, ibidem num. 20. fol. 136.

5 Discrimen affertur inter Clausulam motu proprio; & *ex certa scientia* ibidem, numero 22. fol. 137.

6 Immediata membrorum consequutio dispositionis maximè ad hanc vniuersalem relationem conducit, libro 3. disput. 7. cap. 2. numero 6. fol. 166.

7 Quando copula, &, habet sensum disjunctiuum, libro 3. disput. 8. capit. 5, numero 16. 17. & 18. fol. 318.

Clericus.

1 Nonnunquam seculares Clerici Religiosis præferuntur libro 5. disput. 3. capit. 2. numero 5. fol. 209.

2 Si Parochi præsertim fuerint, vel Prælati Episcopi inferiores ibid. num. 6.

3 Prohibitio contrahendi matrimonium Clericis, iuris est Ecclesiastici, libro 3. disput. 5. cap. 2. num. 19. fol. 238.

4 Continentia Ecclesiastica non à matrimonio solum, sed à quocumque venereo vsu arcet Clericos, ibidem numero 22. fol. 239.

5 Sacri hominis incontinentia ab Ecclesia latina punitur, libro 3. disput. 7. cap. 1. numero 1. fol. 261.

6 Variæ censuræ, ibidem num. 2.

7 Concilium Matiscotense perperam à nonnullis citatum ibidem.

8 Malè citatur à quampluribus Turonense ibidem, numero 3.

9 Clericus notoriè concubinarus licet puniri alijs poenis absque monitione, priuari tamen beneficijs non potest, libro 3. disp. 7. cap. 3. num. 32. fol. 284.

Vide Præbyter.

Collatio Episcopatus.

Vide Episcopatus.

Collegium.

1 Quando accusatum est integrum Collegium, vnus è Collegio potest promoueri in Episcopum, libro 3. disp. 2. cap. 3. numero 17. fol. 198.

Commune bonum.

1 Non omnia delicta sunt propriè contra bonum commune, libro 3. disp. 8. cap. 3. numero 9. fol. 295.

2 Generalis regula ad peccatum dignoscendum, vt communi bono contrarium, ibidem numero 10.

3 Ex delictis in bonum vrgentibus commune quædam paruitatem habent materia, secus alia, ibid. num. 11. fol. 296.

4 Quæ differentia inter delictum contra bonum publicum, & priuatum in ordine ad denuntiationem, libro 3. disp. 8. cap. 4. numero 23. fol. 308.

5 Quando bonum commune præferendum sit particulari, libro 4. disp. 2. cap. 1. numero 24. fol. 370.

Compromissarium.

1 Excommunicatus, suspensus, vel interdictus ignoranter etiam inhabilis est ad munus Vicarij, & Gubernatoris Episcopatus, nec non, & Compromissarij, libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 17. 18. 19. & 20. fol. 218. & 219.

2 Dummodo in litteris non sit clausula absolutionis ad hunc effectum, ibidem numero 22. fol. 219.

3 Quarum litterarum impetratio sine hac clausula, esset etiam nulla, ibidem numero 21. fol. 219.

Concubina, Combinarius, & Concubinatus.

1 Neque matrimonium, neque concubinitus est qualitas, quæ à natura inest, lib. 2. disp. 2. cap. 3. num. 4. fol. 87.

2 Quid sit concubinatus, & quis concubinarus tum ciuili, tum canonico, lib. 3. disput. 7. capit. 3. num. 14. fol. 278.

3 Concubinatus certis probationibus, quando ad priuationis penas proceditur, probandus est, ibidem, numero 32. fol. 284.

Confessarius.

1 Vt poterit Confessarius pro impedimento matrimonij delatum ad forum externum Sacre Penitentiariæ litteras expedire, libro 2. disp. 5. capit. 3. numero 35. fol. 120.

2 Penitens non tenetur, relicta propria, patris spiritualis, & Confessarij opinionem sequi, libro 4. disp. 2. capit. 3. num. 45. fol. 388.

Confessio Sacramentalis.

1 Secretum Confessionis, vel ab intrinseco subsequens ad institutionem Sacramenti

INDEX R E R V M,

menti Penitentia, vel saltem speciali-
ter ei adiunctum Episcopiam omnino
respuit, libro 2. disp. 1. capit. 3. numero
11. fol. 84.

- 2 Si post dimidium Confessionis, quam
cum alieno Sacerdote quis facit, adue-
niens Parrochus eam approbet, tene-
tur adhuc penitens confessionem ite-
rare, libro 2. disp. 5. cap. 7. numero 25.
fol. 146.
- 3 Quomodo peccat Sacerdos sine faculta-
te excipiens confessionem, & quomo-
do Penitens sciens, & volens illi confi-
teri, ibidem numero 26.
- 4 Secretum in damnum immediatum Com-
munitatis, si diceretur, verbo tenus sub
sigillo confessionis ea non sequuta, ut
fieri solet ab indoctis, non est seruand-
um, libro 3. disp. 8. cap. 5. num. 12. 13.
& 14. fol. 317. & 318.

Confirmationis Sacramentum.

- 1 Quomodo sine dispensatione posset Co-
firmationis Sacramentum ministrare
simplex Sacerdos, lib. 2. disp. 1. capit. 4.
numero 15. fol. 73.

Coniectura.

- 1 Coniectura ad illegitimos natales pro-
bandos, libro 2. disp. 2. cap. 4. numero
10. fol. 89.
- Vide suspicio.

Conniuentia.

- 1 Explicatur textus *legis Barbarius*, libro
2. disp. 5. cap. 6. numero 24. fol. 156
- 2 Expenditur doctrina asserens, *dispositum
habebis, quod interrogatus Testator, vel
aduertens disposuisset*, ibid. num. 25.
- 3 An sola conniuentia Superioris, subditum
videntis iure, quod potest dispensare,
impeditum, exercere sibi interdicta,
censeatur dispensatio, lib. 2. disp. 5. cap.
7. per totum, fol. 157.
- 4 Solus superioris consensus videntis fieri
contrarium non est sufficiens signum
dispensationis, ibid. num. 6. fol. 160.
- 5 Silentium conniuentis Superioris potest
aliquando esse licitum; aliquando illi-
citur, ibid. numero 6. & 7. fol. 160.
- 6 Regula vniuersalior, ad agnoscendum,
quando tacens consentire videatur,
ibidem numero 9. fol. 160.
- 7 Silentium Principis ex imminente peri-
culo, vel damno causatum arguit dis-
sensum, ibidem numero 10. fol. 160.

Consecratio.

Vide Episcopus.

Consortium.

- 1 Quid sit consortium, libro 3. disp. 7. cap.
3. numero 27. fol. 282.

Consuetudo

- 1 Nomine consuetudinis quid veniat in
Tridentini decreto, lib. 3. disp. 7. capit.
3. numero 27. fol. 282.
- 2 Quid sit consuetudo, ibidem.
- 3 Vnus, vel alter actus veneris non videtur
satis ad consuetudinem, de qua admo-
nendus est Episcopus, &c. ibidem
numero 28.
- 4 Quot actus ad consuetudinem requiran-
tur, lib. 3. disp. 2. cap. 2. num. 11. fol.
192.

Continentia.

Vide Castitas.

Copula, Et.

Vide Clausula numero 9.

Correctio euangelica, fraterna à patre, & iudicialis.

- 1 Delictum Episcopi admonendi non de-
bet omnino esse notorium, lib. 3. disp.
7. cap. 3. numero 30. fol. 283.
- 2 Quanam noticia, atque infallibilitate cer-
tum esse debeat delictum corripendum
Episcopi ibidem, numero 31.
- 3 Cælestis canonum doctrina seruanda in
deferendis proximorum culpis ibid.
- 4 Clericus notoriè concubiniarius licet pu-
niri aliis pœnis absque monitione ta-
men priuari beneficijs non potest, ibid.
numero 32. fol. 284.
- 5 De obligatione fraternæ correctionis, li-
bro 3. disp. 8. cap. 1. per totum fol. 290.
- 6 Correctio fraterna misericordiz actus est
ibidem numero 1.
- 7 Correctionis actus est in præcepto, ibid.
numero 2. fol. 291.
- 8 Probabile est Christum non addidisse
nouum præceptum, sed morale, carita-
ti connaturale exposuisse, & si contra-
rium quoad secretam monitionem,
probabilitate non carcat, ibid. nu. 3.
- 9 Huius Præcepti materia, quodcumque est
peccatum mortale nonnullis seruatis
circumstantijs, ibidem num. 4.
- 10 Esto peccatum occultum propria sit se-
cretæ correctionis materia, nonnun-
quam etiam est publicum, ibidem nu-
mero fol. 292.
- 11 Ex *Textu Matthæi* deducitur obligatio
secretæ correctionis, ibidem num. 6.
- 12 Præstantia huius præcepti ibid. nu. 7.
- 13 Ordinem Euangelicæ correctionis in
præ.

INDEX R E R V M,

- præcepto non esse autumant, & probat nonnulli, libro 3. disp. 8. capit. 2. per totum fol. 293.
- 14 Primum horum Auctorum argumentum ductum ab exemplo Dei hominem, primò publicè punientis, quam corripientis, ibidem numero 1.
- 15 Ex gestis Sanctorum, ibidem numero 2. fol. 292.
- 16 Ex accusatione, ibidem numero 3.
- 17 Ab usu Religionum, ibidem num. 4.
- 18 Item, & quintum argumentum ex maiori bono (spirituali præferendo temporali) ibidem numero 5. fol. 292.
- 19 Demum quòd non videatur hoc præceptum comprehensum Decalogo, ibid.
- 20 Generales ex dictis ad usum deducuntur regulæ libro 3. disp. 8. cap. 5. per totum fol. 312.
- 21 Prima generalis regula ex caritate, atque iustitia seruanda, ibidem numero 1. fol. 314.
- 22 Secunda, Ni possit conscientia, & famæ consuli, consulatur tantum conscientia, ibidem numero 2.
- 23 Prima Caritatis regula à quocumque, etiam Religioso cuiuslibet Religionis seruanda, contra quam etiam lege iustitiæ seruata, peccari poterit, ibidem numero 3.
- 24 Quæ differentia inter Religiosum Societatis Iesu, atque alios quoad correctionem fraternam, ibidem.
- 25 Quarta regula. In omnibus Religionibus immediata denuntiatio paterna, de communibus delictis, etiam grauibus, neque est, neque expedit esse obligatoria, ibidem num. 4. fol. 314.
- 26 Non sunt inquirendæ culpæ proximorum ad correctionem, ibid.
- 27 Quinta regula. Ordo correctionis fraternæ aliquando etiam in delictis publicis seruandus est, ibidem num. 5.
- 28 Sexta regula. Peccatum occultum hæresis denuntiandum, alia verò in bonum commune probabile est posse, & non posse immediate denunciari. In tertiam verò personam secretò semper corrigenda, ibidem numero 6.
- 29 Septima regula. Quoduis aliud peccatum occultum ante denuntiationem iudiciale, fraternè prius corrigendum, in quauis etiam Religione, nulla excepta, ibidem num. 7. fol. 315.
- 30 Applicatur hæc doctrina Episcopis corripiendis, ibidem.
- 31 Modus corrigendi, quo uti debent subditi erga superiores, ibidem.
- 32 In dubijs actus supponitur gestus modo quo est utilior agenti, ibidem.
- 33 Quando renuntiant Societatis Iesu Religiosi famæ propriæ, in ordine ad denuntiationem tantum paternam id præstant ibidem.
- 34 Octaua regula; In omni Religione peccatum occultum emendatum, sine probabili periculo recidui, denuntiandum non est Superiori neque tanquam Patri, excepta hæresi, ibidem numero 8. fol. 315.
- 35 Nec sufficit adiumentum vitandi recidui, vt tale peccatum, omiſſa correctione fraterna, superiori tanquam patri semper denuntietur, ibidem.
- 36 Quando probabile est recidui, quid faciendum, ibidem.
- 37 Quid quando dubium, ibidem fol. 315.
- 38 Quid quando dubia sit emendatio, ibidem fol. 315. & 316.
- 39 Nona regula. In omni Religione etiã Societatis Iesu per confessionem nunquã sub secreto vero naturali, & consilij petendi gratia, exceptum delictum, non est denuntiandum neque tanquam patri per se loquendo, ibid. num. 9. fol. 319.
- 40 Satis est pſe loquẽdo, vt ſciatur aliquid, vel sub secreto, vel in ordine ad consilium peticum, vt denunciari non possit, ibid. num. 10. 15. 16. & 17. fol. 317. 318.
- 41 Si fraude, si malis artibus erit extortum, hoc secretum non poterit superiori, neque etiã vt patri aperiri, ibidem, numero 11. fol. 317.
- 42 Iudex extorquens delictum iniuste, non potest ultra procedere, ibidem.
- 43 Secretum in damnum immediatum Communis, vel innocentis vergens non est seruandum, ibid. num. 22.
- 44 Etiam si iuraretur, ibid. num. 13. fol. 318.
- 45 Etiam si diceretur, verbo renus, sub sigillo confessionis, ea non sequuta, vt fieri solet ab indoctis, ibid. num. 14.
- 46 Quando Cópula, & habet sensum diſiunctiuum ibid. numero 16. 17. & 18.
- 47 Decima regula. Delictum occultum, quòd aliqua ratione probari non posset, vel moraliter non sit certum, non est denuntiandum Superiori, vt patri, nĩ amicus esset denunciati, &c. ibidem numero 19.
- 48 Non satis est habere delictum à persona, vel testibus fidei dignis, & actu passionis non agitaris, sed ne sit etiam occultum, alioquin eius denuntiatio habenda esset, vt calumnia, ibidem numero 20. fol. 319.
- 49 Vndecima regula. Peccatum veniale, per se nõn est materia correctionis fraternæ, ibidem numero 21.
- 50 Nisi ratione periculi, ibid. num. 22.

Peti;

INDEX R E R V M,

- 51 Periculum peccati grauis est materia, correctionis fraternæ, duobus adhibitis exceptionibus, ibid. num. 23.
- 52 Propositum committendi omnia peccata venialia est peccatum mortale, & materia correctionis, ibid. num. 24.
- 53 Imo & propositum committendi omnia venialia in re lubrica, ibidem numero 25. fol. 319.
- 54 Duodecima regula. Quando transgressio est iuris positiui ex ignorantia, necessario non est corrigendus proximus, ibidem numero 26.
- 55 Decimatertia regula. De opportunitate temporis, & quod præceptum correctionis statim non obligat, ibidem numero 27. fol. 320.
- 56 Decimaquarta regula. Si quis videt differendo correctionem melius emerfurum proximum, correctio poterit differri, ibidem numero 28.
- 57 Decimaquinta regula spectans etiam ad denuntiantem, cessante spe emendationis, non est facienda correctio, ibidem numero 29. fol. 321.
- 58 Nec facienda si sit timor indurationis, vel nimie perturbationis, ibid.
- 59 Immediate denuntiandum non est peccatum, ex qua denuntiatione sequitur damnum tertij, qui non renuntiavit propriæ famæ, ibid.
- 60 Decimasexta regula. Quomodo cognoscenda sit spes emendationis, ibidem numero 30. fol. 322.
- 61 Decimasextima regula. Quotiescumque non præmissa aliâs correctione fraterna, liceret iuridicè quempiam denuntiare, licet etiam præmissa, ibid. nu. 31.
- 62 Enumerantur casus in quibus præcedens regula obligatoria est, ibidem numero 32. 33. & 34.
- 63 Decima octaua regula. Spectans ad denuntiantem. In casu externæ necessitatis proximi, etiam cum graui proprio damno temporali teneor corripere proximum, ibidem numero 35. fol. 322.
- 64 Idem assertum volo in graui necessitate eiusdem, nisi intercedat metus grauis cadens in constantem virum, ibid.
- 65 Decimanona regula. Secus cum damno spiritali proprio, ibidem numero 36. fol. 323.
- 66 Vigesima regula. Semper illicita est contra iustitiam, & caritatem denuntiatio falsi criminis, ibidem num. 37.
- 67 Vigesima prima regula. Etiam est illicita denuntiatio ex prauitate intentionis ibid. numero 38. Vbi admonentur moderatores contra calumniatores.
- 68 Vigesima secunda regula. Spectans ad Superiorem, cui denuntiandum est delictum. Excusatur quiuis à paterna denuntiatione, quam sine peccato pro qualitate culpæ denuntianda obire non posset, si Præfato imprudenti facienda esset. ibid. nu. 39. fol. 324.
- 69 Sic etiam si probabiliter timeretur Prælatum non seruaturum secretum, ibid. numero 40. fol. 325.
- 70 Vel ubi melior non iudicaretur correctio facienda à Præfato, ibid. nu. 41.
- 71 Vel si amator non sit filij, ibid. nu. 42.
- 72 Pulchra Sancti Gregorij admonitio, ibid.
- 73 Vigesima tertia regula. Vbi dubium esset, num Prælatus melius correpturus sit, non potest peccatum occultum paternè denuntiari, ommissa fraterna correctione, ibid. nu. 43. fol. 325.
- 74 Vigesima quarta regula. Meriti inuiti censerentur subditi renuntiasse iuri famæ, si per calumniam deferrentium, vel nimiam Superioris credulitatem paternè etiam denuntiarentur, ibidem numero 44.
- 75 Superior facilem se præbens denuntiantibus habet omnes ministros impios, ibidem numero 45.
- 76 Altera perpulchra versio septuaginta Interpretum, ibid. nu. 46.
- 77 Prudens Leonis Imperatoris, ad rem concilium, ibid. nu. 47. fol. 326.
- 78 Præclara Bernardi monitio, ibid. n. 48.
- 79 Alia D. Antonij à Padua, ibidem numero 49.
- 80 Confirmatio Patris Seraphici, ibidem numero 50.
- 81 Ex his magnum Reipublicæ emolumentum, ibidem nu. 51. fol. 326.
- 82 Sentiunt nonnulli me iniuste petiitum in iudicio, nec aliter valentem propriam defendere innocentiam, posse calumniatorem interficere, ibid. nu. 52.
- 83 Illud certum est ius me habere, ut à Re publica indemnis seruer, falsusque delator puniatur, ibid. nu. 53.
- 84 Vigesima quinta regula. Rationabiliter essent inuiti subditi, qui suo renuntiarunt iuri, si Superiores singula non perpenderent delatæ culpæ, atque omnibus indagarent viribus veritatem, ibid. numero 54. fol. 326.
- 85 Probatur textu Geneseos 18. adducto à cap. Qualiter, & Quando de accus. ibid. numero 55.
- 86 Grauius peccarent Superiores pro qualitate culpæ denuntiata, si desides essent in eius inuestiganda veritate, ibidem numero 56.
- 87 Grauius si non inuestigantes neque veritatem

INDEX R E R V M,

- ritatem tenentes, subditos aliquo pa-
cto affligerent. *ibid.*
- 88 Optima sententia Eueratdi Mercuriani,
quarti Generalis Societatis Iesu, *ibid.*
numero 37. fol. 327.
- 89 Altera præclara Claudij Acquauing, quin-
ti eiusdem Societatis Generalis, *ibid.*
num. 58.
- 90 Matres esse debere superiores, nè dum pa-
tres, apud quos denunciantur delicta,
tum *ibidem*, tum ex Bernardo, *ibidem*
num. 59.
- 91 Quid faciendum sit superiori, cui denun-
ciatur aliquid subditi, *ibid.* num. 60
fol. 327.
- 92 Imitentur Præsules Deum, apud quem
non peccata, sed merita reuiuiscunt, *ib.*
num. 61. fol. 328.
- 93 Vigesima sexta regula. Vbi vel certum,
vel probabile, vel dubium esset Super-
iorem non paternè processurum, & ultra
fines paternæ denunciationis progres-
surum, non est facienda denunciatio,
ib. numero 62.
- 94 Quæ possit præstare Superior, ut Pater, *ib.*
num. 63.
- 95 Non licet Superiori excipienti delictum
paternè, iudicialiter procedere, *ibid.*
numero 64.
- 96 Documentum D. Francisci ad rem, *ibid.*
num. 65. fol. 329.
- 97 Potest Superior occasiones peccandi re-
mouere sine scandalo, vel detrimento
famæ Denunciati, neque ex vno actu
viciosum quempiam habere debet, *ib.*
numero 66.
- 98 Pœnas minari, non autem infligere, *ibid.*
num. 67.
- 99 Reprehendere coram testibus, sub præ-
cepto præscribere vitiationem pericu-
li, *ibid.* num. 68.
- 100 Superiori, qui valeat remedium adhibe-
re, non alteri denunciandum, *ibidem*
num. 69.
- 101 Circa delictum occultum denunciatum,
& non emendatum quomodo habere
se debeat Superior, *ibidem* num. 70.
fol. 329.
- 102 Casus, in quibus specialiter potest inquiri,
quin præcedat infamia, *ibidem* num. 71.
fol. 330.
- 103 Circa delictum occultum, paternè denun-
ciatum, non posse iudicialiter procedi,
nec etiam per Superiores Societatis Ie-
su, *ib.* num. 72. fol. 331.
- 104 Ex vi solius denunciationis paternæ non
valent Superiores ad eiectionem ex
Religione deuenire, *ibidem* numero
73.
- 105 Seraphica S. Francisci doctrina ad rem,
ibid. num. 74. & 75. fol. 331.
- 106 Nihil magis dedecet Prælatum, quàm
afflictionem addere afflicto, *ibidem*
numero 76.
- 107 Modus correctionis seruandus à Modera-
toribus Ecclesiasticis iuxta Nazianze-
num, & Leonem Papam, *ibidem* nu-
mer. 77.
- 108 Deus secreta cordis tenet, atque arcana
cogitatione peccatores monet, libro 3.
disput. 8. cap. vlt. numero 2. fol. 333
- 109 Correctionis ordinè à natura præscriptum
Iosephus seruauit cum fratribus, *ibid.*
numero 3. fol. 334.
- 110 Peccatum Ananiæ, vel fuit publicum, vel
Petro reuelatum, ut incorrigibile, *ibid.*
numero 4.
- 111 Christus Dominus Iudam prius paternè
monuit, *ibidem* numero 5.
- 112 Proclamationes in Religionibus sunt de
culpīs leuissimis; aliās verò occultæ si
essent immediatè regulariter non de-
nunciandæ, *ibidem*, numero 7. folio
334.
- 113 Opus non est correctionis præceptum,
expressè contineri in Decalogo, *ibid.*
numero 9. fol. eod.
- Vide Denunciatio.*
Corepiscopi.
- 1 Quid sint libro 1. disput. 1. cap. 2. fol. 10
Crimen.
- 1 Participatio in crimine criminoso non
intercedit, nisi cum nominatim excom-
municato, nec sufficit publicum esse
percussorem Clerici, libro 3. disput. 7.
cap. 2. numero 12. fol. 268.
- 2 Num aliquod crimen Episcopatu sit im-
pedimento, libro 3. disput. 2. per totam
folio 189.
- Culpa.*
- 1 Quæ sit lata culpa, libro 2. disput. 3. cap.
4. numero 16. fol. 16.

D.

Decima.

- 1 **D** Ispensatio de non soluendis decimis
fuit in iure humano, non diuino, li-
bro 2. disput. 1. capit. 4. numero 18. fo-
lio 73.
- Decretum.*
- 1 Decreti auctoritas tanta est, quanta Au-
toris, ex quo desumitur, libro 3. disp.
5. capit. 3. numero 24. fol. 65.
- Delictum.*
- 1 Delictum occultum quoduplex esse po-
test, libro 3. disputat. 8. cap. 3. numer.
7. fol. 294.
- 2 Distinctio delictorum ex periculo. *ibidem*
numero 8. fol. 295.

O o

Non

INDEX R E R V M,

- 3 Non omnia delicta sunt propriè contra bonum commune, ibid. num. 9.
 - 4 Generalis regula ad peccatum agnoscendum, ut communi bono contrarium, ibid. num. 10.
 - 5 Ex delictis in bonum vergentibus commune, quædam paruitatem habent materiæ, secus alia, ibidem, numero 11. fol. 296.
 - 6 Quæ differentia inter delictum contra bonum publicum, & priuatum in ordine ad denunciationem, libro 3. disp. 8. cap. 4. num. 23. fol. 308.
- Correctio, & Denunciatio delicti, *Vide*, Correctio. Emendatio. & Denunciatio, & Tridentinum, à numero 4. ac deinceps.
- Denunciatio, Denunciator, & Denunciatus.*
- 1 Accusatus, Denunciatus, vel ob aliquod crimen exceptus in Episcopum licitè non eligitur, libro 3. disputat. 2. cap. 3. num. 14. fol. 198.
 - 2 Accusatus, vel denunciatus ab illegitimo licitè potest etiam Episcopum eligi, ibid. numero 16.
 - 3 Quando accusatù est integrum Collegiù, vnus è Collegio potest promoueri in Episcopum, ibid. num. 17. fol. 198.
 - 4 Infamia præcedente, neque accusatus, neque denunciatus, aut delatus ob aliquod enorme delictum, poterit eligi, ibid. num. 18. fol. 198.
 - 5 Non præcedente infamia, accusatus, vel denunciatus, esto consecrari licitè nõ possit, poterit tamen eligi in Episcopum, ibid. num. 19.
 - 6 Electi, qui post electionem, prauia infamia, accusatus esset, non est reiteranda electio, ibid. num. 20. fol. 199.
 - 7 Secus si ante electionem, accusatio, vel denunciatio, infamia intercedente, etiam præcessissent, ibid.
 - 8 Denunciatio est triplex, libro 3. disput. 8. cap. 3. num. 1. fol. 293.
 - 9 Primum discrimen ex fine inter denunciationem paternam, & iudicalem, ibidem num. 2.
 - 10 Secundum discrimen petitum ex materia; quòd paterna non versatur circa peccatum, ut commissum, secus iudicialis, ibid. num. 3.
 - 11 Sunt autem quamplures, qui neque iudicalem adhibendam esse denunciationem arbitrantur criminis iam commissi, & emendati, ibid. numero 4. folio 293.
 - 12 Tertium discrimen ex præ requisitis de-
- riatum, ib. 15. num.
 - 13 Ex stylo denuntiatio iudicialis, etsi possit, non tamen debet fieri ante monitionem fraternam, ibidem.
 - 14 Quartum discrimen ex genere virtutis, ibidem num. 6.
 - 15 Delictum occultum quoduplex esse potest, ibidem numero 7.
 - 16 Distinctio delictorum ex periculo, ibid. numer. 8. fol. 295.
 - 17 Non omnia delicta sunt propriè contra bonum commune, ibidem numero 9.
 - 18 Generalis regula ad Peccatum agnoscendum, ut communi bono contrarium, ibidem numero 10.
 - 19 Ex delictis in bonum commune vergentibus, quædam paruitatem habent materiæ, secus alia, ibidem numero 11. fol. 296.
 - 20 Quot actus amplectitur textus *Diui Matthæi* 18. ibidem, numero 12. folio 297.
 - 21 Ordo Euangelicæ correctionis in præcepto est, ibidem numero 12 fol. 298. & 299.
 - 22 Quando peccatum est publicum, occultè necessariò minimè corrigendum, ibidem numero 2. fol. 300.
 - 23 Præceptum correctionis fraternæ quo ad substantiam obligat sub mortali, & quo ad ordinem laxissime, ibid.
 - 24 Notorietas maior, vel minor seruanda, eique aptanda est obligatio, denunciationis ib. numero 4.
 - 25 Publicum delictum, cuius emendatio etiam est publica, non est denunciandù, ibidem numero 5. fol. 300.
 - 26 Quid in dubio de emendatione, numero 6.
 - 27 Facta correctione, nec sequuta emendatione, testes adhibendi, ibid.
 - 28 In peccatis occultis priuatis absolutè seruandus est ordo Euangelicus, ib. num. 7. fol. 301.
 - 29 In generalibus Inquisitionibus, seu Visitationibus delicta priuata occulta, quouis præcepto instante, etiam sub pœna excommunicationis, aperienda non sunt, ibidem, numero 8. folio 302.
 - 30 Ni cautè Prælatus in visitatione interroget, peccabit mortaliter, ibidem numero 9.
 - 31 Quid præstandum in visitationibus, quando præmissa correctione fraterna occulti delicti, frater non est emendatus, ibidem.
 - 32 Facta secreta monitione sine fructu, cessandum omninò esse docent nonnulli, ibid. numer. 10. fol. 303.

Verior

INDEX RERUM

- 33 Verior est contraria sententia, ibidem num. 11. fol. 304.
 - 34 Ut dicatur Patri volente alij, qui pro peccatore oret, ibidem num. 12.
 - 35 Quid si denunciante tantum notum delictum fuerit, vtrum denunciandum sit, ibidem num. 13.
 - 36 Videtur neque ut Patri denunciandum, ibidem num. 14. fol. 304.
 - 37 Ni in vno euentu, ibidem numero 15. folio 305.
 - 38 Regulariter adhibendi sunt testes, ibidem num. 16. fol. 305.
 - 39 Soluitur argumentum in contrarium, ibidem fol. 306.
 - 40 Cur non sint subripienda bona temporalia, ne dilapidentur a proximo, & poterit in famam eiusdem nonnunquam agi ad bonum spirituale, ibidem.
 - 41 Idem de periculo proximo, ac de occulto peccato sentiendum, ibid. numer. 17. fol. 307.
 - 42 Peccatum etiam occultum communi bono oppositum, ni certa, & presentanea sit spes emendationis per correctionem, quae neque in haereticis est denunciandum, ibidem num. 18.
 - 43 Etsi contrarium sentiant, ibidem num. 19 fol. 307.
 - 44 An filius teneatur patrem denunciare hereticum, frater fratrem, vxor maritum ibid. numero 20.
 - 45 Vtrum eadem sit ratio de haeresi, ac reliquis delictis edicto Inquisitorum comprehensis, ibidem numero 21.
 - 46 Quid de sollicitatione in Confessione, ibidem numero 22. fol. 307.
 - 47 Quid de fortiligijs, & maleficijs, ibidem numero 23. fol. 308.
 - 48 Quid in dubio profuturae fraternae correctionis, ibid. numero 24.
 - 49 Quae differentia inter delictum contra bonum publicum, & priuatum in ordine ad denunciationem, ibidem num. 25.
 - 50 Maiori intercedente spe emendationis, quam in reliquis priuatis delictis, crimen contra tertiam personam debet prius corripi, ibidem num. 26 fol. 309.
 - 51 Quomodo a peccato excusentur, qui latronibus acclamant, vt in carcerem conijciantur, ibidem numero 27. folio 309.
 - 52 Clerici quomodo crimina in caput alicuius possunt iuridice denunciare, ibidem.
 - 53 Delictum in alium committendum, quare aperiendum sit, ibidem.
 - 54 An aperiendum sit homicidium, a quo sit commissum, quod innocenti falso imputatur, ibid. numero 28. fol. 310.
 - 55 Delictum omnino emendatum non est denunciandum, ibid. num. 29. fol. 311.
 - 56 Emendatum delictum, nec etiam esset iudicialis denunciationis materiam, ibidem numero 29.
 - 57 Quando quis emendatus est, ibid. num. 30.
 - 58 Quando ac de emendato, hoc idem iudicium ferendum de cetero emendando, ibidem num. 31.
 - 59 Adhibita correctione cum testibus, sine fratre, denunciandus est Praelato frater, si spes sit emendationis, ibid. numero 32. fol. 311.
 - 60 Obligat priuatam personam correctio fraternae non modo in extrema, sed in graui necessitate proximi, ibidem numero 33. fol. 311.
 - 61 Excusatur ab onere correctionis ex timore cadente in constantem virum, ibid. numero 34. fol. 312.
 - 62 Regula seruanda in denunciatione, Vide Correctio.
 - 63 De poena rationis contra falso denunciantes, libro 3. disputation. 8. capit. vltim. numero 11.
- Vide Aconsatio, & Correctio.*
- Deposito ab Ordine.*
- 1 Excommunicato non facienti fructus suos providendum non est de alimentis, vt Deposito, libro 3. disputation. 4. cap. 9. num. 1. fol. 220.
- Derogatio.*
- Derogatio quid sit, Vide Lex, num. 11.*
- Distributiones.*
- 1 Distributiones excommunicationi restituendae his, qui Choro interfuerunt, libro 3. disputation. 4. capit. 3. numero 7. folio 221.
 - 2 In iuste excommunicatus fructus distributiones lucratur, ibidem numero 18. & 19. fol. 224.
 - 3 Satis probabile est, Canonitum excommunicatum, & suspensum, si interfuerit horis in Choro, distributiones lucrati, ibidem numero 26. & 27. fol. 225.
- Deus.*
- 1 In Deo, festus imperfectionibus, lex concedi potest, libro 2. disput. 1. cap. 1. num. 4. fol. 70.
 - 2 Quomodo Deus non potens in iure diuino dispensare, potuit tamen mortem filij Abrahae, spoliacionem Aegyptiorum, ac similia Indis praecipere, libro 2. disputation. 1. capit. 4. numer. 7. folio 71.
 - 3 Deus secreta cordis tenet, atque arcana cogitatione peccatores mouet, libro 3. disput. 8. cap. vltim. num. 2. fol. 333.
- Diffinitio.*
- 1 Diffinitio diffinitiva, vel, ponitur inter diffinitio, O o 2 uerba,

INDEX RERVM,

- nerse, libro 2. disputat. 3. cap. 1. num. 11. fol. 115.
- Vide Taxatus dictio, Clausula, Extensio, Dies.*
- 1 Quo sensu intelligendum sit diem incipiam habendam esse pro completa, libr. 2. disputat. 2. cap. 1. num. 8. fol. 165.
 - 2 Quid in dubio diei, mensis, & anni, ibidem numero 14. fol. 167.
- Vide Termini dies, Aetas, Annus, Mensis, Hora, Tempus, Natiuitas.*
- Dignitas.*
- 1 Dignitas Episcopatus est maxima dignitatum, libro 1. disputat. 2. cap. 3. num. 3 fol. 36.
- Vide Episcopus, numero 4. 7. & 9.*
- Diocesis.*
- Vide Episcopus, numero 8.*
- Dispensandi potestas.*
- 1 Solius Pontificis est dispensare in vinculo inter Episcopum, & Ecclesiam, libr. 1. disp. 1. cap. 4. numer. 26. fol. 18.
 - 2 Quo sensu inter favorabilia numerata sit dispensandi facultas, libr. 2. disput. 1. cap. 4. numero 11. fol. 15.
 - 3 De Pontificia dispensandi facultate in illegitimis natalibus ad Episcopalem dignitatem, libr. 2. disput. 5. cap. 1. per totum fol. 113.
- Præterea Vide Papa à numero 41. vsque ad 47. inclusivè.*
- 4 An Episcopo dispensandi sit potestas in irregularitate illegitimorum natalium ad Episcopatum, libr. 2. disput. 5. capite 2. per totum fol. 117.
- Præterea Vide Irregularitas à numero 14 vsque ad 33.*
- Dispensatio, & Dispensatus.*
- 1 Dispensatio ex legitima causa licita est, libr. 1. disputat. 1. capite 4. numero 27. fol. 19.
 - 2 Sine consensu conjugum spiritualium dispensatio Pontificis licita est, ibid. numero 18 fol. 19.
 - 3 Dispensatio quid sit, libr. 2. disput. 1. cap. 1. numero 13. fol. 56.
- Præterea Vide lex à num. 14. vsque ad 56.*
- 4 Quomodo dispensatio, & declaratio distinguatur, ibidem num. 14. fol. 56.
 - 5 Defectus natalium dispensatus ad ordinis beneficia, ac dignitatem Episcopali minorem, non censetur esse dispensatus ad episcopatum, libro 2. disputat. 2. cap. 1. num. 15. fol. 77.
 - 6 Dispensatus ad minores ordines non habetur dispensatus ad beneficium simplex, & dispensatus ad sacros Ordines, non est dispensatus ad curatum, ibidem numero 16.
 - 7 Dispensatio, vel legitimatio eo difficilior est, quo et turpiori congressu natus est filius, ibi sem numero 17.
 - 8 Discrimen inter legitimationem, & dispensationem in illegitimis natalibus, libro 2. disputat. 3. capite 1. numero 2. folio 91.
 - 9 Licet dispensatio certius strictè potestas tamen dispensandi late est interpretanda, libro 2. disp. 5. cap. 2. numero 9. folio 119.
 - 10 Vbiunque committitur dispensatio, & Papa specificè non reservatur, eius commissa censetur potestas Episcopo, ibidem num. 13.
 - 11 In dubio, an dispensatio extendenda sit, non est extendenda, secus autem in dubio, an facultas dispensandi ad aliquem casum late pateat, ibidem numero 17.
 - 12 Facultas absolueendi, ac dispensandi Episcoporum circa casus occultos iuxta Tridentinum sess. 24. cap. 6. libro 2. disput. 5. cap. 3. & 4. per totum fol. 121. & 127.
- Præterea vide Tridentinum.*
- 13 An illegitimus ad unam Ecclesiam dispensatus, habilis habendus sit ad plures, libro 2. disputat. 5. capite 5. per totum fol. 132.
 - 14 Dispensatus in illegitimis natalibus ad unum Episcopatum, non censetur dispensatus ad alterum, ibid. num. 2.
 - 15 Dispensatus ad Episcopatum non habendus est dispensatus ad Archiepiscopatum, ibidem numero 4 fol. 132.
 - 16 Ad Cardinalitiam dispensatus dignitatem, ad Episcopalem etiam censebitur, ibidem numero 5. folio 132.
 - 17 Secus ad Episcopalem, & Cardinalitiam ibidem num. 6.
 - 18 Dispensatio non ita se habet, ac poenitentia, neque ut legitimatio, ibidem num. 7 fol. 133.
 - 19 Illegitimus à Papa promotus ad episcopatum, censetur ne dispensatus, libro 2. disputatione 5. capite 6. per totum folio 133.
 - 20 Prima opinio asserens, sola promotione, Principem Supremum in defectu etiam incognito, censeri dispensare, ibid. num. 2 fol. 134.
 - 21 Subscribunt nonnulli, quando verò simile esset, dispensaturum etiam Principem fuisse, si defectum agnouisset, ibidem num. 3.

Secum.

INDEX R E R V M,

- 22 Secunda sententia opposita, notitiam defectus desiderat in Principe, & eius expressionem in litteris, ibidem numero 4. fol. 135.
 - 23 Tertia docet inhabilitatem iure humano inductam illius, qui scienter promouetur, censeretur à Principe dispensari, tamen si nullam præmiserit causæ cognitionem, ibidem numero 5.
 - 24 Cui incumbat probare scientiam Principis, ibidem.
 - 25 Quomodo Principis scientia probanda sit, ibidem nu. 6 fol. 135.
 - 26 Non requiritur clausulam in litteris Principis, *ex certa scientia*, sentiunt nonnulli, ibidem numero 7.
 - 27 Quod de Papa dicitur, hoc de alio supremo Principe, & simili defectu dicendum est, ibidem fol. 135.
 - 28 Papa, quem nescit illegitimum, non censetur dispensare, ibidem numero 8.
 - 29 Ni aliud ex litterarum tenore constaret, ibidem numero 9 fol. 136.
 - 30 Error Papæ siue falsò putantis Titium legitimum, siue iam legitimatum, aut dispensatum, tacite obstat dispensationi, ibidem numero 10.
 - 31 Idem esset si non aduertens, vel oblitus esset inhabilitatis Promoti, ibid. num. 11. fol. 136.
 - 32 Papa sciens, quem promouet in Episcopum, esse illegitimum, & si nulla præmissa causæ cognitione, cum eo tamen censetur dispensare, ibid. num. 12.
 - 33 Quando inhabilitas expressa est in litteris concessionis præsumitur Princeps dispensasse, ibid. numero 13.
 - 34 Expenditur definitio dispensationis, ibidem.
 - 35 Impedimenti notitia præsumenda non est in Principe, ibid. nu. 14. fol. 137.
 - 36 Impediti probare interest sui notitiam impedimenti in Principe fuisse, ibidem numero 15.
 - 37 In foro interno quomodolibet scientia Principis Impeditum promouentis innotescat, ibidem numero 16. folio 137.
 - 38 In foro externo, ut scienter per promotionem ceuseatur facta dispensatio, defectus expressio necessaria non est, ibidem numero 17.
 - 39 Pro eo tantum actu censetur dispensatus quis, ad quem Princeps admittit, non autem ad ceteros, ibidem numero 18. fol. 137.
 - 40 Si necessitate urgente functionem alteri prohibitam iniungeret Princeps cum eo non censetur perpetuò dispensasse, ibid. num. 19.
 - 41 Opus non est, notitiam defectus probare per ea verba, *Ex certa scientia*, ibid. num. 20.
 - 42 In foro etiam externo probabilius est sufficere quomodolibet scientia Principis innotescat, ibidem numero 21. folio 138.
 - 43 Discrimen affertur inter clausulam *motu proprio*, & *ex certa scientia*, ibidem num. 22.
 - 44 Soluuntur rationes contrariæ, ibidem num. 23.
 - 45 Explicatur textus legis *Barbarius*, ibid. num. 24. folio 138.
 - 46 Expenditur doctrina asserens; *dispositum habebis, quod interrogatus testator, vel aduertens disposuisset*, ibidem numero 25.
- Vide, Papa: Lex, legitimare, Episcopus.*
- Diuites, & Diuitia.*
- 1 Vix locum in nobilitate habent diuitiæ, libro 2. disputat. 6. cap. 1. numero 24 fol. 150.
 - 2 Sunt tamen remotæ causæ, effectus, atque ornamenta nobilitatis, ibidem numero 25.
 - 3 Diuites fortunati potius dicendi sunt, quam nobiles, ibid. fol. 156.
- Doctores.*
- 1 Quomodo intelligatur, quòd Doctor ignobilis nobili præferendus sit, libro 2. disputation. 6. cap. 2. numer. 8. 11. & 12. fol. 160.
 - 2 Magister, ac doctor in Theologia idem est, libr. 3. disputat. 1. cap. 1. numero 9. fol. 180.
 - 3 Iuris Cæsarei Doctores Sacre Pœnitentiariæ litteræ non possunt expedire, ibid. num. 13. fol. 180.
 - 4 Vtriusque Iuris Doctor puro Canonista præhabendus: Theologus Canonista puro Theologo, vel Canonista tantum præstat, libro 3. disput. 1. cap. 2. num. 7. fol. 186.
- Vide Iuris Doctor, Canonista, Theologus.*
- Doctrina.*
- Vide, Scientia, Episcopus, Canonista, Theologus, Iuris Doctor.*
- Dolus.*
- 1 Non est supponendus dolus, si damnum ei inferret, qui eum habere diceretur, vel non afferret lucrum, vel parum referret, libro 4. disputat. 1. cap. 5. numero 6. fol. 353.
- Dubitans, & Dubium.*
- 1 In dubijs melior est conditio possidentis in omni materia, lib. 2. dub. 2. cap. 3. nu. 9. & 12. f. 82. & lib. 4. d. 2. c. 3. n. 24. f. 378.

INDEX RERVM:

- 2 Filius natus ex coniugata adultera in dubio censetur legitimus, ibid. num. 14. fol. 83.
 - 3 Explicatur principium morale *In dubio tutior pars est eligenda*, ibid. nu. 15.
 - 4 Probabilius est in dubio facti tutiorem partem, in sensu Aduersariorum non esse eligendam; quoad omnes irregularitates, vna homicidij excepta, ibidem numero 16. fol. 83.
 - 5 In dubio delicto Reus est absolueudus, ibidem numero 17.
 - 6 Ratio affertur, cur irregularitas incuratur ob homicidium dubium ibid. num. 18. 19. 20. & 21. fol. 83. & 84.
 - 7 In dubio ea vsui sit coniectura, quæ delicti præsumptionem excludat, ibidem numero 26. fol. 85.
 - 8 In dubijs possessio stat pro Superiore præcipiente, libro 4. disp. 2. cap. 3. num. 24. fol. 378.
 - 9 Probabilis est opinio asserens in dubio facti, tutiorem partem esse eligendam, ibid. numero 41. fol. 386.
 - 10 Probabilis est opinio asserens meliorem esse conditionem possidentis in materia iustitiæ, secus in alijs vniuersaliter, ibid. numero 7.
- Vide Opinio, Suspicio.*

E.

Ecclesia.

- 1 Ecclesia vt exercitus indiget Episcopo, libro 1. disp. 1. cap. 5. num. 3. fol. 12.
- 2 Vt Respublica necessario Præsules petit, ibidem numero 4.
- 3 Vt Hierarchiæ Anglicæ imitatrix Ecclesia debet Antistites habere, ibidem numero 6. fol. 13.
- 4 Ecclesiæ regimen est Monarchicum, & si quid habeat aristocratiz admixtum, ibidem numero 9. fol. 14.
- 5 Quomodo Christus monarcha sit, & Caput Ecclesiæ, ibidem.
- 6 Quomodo Romanus Pontifex sit caput Ecclesiæ, ibidem.
- 7 Nullus in Ecclesia honorabiliter Episcopo, lib. 1. disp. 2. cap. 3. nu. 6. fol. 34.
- 8 Cur rigor Ecclesiasticæ disciplinæ in omnia delicta nunc vigere non debet, lib. 3. disput. 2. cap. 3. num. 5. fol. 195.
- 9 Quando Ecclesia adus internos, vt externos informantis prohibere, atque excommunicatione plectere potest, libro 3. disp. 7. cap. numero 17. fol. 251.

Electio Electus, & Eligentes.

- 1 Illegitimus non eligendus, sed postulandus est, secus si fiat electio, est nulla, & Electores ipso facto priuantur beneficijs, ni probant ignoranter fecisse, lib. 2. disp. 2. cap. 1. num. 20. fol. 77.
- 2 Eius interest probare nullam Episcopi electionem, qui contra illam defectum opponit ætatis, libro 2. disp. 7. capit. 4. numero 1. fol. 273.
- 3 Qui actum impugnare conatur, probationis onere grauatur, ibid. nu. 3.
- 4 Eodem grauatur, qui incertum aliquid proponit, ibidem.
- 5 Secus si sine alterius præiudicio electio esset, ibidem numero 4. fol. 174.
- 6 Quando ætas deducitur ad iustificandam electionem à deducente probanda non est, ibidem numero 5.
- 7 Aliter sentiendum si electio esset in alterius præiudicium, ibid. nu. 6.
- 8 Quando ætas deducitur ad impediendam promotionem Episcopi à producente probanda est, ibidem numero 7. fol. 374.
- 9 Similiter quando ad idoneitatem alicuius probandam affertur, ibid. nu. 8.
- 10 Non omne peccatum mortale etiam notorium electionem irritat Episcopi, libro 3. disp. 2. cap. 3. nu. 3. fol. 194.
- 11 Crimina depositione digna, nota tamen per sententiam definitiuam irregularitatem inducunt, nullamque reddunt electionem Episcopi, ibidem numero 4. fol. 195.
- 12 Item si notoria sint per confessionem spontaneam, vel euidentiam facti, ni poenitentia sint deleta, vel infamiam iuris inducant, ibid. nu. 5. fol. 195.
- 13 Infamia iuris ad promotionem ab Episcopo indirectè post poenitentiam tollitur, ibid. num. 9. fol. 197.
- 14 Nullus infamis siue iure, siue facti in Episcopum promouendus est, ibidem nu. 12. fol. 198.
- 15 Infamis infamia iuris, appellatione pendente, eligendus non est & si contrarium probabile sit. ibid. nu. 13.
- 16 Accusatus, denunciatus, vel ob aliquod crimen exceptus, licet non eligitur in Episcopum, ibid. nu. 14.
- 17 Secus si per calumniam, ibidem numero 15. fol. 198.
- 18 Limitatur etiam quando accusatio, vel denuntiatio acta est ab illegimo, ibidem numero 16.
- 19 Quando accusatum est integum Collegium, vnus è Collegio potest promoueri

INDEX RERVM,

- ueri in Episcopum, ibid. nu. 17.
- 20 Infamia præcedens neque inquisitus, neque denunciatus, aut delatus ob aliquod enorme delictum, poterit eligi in Episcopum, ibidem nu. 18. fol. 198.
 - 21 Non præcedente infamia accusatus, vel denunciatus, esto consecrari licite non possit, poterit tamen eligi in Episcopum, ibidem num. 19.
 - 22 Electi, qui post electionem, prævia infamia, accusatus esset, non est reiteranda electio, ibid. num. 20. fol. 199.
 - 23 Secus si ante electionem accusatio, vel denuntiatio, infamia intercedente, etiam præcessissent, ibidem.
 - 24 Verè Pœnitens Innocenti ad Prælaturam præhabendus, ibid. nu. 21.
 - 25 Cautè tamen cum hæreticis resipiscentibus agendum est, ibidem.
 - 26 Peccant lethalter, Eligentes, Præsentantes, & nonnunquam Postulantes in Episcopum de iudicio minori excommunicatione, libro 3. disput. 4. cap. 4. numero 7. fol. 227.
 - 27 Quid sentiendum sit intercedente ignorantia Promoti, ibidem à num. 8. vsque ad 13. inclusiue, fol. 228.
 - 28 Electio in Episcopum scienter habitæ, Excommunicati excommunicatione minori est irritanda, ibidem numero 19. 20. & 21. fol. 229.
 - 29 Quid de electione excommunicati maiori excommunicatione, lib. 3. disp. 4. c. 1 per totum fol. 230.
 - 30 Declaratur Textus cap. Quorumdam de elect. in 6. libro 4. disput. 1. capit. 4. per totum.
- Præterea vide Religiosus à numero 44. vsque ad finem.
- De electione Regularis præsertim Mendicantis in Prælaturam, Vide Religiosus, numero 44. vsque ad finem.
- Vide Excommunicatio.
- Vide Episcopus.
- Emendatio, & Emendatus.
- 1 Quis dicendus sit emendatus, libro 3. disp. 2. c. 2. numero 27. fol. 193.
 - 2 Criminosus, emendatus censetur post triennium emendatæ vitæ, lib. 3. disp. 2. cap. 3. numero 11. fol. 191.
 - 3 Delictum emendatum quando sit corrigendum, nec nò? Vide Correctio à numero 81. vsque ad 85. Denunciatio à num. 58. vsque ad 60.
 - 4 Quomodo corrigenda sit spes emendationis, Vide Correctio numero 107. & lib. 3. disp. 2. capit. 3. numer. 11. fol. 197. & 198.
- Vide Pœnitens.

Episcopus.

- 1 Episcopi nomen, & Etimologia libr. 1. disp. 1. cap. 1. per totum. fol. 2.
- 2 Quomodo Episcopus dicatur Speculator, atque inspector è speciali Auctoris interpretatione, ibid. num. 7. fol. 3.
- 3 Episcopi nomen præ cæteris magis proprium, ibidem numero 8.
- 4 Episcopus est nomen officij, ac dignitatis, ibidem num. 9. & 10. fol. 4.
- 5 Episcopi nomen prudenter ad Præsules contractum, ibid. num. 11. fol. 5.
- 6 Meritò, & cur fratres à Papa dicantur Episcopi, ibidem numero 12.
- 7 In iure nomine dignitatis venit Episcopus. in fauorabilibus, ibidem numero 13.
- 8 Nomine Diocesani solus venit Episcopus, ibidem, num. 16. fol. 7.
- 9 Nomine Episcopi omnes dignitates maiores veniunt, ibidem numero 17.
- 10 Cur, & quomodo sex Episcopi Cardinales sint Papæ suffraganei, libr. 1. disp. 1. cap. 2. num. 6. fol. 9.
- 11 Ad sex Episcopos Cardinales specialiter spectat Papam creare, ibid. fol. 9.
- 12 Episcopatus titularis allata comprehenditur diuisione, ibidem numer. 9. & 10. fol. eodem.
- 13 Num Corepiscopus dicatur Episcopus, ibidem num. 11.
- 14 Ex vi ordinationis obligatio resultat in Episcopo eam regendi Ecclesiam, quæ legitimè illi commendabitur, libro 1. disp. 1. cap. 4. num. 14. folio 16.
- 15 Actualis indissolubilitatis, quomodo competat Episcopo, ibidem num. 15. fol. 17.
- 16 Aliquando liberè, aliquando necessariò Præsul cum Ecclesia foedus init, ibid. num. 16. fol. 16.
- 17 Quid indissolubilitas addat consecrationi electo, & confirmato Præsuli, ibidem numero 17.
- 18 Actualis indissolubilitas ex se perpetua est, ibid. num. 18. fol. 17.
- 19 Quæ habilitas necessaria ad rationem status Episcopalis, ibid. nu. 19.
- 20 Peccat mortaliter Episcopus, propria auctoritate, à foedere cum Ecclesia contracto resiliens, ibid. nu. 20. fol. 17.
- 21 Episcopus electus, & confirmatus propria auctoritate matrimonium contrahens peccat mortaliter, ibidem num 21. fol. 17.
- 22 Solius Pontificis est dispensare in vinculo inter Episcopum, & Ecclesiam, ibid. numero 26. fol. 18.
- 23 Huiusmodi dispensatio ex legitima causa licita est, ib. nu. 17. fol. 19.

Sine

INDEX RERVM.

- 24 Sine consensu coniugum spiritualium, dispensatio Pontificis est licita, ibidem numero 27. fol. 19.
- 25 Qua ratione Episcopus sit causa instrumentalis, & quomodo causa principalis, licet impropria, respectu Sacramentorum, ibidem numero 29. fol. 20.
- 26 Ecclesia, ut exercitus indiget Episcopo, libro 1. disp. 1. cap. 5. num. 3. fol. 21.
- 27 Ut Respublica necessario Præfules petit, ibidem numero 4.
- 28 Celi sunt Episcopi, ibid. n. 5. fol. 22.
- 29 Ut Hierarchiæ Angelicæ imitatrix Ecclesia debet Antistites habere, ibidem numero 6.
- 30 Ex veteri testamento necessitas Episcoporum probatur, ibidem numero 7. & 8. fol. 22.
- 31 Pastor primam sui curam gerere debet in spiritualibus, deinde sui gregis, ut Mater, & Arbor, libro 1. disput. 2. cap. 2. numero 17. fol. 32.
- 32 Ut sol lunæ præstat, ita Præsul Regi, lib. 1. disp. 2. cap. 3. num. 4. fol. 34.
- 33 Episcopi Regum Patres sunt, ibidem numero 5.
- 34 Nullus in Ecclesia honorabilior Episcopo, ibidem numero 6.
- 35 Voluntatibus, atq; animis præest Episcopus, Rex corporibus, ibid. num. 9.
- 36 Dij censendi sunt Episcopi, ibidem numero 12. fol. 35.
- 37 Spiritualis eorum est potestas, ibidem numero 13. fol. 35.
- 38 Apostolorum sunt Successores, ibidem numero 14. fol. 35.
- 39 Augustini admonitio ad Episcopos, ibidem numero 16. ibid.
- 40 Hæresis Presbyteratum asserens æqualem Episcopatu, libro 1. disp. 2. cap. 4. numero 1. fol. 36.
- 41 Et Presbyteros ab Episcopo nulla differentia secerni, ibidem.
- 42 Probatur hoc idem auctoritate Hieronymi ab hæreticis, ibidem numero 2. & 4. fol. 36. & 37.
- 43 Item falso auctoritate scripturæ, ibidem numero 3. fol. 36.
- 44 Item auctoritate Ambrosij, ibidem numero 5. fol. 37.
- 45 Chrysostomi, & Augustini, ib. nu. 6.
- 46 Probatur præterea ratione, ibid. nu. 7.
- 47 Episcopatus absolute maior est Presbyteratu, ibid. num. 9. fol. 37.
- 48 Potestate ordinis, iure diuino, maior est Episcopatus presbyteratu, ibidem numero 10. fol. 38.
- 49 Probatur è scriptura, ibidem numero 10. & 11.
- 50 Ex Concilio demonstratur, ibid. nu. 12.
- 51 Et traditione, ibidem n. 13.
- 52 Ab auctoritate Pontificum, ibidem num. 14. fol. 39.
- 53 Auctoritate Sanctissimorum Doctorum quorum primus est Ignatius, ibidem numero 15.
- 54 Testimonio Irenæi in secundo seculo, ibidem numero 16.
- 55 In tertio seculo testimonio Tertulliani, & Cypriani Martyris, ibidem numero 17. fol. 39.
- 56 In seculo quarto Nazianzeni, & Basilij, ibidem numero 18.
- 57 In eodem ex Hieronymo, ibid. num. 19.
- 58 In quinto ex Augustino, ibid. nu. 20.
- 59 Probatur ratione, ib. nu. 21. fol. 39.
- 60 Episcopi maiores Presbyteris, potestate etiam Iurisdictionis probatur è scriptura, ibidem numero 22. fol. 40.
- 61 Ex canone Apostolorum, ibid. nu. 23.
- 62 Ex Ignatio ibidem num. 24.
- 63 Ratione, ibidem num. 25. fol. 40.
- 64 Papa iure diuino tenetur certis locis Episcopos constituere, ibidem num. 26.
- 65 Inter Presbyteros Episcopus est, ut Princeps inter suos Consiliarios, num. 27. fol. 41.
- 66 Explicatur Diuus Hieronymus de communione nominis Episcopi, & Presbyteri, ibid. numero 28.
- 67 Ex Ambrosio, asseritur discrimen inter Presbyterum, & Episcopum, ibidem numero 30. fol. 42.
- 68 Nec discrepat Augustinus, ibid.
- 69 Admonitio ad Episcopos tum ex Matthei 20. tum ex sancto Petro, ac Diuo Leone, ibid. num. 31. fol. 42.
- 70 Episcopus ordinis potestate Cardinali etiam Presbytero potior est, lib. 1. disp. 2. cap. 5. num. 2. fol. 43.
- 71 Maior est potestas Iurisdictionis Episcopalis in suam Ecclesiam, Cardinalitia in suam proprii tituli, ibidem num. 3.
- 72 Potestate Iurisdictionis ad regimen vniuersalis Ecclesiæ præstantior est Episcopo Cardinalis, ibidem numero 4. fol. 43.
- 73 Cardinales Episcopos præcedunt, indicant, deponunt, ibid. num. 5.
- 74 Romanæ Curie more Cardinales, honoris dignitate præstantiores Episcopis, ibidem numero 6.
- 75 Definitio causæ efficientis ab Aristotele tradita, Episcopo accomodatur, libro 1. disp. 2. cap. 5. numero 4. fol. 46.
- 76 Splendens est lucerna, Præsul, quod ardens, ibidem numero 5. fol. 46.
- 77 Amor proximi ex amore Dei ortum ducit in Episcopis ex trina interrogatione à Christo Petro facta, ibidem numero

INDEX RERVM:

- ro, 7. folio 47.
- 78 Præfules, ut dispensatores ministrant bona Ecclesiæ, ibidem numero 9.
- 79 Omnium rerum abdicatio Præfulis minimè conuenit, ibidem numero 17. fol. 50.
- 80 Imo esset nocua. ibid. num. 18. fol. 50.
- 81 Præfatis etiam generalibus Religionum sunt Antistites præstantiores, ibidem numero 20.
- 82 Ut Patres se habent Episcopi Religionum, ibidem numero 21. fol. 51.
- 83 An Angelis Episcopi præstent, libro 1. disp. 2. cap. 2. per totum, fol. 51.
- 84 Sunt Angelis æquales Episcopi, ibidem numero 2.
- 85 Error Samosatensis, ibidem num. 1.
- 86 Sunt Superiores Angelis Episcopi, ibidem numero 3 fol. 51.
- 87 Angelos proprio iudicio sunt iudicaturi, ibidem numero 4.
- 88 Potest Pontifex, ac reliqui Prælati, sacros iuxta canones, contra Clericos brachii uti seculari, libro 2. disp. 1. cap. 4. numero 10. fol. 71.
- 89 Episcopus legitimus ortus natalibus esse debet, libro 2. disp. 2. cap. 1. per totum folio 75.
- 90 Illegitimus non eligendus, sed postulandus est Episcopus, secus si fiat, electio est nulla, & Electores ipso facto privantur beneficiis, si probant ignoranter fecisse, ibid. num. 20. fol. 77.
- 91 Legitimi natales Episcopi quam notorij esse debeant, libro 2. disp. 2. c. 2. per totum fol. 78.
- Præterea vide Irregularitas à num. 3. usque ad 6. inclusiuè.
- 92 An Expositus ordinari possit in Episcopum, libro 2. disput. 2. cap. 3. per totum, fol. 81.
- Præterea Vide Expositus.
- 93 An ignotis natus parentibus, vel de quibus utrum legitimè generauerint, dubitatur in Episcopum promoueri possit, libro 2. disput. 2. cap. 4. per totum fol. 86.
- Præterea Vide Illegitimus num. 1. & à 14. usque ad 20. & à 23. usque ad 29.
- 94 An Episcopo sit potestas in illegitimorum irregularitate natalium ad Episcopatum, libro 2. disp. 5. cap. 2. per totum fol. 117.
- 95 Communis opinio negat Episcopo facultatem dispensandi in hac irregularitate, ibid. num. 2. fol. 118.
- 96 Secunda opinio concedens insufficienter ab Auila probatur primo, ibidem num. 3 fol. 118.
- 97 Impugnatur Auilæ ratio, ibid. num. 4.
- 98 Secundo probatur sufficientius conclusio ab Auila, ibidem numero 5.
- 99 Prima sententia negans hanc facultatem Episcopo est probabilior ab extrinseco, & securior, ibidem num. 6. fol. 118.
- 100 Secunda opinio concedens, & satis superque probabilis ab intrinseco, ibidem numero 7. fol. 119.
- 101 Quoties in Canone posse dispensari dicitur, quam exprimat a quo, non excluditur, Episcopus, ibid. num. 8. & 9.
- 102 Per Tridentinum Episcopis concedens facultatem dispensandi in irregularitatibus &c. fit restrictio ad ius antiquum, ibidem numero 10. fol. 119.
- 103 Quidquid in vniuersa Ecclesia potest Pontifex per se loquendo, potest etiam Episcopus in sua Diocesi, exceptis ad vniuersalem Ecclesiam spectantibus, ibidem num. 11.
- 104 Facultas concessa à Tridentino Episcopis dispensandi in irregularitatibus occultis iure ordinario competit, ibid. num. 12. fol. 120.
- 105 Vbicumque committitur dispensatio, & Papæ specificè non reseruatur, eius commissæ censetur potestas Episcopo, ibidem numero 13.
- 106 Multas potest Episcopus irregularitates dispensare ex iure antiquo, ibidem numero 14. & 15.
- 107 Assertur ratio, cur Tridentinum facultatem Episcopis fecerit circa occulta, ibidem numero 16 fol. 121.
- 108 Prolusio ad cap. 6. sess. 24. Tridentini de facultate absoluedi ac dispensandi Episcoporum, libro 2. disp. 5. c. ap. 3. per totum, fol. 121.
- 109 Episcopi est dispensare in irregularitate contracta à Clerico excommunicato occulto, publicè ministrante, ibidem numero 15. fol. 124.
- 110 Et in irregularitate contracta à publico excommunicato, secretò celebrante, ibidem numero 16.
- 111 Idem est de excommunicato publico in vna ciuitate, & occulto in alia, in qua publicè facit sacrum, ibidem num. 17.
- 112 Diaconus solemniter baptizans coram multis ignorantibus hoc ei esse iure prohibitum, irregularitatem contrahens, poterit probabiliter dispensari ab Episcopo, ibidem num. 18. fol. 124.
- 113 Natus ex parentibus occultum habentibus impedimentum dirimens, etiam mala fide existentibus, poterit ab Episcopo dispensari, ibidem num. 19.
- 114 Idem dicendum si impedimentum dirimens sit publicum, & filius occultus exceptus, ibidem numero 20.

Eunu-

I N D E X E R E R V M I

- 115 Eunuchus ex propria culpa occulta factus, poterit ab Episcopo dispensari, ibidem à numero 21. usque ad 26. inclusive fol. 124. & 125.
- 116 Ex his sequitur quancumque culpam, una homicidij voluntarii excepta, & censuram in forum externum deductam, non tamen probatam, censeri occultam, & absolui, vel dispensari ab Episcopo posse, ibid. num. 27. fol. 125.
- 117 Irregularitas illegitimarum natalium, vel quod eius aliud delictum ad forum contentiosum delatum, & declaratum nullum per quamcumque sententiam absolui, vel tolli potest ab episcopo, ibidem numero 24 fol. 126.
- 118 Probabiliter sentiunt alij delictum deductum, & punitum non remanere publicum, quominus ab episcopo absolui possit, ibidem numero 36.
- 119 Probabilius tamen est contrarium, ibidem numero 37. fol. 126.
- 120 Sensus cap. 6. ses. 24. Trid. de facultate absolvendi Episcoporum, lib. 2. disp. 5. ca. 2. per totum fol. 127.
- 121 Per communem concessionem factam à Tridentino possunt episcopi dispensare in omni suspensione, atque irregularitate proveniente ex delicto deducto etiam ad forum contentiosum sine effectu, ibidem numero 7. fol. 129.
- 122 Absolutè tamen non possunt aliquid circa delictum contentiosum etiam sine effectu, ibidem numero 7.8. & 11.
- 123 Dummodo Reus innocens aliquo pacto non sit declaratus, ibidem numero 9.
- 124 Episcopus, cui post consecrationem propria innotuit illegitimitas poterit secum medio suo Confessario dispensare, ibidem numero 15. fol. 130.
- 125 Imò immediatè tecum ipse dispensare poterit, ibidem numero 14.
- 126 Idetiam facere valet ante consecrationem, ibidem numero 15.
- 127 Num possit dispensari, vel absolui aliquis ab irregularitate, censura, alijsque casibus, prudenti iudicio standum est, ibidem numero 16.
- 128 Probabilius est circa casum famosum, pro ut à Notorio distinctum Episcopum posse sua vti auctoritate, ibidem numero 17. fol. 130.
- 129 Circa illegitimos natales quomodolibet ad forum contentiosum reuocatos, nihil potest Episcopus, ibidem numero 18. & 22. fol. 130. & 131.
- 130 Quivis casus, vel dispensatio Papæ reservata, si tantum sit probabilis, poterit absolui, vel tolli ab Episcopo, ibidem numero 19. fol. 130.
- 131 Quivis defectus, vel delictum etiam publicum per deductionem ad forum contentiosum in vno loco, si occultum sit in alio, poterit ab episcopo absolui, vel auferri, ibidem num. 24. fol. 131. Præterea vide Tridentinum.
- 132 An illegitimus ad vnam Ecclesiam dispensatus habilis habendus sit ad plures, libro 2. disp. 5. c. 5. per totum fol. 132. Præterea vide dispensatio à numero 13. usque ad 18. inclusive.
- 133 An illegitimus à Papa promotus ad Episcopatum, consecratur legitimatus, vel dispensatus, libro 2. disp. 5. cap. 6. per totum fol. 133. Præterea, vide Dispensatio à numero 19. usque ad 46. inclusive.
- 134 Valida est collatio beneficii à Vicario facta, cui specialiterat reuocata licentia conferendi, si Episcopus collationem sciens connueat, libro 2. disput. 5. cap. 7. numero 28. fol. 146.
- 135 De nobilitate sacri Præstulis libro 2. disp. 6. per totum fol. 148. Præterea, Vide Nobilitas per totum.
- 136 A Sacris Canonibus præscripta Episcopi ætas asseritur, libro 2. disp. 7. cap. 1. per totum fol. 163.
- 137 Triginta requiruntur expleti anni ad Episcopatum, ibidem num. 2.
- 138 Annus trigelimus Episcopi completus desideratur, ibidem num. 4. fol. 164.
- 139 Et quidem metaphysicè, atque arithmeticè, nec moratur, ibid. num. 5.
- 140 In eadem die, in qua quis trigelimum adimplet ætatis annum eligi in Episcopum non potest, ibidem numero 6. folio 165.
- 141 Episcopi ætas à die natiuitatis computanda, ibidem num. 13. & 14. fol. 167.
- 142 Non satis est ultimus trigelimi anni dies inceptus ad Antistitis ætatem, nec decimilexti ad professionem, neque incepti anni ad Tyrocinium, ibidem num. 15. folio 167. Præterea vide Actas à numero 3. ac deinceps.
- 143 An ante assertam ætatem Episcopatus valide alicui præsertim Infanti daretur, libro 2. disput. 7. capite 2. per totum folio 167.
- 144 Actas ad Episcopatum præscripta ex præcepto Ecclesiastico tantum necessaria est, ibidem num. 3. fol. 168.
- 145 Non requiritur actus voluntarie suspensionis, ibidem numero 6. fol. 169.
- 146 Quæ intentio requiritur ad suspensionem Episcopatus, ibid. num. 7. fol. 169.
- 147 Electio Præstulis ante legitimam ætatem inualida est, ibidem numero 14.

Secus

INDEX RERVM:

- 148 Secus postulatio. *ibid.* num. 15. fol. 169.
- 149 Qua culpa, vel censura teneatur, qui ante legitimam ætatem in Episcopatum promoueretur, & à quo sit dispensandus, libro 2. disput. 7. cap. 3. per totum fol. 171.
- 150 Sciens, & volens ante legitimam ætatem ordinari, mortaliter peccaret, *ibidem* numero 1.
- 151 Nulla tamen afficeretur censura, *ibidem* numero 2. fol. 172.
- 152 Etiam si per saltum ordinaretur, *ibidem* numero 3.
- 153 Solius summi Pontificis est in ætate dispensare, *ibidem* num. 4.
- 154 Non constat de facultate ad exercitium Episcopatus ante legitimam ætatem suscepti necessaria, *ibidem* numero 5. folio 173.
- 155 Cuius, & quomodo sit probanda legitima Præfulis ætas, lib. 2. disput. 7. cap. 4. per totum fol. 173.
Præterea vide Aetas.
- 156 Necessaria Præfulis asseritur scientia, lib. 3. disp. 1. cap. 1. per totum, fol. 177.
- 157 Episcopus doctor omnino desideratur, *ibidem* numero 1. & 2. fol. 178.
- 158 Cuius rationis esse debeat Episcopis scientia, *ib.* numero 3.
- 159 Potest, & Politioribus, & Philosophicis literis operâ dare ad lucrum animarû, *ibid.* numero 4.
- 160 Ratio comparandi scientiam, *ibidem* numero 5. fol. 179.
- 161 Cur Episcopus doctus esse debeat, *ibid.* numero 6.
- 162 Episcopi nomina rerum scientiam indicant, *ibid.* numero 7.
- 163 Quæ à Tridentino in Præsule desideretur doctrina, *ibid.* numero 8. fol. 179.
- 164 Magister, ac doctor in Theologia idem est *ibid.* numero 9. fol. 180.
- 165 Qui dicuntur licentiati, *ibid.* numero 10. fol. 180.
- 166 Licentiatis sacrorum canonum, vel Theologia Præfulis ratione dignitatis doctoribus concessa non cõpetunt, quamuiacompetant quæ conceduntur ratione exercitij, *ibidem*.
- 167 Sacræ Penitentiariæ licentiati literas expedire non possunt, *ibid.* num. 11.
- 168 Licentiatus, siue Iuris Canonici, siue Theologia Præfulis esse potest, *ibidem* num. 12. & 13. fol. 180.
- 169 Ad Episcopatum satis non est iuris civilis peritia, *ibidem* numero 13.
- 170 Iuris Cæsarei Doctores sacræ penitentiariæ literæ non possunt expedire, *ib.*
- 171 Vel Theologus, vel Canonista esse debet Episcopus, *ibid.* nu. 14. & 15.
- 172 Quando Particula *Vel* vim habeat coniunctivæ, *ibid.* numero 16.
- 173 Quo publico testimonio scientia Præfulis constare debet, *ibidem* numero 17. folio 181.
- 174 In foro externo hoc testimonio comprobatus, idoneus est, *ibid.* num. 18.
- 175 Secus si constaret à corruptis Doctoribus promotum esse, *ibidem*.
- 176 Quid indoctus promotor in foro conscientie facere teneatur, *ibid.* numero 19. folio 182.
- 177 Indoctus mortaliter peccat Episcopatum suscipiens, *ibidem* num. 20.
- 178 Tenetur præterea, vel se abdicare Episcopatu, vel assidua industria sufficientem sibi comparare scientiam, *ibidem* numero 21. 22. & 23.
- 179 Nec apud se viros habere doctos satis est, *ibid.* nu. 22. & 23. fol. 182. & 183.
- 180 Quæ sit eminens, quæ mediocris, quæ idonea scientia, *ibid.* num. 23.
- 181 Episcopus in examine fiscitatus falsò respondens, utrumque se testamentum scire, peccat mortaliter, *ibidem* numero 24.
- 182 Quæ necessario ab Episcopo scienda sunt, *ibidem* numero 25.
- 183 Quando peccatum ignorantie ab Episcopo contrahitur, *ibidem* numero 26. folio 184.
- 184 Non est vnum specie peccatum, sed multiplex, *ibid.* numero 27.
- 185 Præceptum doctrinæ Præsuli necessariæ, & positivum dici potest, & naturale, *ibid.* num. 28.
- 186 Examinatores indoctum promouentes in Episcopum, peccant mortaliter, *ibid.* numero 29. fol. 184.
- 187 Directè in hoc præceptum dispensari non potest, *ibid.* num. 30.
- 188 Quis sapiens in Episcopatus munere alteri præferendus sit, libro 3. disputat. 1. cap. 2. per totum fol. 185.
- 189 Quando per alios prædicationis munus exercere potest Episcopus, *ibidem* numer. 13. & 12. fol. 187.
- 190 Cardinalium Episcoporum Concionatorum laudatur institutum, *ibidem* numer. 13.
- 191 Admonitio ad Episcopos, nè forensibus detineantur iudicijs, *ibid.* numero 14. fol. 387.
- 192 Præcipua Præfulis cura non est de forensibus, *ibid.* num. 15.
- 193 Discrimen inter Theologum, & Canonistam Episcopum, *ibid.* numero 15.
- 194 Discrimen inter Theologum, & Canonistam Episcopum, *ibidem* numero 16. fol. 188.

Theo-

INDEX RERVM:

- 194 Theologi pallio tenus damnantur, ac possidentur, ibid. numero 17.
- 195 Aequalitate doctrinae intercedente, alia decora eligendorum perpendenda, ibid. numero 18.
- 196 Non omne peccatum mortale etiam notorium electionem irritat Episcopi, libro 3. disp. 2. cap. 3. nu. 3. fol. 194.
- 197 Crimina depositione digna, nota tamen per sententiam definitivam, irregularitatem inducunt, nullamque reddunt electionem Episcopi, ibidem numero 4. folio 195.
- 198 Item si notoria sint per confessionem, spontaneam, vel evidentiam facti, ni penitentia sint delera, vel infamiam iuris inducant ibidem à numero 5. usque ad 8. inclusivè, fol. 195.
- 199 Infamia iuris ad promotionem, ab Episcopo indirectè post poenitentiam tollitur, ibidem numero 9. fol. 197.
- 200 Nullus infamis siue iuris, siue facti in Episcopum promouendus est, ibidem numero 12 fol. 198.
- 201 Infamis infamia iuris, appellatione pèdente, eligendus non est, & si contrarium m. probabile sit, ibid. numero 13.
- 202 Accusatus, denunciatus, vel ob aliquod crimen exceptus licitè non eligitur in Episcopum, ibid. num. 14. fol. 198.
- 203 Secus si per calumniam, ibid. num. 16.
- 204 Limitatur etiam quando accusatio, vel denuntiatio facta est ab illegitimo, ibidem numero 16.
- 205 Quando accusatum est integrum Collegium vnus è Collegio potest promoueri in Episcopum, ibid. num. 17.
- 206 Infamia præcedente, neque inquisitus, neque accusatus, neque denunciatus, aut delatus ob aliquod enorme delictum, poterit eligi in Episcopum, ibidem numero 18.
- 207 Non præcedente infamia accusatus, vel denunciatus esto consecrari non possit, poterit tamen eligi in Episcopum, ibidem numero 19.
- 208 Electi, qui post electionem præuia infamia accusatus esset, non est reiteranda electio, ibidem numero 20. fol. 199.
- 209 Secus si ante electionem accusatio, vel denuntiatio infamia intercedente etiam præcessissent, ibidem.
- 210 Verè penitens Innocenti ad Prælaturam præhabendus, ibidem num. 21.
- 211 Caute tamen cum hæreticis resipiscen-
tibus agendum est, ibid.
- 212 Quo sensu Episcopus irreprehensibilis esse debeat libr. 3. disp. 2. cap. 4. numer. 5. & 6. fol. 200.
- 213 De Præfulis integritate vitæ, libro 3. dispu.
4. cap. 1. per totum, fol. 201.
- 314 Qua ratione irreprehensibilis desideretur Episcopus, ibidem nu. 1. fol. 202.
- 215 Exprimatur Præfulis figura à Bernardo, ibidem numero 2.
- 216 Ratio cur tanta debeat Episcopo inesse perfectio, ibid. num. 3.
- 217 Cur Apostulus Præfuli communes præscribit virtutes, ibid. nu. 4. fol. 203.
- 218 Hæc tum erga Deum, tum erga semetipsum, tum erga proximum Antistiti necessaria, ibid. fol. 203.
- 219 Quo pacto Sanctum vult Episcopum Paulus, ibidem numero 5.
- 220 Virtutes erga Deum Episcopo necessaria, ibid. nu. 5.
- 221 Erga semetipsum, ibid. nu. 6.
- 222 Superbus ne sit, ib. numero 7.
- 223 Episcopatus est splendida seruitus, ibid. numero 8.
- 224 Nè sit iracundus Antistes, ibid. nu. 9.
- 225 Ira gradus frenandi, ibid. nu. 10. fol. 203.
- 226 Qua ratione frenanda sit ira, ibidem numero 11.
- 227 Nè sit Antistes vinolentus, ibidem numero 12.
- 228 Nè percussor, ibid. nu. 13. fol. 204.
- 229 Non litigiosus, ibid. nu. 14.
- 230 Non cupidus, ibid. nu. 15.
- 231 Sobrius, ib. numero 16. fol. 264.
- 232 Vigil, ibidem.
- 233 Prudens, ibid. nu. 17. fol. 205.
- 234 Ornatus, seu decorus, ibid. nu. 18.
- 235 Pudicus, ibid. nu. 19.
- 236 Modestus, siue æquus, nec nimis iustus, ibidem num. 20. fol. 206.
- 237 Domui suæ bene præpositus, ibidem numero 21.
- 238 Filios habens subditos cum omni castitate, ibid. nu. 22. fol. 207.
- 239 Ioannis Baptistæ Constantio Archiepiscopi Cosentini pudicitia laudatur, ib. numero 23.
- 240 Quid si luxuria à luxu deducatur, ibid. numero 24. fol. 207.
- 241 Hospitalis, ibid. numero 25.
- 242 Non Religioso clerico præhabendus nè Religiosus ad Episcopatum, libro 3. d. 3. cap. 2. per totum, fol. 207.
- Præterea vide Religiosus à numero 32. usque ad finem.
- 243 Maiori ligato excommunicatione, suspensione, vel interdicto num ad Episcopatus Sacramentum pateat aditus, lib. 3. disp. 4. cap. 1. per totum fol. 210.
- 244 Sermo est tam de excommunicato vitando, quam non vitando, ibid. nu. 2.
- 245 Quicumque excommunicatus in Episcopum consecraretur, validè, sed illicitè consecraretur, ib. nu. 5. fol. 211.

Pote-

INDEX RERVM.

- 246 Poterit à culpa excusari ignorantia, vel metus, ibid. numero 4.
- 247 Si sine obice culpa fuerit consecratus excommunicatus, gratiam consequetur, ibidem numero 5.
- 248 Excipiens ordinis Episcopalis Sacramentum excommunicatus, siue vitandus, siue non vitandus, suspensionem incurrit, ibidem numero 6. & 10. fol. 211 & 212.
- 249 Solus Summus Pontifex poterit absolue- re ab asserta suspensione, vel Ordina- rius, si fuerit ex delicto occulto, ibi- dem numero septimo, & octauo folio 211.
- 250 Est communis asserta sententia, quamuis nonnulli Authores nomine suspensio- nis intelligant irregularitatem, ibidem numero 9. fol. 212.
- 251 Hanc suspensionem non incurreret secre- rò ordinatus, etsi iuridicè, ob falsam tamen causam excommunicatus, ibid. numero 11.
- 252 Ab asserta suspensionis pœna excusabit in foro interno ignorantia etiam cras- sa, vel supina, ibid. numero 12. & 13. fol. 213.
- 223 Excusatu à suspensione vis, vel metus grauis, ibid. numero 14.
- 254 Quando nefas omninò esset carere in- tentione, Sacramentum Episcopalis Ordinis recipiendi, ibidem nume- ro 15.
- 255 Suspectus in Episcopum ordinatus alte- ram non incurrit suspensionem, ibidem numero 16. fol. 213.
- 256 Personaliter interdictus, si consecraretur Episcopus, esset quidem Suspectus, ibi- dem, numero decimoseptimo, folio 214.
- 257 Promotio in Episcopum, personaliter, & absolutè Interdicti non est irrita, sed irritanda, libro 3. disput. 4. capit. 2. nu- mero vndecimo, & duodecimo, folio 217.
- 258 Ignoranter excommunicatus, suspen- sus, vel interdictus, ex communi sen- tentia inualidè in Episcopum, Præ- latum etiam Religiosum, vel aliam dignitatem etiam Legati promouetur, ibidem à numero 13. vsque ad 19. inclu- siuè fol. 217. & 218.
- 259 In Episcopum eligere, vel præsentare ex- communicatum, graue peccatum esset, ibidem numero 23. fol. 219.
- 260 Papa scienter promouens in Episcopum excommunicatum, suspensum, vel in- terdictum censetur cum eo dispensare, ibidem numero 24.
- 261 Poterit absens à censura absolui, ad pro- motionem in Episcopum, ibidem nu- mero 25.
- 262 Excommunicatus bona fide in Episco- pum promotus, tenetur beneficio se- dedicare, ibidem numero 26. folio 219.
- 263 Occultè excommunicatus inferniens be- neficio tantum poterit sibi accipere, quantum Substituto dandum alioquin esset libro tertio disputation. quarta, capite tertio, numero tertio, folio 221.
- 264 Aptatur doctrina præcedens Episcopatum obeunti, ibid. numero 4.
- 265 Excommunicatus Episcopatum nactus, abolutione postea obrenta, quos an- tea non fecerat, potest retinere fructus saltem in nonnullis Episcopatibus, ibi- dem numero 5.
- 266 Esto probabile sit contrarium, ibidem nu- mero 6.
- 267 Redditi autem Episcopatus legitimo promoti, vel cui vacante Episcopatu, deberentur, restituendi sunt, ibidem numero 7. fol. 221.
- 268 Episcopatus ab excommunicatione Im- muni collatus, validè ab eo postea iam excommunicato acceptatur, & si pro- babilius sit contrarium, ibidem nume- ro 13. fol. 222.
- 269 Post valide adeptum Episcopatum si quis in excommunicationem incideret, sal- tem si esset toleratus pro ratione offi- cij, quod præstitit, poterit fructus re- tinere, ibidem numero 14.
- 270 Dummodo satis solum sint ad congruam sustentationem, ibidem numero 15. fol. 223.
- 271 Vbi autem præstito officio restituendi es- sent fructus, non ante sententiam restituendi, ibidem numer. 16.
- 272 Quod si non præstitit aliquod offi- cium, ad restitutionem sententia expectanda non est, ibid à numero 17. vsque ad 19. inclusiue, folio 223. & 224.
- 273 Cum proportionè idem, quod de ritè electo, & confirmato, dicendum est de consecrato Episcopo quoad fructus, ibidem numero vigesimo folio 224.
- 274 Qua ratione minori deinceps excom- municatione sit ad Episcopatum ineptus, libro 3. disput. 4. cap. 4. per totum folio 226.
- 275 Minori ligatus excommunicatione scien- ter in promotionem ad Episcopatum, consentiens peccat mortaliter, ibidem numero 4.

P p

Etiam

INDEX RERVM,

- 276 Etiam consentiens in præsentationem, ibidem numero 5. fol. 227.
- 277 Idem aliquando de postulatione dicendum, ibid. numero 6.
- 278 Maiori ligatus excommunicatione, Episcopalem suscipit ordinem validè, & illicitè, quin irregularitatem contrahat. ibid. numero 18. fol. 229.
- 279 Electio in Episcopum scienter habita talis excommunicati, est irritanda, ibidem numer. 19. 20. & 21. fol. 229.
- 280 Monogamia Præfulis secundum Apostoli sententiam expenditur, libro 3. disput. 1. cap. 1. per totum 233.
- 281 Ratio cur Paulus unus uxoris virum dixit Episcopum, ibidem numero 14. & 15.
- 282 Ab Apostolorum memoria Præfulis, ac Presbyteris matrimonium contrahendum semper prohibitum fuit, libro 3. disput. 5. cap. 2. à numero 6. usque ad 16. inclusivè fol. 237. & 238.
- 283 Vxorati hi emissio castitatis voto infusa non sunt donandi, neque diuino tamè, neque Apostolico iurè constat requiri, nunquam ante fuisse coniugatos, ibid. numero 20.
- 284 Latine Ecclesiæ Præfules, ac Sacerdotes, qui post matrimonium consecrarentur etiam à proprijs vxoribus tenerentur se continere, ibidem numero 21. folio 239.
- 285 Qui reliquis Clericis concedunt vsum uxoris ante ordinis susceptum, Episcopis negant, lib. 3. disput. 5. cap. 3. num. 16. & 25. fol. 244. & 247.
- 286 Neque hæc lex abrogata fuit à Concilio Nicæno, ibidem numero 17. 18. & 19. fol. 244. & 245.
- 287 Episcopus fornicans per se loquendo, si ordinem sacrum exprimat, Episcopatus conditionem non tenetur patefacere in confessione libro 3. disp. 6. cap. 3. numero 14. Ni esset publica, & scandalosa fornicatio, quæ peculiarem tunc susciperet sibi malitiam è status circumstantiâ, ibidem numero 15. folio 255.
- 288 Nulla generaliter in alios lata suspensio Episcopos afficit, libro 3. disput. 7. cap. 1. numero 4. folio 264.
- 289 De specialibus suspensionibus ad arcendam incontinentiam ab Episcopis, libro 3. disputat. 7. capit. 3. per totum folio 273.
- 290 Admonitio ex Hieronymo ad Episcopos, ibidem numero 33. fol. 284.
Reliqua ad continentiam Episcopi spectantia vide Castitas.
De suspensionibus latis contra Episcopos vide suspensio.
- 291 Quæ, & cuius superioris, Regulari in Episcopatum promouendo facultas desideretur, libro 4. disput. 1. cap. 3. per totum fol. 341.
- 292 Non potest Religiosus sub potestate Prælati existens in electionem, vel promotionem sui ad Episcopatum consentire sine aliqua facultate, consensus aliter, atque electio erit nulla, ibidem numero 2. fol. 343.
- 293 Excusarentur ob ignorantiam, metum, &c. & quomodo, ibidem.
- 294 Sentiant nonnulli, ut Religiosus electus in Episcopum sine facultate Superioris non potest consentire, ita nec posse dissentire, ibidem numero 3.
- 295 At contrarium ex proprio fundamento plerumque probabilius est ibidem.
- 296 Nequeunt Regularium Superiores ad acceptandum Episcopatum subditos cogere, ibid. num. 4. fol. 343.
- 297 A summo Pontifice possunt cogi Regulares ad acceptandum Episcopatum, non tamen ex vi voti obedientiæ ibidem.
- 298 Abbas, vel Regularis Superior nequit in electionem subditi immediatè consentire, ibidem numero 5. absque consensu subditi.
- 299 Non eadem est ratio de renuntiatione, Ecclesiæ iam possessæ, & ad quam quis eligitur, ibidem numero 6. fol. 343.
- 300 Facultas consentiendi in propriam electionem Religioso dari potest à Superiore sine consensu Conuentus, seu Capituli, ibidem numero 7.
- 301 Etiam in electione ad beneficium Parrochiale, ibidem numero 8.
- 302 Non modo irritatio, sed obligatio, nè licet daretur hic consensus sine facultate, ex iure provenit Ecclesiastico, & nõ ex voto obedientiæ, ibidem numero 9. fol. 344.
- 303 Superior iniuste denegans subdito facultatem consentiendi in sui electionem, cogendus est à communi tum sui, tum electi Prælati instante necessitate, vel utilitate Ecclesiæ, ibidem numero decimo.
- 304 Expectandus esset Religiosus, donec cogeretur Superior inique denegans facultatem consentiendi in sui electionem, ibidem numero 11.
- 305 Non modo Papa posset adiri, sed Prælati etiam tum Subditi, cui denegatur facultas consentiendi, tum ipsius immediati Moderatoris denegantis, ibid. num. 12. fol. 345.

Non

INDEX R E R V M,

- 306 Non sufficit generalis licentia, ibidem numero 13.
- 307 Satis est specialis licentia sub conditione, si in talem Ecclesiam electus fuerit Religiosus valeat consentire, contra quamplures, ibid. numero 14. & 15. fol. 345. & 346.
- 308 Pœnæ non sunt extendendæ præsertim, ubi casuum eadem non est ratio, ibid. numero 14. fol. 345.
- 309 Consentiens ex licentia speciali, etiam sub conditione tradita, non incurreret pœnas statutas in consentientem, vel absque licentia, vel cum licentia generali, ibid. numero 16. fol. 346.
- 310 In societate Iesu solius generalis Præpositi est facultatem concedere subdito non sentienti in Prælaturam, & quomodo, ibid. numero 17.
- 311 Non conualescere absque licentia acceptata à Religioso, etiam ea postmodum obrenta, ibid. numero 18.
- 312 Cur eadem non sit ratio de beneficiario seculari absque licentia Episcopi, ibid. numero 19. fol. 346.
- 313 Regularis ex legitima licentia ad vnum, Episcopatum promotus, ad alterum si promoueretur, nona non indigeret licentia, neque comprehenditur capit. *Quorumdam, de elect. in 6.* ibidem numero 20.
- 314 Idem est de Religioso Societatis Iesu ex vna dignitate ad alteram transeunte, ibid. numero 21. folio 347.
- 315 Regularis electus in Summum Pontificem, ad consensum, non indiget licentia Superioris Regularis, ibidem numero 22.
- 316 Valida erit electio Regularis in Pontificem absque licentia, qui neque tenebitur se suæ Religionis restituere, ibidem numero 23.
- 317 Nulla tenetur obligatione Religiosus electus Pontifex ad Religionem redeundi, ibid. numero 24.
- 318 Non peccat Religiosus absque facultate acceptans Papatum, ibid. numero 25. fol. 347.
- 319 Religiosus ex certa scientia à Papa promotus in Episcopum, nulla indiget licentia, ibid. numero 26.
- 320 Regulari opus non est licentia ad impetrandum beneficium à Papa, neque ad Procuratorem constituendum per se loquendo, ad illud procurandum, ibid. numero 27.
- 321 Licet electio fuisset nulla, si tamen à Papa postea Religiosus promoueretur, valide id fieret, ibid. num. 18.
- 322 Augustini sententia Præsulibus addens animos, Nanzianzen i verò timorem, incutiens assertur, libro 4. disp. 1. cap. 2. num. 7. fol. 372.
- 323 An iussus Episcopatum adire possit omnino recusare, libr. 4. disp. 2. cap. 3. per totum fol. 372.
- 324 Metum periculorum Episcopatus abigit Clemens Papa, ibidem numero 7. folio 375.
- 325 Cohortatio Isidori ad Præsulatum ex obedientia capeendum, ibidem numero 9.
Præterea vide Episcopatus à numero 79. vsque ad 101. & à 105. vsque ad finem.
- 326 Cui teneatur obedire, qui ad Episcopatum promouetur, libro 4. disp. 2. cap. 4. num. 5. fol. 391.
- 327 Quem expostulet ordinem Episcopatus in persona licite promouenda, libro 4. disput. vltim. cap. vnico per totum fol. 400.
- 328 Sacro carens ordine non eligi, sed postulari potest in Episcopum, ibidem numero 2. fol. 491.
- 329 Monitio Petri Damiani, ne inesperti, vel non gradatim promoueantur, ib.
- 330 Nunc Subdiaconus in Episcopum valide potest eligi, ibidem num. 3.
- 331 Generali Concilio non censetur à Papa derogatum, nisi facta de eo speciali, atque expressa mentione, ibid. numero 4 fol. 402.
- 332 Lex posterior indistincta per priorem explicanda, & limitanda est, ibidem numero 5.
- 333 Sex menses præscripti à Tridentino, in quibus sacro initiatus ordine debeat esse promouendus ante promotionem ad Episcopatum, non metaphysicè, ac mathematicè, debent esse completi, ibid. numero 6.
- 334 Et si probabile sit contrarium, ibidem numero 8. fol. 403.
- 335 Quod sit morale temporis complimentum, tempusque moraliter esse completum, ib. numero 7.
- 336 Qua ratione sit probandus hic semestris, ib. numero 9. & 10. fol. 403.
- 337 Dux referuntur sententiæ de computatione faciendæ in anno bissexili, ib. numero 11. & 12.
- 338 Auctoris sententia, ib. numero 13.
- 339 Personæ sacro ordine non initiate nullæ est electio in Episcopum quæ nec conualesceret, etiam si dum præsentatur, iam esset ordinata, ibidem numero 14. folio 404.

INDEX RERVM:

- 340 An per saltum consecratus Episcopus, in suspensionem incurreret, ibid. num. 15.
 - 341 Solius est Summi Pontificis in hoc dispensare, ibidem numero 16.
Vide Ordo, Correctio, Status,
- Episcopatus,*
- 1 Episcopatus diuisio præmittenda definitioni, libro 1. disputat. 1. capit. 2. num. 1. fol. 7.
 - 2 Diuisio Episcopatus, ibidem numero 2.
 - 3 Episcopatus diuisio est generis in specie, ibidem numero 3. fol. 8.
 - 4 Archiepiscopatus, & Metropolitanatus sub diuisione continentur Episcopatus, ibidem numero 8. fol. 9.
 - 5 Definitio Vgolini affertur, ac rejicitur, lib. 1. disput. 1. cap. 3. numero 1. fol. 10.
 - 6 Episcopatus, vt status, officium, & gradus, Ecclesiasticus consideratur, ibidem numero 2.
 - 7 Eius definitio, vt gradus, ibidem numero 3. fol. 11.
 - 8 Episcopatus est Ordo, ibid. numero 4.
 - 9 Expenditur definitio Episcopatus, ibidem.
 - 10 An ad intrinsecam Episcopatus rationem actualis spectet iurisdictio in aliquam Diocesanam Ecclesiam, libro 1. disp. 1. cap. 4. per totum fol. 11.
 - 11 Opinio Caletani asserentis iuris esse Diuini foedus Episcopi cum aliqua Ecclesia, ibidem numero 2. fol. 12.
 - 12 Contra diuinum Ius ex se magis est abdicatio, quam translatio ex vna in alteram Ecclesiam, ibid.
 - 13 Secunda Vasquez sententia docens iuris esse Diuini foedus Episcopi cum tali Ecclesia, & indissolubile, ibid. numero 3.
 - 14 Tertia sententia hanc negans ex iure Diuino indissolubilitatem, ibid. numero 4.
 - 15 Non modò ordinaria, sed absoluta Principis potentia conceditur, & defenditur, ibid. numero 5.
 - 16 De essentiali Episcopatus ratione asseritur iurisdictio ad hanc, vel illam Ecclesiam, ibid. numero 7. fol. 13.
 - 17 Ex vi consecrationis nullus Episcoporum actuali iurisditione potitur, ibidem numero 8. folio 14.
 - 18 Non repugnat Episcopum creari sine certa Ecclesia, cui actualiter præsit, ibid. numero 9.
 - 19 Actualis indissolubilitas inter Episcopum, & Ecclesiam propriam, iuris est Canonici, ibid. numero 10.
 - 20 Explicatur cap. Licet de translat. Episcop. ibid. numero 11. fol. 15.
 - 21 Quæ indissolubilitas sit de ratione Episcopatus, ib. num. 12.
 - 22 Potentialis connexio est de intrinseca Episcopatus ratione, ibidem numero 13.
 - 23 Matrimonium ratum antecedens, matrimonio spirituali Episcopatus ex se non dissoluitur, ibidem numero 23. fol. 18.
 - 24 Sponsalia antecedentia per electionem ad Episcopatum, nonnunquam dissoluntur, ibidem numero 24.
 - 25 Et quidem de sequentibus, ibidem numero 25.
 - 26 An Episcopatus in Ecclesia Dei sit necessarius, libro 1. disputat. 1. capit. 5. per totum,
Præterea vide Episcopus numer. 26. & 27 folio 18. & 19.
 - 27 An Episcopalis status sit perfectionis libro 1. disputat. 1. capit. 1. per totum, fol. 23.
 - 28 Episcopalis est verè status, ibidem numero 6. fol. 24.
 - 29 Status Episcopalis est perfectionis, ibid. numero 7.
 - 30 An Episcopalis status ita sit perfectionis exercendæ, vt non sit acquirendæ, libro 1. disputat. 2. capite 2. per totum fol. 27.
 - 31 Opinio Soarii negans statui Episcopali perfectionem acquirendam, ibidem numero 1. & 2.
 - 32 Qui Præsulatum init facis est, si in proposito perfectionem summam habeat, neque sub mortali eam actu habere tenetur, ibid. numero 3. fol. 28.
 - 33 Caritas erga Deum, tum erga Proximum propria est Episcopalis muneris, ibidem numero 4. fol. 29.
 - 34 Episcopalis status non ita est perfectionis exercendæ, quin sit etiam acquirendæ, ibidem numero 7. fol. 29.
 - 35 Quomodo intelligenda sit Dionysij sententia, Episcopalem statum esse perfectiorem, ibidem numero 8. folio 30.
 - 36 Status Episcopalis media præbet, etiam perfectionis acquirendæ, ibidem numero 9.
 - 37 Et si in actibus caritatis, atque aliarum virtutum perfectio acquirendæ constituitur peculiari nomine competit Episcopatu, ibidem numero 10. & 11. fol. 30. & 31.
 - 38 Vt se habet status religiosus vitæ mixtæ, Episcopalis, ibid. num. 12. fol. 31.

Vita

INDEX RERVM.

- 39 Vita actiua Præfulatus adiumento est ad perfectionem, ibid. num. 13.
- 40 Discrimen inter statum Episcopalem, & Religiosum, ibid. num. 14.
- 41 In quo sensu ad perfectionem acquirendam status Episcopi ordinatur, ibidem numero 15. fol. 31.
- 42 Definitio status Episcopalis, ibidem numero 16.
- 43 Contrarijs satisfiis argumentis, ibidem numero 17. fol. 32. & 33.
- 44 An Episcopatus cuius seculari præstet Principatui, libro 1. disp. 2. cap. 3. per totum fol. 33.
- 45 Episcopus seculari quacumque præstantior est dignitate, ibid. numero 1. & 2.
- 46 Dignitas Episcopatus est maxima dignitatum, ibidem numero 3. fol. 34.
- 47 Episcopale regimen quouis alio præstantius est Imperio, ibidem numero 7.
- 48 An Episcopatus Presbyteratu maior sit? libro 1. disputat. 2. cap. 4. per totum, fol. 36.
- 49 Hæresis Presbyteratum asserens æqualem Episcopatu, ibid. numero 1.
Præterea vide Episcopus à numero 40. ac deinceps.
- 50 An Episcopatus Cardinalatu præstantior sit, libr. 1. disp. 2. cap. 5. per tot. fol. 43.
Præterea vide Cardinalis.
- 51 An Religioso Episcopatus præstet statui, in libro 1. disputat. 2. cap. 6. per totum fol. 45.
- 52 Episcopalis cuius Religioso præstat statui, ibidem numero 3. folio 46.
- 53 E Religioso statu ad Episcopalem licet transire, non è contra, inconsulto Summo Pontifice, ibidem numero 6. folio 47.
- 54 Episcopale munus non actiuum modo, sed contemplatiuum est, ibidem numero 8.
- 55 Primum, & essentialem gradum paupertatis Episcopatus amplectitur, ibidem, numero 14. fol. 49.
- 56 Secundus paupertatis gradus Episcopatu conuenit, ibidem numero 15.
- 57 Functiones Episcopales ex se charitatis erga Deum, & homines perfectiores sunt Religionis functionibus, ibid. numero 19. fol. 50.
- 58 Hæretici, ac hæreticorum filij excluduntur ab Episcopatu, libro 3. disputatione 2. capite tertio, numero 26. folio 198.
- 59 Num aliquod crimen Episcopatu sit impedimento, libr. 3. disputat. 2. per totum fol. 189.
Præterea vide Episcopus à num. 196. vsque ad 212. inclusiue.
- Præterea vide Professio à numero 5. vsq. ad 3.
- 60 Num Episcopatus beneficio, maior excommunicatio, suspensio vel interdictum impedimento sint, libro 3. disp. 4. cap. 2. per totum fol. 214.
Præterea vide beneficium à numero 2. vsq. ad 9. inclusiue, & Excommunicatio à num. 9. ac deinceps.
- 61 Nomine beneficij Episcopatus comprehenditur, ibidem numero 2. cap. 3. fol. 214. & 215.
- 62 Episcopatus collatio facta Excommunicato, maiori excommunicatione, est inualida, ibidem numero 4. fol. 215.
- 63 Et si probabile sit promotionem ad Episcopatum Suspensi ab officio esse nullam probabilius est esse tantum irritandam, ibidem numero 9. fol. 216.
- 64 Excommunicatus suspensus, vel interdictus ex communi sententia inualide in Episcopum Prælatum etiam Religiosum vel aliam dignitatem etiam legari promouetur, ibidem numero 17. 18. 19. 20. fol. 218. & 219.
- 65 Dummodo in literis non sit clausula absolutionis ad hunc effectum, ibid. numero 22. fol. 219.
- 66 Quarum literarum impetratio, sine hac clausula, esset etiam nulla, ibidem numero 21.
- 67 Oppositio, quam habent maior excommunicatio, suspensio, ac interdictum cum Episcopatus beneficio quoad fructus expenditur, libr. 3. disp. 4. cap. 3. per totum, fol. 220.
Præterea vide beneficium à numero 10. vsque ad 37. inclusiue, & Excommunicatio, à numero 9. ac deinceps.
- 68 Qua ratione minori deuius excommunicatione fit ad Episcopatum ineptus, libr. 3. disp. 4. cap. 4. per tot. fol. 226.
Præterea vide Episcopatus à num. 274. vsque ad 279. inclusiue, & excommunicatio à 9. ac deinceps.
- 69 Quomodo Castitas cum statu Religioso, & Episcopali se habet, libro 3. disputatione 5. capit. secundo numero 4. folio 237.
- 70 Non obstant prærogatiue Præfulis, quod castitatem iure diuino non habeat annexam ibidem. numero 5. & 6. fol. 237.
- 71 Episcopatus dirimit matrimonium subsequens, lib. 3. disp. 6. capit. 4. numero 4. fol. 261.
- 72 Num Religiosorum virorum conditio statui opponatur Episcopali, libro 4. disputation. 1. capit. primo per totum, fol. 330.

INDEX RERVM,

- Præterea vide Religio à numero 9. vsque ad 14. atque à numero 32. vsque ad finem.
- 73 An religiosus status. Episcopalem impediat dignitatem, libro 4. disput. 1. cap. 2. per totum, fol. 338.
- Præterea vide Religiosus à numero 31. ac deinceps.
- 74 An votum Religionis impedimento sit Episcopatus, lib. 4. disp. 1. cap. 5. per totum fol. 351.
- Præterea vide votum à numero 20. ac deinceps.
- 75 An liceat Episcopatum ambire, quærere, optare, libro 4. disput. 2. capit. 1. per totum, folio 364.
- 76 Episcopatus partes tres, ibid. nu. 3. fol. 365
- Præterea vide Ambitio.
- 77 An Episcopatus apta sit materia voti? libro 4. disputat. 2. capit. 2. per totum, fol. 371.
- Præterea vide votum à numero 20. ac deinceps.
- 78 An iussus Episcopatum adire possit omnino regulare? libro 4. disput. 2. cap. 3. per totum fol. 372.
- 79 Ratio soluendi quæstionem inita à Diuo Thoma ibid. numero 1. fol. 374.
- 80 Ratio difficultatis ex qua primum constatur argumentum ductum ex aliquo promouendi vicio, ibidem.
- 81 Secundum ex grauissimo onere, & periculis Præsulatus, ibid. num. 2.
- 82 Hinc neque Papam aliquando posse præcipere Præsulatum conficitur, ibidem numero 3.
- 83 Quibus modis iussus adire Præsulatum, possit se habere, ib. nu. 4. fol. 374.
- 84 Proponenti Summo Pontifici Episcopatum, licet parere, in omnibus casibus, ex quibus licet Insulam optare, ac procurare, ibidem numero 5. fol. 375.
- 85 Omni carens impedimento iussus à Papa Præsulatum adire, tenetur acceptare, ibidem numero 6.
- 86 Metum periculorum Episcopatus abijcit Clemens Papa, ibid. numero 7.
- 87 Episcopatum iniunctum non licet adire, studio vitæ ab humanis curis remotæ, ibidem numero 8.
- 88 Cohortatio Isidori ad Præsulatû ex obedientia capessendum, ibidem numero 9. fol. 375.
- 89 Germana conclusionis ratio, ibidem numero 10. fol. 376.
- 90 Qui sub dictis circumstantiis Episcopatum imperatum renueret ratione materiæ, peccaret contra charitatem, ratione formali tendendi in obiectum pusillanimitate, licet possit ex superbis, vel alio sinistro motu moueri, ibidem numero 11.
- 91 Non modo iussus peccaret mortaliter nõ acceptando Episcopatum, sed etiam si per alium æque benè consuli non possit Ecclesiæ, ibid. numero 2.
- 92 Ex quibus regulis grauitas materiæ præcepti dignoscitur, ibidem numero 13. folio 376.
- 93 Potius pusillanimitate peccaret renunciâs Episcopatum, ib. nu. 14. & 15. fol. 377
- 94 Posset contra humilitatem etiam peccare, atque ex affectu superbiæ, ibidem numero 16 17 18. & 19.
- 95 Posset etiam ex auaritia Præsulatum tenem non acceptare, vel ex alio turpi motu, ibid. numero 20. fol. 377.
- 96 In quibus casibus licet Episcopatum desiderare, quærere, ac vouere tenetur quis ab auctoritatem habente iussus, sub lethali parere, ibid. numer. 21.
- 97 Necessitate urgente alicuius Ecclesiæ, si iussus à Summo Pontifice Episcopatum acceptare, detrectaret, peccaret mortaliter, ibidem numero 22.
- 98 Siue necessitate, siue vtilitate Ecclesiæ urgente, iussus à Summo Pontifice, Præsulatum inire, tenetur acceptare, ibidem numero 23.
- 99 Si subditus dubius esset, an Episcopatus, vel eius materia licite esset iniuncta, adhuc parere tenetur, numero 24. folio 378.
- 100 Recta operatio practicum tantum desiderat rectum iudicium, etiam si speculativum contrarium, ve potest quis, non deponeret, ibidem.
- 101 In dubijs melior est conditio possidentis, ibid.
- 102 In dubijs possessio stat pro Superiore, præcipiente, ib.
- 103 Non tenetur subditus deponere iudicium contrarium speculativum, immò nec physicè loquendo practicum contrarium, ibid numero 25. fol. 378.
- 104 Subditus habens opinionem probabilem de Episcopatu sibi illicito, ac malo, probabile est, saltem ab extrinseco teneri ad obediendum, eumque demandatum acceptandum, ibidem numero 26. fol. 379.
- 105 Quo iudicio subditus indiget, ad assertam obediendi necessitatem ibid. nu. 27.
- 106 Et si probabilior esset subditi opinio de malitia rei præceptæ, adhuc ad obediendum tenetur penes hanc sententiam, ibidem numero 28. fol. 381.
- 107 Etiam si dubitaret de propria idoneitate, ibidem numero 29.
- 108 Probabilior ab intrinseco censetur opinio

INDEX RERVM.

- ...nio dictans, non teneri quempiam obedire in re probabiliter mala, etiam sub præcepto iniuncta, atque in re nostra, non teneri ad Episcopatum acceptandum, ibidem numero 30. & 31. folio 381. & 382.
- 109 Cathgoricè probatur assertio, ibidem numero 32.
- 110 Assertur solutio futilis Aduersariorum asserens Superiori esse facultatem præcipiendi omnia, quæ certò, atque euidenter mala non sunt, ibidem nu. 33.
- 111 Reijcitur, ibidem numero 34.
- 112 Assertur solutio Sanchez asserens ex Augustino facultatem Superiorum præcipiendi omnia, quæ euidenter mala non sunt, ibidem nu. 35. fol. 382.
- 113 Reijcitur, ibidem.
- 114 Refertur solutio Soarij asserentis facultatem Superioris præcipiendi res probabiliter etiam malas ex deteriori aliàs eius conditione, ibidem numero 37. fol. 383.
- 115 Refellitur, ibidem.
- 116 Exponitur solutio Salas deducta ex euerfione Reipublicæ ex non obedientia subditorum in rebus probabiliter bonis, ibidem numero 37.
- 117 Diutius, ibidem.
- 118 Alia Soarij in peculiari tantum casu, nobis dans manum, ibidem numero 38. fol. 383.
- 119 Inutilis demonstratur, ibid.
- 120 Probatur conclusio ex eo quòd ex probabili opinione rei iniuncta necessario sequatur probabilis opinio licitè non parendi, ibid. numero 39. fol. 384.
- 121 Assertur Instantia Contrariorum desumpta ex spolio, quod propria auctoritate ab alio existimante rem probabiliter suam, fieri non potest, ibidem numero 40. fol. 385.
- 122 Reijcitur, ibid. num. 41. 42. & 43. fol. 386.
- 123 Probatur conclusio argumento ad hominem contra Thomam Sanchez ibid.
- 124 Probatur Auctoris sententia ex eo quod nullus teneretur propriam relinquere probabilem opinionem, alteramque sequi, ibid. num. 44 & 45. fol. 388.
- 125 Assertur solutio Vasquez ex obligatione subditi ad obediendum in eo, quod absque peccato præstare potest, ibidem numero 46. fol. 389.
- 126 Reijcitur, ibidem.
- 127 Et si probabilior esset opinio Superioris dictans hanc rem esse bonam, adhuc non teneretur subditus obedire, ib. n. 47.
- 128 Licet in re nostra de Episcopatu, id exceptionem patiatur, ibid. numero 48.
- 129 Probabiliter sentiens, se non idoneum, in rigore non tenetur obedire, ibidem numero 49.
- 130 Non potest Superior iuste punire subditum non obedientem, debita tamen cum modestia, ex opinione probabili, ibidem num. 50. fol. 389.
- 131 Subditus impedimentis ad Episcopatum à se amouibilibus laborans tenetur ea remouere, ibidem numero 51.
- 132 Si certò moraliter saltem cognosceret quis sibi malum esse Episcopatum, ob manifestum defectum doctrinæ, obedire non tenetur. ibidem, numero 52.
- 133 Si daretur opinio probabilis dictans te hic, & nunc, non teneri Superiori præcipienti Episcopatum obedire, ex ea parere nõ teneberis, ibidem numero 53.
- 134 Etiam si probabilior esset Superioris opinio, ibidem numero 54. fol. 389.
- 135 assertur obiectio, & reijcitur, ibidem numero 55.
- 136 Reliqua ad exactam dilucidationem quæstionis, ibid. numero 56. fol. 390.
- 137 An liceat Episcopatum iniunctum ratione periculi recusare, lib. 4. disp. 2. cap. 4. per totum, fol. 390.
- 138 Approbatur doctrina docens ratione periculi, veniale, vel indifferens opus transire posse in mortalem culpam, ibidem numero 1.
- 139 Verum distincta est ratio de periculo, si duplex addatur limitatio, ibidem numero 2.
- 140 Prima ratio temperandi communem doctrinam de periculo ex graui necessitate illud adeundi, ibid. numero 3.
- 141 Secunda ratio generalis doctrinæ de periculo limitandæ ex mutatione circumstantiarum, & maiori cautela desumpta, ibid. numero 4. folio 391.
- 142 Cui teneatur obedire, qui ad Episcopatum promouetur, ibid. numero 5.
- 143 Qua de causa possit Pontifex iniungere Episcopatum, ibidem numero 6.
- 144 Moraliter non inuestigandum est, cui possit præcipere Pontifex Episcopatum, ibidem numero 7 fol. 392.
- 145 Potest præcipere etiam per votum ligato homini, qui tenetur ei parere, ibidem numero 8. fol. 392.
- 146 Soluitur ratio dubitandi præcedentis capitis, numero 2. appolita, ibidem numero 9. fol. 392.
- 147 An liceat votum non procurandi, vel non acceptandi Episcopatum? libro 4. disp. 2. cap. 5. per totum fol. 392.
- Præterea vide Votum à numero 20. ac deinceps.
- 148 Quem expostulet ordinem Episcopatus in persona licitè promouenda, libro 4. disp.

INDEX R E R V M,

disp.vlt.c.vnico per totum fol.400.
Præterea vide Episcopus à numero 327.
vsque ad 342.inclusiue.

Episcopalis status.

Vide Status.

Episcopalis status perfectio.

Vide Episcopatus à nu.27.vsq. ad 57.

Episkia.

Vide lex à numero 13.vsq. ad 18.& à numero 35.vsq. ad 41.

Error.

- 1 Impedimento Iuris diuini non suffragantur communis error,& titulus putatus, libro 3.disp.4.cap.2.nu.16.fol.218.

Et.

Vide clausula à numero 9.

Eucharistia Sacramentum.

- 1 Satis dubia res est Pontificem dispensasse in altera vnius speciei consecratione, libro 2.disp.1.cap.4.num.13.fol.72.
- 2 Nulla intercedit dispensatio, dum ordinantur Sacerdotes,& singuli cum consecrēt, vnus consumit sacrificium, ibid. numero 14.fol.73.

Eucharistia Sacramentum in modum viatici.

- 1 Viatici præceptum in limine vitæ non semper obligat, libro 2. disput. 1. cap. 4. numero 16.fol.73.

Euerardus.

- 1 Optima sententia Euerardi Mercuriani Quarti Generalis Societatis Iesu de correctione fraterna, libr.3.disp.8.cap.5.numero 57.fol.327.

Eunuchs.

- 1 Eunuchus ex propria culpa occulta factus poterit ab Episcopo dispensari, li.2.disp.1.capit.3.numero 21.fol.134

Excommunicans, Excommunicare, Excommunicatus, & Excommunicatio.

- 1 Excommunicatio per solam famam alicui probabiliter nota obligat ad vitandum excommunicatum, libro 2.disp. 2. cap. 3.numero 20. & 21.fol.84.
- 2 Ignorantia qualicatis culpæ v. g. Clericidij, quamuis sciatur esse homicidium, excusat ab excommunicatione lata in clericidium, libro 2.disp.3.cap.4.num.7.folio 104.
- 3 Etiam si operam dedisset ignorans rei illicitæ, non tamen necessario connexæ cum re vitata, ibidem numero 8. vna.

excepta irte gularitate sancita in homicidium casuale, ibid. numero 9.

- 4 Si quis putans occidere laicum, & si animum haberet occidendi Clericum, quem putat re vera esse laicum, occideret, adhuc non incurreret excommunicationem latam in clericidium, ibidem numero 10.
- 5 Secus si dubitans an esset Clericus, vel laicus occidendus, vellet tamen occidere, ibidem numero 11.fol.105.
- 6 Falso ratus, quem percutit esse Clericum, cum sit laicus, excommunicationem non incurrit Canon. si quis persuadente diabolo, ibidem numero 12.
- 7 Notorius Clerici percussor notorietate tantum facti, est excommunicatus vitandus, libro 2.disp.5.c.4.nu.6.f.128.
- 8 Nominatio excommunicati à Pontifice, non censetur eiusdem absolutio, lib.2. disput. 5. cap.7.numero 6.folio 140.
- 9 Maiori ligato excommunicatione, suspensione, vel Interdicto num ad Episcopatus Sacramentum pateat aditus, libro 3. disput. 4. cap. 1. per totum fol.210.
- 10 Sermo est tam de excommunicato vitando, quam non vitando, ibidem num.2
- 11 Quicumque excommunicatus in Episcopum consecraretur valide, sed illicitè consecraretur, ibidem numero 3.
- 12 Poterit à culpa excusari ignorantia, vel metus, ibidem numero 4.fol.211.
- 13 Si sine obice culpæ fuerit consecratus excommunicatus, gratiam consequetur, ibidem numero 5.
- 14 Excipiens ordinis Episcopalis Sacramentum excommunicatus siue vitandus, siue non vitandus, suspensionem incurrit, ibidem numero 6. & 10.
- 15 Num Episcopatus beneficio maior excommunicatio, suspensio, vel interdictum impedimento sit, libro 3. disput. 4. cap.2. per totum, fol.214.
- 16 Episcopatus collatio facta excommunicato maiori excommunicatione est inualida, ibidem numero 4.fol.215.
- 17 Quando quis ex causa iuridicè probata, sed falsa, excommunicatur in re incapax non est beneficii, ibidem numero 6. fol.216.
- 18 Et si absolute ex negligentia, vel contemptu, prætermissa beneficium occuparet, ibidem numero 7.
- 19 Quid censendum sit de hoc excommunicato in foro externo, ibidem num.8.
- 20 Ignoranter excommunicatus, suspensus, vel interdictus ex communi sententia, inualidè in Episcopum, Prælatum etiã religiosum, vel aliam dignitatem etiã Legati promouetur, ibidem numer. 13.

INDEX RERVM,

14. 17. 18 & 19. fol. 217. & 218.
- 21 Excommunicatus, suspensus, vel interdictus ignoranter etiam inhabilis est ad munus Vicarij, & Gubernatoris Episcopatus, necnon & cōpromissarij, ibid. nu. 17. 18. 19. & 29. fol. 218. & 219
- 22 Dummodo in litteris non sit causa absolutionis ad hunc effectum, ibidem numero 22. fol. 219.
- 23 Quarum literarum impetratio sine hac clausula, esset etiam nulla, ibidem numero 21.
- 24 In Episcopum eligere, vel presentare excommunicatum, graue peccatum esset, ibidem numero 23. fol. 219.
- 25 Papa scienter promouens excommunicatum, suspensum, vel interdictum censetur cum eo dispensare, ibid. nu. 24.
- 26 Poterit absens, a censura absolui ad promotionem in Episcopum, ib. nu. 25.
- 27 Oppositio, quam habent maior excommunicatio, suspensio, ac interdictum cum Episcopatus beneficio quoad fructus expenditur, libro 3. disp. 4. capit. 3. per totum, fol. 220.
- 28 Excommunicato non facienti fructus suos prouidendum non est de alimentis, vt deposito, ibidem numero 2.
- 29 Excommunicatus bona fide, ratione beneficij, aliquod officium prestant necessarium ad congruam sustentationem retinere poterit, nec reliquum restituere tenetur, quod consumpsit, si factus non sit ditior, ibidem fol. 220. & 220.
- 30 Occulte excommunicatus inseruiens beneficio, tantum poterit sibi accipere, quantum Substituto dandum alioquin esset, ibidem numero 3. fol. 220.
- 31 Aptatur doctrina precedens Episcopatum obeunti, ibidem numero 4.
- 32 Excommunicatus Episcopatum nactus, absolutione postea obrenta, quos antea non fecerat, poterit retinere fructus saltem in nonnullis Episcopatibus, ibidem numero 5.
- 33 Esto probabile sit contrarium, ibidem numero 6. fol. 220.
- 34 Collatio beneficij preteritum Episcopatus, facta excommunicato, suspensio, vel interdicto, interueniente postea dispensatione plerumque coalescit, ibid. a num. 8. vsque ad 12. inclusiuè fol. 222.
- 35 Episcopatus ab excommunicatione Immuni collatus, validè ab eo postea iam excommunicato acceptatur, etsi probabilius sit contrarium, ibid. nu. 13.
- 36 Post validè adeptum Episcopatum, si quis in excommunicationem incideret, saltem toleratus. pro ratione officij quod prestitit, poterit fructus retinere, ibid. numero 14. fol. 223.
- 37 Dummodo satis solum sint ad congruam sustentationem, ibid. nu. 15.
- 38 Vbi autem prestituto officio, restituendi essent fructus, non ante sententiam restituendi, ibid. nu. 16.
- 39 Quod si non prestitit aliquod officium, ad restitutionem sententia expectanda non est, ibid. nu. 17. fol. 223.
- 40 Iniuste excommunicatus fructus etiam distributionis lucratur ibid. numero 18. 19. & 20. fol. 224.
- 41 Satis probabile est Canonicum excommunicatum, & suspensum si interfuerit horis in Choro, distributiones lucrari, ibid. numero 26. & 27. fol. 225.
- 42 Qua ratione minori deinceps excommunicatione sit ad Episcopatum ineptus, lib. 1. d. 4. cap. 4. per totum fol. 226.
- 43 Minori ligatus excommunicatione. scienter in promotionem ad Episcopatum consentiens, peccat mortaliter, ibidem numero 4.
- 44 Etiam consentiens in presentationem, ibid. numero 5. fol. 227.
- 45 Idem aliquando de postulatione dicendum ibid. nu. 6.
- 46 Peccant etiam lethaliter eligentes, Presentantes, nonnunquam postulantes, ibidem nu. 6.
- 47 Minori ligatus excommunicatione ignoranter promotus, ignorantia antecedenti, atque inuincibili siue iuris, siue facti non peccat mortaliter, ibid. a numero 8. vsque ad 17. inclusiuè fol. 227. & 229.
- 48 Minori ligatus excommunicatione Episcopalem suscipit ordinem validè, & illicitè, quin irregularitatem contrahat ibid. nu. 18. fol. 229.
- 49 Electio in Episcopum scienter habitata talis excommunicati est irritanda, ibid. nu. 19. 20. & 21. fol. 229.
- 50 Electio, & omnis actus promotionem precedens excommunicati excommunicatione minori, ignoranter habitus, nec etiam est irritandus in solo excepto ibid. numero 22. 23. & 24. folio 229. & 230.
- 51 Excusatur ab iritatione asserta ob ignorantiam iuris illam imponentis, ibid. numero 25. & 27. fol. 230.
- 52 Ob veniale peccatum hac poena non potest incurri, ibid. nu. 26.
- 53 Excusatur per vim, & metum, ibid. a nu. 28. vsque ad 31. inclusiuè,
- 54 Promouentes excommunicatum, excommunicatione minori non sunt suspensi, ibid. numero 32.

Quid

INDEX RERVM.

- 55 Quid de promotō à Papa, ibidem numero 33.
- 56 Quid de fructibus huius excommunicati, ibidem numero 34.
- 57 Collatio Episcopatus tali excommunicato facta, sæpè conualefcit, ibidem numero 35.
- 58 Non potest Episcopatus acceptari à tali excommunicato electo, dum non erat excommunicatus, ibid. numero 36. fol. 239.
- 59 Expenditur excommunicatio *Clem. Vnica de affinit. & consanguinit. lib. 3. disp. 7 cap. 1 per totum*, fol. 264.
- 60 Excommunicatio *Clem. Vnica*, neque; directè, neque indirectè incurritur à formina etiam scienter contrahente cum Religioso, vel Clerico excommunicato ibid. numero 9. fol. 267.
- 61 Participatio in crimine criminoso non intercedit, nisi cum nominatim excommunicato, nec sufficit publicum esse percussorem Clerici, ibid. numero 12. folio 268.
- 62 In foro externo subire censuras existimabitur ordinatus, vel Religiosus contrahens sine intentione contrahendi, seu in interno, ibid. à numero 13. vsque ad 18. inclusiue, fol. 268. 270. & 272.
- 63 Constitutus in sacris contrahens sub conditione, si Papa dispensauerit, censuram non incurret, ibidem numero 19. fol. 272.
- 64 Contrahitur Censura *huius Clementina* per matrimonium etiam non consummatum, non tamen per sponsalia etiam sequuta copula neque per Clandestinum, ibid. numero 20.
- 65 Altero dissenciente non contrahitur censura hæc in foro interno, neque a consenciente in matrimonium, ibid. num. 21. folio 273.
- 66 Ab hac censura excusat metus cadens in constantem, ibid. numero 22.
- 67 Excusaretur etiam, qui non esset in sacris si falsò putaret esse, ibid. numero 23. & 24. fol. 274.
- 68 Reliqua spectantia ad hanc Clementinam ibid. numero 25.
- 69 Excommunicatio huius Clementina non est reseruata, ibid. numero 26.
Vide Anathema, Censura, suspensio, Interdictum, Irregularitas.

Expositi.

- 1 An Expositus ordinari possit in Episcopum, libro 2. disput. 2. cap. 3. per totum folio 8.1
- 2 Refertur opinio asserens expositos esse

- spurios, ibid. numero 2.
- 3 Reicitur, ibid. numero 3. fol. 82.
- 4 Secunda sententia docens expositos esse illegitimos asseritur, ibid. num. 3.
- 5 Limitatur à nonnullis, ac lenitur, ibidem numero 6.
- 6 Vt sic adstruitur probabilio, ibidem numero 7.
- 7 Expositus dispensari potest ab Ordinario ibid. numero 8. fol. 82.
- 8 Expositus bona fide ordinatus, posset sine dispensatione ministrare in ordine suscepto, ibid. numero 9.
- 9 Expositus bona fide ordinatus, ubi caput dubitare, diligentiam tenetur tenetur præmittere antequam celebret, ibidem numero 10.
- 10 Iudex debicans de illegitimis natalibus Expositi, atque Ordinati, ei fauere tenetur, neque adstringere ad non exercendum ordine, ibid. numero 11.
- 11 Vera sententia asserens post sufficientem diligentiam perseuerante dubio, expositum. vt legitimum habendum esse, ibidem numero 23. folio 84.
- 12 Ob solam expositionem irregularitas non contrahitur, ibid. numero 24.
- 13 Num præsumptio faueat Expositis, ibid. numero 25. & 26. fol. 84. & 85.
- 14 Gregorius XIV. Expositos decreuit habendos esse puri sanguinis, ibidem numero 27. fol. 85.
- 15 Expositus tutè potest opinione duci, docente suam legitimisationem, ib. numero 31. fol. 86.
- 16 Iura fauore prosequuntur expositos, ibid. numero 32.
Vide illegitima.

Extensio.

Vide Dicitio, Taxativa dicitio, Clausula.

F.

Fama.

- 1 Merito inuiti censerentur Subditi renunciasse iuri fame, si per calumniam deferentium, vel nimiam Superioris credulitatem paternè etiam denunciarentur, libro 3. disp. 8. cap. 5. numer 44. fol. 325.
Vide Denunciatio, Correctio, Infames, Religiosus.

Famosum.

Vide Notorium.

Favor.

- 1 Regula ad rem fauorabilem, vel odiosam dignoscendam, libro 4. disput. vltima cap.

INDEX RERVM:

cap. vnico numero 12. fol. 403.

Femina.

- 1 Excommunicatio Clem. *Vnica de affinit. & consang.* neque directe, neque indirecte incurritur à femina etiam scienter contrahente cum Religioso, vel Clerico ordinato, libro 3. disputat. 7. cap. 2. numero 9. fol. 267.

Fœnus.

Vide Usura.

Filius.

- 1 Filius natus ex coniugata adultera in dubio censetur legitimus, libro 2. disp. 2. cap. 3. numero 14. fol. 83.
- 2 Filius Concubinæ domi retentæ, Concubini censetur, & naturalis, libro 2. disput. 2. cap. 4. numero 7. fol. 88.
- 3 Legitimus habendus filius, quem postquam recognouerint parentes, negant legitimum esse, ibidem numero 9.
- 4 Filius natus ex matrimonio clandestino, alias nullo, approbato tamen per Ecclesiam, etiam si postea detegatur impedimentum, est legitimus, libro 2. disput. 3. cap. 3. numero 15. fol. 101.
- 5 Filij adoptiui, parentum nobilitate non potiuntur, libro 2. disput. 6. capit. 1. numero 13. fol. 153.

Vide Illegitimus, Legitimari, Mater.

Formula.

- 1 Formula indefinita quando æquiualeat vniuersali, libro 3. disp. 4. cap. 2. numero 3. fol. 214.

Vide Clausula, Extensio Dictionis, Taxatiua dictionis.

Forum.

- 1 Idem est iudicium fori interni, atque externi, nisi hoc falsè nitatur præsumptioni, libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 13. fol. 83.
- 2 Quatuor modis deductum quid potest esse ad forum externum, lib. 2. d. 5. cap. 3. numero 22. fol. 124.

Vide Occultum, Notorium.

Franciscus.

- 1 Commendatur Franciscus Scriba, scriptor vitæ Ioannis à Rebera Episcopi Valentini, & Patriarchæ Antiocheni lib. 2. disput. 5. cap. 1. numero 15. fol. 117.
- 2 Documentum Diui Francisci de correctione fraterna, libro 3. disput. 8. cap. 9. numero 65. fol. 328.
- 3 Seraphica Sancti Francisci doctrina de correctione fraterna, ibidem numero 74. & 75.

Frustrus.

- 1 Oppositio, quam habent maior excom-

municatio, suspensio, atque Interdictum cum Episcopatus beneficio quoad fructus expenditur, libro 3. disp. 4. capit. 3. per totum, fol. 226.

Præterea vide Beneficium à numero 10. usque ad 37. inclusiue.

Furtum.

- 1 Furtum, ob quod quis damnatus est, infamia plectitur, libro 3. disput. 2. cap. 2. numero 19. fol. 192.

G.

Generalis.

Vide Superior.

Generosus.

- 1 Sine antiquitate potest quis esse nobilis, libro 2. disp. 6. cap. 1. numero 11. fol. 152.
- 2 Potiori tamen ratione Generosus dicitur esse, ibidem numero 9.

Gentilis.

- 1 Quis sit Gentilis homo, libro 2. disp. 6. c. 1. numero 9. fol. 151.

Grave peccatum.

Vide Peccatum.

Grauis homo.

Vide Homo.

Gubernator.

- 1 Excommunicatus, suspensus, vel interdictus ignoranter etiam inhabilis est ad munus Vicarij, & Gubernatoris Episcopatus, necnon & Compromissarij, libro 3. disput. 4. cap. 2. numero 17. 18. 19. & 20. folio 218. & sequ.
- 2 Dummodo in literis non sit clausula absolutionis ad hunc effectum, ibidem numero 22. fol. 219.
- 3 Quarum literarum impetratio sine hac clausula etiam esset nulla, ibidem numero 21. folio eod.

H.

Hæreditas, & Hæres.

- 1 Remouentur illegitimi ab hæreditaria successione, libro 2. disp. 2. capit. 1. numero 8. fol. 80.
- 2 Transuersales hæredes nobilitate non gaudent, libro 2. disputat. 6. cap. 1. numero 20. fol. 154.

Hæresis, & Hæreticus.

- 1 Hæresis circa Episcopi nomen, lib. 1. disp. 1. cap. 1. numero 2. fol. 2.
- 2 Hæretici, & hæreticorum filij excluduntur ab Episcopatu, lib. 3. disp. 2. cap. 3. numero 22. fol. 199.
- 3 Et si verè poenitens innocentia ad Prelaturam præhabendus sit, tamen cum Hæreticis respicientibus agendum est,

INDEX RERVM,

est: libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 22 fol. 199.

Vide Correçtio 172. 175. 81. *Vide* Denun-
ciatio, numero 46. 48. & seq.

Homicidium,

Vide Occidere.

Homo.

1 Quis habendus sit homo grauis, libro 3.
disputat. 2. capit. 2. numero 4. 5. & 6. fo-
lio 191.

2 Homo ob vnicum delictum, cætera pro-
bus, odio habendus non est, ibidem
numero 22. fol. 193.

Hora.

Vide Dies, Termini dies, Aetas, Annus,
Tempus, Mensis, Natiuitas.

Hora Canonica.

1 Satis probabile est, Canonicum excom-
municatum, & suspensum, si inter-
fuerit horis in Choro, distributiones
lucrari, libro 3. disput. 4. cap. 3. numero
26. & 27. fol. 225.

I.

Ieiunium.

1 **Q**uomodo ieiunium obligat in vlti-
die vigesimi primi anni, libro 2. di-
sput. 7. cap. 1. num. 16. fol. 167.

Ignorans, & Ignorantia,

1 Alleganti ignorantiam, incumbit eam
probare, libr. 2. disput. 2. capit. 1. nume-
ro 21. fol. 77.

2 Omittens ea, quæ certo modo tenetur in-
quirere, non excusatur ignorantia, lib.
2. disp. 3. cap. 3. numero 12. fol. 93.

3 Quæ ignorantia matrimonium clandesti-
num, alioquin inualidum, à pœnis ex-
cusat, libro 2. disp. 3. cap. 4. per totum
fol. 102.

4 Quotuplex sit ignorantia, ibidem nume-
ro 2. fol. 103.

5 Vincibilis ignorantia altera est sufficiens
ad mortale, altera ad veniale, alia affe-
ctata, alia non affectata, ibidem nume-
ro 2.

6 Vincibilis ignorantia non affectata du-
plex est, altera crassa, vel supina, ma-
ximè altera, quamuis sufficiens ad mor-
tale, ibidem num. 4. fol. 104.

7 Est etiam ignorantia crassa, & crassissima.
ibidem num. 5.

8 Ignorantia iuris statuentis pœnam, excu-
sat ab ea incurrenda, ibidem n. 6.

9 Ignorantia qualitatis culpæ, v. g. Clerici-
dij, quamuis sciatur esse homicidium,
excusat ab excommunicatione lata in

Clericidium, ibidem num. 7. fol. 104.

10 Etiam si operam dedisset ignorans rei il-
licitæ, non tamen necessariò connexæ
cum re vetita, ibidem num. 8. Vna excepta
irregularitate sancita in homicidium
casuale, ibidem num. 9.

11 Si quis putans occidere laicum, et si ani-
mum haberet occidendi Clericum, quem
re vera ignoranter occideret, adhuc non
incurreret excommunicationem latam in
Clericidam, ibidem num. 10. fol. 104. & sequ.

12 Secus si dubitans, an esset clericus, vel lai-
cus, occidendus, vellet tamen illum oc-
cidere, ibidem num. 11. fol. 205.

13 Falsò ratur, quæ percutit esse clericum, cū
sit laicus, excommunicationem non
incurrit *Canonis si quis persuadente &c.*
ibidem numero 12.

14 Ignorantia inuincibilis excusans à pecca-
to, excusat à quauis pœna, ibidem nu-
mero 13.

15 Nulla irregularitas ob delictum imposi-
ta, contrahi potest ob ignorantiam
venialiter peccaminosam, ibidem nu-
mero 14. fol. 105.

16 Ignorantia vincibilis, & moraliter culpa-
bilis, dummodo crassa vel supina non
sit tam facti quam iuris pœnam statuen-
tis irregularitatis matrimonium clau-
destinum ab illa excusat pœna, ibidem
numero 15.

17 Matrimonium clandestinè contractum
in gradu prohibito, vel alio impedimē-
to, ex ignorantia crassa, non tamen tem-
eraria, vel affectata probabiliter pro-
blem legitimat, ibidem numero 17. & 18.
fol. 106. & 107.

19 Crassa ignorantia, atque ex lata culpa
excusat à censura lata in Audientes ali-
quid committere, ibidem num. 20.

19 Item & à lata in præsumentes, ibidem
numero 21.

20 Matrimonium clandestinum aliàs inuali-
dum contractum ex ignorantia prolem
legitimandi vim non habet, ibidem
numero 24. folio 108.

31 Item ex affectata, ibidem num. 25.

22 Minoriligatus excommunicatione igno-
rante promotus ignorantia antecede-
ti siue iuris, siue facti non peccat mor-
taliter, libro 3. disputat. 4. capit. 4. num.
8. & 10. fol. 227.

23 Idem dicendum si naturali laborabat inad-
uertentia, ibidem numero 9.

24 Etiam si tali esset animo, vt non interce-
dente ignorantia, vel aduertentia ad-
huc consentiret ex vi consensus in ele-
ctionem, non peccaret, et si aliàs pecca-
ret, & cur, ibidem numero 11. & 12.
fol.

INDEX RERVM.

- folio 227. & 228.
- 25 Idem cum proportionem dicendum de eligentibus, presentantibus, &c. ibid. n. 13
- 26 Quomodo ignorantia concomitans quoad hoc se habeat ad peccatum, ibidem numero 14. & sequ.
- 27 Ignorantia inuincibilis pœnæ non excusat à peccato excommunicatum consentientem in suam electionem, ibid. numero 16. fol. 229.
- 28 Ab hac culpa vrgens poterit excusari necessitas ibid. numero 17.
- 29 Electio, & omnis actus promotionem præcedens excommunicati excommunicatione minori ignoranter habitus, est etiam irritandus in foro extetno, ibid. num. 22. 23. & 24. fol. 229. & sequ.
- 30 Excusatur ab irritatione asserta ob ignorantiam iuris imponentis, ibid. numer. 25. & 27. fol. 236.
- 31 Ob veniale peccatum hæc pœna non potest incurrere, ibid. numero 26.
- 32 Excusatur per vim, vel metum, ibid. à num. 28. vsque ad 31. inclusiue. folio 236.
- 33 Ignorans votum annexum sacro Ordini, si simpliciter tamen velit ordinari, ad castitatem tenebitur, libro 3. disput. 6. cap. 3. numero 8. fol. 258.
- 34 Qua ignorantia excusaretur à suspensione Præsulis, libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 36. fol. 286.
- Illegitimi.*
- 1 Illegitimi reijciuntur ab Episcopali dignitate, libro 2. disput. 2. cap. 1. per totum fol. 74.
- 2 Variæ illegitimorum species, ibidem numero 1. folio 75.
- 3 Qui sint Naturales, ibid. nu. 2.
- 4 Qui sint Nothi, ibid. numero 3.
- 5 Qui Manferes, ibid. numero 4. Qui Spurij ibid. num. 5.
- 6 Arcentur illegitimi à statu Religioso, ibidem numero 7. fol. 76.
- 7 Remouentur ab hæreditaria successione, ibidem numero 8.
- 8 Repelluntur à Regnorum successionem, ibid. numero 9.
- 9 Scelus illegitimorum varijs legitimis mortem inferentium, ibidem numero 10.
- 10 Ab hac regula excipiuntur nonnulli, ibid. num. 11. fol. 76.
- 11 Nobiles non sunt, ibidem num. 12.
- 12 Rationes, quibus infamia probatur illegitimorum, ibid. num. 13. & 14.
- 13 Defectus natalium dispensatus ad ordines, beneficia, ac dignitatem Episcopali minorem, non censetur esse dispensatus ad Episcopatum, ibidem numero 15. fol. 77.
- 14 Arctiori tenentur irregularitate filij Presbyterorum, ibid. num. 18.
- 15 Illegitimus non est, qui ex legitimo matrimonio natus, cuius Pater postea fit Episcopus, cui tamen non posset immediate succedere in Episcopatu, ibid. numero 19.
- 16 Illegitimus non eligendus, sed postulandus est; secus si fiat, electio est nulla, & Electores ipso facto priuantur beneficijs, ni probent ignoranter fecisse, ibid. numero 20. folio 77.
- 17 Quinam sit canonicè illegitimus, ibidem numero 21.
- 18 Est irregularis canonicè illegitimus saltem ad spiritalia, ibidem numero 23. folio 78.
- 19 Proles nata ex deuinctis voto purè simplici castitatis non est illegitima, ibid. numero 25.
- 20 Quid de filio nato à Patre legato voto castitatis simplicis emissi in Societate Iesu, ibid. numero 26. fol. 78.
- 21 Est legitima proles habita per copulam sacrilegam inter eos, qui antea contraxerant matrimonium, quando autem eam habuere, voto erant ligati castitatis non solemnem Religionis, ibidem numero 27.
- 22 Legitimi naturales Episcopi, quam notorij esse debeant, libro 2. disput. 2. cap. 2. per totum fol. 78.
- 23 Refertur sententia afferens ob debitum, ac illegitimos naturales occitros non incurrere irregularitatem, ibid. numero 1. fol. 79.
- 24 Sententia contraria habetur, ibid. num. 2.
- 25 Non est improbabile per defectum natalium occultè illegitimorum non contrahi irregularitatem, ibid. nu. 3.
- 26 Vera sententia contrahi deest irregularitatem etiam ob naturales occultos illegitimos, ibidem numer. 4. 5. & 6. fol. 80.
- 27 Discrimen assignatur inter occultam Ecclesiæ violationem, & occultum defectum natalium, ibidem numero 7.
- 28 Illegitimus occultus ordinatus, intercedente, alias periculo manifestationis, potest impunè in suscepto ministrare ordine, ibid. numer. 8. & 9. fol. 80.
- 29 Filius natus ex coniugata adultera in dubio censetur legitimus, libro 2. disput. 2. capit. 3. num. 14. fol. 82.
- 30 An ignotis natus parentibus vel de quibus verum legitimè generauerint, dubitatur, in Episcopum promoueri possit, lib. 2. disp. 2. cap. 4. per totum fol. 86
- 31 Cuius ignorantur parentes, illegitimus non est habendus, ibid. numero 1.
- 32 Nullus illegitimus habendus, ni moraliter euidenter sit talis, ibid. num. 2.

P p

Sive

INDEX RERVM.

- 33 Siue intercedat dubium negativum, siue propensio ad asserendam illegitimationem, siue opiniones essent probabiles de vtraque parte, siue contraria sit probabilior, ni evidens moraliter sit illegitimatio, talis non habenda; ibid. num. 3. fol. 87.
- 34 Putans se esse irregularem, vt talem se gerere teneretur, et si posset in contrarium efformare conscientiam, ibidem num. 4. fol. 88.
- 35 Matri etiam in discrimine vite filium esse illegitimum asserenti, non tenetur filius credere, qui non habendus est irregularis, ibid. numero 5.
- 36 Etiam si probaretur eo tempore matrem adulterium commisisse; quo filium concepit, si tamen cohabitans viro erat, cu filium peperit, legitimus habendus est, ibid. numer. 6.
- 37 Etiam si cum peperisset extra domum mariti, ibid. num. 8. fol. 88.
- 38 Eodem pacto filius Concubinae domi rentis, Concubini censendus est, & naturalis, ibid. numero 7.
- 39 Legitimus habendus filius, quem postquam recognouerint parentes, negant legitimum esse, ibid. numero 9.
- 40 Coniectura ad illegitimos natales probanda, ibid. numero 10. fol. 88.
- 41 Quomodo probari possit possessio filiationis, ibid. numero 11.
- 42 Apud quem iudicem causa illegitimorum natalium agitata sit, ibidem numero 12.
- 43 Filius suppositicius ex sola suppositione non est irregularis, ib. num. 13. fol. 88.
- 44 Ex quo delicto est irregularitas illegitimorum natalium, libro 2. disput. 3. cap. 4. numero 19. fol. 107.
- 45 An Religiosis professis illegitimorum natalium nota, ad dignitatem Episcopatus impedimento sit, libro 2. disput. 4. capit. vnic. per totum fol. 111.
Præterea vide Professio à numero 1. vsque ad 8.
- 46 De Pontificia dispensandi facultate in legitimis natalibus ad Episcopalem dignitatem, libro 2. disput. 5. cap. 1. per totum fol. 113.
- 47 Sæcularis Princeps neque directe, neq; indirecte tollere potest illegitimorum natalium irregularitatem, ibid. numero 1. fol. 114.
- 48 Proprium est Summi Pontificis In legitimis dispensare natalibus, ad spiritualia, ibid. numero 4. & 5.
- 49 Pontificia data dispensatio sine causa ad tollendam illegitimorum natalium irregularitatem, valida est. ibid. num. 7. & 8. ac illicita, numero 10. fol. 114. & 115.
- 50 Non excusaretur à lathali Pontifex sine causa dispensans in legitimis natalibus, ibidem numero 12. fol. 116.
- 51 Eò difficilior est illegitimationis dispensatio, quò ex turpiori est congressus, ibid. numer. 13. fol. 117.
- 52 Præter necessitatem Ecclesiæ, & utilitatem prerogativa meritorum satis est ad illegitimorum natalium dispensationem, ibid. num. 14.
- 53 Debita est illegitimorum natalium dispensatio, congruis urgentibus causis, ibid. numero 16. fol. 117.
- 54 Ita vt denegans peccaret aliquando, ibid. numero 17.
- 55 Delictum irregularitatem illegitimationis inducens, aperiendum est, modo opportuno ad dispensationem percipiendam, ibid. nu 18.
- 56 An Episcopo dispensandi sit potestas in illegitimorum irregularitate natalium ad Episcopatum, libro 2. disput. 5. cap. 2. per totum fol. 117.
- 57 Communis opinio negat Episcopo facultatem dispensandi in hac irregularitate, ibidem numero 2. fol. 118.
- 58 Secunda opinio concedens insufficienter ab Auila probatur, ibidem numero 3.
- 59 Impugnatur Auilæ ratio, ibid. num. 4.
- 60 Secundò probatur insufficientius conclusio ab Auila, ibidem numero 5. folio 118.
- 61 Prima sententia negans hanc facultatem Episcopo, est probabilior ab extrinseco, & securior, ibid. numero 6.
- 62 Secunda opinio concedens, est satis superque probabilis ab intrinseco, ibid. num. 7, 8. & 9. fol. 119.
- 63 Circa illegitimos natales quomodolibet ad forum contentiosum reuocatos, nihil potest Episcopus, lib. 2. disp. 5. cap. 4. numer. 18. & 22. fol. 130 & 131.
- 64 An illegitimus ad vnâ Ecclesiam dispensatus, habilis habendus sit ad plures, libro 2. disput. 5. capit. 5. per totum fol. 132.
- 65 Dispensatus ad vnum Episcopatum non censetur dispensatus ad alterum, ibid. numero 2. & 3.
- 66 Dispensatus ad Episcopatum non habendus est dispensatus ad Archiepiscopatum, ibid. num. 4. fol. 133.
- 67 Ad Cardinalitiam dispensatus dignitatem, ad Episcopalem etiam censebitur, ibid. num. 5.
- 68 Secus ad Episcopalem Cardinalitiam, ibidem numero 8.

An

INDEX RERUM,

69 An illegitimus à Papa promotus ad Episcopatum censetur legitimatus, vel dispensatus, libro 2. disput. 5. capit. 6. per totum folio 133.

Præterea vide Dispensatio à numero 19. vsque ad 46. inclusiue.

70 Illegitimi à nobilitate amouendi sunt, lib. 2. disp. 6. cap. 1. numero 15. fol. 153.

71 Arcetur a successione feudorum, ibid. numero 16. fol. 184.

72 Non possunt illegitimi gentilitio stemmate patris vri, vel eandem vlturpare denominationem familie, ibid.

73 Imo sunt Infames, ibid. fol. 154.

74 Ob vnum testem spurium non deferitur iuramentum, in supplementum probationis, ibid.

75 Doctoratus insignibus non potest donari illegitimus, ibidem.

76 Vnde ignobilitas illegitimorum promanat, ibidem numero 16. 18. & 19. fol. 154.

77 Accusatus, vel donatus ab illegitimo licite potest etiam in Episcopum eligi, libro 3. disputat. 2. capit. 3. numero 16. folio 178.

Impedimentum, & Impeditum.

1 Impedimenti notitia præsumenda non est in Principe, libro 2. disput. 5. capit. 6. numero 14. fol. 137.

2 Impediti probare interest sui notitiam impedimenti in Principe fuisse, ibid. numero 15.

3 In foro interno quomodolibet scientia Principis impedimentum promouentis innotescat, sufficit, ibid. numero 16. fol. 137.

Imperator.

1 Exemplum Constantini Imperatoris Præsulibus obsequentis, libro 1. disput. 2. cap. 3. numer. 11. folio 34.

2 Monitio Nazianzeni ad Imperatorem, ibid. numero 15.

Infames, Infamia, & Infamatus

1 Quid sit Infamia, lib. 3. disput. 2. cap. 2. numero 1. folio 191.

2 Infamia altera Iuris, altera facti, ibidem numero 2.

3 Ex communi hominum existimatione, & significatione pronenit infamia facti à numero 3. vsque ad 6. inclusiue.

4 Effectus Infamie, ibid. fol. 191.

5 Infamia Iuris primoper sententiam tantum definitiuam, non autem interlocutoriam incurriur, ibidem numero 7.

6 De sententia definitiua infamiam inferē-

te, constare debet, ibidem numero 9. fol. 191.

7 Nec sufficit propria confessio criminis, ibidem numero 9. fol. 192.

8 Quæ delicta sint publica, num. 10.

9 Secundo incurritur iuris infamia ex poena per leges statuta, ibid. num. 11.

10 Crimina, ob quæ hæc poena per leges sancita est, notoria esse debent, ibid. à numero 12. vsque ad 24. inclusiue fol. 192 & sequ.

11 Qui iure ciuili sunt infames, sunt etiam iure Canonico, ibidem numero 25. folio 193.

12 Ad infamiam notorietas delicti requiritur, ibid. numer. 26. & 27.

13 Infamia iuris ad promotionem, à Papa, directe post poenitentiam, tollitur, libro 1. disputat. 2. capit. 3. numero 9 fol. 197.

14 Etiam ab Episcopo indirecte, ibid.

15 Infamia facti contrario tollitur facto, vel poenitentia, ibid. numero 10. & 11. fol. 197. & sequ.

16 Nullus infamis siue iure, siue facti in Episcopum promouendus est, ibidem numero 12. fol. 198.

17 Infamis infamia iuris appellatione pendente, in Episcopum eligendus non est, etsi contrarium probabile sit ibidem numer. 13.

18 Infamia præcedente, neque inquisitus, neque accusatus, neque denunciatus, aut delatus ob aliquod enorme delictum, poterint in Episcopum eligi, ibid. num. 18. fol. 198.

19 Non præcedente infamia accusatus, vel denunciatus esto consecrari licite non possit, poterit tamen eligi in Episcopum, ibid. numero 19.

20 Electi, qui post electionem, præuia infamia, accusatus esset, non est reiteranda electio, ibidem numero 20. folio 199.

21 Secus si ante electionem accusatio, vel denunciatio, infamia intercedente, etiam præcessissent, ibid.

Infans.

1 An ante ætatem triginta annorum Episcopatum alicui, præsertim infanti daretur, libro 2. disput. 7. capit. 2. per totum, fol. 168.

2 Prima opinio absolute negans, ibid. num. 1. fol. 168.

3 Secunda conferri, docens Episcopatum inualide infanti non sacerdoti, ibidem numero 2.

4 Non est questio de Infante non baptizato, ibid. à num. 3. vsque ad 15. inclusiue, fol. 168. 169. 170. & 171.

Qq 2 Cur

INDEX RERUM,

- 5 Cur Infans valide ordinari possit etiam in Episcopum, & tamen castitatem seruare non tenetur, libro 3. disput. 6. cap. 3. numero 3. fol. 256.
- 6 Infanti ordinato danda esset optio ad vsum ordinis, vel matrimonij, ibidem numero 4.

Ingenuus.

- 1 Quis sit ingenuus homo, libro 2. disput. 6. cap. 1. numero 9. fol. 151.

Iniuria.

- 1 Perpeßio iniuriarum, & si quis te percasserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram Matth. 5. quomodo sit in præcepto, libro 1. disput. 2. cap. 6. numero 10. fol. 47.

Innocens.

- 1 Sentiant nonnulli, Innocentem iniuste perperitum in iudicio, nec aliter valentem se defendere, posse calumniatorem interficere, libro 1. disputat. 2. cap. 6. numero 10. fol. 47.

Inquisitor, & Inquisitio.

- 1 Inquisitori cur quadraginta desiderantur anni, libro 2. disputat. 7. cap. 1. numero 5. fol. 164.
- Præterea Vide Denuntiatio, numero 32. 48. & 49.

Interdictum, & Interdictus.

- 1 Interdictio non ligatur Episcopus, nisi eius fiat expressa mentio, lib. 1. disput. 1. capit. 1. num. 13. 14. & 15. fol. 5. & 6.
- 2 Maior ligatur excommunicatione, suspensione, vel Interdictio, num ad Episcopatus Sacramentum pateat aditus, libro 3. disput. 4. cap. 1. per totum, fol. 226.
- 3 Personaliter Interdictus, si consecraretur Episcopus, esset quidem suspensus, ibid. numero 17. fol. 229.
- 4 Promotio in Episcopum personaliter, & absolute Interdicti non est irrita, sed irritanda, libro 3. disp. 4. capit. 2. numero 11. & 12. fol. 217.
- 5 Effectus personalis interdicti non necessario sunt connexi, ibid. nu. 12.
- 6 Ignoranter excommunicatus, suspensus, vel Interdictus ex communi sententia, inualide in Episcopum, Prælatum etiã Religiosum, vel aliam dignitatem etiam Legati promouetur, ibidem numero 13. vsque ad 19. inclusive, folio 217. & 218.
- 7 Excommunicatus, suspensus, vel Interdictus ignoranter etiam inhabilis est ad munus Vicarij, & Gubernatoris Episcopatus nec non & compromissarii à nu-

mero 17. vsque ad 20. inclusive, folio 218. & 219.

- 8 Quomodo in literis non sit clausula absolutionis ad hunc effectum, ibidem nu. 22. fol. 219.
- 9 Quorum literarum impetratio sine hac clausula effectum nulla, ibidem numero 21.
- 10 Papa scienter promouens excommunicatum, suspensum, vel interdictum censetur eum eo dispensare, ibidem numero 24.
- 11 Poterit absens à censura absolui ad promotionem in Episcopum, ibidem num. 25. fol. 239.
- 12 Oppositio, quam habent maior excommunicatio, suspensio, & Interdictum cum Episcopatus beneficio, quoad fructus expenditur, libro 3. disput. 4. cap. 3. per totum fol. 220.
- 13 Conlatio beneficij præsertim Episcopatus facta excommunicato, suspenso, vel Interdicto, interueniente postea dispensatione, plerumque coalescit, ibidem numero 8. vsque 12. inclusive, folio 222.

Præterea vide excommunicatio à numer. 27. vsque ad 42. inclusive.

Vide Anathema, Censura, excommunicatio, suspensio, Irregularitas.

Interpretari, & Interpretatio.

- 1 Interpretatio quid sit, libro 2. disput. 1. c. 1. numero 12. libro 55.
 - 2 Interpretatio bifariam consideratur, ibid. numero 15. fol. 56.
 - 3 Quando pure doctrinalis dicenda sit, quando authentica, ibid.
 - 4 Quid sit æquitas, ibid. folio 56.
- Vide Lex,
Ioannes.
- 1 Commendatur Ioannes à Ribera Archiepiscopus Valentinus, & Patriarcha Antiochenus, libro 2. disput. 5. capit. 1. numero 15. fol. 117.
 - 2 Ioannis Baptistæ à Constancio Archiepiscopi Cosentini pudicitia laudatur, libro 3. disputat. 3. cap. 1. numero 22. folio 207.

Iosephus.

- 1 Correctionis ordinem à natura præscriptum cum fratribus Ioseph seruauit, libro 3. disputat. 8. capit. vltim. numero 3 folio 334.

Ira.

- 1 Ira gradus, libro 3. disput. 3. capit. 1. numero 10. fol. 263.
- 2 Qua ratione frændanda sit ira, ibidem numero 11.

Irre-

INDEX RERVM,

Irregularis, & Irregularitas.

- 1 Est irregularis canonicè illegitimus saltem ad spiritualia, lib. 2. disp. 2. capit. 1. numero 43. fol. 78.
- 2 Hæc irregularitas ad filios extenditur Religiosorum, ac Presbyterorum, ibid. numero 24.
- 3 Refertur sententia docens ob delictum, atque illegitimos natales occultos non incurri irregularitatem, libro 2. dispu. 2. cap. 2. numero 1. fol. 79.
- 4 Sententia contraria habetur, ibidem numero 2.
- 5 Non est improbable per defectum natalium, occultè illegitimorum non contrahi irregularitatem, ibidem numero 3.
- 6 Vera sententia contrahi docet irregularitatem etiam ob natales occultè illegitimos, ibidem, numero 4. & 5. folio 80.
- 7 Ratio cur irregularitas incuratur ob homicidium dubium, libro 2. disput. 2. cap. 2. à numero 18. vsque ad 21. inclusivè, fol. 83. & 84.
- 8 Ob solam expositionem irregularitas non contrahitur, ibidem nu. 24.
- 9 Putans quis se esse irregularem, ut talem se gerere tenetur, etsi posset in contrarium conformare conscientiam, libr. 2. disputation. 2. capit. 4. numero 4. folio 88.
- 10 Nulla irregularitas ob delictum imposita contrahi potest ob ignorantiam venialiter peccaminosam, libr. 2. disput. 3. c. 4. numero 14. fol. 105.
- 11 Ignorantia inuincibilis, & mortaliter culpabilis, dummodo crassa, vel supina, non sit, tam facti, quam iuris pœnam statuentis irregularitatis in matrimonium clandestinum, ab illa excusat pœna, ibidem numero 17. fol. 106.
- 12 Ex quo delicto nascatur irregularitas illegitimorum natalium, ibidem numero 19. libro 107.
- 13 Secularis Princeps neque directè, neque indirectè tollere illegitimorum natalium irregularitatem in ordine ad spiritualia potest, libro 2. disput. 5. capit. 1. numero 1. folio 114.
- 14 Pontificia data dispensatio, sine causa ad tollendam illegitimorum natalium irregularitatem, valida est, ibidem, numero 7. & 8. at illicita, numero 10. fol. 114. & 115.
- 15 Delictum irregularitatem illegitimationis inducens aperiendum est indicato modo opportuno ad dispensationem percipiendam, ibidem numero 18. folio 117.
- 16 An Episcopo dispensandi sit potestas in illegitimorum irregularitate natalium ad Episcopatum, libro 2. disput. 5. cap. 2. per totum folio 117.
- 17 Communis opinio negat Episcopo facultatem dispensandi in illegitimorum natalium irregularitate, ibidem num. 2. fol. 118.
- 18 Secunda opinio concedens insufficienter ab Auila probatur primo, ibidem numero 3.
- 19 Impugnatur Auila ratio, ibidem numero 4.
- 20 Secundo probatur insufficientius conclusio ab Auila, ibid. num. 5.
- 21 Prima sententia negans hanc facultatem Episcopo est probabiliter ab extrinseco, & securior, ibidem numero 6. folio 118. & 119.
- 22 Secunda opinio concedens, est satis sapienter probabilis ab intrinseco, ibidem numero 7. 8. & 9. fol. 119.
- 23 Per Tridentinum Episcopis concedens facultatem dispensandi in irregularitatibus &c. fit restrictio ad ius antiquum, ibid. numero 10.
- 24 Quicquid potest Pontifex in vniuersa Ecclesia per se loquendo, potest etiam Episcopus in sua Diocesi, exceptis ad vniuersalem Ecclesiam spectantibus, ibid. numero 11.
- 25 Facultas concessa à Tridentino Episcopis dispensandi in irregularitatibus occultis iure ordinario illis competit, ibid. numero 12. fol. 120.
- 26 Vbi cumque committitur dispensatio, & Papæ specificè non referatur, eius commissio censetur potestas Episcopo, ibid. numero 13.
- 27 Multas potest Episcopus irregularitates dispensare ex iure antiquo, ibidem numero 14. & 15. fol. 120.
- 28 Affertur ratio cur Tridentinum facultatem Episcopis fecerit de occultis, ibid. numero 16. folio 121.
- 29 Episcopi est dispensare in irregularitate contracta à Clerico excommunicato occulto, publicè ministrante, libro 2. disputat. 5. capitulo 3. numero 15. folio 124.
- 30 Et in irregularitate contracta à publico excommunicato, secreto celebrante, ibidem numero 16.
- 31 Idem est de excommunicato publico in vna Ciuitate, & occulto in alia, in qua publicè facit sacrum, ibidem numero 17.

INDEX RERVM.

- 32 Disconus solemniter baptizans coram multis ignorantibus hoc ei esse iure prohibitum, irregularitatem contrahens, poterit probabiliter dispensari ab Episcopo, ibidem numero 16. fol. 124.
- 33 Irregularitas illegitimorum natalium, vel quoduis aliud delictum ad forum contentiosum relatum, & declaratum nullum per quamcumque sententiam absolui, vel tolli potest ab Episcopo, ibid. numero 34. fol. 126.
- 34 Nullum occultum crimen, præter homicidium, irregularitatem aliquam inducit ad ordines, vel Episcopatum, libro 3. disput. 2. capit. 3. nu. 2. fol. 194.
- 35 Crimina depositione digna nota tamen per sententiam definitivam, irregularitatem inducunt, nullamque reddunt electionem Episcopi, ibidem numero 4. & 5. fol. 195.
- 36 Item si notoria sint per confessionem, spontaneam, vel evidentem facti, si penitentia sint deleta, vel infamiam iuris inducant, ibid. à nu. 5. vsque ad 8. inclusivè, fol. 195. & 196. & 197.
- 37 Omne peccatum mortale, licet prius vitæ æterna, non tamen inducit irregularitatem, vel inhabilitatem ad dignitatem, libro 3. disput. 2. capit. 4. numero 2. 3. 4. fol. 200.
- 38 Minori ligatus excommunicatione Episcopalem suscipit ordinem valide, & illicite, quin irregularitatem contrahat, lib. 3. disp. 4. cap. 4. num. 18. fol. 229
Vide Anathema, Censura, Excommunicatio, Suspendio, Interdictum,

Irritatio, & Irritum.

Vide Lex.

Iudas.

- 1 Paternè correptus prius fuit Iudas à Christo Domino, libro 3. capit. ultimo numero 5.

Iudex.

- 1 Iudex dubitans de illegitimis natalibus expositi, atque ordinati, ei favere teneatur, neque adstringere ad non exercendum in ordine, libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 11. fol. 82.
- 2 A fortiori si probabili opinione se conformaverit Iudex, ibidem.
- 3 Apud quem Iudicem causa illegitimorum natalium agnoscenda sit, libro 2. disput. 2. cap. 4. numero 12. fol. 89.
- 4 Iudex ex suspitione condemnans iniustitia laborat, libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 17. folio 280.

- 5 Iudex extorquens delictum iniuste non potest ultra procedere, libro 3. disput. 8. capit. 9. numero 11. fol. 317.

Iuramentum.

Vide Votum.

Iurisdictio.

- 1 De essentiali Episcopatus ratione asseritur Iurisdictio ad aliquam Ecclesiam, non actualis, sed radicalis, libro 1. disput. 1. cap. 4. numero 6. fol. 13.
- 2 Actualis applicatio iurisditionis ad hæc vel illam Ecclesiam iuris est Ecclesiastici, ibid. nu. 7. fol. 14.

Iuris Doctor.

- 1 Ad Episcopatum satis non est iuris civilis peritia. libro 3. disp. 1. capit. 1. numero 13. folio 180.
- 2 Iuris Cæsarei Doctores Sacre Pœnitentiariæ literas non possunt expedire, ibidem.
- 3 Canonum peritus Iuris Consulto præferendus ad Episcopatum, libro 3. disput. 1. cap. 2. numero 5. fol. 185.
- 4 Etiam si non nihil Canonum Iuris Consultus sciret, ibid. nu. 6. fol. 186.
- 5 Vtriusque Iuris Doctor puro Canonistæ præhabendus, Theologus Canonistæ, puro Theologo, vel Canonistæ tantum præstat, ibid. nu. 7.
Vide Doctor, Canonistæ, Theologus

Ius.

- 1 A Iure veteri ni à nouo expressè corrigatur, minimè recedendum est, lib. 2. disput. 3. cap. 3. nu. 11. fol. 106.
- 2 Lex posterior, quæ generaliter, atque indistinctè loquitur, limitanda est per specialem antiquiorem, libro 2. disput. 3. cap. 5. nu. 5. fol. 109.
- 3 Ius civile vim legitimandi ad religiosam professionem dare nequit, libro 2. disput. 4. cap. unico, nu. 9. fol. 112.
Vide Lex, Pontifex, Dispensatio.

L.

Legatus.

- 1 Cardinali Legato aliquando est potestas, mentem, legemque Pontificis interpretandi, libro 2. disput. 1. capit. 3. numero 23. fol. 65.
Legitimari, & Legitimare.
- 1 An subsecquens matrimonium validum prolem omnino legitimer, libro 2. disput. 3. cap. 1. per totum fol. 91.
- 2 Discrimen inter legitimationem, & dispensationem.

INDEX RERVM,

- fationem in illegitimis natalibus, ibid. numero 2.
- 3 Prima opinio Naturalem, vt à Notho distinctum tantum per matrimonium legitimari docet, ibidem numero 3. & 4. folio 92.
- 4 Secunda opinio legitimari quidem docet matrimonio subsequenti prolem ad ordines, ceteraque dignitates, Episcopatu minores, non autem ad Episcopatum, ibidem numero 5.
- 5 Quoduis validum etiam infidelium, matrimonium, prolem legitimat habitam à Patribus antea non impeditis ad contrahendum, ibidem numero 6. & 7. folio 92. & 93.
- 6 Ad legitimandam prolem non indiget matrimonium instrumentis dotatibus, ibidem, numero 8. & 9. folio 93.
- 7 Matrimonium habet vim legitimandi, tamen si contractum immediate non sit ibidem numero 10. & 11.
- 8 Probabilior sententia docens quemuis natum ex patribus non impeditis per subsequens matrimonium non legitimari, ibid. numero 12.
- 9 Etiam ad Episcopalem dignitatem, ibid. numero 13. fol. 94.
- 10 Idque Iuris fictione, ibidem num. 14.
- 11 Expenditur cap. *Innotuit de elect.* penes variam lectionem, ibid. nu. 15.
- 12 Ad Cardinalatus celsitudinem subsequens matrimonium non legitimat, ibidem, numero 16.
- 13 An quodcumque matrimonium etiam inualidum, non tamen clandestinum, prolem legitimet, lib. 2. disput. 3. cap. 2. per totum fol. 117.
Præterea vide Matrimonium à nu. 6. vsq; ad 17. inclusivè.
- 14 An matrimonium clandestinum alioquin inualidum, prolem legitimet, libro 2. disput. 3. cap. 3. per totum fol. 98.
- 15 Quodnam sit matrimonium clandestinum ibid. nu. 2.
- 16 Variæ sententiæ, ibidem numero 3. & 4. fol. 98. & 99.
- 17 Ex quovis alio impedimento matrimonium clandestinum sit nullum, prolem non legitimat, ibid. numero 5. 6. 7. & 8. fol. 99. & 100.
- 18 Matrimonium clandestinum ex defectu denuntiationum legitimare prolem, sentiunt aliqui, ibid. num. 9. & quidem magis probabiliter si publicè contractum esset, ibid. nu. 13 fol. 101.
- 19 *Matrimonium clandestinum ex defectu denuntiationum certum est in utroque foro non legitimare prolem, ibidem, numero 10. & 11. fol. 100.
- 20 Merito maior statuitur poena in prolem ex matrimonio clandestino, alias etiam inualido, quàm ex fornicatione susceptam, ibidem numero 14. fol. 101.
- 21 Filius natus in matrimonio Clandestino alias nullo, approbato tamen per Ecclesiam, etiam si postea detegatur impedimentum, est legitimus, ibidem numero 15.
- 22 Probabilius est matrimonium Clandestinum alias nullum post approbationem Ecclesiæ prolem acceptam, & natam legitimare, ibid. nu. 16. fol. 101.
- 23 Matrimonium clandestinè contractum, in gradu prohibito, vel alio impedimento ex ignorantia crassa, non tamen temeraria, vel affectata, probabiliter prolem legitimat, libro 2. disput. 3. capit. 4. nu. 17. & 18. fol. 106. & 107.
- 24 Matrimonium clandestinum, alias inualidum, contractum ex ignorantia crassissima, prolem legitimandi vim non habet, ibid. numero 24. folio 108.
- 25 Item ex affectata, ibid. nu. 25.
- 26 An matrimonium clandestinum, cetera validum, prolem legitimet antea susceptam à parentibus habilibus ad contrahendam tempore conceptionis, aut natiuitatis, libro 2. disput. 3. capit. 5. per totum folio 108.
- 27 Prima sententia docens legitimari prolem antea susceptam per matrimonium clandestinum, cetera validum, ibidem numero 1.
- 28 Et prolem in ea susceptam, ibid. nu. 2.
- 29 Relata opinio post Tridentinum non est probabilis, ibid. nu. 3 fol. 109.
- 30 Absolutè verum est, matrimonium clandestinum, alioquin validum, non legitimare prolem vllam, ibid. nu. 4.
- 31 Non potest Pontifex directè legitimare, quoad bona temporalia, & civiliter in toto orbe, libro 2. disput. 5. capit. 1. nu. 2. folio 114.
Vide Professio, Illegitimi, Matrimonium. Legitimitas Legitimatus, & Legitimus.
- 1 Legitimi Natales Episcopi quàm notorii esse debeant, libro 2. disput. 2. capit. 2. per totum folio 78.
Præterea vide Illegitimus à num. 23. vsque ad 29. inclusivè.
- 2 Dispensatio, vel legitimatio eo difficilior est, quo ex turpiori congressu natus est filius, libro 2. disput. 3. capit. 1. numero 17. & libro 2. disput. 5. capit. 1. numero 13. fol. 77. & 117.
- 3 Legitimatus ad omnem dignitatem est habilis, libro 2. disput. 5. cap. 5. numero 8 folio 133.
- 4 Legitimatus à Papa omnibus poterit ordinibus

INDEX RERVM.

dinibus initiari, ibid. numero 9.

- 5 An illegitimus à Papa promotus ad Episcopatum consecratur legitimatus, vel dispensatus, libro 2. disput. 5. cap. 6. per totum fol. 133.

Præterea vide Dispensatio à numero 19. vsque ad 46. inclusivè.

- 6 Filij legitimi habiti ante nobilitatem Patris eam aliquo pacto participant, libro 2. disput. 6. capit. 1. numero 11. fol. 132.

- 7 An legitimati nobilitate gaudeant, ibid. numero 17. fol. 154.

Vide Mater.

Lenocinium.

- 1 Lenocinium infamia plectitur, libro 3. disput. 2. cap. 2. nu. 18. fol. 192.

Lex.

- 1 Triplex naturalis legis consideratio libro 2. cap. 1. numero 1. fol. 53.
- 2 Naturalis propria, ibid.
- 3 Naturalis lex antecedens fundamentalis una, altera subsequens actualis indicij, ibid. numero 2 fol. 54.
- 4 Naturalis lex ipsa est natura rationalis, ut talis, ibid. numero 3.
- 5 In Deo, seclusis imperfectionibus, lex concedi potest, ibid. numero 4.
- 6 Qua ratione lex naturalis diuina dei possit, ibid. nu. 5. fol. 55.
- 7 Lex diuina legem naturalem per quendam sua præcepta, ut materiam exprimit, ibidem numero 6.
- 8 Duplex est ius naturale diuinum, ibidem numero folio 55.
- 9 Quid sit legis initatio, ibid. nu. 8.
- 10 Quid sit abrogatio, ibid. nu. 19.
- 11 Quod derogatio, ibidem nu. 10. fol. 55.
- 12 Subrogatio quid sit, ibid. nu. 11.
- 13 Interpretatio quid, ibid. numero 12.
- 14 Quid Disputatio, ibid. num. 13. fol. 56.
- 15 Quomodo Dispensatio, at Declaratio distinguantur, ibid. nu. 14.
- 16 Interpretatio bifariam consideratur, ibidem numero 15. fol. 57.
- 17 Quando purè doctrinalis dicenda sit, quando authentica, ibid.
- 18 Quid sit æquitas, ibid.
- 19 Prima sententia in utriusque iure diuino Pontificem dispensare docet, posse, lib. 2. disput. 1. cap. 2. nu. 1. fol. 57.
- 20 Probatur, ab inductione casuum, ius naturale esse dispensabile, ibid.
- 21 Probatur hoc idem ratiocine, ibid. nu. 2.
- 22 Ius diuinum dispensabile demonstratur ex matth. 16. ibid. num. 3.
- 23 Probatur hoc idem ex varijs dispensationibus datis, ibid. nu. 4.

- 24 Secunda sententia negans facultatem in iure diuino dispensandi Summo etiam Pontifici ex vrgentissima causa ibid. numero 5. fol. 58.

- 25 Tertia sententia in quocumque iure asseret posse Pontificem dispensare, ibid. numero 6 & 7. fol. 58. & 59.

- 26 Ex peccare, vel cum alijs coincidere demonstratur, ibid. à numero 8. ac deinceps folio 59.

- 27 Nullus Summo Pontifice in iure diuino dispensare potest, ibid. nu. 9.

- 28 Naturalis lex diuina neque irritari, neque abrogari, neque derogari potest, ibid. numero 10.

- 29 Lex naturalis subrogationem potest subire, libro 2. disput. 1. capit. 3. numero 1. fol. 10.

- 30 In iure naturali directe Summus Pontifex dispensare non potest, ibid. numero 2. & 3. fol. 61.

- 31 Probatur diuinum non esse directe per Summum Pontificem dispensabile, ibidem nu. fol. 62.

- 32 Naturalis lex diuina, fœdus æternum à sacris literis merito dicitur, ibidem numero 7.

- 33 Inferior in lege Superioris immediate dispensare non potest, ibid. nu. 8.

- 34 Vex datur ratio iur in nouiis possit in iuris diuini naturalis absolutij Pontifex dispensare, neutiquam in alijs, ibidem numero 11. fol. 63.

- 35 Lex naturalis proprie capax non est Epykia, ibidem numero 12.

- 36 Quomodo Epykia in deposito non restituendo, totum non habeat, ibidem numero 13. fol. 64.

- 37 Mors in propriam defensionem necessariam, vel publica auctoritate illata, quin interueniat Epykia liuita est, ibidem numero 14. fol. 64.

- 38 Lex diuina, & gratiæ, obnoxia non est Epykia, ibidem num. 16.

- 39 Lex naturalis diuina authenticæ capax est interpretationis, quæ summi Pontificis est propria, ibid. nu. 21.

- 40 Qua ratione dicenda sit authentica Pontificis interpretatio, ibidem numero 22. fol. 65.

- 41 Inferior potest aliquando Superioris interpretari legem, ibid. nu. 23.

- 42 Est in Ecclesia potestas indirectè dispensandi in iure naturali diuino humana nam supponente voluntatem, ibidem numero 24.

- 43 Est etiam Ecclesiæ potestas in eadem dispensandi humanam supponente voluntatem contractum incurrentem, ibid. numero 25. fol. 66.

Est

INDEX RERVM.

- 44 *Et* spiritalis hæc potestas ad solum spectans Christi Vicarium, non ad Principem secularem; ibidem numero 26. fol. 66.
- 45 Duplex ratio materiæ iuris diuini, ibidem nu. 35. fo. 69.
- 46 Iure naturæ cuncta fuere communia non positivè, sed negativè, libro 2. disput. 1. cap. 4. numero 1. folio 70.
- 47 Natura homini dedit libertatem, non tamen prohibuit, ne priuari posset, ibidem nu. 2.
- 48 Quo sensu servitutem asserant iuris Periti esse contra legem naturalem, ibidem numero 3.
- 49 Ius naturæ non præcipit, ut matrimonium sine tot testibus valeat, sed negativè se habet, neque additionem respuit, ibid. numero 4. fol. 70.
- 50 Nullus alienū, ut alienum retinere potest, à Principe tamen fieri potest, ne illud alienum, sed præscriptione censeatur proprium, ibidem numero 5.
- 51 Retentio rei, & sublatio physicè considerata, ex adiuncto tantum est contra ius naturæ, ibid. numer. 6. fol. 71.
- 52 Quomodo Deus non potens in iure diuino dispensare, potuit tamen mortem filij Abraham, spoliationem Aegyptiorum, ac similia Iudæis præcipere, ibid. numero 7.
- 53 Non est contra ius naturæ gladium furio-
so, aut Domino, depositum irrationa-
biliter petenti denegare, ibidem nume-
ro 8. fol. 71.
- 54 Facultas indirec-^{te} dispensandi in iure na-
turali diuino expediens fuit Ecclesiæ,
ibidem numero 9.
- 55 Ex vniuersali facultate à Christo concessa Petro, *Quicquid ligaueris &c.* & *quicquid solueris, &c.* minime deducitur fa-
cultas direc-^{te} dispensandi in iure natu-
rali diuino, ibidem numero 10.
- 56 Quo sensu inter fauorabilia numerata sit
dispensandi facultas, ibidem numero
11. folio 71.
- 57 Quinam sit temerarius transgressor legis,
lib. 2. disp. 3. cap. 4. nu. 2. fol. 107.
- 58 Vnum, & idem verbum ad diuersa referri
potest iuxta eorū qualitatem propriā,
pro viribus tamen id vitandum est in
textu doctrinali, libro 2. disput. 5. cap.
4. numero 2. fol. 128.
- 59 Propria verborum forma non est deseren-
da, lib. 3. disput. 4. capit. 4. numero 21.
fol. 229.
- 60 Ex præmio legis, vel statuti mens deduci-
tur legislatoris, ac germanus decreti se
suis, libro 4. disputat. 1. capit. 4. numero
4. fol. 349.

- 61 Lex posterior indistincta per priorem ex-
plicanda, ac limitanda est, libro 4. disp.
ult. cap. vnic. numero 5. fol. 492.

Vide Verba Præceptum.

Lex penalis.

Vide Poena.

Licentiat.

- 1 Qui dicuntur licentiat, libro 3. disput. 1.
1. capit. 1. numero 10. fol. 180.
- 2 Licentiat sacrorū Canonum, vel Theo-
logiæ Priuilegia, ratione dignitatis
Doctoribus concessa, non competunt,
quamuis competant, quæ concedantur
ratione exercitij, ibid.
- 3 Sacre Pœnitentiariæ literas Licentiat ex-
pedire non possunt, ibidem num. 11.
- 4 Licentiat siue iuris Canonici, siue Theo-
logiæ, Præsul esse potest, ibidem num.
13. & 14. fol. 180.

Litteræ.

- 1 Nō requiri clausulam in litteris Principis
ex certa sententia sentiunt nonnulli, li-
bro 2. disputat. 5. capitulo 6. numero 7.
folio 135.
- 2 Quomodo inhabilitas expressa est in litte-
ris concessionis præsumitur Princeps
dispensare, ibid. num. 13. fol. 136.
- 3 Sacre Pœnitentiariæ literas licentiat ex-
pedire non possunt, libro 3. dipu. 1. cap.
1. numero 11. fol. 180.
- 4 Iuris Ceteri Doctores Sacre pœnitentia-
riæ literas non possunt expedire, ibid.
numero 13.
- 5 Litterarum impetratio erit annullanda,
vbi electio erit irritanda, libro 3. dispu.
4. cap. 4. numero 29. fol. 230.

Ludus.

- 1 Ludus periculosus infamia plectitur, lib.
3. disput. 2. cap. 2. num. 17. fol. 192.
- Ludus cum feris.*
- 1 Locatib operis ad pugnam cum feris in-
famia plectitur, libro 3. disput. 2. capit.
2. num. 18. fol. 192.

M.

Magister.

- 1 **M**agister, ac Doctor in Theologia,
idem est, libro 3. disput. 1. capit. 1.
numero 9. fol. 180.

Mala fides.

Vide Fides.

Manfer.

Vide Illegitimi.

Mater.

- 1 Matri etiam in discrimine vitæ filium il-
legitimum asserenti non tenetur filius
credere, qui non habendus est irregu-
laris, lib. 2. disput. 2. cap. 4. num. 5. fol. 88.

Etiā si

INDEX RERVM.

- 3 Etiam probaretur eo tempore matrem adulterium commisisse, quo filium concepit, si tamen cohabitans viro fuerit, eumque peperit, legitimum habendum esse, ibid. numero 6.
 - 5 Etiam si eum peperisset extra domum mariti, ibid. numero 8.
 - 4 Eodem pacto filius concubinae, domi recte, concubini censendus est, & naturalis, ibid. numero 7. fol. 88.
- Matrimonium*
- 1 Matrimonium ratum antecedens matrimonio spirituali Episcopatus ex se non dissolvitur. libro 1. disput. 1. cap. 4. nu. 23. fol. 18.
 - 2 Ius naturæ non precipit, ut matrimonium sine tot testibus valeat, sed negativè se habet, neque additionem respuit, libro 2. disput. 1. cap. 4. num. 4. fol. 70.
 - 3 Nunquam in matrimonio iure naturali prohibitum à Summo Pontifice videtur dispensatum, ibid. numer. 17. fol. 73.
 - 4 Neque matrimonium, neque concubinitas est qualitas, quæ à natura inest, libro 2. disput. 2. cap. 3. num. 4. fol. 82.
 - 5 An subsequens matrimonium validum prolem omnino legitimet, libro 2. disput. 3. cap. 1. per totum, fol. 41.
Præterea vide Legitimari à numero 1. vsque ad 12. inclusivè.
 - 6 An quodcumque matrimonium etiam invalidum, non tamen clandestinum, prolem legitimet, libro 2. disput. 3. cap. 2. per totum fol. 95.
 - 7 Impedimenta dirimentia, & impediencia matrimonium, ibidem numero 2.
 - 8 Matrimonium utriusque coniugis cum mala fide contractum, vim non habet ad legitimandam prolem, ib. nu. 3.
 - 9 Matrimonium invalidum bona fide utriusque vel alterius coniugis, contractum, dummodo clandestinum non sit prolem ex eo suscipiendam legitimat, ibidem numero 4.
 - 10 Idem asserendum intercedente bona fide alterius, quamvis parens malæ fidei legitimus non esset habendus talis, ibid. numero 3. fol. 96.
 - 11 Legitimus censendus est talis filius, etiam lite mota, licet postea separarentur coniuges, & licet ante sententiam sit concepta, ibidem numero 6.
 - 12 Matrimonium invalidum contractum ex bona fide alterius saltem coniugis, dummodo clandestinum non sit, legitimat prolem antea susceptam per copulam merè fornicariam. ibid. nu. 8.
 - 13 Matrimonium invalidum, bona fide contractum legitimat prolem in eo susceptam à parentibus, etiam impedito eo impediencia ligatis, ibidem numero 7.
 - 14 Licet probabile sit matrimonium subsequens putatum verum, cum bona fide alterius coniugis, legitimare prolem antea susceptam, probabilius tamen est contrarium, ibid. numero 9. fol. 96.
 - 15 Impedimentum dirimens, tempore natiuitatis prolis existens, eius non obstat legitimationi, ibi. num. 10. fol. 97.
 - 16 Probabilius est, obstare legitimationi faciendæ per matrimonium impedimentum dirimens tempore conceptionis, & si tempore natiuitatis sit dispensatione sublatum, ibid. numer. 11.
 - 17 Non modo in foro externo, sed etiam in interno proles nata ab impedimento habentibus tempore conceptionis, esto sublata tempore natiuitatis illegitima est, ibidem numer. 12. fol. 98.
 - 18 An matrimonium clandestinum alioquin invalidum prolem legitimet, libro 2. disput. 3. cap. 3. per totum fol. 98.
Præterea vide legitimari à numero 14. vsque ad 22. inclusivè.
 - 19 Quæ ignorantia matrimonium clandestinum, alioquin invalidum, à pœna excusat, libro 2. disput. 3. capit. 4. per totum fol. 102.
 - 20 Proponitur explicandum *Cap. finale de clandest. despon. 5. si quis*, nec non cap. 5. sess. 24. Trid. ibid. num. 1. fol. 103.
 - 21 Ignorantia vincibilis, & moraliter culpabilis dummodo crassa, vel supina non sit tam facti, quam iuris pœnam statuentis irregularitatis matrimonium clandestinum, ab illa excusat pœna, ibid. numero 15.
 - 22 Matrimonium clandestinè contractum in gradu prohibito, vel alio impedimento ex ignorantia crassa, non tamen temeraria, vel affectata probabiliter prolem legitimat, ibid. numero 17. & 18. folio 106. & 107.
 - 23 *Cap. fin. de clandest. despon. ac Trid.* scienter, vel temerario per formalem, vel virtutalem contemptum clandestinè contractantes, cum impedimento, puniunt, ibidem numero 23. fol. 107.
 - 24 Matrimonium clandestinum, aliàs invalidum, contractum ex ignorantia crassissima prolis legitimandæ vim non habet, n. 24.
 - 25 Item ex affectata, ibidem numero 25. folio 108.
 - 26 An matrimonium clandestinum cetera validum, prolem legitimet antea susceptam à parentibus habilibus ad contrahendum tempore conceptionis, aut natiuitatis, l. 1. d. 3. c. 5. per totum f. 108.

Pri-

INDEX RERVM,

- 27 Prima sententia docens legitimari prole
antea susceptam per matrimonium,
clandestinum, cetera validum, ibid.
numero 1.
- 28 Et prolem in eo susceptam, ibid. nu. 2.
folio 109.
- 29 Relata opinio post Tridentinum non est
probabilis, ibid. nu. 3.
- 30 Absolutè probabilius est matrimonium,
clandestinum alioquin inualidum non
legitimare prolem vllam, ibid. nu. 4.
- 31 Explicatur cap. *Tanta*, & cap. *Quod nobis*
de cland. despons. ibid. nu. 6.
- 32 Iura imponentia penam clandestino ma-
trimonio in fauorem sunt animarum,
& amplianda, ibid. nu. 7. fol. 110.
- 33 Professio probabiliter matrimonium,
ratum antea contractum non soluit,
quod si soluat, ex Christi priuilegio ha-
bet, libro 2. disput. 4. cap. 1. numero 8.
fol. 112
- 34 Natus ex parentibus occultum habenti-
bus impedimentum dirimens, etiam
mala fide existentibus, poterit ab Epi-
scopo dispensari, libro 2. disput. 5. cap.
3. num. 19. fol. 124.
- 35 Idem dicendum si impedimentum diri-
mens fuerit publicum, dummodo filius
sit occultè exceptus, ibid. num. 20.
- 63 Vt poterit Confessarius pro impedimen-
to matrimonij delato ad forum ex-
ternum sacre Penitentiariæ literas ex-
pedire, ibid. num. 35. fol. 126.
- 37 Validè nullus Sacerdos assistit matrimo-
nio sub rati habitatione consensus Su-
perioris de futuro, lib. 2. disp. 5. cap. 7.
numero 17. fol. 143.
- 38 Rati habitio de præfenti non sola taciturni-
tate significata, satis est, vt alienus Sa-
cerdos matrimonio interfici, ibidem,
numero 57. fol. 146.
- 39 Ab Apostolorum memoria Præsulibus, ac
Presbyteris matrimonium contra-
hendum, semper prohibitum fuit, libro
3. dispu. 5. cap. 2. a numero 6. vsque ad
16. inclusiue, fol. 237 & 238.
- 40 Prohibitio contrahendi matrimonium,
clericis iuris est Ecclesiastici, ibid. nu-
mero 19. folio 238.
- 41 Infanti ordinato danda esset optio ad vsum
ordinis, vel matrimonij, libro 3. disput.
6. capit. 3. numero 4. fol. 256.
- 42 Idem dicendum de eo, qui per metum or-
dinatus est ibid. numero 5.
- 43 Idem de amente, ibid. nu. 6. fol. 257.
- 44 Idem probabiliter de ordinato ante pu-
bertatem, ibid. numero 7. fol. 258.
- 45 An, & quò iure ordo Sacer subseguens ir-
ricet matrimonium, libro 3. disp. 6. cap.
4. per totum fol. 260.
- 46 Per ordinem sacrum subseguens matri-
monium dirimitur. ibid. nu. 1.
- 47 Explicatur cap. *Vnicum* 35. quæst. 1. ibid.
numero 2.
- 48 Matrimonium subseguens dirimitur per
ordinem sacrum ratione voti, vel ex-
trinsecæ legis absolutæ, vel conditio-
natæ, ibid. nu. 3.
- 49 Episcopatus dirimit matrimonium sub-
seguens, ibid. nu. 4. fol. 261.
- 50 Potest cum his votis Pontifex dispensare,
ibid. nu. 5.
- 51 Imò vt etiam in ordine simul ministret
vxoratus, ibid.
- 52 Expenditur excommunicatio *Clem. Vnica*
de assens. & consanguinit. lib. 3. disp. 7.
nu. 2. per totum, fol. 264.
- 53 Ordine Sacro insignitus, nec scienter vt sic
contrahens matrimonium, Ecclesiasti-
cas non subdit censuras in foro interno
ibid. nu. 3. fol. 265.
- 54 Quid si alter coniux fuerit prædicti im-
pedimenti ignarus, ib. nu. 7.
- 55 In foro autem externo censeretur contra-
here censuras eas ignorans si ordi-
natus contraheret matrimonium, ibid.
nu. 8. fol. 267.
- 56 Excommunicatio *Clem. Vnica* neque di-
rectè, neque indirectè incurritur à so-
mina etiam scienter contrahente cum
Religioso, vel clerico ordinato, ibidem
numero 9.
- 57 Neque contrahitur à consultantibus, man-
dantibus, opem ferentibus, ad contra-
ctum huius matrimonij, ibidem nume-
ro 10.
- 58 Neque à Procuratore, per quem dictum
matrimonium iniretur, neque à Paren-
tibus nomine filiorum consensum ex-
plicantibus, ibidem numero 11. & 12.
folio. 268.
- 59 In foro externo subire censuras existima-
bitur ordinatus, vel religiosus contra-
hens sine intentione contrahendi, secus
in interno, ibidem a num. 13. vsque ad
18. inclusiue, folio 268. 269. 270. 271.
& 272.
- 60 Constitutus in Sacris contrahens sub con-
ditione, si Papa dispensauerit, censu-
ram non incurreret, ibidem numero 19.
fol. 272.
- 61 Contrahitur censura huius Clementinæ
per matrimonium etiam non confir-
matum, non tamen per sponsalia etiam
sequuta copula, neque per clandesti-
num, ibid. numero 20.
- 62 Altero dissentiente non contrahitur cen-
sura hæc in foro interno, neque à con-
sentiente in matrimonium, ibidem nu-
mero 21. fol. 273.

Ab

INDEX RERVM,

- 63 Ab hac censura excusat metus cadens in
constantem virum, ibid. numero 22.
- 64 Excusaretur etiam, qui cum non esset in
sacris falso putaret esse, ibidem numer.
23. & 24. fol. 174.
- 65 Reliqua spectantia ad hanc Clementinam,
ibidem numero 25.
- 66 Excommunicatio huius Clementinæ non
est reseruata, ibid. nu. 26. fol. 274.

Vide Illegitimi, Illegitimari,

Mendicans.

Vide Religiosus.

Mensis.

- 1 Quid in dubio diei, & anni, libro 2. disput.
7. cap. 1. numero 14, folio 167.
- Vide Dies, Termini dies, Annus, Tempus,
Aetas, Hora, Natiuitas.*

Metropolitanus.

Vide Archiepiscopus, Patriarcha.

Metus.

- 1 A suspensione lata per Tridentinum *sess.*
25. cap. 14. de reformat. per metum gra-
uem excusabitur quis à pœna, & à cul-
pa, libro 3. disput. 7. capit. 3. numero
37 fol. 286.
- 2 De metu nec ne excusante remigantes
Christianos apud Turcas contra Rem-
publicam Christianam, ibidem. Et an-
hi excusentur ab obligatione præcepti
diuini, ibid. numer. 38. fol. 287.
- 3 Etiam si metus fuerit ab intrinseco, cadens
tamen in constantem virum excusaret
ab hac suspensione, ibid. num. 39.

Monogamia.

- 1 Monogamia Præfulis secundum Apostoli
sensum expenditur, libro 3. disp. 5. cap.
1. per totum fol. 232.
- 2 Hæres Lutheri, ibidem numero 1.
- 3 Madeburgensium error, ibid. nu. 2.
- 4 Sensus Pauli est negatiuus, vt saltem mo-
nogamum desideret Episcopum, ibid.
num. 3. fol. 233.
- 5 Vsu Ecclesiæ nunquam bigami ordinati
sunt, ibidem numero 4.
- 6 Reijcitur Lutheri hæresis, ibid. nu. 5.
- 7 Non prohibet tantum Paulus multarum
vorum simul coniugium, ibid. nu. 6.
- 8 Poligamia Christianis vetita, ibidem nu-
mero 7. & 34.
- 9 Nec non olim Iudæis, ibid. nu. 8.
- 10 Quo iure prohibita, ibid. nu. 9.
- 11 Vfus Poligamiæ licitus Iudæis per inter-
nam tantum reuelationem, non fuit,
ibid. numero 10.
- 12 Quæ sunt traditiones Iudæorum non pha-

risaicæ, ibid. nu. 11.

- 13 Etiam Gentilibus prohibita Poligamia,
ibid. num. 12. fol. 234.
- 14 Apud barbaras nationes plures vxores
vni viro, vel plures vni vxori viros fuis-
se, ibidem numero 13.
- 15 Ratio cur Paulus vnus vxoris virum di-
xit Episcopum, ibid. numero 14. & 15.
fol. 234. & 235.

Mors.

- 1 Christo impositum fuit præceptum mor-
tis, quod qua ratione coherere possit
cum eiusdem libertate, libro 3, disput.
8. cap. 4. num. 2. folio 299.

Vide Christus, Præceptum.

Mortale peccatum.

Vide Peccatum.

Mulier.

Vide Mater.

N.

Natiuitas.

- 1 **P** Vnctum Natiuitatis ignotum, coniec-
tis probandum est, libro 2. disp. 7. cap.
4. à numero 9. vsque ad 14. inclusive,
fol. 174. & 175.

Naturales Filij,

Vide Illegitimi, Expositi.

Nobilis, & Nobilitas.

- 1 Illegitimi nobiles non sunt, libro 2. disp.
2. cap. 1. numero 12. & libro 2. disput. 6.
cap. 1. num. 15. fol. 153.
- 2 Nobilitatis ethimologia, libro 2. disput. 6.
cap. 1. numero 1. fol. 149.
- 3 Diuisio nobilitatis, ibid. num. 2.
- 4 Eiusdem descriptio, ibid. num. 3.
- 5 Vera definitio, ibid. numro 17 fol. 157.
- 6 Quid importet dignitas imbibita in de-
scriptione nobilitatis, & quam hæc re-
lationem dicat, ibidem numero 4. fo-
lio 149.
- 7 Per causas, per proprietates, aliosque mo-
dos ab alijs nobilitas explicatur, ibid.
numero 5. fol. 150.
- 8 Actiones, ac passionis, quas propriè respi-
cit nobilitas, ibid.
- 9 Rerum scientia, licet ad nobilitatem non
parum conducatur de illius tamen essen-
tia non est, ibid. numer. 6. fol. 150.
- 10 Nosci ad essentiam non spectat nobilita-
tis, ibid. numer. 7.
- 11 Qua ratione nobilis dicatur, quasi notus,
ibidem.
- 12 Nobilitas maiorum virtutum, ac splendo-
rem postulat, & si in eo sita non sit,
ibidem numero 8. fol. 151.
- 13 Quis sit ingenuus, quis gentilis homo,
ibid. num. 9.

Quo?

INDEX RERVM,

- 14 Quomodo antiquitas ad nobilitatem faciat, ibid. numero 10.
 - 15 Quibus concebatur anulus, ibidem folio 151.
 - 16 Sine antiquitate nobilitatis, potest quis esse nobilis, ibidem, numero vndecimo.
 - 17 Potiori tamen ratione is generosus dicendus esset, ibidem numero nono folio 151.
 - 18 Persona æqualis meriti, antiquioris tamen nobilitatis, præferenda est homini, cætera nouo, ibidem numero 11. folio 152.
 - 19 Rationes, cur ad nobilitatem antiquitas conferat, ibid.
 - 20 Esto nonnunquam maiores à posteris nobilitentur, propriè tamen ab auis, atque uis, maioribusque nobilitas ad posteros promanat, ibidem numero 12. folio eodem.
 - 21 Filij adoptiui parentum nobilitate non potiuntur, ibidem num. 13.
 - 22 Filij legitimi habiti ante nobilitatem patris, eam aliquo pacto participant, ibid. numero 14. fol. 153.
 - 23 Illegitimi à nobilitate amouendi sunt, ibid. numero 15.
 - 24 Arcentur à successione feudorum, ibid.
 - 25 Comprehenduntur statutis poenarum, à quibus exempti sunt nobiles, ibid.
 - 26 Non possunt illegitimè gentilitio stemmate patris uti, vel eandem usurpare denominationem familiæ, ibid.
 - 27 Vnde ignobilitas illegitimorum promanat, ibidem numero 16. 17. & 19. folio 154.
 - 28 Quid sentiendum sit de legitimatis, ibid. num. 17.
 - 29 Quid de suscepto ex muliere ignobili, ibid.
 - 30 Transversales hæredes nobilitate non gaudent, ibid. numero 20.
 - 31 Obscura posterum gesta maiorum nobilitatem scdant, ibid. num. 21.
 - 32 Christianæ virtutes maximè nobilitatem exornant, ibidem, num. 22.
 - 33 Religionis ingressus non obscurat nobilitatem, ibidem num. 23.
 - 34 Vix diuitiæ locum in nobilitate habent, ibid. nu. 24. fol. 156.
 - 35 Sunt tamen penès varias considerationes remotæ causæ, effectus, atque ornamenta nobilitatis, ibid. numero 25.
 - 36 Diuites fortunati dicendi sunt potius, quàm nobiles, ibidem.
 - 37 Patriæ splendor nobilitati nonnihil confert, ibidem num 26.
 - 38 Momenta, ex quibus nobilitas deriuanda ibidem, num. 27. fol. 157.
 - 39 Hostiensis in nobilitatem agens reprehenditur, ibid. num. 28.
 - 40 An præstet Episcopum nobilem esse, quàm ignobilem, lib. 2. disp. 6. cap. 2. per totum fol. 257.
 - 41 In casu necessitatis, vel euidentis utilitatis Ecclesiæ nobilis ignobili sufficientiori præferendus est, ibidem numero 2. fol. 158.
 - 42 Ignobili nobilis absolute præhabendus, ibid. num. 3.
 - 43 De Episcopo specialiter id probatur, ibid. numero 4. folio 159.
 - 44 Nobilis præsentatus ignobili pariter præsentato præhabendus, ibidem numero quinto folio 160.
 - 45 In dispensatione multitudinis beneficiorum compatibilium nobilitati maximè consulendum, ibid. num. 6.
 - 46 Nobilitas expeditiorem reddit dispensationem in desiderata ætate ad beneficia, ibid. num. 7.
 - 47 Canonicus nobilis ignobilem antiquiorè præcedit, ibid. num. 8.
 - 48 Votis paribus nobilis electus deferendus ignobili, ibid. num. 9. folio 160.
 - 49 In dubijs fauendum est nobilitati, ibidem numero 10.
 - 50 Quomodo intelligatur, quod Doctor ignobilis nobili præferendus sit, ibidem, numero 8. 11. & 12.
 - 51 Quomodo non datur in his exceptio personarum, ibidem numero 13. & 14. fol. 161. & seq.
 - 52 Admauit Christus Dominus nobilitatē, ibid. numero 15. & 16. fol. 161. & 162.
- Nomen.*
- 1 Nominum origo, libro 1. disputat. 1. cap. 1. numero 3. fol. 2.
 - 2 Quid sit nomen, ibidem numero quarto, folio 3.
 - 3 Quid nomen commune, ibidem numero quinto.
 - 4 Quid nomen proprium, ibidem numero 5. & 6.
- Nomen Religios.*
Vide Religiosus.
Nomen Nouitij.
Vide Nouitius.
Nomen Episcopi.
Vide Episcopus.
Non obestante.
Vide Clausula Dictionis.
Nothus.
Vide Illegitimi, Expositi.
- Notorium.*
1. Publicum est nomen generale, ac idem, quod notorium, libro 2. disputat. 5. cap. 3. numero 4. fol. 122.

R r

Noto

INDEX RERVM.

- 3 Notorium alterum iuris est, alterum facti, ibid.num.5.
- 4 Notorium notorietate iuris est, quod sententia, vel confessione, vel coniunctione, vel demum presumptione tale est, ibid.num.6.
- 5 Notorietas facti est clara, & famosa locutio, ex euidencia rei resultans, quæ nulla tergiversatione celari potest, ibi. num.7.fol.122.
- 6 Dux regulæ ad notorietatem facti dignoscendam, ibidem numero 8.
- 6 Famofum est diuersum à notorio, opposito occulto, ibidem numero 9.
- 7 In Cœnobio mediocri publicus percussor Clerici habendus est, qui percutit coram se, ibidem numer.10. fol.123.
- 8 Paritas, quæ seruatur inter personas in ordine ad populum per se loquendo, seruanda est inter domos, familiasque in ordine ad Ciuitatem, ibidem numero 11.
- 9 Satis est ad notorietatem in Ciuitate, quod tale sit in eius vicinia, ibidem numero 12.
- 10 Est etiam illud notorium, quod ita fit palam, vt facili negotio cognosci possit in loco, & vicinia, ad noticiam totius Urbis apta, & notabili, ibid. numero 13. folio 123.
- 11 Ad notorietatem delicti publicitas facti physici satis non est, sed tale debet esse delictum in ratione morali ibid. numero 14. libro 124.
- 12 Crimen alterius complicitis in iudicium, delatum, erit penes datam sententiam, notorium, secus autem alterius condellatum, ibidem numero 24. folio 125.
- 13 Idem esset de irregularitate illegitimorum natalium ad forum deductum contentiosum, ibid. num.25.
- 14 Altera sententia non solum deductionem, sed probationem etiam in foro contentioso desiderans ad notorietatem delicti, ibid. numer.26.
- 15 Ex hac sequitur quamcumque culpam, (vna homicidij voluntarij excepta,) & censuram in foro externo non probatam, etsi deductam censi occul- tam, & absolui, vel dispensari ab Episcopo posse, ibidem numero 27. folio 125.
- 16 Sequitur etiam vnus complicitis delictum probatum in foro externo fore publicum, neque occultum, secus alterius deductum, & non probatum, ibidem num.28.
- 17 Delictum tunc probatum in foro externo est omnino publicum, ibidem nume-

ro vigesimonono.

- 18 Si reus iuste per allegata, & approbata, absoluat, illud delictum censendum non est publicum, ibidem numero 30. fol.125.
 - 19 Etiam si iniquis artibus innocens declaratus fuerit, ibid. num.31.
 - 20 Delictum iuxta hanc sententiam semiple- ne etiam probatum manet occultum, ibidem numero 32. fol.126.
 - 21 Irregularitas illegitimorum natalium, vel quoduis aliud delictum delatum, & declaratum nullum per quamcum- que sententiam absolui, vt tolli po- test ab Episcopo, ibidem numero tri- gesimoquarto.
 - 22 Vt poterit Confessarius pro impedi- mento matrimonij delato ad forum ex- ternum sacre Pœnitentiariæ litteras expedire, ibidem numero 35. folio 126.
 - 23 Probabiliter sentiunt alij delictum dedu- ctum, & punitum, non remanere pu- blicum, quominus ab Episcopo ab- solui possit, ibidem numero trigesimo sexto.
 - 23 Probabilius tamen est contrarium, ibidem numero 27. fol.126.
 - 25 Notorius Clerici percussor notorietate, tantum facti est excommunicatus vi- tandus, libro 2. disputation.5. capit.4. numero 6. fol.128.
 - 26 Probabilius est, posse circa casum san- ctum, prout à notorio distinctum, Epi- scopam sua vti auctoritate, ibid. num. 13. fol.130.
- Vide Occultum.

Novitatus, & Nouitius.

- 1 Nomine Religiosorum probabiliter ve- niunt Nouitij in fauorabilibus, libro primo, disputat.1. capit.1. num.14. fo- lio 6.
- 2 Capax est Nouitius beneficij regularis, etiam si habitum adhuc non recepe- rit, libro 4. disputat.1. capit.1. numer. 1. fol.336.
- 3 Nouitius licet ad dignitatem intra Reli- gionem non possit, valet tamen in- Episcopum eligi, libro 4. disputation. prima, capit. secundo numero quarto, folio 339.

Obedientia,

- 1 **A**n iussus Episcopatum adire, possit omnino recusare, libro quarto di- sputat. secunda capit. tertio per totum foli.372.

Pre:

INDEX RERVM.

Præterea vide Episcopatus.

Vide Votum, Præceptum.

Oblatio.

Vide Ignorantia.

Occasio.

Vide Periculum.

Occidere.

- 8 Ratio cur irregularitas incurratur ob homicidium dubium, libr. 2. disput. 2. cap. 3. à numero 18. vsque ad 21. inclus. fol. 83. & 84.

Occultum.

- 1 Occultum non sumitur in *cap. 6. sess. 24. Tridentini* pro interno, sed pro eo, quod non est publicum, vel notorium, libro 2. disputation. 5. capit. 3. numero 3. folio 122.
- 2 Quatuor modis deductum quid potest esse ad forum externum, ibid. num. 32.
- 3 Nonnulli siue iure, siue iniuria deductum ad forum contentiosum delictum, volunt adhuc esse occultum, ibidem numero 23. fol. 124.
- 4 Quæcumque culpa (vna homicidij voluntarij excepta) & censura in foro externo non probata, etsi deducta, censetur occulta, & absolui, vel dispensari ab Episcopo potest, ibidem numero 27. fol. 125.
- 5 Sequitur etiam vnus complicitis delictum probatum in foro externo fore publicum, neque occultum, secus alterius deductum, & non probatum, ibidem numero 28.
- 6 Delictum ritè probatum in foro externo est omnino publicum, ibidem numero 29. fol. 125.
- 7 Si reus iustè per allegata, & approbata, absoluitur, illud delictum censendum non est publicum, ibid. num. 30.
- 8 Etiam si iniquis artibus innocens declaratus fuerit, ibid. num. 31.
- 9 Delictum iuxta hanc sententiam semiple- nè etiam probatum, manet occultum, ibid. numero 32. fol. 126.
- 10 Occultum in Tridentino sumendum est prout distinctum à notorio, siue diuersum à famoso, siue non, libro 2. disp. 5. cap. 4. num. 5. fol. 127.
- 11 Eodem pacto occultum vsurpatur in toto decreto *cap. 6. sess. 24. Tridentini*, ibid. numero 10. fol. 129.
- 12 Quius defectus, vel delictum etiam publicum per deductionem ad forum contentiosum in vno loco si occultum sit, in alio poterit ab Episcopo absolui, vel auferri, ibid. num. 24. fol. 131.

- 13 Vbi Tridentinum receptum non est hæc, quam expendimus facultate absoluen- di, ac dispensandi in occultis Episco- pus vel non potest, ibid. numero 25. folio 132.

- 14 Delictum occultum quoduplex esse po- test, libro 3. disput. 8. cap. 3. numero 7. fol. 1294.

- 15 Occultum delictum si non fuerit hæresis, vel simile non denunciandum, libr. 3. disput. 8. cap. 5. à num. 6. ac deinceps, fol. 315. ac deinceps.

Vide Publicum, Notorium.

Odiu.

- 1 Regula ad rem fauorabilem, vel odiosam dignoscendam, libr. 4. disput. vltim. cap. vnic. num. 12. fol. 403.

Opinio.

- 1 Suspicionis, atque opinionis gradus pri- mus in dubio situs, libr. 3. disput. 7. cap. 3. num. 18. fol. 280.
- 2 Gradus secundus consistens in apprehen- sione iudicium virtuale inuoluentis, ibid. num. 19.

Vide Dubium, Suspicio.

Ordinaria Iurisdictio

Vide Iurisdictio.

Ordinaria Potestas;

Vide Potestas.

Ordinarius;

- 1 Expositus ordinari potest ab Ordinario, libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 8. folio 82.

Vide Episcopus.

Ordo, & Ordinatus.

- 1 Nulla intercedet dispensatio, dum ordi- nantur Sacerdotes, & singuli cum con- secrant vnus consumit sacrificium, lib. 2. disputat. 1. capit. quarto numero 14. fol. 73.
- 2 Dispensatus ad minores Ordines, non habetur dispensatus ad beneficium, simplex; & dispensatus ad sacros Or- dines non est dispensatus ad curatum, libro secunde, disputat. 2. cap. 1. num. 16. fol. 77.
- 3 Expositus bona fide ordinatus, posset si- ne dispensatione ministrare in ordine suscepto, libro 2. disput. 2. cap. 3. num. 9. folio 82.
- 4 Expositus bona fide ordinatus vbi ce- pit dubitare, diligenciam tenetur præmittere antequam celebret, ibid. numero 10.

INDEX RERVM,

- 5 Index dubitans de illegitimis natalibus expositi, atque ordinati ei fauere teneatur, neque adstringere ad non exercendum in ordine, ibidem numero 11, fol. 82.
- 6 Absolutè amenti validè datur ordinis sacramentum, libro 2. disput. 7. capit. 2. à numero 9. vsque ad 12. inclusiue folio 170. & 171.
- 7 Suspensionem non incurrit secreto ordinatus, & si iuridicè ob falsam tamen causam excommunicatus esset, libro 3. disputat. 4. capit. 1. numero 11. fol. 212.
- 8 Vsu Ecclesiæ nunquam bigami ordinati sunt, libro 3. disput. 5. capit. 1. numero 4. fol. 233.
- 9 An continentia ordini Sacro annexa sit iuris diuini, vel Ecclesiastici, libro 3. disputat. 5. capit. 2. per totum folio 235.
- 10 Non est iuris diuini continentia ordini sacro annexa, ibid. num. 1.
- 11 Diuino iuri maximè consona est Ecclesiasticorum continentia, ibid. numero 2. & 3. fol. 236.
- 12 Quàm rationi consonum sit præceptum Ecclesiasticum castitatis seruandæ omnibus sacris insignitis ordinibus, ibid. numero 17. folio 238.
- 13 Quidquid in contrarium dixerit Abbas, ibidem num. 18.
- 14 Nunquam in Ecclesia licuit sacro initiatos ordine ad nuptias transire, libro 3. disputat. 5. capit. 3. numero 6, fol. 241.
- Præterea vide Castitas à numero 14. vsque ad 41. inclusiue.
- 15 An sacris initiati ordinibus ad continentiam in Ecclesia latina per Ecclesiasticum obligantur præceptum, an verò per votum, libro 3. disputat. 6. cap. 1. per totum fol. 249.
- Præterea vide Castitas à numero 42. vsque ad 48. inclusiue.
- 16 Votum continentie ab ordinandis expressè ex præcepto non est emittendum, libro 3. disputat. 6. capit. 2. numero 4. fol. 249.
- Præterea vide Castitas à numero 49. vsque ad 59. inclusiue.
- 17 Inualidè ordinatus ob substantialem defectum non tenetur ad castitatem, libro 3. disputat. 6. capit. 3. numero 1. folio 251.
- Præterea vide Castitas à numero 60. vsque ad 73. inclusiue.
- 18 An, & quo iure ordo Sacer, subsequens irritet matrimonium, libro 3. disp. 6. cap. 4. per totum fol. 260.
- Præterea vide Matrimonium à num. 45. vsque ad 51. inclusiue.
- 19 Coniugatus si ordinaretur, quin voueret castitatem, & quin vxor ad eandem obligaretur, teneretur non peccare debitum ex lege Ecclesiastica, atque ad vxorem repentem redire etiamsi esset effectus ad summum Pontificatum, lib. 1. disput. 6. capit. 5. numero 4. & 5. fol. 262.
- 20 Expenditur excommunicatio Clem. Pontificis de affinit. & consang. libro 3. disputation. 7 capit. secundo per totum, fol. 264.
- 21 Assertur sententia Soarii ibidem numero 1.
- 22 Recitur, ibidem numero secundo, folio 265.
- 23 Ordine sacro insignitus, nec scienter contrahens matrimonium, Ecclesiasticas non subit censuras in foro intecno, ibidem numero 3.
- 24 Quid si alter coniux fuerit prædicti impedimenti ignarus, ibidem numero 7, folio 266.
- 25 In foro autem externo censeretur contrahere censuras, eas ignorans, si ordinatus contraheret matrimonium, ibidem numero 8. fol. 267.
- 26 Neque contrahitur à consulenticibus, mandantibus, opem ferentibus ad contrahendum huius matrimonij, ibidem num. 10. folio 268.
- 27 Neque à procuratore, per quem dictum matrimonium iniretur, neque à parentibus, nomine filiorum, consensum explicantibus, ibidem numero 11. & 12. folio 262.
- 28 In foro externo subire censuras existimabitur ordinatus, vel religiosus contrahens sine intentione contrahendi, secus in interno, ibidem à numero 13. vsque ad decimum octauum inclusiue fol. 268.
- 29 Constitutus in sacris contrahens sub conditione, si Papa dispensauerit, censuram non incurret, ibidem numero 19, folio 272.
- 30 Contrahitur censura huius Clementine per matrimonium etiam non consummatum, non tamen per sponsalia etiam sequuta copula, neque per clandestinum, ibidem numero 20.
- 31 Altero dispentente non contrahitur censura hæc in foro interno, neque à consentiente in matrimonium, ibidem numero 21. fol. 273.
- 32 Ab hac censura excusat metus cadens inconstantem virum, ibidem numero 22.

Ex.

INDEX RERVM,

- 33 Excusaretur etiam, qui cum non esset in sacris, falso putaret esse, ibid. num. 23. & 24. folio 274.
 - 34 Reliqua spectantia ad hanc Clementinam ibid. numero 25.
 - 35 Excommunicatio huius Clementinæ non est reservata, ibid. numer. 26.
 - 36 Quem exposculet ordinem Episcopatus in persona licet promouenda, libro 4 disputat. ultim. capit. unico per totum, fol. 400.
 - 37 Monitio Petri Damiani, ne in experti, vel non gradatim promoueantur in Episcopum, ibidem, numero secundo, folio 401.
- Præterea vide Episcopus à numer. 327. vsque ad 342. inclusiue.

Ordo Carthusianorum.

- 1 Omnes Religiosi ad Carthusianorum Ordinem transeuntes, etiam Pontificis facultate, sunt inhabiles ad omnia officia, beneficia, dignitatesque intra, atque extra Ordinem, atque ad Cathedram Theologalem; imò transeuntes ad aliam quamcumque Religionem arctiorem, etiam ad beneficium secularem, habens curam animarum, ibid. numero 12. folio 338.
- 2 Non tamen ad Episcopatum, ibidem numero 13.

P.

Paphnautius.

- 1 Falsa rejicitur Paphnautij historia de continentia Græcorum, libro 3, disputation. 5. capit. 3. numero 24. folio 246.

Papa, & Papatus.

- 1 Papa quomodo dicitur etiam Episcopus, libro 1. disputat. 1. capit. 2. numero 3. fol. 8.
- 2 Cur Papa vniuersalis Ecclesiæ dicatur Episcopus. ibid. numero 4. fol. eod.
- 3 Prima Auctoris sententia, cur dicatur Episcopus vniuersalis Ecclesiæ Pontifex, ibid. numer. 5.
- 4 Suffraganei Papæ sunt sex Episcopi Cardinales, ibidem numero 6. fol. 9.
- 5 Papæ creatio ad sex specialiter spectat Episcopos Cardinales, ibid.
- 6 Solius Pontificis est dispensare in vinculo inter Episcopum, & Ecclesiam, libro 1. disp. 1. cap. 4. numero 26 fol. 18.
- 7 Huiusmodi dispensatio ex legitima causa licita est, ibidem, numero 27. folio 19.

- 8 Quomodo Romanus Pontifex sit caput Ecclesiæ, libro 1. disput. 1. cap. 5. num. 9. folio 12.
- 9 Papa iure diuino tenetur certis locis Episcopos constituere, libr. 1. disput. 2. cap. 4. numer. 26. fol. 40.
- 10 Prima sententia in vtroque iure diuino posse Pontificem dispensare docet, lib. 2. disp. 1. capit. 2. numero 1. fol. 56.
- 11 Probatur ab inductione casuum ius naturale esse dispensabile, ibid.
- 12 Probatur hoc idem ratione, numero 2. fol. 57.
- 13 Ius diuinum dispensabile demonstratur ex Math. 16. ibidem numero 3.
- 14 Probatur hoc idem ex varijs dispensationibus datis, ibid. numer. 4.
- 15 Secunda sententia negans facultatem in iure diuino dispensandi Summo etiam Pontifici ex vrgentissima causa, ibid. num. 5. fol. 58.
- 16 Tertia sententia in vnoquoque iure asserit posse Pontificem dispensare, ibid. num. 6. & 7. fol. 58. & 59.
- 17 Eam peccare, vel cum alijs coincidere demonstratur à numero 8. ac deinceps fol. 59.
- 18 Nullus Summo Pontifice inferior in iure diuino dispensare potest, ibidem numero 9.
- 19 Naturalis lex diuina neque irritari, neque abrogari, neque derogari potest, ibid. numero 10.
- 20 In iure naturali directe Summus Pontifex dispensare non potest, libro 2. disp. 1. cap. 3. num. 2. & 3. fol. 61.
- 21 Probatur diuinum ius non esse directe per Summum Pontificem dispensabile, ibidem num. 5. fol. 62.
- 22 Vix datur ratio, cur in nonnullis iuris diuini naturalis possit absolute Pontifex dispensare, nequiquam in alijs, ibid. numero 11. folio 63.
- 23 Papa nec formam, nec materiam potest mutare Sacramentorum, ibidem numero 17. fol. 64.
- 24 Papa non potest fatere, ut sanctæ sanctæ non tractentur, ibidem numero decimo octauo.
- 25 Lex naturalis diuina authenticæ capax est interpretationis Summi Pontificis, etiam propriæ, ibidem num. 21. fol. 64. & 65.
- 26 Quæ ratione authentica dicenda sit Pontificis interpretatio, ibid. numero 22. fol. 65.
- 27 Authentica potestas interpretandi est spiritualis ad solum spectans Christi Vicarium, non ad Principem secularem, num. 26. fol. 66.

R r 3 Licet

INDEX RERVM.

- 28 Licet in Ecclesia sit potestas dispensandi in votis, iuramentis, atque alijs huiusmodi erga Deum obligationem inducentibus, hæc tamen est indirectè iuris diuini dispensatiua, ibid. num. 27. folio 67.
- 29 Hæc autem non est declaratiua tantum voti, vel iuramenti, ibidem num. 28.
- 30 Neque innititur conditioni, qua votum subditi vim habeat, nisi à Superiore dispensetur, ibidem numero 29.
- 31 Neque est dispensatiua voti, cuius obligatio in particulari non sit iuris diuini, ibid. numero 30. fol. 68.
- 32 Neque est, quia solum tollit obligationem, à voluntate tantum humana pendentem, ibidem numero 31.
- 33 Facultas dispensandi in votis, & iuramentis vera, & tollit obligationem, & cedit iuri acquisito Deo per illam, quo pacto indirectè in iure diuino dispensat, ibidem numero 32.
- 34 Facultas cedendi iuri à Deo acquisito per votum est in Ecclesia apud Summum Pontificem, ibidem numero 34. folio 69.
- 35 Facultas directè dispensandi in iure naturali diuino haud expediens fuit Ecclesiæ, libro 2. disputat. 1. capit. 4. numer. 9. folio 71.
- 36 Ex vniuersali facultate à Christo concessa Petro, *Quidquid ligaueris, &c.* & *Quidquid solueris, &c.* minimè deducitur facultas directè dispensandi in iure naturali diuino, ibid. numero 10.
- 37 Satis dubia res est, Pontificem dispensasse in altera vnius speciei consecratione ibid. numero 13. fol. 72.
- 38 Numquam in matrimonio iure naturali prohibito à Summo Pontifice videtur dispensatum, ibidem numero 17. folio 73.
- 39 Dispensatio in non soluendis decimis fuit in iure humano, non diuino, ibidem num. 18.
- 40 Potest Pontifex, ac reliqui Prælati iuxta sacros Canones in Clericos brachio vti seculari, ibid. num. 19.
- 41 De Pontificia dispensandi facultate in illegitimis natalibus ad Episcopalem dignitatem, libro 2. disp. 5. cap. 1. per totum fol. 113.
- 42 Pontifex non potest directè legitimare quoad bona temporalia, & ciuiter in toto orbe, ibid. num. 2. fol. 114.
- 43 Proprium est Summi Pontificis in illegitimis dispensare natalibus ad spiritualia, ibid. num. 4.
- 44 Potest Papa dispensare etiam in huiusmodi, non vocatis his, ad quos spectat, ibid. numero 5.
- 45 Pontificia data dispensatio sine causa ad tollendam illegitimitatem natalium irregularitatem, valida est, ibidem numero 7. & 8. ac illicita, ibidem num. 10. fol. 115.
- 46 Non excusaretur à lethali Pontifex sine causa dispensans in illegitimis natalibus, ibidem num. 12. fol. 116.
- 47 An illegitimus à Papa promotus ad Episcopatum censetur legitimatus, vel dispensatus, libro 2. disput. 5. cap. 6. per totum folio 133.
- Præterea vide dispensatio à numero 19. vsque ad 46. inclusiue.
- 48 Infamia iuris ad Promotionem à Papa directè post penitentiam tollitur, lib. 3. disputat. 2. capit. 3. numero 9. folio 197.
- 49 Papa scienter promouens excommunicatum, suspensum, vel interdictum, censetur cum eo dispensare, libro 3. disput. 4. cap. 2. numero 24. fol. 119.
- 50 Poterit absens à censura absolui ad promotionem in Episcopum, ibidem numero 25.
- 51 Potest Papa cum voto Castitatis adiuncto ordini sacro, vel cum lege Ecclesiastica illud præcipiente, dispensare, imo etiam ut vxoratus simul in ordine ministraret, libro 3. disputat. 6. capit. 4. numero 5. fol. 261.
- 52 Coniugatus ordinatus quin voueret, & quin vxor obligaretur ad castitatem, euectus ad Summum Pontificatum, teneretur redire ad vxorem eum penitentem, libro 3. disp. 6. capit. 4. numero 4. & 5. fol. 261.
- 53 A summo Pontifice possunt cogi Regulares ad acceptandum Episcopatum, non tamen ex vi voti obedientiæ, libro 4. disputat. 1. capit. 3. numero 4. fol. 343.
- 54 Regularis electus in Summum Pontificem, ad consensum non indiget licentia Superioris Regularis, ibidem num. 23. fol. 347.
- 55 Valida erit electio Regularis in Pontificem absque licentia, qui neque tenebitur se suæ Religionis resignare, ibidem numero 23.
- 56 Nulla tenetur obligatione Religiosus electus Pontifex, ad Religionem redire, ibidem numero 24.
- 57 Non peccat Religiosus absque facultate Superioris acceptans Papatum, ibidem numero 25. fol. 347.
- 58 Religiosus ex certa scientia à Papa promotus in Episcopum nulla indiget licentia, ibidem numero 26.

Regu-

INDEX RERUM;

59 Regulari opus non est licentia ad impetrandum beneficium à Papa, neque ad Procuratorem constituendum, per se loquendo, ad procurandum illud, ibidem numero 27.

60 Licet electio fuisset nulla, si tamen à Papa postea Religiosus promoueretur valide id fieret, ibid. num. 28. fol. 347.

Parrochus, & Parrochia.

1 Parrochus, qui alioquin prohiberet, videns assistentem Clericum matrimonio personarum suarum parafiz, ac taceus, consentire videtur, libro 2. dispu. 5. cap. 7. numero 8. fol. 142.

2 Si post dimidium confessionis, quam cum alieno Sacerdote quis facit adueniens Parrochus, eam approbet, tenetur adhuc penitens eam confessionis partem iterare, ibid. nu. 25, fol. 146.

3 Non potest Religiosus à mendicantibus seculari beneficio curato donari, iuxta nonnullos, & si id saltum habeamus, lib. 4. dispu. 1. cap. 1. num. 7. fol. 337.

4 Ut Religiosus promoueatur in Parrochum, necessitas, vel utilitas requiritur Ecclesie, ibid. numer. 8.

5 Ecclesia danda regulari actu, non habitu, curata esse debet, ibidem numero 9. folio 338.

6 Ut regulari parafia detur, non debet præscriptio quadragenariz administrationis per secularem intercedere, cum exclusione Regularium, ibid. nu. 10.

7 Monasterio ne sit subiectus locus requiritur, in quo sita est Parafia, concedenda Religioso eiusdem Monasterij ibidem numero 11. Et si contrarium non sit improbable, fol. 338.

8 In discordia Regularis eligendus non est in Parrochum, ibid. numer. 12.

9 In præsentia iure nouo, nullus Regularis capax est beneficii curati absque Pontificis dispensatione, ibid. num. 13.

10 Regularibus Curatis seruanda est bulla Gregorij XV. ibid. num. 14.

11 Potest Regularis constitui Coadiutor Episcopi secus Parrochi sine dispensatione iure nouo, libro 4. dispu. 1. cap. 2. numero 8. fol. 340.

12 Facultas consentiendi in propriam electionem ad beneficium Parrochiale dari potest à Superiore sine consensu Conuentus, seu Capituli, libro 4. dispu. 1. cap. 3. numero 8. folio 343.

13 Ratio cur liceat ad beneficium, & Parafiam se exhibere, scientiz periculum facere &c. secus autem ad Episcopatum, ibid. numer. 25. folio 347.

Particulæ

Vide Clausula.

Pastor.

Vide Episcopus.

Patria.

1 Patria splendor nobilitati non nihil confert, libro 2. dispu. 6. capit. 1. numero 26. fol. 156.

Patriarcha.

1 Patriarchæ & Primates potiori titulo sunt Episcopi libro 1. dispu. 1. cap. 2. numero 7. fol. 9.

Paupertas.

1 Actualis bonorum renuntiatio non spectat ad essentialem perfectionem, sed eius est medium, nec necessarium, ut est in preparatione animi, libro 1. dispu. 2. cap. 6. numero 10. fol. 47.

2 Quid sit Renuntiatio, ibid. num. 11.

3 Explicatur locus Matth. Nolite possidere aurum &c. ibid. nu. 12. fol. 48.

4 Prudentiæ regula Apostolicis viris variam paupertatis præscribit rationem, ibid. numero 13. fol. 49.

5 Primum, & essentialem gradum paupertatis Episcopatus amplectitur, ibidem numero 14.

6 Secundus paupertatis gradus Episcopatu conuenit, ibid. numer. 15.

7 Christo, & Apostolis nonnullarum dominium rerum fuit, ibid. numer. 16.

8 Rari habitio de præsentibus signis, quam sola taciturnitate expressa, sufficit ad licentiam faciendam Religioso, ne peccet contra paupertatem, libro 2. dispu. 5. capit. 7. numero 23. fol. 148.

Peccatum.

1 Peccat mortaliter Episcopus, propria auctoritate, à fœdere cum Ecclesia contracto resiliens, libro 1. dispu. 1. cap. 4. numero 20. folio 17.

2 Episcopus electus, & confirmatus, propria auctoritate matrimonium contrahens peccat mortaliter, ibidem numero 21.

3 Omne peccatum mortale licet priuet gratia, & ex se vita æterna, non tamen inducit irregularitatem, vel inhabilitatem ad dignitatem, lib. 3. dispu. 2. cap. 4. numer. 23. & 4. fol. 209.

4 Generalis regula ad peccatum agnoscendum, quatenus communi bono contrarium, lib. 3. dispu. 8. capit. 3. numero 10. folio 295.

5 Peccatum veniale per se non est materia corre-

INDEX RERVM.

correctionis fraternæ, libro 3. disput.
3. cap. 6. num. 23. fol. 319.

6 Nisi ratione periculi, ibid.

7 Periculum peccati grauis est materia correctionis fraternæ duobus adhibitis exceptionibus, ibid. numer. 24.

8 Propositum committendi omnia peccata venialia est peccatum mortale, & materia correctionis, ibid. num. 24.

9 Imò, & propositum committendi peccata venialia in re lubrica, ibid. numero 25. folio 319.

10 Ratione periculi veniale peccatum, vel indifferens opus, quando transire potest in mortalem culpam, libro 4. disputat. 2. capit. 4. numero 1. 2. 3. & 4. fol. 390. & 391.

Pena, & Penalit.

1 Lex pœnalis non debet extendi ad simile casus, libro 2. disp. 2. cap. 3. numer. 28. & libro 3. disp. 4. cap. 3. numero 25. & lib. 4. disp. 1. cap. 3. numer. 14. fol. 225.

2 In pœnibus argumentum à simili non valet, ibidem numero 29.

3 Lex pœnalis in salutem animarum sancita non est odiosa, ibidem numero 30.

4 Quando lex pœnalis in bonum censetur animarum lata, & amplianda, libro 2. disput. 3. capi. 3. numero 6. fol. 99.

5 In pœnibus interpretatio debet esse benigna, libro 3. disputat. 4. capit. 4. numero 20. folio 229.

Pœnitens, & Pœnitentia.

1 Crimina depositione digna, nota tamen per sententiam definitiuam, irregularitatem inducunt, nullamque reddunt electionem Episcopii. Item si notoria sint per confessionem spontaneam, vel euidentiam facti, ni pœnitentia sint deleta, dummodo infamiam iuris non inducant, libro 3. disput. 2. cap. 3. numero 5. fol. 195.

2 Concordia canonum lapsis pœnitentiam concedentium, & aliorum eiusdem negantium, ibid. numer. 6. fol. 196.

3 Infamia iuris ad promotionem à Papa directè post pœnitentiam tollitur, ibidem numero 9. fol. 197.

4 Criminosus emendatus censetur, post triennium emendata vita, ibid. nu. 11.

5 Verè Pœnitens Innocenti ad Prælaturam præhabendus, ibid. num. 21. fol. 194.

6 Pœnitens non tenetur, relicta propria, Patris spiritalis, & Confessarij opinionem sequi, libro 4. disput. 2. cap. 3. num. 45. fol. 388.

Vide Emendatio.

Percussor Clerici.

1 Notorius Clerici percussor, notorietate tantum facti, est excommunicatus vitandus, libro 2. disput. 5. cap. 4. numero 6. fol. 128.

Perfectio.

1 Perfectio status est distincta à perfectione personę illum incurrens, libro 1. disput. 2. cap. 2. numero 3. folio 28.

2 Essentialis perfectio in caritate sita est, ibidem numero 5. folio 29.

3 Et si in actibus caritatis, atque aliarum virtutum perfectio acquirenda constituitur, ibidem numero 10. fol. 30.

4 Tria vota Paupertatis, Castitatis, & obedientię simpliciter necessaria non sunt ad perfectionem, ibidem numero 11. folio 31.

5 Actualis bonorum renunciatio non spectat ad essentialem perfectionem, sed eius est medium, nec necessarium, ut est in preparatione animi, libro 1. disput. 2. cap. 2. numer. 1. & 2. fol. 27.

Periculum peccati.

1 Ratione periculi veniale peccatum, vel indifferens opus quando transire potest in mortalem culpam, lib. 4. disp. 2. cap. 4. numer. 1. 2. 3. & 4. fol. 390. & 391.

Vide Peccatum.

Periurium.

1 Periurium infamia plectitur, libro 3. disput. 2. capit. 2. numero 20. fol. 192.

Petrus.

1 Diuus Petrus, vel reuelatum habuit peccatum Ananiæ fuisse incorrigibile, vel illud fuisse publicum, tenendum est, libro 3. disput. 8. capit. ult. numero 4. fol. 334.

Poligamia.

Vide Monogamia.

Pontifex.

Vide Papa.

Possidens, & Possessio.

1 In dubijs melior est conditio possidentis in omni materia, libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 9. & 12. & libro 4. disput. 2. capit. 3. numero 24. folio 82. & 83. & 378.

2 Quamuis probabilis sit opinio asserens tantum id esse verum in materia iustitię, libro 4. disput. 2. cap. 3. numero 41. folio 386.

3 In dubijs possessio stat pro Superiore, libro 4. disputat. 2. capit. 3. numero 24. folio 378.

Postu-

INDEX RERVM;

Postulantes.

Vide Eligentes.

Potestas.

- 1 Spiritualis Episcoporum est potestas, lib. 1. disp. 2. cap. 3. numero 13. fol. 35.

Potestas absoluta, & ordinaria.

- 1 Non modò ordinaria, sed absoluta Principi potentia conceditur, & definitur, lib. 1. disput. 1. cap. 4. num. 5. fol. 12.

Præceptum.

- 1 Nonnulla præcepta naturalia semper sub omnibus obligant circumstantiis, alia sub nonnullis, lib. 2. disput. 1. capit. 3. numero 4. fol. 61.
- 2 Momenta fidei Religionis, nec non præcipua præcepta, quæ fundamentum sunt Christianæ structuræ, immobilia debent esse, ibidem num. 6. fol. 62.
- 3 Præcepta naturalia ex diuina institutione resultantia sunt indispensabilia, ibid. num. 10. fol. 63.
- 4 Ex tribus regulis grauitas materiæ præcepti dignoscitur, libro 4. disput. 2. cap. 3. numero 13. fol. 376.

Vide Christus, Mors, Ius, Lex.

Pralatus.

Vide Superior.

Presbyter, & Presbyteratus.

- 1 Hæresis Presbyteratum asserens æqualem Episcopatu, lib. 1. disput. 2. cap. 4. numero 1. fol. 36.
- Præterea vide Episcopus 4. numero 40. vsque ad 75.
- 2 Ab Apostolorum memoria Præsulibus, ac etiã Presbyteris matrimonium contrahendum semper prohibitum fuit, lib. 3. disp. 5. cap. 2. à num. 6. vsque ad 16. inclusiue, fol. 237. & seq.

Vide Sacerdos.

Præsentantes.

Vide Eligentes.

Primates.

- 1 Patriarchæ, & Primates potiori nomine sunt Episcopi, lib. 1. disputat. 1. cap. 2. numero 7. fol. 9.

Princeps.

- 1 Impedimenti notitia præsumenda non est in Principe, libro 2. disputation. 5. cap. 6. num. 14. fol. 137.
- 2 Impediti probare interest sui notitiam impedimenti in Principe fuisse, ibid. numero 15.
- 3 In foro interno quomodolibet scientia Principis Impeditum promouentis in-

notescat, sufficit, ibid. numero 16.

Vide Rex, Papa, Dispensatio.

Principale.

- 1 Qui amouetur à principali, quando, & quomodo censetur amotus ab accessorio, lib. 3. disp. 4. cap. 3. num. 23. fol. 225.

Probatio.

- 1 Qui æquum impugnare conatur, probationis onere grauatur, lib. 2. disput. 7. cap. 4. numero 3. folio 173.
- 2 Eodem grauatur, qui in incertum aliquid proponit, ibid.
- 3 Secus, si absque alterius præiudicio electio esset, ibidem numero 4. fol. 174.

Professio, & Professus.

- 1 Religiosa professio debeat nè illegitimum natalium notam libro 2. disput. 4. cap. vnic. per totum fol. 131.
- 2 Sixti V. diploma illegitimos arcens ab ingressu Religionis reuocatum est per Gregorium XIV. ibid. num. 1.
- 3 Non per Nouitiatum, sed per professionem Religio delendi illegitimos natales ad Episcopatum vim habitura esset, si eam præberet, ibidem numer. 2.
- 4 Eodem pollerent robore vota emissa post biennium Tyrocinij in Societate Iesu, ibidem numero 3.
- 5 Opinio docens sola professione religiosa legitimari ad Episcopalem dignitatem refertur, ibid. numer. 4. fol. 112.
- 6 Contraria sententia certissima, & omnino tenenda, ibid. numer. 5.
- 7 Declaratur Glossa cap. Cum deputati de iud. in 6. ibid. numero 6.
- 6 Perpenditur Authentica de monach. coll. 1. ibidem numero 7.
- 9 Professio probabiliter matrimonium ratum antea contractum non soluit, quod si soluat ex Christi privilegio habet, ibid. numer. 8. fol. 112.
- 10 Ius ciuile vim legitimandi religiosæ professioni dare nequit, ibid. nu. 9.
- 11 Non satis est ultimus trigessimus anni dies incæptus ad Antistitis ætatem, nec decemisexti ad professionem, neque integri anni ad Tyrocinium, lib. 2. disput. 7. cap. 1. num. 15. fol. 167.

Prudentia.

- 1 Prudentiæ regula variam. Apostolicis viris paupertatem præscribit rationem. lib. 1. disputat. 2. cap. 6. numero 16. & 17. fol. 50.
- 2 Quæ prudentia debeat præditus esse Præsul, libro 3. disput. 3. cap. 1. numero 17. fol. 205.

Publicum.

Vide Occultum, Notorium.

Puer.

Vide Infans.

Rat.

INDEX RERVM,

R;

Ratihabitio.

- 1** Explicatur textus legis *Barbarius*, libro 2. disp. 5. cap. 6. nu. 24. fol. 138.
- 2** Expenditur doctrina asserens, *dispositum habebis, quod interrogatus testator, vel aduertens disposuisset*, ibid. nu. 25.
- 3** An sola conuiuentia Superioris subditum videntis iure, quod potest dispensare, Impeditur exercere sibi interdicta, censetur dispensatio, libro 2. disp. 5. capit. 7. per totum, fol. 139.
- 4** Regula vniuersalior ad ignoscendum quando tacens consentire videatur, ibidem numero 9 folio 142.
- 5** Silentium Principis ex imminente periculo, vel damno causatum, arguit dispensum, ibidem numero 10.
- 6** Eius interest, qui laborat defectu probare ratihabitionem Principis, ibidem numero 11.
- 7** Ratihabitio de presenti ad eum solum, sufficit actum, ad quem habetur, ibid. numero 12.
- 8** Neque in foro conscientie sola taciturnitas dispensationem arguit, ibidem numero 13.
- 9** Ratihabitio de futuro ad iurisdictionem conferendam satis non est, ibid. numer. 15. folio 143.
- 10** Valide nullus absoluit sub ratihabitione, consensus Superioris de futuro, ibidem numero 16.
- 11** Idem est de Sacerdote alicui matrimonio assistenti, ibidem.
- 12** Explicatur regula *ratihabitionem retrotrahi, & mandato aequiparari*, ibidem numero 17.
- 13** Difficultas excusandi Religiosum sub sola ratihabitione de futuro aliquid accipientem, vel alienantem, ibid. nu. 18.
- 14** Assertur solutio Sanchez supra relati, ibid. numero 19. fol. 144.
- 15** Reicitur, numero 20.
- 16** Assertur Soarii solutio, & in eam obijcitur, ibidem numero 21.
- 17** Vera solutio, ibid. num. 22. fol. 145.
- 18** Ratihabitio de presenti alijs signis, quam sola taciturnitate expressa sufficit ad Sacramentorum administrationem, & ad licentiam faciendam Religioso, ne peccet contra paupertatem, ibid. numero 23. folio 146.
- 19** Quae sint ratihabitionis de presenti requisiti, ibidem a numero 24. vsque ad 26. inclusiuè fol. 146.
- 20** Ratihabitio de presenti non sola taciturnitate significata, satis est, ut alienus Sacerdos matrimonio intersit, ibidem.

A numero 27. vsque ad 29. inclusiuè folio 146.

- 21** Sola Superioris taciturnitas potentis, & nolentis contradicere non est ratihabitio de presenti, ibidem numero 30. fol. 147.
- 22** Solum silentium neque arguit delictum Praelati, neque approbat subditi factum ibidem numero 31.
- 23** Impedimento iuris diuini non suffragantur communis error, & titulus putatus, libro 3. disputat. 2. capit. 4. numero 16. fol. 218.

Vide Conuiuentia, Taciturnitas.

Religio, & Religiosus.

- 1** Nomine Religiosorum probabiliter veniunt nouitij in fauorabilibus, libro 1. disputat. 1. cap. 1. num. 14. fol. 6.
 - 2** Discrimen inter statum Episcopalem, & Religiosum, libro 1. disputat. 2. capit. 2. numer. 14. fol. 31.
 - 3** Quid sit renuntiatio, libro 1. disput. 2. cap. 6. numero 11. folio 47.
 - 4** Explicatur locus Matth. *Nolite possidere aurum &c.* ibid. num. 12. fol. 48.
 - 5** Functiones Episcopales ex se caritatis erga Deum, & homines perfectiores sunt functionibus Religionis, ibidem num. 19. fol. 50.
 - 6** Ratihabitio de presenti alijs signis, quam sola taciturnitate expressa, sufficit ad licentiam faciendam Religioso, ne peccet contra paupertatem, libro 2. disp. 5. capit. 7. numero 12.
- Religionis ingressus non obscurat nobilitatem, lib. 2. disputat. 6. capit. 1. numero 23. fol. 155.
- 8** Religiosus Clericus non Religioso praefendus est, libro 3. disputat. 3. capit. 3. numer. 2. fol. 208.
 - 9** Immensus Religiosorum numerus, qui doctrina, & sanctitate vitae varias illustrarunt Ecclesias, ibid. num. 5.
 - 10** Religiosi vitae mixtae, vitae contemplatiuae religionis praeferendi sunt, ibidem numero 4.
 - 11** Nonnunquam seculares Clerici Religiosis praeferuntur, ibid. nu. 5. fol. 269.
 - 12** Si Parrochi praefertim fuerint, vel Praelati Episcopis inferiores, ibid. num. 6.
 - 13** Etsi magna cum cautela optabile tamen esset, multos religiosos morum probitate, ac scientia donatos, in Episcopos eligi, ibid. nu. 7. & 8. fol. 209.
 - 14** Professus Religiosus faciens contra castitatem, alterutram circumstantiam vel voti, vel ordinis in confessione exprimere tenebitur, libro 3. disput. 6. cap. 3. num. 11. folio 259.

Religio.

INDEX RERVM,

- 15 Religiosus, vel in sacris constitutus specialiter vouens, non peccare molitiae peccato, non tenebitur hoc speciale votum in confessione aperire, sed satis erit dicere se professum, vel ordinatum, ibidem numero 13.
- 16 In foro externo subire censuras existimabitur ordinatus, vel Religiosus contrahens sine intentione contrahendi, secus in interno, libro 3. disp. 7. cap. 3. à num. 13. vsque ad 18. inclusiue, fol. 268. 270. 271. & 272.
- 17 In Religionibus causæ de bono, & æquo penes *Clementinam sæpè de verb. signif.* agitantur, neq; alias absque Priuilegio, ibid. numero 21. fol. 273.
- 18 Num Religiosorum virorum conditio statui opponatur Episcopali, libr. 4. disp. 1. cap. 2. per totum fol. 338.
Præterea vide beneficium à numer. 38. vsque ad 54. inclusiue.
- 19 An Religiosus status Episcopalem impediat dignitatem, libro 4. disp. 1. capit. 2. per totum fol. 338.
- 20 Prima opinio posse Religiosos Episcopatum inire docet, non autem eo minorem dignitatem, ibidem numero 2. fol. 339.
- 21 Possunt Regulares ad Episcopalem assumi dignitatem, ibid. num. 3.
- 22 Nouitius licet ad dignitatē intra Religionem non possit, valet tamen in Episcopum eligi, ibid. numero 4.
- 23 Religiosi omnes absque dispensatione ad dignitatem Episcopali minorem assumi possunt, saltem iure antiquo, exceptis mendicantibus, ibidem numero 5. & 6. folio 339.
- 24 Probabilius est posse Regularem, absque dispensatione, seculari Ecclesiæ Collegiatæ præfici, cui cura impropria sit animarum, ibid. num. 7.
- 25 Potest Regularis constitui Goadiutor Episcopi, secus Parrochi sine dispensatione iure nouo, ibid. nu. 8. fol. 340.
- 26 Regularis valet ab Episcopo de licentia sui Superioris in Vicarium eligi, & à Capitulo in Vicarium Capituli, neque excipiuntur mendicantes, ibidem num. 9. & 10.
- 27 Subrepticia est dispensatio à Regulari etiā Episcopo impetrata pro Abbacia alterius ordinis, tacita monachatus conditione, ibidem num. 11. fol. 340.
- 28 Omnes Religiosi ad Carthusianorum ordinem transeuntes etiam Pontificis facultate, sunt inhabiles ad omnia officia beneficia, dignitatesque, intra, atque extra ordinem, atque ad Cathedram Theologalem, imò transeuntes ad aliam quamcunque Religionem auctiorem, etiam ad beneficium seculare habens curam animarum, ibidem numero 12.
- 29 Non tamen ad Episcopalem dignitatem, ibidem nu. 13. fol. 341.
- 30 Quæ, & cuius Superioris à Regulari in Episcopatum promouendo facultas desideratur, libro 4. disputat. 1. capit. 3. per totum fol. 141.
Præterea vide Episcopus à num. 291. vsque ad 321. inclusiue.
- 31 Declaratur Textus *Cap. Quorundam de elect.* in 6. libro 4. disput. 1. capit. 4. per totum folio 348.
- 32 Quæ à Bonifacio Papa per *cap. Quorundam prohibentur*, ibidem nu. 2.
- 33 Quod sit inter electionem mendicantium, & non Mendicantium discriminem, ibid. numero 3.
- 34 Ratio mortua, & finalis Bonifacii fuit reprimere Religiosorum ambitionem, ibid. numer. 4. fol. 349.
- 35 Ex proemio mens deducitur legislatoris, ac germanus decreri sensus, ibid.
- 36 Canone Bonifacii omnes continentur mendicantes, ibid. num. 5.
- 37 Mendicans, qui ad non mendicantes transit, & legitima dispensatione in Prælatum, extra ordinem eligitur, necessario eligendus non est in concordia, ibidem numero 6.
- 38 Probabilius est Mendicantes, seu non Mendicantes, ex vtraque iam dignitate legitime adepti, destinatos ad alium non necessario eligendos esse in concordia omnium votorum, neque hoc *capite Quorundam* comprehendere, ibidem numero 7. fol. 349.
- 39 Probabilius est requiri vota excommunicationum, suspensionum, atque irregularium ad electionem in Episcopatum mendicantis, ibid. numero 8. fol. 350.
- 40 Secus est de absentibus, vel de his, qui renuntiarunt iuri eligendi, vel nunquam illud habuere, ibid. numero 9.
- 41 Mendicantis electio in Episcopum, quomodo ex maiorum votorum parte facienda sit, ibid. à numero 10. vsque ad 13. inclusiue, folio 350.
- 42 Si præsentandus ad Prælaturam sit aliquis à mendicantibus, nullo dissentiente Patrono præsentatio habenda, ibidem numero 14.
- 43 Quid sentiendum sit de præsentatione non mendicantis, ib.
- 44 Textus huius cap. dignitates extra ordinem Religiosum comprehendit. ibid. numero 15. fol. 351.
- 45 De hoc eodem textu de passiva tantum electione

INDEX RERVM:

- Elone mentio habetur, ad actiuam non extendenda, ibid, num. 16.
- 46 Sex declarans declarata legis restrictiones, ac declarationes scribit, ibid.
- 47 Nomine dignitatis in hoc textu non veniunt Canonici, vel alia officia remissive, ibid. numero 17.
- 48 Electio mendicantis in discordia primum habita, non conualescit per vota omnia post modum accedentia, ibidem numero 18.
- 49 An votum Religionis impedimento sit Episcopatu, libro 4. disput. 1. capit. 5. per totum folio 351.
- Præterea vide Votum à numero 21. vsque ad finem.
- 50 Religioso appellationis locus solum conceditur cum euidenter constet de iniustitia, libro 4 disput. 2. capit. 3. numero 31. folio 382.
- Vide Subditus.

Religiosus Status.

Vide Status.

Remiges.

- 1 De metu nec ne excusante remigantes Christianos apud Turcas contra Rempublicam Christianam, libro 3. disput. 7. cap. 3. numero 37. fol. 206.
- 2 Et num hi excusentur ab obligatione præcepti diuini, ibid, nu. 38. fol. 287.
- 3 Admonetur Recentior quidam, ne sibi quæ ab alijs subripuit Auctoribus insulse tribuat, ibidem.

Renuntiatio fama.

Vide Fama.

Residentia Episcopi.

- 1 Residentia Episcopi est de Iure humano, in quo dispensatur, libro 2. disputat. 1. capit. 4. num. 12. fol. 72.

Reus.

- 1 In dubio delicto Reus est absolendus, lib. 2. disputat. 2. cap. 3. n. 17. fol. 81.
- 2 Reus, cuius delictum reseruatum Pontifici deductum est ad forum contentiosum non potest absolui ab Episcopo, nisi aliquo pacto innocens sit declaratus, libro 2. disputat. 5. capit. 4. numero 9. folio 220.

Rex.

- 1 Rex præest corporibus; voluntatibus vero, & animis Episcopus, libro 1. disput. 2. capit. 3. num. 9. fol. 34.
- 2 Nullus alienum, vt alienum retinere potest, à Principe tamen fieri potest, ne

illud alienum sit, sed præscriptione censeatur proprium, libro 2. disput. 1. cap. 4. numero 5. fol. 70.

- 3 Secularis Princeps neque directe neque indirecte tollere illegitimorum natalium, & irregularitatem potest, in ordine ad spiritualia, libro 2. disputat. 5. cap. 1. numero 1. fol. 114.
- Vide Papa, Dispensatio.

S.

Sacerdos.

- 1 Sacerdotium est excellentius Regno, vt spiritus carne, libro 1. disp. 2. cap. 3. numero 10. fol. 34.
- 2 Nulla intercedit dispensatio, dum ordinantur Sacerdotes, & Singuli cum consecrant, vnus solus consumit sacrificium, libro 2. disput. 1. capit. 3. numero 14. fol. 73.
- 3 Quomodo sine dispensatione in iure diuino, posset Confirmationis Sacramentum ministrare simplex Sacerdos, ibid. numero 15.
- 4 Cur in ministro conferente requiritur intentio conferendi Sacramentum, secus in suscipiente recipiendi, libro 2. disp. 7. cap. 2. numero 13. folio 171.
- 7 Error est asserere Sacerdotem peccatorem potestatem non habere ligandi, atque soluendi, libro 3. disput. 2. cap. 3. num. 1. & 2. fol. 164.
- 6 Continentia Sacerdotum veteris legis, libro 3. disput. 5. capit. 2. numero 3. fol. 236.
- 7 Latine Ecclesie Præsules, ac Sacerdotes, qui post matrimonium consecrantur etiam à proprijs vxoribus, tenerentur se continere, ibidem numero 21.
- 8 Sacerdos fornicans satis est si aperiat votum Castitatis, vel ordinis sacri, libro 3. disputat. 6. capit. 3. numero 12. folio 259.

Sacramenta.

- 1 Præceptum obitem non ponendi Sacramento refugit Episcopum, libro 2. disput. 1. cap. 3. numero 19. fol. 94.
- 2 Rati habitio de presenti alijs signis, quam sola tacurnitate expressa, sufficit ad Sacramentorum administrationem, libro 2. disputat. 5. capit. septimo numero 25. folio 146.
- 3 Sententia negans amenti, qui aliquando vsum habuit rationis, nec Sacramentum petit, posse illud valide excipere, libro 2. disput. 7. cap. 2. numero 8. fol. 169.
- 4 Absolutè amenti valide datur ordinis Sacramentum

INDEX RERVM.

cramentum, ibidem à numero nono
vsque ad duodecimum inclusiue, folio
169. & sequent.

- 5 Si sine obice culpæ fuerit consecratus Ex-
communicatus, gratiam consequetur,
libro 3. disputat. 4. capit. 1. numero 5.
folio 211.

Scandalum.

- 1 Scandalum, quod probabiliter timeretur,
excusaret Episcopum à suspensione in-
eum lata per *Tridentinum session.* 25.
de reformat. capit. 14. lib. 3. disputat. 7.
cap. tertio numero quadragesimo pri-
mo folio 288.

Scientia.

- 1 Necessaria Præsulis asseritur scientia, li-
bro 3. disputat. 1. cap. 1. per totum, fo-
lio 178.
- 2 Ratio comparandi scientiam, ibidem nu-
mero 5. folio 179.
- 3 Quæ sit eminens, quæ mediocris, quæ ido-
nea scientia, ibidem, numero 23. fo-
lio 183.
- 4 Cuius rationis esse debeat Episcopi scien-
tia, ibidem, num. 3.
- 5 Ratio comparandi scientiam, ibidem nu-
mero 5. fol. 179.
- 6 Episcopi nomina rerum scientiam indi-
cant, ibid. num. 7.
- 7 Quo publico testimonio scientia Præsulis
constare debeat, ibidem numer. 17. fo-
lio 181.
- 8 Quæ necessario ab Episcopo scienda sunt,
ibidem numero 25.
Præterea vide Episcopus à numero 156.
vsque ad 187.
- 9 Si certò moraliter saltem cognosceret
quis sibi malum esse Episcopatum ob
defectum doctrinæ, obedire non tene-
retur Superiori illum præcipienti, lib. 3.
quarto, disputation. secunda, capit. 3.
numero 52. fol. 389.
Præterea Vide Doctrina, Episcopus, Igno-
rantia.

Scrupulus.

Vide Votum, Opinio, Suspicio.

Secretum.

- 1 Secretum in damnum immediatum com-
munitatis, vel innocentis vrgens non
est seruandum, libro tertio disputat.
octaua capit. quinto numero 12. fo-
lio 317.
- 2 Etiam si iuraretur, ibidem, numero 13. fo-
lio 318.
- 3 Etiam si diceretur verbo tenus sub sigillo
Confessionis, vt fieri solet indoctis,

num. 14. folio 318.

Sententia.

- 1 Differentia inter sententiam definitiuam,
& interlocutoriam, lib. 2. disputat. 5.
capit. tertio, numero trigessimotertio,
folio 126.

Silentium.

- 1 Silentium conuiuentis Superioris potest
aliquando esse licitum, aliquando illi-
citur, libro 2. disputat. 5. capit. 7. num.
6. & 7. fol. 160.
- 2 Silentium Principis ex imminente pericu-
lo, vel damno causatum arguit dissen-
sum, ibidem numero 10. fol. 160.
- 3 Solum silentium neque arguit delictum,
Prælati, neque approbat subditi factum
ibidem numero 31. fol. 147.

Simonia.

- 1 Simonia in ordine publica irregularem
reddit, secus simonia in beneficio, li-
bro 3. disputat. 2. capit. 3. numero 8. fo-
lio 197.

Simulacrum.

- 1 Sixti V. Diploma illegitimos arcens ab
ingressu Religionis reuocatum est per
Gregorium Decimum quartum, libro
2. disputat. 4. cap. vnico numero primo
fol. 111.

Sodomia.

- 1 An Sodomia infamia plectatur, libro 3.
disputat. 2. capit. 2. num. 20. fol. 192.

Societas Iesu.

- 1 Cur in formula non acceptandi Præla-
turam Societatis Iesu casus necessita-
tis non expressus sit, libro 4. disputa-
tione secunda, capit. quinto, numero
octauo, fol. 394.
- 2 Quidquid sit de voto Societatis Iesu, quod-
cumque aliud non acceptandi Præla-
turam, intelligendum est non solum
sub conditione, ni urgeat necessitas
præcepti charitatis, vel superioris, sed
etiam, sub conditione, ni aliter in-
iungeretur à legitimo Superiore,
absque etiam peccato mortalis ob-
ligatione, ibidem numero decimo. fo-
lio 395.

Solicitatio.

- 1 Solicitatio in confessione, vt denun-
tianda, libro 3. disputat. 8. capit. 4. nu-
mero 20 fol. 307.

S (Sps;

INDEX RERVM,

Spolium.

- 7 Quando spolium propria auctoritate fieri posset, libro quarto disputat. secunda capit. tertio à numero 40. vsque ad quadragessimum tertium 43. inclusiue, folio 385. 386. & 387.

Sponsalia.

- 8 Sponsalia antecedentia per electionem ad Episcopatum nonnunquam dissoluntur, libro primo disputatione prima capit. quarto numero 24. folio 18.
2 Et quid de sequentibus, ibidem numero 25.
3 Septennium ad sponsalia, ætatem malitia non supplente metaphisicè, atque arithmeticè, completum desideratur, libro secundo disputat. septima capitul. poimo numero nono folio 166.

Spurium.

- 1 Refertur opinio asserens expositos esse spurios, libro secundo disputat. secunda capit. per totum folio 81.
2 Ob vnum testem spurium non deferitur iuramentum in supplementum probationis, libro secundo disputat. 6. capit. 1. numero 16. fol. 159.
Vide Illegitimi, Expositi.

Status.

- 1 Status definitio, libro primo disputat. secunda capit. primo numero secundo folio 23.
2 Dux desiderantur conditiones ad statum ibidem numer. 3.
3 Quid status apud Astrologos, ibidem numero 4 folio 24.
4 Quid apud Medicos, ibidem.
5 Quid apud Iuris peritos status hominis ibidem.
6 Quid apud Philosophos status viuentis, ibidem.
7 Quatuor desiderantur requisita ad Christianæ professionis statum, ibidem numero 5.
8 Episcopalis est verè status, ibidem numero 6.
9 Status Episcopalis est perfectionis, ibidem numero 5. fol. 25.
10 Diuersitas status officij, & gradus vnde sumitur, ibidem numero 8.
11 Ad professionis statum necessario non requiruntur tria vota paupertatis, ca-

stitatis, & obedientiæ, ibidem folio 26.

- 12 An Episcopalis status ita sit perfectionis exercendæ, vt non sit acquirendæ, libro 1. disputat. 2. capit. 3. per totum folio 27.
13 Opinio Soarij negans statui Episcopali perfectionem acquirendam, ibidem numero 2. folio 28.
14 Perfectio status est distincta à perfectione personæ illum ineuntis, ibidem numer. 3. folio 28.
15 Perfectionis status adæquatè non diuiditur in perfectionem exercendam, & requirendam, ibidem numero sexto folio 29.
16 Status Episcopalis media præbet etiam perfectionis acquirendæ, ibidem numero 9. folio 30.
17 Vt se habet status religiosus vitæ mixtæ, sic Episcopalis, ibidem numero 12 folio 31.
18 Discrimen inter statum Episcopalem, & religiosum, ibidem numer. 14.
19 In quo sensu ad perfectionem acquirendam status Episcopi ordinatur, ibidem numer. 15. folio 32.
20 Definitio status Episcopalis, ibidem numero 16.
21 Status Episcopatus qua ratione ordinem seruet caritatis, Episcopum prius perficiens, ibidem numero 17.
22 Episcopalis cuius Religioso præstat statui, libro primo disputat. 2. capit. 6. numero 2. folio 46.
23 Ex religioso statu ad Episcopalem licet transire, non è contra, inconsulto Summo Pontifice, ibidem numero sexto folio 47.
24 Arcentur illegitimi à statu religioso, libro secundo disputat. secunda capit. primo numer. 7. fol. 75.
25 Quomodo castitas cum statu religioso, & Episcopali se habeat, libro 2. disput. 5. capit. secundo, numero quarto folio 237.
26 Non obstant prærogatiuæ Præsulis, castitatem iure diuino non habere annexam, ibidem numero 5. & 6.
27 Num religiosorum conditio statui opponatur Episcopali, libro 4. disp. 1. capit. 1. per totum folio 336.
Præterea vide Beneficium à num. 38. vsque in finem.
28 An religiosus status Episcopalem impediat dignitatem, libro 4. disp. 1. capit. 2. per totum folio 371.
Præterea vide Religiosus, nu. 5. 6. 10. 14. & à nu. 31. vsque ad finem.

Sub.

INDEX RERVM.

Subdiaconus.

- 1 Nunc Subdiaconus in Episcopum validè potest eligi, libro 4. disputat. ult. capit. vnico numero 3. fol. 401.

Subditus.

- 1 Si subditus dubius esset, an Episcopatus, vel eius materia licitè ei esset, adhuc parere tenetur, libro quarto disputat. secunda capit. tercio numero 24. folio 378.
- 2 Recta operatio practicum tantum desiderat rectum iudicium, etiam si speculativum contrarium, ut potest quis, non deponeret, ibidem.
- 3 In dubijs possessio stat pro Superiore præcipiente, libro 4. disput. 2. capit. 3. num. 24. fol. 378.
- 4 Non tenetur subditus deponere iudicium contrarium speculativum, imò nec physicè loquendo practicum contrarium, ibidem numero vigesimo quinto.
- 5 Subditus habens opinionem probabilem de Episcopatu sibi illicito, ac malo, probabile est saltem ab intrinseco teneri ad obediendum; eumque demandatum acceptandum, ibidem numero 26. folio 379.
- 6 Quo iudicio Subditus indiget ad assertam obediendi necessitatem, ibidem num. 27. fol. 380.
- 7 Etsi probabilior esset Subditi opinio de malitia rei præceptæ adhuc ad obediendum tenetur penes hanc sententiam, ibidem num. 28.
- 8 Etiam si dubitaret de propria idoneitate, ibid. numero 29. fol. 381.
- 9 Probabilior ab intrinseco censetur opinio dictans non teneri quempiam obedire in re probabiliter mala, etiam sub præcepto iniuncta, atque in re nostra non teneri ad Episcopatum acceptandum, ibidem numero 30. & 31. folio 382.
- 10 Cathgoricè probatur assertio, ibidem numer. 32.
- 11 Assertur solutio Sanch. asserentis ex Augustino facultatem Superiorum præcipiendi omnia, quæ euidenter mala non sunt, ibid. numero 35.
- 12 Reijcitur, ibidem.
- 13 Refertur solutio Soarj asserentis facultatem Superioris præcipiendi res probabiliter etiam malas, ex deteriori conditione, quam alias haberet, ibidem num. 36. fol. 383.
- 14 Refellitur, ibidem.
- 15 Exponitur solutio Salas, deducta ex eucr-

sione Reipublicæ, quæ videretur sequi ex non obedientia subditorum in rebus probabiliter bonis, ibidem numero 37.

16 Diluitur, ibidem.

17 Alia Soarj solutio in peculiari tantum casu nobis dantis manum, ibidem numero 38.

18 Inutilis demonstratur, ibidem numero eodem.

19 Probatur conclusio ex eo, quòd ex probabili opinione rei iniustæ, necessariò sequatur probabilis opinio, licitè non parendi, ibidem numero 39. folio 384.

20 Assertur instantia Contrariorum desumpta ex spolio, quòd propria auctoritate ab alio existimante rem probabiliter suam, fieri non potest, ibidem numero 40.

21 Reijcitur, ibidem, numer. 41. 42. & 43. folio 387.

22 Probatur conclusio argumento ad hominem contra Thomam Sanchez, ibidem num. quadragesimotertio.

23 Probatur Auctoris sententia ex eo, quòd nullus tenetur propriam relinquere probabilem opinionem, alteramque sequi, ibidem numero 44. & 45. folio 388.

24 Assertur solutio Vasquez ex obligatione Subditi ad obediendum in eo, quòd absque peccato præstare potest, ibid. numero 46. fol. 389.

25 Reijcitur, ibidem.

26 Etsi probabilior esset opinio Superioris dictans hanc rem esse bonam, adhuc non teneretur Subditus obedire, ibid. numero 47.

27 Licet in re nostra de Episcopatu, id exceptionem patiatur, ibidem numero quadragesimo octavo.

28 Probabiliter sentiens se non esse idoneum, in rigore non tenetur obedire, ibidem numero 49.

29 Non potest Superior iustè punire Subditum, non obedientem, debita tamen cum modestia, ex opinione probabilis, ibidem numero quinquagesimo, folio 389.

30 Subditus impedimentis ad Episcopatum à se amovibilibus laborans, tenetur ea removere, ibidem, numero quinquagesimo primo.

31 Si certò moraliter saltem cognosceret quis sibi malum esse Episcopatum, ob manifestum defectum doctrinæ, obedire non tenetur, ibidem numero quinquagesimo secundo.

Si 2 Si da-

INDEX RERVM,

- 32 Si daretur opinio probabilis dicans te hic, & nunc non teneri Superiori præcipienti Episcopatum obedire, lex ea parere non teneberis, ibidem numero 53. folio 389.
- 33 Etiam si probabilior esset Superioris opinio. ibidem numero 54.
- 34 Affertur obiectio, & reicitur, ibidem numero 55.
- 35 Reliqua ad exactam dilucidationem questionis, ibidem numero 56.
Vide Religiosus.

Subrogatio.

- 1 Subrogatio quid sit, libro 2. cap. 1. num. 1. folio 53.
- 2 Lex naturalis subrogationem potest subire, libro 2. disputat. 1. capit. 3. numer. 1. folio 10.
- Vide Lex.*

Superior.

- 1 Superior facilem se præbens denunciandis, habet omnes ministros impios, libro tertio. disputation. 8. capit. quinto à numero 45. vsque ad 50. inclusiue fol. 325.
- 2 Reliqua ad denunciationem Superiori factam, vel correctionem subditorum, vide correctio à numero 115. vsque ad 154. inclusiue.
- 3 Nequeunt Regularium Superiores ad acceptandum Episcopatum Subditos cogere, libro quarto, disputat. 1. capit. 3. numero 4. fol. 343.
- 4 Abbas, vel Regularis Superior nequit in electionem Subditi ad Episcopatum immediate consentire, ibidem numero quinto.
- 5 Facultas consentiendi in propriam electionem ad Episcopatum, ibidem numero 7.
- 6 Etiam in electionem ad beneficium Parochiale, ibidem num. 8.
- 7 Superior iniuste denegans Subdito facultatem consentiendi in sui electionem ad Episcopatum, cogendus est à communi tum sui, tum electi Præsule, instante necessitate, vel utilitate Ecclesie, ibidem numero decimo, folio 344.
- 8 Expectandus esset Religiosus, donec cogeretur Superior, inique denegans facultatem consentiendi in sui electionem ad Episcopatum, ibidem numero undecimo.
- 9 Non modo Papa posset facere hanc facultatem, sed Prælatus etiam tum

Subditi, cui denegatur facultas consentiendi in Episcopatum, tum immediate Moderatoris ipsius denegantis, ibidem numero duodecimo, folio 345.

- 10 Non sufficit generalis licentia consentiendi in electionem Episcopatus, ibidem numero 13.
- 11 In Societate Iesu solius Generalis Præpositi est facultatem concedere Subdito consentienti in Prælaturam, & quomodo, ibidem numero decimosextimo, fol. 346.
- 12 Numquæcumque, quæ mala euidenter non sunt, possit Superior præcipere, & Subditus teneatur ei parere, libro 4. disputation. secunda capit. tertio à numero 24. vsque ad finem, fol. 378. 379. & sequent.
- 13 In dubijs possessio stat pro Superiore præcipiente, libro 4. disput. 2. capit. 3. num. 24. fol. 378.
- 14 Affertur solutio Sanch. afferentis ex Augustino facultatem præcipiendi omnia, quæ euidenter mala non sunt, ibidem numero 35.
- 15 Reijcitur, ibidem.
- 16 Refertur solutio Soarii afferentis facultatem Superioris præcipiendi res probabiliter etiam malas, ex deteriori conditione, quam alias haberet, ibidem num. 36. fol. 383.
- 17 Refellitur, ibidem.
Vide Subditus.

Suspensio, & Suspendus.

- 1 Suspensione, atque interdicto non comprehenduntur Episcopi, ni expressa de illis fiat mentio, libro primo. disput. prima. capit. 1. numero 13. 14. & 15. folio 5. & sequ.
- 2 Explicatur Cap. Quia periculosum de sententia excommunicationis in sexto, ibidem.
- 3 Maiori ligato excommunicatione, suspensione, vel interdicto, nû ad Episcopatus Sacramentum pateat aditus, libro tertio, disputat. quarta. capit. 1. per totum, folio 210.
- 4 Excipiens Ordinis Episcopalis Sacramentum excommunicatus, siue vitandus, siue non vitandus, suspensionem incurrit, ibidem numero 6. & 10. folio 211. & sequ.
- 5 Solus Summus Pontifex poterit absolueri ab asserta suspensione vel ordinarius si ex delicto occulto fuerit, ibidem numero septimo, & octavo folio 211.

ER

INDEX RERVM,

- 6 Est communis asserta sententia, quamvis nonnulli Auctores nomine suspensionis intelligant irregularitatem, ibidem numero 9. fol. 212.
- 7 Hanc suspensionem non incurreret secretò ordinatus, etsi iuridicè ob falsam esset causam excommunicatus, ibidem numero 11.
- 8 Ab asserta suspensionis poena excusabile in foro interno ignorantia etiam crassa, vel supina, ibidem numero duodecimo, & decimotertio, folio 213.
- 9 Excusat à suspensione vis, vel metus gravis, ibid: num. 14.
- 10 Quando nefas omninò esset carere intentione Sacramentum Episcopalis ordinis recipiendi, ibidem numero decimoquinto.
- 11 Suspendus in Episcopum ordinatus, alteram non incurrit suspensionem, ibidem numer. 16.
- 12 Personaliter interdictus si consecraretur Episcopus, esset quidem suspendus, ibidem numero decimoseptimo folio 214.
- 13 Num Episcopatus beneficio maior excommunicatio, suspensio, vel interdictum impedimento fiat, libro tertio, disputation. quarta, capit. 2. per totum fol. eodem.
- 14 Suspendio ab officio sæpè est connexa, cum suspensione à beneficio, ibidem numero 5. fol. 215.
- 15 Etsi probabile sit, promotionem ad Episcopatum Suspendi ab officio esse nullam, probabilius est esse tantum irritandam, ibidem numero nono, folio 216.
- 16 Dummodo fuerit totaliter, & absolute suspendus, numero 10. fol. 217.
- 17 Ignoranter excommunicatus, suspendus, vel interdictus ex communi sententia, inualidè in Episcopum, Prælatum etiam Religiosum, vel aliam dignitatem, etiam Legati promouetur, ibidem à numero decimotertio, vsque ad decimumnonum inclusivè, folio 217. & sequ.
- 18 Excommunicatus, suspendus, vel interdictus, ignoranter etiam, inhabilis est ad munus Vicarij, & Gubernatoris Episcopatus, nec non etiam Compromissarij, ibidem à num. 17. vsque ad 20. inclusivè, fol. 218. & sequ.
- 19 Dummodo in litteris non sit clausula absolutionis ad hunc effectum, ibidem numero 22. fol. 219.
- 20 Quarum litterarum impetratio, sine hac clausula, esset etiam nulla, ibid. nu. 21.
- 21 Papa scienter promouens in Episcopum excommunicatum, suspendum, ac interdictum, censetur cum eo dispensare, ibidem. num. 24.
- 22 Poterit Absens à Censura absolui ad promotionem in Episcopum, ibidem numer. 25. fol. 219.
- 23 Oppositio, quam habet maior excommunicatio, suspensio, ac interdictum cum Episcopatus beneficio quoad fructus expenditur. libro tertio, disputatione quarta, capit. tertio per totum folio 220.
- 24 Collatio beneficij, præsertim Episcopatus facta excommunicato, suspendo, vel interdicto, interveniente postea dispensatione plerumque coalescit ibidem à numero 8. vsque ad 12. inclusivè folio 222.
- 25 Absolute suspendus ab officio, non necessario etiam censeretur, & à beneficio, ibidem num. vigesimoprimum fol. 224.
- 26 Tripliciter suspensio fieri potest, ibidem à numero 22. vsque ad 25. inclusivè, folio 223. & 225.
- 27 Satis probabile est Canonicum excommunicatum, & suspendum, si interfuerit horis in choro, distributiones lucrari, ibidem à numero 26. vsque ad numerum vigesimumnonum inclusivè folio 225.
- 28 Promouentes excommunicatum excommunicatione minori, non sunt suspendi, libro 3. disputat. 4. capit. 4. numero 32. folio 230.
- 29 Nulla generaliter in alios lata suspensio Episcopos afficit, libro 3. disput. 7. capit. 1. numero 4. fol. 263.
- 30 De specialibus suspensionibus ad arcendam incontinentiam ab Episcopis, libro 3. disputat. septima capit. 3. per totum fol. 274.
- 31 Suspensiones ferendæ in Episcopum indicantur, ibidem num. 1. fol. 275.
- 32 Suspensio lata per Tridentinum sess. 25. de reformatione cap. 14. & assertur, & explicanda proponitur, ibidem.
- 33 Nomine Episcopi in prædicto decreto Papa non comprehenditur, ibidem numero 2.
- 34 Episcopi à Metropolitanis distincti, decreto Concilij propriè comprehenduntur, ibidem numero 3.
- 35 Probabiliter tamen videtur lata etiam in Dignitates Episcopo maiores, ibidem numero 4. fol. 276.
- 36 Comprehendit etiam dicta suspensio Episcopos titulares. ibidem numero 5.
- 37 Non autem Episcopos non consecratos, ibidem umero 6.

S f 3 Expen-

INDEX RERVM,

- 38 Expenditur Glossa Clem. Prima in contrarium, ibidem numero 7.
- 39 Neque se extendit ad Prælatos Episcopo inferiores, ibidem numero 8.
- 40 Neque eadem est ratio decreti *sess. 24. cap. 6. de re. for.* ibidem num 9. fol. 277.
- 41 Est hæc suspensio tum ab officio tum à beneficio, ibidem numero 10.
- 42 Est lata, & non ferenda, ibid. nu. 11.
- 43 Reicitur sententia afferens solos Episcopos concubinos hac censura ligari, dicitur lata ob singula genera, quinque actionum in illo decreto prohibita, ibidem numero 12.
- 44 Requiritur tamen mortalis culpa, ibidem numero 13. fol. 278.
- 45 Nec emendata, ibid.
- 46 Quid sit Concubinatus, & quis concubiniarius tum iure civili, tum canonico, ibidem numero 14.
- 47 Suspensio non contrahitur ob quamcumque incontinentiam ab Episcopo, sed ob coniunctam cum familiaritate, & consuetudine mulieris, ibidem.
- 48 Detentio domi non cuiuscumque mulieris est prohibita, sed vel concubinæ, vel eius, quæ suspicionem ingerere possit, ibidem numero 15. fol. 229.
- 49 Prudentius faciet Episcopus, si nullam, neque etiam matrem secum domi habeat ibidem vsque ad 28. inclusiue, fol. 280. 281. 282.
- 50 Quarta actio prohibita, ibidem à numero 29. vsque 33. inclusiue, fol. 283. 284.
- 51 Est omnino necessaria vna monitio ad suspensionem, ibid. num. 34. fol. 285.
- 52 Non est cur doleant Episcopi ob hanc Censuram, ibid. numero 35.
- 53 Qua ignorantia excusaretur à suspensione Præsul, ibidem numero 36. folio 286.
- 54 Excusabitur à metu graui, vbi de hoc eodem metu excusante à præcepti Ecclesiastici obligatione, num. 37.
- 55 De metu nec ne excusante remiges Christianos apud Turcas contra Rempublicam Christianam, ibidem. Et num hi excusentur ab obligatione præcepti diuini, ibidem num. 38. fol. 287.
- 56 Recentior quidam monetur ne quæ ab alijs subripuit, sibi immerito tribuat, ibidem.
- 57 Etiam si metus fuerit ab intrinseco, cadens tamen in constantem virum excusaret ab hac suspensione, ibidem numero 39.
- 58 Scandalum quod inde nasceretur Episcopum etiam excusaret, ibidem numero 41. folio 288.
- 59 Regula generalis ad casus similes decem,

dendos, ibid. num. 41. fol. 288.

- 60 A fortiori hæ rationes excusantes in alijs præceptis humanis locum habent, ibidem.
 - 61 Posset iure excusari in foro interno Episcopus, veris non stantibus causis, monitionis, & censuræ, secus in externo, ibidem numero 43.
 - 62 An per saltum consecratus Episcopus in suspensionem incurrat, libro 4. disput. ult. capit. vnic. numero 15.
 - 63 Solius est summi Pontificis in hac Censura dispensare, ibid. numero 16.
- Vide Anathema; Censura, Excommunicatio, Irregularitas.*

Suspicio.

- 1 Peculiaris ratio suspicionis affertur, ac distinguitur à dubio, opinione, indicio firmo, atque sententia, libro 3. disput. 7. capit. 3. numero 16. fol. 279.
- 2 Que indicia ad suspicionem, dubium, probabile iudicium, & sententiam requirantur, ibid. numero 17. fol. 280.
- 3 Iudex ex suspicionem condemnans iniustitia laborat, ibidem.
- 4 Suspensionis, atque opinionis gradus primus in dubio situs, ibid. num. 18.
- 5 Gradus consistens in apprehensione, iudicium virtuale inuoluentem, ibidem numero 19.
- 6 Prima regula ad Indicia leuia, vel alicuius momenti dignoscenda, ibidem, numero 20.
- 7 Secunda regula ad indiciorum qualitatem ibid. numero 31. fol. 281.
- 8 Tertia regula, ibid. num. 22.
- 9 Tertius suspicionis gradus in opinione situs, ibidem numer. 23.
- 10 Quartus in violenta suspicionem, certitudinem inuoluentem, ibid. num. 24.
- 11 De tertio suspicionis gradu opinionem, imbibentem loquitur Concilium, ibidem numero 25. fol. 282.
- 12 Aurea D. Thomæ doctrina radices suspicionis indicantis, ibid. num. 16.

T.

Taciturnitas.

- 1 Rati habitio de presenti alijs signis quæ sola taciturnitate expressa sufficit ad Sacramentum administrationem, & ad licentiam faciendam Religiosæ, ne peccet contra paupertatem, libro 2. disputation. quinta capis. 7. numero 23. folio 146.
- 2 Rati habitio de præsenri non sola taciturnitate,

INDEX RERVM:

nitare significata, satis est, ut alienus Sacerdos matrimonio intersit, ibidem a numero 27. usque ad 29. inclusivè folio eodem.

- 3 Sola Superioris taciturnitas potentis, & nolentis contradicere non est ratihabitio de presenti, ibidem numero 30. folio 147.

Præterea Vide Ratihabitio, Consequen-
tia.

Taxativa diffio.

Vide Diffio, Clausula, Extensio.

Tempus.

- 3 Omne tempus currit de momento in momentum, ubi contrarium a iure expressum non est, libro 2. disputat. 7. cap. 1. numero 7. folio 165.
 - 2 Quid sit morale temporis complementum, tempusque moraliter esse completum, libro 4. disputat. ult. capit. vnic. numero 7. folio 402.
 - 3 Qua oratione probandum sit tempus, ib. numero 9. & 10. folio 403.
- Vide Aetas, Dies, Terminis dies, Annus, Mensis, Hora, Natiuitas.

Terminis Dies.

Vide Dies, Annus, Tempus, Mensis, Hora, Aetas, Natiuitas.

Testamentum.

- 1 Quid sentiendum sit de ætate, cum requirita in fauorem testamenti, cum impuberum, vel aliorum, libro 2. disputat. 7. capit. 1. num. 10. fol. 166.

Theologus.

- 1 Secundum aliquos Canonistæ præferuntur Theologis ad Episcopatum, libro 3. disputat. 1. capit. 2. numero 1. & 2. folio 185.
 - 2 Secundum cæteros præferuntur Theologi Canonistis, ibidem numer. 3.
 - 3 Vtriusque Iuris Doctor puro Canonistæ præhabendus, Theologus Canonistæ puro Theologo, vel Canonistæ tantum præstat, libro 3. disput. 1. cap. 2. numero 7. fol. 186.
 - 4 Vere Theologus optimo etiam præferendus est Canonistæ, ibidem numero 8. usque ad 12. inclusivè, fol. 187.
 - 5 Discrimen inter Theologum, & Canonistam Episcopum, ibidem numero 16. fol. 188.
 - 6 Theologi pallio tenus damnantur, ac post habentur, ibidem numero 17.
- Vide Iuris Doctor, Doctor, Canonista.

Thomas.

- 1 Aurea Diui Thomæ doctrina radices suspicionis indicantis, libro 3. disputat. 7. capit. 3. numero 26. fol. 281.

Titulares.

- 1 Episcopatus titularis allata comprehenditur diuisione, libro 1. disp. 1. cap. 2. numero 6. fol. 9.
- Præterea Vide Episcopus numero 12. Vide Episcopatus numero 18.

Titulus.

- 1 Impedimento Iuris diuini non suffragantur communis error, ac titulus putatus, libro 3. disputat. 4. capit. 2. numero 16. folio 218.

Traditio.

- 1 Quæ sunt traditiones Iudeorum, non Pharisaica, libro 3. disp. 3. capit. 1. numero 10. fol. 234.

Translatio Ecclesie.

- 1 Contra diuinum Ius ex se magis est abdicatio, quam translatio ex vna in alteram Ecclesiam, libro 1. disputat. 1. cap. 4. numero 2. fol. 12.

Tridentinum.

- 1 Per Tridentinum Episcopis concedens facultatem dispensandi in irregularitatibus &c. sit reductio ad Ius antiquum, libro 2. disputat. 5. capit. 2. numero 10. folio 119.
- 2 Facultas concessa a Tridentino Episcopis dispensandi in irregularitatibus occultis Iure ordinario eis competit, ibidem numero 12. fol. 120.
- 3 Ratio cur Tridentinum facultatem Episcopis fecerit circa occultas, ibidem numero 16. fol. 121.
- 4 Prolatio ad cap. 6. sess. 24. Tridentini de facultate absoluedi ac dispensandi Episcoporum, libro 2. disput. 5. capit. 3. per totum fol. 121.
- 5 Oculum non summitur hic pro interno, sed pro eo, quod non est publicum, vel notorium, ibid. num. 3. fol. 122.
- 6 Præterea vide Episcopus a num. 108. usque ad 119. inclusivè.
- 6 Doctrina cap. 6. sess. 2. Tridentini de facultate absoluedi ac dispensandi Episcoporum, libro 2. disput. 5. capit. 4. per totum folio 127.
- 7 Sensus apparens Tridentini, ibidem numero 3. folio 128.
- 8 In membra diuiditur Tridentini decretum, ibidem numero 4.
- 9 Occultum in Tridentino sumendum est pro

INDEX RERVM:

pro vt est distinctum a notorio, siue diuersum a famoso, siue non, ibidem numero 5.

10 Per communem concessionem factam a Tridentino possunt Episcopi dispensare in omni suspensione, atque irregularitate proueniente ex delicto deducto etiam ad forum contentiosum, sine effectu, ibidem numero 7. 8. 9. & 11. fol. 129.

11 Eodem pacto occultum usurpatur in toto Tridentini decreto, ibidem numero 10. & 12. fol. 129.

12 Vbi Tridentinum receptum non est, hac quam expendimus, facultate absoluedi, ac dispensandi in occultis Episcopus vti non potest, ibidem numero 25. folio 132.

13 Sex menses praescripti a Tridentino, in quibus Sacro initiatus ordine debeat esse Promouendus, ante promotionem ad Episcopatum, non metaphisicè, seu arithmeticè debent esse completi, libro 4. disp. ult. cap. vnic. nu. 6. fol. 402.

14 Et si probabile sit contrarium, ibidem numero 8.

Tutius.

1 Explicatur principium morale; *In dubio interior pars est eligenda*, libro 2. disput. 2. cap. 3. numero 9. & 12. fol. 83. & libr. 3. disputat. 1. capit. 3. numero 24. folio 378.

2 Probabilius est in dubio facti tutiorem partem in sensu Aduersariorum non esse eligendam, quoad omnes irregularitates, vna homicidij excepta, ibid. numero 16. fol. 83.

Vide Opinio.

V.

Veniale peccatum.

1 Peccatum veniale per se non est materia correctionis fraternae, libro 3. disputat. 8. capit. 6. numero 23. folio 319.

2 Nisi ratione periculi mortalis, ibidem.

3 Propositum committendi omnia peccata venialia est peccatum mortale, & materia correctionis, ibidem nu. 24.

4 Imò, & propositum comittendi omnia peccata venialia in re lubrica, ibid. numero 25. folio 319.

5 Ratione periculi veniale peccatum, vel indifferens opus, quando transire potest in mortalem culpam, libro 4. disputat. 2. cap. 4. numero 1. 2. 3. & 4. folio 390 & 391.

Verba.

1 Declaratur vis verbi, *habeantur* quando veniat pro *sine*, & quando verbum sit fictitium, libro 2. disput. 3. cap. 1. numero 9. fol. 93.

2 Quomodo verba statuti cum effectu accipienda sint, libro 2. disputat. 5. capit. 4. & 21. fol. 131.

3 Verba in decretis, nec quoad syllabam superflua sunt, libro 3. disputat. 4. capit. 4. numero 21. folio 129.

4 Propria verborum forma non est deferenda, libro 3. disputat. 4. capit. 4. numero 21. folio 129.

5 Vnum, & idem verbum ad diuersa referri potest iuxta eorum qualitatem propriè pro viribus tamen id vitandum est in textu doctrinali, libro 2. disp. 5. cap. 4. numero 1. folio 128.

Vide Lex.

Vicarius.

1 Religiosus legitimatus officium Vicarij exercere non potest libro 2. disputat. 2. capit. 1. numero 28. folio 78.

2 Valida est collatio beneficij a Vicario facta, cui specialiserat reuocata licentia conferendi, si Episcopus collationem sciens conuiueat, ibidem num. 28.

3 Excommunicatus suspensus, vel interdictus ignoranter, etiam inhabilis est ad munus Vicarij, & Gubernatoris Episcopatus, nec non & Compromissarij, libro 3. disputat. 4. capit. 2. a num. 17. fol. 218. vsque ad 20. inclusiue fol. 219.

4 Dummodo in literis non sit Clausula absolutionis ad hunc effectum ibidem numero 22.

5 Quarum literarum impetratio sine hac clausula esset etiam nulla, ibidem numero 21.

6 Regularis valet ab Episcopo de licentia sui Superioris in Vicarium eligi, & a cap. in Vicarium Capituli, neque excipiuntur mendicantes, libro 4. disp. 1. capit. 2. num. 9. & 10. fol. 340.

Violatio Ecclesiae.

1 Discrimen assignatur inter occultam Ecclesiae violationem, & occultum defectum natalium, libro 2. disputat. 2. capit. 2. numer. 7. fol. 78.

Vir.

1 Vir absque licentia vxoris non modo ad Episcopatum, verum ad Pontificatum euectus, ab ea poterit reuocari, libro 1. disputat. 1. capit. 4. num. 22. fol. 18.

Vifi.

INDEX RERVM:

Visitatio

1. Ni cautè Prælatus in visitatione interroget, peccabit mortaliter, libro 3, disput. 8, cap. 4, numero 21, fol. 307.
2. Quid præstandum in visitationibus, quando præmissa correctione fraterna occultis delictis, frater non sit emendatus, ibidem numero 21.

Votum

1. Ad perfectionis statum necessario non requiruntur tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ, lib. 1, disput. 2, cap. 7, numero 8, fol. 26.
2. Licet in Ecclesia sit potestas dispensandi in votis, in ramentis, & alijs huiusmodi erga Deum, obligationem inducentibus, hæc tamen est indirectè iuris diuini dispensatiua, libro 2, disputat. 1, capit. 3, numero 27, fol. 67.
3. Hæc tamen non est declaratiua tantum voti, vel iuramenti, ibid. num. 28.
4. Neque innititur conditioni, quæ votum subditi vim habeat, nisi à Superiore dispensetur, ibidem numero 29.
5. Neque est dispensatiua voti, cuius obligatio in particulari, non sit iuris diuini, ibidem numero 30, folio 68.
6. Neque est, quia solum tollit obligationem à voluntate tantum humana pendentem, ibidem numero 31.
7. Facultas dispensandi in votis, & iuramentis, & tollit obligationem, & cedit iuri acquisito Deo per illam, quo pacto indirectè in iure diuino dispensatur, ibidem numero 32.
8. Facultas cedendi iuri à Deo acquisiti per votum, est in Ecclesia apud Summum Pontificem, ibidem num. 34 fol. 69.
9. Non modo continentiam optat, sed præcipit Ecclesia latina, libro 3, disput. 6, capit. 2, numero 3, folio 250.
10. Votum continentiae ab Ordinandis expressè non est emittendum, ibidem numero 4, folio 251.
11. Qui bona fide vult ordinari, implicitum votum censetur emitte, ibid. num. 5.
12. Impliciti voti ratio expenditur, ibidem numero 6.
13. Initiandus, expressè nolens vouere, voto non tenetur castitatis, ibidem numero 7, fol. 252.
14. Non absolurè, sed sub conditione voti non emissi ab Initiato legem eum obligantem sancit Ecclesia, ibid. num. 8.
15. Hæc lex materiam habet spectantem ad Sacrilégi, ibidem num. 9, fol. 253.
16. Explicatur culpa initiati nolentis vouere

castitatem, ibidem numero 10. 11. & 12.

17. Pene ex iustitia tenetur quis emitte votum tempore ordinis, ibidem numero 13, folio 255.
18. Obligabitur igitur vel diuino præcepto ad votum castitatis obseruandum, si emissum fuerit, vel in huius defectum præcepto Ecclesiastico, ibidem numero 14.
19. Si quis ignorans quid susciperet, initiaretur sacris, non teneretur ad castitatem, ibidem numero 15.
20. A summo Pontifice possunt cogi Regulares ad acceptandum Episcopatum, non tamen ex vi voti obedientiæ, libro 4, disputat. 1, capit. 3, numero 4, folio 343.
21. An votum Religionis impedimento sit Episcopatu, libro 4, disputat. 1, cap. 5, per totum fol. 351.
22. Afferitur capit. *Per tuas de vot. & not. val.* explicandum, ibidem numero secundo, folio 352.
23. Pontifex non loquitur de voto substantialiter, sed accidentaliter solemniter, ibidem numero 3.
24. Probabilius est textum innuere præceptum, & sub qua ratione, ibidem numero 4.
25. Quo sensu contineat etiam consilium, & qui proprius sensus, ibidem numer. 5, folio 353.
26. Ex regula generali licet in Episcopo, de quo textus citatus loquitur, non præsumatur dolus, nec fraus, præsumitur tamen ex alijs coniecturis, ibidem numero 6.
27. Vnusquisque à natura bonus conferur, in quem non sit doli, vel fraudis, præsumptio, ibidem.
28. Non est supponendus dolus, si damnum habenti inferet, vel non afferret lucrum, vel parum referret, ibid.
29. Prima sententia votum aliterens religionis neque extingui, neque adimpleri per Episcopalem statum initum, ibid. numer. 7, fol. 354.
30. Secunda sententia extingui votum religionis per Episcopatum docet, ibidem numer. 8.
31. Materia voti de meliori bono esse debet, & quo sensu, ibidem numero 9.
32. Votum religionis, & perseverantiæ in Religione distinguuntur, & quomodo, ibid. numero 10, folio 355.
33. Collatio est quonem, nominationem, & promotionem innuens Episcopatus, facta votum Habenti Religionis, est valida, ibidem numero 11.

Irre-

INDEX RERVM,

- 34 Irretitus voto Religionis si scienter à Papa in Episcopum promoueat, & valide, & licite absque alia dispensatione dignitatem acceptare poterit, ibidem numero 12. folio 356.
- 35 Religionis voto legatus, neque peccat acceptando Præfultatum, neque eo se abdicare tenetur, ibidem numer. 13.
- 36 Habens votum perseverantiæ in Religione, neque per se peccat infulam acceptando, neque renunciare absolute, ac per se tenetur, ibidem numero 14. & 21. fol. 359. & 359.
- 37 Statu perfectiori inito votum extinguitur status imperfectionis, etiam distincti generis ibidem numero 15. & 16. folio 356. & 357.
- 38 Ratione arctissimi vinculi de potentia ordinaria insolubilis Episcopatus, votum Religionis simplex extinguitur, ibidem numero 17.
- 39 Neque obstat Religiosum factum Episcopum pergere etiam esse Religiosum, ne vouens Religionem solui voto per Episcopatum dicatur, & quominus à fortiori demonstratur, si Religiosus potest inire Episcopatum, posse etiam voto simplici ligatum Religionis, ibidem numero 18. & 19. folio 358.
- Ex præstantiori munere Præfultatus Episcopus non potest Religionem, inire, ibidem numero 20. fol. 359.
- 40 Ligatus voto Religionis, atque in Episcopum electus, tenetur Papæ suum tantum desiderium aperire, ibidem numero 21. folio 359.
- 41 Voto deuinctus Religionis electus vel eligendus in Episcopum, suum non tenetur votum manifestare Pontifici, ibid. numero 22. folio 360.
- 42 Episcopatu iam inito, non tenetur prædictus ligatus voto se abdicare, sed suum animam Papæ reserare, ibidem numero 23.
- 43 Episcopus confirmatus, vel consecratus non tenetur votum, quo prius se obstrinxerat Religionis Papæ manifestare, ibidem numero 24.
- 44 Religiosus emittens alicuius rei, aliàs absque facultate, prohibet votum, illud opus non habet declarare, ibidem numero 25. & 26. fol. 361.
- 45 In eorum sententia, qui volunt necessariam esse dispensationem ad Episcopatum acceptandum, atque ineundum, ab eo, qui Religionis voto est ligatus, si fuerit perseverantiæ in Religione, poterit Episcopus electus, & confirmatus secum ipsemet dispensare, ibidem numero 27.
- 46 Et à fortiori poterit Episcopus dispensare, ut tantum liceat experiri Religionem, ibidem numer. 28.
- 47 Quando est dubium ad quid, obligat votum plerumque ad quod minus est obligat, ibidem numero 29. folio 391.
- 48 Cur votum Episcopatus validum non sit ibidem numero 31. folio 362.
- 50 An Episcopatus apta sit materia voti, libro 4. disputat. 2. capit. 2. per totum folio 371.
- 51 Indignum si quis se putaret Episcopatu, cumque voueret, inualide voueret, peccaretque mortaliter, ibidem numero 3.
- 52 Sic etiam si ob temporalia primario, vel inuerso ordine, se consequitur, non ueret Episcopatum, ibidem.
- 53 Urgente necessitate Ecclesiæ à non indigno, vel probabiliter apto emissum votum, & acceptandi, & procurandi Episcopatum validum est, ibidem numero 4.
- 54 Votum sua exponendi studia, talenta, qualitatesque Papæ, nec non desiderium, dicandi se, suaque in Ecclesiæ seruitium est validum, ibidem numero 5. folio 372.
- 55 Votum acceptandi Præfultatum ex obedientia iniunctum ex virtutis motu tenet, ibidem numer. 6.
- 56 Augustini sententia Præfultibus addens animos; Nazianzeni verò timorem incutiens assertur, ibidem numer. 7.
- 57 An liceat votum, non procurandi, vel non acceptandi Episcopatum, libro 4. disp. 2. cap. 5. per totum fol. 392.
- 58 Opinio assentium votum acceptandi esse illicitum, ibidem numero 2.
- 59 Quando illicitum erit sibi procurare Præfultatum, licitum erit votum non procurandi, ibidem num. 3. fol. 393.
- 60 Votum absolute nuncupatum non procurandi Præfultatum, validum est, ibid. numero 4. 5.
- 61 Votum, vel iuramentum in nullo euentu acceptandi Præfultatus est illicitum, ibidem numero 6. folio 394.
- 62 votum non acceptandi Præfultatum absolute, seclufa tamen eius obedientia, qui contrarium potest præcipere, atque seclufa etiam obligatione caritatis, in contrarium, validum est, ibidem numero 7.
- 63 Non tamen ob aliquam rationem derogantem perfectioni status Episcopalis, ibidem.
- 64 Cur in formula non acceptandi Præfultatum, Societatis Iesu casus necessitatis non expref-

INDEX RERVM.

- expressus sit ibid. num. 8.
- 65 Quando non constat de vouentis intentione, an fuerit includendi casum, quem excipere tenetur votum emissum, est validum, & licitum, ibidem numero 9. fol. 395.
- 66 Quidquid sit de voto Societatis Iesu, quodcumque aliud non acceptandi Prælatum intelligendum sit, non solum sub conditione, ni vrgeret in contrarium necessitas præcepti caritatis, vel Superioris, præcipientis absque etiam peccati mortalis obligatione, ibidem numero 10.
- 67 Non discrepat Sanctus Gregorius, fauet autem D. Thomas sententiæ Auctoris, ibidem numero 11. fol. 396.
- 68 Assertur solutio Soarii, ac reicitur, ibidem numero 12. & 13.
- 69 Confirmatur opinio auctoritate Gregorii ex cap. 1. dist. 85. ibidem numero 14.
- 70 Reicitur solutio Soarii, ibidem numero 15. & 16. folio 397.
- 71 Germanus sensus ex cap. 1. citata dist. 85. ibidem numero 17. fol. 398.
- 72 Et si per singularem obiecti mutationem voti obligatio nonnunquam cesserit, votum tamen non acceptandi Prælatum requirit iudicium, & iussionem Papæ, licet nolentis obligare ad peccatum, ibidem numero 18. & 19.
- 73 In dubio, an hic voto ligatus parere te-

neatur Papæ iubenti, non tamen sub peccato mortali obliganti, Soarii opinione non tenetur, ibidem numero 20.

74 Auctoris sententiæ, ibidem numero 21. & 22. & 23. fol. 398.

75 A Papæ iussus sine obligatione peccati Prælatum inire, licet poterit, etiam si voto fuerit ligatus, obedire, non obediens tamen, non peccaret, et si posset ratione finis, ibidem numero 24.

Vide Iuramentum.

Vsura.

- 1 Improbum sensus infamia plebitur, libro tertio disput. secunda capit. secundo numero 13. folio 192.
- 2 Assertur ratio cur aliquis iudicans aliquem contractum probabiliter non esse usurarium, lucrum reportatum possit retinere, quod alter clam subripere non potest, libro 4. disput. 2. cap. 3. numero 42. fol. 387.

Vxor.

- 1 Vir absque licentia vxoris non modo ad Episcopatum, verum ad Pontificatum euectus, ab eo poterit reuocari, libro 1. disputat. 1. capit. 4. numero 22. folio 18.

FINIS INDICIS.

ERRATA GRAVIORA.

<i>Errata grauiora.</i>	<i>Corrige.</i>
folio 1. num. 1. quæ	qua
folio 1. num. 1. illustratam	illustratum
folio 3. num. 7. vigilia	vigila
folio 3. num. 7. populus	pulus
folio 3. num. 8. Alterum	terum
folio 4. num. 10. ter acquari	æquari
folio 5. num. 11. reliquasque	reliquosque
folio 5. num. 11. adis	odis
folio 5. num. 11. Aomerum	Homerum
folio 5. num. 12. offundere	non offundere
folio 8. num. 1. Metropolitanum	Metropolitanatum
folio 8. num. 2. Gleros	Cleros
folio 8. num. 2. exhaustiant	exhaustiunt
folio 8. num. 3. disce pant	discrepant
folio 8. num. 3. varior	varios
folio 8. num. 5. subingo	subiungo
folio 9. num. 8. esse ven	esse verè
folio 12. num. 3. secundum	secunda
ibidem coniugum	coniugium
folio 13. num. 5. regularis	regulis
folio 15. num. 11. iudicio	iudico
folio 15. num. 12. proport. iurisdictione	proport. iurisdictioni
folio 19. num. 27. Dens	Deus
folio 22. num. 7. vereri	veteri
folio 25. num. 4. conincta	coniuncta
folio 33. num. 17. ogligatum	obligatum
folio 34. num. 6. institutam, vè	constitutam, &
folio 41. num. 28. numine	nomine
folio 42. num. 30. ego veri	ego verò
folio 55. num. 5. à Deo naturæ	à Deo auctore naturæ
folio 58. num. 6. de faudo	feudo
folio 76. num. 10. pariter Naturalis	pariter Naturales
folio 85. num. 27. quantamque	quantamcumque
folio 82. num. 8. l. Miles & Defuncto	l. Miles & Defuncto
folio 89. num. 10. ff. de viuis vocat.	ff. de in ius vocatis
folio 104. num. 9. clerici dij	clericidij
folio 106. num. 17. vtentem porticulam	vtentem particula
folio 108. num. 21. tractatui	tractaui
folio 128. num. 3. ad omnes alios	ad omnes alias
folio 132. num. 1. non admissimo Trid.	non admissio Trident.
folio 134. num. 1. Ananiam	Ananias
folio 138. num. 24. intercidente	intercedente
folio 155. num. 23. agbe	agunt
folio 360. num. 16. viuitates	ciuitates
folio 160. num. 16. luppet	supplet
folio 173. num. 2. procidatur	procedatur
folio 181. num. 18. tanti	tanta
folio 181. num. 18. Fellaciam	Fellucium
folio 214. num. 2. Pontificatus	Pontificatu
folio 242. num. 9. vsum	ausum
folio 351. num. 16. passiuam	actiuam
folio 356. num. 13. acceptare atque	abque dispensatione accep.
folio 366. (dele) pascere, quia electus quisq; humilis est & sterilis nō	
folio 373. in sūma (dele) & parere in omnibus casibus in quibus li-	

